

Επαμεινώνδα Ι. Σταματιάδη

ΣΑΜΙΑΚΑ

Τόμος Β

Ψηφιοποίηση

Εργαστήριο Ψηφιακής Τυπογραφίας
και Μαθηματικών Εφαρμογών
Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Μαθηματικών
Σάμος 2010

Απαγορεύεται η μεταβολή του παρόντος καθ' οιονδήποτε τρόπο, καθώς και η επαναδιανομή του από άλλες ιστοσελίδες.

Υπεύθυνος ψηφιακής έκδοσης: Α. Τσολομύτης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Μαθηματικών.

Στοιχεία ψηφιοποίησης: Η ψηφιοποίηση έγινε με φωτογραφική αναπαραγωγή στα 15 Mpixels. Η επεξεργασία των αρχείων έγινε σε GNU/Linux 2.6.18.

Modification of this file in any way or redistribution from web pages other than <http://myria.math.aegean.gr/labs/dt/> are all strictly forbidden.

Digitally published by A. Tzolomitis, University of the Aegean, Department of Mathematics.

The book was photographically reproduced at 15 Mpixels. The files were processed on GNU/Linux 2.6.18.

Βιβλιοθήκη
Μανόλη Τριανταφύλλου

ΣΑΜΙΑΚΑ

ΗΤΟΙ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΣΑΜΟΥ

ΤΩΝ ΠΑΝΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ

ΥΠΟ

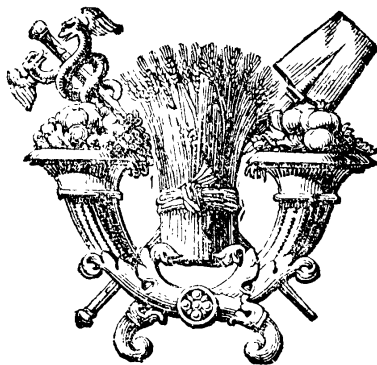
ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΟΥ Ι. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΟΥ

Διευθυντοῦ τοῦ Ἡγεμονικοῦ Διοικητικοῦ Γραφείου,
Μέλους ἀντεπιστέλλοντος πολλῶν σοφῶν ἐταιριῶν
καὶ Ἰππότου διαφόρων Ταγμάτων.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

ΕΝ ΣΑΜΩ.

ΕΚ ΤΟΥ ΗΓΕΜΟΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ.

1881.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Συνοικισμὸς τῆς Σάμου ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Κιλίτζ 'Αλῆ πασᾶ,
Νικόλαος Σαρακίνης, Γάκωβος Βασιλικός.

Τῆς ἐρημώσεως καὶ τῆς ἀδοξίας ὁ ζόφρος πυκνὸς ἐπεσκίαζε τὴν δυσδαίμονα Σάμον. Δὲν κατόκει πλέον αὐτὴν λαὸς δυσκρίθμητος, ἀγροῦς εὐανθεῖς καὶ πόλεις εὐκτιμένας πληρῶν, οὐδὲ ἠκούοντο ὡς ἄλλοτε ἄσμα-τα καὶ μολπαὶ πρὸς τιμὴν τῆς Τελείας Ἥρας ἢ τῆς Χησιᾶδος Ἀρτέμιδος. Παντὸς ἔχρους εὐκλείας παλαιᾶς ἐξιτήλου γενομένου, ἀντὶ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν ὑπῆρχον ἤδη εὐτελεῆ ἐρείπια καὶ ἀντὶ θαλιῶν καὶ φωνῶν ἀνθρωπίνων ἀντήχουν μόνοι θρηνώδεις θῶων ὀλολυγμοί. Τὰ δά-ση, πυκνωθέντα, κατεκλύψαν ὄρη καὶ πεδιάδας, τὰ ὕδατα, ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν καταρρέοντα καὶ ἐν τοῖς κοιλώμασι λιμνιζῶντα, παρήγαγον μίχσματα νοσοεργά, καὶ οἱ τὸ πρὶν εὐχλωροὶ κῆποι καὶ αἱ τέως πολυστάφυλοι ἄμπελοι μετεβλήθησαν εἰς γαίης κεχερσωμένας. Οὐδαμοῦ ἐφαίνετο ζωή, οὐδαμοῦ ἐφαίνετο κίνησις, καὶ μόνον ὁ πέλεκυς ξυλοκόπου τινός, ἐκ τῆς ἀντικειμένης ἀσιατικῆς παραλίας πρὸς ὕλοτομίαν διαπεραιουμένου, ἢ αἱ ἄγριαι κραυγαὶ πειρατῶν ἀτασθάλων, εἰς τὴν νῆσον προσορμιζομένων, διέκοπτον ἐνίοτε τὴν ἐν αὐτῇ μεγίστην ἡρέμησιν.

Ταῦτα δὲ λέγοντες, οὐδ' ὄλως νοοῦμεν ὅτι παντελῆς κατοίκων ἔλλειψις ἐπῆλθεν ἐν Σάμῳ. Ὡς ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τοῦ συγγράμματος τούτου εἴπομεν, οἱ ἐν τῇ νήσῳ ἀπολειφθέντες ἄνθρωποι, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντιστῶσι πρὸς τὰς ἀπαύστους ἐπιδρομὰς τῶν τε ἐξ Ἑσπερίας πειρατῶν καὶ τῶν Τούρκων, οἵτινες διὰ πυρὸς καὶ διὰ μαχαίρας ἐσθειρον τότε πάσας τὰς νήσους τοῦ Ἑλληνικοῦ πελάγους (1), ἀπεχώρησαν εἰς τὰ ὄρη καὶ ἐπ' αὐτῶν διῆγον βίον ἡμιχθρίον καὶ μονιόν, ἀγνώριστοι τοῖς λοιποῖς τῶν ἀνθρώπων ζῶντες καὶ αὐτοὶ πρὸς ἐκείνους οὐδεμίαν σχέσιν ἔχοντες, ἀνεπηρέαστοι δὲ πάσης προσβολῆς καὶ παντὸς κινδύνου μέ-

---

(1) Mauroceni, historia Veneta L. VIII p. 193.

νοντες. Ἐκεῖ, ἐντὸς σπηλαίων καὶ ἐν μέσῳ χαραδρῶν ἐλάτρευον ἐν εἰρήνῃ τὸν Θεὸν τῶν πατέρων αὐτῶν, ζῶντες ἐκ τῶν καρπῶν τῆς γῆς, ἦν ἐκαλλιέργουν, καὶ ἐκ τῶν ὀπωροφόρων δένδρων, ἰδίχ δὲ τῶν καστανεῶν. αἵτινες εἰς μέγιστον ἀριθμὸν ἐν Σάμῳ ἐφύοντο. Οἱ οὕτω δ' ἐπὶ τῆς νήσου μείναντες ἐξελέξαντο, ὡς κατοικητήριον τὰς ὑψικρήμους τοῦ Κερκετέως ἀκρωρείας, δεξιόθεν τῆς κωμοπόλεως Μαραθοκάρπου, ἔνθα τανῦν ὠκοδόμηται τὸ ἐκ τῆς ἐν Πάτρῳ Μονῆς τοῦ Θεολόγου ἐξαρτώμενον Μετόχιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. « Ὅστ' ἄ τεθνηκότων διεσπαρμένα ἐν τοῖς περιχώροις ἐκείνοις, γράφει ὁ περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος ἀρχιεπίσκοπος Σάμου Ἰωσήφ Γεωργειρήνης, δῆλον ποιοῦσιν ὅτι ὅσοι ἀπελείφθησαν καθ' ὃν χρόνον ἡ νῆσος ἠρημώθη, κατέφυγον εἰς αὐτὸ τὸ μέρος, ὡς εἰς καταφύγιον ἀπρόσιτον. Τὰ ἐνδότερα τοῦ ὄρους Κερκετέως οὐδέποτε διεξηκριβώθησαν, ἐνίοτε δὲ φαίνονται ἐξερχόμενοι ἐκεῖθεν ἄνθρωποι, οἵτινες συλλέγουσι κάστανα, οὐδενὸς τῶν ἐν τῇ νήσῳ γινώσκοντός τι περὶ αὐτῶν ». Ἡ δὲ τοῦ ἱερέρχου αὐτοῦ μαρτυρία συμφωνεῖ ὁλοσχερῶς πρὸς τὴν παράδοσιν, καθ' ἣν ὅτε τὸ πρῶτον ὁ Κιλίτζ Ἀλῆ πασᾶς ἀπέβη ἐπὶ τῆς νήσου εὔρεν ἀνθρώπους, οἵτινες ἐπὶ τῇ θέρᾳ αὐτοῦ ἔσπευσαν νὰ κρυβῶσιν εἰς τὰ ὄρη.

Ἐπὶ πόσον δὲ χρόνον ἀκριβῶς ἡ Σάμος διετέλεσεν ἐν τοιαύτῃ καταστάσει καὶ πότε ἤρξατο ἀνοικιζομένη, περὶ τούτου συγκεχυμένης ἔχομεν πληροφορίας. Ὁ Στοκλόβιος σφαλλόμενος γράφει ὅτι ὁ σουλτάνος Σελῆμ ἐδωρήσατο ἐν ἔτει 1550 τὴν νῆσον εἰς τὸν ναύαρχον Σιγάλ πασᾶν, ὅστις καὶ συνώκισεν αὐτήν (1). πλὴν ὅλως ἀδαῆς τῆς συγχρόνου σχεδὸν αὐτῷ ἱστορίας φαίνεται ὁ ἀνὴρ, ἀναφέρων τῷ 1550 Σελῆμ τὸν Β'. οὗ ἡ βασιλεία ἤρξατο τῷ 1566. Ὁ δὲ Βελῶν μετὰ θαυμασμοῦ ἀφηγεῖται ὅτι καθ' ὃν χρόνον, τῷ 1552, παρέπλευσε τὴν Σάμον, εὔρεν αὐτὴν ἔρημον καὶ ἀκατοίκητον. « Ἡ νῆσος Σάμος, λέγει, καίτοι μεγάλη οὔσα, τανῦν μένει ὅλως ἀκατοίκητος. Πράγμα περίεργον! νῆσος οἷα ἡ Σάμος, ἔγρουσα πεντακροσίων ὀγδοήκοντα ὀκτώ μιλλίων περιμέτρων, διατελεῖ ἔρημος, ἐν ᾧ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἦτο περίδοξος καὶ ἰσχυρὰ. Ὁ φόβος τῶν πειρατῶν προξενεῖ τὸ ἀκατοίκητον αὐτῆς, ὥστε ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐδὲ ἐν χωρίον ὑπάρχει, ἐπομένως οὐδὲ ζῶα ἐν αὐτῇ εὔρηται » (2). Ἀλλὰ καὶ Ἰάκωβος ὁ Βασιλικὸς περὶ οὗ

(1) Stoklove voyage du Levant p 210.

(2) Belon, observations de plusieurs singularitez etc. T I. P. 85.

κατωτέρω λόγος γενήσεται, ἐπιστέλλων τῷ 1555 ἐκ Βρυξελλῶν πρὸς Φίλιππον τὸν Μελάγχθονα, λέγει τὴν Σάμον τότε ἀοίκητον καὶ δυστυχῆ οὔσαν (1). ἄρα μέχρι τῶν μέσων τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος ἡ Σάμος παρίσταται ἡμῖν ἄνευ κατοίκων. Πρῶτος δὲ μνημονεύων τῆς νήσου ταύτης ὡς ὀκισμένης εἶναι, ὅσον ἡμεῖς γνωρίζομεν, ὁ συντάκτης τῶν Σουηδικῶν Χρονικῶν, ὅστις, γράφων ἐν ἔτει 1587 περὶ Σάμου, λέγει: Samos, pulchra et fructuosa insula est, fluviiis irrigua. Antea erat deserta; et modo ante 10 annos coepit rursus ab hominibus incoli (2). Ἡμῖν δὲ ἀκριβεστέρα ἐποχὴ τῆς ἐνάρξεως τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Σάμου φαίνεται τὸ ἔτος 1562, καθ' ὃ, συμμαχίας γενομένης μεταξύ Ἰσπανίας, Πάπα, Γενούης, Φλωρεντίας, Νεαπόλεως, Σικελίας καὶ Νεαπόλεως κατὰ τῶν Τούρκων, οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐπέμψαν στόλον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν πέλαγος ἵνα διασώσωσι τὰς αὐτοῦ νήσους, ἐν αἷς καὶ τὴν Σάμον (3).

Ὁ δὲ Κιλίτζ Ἀλῆ πασᾶς, ὁ ἐνεργότατος μέρος λαβὼν κατὰ τὸν πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς πόλεμον ἐκείνον καὶ δοξασθεὶς ἰδίως ὀψιαίτερον, ναυμαχῶν ἐν Ναυπάκτῳ πρὸς Ἰωάννην τὸν Αὐστριακόν, ἦτο χριστιανὸς ἐκ Καλαυρίας, Ὀχιαλῆς τοῦνομα. Πᾶσις ἔτι αἰχμαλωτευθεὶς ὑπὸ τοῦ περιλαλήτου πειρατοῦ Δραγούτ Ρεῖζη, ἐτάχθη μεταξύ τῶν κωπηλατῶν αὐτοῦ· ραπισθεὶς δὲ μιᾶ τῶν ἡμερῶν ὑπὸ τινος Χριστιανοῦ καὶ εἰς μάτην παρὰ τοῦ ἑαυτοῦ κυρίου τὴν τιμωρίαν τοῦ ραπίσαντος ζητήσας, ἀπεφάσισε νὰ μεταλλάξῃ θρησκεῦμα καὶ ἰδίαις χερσὶ τιμωρήσῃ ἐκείνον. Ὅθεν ἀσπασάμενος τὸν ἰσλαμισμόν, μετωνομάσθη Ἀλῆς, τηρήσας ἐπ' ἴσης καὶ τὸ πρῶτον αὐτοῦ ὄνομα Ὀχιαλ-Ἀλῆς· πλὴν ἀλλ' οἱ Τούρκοι, μὴ δυνάμενοι νὰ προφέρωσι καλῶς τὸ τοιοῦτο ὄνομα, διέστρεψαν αὐτὸ εἰς Οὐλούτζ-Ἀλῆ καὶ οὕτως ἔκτοτε γνωρίζεται ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὅστις βαθμηδὸν ἀπὸ ἀρχηγοῦ πειρατῶν, βεϊλέρβητος τῆς Ἀλγερίας καὶ στόλαρχος γενόμενος, προήχθη μετὰ τὴν ἐν Ναυπάκτῳ ναυμαχίαν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ τοῦ ἀρχιναυάρχου τῆς αὐτοκρατορίας ἀξίωμα. Λαβὼν δὲ παρὰ τοῦ σουλτάνου Σελῆμ Β'. ἕνεκα τῶν ἀνδραγαθιῶν αὐτοῦ σπάθην ἀδαμαντοκόλλητον, ἀξίας δισχιλίων φλωρίων, ἔπε-

---

(1) Mart. Crusius Turcograecia p. 556.

(2) Crusii, Suevicorum annalium L. XII pars III p. 805.

(3) Documents inedits sur l'histoire de France T. 2. p. 726. Lettre inédite de M. de Petremol à M. de Boistaille, écrite de Constantinople le 28 Avril 1563.

κλήθη Κιλίτζ 'Αλῆ πασᾶς ἀπὸ τῆς σπάθης, κιλίτζ τουρκιστὶ ὀνομαζομένης. Ὁ παρχόβολος ἄνθρωπος οὗτος προωρισμένος ἦτο νὰ συνοικήσῃ τὴν ἔρημον Σῆμον. Οἷα πραγμάτων φορὰ! Ὅπως ἐπὶ Συλοσῶντος τὸ πάλαι τὴν νῆσον ἐρημώθεισαν ἐκ βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς ὁ σατράπης Ὀτάνης συνώκισεν, οὕτω καὶ ἐπ' ἐσχάτοις, ἐρημώθεισαν ἐκ τῶν συνεχῶν τῶν Τούρκων ἐναλλάξ καὶ τῶν ἐξ Ἑσπερίας πειρατῶν ἐπιθέσεων, ἐπέπρωτο νὰ συνοικήσῃ ἕτερος σατράπης ὁ Κιλίτζ 'Αλῆς.

Διαπλέοντα τὸν Ὀθωμανικὸν στόλον κατὰ το ἔαρ τοῦ 1562 τὴν μεταξὺ Σῆμου καὶ Κορσεῶν νήσον θάλασσαν, σφοδρὸς κλύδων ἐνσκήψας ἠπειλήσε νὰ καταποντίσῃ αὐτανδρον. Ἐπι τῆς ναυαρχίδος ὑπηρετεῖ ὡς πρωράτης Νικόλαός τις, τοῦπίκλην Σαρακίνης, ἔλκων μὲν τὸ γένος ἐκ Κρήτης, γεννηθεὶς δ' ἐν Πάτρῳ περὶ τὴν δευτέραν δεκάδα τῆς ἐκκαίδεκάτης ἐκκτονταετηρίδος· ναυτικὸς δόκιμος οὗτος ὢν καὶ καλῶς τὰς θαλάσσας καὶ τὰ παρχαλῖα ἐκείνα γνώσκων, ἐπέτυχε νὰ διασώσῃ τὸν στόλον καὶ εἰς Σῆμον πρὸς τὸ μέρος τῆς Χώρας ὀρμίσῃ αὐτόν. Μετὰ δὲ τὴν κύπασιν τοῦ κλύδωνος, ὁ ναύαρχος Κιλίτζ 'Αλῆ πασᾶς, ἐξελθὼν μετὰ τοῦ πρωράτου καὶ μετὰ πολυαριθμῶν συνοδείας εἰς τὴν νῆσον, ἐξεπλάγη ἐπὶ τῇ καλλονῇ, τοῖς δάκτυλοι καὶ τῇ ἐν γένει ἀπόψει αὐτῆς. Ἰδὼν δὲ ἀνθρώπους τινάς, οἵτινες ἅμα τῇ ἐμφανίσει αὐτοῦ δραματικῶς ἀπῆλθον εἰς τὰ ἐνδότερα, ἐπεμψέ τινας τῶν ἀκολουθῶν αὐτοῦ ἵνα τοὺς φηγόντας καλέσωσι παρ' αὐτῶ, ὑπισχνούμενος ὅτι οὐχὶ μόνον δὲν ἤθελε ζημιώσῃ, ἀλλὰ τὸναντίον καὶ εὐεργετικὸς πρὸς αὐτοὺς ἤθελε φανῆ· σύναμα δὲ ἠρώτησε τὸν Σαρακίνην περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς νήσου καὶ ὁποῖα ἦτο ἡ ἱστορία αὐτῆς, ἐφ' ὅσον στῆλαι καὶ ἐρείπια ἀρχαῖα ἐσώζοντο πολυαριθμῶς. Ἐντεῦθεν ὁ ἀγαθὸς πρωράτης, ἀφορμὴν λαβὼν, ἐξῆρε τὴν ἀρχαίαν τῆς Σῆμου εὐκλειαν, τὰ πλοῦτη καὶ τὴν εὐφορίαν αὐτῆς καὶ διὰ τοσοῦτον ζωηρῶν χρωμάτων ἀπεικόνισε τὴν παρακμὴν καὶ τὰ αἷτια τῆς ἐρημώσεως αὐτῆς, ὥστε ὁ Κιλίτζ 'Αλῆ πασᾶς ἀπεφάσισε νὰ λάβῃ ὑπὸ τὴν ἰδίαν προστασίαν τὴν κακοδαίμονα Σῆμον. Ἐν τούτοις οἱ πρὸς εὐρεσιν κατοίκων ἀποσταλέντες ἀκόλουθοι τοῦ ναύαρχου ἐνέτυχόν τισιν αὐτῶν, παρ' ὧν ἔμαθον ὅτι τεσσαράκοντα οἰκογένειαι Σαμίων ἀπελείποντο ἐκ τοῦ πρώτου πληθυσμοῦ, ζῶσαι κεχωρισμέναι ἀλλήλων ἐν κεκρυμμέναις καὶ ἀφανέσι καλύβαις ἐκ τῆς καλλιεργείας τῆς γῆς καὶ ἐκ τῶν ποιμνίων αὐτῶν. Τὰς οἰκογενείας δὲ ταύτας μετὰ πολλὰς προσπαθείας ὁ ναύαρχος συναγαγὼν, παρώτρυνε νὰ κατοικήσασιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Ἡραίου· ἐπειδὴ ὁμοῦς

τοῦτο ἐφοβοῦντο νὰ πρᾶξωσι, διότι ἔμεινον ἐκτεθειμένοι εἰς τῶν πειρατῶν τῆς προσβολῆς, ἐξελέξαντο ἀντὶ τοῦ ὑποδειχθέντος ἑτερόν τι χωρίον πρὸς τὸ ἀνατολικώτερον τῆς νήσου, παρὰ τῆ νῦν κωμοπόλει Παγώνδῃ, καὶ ἐκεῖ μεταξὺ τῶν ὕρέων συνεστήσαντο πόλιν τι, τοῦ ναυάρχου ὑποσχεθέντος αὐτοῖς πᾶσα ἀσφάλειαν καὶ ἀντίληψιν.

Ἐπανελθὼν μετὰ τινα χρόνον ὁ Κιλίτζ Ἀλῆ πασᾶς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἠτήσατο παρὰ τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμάν, τοῦ ἐπικληθέντος Νομοθέτου, τὴν ἄδειαν ὅπως συνοικήσῃ τὴν Σάμω· ὁ δὲ, ἀμείβων τὸν ὑπὲρ τοῦ κράτους ζῆλον καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ ναυάρχου, οὐ μόνον ἐπένευσεν εἰς τὴν αἴτησιν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτοκρατορικοῦ ἐγγράφου ἐδώρησατο αὐτῷ ἄψαχν τὴν νήσον, ἐκδούς καὶ ἕτερον Διάταγμα, μέχρι τοῦ 1834 ἐν Σάμῳ σωζόμενον, δι' οὗ παρείχοντο τοῖς Σαμίοις προνομία ἄγνωστοι τέως πᾶση ὑπὸ τοὺς Ὀθωμανοὺς δικτελοῦση χώρα. Κατὰ τὸ δεύτερον τοῦτο Διάταγμα, ἕκαστος ἔποικος ἐδικαιοῦτο νὰ καταλάβῃ ὅσηνδ' ἴπποτε γῆν ἤθελεν ὅπως καλλιεργήσῃ. ἀσύδοτος ἐπὶ ἐπταετιαν μένων· ἡ δ' ἐσωτερικὴ τῆς νήσου διοίκησις ἐνηργεῖτο ὑπὸ Χριστιανοῦ, ὃν ἐξέλεγον μὲν οἱ ἔποικοι, ἀνεγνώριζε δὲ ὁ σουλτάνος, μηδενὸς Ὀθωμανοῦ δυναμένου νὰ κατοικήσῃ ἢ πρὸς ὦραν διατρίψῃ ἐν Σάμῳ. Καὶ ἀνδ' ἐποτε ὁ ἀρχιναύαρχος ἢ ἕτερος Τούρκος μεγιστάν ἐδιόχετο ἕνεκεν ἀναποδράστου ἀνέγκης νὰ προσορμισθῇ εἰς Σάμω, μόνον εἰς ἓν μέρος ἐπετρέπετο αὐτῷ νὰ ἀποβῇ, ἀφ' οὗ πρότερον ἐζήτει πρὸς τοῦτο τὴν τῶν προϋχόντων τῆς νήσου ἄδειαν, εἰς τὸ καὶ μέχρι τοῦδε Πασᾶ-ὄβασῆ ὀνομαζόμενον· ἐπιβάνων δὲ τῆς λέμβου ἐν' ἀπέλθῃ, ὤφειλε νὰ καθάρισῃ τὰ σανδάλια αὐτοῦ ὅπως μηδὲ κονιορτὸν συμπαράλβῃ ἀπὸ τῆς Σάμου. Τοιαῦται πρόνοια ἦσαν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀπαραίτητοι πρὸς ἡσυχίαν τῶν κατοίκων, ἐφ' ὅσον ἡ ἀτασθαλία τῶν Τούρκων ὑπερέβαινε πᾶν ὄριον καὶ τούτου μαρτύριον εἶναι τὸ ἐπόμενον γεγονός, ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις ἐπελθόν. Ναυαγήσαντος Τουρκικοῦ πολεμικοῦ δρόμωνος ἐπὶ τινος τῶν παρὰ τῆ Σάμῳ νησίδων, ὁ Ὀθωμανὸς ἀρχιναύαρχος ἀπήτει παρὰ τῶν Σαμίων τὸ τίμημα τοῦ ναυαγήσαντος πλοίου· ἐκείνων δὲ ἀντιλεγόντων ὅτι κατ' οὐδέν ἠϋθύνοντο εἰς τὸ ναυάγιον, ὁ ἀρχιναύαρχος, ἐξοργισθεὶς, βίβ τὸ τίμημα ἔλαβε, τῷ λόγῳ ὅτι, τοῦ πλοίου ἐγγὺς τῆς Σάμου ναυαγήσαντος, οἱ Σάμιοι ὤφειλον νὰ ὑποστῶσι τὴν ἐκ τοῦ ναυαγίου ζημίαν (1).

---

(1) Clarke, *Travels in various countries of Europa, Asia and Africa* Tom. 2. p. 117.

Τοιοῦτο αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα ὁ Κιλίτζ Ἀλῆ πασᾶς λαβὼν, ἀπέστειλε τὸν Νικόλαον Σαρκκίνην ὅπως φέρῃ εἰς Σάμον ἐποίκους ἐκ τῆς ἀπέναντι Ἀσίας καὶ ἐκ τῶν παρακειμένων νήσων· ὁ δέ, εἰς Χίον καὶ ἀλλαχόσε μεταβὰς, διεσάλπισε τὸ περιεχόμενον τοῦ Διατάγματος καὶ οὕτως οὐ μόνον ἐπέτυχε νὰ συναγάγῃ τοὺς ἀπογόνους τῶν ἀρχαίων κατοίκων τῆς Σάμου, ἀλλὰ προσεῖλκυσε καὶ πλείστους ἄλλους ἐξ Ἀνατολῆς, Πελοποννήσου καὶ τῶν Σποράδων τε καὶ Κυκλάδων νήσων, οἷς εὐηρέστουν αἱ παρεχόμεναι ἀσυδοσίαι καὶ προνομίαι. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς Σάμον, συνώκισε δευτέραν πολίχνην ἐν θέσει ἀποκρυπτούσης τοὺς κατοίκους ἀπὸ τῶν θαλασσοπορούντων, συνδένδρω τε καὶ πολυδύδρω, τὴν οὐ μακρὰν τῆς θαλάσσης καὶ παρὰ τῷ ποταμῷ Ἰμβρόσῳ τανῦν κωμόπολιν τῶν Μύλων, ἣτις διετέλεσεν ἐπὶ τινα χρόνον καὶ πρωτεύουσα τῆς Σάμου, *Χωρίον τοῦ Κιλίτζ Ἀλῆ πασᾶ* ἐν ἀρχαίοις ἐγγράφοις ὀνομαζομένη. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὑπὸ τῆ κυριότητι τῶν Τούρκων εἶχε περιέλθει καὶ ἡ Μυτιλήνη, πολλοὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς, ἐντολῇ τοῦ Κιλίτζ Ἀλῆ πασᾶ, μετενεχθέντες εἰς Σάμον, συνώκισαν τὴν ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτῆς οἰκιστῆρων λαβοῦσαν ἔκτοτε τὸ ὄνομα κωμόπολιν τῶν Μυτιληνῶν (1). Οὕτως ἐτελέσθη βαθμιαίως ὁ τῆς Σάμου συνοικισμὸς.

Ὁ ἐν ἔτει 1606 ἱστορίαν τῆς Χίου γράψας Ἱερώνυμος Ἰουστινιάνης, ἀφηγούμενος τὴν εἰς Χίον, προσκλήσει τῶν προγόνων αὐτοῦ Ἰουστινιανῶν, γενομένην μετοίκησιν τῶν Σαμίων, προστίθῃσιν ὅτι μετὰ τὴν ἐκ τῆς νήσου ἐκείνης ἐκδίωξιν τῶν Γενουησιῶν ἡ Σάμος ὤκισθη ὑπὸ νέου τινὸς ξενικοῦ ἔθνους (2). Τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο εἶναι βεβαίως τῶν Ἀλβανῶν, οἵτινες μετὰ τὸν τοῦ Σκενδέρβη θάνατον διασπαρέντες ἀνά τὴν Πελοπόννησον, ἠναγκάσθησαν, τὰς καταδιώξεις τῶν Τούρκων φεύγοντες, νὰ μετοικήσωσιν εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἑλληνικοῦ πελάγους καὶ ἀποικίας συστήσωσιν ἐν αὐταῖς (3). Ὅτι δὲ ἐν Σάμῳ κατέφυγον Ἀλβανοί, τεκμαιρόμεθα ἐξ ἄλλων τε καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος δύο ἐν αὐτῇ κωμοπόλεων, τῆς τῶν Ἀρβανιτῶν, οὕτω κληθείσης ἐκ τῶν πρώτων αὐτῆς οἰκιστῆρων, καὶ τῆς *Λέκας*, ὄνομα ἐπ' ἴσους Ἀλβανικὸν ἐχού-

---

(1) Nouvelles annales des voyages, première serie Tom. XXV. geographie de Samos.

(2) Jerome Justiniani, la description et histoire de l' isle de Scios p. 166.

(3) Pouqueville, voyage de la Grèce Tom 3. p. 212.

σης· παρά τῇ τελευταίᾳ δὲ ταύτῃ σώζονται ἔτι τὰ ἐρείπια ἀρχαίου κωμίου, Ἀρβανιτοχωρι κοινῶς καλουμένου, καὶ ναΐδιου ἐπ' ὀνόματι τῆς *Παναγίας τῶν Ἀρβανιτῶν* τιμωμένου. Ὁ Ἰωσήφ Γεωργιερήνης, τῆς πρώτης τῶν ἀνωτέρω δύο κωμοπόλεων μνημονεύων, ὡς ἀποικίας Ἀλβανικῆς, προστίθῃσιν ὅτι, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἔτι, τῶν Ἀρβανιτῶν οἱ κάτοικοι ἐλάλουν γλῶσσαν ἰδίαν, ὑπὸ τῶν περιοίκων μὴ νοουμένην. Ἀλλὰ καὶ ἀνώνυμος ἱεραπόστολος, ἐπισκεψάμενος περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου καὶ ἐβδόμου αἰῶνος τὴν Σάμον, ρητῶς ἱστορεῖ ὅτι τὰ ὄρη αὐτῆς ἠκούοντο ὑπὸ Ἀλβανῶν, πρὸ ἑκατόν που ἔτων αὐτόσε μεταναστευσάντων, ἄγνωστον ἐκ τίνος περιστάσεως, καὶ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ποριζομένων, ὅπως σχεδὸν καὶ οἱ Ἀρχαῖες, ἐκ τῶν ποιμνίων αὐτῶν (1).

Ἐν τούτοις ὁ Κιλίτζ Ἀλῆ πασᾶς, εὐγνωμόνως διατιθέμενος πρὸς τὸν Νικόλαον Σαρακίνην, τὸν δραστηρίως ὑπὲρ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Σάμου ἐργασθέντα, ἐδώρῃσατο αὐτῷ πολλὴν παρά τῷ ἀρχαίῳ τῆς Ἡρας ναῶ ἕκτασιν γῆς, ἔνθα καὶ πύργον αὐτὸς ἐν ἔτει 1577 ἠκοδόμησεν, ἄχρι τοῦ νῦν σωζόμενον. Ἀρχαία δὲ τις σημείωσις, ἐκ χειρογράφου τῆς Μονῆς τῆς Πάτμου ἐξαχθεῖσα, οὕτως τὰ κατὰ τὸν ἄνδρα ἐκτίθησι. « Σαρακίνης ὁ Πάτμιος, ὅστις ἦτο κολαοῦζος κατὰ τὸν 11. αἰῶνα μετὰ τὸν Ὀθωμανικὸν στόλον ἐνὸς καπετάν πασᾶ καὶ κατὰ τύχην ἀπερῆσας ἀπὸ τὴν νῆσον Σάμον, ἐξαιρέτως δὲ ἀπὸ τὴν θέσιν τῆς Κολώνας (οὔσης ἐρημωμένης τῆς Σάμου καὶ οὐδεὶς ἄλλος ἐπ' αὐτῆς εὐρίσκετο, εἰ μὴ τινες κεραμεῖς, οἵτινες κατεσκευάζον πήλινα). Ἀφ' οὗ εἶδεν ὁ καπετάν πασᾶς ἐκείνην τὴν ἐρήμωσιν, ἐλυπήθη καὶ ἀπεφάσισε νὰ μεσιτεύσῃ εἰς τὴν βασιλεύουσαν διὰ τὴν ὠραίαν θέσιν τῆς ἵνα κατοικηθῇ. Ὅθεν ἀκούσας ὁ Σαρακίνης τὴν γνώμην του, τὸν παρεκέλευσεν ὅτι ἂν γενῆ τοῦτο νὰ τῷ δοθῇ καὶ αὐτῷ ἓν μέρος, τὸ ὅποιον καὶ ἐσημάδευσεν εἰς τὴν Κολώναν, ὅλην τὴν θέσιν τοῦ Θεολόγου ἐκεῖ· δι' ὃ καὶ ἐλθόντες εἰς βασιλεύουσαν, ἐδόθη ἄδεια νὰ κατοικηθῇ ἡ Σάμος, συγχρόνως ἐδόθη φερμάνι καὶ πρὸς τὸν Σαρακίνην διὰ τὴν σημαδευθεῖσαν παρ' αὐτοῦ θέσιν καὶ ἐπιστρέψας οἰκειοποιήθη τὸ μέρος του, κτίσας πύργον καὶ ἐκκλησίδιον εἰς τὸ ἐπάνω μέρος. » Ἡ δὲ γῆ αὕτη, μετὰ τὸν ἐπελθόντα τῷ ἔτει 1590 ἐν Πάτμῳ θάνατον τοῦ Νικολάου Σαρακίνη, περιῆλθεν εἰς Βασίλειον τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱόν· ἀποβιώσαντος δὲ

---

(1) *Lettres edificantes et curieuses* par Aime-Martin T. 1. p. 40.

αὐτοῦ ἄπαιδος, ἅπαν τὸ χωρίον ἐκεῖνο περιῆλθεν εἰς τὴν κυριότητα τῆς ἐν Πάτρῳ Μονῆς τοῦ Θεολόγου, δυνάμει τῆς ἐπομένης διαθήκης τοῦ Νικολάου Σαρακίνου, τῆς ἐν τῇ νήσῳ ἐκεῖνη σωζομένης ἕχρι τοῦ νῦν.

† Ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

† Ὁ μεγαλειότατος ἄρχων κύριε Νικόλαος Ἀραγνώστης, υἱὸς τοῦ μακαρίτου κυρίου Διάκου τῆς Κρητικῆς, εὐρισκόμενος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ἔτι σῶας ἔχων τὰς φρένας καὶ τὸν νοῦν ἀθόλωτον καὶ τὴν γλῶσσαν καλῶς λαλοῦσαν, φοβούμενος τὸ ἄωρον τοῦ θανάτου, ἠβουλήθη θεληματικῶς διατάξασθαι πάντα τὰ περὶ αὐτόν, ὅσα ὁ Θεὸς ἐδώρησατο. Καὶ πρῶτον πάντων εἶπεν ὡς ἕθετεῖ πᾶσαν ἄλλην διαθήκην καὶ κωδικοῦσαν, ἃ πρὸ ταύτης τῆς διαθήκης ἐποίησε. Θέλει τοίνυν ὁ αὐτὸς ἄρχων κύριε Νικόλαος ὁ ἄνωθεν γὰρ εἶναι ἡ παρούσα διαθήκη στερεωμένη καὶ βεβαιωμένη ἐν παντὶ καιρῷ εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἄπαντα καὶ ἐν παντὶ κριτηρίῳ ἀποστολικῷ τε καὶ πολιτικῷ.

Πρῶτον δὲ ἀφίει πῦσι Χριστιανοῖς τὴν τελείαν συγχώρησιν· ἔπειτα δίδει καὶ ἀφίει κληρονόμον γνήσιον, ὡσάν τὸ ἰδικόν του κορμίν, τὸν γνήσιον αὐτοῦ υἱόν, τὸν κύριον Βασιλείον εἰς ἅπαντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, ὅποθεν εὐρίσκονται, κινητὰ καὶ ἀκίνητα, σπίτια, χωράφια, ἀμπέλια, ροῦχα, χρυσάφια, ἀσημια, ποιμνὴν τῶν αἰγῶν καὶ προβάτων, ἀγελαίων, βουκολίων καὶ πᾶσαν τὴν περιουσίαν τῶν σπιτίων, ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. Ἐτι δὲ ἀφίει καὶ δίδει τοῦ ρηθέντος κυρίου Βασιλείου, τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τὰ ἄνωθεν, μετρητὰ δουκάτα χρυσᾶ τέξκνια χιλιάδες ἑπτὰ καὶ ἄσπρα χιλιάδες πεντακόσιαις. Τὸ καρήβιν μου τὸ λεγόμενον Βαγιακή, καθὼς εὐρίσκεται, γὰρ εἶναι καὶ αὐτὸ τοῦ υἱοῦ μου τοῦ κυρίου Βασιλείου. Ἀκόμη ἀφίνω του καὶ δίδω του ὅλα τὰ χρεωφειλέματα, ὅπου εἶναι γραμμένα εἰς τὸ κατάστιχόν μου. Μετὰ ταῦτα θέλω ὅτι, εἴαν ὁ Κύριος θελήσῃ καὶ δώσῃ κληρονόμους γνήσιους εἰς τὸν αὐτόν μου υἱόν, αὐτὰ ὅπου τοῦ δίδω διὰ κληρονομίαν του, εἰς αὐτόν γὰρ ὑπᾶσιν κατὰ διαδοχὴν. Ἄν δὲν κάμη κληρονόμους ἢ κληρονόμον, γὰρ μηδὲν ἔχη ἄδειαν ὁ ρηθεὶς μου υἱὸς ἀπὸ ὅτι θέλει κληρονομήσειν ἀπὸ τὸ ἔχειν μου γὰρ δώσῃ μῆτε χάριν λεγάτου, μῆτε διὰ ψυχικόν, μῆτε διὰ προικίον, μόνον γὰρ τὰ ἔχη ἕως τῆς ζωῆς του γὰρ τὰ χαίρεται καὶ ἀποθανόντος του γὰρ τὰ κληρονομῆ τὸ ἅγιον μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τῆς Πάτμου, γὰρ τὰ ἔχη τὸ ἅγιον μοναστήριον αὐτὸ καὶ γὰρ τὰ δεσπόζη εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἄπαντα.

Δίδω καὶ ἀφίρω τῆς συμβίαις μου, τῆς ροικοκυρῆς μου, ἄσπρα χιλιάδες ἑκατὸν πενήντα καὶ ἔχη τὴν ἐξουσίαν εἰς αὐτὰ καὶ τὰ κάμη ὡς θέλει καὶ βούλεται. Ἀφίρω τῆς Μαρίας, τῆς γυναικαδελφῆς μου, διὰ πολλαῖς δούλευσαις, ὅπου μου ἔκαμεν, ἄσπρα χιλιάδες δέκα. Ἀφίρω τοῦ Διάκου τοῦ ἀδελφου μου τοῦ Ζερβου, ἄσπρα χιλιάδες τριάντα. Τῆς ἀδελφῆς μου τῆς παιδιᾶς ἄσπρα χιλιάδες ἕξ. Τῆς ἀρεφίαις μου τῆς παιδιᾶς τοῦ παπᾶ Μιχάλη ἄσπρα χιλιάδες δύο. Τῆς ἀρεφίαις μου τῆς διακόνισσας τῆς χήρας, ἄσπρα χιλιάδες δύο. Τὰ ἄνωθεν καὶ ἔσαι κρατημένος ὁ υἱός μου καὶ τὰ δίδη, μαζώνοντας τὰ χρεωφειλέματα. Καὶ πάμιν ὅ τι ἐδρεθῶσι περὶ του, ὁ αὐτός υἱός μου καὶ ἔσαι καθολικός μου κληρονόμος, ὡς ἄνωθεν εἶπαμεν, ἔχοντας καὶ τὴν ἔγροια τῆς μητέρας του ἕως τῆς ζωῆς της καὶ μετὰ θάνατον καὶ ἐπιμεληθῆ τὰ μνημόσυνα ἡμῶν, παρὰ μηδενός ἐμποδιζόμενος, μήτε ὑπὸ ἀδελφοῦ, μήτε ὑπὸ ἀρεφιοῦ, μήτε τιτὸς τῶν συγγενῶν μου.

Καὶ διὰ τὸ καράβιν, ὅπου εἶχαμεν, τὴν Μεγιστιάναν, ὅταν ἐπορεύθη, ἐλάβαμεν τόλαρα τριακόσια δέκα τρία. Ἀπ' αὐτὰ τὰ τορρέσια καὶ δώσουσι τῆς Μαρίας ἄσπρα χιλιάδες δώδεκα, ὡσὺν μαζωκτοῦν ὅλα τὰ τορρέσια τοῦ καραβίου. Εἰς τὸ μέγα κατάστιχον ἔχω τὸν λογαριασμόν τῶν ταξειδιῶν ὅπου ἔκαμεν ἡ Μεγιστιάνα, χῶρια κατάστιχον καὶ ἔσαι ἡ ἐξοδὸς καὶ ἡ ἐσοδὸς καὶ ἄς εὐγάλουν τῆς Μαρίας ἕξ μερικὰ, ἦντα τῆς ἐμπαιρῆ. Καὶ ὀμπρὸς εἰς τὸ κατάστιχον ἔσαι ὅ τι τῆς ἔχω δοσμένα, καὶ ἐὰν ἀβαζάρη, θέλει πάρειν· ἂν δὲν ἀβαζάρη, θέλει στρέψειν.

Τοῦ παπᾶ τοῦ ἀδελφοῦ μου ἔχω του πολλὰ τορρέσια δοσμένα· ἀμὲν διὰ τὴν ὑπόψιν τῶν ἀνθρώπων, ἀφίρω του τόλαρα διακόσια. Ἀφίρω τοῦ υἱοῦ του, τοῦ διάκου, ὅ τι χρεωστῆ εἰς τὸ κατάστιχον καὶ τὰ λῶσουσιν καὶ καὶ τοῦ δώσουσι καὶ πενήντα τόλαρα. Καὶ τοῦ καλογήρου εἴκοσι πέντε τόλαρα. Τοῦ ἀδελφοῦ του ὅπου ἔσαι εἰς τὴν Σαντορίνην, τριάντα τόλαρα.

Τὰ παιδιά, ὅπου ἔχω σκλάβους, καὶ ἔσαι παρτελεύθερα καὶ καὶ τῶν δώσουσι καὶ πᾶσα ἐνός δύο χιλιάδες ἄσπρα.

Τοῦ παιδίου τοῦ Βελωνᾶ ἔσαι ὀμπρὸς εἰς τὸ κατάστιχον ὅ τι ἐπῆρα ἀπὸ τὴν κληρονομίαν του καὶ ὅ τι ἐξοδὸν ἔχω καὶ ἄς τοῦ δώσουσι τὸ ρέστος.

Καὶ εἰς ὄλαις ταῖς ἐνορῆσις ἀφίρω δέκα τόλαρα. Τῆς ὑπεραγίας

Θεοτόκου τῆς Μεγάλης τόλαρα ἑκατόν· τοῦ ἁγίου Ὁγουργίου τό-
λαρα πέντε.

Ἡ ἄνωθεν διαθήκη γὰρ μηδὲν ἐμπορῆ γὰρ ἀνοιχθῆ ἕως ἕξε μῆνας.

Ὁ υἱός μου, ἀρίσως καὶ κάμη παιδί, τὰ σπίτια, ὅπου ἔκτισα, γὰρ
ἔναι ἰδικά του· εἰ δὲ καὶ δὲν κάμη παιδί, γὰρ τὰ κάμουσιν μὲ τὴν
μητέρα του ὡς βούλονται. Καὶ γὰρ μηδὲν τολμήση τιὰς γὰρ ἐναν-
τιωθῆ εἰς τὴν παροῦσάν μου διαθήκην.

Καὶ ὅποτε ἀροίξουσι τὴν διαθήκην μου γὰρ δώσουσι τοῦ κῦρ τατά
μου τοῦ παπᾶ Νικόλα ἄσπρα χίλια.

Ἐπὶ τούτῳ ἐγγερόει ἡ παροῦσά μου διαθήκη εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀ-
σφάλειαν.

Ἐν ἔτει αἰφί· κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον ἰή.

† Ἐγὼ διάκος τῆς Κρητικῆς στέργῳ καὶ ὁμολογῶ τὰ ἄνωθεν γε-
γραμμένα.

Ταχέως ἠύξησεν ὁ τῆς Σάμου πληθυσμός, διότι πολλοὶ μὲν ἦσαν
αἱ παρεχόμεναι τοῖς ἐποίκοις προνομίαι καὶ ὠφέλειαι, πλείστας δὲ κα-
κώσεις οἱ Ἕλληνας ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπανταχοῦ τότε πύσχοντες, εὐ-
τυχεῖς ἐλογίζοντο εἰ ἐδύναντο νὰ βιώσι λανθάνοντες ἐν μικρᾷ τινι γῆς
γωνίᾳ. Ὁ Παῦλος Ραμνούσιος, γράφων τῷ 1573, μνημονεύει μὲν τῆς
Σάμου μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλληνίδων νήσων, οὐδένα ὅμως λόγον περὶ
κατοίκων αὐτῆς ποιεῖται (1)· τοῦτο δέ, καθ' ἡμᾶς, καὶ διότι ὀλίγοι
ἦσαν οἱ κάτοικοι καὶ διότι ἀπέφευγον οὗτοι τὰς πρὸς ἀλλοτρίους σχέ-
σεις. Ἐν τούτοις συνεχεῖς καὶ φρικαλέαι πειρατῶν ἐπιδρομαὶ μικροῦ ἐ-
δέησε νὰ ματαιώσωσι τοῦ Κιλίτζ Ἀλῆ πασᾶ τὸ ἔργον. «Μεταξὺ τῶν
πολλῶν δυστυχιῶν, ἃς ἡ Σάμος ἔπαθε, λέγει ἀρχαῖός τις περιηγητής,
οὐδεμία ἐγένετο μεγαλειτέρα ἐκείνων, ἃς ἐν ἔτει 1587 ἐπήνεγκον αὐτῇ
ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ ἑβδομάδι δύο στόλοι καὶ ἐπανειλημμένα προσβολαὶ
πολυαρίθμων πειρατῶν. Τοσοῦτῳ δὲ οἱ ἐπιχώριοι κατεπτοήθησαν, ὥσ-
τε, συνελθόντες εἰς γενικὸν συμβούλιον ἐν αὐτῇ τῇ πόλει τῆς Σάμου,
συνδισκέψαντο ἂν ἔπρεπε νὰ μείνωσι πλέον ἐν τῇ νήσῳ ἢ, ἐγκαταλιμ-
πύνοντες αὐτήν, νὰ μεταναστεύσωσιν ἀλλαχόσε. Πολλῶν δὲ γνωμῶν
ἐξενεχθεισῶν καὶ συζητηθεισῶν, ἐπὶ τέλος μετὰ μακρὰς διενέξεις καὶ
ἀντιλογίας παρεδέξαντο ὡς μὴ χεῖρον τῶν κακῶν νὰ μείνωσιν αὐτόθι»(2).

(1) Paolo Rammsio, della guerra di Constantinopoli p. 120.

(2) Piacenza, l' Egeo redivivo etc. p. 186.

Καθ' ὃν χρόνον τοιαῦτα ἐν Σάμῳ συνέβαινον, γεγονότα πλείστου λόγου ἄξια διεδραματίζοντο τῷ ἔτει 1562 καὶ ἐν Μολδαυίᾳ, τὰ ὅποια οὐδεμίαν εἶχον ἄν σχέσιν πρὸς τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν, εἰ μὴ ἀνemiίγνυτο ἐν αὐτοῖς παρὰ βολός τις ἀνὴρ, γεννηθεὶς τῷ 1523 κατὰ τινὰς μὲν ἐν Κρήτῃ ἢ ἐν Φαρνακίᾳ τοῦ Πόντου, κατὰ τοὺς πλείστους ὅμως ἐν Σάμῳ ἢ ὑπὸ Σαμίων, ὅστις ὅμως, τίτλον δεσπότης Σάμου φέρων, πολὺν ἐπήνεγκε περισπασμὸν εἰς τὰς παρὰ τὸν Ἰστρὸν χώρας. Ἦτο δὲ οὗτος Ἰακώβος ὁ Βασιλικός, ὅστις, γραμματεὺς διατελῶν Ἰακώβου τινὸς Ἡρακλείδου, τίτλον ἐπ' ἴσης φέροντος δεσπότης τῆς Σάμου καὶ ἄλλων νήσων, ὑπεξήρσεν, ἐκείνου θανόντος, λόγους χρυσοβούλλους, πλείστην ὅσην τὴν ὑπόνοιαν πλαστογραφίας παρέχοντας, καὶ πρὸς Κάρολον Ε'. τὸν τῆς Γερμανίας αὐτοκράτορα προσελθὼν, παρέστη ὡς ἐξ οἴκου αὐτοκρατορικοῦ τὸ γένος ἔλκων. Ὁ δὲ εἴτε παραπεισθεὶς εἴτε καὶ διὰ πολιτικούς λόγους, ἐκύρωσε τῷ Βασιλικῷ τὸν τίτλον δεσπότης Σάμου καὶ Πάρου, ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀναγορεύειν διδάκτορας, πρωτονοταρίους καὶ ἐστεμμένους ποιητάς, ἀπένευμε δὲ αὐτῷ καὶ τίτλους ἄλλους, δι' ὧν ἐκείνος πομπῶδ' ἐκοσμεῖτο, *μαρκέττιος, δεσπότης Σάμου καὶ Πάρου, ἱππεὺς τοῦ ἀηττήτου Καίσαρος καὶ κόμης παλατινός* ὀνομαζόμενος. Τὴν ἄξιαν ὅμως τοῦ Βασιλικοῦ δὲν ἀπετέλουν οἱ τοιοῦτοι τίτλοι, ἀλλ' ἡ ἀτομικὴ αὐτοῦ ἱκανότης καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν εὐνοια τοῦ Καρόλου Ε'. ἤτις οἰκείον καθίστα καὶ ἐσχέτιζεν αὐτὸν πρὸς τοὺς ἐπιφανεστέρους ἄνδρας τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς τότε ἀναφανείσης θρησκευτικῆς ἀναμορφώσεως· ἄλλως τε καὶ εὐπαίδευτος ὢν ὁ ἀνὴρ, ἐδημοσίευσεν ἐν Βυρτεμβέργῃ ἱστορικὸν τι δοκίμιον, συνεστήσατο τὸ πανεπιστήμιον καὶ τὴν βιβλιοθήκην τῆς Κοτνάρης, ἔστειψε δύο ποιητάς, ἐν οἷς καὶ τὸν Ζαχαρίαν Ὁρθον (1), καὶ συνέδεσεν ἀλληλογραφίαν πρὸς τὸν περικλεῆ Φίλιππον τὸν Μελάγχθονα, πρὸς ὃν σώζεται καὶ ἡ ἐπομένη αὐτοῦ ἐπιστολή.

Ἰακώβος Βασιλικός, μαρκέττιος, δεσπότης Σάμου, ἱππεὺς τοῦ ἀηττήτου καίσαρος καὶ κόμης παλατινός, τῷ σοφωτάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ ἀνδρὶ κυρίῳ Φιλίππῳ τῷ Μελάγχθονι εὖ πρᾶττειν.

---

(1) Ante hunc Joannem ibidem Despotam fuisse audivi Heraclidem Jacobum Basilicum, Despotam Sami, marchionem Pari, circa annum 1550, quem et ipsum ibi occisum esse . . . Ab eo (Basilico) creatus fuerat poeta, Zacharias Orthus, qui nobiscum Tybingæ fuit 61 et 72. Crus. Turcograec. 248.

Πολὺς ἤδη παρήλθε χρόνος, εὐσεβέστατε Φίλιππε, καὶ οὐδέν τι μικρὸν ἐπιστόλιον παρὰ σοῦ ἐώρακα καὶ ταῦτα δις καὶ τρίς γράψας τῇ σῇ λογιότητι, ἐξ οὗ ἀπεδήμησα τῆς Μαρσφελίας, ὅπερ μοι οὐ μικρὰν παρέσχε τὴν ἀρίαν καθ' ἐκάστην ὥραν διαροοιμένῳ, μὴ τι τῶν ἀνθρωπινῶν Μελέγχθων ὁ ἐμὸς ἐνεργέτης καὶ βοηθὸς πέπορθεν. Ὡς δέ σε ἔγνων καὶ ζῶντα τῷ Θεῷ ἤκουσα, χάριτας τῷ σωτῆρι ἡμῶν ὠμολόγησα, τῷ καὶ νῦν σε ζῶντα φυλίττορτι καὶ με δεύτερον ἐώρακέμαι καταξίωσοιμένῳ. Τὰ παρόντα γράμματα διὰ τοῦ λογιωτάτου καὶ περιφανοῦς συμβουλευτοῦ τοῦ ἀηττήτου καίσαρος Φιγρικῶ πέμπω, ἵνα μὴ καὶ αὐτά, ὡς καὶ τῆς ἁλίας, ἀποβληθῶσι καὶ ταῦτα τοῦ ἐμοῦ ἀνταρξίου, μεγαλοπρεποῦς κυρίου τῆς Δωρίδος, σοὶ γράφορτες, νῦν ἐκ τῆς Ἐλλάδος εἰς τὸν καίσαρα ἐλθόντος καὶ τὴν ἀρεκάστου σου ἀρετὰς καὶ καλοκάγαθίας παρ' ἐμοῦ διηγοιμένου ὁσημέραι ἀκούσαρτος. Δέομαι σου προσαγορευῆσαι ὡς ἀπ' ἐμοῦ τὸν σοφώτατον ἐν ἀσκληπιάδαις κύριον Γάσπαρον Πευκῆρον.

Ἐρωσο καὶ τῷ καθαρῇ καρδίᾳ τῆς νῦν ἀοικήτου καὶ δυστυχοῦς Σάμου δεσπότη, ποτὲ δὲ εὐτυχοῦς καὶ ἐνοίκου οὔσης, φιλοῦντί σε ἀρτίγραφον. Ἀρθεστηριῶνος ὀργδὸν φθίνοντος τοῦ ἄφρε ἔτους ἀπὸ Βρουξέλλων.

Ὁ σοὶ Βασιλικός.

Καὶ τίς μὲν ἦτο ὁ ἀνταρξίος ἐστ' οὖν πρῶτος ἐξ ἀδελφῶν αὐτοῦ Ἰάκωβος ὁ Διασωρίνος καὶ πύθεν εἶχε τὸν τίτλον κυρίου τῆς Δωρίδος, ἀγνωστον ἡμῖν· ἐπειδὴ ὅμως καὶ οὗτος ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Μελέγχθον, ἐν ἣ ἀπενεχέ τὸ τοῦ Βασιλικῶ ὄνομα, περατιθέμεθα καὶ ταύτην, ἔχουσιν οὕτω.

Τῷ σοφώτατῳ καὶ λογιωτάτῳ ἀνδρὶ κυρίῳ Φιλίππῳ τῷ Μελέχθοι Ἰάκωβος Διασωρίνος, κύριος Δωρίδος, εὖ πράττειν.

Τὸ εὐσεβὲς ἢ μᾶλλον εἰπεῖν θεοσεβὲς καὶ φιλόσοπον τῆς σῆς λογιότητος, θαυμασιώτατε Φίλιππε, ἐκ τῶν ὑμετέρων συγγραμμάτων διαροησάμενος καὶ τὴν ἐμφάντου σου ἀρετὰς παρὰ πολλῶν ἀκούσας καὶ νῦν παρὰ τοῦ ἐπιφανοῦς δεσπότητος τῆς Σάμου, ἐμοῦ δ' ἀνταρξίου, ταῦτα ἐς τὰ μάλιστα μοι ἐν Βρουξέλλαις βεβαιωσαμένου, τὸ παρὸν γράψαι σοι ἐπιστόλιον τετόλμηκα, δι' οὗ τῆς σῆς δεηθήσομαι καλοκάγαθίας συγγνώμην παρασχεῖν μοι, τοιαῦτα τοιμήσαρτι, καὶ τῶν σῶν ξένων συγκαταριθμησαί με σπονδαίων· χαίρω γὰρ τοῖς τοιοῦτοις σοφώτατοις ἀνδράσι φιλοῦσθαι καὶ ὑπηρετεῖν αὐτοῖς, ἡντί-

κα τούτου δέη, ἵνα καὶ αὐτὸς μακαριότητος τύχοιμι, ἐπεὶ καὶ μακαρίους ὅστις μακαρίους ὑπηρετεῖ. Τοῦτ' ἐστὶν τὸ μικρὸν καὶ ἀτημέλητον ἐπιστόλιον ἢ σὴ δεξαμένη φιλοσοφία, ἀσμένως με τῇ ἐαυτῆς φιλανθρωπία φιλιώσεται καὶ μικρὸν τι γραμμάτιον ἐπιστελεῖται, ὡς τὰ περὶ αὐτῆς μάθοιμι, καὶ τῷ περιφανεστάτῳ συμβουλευτῇ τοῦ ἀπητῆτος καίσαρος φιλέλληρι Γερμανῶ Φιγγικῶ γράψοι ἢ τινα ἄλλῳ φίλῳ τῶν ἐνταῦθα ἐπιθεῖναι σοὶ ἀσφαλῶς, ὅπερ σοὶ ἐπιστελοῦμαι· μικρὸν τι γὰρ ὡς ξένιον ἐκ τῆς πάλαι εὐτυχὸς καὶ μακαρίως Ἑλλάδος, νῦν δὲ ἀθλίας, βιβλίον τῶν δυσσευρέτων πέμψαι σοὶ βούλομαι ἵνα, αὐτὸ ποτε διερχόμενος, τοῦ τῆς Δωρίδος κυρίου μνησθείης, Ἑλληνας ἀνδρὸς καὶ φίλου εὐσεβέσις. Ἐργώμενος διατελοίης, ἀνδρῶν ἀπάντων ἐνδοξότατε, καὶ ἀνώτερος παρτὸς ἀνιαρῶ.

Τῷ ἀφ' ἧς Ἀρθεστηριῶνος ὀργδὸν φθίνοντος ἀπὸ Βρουξέλλων.

Τὰς ἐπιστολάς ταύτας τοῦ Βασιλικῆ καὶ τοῦ Διασωρίνου ἐκομίσαστο ἐν Λειψίχ τῷ ἔτει 1566 ὁ δικάσιμος φιλόλογος Ἰωακείμ Καμεράριος, ὅστις καὶ ἀπήντησεν ἀμφοτέροις ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Μελάγχθονος, ἀποδημοῦντος, μετὰ πολλῆς αἰδοῦς καὶ τιμῆς· ἡ δὲ διὰ πολλοὺς λόγους περίεργος καὶ ἀξιανέγνωστος τοῦ Καμεράριου ἀπάντησις αὕτη ἔχει ὧδε.

Ἀνδράσις ἀρίστοις καὶ κυρίοις ἐνδοξότατοις Ἰακώφ Διασωρίνῳ, κυρίῳ Δωρίδος, καὶ Ἰακώφ Βασιλικῶ, δεσπότῃ Σάμου, χαιρεῖν.

Ἐπιστολάς τινας κομισθείσας δεῖρος πρὸς ἡμᾶς, ὧν ἐπιγραφή ἐδήλου ὅτι ὀφείλοιν ἐγχειρισθῆναι Φιλίππῳ τῷ Μελάγχθονι, εὐθὺς διεπεμψάμην, εὐπορήσας γραμματοφόρου πάνυ ἐπιτηδείου. Ὁ δέ, ὡσπερ εἰκός, ἤσθεις τοῖς γεγραμμένοις, καὶ ἐμὲ οὐκ ἀγνοῶν σπουδαίως ἐν τοῖς ὅτι μάλιστα πρὸς τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν διακείμενον, κοινὸν μὲν ἐποίησαστο τὸ κέρδος ὡς φίλος (ὧν ἴσμεν κατὰ τὴν παλαιὰν παροιμίαν κοινὰ εἶναι πάντα) καὶ τὰς ἐπιστολάς ἀρτεπέπεμψεν, ἐσήμηνε δ' ἅμα (παρεκαλεσάμην γὰρ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἀρτεπιστεῖλαι τι ὑμῖν) ὅτι ἐν τῷ παρόντι ἀνάγκη ἔχω πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς χώρας ἐκδημῆσαι, ἀποκρίνεσθαι αὐτὸς μὲν οὐ δύναίτο, βούλοιο δὲ ὑπ' ἐμοῦ τοῦτο γενέσθαι ἐν τῇ νυκτί, ἵνα γνωρισθῇ ὅτι τὰ τε γράμματα ἐδέξατο καὶ τὸ ἐπαγγελθὲν βιβλίον ἀσμενέστατα ἂν ἐπίδοι. Ἐγὼ δὲ τὰς ἐπιστολάς ἀναγνοὺς τό τε τῆς λέξεως καθαρόν ἐθαύμασα καὶ ἠγάπησα τὸ φιλοσοφητικὸν τῆς διανοίας. Καὶ ἐποτρύνοντος μὲν τοῦ Φιλίππου πρὸς τὸ γράψαι τι προθυμότητα ἔ-

σπενσα· οὕτω δὲ γρώμῃς εἶχον, ὥστε καὶ αὐτομάτῳ ὄρμῃ γέρεσθαι πρὸς τοῦργον. Ὑμεῖς δὴ, ἄνδρες ἀρίστῳ καὶ ἐνδοξοτάτῳ, τὰ ἡμέτερα, ἦτοι ὑπουργοῦντα τῷ Μελίγχαθον ἢ καὶ ὑπηρετοῦντα τῇ ἰδίᾳ τόλμῃ δέξαισθέ τ' ἐνμενῶς καὶ ἐπιγροίητε ἐμὲ ὡς ἀπὸ πρώτης ἡλικίας ἡμείροντα καὶ πόθῳ (φήσειεν ἢν ἀγῆρ ποιητικὸς) οἰστροβολούμενον τῆς ὑμεδαπῆς μούσης καὶ λόγων καλῶν. Εἰ δέ τι καὶ ὄφελος τῶν πόρων καὶ οὐκ ἀναλώθη μάλιστα ἢ σπουδῇ, ἄλλοις μὲν ἀποφήρασθαι τούτεῦθεν ἢν προσήκοι, ἐμοὶ δὲ εὐχαὶ μόναί λείπονται τοῦ μὴ δοκεῖν κατὰ τὸν πιτήδενμα ἔσχατος, ὡσπερ Μυσῶν τις, τὸ τῆς παροιμίας. Ἐπεὶ δὲ ἀφορμῆς δεδραγμένος ἦν μετὰ τῶν τοιούτων τοῦ ἐλληνικοῦ γένους διὰ γραμμμάτων ὀμιλῆσαι, τοῦ μὲν καιροῦ ἀμελητέον εἶναι εὐκ ᾔσθηται, πρέπει δ' ἢν, οἶμαι, τῇ ὑμέτερά ἐνγλωμοσύρῃ καὶ πραότητι τῆν δε τῆν ἡμετέραν ἀδολεσχίαν εὐ θέσθαι καὶ οὐκ ἄχθεσθαι τῇ λεσχηρεία. Ἦν δ' ἄρα ἐμοὶ παρὰ τῆν ἀνάγνωσιν τῶν ὑμετέρων ἐπιστολῶν πρόχειρον τῇ μνήμῃ τὸ περὶ τῶν Ἀθηνῶν χρησθέν ποτε ἀσκὸς βαπτίση, δύναι γε μὴν οὐ θέμις ἐστίν. Ἐγὼ γὰρ ἐκδέχομαι τοῦτο ὡς περὶ ἄπαρτος τοῦ ἔθρου προσερεχθέν. Ἀλλ' αἱ μεγαλοπόλιες, κατὰ τὸν Πίνδαρον, Ἀθηναί οὐδὲ πόλις ἐστίν, καὶ τὸ σεμνὸν καὶ περιφανὲς τοῦ ἔθρου ὄχετο πᾶν ὄνειρον δίκην ἀποπτάμερον. Εἰσὶ μὲν οὖν περίοδοι τιναὶ ὠρισμέναί γενέσεων καὶ φθορῶν καὶ ἡ τῶν μοιρῶν ἀνάγκη ἄτροπος. Καὶ πάντῳ, ἔμαρψέ τι καὶ μάρψει ἐξείης ἀεὶ τινος ἀτῆ ἐπερχομένη ἄλλοισι πρὸ ἄλλων. Τὸ δὲ δὴ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ ὑμετέρου γένους λαμπρότατον καὶ σεμνότατον καὶ ἐνκλειέστατον μένει τε καὶ μενεῖ ὄφρ' ἢν ὑδῶρ τε ρέη καὶ δένδρα μακρὰ πεφύκη, ὡσπερ φησὶ τὸ τοῦ πάλαι Μίδου ἐπιτάφιον. Τίς γὰρ τῶν νοῦν κεκτημένων καὶ φρένας ἐσθλίας, κατὰ τὸν Ὀμηρον, οὐ μείζω καὶ τιμιωτέραν ἠγήσαιτο ἢν τῶν λόγων ἢ τῆς ἀρχῆς δύναμις; Ἦνθησε δὴποτε πλουτῶ καὶ ἀρετῇ καὶ ρίκαις περιβοήτοις εὐδοκίμησεν ἡ Ἑλλάς, ἀλλὰ ταύτην οἶοιεν χλιδὴν νῦν μὲν ἀφῆρέθη, ἄλλο δὲ φῦλον αὐτὴν περιετέθη καὶ τοῦτό ποτε στερησόμερον· οὗτος γὰρ τῶν ἀνθρωπίνων συμφορῶν ὁ κύκλος. Τὸ δὲ τῶν λόγων κλέος καὶ ἡ δι' αὐτῶν ἐνεργεσία παρέτειρε καὶ μέχρι τοῦδε τοῦ χρόνου καὶ ἐπὶ τοῖς, οὕτω μακρὰν ἀπόντας, ἡμᾶς φημι τοῖς ὑπερβορείοις πως νομιζομένους ἀνθρώπους προτοῦ πάσης ἐλλογίμου μαθήσεως ἀρηκόους. Τοῦτο τοίτην τὰ γὰθόν καὶ νῦν ἔτι ἔχομεν παρὰ τῆς ὑμετέρας πατρίδος, ὥστε τῆς ἀληθείας τ' ἐπαίειν καὶ οὐκ εἶναι ἀθεωρήτους ἡμᾶς ἐπιστήμης

θείων τε ἀνθρωπίνων τε πραγμάτων, ὅτε τῆς εὐσεβείας γυνῶσις ἀκέραιος καὶ τρανή, τό τε τῆς φιλοσοφίας βιωφελὲς καὶ πάγχρηστον αὐτῆς ἐκείνης δὲ δῶρον τυγχάνει διανεμόμενον ἡμῖν ὁσημέραι ἐνεργετουμένοις ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τὸ μέγεθος τῶν ἀγαθῶν μόλις ἀπολείπειν χώραν τῇ ὀφειλομένῃ εὐχαριστίᾳ· οὐ γὰρ ἂν ἀξίως οὔτε λέγοιτο οὔτε πράττοιτό τι ἀντὶ τοσαύτης καὶ τηλικαύτης ὠφελείας, ἥς παρ' ὑμετέρων προγόνων λαβόντες ἀπολαμβάνομεν. Περὶ ὧν πλείστα ὅσα εἰπεῖν ἔχων, παύσομαι ἐνταυθοῖ, μὴ θωπεία δόξειέ πως ἢ ἀναγόμεναις. Καρῶ μὲν τῇ ὡς περ ἀναθεωρήσει καὶ ὑπομνήσει τούτων θαυμαστὸν ὡς ἐτέρφθην, ὑμῶν δὲ δέομαι τά τε ρηθέντα ἐκλαβεῖν ἐπὶ τὸ κρείττον καὶ ἐμοὶ ὡς ἐνὶ τῶν ὑμετέρων διὰ τὸ φιλόσπουδον τῆς ὑμετέρας γλώσσης καὶ παιδείας ἐννοίας τι ἀφ' ὑμῶν χαρίσασθαι. Τὸ δὲ βιβλίον τὸ ἐξ ὁμολογίας ἤδη ὀφειλόμενον τῷ Μεγάλῳ χθονι, εἶναι πρὸς ἐμὲ πεμφθῆναι, ἐμοῦ τὸ λοιπὸν διακοροῦντος, λήφεται τε ἐκείνος καὶ ἐκάτερος χάριν ἔξει καὶ ἦν οἶός τε ποτὲ γένηται καὶ ἀποτίσει. Ὁ δὲ Φίκιγγος (τὸν Πυθῶν λέγω, τὸν ἐν τῷ τοῦ μεγάλου καίσαρος ὀνομαστοτάτῳ συμβουλευτικῷ μετὰ τῶν πρώτων ἀριθμούμενον) ὡς καὶ ἐμὲ πάλαι γινώσκον ἔσχε καί, ὡς πέπεισμαι, οὐκ ἀλλότριον οὐδὲ ἐνκαταφρόνητον ἠγεῖται, μᾶλλον δὲ καὶ στέργων ἡμᾶς οὐ πάντως καὶ διατελεῖ γεραίρων, οἷς ἂν εὖ καὶ καλῶς ἐπίσταται. Οὗτος τοίνυν ὁ Φίκιγγος καὶ δυνήσεται ἀσφαλῶς καὶ βουλήσεται (εὖ οἶδ' ὅτι) προφορῶς, ὅπερ ἂν ἀφ' ὑμῶν λήφεται, οἷον εἰ διαπορθεῖναι πρὸς ἡμᾶς. Ἐπεμψά δ' ὑμῖν ἐκδιδομένην τινα πραγματείαν τῶν κατηχητικῶν παρ' ἡμῖν καὶ ἐθέλομαι γε σχολῆς τοσαύτης ὑμᾶς τυχεῖν, ὥστε διελεῖν ἀμερίμνως καὶ οὕτως ἔχειν ἐννοίας πρὸς ἐμὲ ὡς οὐ μόνον εἶτι ἴσως ἀρέσκοι τούτων ἐμφανίσαι, ἀλλὰ καὶ τὰ ὀβελισμοῦ χρήζοντα σημειωθέντα ἐνδείξασθαι. Ἐρρωσθε, ἄνδρες ἄριστοι καὶ ἐνδοξότατοι, τό τε τῆς φράσεως ἰδιωτικὸν καὶ τῆς ἐπιστολῆς ὡς περ ἀνεπίξεστον πρῶτος τε καὶ συγγνωμονικῶς φέρετε.

Ἐκ τῆς Λειψίας, μεσοῦντος χειμῶνος τῷ τῆς σωτηρίου Χριστογονίας ἔτει αφρς'.

Τὸν Βασιλικὸν ἀπαντῶμεν καὶ ἐν Οὐλμῃ, τῇ παρὰ τὰ μεθόρια τῆς νῦν Βαυαρίας καὶ Βυρτεμβέργης κειμένη, ἐνθα κατέλιπεν ἰδιόχειρόν τι σημείωμα παρὰ τῷ διδασκάλῳ Γρηγορίῳ τῷ Λεονάρδῳ, ἔχον οὕτως Χριστὸς ζωή, ὁδὸς καὶ ἀληθεία ἐστὶ καὶ ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται· αὐτὸς γάρ ἐστι μόνος ἀληθινὸς Θεὸς καὶ σω-

τήρ. Ἰάκωβος Βασιλικός, δεσπότης Σάμου καὶ μαρκέττιος Πάρου, ἰππέες καὶ κόμης Παλατίου. Ἀπαντῶμεν ἄρα αὐτὸν ἐν Βρυξέλλαις τε καὶ ἐν Μανσφελίᾳ καὶ ἐν Οὐλμῃ, πρὸς τοὺς λογιωτέρους Γερμανοὺς σχέσιν ἔχοντα καὶ ὡς εὐγενῆ καὶ ἔξοχον ἄνδρα τιμώμενον. Ἐπὶ πόσον δὲ χρόνον διέτριψεν ἐν Γερμανίᾳ, ἄγνωστον ἡμῖν εἶναι· πλὴν ἄλλ' ἐκείθεν προέβη καὶ περαιτέρω, ἐνδοξότερα ἐπιδιώξας στάδιον. Εἰσελθὼν διὰ Πολωνίας εἰς Μολδαυίαν, ὑπεκρίθη συγγένειαν πρὸς Ροξάνδραν τὴν σύνηνον τοῦ τότε ἡγεμονεύοντος Ἀλεξάνδρου τοῦ Λεπουσνιάνου καὶ δι' εἰκοτολογιῶν παρέστησεν ἑαυτὸν γόνον τῆς ἀρχαίας Μολδαυικῆς οἰκογενείας τῶν Ἡρακλειδῶν. Ἀναγκασθεὶς ὁμως, διότι ἀνεκαλύφθη ὁ δόλος αὐτοῦ, νὰ φύγῃ εἰς Τρανσυλβανίαν, μετέβη ἐκείθεν εἰς Πολωνίαν καὶ ἐζήτησε βοήθειαν παρὰ Ἀλβέρτῳ Λαχῆ, παλατίνῳ τῆς Σειραδίας, ὅστις καὶ δάνειον μυρίων δουκάτων προσέφερεν αὐτῷ ἵνα στρατὸν συλλέξῃ. Καὶ κατὰ τὰς πρώτας μὲν πολεμικὰς αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις ὁ Βασιλικὸς ἐδείχθη ἀτυχής· λαβὼν ὁμως μετέπειτα παρὰ Φερδινάνδου τοῦ ἀρχιδουκῆς τῆς Αὐστρίας καὶ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας ἐπικουρίαν ἐκ χιλίων ἰππέων, κατεπολέμησεν ἐπιτυχῶς τῇ 10 Νοεμβρίου 1562 τὸν τῆς Μολδαυίας ἡγεμόνα καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ καταφύγῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ τότε μέγας βεζύρης Ἀλῆ πασᾶς σφοδρῶς ἐπὶ τούτοις ἐπετίμησε τὸν παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ πρεσβευτὴν τοῦ ἀρχιδουκῆς, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ σουλτάνος ἐπιστείλας ἐξεδήλωσε τὴν δυσαρέσκειαν αὐτοῦ κατὰ τῆς διαγωγῆς τοῦ Φερδινάνδου, βοηθήσαντος ἐνὶ ἀποστάτῃ· πλὴν ἄλλ' ὁ Βασιλικός, πρεσβευτὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν πέμψας καὶ τὸν ἐτήσιον τῆς Μολδαυίας φόρον κατὰ δισχίλια ἐπαυξήσας δουκάτα, ἐπέτυχεν ἵνα διασκεδάσῃ τὴν ἐπὶ τοῖς γενομένοις μῆνιν τοῦ σουλτάνου, καὶ ἀπεσταλμένος Ὁθωμανὸς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐκόμισεν αὐτῷ τὴν τε κούραν καὶ τὰ ἄλλα τοῦ ἡγεμονικοῦ ἀξιώματος τῆς Μολδαυίας σύμβολα. Αὐτοῦ δὲ εἰς τὸν θρόνον ἀναβάντος, ὁ αὐτανέψιος Διασωρίνος, ἐν Λευκωσίᾳ τῆς Κύπρου τότε μένων, ἔγραψε τῷ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάσαφ ἐπιστολήν, ἐν ἣ ἡ πλὴν ἄλλων μνημονεύει καὶ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαυίας ὡς ἐξῆς.

Τὸ ἱεροπρεπὲς ἢ μάλλον εἰπεῖν θεοπρεπὲς τῆς σῆς παραγιότητος πανταχοῦ θαυμάζων διατελῶ· τοιοῦτος γάρ με πόθος τῆς σῆς παραγιότητος κατέχει, πολλὰ ἀγαθὰ ὑπερβυῖ ἀκούων περὶ σοῦ, ὥστε μὴ δύνασθαι με καὶ Ρόδοθεν καὶ Κύπροθεν μὴ ἐπιστεῖλαι σοι. Καὶ πέρυσσι μὲν Ρόδοθεν ἐπιστεῖλαι σοι τετόλμηκα καὶ παρασχεῖν σοι πράγ-

ματα ὑπὲρ τοῦ ἱερέως Στυλιανοῦ τοῦμοῦ συγγενοῦς, τοῦ Ροδίου, τοῦ ἐκ πολλοῦ, οἶμαι, ἐλθόντος πρὸς τὴν σὴν παραγιότητα ὑπὲρ τινος δίκης, ἵνα τὸ δίκαιον ἀπορέμη ἢ σὴ δικαιοσύνη· ταῦν δὲ γράφω τῇ σὴ ἀγιοπρεπεῖ καὶ ἱερᾷ κεφαλῇ, ἵνα τὸ ὑπήκουον πρὸς τὴν σὴν δεξιὰν ἐπιδείξω καὶ διὰ τῶν παρόντων τῆν, προσήκουσαν ἀπονεμῶ προσκνήρησιν καὶ θεωρητικῶς τὴν πνευματοπαρόχον σου δεξιὰν ἀσπάσωμαι. Πρὸς τούτοις δέ, ἵνα καὶ αὐτὸς γνῶς, μικρὸν τι παραγγέλλω ὅτι ὁ τῶν Ἰωάννης βοεβόδας, ὁ τῆς Πογδανίας βασιλεὺς, ἡμέτερός ἐστιν, καὶ οὐ αὐτὸς ἴσως ἐώρακας γράμματα. Ἐκ τῶν ἡμετέρων οὖν ἐστὶ καὶ Ἑλληὴν ἀνήρ, ἐξ εὐγενοῦς φύτης καὶ εὐγενεστάτης, τὸ ἀρέκαθεν Ἡρακλείδης· καὶ εἰ δεῖ ἱερεῖς τε καὶ ἀρχιερεῖς ἐπεύχεσθαι Ἑλλησι ἀρχουσι, ταῦν ὑπὲρ αὐτοῦ προσήκει, καὶ οὕτω ἱκετεύω ποιήσατε, ἵνα εὐάρεστος τῷ Θεῷ γενόμενος καὶ ὑγιὴς διὰ τῶν πρεσβειῶν ὑμῶν, τὸ κατ' ἐκείνον ἐνεργετήσῃ τοῖς δυστυχέσι τῶν Ἑλλήνων, ὡς καὶ ἐφίεται, καὶ τῆς παραγιότητός σου πιστὸς φίλος ἔσεται, ὁμοίως καὶ οἱ σὺν αὐτῷ χριστιανοί.

Ἐρρωσο, παραγιώτατε δέσποτα, καὶ σύγγνωθι· ὁ γὰρ καιρὸς κατεπιείγει με καὶ διεξοδικώτερον οὐ γράφω. Οὐκ ἄλλο ἢ αἱ ἅγιαί σου καὶ θεοπειθεῖς εὐχαὶ τὴν σὴν ἀσπᾶσαι δεξιὰν ἀξιώσειαν.

Ἀπὸ Λευκωσίας πόλεως Κύπρου τοῦ ἀρχῆβ Ἀνγούστου ιϛ'.

Ὁ τῶν σῶν ἀρετῶν ἐπαιρέτης καὶ θεράπων

Ἰάκωβος Διασωρῖνος.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Βασιλικός, ἀναβάς ἐπὶ τὸν τῆς Μολδαβίας θρόνον, δὲν ἐλησμόνησε τοὺς ὁμογενεῖς καὶ μάλιστα τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην, ὅστις ἦτο ὁ μεσάζων μεταξύ τῶν κρατούντων καὶ τῶν ὀρθοδόξων ὑποτελῶν ἡγεμόνων. Ὁ τότε μέγας ρήτωρ τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας Ἰωάννης ὁ Ζυγομαχᾶς ἐπέστειλεν αὐτῷ συγχαίρων ἐπὶ τῇ εἰς τὸν ἡγεμονικὸν θρόνον ἀναρρήσει. Καὶ ἡ μὲν τοῦ Ζυγομαχᾶ ἐπιστολὴ δὲν σώζεται δυστυχῶς· σώζεται ὅμως ἡ πρὸς αὐτὴν ἀπλάντησις τοῦ Βασιλικοῦ, ἔχουσα οὕτω.

Τῷ σοφῷ ἀνδρὶ καὶ μεγάλῳ ρήτορι τῆς τοῦ Θεοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας χαίρειν καὶ εὖ πράττειν.

† Ἐδεξάμην τὴν ἐπιστολήν σου μεστὴν οἶσαν πάσης τῆς ἐλευθερίου παιδεύσεως οὐχ ἥττον τῆς πρὸς με καὶ τὸ ἡμέτερον ὑπήκουον ἐννοίας. Ἐπαινῶ τοιγαροῦν τὴν τῆς φύσεώς σου εἰμοιρίαν. Χαίρω καὶ τῇ βασιλίδι τοιοῦτον ἄνδρα ἐχούση ὥσπερ τι λείψανον τῆς παλαιᾶς

ἐπὶ φιλοσοφίᾳ εὐδαιμονίας. *Εὐνοῶ καὶ σοὶ τοιαύτην δόξαν περὶ ἐμοῦ ἔχοντι, μὴ δὲ τῆς σῆς περὶ ἡμῶν καλλίστης ἐλπίδος ἀμαρτήσαιμι, ἀλλὰ τοιοῦτος εἶην, οἷοι παρὰ σοῦ ἀξιοῦμαι. Ἐπειδὴ τοίνυν ἡ ἐμὴ θεόδοτος ἀρχὴ πάντας εὐφραίνει, μᾶλλον γε τοὺς ἐμοὺς ὑπηκόους, ταύτην οὐκ ἀπὸ τύχης, ἀλλ' ἀπὸ Θεοῦ δοθῆναι ἡμῖν λογιστέον. Σὺ γοῦν εἴ τινας τῶν ἐνταῦθα χρεῖαν ἔχεις, ἐμοὶ σήμερον, ἐγὼ δὲ σοι ἠδέως τοῦτο τελέσω, εἰ τετελεσμένον ἔσται. Καὶ τῷ παραγιωτάτῳ δεσπότη ἐν πᾶσιν ἐμὲ ὑπήκοον συνίστημι, οὐδέ τι ἔπος οὔτε ἔργον ἄνευ τῆς αὐτοῦ γνώμης περαῶ. Ἐρρωσο.*

Ἐν ἔτει ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀφ᾽ ἑβ.

Δεσπότης βασιλεὺς Μολδαυίας.

Ἡ ἡγεμονία τοῦ Ἰακώβου δὲν κατέλιπε μνήμην ἀγαθὴν, διότι φιλοχρήματος καὶ τυραννικὸς ὁ ἀνὴρ ὢν, τυραννικῶ τῷ τρόπῳ καὶ διψήκῃσεν. Ἐν πρώτοις ἤρπασε τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ τῶν ναῶν σκεύη, δι᾽ ὧν ἔκοψε νομίσματα, ἔχοντα ἔθνη μὲν τὴν προτομὴν αὐτοῦ, φέροντος στέμμα καὶ κρατοῦντος σκῆπτρον μετὰ τῶν λέξεων *Heraclidis despotē, patris patriæ 1563*, ἔθνη δὲ τὰ σύμβολα τῆς Μολδαυίας μετὰ τῶν λέξεων *Vindex et defensor libertatis patriæ*: εἶτα δ' ἐπέβαλε φόρον ἑνὸς δουκάτου ἐφ' ἑκάστου ἀνδρός, ἐψηφίσαστό τε ποινὴν θανάτου τοῖς διγύμοις καὶ δι' ὀπαδῶν αὐτοῦ διεσχέλιπεν ὅτι τὴν πρωίαν τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων ἐπεφάνησαν αὐτῷ ἄγγελοι τρεῖς, κρατοῦντες στέμματα χρυσᾶ τρία, ὡς σύμβολα τῆς προσεχοῦς κυριότητος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Μολδαυίας, ἐπὶ τῆς Βλαχίας καὶ ἐπὶ τῆς Ἰρανσυλβανίας. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀνταλλάξας τὸ ἴδιον ὄνομα διὰ τοῦ προσφιλοῦς τοῖς Μολδαυοῖς Ἰβάν, ἐράνη φορῶν στέμμα χρυσοῦν· ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα παρεσκεύασαν αὐτῷ πολυαρίθμους ἐχθρούς, οἱ δ' εὐγενεῖς τῆς Μολδαυίας, συνομώσαντες, διήγειρον κατ' αὐτοῦ ἀξιώματικόν τινα, Τόμισαν καλούμενον, ᾧ προσήνεγκαν καὶ τὸ τοῦ ἡγεμόνος ἀξίωμα, τοῦ Βασιλικοῦ καθαιρουμένου. Ὅθεν εἰς δεινύτητα περιελθὼν, κατέφυγεν ἐκεῖνος ἐν τῇ μονῇ τῆς Σουτζάβας, ἔνθα, πολιορκηθεὶς καὶ ἀναγκασθεὶς μετὰ τρίμηνον ἀντίστασιν νὰ παραδοθῇ, ἐφονεύθη διὰ σιδηρᾶς ράβδου ὑπὸ τοῦ Τόμισα. Καὶ ἡ μὲν σύζυγος αὐτοῦ κατεκλείσθη ἐν μοναστηρίῳ, τοῦ δὲ υἱοῦ αὐτοῦ Δημητρίου ἐφέισαντο μὲν τῆς ζωῆς, ἀπέτεμον ὁμῶς, κατὰ τὸ τότε ἔθος τῶν Μολδαυῶν, τὸν δεξιὸν ρώθωνα εἰς σημεῖον τοῦ ὅτι πᾶσα ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Μολδαυίας ἀξίωσις ἐξέλιπε

πλέον. Τοιοῦτο τέλος ἔσχεν ὁ αὐτόκλητος τῆς Σάμου δεσπότης καὶ ἐπὶ δύο ἔτη ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας Ἰάκωβος ὁ Βασιλικός (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ἡ Σάμος περιέρχεται ὑπὸ τῷ Σείχ-ούλ-ισλάμη. Τρόπος τῆς διοικήσεως αὐτῆς ἄχρι τοῦ 1821.

Ἐφ' ὅσον χρόνον ἔζη ὁ Κιλίτζ Ἀλῆ πασᾶς, οἱ τε κάτοικοι τῆς Σάμου εὐημέρουν καὶ αἱ χρηρηγηθεῖσαι αὐτοῖς προνομίαι ἀπρόσβλητοι ἔτηροῦντο, πρόκριτοι δὲ Σάμιοι, οὓς προέτεινε μὲν ὁ Σαρακίνης, ἐπεκύρου δὲ ὁ Κιλίτζ Ἀλῆ πασᾶς, διώκουν τὴν νῆσον· ἀλλ' ἐξ ὅτου ὁ ναύαρχος οὗτος, ἐνενηκοντούτης ἤδη, ἔκδοτος δὲ εἰς τὰς πρὸς γυναῖκας ὀμιλίας ὦν, ἐξεμέτρησεν αἴφνης, τῇ 27 Ἰουνίου 1587, τὸ ζῆν ἐν ταῖς ἀγκύλαις μιᾶς τῶν ἑαυτοῦ γυναικῶν, ἔκτοτε τῆς μὲν κινητῆς κολοσσιᾶς περιουσίας αὐτοῦ περιελθούσης εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν ταμεῖον, τῆς δὲ ἀκινήτου διατεθείσης πρὸς ὄφελος τοῦ κράτους, αἱ τῆς Σάμου πρόσοδοι παρεχωρήθησαν ὑπὸ τῇ ἐποπτείᾳ τοῦ κατὰ καιροῦ Σείχ-ούλ-ισλάμου εἰς τὸ τέμενος, ὅπερ ἐν ἔτει 1580 αὐτὸς ὁ Κιλίτζ Ἀλῆ πασᾶς ἐδείματο ἐν Τοπχανέ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀριστερόθεν τῶν νῦν ὑπαρχόντων τηλεβολοστασίων. Ἐνδον δὲ τοῦ τεμένου τούτου πρὸς τὰ ἀριστερὰ τέθραται ὁ κτίτωρ αὐτοῦ καὶ πρῶτος τῆς νεωτέρας Σάμου οἰκιστῆς καὶ κύριος Κιλίτζ Ἀλῆ πασᾶς καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἀναγινώσκονται, ἀραβιστὶ γεγραμμένα, τὰδε. « Χαλαρωθείσης τῆς νευρᾶς τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ἡλικίας, κυρτωθεὶς δὲ καὶ αὐτὸς ὡς τὸ ἐνταῦθα ἀναρτηθὲν τόξον, ὅπερ μετὰ τῆς αὐτοῦ σπάθης ἀνέθετο, προσαρτήσας εἰς οὐρανόν, ἐπέβη τῷ μονοξύλῳ τοῦ νεκροκραββάτου σκαφιδίῳ καὶ ἀναπαύεται ἤδη ὑπὸ τὴν γῆν, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε σχεδὸν ἐπὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐπάτησε ».

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Κιλίτζ Ἀλῆ πασᾶ ἤρξαντο οἱ ἐν Κων-

---

(1) Ant. Marisæ Gratiani de Joanne Heraclide despota, Vallachorum principe libri II. — Engel, histoire de Moldavie XX. 401. — Hammer, histoire de l' Empire Ottoman T. VI. p. 160. — Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος Τόμ. ΙΑ'. σελ. 66.

σταντινουπόλει βαθμηδὸν καταπατοῦντες τὰ τῶν Σαμίων προνόμια, ἄχρις οὗ ταῦτα ὀλοσχερῶς σχεδὸν κατέστρεψαν. Καὶ κατὰ τοὺς πρώτους μὲν χρόνους εἰς ὀλιγίστους ἢ Σάμος καὶ ἀσημάντους ὑπεβλήθη φόρους, ἦτοι εἰς τὴν πληρωμὴν ἑξακοσίων τεσσαράκοντα πέντε γροσίων ἀντὶ πάντων· ἀλλ' αὐτὰ βαθμηδὸν ἐγένοντο δέκα πέντε χιλιάδες καὶ ὀψιαιτέρον τριάκοντα χιλιάδες γροσίων, ἅτινα, ὑπὸ τῶν προκρίτων εἰσπρασσόμενα, ἀπεστέλλοντο κατ' ἔτος πρὸς τὸν Σείχ-οὐλ-ισλάμην λόγῳ ἐπικαρπίας. Κατὰ τοὺς μετέπειτα δὲ χρόνους ἢ Σάμος ἐνοικιάζετο ὡς εἶπειν ἀντὶ ὀκτακισμυρίων γροσίων, ὧν τριάκοντα μὲν χιλιάδες ἦσαν φόρος ἐπικαρπίας, ἰσάριθμον ποσὸν φόρος ἀποδεκατώσεως καὶ εἴκοσι χιλιάδες φόρος τελωνειακός.

Ἐν τῶν ἐπιζηλοτέρων προνομίων τῆς Σάμου ἦτο καὶ τὸ τῆς αὐτοδιοικήσεως· δυστυχῶς ὅμως ἐπὶ βραχύτατον χρόνον ἢ νῆσος αὕτη διετέλεσεν ἀπηλλαγμένη τῶν ἀρπακτικῶν ὀνύχων τοῦ Βοεβόδα, ὅστις ἔργον εἶχε τὸ εἰσπράσσειν τοὺς φόρους καὶ ἐπιβλέπειν τὴν τῶν νόμων ἐφαρμογὴν, καὶ τοῦ Καδδῆ, οὗ καθῆκον ἦτο ἢ τῶν νόμων καὶ τῶν κυβερνητικῶν Διαταγμάτων δημοσίευσίς καὶ ἢ τῆς δικαιοσύνης ἀπονομή. Ὁ ἐν ἔτει 1621 τὴν Σάμον ἐπισκεψόμενος Κουρμεσίνης γράφει ὅτι οὐδόλως ὑπῆρχε τότε διοικητὴς ἐν Σάμῳ, ἐκαρποῦτο δὲ τὰς προσόδους αὐτῆς μία τῶν σουλτανῶν (1)· ἀλλ' ὅπως ἐσφαλμένως λέγει ὅτι σουλτὰνα τις ἐνέμετο τὴν Σάμον, ἐν ᾧ αἱ πρόσοδοι αὐτῆς ἀνῆκον εἰς τὸ ἐν Τοπχανέ τέμενος, οὕτω σφάλλεται λέγων ὅτι ἢ Σάμος διετέλει ἄνευ διοικητοῦ, ἐκτὸς ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι καθ' ὃν χρόνον ὁ περιηγητὴς ἐκεῖνος ἐπέσκέψατο τὴν Σάμον, δὲν εὔρε τοιοῦτον ἐν αὐτῇ, ἀπόντα ἢ καὶ πεπαυμένον ὄντα. Ἄλλως δὲ ἔγγραφα ἐπίσημα, περιωζόμενα ἐν τῇ ἐν Καρλοθασίσις Μονῇ τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, φέρουσι τὸ ὄνομα καὶ τὰς σφραγίδας Ὁθωμανῶν διοικητῶν ὀλίγα μετὰ τὸν συνοικισμὸν τῆς νήσου ἔτη· τὸ δὲ ἀρχαιότερον τῶν ἐγγράφων, ὃ εἶδομεν, ἐν ἔτει 1619 γεγραμμένον, ἀναφέρει διοικητὴν τῆς Σάμου Μουσταφᾶν τινα. Ἐκ τῶν διαφόρων δ' ἐν τῇ ρηθείσῃ Μονῇ ἀποτεθησαυρισμένων ἐγγράφων ἐγένοντο γνωστά ἡμῖν τὰ ὀνόματα τῶν ἐπομένων διοικητῶν τῆς Σάμου κατὰ τὸν δέκατον καὶ ἑβδόμον αἰῶνα.

1619 Μουσταφᾶ βοεβόδας. 1628 Χατζῆ Ἰουσοῦφ ἀγᾶς.

(1) Voyage de Levant fait par le commandement du Roy en l'annee 1621 par le Sieur D. C. p. 146

1630 Χασάν άγᾶς.	1677 Μεχμέτ άγᾶς.
1647 Μουσταφᾶ άγᾶς.	1679 Μουσταφᾶ άγᾶς.
1650 Σελήμ άγᾶς	1680 Ἀχμέτ άγᾶς.
1657 Μουσταφᾶ πασᾶς	1684 Μεχμέτ ἰάγᾶς.
1667 Χατζή Τζιλαφέρ άγᾶς.	1688 Μεχμέτ άγᾶς Νταπάνογλους.
1670 Χουσεΐν άγᾶς.	1695 Χασάν άγᾶς.

Νέου Βοεβόδα ἢ Καδδῆ εἰς Σάμον ἀφικνουμένου, οἱ τῶν χωρίων προεστῶτες συνήρχοντο ἐν Χώρῃ ὅπως ὑποβάλωσι τὰ ἑαυτῶν σεβίσματα τῷ νεωστὶ ἐλθόντι καὶ λάβωσι τὰς διαταγὰς αὐτοῦ. Προεστῶτες δὲ ἐν ἐκástῳ χωρίῳ διωρίζοντο εἰς ἢ δύο, ἀναλόγως πρὸς τὸν τοῦ χωρίου πληθυσμόν, ἐκτὸς τῆς Χώρας, τοῦ Βαθέος καὶ τῶν Καρλοβασίων, ἐνθα προεστῶτες διωρίζοντο δύο ἱερεῖς καὶ τέσσαρες λαϊκοί. Ἐκ Χώρας ὁ Βοεβόδας ἔπεμπεν εἰς τὰς κωμοπόλεις τοῦ Βαθέος καὶ τῶν Καρλοβασίων, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς τὴν τοῦ Μαρθοκίμπου *Σουμπασίδες*, δῆλον ὅτι ὑποδιοικητὰς, οἵτινες ἔργον εἶχον τὸ τὴν τάξιν τηρεῖν καὶ πρόστιμον ἐπιβάλλειν τοῖς τοῦ νόμου παραβαίνουσι· παρηκολούθουν δὲ ὡς ὑπάλληλοι τῷ Βοεβόδῃ οἱ γραμματεῖς καὶ διερμηνεῖς αὐτοῦ, πάντες σχεδὸν Ἕλληνες ὄντες, καὶ δέκα ἢ δώδεκα Τούρκοι ὀπλίται, οὐς μεθ' ἑαυτοῦ ἔξωθεν ἔφερον, ὅπως συνδράμωσιν αὐτῷ κατὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἑαυτοῦ καθηκόντων.

Αἱ δὲ τοῦ Βοεβόδα πρόσοδοι προήρχοντο ἐκ τῶν προστίμων, ἅτινα κατὰ διαφόρους περιστάσεις ἐπέβαλλεν, ἐκ τῆς ζυλείας τῶν δασῶν, ἣν πρὸς ἴδιον ὄφελος ἐπώλει, καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων αὐθαιρέτων εἰσπράξεων. Ἐκ παραδείγματος, δι' ἕκαστον πρόβατον ὁ κύριος αὐτοῦ ὠφείλεν ἐτησίως νὰ πληρώνῃ εἰς τὸ τέμενος τοῦ Τοπχανέ ἀνά δύο ἄσπρα, δι' ἐκάστην δ' αἰγα ἀνά ἓν· οἱ διοικηταὶ ὁμῶς εἰσέπρασον πλείω τῶν τεταγμένων κατ' ἰδίαν ἐκτίμησιν, οἱ δ' ἐπιχώριοι ἠναγκάζοντο νὰ ἐνδώσωσι, διότι αἱ δαπάναι πάσης κατὰ τῶν εἰσπρακτόρων ἀγωγῆς ἦσαν πολὺ πλείους τοῦ οὕτω καταχρηστικῶς λαμβανομένου φόρου. Ἐκτὸς τούτου ὁ Βοεβόδας ἀπῆτει παρὰ τῶν ποιμένων ὡς ἴδιον ὄλον τὸν βούτυρον, ὅστις ἐν παρόδῳ ρητέον δὲν ἔπρεπε νὰ ἦναι ὀλίγος, τὸν παρ' αὐτοῖς εὐρισκόμενον, καθ' ἣν ἡμέραν ὁ εἰσπράκτωρ ἤθελε μεταβῆ ἵνα καταμετρήσῃ τὰ ποίμνια αὐτῶν καὶ εἰσπράξῃ τὸν νενομισμένον φόρον. Ἡ κατάχρησις δ' αὕτη εἰσήχθη ἐξ ἀπερισκέπτου μεγαλοδωρίας εὐπόρου ποιμένος, ὅστις, θέλων νὰ γείνη ἀρεττὸς τῷ Βοεβόδῃ, προσήνεγκεν αὐτῷ μεγάλην βουτύρου ποσότητα· ὅθεν καὶ ὡς φόρος ἔκτοτε καθιε-

ρώθη τὸ τοιοῦτο. Παραπλήσιόν τι συνέβη καὶ διὰ τὴν μέταξαν, ἥτις ἐν ἀρχῇ ἐξήρειτο παντὸς φόρου, προῖόν γυναικείας ἐργασίας λογιζομένη· ἀλλὰ διοικητοῦ τινος αἰτησαμένου ὀλίγην μέταξαν ἵνα κατασκευάσῃ ζώνην καὶ τῶν προεστώτων προσενεγκόντων αὐτῷ κένιστρον πλήρες τοιαύτης, καθιερώθη καὶ ἡ φορολογία αὕτη, τῶν μετέπειτα διοικητῶν ἀπαιτούντων τακτικῶς κατὰ πᾶν ἔτος τὸ κένιστρον ἐκεῖνο τῆς μετέξης, εἰς εἴκοσὶ που ὀκάδας ἀνερχόμενον. Καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς δὲ χρόνοις συνέβη ὁμοίον τι· τοῦ ἡγεμόνος Ἀριστάρχου πέμψαντος ἐν ἔτει 1864 σταφυλᾶς ἐκ τῶν μοσχάτων τῆς Σάμου τῷ σουλτάνῳ Ἀβδουλ Ἀζίζ, ἔκτοτε κατ' Αὐγούστον μῆνα ἐκάστου ἔτους ἰδικὸς πολεμικὸς ἀτμοδρόμων, ἀφικνούμενος εἰς Σάμον ἐξάκις, παρελάμβανεν αὐτόθεν ἀνά εἴκοσι κορφίλους, ὧν ἐκάστη ἐζύγιζε τριάκοντα ὀκάδας, σταφυλῶν μοσχάτων, ἃς μετέφερον εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς χρῆσιν τῶν ἀνακτόρων. Οὕτω δὲ τὸ μὲν ταμεῖον τῆς Σάμου ὑφίστατο ἔτησίαν ζημίαν τριῶν χιλιάδων γροσίων διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν ἐξακισχιλίων ὀκάδων σταφυλῶν, τὸ δὲ κύτοκρατορικὸν ταμεῖον ὑφίστατο δαπάνην ἀσυγκρίτως μεγαλειτέραν ἕνεκα τῆς δι' ἰδικοῦ ἀτμοπλοίου μεταφορᾶς τῶν σταφυλῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τὸ τοιοῦτο δ' ἐξηκολούθησε γιγνώμενον μέχρι τοῦ ἔτους 1876, ὅτε ἔπαυσεν ἡ τῶν σταφυλῶν ἀποστολή, λησιμονηθέντος τοῦ πράγματος. Πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὁ Βοεβόδας ἐλάμβανεν ἔτησίως ὡς δῶρον παρ' ἐκάστου ποιμένου ἀνά ἓν πρόβατον καὶ ἀνά ἓν ἐρίφιον, ἅτινα κατ' ἀρχαῖον Διάταγμα ὁ ποιμὴν ἐδικαιοῦτο νὰ ἐξαγοράσῃ ἀντὶ δύο καὶ ἡμίσεος ἄσπρων ἕκαστον· πλὴν ἄλλ' ὁ διοικητὴς, παραβαίνων τὸ Διάταγμα, ἀπῆτει ἀνά πέντε καὶ ἕξ ἄσπρα δι' ἕκαστον τῶν προβάτων καὶ ἐριφίων.

Ἀλλὰ τὸ μεγαλειότερον μέρος τῶν προσόδων τοῦ διοικητοῦ προήρχετο ἐκ τῶν γαιῶν, ἃς οὗτος ἐπόλει. Ἀποθνήσκοντός τινος ἄνευ ἄρρενος τέκνου, ἠδύνατο ἐκεῖνος νὰ κάμῃ ἀφερτικούς, δῆλον ὅτι, καταλαβὼν, νὰ ἐκποιήσῃ πάντα τοὺς καλλιεργησίμους ἀγρούς τοῦ τεθνεῶτος, καταλιμπάνων ταῖς θυγατρᾶσιν αὐτοῦ τὰς ἀμπέλους, τὰ ἐλαιόφυτα καὶ τοὺς κήπους· τὰ κτήματα ὁμῶς τῆς μητρὸς, ἀρρένων τε καὶ θηλέων τέκνων ἀποκλειομένων, περιήρχοντο εἰς τὴν τοῦ Βοεβόδα κυριότητα. Ἐπ' ἴσης παραμελοῦντός τινος ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη νὰ καλλιεργήσῃ τοὺς ἐκυτοῦ ἀγρούς, ὁ Βοεβόδας ἠδύνατο νὰ ἐκποιήσῃ αὐτοὺς ὅπως δῆθεν εἰσπράξῃ τὰ δικαιώματα, ἅτινα ἤθελε λάβει εἰ ἐκαλλιεργοῦντο κατὰ τὰ ἑπτὰ ἐκεῖνα ἔτη αἱ γαῖαι, τῶν συγγενῶν κεκτημένων ἐν τῇ

ἀγορᾶ δικαίωμα προτιμήσεως. Οἱ ἀγροὶ κατεμετροῦντο καθ' ἐκάστην ἐπταετίαν διὰ βημάτων· ἐπὶ τεσσαράκοντα δὲ τετραγωνικῶν βημάτων ὁ κύριος αὐτῶν ἐπλήρωνεν ἑτησίως δώδεκα μαῖθιά, ὥστε ἐκ μόνου τοῦ ἐκ τῶν γαιῶν φόρου ὑπελογίζετο ὅτι ὁ Βοεβόδας εἰσέπρασεν ἐνιαυσίως εἴκοσι καὶ δύο προυγγία ἢ ἑνδεκά γροσίων χιλιάδας κατὰ τὴν τότε ἀξίαν. Ἐκ τούτων δὲ πλύντων καὶ ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀποδεκατώσεις γιγνομένων καταχρηστικῶν εἰσπράξεων, αἱ τοῦ Βοεβόδα πρόσδοσι συνεποσοῦντο, καὶ τοῦ πρὸς τὸν Σείχ-ούλ-ισλάμην ἀποτινομένου φόρου περιλαμβανομένου, εἰς δεκακισμύρια γρόσια, ποσὸν ὑπέρογκον τοῖς καιροῖς ἐκείνοις. Ἐπειδὴ δὲ συνήθως ὁ Βοεβόδας ἐπὶ ἐπτὰ ἔτη ἐξεμισθοῦτο τὴν ἐπικαρπίαν τῆς Σάμου, ἐπόμενον ἦτο ὅτι ἐφρόντιζε κατὰ τὸ δίκστημα τοῦτο νὰ ὠφελῆθῃ ὅσον πλειότερον ἠδύνατο.

Καταχρήσεις τοιαῦται συνετέλεσαν ὅπως κωλύσωσι τὴν πρόοδον καὶ τὴν εὐπορίαν τῶν Σαμίων, καίπερ εὐφορον γῆν ἄλλως κεκτημένων ὅθεν πᾶς ὅστις ἔβλεπεν ὅτι τὰ κτήματα αὐτοῦ ἔμελλον, ἐλλείψει τέκνων ἀρρένων, νὰ περιέλθωσιν εἰς τοῦ Βοεβόδα τὴν κυριότητα, ζῶν μὲν παρημέλει τὴν καλλιέργειαν αὐτῶν, ἐν τέλει δὲ ἔσπευδε νὰ ἐκποιήσῃ αὐτὰ εἰκονικῶς εἰς τινα Μονὴν ὅπως μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ περιέλθωσι τοῦλάχιστον εἰς κοινωφελές τι καθίδρυμα. Ἐντεῦθεν δὲ πλείστα καὶ εὐφοροὶ τῶν τῆς Σάμου γαιῶν ταῖς Μοναῖς περιῆλθον καὶ ἄχρι τοῦ νῦν ἀνήκουσιν. Ἐν ἔτει 1810 ὁ σουλτάνος Μαχμούτ, θέλων νὰ καταπύσῃ τὴν ἐκ τῶν εἰκονικῶν αὐτῶν πωλήσεων εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν ταμεῖον προσγιγνομένην ζημίαν, ἐξέδωκε Διάταγμα, δι' οὗ αὐστηρῶς ἀπηγορεύετο ἢ εἰς Μονὰς ἢ εἰς Ἐκκλησίας πώλησις ἢ ἀφιέρωσις ἀκινήτων κτημάτων· τὸ δὲ Διάταγμα τοῦτο ἐφηρμόσθη καὶ ἐν Σάμῳ τῷ 1816, ἐπὶ τοῦ τότε Βοεβόδα Ἀπουραχμὴν ἀγᾶ, ἐκτείναντος χεῖρα ἀρπακτικὴν καὶ ἐπὶ τῶν προαποκτηθέντων ἤδη ὑπὸ τῶν διαφόρων Μονῶν κτημάτων. Πλὴν ἀλλ' οἱ ἠγούμενοι αὐτῶν ἐπεμψαν τότε ἐπιτρόπους εἰς Κωνσταντινούπολιν, οἵτινες ἐπέτυχον ἀδρᾶ τε χρημάτων δόσει καὶ τῇ τοῦ πατριάρχου συνδρομῇ νὰ ἐκδοθῇ νέον τῷ 1818 Διάταγμα, ἀκυροῦν τὸ πρῶτον.

Ὁ δὲ *Καθηδής*, ὁ καὶ *Ναίτης* προσεπικαλούμενος, ἐπέμπετο παρὰ τοῦ Καθηλασκέρου τῆς Ἀνατολῆς ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Σείχ-ούλ-ισλάμου καὶ ἔργον, ὡς προείπομεν, εἶχε τὸ ἀπονέμειν τὴν δικαιοσύνην· ὅθεν φέρων ἐπ' ὤμου ἐντὸς σάκκου τὰ ἀρχεῖα καὶ τοὺς κώδικας αὐτοῦ, περιήρχετο τετρακίς ἢ πεντάκις κατ' ἔτος τὰς κομνηνολεῖς τῆς Σάμου καὶ ἐν τῷ

μέσῳ τῶν πλκτειῶν κῦτῶν ὀκλαδὸν καθήμενος, ἐδίκασε τοὺς διαφερομένους. Αἱ δὲ πρόσοδοι αὐτοῦ προήρχοντο ἐκ τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων, ἃς ἐξέδιδε, καὶ ἰδίως ἐκ τῆς κατ' ἀρέσκειαν αὐτοῦ γιγνομένης πάντοτε ἐκτιμῆσεως τῆς κινητῆς περιουσίας τῶν ἀποθνησκόντων, ἐφ' ἧς ἐλάμβανε τρία ἐπὶ τοῖς ἑκατόν· ἐπὶ τῆς ἀκινήτου ὁμως περιουσίας οὐδὲν ἐκέκτητο δικαίωμα.

Ὁ κεφαλικὸς φόρος, ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *χαράτζι*, ἀπὸ τῶν πρώτων σχεδὸν τοῦ συνοικισμοῦ χρόνων εἰσήχθη ἐν Σάμῳ καὶ ἦτο ὁ μόνος, ὃν ἐκ τῆς νήσου ταύτης ἐλάμβανεν ὁ σουλτάνος τότε, διότι πᾶσαι αἱ ἄλλαι τῆς νήσου πρόσοδοι ἐλογίζοντο ἀνήκουσαι τῷ ἐν Τοπχανέ τεμένει· ἐν Σάμῳ ὁμως ὁ τοιοῦτος φόρος ἦν ἐπιβεβλημένος μετὰ τινος μετριότητος. Ἀλλαχοῦ τῆς Τουρκίας πάντες οἱ μὴ μουσουλμάνοι ἄρρενες ὑπήκοοι τοῦ σουλτάνου ὤφειλον νὰ πληρώνωσι τὸν κεφαλικὸν φόρον, ἐν ᾧ ἐν τῇ Σάμῳ μόνον οἱ ἔγγαμοι ἄνδρες ἐπλήρωνον· ἀλλ' ἂν τις, θανὼν, κατελίμπανε τέκνον ἄρρεν, ὁ κεφαλικὸς τοῦ ἀποβιώσαντος φόρος ἐξεζητεῖτο παρὰ τοῦ παιδίου, ἐκτὸς ἀναυτὸ ἦτο ὑπομάζιον ἔτι. Οἱ δ' ἐν Σάμῳ παρεπίδημοι τοῦ σουλτάνου ὑπήκοοι εἴτε ἔγγαμοι εἴτε ἄγαμοι ὑπεχρεοῦντο εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ κεφαλικοῦ φόρου· ταῦτο δ' ἔπασχον καὶ οἱ ἄλλαχοῦ τοῦ Τουρκικοῦ κράτους διαμένοντες Σάμιοι.

Ἀφικνούμενος εἰς Σάμον ὁ τὸν κεφαλικὸν φόρον εἰσπράσσωσι *χαρατζῆς* ἢ *κουραματζῆς*, ἐπορεύετο κατὰ πρῶτον εἰς τὸν οἶκον τοῦ Καδδῆ, ᾧ ἐδείκνυε τὸ αὐτοκρατορικὸν τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ Διάταγμα· ἐκεῖνος δέ, συγκαλῶν ἐν Χώρχ τοὺς τῶν κωμοπόλεων προεστῶτας, προέτρεπεν αὐτούς ἵνα πάσῃ τῇ δυνάμει συντελέσωσι πρὸς τὴν εἰσπραξίν τοῦ φόρου. Τότε ὁ *χαρατζῆς* περιήρχετο πάσας τὰς κωμοπόλεις, ζητῶν παρὰ τῶν ἱερέων ἐκάστης αὐτῶν ἀκριβῆ κατάλογον τῶν ὀνομάτων ἐκεῖνων, οἵτινες ὤφειλον νὰ πληρώσωσιν· ἂν δέ τις τῶν ἱερέων παρημέλει ἐγκαίρως νὰ προσαγάγῃ τὸν κατάλογον ἢ ἂν, χαριζόμενος, ἀπέκρυπτεν ὀνόματα ὀφειλόντων νὰ πληρώσωσιν, ἐν τιαύτῃ περιπτώσει χαμαὶ ριπτόμενος, ἐμσστιγοῦτο πρὸς τιμωρίαν. Περὶ τὴν ἀπότισιν τοῦ κεφαλικοῦ φόρου οὐδεμίᾳ ἐγένετο συγκατάβασις· διότι ὁ μὴ πληρόνων, δεσμευόμενος, ἀπήγετο ὡς αἰχμάλωτος, ἄχρις οὔ ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ ἢ ἐξ ἑράνου οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ ἤθελον συμπληρώσει τὸ πρὸς ἀπότισιν τοῦ καθυστεροῦντος φόρου ποσόν.

Ὁ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος περιελθὼν τὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ πελάγους νήσους μαρκήσιος Φλερὺ λέγει ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν

κατοίκων τῆς Σάμου τῶν πληρωνόντων κεφαλικὸν φόρον συνεποσῶτο ἐπ' αὐτοῦ εἰς δεκακισχιλίους (1). καθ' ὃν δὲ χρόνον, τῷ 1702, ὁ Τουρνεφόρτιος περιηγήσατο τὴν Σάμον, οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐπλήρωνον διακόσια ἐνενήκοντα χαρατζοχάρτια πρὸς πέντε σκουῖδα ἕκαστον. Ἐκτὸς δὲ τούτων ὁ Βοεβόδας, σφραγίζων ἕκαστον χαρατζοχάρτιον, ἐλάμβανεν ἀνά ἓν σκουῖδον καὶ οἱ ἱερεῖς, οἱ διανέμοντες αὐτά, ἐλάμβανον ἀνά δέκα σολδία, ὥστε οἱ φορολογούμενοι ἐπλήρωνον ἑτησίως διὰ κεφαλικὸν φόρον ἕκαστος σκουῖδα ἕξ καὶ σολδία δέκα. Ἐπὶ δὲ τοῦ περιηγητοῦ Ποκώκ, τῷ 1739, οἱ Σάμιοι ἐπλήρωνον χίλια διακόσια καὶ ἐξήκοντα χαρατζοχάρτια, ἕξ ὧν εἰσεπράσσοντο εἴκοσι καὶ δύο πουργία, ἦτοι ἑνδεκάχιλιᾶδες γροσίων· γεγονός τι ὅμως, ἐπελθὼν ἐν ἔτει 1768, συνετέλεσεν ὅπως τακτικώτερον ὀρίσθῃ ὁ φόρος οὗτος. Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἶχε πεμφθῆ εἰσπράκτωρ τις τοῦ χαρατζίου, Κεσανλῆ Σαλήχ ἀγᾶ καλούμενος, ὅστις, ἐλθὼν μετὰ τῆς θεραπείας αὐτοῦ εἰς Βαθὺ ἵνα ἐνεργήσῃ τὴν εἰσπραξίν, κατόκησεν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ λεγομένου Τζεβρένη. Οἱ Σάμιοι, οἵτινες ἐβδελύσσοντο πάντοτε τοὺς τοιοῦτους εἰσπράκτορας δι' ἃς ἔπραττον καταχρήσεις, παντοιοτρόπως ἐπεθύμουν νὰ ἀπαλλαγῶσιν αὐτῶν· ὅθεν μιᾶ ἐσπέρχ οἰνοβαρεῖς τινες Βαθεῶται, ἡγουμένου λυριστοῦ, κρούοντος τὸ βακχικὸν αὐτοῦ ὄργανον, περιήρχοντο τὰς ὁδοὺς τοῦ Βαθέος, ἄδοντες καὶ θορυβοῦντες. Διερχομένους δ' οὕτως αὐτοὺς ὑπὸ τὸν οἶκον τοῦ Τζεβρένη, εἰς τῶν ὑπηρετῶν τοῦ εἰσπράκτορος, προκύψας ἐκ τῆς θυρίδος, ἐπετίμησεν αὐθαδῶς καὶ προσεκάλεσε δι' ὕβρεων νὰ παύσωσι διὰ τῶν ἀσμάτων καὶ τῶν κραυγῶν αὐτῶν ταράσσοντες τὴν ἡσυχίαν τοῦ ἀγᾶ. Πρὸς τὰς ὕβρεις τοῦ Τούρκου οἱ οἰνοβαρεῖς Σάμιοι ἀνταπήντησαν δι' ὕβρεων, δι' ὅπερ, ὀργισθεῖς ἐκαίνοσ, ἐπυροβόλησε κατ' αὐτῶν καὶ ἐφόνευσεν τὸν λυριστὴν· ἀλλὰ τότε οἱ ἑταῖροι, δραμόντες, ἔκρουσαν τοὺς κώδωνας τῶν ἐκκλησιῶν, πέραυτα δὲ τὸ πλῆθος, ἐπιγνὼν τὰ γενόμενα, ἐπέπεσε κατὰ τοῦ Σαλήχ ἀγᾶ καὶ τῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ καὶ ἐφόνευσεν ἅπαντας.

Πρᾶξις τοιαύτη, τολμηροτάτη οὖσα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἰδίως ἐκείνην καὶ μέλλουσα ἀναποδράστως νὰ ἐπαγάγῃ λυπηρὰς συνεπειάς, ἐτάραξε σφόδρα τοὺς προκρίτους τῆς νήσου· πείσαντες ὅμως οὗτοι τὸν ἐν Χώρῳ Βοεβόδαν ὅτι τὸν φόρον διεπράξαντο κλέπται, ἀλλαχόθεν ἐπιδραμόντες, καὶ πάσης εὐθύνῃς χρηματικῇ δόσει ἐξακισχιλίων γροσίων πρὸς

---

(1) Ricault, estat present de l' Eglise Greque q. 361.

τὸν Σερχ-οὐλ-ισλάμην ἀπαλλαγέντες, συναπηλλόγησαν καὶ τῶν παρενοχλήσεων τῶν χαρατζήδων, διότι ἔκτοτε ἔκανονίσθη ὁ τε ἀριθμὸς τῶν χαρατζοχαρτίων τῆς Σάμου καὶ ὁ τρόπος τῆς διανομῆς καὶ τῆς εἰσπράξεως τοῦ ἀντιτίμου ποσοῦ. Μετὰ τὸν φόνον δῆλον ὅτι ἐκείνον χίλια καὶ ἑνεακόσια χαρατζοχάρτια ἐστέλλοντο ἑτησίως ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς *μποξιάδες*, ὅπως ἔλεγον, πρὸς τὸν Βοεβόδα, ὅστις διένεμεν αὐτὰ τοῖς προεστῶσιν ἐκάστης κωμοπόλεως ἀναλόγως πρὸς τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς ἢ, κατὰ τὴν παραδεδεγμένην φράσιν, *κατὰ τὸ μπουλετί τους*. οἱ δὲ προεστῶτες ἔμπαιιν, *ρίχτροντες σαλιανά*, εἰσέπρασον τὸ ἀντίτιμον αὐτῶν. Διηροῦντο δὲ τὰ χαρατζοχάρτια εἰς τρεῖς τάξεις, εἰς *ααλιά*, εἰς *ἐφσάτ* καὶ εἰς *ἐτνά*, καὶ οἱ μὲν ὑπαγόμενοι εἰς τὴν πρώτην τάξιν ἐπλήρωνον ἀνὰ τριάκοντα γρόσια ἑτησίως, οἱ δὲ εἰς τὴν δευτέραν ἀνὰ εἴκοσι καὶ οἱ εἰς τὴν τρίτην ἀνὰ ὀκτώ· πλὴν δὲ τούτων, τῷ μὲν ἀνοίγοντι τὸν *μποξᾶν* Τούρκῳ ὑπαλλήλῳ ἔδιδον γρόσια πενήκοντα, τῷ δὲ σφραγίζοντι τὰ χαρατζοχάρτια ἀγᾶ γρόσια δώδεκα καὶ ἡμισυ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Σάμιοι σπανίως ἐξήρχοντο τῆς ἑαυτῶν πατρίδος, διὰ τοῦτο ἐπώλουν τὰ περισσεύοντα αὐτοῖς χαρατζοχάρτια εἰς ξένους.

Ἡ ἀποδεκτικότητα, κατ' ἐκτίμησιν ὑπὸ τοῦ Βοεβόδα γιγνομένη, ἔκπαλαι διενηργεῖτο ἐν Σάμῳ· ἐλαμβάνετο δὲ ἡ δεκάτη παντὸς καρποῦ καὶ πύσης ὀπώρας, οὐδ' αὐτῶν τῶν κρομμύων καὶ κολοκυνθῶν ἐξαιρουμένων, ἐκ δὲ τῆς προσόδου ταύτης ὁ κατὰ καιροῦς Βοεβόδας ὤφειλε νὰ συντηρῇ μίαν γαλέραν τοῦ Τουρκικοῦ στόλου (1). Ἐκαστος γαιούχος ἦτο ὑπόχρεως καθ' ὃν χρόνον ἐγίνετο ἡ συγκομιδὴ τῶν καρπῶν ἵνα προσελθὼν ἀναγγείλῃ τῷ Βοεβόδῃ τοῦτο· ἐκεῖνος δ' ἔπεμπε τότε ἕνα τῶν ὑπαλλήλων αὐτοῦ, ξενιζόμενον παρὰ τῷ γαιούχῳ, πρὸς καταμέτρησιν τῶν προϊόντων. Ἄλλ' ὁ ὑπάλληλος οὗτος ἀντὶ τοῦ λαμβάνειν, καθ' ἃ ἐδικαιοῦτο, τὴν δεκάτην τῶν προϊόντων εἰς εἶδος, ἀπῆτει ἀντ' αὐτῆς χρήματα κατ' ἐκτίμησιν, ἢν ἀθαιρέτως ὁ ἴδιος ὠριζε. Μόνον ἐπὶ τοῦ ἐλαίου ὑπῆρχεν ὠρισμένη διατίμησις, δῆλον ὅτι τὸ μὲν πρῶτον ἔτος ἐπλήρωνεν ἡ νῆσος δεκαπεντακισχίλια γρόσια, τὸ δὲ δεύτερον, ἄκκαρπον συνήθως θεωρούμενον, τὰ ἡμίση. Δικαίωμα δὲ εἰσαγωγῆς

---

(1) Jacob Spön, voyage d' Italie, de Dalmatie, de Grèce et du Levant fait aux années 1675—1676. Tom. I. p. 196.—G. Weller, voyage de Dalmatie de Grèce et du Levant Tom. I p. 117.

ἔπληρωνεν ἡ Σάμος δεκακισχίλια γρόσια, ἅτινα προσεφέροντο παντὶ νεωστὶ ἀφικνουμένῳ Βοεβόδῃ.

Ὁ δὲ οἶνος εἰς οὐδένα ἐν ἀρχῇ ὑπεβέλλετο δασμόν· δι' ἐκάστην ὁμῶς ἀμπελον πεντήκοντα βημάτων μήκους καὶ εἴκοσι πλάτους ὁ κύριος αὐτῆς ἐπλήρωνε τεσσαράκοντα ἄσπρα. Κατὰ δὲ τοὺς μετέπειτα χρόνους, γνωστοῦ γενομένου ὅτι ἡ Σάμος πολὺν παράγει οἶνον, ἀπεφάσισεν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει κυβέρνησις ἵνα ἐπιβέλλῃ καὶ ἐπ' αὐτοῦ δασμόν· ὅθεν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1770 ἔπεμψε *μουμπασίρη* μετὰ τινων ὑπαλλήλων ὅπως οὗτοι ἴδωσιν ἂν παράγῃται οἶνος ἐν Σάμῳ καὶ ὁπόσος. Οἱ τῆς Χώρας προὔχοντες, γνόντες τὸ αἴτιον τῆς ἀποστολῆς τοῦ *μουμπασίρου*, προσεκάλεσαν κρυφίως καὶ τοὺς προεστῶτας τῶν παρακειμένων χωρίων ἵνα συνέλθωσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ διασχεφθῶσι περὶ τοῦ πρακτέου· τούτου δὲ γενομένου, οἱ μὲν προέτεινον νὰ καταστρέψωσι τὰς ἀμπέλους, οἱ δὲ νὰ δελεάσωσι διὰ δώρων τὸν ἀπεσταλμένον καὶ ἄλλοι ἄλλα. Ἐπὶ τέλους δ' ἀπεφάσισαν ἵνα μηδεὶς κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο κατασκευάσῃ οἶνον, ἀλλὰ μόνον σταφίδας, ὧν ὁ δασμὸς συμπεριλαμβάνετο ἐν τοῖς τεσσαράκοντα ἄσπροις, τοῖς διὰ τὰς ἀμπέλους διδομένοις· σύναμα δὲ συνεφώνησαν αὐστηρὰν νὰ ἐπιβέλλωσι ποινὴν εἰς πάντα ὅστις ἤθελε φωραθῆ κατασκευάσας οἶνον. Ταύτην δὲ τὴν ἀπόφασιν ἀνεκοίνωσαν οἱ ἐν Χώρῃ συνελθόντες πρόκριτοι εἰς τὸν λαόν, ὅστις τυφλῶς τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ὑπέεικεν εἰς τῶν προϋχόντων τὰ κελεύσματα· πάντες δ' ἐν γένει συνεμορφώθησαν πρὸς τὰ διαταχθέντα πλὴν ἑνός, ἐν τοῖς ἀγγείοις τοῦ ὁποίου εὐρόντες οἶνον οἱ προὔχοντες, τὰ μὲν περιέχοντα αὐτὸν ἀγγεῖα συνέτριψαν, τὸν δὲ παρήκοον χρηματικῶς ἐζημίωσαν.

Ἐν τούτοις ὁ ἀπεσταλμένος Τοῦρκος, περιελθὼν τὴν Σάμον καὶ μηδαμοῦ οἶνον εὐρών, ἐπανέκαμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐξέθηκε τὸ ἀποτέλεσμα τῶν παρατηρήσεων αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ οὕτω νέος ἐπεβλήθη τοῖς Σάμιοις φόρος ἐπὶ τῶν οἰνοπνευμάτων, οὗ ἡ εἰσπραξις ἐξεμισθοῦτο εἰς Ὀθωμανούς. Ἐπειδὴ δὲ περὶ ταύτην πολλαὶ συνέβαινον καταχρήσεις, οἱ Σάμιοι ἀνηνέχθησαν τῷ 1794 εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐξαιτούμενοι ἵνα ἡ εἰσπραξις τοῦ ἐπὶ τοῦ οἴνου καὶ τῶν οἰνοπνευμάτων φόρου ἀφίηται τοῦ λοιποῦ αὐτοῖς ἀντὶ δεκαπεντακισχιλίων γροσίων· Διτάγμα δὲ τοῦ σουλτάνου, κατὰ Ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐκδοθέν, ἐπεκύρωσε τὴν αἴτησιν αὐτῶν ταύτην. Ὅθεν ἔκτοτε ἀντὶ τοῦ ποσοῦ τούτου, ὅπερ ἔδει νὰ καταβέλλεται τὴν εἰκοστὴν τρίτην Ἀπρι-

λίου ἐκάστου ἔτους, οἱ Σάμιοι ἀπηλλάγησαν τῶν καταπιέσεων τῶν Τούρκων ἐκμισθωτῶν· ὅπως δὲ καλύψωσιν οἱ πρόκριτοι τὸν φόρον τοῦτον, ἐπέβαλον δασμὸν δύο μὲν παρχάδων ἐφ' ἐκάστης ὀκάς οἴνου, τεσσάρων δ' ἐφ' ἐκάστης ὀκάς οἴνοπνεύματος, πύσης φορολογίας ἀπαλλασσομένων μόνων τῶν πρὸς οἰκιακὴν χρῆσιν τηρουμένων ποτῶν.

Τοιοῦτο κυβερνήσεως σύστημα δὲν ἐπέτρεπε φυσικῶ τῷ λόγῳ νὰ μορφωθῶσι πολῖται ἀνεπίληπτοι καὶ εὐποροὶ, τὸναντίον δὲ συνετέλει πρὸς τὴν διαφθορὰν καὶ τὴν πτωχείαν αὐτῶν. Ἀλλὰ σφάλλεται ὁ ἄγγλος Ποκώκ, λέγων ὅτι οἱ Σάμιοι ἐπένοντο τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, διότι ἦσαν ἔκδοτοι εἰς τὸν οἶνον καὶ εἰς τὴν κραυπέλην. Ἐπένοντο, ναί, διότι παντοῖα ὑπὸ τῶν κρατούντων παρενεβέλλοντο πρὸς τὴν ἠθικὴν αἴμα καὶ ὕλικὴν αὐτῶν πρόοδον καὶ εὐημερίαν προσκόμματα· ἀλλὰ ἡ πενία αὐτῶν δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα μέθης καὶ ἀσωτίας. Κατὰ τοὺς τελευταίους ὅμως πρὸ τῆς ἐθνεγερείας χρόνους, μετριασθείσης καὶ πῶς ἐκμηδενισθείσης τῆς δυνάμεως τῶν Βοεβοδῶν, συνεμετρίκωθησαν αἱ καταπιέσεις αὐτῶν καὶ καταχρήσεις· ἄλλως τε καὶ ὀφέποτε οἱ Σάμιοι ἠθελον νὰ ἀπαλλαγῶσι κακοτρόπου τινὸς διοικητοῦ, ἐξεκάλουν αὐτὸν ὡς φρενοβλαβῆ εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, ἧτις καὶ ἔπαυεν ἀμέσως αὐτόν. Μνημονεύεται δὲ καὶ εἰς διοικητῆς, ᾧ ὄνομα ἦν Μεχμέτ Σαήτ, δαρεὶς ἀπηνῶς ὑπὸ γυναικὸς ἔνεκεν αὐθάδους πρὸς αὐτὴν ἀναστροφῆς.

Μετὰ τοῦ Βοεβόδα καὶ τοῦ Καδδῆ συνέπρασσον εἰς τὴν διοίκησιν τῆς νήσου οἱ λεγόμενοι *Μεγάλοι Προεστοί*, τέσσαρες τὸν ἀριθμὸν, εἰς ἐκάστου τῶν τεσσάρων τῆς νήσου τμημάτων, ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐτησίως ἐλεγόμενοι· οὗτοι δὲ διὰ τῶν προϋχόντων παντὸς χωρίου διεβίβαζον εἰς τοὺς κατοίκους τὰ κυβερνητικὰ Διατάγματα. Τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος ἀρχομένου, μνημονεύεται καὶ τις Σάμιος, τίτλον ἀγᾶ φέρων· ἦτο δὲ οὗτος ὁ Χριστόδουλος Παπαχατζῆς, υἱὸς ἱερέως τινὸς ἐκ Βαθέος, Κωνσταντίνου καλουμένου. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, μεγάλην κτηματικὴν οὐσίαν κεκτημένος καὶ εἰς ἄκρον νοήμων ὢν, καλλιεργῶν ποτε ἀμπελον αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐν τῷ λιμένι Βαθέος θέσιν Μαλαγᾶρι, εὔρεν, ὡς ἡ παρχάδοσις ἀναφέρει, ἐξάισιον χρυσελεφάντινον ἄγαλμα, ὅπερ ἐσκέφθη νὰ προσενέγκῃ δῶρον τῷ κυρίῳ τῆς νήσου Σεῖχ-οὐλ-ισλάμη. Ὁθεν ἀπελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, προσέφερε τὸ ἄγαλμα αὐτῷ· ὁ δέ, εὐγνωμόνως πρὸς τὸν Χριστόδουλον ἐπὶ τῷ δώρῳ διατιθέμενος καὶ ἀμείβων, ἀπένειμεν αὐτῷ τὸν τίτλον ἀγᾶ, πρὸς δὲ καὶ τὸ ἀξίωμα *βεκιλ μονκαταί Σισάμ*, ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον ἐπίτροπον ἐπὶ τῶν

προσόδων τῆς Σάμου (1). Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὰ ἴδια ὁ νέος ἀγῶς, αὐστηρῶς, φαίνεται, ἐξήσκησε τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ· τοῦτο δέ, ὡς καὶ τὰ πλούτη, ἃ ἐκέκτητο, ἠρέθισαν τὸν φθόνον πολλῶν, ὅπερ κἀκείνος συνειδῶς, ἔκτισε δύο πύργους ὀχυροὺς τὸν μὲν ἐν Βαθει, χρονολογίαν κτίσεως φέροντα 10 Ὀκτωβρίου 1717 καὶ ἄχρι τοῦ νῦν σωζόμενον, τὸν δὲ ἐν Χώρχ, ἐρείψιμον ἤδη. Ὅθεν εἰς συγγενῆς αὐτοῦ, ἀνεψιὸς ἐκ γυναικός, Μανουὴλ Μζάκης τοῦνομα, θέλων νὰ ἰδιοποιηθῇ τὰ πλούτη τοῦ θεοῦ αὐτοῦ, διεπεραιώθη εἰς τὴν παρακειμένην ἠπειρον καὶ ἐκεῖ περὶ τοὺς τριάκοντα ὀπαδοὺς συναγαγὼν, ἐπέστρεψεν εἰς Βαθὺ καὶ διὰ δόλου προσεπῆχθη νὰ συλλάβῃ τὸν Χριστόδουλον· πλὴν ἀλλ' ἐκεῖνος, τὴν ἐνεδραν διαφυγῶν, κατεκλείσθη ἐν τῷ πύργῳ αὐτοῦ, οἱ δὲ κλέπται ἐπολιόρκησαν τὸν πύργον. Οἱ τοῦ Βαθείος κάτοικοι, στερούμενοι κατὰ μέγα μέρος ὕπλων, κατεκλείσθησαν ἐπ' ἴσης ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν· εἰς δὲ γείτων τοῦ ἀγῶ Χριστοδούλου, ἔχων πυροβόλον καὶ ἐλλείψει σφαίρας μολυβδίνης διὰ χαλκίνου κομβίου πληρώσας αὐτό, ἐπυροβόλησεν ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ καὶ ἐφόνευσε τὸν Μζάκην. Οὕτως ἄρα οἱ κλέπται, τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν θανατωθέντος, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν τοῦ πύργου καὶ ἀπῆλθον, ὁ δὲ ἀγῶ Χριστόδουλος ἐλυτρώθη ἀπὸ τῶν ὀνύχων αὐτῶν.

Ἄλλ' εἰς τῶν μετὰ τοῦ Μανουὴλ Μζάκη ἐλθόντων, Μακρῆς καλούμενος καὶ πρωτοπαλλήκαρον διατελέσας ἄλλοτε τοῦ ἐκ Λοιδωρικίου διασήμου ἀρματωλοῦ Κάψα, τοῦ τὴν Μῆλον καταλαβόντος καὶ ἡγεμόνος αὐτῆς ἀναγορευθέντος, διαπεραιωθεὶς εἰς τὴν παρακειμένην Ἀσίαν καὶ παραστήσας τοὺς ἀνεξάντλητους δῆθεν θησαυροὺς τοῦ ἀγῶ Χριστοδούλου, παρέπεισεν ὡσεὶ ἑκατὸν ἄλλους ὁμοίους αὐτῷ ὅπως, ἐλθόντες εἰς Σάμον, ἐκείνον μὲν φονεύσωσι, τὰ δὲ πλούτη αὐτοῦ διαρπάσωσι. Τὴν ἐπιδρομὴν ἐχθρῶν νέων ὁ ἐν Χώρχ διατρίβων τότε ἀγῶ Χριστόδουλος μαθὼν, κατεκλείσθη ἐν τῷ αὐτόθι πύργῳ αὐτοῦ μετὰ Ἰωάννου τοῦ υἱοῦ καὶ ἐνὸς τῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ· οἱ δὲ κακοῦργοι, ἐλθόντες, ἐπολιόρκησαν αὐτόν. Ἐν ᾧ δὲ ὁ ἀγῶς, ἀμηχανῶν περὶ τοῦ πρακτέου, περιεφέρετο ἔμφροντις ἐν τῇ τοῦ πύργου ἀύλῃ, οἱ ἔξωθεν, πυροβολήσαντες, ἐφόνευσαν αὐτόν ἐν ἔτει 1736· τότε δὲ ὁ ὑπηρέτης αὐτοῦ, ἰδὼν ὅτι οὐδεμίαν ὑπάρχει σωτηρίας ἐλπίς, ἤρξατο ἀπὸ τῆς θυρίδος ρίπτων

---

(1) Ὑπὸ τοιοῦτον τίτλον εἶναι ὑπογεγραμμένος καὶ ἐν Τουρκικῷ τινι πωλητηρίῳ ἐγγράφῳ φέροντι ἔτος ἐγίρας 1146, ἧτοι ἀπὸ Χριστοῦ 1731, ἐν ᾧ ὑπάρχει καὶ ἡ σφραγὶς αὐτοῦ.

χρήματα ικανά εἰς τοὺς πολιορκούντας, οἵτινες, ταῦτα λαβύοντες, ἀπεχώρησαν πρὸς τὰ ὄρη κατεσπευσμένως, ἐφ' ὅσον καὶ ὁ πλοίαρχος Ὀθωμανικῆς τινος γαλεάτζας, παρὰ τῷ Ἡραίῳ ναυλοχούσης, μαθὼν τὰ γενόμενα, ἔπεμψεν ἰσχυρὸν στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα πρὸς σύλληψιν τῶν κακούργων. Ἐν τούτοις εἰς τῶν τοῦ Μακρῆ ὀπαδῶν, Ἀντώνιος Βλάχμος τοῦνομα, ἐν ᾧ ἔφευγε, συναντήσας μιᾷ θυγατρὶ τοῦ ἀγᾶ Χριστοδούλου, Βασιλικῆ καλουμένη, ἀπήγαγε καὶ ἐνουμφεύθη αὐτήν· οἱ δὲ ἄλλοι κακούργοι, ἀνά πᾶσαν τὴν νῆσον διασπαρέντες, ἐγένοντο μάστιγες τῶν δυστυχῶν Σαμίων, φόρους εἰς τὰ χωρία ἐπιβάλλοντες, παρθένους ἀπχόντες, τοὺς ἀνθισταμένους φονεύοντες καὶ πλείστα ὅσα κακὰ διαπράσσοντες Ὅ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν Σχίμον ἐπισκεψόμενος ἀγγλος περιηγητῆς Ποκώκ, διὰ τῶν ζοφερωτέρων περιγράφει χρωμάτων τὴν ἐλεινήν τῶν τότε Σαμίων κατῆστασιν. « Πρὸ τριῶν που ἐτῶν, λέγει, συμμορία κακούργων Χριστιανῶν, ἐκ Πελοποννήσου καὶ ἀλλαχόθεν ὀρμωμένων, περὶ τοὺς πεντήκοντα, ἐπέδραμεν εἰς τὴν νῆσον, ἐπέβαλε φόρους εἰς τὰς κωμοπόλεις καὶ ἐφόνευσε πολλοὺς τῶν κατοίκων, ἐν οἷς καὶ τὸν Χριστιανὸν ἀγᾶν. Κατ' αὐτῶν ἐπέμφθη στρατιωτικὴ τις δύναμις, ἣτις διεσκόρπισεν αὐτοὺς ἐκτὸς εἴκοσι περίπου, οἱ ὅποιοι ὑπετάχθησαν εἰς τὴν διοίκησιν ἐπὶ τῷ ὄρω τοῦ ἐπιτραπῆναι αὐτοῖς τὴν ὀπλοφορίαν· πλὴν ἀλλ' ἐκεῖνοι ἐπὶ τοσοῦτῳ κατεχρήσαντο τῷ τοιοῦτῳ προνομίῳ, ὥστε ἤδη κατ' ἀρέσκειαν διέπουσι τὴν νῆσον, ὑποχρεοῦντες τοὺς εὐπόρους ἵνα ἐκδίδωσιν αὐτοῖς εἰς γάμον τὰς ἐαυτῶν θυγατέρας, λαφυραγωγούντες μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν τὰ χωρία καὶ φόρους ἐπιβάλλοντες. Λυμαίνονται δὲ οἱ κακούργοι αὐτοὶ τὴν νῆσον, τῶν Τούρκων διοικητῶν ἐξ ἄκρας ἀσθενείας ἀνεχομένων τὰς τοιαύτας καταχρήσεις » (1). Ἀρχηγὸς δὲ ὢν ὁ Ποκώκ ἀναφέρει, ἦτο ὁ Μακρῆς, πρὸς τὸν ὅποιον οἱ περίτρομοι τῶν χωρίων πρόκριτοι μεγίστην προσέφεραν χρηματικὴν ποσότητα, εἰ ἀνελάμβανε νὰ καταδιώξῃ τοὺς ἄλλους κακούργους. Καὶ συγκατένευσε μὲν ἐκεῖνος εἰς τῶν προκρίτων τὴν πρότασιν, ἀλλὰ συλληφθεὶς δι' ἐνέδρας ὑπὸ τῶν πρῶτῶν ἐταίρων αὐτοῦ, ὑπέστη θάνατον ὀδυνηρότατον, διαμελισθεὶς καὶ κατὰ μερίδας πωληθεὶς, ὡσεὶ πρόβατον ἐν σφαγείῳ.

Γεγονὸς παραπλήσιον, μαρτυροῦν τὴν ἀθλιότητα τῶν τότε χρόνων, ἀναγράφει καὶ ὁ ἀνώνυμος ἱεραπόστολος, οὗ ἐν τοῖς πρῶσθεν ἐμνήσθη-

---

(1) Pococke, description of the East. Tom. III p. 216.

μεν. « Ἐν ᾧ ἐγὼ διέτριβον ἐν Καρλοβασίαις, λέγει, πειραταὶ προσωρμίσθησαν εἰς χωρίον, ἀπέχον τρεῖς που λεύγας ἀφ' ἡμῶν, καί, λησμονοῦντες ὅτι εἶναι Χριστιανοί, διήρπασαν τὰ πάντα, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν γυναικῶν καὶ παρθένων· ἀτιμάσαντες δ' αὐτάς, ἠπειλήσαν νὰ ἀπαγγώσιν αἰχμαλώτους, εἰ μὴ ἐδίδογτο αὐτοῖς πλοῦσια λύτρα. Ἐν τοιαύτῃ περιστάσει πολυάριθμοι κάποικοι τοῦ χωρίου ἐκείνου, νομίζοντες ὅτι τὸ ἱερατικόν μου ἐπάγγελμα ἐπιβάλλεται πως, ἤλθον παρακαλοῦντές με ἵνα μεταβῶ παρὰ τοῖς πειραταῖς καὶ μεσιτεύσω ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Χριστιανῶν ἐκείνων γυναικῶν. Φιλανθρώπου τοῦ ἔργου ὄντος, ὤφειλον νὰ ὑπακούσω· δὲν ἔλειψα ὅμως νὰ εἶπω τοῖς ἐγγχωρίοις ὅτι οἱ πλείστοι τῶν τυχοδιωκτῶν ἐκείνων ἦσαν Μανιχᾶι, φαῦλοι Χριστιανοί τοῦ Μωρέως, οἵτινες, ἀφ' οὗ τὸν Θεὸν δὲν ἐφοβοῦντο, κατὰ μείζονα λόγον οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον λειτουργὸν αὐτοῦ ἤθελον αἰδεσθῆ. ἐπομένως δὲν ἠδυνάμην νὰ ὑποσχεθῶ αἰσίαν τῆς διαπραγματεύσεώς μου ἔχθασιν. Ἐν τούτοις διεκήρυξα ὅτι ἤμην πρόθυμος νὰ πράξω ὅ τι παρ' ἐμοῦ ἐξήρτητο, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ὁ Κύριος ἤθελεν εὐλογησῆ τὰς προσπάθειάς μου. Ἐὐχαριστηθέντες δὲ οἱ ἐγγχωριοὶ ἐκ τῶν λόγων τούτων, ἀπεχώρησαν ἵνα πρὸς ἀλλήλους περὶ τοῦ πρακτέου διασκεφθῶσιν· ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ οἱ πειραταί, τὸ χωρίον λαφυραγωγῆσαντες καὶ τὰς γυναῖκας ἀποδόντες, μὴ εὐρίσκοντες δὲ ἄλλο τι νὰ ἀρπάσωσιν, ἀπέπλευσαν ὅπως κατὰ τὰ ἐκυτῶν ἔθιμα πράξωσιν ἀλλαγῆ κακόν » (1). Τούτων πάντων ἕνεκεν ἡ ἐμφάνισις ξένων ἐν Σάμῳ προὔξενει πανικὸν φόβον τοῖς ἐγγχωρίοις, μετὰ σπουδῆς πρὸ αὐτῶν ἐπὶ τὰ δύσβατα ὄρη φεύγουσι. « Πρακτεύσαντες ἐπὶ δύο ὥρας τὴν Σάμον, λέγει ὁ Στοκώδιος, ἐνετύχομεν ὄρμῳ μικρῷ, ἐνθα ἀπέβημεν εἰς τὴν ξηράν. Οἱ κάτοικοι, μακρόθεν ἡμῶς ἰδόντες, ἐξέλαβον πειρατάς καὶ ἔφυγον πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους. Ἐβλέπομεν αὐτοὺς ἀνερχομένους καὶ διὰ σημείων παντοίων προσεπαθήσαμεν νὰ πείσωμεν αὐτοὺς ὅτι δὲν ἤλθομεν ἐπὶ κακῷ σκοπῷ εἰς τὴν νῆσον αὐτῶν· πλὴν ἀλλ' ἐκείνοι οὐδεμίαν παρεῖχον ἡμῖν προσοχὴν. Ἐπὶ τέλους δὲ, ἀφ' οὗ ἐπέμψαμεν εἰς τὸ ὄρος ἕνα τῶν συμπλεόντων ἡμῖν γενιτζάρων, ἐπέισθησαν νὰ κατέλθωσί τινες, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ ἕνα ἱερέα ». Μετὰ φρίκης δὲ οἱ γέροντες διηγοῦντο ἡμῖν τὸν ἐπὶ τῆς παιδικῆς αὐτῶν ἡλικίας κατὰ πλουν εἰς Σάμον τῶν *Λαγρουδακίων*, δῆλον ὅτι πειρατικῶν ἐκ Κρήτης

(1) Lettres edificantes et curieuses par Aime-Martin T. I p. 130.

λιβυρνίδων, ὧν οἱ δύο ἴστοι, ὁμοιάζοντες πρὸς ὄτα λαγωῶν, ἔδιδον αὐτοῖς τὸ τοιοῦτον ὄνομα. Ὅθεν καὶ οἱ εὐπορώτεροι τῶν κατοίκων, φροβούμενοι τὰς αἰφνιδίας τῶν πειρατῶν ἐπιδρομᾶς, κατασκευάζον πύργους ὄχυρούς ὅπως καταφεύγωσιν ἐν αὐτοῖς, ἀνάγκης ἐπικειμένης· ἐκτὸς δὲ τῶν τοῦ ἀγᾶ Χριστοδούλου πύργων, σώζονται μέχρι τοῦ νῦν δύο ἐν Βαθεῖ, ὧν εἷς ἄνευ μὲν ἐπιγραφῆς, μετὰ μόνης δὲ χρονολογίας ἀψλέ. Ἰουνίου ιε. καὶ ἕτερος ἐν Χώρχ, τοιαύτην φέρων ἐπιγραφὴν.

αἴψυθ

Μαρτίου

μεσοῦντος.

Πύργος ἐκ βάρων

θεμελίων ὠκοδομήθη

παρὰ τοῦ ἐναγοῦς κυ

ρίου Μαθινᾶ Κωνσταντίνου

εἰς ἀσφάλειαν αὐτοῦ καὶ τῶν φίλων.

Οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ οἱ ἀμπελοουργοὶ καὶ οἱ γεωργοί, διατρίβοντες ἐν τοῖς κτήμασιν αὐτῶν, ἔτασσον ἐπὶ μέρους ὑψηλοῦ σκοπιᾶς ἵνα ἐκείθεν κατοπεύωσιν ἂν ἐπέρχονται πειραταί· διὰ τὴν μὴ ἀπασχολῶνται δὲ πρὸς τοῦτο ἄνδρες, ἔτάσσοντο φρουροὶ συνήθως γυναῖκες, πρὸς ἧς οἱ ἐργαζόμενοι ἐκ διαλειμμάτων ἐφώναζον *βίγηλα μαρή*, οἶονεὶ ὡς σύ, γρηγόρει. Ἐκ τῶν δύο δὲ αὐτῶν λέξεων ἐνωθεισῶν καὶ παραφθαρεισῶν ἔλαβε τὸ ὄνομα ἢ κοιλᾶς Βλαμαρῆ, ἢ τὸν διαβύητον Σαμιακὸν ἀνθοσιμῖαν παρὰ γρηγορα, ἢ ὅτι συνιστάται ἐν αὐτῇ ἀντιθέσει τῶν ὑπερμεγέθη *βίγηλα, μαρή* παρὰ τῶν πολυπληθῶν ἀμπελοουργῶν εἰς τὰς ἐπὶ τῶν παρακειμένων λόφων φρουρούσας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Ἰωσήφ Γεωργειρῆνου περιγραφὴ τῆς Σάμου καὶ τῆς καταστάσεως αὐτῆς κατὰ τὸν δέκατον ἑβδόμον αἰῶνα.

Τῆς κατὰ τὸν δέκατον καὶ ἑβδόμον αἰῶνα καταστάσεως τῆς Σάμου περιγραφὴν πλείστου λόγου ἀξίαν ἔχομεν τὴν ὑπὸ τοῦ κατὰ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος ἐκείνου ἀρχιεπισκόπου διατελέσαντος Ἰωσήφ Γεωργειρῆνου· τῆς περιγραφῆς δὲ ταύτης, ἥτις τὸ πρῶτον ἐγγράφη ἐλληνιστί, δυστυχῶς μόνον ἀγγλικὴ μεταφρασίς περιεσώθη, τύποις ἐν Λονδίῳ ἐκδοθεῖσα καὶ ὑπὸ τοῦ ἑσπερέτου ἤδη σῶσα. Τῇ τοιαύτῃ ἀγγλικῇ μεταφράσει ἐντυχόντες μετὰ πολλῆς προσπαθείας ἡμεῖς καὶ ἀναλογιζόμενοι ὅτι σὺν

τῷ χρόνῳ ἐνδέχεται ὀλοτελῶς ἐξίτηλον νὰ γείνη τοῦ ἱεράρχου ἐκείνου τὸ σύγγραμμα, καλὸν ἐνομίσαμεν χάριν τῶν πρὸς τὰ τῆς Σύμου περιέργως ἐχόντων, μεταφράσαντες ἔμπαλιν ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ, νὰ παραθέσωμεν ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ περὶ Ἰκαρίας τε καὶ Πάτμου καὶ Ἄθωνος πραγματευομένου, τὸ περὶ Σύμου μέρος μετὰ τῆς εἰς ἀρχαίαν ἑλληνικὴν καὶ ἐν τῇ ἀγγλικῇ μεταφράσει προτεταγμένης ἐπιστολῆς αὐτοῦ, ἔχον ὡς ἐξῆς.

Τῷ ὑψηλοπρεπεστάτῳ τε καὶ πορφυρογεννήτῳ ἄρχοντι κυρίῳ κυρίῳ Ἰακώβῳ, τῷ ἡγεμόνι τῆς μεγαλοπόλεως Ἐβροάκου, ὁ τῶν ἀρχιερέων ἐλάχιστος Ἰωσήφ ὁ Γεωργιερῆνης ταπεινὴν προσκύνησιν ἀπονέμω.

Οἱ τῆς σοφίας ἀντιποιοῦμενοι, ὑψηλοπρεπέστατε ἄρχων, οὐ μόνον τοῖς μετεώροις τῶν ὄντων ἀκριβῶς προσέχειν πεφύκασιν, ἀλλὰ καὶ τὰ τοιούτων ἐλίττονα οὐκ ἀπαξιοῦσιν ἐξεπίστασθαι. Τούτοις μὲν δὴ καὶ τὸ περιβλεπτόν τῆς Βρεττανίας γένος ἐπόμενον, οὐ μέντοι παύεται πως τὰ συνήθη καὶ ἐγγύς, ὡς οἱ πολλοί, περιεγραζόμενον, ἀλλ' ἐνὸς ἐκάστου πράγματος κατάστασιν καὶ ἐνιαύσιον διαγωγὴν καὶ τὰς γνάμιας τῶν πραξάντων καὶ τὰς αἰτίας διατελεῖ συντόμως ἅμα καὶ προσεχῶς καὶ μακρῶν ὄντων συμπεριεξετάζον· ἀνθ' ὅτου τῶν ἐνταῦθα φιλομαθῶν καὶ εὐγενείᾳ περιφύμων ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι, γύσει φιλοπράγμονες ὄντες, ἐξελεπάρησάν με τὴν τοῦ Ἰωνικοῦ μέρος στάσιν τε καὶ τῶν Κεκλάδων νήσων, ὅσον ἐμοὶ ἐφικτόν ἐστιν, εἰς θεός περιγράψαι, συνεπιδεικνύνειν πρὸς τοῖς ὄν τρόπον τὸ εἶν ἔχον ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν καὶ βαρβάρων Ἀγαρηνῶν φιλανθρωπίας ἀξίον καὶ ὑπερασπισμοῦ γένος ἡμῶν τὸν βίον διεξαγον πολιτεύεται καὶ μυστὰ δεινὰ πάσχον παρ' ἐκείνων φαίνεται. Ἐγὼ μὲν οὖν τῆν ἐκείνων φιλοπραγμοσύνην περὶ πλείστον ποιησάμενος καὶ χρησίμην οὔσαν ἡγησάμενος, καταληπτικὴν τινα περιγραφὴν τινῶν Κεκλάδων νήσων Σάμον, Ἰκαρίας, Πάτμου καὶ ἀγίου ὄρους τοῦ Ἄθωνος τέτρω παραδοῦναι προήρημαι· ἀλλ' ἐπειδὴ τουτὶ τὸ ἐγχείρημα, ἄμυστόν τε καὶ σοφίας ἄμμορον εἶναι δοκεῖ, σκέπης τιδὸς καὶ ἐπικουρίας ἐξ ἀνάγκης προσδεῖται, ὡς ἂν δῆπουθεν μὴ τοῖς σοφωτέροις ἄδοξον φανείη καὶ ἀηδές. Δι' ὃ δὴ ταῦτά γε πρὸς τὸ ἐκλαμπρον τοῦ παρενδόξου τῆς σῆς ἐνὴλότητος ὀνόματος προστρέχειν ἐπέληθα καὶ μετὰ πάσης αἰδοῦς καὶ ἐνλαθείας αὐτὸ τῇ σῇ σεμνοπρεπεστάτῃ καθιερωῶ ἐνὴλότητι, οὐκ ἀξίον αὐτῆς, εὐτελὲς ὑπάρχον, ἀλλ' ὡς τῆς ἐμῆς πρὸς αὐτὴν

δουλικῆς προσκνήσεως τεκμήριον καὶ ὡν παρ' αὐτῆς εὖ ἐγὼ πεποι-
θῶς καὶ δι' ἐμοῦ ξύμπαν τὸ τῆς Ἑλλιάδος γένος φαινόμεθα. Δέομαι
τοίνυν τῆς ὑψηλοπρεπείας σου ὡς πολίων ἐνεργειῶν ἐμὲ ἄξιον ἠγή-
σω, οὕτω καὶ τὴν παροῦσαν συνεπιμετρήσαι χάριν καὶ ἐνδοικῶς, ὡς
εἴωθας, τοῦ σοῦ οἰκέτου τουτὶ ἀποδέξασθαι τὸ δῶρημα· ἔτι δὲ πρὸς
τοῖς, καὶ ὡς φιλανθρωπότατος καὶ μὴν ὑπερασπιστής, αὐτὸ τε καὶ
ἡμᾶς τῇ ὑψηλοπρεπεστάτῃ σκέπῃ σου ἀμύμονε διατηρῆσαι ἀπὸ τῶν
εἰωθῶτων οὐ μὲν τὰ γε μμήσασθαι, ἀλλὰ μωμήσασθαι. Ἡμεῖς δὲ
δίκην ἀμοιβῆς τῷ παραριστομεγίστῳ Θεῷ διατελοῦμεν εὐχόμενοι τὴν
ὑμετέραν ἐνδαιμονεῖν ὑψηλοπρέπειαν εἰς ἀπεράντους ἐνιαυτοὺς, ἐρ-
ρωμένως, εἰρηρικῶς καὶ περιχαρῶς τὸν βίον διάγουσαν, ἀμήν.

Ἡ Σάμος, μία τῶν μεγαλειτέρων καὶ ἀξιολογωτέρων νήσων τοῦ
Ἑλληνικοῦ πελάγους, κεῖται πλησίον τῆς Ἀσιατικῆς ἠπείρου· πα-
σιγνωστον δὲ τυγχάνει ὅτι ὑπῆρξεν αὕτη πατρίς τοῦ Πυθαγόρου
καὶ ὅτι ἐκυβερνᾶτο ἄλλοτε ὑπὸ ἐπιχωρίων βασιλέων, ἀγωνισαμένῃ
ἀνδρείως πρὸς τὰς Ἀθήνας, καθ' ὃν χρόνον ἀμρότεραι ἐπολιτεύον-
το δημοκρατικῶς. Τὰ μέχρι τοῦ νῦν αὐτόθι σωζόμενα ἐρείπια μαρ-
τυροῦσι τὴν ἀρχαίαν δόξαν καὶ τὸν πλοῦτον αὐτῆς· ἀλλ' ἡ νήσος
αὕτη ὑπέκυψεν εἰς πολλὰς μεταβολὰς καὶ ἀραστατώσεις μέχρις ὀλο-
σχεροῦς ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐρημώσεως κατοίκων. Ἐπειδὴ ὁμως κύριος
σκοπὸς μου εἶναι ἡ περιγραφή τῆς παρούσης αὐτῆς καταστάσεως, θέ-
λω παραβλέψαι τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν καὶ τὰς περιπετείας αὐτῆς,
περὶ ὧν συνεχῶς οἱ ἱστορικοὶ λόγον ποιοῦνται, καὶ θέλω ἐπιχειρή-
σει τὴν ἀφήγησιν τῆς κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπὸ τῇ Τουρκι-
κῇ δεσποτείᾳ καταστάσεως αὐτῆς, τίνι δὲ λόγῳ ὅτι τρόπῳ διοικεῖται
νῦν καὶ ὁποίας προσόδους ἔχει, προστιθεὶς σῆμα καὶ γεωγραφικὴν
τῆς νήσου περιγραφὴν.

Βέβαιον τυγχάνει ὅτι, καθ' ὃν χρόνον ἡ Θεία Πρόνοια διὰ τὰς ἡ-
μετέρας ἀμαρτίας ἠνέδεκχε νῦν ἐπιτρέψῃ τοῖς Τούρκοις τὴν ἄλωσιν
τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν κατάκτησιν παντὸς τοῦ Ἑλληνι-
κοῦ πελάγους, ἡ νήσος ἦτο καθ' ὀλοκληρίαν ἔρημος κατοίκων. Με-
τὰ ταῦτα εἰς Κιλίτζ Ἀλή πασᾶς καλούμενος, προσωρμίσθη εἰς τὰ
παράλια τῆς νήσου καὶ ἀποβὰς εἰς τὴν ξηρὰν μετὰ μικρᾶς θεραπείας
πρὸς Ἀθήνας, τοσοῦτον ἠεὶ χαριστήθη ἐκ τῆς ὠραιότητος τοῦ τόπου,
ὥστε ἀπερμίσσε νῦν ζήτησιν παρὰ τοῦ σουλτάνου τὴν ἄδειαν ἵν' ἀνοι-

κίση τὴν ρῆσον, καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν τούτου μετῆρεγκε πολλὰς οἰκογενείας ἐκ παρακειμένων μερῶν καὶ ἰδίως ἐκ Μυτιλήνης· ὥστε βαθμηδὸν ἡ ρῆσος ἐπληρώθη κατοίκων καὶ ἤδη περιλαμβάνει ὀκτωκαίδεκα κωμοπόλεις καὶ χωρία, ὧν τὴν κατὰ σειράν περιγραφὴν ποιήσομαι ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

Ἡ ρῆσος Σάμος ἔχει εἴκοσιν ἔξ ἢ εἴκοσιν ἑπτὰ γαλλικῶν λευγῶν περιφέρειαν καὶ κεῖται κατὰ μῆκος ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς. Πρὸς τὴν δυσμικὴν ἄκρην, δώδεκά πον μίλλια μακρὰν κεῖται ἡ ρῆσος Ἰκαρία· ἡ δὲ ἀνατολικὴ αὐτῆς ἄκρα εἶναι τοσοῦτον πλησίον τῆς Ἀσιατικῆς ἡπείρου, ὥστε ἐκ τῶν δύο ἀρτικειμένων παραλιῶν ἐνιαχοῦ δύναται τὰ συνδιαλέγονται πρὸς ἀλλήλους ἄνθρωποι. Ἡ γειτνίασις δὲ αὕτη τῆς ἀνατολικῆς ἄκρας τῆς Σάμου μετὰ τῆς Ἀσιατικῆς παραλίας ἀποτελεῖ πορθμῶν, ἔξ περίπου μίλλιον μῆκος ἔχοντα, πλάτος δ' ἐνιαχοῦ τριῶν, ὅστις ἕνεκα τῶν αὐτόθι ρησίδων χρησιμεύει φωλιὰ πειρατῶν, ληζομένων τὰ ἐκείθεν διερχόμενα πλοῖα. Οἱ πειραταὶ οὗτοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀρμῶνται ἐκ Μελίτης, Λιβύρου, Σαβαυδίας ἢ Σαρδοῦς. Παρὰ τὸ στόμιον τοῦ πορθμοῦ, ὅν οἱ Ὀθωμανοὶ Δαρ-μπογὰλ, ὀνομάζουσιν, ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Σάμος, ἣς τὰ ἐρείπια κατέχουσι τὴν πλευρὰν ὄρουσιν τινὸς ἐν ἐκτάσει ἐνὸς περίπου μίλλιον· αὐτόθι δὲ φαίνονται ἀξιόλογα λείψανα τειχῶν, ἐρείπια ἀρχαίων ἐκκλησιῶν, μεγάλοι λίθοι, μῆκος ἔχοντες τριῶν, τεσσάρων καὶ τινες πέντε πήχεων, καὶ πολυάριθμα μάρμαρα καὶ κίονες, καίτοι τὰ καλλίτερα πράγματα ἀφῆρέθησαν ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, καθ' ὃν χρόνον ἦσαν οὗτοι τοῦ Ἑλληνικοῦ πελάγους κύριοι. Ταῦθ' ὁ δὲ οἱ Ἑλληνες δὲν τολμῶσιν οὔτε λίθον τὰ ἐγγισσωσι, τῷ φόβῳ μὴ φυλακισθῶσιν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ὡς δῆθεν ὑπὸ τὰ ἐρείπια ἐκείνα εὐρόντες θησαυρόν· ἄλλως δ' ἅπαξ ἐν τῷ δεσποτηρίῳ κατακλεισθέντες οὗτοι, μένουσι δέσμοι, ἄχρις οὐ πᾶσα ἡ περιουσία αὐτῶν δημευθῆ.

Ἡ περιφέρεια τῶν ἐρειπίων ἐκείνων ἔχει ἔξ περίπου μίλλιον ἑκτασίαν. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ δ' ὄρουσιν ἐντὸς βαθύος καὶ μεγάλου σπηλαιου ὠκοδόμηται ἐκκλησία, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς παρθένου Μαρίας, Παραγία δὲ Σπηλιανὴ καλουμένη καὶ τὰ μέγιστα παρὰ τῶν Σαμίων σεβομένη οὐ μόνον διὰ τὴν παρθένον Μαρίαν, ἀλλὰ καὶ διότι πιστεύουσιν ὅτι ἐν αὐτῇ πολλὰ ἐτελέσθησαν θαύματα. Πρὸς δὲ τοῖς, ἐν τῷ αὐτῷ μέρει ὑπάρχει καὶ τεχνητὴ τις διώρυξ, ἔξ μίλλιον μῆκος ἔχουσα καὶ διοχετεύουσα τὸ πάλαι τὰ ὕδατα ἀειρροῦ χειμάρ-

ρου, ὅστις ἐκτὸς τῶν μύλων, οὐκ κινεῖ, ἀρδεύει καὶ τὰς γαίας ἐν καιρῷ ἀρομβρίας. Αἱ πηγαὶ δ' αὐτοῦ παράκεινται τῇ κομποπόλει τῶν Ἀρβαριτῶν, περὶ ἧς ἐκτερέστερον ἐν τοῖς ἐπομένοις γενήσεται λόγος· ἀνέξει δὲ ὁ χεῖμαρρος σφόδρα, προσδεχόμενος κατὰ τὸν ροῦν αὐτοῦ τὰ ὕδατα ἐτέρων ρυάκων, ὥστε λαμβάνει εὖρος ποταμοῦ καὶ εἶναι ὁ παρὰ τῶν ἀρχαίων καλούμενος Ἰμῆρασος.

Ἐν τοῖς πρόποσι τοῦ προμηθηθέντος ὄρους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἡ ἀρχαία Σάμος, πρὸς τὴν Λέρον, φαίνονται τὰ ἐρείπια παλαιοῦ λιμένος διὰ κάτεργα· καλεῖται δὲ οὗτος ὑπὸ τῶν Σαμίων Τηγάνι διὰ τὸ κυκλοτερές αὐτοῦ σχῆμα. Παρὰ τῷ λιμένι δ' ὠκοδόμηται μικρά τις ἐκκλησία, ἀφιερωμένη τῷ ἁγίῳ Νικολάῳ, ταῦν δὲ χρησιμεύουσα ὡς καταφύγιον τῶν θαλασσοπόρων, τῶν προσορμίζομένων ἵνα ἀντλήσωσιν ἀπὸ παρακειμένου φρέατος, περιέχοτος ἐξαισίον πόσιμον ὕδωρ. Αὐτόθι μένουσι πάντοτε εἰς μὲν τὴν ἡμέραν, δύο δὲ τὴν νύκτα φύλακες, ὀφείλοντες γὰρ ἐξαγγέλλωσι τῷ ἁγῷ ἢ τῷ καθδῆ εἰς Χώραν ὅποια πλοῖα εἰσέπλευσαν, πόθεν προέρχονται καὶ ποῦ κατευθύνονται· ἂν δὲ ὁ ἁγῷς ἢ ὁ καθδῆς ἀρχήτερον μάθωσι παρ' ἐτέρων ὅτι προσορμίσθη πλοῖόν τι, πρὶν ἢ ὁ ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος φύλαξ φέρῃ αὐτῷ τὴν ἀγγελίαν, τότε οὗτος τιμωρεῖται ὡς δῆθεν ἀμελής διὰ πεντακοσίων μαστιγώσεων ἐπὶ τῶν πελμάτων τῶν ποδῶν.

Ἐναντι τῆς ἀρχαίας πόλεως, δυσμικῶς καὶ εἰς ἀπόστασιν ἐνὸς περίπου μιλλίου κείται ἡ Νέα, ταῦν δὲ μεγάλη ὀνομαζομένη Χώρα, διότι εἶναι ἡ μεγαλειτέρα τῆς ρήσου πόλις. Ἐν αὐτῇ ἔχουσι τὴν ἑδραν οἱ ἀρχοντες τῆς ρήσου, τοῦτ' ἔστιν ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ὁ καθδῆς μετὰ τριῶν ἢ τεσσάρων Ὀθωμανικῶν οἰκογενειῶν καὶ ὁ ἁγῷς μετὰ δέκα ἢ δώδεκα Τούρκων, οὓς φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ἵνα συνδράμωσιν αὐτῷ περὶ τὴν ἐκτέλεισιν τῶν χρεῶν αὐτοῦ.

Ἔργον τοῦ καθδῆ ἐστὶ τὸ δικάζειν, τοῦ δὲ ἁγῷ τὸ ἐκτελεῖν τὰς ἀποφάσεις ἐκείνου καὶ εἰσπράσσειν τοὺς φόρους. Ὑπάρχουσι καὶ πολλοί, ἰδίως οἱ ἐκκλησιαστικοί, οἵτινες ὑπάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου· ἀλλ' ἂν τι ἀπαρέσκη ἢ ἀπόφασις αὐτοῦ, οὗτος δύναται γὰρ ἐφεισβάλλῃ ταύτην ἐνώπιον τοῦ καθδῆ. Ἐκτὸς τῶν προμηθηθέντων, ὀλίγοιαι Τούρκοι μένουσιν ἐν τῇ γῆρῳ· πρῶτον δὲ οὗτοι εἶχον καὶ τέμενος, ἀλλ' οἱ Ἐνετοὶ κατέστρεψαν αὐτό, ὅποταν ἦλθον κατὰ πρῶτον μετὰ τοῦ στόλου αὐτῶν ἵνα ὑποτάξωσι τὴν ρήσον καὶ καταστήσωσιν αὐτὴν φόρον ὑποτελή. Τότε οἱ

Σάμμοι ἠρηγήσατο γὰρ πληρώσωσι ἢ ἐμφανισθῶσι ἐρώπιον τοῦ στο-
λάργου καὶ κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη, τῷ φόβῳ μὴ, τῶν Ἑρετῶν ἐντὸς
μικροῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐκδιωκομένων, αὐτοὶ τιμωρηθῶσι ὡς δῆθεν
ἀμέσως μετὰ τῶν ξένων ὁμοφρονήσαντες· ἀλλ' ὅτε ἡ Μεγάλη Χώ-
ρα ἐάλω καὶ ἐλεηλατήθη, καταστραφέντος σύναγμα καὶ τοῦ αὐτόθι τεμέ-
ρους, τότε ὁ ἀγᾶς καὶ ὁ καδδῆς ἐξῆσαν τὴν ἕδειαν εἰς τοὺς Σαμί-
ους ἵνα ἐτησίως πληρῶνωσι φόρον ὀκτακισχιλίων κορωνῶν ἢ ταλή-
ρων πρὸς τοὺς Ἑρετοὺς. Μετὰ δὲ τὴν εἰρήνην, ἐγκαταστάσης αὐθις
τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας ἐν Σάμῳ, οἱ Τούρκοι δὲν ἠθέλησαν πλέον
οὔτε τὸ καταστραφέν αὐτῶν τέμενος γὰρ ἐπισκευάσωσι, ἀλλ' οὔτε ἐ-
τερον νέον γὰρ οἰκοδομήσωσι, τῷ φόβῳ μὴ τὸ αὐτὸ συμβῆν ἐπαναλη-
φθῆ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· διότι ἔχουσι τὴν δεισιδαιμονίαν γὰρ μὴ
κτίζωσι τεμένη, εἰ μὴ ἔνθα πιστεύουσιν ὅτι οὐδέποτε ταῦτα δύνανται
γὰρ βεβηλωθῶσι ὑπὸ Χριστιανῶν.

Ἐλθόντος νέου καδδῆ ἢ νέου ἀγᾶ, οἱ προεστῶτες τῶν διαφόρων
κωμοπόλεων συνέρχονται ἐν τῇ Μεγάλῃ Χώρᾳ· τὸ αὐτὸ δὲ πρῶτ-
τοισι καὶ ὅταν πρόκειται περὶ δημοσίας τιμῆς ὑποθέσεως, εἰς ἄπα-
σαν ἀφορώσης τὴν γῆσον, ἰδίως δὲ ὅταν ἔλθῃ ὁ ἑπάλληλος ὁ ἐντε-
ταλμένος τὴν εἰσπραξίν τοῦ κεφαλικοῦ φόρου, τοῦ ὀνομαζομένου γα-
ράτζι, ὅστις εἶναι ἡ μόνη πρόσοδος, ἢν ὁ Σουλτάνος ἔχει παρ' αὐ-
τῆς τῆς γῆσον, διότι πᾶσαι αἱ ἀλλοι τοῦ τόπου πρόσοδοι εἶναι ρα-
κοῦφια (1), τοῦτ' ἔστιν ἀφιερωμένοι εἰς χρῆσιν θρησκευτικῶν κατα-
στημάτων καὶ ἀνήκουσι καθ' ὀλοκληρίαν εἰς τὸ μέγαλον τέμενος
τοῦ Τοπχανῆ (2) πλησίον τοῦ Γαλατᾶ καὶ ἀπέραντι τῶν ἀρακτό-
ρων τοῦ σουλτάνου ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ἐν ἄλλοις τῆς Τουρκίας μέρεσι πάντες οἱ μὴ Ὀθωμανοὶ ἄρρητες

(1) Ρακοῦφια παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς ὀνομάζονται γὰρ αἱ τινες, ἡσ' ἐν Ἀγ-
γλίᾳ church lands ἀποκαλοῦμεν, καὶ δι' ὧν ἐν Τουρκίᾳ προκίζουσι τὰ μεγάλα
τεμένη. Ἐν αὐτοῖς δὲ ὑπάρχουσι τροφεῖα, ἐν οἷς ἐκτρέφονται οἱ περὶ τὰ θρη-
σκευτικὰ ἀσχολούμενοι καὶ εἰς διευθυντῆς, σέχης καλούμενος, ὑπὸ τὸν ὁποῖον
διατελοῦσιν ἕτεροι ἀνώτεροι λειτουργοί, καλῶς αὐτόθι ἐκτρέφόμενοι. Τὰ τρο-
φεῖα ταῦτα, μενδρεσέδες καλούμενα, ὑπάρχονται εἰς τὸ μέγα τέμενος.

(2) Τοπχανῆς εἶναι τὸ κατάστημα τοῦ πυροβολικοῦ καὶ καλεῖται οὕτως ἐκ
τῆς χρήσεως, ἣν ποιοῦνται αὐτοῦ· διότι εἶναι μεγίστη ἀποθήκη ὕλικου τοῦ
πολέμου καὶ τοῦ πυροβολικοῦ, τόπος δὲ διαμονῆς τοῦ τοπτζήμπασι ἢ ἀρχηγοῦ
τοῦ πυροβολικοῦ.

ἀπὸ δεκατεσσάρων ἐτῶν καὶ ἄνω πληθύνουσι κατ' ἔτος ἀρὰ τρία τά-
ληρα ἕκαστος, ἐν Σάμῳ ὁμῶς μόνοι οἱ ἔγγαμοι πληθύνουσι· ἀλλ'
ἂν ἔγγαμος τις ἀποβιώσῃ καταλείπων ἄρρεν τέκνον, ὁ κεφαλικὸς
φόρος τοῦ τέκνου ζητεῖται, ἐκτὸς ἐὰν αὐτὸ θηλίχη ἔτι. Οἱ δὲ ἀλλοδα-
ποὶ ὑπήκοοι τοῦ σουλτάνου, εἴτε ἔγγαμοι ᾧσιν εἴτε ἄγαμοι, πληθύν-
ουσι τὸν φόρον τοῦτον, ἐπ' ἰσῆς δὲ καὶ οἱ ἐκ τῆς πατρίδος αὐτῶν
ἀναχωροῦντες Σάμιοι, ὅπως ἀλλαχοῦ μετέλθωσι τὸ ἐπάγγελμα ἢ
τὴν τέχνην αὐτῶν πληθύνουσι τὸν φόρον αὐτὸν καὶ ἄγαμοι ἂν ᾧ-
σιν. Ἐρχόμενος κατὰ πρῶτον ὁ τὸν φόρον εισπράττων χαρατζῆς,
παρουσιάζει ἐνώπιον τοῦ καδδῆ καὶ δείκνυσιν αὐτῷ τὸ αὐτοκρατορι-
κὸν τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ Διάταγμα, ὁ δὲ καδδῆς, συγκαλῶν ἐν
Μεγάλῃ Χώρα τοὺς τῶν κωμοπόλεων προεστῶτας, ἀφ' οὗ ἀναγνώσῃ
αὐτοῖς τὸ αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα, προτρέπει ἵνα μετὰ πάσης τῆς
δυνατῆς δραστηριότητος ἀσχοληθῶσι περὶ τὴν εἰσπραξίαν τοῦ φόρου,
μεθ' ὃ ἐκεῖνοι, τοῦτο ὑποσχόμενοι, ἀπέρχονται. Τότε ὁ χαρατζῆς
περιέρχεται πᾶσας τὰς κωμοπόλεις, ζητῶν παρὰ τῶν ἱερέων ἐκάστης
αὐτῶν ἀκριβῆ ὀνομαστικὸν κατάλογον τῶν ὀφειλόντων καὶ πληρώ-
σωσιν ἂν δὲ οἱ ἱερεῖς δὲν πράξωσι τοῦτο ἢ ἂν παραλίπωσιν ὀνό-
ματα, ἅτινα καθῆκον εἶχον καὶ ἐγγράψωσιν, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει,
χαμαὶ ριπτόμενοι, μαστιγοῦνται. Οὐδεμίαν ἐξαιρέσιν περὶ τὴν ἀποτί-
σιν τοῦ τοιοῦτου φόρου γίνεται· ὁ δὲ μὴ ἀποτίσας αὐτόν, δεσμευό-
μενος, ἀπάγεται ὡς αἰχμάλωτος, ἄχρις οὗ ἢ ἐκ πωλήσεως τῶν ἐπ-
αρχόντων αὐτοῦ ἢ ἐξ ἐπαιτείας εἰσπράξῃ τὸ διὰ τὸν κεφαλικὸν ἀν-
τοῦ φόρον ποσόσιν.

Ὁ καδδῆς στέλλεται παρὰ τοῦ ἐνόσ τῶν δύο καδδιδλασκερῶν, οἵ-
τινες ὑπάρχουσιν ὁ μὲν διὰ τὴν Εὐρώπην, ὀνομαζόμενος Ρούμελη-
καδδιδλασκέρ, ὁ δὲ διὰ τὴν Ἀσίαν, ὀνομαζόμενος Ἀρατολ-καδδιδλα-
σκέρ. Οἱ δύο οὗτοι κατὰ τὸν βαθμὸν καὶ τὴν δύναμιν ἔπονται τῷ
μουφτῇ καὶ λαμβάνουσιν ἐν τοῖς συνεδρίοις μέρος κατόπιν αὐτοῦ·
παρὰ τοῦ ἐνόσ δὲ τούτων στέλλονται ὅλοι οἱ καδδῆδες εἰς τὰς ὠρι-
σμένας θέσεις.

Αἱ πρόσοδοι τοῦ καδδῆ τῆς Σάμου προέρχονται ἐκ τῶν δικῶν, ἐν
αἷς οὗτος προεδρεύει· ἀποθανόντος δὲ τινος, ἐκεῖνος καταγράφει πᾶ-
σαν τὴν κινητὴν αὐτοῦ περιουσίαν καὶ ἐπ' αὐτῆς, ἐκτιμωμένης, λαμ-
βάνει τρία τοῖς ἑκατόν, μηδόλω ἀναμειγνύμενος εἰς τὴν ἀκίρητον
περιουσίαν, ἣτις ἀνήκει τῷ ρηθέντι τεμένει τοῦ Τοπχαρέ. Ἄν δὲ

τις ἀποθάρη ἄνευ τέκνου ἄρρετος, ὁ ἄγῶς δικαιούται νὰ καταλάβῃ τὰ κτήματα αὐτοῦ καὶ εἰς ὄν τινα θέλει πωλήσῃ· τῆς δὲ μητρὸς τῆς περιουσίας οὔτε τὰ ἄρρενα οὔτε τὰ θήλεα τέκνα δύνανται νὰ κληρονομήσωσι, πέρις ερχομένην τῷ ἀγῶ καὶ κατ' ἀρέσκειαν αὐτοῦ διατιθεμένην. Ἀλλὰ καὶ ἄν τις ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη τὰς γαίας αὐτοῦ ἀκαλλεργήτους καταλίπῃ, ὁ ἀγῶς δικαιούται νὰ πωλήσῃ αὐτάς, ἵνα λήθῃ τὰ δικαιώματα, ἅτινα ἠθέλει εἰσπράξῃ, εἰς αὐτὰς γαίας ἐκαλλεργούντο κατὰ τὰ ἑπτὰ ἐκεῖνα ἔτη. Ἦδη δ' ἐπατέρχομαι εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς Χώρας καὶ τῶν ἄλλων ἀξίων λόγων μερῶν τῆς γῆσου.

Ὁλη ἡ πόλις καὶ πάντες οἱ περὶ αὐτὴν κῆποι ἀρδεύονται ὑπὸ δύο πηγῶν, ὧν ἕκαστη μὲν ἦς τὸ ὕδωρ εἶναι γλυκύτερον τῆς γῆσου, καλεῖται Πλάτανος, ἡ δὲ ἄλλη Μεσακὴ. Ἐξ μόνου ἐκκλησίας ἔχει ἡ πόλις καὶ αὐτὰς δὲ μικράς, διότι δὲν συμφέρει τοῖς ἐπιχωρίοις νὰ ἐπιδεικνύωσι ἐξωτερικὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ πλοῦτον εἰς τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν θρησκείαν, ἐφ' ὅσον δύναται ἐκ τούτων νὰ ἐρεθισθῇ ἡ φιλόρπαγος ἀτασθαλία τῶν κρατούντων πρὸς ἱερόσυλον λαφυραγωγίαν. Ἐν τῷ μεσημέρι μέρει τῆς πόλεως ὑπάρχει μεγάλη πεδιάς ὑπὸ τὸ Ἑλληνολατινικὸν ὄρομα Μεγαλόκαμπος γνωστὴ, διότι εἶναι ἡ μεγίστη τῶν πεδιάδων τῆς γῆσου. Ἐνεκα ὅμως τῆς πληθύσεως τῶν λιμνιάζοντων καὶ κατὰ μέγα μέρος καλυπτόντων αὐτὴν ὑδάτων, οὐ μόνον οὐδεμίαν ἢ πεδιάς φέρει ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ πρόξενος βλάβης εἶναι εἰς τὴν ὑγίαν τῶν περιοίκων· πιθανὸν δὲ θέλει ἐξακολουθήσει οὕσα βαλτώδης, ἐν ὅσῳ ἡ δεσποτικὴ τοῦ τόπου διοίκησις οὐδεμίαν προστασίαν παρέχει εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς γεωργίας. Μόνοι δὲ οἱ παραπλέοντες τὰς ἀκτῆς ἐκεῖνας θαλασσοπόροι ὠφελοῦνται ἐκ τῆς ἀφθονίας τῶν γλυκερῶν ὑδάτων, τῶν ρεόντων ἐκ τῆς λιμνῆς ἐκεῖνης εἰς τὴν θάλασσαν διὰ τεσσάρων ρυάκων, ἐξ ἑκαστοῦ μίλια μακρὰν τοῦ ἔλους, ἐκ τοῦ ὁποίου ὀλόκληρος στόλος δύναται νὰ προμηθευθῇ ὕδωρ. Ἡ δὲ παραλία αὐτῇ εἶναι τοσοῦτον ἀνοικτὴ, ὥστε οὐδὲν πλοῖον προσορμίζεται ἐν αὐτῇ, ἐκτὸς ἐὰν ὁ ἀῆρ πνέῃ βόρειος.

Πέραν τῆς πεδιάδος ταύτης μεγάλη ἔκτασις καρποφόρων γαιῶν, ἀρδευομένων ὑπὸ τοῦ προμηθεύοντος Ἰμβράσου, ἀνήκει τῷ μοναστηρίῳ τῆς Πάτμου, ᾧ ἐδόθησαν αὐταὶ ὑπότινος Ἑλλήνου ἀρχιερέως ἐκ τῶν πρώτων τῆς γῆσου οἰκιστῶν, ὅστις, ἄτεκνος θανὼν, κατέλιπε πᾶσαν αὐτοῦ τὴν περιουσίαν εἰς τὸ μηροῦθ' ἐν μοναστήριον. Ἐκεῖ-

θεν τῶν γαιῶν τούτων, παρὶ ταῖς ὄχθαις τοῦ αὐτοῦ ποταμοῦ, κείται κωμόπολις τις ἐκ διακοσίων οἰκιῶν μετὰ μιᾶς ἐκκλησίας, ὀνομαζομένη Μύλοι, ἐκ τῆς πληθῆος τῶν ὑδρομύλων, οὗς κινεῖ ὁ Ἰβρασορ. Τὰ λιμόνια καὶ τὰ πορτοκάλλια εἶναι τοσοῦτον ἄρθρα αὐτόθι, ὥστε δύναται τις ἄγοράσῃ πεντακόσια αὐτῶν ἀντὶ ἐνὸς ταλήρου. Πρὸς δυσμὰς δὲ τοῦ χωρίου τούτου κείται ὁ Παγώνδας ἐπὶ λόφον, ἐστεμμένον ὑπὸ δένδρων. Ἡ κωμόπολις αὕτη εἶναι ἡ ὑγιεινότερα καὶ εὐαερωτέρα τῆς γῆσου, ἔχουσα τριακοσίας οἰκίας μετὰ δύο ἐκκλησιῶν καὶ ἐνδαιμονοῦσα ἐκ τῶν μεταξῶν, ἃς αὐτόθι κατασκευάζουσι. Τρία δὲ που μύλια μακρὰν τῆς κωμοπόλεως ταύτης κείται οἱ Σπαθαρέοι, μικρὸν χωρίον, συνιστάμενον ἐκ πενήκοντα περίπου οἰκῶν μετὰ μιᾶς ἐκκλησίας, ἀλλὰ περίφημον διὰ τὴν πίσσαν, ἣν ἐκεῖθεν μεταφέρουσι καὶ πωλοῦσιν εἰς Χώραν ἀντὶ τετάρτου τοῦ ταλήρου, πολυλίκις δὲ καὶ ἀντὶ ταλήρου τὸ καρτάριον (1). Ὁ τρόπος δὲ καθ' ὃν κατασκευάζουσιν αὐτὴν εἶναι ὁ ἐπὶ τοῦ Πιλιῖου περιγραφόμενος (2). Ἀπέναντι τῶν Σπαθαρέων, εἰς ἀπόστασιν τετάρτου μύλιον ἀπὸ τῆς παραλίας, κείται μικρὰ γῆσις, ἔχουσα ὅσον μύλιον περιφέρειαν καὶ καλομένη Σαμιοπούλα. Ἡ γῆσις αὕτη ἔχει λιμένα ἀσφαλῆ κατὰ πάντων τῶν ἀνέμων, ἐστραμμένον πρὸς τὴν μεγάλην Σάμον, καὶ παράγει ἀρθρόως ἰδιῶν τι εἶδος ἄρθου, τὸ ὅποιον, ἕνεκα τῆς πρὸς τὴν τοῦ μόσχου ὁμοιωθείσης ἐνώδιας αὐτοῦ, τιεῖ μὲν τῶν Σαμίων μουσκούλια, ἕτεροι δὲ κόρες ὀνομάζουσι· τοσοῦτω δ' ἐν Τουρκίᾳ ἐκτιμᾶται τὸ ἄρθον αὐτό, ὥστε πεμπόμενον εἰς Κωνσταντινούπολιν καλλιεργεῖται μετὰ πολυλῆς φροστίδος ἐν τοῖς καλλίστοις

(1) Ὁ τρόπος τοῦ κατασκευάζειν τὴν πίσσαν εἶναι τοιοῦτος. Λαμβάνουσι ἐλάτας. ὁῦλον ὅτι ἐκεῖνο τὸ μέρος τῶν ἐλατῶν ἢ ἐτέρων ρητινωδῶν δένδρων, τὸ ὅποιον εἶναι μετὰ τῆς ρίζης καὶ τῶν κλώνων, ἀνευ κόμβων, καὶ κόπτοντες τοὺς φλοιούς, ἀφίνοσι μόνον τὸ πλησιέστερον εἰς τὸ μέσον ὄντα ἢ δὲ ἀπολειπομένη ἐλάτος ὀνομάζεται ὄχδι, παρὰ τὴν Ἑλληνικὴν λέξιν δῆδα, ἐξ οὗ καὶ τὸ Λατινικὸν taida. Τὰ ὄχδια ἢ τοὺς πρῶτους τούτους σχίζουσι εἰς μικρὰ τεμάχια καὶ θέτουσιν ἐντὸς σιδηροῦ λίγδου, εἶτα δὲ ἀνάπτουσι αὐτὰ ἀπὸ τοῦ ἄνω μέρους μέχρι οὗ καῶσι· τὸ δὲ ὑγρὸν αὐτῶν, ρέον ἐκ τοῦ ξύλου καὶ κατασταλάζον ἐν τῷ κοιλώματι τοῦ λίγδου ἐντὸς ὀπῆς ἐσκαμμένης ἐν τῇ γῆ, θερμαίνεται διὰ πυρὸς καὶ ἀνακατώνεται μέχρι οὗ συμπαγῆ. Ἐπειτα ἀφαιρουμένου τοῦ πυρὸς, ρίπτεται λευκίτις γῆ ἐπὶ τοῦ ὑγροῦ, ὅπερ τίθεται εἰς μικρὰς ὀπάς ἐν τῇ γῆ ἐσκαμμένας, ἔνθα λαμβάνει τὸ σχῆμα αὐτοῦ καὶ συμπύγνυται.

(2) Phil. H. N. Lib. I. 16. c. II.

τῶν κήπων. Ὁ σουλτάνος συνήθως γέρει αὐτὸ ἐπὶ τῆς κιδάρεως, αὐτὸν δὲ μίμουσται καὶ οἱ μεγάλοι ἀνλικοὶ αὐτοῦ. Ἔχει δὲ τὴν ἀρετὴν τὸ ἄρθος αὐτὸ οὐ μόνον γὰρ μὴ ἀποβάλλῃ τὴν ὄσμην ἐκ τοῦ χρόνου, ἀλλὰ καὶ γὰρ ἐπανξάτην αὐτῆν. Τρία μίλλια μακρὰν τῶν Σπαθαρέων εἰς τὸ ἄρατες ὄρους κεῖται ὁ Πύργος, χωρίον συνιστάμενον ἐξ ἑκατὸν οἰκῶν καὶ δύο ἐκκλησιῶν· ἐν αὐτῷ δὲ κατασκευάζεται τὸ ἐκλεκτότερον μέλι. Ὑπερθεῖν τοῦ χωρίου αὐτοῦ κεῖται κώμιόν τι, ἀποικία Ἀλθαυῶν, καλούμενον δὲ Ἀρβαῖται, οὗ οἱ κάτοικοι διατηροῦσι τὴν πατριὸν γλῶσσαν, τὴν ἀρχαίαν ἴσως Ἰλλυρικὴν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐννοοῦσιν ἐν οὐδενὶ τῶν παρακειμένων μερῶν, καί τις οὐδὲ παραφύλατῆς Σλαβονικῆς εἶναι θρησκευμα ὁμοῦ καὶ οὗτοι ἔχουσι τὸ τῶν ὀρθοδόξων. Ἐξ δὲ μίλλια μεσημβρινῶς τοῦ Πύργου κεῖται ὁ Πλάταρος, καλούμενος οὕτως ἐκ τῶν πολλῶν πλατάνων, οἵτινες ἄλλοτε ἐπήρχον αὐτόθι. Ἔχει δὲ ἡ κωμόπολις αὕτη τριακοσίους τοῦλάχιστον οἴκους καὶ δύο ἐκκλησίας καὶ εἶναι ἀξιόσημειωτος διὰ τὸν καλὸν αὐτῆς ἀέρα. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες εἶναι μακροβιότεροι αὐτόθι ἢ ἐν παντὶ ἄλλῳ μέρει τῆς γῆσου· ἐν τοῖς πέριξ δὲ τοῦ χωρίου αὐτοῦ τὰ ὕδατα παράγουσι πλῆθος μυκήτων, οἵτινες εἶναι μεγάλη βοήθεια τοῖς ἀπόροις καθ' ὃν χρόνον διοικητικὴ ἄδεια ἐπιτρέψῃ τὴν σύραξιν αὐτῶν, ὅπερ παρὰ τῶν χωρικῶν λέγεται· ἀροῖε τὸ λιμᾶριν τους. Ἐξ δὲ μίλλια ἀπώτερον πρὸς δυσμὰς κεῖται ἐν χωρίον ἐκ διακοσίων περίπου οἰκιῶν καὶ δύο ἐκκλησιῶν, ὅπερ διὰ τὴν ἀφθορίαν τῶν πέριξ φρομένων μαράθρων καλεῖται Μαραθόκαμπος. Τὸ χωρίον δ' αὐτὸ βλέπει πρὸς τὴν γῆσον Πάτμον καὶ ἀπέχει αὐτῆς τεσσαράκοντα περίπου μίλλια.

Τρία μίλλια ἀπώτερον τοῦ χωρίου τούτου κεῖται μονὸνδριόν τι, γνωρίζομενον ὑπὸ τὸ ὄνομα Μοραστηρίου τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐν τῷ ὁποίῳ συνήθως κατοικοῦσι δύο ἢ τρεῖς ἐρημίται τῆς Πάτμον· πλησίον δὲ τοῦ μονοδρίου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς δυσαραβάτου ὄρους, ὑπάρχει σπήλαιον, τὸ ὅποσον οἱ ἐγχώριοι κατὰ παράδοσιν πιστεύουσιν ὅτι ἐχρησίμευσε σπουδαστήριον τοῦ Πυθαγόρου καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ ἔνδον ὠκοδόμηται μικρὰ ἐκκλησία, ὀνομαζομένη κοινῶς Παραγία Φανερωμένη ἔνεκα παραδόσεώς τινος, καθ' ἣν ἡ παρθένος Μαρία, ἐμφανισθεῖσα, διεπράξατο αὐτόθι θαύματα. Ὅσα τεθνηκότων διεσπαρμένα ἐν τοῖς περιχώροις ἐκεῖνοις δηλοῦν ποιοῦσιν ὅτι ὅσοι τῶν κατοίκων ἀπελείφθησαν καθ' ὃν χρόνον ἡ γῆσος ἠρημώθη, κατέφυγον εἰς

αὐτὸ τὸ μέρος ὡς εἰς καταφύγιον ἀπρόσιτον. Τὰ ἐνδότερα τοῦ ὄρους Κερκετέως οὐδέποτε διεξηκριθῶθησαν, ἐνίοτε δὲ φαίνονται ἐξερχόμενοι ἐκεῖθεν ἄνθρωποι, οἵτινες συλλέγουσι κάστανα, οὐδενὸς τῶν ἐν τῇ ρήσῳ γινώσκοντός τι περὶ αὐτῶν. Τὸ δὲ ὄρος τοῦτο, Κερκῆτιος παρὰ τοῦ Πιλιίου καλούμενον, ἤδη ὀνομάζεται Κέρκης καὶ εἶναι τὸ ὑψηλότερον τῆς ρήσου, ἀπὸ δὲ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ δύναται τις γὰ ἴδῃ τὰς πλείστας τῶν ρήσων τοῦ Ἑλλητικῆς πελάγους· εἶναι δὲ χιονοσκεπαστον καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ ἔτος καὶ ἔχει ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ λίμνην πλήρη ἐγχείλων. Αὐτόθι ὠχοδόμηται ἐκκλησιδίον τι, ἀφιερωμένον εἰς τὸν προφήτην Ἡλία, ἐνθα πολλοὶ χάριν εὐλαβείας μεταβαίρουσιν· ἐκεῖ δ' εὔρηται καὶ ἕτερον σπήλαιον μετ' ἐκκλησιδίου, τοῦ ὁποῦν ἀγροεῖται καὶ τὸ ὄνομα καὶ ἡ ἀφιέρωσις, ἀλλ' εἰς τὸ ὁποῖον πολλοὶ μεταβαίρουσιν ἰδίως κατὰ τὸ πῖσχα ἵνα προσευχηθῶσι. Τό τε σπήλαιον καὶ τὸ ἐκκλησιδίον κείνται κατέραντι τῆς Ἰκαρίας, δώδεκα περίπου μίλια διεχούσης. Ὅτι δ' αὐξάνει τὸ θρησκευτικὸν σέβας εἶναι παράδοσίς τις, καθ' ἣν ἐν ὥρᾳ νυκτός πολλὰς αὐτόθι ἐπέλαμψε φῶς, τὸ ὁποῖον οἱ κάτοικοι ὑποθέτουσιν ὅτι ἐκπέμπεται ὑπὸ ἀγίου τινὸς λειψάνου, κεκρυμμένου καὶ ἡμελημένου ἐκεῖ.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὄρους εἰς ἀπόστασιν ἕξ περίπου μιλίων πρὸς βορρῶν εὔρηται ἕτερον ἐρημητήριον, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἐν σπηλαίῳ ἐνρῶν ὑπάρχει ἐκκλησιδίον τι, ἀφιερωμένον εἰς τὴν παρθένον Μαρτίαν καὶ ἔχον μίαν μόνην ἀροθον καὶ αὐτὴν ἐπὶ κρημνώδους ἀράντους τοσοῦτο κινδυνώδου, ὥστε καὶ τὸ ἐκκλησιδίον Παραγία τοῦ Κακοπεράτου ἑπονομάζεται. Πέντε δὲ μίλια ἀπώτερον τοῦ Μαραθοκίμπου πρὸς βορρῶν κείνται τὸ χωρίον Καστανέα, οὕτω καλούμενον ἕνεκα τοῦ πλήθους τῶν ἐν αὐτῷ καστανεῶν· περιλαμβάνει δὲ πενήκοντα οἴκους καὶ μίαν ἐκκλησίαν. Οὐχὶ δ' εἰς μεγάλην ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν κείνται ἡ μονὴ τῆς ἁγίας Τριάδος, ἐνθα διαμένουσι δύο ἢ τρεῖς ἐρημίται, καλόγηροι τοῦ μοναστηρίου τῆς Πάτμου.

Δύο μίλια ἀπώτερον τῆς Καστανέας κείνται ἡ Λέκα, χωρίον ἐκ πεντακοσίων οἰκιῶν καὶ μιᾶς ἐκκλησίας· οὐ μακρὰν δὲ τῆς Λέκας κείνται τὸ μοναστήριον τοῦ ἀγίου Γεωργίου, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχει ξερῶν διὰ τοὺς καλογήρους τοῦ Σινᾶ καὶ ἐνθα πάντοτε διαμένουσι τέσσαρες ἢ πέντε ἱερεῖς, ἐπιτηροῦντες τὰς τοῦ ξερῶνος προσόδους, αἵτινες προέρχονται ἰδίως ἐκ τοῦ οἴνου. Ὑψηλότερον δ' ἐπὶ τοῦ ὄρους, ἀπέναντι τῆς Λέκας, κείνται ἐν μοναστήριον τῶν καλογῆρων

τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, ἀνθρώπων πᾶσαν ἀποθεμένων κοσμικὴν μέριμναν καὶ δωρεὰν ξενιζόντων πάντα τοὺς παροδίτας, καθ' ὃ δύνανται.

Ἐξ μίλλια ἀπώτερον πρὸς τὸν Μεγαλόκαμπον κεῖται τὸ Καρλό-
βασι ἢ μεγαλειτέρα μετὰ τὴν Χώραν πόλις τῆς γῆσου· κεῖται δὲ αὐ-
τῇ παρὰ τὴν παραλίαν ἀπέναντι τῆς Χίου καὶ τοῦ γουρρίου Σιγα-
τλκ τοῦ ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἡπείρου, καὶ περιλαμβάνει πεντακοσίους
οἴκους καὶ πέντε ἐκκλησίας. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἶναι οἱ εὐπορώτεροι
τῆς γῆσου ἕνεκα τοῦ πρὸς τὴν Σκιαθον, Χιον, Σμύρνην καὶ ἄλλα
μέρη ἐμπορίου αὐτῶν· πρῶτιστα δὲ εἶδη τοῦ ἐμπορίου τούτου εἶναι
τὰ κρίμμνα καὶ ὁ ἀρθοσμίας οἶνος, ἀντὶ δὲ λιμένος ἔχουσιν ὄρμον
λίαν ἐκτεθειμένον εἰς τὸν βορρᾶν καὶ ἀρεπιτήδειον διὰ τὰ πλοῖα·
ὥστε ἀναγκάζονται γὰ φορτῶνσι τὰ πλοῖα αὐτῶν ἐπὶ τῆς παρα-
λίας καὶ ἐπομένως ὠθῶσι ταῦτα πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἐπιστρέ-
φοιτα δ' ἐκ τοῦ πλοῦς σύρουσιν αὐτὰ πάλιν ἕνεκ βραδύτητος εἰς τὴν
ξηράν.

Τρία μίλλια ἀνατολικώτερον κεῖται ἡ κωμόπολις Φοῦρνοι, ἀξία
λόγου διὰ τὰς αὐτόθι κατασκευαζόμενας πηλίνους ὑδρίας, πίθους
καὶ ἄλλα ἀγγεῖα, ἅτινα ἔκπαιλαι παρ' Ἑλλησι καὶ Ρωμαίοις ἐτιμῶν-
το, Σαμακὰ ἀγγεῖα κατ' ἐξάίρεσιν καλούμενα· περιέχει δὲ ἡ κω-
μόπολις αὕτη διακοσίους οἴκους καὶ δύο ἐκκλησίας καὶ τὸ ὄνομα
προσέλαβεν ἐκ τῶν κλιβάνων ἢ φοῦρνων, ἐν τοῖς ὁποίοις τὰ ἀγγεῖα
κατασκευάζονται. Πλησίον δ' αὐτῆς ὑπάρχει πηγὴ, ἣς τὸ ὕδωρ δύ-
ναται γὰ κινήσῃ ἕνα μῦλον· αὐτόθι δ' ὠκοδόμηται καὶ τις ἐκκλησία
ἐπ' ὀνόματι τῆς Παραγίας, πρὸς ἣν οἱ κάτοικοι τρέφουσι μέγα σέβας.
Ἐρτεῦθεν ἀρχεται σειρὰ ὄρεων δασοσκεπῶν, ἐκτειρομένων ἐπὶ εἴκο-
σι μίλλια καὶ ἐχόντων ξυλείαν κατάλληλον πρὸς ναυπήγησιν καὶ
πρὸς οἰκοδομὰς, ὅπερ συμβάλλεται εἰς τὴν ἐπαύξεισιν τῶν προσόδων
τοῦ ἀγᾶ· μόρος δ' ὁ καρπὸς τῶν κασταεῶν μένει ἀπηλλαγμένος
παρτὸς δικαιώματος.

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους αὐτοῦ ὑπάρχει χωρίον, Βουρλιῶται
καλούμενον, ἀποικία τῶν παρὰ τῇ Σμύρνη Βουρλιῶν, ἔχον ἑκατόν
που οἰκίας καὶ μίαν ἐκκλησίαν. Ἡ μεγαλειτέρα τῶν κατοίκων αὐτοῦ
ἀπασχόλησις συνίσταται εἰς τὸ κόπτειν ξυλείαν καὶ κατασκευάζειν
πίσσαν.

Ἡμῶν μίλλιον μακρὰν τοῦ χωρίου τούτου ὠκοδόμηται ἐν μοα-
στήμον, περιλαμβάνον δώδεκα μοαχοὺς καὶ ὀνομαζόμενον Παρα-

γία Βορτιαρή. Ὁ περίξ τοῦ μοναστηρίου ἐν ὧρα ἕαρος βλαστάων χόρτος εἶναι δηλητηριώδης παρτὶ ζώῳ· ὅθεν ἂν ξένος ἵππος βοσκηθῆ αὐτόθι, ἐντὸς μικροῦ ἐξοιδαίρεται καὶ ἀποθνήσκει. Ἀλλ' οἱ περὶ τὸ μοναστήριον ἐκτραφόμενοι καὶ οἱ τοῦ χωρίου ἵπποι οὐδὲν τούτων πάσχουσι.

Δέκα μίλλια ἀπώτερον τοῦ μοναστηρίου κεῖται ἡ κωμόπολις Βαθέος, ἐκ τετρακοσίων οἰκιῶν καὶ τεσσάρων ἐκκλησιῶν συγκελιμένη, ἔχουσα δὲ λιμένα ἀσφαλῆ καθ' ὅλων τῶν ἀνέμων ἐκτὸς τοῦ νοτίου· τέσσαρα δὲ μίλλια μακρὰν, πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος, εὔρηται ἕτερος λιμὴν, τοσοῦτω καλῶς ὑπὸ τριῶν ρησιδῶν, καλουμένων Πηλοῦ ρησία, ἐξησφαισμέρος, ὥστε τὰ πλοῖα δύναται, παρτὸς ἀνέμου πρέοντος, γὰ προσορμισθῶσιν ἐν αὐτῷ. Αἱ ρησίδες αὗται ἀπέχουσιν εἴκοσι μίλλια τῆς Νέας Ἐφρέσου, λιμένος ἐξαιρετοῦ ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἡπείρου καὶ πολυροϊότητος. Τὸ μέγιστον ἐμπόριον τῆς κωμοπόλεως Βαθέος συνίσταται εἰς ἀρθοσμίας οἶνους, οἵτινες διατηροῦνται καλοὶ ἐπὶ ἔτος, ἐν ᾧ οἱ τοῦ Καρλοθάσου ὀξυδοῦνται μετὰ ἐξ μῆρας. Ὁ λιμὴν τῆς κωμοπόλεως ταύτης εἶναι ἀξιοσημείωτος διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῷ ἰχθύων.

Πλησίον τοῦ Βαθέος κεῖται τὸ Παλαιόκαστρον, χωρίον ἐξ ἑκατῶν οἰκιῶν καὶ μιᾶς ἐκκλησίας. Ὁ οἶνος αὐτοῦ καὶ ἰδίως ὁ ἀρθοσμίας εἶναι ἐξαιρετος· τέσσαρα δ' ἀπώτερον μίλλια εὔρηται λιμὴν, Βουρχαριὰ ὀνομαζόμενος, ᾧ παράκειται θέσις ἀρμυρία πρὸς ἀλοπηγίαν. Οἱ κάτοικοι ὅμως, φοβούμενοι τὴν ἐπιβολὴν νέων ὑπὸ τῶν Τούρκων φόρων, δὲν θέλουσι γὰ καλλιεργήσωσιν αὐτήν, χρώμενοι τῷ ἁλατι, τῷ προερχομένῳ ἐκ Μήλου καὶ Νάξου, ἐξ ὧν καὶ αἱ ἄλλαι τοῦ Ἐλληνικοῦ πελάγους ρῆσοι προμηθεύονται αὐτό.

Δύο ἀπώτερον μίλλια κεῖται ὁ λεγόμενος Πισώκαμπος, ἐν τῷ ὁποίῳ εὔρηται πηγὴ, ἧς τὸ ὕδωρ κινεῖ δύο ὑδρομύλους. Ἡ πεδιάς αὐτῆ παράγει σίτον, βύμβακα καὶ εἶδος τι ἀραβοσίτου, ὃν οἱ μὲν Ἐλληνες ἐρύσμον ὀνόμαζον, οἱ δὲ Λατίνοι ἰγίο καὶ οἱ Γάλλοι σίτον ἢ κόκκον τῆς Τουρκίας. Αὐτόθι δὲ ὑπάρχει καὶ ἐκκλησία τις, ἐπ' ὀνόματι Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τιμωμένη, περὶ τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι λέγουσιν ἐκ παραδόσεως λαβόντες ὅτι ἐν αὐτῇ διέτριψαν ὁ ἅγιος Ἰωάννης καὶ ὁ ἅγιος Παῦλος καὶ διὰ τοῦτο πολλοὶ προσέρχονται ἐκεῖ χάριν ἐλεηθείας διὰ τὰ τελεόμενα, ὡς πιστεύουσι, θαύματα.

Τέσσαρα μίλλια ἀπώτερον πρὸς βορρῶν κεῖται οἱ Μυτιληνοί,

χωρίων ἐκ διακοσίων περίπου οἰκιῶν καὶ δύο ἐκκλησιῶν, ἀπειρία δ' ὄν τῆς γῆσου Μυτιλήνης καὶ ἐν μόλις μίλλιον διέχον τῆς Χώρας, τῆς πρωτευούσης τῆς γῆσου, ἐξ ἧς ἠρξάμεθα καὶ ἔνθα ἐτελειώσαμεν τὴν τῆς γῆσου περιβάσιν καὶ τὴν τοπογραφικὴν περιγραφὴν τῶν ἐπ' αὐτῆς χωρίων.

Ἀπολείπεται ἤδη γὰρ εἰπώμεν περὶ τῶν μοναστηρίων, ὧν δὲν ἐμνημονεύσαμεν, ἦτοι περὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ περὶ τῆς Παραγίας τῶν πέντε Ὀσπητίων.

Δύο μίλλια μακρὰν τῆς Χώρας κεῖται ὁ Σταυρός, ἐν τῷ ὁποίῳ διαμένουσι τριάκοντα καλόγηροι καὶ ὅστις ἔχει πολλὰ ἀναθήματα, συνιστάμενα εἰς γαίας καὶ μίαν ἔπαν. λίαν δι' ἀδελφοὺς μὴ ἰερωμένους, ἀλλ' ὑπηρετοῦντας καὶ καλλιεργοῦντας τὴν γῆν. Ἐκτὸς τούτων ἔχει μετόχιον, ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτώμερον, ἔνθα ἡ πρωτίστη τῶν καλογήρων ἀπασχόλησις εἶναι ἡ ὑφαντουργία καὶ ἕτεροι ἀναγκαῖαι ἐργασίαι διὰ τὴν ὑπηρεσίαν καὶ συντήρησιν τοῦ μεγάλου μοναστηρίου.

Ἡ Παραγία τῶν πέντε Ὀσπητίων, ὄνομα δι' οὗ ὁ ἀπ. λόγος λαὸς νοεῖ τὸ μοναστήριον τῆς ἡβ. λογημένης Παραγίας τῶν πέντε Ὀσπητίων, διατρέφει ἐξήκοντα καλόγηρους καὶ κέκτηται ἐν Παγώνδα μικρότερον μετόχιον, εἰς αὐτὸ ὑπαγόμερον. Τὸ μοναστήριον τοῦτο δὲν ὑπόκειται εἰς τὸν ἐπίσκοπον, ἀλλ' ἀμέσως εἰς τὸν πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ γῆσος περιλαμβάνει πλοῦσια ποίμνια προβάτων καὶ αἰγῶν· καὶ ἕκαστον μὲν πρόβατον πληρῶνει ἐτησίως φόρον δύο ἄσπρων, ἕκαστη δ' αἰξ φόρον ἑνὸς τῶ ἐν Γα. λατᾶ βακουφίῳ τοῦ Τοπχανέ. Ὁ νόμος οὗτος, κατὰ γράμμα ἐφαρμοζόμενος, ἦτο ἂν καλὸς διὰ τοὺς κατοίκους· ἀλλ' οἱ ἀγάδες παρανόμως εἰσπράττονσιν ὅσον δυνηθῶσι περισσότερον, καὶ ὁ λαὸς δὲν δύναται γὰρ ἀποφύγη τὴν παράλογον πληρωμὴν, διότι τῆς δίκης τὰ ἔξοδα ἠθέλον κατὰ πολὺν ἐπερῆν τὸν καταχρηστικῶς ἀποτιρόμερον φόρον· ἀλλ' ὡς δὲ ἡ διασθορὰ τῶν Ὀθωμανικῶν δικαστηρίων εἶναι τοιαύτη, ὥστ' ὅσον τὸ ἀποτελεσματικὸς δίκης εἶναι ἀβέβαιον, τοσοῦτο καὶ ἡ εἰς τὰ δικαστήρια προσφυγὴ θεωρεῖται ἐπισφαλής.

Ἐκτὸς τούτου ὁ ἀγᾶς ἀπαιτεῖ ὡς ὀφειλόμενον αὐτῷ ὅλοι τὸν βούτυρον, τὸν εὐρισκόμενον παρὰ τοῖς ἐγγυράσις καθ' ἡμ. ἡμέραν πρόκειται γὰρ καταμετρήσῃ τὰ ποίμνια αὐτῶν καὶ εἰσπράξῃ τὸν φόρον τοῦ βακουφίου. Προήλθε δὲ ἡ κατάχρησις αὕτη ἐκ τῆς ἀπερισχέ-

πτου μεγαλωρίας εὐπόρου τιτὸς Σαμίου, ὅστις, θέλων ἵνα εὐάρεστος τῷ ἀγᾶ γένηται, προσήνεγκεν αὐτῷ μεγάλην βουτύρου ποσότητα· ἔκτοτε δ' ἐκεῖνος ἐνομιμοποίησε τὴν προσφορὰν ὡς τεταγμένον φόρον. Πρὸς δὲ τοῖς, ὁ ἀγᾶς λαμβάνει δῶρον παρ' ἐκάστου ποιμέ-
 ρος ἀνὰ ἓν πρόβατον καὶ ἀνὰ ἓν ἐρίφιον, ἅτινα, κατ' αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα, οἱ Σάμιοι δυνατῶν τὰ ἐξαγοράσωσιν ἀντὶ δύο καὶ ἡμίσεος ἄσπρων ἕκαστον, ἀ.λ.λ' ὁ ἀγᾶς λαμβάνει οὐχὶ ὀλιγώτερον τῶν πέντε ἢ ἕξ· ὅθεν δὲν εἶναι παράδοξον ἢ ἢ τοιαύτη τῶν Τούρκων ἀρχόντων καταπιεσις διατηρῆ τοὺς κατοίκους πτωχοὺς, ἀμαθεῖς καὶ ταπεινόφρονας. Ἀνοικίζων ὁ Κιλίτζ πασᾶς τὴν Σάμον, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἀνθρώπους ἀπόρους, ἢ δὲ τυραννία, ὑπὸ τῇ ὁποίᾳ διάγουσι τοιοῦτους διατηρεῖ εἰσέτι αὐτοὺς.

Πρὸς δ' ἐπὶ τούτοις τὰ πάθη πολλῶν ὀκνηρῶν καὶ ἢ δουλοφροσύνη ματαιοὶ πᾶσαν παντὸς φιλοπάτριδος ἀπόπειραν ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς ἢ θεραπείας τῶν δειρῶν αὐτῶν· διότι δὲν λείπουσι πάντοτε μεταξὺ τῶν ἐγχωρίων προδότηι, οἵτινες δι' ἴδιον συμφέρον ἐξαγγέλλουσι τοῖς ὑπαλλήλοις τοῦ ἀγᾶ πᾶν κίνημα ἢ πάντα λόγον ἐλευθεριάζοντα ὑπὲρ τῆς θεραπείας τῶν δειροπαθημάτων αὐτῶν. Κυριώτερα δὲ τοῦ ἀγᾶ ὄργανα εἶναι ἐν τῇ αὐτῇ αὐτοῦ οἱ καλούμενοι μουσαβίριδες ἢ ἕτεροι αὐτοῖς παραπλήσιοι, οἵτινες εἶναι διεσπαρμένοι καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον. Οἱ δὲ ἀκόλουθοι αὐτοῦ γραμματεῖς καὶ διεργητεῖς εἶναι πάντοτε σχεδὸν Ἑλληνας τὸ γένος, ἐφ' ὅσον ὁ Τοῦρκος θεωρεῖ ὀφειστικὸν τὸ ἐκμαθεῖν χριστιανικὴν τινα γλῶσσαν· πλάσματα δὲ αὐτοῦ εἶναι οἱ τῶν χωρίων προεστῶτες, οἵτινες ἕνεκα τῶν ἰδίων συμφερόντων προθύμως πράττουσι πᾶν τὸ ἀρέσκον αὐτῷ. Ὅθεν μετὰ πλείονος ζήλου τρέχουσιν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀγᾶ ἢ εἰς τοὺς ναοὺς τοῦ Θεοῦ ἵνα προσερέγκωσι μετὰ τῶν λοιπῶν τὰς ἑαυτῶν εὐχαριστίας, ὡσανεὶ θεότης αὐτῶν ἦτο τὸ συμφέρον καὶ τὸ κέρδος. Ἐτι δὲ ἀκριβέστεροι εἶναι εἰς τὸ κατατρέβειν τὸν χρόνον αὐτῶν, δουλικῶς παραμένοντες ἐν τοῖς προθύροις τῆς οἰκίας τοῦ ἀγᾶ μετὰ τῶν θυρωρῶν καὶ τῶν ταπεινοτέρων ἐκείνου δούλων ἢ εἰς τὸ παρίστασθαι εἰς τὰς ἱερὰς συνάξεις τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν Χριστιανῶν ἐν τῷ ναῷ τοῦ ὑψίστου· ὥστε καίτοι Χριστιανοὶ τὸ ὄνομα, κατὰ τὰς ἐορτασίμους ὁμῶς ἡμέρας θρησκευτικὸν καθήκον λογιζονται τὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀγᾶ καὶ εἰπωσιν αὐτῷ, ἐξελθόντι διὰ τὰς ἑαυτοῦ ὀρέξεις, τὸ Καλ' ἡμέραν, πίωσι δὲ καφεὲν καὶ καπνίσωσι μετὰ τῶν δούλων αὐ-

τοῦ, περὶ οὐδενὸς ἑτέρου λαλοῦντες, ἀλλ' ἢ περὶ τοῦ δυναμέου καὶ κολακείῃ τὴν ὑπεριφάνειαν ἢ χρησιμείῃ εἰς τὴν φιλοχρηματίαν αὐτοῦ. Οὐδ' ὑπάρχει χωρίον ἐπὶ τῆς νῆσου, ὅσῳ δήποτε μικρόν, τὸ ὁποῖον στερεῖται τοιούτων λυμῶρων.

Ἡ Σάμος οὐδεμιᾶς τῶν νήσων ἐλαττοῦται κατὰ τὴν εὐφορίαν, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς δὲν ἔχουσι χρεῖαν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, ἀλλ' ἢ σιτου καὶ ἀλατος. Τὸ τελευταῖον τοῦτο μάλιστα εὐκόλον ἦτο καὶ παράγῃ ἢ νῆσος, ἐὰν τὴν φιλοπορίαν τῶν κατοίκων μὴ παρέλκεν ἢ καταπίσει τῶν Τούρκων. Ἀφθονία παρτοειδῶν δένδρων ὑπάρχει ἐν αὐτῇ καὶ ὁ τόπος παράγει πῖσας, βάμβακα, σῖτον, ἔλαιον, μέλι καὶ οἶνον, ἐκ τῆς ὑποστάθμης τοῦ ὁποῖου κατασκευάζουσι τὸν Ὀκτώβριον οἰνοπνεῦμα πολὺ, ὅπερ οἱ ἐγγύωροι καλοῦσιν ἀσυγχώρητον· διότι καθ' ὃν χρόνον κατασκευάζουσιν αὐτό, προσκαλοῦσι πάντα τοὺς παροῦσας ἵνα πῖσιν, ἐπιτιμῶντες τοὺς ἀγρουμένους διὰ τῶν λέξεων, ἃν δὲν ἔλθῃ, καὶ ἦσαι ἀσυγχώρητος.

Πάντες τῆς νῆσου οἱ κάτοικοι εἶναι γεωργοί, ἐκτὸς τῶν μουσαβιριδῶν, οἵτινες δίδουσι εἰς ἐκμισθῶσιν τὰς γαίας αὐτῶν καὶ μόνοι ἔργον ἔχουσι τὸ παρακολουθεῖν τῷ ἀγῷ. Ἐκαστος οἰκογενειάρχης ὀφείλει καὶ προσέλθῃ εἰς αὐτόν, ὅταν τὸ προϊόν αὐτοῦ ἦναι πρὸς καταμέτρησιν ἔτοιμον, καὶ τότε πέμπεται ὡς καταμετρητῆς εἰς τῶν μουσαβιριδῶν, ὃν ξενίζει ὁ οἰκογενειάρχης· ἀλλ' ἐκεῖνος ἀντὶ καὶ λαμβάνῃ τὴν δεκάτην τοῦ προϊόντος, κατὰ τὸ δίκαιον, ζητεῖ χρήματα, κατ' ἐκτίμησιν τῶν προϊόντων, ἢ ἀνθαιρέτως ἐπιβάλλει.

Πάντες οἱ οἶνοι, τὰ οἰνοπνεύματα καὶ τὸ ἔλαιον δεκατίζονται κατ' ἀρχαίαν ἐκτίμησιν, ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ δικαστηρίου ἐγγεγραμμένην. Μέχρις ἐσχάτων φόρος ἐπὶ τῶν μεταξῶν δὲν ὑπῆρχε, διότι αὐταὶ ἐλογίζοντο βιομηχανία γυναικεία· ἀλλ' ἀγῷ τιμος ζητήσατος ὀλίγην μέταξαν ἵνα κατασκευάσῃ ζώρην καὶ τῶν κατοίκων ἐκ φιλοφροσύνης προσερεγκόρτων αὐτῷ χάριστον πλήρες τοιαύτης, καθιερώθη ἕκτοτε φόρος ἐπ' αὐτῆς, ἐφ' ὅσον ὁ ἀγῷ ἀπήτησε καὶ τὸ ἐπίδον ἔτος τὴν αὐτὴν τῆς μετᾶξης ποσότητα, ὡς ὀφειλομένην δεθεῖν αὐτῷ.

Ὁ ἱματισμὸς τῶν Σαμίων ὁμοιάζει πρὸς τὸν τῶν Τούρκων· δηλονότι εἶναι μακρὸν ἀντερί, οἷος ὁ παρ' ἡμῶν μανθῆαι, μέχρι τῶν ἀστραγάλων κατερχόμενον μετὰ ζώρης περὶ τὴν ὀσφῆν καὶ ἀνωθεν ταύτης ἐπαρωφόριον, παρεμφερὲς πρὸς δικηγορικὴν τήξεντον. Αἱ γυναῖκες

ἐπ' ἴσης μμπούνται τὸν ἱματισμὸν τῶν Ὀθωμανίδων, ζωννόμεναι περὶ τὴν ὀσφῦν τὰ ἄκρα λευκοῦ πέπλου, ὃν φέρουσιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς· ἀλλ' αἱ νεαρίδες ἀφίρουσι τὴν κόμην κρεμαμένην εἰς μακρὸν πλόκαμον, ἔχοντα τὴν ἄκραν διὰ χρυσοῦς ἢ ἀργυροῦς ἀλύσεως δεδεμένην.

Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ρήσων τοῦ Ἑλληνικοῦ πελάγους διετέλει πρότερον ὑπὸ τῆ δικαιοδοσίᾳ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Ρόδου, ἡ δὲ Σάμος εἶχεν ἐπίσκοπον ὑποκείμενόν τῳ ἀρχιεπισκόπῳ ἐκείνῳ· ἀπὸ τοῦ τελευταίου ὁμῶς ἀνοικισμοῦ αὐτῆς ὑπήχθη ὑπὸ τῷ πατριάρχῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις ἔπεμπεν ἕξαρχον αὐτοῦ πρὸς εἰσπραξίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαιωμάτων. Ἐν τοιαύτῃ δὲ καταστάσει διετέλει ἐπὶ ἑκατὸν πού ἔτη, ἄχρις οὗ ὁ λαὸς τῆς Σάμου ἐζήτησε παρὰ τοῦ πατριάρχου τὴν χειροτονήσῃ δι' αὐτὸν ἀρχιεπίσκοπον, ὕπερ καὶ ἔπραξεν ἐκεῖνος, ἐπιτρέψας αὐτῷ τὴν πέμπτην ἐπίσκοπον ὑποτελή εἰς Ἰκαρίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ρῆσις ἐκείνη, ἀπορος οὔσα, δὲν δύναται τὴν διαθρέψῃ ἱεράρχην, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Σάμου οὐδένα πέμπει ἐκεῖ ἐπίσκοπον ἵνα αὐτὸν ἀντιπροσωπεύῃ.

Πᾶς νέος ἀρχιεπίσκοπος, ἀρικνούμενος, δεικνύει τὸν παρὰ τοῦ σουλτάνου διορισμὸν αὐτοῦ τῷ καθδῆ· ἐκεῖνος δὲ συγκαλεῖ τοὺς τῶν χωρίων προεστῶτας καί, ἀφ' οὗ ἀναγνώσῃ αὐτοῖς τὸ ἔγγραφον τοῦ διορισμοῦ, καταχωρίζει αὐτὸ ἐν τῷ δημοσίῳ τῆς ρῆσου βιβλίῳ. Τοῦτου γενομένου, συνοδεύουσιν ὅλοι τῷ ἀρχιερεῖ εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναόν, ἔνθα, ἀναγινωσχομένου τοῦ παρὰ τοῦ πατριάρχου διορισμοῦ, ὁ ἀρχιεπίσκοπος κάθηται ἐπὶ τοῦ θρόνου καί, προσερχομένους πάντας ἔν' ἀσπασθῶσι τὴν χεῖρα αὐτοῦ, εὐλογεῖ, μεθ' ὃ ἐκφωνεῖ λόγον τιμὰ, ἣν κέκτηται τὴν πρὸς τοῦτο ἰκανότητα. Τοιοῦτος δὲ εἶναι ὁ τρόπος τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σάμου καὶ Ἰκαρίας.

Κατὰ τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ ἕκαστος ἱερεὺς ἢ ἐφημέριος τῆς μητροπόλεως προσφέρει αὐτῷ ἀνὰ δέκα πέντε ἢ εἴκοσι τάληρα καὶ ἀναλόγως τῶν πόρων αὐτῶν οἱ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν. Τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ ἕκαστος ἐφημέριος δίδωσιν αὐτῷ τέσσαρα τάληρα, τὰ δ' ἐπόμενα ἔτη δυο· ἕκαστος δὲ λαϊκὸς προσφέρει αὐτῷ τεσσαράκοντα ὀκτὼ ἄσπρα κατὰ τὸ πρῶτον, καὶ εἴκοσι τέσσαρα ἄσπρα κατὰ τὰ ἄλλα ἔτη, αἱ δὲ λοιπαὶ αὐτοῦ πρόσοδοι προέρχονται ἐκ τῶν χειροτονηθῶν καὶ ἐκ τῶν γάμων. Δι' ἀδείας δὲ τῶν γάμων, οἱ μὲν μεταβαίνουσιν εἰς Χώραν, ἔνθα οὗτος διατρίβει, οἱ δὲ πρὸς τὸν

ἐν Καρλοβάσω πρωτοσβυγελον αὐτοῦ· διὰ τὰς ἀδείας δὲ ταύτας οἱ μὲν Σάμοι πληρώνουσιν ἐν τάληρον, οἱ δὲ ξένοι δύο, ἀλλ' ὅστις ζητήσῃ ἀδειαν δευτέρου ἢ τρίτου γάμου πληρώνει τρία ἢ τέσσαρα.

Ἐξ ὅτου ἡ Σάμος ἐγένετο ἀρχιεπισκοπὴ μέχρι τῆς σήμερον, ὁκτώ μόνοι ἀρχιεπίσκοποι διετέλεσαν ἐν αὐτῇ· α'. Ἀθαράσιος. β'. Ἀρθιμος. γ'. Παρθένιος. δ'. Κορρήμιος. ε'. Χριστόφορος. στ'. Νεόφυτος. ζ'. Ἰωσήφ ὁ γράφων τὴν ἱστορίαν ταύτην ἐν τῇ καθωμλημένῃ Ἑλληρικῇ γλώσσει καὶ ἡ. ὁ διάδοχος αὐτοῦ Φιλάρετος. Περὶ τούτων δὲ θέλομεν εἶπει ὀλίγα.

Ὁ Ἀθαράσιος ἦτο γέννημα τῆς νήσου καὶ ἱερεὺς ἔργαμος· ἀποθιωσάσης δὲ μικρὸν πρὸ τῆς εἰς ἱεράρχην χειροτονίας τῆς συζύγου αὐτοῦ, περιεβλήθη τὸ μοναστικὸν τριβῶριον καὶ προεχειρίσθη ἀρχιεπίσκοπος· διετέλεσε δ' ὡς τοιοῦτος ἐπὶ ἔτη εἴκοσι.

Ὁ Ἀρθιμος ἐπεκαλεῖτο Ἰούδας, ἐπειδὴ κατὰ τινα ἐν Κωνσταντινουπόλει τελετῆν τοῦ ρίπτῆρος ὑπὸ δώδεκα ἀρχιερέων, τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ, τελουμένην, παρέστησε τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰούδα. Ὁ πατριάρχης κατὰ μίμησιν τοῦ Σωτῆρος ρίπτει τότε τοὺς πόδας δώδεκα ἀρχιερέων, οἵτινες ἐκπροσωποῦσι τοὺς δώδεκα ἀποστόλους, πᾶς δ' ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην λαμβάνει τὸ ὄνομα ἐνὸς ἀποστόλου. Διετέλεσε δὲ οὗτος ἐπὶ πεντεκαίδεκα ἔτη ἀρχιεπίσκοπος· ἀλλὰ συνεπεία ἀναφορῶν ἀπευθυνθεισῶν κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τῶν κατοίκων πρὸς τὸν καπετὰν πασῶν ἢ ναύαρχον τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου, ἐρρίφθη ἐν τῇ φυλακῇ, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξεβλήθη χρημάτων δόσει καὶ ἐγένετο ὀψιμαίτερον ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ.

Παρθένιος ὁ ἐκ Θηβῶν μετετέθη εἰς Σάμον ἐκ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τῶν Πατρῶν ἐν τίτλῳ προέδρου· ἀφ' οὗ δὲ ἐπὶ δωδεκαετίαν διετέλεσεν ὑπὸ τὸν ταπεινὸν καὶ ἀσυνήθη αὐτὸν τίτλον, προσελάβετο τελευταῖον τὸ ἀξίωμα καὶ τὰ δικαιώματα ἀρχιεπισκόπου.

Κορρήμιος ὁ ἐκ Μυτιλήνης ἀνεκλήθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ ἕξ ἐτῶν ἀρχιερατείαν ἐν Σάμῳ.

Χριστόφορος ὁ Σάμιος ἐρρίφθη ἐν τοῖς κατέργοις ὑπὸ τοῦ ναύαρχου τῶν Ἐρετῶν, ἅτε μὴ ἀποτίσας αὐτοῖς κατὰ τὸν ὠρισμένον χρόνον τὸν ἐπιβληθέντα φόρον. Τυχῶν ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ μεταξὺ Τούρκων καὶ Ἐρετῶν πολέμου, τοῦ τοσοῦτον καταστρεπτικοῦ δι' ἀπάσας τὰς Ἑλληνίδας νήσους, καὶ τῶν Ἐρετῶν κυρτεῶν τῆς θαλάσσης καὶ καθυποβαλόντων ἅπαν τὸ Ἑλληνικὸν πέ-

λαγος εἰς φόρον ὑποτέλειαν, ὁ Χριστόφορος, ἵνα ἐξασφαλισθῆ τὸ πτωχὸν αὐτοῦ ποίμνιον, τοὺς Σαμίους, ἀπὸ ἐπικειμένης λεηλασίας, διαρπαγῆς, αἰχμαλωσίας καὶ ἄλλων ὕβρεων, ὑπεσχέθη γὰρ εἰσπράξῃ ἐντὸς προθεσμίας τὸν ἐπιβληθέντα φόρον, ὅστις ἦτο πάντη δυσανάλογος πρὸς τὸν τόπον. Μὴ δυνηθέντα ὁμῶς ἔνεκα τῆς ἀπορίας τοῦ λαοῦ γὰρ ἐκπληρώσῃ ἐντὸς τῆς ταχθείσης προθεσμίας τὴν ὑποχρέωσιν αὐτοῦ, ὁ Ἐνετὸς ναυαρχος, μηδὲν αἰδούμενος τὴν θρησκείαν αὐτοῦ ὡς χριστιανοῦ καὶ τὸν βαθμὸν καὶ τὸ ἀξίωμα ὡς ἀρχιεπισκόπου, συλλαβὼν ἔρριψεν αὐτὸν διὰ τοῦ βαρβαρικωτέρου τρόπου ἐν τοῖς κατέργοις, ἐπιβαλὼν οὕτω τιμωρίαν, ἥτις μόνοις αἰχμαλώτοις Τούρκοις ἢ Χριστιανοῖς ἀποδεδειγμένως κακούργοις καὶ εἰς κεφαλικὴν ποινὴν ὑπὸ δικαστηρίου καταδεδικασμένοις ἐπιβάλλεται.

Νεόφυτος ὁ ἐκ Σίφρου, ἐπὶ ἑξῆς ἔτη ἀρχιερατεύσας, ἀπεβίωσεν ἐν τῇ νήσῳ μετ' αὐτὸν δ' ἐχειροτονήθη τῇ 7 Ὀκτωβρίου 1866 ὁ Ἰωσήφ Γεωργιόγητος, Μήλιος τὴν πατρίδα· διετέλεσε δ' αὐτόθι ἀρχιερεὺς ἐπὶ πέντε ἔτη, ἄχρις οὖν ἀλόγισης τῆς Κρήτης, ἠραγκάσθη, παραιτησάμενος, γὰρ ἀποχωρήσῃ εἰς τὸ ἐν Πάτμῳ ἱερὸν σπήλαιον τῆς Ἀποκαλύψεως, διότι οἱ Τούρκοι, θρασύτεροι γενόμενοι, συνεχέστερον τοὺς ἐπίπλους ἐπὶ τὴν Σάμον ἐποιούντο. Αὐτὸν δ' ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀντικατεστήσατο, διορίσας τὸν ἤδη ἀρχιεπίσκοπον Φιλάρητον τὸν ἐκ Σίφρου.

Καὶ τσαῦτα μὲν περὶ τῶν ἀφορῶντων εἰς τοὺς ἀρχιεπισκόπους τῆς Σάμον, εἰς τὴν ἐγκατάστασιν, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν καὶ εἰς τὰς προσόδους αὐτῶν· ἤδη δὲ τὸν λόγον ποιησόμεθα περὶ τοῦ κλήρου, ὅστις ὑπ' αὐτοῖς ἐπισκοπεῖ τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν, καὶ τοῦτο οὐχὶ μόνον ἐν Σάμῳ, ἀλλὰ καὶ ἀπανταχοῦ, ἔνθα ἐπικρατεῖ ἡ Ἑλληνικὴ ἐκκλησία. Οἱ ἱερεῖς διατελοῦσι πάντοτε σεβαστοὶ καὶ διακρίνονται ὑπὸ τὸν ἰδιαιτέρον τίτλον πατῆς, ὅπερ σημαίνει πατὴρ, διότι ἐπὶ πνευματικῶν ἀντικειμένων ἐντὸς τῆς ἑαυτῶν δικαιοδοσίας αὐτοὶ εἶναι πατέρες, οὐ μόνον πνευματικὴν τροφήν παρέχοντες, ἀλλὰ σύνεμα καὶ διοικοῦντές.

Ὁ ἱερεὺς ἐν τῇ ἐφημερίᾳ αὐτοῦ ὀφείλει γὰρ ἐπιτελεῖν πάσας τὰς ἱερας λειτουργίας, ὡς ἡ Ἑλληνικὴ ἐκκλησία ἐπιτάσσει· οὐχὶ δὲ μόνον ἔχει τὴν ἄδειαν γὰρ νυμφεύηται, ἀλλὰ καὶ ὑποχρεοῦται πρὸς τοῦτο πρὶν ἢ λάβῃ τὸν βαθμὸν τῆς ἱερωσύνης. Τὴν δὲ ἄδειαν τοῦ νυμφεύεσθαι τοῖς μὴ ὑπὸ τῷ πατριάρχει τῆς Κωνσταντινουπόλεως διατελοῦ

σιν ἱερεῦσι παρέχει ὁ πάπας, ὡς καὶ τοῖς ἐν τῇ Σικελίᾳ, Καλαυρία καὶ ταῖς ὑπὸ τῇ Ἐνετία γῆσι· Ἕλλησιν ἱερεῦσιν, οἵτινες ἠσπάσαντο τὸ Ρωμαϊκὸν δόγμα. Ἄνθρωποι τοιοῦτοι, καίτοι ἔγγαμοι, χειροτονοῦνται ἱερεῖς παρά τινων Ἑλλήνων ἐπισκόπων τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἐν τῷ ἐν Ρώμῃ Ἑλληνικῷ Γυμνασίῳ, ἐν τῷ τῆς Ἰσπανίας καὶ ἐν τῇ καλουμένῃ Παραγίᾳ τοῦ λαοῦ· ἀλλὰ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἐκκλησία τσαύτην ἔχει ὑπόληψιν εἰς τὸν μοναστικὸν βίον, ὥστε δὲν προάγει εἰς τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα ἀλλ' ἢ ἐκείτους, ὧν αἱ σύζυγοι ἀπεθίωσαν ἢ διελεύχθησαν ἀπ' αὐτῶν καὶ οἵτινες ἔλαβον πρότερον τὸ ἔνδυμα καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ μοναχοῦ.

Ὁ ἔγγαμος, ὁ θέλων γὰ ἱερωθῆ, ὀφείλει γὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἀπαξ μόνον ἐνυμφεῖθαι καὶ ὅτι ἡ σύζυγος αὐτοῦ οὔτε χήρα ἦτο οὔτε θυγάτηρ ἀργυρωρήτου γυναικὸς οὔτε ἠθῶν ἐπιμέμπτων. Τούτου γενομένου, προσέρχεται εἰς τινα πνευματικόν, ὅστις, ἐκτὸς τῆς ἐξομολογήσεως τῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων, ὑποβάλλει αὐτὸν ἰδίως εἰς τὴν ἐξομολόγησιν ἐκείνων, δι' ἃ οἱ κατόνες ἀπαγορεύουσι τὸ ἱεράτευμα· ἂν δὲ ὁ πνευματικὸς δώσῃ αὐτῷ καλὸν ἐνδεικτικόν, τότε μίαν πρὸ τῆς χειροτονίας ἐξδομάδα ὁ ἐπίσκοπος ἀναγγέλλει περὶ ταύτης δημοσίως πᾶσι τοῖς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παρεστῶσι, προσκαλῶν ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ ἵνα, ἐλθόντες πρὸς αὐτὸν πρὸ τῆς προσεχούσης Κυριακῆς, ὁμολογήσωσιν ἂν γνωρίζωσί τι, τὸ ὁποῖον καθίστησι τὸν ὑποψήφιον ἀνάξιον τοῦ λαβεῖν τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα. Καὶ εἰ μὲν ἐξαγγεληῖ τις κατηγορία κατὰ τοῦ μέλλοντος ἱερωθῆναι, τότε οὗτος δὲν χειροτονεῖται· ἀλλ' ἂν ὁ καταμηνύων ἐξελεγχθῆ ὡς ψευδῆ λέγων, τότε ὁ μὲν συκοφαντηθεὶς χειροτονεῖται, ὁ δὲ συκοφάντης ἀφορίζεται διὰ τὸ ψεῦδος αὐτοῦ. Ἀφ' οὗ ἐκτελεσθῶσι πάντες οὗτοι οἱ τύποι, ὁ ὑποψήπιος τὴν προτεραίαν τῆς χειροτονίας αὐτοῦ προσέρχεται πρὸς τὸν ἱεράρχην, ὅστις ἐξετάζει αὐτὸν ἂν ἀπταιστως ἀναγινώσκῃ· τοῦ δὲ τῆς δοκιμασίας ἀποτελέσματος εὐχαρίστον ὄντος, τότε ὁ ἱεράρχης κατὰ πρῶτον μὲν χειροτονεῖ αὐτὸν ὑποδιάκονον ἢ διάκονον, τὴν δ' ἐπιούσαν καὶ ἱερέα, ἐὰν ἔχη ἐκείνος τὴν πρὸς τοῦτο ἡλικίαν. Πρὸς χειροτονίαν ἀναγνώστον ἀπαιτεῖται ἡλικία ὀκτωκαίδεκα ἐτῶν, ὑποδιάκονου εἴκοσι, διακόνου εἴκοσι πέντε καὶ ἱερέως τριάκοντα· ἀφίεται ὅμως τῷ ἱεράρχῃ τὸ δικαίωμα ἵνα παραλλάξῃ τὸν τοιοῦτον καγόντα κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀρκεῖτου, ὅστις ἐχειροτόνησε τὸν ἅγιον Ἐλευθέριον, δεκα ὀκτὼ μὲν ἐτῶν ὄν-

τα ιερέα, εἴκοσι δὲ γενόμενον ἐπίσκοπον Ἰλλυρίας. Ἄν τις ἱερεὺς
ρυμφευθῆ τὸ δεύτερον, θεωρεῖται ἔκπτωτος τοῦ ἱερατικοῦ αὐτοῦ ἀξιώ-
ματος καὶ ὀνομάζεται μετὰ ταῦτα ἀπόπαπας· οὐδὲν ὁμῶς ἐμποδίζει
τὴν χήραν ἱερέως ἵνα ἐκ νέου ρυμφευθῆ.

Ὁ ἱερεὺς ὑποχρεοῦται νὰ ἀναγινώσκη τὰς εὐχὰς καὶ τελῆ τὰς
λειτουργίας ἐκάστην Κυριακὴν καὶ ἑορτήν. Τὴν προτεραίαν τῆς λει-
τουργίας ὀφείλει νὰ ψάλλῃ τὸν ἑσπερινὸν καὶ ἀφ' οὗ δειπνήσῃ, νὰ εἴπῃ
τὴν προσευχὴν τὴν λεγομένην ἀπόδειπρον· ἔαν ὁμῶς μετὰ τὴν ἀνά-
γνωσιν τῆς προσευχῆς φάγῃ τυχὸν ἢ πίνῃ τὴν νύκτα, ὑποχρεοῦται
νὰ μεταβῆ ἐκ νέου εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀναγνώσῃ τὴν αὐτὴν προσ-
ευχὴν. Ἐπ' ἰσῆς τὴν νύκτα ἐκείνην δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συννευρασθῆ
μετὰ τῆς ἑαυτοῦ γυναικός.

Ἐκαστος ἐροῖτης ὀφείλει νὰ φέρῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἕνα ἄρτον
βαρύτερος ἐπὶ τὰ ἢ ὀκτὼ λίτρων, ἐφ' οὗ ὑπάρχουσιν ἐκτετυπωμένα
αἱ λέξεις Ἰησοῦς Χριστὸς ρικᾶ· ἐκ τοῦ ἄρτου δὲ τούτου ὁ ἱερεὺς δια-
ρέμει τὸ ἕν μέρος, κρατῶν δι' ἑαυτὸν τὸ ἐπίλοιπον.

Ἄν τις θέλῃ νὰ κοινωρῆσῃ κατ' ἕλληνας ἡμέραν πλὴν τῆς Κυρια-
κῆς καὶ τῶν ἑορτῶν, ἐξαγγέλλει τοῦτο τὴν προτεραίαν τῷ ἱερεὶ ὅπως
προπαρασκευασθῆ κατὰ τὴν τάξιν· τὴν δὲ πρώϊαν τῆς ἐπιούσης ὁ ἱ-
ερεὺς προσκαλεῖ αὐτὸν νὰ φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ ὅ τι εἶναι ἀναγκαῖον
διὰ τὴν τελετήν, δηλοῦν ὅτι ἄρτον, ὡς προείπομεν, σεσημασμένον,
κηρίον ἀξίας δύο ἄσπρων, θυμιάμα ἀξίας ἑνὸς ἄσπρου, ἐφ' ὅσον οὐ-
δέποτε γίνεται λειτουργία ἄνευ θυμιάματος καὶ ἠραμμένον κηρίον,
οἴνου τέταρτον λίτρας καὶ τρία ἄσπρα εἰς μετρητά. Τὸ ἀπολειφθὲν
ἐκ τῆς ἱεροπραξίας μέρος τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου μετὰ τῶν τριῶν
ἄσπρων ἀνήκει τῷ ἱερεὶ· ἀλλ' ἂν ἀφεθῆ τῷ ἱερεὶ ἢ γροντις τῆς προ-
μηθείας τῶν ἀναγκαίων πραγμάτων, τότε ἀντὶ τριῶν δίδονται αὐ-
τῷ δέκα πέντε ἄσπρα. Οἱ ἱερεῖς τῶν ἐροῖτων, ἐκτὸς τῶν λίαν προ-
βεβηκότων ἢ χηρευόντων, οὐδόλως ἐξομολογοῦσι, διότι τὸ ἔργον
τοῦτο ἀποκλειστικῶς ἀνήκει τοῖς ἱερεῦσι τοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου
Βασιλείου, οἵτινες εἶναι διεσπαρμένοι ἀπαρταχοῦ, βοηθείας ζη-
τοῦντες ὑπὲρ τῶν μοραχῶν τοῦ Ἄθωρος, παρ' ὧν καὶ στέλλονται.
Καὶ ὁμῶς οὐδ' αὐτὸς οὐδ' ἄλλος ἱερεὺς δύναται νὰ ἐξομολογήσῃ τιτὰ
ἄνευ ρητῆς ἀδείας τοῦ μητροπολίτου, ὅστις, ταύτην παραχωρῶν, κα-
θίστησι τὸν ἱερέα ὑπεύθυνον θαλασίου ἀμαρτήματος, ἔαν ἤθελε ζη-
τήσῃ χρήματα ἵνα παράσχη ἄφεισιν ἀμαρτιῶν· μόνον δὲ ἂν μετὰ

τὴν παρασχεθεῖσαν ἄφειν ὁ ἐξομολογηθεὶς δώσει τι, δύναται ἐκείνος
να λάβῃ αὐτό. Ἐπ' ἴσης ἂν ὁ ἐξομολογηθεὶς ἐπιθυμῇ να γίνῃ παρά-
κλησίς τις ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν τινι μοραστηρίῳ τοῦ Ἁθῶνος, προσφέρει
χρήματα διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπιθυμίας αὐτοῦ ταύτης.

Ἄν ὁ ἐφημέριος ἔχῃ κτήματα, οὐδόλως θεωρεῖ ἐπορειδίστον ὁ ἴδι-
ος να καλλιεργήσῃ αὐτά· κατοικεῖ ὅμως πάντοτε πλησίον τοῦ ναοῦ
αὐτοῦ ὅπως ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἔτοιμος να προσερέγκῃ τὴν διακο-
ρίαν αὐτοῦ εἰς ἐκείνους, οἵτινες, πάσχοντες, ἐπιθυμοῦσι να γείρωσιν
ὑπὲρ αὐτῶν αἱ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διατεταγμέναι δεήσεις.

Γυναικὸς τεκούσης, προσκαλεῖται ὁ ἱερεὺς να ἀναγνώσῃ τὰς κα-
ταλλήλους διὰ τὴν περίστασιν εὐχάς· δὲν ἐπιτρέπεται δὲ να ἀπέλ-
θῶσι τοῦ οἴκου οἱ παρευρεθέντες κατὰ τὸν τοκετόν, ἐὰν μὴ πρότερον
ὁ ἱερεὺς ἀναγνώσῃ τὰς διὰ τὰς λεχῶ τεταγμένας εὐχάς, διότι λογι-
ζονται μεγίστην πρὸς τὸν Θεὸν ὑδριν καὶ πρᾶγμα ἀπαίσιον διὰ τὴν
ἐν τῷ μέλλοντι εὐημερίαν τῆς τεκούσης τὸ μὴ ἀμέσως ἀποδοῦναι τὴν
πρὸς τὸν Θεὸν εὐχαριστίαν, παραμελῆσαι δὲ τὰς ὑπὸ τῆς Ἐκκλη-
σίας κατὰ τοιαύτην περίστασιν διατεταγμένας δεήσεις.

Αἱ γυναῖκες μετὰ τὸν τοκετόν δὲν ἐξέρχονται, ἐὰν μὴ συμπληρω-
θῶσι τεσσαράκοντα ἡμέραι, ἐκ τοῦ οἴκου αὐτῶν ἴνα μεταβῶσιν εἴτε
εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἴτε ἀλλαχόσε. Τὴν δὲ τεσσαρακοστὴν ἡμέραν
ἐξελθοῦσαι, πορεύονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, πρὸ τῆς θύρας τῆς ὁποίας
ἀναγινώσκειται ὑπὸ τοῦ ἱερέως κατάλληλος ἐπ' αὐταῖς εὐχή, μεθ' ἣν
δύναται να ὑπάγῶσιν ἀνεμποδίστως εἴτε εἰς ναὸς εἴτε εἰς οἰκίας.

Τὰ βρέφη συνήθως δὲν βαπτίζονται πρὶν ἢ παρέλθῶσι τεσσαρά-
κοντα ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτῶν ἡμέραι· ἐνίοτε ὅμως ἐνεκεν ἀπου-
σίας τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ ἀναδόχου παρέρχεται καὶ ἡμῖσιν ἔτος ἢ καὶ
περισσότερον, ἀλλὰ τοῦτο μόνον συμβαίνει ὅπῃ τὸ βρέφος ἦναι
ὕγειός καὶ εὐσθερές, διότι εἰς ἐλαχίστην ὑπόψιν ἀρρωστίας ἢ κιν-
δύνου θανάτου ὁ ἱερεὺς προσκαλεῖται ὑπὸ τῶν οἰκείων καὶ ἄνευ πα-
ρατεταμένης τελετῆς τὸ βρέφος βαπτίζεται τοιαύταις λέξεσι: « Βα-
πτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, ἀμὴν, καὶ τοῦ
Υἱοῦ, ἀμὴν, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων, ἀμὴν ».

Εἰς τὸ ἰδιαίτερον βάπτισμα μεταχειρίζονται μόνον ὕδωρ, ἔλαιον
καὶ μίαν λαμπάδα ἡραμμένην ἔναντι τῆς εἰκόνης τῆς παρθένου Μα-
ρίας· διότι δὲν ὑπάρχει οἰκογένεια, ὅσονδήποτε ἄπορος, ἥτις δὲν ἔ-

χει εικόνα τῆς ὑπερευλογημένης Παρθένου ἢ ἄλλου τιτὸς ἁγίου, ἀπέναντι τῆς ὁποίας προσεύχονται τὸ πρῶν καὶ τὸ ἐσπέραν, ἔχοντες πρὸ ταύτης λυχνίαν καίονσαν. Εἰς τὸ ἐπίσημον δὲ βάπτισμα τὸ βρέφος φέρεται εἰς τὴν θύραν τῆς Ἐκκλησίας καὶ, ἐξορκισμοῦ τιτος ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἀναγινωσκομένου, εἰσάγεται ἐν αὐτῇ παρὰ τῆ κολυμβήθρα, ἀφ' οὗ ἐρωτηθῆ ὁ ἀνάδοχος καὶ ἀποκρινόμενος τρίς ἀπαγγείλῃ τὸ πιστεῦν. Ἐπειτα ὁ ἱερεὺς ἐνλογεῖ τὸ ὕδωρ, ὡς πρῶτον θερμαίνεται, χύνει ἐντὸς αὐτοῦ ἔλαιον καὶ μυρόνι τὸ βρέφος ἐν διαφόροις τοῦ σώματος μέρεσιν, ἤτοι ἐν τῷ μετώπῳ, τῷ στόματι, τοῖς ὠσίν, τῷ στήθει, ταῖς χερσίν, τοῖς γόνασι καὶ τοῖς ποσίν, τοῦ ἱερέως ἐπαραλαμβάνοντος ἐν ἐκάστη μυρώσει: « Σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου ». Ἐπομένως ὁ ἀνάδοχος σταυρόνι ἐν τῷ στήθει τὸ βρέφος καὶ, τούτου γενομένου, ὁ ἱερεὺς, γυμνωμένον αὐτὸ λαβών, βαπτίζει τρίς ἐν τῷ ὕδατι, ἐπαραλαμβάνων τοὺς ὠς καὶ ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ βαπτίσματι λόγους. Μετὰ τὴν τρίτην κατάδυσιν χύνει ὀλίγον ὕδωρ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ βρέφους καὶ ἔπειτα, παραδιδόνς αὐτὸ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἀναδόχου περιβάλλει αὐτὸ χιτῶνα, λέγων: « Χιτῶνά μοι παράσχον φωτεινὸν ὁ ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον ».

Πάντες τῆς κλήσου οἱ κάτοικοι, νυμφευόμενοι, λαμβάνουσι πρῶτον ἄδειαν παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἢ παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου αὐτοῦ· ὁ δὲ ἱερεὺς μετέπειτα, ἀφ' οὗ ἐρευνήσῃ μὴ τυχόν ὑπάρχει κώλυμά τι ἢ ἐκ συγγενείας ἢ ἐξ ἄλλου τιτὸς, νυμφεῖν αὐτούς, κατὰ τὰ εἰθισμένα, εἴτε ἐν τῷ καῶ εἴτε ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῶν. Ἀφ' οὗ ἀναγινωσθῶσιν αἱ ὠρισμένα ἐνχαὶ καὶ ἀμρότεροι ἀνταλλάξωσιν ἕνα δακτύλιον, ὁ ἱερεὺς λαμβάνει δύο ἀρθοστεφάνους ἐν εἶδει στέμματος καὶ, τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ σημειῶν αὐτούς, τίθησι τὸν ἕνα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ νυμφίου, λέγων: « Στέφεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ . . . τῆν δούλην τοῦ Θεοῦ . . . εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀμήν »· τὸ αὐτὸ δὲ πράττει καὶ εἰς τὴν νύμφην, μεθ' ἧ ἀναγινώσκει τὸν ἀπόστολον καὶ τὸ διὰ τοιαύτην περίστασιν ὠρισμένον Εὐαγγέλιον. Ἐπειτα ὁ νυμφεύων αὐτούς ἀσπάζεται τὸν στέφανον ὡς καὶ πάντες οἱ παρευῶντες, ἐνχόμενοι χαρὰν καὶ εὐδαιμονίαν τοῖς νεονύμφουσι.

Τὴν μεγάλην Πέμπτην, ἣτις παρὰ τοῖς Ἕλλησι τιμᾶται ὡς ἡμέρα ἐπίσημος, ἐνλογοῦσιν ἄρτον καὶ χέουσιν ἐπ' αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου ἡν.λογημένοιο οἴνον, λέγοντες: « Ἐρωσις καὶ τελείωσις ἀ-

μήν ». Ὁ ἄρτος δὲ οὗτος διατηρεῖται μέχρι τῆς πρώτης μετὰ τὸ πάσχα Δευτέρας τῆς ἐβδομάδος· εἶτα δὲ ὁ ἱερεὺς μετὰ πάσης ἐπισημότητος, ἀνάπτων ὅλα τὰ κηρία τῆς ἁγίας Τραπέλης, θυμῶ τὸν ἄρτον λιβάνῳ καὶ τέμνει αὐτὸν κατὰ μερίδας ἐχούσας μέγεθος κόκκου σίτου, μεθ' ὃ, τιθεὶς αὐτὸν ἐντὸς ἀγγείου, διατηρεῖ διὰ πᾶσαν περιπτωσιν ἀσθενειῶν καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Ἐάν τις ἦναι ἄρρωστος, ὁ ἱερεὺς λαμβάνει ἐν τῶν τμημάτων τοῦ ἄρτου καὶ, τιθεὶς ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ, μεταφέρει διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πάσχοντος, πάντων τῶν συναρτώντων αὐτῷ καθ' ὁδὸν παρακολουθούντων αὐτῷ ἄχρι τῆς οἰκίας, εἰς ἣν πορεύεται. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμοίως καὶ ἄλλαις πόλεσιν, ἐν αἷς ὑπάρχουσι πολλοὶ Τοῦρκοι, ὁ ἱερεὺς φέρει τὸ ποτήριον κρύφα καὶ ὑπὸ μάλης, φοβούμενος περιφρόνησιν τινα.

Ὁ ἱερεὺς ὑποχρεοῦται γὰρ μεταδίδῃ τὰ μυστήρια τοῖς ἐκ λοιμοῦ προσβληθεῖσιν· ἀλλὰ τότε, τιθεὶς τὸν ἁγιον ἄρτον ἐντὸς μιᾶς σταφίδος, προσφέρει αὐτὸν διὰ τῆς ἄκρας ράβδου.

Ἀποθανόντος τινός, ἀνάπτεται κηρίον ἐπὶ τοῦ λιψάνου καὶ ἡ οἰκία θυμιᾶται λιβάνῳ· ἀφ' οὗ ὃ ἐκδύσουσι τὸν νεκρὸν, βυθίζουσι σπόγγον ἢ ἕτερόν τι ὑφασμα ἐκ λινοῦ ἐντὸς θερμοῦ ὕδατος καὶ ραντίζουσι τὸ πρόσωπον, τὰ γόνατα καὶ τοὺς πόδας σταυροειδῶς. Εἶτα λαμβάνοντες λευκὸν λινοῦν ὑφασμα, ποιοῦσιν ἐν τῷ μέσῳ ὀπήν τινα ἀρκούντως πλατείαν ἵνα διέλθῃ ἡ κεφαλὴ καὶ, ἀφ' οὗ ράψωσιν αὐτὸ μέχρι ποδῶν, ἐνδύουσι τὸν νεκρὸν ἐκ νέου διὰ τῶν καλλιτέρων αὐτοῦ ἱματίων. Οὕτως ἐτοιμασθέν τὸ λείψανον, μεταφέρεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, προπορευομένου τοῦ ἱερέως, ὅστις κρατεῖ σταυρὸν καὶ κηρίον καὶ ἀπαγγέλλει εὐχὰς τινὰς· τελειωθείσης δὲ τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οἱ γέλοι καὶ οἱ οἰκεῖοι τοῦ τεθνεῶτος ἀσπάζονται αὐτὸν καὶ, ἀφ' οὗ μετακομισθῆ τὸ λείψανον εἰς τὸν τάφον, ὁ ἱερεὺς λαμβάνει ὀλίγον χῶμα καὶ ρίπτων αὐτὸ σταυροειδῶς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τῶν ποδῶν καὶ τοῦ σώματος, λέγει, «Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες αὐτήν. Γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει. Ὁ Κύριος ἔδωκεν, οὗτος καὶ ἀφείλετο». Μετὰ ταῦτα ρίπτει ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τοῦ λιψάνου ὀλίγον ὕδωρ ἢ ἔλαιον ἐκ λυχρίας τοῦ ραοῦ καὶ τεμάχιον καπνίζοντος θυμιάματος καὶ οὕτω τὸ πῶμα ἐνταφιάζεται. Προσφέρουσι δ' ἐν Σάμῳ ἄρτον καὶ οἶνον τοῖς τῷ νεκρῷ εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνοδεύουσι.

Τρεῖς μετὰ τὸν θάνατον ἡμέρας οἱ τοῦ ἀποβιώσαντος οἰκετοὶ τελοῦσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπίσημον λειτουργίαν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας διαρέμουνσι καὶ τρώγουσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἶδος τι γλυκίσματος, πίνοντες καὶ οἶνον ἢ οἶνόπνευμα· ὀνομάζουσιν δὲ τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ γλυκίσματος κόλλυβα καὶ ἀποδίδουσι τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ εἰς τοὺς χρόνους Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου, ὅστις, τὸν Χριστιανὸν καταδιώκων, ἐνετείλατο πᾶσι τοῖς ἀρτοποιοῖς νὰ κατασκευάσωσιν ἄρτον μετὰ αἵματος ζώων εἰδωλοθύτων. Οἱ Χριστιανοί, ἀγροῦντες τὸ πρόσταγμα, προτίθεντο νὰ φάγωσιν ἐκ τοῦ ἄρτου· ἀλλ' ὁ ἐπὶ Μαξιμίνου μαρτυρήσας ἅγιος Τήρων, ἐμφανισθεὶς εἰς Εὐδόξιον τὸν πατριάρχην, διέταξεν αὐτὸν νὰ μὴ ἀφήσῃ τοὺς Χριστιανὸς ὅπως φάγωσιν ἄρτον, ἐπειδὴ ἦτο ἐλυσμωμένος αἵματι εἰδωλοθύτων. Ὁ πατριάρχης ἠρώτησε τότε τὸν ἅγιον τί ἔπρεπε νὰ φάγῃ ὁ λαός· ἐκεῖνος δὲ ὑπέδειξεν αὐτῷ τὰ κόλλυβα, διδάξας τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς αὐτῶν. Ἀλλὰ τότε οἱ Ἕλληνας χρωῶνται αὐτοῖς κατὰ τὰ μηνύοντα, κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν ἀπόκρεω καὶ κατὰ τὴν πρὸς τῆς Πεντηκοστῆς. Πρὸς δὲ τούτοις τελοῦσιν μηνύοντα ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων τὴν ἐνάτην μετὰ τὴν ταφὴν αὐτῶν ἡμέραν, τὴν τεσσαρακοστὴν, τὸν τρίτον μῆνα, τὸν ἕκτον, τὸν ἕνατον καὶ τέλος τὸν δωδέκατον· παρελθόντος δὲ τοῦ πρώτου ἔτους, τὸ μηνύοντον ἕκτοτε ἐπιτελεῖται ἐνιαυσίως μόνον.

Ἐκάστη ἐνορία παρηγουρίζει ἐτησίως τὴν μνήμην τοῦ ἰδιαιτέρου ἁγίου ἢ προστάτου, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁποίου τιμᾶται καὶ εἰς ὃν εἶναι ἀφιερωμένη ἡ Ἐκκλησία αὐτῆς. Πάντες οἱ τῆς ἐνορίας καὶ ὅσοι ἄλλοι τρέφουσιν ἰδιάζουσαν πρὸς τὸν ἅγιον εὐλάβειαν φέρουσιν ὡς προσφορὰν μεθ' ἑαυτῶν ἕνα ἄρτον, μίαν λαμπάδα καὶ θυμίαμα· καὶ ὁ μὲν ἄρτος δίδεται τῷ ἀρχιεπισκόπῳ ἢ τῷ γενικῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ, ἡ δὲ λαμπὰς καὶ τὸ θυμίαμα μένει εἰς χρῆσιν τῆς Ἐκκλησίας.

Διεξήλθομεν ἤδη τὴν περιγραφὴν τῆς Σάμου καὶ τῆς ἐρεστώσεως καταστάσεως αὐτῆς. Οὕσα μία τῶν μεγαλειτέρων νήσων τοῦ Ἑλληνικοῦ πελάγους κατὰ τὴν περιφέρειαν καὶ τῶν εὐφορωτέρων κατὰ τὰ προϊόντα, ἀρκούντως εὐπορεῖ ὅπως διατρέφῃ Τοῦρκον διοικητήν. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς περιγραφῆς γνωστὴ κατὰ μέγα μέρος γίνεται ἡ ὅλη Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, ἥτις καθ' ἅπασαν τὴν ἕκτασιν τῆς δικαιοδοσίας τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι ὁμοιόμορφος, οὐδόλως κατὰ τὸ δόγμα ἢ κατὰ τὰς τελετὰς παραλλάσσουσα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Ἡ Σάμος ἐπὶ τῶν μεταξὺ Ἑσπερίων καὶ Τούρκων πολέμων.

(1644—1751).

Ὁ πρῶτος τόμος τοῦ μετὰ χεῖρας συγγράμματος κατέληξεν εἰς τὴν μεταξὺ Ἑνετῶν καὶ σουλτάνου Βαγιαζήτου συνθήκην, ἣτις ἔθετο ὀριστικῶς ὑπὸ τῆς κυριαρχίας τοῦ τελευταίου τούτου τὴν Σάμον· ἀλλ' ἡ εἰρήνη, ἣς εἶχον ἀνάγκην ἀπόλυτον οἱ τέως πολεμοῦντες, ἐπὶ βραχὺ διήρκεσε καὶ αἱ ἐχθροπραξίαι ἐπανελήθησαν, πολλῶν μὲν ἐν γένει θουσιῶν πρόξενοι τοῖς διαμαχομένοις γενόμενοι, καταστρεπτικαὶ δὲ καὶ εἰς τοὺς κατοικοῦντας τὰς νήσους τοῦ Ἑλληνικοῦ πελάγους ἀποβάσαι. Ἰδίᾳ δ' αἱ νησίδες καὶ οἱ σκοπελοὶ τοῦ Ἰκαρίου πελάγους κατέστησαν ὀρηκτῆρια τῶν ἐκ Μελίτης, Λιβόρνου, Σαβαυδίας καὶ Σαρδοῦς πειρατῶν, οἵτινες, κατὰ τῶν διερχομένων ἐκεῖθεν πλοίων ἐπιπίπτοντες, ἐλαφραγῶγον αὐτὰ· ἡ δὲ Σάμος, ἄνευ φρουρίων διατελοῦσα, ἐμενεν ἐγκαταλελειμμένη εἰς τὰς τῶν πειρατῶν διαθέσεις, ἐφ' ὅσον ἄλλως τὰ δάση αὐτῆς παρεῖχον ξυλείαν πολλὴν πρὸς κατασκευὴν καταδρομικῶν πλοίων. Ὅθεν καὶ πᾶσαι αἱ κωμοπόλεις τῆς νήσου κείνται ἐπὶ ὑψηλῶν καὶ δυσπροσίτων θέσεων καὶ οἱ οἴκοι αὐτῶν εἶναι ὡς εἰπεῖν ἐπ' ἀλλήλοις συνεσπειρωμένοι, ἵνα καὶ οἱ ἔνοικοι συναλλήλως ἀμύνονται κατὰ τῶν προσβολῶν τῶν πειρατῶν.

Διαφεύγει τὰ ὄρια τοῦ παρόντος συγγράμματος ἡ ἐξιστόρησις πολλῶν μὲν κατὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον καὶ ποικίλων γεγονότων, οὐδεμίαν ὅμως σχέσιν ἄμεσον πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Σάμου ἔχόντων. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου ἄπαν τὸ Ἑλληνικὸν πέλαγος εὐρέθη ἐκτεθειμένον εἰς τὴν διέκρισιν τῶν Ἑνετῶν, οἵτινες πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ἀρπάσωσιν ἀπὸ τῆς Σάμου ὅτι ἐκ τῶν ἐπὶ Μιθριδάτου ληστῶν καὶ τοῦ χρόνου εἶχε περισωθῆ· ἰδίως δὲ ἡ νῆσος αὕτη ὑπέστη φρικαλέαν ἐν ἔτει 1649 διαρπαγὴν ἀπὸ τῶν ὑπὸ τὸν Ἰάκωβον Ρίβαν Ἑνετικῶν πλοίων. Ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ αἵματηροῦ, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ ληστρικοῦ ἐκείνου πολέμου, αἱ νῆσοι τοῦ τε Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰκαρίου ἐδοκίμασαν τὰς συνεπειὰς τῆς ὀρμῆς καὶ τῆς ἀκολασίας τῶν διαμαχομένων.

Ἐν ἔτει 1653 ὁ ὑπὸ τὸν ναύαρχον Μεχμέτ πασᾶν Τουρκικὸς στό-

λος, φεύγων τὸν διώκοντα αὐτὸν ναύαρχον τῆς Μελίτης Λάσκαριν, προσωρμίσθη εἰς Σάμον, ἔνθα οὐ σμικρὸν τοὺς ἐγγχωρίους ἐζημίωσεν· ἐπελθόντος ὁμως τοῦ Μελιταίου στόλου κατ' αὐτοῦ, ἠναγκάσθη ἵνα, ἐκπλεύσας αὐτόθεν, τραπῆ πρὸς τὴν Ρόδον (1). Μετ' ὀλίγους πάλιν μῆνας ὁ αὐτὸς Μεχμέτ πασᾶς ἐπέστρεψεν εἰς Σάμον ἵνα περιμεῖνῃ τὸν κατάπλου τῶν ἐκ Βαρβαρίας συμμαχικῶν αὐτοῦ πλοίων καὶ προσβάλλῃ τοὺς Ἑνετοὺς· ἀλλ' ἐκείνοι, γινόντες τοῦτο, κατεδίωξαν αὐτὸν καὶ ἠνάγκασαν ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς Ρόδον (2). Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ πού χρόνον ὁ Ἑνετὸς ναύαρχος Μοτζενίγος, καταδιώκων τὸν ἐξ Ἑλλησπόντου ἐκπλεύσαντα Τοῦρκον ναύαρχον Τοπάλ πασᾶν, προσωρμίσθη εἰς Σάμον, ἔνθα ἐπὶ τινα χρόνον διέτριψε, περιμένων ἐπικουρίαν ἐξ Ἑνετίας· βλέπων ὁμως ὅτι τοιαύτη οὐκ ἤρχετο, ἀπεφάσισε νὰ τραπῆ μετὰ τῶν ὀλιγαριθμῶν αὐτοῦ νηῶν πρὸς τὴν Χίον. Συναντήσας δὲ κατὰ τὸν πλοῦν μοῖρα ἐχθρική, ἐκ Βαρβαρίας προερχομένη, ἐναυμάχησε καὶ κατὰ μέγα μέρος κατέστρεψεν αὐτήν· οὐχὶ δὲ πολλῶ ὕστερον, ἕτερος στόλος Τουρκικὸς κατεστράφη ἐγγὺς τῆς Σάμου ὑπὸ τοῦ Ἑνετοῦ Ἱερωνύμου Κονταρίνη.

Τῷ 1655 οἱ στόλοι τῆς Μελίτης καὶ τῆς Ἑνετίας, ἐν Σάμῳ ναυλοχοῦντες, συνέλαβον πολλὰ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Χίου πλοῖα (3), κατὰ δὲ Μάρτιον τοῦ 1657 ὁ Ἑνετὸς ναύαρχος Λάζαρος Μοτζενίγος ἀπέστειλε μοῖραν τοῦ ὑπ' αὐτῷ στόλου εἰς Σάμον ἵνα κατοπτέυσῃ τὸν ἐξ Ἀλεξανδρείας προερχόμενον ἐχθρικὸν στόλον· αὐτῷ δ' ἐντυχόντες τῇ 30 Ἀπριλίου οἱ Ἑνετοὶ παραπλέοντα τὸν ἐπταστάδιον πορθμὸν, προσέβαλαν ἀνευ ὁμως ὀριστικοῦ ἀποτελέσματος (4). Ἐν ἔτει δὲ 1658 ὁ Ἑνετικὸς στόλος, συναντήσας ἐξωθεν τῆς Σάμου τριάκοντα καὶ ἐπτὰ γαλέραις Τουρκικαῖς, ἐπετέθη κατ' αὐτῶν· ἀλλ' ὁ Ὀθωμανὸς ναύαρχος, καταφυγὼν εἰς Σάμον, διεσώθη αὐτόθι. δύο μόνον νῆας ἀποβαλῶν, ὧν ἡ μὲν κατεστράφη ὑπὸ τοῦ προβλεπτοῦ τοῦ στόλου Ἀντωνίου Βαρδάρου, ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ πλοίαρχου Ἱερωνύμου Πεζάρου (5). Δύο δ' ἔτη ὀψιαιτέρον οἱ Ἑνετοὶ, λαφυραγωγῆσαντες τὴν Κάλυμνον, ἔ-

---

(1) Batista Nani, *istoria de la republica Veneta* Tom. 2. p. 314.

(2) Brusoni, *historia dell' ultima guerra tra Veneziani e Turchi* p. 248.

(3) Verdiero, *compendio dell' istorie generali de Turchi* Tom. 2. p. 259.

(4) Brusoni etc. p. 312.—Βίβλ. Χρονικ. Τόμ. ΣΤ. σελ. 290.

(5) Andrea Valiero, *dell' istoria della guerra di Candia*. Tom. 2. p. 186.

πλευσαν καὶ εἰς Σάμον, παρὰ τῶν κατοίκων τῆς ὁποίας βιαίως ἔλαβον πλείστας τροφὰς καὶ οὐκ ὀλίγα φορτηγὰ ζῶα (1).

Αἱ κατὰ τῶν Τούρκων ἐπιτυχίαι τῶν Ἐνετῶν ἐκολάχουν μὲν τὴν φιλαυτίαν τῆς δημοκρατίας, δὲν ἰσοφάριζον ὁμῶς πρὸς τὰς θυσίας, ἃς ὑφίστατο αὕτη, παρατείνουσα πόλεμον χρόνιον καὶ αἱματηρὸν κατὰ πλουσίας καὶ μεγάλης αὐτοκρατορίας. Ὅθεν καὶ ἐξελιπάρησε τὴν βοήθειαν Λουδοβίκου Ε' τοῦ τῆς Γαλλίας βασιλέως, ὅστις μετὰ πολλὰ ἐμπόδια, παρεμβληθέντα ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ αὐτοῦ καρδινάλιως Μαζαρίνου, ἐπεμψεν ἐπὶ τέλους τοῖς Ἐνετοῖς ἐπικουρίαν ἐκ τετρακισχιλίων ἀνδρῶν ὑπὸ τοὺς δούκας Βωφόρτου καὶ Νοάλλης, ἐντολὴν λαβόντας ἵνα συμπράξωσι τῷ ὑπὸ τὸν Φραγκίσκον Μοροζίνη ἀποσταλέντι Ἐνετικῷ στρατῷ πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων ἐκ τῆς Κρήτης. Πλὴν ἀλλὰ μικρὰν οἱ ἐπικουροὶ οὗτοι συνδρομὴν παρέσχον, διότι ἅμα εἰς Κρήτην ἀφικόμενοι, ἔπαθον ἤτταν ὀλεθρίαν, καθ' ἣν πεντακόσιοι πρὸς τοῖς χιλίοις αὐτῶν ἀπώλοντο, τῶν ἀπολειφθέντων δεκατισθέντων ὑπὸ τοῦ τὴν Μεσόγειον μαστίζοντος τότε βροτοκτόνου λοιμοῦ.

Τῶν ἐν μεγίστη ἀσθενείᾳ διακειμένων συμμάχων τούτων θέλων νὰ ἀπαλλαγῇ ὁ Μοροζίνης, σύναμα δὲ καὶ ἵνα ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς τοῦ πολέμου ἀνάγκας, ἐπεμψεν αὐτοὺς μετὰ Ἐνετῶν εἰς τινὰς τῶν νήσων τοῦ Ἑλληνικοῦ πελάγους ἵνα παρ' αὐτῶν εἰσπράξωσι φόρους. Ἀφίκοντο δὲ οὗτοι μετὰ τινῶν πλοίων καὶ εἰς Σάμον, ἣν προσεπάρησαν νὰ ὑποτάξωσι καὶ φόρου ὑποτελῆ καταστήσωσι, προτάσεις περὶ τούτου εἰς τοὺς προκρίτους ποιησάμενοι· ἀλλ' ἐκεῖνοι, φοβηθέντες μὴ τῶν Ἐσπερίων ἐντὸς μικροῦ ἐκδιωχθέντων, τιμωρηθῶσιν οἱ Σάμιοι ἀπηνῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὡς δῆθεν μετὰ τῶν Φράγκων ὁμοφρονήσαντες καὶ ἐπαναστάντες, ἀπέρριψαν ἀμφοτέρα καὶ κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη. Ὅθεν καὶ οἱ Ἐνετοὶ καὶ οἱ Γάλλοι εἰς Χώραν, τὴν τῆς νήσου πρωτεύουσαν, ἐπιδραμόντες, διήρπασαν μὲν αὐτήν, κατέστρεψαν δὲ καὶ τὸ μόνον αὐτόθι ὑπάρχον ὀθωμανικὸν τέμενος, ὅπερ δὲν ἐπεσκευάσθη ἔκτοτε, ἀλλ' οὐδ' ἕτερόν τι ὑκοδομήθη ἀντ' αὐτοῦ, τῶν ὀλίγων ἐν Σάμῳ παρεπιδημούντων Τούρκων φοβουμένων μὴ ἐπαναληφθῇ τὸ αὐτὸ συμβάν, διότι, τότε τοῦλάχιστον, οἱ Μωαμεθανοὶ ἐκεῖ μόνον ἔκτιζον τεμένη, ἐνθα δὲν ὑπώπτευον τὴν ὑπὸ Χριστιανῶν βεβήλωσιν αὐτῶν· εἶχον ὁμῶς μέχρι τοῦ 1821 ἴδιον ἐν Χώρῳ ταφείον, ἐν ᾧ ἔθαπτον τοὺς νεκροὺς αὐτῶν.

---

(1) Brusoni etc. part. II. p. 57.

Ἐν τούτοις ὁ τῆς Σάμου Βοεβόδας Σουλεϊμάν ἀγάς, ἰδὼν τὴν τῆς Χώρας διαρπαγὴν, ἔδωκεν ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ Καδδῆ Ἑλχαμῆ Κιαμὴλ ἀδειαν τοῖς Σαμίοις νὰ συνθηκολογήσωσι πρὸς τοὺς Φράγκους· οἱ δέ, εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς αὐτοὺς ἐλθόντες, συνεφώνησαν ἐτησίως ν' ἀποτίνωσιν αὐτοῖς ὀκτακισχιλίας κορώνας ἢ τάληρα, Χριστοφόρου τοῦ τότε ἀρχιεπισκόπου τῆς Σάμου ἐγγυησαμένου τὴν ἐγκαιρον πληρωμὴν. Ληξάσης ὅμως τῆς προθεσμίας τῆς πληρωμῆς καὶ τῶν Σαμίων μὴ δυνηθέντων ἐξ ἀνεχίας νὰ ἀποτίσωσι τὸν τεταγμένον φόρον, ὁ Ἐνετὸς ναύαρχος, συλλαβὼν τὸν ἱεράρχην, ἔρριψεν αὐτὸν ἀσεβῶς εἰς τὰ κότεργα, ἐπιβαλὼν οὕτως αὐτῷ τιμωρίαν, οὐδαμῶς ἐμπρέπουσαν εἰς τὸ ἑαυτῶν θρήσκευμα καὶ εἰς τὸ τοῦ ἱεράρχου ἀξίωμα.

Ἐν ἔτει 1663 ὁ Ἐνετικὸς στόλος προσωρμίσθη καὶ πάλιν εἰς Σάμον, ἔνθεν διὰ σκληρᾶς λεηλασίας ἐπορίσθη τὰς ἀναγκαίας διὰ τὸν χειμῶνα προμηθείας (1). Δύο δ' ὀψιαιτέρον ἔτη ἐν τῷ ἑπτασταδίῳ πορθμῷ μοῖρα Τουρκικὴ, ἐξ εἴκοσι καὶ δύο πλοίων συγκειμένη καὶ ἐξ Ἀλεξανδρείας προερχομένη, προσεβλήθη ὑπὸ δύο μόνων πλοίων τῆς Μελίτης, κυβερνωμένων ὑπὸ τῶν ἀτρομήτων ἱπποτῶν Γρενβίλ καὶ Γεμερικούρ, οἵτινες μετὰ πολύωρον ναυμαχίαν ἐξ μὲν τῶν ἐχθρικῶν πλοίων ἐκυρίευσαν, πολλὰ δ' ἐβύθισαν καὶ τᾶλλα εἰς φυγὴν ἔτρεψαν (2).

Οὕτως ἄρα ὁ περὶ Κρήτης μεταξὺ Ἐνετῶν καὶ Τούρκων πόλεμος μετὰ μεγίστης ἐπιμονῆς ἐξηκολούθει· ἐν ᾧ δ' ἀφ' ἐνὸς στίφη γενιτζάρων καὶ ἄλλων βαρβάρων Ἀσιανῶν, εἰς Κρήτην διευθυνομένων, ἐλυμαίνοντο τὰς νήσους, δι' ὧν τυχὸν διήρχοντο, ἀφ' ἐτέρου καὶ οἱ Ἐνετοὶ στόλαρχοι μυρίας διέπρασον κακότητας, ἀπηνῶς τοὺς νησιώτας φορολογοῦντες, λήζοντές τε καὶ ἐξανδραποδίζοντες. Ἐπηύξανον δὲ τὰ δεινοπαθήματα αὐτῶν καὶ οἱ πολυάρθιμοι πειραταί, οἵτινες, ὡς προείπομεν, φωλεᾷ τοῖς παρὰ τῇ Σάμῳ σκοπέλοις χρώμενοι, ἐξανδραπόδιζον καὶ κτηνῶν δίκην τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἀπεμπώλουν· ὁ δὲ περιηγητὴς Βελῶν καὶ τῶν οὕτω ἀπεμπωλουμένων περιέσωσεν ἡμῖν τὰς τιμάς, ἀναγράφων ὅτι οἱ μὲν ρωμαεῖοι ἄνδρες ἐπωλοῦντο ἀντὶ ἐξήκοντα δουκάτων, αἱ δ' εὐειδεῖς γυναῖκες ἀντὶ ὀγδοήκοντα ἢ ἑκατόν, αἱ γραιαὶ ἀντὶ τεσσαράκοντα ἢ τριάκοντα καὶ οἱ μείρακες ἀντὶ τεσσαράκοντα ἢ πεντήκοντα. Τούτων ἕνεκεν ὁ κατὰ καιροὺς Βοεβόδας τῆς Σάμου εἶχε

---

(1) Brusoni etc. part. II. p. 119.

(2) Vertot, histoire de l'ordre des chevaliers de Malte T. V. p. 207.

πάντοτε ἐν Τηγανίῳ παρά τινι ναΐσκῳ, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου τιμωμένῳ, τεταγμένους τὴν μὲν ἡμέραν ἓνα, τὴν δὲ νύκτα δύο φρουροὺς ἵνα ἐξαγγέλλωσιν αὐτῷ ἢ τῷ Καθδῆ ὅποσα πλοῖα προσωρμίσθησαν, πόθεν προῆλθον, ποῦ κατηυθύνοντο καὶ τί περιεῖχον.

Ἐν τούτοις τὸ τέρμα τοῦ πρὸς τοὺς Τούρκους αἵματηροῦ ἐκείνου ἁγῶνος τῶν Ἐνετῶν προσήγγιζε, παρά πάσας τὰς προσπαθείας τῆς Δημοκρατίας. Ἐγκαταλειφθεὶς ὁ Μοροζίνης ὑπὸ τῶν συμμάχων αὐτοῦ, εἰς τὰ ἔσχατα περιελθὼν καὶ οὐδένα σωτηρίας τρόπον βλέπων, ἠναγκάσθη νὰ προτείνῃ εἰρήνην, καθ' ἣν παρεχωρήθη τοῖς Τούρκοις ἡ Κρήτη, τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας παραιτουμένης παντὸς ἐπ' αὐτῆς δικαιώματος. Ἐντεῦθεν δὲ θρασύτεροι οἱ Τούρκοι γενόμενοι, συνεχῶς ἐπέδραμον εἰς Σάμον καὶ τοσαῦτα εἰς αὐτὴν δεινὰ ἐπήνεγκον, ὥστε ὁ κατὰ τὸν χρόνον ἐκείνον ἱεράρχης Ἰωσήφ Γεωργιερήνης, μὴ ἀνεχόμενος νὰ γίγνηται μάρτυς τοσοῦτων κακῶν, ἀπεχώρησεν εἰς τὴν νῆσον Πάτμον· παραλαβὼν δὲ ὕστερον ἑκατὸν καὶ τρεῖς, ὡς ἡ παράδοσις ἀναφέρει, οἰκογενείας ἐκ Σάμου καὶ ἐκ Μήλου, ἀποδυσπετούσας πρὸς τὴν τῶν Τούρκων ἀτασθαλίαν, κατέφυγε μετ' αὐτῶν εἰς Λονδίνον, ἔνθα ὁ τότε μὲν δούξ τοῦ Ἐσβοράκου, ὕστερον δὲ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἰάκωβος Β'. φιλοφρόνως αὐτοὺς ὑποδεξιωσάμενος, παρεχώρησεν αὐτοῖς πρὸς κατοίκησιν ἴδιον μέρος, ὅπερ ἄχρι τοῦ νῦν φέρει τὸ ὄνομα Ἑλληνικῆς Ὀδοῦ (Greek-Street), ἐπιτρέψας ἅμα νὰ κτίσῃσι καὶ ναὸν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεομήτορος. Οἱ οὕτω μεταναστεύσαντες Σάμιοι καὶ Μήλιοι συνεχωνεύθησαν κατὰ μικρὸν μετὰ τῶν ἐγχωρίων, μέχρι δὲ τῆς σήμερον ἀπαντῶσιν ἐν Λονδίῳ τοῦ θρησκευματος τῶν διαμαρτυρομένων οἰκογένειαι, ὧν τὸ ἐπώνυμον mister Samos καὶ mister Milos ἐμφαίνει τὴν ἐξ Ἑλλήνων καταγωγὴν.

Μετὰ τὴν τῆς Κρήτης ἀπώλειαν ἡ Ἐνετικὴ Δημοκρατία περιῆλθεν εἰς θέσιν λίαν δυσχερῆ, ἐφ' ὅσον καὶ αἱ ὑπολειπόμεναι κτήσεις αὐτῆς ἐν τῇ ἑφ' τὸν ἔσχατον διέτρεχον κίνδυνον· ἄλλως τε καὶ οἱ Τούρκοι μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῶν, τὴν πολλαῖς ὄντως θυσίαις ἐπιτευχθεῖσαν, δὲν ἀνείχοντο ἐπὶ πλέον νὰ βλέπωσι τὴν σημαίαν τῆς ἐχθίστης αὐτοῖς Ἐνετίας κυματιζοῦσαν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ πελάγει. Ὅθεν ὁ πόλεμος ἐπανελήφθη καὶ νέα δεινὰ καὶ νέα ἀιχμαλωσίαι ἤρξαντο αὐθις διὰ τοὺς δυστυχεῖς νησιώτας· ἰδίᾳ δὲ ἡ Σάμος ἔπαθε μεγάλως ἐν ἔτει 1694, ὅτε ὁ Ἐνετικὸς στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ζήνωνα ἐναυλόχει ἐν Χίῳ. Τὸ δ' ἐπιὸν ἔτος ὁ Ἐνετὸς στρατηγὸς Ἑρρίκος Στένος ἀφίκετο

πρὸς ὕδρευσιν εἰς Σάμον· ἀλλ' οἱ ἐγχώριοι, ἰδόντες ἐπερχόμενον τὸν Τουρκικὸν στόλον ὑπὸ τὸν Μεζομόρτον καὶ φοβηθέντες μὴ πύθωσιν ὡς δῆθεν τοῖς ἐχθροῖς τοῦ σουλτάνου συνταξόμενοι, ἐξήγγειλαν τοῖς Ἐνετοῖς τὸν κατάπλου τῶ ἐχθροῦ, ἐκλιπαρήσαντες αὐτοὺς νὰ ἀναχωρήσωσιν. Οἱ δέ, ἔντρομοι ἔτι ἐκ τῆς ἡττης, ἦν οὐ πρό πολλοῦ εἶχον ὑποστῆ, ἄραντες ἀπεχώρησαν πρὸς τὰς Οἰνούσας (1).

Ἐν ᾧ δὲ οἱ Σάμιοι τοιαῦτα ἔπασχον, ἐτέρωθεν παρηνωχλοῦντο καὶ ὑπὸ τῶν ψευδαποστόλων τῆς Ρώμης, τῶν περιηγόντων τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν τοῦ ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον. Ἡ φιλόθεος αὐτῶν καρδία δὲν ἀνείχετο τὴν πλάνην, ἐν τῇ ὁποία ἦσαν δῆθεν βεβυθισμένοι οἱ Σάμιοι, καὶ παντὶ σθένει ἠγωνίζοντο ἐκεῖνοι νὰ σώσωσιν αὐτούς, ἱερεμιάδας ψάλλοντες κατὰ τῆς θρησκευτικῆς ταύτης τυφλώσεως. « Οἴκτον, ἔγραφέ τις αὐτῶν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ὀκτωκαιδεκάτου αἰῶνος, προξενεῖ τῷ ἀναλογιζομένῳ ὅτι οἱ ταλαίπωροι κάτοικοι τῆς Σάμου διατελοῦσι προσκεκολλημένοι εἰς τὴν ἑαυτῶν θρησκείαν, καίτοι μὴ τηροῦντες τὰ χριστιανικὰ παραγγέλματα μηδὲ φθάνοντες εἰς τὴν εὐαγγελικὴν τελειότητα. Καθ' ἑκάστην κυριακὴν καὶ ἑορτὴν ἐφοίτων εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν ἵνα διὰ τοῦ παραδείγματος τοῦλάχιστον αὐτοὺς διδάξω, ἀπ' οὗ, τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ἀγνοῶν, δὲν ἠδυνάμην διὰ τοῦ λόγου νὰ πρᾶξω τοῦτο. Καὶ ὅμως ἀδύνατον εἶναι νὰ φαντασθῆ τις τὴν ἀθλιότητα καὶ τὴν ἀναίδειαν αὐτῶν. Αἱ προσευχαὶ αὐτῶν εἶναι βεβήλωσις μᾶλλον τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου ἢ πρᾶξεις θεόχρεστοι, διότι ψάλλουσι, γελῶσι καὶ λαλοῦσι ταύτοχρόνως, τὸ δὲ σκανδαλωδέστερον ὅτι καὶ οἱ ἱερεῖς τὸ αὐτὸ πράττουσιν. Ἐνὶ λόγῳ, παρ' αὐτοῖς δὲν εὐρίσκει τις, οὐδὲ κατ' ἔχνος, ψυχὰς ἀληθῶς θεοσεβεῖς καὶ συναιθανομένας τὴν ἱερότητα τῶν μυστηρίων, ἐν οἷς παρίστανται. Ἀναγνωρίζουσι μὲν καὶ αὐτοί, ὡς ἡμεῖς, τὰ φρικτὰ μυστήρια, ἀλλὰ προσφέρονται πρὸς αὐτὰ μετ' ἀδιαφορίας μεγίστης, ἡ δὲ διαγωγὴ αὐτῶν εἶναι αἴνιγμα ἀνεξήγητον ἀντιλογίας καὶ ἀσυνεπείας. Βεβηλοῦσιν ἅμα καὶ σέβουσι τοὺς ναοὺς, διότι σπανίως διέρχονται ἔμπροσθεν αὐτῶν χωρὶς νὰ ποιήσωσι βαθυτάτην ὑπόκλισιν, ἐπαναλάβωσι δὲς ἢ τρεῖς τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, εἴπωσιν εὐχὴν τινα καὶ ἀσπασθῶσι τοὺς λίθους τοῦ ναοῦ, νομίζοντες ὅτι ἐν τούτοις καὶ μόνοις ἔγκειται ἡ σωτηρία. Οἱ κληρικοὶ ἐργάζονται, καλλιεργοῦντες τὸ λογικὸν αὐτῶν ποίμνιον καὶ τοὺς ἀγροῦς,

(1) Garzoni, istoria de la republica di Venezia L. XIII. p. 645.

ἀλλ' οὐχὶ μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου ἀμφοτέρω· ἐκκλησιαστικὴ δὲ ἡ θύραθεν παιδεία δὲν ἀπαντᾷ ἐν τῇ νήσῳ ὡς καὶ ἐν ἄλλαις χώραις τῆς Ἀνατολῆς, διότι σπανίως εὐρηγται λόγιοι αὐτόθι » (1). Καὶ ταῦτα μὲν ὁ καλοκᾶγαθος ἰησοῦιτης περὶ Σαμίων γράφει· ἕτερος δὲ ἐθλικρινέστερος ἱεραπόστολος, ὁ Ταριλλών, ἰηοῦ τί ἐν ἔτει 1714 ἔγραφε περὶ αὐτῶν. « Παρὰ τῇ Χίῳ κείται ἡ ὠραία νῆσος Σάμος, οἰκουμένη ὑπὸ δωδεκακισχιλίων μέχρι δεκαπεντακισχιλίων ψυχῶν καὶ περιλαμβάνουσα ὀκτωκαίδεκα κωμοπόλεις, ὧν τρεῖς ὁμοιάζουσι πρὸς πόλεις. Συνεχῶς ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ πρῶτιστοι κληρικοὶ προσεκάλουν με παρ' αὐτοῖς· ἔμεινα δ' ἐν Σάμῳ ἐπὶ τρεῖς ἐβδομάδας, κηρύσσων καὶ διδάσκων κατ' ἀρέσκειαν εἴτε ἐν τοῖς ναοῖς εἴτε ἐν ταῖς δημοσίαις πλατείαις. Ὁμολογῶ δὲ ὅτι μεταξὺ τῶν νησιωτῶν Ἑλλήνων δὲν εὗρον ἄλλους εὐφροστέρους τῶν Σαμίων· στεροῦται ὅμως οὗτοι ἱεραποστόλων ζηλωτῶν οἵτινες νὰ ἐδραϊώσωσιν αὐτοὺς ἐν τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ. Πλὴν ἀλλ' ἐλπίζω ἐπὶ τὴν ἀπειρον τοῦ Κυρίου ἀγαθότητα ὅτι θέλουσιν ἐν ταῖς χώραις αὐταῖς ἀκμάσει αἱ ἱεραποστολαί, ἅμα ἡ τῆς Χίου, ἥτις εἶναι τὸ κέντρον τῶν ἄλλων, παγιωθῆ » (2).

Ἀρχιμένον τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος προσωρμίσθησαν εἰς Σάμον παρὰ τῷ Ἡραίῳ δύο πλοῖα Καταλωνίων, φέροντα καὶ ἐξάρχους τοῦ πάπα, ὧν σκοπὸς ἦτο, ἵνα κατὰ τὸν προμνησθέντα ἰησοῦιτην Ταριλλῶνα εἴπωμεν, ἡ ἐδραϊώσις τῶν Σαμίων ἐν τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ. Ἀνελθόντες οἱ ἐξάρχου εἰς Χώραν, ἤρξαντο προτρέποντες τοὺς κατοίκους νὰ διακόψωσι πᾶσαν πρὸς τὸν πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως σχέσιν καὶ ἀναγνωρίσωσι τὴν πνευματικὴν τοῦ πάπα ὑπεροχὴν. Πολλὰ δὲ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ δολίου αὐτῶν σκοποῦ ἔλεγον ἄλλα τε καὶ ὅτι οἱ Σάμιοι ἀντὶ τοῦ πατριάρχου μνημονεύοντες ἀπλῶς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν τοῦ ὀνόματος τοῦ πρωθιερέρχου τῆς Ρώμης, διατηροῦντες δὲ ἄλλως τὸ πατρῶον θρήσκευμα καὶ τὰς αὐτὰς ἱεροτελεστίας, ἤθελον διὰ τῆς ἀβλαβοῦς ταύτης μεταλλαγῆς ἀπολαύσει τῆς κατὰ τῶν Τούρκων προστασίας τοῦ τε πάπα καὶ τῶν ἄλλων ἐσπερίων χριστιανῶν. Οἱ πανοῦργοι καὶ πλήρεις ὑποκρισίας καὶ δόλου ἰησοῦιτικοῦ λόγου τῶν ἐξάρχων ἐκλόνισαν πρὸς στιγμὴν τὰς πεποιθήσεις τῶν εὐπίστων καὶ ἀπλοϊκῶν Σαμίων, οἵτινες, βεβαρυμένοι ἐκ τῶν πολλῶν

---

(1) Lettres edificantes et curieuses par Aime-Martin T. I p. 132.

(2) Idem. T. I. p. 40.

καταπίεσεων τῶν Τούρκων, ἐζήτησαν προθεσμίαν ἵνα, διασκεφθέντες, δώσωσιν ἀπόφασιν ὀριστικὴν. Καὶ οἱ μὲν ἑξάρχου ὑπερέχαιρον, βεβαίαν νομίζοντες τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῶν, οἱ δὲ τῆς Χώρας πρόκριτοι συνεκάλεσαν εἰς συνέλευσιν καὶ τοὺς τῶν λοιπῶν χωρίων ἵνα συσκεφθῶσι περὶ τοῦ πρακτέου· παρίστατο ῥ' ἐν αὐτῇ καὶ τις διδάσκαλος, Βασίλειος τοῦνομα, οὔτινος ἢ παράδοσις οὔτε τὴν πατρίδα οὔτε τὸ ἐπώνυμον περιέσωσεν ἡμῖν, ὅστις ἐτιμᾶτο ὅμως ὡς ὁ μᾶλλον εὐπαίδευτος τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐν Σάμῳ καὶ ὅστις ἴσως εἶναι Βασίλειος Γριμάνης ὁ Πάτριμος. Ὅθεν οὗτος, ἐν ᾧ ποικίλας οἱ πρόκριτοι ἐξέφερον γνώμας, λαβῶν τὸν λόγον, ἀπεκάλυψε πᾶσαν τῶν ἐξάρχων τὴν δολιότητα, εἰπὼν ὅτι ἐὰν τὸ θρήσκευμα καὶ αἱ ἱεροτελεστῖαι παρὰ τε τοῖς ἑσίοις καὶ τοῖς ἐσπερίοις Χριστιανοῖς ἦσαν αἱ αὐταί, δὲν ἐνόει τίνας ἐνεκεν οἱ ἑξάρχου ἐπεχείρουν νὰ ἀποσπᾶσιν τοὺς Σαμίους ἀπὸ τῆς συναφείας πρὸς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην, πρὸς ὃν, ἐγγὺς τῆς Σάμου μένοντα, ἠδύναντο ἐκεῖνοι ἐν πάσῃ ἀνάγκῃ νὰ ἀπευθύνωνται εὐκόλως, καὶ προέτρεπον αὐτοὺς σχέσεις νὰ συνδέσωσι πρὸς τὸν ἀλλόγλωσσον καὶ ἀλλόφυλον πάπαν, μέχρι τοῦ ὁποίου διὰ νὰ ὑπάγωσιν ἀπητοῦντο μῆνες ὀλόκληροι. Ἄλλως δέ, ἔλεγεν ὁ Βασίλειος, ἂν οἱ Σάμιοι ἀπεφάσιζόν ποτε νὰ μεταβῶσι θρησκείαν ὅπως ἀπαλλαγῶσι τῶν καταπίεσεων τῶν Τούρκων, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐφρόνει ὅτι ἐπωφελέστερον αὐτοῖς ἦτο νὰ προτιμῆσωσι τὸν ἰσλαμισμόν, διότι μωαμεθανοὶ γινόμενοι, οὐδεμίαν μὲν ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς τοῦ πάπα ἠθελον ἔχει, πάσης βοηθείας καὶ περιθάλψεως παρὰ τῶν νέων αὐτῶν ὁμοθησκῶν τυγχάνοντες, ἴσως δὲ καὶ τις τῶν ἐξωμοτῶν Σαμίων, εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ σατράπου ἢ ἄλλου τινὸς τοιούτου μεγιστάνος περιερχόμενος, ἠθελε γίνεαι εὐεργετικὸς πρὸς τοὺς λοιποὺς Σαμίους. Οἱ λόγοι οὗτοι, πειστικώτατοι κατ' ἀλήθειαν ὄντες καὶ τῇ πατροπαράδοτῳ τῶν Σαμίων εὐσεβεῖα συνάδοντες, διήνοιξαν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν νησιωτῶν· ὅθεν καὶ ὅτε προσῆλθον οἱ τοῦ πάπα ἑξάρχου ἵνα λάβωσι κατὰ τὴν τεταγμένην προθεσμίαν τὴν, ὡς προσεδόκων, σύμφωνον πρὸς τὰς ἑαυτῶν εὐχὰς ἀπάντησιν, οἱ τῆς Σάμου πρόκριτοι εἶπον αὐτοῖς ὅτι ἢ πρότασις αὐτῶν οὐδόλως γίνεται δεκτὴ καὶ ὅτι συμφέρει αὐτοῖς νὰ ἀπέλθωσι παραχρῆμα τῆς νήσου. Ὅργισθέντας δὲ λίαν τοὺς ἐξάρχους διὰ τὴν τοιαύτην ἀπάντησιν καὶ ἀπειλοῦντας δι' ἐκδικήσεως τοὺς Σαμίους, οἱ ἐν Χώρῃ ἠνάγκασαν αὐτοὺς κακῶς καὶ ἐν τάχει νὰ ἀποπλεύσωσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

Ρωσική ἐξουσία ἐν Σάμῳ.

(1771—1774).

Διαφευγούσης τὰ ὅρια ἡμῶν τῆς ἐξιστορήσεως τῶν αἰτίων καὶ τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ἐξερράγη, ὑπερμεσοῦντος τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, ὁ μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας αἰματηρὸς ἐκεῖνος πόλεμος, ὅστις ἀποτέλεσμα ἔσχε τὴν φρικαλέαν καταστροφὴν μεγάλου τῆς Πελοποννήσου μέρους, θέλομεν ἐκ τοῦ πολέμου ἐκείνου περιλάβει ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ μόνον ὃ τι σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Σάμου.

Ἡ κατοχὴ τῶν νήσων τοῦ Ἑλληνικοῦ πελάγους ἀναγκαία ἐκρίθη ὑπὸ τῆς Ρωσικῆς κυβερνήσεως, τοὺς δὲ ὑπὲρ ταύτης λόγους διευτύπου ὡς ἄριστα ὁ ναύαρχος Σπυριδῶφ ἐν τινι τῶν ἐκθέσεων αὐτοῦ. « Ὡς κυρίαν ἀνάγκην νὰ τηρήσωμεν τὰς νήσους ἐν τῇ ὑποταγῇ ἡμῶν, ἔγραφεν ὁ ναύαρχος, κρίνω πρῶτον τὴν δόξαν τῆς ἡμετέρας μεγαλειότητος αὐτοκρατείας, ὅτι αὕτη ἐξουσιάζει κατὰ τὸ Αἰγαῖον τὴν μεγάλην ἑλληνικὴν τοῦ ἀρχιπελάγους ἡγεμονίαν ἀπὸ τῆς Εὐβοίας μέχρι τῆς ἐλάχισσος Ἀσίας· δεῦτερον, ἐὰν μετὰ τὴν εἰρήνην μένωσιν αἱ νῆσοι ὑπὸ τῆ κυριότητι τῆς αὐτοκρατείας ἢ ἀπελευθερωθῶσι, καὶ τοῦτο αὐξήσει τὴν δόξαν τῆς αὐτῆς μεγαλειότητος· τρίτον, ἐὰν μέχρι τῆς εἰρήνης μένωσιν αἱ νῆσοι ὑπὸ τῆ ἐξουσίᾳ ἡμῶν, τότε διὰ τὴν γειτνίαςιν τῆς Εὐβοίας, τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς ἐλάχισσος Ἀσίας θέλομεν ἔχει ἀποκεκλεισμένας διὰ τῶν καταδρομικῶν ἡμῶν ἀπὸ τῆς Κρήτης καὶ Αἰγύπτου, τὴν Σμύρνην, Θεσσαλονίκην καὶ Κωνσταντινούπολιν, καὶ εἰς τὴν Μεσόγειον τὴν εἴσοδον τῶν ἐχθρικῶν πλοίων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς φορτίων, ὡσεὶ εὐρισκόμενοι ἐν ταῖς θύραις τῶν δύο τοῦ κόσμου μερῶν ». Συμφώνως πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Σπυριδῶφ ἐκτιθέμενα ἡ αὐτοκράτειρα, γράφουσα τῇ 22 Μαρτίου 1771 τῷ ναυάρχῳ Ἀλεξίῳ Ὁρλώφ, ἐπέτασσε τὴν τῶν νήσων κατοχὴν, λέγουσα. « Ἀφ' ἐτέρου δέον ἵνα πᾶσαι αἱ τοῦ Αἰγαίου νῆσοι καταληθῶσι παρ' ἡμῶν οὕτως, ὥστε ἡ Πύλη νὰ θεωρήσῃ ταύτας ἀπολεσθείσας δι' ἐκυτὴν καὶ στερηθῇ ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ὑπ' αὐτῶν ἀποτινομένων φόρων καὶ τῶν ἄλλων ὠφελειῶν· ὅθεν ἀναγκαία εἶναι ἡ κατοχὴ τῶν καταλλήλων λιμένων τῶν νήσων τούτων ἵνα καταφεύγῃσι τὰ πλοῖα ἡμῶν καὶ λαμβάνῃσι

τὰς ἀναγκαίας προμηθείας καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον τῆς διαμονῆς τοῦ ἡμετέρου στόλου ἐν τοῖς ἐκεῖ ὕδασι » (1).

Τούτων οὕτως ἐχόντων, κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1771 στόλος Ρωσικός, ἐξ εἴκοσι πλοίων συγκείμενος καὶ ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Ἀλεξίου Ὁρλώφ διοικούμενος, προσωρμίσθη εἰς Σάμιον καὶ ἠγκυροβόλησεν ἀπὸ τοῦ Ἡραίου ἄχρι τοῦ Μεσοκάμπου· ἐν ταῖς πληρώμασι δὲ τοῦ στόλου ὑπῆρχον καὶ Ἕλληνες, ἐν οἷς καὶ ὁ Σάμιος Νικόλαος Καραμανόλης, βαθμὸν ὑπαξιωματικοῦ φέρων. Ἀποβάντες δὲ ἀξιωματικοὶ εἰς τὴν νῆσον, διένειμον πρὸς τοὺς κατοίκους προκηρύξεις τῆς αὐτοκρατείας Αἰκατερίνης, δι' ὧν αὕτη ἐπηγγέλλετο τὴν ἀπαλλαγὴν πάντων τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ ὑπισχνεῖτο τὰ βέλτιστα ἐν τῷ μέλλοντι· αἱ δὲ προκηρύξεις αὗται εἶχον οὕτως.

Αἰκατερίνη Β'· αὐτοκρατόρισσα καὶ ἱμπερατόρισσα πασῶν τῶν Ρωσιῶν.

κτλ.

κτλ.

κτλ.

Κάμνομεν φαγερὸν εἰς ὄλους τοὺς Γραικοὺς ὅπου ὁμολογοῦσι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν καὶ κατοικοῦσιν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὰ νησία τοῦ ἀρχιεπέλαγους ταῦτα.

Μεγάλης λύπης ἀξία εἶναι ἡ κατάστασις τῶν περιφεύμων αὐτῶν τόπων διὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν εὐσέθειάν των, ὅπου σήμερον ἐνδρίσκονται ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας. Ἡ φυσικὴ τῶν Τούρκων θηριωδία καὶ τὸ μῖσος ὅπου ἀπὸ τὴν θρησκείαν των ὀδηγοῦνται γὰρ ἔχουν κατὰ τῶν Χριστιανῶν, κάμνει ὅπου γὰρ προξενοῦσιν ἄπειρα κακὰ εἰς τὰς ψυχὰς καὶ εἰς τὰ σώματα τῶν Χριστιανῶν, ὅχι μόνον ὅσοι εἶναι ὑπῆκοοι καὶ ὑποδουλωμένοι εἰς αὐτούς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς γειτονικοὺς λαοὺς, διότι ἡ κακία τῶν ἀγαρηνῶν εἶναι ἀπεριόριστος καὶ κἀνεὶα χαλινὸν δὲν ἔχει ἐκτὸς τοῦ φόβου. Ἡ Ὀθωμανικὴ οὖν Πόρτα κατὰ τὸ συνειθισμένον αὐτῆς μῖσος διὰ τὴν ὀρθόδοξον ἡμῶν πίστιν καὶ ὁμολογίαν, βλέπουσα τὰς προσπαθείας ὅπου καταβάλλομεν διὰ τὴν θρησκείαν καὶ τὸν νόμον ἡμῶν, τοῦ ὁποίου τὴν ἐπικράτησιν ἐπροσπαθήσαμεν γὰρ ἐνδυναμώσωμεν μὲ τὸ μέσον τῶν συνθηκῶν, ἐπειδὴ αὐτὴν τὴν ἐπικράτησιν εἰς

---

(1) Sbornik Rousskaho Istoritscheskaho obstestva 1. 68.— Storia della ultima guerra T. XII p. 108.— Ἀθήν. Τόμ. ΣΤ. δ. 206.— Παρνας. Τόμ. Ε. ζ. 147.

διαφόρους εποχὰς ἀπειτόληψε νὰ καταπατήσῃ μὲ τὴν βίαν, καὶ θέλουσα νὰ ἐκδικηθῇ ἐναντίον ὄλων τῶν ἐθνικῶν δικαίων καὶ τῆς ἀληθείας, κατὰ τὴν φυσικὴν αὐτῆς ἀπιστίαν καὶ κακίαν, κατεπάτησε τὴν τακτικὴν εἰρήνην ὅπου ἔκαμε μὲ τὴν αὐτοκρατορίαν ἡμῶν καὶ ἀνέλαβεν ἀδικώτατον ἐναντίον μας πόλεμον, ὅπου μᾶς ἠνάγκασε καὶ ἡμᾶς νὰ καταφύγωμεν εἰς τὰ ὄπλα ὅπου ὁ Θεὸς μᾶς ἐχάρισεν. Αὕτη εἶναι τὸρα ἡ μεγαλειτέρα περίστασις ὅπου οἱ Χριστιανοί, ὅσοι εἶναι ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς, θὰ ὑποφέρουν τὰ περισσότερα δυστυχήματα. Ἀλλὰ ἡμεῖς συλλογιζόμενοι τὴν λυπηρὰν αὐτὴν κατάστασιν τῶν εὐσεβῶν αὐτῶν τέκνων τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Θεοῦ, ἐνεργοῦμεν καὶ ἐπιθυμοῦμεν μὲ ὄλην μας τὴν δύναμιν νὰ προσπαθήσωμεν διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ καλλιτέρευσιν αὐτῶν, φθάσει μόνον καὶ αὐτοὶ νὰ συμπράττουν μὲ τὸ ἰδικόν μας στράτευμα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου. Συμβουλευόμεν οὖν ὅλους μαζὶ καὶ τὸν καθένα χωριστὰ νὰ ὠφεληθῆτε ἀπὸ τὰς παρούσας περιστάσεις τοῦ ἀγίου ἡμῶν ἀγῶνος, αἱ ὁποῖαι εἶναι πολὺ συμφέρουσαι, διὰ νὰ ἀποτινάξητε τὸν ζυγὸν καὶ νὰ ἐλευθερωθῆτε, σηκώνοντες ἄρματα παντοῦ καὶ ὅπου εἰμπορέσετε κατὰ τοῦ γερικοῦ ἐχθροῦ ὄλων τῶν Χριστιανῶν καὶ νὰ προσπαθήσητε νὰ τοῦ προξενήσητε ὄσσην βλάβην εἰμπορέσετε· διὰ τοῦ μέσου τούτου θὰ συντελέσητε εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κοινῶν ἀγίου ἡμῶν ἀγῶνος καὶ εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ἰδικῆς σας τύχης, ὅπου εἰς τὸ μέλλον θὰ στερεωθῇ καὶ θὰ καλλιτερευθῆ ἱερῶς καὶ βεβαίως, ὅταν ὁ ὑπερήφανος καὶ ἀλαζδὼν ἐχθρὸς μας ἀναγκασθῇ νὰ ζητήσῃ τὴν εἰρήνην ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ὅταν κάμωμεν συνθήκην μὲ τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν. Ἡ μεγαλειτέρα μας εὐχαρίστησις εἶναι νὰ ἴδωμεν τοὺς Χριστιανοὺς ἀδελφούς μας καὶ τοὺς τόπους των λυτρωμένους ἀπὸ τὴν ἀνυπόφορον σκλαβίαν καὶ τοὺς λαοὺς αὐτοὺς μὲ τὴν ὑπεράσπισιν τὴν ἰδικὴν μας νὰ ἀκολουθήσουν τὰ ἔχρη τῶν ἐνδόξων προγόνων των. Ἡμεῖς εἰς τὸ μέλλον δὲν θὰ ἀρνηθῶμεν νὰ δίδωμεν εἰς αὐτοὺς ὅλα τὰ μέσα καὶ ὄλην τὴν προστασίαν καὶ διαφέντευσιν διὰ νὰ λάβουν ὅλας τὰς ὠφελείας, τὰς ὁποίας θὰ ἀπολάβουν μὲ τὰ πολεμικὰ αὐτῶν κατορθώματα εἰς τὸν πόλεμον ἡμῶν τοῦτον ἐναντίον τοῦ ἀπίστου ἐχθροῦ.

Αἰκατερίνη Β'. ἰμπερατόρισα.

Ἐπὶ τῇ ἐμφάνισι τῆς Ρωσικῆς σημαίας καὶ ἐπὶ ταῖς ἐπαγγελίαις ἰκαίνις οἱ Σάμιροι κατελήφθησαν ὑπὸ σφοδροῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ὑπὸ

μεγάλων ἐλπίδων· ὅθεν οὐ μόνον περιχαρῶς καὶ ὡς ἀπὸ Θεοῦ στελλομένους τοὺς Ρῶσους ἐδέξαντο, ἀλλὰ καὶ ἠπέιλησαν νὰ φρονεῦσωσι τὸν ἐν Χώρῃ Βοεβόδαν, πολλοὶ δ' ἔθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τὸν παρὰ τοῖς Ἐνετοῖς ἐν χρήσει τότε ἐρυθρὸν σκοῦφον καὶ ἄλλοι ἀνεπέτασαν εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ εἰς τὰς ἀμπέλους αὐτῶν τὴν Ρωσικὴν σημαίαν, ὡς δῆθεν ἐκφυγόντες πλέον τὴν Τουρκικὴν κυριαρχίαν. Ὑπὸ τῶν αὐτῶν, μετριοπαθέστερον ὅμως αἰσθημάτων κατελήφθησαν καὶ οἱ πρόκριτοι, ὧν εἰς Χατζῆ Γιαννάκης τοῦνομα, ἡμέτερος δὲ πρόπαππος, παρ' ᾧ εἶχε καταφύγει ὁ ἀπειλούμενος Βοεβόδας, φορτώσας πλοίαριον δι' οἴνων, κρεῶν καὶ ἄλλων τροφίμων, μετέβη εἰς τὴν ναυαρχίδα καὶ προσήνεγκεν αὐτὰ τῷ Ρῶσῳ ναύρχῳ· ὁ δὲ, μεγάλως ἐκ τούτου κολακευθεὶς, ἐκράτησε παρ' ἑαυτῷ ὁμῶς δειπνῶν τὸν πρόκριτον καὶ δι' ἐρμηνέως ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ πολλὰς περὶ Σάμου διασαφήσεις. Τὴν χεῖρ ἄνταποδιδούς, ἐκάλεσε καὶ ὁ Χατζῆ Γιαννάκης τὸν ναύαρχον εἰς ἐστίασιν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ἔνθα ἐκρύπτετο καὶ ὁ περίτρομος Βοεβόδας· τὴν δὲ πρόσκλησιν τοῦ Σάμιου προκρίτου ἐδέξατο εὐγνωμόνως ὁ ναύαρχος καὶ τὴν τεταγμένην ἡμέραν μετέβη παρ' αὐτῷ, συνοδευόμενος ὑπὸ τινῶν ἀξιωματικῶν καὶ ὑπὸ τοῦ ἐρμηνέως τοῦ στόλου. Πρὶν δ' ἢ παρὰ τὴν τράπεζαν καθεσθῶσιν, ὁ Χατζῆ Γιαννάκης ἠρώτησεν ἂν οἱ Ρῶσοι προτίθενται νὰ διαμείνωσιν ἐσχατὴν ἐν Σάμῳ· τοῦ δὲ ναύαρχου ἀμφιβόλως ἀποκριναμένου, ὁ πρόκριτος ὁμολόγησεν ὅτι ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ κρύπτεται ὁ Βοεβόδας καὶ παρεκάλεσε νὰ ἐπιτραπῇ καὶ εἰς ἐκεῖνον ὅπως παρακαθήσῃ εἰς τὴν τράπεζαν. Ἐπιτρέψαντος δὲ τοῦτο τοῦ ναύαρχου, ὁ Χατζῆ Γιαννάκης ἐξήγαγε τῆς κρύπτῃς τὸν Βοεβόδαν ἔντρομον καὶ μόλις μετὰ ἐπανελημμένας διαβεβαιώσεις ὅτι οὐδένα διατρέχει κίνδυνον πεισθέντα νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν τράπεζαν.

Μεθ' ἡμέρας τινὰς ὁ Ρῶσος ναύαρχος προσεκάλεσεν ἐκ νέου τὸν πρόκριτον ἐκεῖνον εἰς ἐστίασιν· τοσοῦτῳ δὲ ὁ ἀνθοσμίας τῆς Σάμου ἐπενήργησεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν ὁμοτραπέζων, ὥστε ἐδέγησεν ἵνα ὁ Χατζῆ Γιαννάκης διανυκτερεύσῃ ἐν τῷ πλοίῳ. Ἀλλὰ τὴν προτεραιάν ὁ ναύαρχος εἶχε διατάξει ὅπως ὁ στόλος ἀποπλεύσῃ τὴν νύκτα ἐκ Σάμου καὶ κατευθυνθῇ πρὸς τὴν Ρόδον· μὴ προβλέπων δὲ ὅτι ἔμελλε νὰ διανυκτερεύσῃ ἐν τῇ ναυαρχίδι ἐκ μέθης ὁ Σάμιος πρόκριτος, δὲν ἀνεκάλεσε τὴν δοθεῖσαν διαταγὴν. Ὅθεν καὶ ἄφυπνος τὸ πρωὶ ὁ Χατζῆ Γιαννάκης γενόμενος, ἔμεινεν ἐκθαμβὸς μὴ διακρίνων τὰ τῆς πατρίδος αὐτοῦ ὄρη καὶ πλήρης φόβου ἠρώτησε τὸν ναύαρχον ποῦ φέρεται αὐτόν·

ὁ δὲ ἐνεθάρρυνεν αὐτόν, ὑποσχόμενος ὅτι θέλει ἀποστείλει αὐτὸν εἰς Σάμωμον. Καὶ ὄντως, ἐπιβιδύσας αὐτὸν ἐπὶ ἐνὸς τῶν τοῦ στόλου πλοίων, ἐπανήγαγεν εἰς τὰ ἴδια.

Πρὶν δ' ἢ μακρυνθῆ τοῦ ναυάρχου ἵνα ἐπιστρέψῃ εἰς Σάμωμον, ὁ Χατζῆ Γιαννάκης ἀνέφερε πρὸς αὐτὸν ἐγκαλῶν ὅτι τῶν Σαμίωμον πολλοί, ἀναπετάσαντες εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ εἰς τὰς ἀμπέλους αὐτῶν σημαίας Ρωσικὰς, προσεφέροντο αὐθαδῶς πρὸς τὰς ἐγχωρίους Ἀρχὰς καὶ ἐπεκαλέσατο τὴν σύμπραξιν αὐτοῦ πρὸς κατάπαυσιν τῆς τοιαύτης καταχρήσεως. Ὁ ναύαρχος ὑπεσχέθη ὅτι μετὰ τὴν εἰς Σάμωμον ἐπάνοδον αὐτοῦ ἤθελεν ἐπιφέρει τὴν δέουσαν θεραπείαν· δὲν παρήλθε δὲ χρόνος πολλὸς καὶ ὁ στόλος, ἐπιστρέψας, ἠγκυροβόλησεν ἐν τῇ αὐτῇ ὡς καὶ τὸ πρῶτον θέσει. Τότε δὲ ὁ Ρῶσος ναύαρχος διέταξε τοὺς ναύτας πάντων τῶν πλοίων νὰ ἀποβῶσι μετὰ κανίστρων καὶ κοφρίνων εἰς τὴν νῆσον καὶ πληρῶσωσιν αὐτὰ ἀκωλύτως ἐκ τῶν καρπῶν τῶν ἀμπέλων ἢ ἀγρῶν, ἐν οἷς ὑπάρχουσιν ἀναπεπταμένοι Ρωσικαὶ σημαῖαι, βαρείας δὲ ἠπέιλησε ποινὰς ἐκείνοις, οἵτινες ἤθελον εἰσελθεῖ ἀλλαχοῦ καὶ λάβει τι. Τοιαύτην οἱ ναῦται διαταγὴν ἔχοντες, ἔσπευσαν νὰ συμμορφωθῶσιν ὅσον ἠδύναντο πληρέστερον πρὸς αὐτήν, διότι οὐ μόνον τὰς σταφυλάς καὶ τοὺς ἄλλους καρπούς ὅλους ἐτρέγγησαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ κλήματα ἐν τῇ βίχῃ αὐτῶν κατέκλων καὶ ἀπέσπων· πρὸς δὲ τοὺς Σαμίους τοὺς προσπαθοῦντας νὰ ἐμποδίσωσιν αὐτοὺς καὶ παροτρύνοντας ὅπως λάβωσι καρπούς καὶ ἀπὸ ἄλλων ἀμπέλων, ἐν αἷς δὲν ἐκυμάτιζε Ρωσικὴ σημαία, ἐκείνοι ἀπεκρίνοντο ὅτι λαμβάνουσιν ἀπὸ μόνων τῶν τῆς αὐτοκρατείας αὐτῶν πραγμάτων, τὰ δὲ λοιπὰ, καθ' ὃ ὑπηκόοις τοῦ σουλτάνου ἀνήκοντα, οὐδὲ νὰ ἐγγίσωσι καταδέχονται. Μετὰ δὲ τὸ πᾶν τοῦτο κατεβιβάσθη ἀπὸ παντὸς ἀγροῦ ἢ ἀμπέλου ἢ Ρωσικὴ σημαία, οὐδ' ἠθέλησε Σάμιός τις νὰ εἶπῃ ἕκτοτε ὅτι εἶναι ὑπήκοος Ρῶσος.

Ἐν τούτοις διοργανισθεῖσιν ἐπὶ τὸ Ρωσικώτερον τῶν νήσων, διωρίσθη καὶ ἐν Σάμω διοικητὴς ἢ, ὡς οὗτος ὠνομάσθη, *Κομαντάντης, Λάσκαρις* τις καλούμενος, ὅστις συνεστήσατο *Καρτζε.λαρία*, εἴτ' οὖν γραφεῖον διοικητικόν, προσλαβὼν εἰς τὴν διοίκησιν συμβούλους ἐγχωρίους, οἵτινες ἐκλήθησαν *Σύντυχοι*. Διώκησε δὲ ὁ Λάσκαρις τὴν Σάμωμον κατὰ τὸ δικάστημα τῆς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ πελάγει Ρωσικῆς ἐξουσίας, ἐξασκῶν πάντα τὰ ἔργα νομίμου κυριάρχου καὶ χρώμενος σφραγίδι, ἣτις ἔφερεν ἐγκεχαρῆμένον τὸν δικέφαλον ἀετὸν καὶ κύκλω τὰς λέξεις *Καρστη.λαρία τῆς νήσου Σάμου 1772* Ὅπόσον δ' ἐννομεν ὑπῆρξεν ἡ διοίκησις

αὐτοῦ καὶ πῶς ἀπεδίδοτο ἡ δικαιοσύνη μαρτυρεῖ τὸ ἐπόμενον γεγονός. Ἄνθρωπός τις, ἔχων διαφορὰν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱόν, ἐνήγαγεν αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ Κομαντάντου· ὁ δέ, φρονῶν ὅτι πᾶς πατήρ τὸν υἱὸν ἐνάγων ἔχει ἀναμφιλέκτως δίκαιον, κατέγνωσεν εἰς τὸν δεύτερον τὴν ποινὴν τοῦ κνούτου. Ἄλλ' ὁ πατήρ, ἰδὼν μετὰ τὰς πρώτας μαστιγώσεις τὰς σάρκας τοῦ παιδὸς σπαρσσομένας, ἐκχύμθη καὶ ἐζήτησεν ἔλεος ὑπὲρ αὐτοῦ· τότε δὲ ὁ Κομαντάντης, πλήρης θυμοῦ πρὸς τὸν πατέρα στραφεὶς, « Σὺ ἄρα πταίεις, εἶπεν αὐτῷ, ἀφ' οὗ δὲν θέλεις νὰ τιμωρηθῇ ὁ υἱός σου ». Καὶ διατάξας ἵνα ἀντὶ τοῦ υἱοῦ δεσμεύσῃ τὸν πατέρα, ἐπέβαλε καὶ εἰς ἐκεῖνον τὴν ποινὴν τοῦ κνούτου (1).

Κατὰ Μάϊον τοῦ 1772 συνωμολογήθη ἐν Γιουργέβφ μεταξὺ Ρώσων καὶ Τούρκων ἀνακωχή, ταύτη δὲ ὁμοία ὑπεγράφη τῇ 1 Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ ἐν τῷ Αἰγαίῳ ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Σπυριδῶφ καὶ τοῦ Τούρκου πληρεξουσίου Μουσταφᾶ βέη. Κατὰ τὴν γενομένην ταύτην

---

(1) Τοῦ Κομαντάντου τούτου σώζονται παρ' ἡμῖν τὰ ἐπόμενα ἔγγραφα, ἅτινα ἐν πάσῃ αὐτῶν τῇ ἀνορθογραφίᾳ μεταφέρομεν ἐνταῦθα.

† Εὐλαβέστατοι ἱερῆς τέλει ἐπίτροποι τοῦ χωρίου παγόντα σᾶς χερετῶ ἔστο εἰς Ἰδισεῖν σας ὅτι τὸ γράμμα σας ἐλάβομεν, καὶ διὰ τὰς ἐλέαις ὁποῦ μᾶς φανερώνεται ὅτι εἶνε τοῦ διακογεώργι εἰς τῆν μηρασεῖαν ὁποῦ ἔκαμαν μὲ τὸν ἀδελφόν του τὸν παπαδημήτρι ὅθεν γράφοντας τῆς τιμιότης σας καὶ κατὰ τὴν μαρτιρίαν ὁποῦ κάμνετε ὅτι τὲς ἐπούλισεν ὁ παπαδημήτρις εἰς ξένον χέρι προστάζοντάς σας νὰ ἀπέχει ἡ καλὴ τῆς παπαδέλας ἀπὸ τὲς ἄννοθεν ἐλέαις νὰ τὲς κάμνι ζᾶφτι ὁ ριθεὶς διακογεώργις ὡσὰν ὁποῦ εἶνε ἐδικόν του μερεῖδιον ἀπὸ τοῦ πατρὸς του τῆν περιουσεῖαν, ἔτζι ἀποφασείσαμεν τὸ δίκαιον κατὰ τὴν μαρτιρίαν σας, ταῦτα ὡς γράφωμεν καὶ εἰγιάνεται.

1772 Σεπτεμβρίου 27

(Γ Σ.) Λάσκαρης, κομαντάντης

† διμητράκις σίντηχος

† νικολλάκις τοῦ διαμαντι σίντιχος

† σπύρος σίντιχος

Τὸ δὲ ἕτερον τῶν ἐγγράφων ἔχει ὡς ἐξῆς.

μὲ τὸ Παρῶν ἐδόσαμεν ἄδην τοῦ διμήτρι τοῦ Ἰοάννι ἀπλύτου, διὰ νὰ ἀνήξι χοράφη ἄγριων ἔος εἴκωση τρηῶν Πινακεῖον καὶ ἔχη Σινωράτορα ἀπὸ τὸ ἀπάνο μέρως τῶν κῆρι τὸν Ἰοάννι ἀπλυτον καὶ ἀπὸ τὸ ἄλο μαίρως τὸν ἀντόνη Γιάνναρον, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλω μαίρος Σπυλιὰ καὶ ἀπὸ τὸ ἄλω μαίρος βέμα· διὰ νὰ ἔχι τῆν ἄδην νὰ τὸ δουλεῦσι καὶ νὰ τὸ ἔχι ὡς μέρως του, καὶ διὰ τοῦτω ἐδόσαμεν τὸ παρῶν ἀπὸ τῆν αὐθαινητικὴν κατζελαρήων εἰς ἀσφάλην.

1773 Ἰανναρίου 17.

Λάσκαρης.

σύμβασιν πᾶσαι τοῦ Αἰγαίου αἱ νῆσοι, πλὴν τῆς Ρόδου, Χίου, Μυτιλήνης, Τενέδου καὶ Λήμνου, ἀπηλλάσσοντο παντός ἀποκλεισμοῦ, τὰ στρατιωτικὰ τῶν Τούρκων ἔργα ἔδει νὰ παύσωσι καὶ οἱ Ἕλληνες ἠδύναντο ἐν γνώσει τῶν Ρωσικῶν Ἀρχῶν καὶ μετὰ διαβατηρίων νὰ πλέωσιν ἐλευθέρως πρὸς ἐμπορίαν. Ἐπὶ τοῦ τελευταίου δὲ τούτου ἀντικειμένου ἔχομεν τὴν ἐπομένην πρὸς τοὺς Σαμίους διακήρυξιν τοῦ ναυάρχου Σπυριδῶφ.

Εἰς τὸν λαὸν τῆς Σάμου.

Ὅποιος ἤθελεν εἰρεθῆ χωρὶς τῆς διαταγῆς μας διὰ τὴν μεταφορὰν γεννημάτων, τὰ πλοῖά μας τοὺς τοιοῦτους ἐδιωρίσθησαν νὰ τοὺς συλλαμβάνουν, καθὼς καὶ ἐκείνους ὁποῦ ἤθελεν εἰρεθῆ χωρὶς πασαπόρτι καὶ μεταφέρουν γεννήματα. Ἡμποροῦν νὰ πάθουν, νὰ χαθοῦν. Ὅποιος ἀπὸ σᾶς χωρὶς χρήματα θὰ μεταφέρῃ τροφὰς εἰς τὰ Τουρκικὰ πλοῖα καθὼς καὶ εἰς τὰ Γραικικὰ μέρη, τὰ ὁποῖα τόρα ἔμειναν εἰς τοὺς Τούρκους, φθάνει νὰ ἔχη τὴν ἄδειαν καὶ τὰ Τουρκογραικικὰ εἰμποροῦν νὰ μεταφέρουν τὰς τροφὰς εἰς τὴν νῆσόν σας. Ἐπομένως καὶ ἀπὸ ἐσᾶς τοὺς Γραικοὺς νὰ μεταφέρουν αὐτὰς τὰς πραγματείας ἐλευθέρως καὶ νὰ ταξειδεύουν ὅπου θέλουν πρὸς πώλησιν καὶ τὰ Τουρκογραικικὰ εἰς ἡμᾶς, καὶ ἐσεῖς οἱ Γραικοὶ εἰς τὰ Τουρκικὰ παράλια καὶ νησιά, καθὼς ἄνωθεν ἐγράψαμεν.

Ἰουλίον 3 1774.

Ἀμιράλες Σπυριδῶφ.

Συμφώνως δὲ πρὸς τὴν ἀνωτέρω διακήρυξιν, τὴν οὐχὶ λίαν εὐκατάληπτον οὖσαν, ὁ Ἐπιμελητῆς τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους Παῦλος Νεστερῶφ ἔπεμψε τὸ ἐπόμενον ἐπεξηγηματικὸν δῆθεν πρὸς τὸν λαὸν τῆς Σάμου ἔγγραφον.

Εἰς τὸ νησί τῆς Σάμου.

Ἐδόθη ἀπὸ τὸν ὑπερεξοχώτατο ἀφέντην ἀμιράλιον καὶ καβαλιέρο Γρηγόριον Ἀρδριεβιέβην Σπυριδοβορ εἰς τὸ νησί ἐδικό σας ἀπὸ τὰς τρεῖς τοῦ Ἰουλίου τοῦ παρόντος χρόνου προσταγαίς, ἀνάμεσα εἰς τὰς ὁποίας διαλαμβάνει πῶς καὶ ἀπὸ τὸ νησί τὸ ἐδικό σας εἰμπορεῖ νὰ στείλετε διὰ πραγματείας εἰς τὰ Τουρκικὰ νησιά καὶ τόπους, ὅμως νὰ μὴν ἦναι μὲ φάγουλα ἀπὲ τὰ πράματα ὁποῦ εἶναι πολεμικά, ὁμοίως καὶ ὅσα μεταχειρίζονται διὰ φτιάξιμο καραβίων. Μ' ὄλο τοῦτον σᾶς προστάλω αὐτὴν τὴν πραγματείαν νὰ μὴν ἔχετε νὰ στείλετε ἀπὸ τῆς 14 τοῦ παρόντος Ἰουλίου μηνὸς καὶ περῶν-

τας ἢ δεκατέσσαραις, εἰμπορεῖτε γὰ στείλετε εἰς τοὺς τόπους τοὺς
Τούρκικους καὶ κατὰ τοῦτο γὰ κάμη μόνος τὴν ἐκπλήρωσι, ὡς προσ-
τάξει ὁ ὑπερεξοχώτατος καὶ ὑγειαίρετε.

4 Ἰουλίου 1772 ἔτος.

(Γ. Σ.) Παῦλος Νεστερώφ.

Τὸ ἔγγραφον τοῦτο, γεγραμμένον ἐν ἡμικλάστῳ χάρτῃ Ρωσιστί τε
καὶ Ἑλληνιστί καὶ φέρον τὴν σφραγίδα ἐπὶ ἰσπανικοῦ κηροῦ καὶ τὴν
ὑπογραφὴν τοῦ Νεστερώφ, εἶναι πλήρες ἀνορθογραφῶν καὶ δεικνύει τὴν
μεγίστην τοῦ μεταφραστοῦ ἀμάθειαν· πολὺ ἔμως χείρων καὶ Δηλίου,
τὸ δὴ λεγόμενον, πρὸς κατάληψιν δεομένη κολυμβητοῦ εἶναι ἢ ἐπομέ-
νη προκήρυξις τοῦ αὐτοῦ Ἐπιμελητοῦ τῶν Κυκλάδων, ἐξαγγέλλοντος
τοῖς Σαμίοις ὅτι κατὰ τὴν γενομένην ἀνακωχὴν ἡ Σάμος ἔμεινεν ὑπὸ
τῷ κράτει τῶν Ρώσων.

Εἰς τοὺς προεστοὺς καὶ συντόχους καὶ εἰς ὅλον τὸν κοινὸν λαὸν
τῆς Σάμου ἱερεῖς καὶ εἰς τὸν λαόν.

Ἐστάλη εἰς τοῦ λόγου σας ἀπὸ τὸν αὐτὸν ὑπερεξοχώτατον ἀν-
θέτην ἀμηράλιον καὶ καβαλιέρην Γρηγόριον Ἀνδρεγέβιτσην Σπυ-
ρίδοβον προσταγὴ εἰς τὰς τρεῖς τοῦ Ἰουλίου τοῦ νῦν ἔτους εἰς τὸ
νούμερο 206. Στοχασθῆτε σεῖς πῶς ὁ παροικτιζμῶν Θεὸς ἡμῶν Ἰ-
ησοῦς Χριστὸς πῶς ἠξίωσε γὰ ἦσθε ὑποκάτω εἰς ἀρχηγὸς Χριστια-
νοὺς καὶ ὁμοπίστους τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως καὶ ὁμολογίας
τῶν Γραικῶν.

Εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην καὶ ἔπειτα εἰς τοῦ λόγου σας εἶναι γνω-
στὸν ὅτι ἡ ἡγιασμένη ὑπὸ τῆς σοφίας ἢ αυτοκρατορίσσης τῆς ὀρθοδό-
ξου ἡμῶν πίστεως, μεγάλη ἰμπερατορίσσης, τῆς ὁποίας γὰ τῆς δώση
ὁ παροικτιζμῶν πλάστης μας Θεὸς μακροβιότητα εἰς τὴν ἡγιασμένην
αὐτῆς βασιλείαν εἰς πολλά, εἰς πολλά, εἰς πολλὰ ἔτη. Λέγω τῆς
εὐσπλαγχνικωτάτης καὶ αυτοκρατορικωτάτης μητρὸς ἡμῶν. Ὁμοίως
καὶ εἰς τοὺς πιστοὺς αὐτῆς ὑπηκόους, οἱ ὅποιοι εὐτυχοῦν ὑποκάτω
εἰς τοὺς ἡγιασμένους αὐτῆς πόδας. Ὅποιον μὲ τὴν σοφίαν αὐτῆς ὁ ὑ-
ψηλότετος γκενεράλες καὶ μέγας γράφος Ἀλέξιος Γρηγορίεβιτς Ὁρ-
λόβης καὶ διὰ μέσον αὐτοῦ τοῦ πληρεξουσίου καὶ ἀρχηγοῦ καὶ ἐξου-
σιαστοῦ τοῦ ἀρχιελάγου καὶ τῆς μεσογείου θαλάσσης, εἰς τοὺς αἰ-
γιαλοὺς καὶ εἰς τὴν θάλασσαν, καθὼς ἦτο πρέπον διὰ τὰς Ρωσικὰς
νίκας καὶ διὰ τὴν ὁμοπιστίαν, μὲ ὅλην τὴν δύναμιν αὐτὸς ὁ ὑψηλό-
τατος καὶ ἐκλαμπρότατος καὶ ὑψηλὸς προστάτης καὶ κύριος, χειροθέ-

της εἰς ὄλους τοὺς ἐδρῖσκομένους μαζί μας, τροπαιοφόρος, εὐσπλαγχνος εἰς τὰ πάντα (τοῦ ὁποίου δός, Κύριε, χρόνους πολλοὺς) ἔχοντας τὴν τάξιν μὲ τὴν σοφίαν του ὠδήγησεν, ἐκαθωδήγησεν καὶ ἔφερεν εἰς ἀνακαιουόργωσιν τοῦ νῦν καιροῦ καὶ ἔγειρε συνθήκη, ὅπου καὶ τὸ ρησὶ τὸ ἰδικόν σας τόρα ἔμεινεν εἰς τοῦ λόγου μας διὰ τὰ κυβερνηθῆτε καὶ ἐσεῖς μὲ ὅμοιον τρόπον καθὼς ἔχουν ὑπόδειγμα καὶ τὰ ἄλλα ρησῖα.

Καὶ διὰ τοῦτο χωρὶς ἄργησαν τὰ ἐλθῆτε καὶ τὰ φανερωθῆτε εἰς τὸν ὑπερεξοχώτατον ἀθέντην μαζί μὲ τοὺς φρονίμους καὶ ἐμπιστευμένους καὶ τιμημένους πρώτους ἀνθρώπους καὶ μερικοὺς ἀπὸ τὰ ἱερωμένα πρόσωπα, διὰ τὰ λάβετε ἀπὸ τὸν ὑπερεξοχώτατον ὡσὰν ὁμόπιστοι τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν καὶ Ρωμαϊκῆς πίστεως καὶ ὁμολογίας χριστιανικῆς, λέγω ἀπὸ τὸν ἀμηνάμιον, ρουθεσίας. Ἐγὼ μὲ τὴν παρακάλεισιν ὄλων τῶν Ρωμαίων τῶν ρησίων μας καὶ πρώτων συντόχων ἔχω βάρος εἰς τοῦ λόγου μου τὰ διορθώσω ὅλα τὰ ρησῖα καὶ τὰς ὑποθέσεις τῶν Ρωμαίων καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἰμπορῶ τὰ σᾶς παραβλέψω. Καὶ σᾶς δίδω τὴν εἰδησιν τί ἔχετε χρέος τὰ κάμετε. Ἄς ἦσθε ἐντυχισμένοι. Ἐγὼ ἐπιθυμῶ τὰ κάμω τὸ εὐάρεστόν σας, καὶ μὲ τοῦτο μὲνω καλοθελητής σας.

6 Ἰουλίον 1772.

(Τ. Σ.) Παῦλος Νέστερῳφ.

Ἐν τούτοις ἐν ᾧ κατὰ τὴν γενομένην σύμβασιν, τὰ στρατιωτικὰ τῆς Τουρκίας ἔργα ἔδει νὰ μένωσι στάσιμα, ἢ Ὑψηλὴ Πύλη ὅμως, πολεμοῦσα τότε ἐν Συρίᾳ πρὸς τὸν ἐξ Αἰγύπτου εἰσβαλόντα Ἀλῆ βέην, ἀπεφάσισε νὰ ἐκπέμψῃ ἐκεῖτε τὸν στόλον τοῦ Οὐιλκινίου καὶ στρατὸν ὑπὸ τὸν Μουσταφᾶν πασᾶν· τοῦτο δὲ ὁ Ὁρλώφ παρῆλθαι τῆς συμβάσεως ἐκλαβὼν, ἀπέστειλε στολίσκον μὲν εἰς Ἀδριατικὴν πρὸς παρακάλεισιν τῶν κινήσεων τοῦ στόλου τοῦ Οὐιλκινίου, μοῖραν δὲ στόλου ὑπὸ τὸν ὑποναύαρχον Δέζεν εἰς τὸν μεταξὺ Ἐλλάσσοнос Ἀσίας καὶ Σάμου ἑπταστάδιον πορθμὸν καὶ πλοῖά τινα εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Κύπρου καὶ τῆς Συρίας. Ἡ ὑπὸ τὸν ὑποναύαρχον Δέζεν μοῖρα, προσορμισθεῖσα εἰς Σάμον, παρέμεινεν αὐτόθι, ἄχρις οὔ, ἠττηθέντος τοῦ στόλου τοῦ Οὐιλκινίου ὑπὸ τοῦ Κονογέφ, ἢ Πύλη συνωμολόγησε νέαν ἀνακωχὴν τοῦ πολέμου. Ἐν τούτοις πολλάκις ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ Ρωσικὸς στόλος διέμεινεν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ πελάγει, ἢ Σάμος διετέλεσε καταφύγιον αὐτοῦ, ὁ δὲ ἑπταστάδιος πορθμὸς ὑπῆρξε στάδιον τῶν κινήσεων καὶ

τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ κατὰ τῶν Τούρκων (1). Μικρὸν δὲ πρὸ τοῦ τέλους τοῦ πολέμου ἐκείνου καὶ ἐθελονταὶ ἐκ Σάμου εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ Ρωσικοῦ στόλου προσελήφθησαν· ἐπειδὴ δὲ οἱ πρόκριτοι τῆς νήσου ἐνόμιζον ὅτι οἱ ἐθελονταὶ ἐκείνοι δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένοι τῶν νενομισμένων φόρων καὶ ἀγγαριῶν καὶ ἐπέβαλλον εἰς αὐτοὺς τοιοῦτους, διετάχθησαν οἱ πρόκριτοι νὰ παύσωσιν ἀγγαρεύοντες καὶ φορολογοῦντες τοὺς ἐθελοντὰς διὰ τῆς ἐπομένης ἐπιστολῆς.

Κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ ἐκλαμπροτάτου καβαλιέρου γενεράλε καὶ τὰ λοιπὰ ποῦ μᾶς ἔδωκε τοῦ καπετὰν Γεώργη Λέφα καὶ καπετὰν Γιάννη Γαβαλά.

Θέλετε ξεύρει ἐσεῖς οἱ παπάδες καὶ οἱ προεστοί.

Ὅποιος εἶναι γραμμένος στὴν βασιλικὴν δούλεψιν δὲν ἔχει νὰ κάνη ἀγγαρία μηδὲ νὰ δίνῃ δασίματα ἀπότους γραφτῆ, παρὰ τὸ δέκατο τοῦ πράγματός του καὶ νὰ βλέπεστε ἀπὸ σήμερον καὶ ὀμπρὸς ὅσοι ἄνθρωποι εἶναι μαζί μου γραμμένοι ἀπὸ τὰ χωρία σας, νὰ μὴν μπορῆτε νὰ πειράξετε τὰ σπήτιά των μήτε σὲ ἀγγαρία μήτε σὲ ἄλλο τίποτε καὶ μοῦ γράψουτε πῶς τοὺς πειράξετε, θέλετε ξεύρει πῶς θὰ πηγαίνω στοῦ ἐκλαμπροτάτου γενεράλη καβαλιέρου νὰ στέλνῃ νὰ σᾶς πιάρῃ ἐδῶ καὶ νὰ σᾶς παιδεύῃ καὶ ὕστερα μὴν παραπονεῖσθε· διατὶ ἄνθρωπος ὁ γραμμένος εἰς τὴν βασιλεία, ἀγγαριαὶς δὲν κάνει μηδὲ δασίματα δὲν τοῦ πέρνουνε, μὰ τὸν πληρόνει καὶ τοῦ δίνει πάγα καὶ εἶναι στὸ στράτευμα τὸ βασιλικὸ καὶ κάρεις δὲν εἰμπορεῖ νὰ τὸν πειράξῃ παρὰ ἢ βασιλεία ὁποῦ τὸν πληρόνει, καὶ ἔτσι νὰ τὸ ἡξεύρετε. Ὅχι ἕτερο καὶ οἱ χρόνοι σας πολλοί.

1774 Μαΐου 3.

Καπετὰν Γιάννης σᾶς γράφω.

Ὅτε τῆ 10 Ἰουλίου 1774 ἡ ἐν Καίναρτζικ συνθήκη ἔθηκε πέρμα εἰς τὸν μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας πόλεμον, ἡ δὲ πρώτη διὰ τοῦ ἰζ'. τῆς συνθήκης ἄρθρου ὑπεχρεώθη νὰ ἀποδώσῃ τῆ δευτέρῃ πᾶσας τοῦ Ἑλληνικοῦ πελάγους τὰς νήσους, τότε καὶ ὁ ναύαρχος Ὀρλώφ ἀνεκάλεσε τὸν παρ' αὐτοῦ διορισθέντα ἐν Σάμῳ δικικητὴν. Ἐν τούτοις μετὰ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἐπελθοῦσαν καταστροφὴν, πολλοὶ τῶν ταλαιπώρων Πελοποννησίων κατέφυγον εἰς Σάμον, ἔνθα, φιλοφρονεστᾶτης τυχόντες ὑποδοχῆς, συνεστήσαντο ἐν διαφόροις μέρεσιν ἰδίας συνοικίας

---

(1) Storia della ultima guerra etc. Tom. III. p. 123. Tom. XIII. p. 1617.

ως τὴν ἐν Βαθει, ἄχρι τοῦ νῦν καλουμένην Μωραϊτοχωῶρι, καὶ ἑτέρας.

Τῇ 10 Μαΐου 1781 ἐνέσκηψεν εἰς Σάμον, εἰσαγαγόντος ταύτην Ἰωάννου τινὸς Κρητικοῦ, ἡ μάλιστα τῆς πανώλους, ἀποβιωσάντων ἐν Χώρα τεσσαράκοντα ὀκτὼ ἀνθρώπων. Ἐνέσκηψε δὲ πάλιν αὕτη τῷ ἔτει 1788, ὅτε πολλῶ πλείους ἀπανταχοῦ τῆς νήσου ψυχὰς ἔστειλεν εἰς τὸν ἄδην· τοσαύτην δ' ἐπίτασιν ἐντὸς μικροῦ ἔλαβε τὸ νόσημα, ὥστε ἡ κωμόπολις τῶν Μυτιληνῶν περιῆλθε σχεδὸν εἰς ἐρήμωσιν, βᾶτοι δ' ἐφύησαν ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῖς. Κατὰ Ἰούνιον δὲ τοῦ 1789 στόλος Τουρκικὸς ἐκ δέκα καὶ τεσσάρων πλοίων, καταναυμαχηθεὶς μέσῳ Μυκόνου, Σύρου καὶ Τήνου ὑπὸ τοῦ περιβοήτου Λάμπρου Κατζώνη, κατέφυγεν εἰς Σάμον, ἔνθα ὀπλίτας ἀποβιβάσας, κατέλαβε τὸ ἀνατολικὸν τῆς νήσου ἄκρον καὶ, ὀχυρώσας καὶ περιχαρακώσας, ἐξώπλισεν αὐτὸ διὰ πολλῶν τηλεβόλων. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἐκείνην ὁ τοῦ Κατζώνη καὶ ὁ τοῦ ἐκ Κύρνου ἀτρομήτου, ἀλλὰ δολίου αὐτοῦ συμμάχου Λαυρεντίου Γουλιέλμου στόλος προσωρμίσθη εἰς Κέα ἵνα ἐπισκευάσῃ τὰς ζημίας αὐτοῦ καὶ τραπῆ ὕστερον πρὸς καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ· τοῦ Λαυρεντίου δὲ ἐπὶ ποικίλαις προφάσεσι μὴ θέλοντος νὰ πράξῃ τοῦτο, ἀπέπλευσε μόνος ὁ Κατζώνης μετὰ τῶν ἰδίων πλοίων τῇ 21 Ἰουνίου ἐκ Κέας καὶ κατηθύνθη πρὸς τὴν Σάμον. Καταληφθεὶς ὁμως κατὰ τὸν πλοῦν ὑπὸ κλύδωνος σφοδροῦ, ἠναγκάσθη νὰ προσορμισθῇ εἰς Μύκονον, κάκειθεν ἐπανέλθη εἰς Κέα· οἱ δ' ἐν Σάμῳ Τοῦρκοι, λαβόντες ἐπιουρίαν ἐκ δώδεκα πλοίων, ἐξέπλευσαν, ἀρχομένου τοῦ Αὐγούστου, ἐκ Σάμου πρὸς καταδίωξιν τοῦ περιφήμου ἐκείνου πειρατοῦ.

Τοῦ δεκάτου καὶ ὀγδόου αἰῶνος λήγοντος, ἐπῆλθε γεγονός τι εἰς τὴν ἀντικειμένην ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἡπείρου Νέα Ἐφεσον, τὸ ὅποιον πολλοὺς ἐγέννησε περισπασμοὺς τοῖς τε ἐκεῖ Χριστιανοῖς καὶ τοῖς ἐν Σάμῳ προκρίτοις. Κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1798 Νεοεφέσιός τις, Γεώργιος Διζλάλογλους τοῦνομα, ἐν μέθῃ διατελῶν, ἐξέφρασε παρουσίᾳ πολλῶν αὐτοῦ συμπολιτῶν μωαμεθανῶν τὴν προθυμίαν νὰ ἀσπασθῇ τὸν ἰσλαμισμόν· προθύμως δὲ οἱ Τοῦρκοι τοὺς λόγους τοῦ οἰνοβαροῦς παραδέξαμενοι, προσήγαγον αὐτὸν ἀθύρῃ ἐνώπιον τοῦ καδδῆ τῆς Νέας Ἐφέσου, ἔνθα ἐκεῖνος προσωμολόγησε τὴν ἄχαριν αὐτοῦ διάθεσιν καὶ ἀνεκνήρυχθη οὕτως ὀπαδὸς τοῦ Μωάμεθ. Ἀνανήψας δὲ τὴν ἐπιούσαν ἐκ τῆς μέθης καὶ τὸ ἑαυτοῦ σφάλμα κατιδὼν, ἐλυπήθη σφόδρα καὶ, εὐκαιρίας τυχόν, διεπεραιώθη εἰς Σάμον ἵνα ἐν δάκρυσιν καὶ ἐν μετανοίᾳ ἐξαγοράσῃ αὐτόθι τοῦ ἁμαρτήματος αὐτοῦ τὴν ἄφεσιν. Τῷ καιρῷ ἐ-

κείνῳ ἐκτίζετο ἐν Νέῃ Ἐφέσῳ ἀδείῃ κυβερνητικῇ ὁ περικαλλῆς ναὸς τοῦ ἁγίου Γεωργίου, οἱ δ' ἐγγύριοι Τούρκοι, θέλοντες νὰ ἐμποδίσωσι τὴν οἰκοδομὴν αὐτοῦ, ἐδράζαντο τῆς περιστάσεως τῆς φυγῆς τοῦ ἐξωμότου καὶ ἤρξαντο κηρύσσοντες ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἐφόνευσαν τὸν πρῶτον ὁμόθησκον αὐτῶν Γεώργιον καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ὑπὸ τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ. Οἱ δὲ δημογέροντες, βλέποντες ὅτι ὁ ναὸς ἔμελλε νὰ κατεδαφισθῆ, αὐτοὶ δὲ ἤθελον μείνει ἄνευ προσευκτηρίου οἴκου, ἔσπευσαν νὰ ἐξαγγείλωσι πρὸς τὸν καθδὴν ὅτι ὁ Γεώργιος μετέβη εἰς Σάμον, ἔνθα καὶ ἔζη. "Οθεν πέμψας ὁ καθδὴς, ἀπήτει τὴν παράδοσιν αὐτοῦ παρὰ τοῦ Βοεβόδα τῆς Σάμου· ὁ δέ, καίπερ τῶν προϋχόντων τῆς Σάμου παντοιοτρόπως προσπαθησάντων νὰ σώσωσι τὸν ἀρνησίθησκον, ἀπέστειλεν αὐτὸν πρὸς τὸν καθδὴν, ὅστις διώρισεν αὐτὸν νεωκόρον ἔν τινι τεμένει, πολλὰ μὲν αὐτῷ ὑπισχνούμενος ἀγχθὰ, εἰ ἐνέμενεν εἰς τὴν ἐξωμοσίαν, πολλὰ δὲ ἀπειλῶν κολαστήρια ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει. Ἄλλ' ὁ Γεώργιος, εὐρῶν πάλιν καιρὸν, ἐδραπέτευσεν εἰς Σάμον, ἔνθα, κρυπτόμενος, διῆγε τὸν βίον ἐν μετανοίᾳ· σκεφθεὶς ὅμως ὅτι δημοσίᾳ τὸν Χριστὸν ἀρνησάμενος, ὤφειλεν, ὅπως συγγνώμης παρὰ Θεοῦ τύχῃ, καὶ δημοσίᾳ αὐτὸν νὰ ὁμολογήσῃ, προσῆλθεν οἴκοθεν εἰς τὸν Βοεβόδαν τῆς Σάμου καὶ ἤρξατο ὑβρίζων μὲν εἰς τὸν Μωάμεθ, ὡς εἰς ψευδοπροφήτην, κηρύσσων δὲ τὸν Χριστὸν Θεόν. Ἐξοργισθεὶς δ' ἐκ τούτου ὁ Βοεβόδας, καθείρξε τὸν Γεώργιον καὶ διὰ χιλίων μαστιγώσεων ἐτιμώρησε· παρεμβάντων ὅμως τῶν προϋχόντων τῆς Σάμου, ὁ Βοεβόδας συγκατένευσεν ἀντὶ χρημάτων νὰ ἀπαλλάξῃ αὐτὸν τῆς εἰρκτῆς. Ἄλλ' ὁ Γεώργιος, τοῦ μαρτυρίου τὸν θάνατον ἐπιδιώκων, διεπεραιώθη τότε εἰς Νέαν Ἐφεσον καί, ὁμολογήσας ἐνώπιον τῶν Τούρκων τὴν τε πλάνην αὐτοῦ καὶ τὴν εἰς τὴν πατριὸν θρησκείαν ἀφοσίωσιν, ὑπέστη τῇ 5 Ἀπριλίου 1801 θάνατον βασάνων καὶ ὀδύνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

Σφοδρὸς καύσων καὶ σεισμοὶ ἐν Σάμῳ, φατρὶαι Καρμανιόλων καὶ Καλικαντζάρων, λοιμὸς ἐν Παγώνδα (1800—1821).

Ὁ δέκατος ἑνατος αἰὼν ἐπροοιμιάσθη ἐν Σάμῳ διὰ γεγονότων, ἀπι-

να ἦσαν ὡς εἶπειν προμηνύματα τῆς ἐπισημότητος τῶν μελλόντων κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ νὰ συμβῶσι. Κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1804 ἐγένετο ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καύσων σφοδρότατος, περὶ οὗ ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ κώδικι τοῦ Μοναστηρίου τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τάδε. « Ἐν ἔτει αὐτῷ μὴν Ἰουλίῳ, ἡμέρᾳ σαββάτῳ, ὑπάρχουσα ἡ σελήνη ἡμερῶν δεκατριῶν, ἀνέτειλε συσκοτασμένη, ὅτιον σάκκον ἐνδεδυμένη, κατὰ τὸν λόγον, εἰς διάστημα ὠρῶν δύο. Ὅθεν ἔκαμε τόσην καῦσιν ὁ ἥλιος, ὥστε ὅπου ὠμοιώθησαν τέσσαρες ἡμέραι καὶ νύκτες ὡς κάμινος Χαλδαϊκῆ καὶ ἔκαυσε τὰς ἀμπέλους καὶ πᾶν λῆχανον καὶ πᾶν ξύλον ἄγριον καὶ ἡμερον, πλείστα δὲ ζῶα καὶ ἄνθρωποι ἐξ αὐτοῦ ἀπεβίωσαν»(1). Τρεῖς δὲ ὀψιαιτέρον μῆνας, σεισμός σφοδρὸς ἐδόνησε τὴν νῆσον, περὶ οὗ ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ Μοναστηρίου τοῦ Σταυροῦ ἀποσπῶμεν τάδε. « Ἐν ἔτει 1804, Ὀκτωβρίου 8 ἐπὶ ις' σελήνης, σάββατον ἐσπέρας, ἔγεινε σεισμός ἰσχυρός, δονηθείσης τῆς γῆς ἐκ θεμελίων αὐτῆς, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἔγειναν σὺν τούτῳ καὶ ἕτεροι δύο μείονες ». Ἀναμφιλέκτως δὲ ὁ μὲν καύσων ἐκεῖνος προεσήμαινε τὸ ἅγιον τῆς ἐλευθερίας πῦρ, ὅπερ ἔμελλε κατόπιν νὰ διαθερμάνῃ τοὺς Σαμίους ἅπαντας, ὁ δὲ σεισμός προοιωνίζε τὸν κλόνον, ὃν ἐπέπρωτο νὰ ὑποστῇ ἡ Τουρκικὴ δύναμις ἐπὶ τε τῆς Σάμου καὶ ἐπὶ τῆς παρακειμένης ἡπείρου ὑπὸ τῶν Σαμίων.

Ἔργον τῆς τυραννίας σύνθητες εἶναι ἡ διέγερσις παθῶν καὶ ἐχθροτήτων ἀνὰ μέσον ἀδελφῶν καὶ ὁμοπολιτῶν· διότι ὁ δεσπότης ἀντὶ τοῦ προλαμβάνειν καὶ διασκεδάζειν τὰς διαιρέσεις, συμφέρον τούναντίον εὐρίσκει εἰς τὸ ἐνσπεῖρειν καὶ ὑποθάλπειν αὐτάς. Ὅσακις δ' ὁ λαός, ὃν ὁ

---

(1) Περὶ τοῦ καύσωνος τούτου ἀπαντῶμεν καὶ ἐν ἐτέρῳ σημειώματι τὰ ἐπόμενα.

« 1804 Ἰουλίου 10 κυριακῇ βράδῳ ἐφάνη τὸ φεγγάρι, ἦγουν ἡ σελήνη, πολλὰ θαμπῆ καὶ κόκκινη. Τὸ πικρὸν δευτέρα καὶ τρίτη ἔγεινε μία καῦσις ὑπερβολικῆ τοῦ ἀέρος καὶ ἐπύρωσε τὸν ἥλιον τόσον, ὅπου οἱ ἄνθρωποι δὲν εἰμποροῦσαν νὰ ἀναστενάξουν ἔξω εἰς τὸν ἥλιον ἀπὸ τὴν πύραν τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ ἀέρος οὔτε εἰς τὸ σπήτιον. Ἐγειναν τὰ δύο τοιχεῖα κατάθερμα καὶ ἐφευγαν εἰς τὰ ὑπόγεια τῶν ἀνωγείων ὀσπητίων καὶ εὕρισκαν ὀλίγην ἀνεσιν. Ἐχάθη καὶ ἐκατακάθη τὸ μαζοῦλι τῶν ἀμπελίων, ὅσα κλήματα ἦσαν λογγωμένα εἰς δυνατὴν γῆν ἐγλύτωσαν· εἰ δὲ τὰ ἄλλα ὄλα ἐχάθησαν. Ἐξηράθησαν δένδρα, καρυές καὶ κλαδία ἄγρια, εἰς ὅλο τὸ νησί ἔγεινε φθορὰ μαζουλίου. Φαίνεται ν' ἀπόθανε καὶ ἓνας ἄνθρωπος κατὰ τὸ Παλαιὸν Καρλόβασι. Παγχόσιμος ἔγεινεν αὐτῇ ἡ καῦσις καὶ ζημία· πολλοὶ καὶ ἀλλαχοῦ ἐχάθησαν ἄνθρωποι, μάλιστα εἰς τὴν Πόλιν ».

ζυγός βαρύνει, τυγχάνει πεπροικισμένος υπό τῆς φύσεως διὰ πνεύματος ζωηροῦ καὶ δυσυποδουλώτου, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὰ πάθη ἐξεγείρονται παρ' αὐτῷ σφοδρότερον καὶ ἡ ἔκρηξις αὐτῶν ἀποβαίνει εὐχερестέρα ἅμα καὶ κινδυνωδεστέρα· ὅθεν ὁ τι εἶδομεν κατὰ τὴν πρώτην τῆς Σαμιακῆς ἱστορίας περίοδον ἐπισυμβαῖνον ἐν τῇ μεταξύ λαοῦ καὶ γεωμόρων ἀπαύστῳ διαμάχῃ, τοῦτ' αὐτὸ ἐπῆλθε καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐν Σάμῳ. Ὁ Τουρκικὸς δεσποτισμὸς παρήγαγε πάθη δυσκλήθεκτα μετὰξὺ τῶν ὀμοπολιτῶν, μικραὶ δὲ ἀφορμαὶ ὄθησαι ἐπήνεγκον τὴν ἔκρηξιν αὐτῶν, ἧς ἀποτέλεσμα ἐγένετο χρονία καὶ πατριδοφθόρος πάλῃ τῶν Σαμίων πρὸς ἀλλήλους.

Πάντες οἱ ὑπὸ τῇ Τουρκικῇ δυναστείᾳ τελοῦντες Ἑλληνικοὶ λαοὶ διωκοῦντο τὸ σύνθηδες ὑπὸ ἐγχωρίων προϋχόντων, οἵτινες ἐχρησίμευον ὡς μεσότειχον μετὰξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς κυριάρχου ἐξουσίας. Οὔτε δημάρχου οὔτε ἄλλης τινὸς ἀρχῆς τὸ πρὶν ὑφισταμένης, οἱ προϋχόντες καθ' ἐκάστην Κυριακὴν ἐν τῷ προνάῳ τῆς καθεδρικῆς ἐκκλησίας τοῦ χωρίου αὐτῶν καθήμενοι, ἐδίκαζον τοὺς διαφορομένους· συνίστων ἄρα εἰδὸς τι ἀριστοκρατίας, ἐνιαχοῦ διαδοχικῆς, ἣτις ὁμως ἔνεκεν τῶν ἐθνικῶν περιστάσεων, ἔνεκεν αὐτοῦ τοῦ πολιτικοῦ τῶν Τούρκων συστήματος, ἐστερεῖτο ὀμολογουμένως πάντων τῶν προσόντων, καὶ ἡ ἀριστοκρατία κέκτηται ἀλλαχόθι· ἀλλὰ καὶ τοιοῦτοι ὄντες οἱ πρόκριτοι, ἀπήλαυον μεγίστης παρὰ τῷ λαῷ τιμῆς. Οὐδεὶς ἐκάθητο ἐνώπιον προκρίτων, οὐδεὶς εἰσῆρχετο ἐν καφενείῳ, ἐνθα ἦσαν τοιοῦτοι, οὐδεὶς ἐκάπνιζεν, οὐδεὶς ἢ ἔργῳ ἢ λόγῳ ἠσχημόνει προκρίτων παρόντων. Οἱ τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους *κοτζαμπάσιδες*, ἔνεκα τοῦ πλούτου καὶ ἰδιαιτέρων εὐνοιῶν μᾶλλον ἢ ἔνεκα προσωπικῆς ἀξίας εἰς τὸν τοῦ προκρίτου ἀνυψούμενοι βαθμόν, ὤφειλον νὰ ὑπέικωσιν εἰς τὰ τῶν Τούρκων νεύματα· τούτου δ' ἔνεκα καὶ παρ' αὐτὴν αὐτῶν τὴν θέλησιν δυσηρέστον ἐνίοτε τῷ λαῷ. Ὡς ἐκ τῆς θέσεως, ὡς ἐκ τοῦ κινδύνου, ὃν μᾶλλον τῶν λοιπῶν ὑπηκόων διέτρεχον, ὑπεχρεοῦντο οἱ πρόκριτοι νὰ ᾧσι καὶ μετριοπαθέστεροι περὶ τὰς ἐκφράσεις καὶ σκεπτικώτεροι περὶ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν. Καὶ ὁμως ὁ περὶ τὴν μελέτην τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας ὑπὸ τῷ Τουρκικῷ ζυγῷ ἐγκύψας δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι πλείοσαι ὀφείλονται χάριτες τῇ τάξει ταύτῃ τῶν προκρίτων, τῶν συγκρατησάντων ἐν ἑαυτοῖς τὴν παραλελυμένην ἐθνικὴν δύναμιν καὶ, κατὰ τὸ ἐνόν, περιστειλάντων τὴν αὐθάδειαν καὶ τὴν ἀτασθαλίαν τῶν κατακτητῶν.

Ἦδη ἀρχομένου τοῦ ὀκτωκαιδεκάτου αἰῶνος, ἀνὴρ τις ἐκ Θουμανῶν τῆς Χίου, Χατζῆ Μανόλης τοῦνομα, ἐπιστρέφων εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα ἐξ Ἱεροσολύμων, ἔνθα δι' εὐλάβειαν εἶχε μεταβῆ, ἀφίκετο εἰς Σάμον· εὐρῶν δὲ τὴν αὐτόθι διαμονὴν εὐχάριστον καὶ ἀπηλλαγμένην τῶν καταπιέσεων, ὅσας ἐν Χίῳ καὶ ἀλλαχοῦ οἱ Τοῦρκοι διὰ τὸν πολὺν αὐτῶν ἀριθμὸν διέπρασσαν, ἀπεφάσισε γὰρ ἐγκαταβίωσθαι ἐν Σάμῳ. Ὄθεν νυμφευθεὶς ἐν Βαθεῖ τὴν θυγατέρα ἑνὸς τῶν πρῶχόντων, ἔσχεν ἐξ αὐτῆς πέντε μὲν υἱούς, Γεώργιον, Κυριακόν, Ἰωάννην, Σταυρινὸν καὶ Θεόδωρον καλουμένους, μίαν δὲ θυγατέρα. Νουεχῆς ὁ Χατζῆ Μανόλης ὢν καὶ ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ἀμαθείας μικρὰς τινὰς γνώσεις κεκτημένος, ἤρξατο ἐξασκῶν ἐπὶ τῶν συνεγχωρίων αὐτοῦ ἐπιρροήν, ὡς λόγιος τιμώμενος καὶ κοσμοπολίτης· ἀνδρωθέντες δὲ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἀγωγῆς καλῆς πως λαχόντες, συνδεδεμένοι τε πρὸς ἀλλήλους ὄντες, ἐπηύξησαν τὴν ἐπὶ τῆς νήσου πατρικὴν ἐπιρροήν διὰ τε τῆς ἰδίας ἰκανότητος καὶ διὰ τῶν σχέσεων, ἃς ἐξ ἀγγιστεῶν συνῆψαν. Τεκνοποιήσαντες δὲ συνέδεσαν δι' ἐπιγαμιῶν νέους δεσμούς, ἰδίως μετὰ τὸν γάμον μιᾶς θυγατρὸς τοῦ Ἰωάννου μετὰ τοῦ ἐκ Χώρας λίαν τότε ἰσχύοντος Ἰωάννου Ἀνδρεαδάκη, ὥστε περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος πολὺ τῆς Σάμου μέρος διετέλει ὑπὸ τῆς ἠθικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ἐξαρτήσεως τῶν ἀπογόνων τοῦ Χίου Χατζῆ Μανόλη. Ἡ τοιαύτη τῶν πραγμάτων κατάστασις δὲν εὐηρέσκει βεβαίως πολλοῖς τῶν Σαμίων, μὴ ἀνεχομένοις νὰ ἄρχωνται ὑπὸ τῶν ἀπογόνων ἑνὸς ἀλλοδαποῦ· ἐπειδὴ δὲ τότε συνέπεσεν ἡ ἐν Γαλλίᾳ ἐπανάστασις, ἡ ἄρδην τὸν κόσμον κλονήσασα, ἤρξαντο ἀπὸ τοῦ 1789 καὶ αὐτοὶ στασιωδῶς κηρύσσοντες σταυροφορίαν κατὰ τῶν προκρίτων ἐν γένει, ὧν κατεμέμφοντο ὡς καταχρησαμένων δῆθεν τῆς δυνάμει αὐτῶν καὶ τυραννούντων τὸν λαόν. Δύο ἄρα ἐν τῷ μετέπειτα χρόνῳ φατρίαι συνέστησαν, ἡ τῶν Καρμανιόλων, κληθέντων οὕτω διότι οἱ ὄπαδοί αὐτῆς, ἐλευθεριάζοντες, ἀπεμιμῶντο ἐν ταῖς ὁδοῖς τὴν καρμανιόλαν, χορὸν τότε ἐν Γαλλίᾳ ἐθιζόμενον, ἢ κατὰ τοὺς ἐναντίους αὐτῶν, διότι ἦσαν ἄξιοι τῆς καρμανιόλας, εἴτ' οὖν λαιμητόμου, καὶ ἡ τῶν προεστώτων ἢ Καλικαντζάρων, κληθέντων οὕτω, διότι μὴ τολμῶντες ἐν ἡμέρᾳ νὰ διαβουλεύωνται, συνήρχοντο οὗτοι νύκτωρ ἐν τοῖς οἴκοις ἀλλήλων, δίκην καλικαντζάρων, δῆλον ὅτι τῶν κακοποιῶν ὄντων, ἅτινα, κατὰ τὴν πρόληψιν τῶν γραϊδίων, ἐπιφαίνονται ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τὰ λεγόμενα δωδεκάῃμερα.

Καὶ μέχρι μὲν τινος τῶν δύο φατριῶν ἡ ἐχθρότης περιωρίζετο εἰς

ἐκφράσεις μόνας· μικρόν τι γεγονός ὅμως συνετέλεσεν ἵνα αἱ φατρίαι καὶ εἰς βιαιοπραγίας προβῶσιν. Ἐν τῇ τοῦ Βαθέος κωμοπόλει, κατὰ τὸ πρὸς τὸν λιμένα μέρος, ἀνέκαθεν ὑπῆρχον δύο τε ἐκκλησίαι, ἡ τῆς Παναγίας καὶ ἡ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, καὶ δύο ἐνορίαί, ἃς ἀπεφάσισαν εἰς μίαν νὰ ἐνώσωσιν, οἰκοδομήσαντες ἐν ἔτει 1802 τῇ ἐπίστασιᾳ Θεοδώρου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Χατζῆ Μάνολη, καὶ Χατζῆ Κωνσταντάκη τοῦ υἱωνοῦ αὐτοῦ, ἀνεψιοῦ δὲ τοῦ Θεοδώρου, τὸν εὐμεγέθη καὶ περικαλλῆ τῆς Παναγίας ναόν. Ἀλλὰ περὶ τὴν κατασκευὴν μιᾶς θύρας τοῦ ναοῦ ἀνεφύη μεταξὺ θείου καὶ ἀνεψιοῦ διαφωνία, ἥτις βαθμηδὸν ἀπέληξεν εἰς φανεράν ἔριν· διότι ὁ Χατζῆ Κωνσταντάκης, θέλων νὰ κατασκευάσῃ τὴν θύραν ἐναντίον τῆς γνώμης τοῦ θείου αὐτοῦ, διέταξε τοὺς τέκτονας ἀνευ ἀναβολῆς ταύτην νὰ ἀνοίξωσι. Τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ ρήξεως μεταξὺ ἀνεψιοῦ καὶ θείου· ἀμφοτέρων δ' ἐχόντων πολλοὺς τοὺς οἰκείους καὶ τοὺς φίλους, ἐσχηματίσθησαν δύο στρατόπεδα ἐχθρικά, ὧν τὸ μὲν ἦτο ὑπὲρ τῆς θύρας, τὸ δὲ κατ' αὐτῆς. Ἐκ τῆς διαιρέσεως ταύτης ἐπωφεληθεῖσα ἡ κατὰ τῶν προϋχόντων μερὶς καὶ ἀναζωπυρηθεῖσα ἐκ τῆς πρὸ μικροῦ ἐπανόδου ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς τοῦ Λογοθέτου Γεωργίου, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἐπομένοις λόγος γενήσεται, προέβη κατὰ Μάρτιον τοῦ 1807 καὶ εἰς βιαιοπραγίας κατὰ τῶν προϋχόντων, οἵτινες ἠναγκάσθησαν νὰ παραιτήσωσι τὸ στάδιον τοῖς Καρμανιόλοις· ἐν αὐτοῖς δ' ἐπρώτευσον, πλὴν τοῦ Λογοθέτου Γεωργίου, ὁ Χριστόδουλος Μπαρμπούνης, ὁ Χατζῆ Μιχάλης Ἀργύρης καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Λαχανᾶς. Καὶ ἔσπευσε μὲν ὁ τότε Βοεβόδας νὰ ἐξαγγείλῃ τὰ συμβαίνοντα εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα καὶ τινες τῶν προϋχόντων εἶχον μεταβῆ ὅπως ἐκζητήσωσι τὴν τιμωρίαν τῶν ἐναντίων· πλὴν ἀλλ' ὁ ἀρχιναύαρχος, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποίου ὑπήγοντο αἱ νῆσοι, τῆς Πύλης ἀσχολουμένης περὶ ἄλλα, ἠρέσθη νὰ ἀποστείλῃ εἰς Σάμον ὑπάλληλόν τινα, Ἰσᾶ Μουχουρδάρ τοῦνομα, ἵνα ἐξετάσῃ πῶς ἔχουσι τὰ αὐτόθι. Οἱ Καρμανιόλοι, φοβηθέντες τότε μὴ ὁ Ἰσᾶς οὗτος φανῇ εὐνοῦς τοῖς ἀντιπάλοις αὐτῶν, παντοιοτρόπως προσεπύθησαν νὰ ἐφελκύσωσι τὴν συμπάθειν αὐτοῦ, μυρία τῶν Καλικαντζάρων καταλέγοντες. Ταῦτα δὲ διεβίβασαν πρὸς τὸν ἀρχιναύαρχον καὶ διὰ τῆς ἐπομένης ἰκετηρίας.

Ἐνδοξότατε, ὑψηλότατε καὶ ἀκαταμάχητε τοῦ Βασιλικοῦ στόλου καπουδᾶν πασᾶ ἐφένδη μας, τὴν προσήκουσαν προσκέρησιν δουλοπρεπῶς σοι προσφέροντες, τὰ ἔχρη τῶν ποδῶν σου ἀσπαζόμεθα οἱ πτωχοὶ καὶ ἀδικημένοι ραγιαδες τῆς νήσου Σάμου.

Καὶ διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν δουλικοῦ ἀρζιμαρζαβλου φαρερώμεν ὅτι, ἐρχόμενος ἐδῶ ὁ Ἰσᾶ Μουχουρδὰρ ἐφένδης μας μὲ τὸ μπουγιουρου. ἰδῆ σου καὶ μὲ τὴν προσταγὴν σου, μᾶς ἦδρεν εἰς ταῖς ἀσκάλαις καὶ εἰς τὰ καίκια, ὅπου εἴμεθα ἔτοιμοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες διὰ τὰ περάσωμεν εἰς τὴν Ἀρατο. λήν, καὶ ἐλάβομεν παρηγορίαν εἰς τὸν ἐρχομὸν του, καὶ ὅσοι ἐπέρασαν εἰς τὴν Ἀρατο. λήν, ἔγραψεν γράμματα καὶ ἐμαζώχθησαν εἰς τὸν τόπον. Λοιπὸν ἐγύρισεν εἰς τὰ χωρία καὶ μᾶς ἐρώτησεν τὴν πτωχολογιὴν πῶς ἀπεροῦμεν, καὶ ἡμεῖς εἶπομεν ὅτι ἔλεος κάμε, ἀνθέντη, εἰς ἡμᾶς, διατὶ ἀπὸ τούτους προεστοῦς, ὅπου εἶναι εἰς τὴν πόλιν, ὁμοίως καὶ ἀπὸ τὸν κριτὴν καὶ Βοεβόδαν μας δὲν ἐδρῖσκομεν πλέον ραχάτι, ἐπειδὴ καὶ μᾶς ἀράρισαν, ὅπου δὲν ἔχομεν μηδὲ ψωμὶ τὰ φᾶμε. Καὶ ἀπερῶντας τέσσαρες πέντε ἡμέραις μᾶς ἐκάλεσεν καὶ ἐσυνάχθημεν εἰς τὴν Χώραν ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Ἐκεῖ παρὼν καὶ ὁ κριτὴς καὶ ὁ Βοεβόδας καὶ οἱ προεστῶτες τοῦ τόπου μας, καὶ κάθε ἓνα χωρίον ξεχωριστὰ μᾶς ἐρώτησεν ὁμπρὸς εἰς τὸν κριτὴν, ἄν ἡμεθα εὐχαριστημένοι μὲ τούτους προεστῶτας τοῦ τόπου μας καὶ εἶπαμεν ὅτι εἴμεθα, ἔτι δὲ μᾶς ἐρώτησεν ἄν μένωμεν ἔνας εἰς τὸν ἄλλον μας ἐγγυηταί· μᾶς ἔδωσε καὶ ραλατλαιμὲ ὅτι τὸν ἐχθρὸν τοῦ βασιλέως μας τὰ τὸν ἔχομεν καὶ ἡμεῖς ἐχθρὸν καὶ εἰς καιρὸν μάχης μηδὲ ζαηρὲν μηδὲ νερὸ μηδὲ ἄλλο τίποτες τὰ τοῦ δίδωμεν, καὶ ἄν δὲν φυλάξουμε τὴν ὑπόσχεσιν μας τὰ δίδωμε εἰς τὸν χαζρέ σου γρόσια χιλιάδες πενήντα, καὶ ἔτσι ἐκάμαμεν ὄρκον τὰ ἡμεθα πάντοτε πιστοὶ ραγιάδες, καθὼς καὶ εἴμεθα. Πρὸς τούτοις καὶ ἄν ἦναι κἀνένας κακὸς ἄνθρωπος ἐδῶ καὶ δὲν τὸν φαρερώσωμεν εἰς τὴν ἐνδοξότην σου τὰ ἡμεθα εἰς τὸ νέζρι μέσα ὅπου ὑποσχεθήκαμεν. Καὶ πάλιν μᾶς ἐρώτησεν ὁ Μουχουρδὰρ ἐφένδης ἀρίσως καὶ τούτους προεστοῦς τοῦ τόπου μας τούτους θέλωμεν καὶ εἴμεθα εὐχαριστημένοι Γεώργην Χ. Ἀρδρέου καὶ Μπαργιάνρην Ράφτην καὶ Ἀρδρέαν Αἰζον, ἀρίσως καὶ δὲν εἴμεστεν εὐχαριστημένοι τὰ τούτους ἐβγάλη. Καὶ πάλιν μᾶς ἐρώτησεν ἄν εἰς τὸν Μουσταφᾶ ἐφένδη μουκατᾶ σααμπῆ μας καὶ ἔχομεν μπόρτζι, καὶ εἶπαμεν ὅτι ἀνθέντη ἡμεῖς τὰ δοσλιματὰ μας τοῦ κάθε ἐνὸς χρόνου τὰ πληρώνομεν, τὸ ὅποιον τὸ ἐμαρτύρησαν ἔμπρὸς εἰς τὸν Μουχουρδὰρ ἐφένδη καὶ οἱ ἀπερασμένοι προεστῶτες· μόνον, ἀνθέντη, δέκα χιλιάδες καὶ πεντακόσια γρόσια χρεωστοῦν τοῦτοι οἱ νέοι προεστοὶ τοῦ τόπου μας εἰς αὐτόν. Ἄν ὁμως καὶ μᾶς ζητᾶ ἀπὸ αὐτὰ ἄλλα τὰ

τοῦ ἀποκριθοῦμεν, ὡς ἰδοῦμεν λογαριασμὸν μὲ τὴν κρίσιν μὲ αὐτὸν καὶ ἂν τοῦ χρεωστοῦμεν τοῦ τὰ πληρώνομεν. Τέσσαρα καίκια πτωχοὶ ραγιάδες ἠθέλαμεν ἔλθῃ εἰς τὴν ἐνδοξότην σου, ὅμως ὁ Μουχουρδάρ ἐφένδης δὲν μᾶς ἄφησεν λέγωντάς μας ὅτι ἐγὼ γράφω τοῦ ἀνθέντου καὶ τελειόγει ἢ ὑπόθεσις σας· ὅμως ἂν ἀγαπᾶς, ἀνθέντη, εἴμεθα χαζῆρι γὰ ἔλθοῦμεν. Ὁ κριτῆς καὶ ὁ Βοεβόδας εἶπον τοῦ Μουχουρδάρ ἐφένδη ὅτι ἔχει ὁ τόπος χρέος εἰς τὸν μουκατᾶ σααμπῆ μας πουγγία ἑβδομήκοιτα ἑπτὰ καὶ τοῦ ἔταξαν πάλιν χιλιάδες γρόσια πέντε, ὅτι γὰ ἀλλάξῃ τοὺς προεστοὺς, ὅπου ἔχομεν, καὶ γὰ βάλῃ ἄλλους ἀπὸ τὸ ταραφι τους, τὸ ὁποῖον μὴδὲ αὐτὸ δὲν τὸ ἐστέρχθη, καὶ διὰ τοὺς τρεῖς προεστοὺς ὅπου εἶναι αὐτοῦ, τὸν Γιαννάκη καὶ Στάθην καὶ Χ. Θεοδωρῆν, ὁμοίως καὶ Γεώργιον Στεφανῆν, ὁ κριτῆς μὲ τὸν Βοεβόδα καὶ ἄλλοι δύο ἀκόμη ἀπὸ τὸ ταραφι τους, καθὼς ἐμάθαμεν ἀπὸ αὐτόν, τοῦ ἔδωσαν ἄλλαις πέντε χιλιάδες γρόσια διὰ γὰ τοὺς φανερώσῃ διὰ καλοῦς· ὅμως μὴδὲ αὐτὸ δὲν τὸ ἐστέρχθη, καὶ τοῦτο ἑκακοφάνη πολλὰ τοῦ κριτῆ καὶ τοῦ Βοεβόδα, πῶς δὲν ἔκαμεν τὸν λόγον τους. Ὁ Θεὸς ὅμως γὰ πολυχρονῆ τὸν πασᾶν ἐφένδην μας καὶ τὸν Ἰσᾶ Μουχουρδάρ ἐφένδην μας ὅτι ἐκύτταξεν τὸ δίκαιον τῆς πτωχολογιᾶς χωρὶς γὰ γυρένῃ μὴδὲ ἕναν παρᾶν ἀπὸ ἡμᾶς, ὅπου τοιοῦτος παρόμοιος δὲν ἦλθε δίκαιος κριτῆς εἰς τὸν τόπον μας. Τὰ μαγαζία τοῦ Χ. Κωνσταντάκη καὶ τοῦ Χ. Θεοδωρῆ τὰ ἐβούλωσε παρόντος καὶ τοῦ ἀγᾶ καὶ κριτοῦ καὶ τῶν προεστώτων, ἐπειδὴ καὶ εἶχαν πράγματα τῆς Γερέδου, παρία, σχοιρία, μπακηρικὰ καὶ ἄλλα· διὰ δὲ τοὺς τρεῖς προεστοὺς ὅπου εἶναι αὐτοῦ, ὡς ἄρθωθεν εἶπομεν, καὶ Γεώργιον Στεφανῆ, ὅλοι οἱ πτωχοί, μικροὶ καὶ μεγάλοι, δὲν εἴμεθα εὐχαριστημένοι μὲ αὐτούς. Διόρισε ὡς ὀρίξεις, ἐπειδὴ καὶ ἂν ἔλθουν ἐδῶ, παρακαλοῦμεν ὅτι γὰ μᾶς δοθῆ τὸπος γὰ φύγωμεν, ὁμοίως καὶ ἀπὸ τὸν ἀγᾶν καὶ κριτῆν καὶ ἀπὸ τὸν σούμπαση εἶναι εἰς τὸ Καρλόβασι δὲν εἰμποροῦμεν πλέον γὰ ὑποφέρωμεν, ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἕνα σῶμα μὲ τοὺς παλαιοὺς καὶ μᾶς ἀφάνισαν ἀπὸ τοὺς ντζερεμέδες καὶ ἀδικίαις ὅπου μᾶς κάμνουν· εἰς μὲν τὴν δεκατεία ὅπου ἔχομεν μᾶς πέρνει εἰς τὰ ὀκτῶ ἕνα δέκατον καὶ δὲν τὸ πέρνει μὴδὲ ἐκεῖνο γὰ τὸ βάλῃ εἰς ἀμπάρι ὡς ἰδικόν του πρᾶγμα, ἀλλὰ μᾶς τὸ ἀγίνει ἐπάνω μας καὶ μᾶς πέρνει ἐννέα καὶ δέκα γρόσια τὸ κοιλόν, διὰ τὸ ὁποῖον ἐρώτησε, ἂν δὲν μᾶς πιστεύῃς, γὰ βεβαιωθῆς τὴν ἀλήθειαν, καὶ περικαλοῦμεν διὰ ἔλεος καὶ ἀγάπην Θεοῦ

να μᾶς στείλῃς ἄλλους, ὅπου νὰ μὴν ἔχουν φιλίας μὲ τοὺς παλαι-
οὺς, ἀλλὰ νὰ κρίνουν κατὰ τὸ δίκαιον. Ἐδρέθησαν ἐδῶ δύο παπά-
δες, οἱ ὅποιοι ἔκαμναν σκάνδαλον εἰς τὸν κόσμον, τοὺς ὁποίους ἐ-
πιάσαμεν καὶ τοὺς ἐδώσαμεν τοῦ Μουχουρδὰρ ἐφέρδη διὰ νὰ τοὺς
κάμῃ τερπιέ, καὶ ὅσοι ἄλλοι ἐδρεθοῦν τοιοῦτοι, θέλομεν τοὺς δώσει
εἰς χεῖράς του διὰ νὰ τοὺς δώσῃ ῥιζάμι νὰ παύσουν τὰ σκάνδαλα·
δὲν θέλομεν ὅμως λείψει εἰς τὸ ἐξῆς οἱ πτωχοὶ ραγιάδες εἰς τὸ νὰ
παρακαλοῦμεν τὸν Ὑψιστον ὑπὲρ τῆς πολυχρονίου ἐνημερίας, ὅπως
διαφυλάξῃ τὸ ὕψος τοῦ δεβλετίου σου ἀνώτερον παντὸς ἐναντίου
συραντήματος εἰς ἔτη πολλά, ἀμήν.

1808 Ἰουρίου 20.

(Τ. Σ.) Ὑπογραφαὶ Χωρίων.

Ἐξεφώβιζε δὲ τοὺς Καρμανιόλους πλὴν τῆς ὑπερισχύσεως τῶν πρῶ-
ην προύχόντων καὶ ἡ ἐκμίσθωσις τῶν προσόδων τῆς νήσου εἰς ἀνθρώ-
πους ἀπ' ἐκείνων ἐξαρτωμένους καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν διὰ τούτου ἐν-
ισχύοντας· ὅθεν δὲν παρῆλθε χρόνος πολὺς καὶ ἑτέραν ἀπηύθυναν ἀνα-
φορὰν, προτείνοντες ἵνα ἡ εἰσπραξίς τῶν προσόδων ἀνατεθῇ τῇ πα-
τρίδι, αὐτῆς καταβαλλούσης τὸ ἔκπαλαι εἰθισμένον ποσὸν τῶν χρημά-
των ἀντὶ τῆς ἐκμισθώσεως αὐτῶν. Ἡ ἀναφορὰ δὲ αὕτη εἶχεν οὕτως.

Ὑπέρτατε καὶ δικαιοτάτε κριτὰ καὶ διοικητὰ τῆς οἰκουμένης καὶ
πρὸς τὸ ὑπέρτατόν σου δοβλέτι τὴν ὑποκλιτῆ καὶ ἐδαφιαίαν δουλο-
πρεπῆ προσκύνησιν ἀπονέμομεν.

Δουλικῶς ἀναφέρομεν ἡμεῖς οἱ τῆς νήσου Σάμου πτωχοὶ ραγιάδες
ὅτι ἀπὸ χρόνους ἤδη ἱκαροὺς κατακυριευόμενοι καὶ δεινῶς βασαι-
ζόμενοι καὶ καταδυναστευόμενοι ἀπὸ τοὺς ἀγοραστὰς τοῦ μουκατᾶ
τοῦ τόπου μας, οἵτινες σύμφωνοι γινόμενοι μὲ μερικὸς κοτζαμπάσι-
δές μας, καθεκάστην ἐπέφερον εἰς ἡμᾶς τοὺς δυστυχεῖς ἀρπαγὰς, ἀ-
δικίας, τζερεμέδες, ζουλούμια, προδοσίας καὶ ἄλλα μυρία κακά, προ-
βάλλοντες ὅτι δὲν ἐνγαίνει ὁ μουκατᾶς ἐὰν δὲν κάμνωσι τοιαῦτα,
τὰ ὅποια ὅσον ὁ καιρὸς προβαίνει ἀνξάνουσι εἰς τὴν πατρίδα μας
καὶ ἐπιπολάζουσι, δι' ὃ καὶ εἰς τὸν ἔσχατον βαθμὸν τῆς ἀπελπισίας
φθάσαντες, ἐσυνάχθημεν πέρυσι μικροὶ μεγάλοι καὶ τοὺς συνεργοὺς
αὐτῶν τῶν ἀφορήτων κακῶν καὶ ζουλουμιῶν ἐνγάλαρτες ἀπὸ τὸ
προεστλίχι, ἐθεωρήσαμεν καὶ τινα ἀπὸ τὰ τευτεριά τους καὶ τοὺς ἠύ-
ραμεν καθαρὸς ἀρπαγας, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ τακρίρη τοῦ πρὸ ὀλίγον
ἐλθόντος τευτιστζῆ τὰ πάντα φανερώγονται. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ μερι-

κοὶ ἀπὸ αὐτοῦς τοὺς παλαιοὺς κοτζαμπάσιδες δὲν ἐψησυχάζουσι, ἀλλὰ καθ' ἡμέραν ταραττουσι ἡμᾶς τοὺς πτωχοὺς ραγιάδες πότε μὲ ἀπειλὰς, πότε μὲ λόγους ἀπατηλοῦς, πότε μὲ ὑποσχέσεις καὶ πότε μὲ ἔγγραφα δημεγεργτικά, ὥστε ἔγειρε ταραχὴ καὶ σύγχυσις εἰς ὄλους μας καὶ ὀλίγον ἔλειψε τὰ σκορπίσωμεν, διὰ τοῦτο περσάνιδες γερόμενοι διὰ τὰ τοιαῦτα ἀνυπέφρετα αὐτῶν κινήματα, πληροφορηθέντες προσέτι ὅτι ὅσοι ἀδικημένοι ἐπρόστρεξαν εἰς τὸ ἔλεός σου ἤθραν τὴν προσήκουσαν παραμυθίαν, προστρέχομεν ἤδη καὶ ἡμεῖς οἱ κατατεθλιμμένοι ραγιάδες τῆς νήσου Σάμου μικροὶ καὶ μεγάλοι σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις καὶ μετὰ θερμῶν δακρύων παρακαλοῦμεν τὸ ἔλεος τῆς δικαιοσύνης τὰ εὐσπλαγχνισθῆς καὶ ἡμᾶς τοὺς δυστυχεῖς καὶ τὰ ἐλευθερώσης τὸν τόπον μας ἀπὸ τὸν Ρουζτραματζισὶ Μουσταφᾶ ἐφέντην, ὅστις εἶναι τὸ καταφύγιον τῶν ἀδικητῶν μας καὶ ἀφαιριστῶν μας· ἐπειδὴ ἠρωμένοι ὄντες αὐτοί, μᾶς ἐκατήντησαν τὰ ζωσθῶμεν σχοιρί, καὶ τακάτι πλέον δὲν μᾶς ἔμεινε, καὶ ὁ μὲν μουκατᾶς εἰς τὸ ἔξῃς τὰ γείνη μακτοῦ εἰς τὸν τόπον μας, κοινῶς ὑποσχόμενοι τὰ πληρῶνωμεν τὸ κατ' ἔτος διωρισμένον εἰς τὸ βακοῦφι σερί, διὰ τὰ παύσουν αἱ ταραχαὶ καὶ τὰ δειρά, ὅπου διηνεκῶς δοκιμάζομεν ἀπὸ τοὺς ρηθέντας καὶ τὰ ἀνακαλεσθῆ διὰ σοῦ ἡ δικαιοσύνη εἰς τὸν τόπον μας, ἡ ὁποία ἐσθύσθη ἤδη τόσους χρόνους ἀπὸ τὴν κακὴν διοίκησιν τῶν ἀγοραστῶν τοῦ μουκατᾶ καὶ τῶν παλαιῶν μας κοτζαμπάσιδων, ἐπειδὴ διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν ἐνώσεως οὔτε ἐδῶ οὔτε εἰς βασιλεύουσαν δὲν ἐστάθη τρόπος τὰ δικαιθῶμεν. Τοῦτο δεόμεθα, τοῦτο παρακαλοῦμεν οἱ τεθλιμμένοι, ἐπειδὴ ἐὰν αὐτοὶ μείνωσι καθὼς καὶ πρότερον, παρακαλοῦμεν ὅτι τὰ μᾶς διορίσης τόπον ἕτερον τὰ κατοικήσωμεν τὰς δυστυχισμένας φραμηλίας μας. "Ἄς μὴ παραβλέψῃ ἡ δικαιοσύνη σου τὰ ἐλεεινὰ δάκρυα ὅπου διὰ τοῦ παρόντος μας κοινοῦ ταπεινοῦ ματζαρίου προσφέρομεν ὡς πιστοὶ ραγιάδες τῆς κραταιᾶς βασιλείας, ἧς τὸ κράτος εἶη διαιωνίζον.

αφῆ Σεπτεμβρίου γ'.

Καὶ τότε μὲν ἐπέτυχον ἐν πᾶσιν οἱ κατὰ τῶν πρῶν προϋχόντων δικτεθειμένοι μετ' οὐ πολὺ ὁμως εἴτε διότι αἱ φιλελεύθεροι τῶν Καρμανιόλων ἐπαγγελίαι δὲν ἦτο εὐκολον νὰ πραγματοποιηθῶσιν, εἴτε διότι οἱ Καλικάντζαροι, εὐπορώτεροι τυγχάνοντες, ὑπέσκαπτον παρὰ τῆ Τουρκικῆ διοικήσει διὰ τῶν χρημάτων αὐτῶν τὸ τῶν ἀντιπάλων οἰκοδόμημα, συνεκροτήθη γενικὴ συνέλευσις, ἧτις, καταδικάσασα

τὴν πορείαν τοῦ Λογοθέτου Γεωργίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, διεκήρυξεν ὅτι ὁ λαὸς ἠὲ χαριστεῖτο εἰς τὴν πρὸ τῆς μεταβολῆς κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ὅτι οἱ τῶν Καρμανιόλων ἀρχηγοὶ ἐξηπάτησαν τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν, ἀλλ' ἀντ' ἄλλων αὐτῇ παριστάντες καὶ τέλος μετὰ διάφορα λυπηρὰ γεγονότα, τῶν Καλικαντζάρων ὑπερισχυσάντων, ἡ μὲν ἐξουσία περιῆλθεν εἰς αὐτούς, ὁ δὲ Ἄλογοθέτης Γεώργιος, ὁ Λαχανᾶς καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς ἐφυγαδεύθησαν. Ἀλλὰ καὶ τῶν Καλικαντζάρων τὸ κράτος δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ, διότι ἡ ὑπερίσχυσις ἐκείνης φατρίας ἐξήρητο ἐκ τῆς ἐν γένει πολιτικῆς καταστάσεως τῆς Εὐρώπης, δῆλον ὅτι ὑπερίσχυσεν μὲν τῆς Γαλλικῆς πολιτικῆς συνυπερίσχυον καὶ οἱ Καρμανιόλοι, ὑπερτερούσης δὲ τῆς Ρωσικῆς συνυπερτέρουν καὶ οἱ Καλικάντζαροι.

Ἐκραγέντος τῷ ἔτει 1806 νέου Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, ὁ ναύαρχος τοῦ Ρωσικοῦ στόλου Σνιέβην, καταπλεύσας εἰς Τένεδον, προσεπάθησε δι' ἀπεσταλμένων νὰ ἐξεγείρῃ εἰς ἐπανάστασιν καὶ τοὺς Σαμίους· οὗτοι δὲ φοβούμενοι ἔνθεν μὲν τὴν Ρωσικὴν προσβολήν, ἔνθεν δὲ τὴν Τουρκικὴν ἐκδίκησιν, γράψαντες τῷ Ρώσῳ ναύαρχῳ, ὡμολόγησαν μὲν τὴν ἑαυτῶν ὑποταγήν, σὺν ἅμα ὅμως ἐξελιπάρησαν αὐτὸν νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς ὅπως μὴ ἀποπέμψωσι τὸν Τοῦρκον αὐτῶν διοικητὴν ὡς εἰρηρικῶς καὶ ἡσύχως ἐν τῇ νήσῳ διαβιῶντα· τῆς παρακλήσεως δ' αὐτῶν ὁ ναύαρχος εἰσακούσας, ἐπέστειλεν αὐτοῖς ταῦτα.

Ὁ ναύαρχος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἱμπερατορικοῦ Ρωσικοῦ στόλου καὶ στρατευμάτων πρὸς τοὺς προεστοίς, γέροντας καὶ ὄλον τὸν λαὸν τῆς νήσου Σάμου.

Τῆ 12 Ἰουλίου 1807 Τένεδος.

Τὸ γράμμα σας ἐτρέχοντος ἔλαβα καὶ ἀγκαλὰ ἐναρτίον τῆς ὑποταγῆς, ὅπου μου χρεωστεῖτε, καὶ ἔχετε ἕως τῆς σήμερον Τοῦρκον εἰς τὸν τόπον σας, δικαιολογεῖτε αὐτὸ ὅτι ζῆ καὶ φέρεται εἰρηρικῶς, συγκατεβαίνω καὶ μὲ τὸ παρὸν προστάζω ὄλον τῶν ὑπὸ τὴν ὑποταγήν μου κἀνεὶς νὰ μὴν ἤθελε τολμήσει νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ εἰς τὸ παραμικρόν, ὁμοίως καὶ τοὺς ὀλίγους διὰ τὴν δούλευσίν του. Συγχωρῶντάς σας αὐτό, ἰδέτε καλὰ νὰ μὴν δέχεσθε ἄλλους Τοῦρκους, διότι, ἐὰν τὸ μάθω, θέλω στείλει νὰ τοὺς πιάσω καὶ ἐσᾶς νὰ παιδέσω. Ζῆτε ἐν εἰρήνῃ. Καὶ σεῖς προεστοὶ καὶ γέροντες νὰ διοικῆτε τὸν λαὸν μὲ δικαιοσύνην καὶ συμπάθειαν. Κατὰ τὰς πράξεις σας ἀπαρτέχετε τὴν εὐχαριστησίαν μου. Τὰ καίκιά σας καὶ πλοιά σας

να μὴν συχνάζουσι εἰς τὴν στερεὰν καὶ να μὴν κουβαλοῦσι πράγματα τοῦ ἐχθροῦ μου, διότι θέλει μείνουσι σκληρὰ παιδευμένοι.

(Τ. Σ.) Δημήτριος Σινιέβην.

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενοι, ἐπάναγκες θεωροῦμεν να μνημονεύσωμεν ὅτι τῶν Ἑλληνο-ρωσικῶν καὶ Ἑλληνο-γαλλικῶν πολέμων οὐκ εὐάριθμοι Σάμιοι μετέσχον ὑπὲρ τε τῆς Ρωσίας καὶ ὑπὲρ τοῦ Ναπολέοντος. Ἀποβιβασθέντων ἐν ἔτει 1807 τῶν Ρώσων εἰς Τένεδον καὶ ἀποκλεισθέντων ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ ἐκεῖ ἐντυχόντες Σάμιοι Σωτήριος Κατζούλης, Μιχαὴλ Γαρουφαλίνης, Κυριακὸς Μπουρμπουχάκης, Ἐμμανουὴλ Ἀγγελινίδης, Ἰωάννης Ζωγράφος μετὰ καὶ ἄλλων ἐνεργότατον ἔλαβον πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν Ρώσων ἀπὸ τοῦ ἀποκλεισμοῦ μέρος. Ὑπὲρ δὲ τοῦ Ναπολέοντος ἀνδρείως ἐν Αἰγύπτῳ ἠγωνίσαντο, καταταχθέντες εἰς τὸν τότε σχηματισθέντα Ἑλληνικὸν Λεγεῶνα ὁ Κωνσταντῖνος Λαχανᾶς, Δημήτριος Ρήγιος, Ἀναστάσιος Ἀργύρης, Μῆτρος Καραμανόλης, Ἀντώνιος Καρανδρέου, Ἐμμανουὴλ Ἀγγελινίδης, Δημήτριος Στασινῆς καὶ Ἐμμανουὴλ Μελαγχροινός, ὅστις διὰ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ καὶ αὐτογράφου ἐπιστολῆς τοῦ Ναπολέοντος ἠξιώθη, καὶ οἱ ἐκ Μαραθοκάμπου Σεβαστὸς Γιαγᾶς καὶ Κωνσταντῖνος Αὐτιᾶς, ἀνὴρ ἀτρόμητος, ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τιμηθεὶς διὰ τοῦ βαθμοῦ ταγματάρχου καὶ διὰ παρασῆμων πολλῶν (1).

Ἀήγοντος τοῦ ἔτους 1808 καὶ ἰσχυρόντων τῶν Καρμανιόλων, ὁ λαὸς, ὁρμήσας πρῶτον μὲν κατὰ τοῦ ὑπὸ Γερασίμου τοῦ Σβορώνου διευθυνομένου Ρωσικοῦ προξενείου, εἶτα δὲ κατὰ τοῦ ὑπὸ Γεωργίου τοῦ Σιβίνου διευθυνομένου Ἀγγλικοῦ, συνέτριψε τοὺς προξενικούς αὐτῶν ἱστούς, ἐκρήμνισε τὰς τῶν οἰκιῶν αὐτῶν κλίμακας καὶ μικροῦ ἐδέησε να ἀποκτείνῃ καὶ αὐτοὺς τοὺς προξένους, οὓς ὑπελάμβανεν ὡς τῶν προϋχόντων προστάτας. Μετὰ δὲ ταῦτα, πολλοὶ ἐκ τε τοῦ Βαθέος, τῶν Μυτιληνῶν καὶ ἐξ ἐτέρων κωμοπόλεων συσσωματωθέντες, ἐπορεύθησαν εἰς Χώραν ἵνα φονεύσωσι τὸν Βοεβόδαν, Μουσᾶ ἀγᾶ καλούμενον, ὅστις ἐδείκνυτο εὔνους πρὸς τοὺς Καλικαντζάρους· ἀλλ' οὗτος, ἐγκαί-

---

(1) Ὅτι πολυειδῶς κατὰ τοὺς πολέμους ἐκείνους ἔπαθον καὶ οἱ Σάμιοι, προσεπιμαρτυρεῖ τὸ ἐπόμενον σημεῖωμα, ὅπερ ἐξηγάγομεν ἐκ τοῦ κώδικος τῆς Μονῆς τοῦ Σταυροῦ. « 1799 Μαρτίου 11 ἔφυγαν σχεδὸν ὅλοι οἱ Χωρῖται καὶ ἦλθον πολλοὶ τὴν νύκτα εἰς τὸ μοναστήρι ἀπὸ τὸν φόβον τῶν Τούρκων ὁποῦ ἐπήγαιναν διὰ τὸν πόλεμον τοῦ Μποναπάρτε Φραντζέζου ».

ῥως μαθὼν τὰ ἐν Βαθεῖ γενόμενα, ἐζήτησε βοήθειαν παρὰ τοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τοπάρχου Ἐλέζογλου, ἀποστείλαντος αὐτῷ ἐκ Σωκίων πρὸς φρουρὰν ὀπλίτας ἐξήκοντα ὑπὸ ἀξιωματικόν, τοῦνομα Τζακάλογλου. Ἐν ᾧ δὲ ἀφ' ἐνὸς οἱ Καρμανιόλοι ἐπορεύοντο ἐπὶ τὸν Βοεβόδαν, ἀφ' ἑτέρου κατηυθύνοντο πρὸς αὐτὸν ἀμέριμοι καὶ ἀνύποπτοι, ἅτε δὴ μηδεμίαν τοῦ σκοποῦ τῶν ἐναντίων γῶσιν ἔχοντες, ἐκ διαφόρων χωρίων πολλοὶ τῶν προϋχόντων καὶ φιλησύχων ἀνδρῶν, οἵτινες, ἀποδυσπετοῦντες πρὸς τὰ συμβαίνοντα, ἤρχοντο νὰ διομολογήσωσι τὴν ἑαυτῶν ὑποταγὴν καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς ἐκείνον. Τούτους ἐνεδρεύσαντες οἱ Κάρμανιόλοι ἔξωθεν τῆς Χώρας, παρὰ τῷ λεγομένῳ Ρεύματι τοῦ Κελαθῆ, προσέβαλιν ἑξαπίνης καὶ ἠνάγκασαν ἵνα κακῶς εἰς τὰ ἴδια ἐπανεέλθωσιν.

Ὁ δ' ἐκ τῆς ἀντικειμένης ἠπείρου εἰς Σάμον διαπεραιωθείς Τζακάλογλος, μετὰ τὰ γενόμενα, συλλαβὼν τοὺς ἐκ Παγώνδου Κωνσταντῖνον Λαγὸν καὶ Ἰωάννην Καψάλην ὡς ταραξίας δῆθεν καὶ κακοτρόπους, ἐφόνευσε καὶ ἀπὸ τῶν σφυρῶν βαρβαρικῶς ἐκρέμασε, σύναμα δὲ καὶ ἄλλους ἐκακοποίησεν, εἰς βικιοπραγίας ἀρρήτους προβάς· πλὴν ἄλλ' αἱ πράξεις αὗται ἀντὶ νὰ περιστείλωσι τὸ θράσος τῶν Καρμανιόλων, τοῦναντίον ἐπὶ μᾶλλον αὐτοὺς ἐξηρέθισαν. Ὄθεν καὶ ὅτε ὁ Μουσαῆ ἀγᾶς, ἐνθαρρυνθεὶς ἐκ τῶν Ἀσιακῶν ἐπικούρων αὐτοῦ, ἠθέλησεν ἵνα διὰ τῆς βίας καταπαύσῃ τὰς ἔριδας, τότε, προσδραμόντων ὀπλιτῶν ἐκ τῶν διαφόρων χωρίων καὶ συμπλοκῆς ἐπελθούσης ἔξωθεν τῆς Χώρας, ὑπέστη ἦτταν δεινὴν, καθ' ἣν ὀκτωκαίδεκα μὲν Τούρκους ἀκολούθους αὐτοῦ ἀπέβαλεν, αὐτὸς δὲ, μόλις σωθεὶς, ἀπῆλθεν ἐκ τῆς νήσου κρυφίως, καταλιμπάνων τοὺς προκρίτους ἐκτεθειμένους εἰς τῶν ἐναντίων τὴν ἐκδίκησιν· συνελεύσεως δὲ γενικῆς μετὰ τὴν ἐκείνου φυγὴν ἐν Ἀλωνίοις τῆς Χώρας γενομένης, οἱ ταύτην συγκροτήσαντες ἀπεφάσισαν νὰ ζητήσωσιν εὐθύνας τῆς διοικήσεως αὐτῶν παρὰ τῶν τέως ἀρχόντων, οὓς ἐνεκάλουν ὡς κατασπαταλήσαντας τὸν δημόσιον πλοῦτον. Τοιαύτην δὲ ἰδέαν νοσφισμοῦ τῶν δημοσίων ἐνέπνευσαν εἰς τὸν λαὸν κατὰ τῶν προϋχόντων οἱ δημαγωγοί, ὥστε πολλοί, σάκκους μεθ' ἑαυτῶν μεγάλους παραλαβόντες, μετέβησαν εἰς Χώραν ἵνα θέσωσιν ἐν αὐτοῖς τὰ χρήματα, ἃ ὁ αὐτόθι πρόκριτος Ἰωάννης Ἀνδρεαδάκης ἐκ νοσφισμοῦ δῆθεν ἐκέκτητο· καὶ ὁμως ὅτε ὁ ἀνὴρ ἐκείνος ἀπεβίωσεν, ἀντὶ πλοῦτου κατέλιπε μετὰ πολυχρόνιον τῶν δημοσίων διαχείρισιν χρέος ἑξακισχιλίων γροσίων τῆς τότε ἐποχῆς. Ἀσμάτιόν τι δὲ, ἔργον

ἄστεμφοῦς ποιητοῦ, ἐψάλλετο εἰς τὸ μετέπειτα ἐν Σάμῳ πρὸς ἀνάμνησιν τῶν γενομένων, τὸ ἐξῆς.

*Ἐβίβα 'ς τὸν Παγώνδα, ἐβίβα 'ς τὸ Βαθύ,
ἐβίβα 'ς τοὺς Βουρλιώταις μὲ τοὺς Μυτιληνοί.
Πύργος καὶ Νιχωράκι, αἰώνια γὰρ ζῆ.
Σκοτώσαν τὸν Καψάλη, καὶ τὸν Λαγὸ μαζῆ
αὐτοῦνοι οἱ Χωρῖταις πέντ' ἐξῆ ῥοματοί.
Καὶ ὁ Χατζῆ Γιαννάκης δὲν τό 'καμε καλὰ,
δὲν ἐλυπήθη χήραις μὴτ' ὄρφανὰ παιδιὰ.*

Ἐν τούτοις οἱ προὔχοντες, ἐν οἷς ἐπρώτευσεν ὁ ἐπὶ μακρὸν χρόνον μέγας προεστὼς τῆς νήσου διατελέσας Μανουὴλ Στεφανῆς, φοβούμενοι τὰς συνεπειὰς τῆς τοῦ λαοῦ ἐξεγέρσεως, ἀνεχώρησαν λαθραίως ἐκ Σάμου καὶ τῆδε κἀκεῖσε διεσπάρησαν· οἱ δὲ τῆς ἐναντίας μερίδος, εὐθύνας ἀπαιτοῦντες καὶ πολλὰ τῶν φυγῶν καταλαλοῦντες, ἐδήμυσαν τὰ κτήματα αὐτῶν, τυφλώττοντες πρὸς τὴν ἄστατον τῆς τύχης ῥοράν. Ἐπέστειλαν δὲ καὶ πρὸς τὸν τοπάρχην τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Ἐλέζογλου τὰ ἐπόμενα.

Ἐρδοξότατε καὶ ὑψηλότατε Μουσελῆμ ἐφένδη μας, δουλικώτατα προσκνυοῦμέν σε ἡμεῖς οἱ ραγιάδες τῆς νήσου Σάμου μικροὶ καὶ μεγάλοι.

Καὶ διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν δουλικοῦ φανερώνομεν τῇ Ὑμετέρᾳ Ἐρδοξότητι ὅτι ἐδῶ μᾶς ἦλθεν ὁ Μπουλούμπασης ὁποῦ μᾶς ἔστειλες, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπολιτεύθη ὡς ζαμπίτης, ἀλλὰ ὡς θηρίον ἀνήμερον ἐπάνω εἰς ἡμᾶς τοὺς ραγιάδες, ὁποῦ ἔδωσεν ἄδειαν καὶ ἐσκότωσαν δώδεκα ἀνθρώπους ραγιάδες καὶ ἐγίαρα λάντισαν καὶ ἄλλους εἴκοσι δύο ἀνθρώπους, πρὸς τούτοις ἐγδυσαν τῶν προεσιῶτων μας τὰ σπίτια καὶ μαγαζία καὶ ἐπῆραν τὰ ροῦχα καὶ παράδες ὁποῦ εἶχαν μέσα, καὶ ἔκαμαν πράγματα, ὁποῦ δὲν εἰμπορεῖ γλῶσσα ἀνθρώπου γὰρ τὰ διηγηθῆ· πρὸς τούτοις ἔβαλαν χέρι καὶ εἰς τὸ ἦρξι τῶν γυναικῶν μας. Ὡς τόσον ὁ ραγιάς δὲν ὑπόφερε πλέον εἰς τὰ τόσα καὶ ἀπ' οὗ καὶ ἄρχισαν καὶ ἔκαναν πόλεμον καὶ ἐσκότωσαν τοὺς ραγιάδες, τοὺς ἔβγαλαν ἀπὸ τὰ κοράκια· πρὸς τούτοις μᾶς ἐπῆραν καὶ τὸν μποκτσᾶν τοῦ τόπου μας καὶ μᾶς ἄφησαν χωρὶς χαρτιὰ καὶ ἐμείναμεν ἔτσι. Λοιπὸν, ἀυθέρτη, ἂν δὲν μᾶς πιστεύης, στείλε γὰρ βεβαιωθῆς τὴν ἀλήθειαν καὶ μὴν στοχάζεσαι ὅτι σοῦ λέγομεν ψεύματα, καὶ μὴν πιστεύης ὅτι σοῦ λέγουν, ἐπειδὴ καὶ ἔτσι τοὺς δίνει

χέρι διὰ τὰ σκεπασθῶν εἰς ἐκεῖνα ὁποῦ ἔκαμαν. Λοιπὸν ἔλεος, αὐθέρτη, εἰς ἡμᾶς τοὺς πτωχοὺς ραγιάδες, καὶ δὲν θέλομεν λελύσει εἰς τὸ τὰ παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς πολυχρορίου σου υἰγείας εἰς ἔτη πολλὰ.

1809 Ἰανουαρίου 6.

Ἄπαντες οἱ ραγιάδες τῆς νήσου Σάμου γράφομεν καὶ προσκυνοῦμεν.

Ἄπτησχολημένη οὖσα ἡ Πύλη εἰς τὸν πρὸς τὴν Ρωσίαν πόλεμον καὶ εἰς τὰ τοῦ Ναπολέοντος πράγματα, μικρὸν προσέσχεν εἰς τὴν ἐκ Σάμου ἀποπομπὴν τοῦ Βοεβόδα, ἀρκεσθεῖσα μόνον νὰ πέμψη ὑπάλληλόν τινα, Ὁμὰρ ἐφένδην τοῦνομα, ὅπως ἐξετάσῃ τὰ γενόμενα, συλλάβῃ ὡς δῆθεν ταραξίας καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν μεταφέρῃ τὸν ἐκ Χώρας Δ. Καμπουρογιάννην, τὸν ἐκ Βαθέος Χ. Βαρβούνην, τὸν ἐκ Βουρλιωτῶν Α. Ἀμίρησας, τὸν ἐκ Παγώνδου Χ. Καψάλην καὶ τὸν ἐκ Καρλοβάσου Χ. Ν. Καταιβαίνην, καὶ ἐπενέγκῃ τὴν δέουσαν θεραπείαν. Ὁ δέ, εἰς Σάμον ἀφικόμενος, ἐξέδωκε τὴν ἐπομένην πρόσκλησιν.

Ἀπὸ ἐμένα τὸν Ὁμὰρ ἐφέντη καὶ πομπασίρη τὸν ἀπεσταλμένον ἀπὸ τοῦ δοβλέτη καὶ αὐθέρτη Σέχ ισλάμη εἰς ἐσᾶς προεστῶτες τῆς νήσου Σάμου. Σᾶς προστάζω τὰ πάρετε κριτὴν καὶ ζαμπίτην καὶ ἀπὸ δύο τρεῖς οἰκοκυροὶ τοῦ κάθε χωρίου τὰ ἐλθῆτε εἰς τὸ κονάκι τοῦ Καρλοβάσου διὰ τὰ διαβάσωμεν τὸ βασιλικὸν φερμάνι τὰ γενῆτε βακούφιδες εἰς ὅ τι προστάζει· ἐπειδὴ καὶ ἦλθαν τὰ ἐπτὰ χωρία τὰ ἐδῶθεν καὶ ἐπροσκύνησαν καὶ ἐζήτησαν διὰ τὰ διαβαστῆ τὸ φερμάνι εἰς τὸ κονάκι τοῦ Καρλοβάσου, τὰ θεωρηθῆῖ κάθε ὑπόθεσις τοῦ κοινοῦ. Πλὴν ἂ δὲν ἀκούσετε τὴν προσταγὴν μου, ἔχω ἀπόφασιν τὰ σηκωθῶ ἀπὸ ἐδῶ μὲ τριακόσιους ραγιάδες, τὰ ὑπάγω εἰς τὸ Κουσαντάσι εἰς τοῦ μουσελίμη Ἐλέζαγα τὰ κάμω ἐλάμι τὰ τοὺς πάρω εἰς τὸ τοβλέτι· εἰ δὲ καὶ εἴστε ραγιάδες, πρέπει τὰ κάμετε ταῆτι εἰς τὸ βασιλικὸν φερμάνι καὶ πρέπει τὰ ἐλθῆτε, καθὼς σᾶς προστάζω. Καὶ σήμερον σηκόνομαι καὶ ὑπάγω εἰς τὸ Καρλοβάσι.

1809 Φεβρουαρίου 28.

(Τ. Σ.) Ὁμὰρ ἐφέντης.

Αἱ τοῦ Ὀθωμανοῦ ἀπεσταλμένου προσκλήσεις καὶ ἀπειλαὶ εἰς οὐδὲν κατέληξαν ἀποτελέσμα, πλὴν τῆς ὑπερόγκου δαπάνης, εἰς ἣν ὑπεβλήθη ὁ τόπος καὶ πρὸς ἐξοικονόμησιν τῆς ὁποίας ἐδέησε νὰ ἀναβιδάσωσι τὸν ἀτομικὸν φόρον εἰς ὀγδοήκοντα γρόσια· ἡ δὲ Πύλη, οἰκονομοῦ-

σα τὸ πρᾶγμα, ἔπεμψεν ἀπλῶς νέον Βοεβόδαν, τὸν Βελῆ ἀγαῖν, ὅστις ὄμως, στερούμενος πάσης ἐκ Κωσταντινουπόλεως ὑποστηρίξεως, ἦτο νευρόσπαστον τῶν Καρμανιόλων, πράγματι κεκτημένων ἦν ἐκεῖνος ὀνόματι μόνῳ εἶχεν ἐξουσίαν (1).

Ἄλλ' ὅτε ἐν ἔτει 1812, καταστραφέντος τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὰς παγετώδεις τῆς Ρωσίας πεδιάδας, τὰ τῆς Εὐρώπης πράγματα ἤλλαξαν φάσιν, τότε καὶ οἱ Καρμανιόλοι ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τοὺς ἀντιπάλους αὐτῶν καί, ἀρχομένου τοῦ 1813, εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ζητήσωσιν ἄσυλον· οἱ δὲ Καλικάντζαροι, τὴν ἀρχὴν καταλαβόντες, ἀπέδωκαν τὰ ἴσα, δημεύσαντες τὰ τῶν Καρμανιόλων κτήματα, ἀπαραλλάκτως ὅπως συνέβαινε τὸ πάλαι ἐν Σάμῳ ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου κατὰ τὴν μεταξὺ ὀλιγαρχικῆς καὶ τῆς δημοκρατικῆς μερίδος πάλιν. Ἐξηκολούθησαν δ' ἐκεῖνοι διέποντες οὕτω τὴν ἀρχὴν ἄχρι τοῦ 1821, ὅτε ἐξεργάγη ἡ ἐθνικὴ ἐπανάστασις· ἔψαλε δὲ τὰ κατὰ τὸν μεταξὺ Καρμανιόλων καὶ Καλικάντζάρων ἀγῶνα τοῦτον ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Λέκας δημώδης ποιητῆς Γεώργιος ὁ Σελαμαλέκης.

Ἐν ἔτει 1813 ἐπῆλθε γεγονός τι ἐν Σάμῳ, καταδεικνύον τὴν ἀθλιότητα τῶν τότε χρόνων. Τῇ 19 Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους ἐκείνου, κατέπλευσεν εἰς τὸν Λιμένα Βαθέος ὁ μετὰ ταῦτα ναύαρχος τοῦ Ὄθωμανικοῦ κράτους, τότε δὲ τὸν πειρατὴν μετερχόμενος Ταχῆρ καὶ ἠγκυροβόλησεν εἰς Μαλαγάριον, ἔνθα προσωρμίζοντο ἑπτὰ ἕτερα πλοῖα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πλοίαρχοι αὐτῶν ἄμα τῷ κατὰ πλῶ τοῦ Ταχῆρ δὲν ἀνεπέτασαν τὰς σημαίας αὐτῶν, ἐκεῖνος ὀργισθεὶς, ἦρε μετὰ τρεῖς ἡμέρας τὴν

(1) Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀδυναμίας, ἐν ἣ διετελεῖ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἡ ἐν Σάμῳ Τουρκικὴ ἐξουσία, παρατιθέμεθα τὸ ἐπόμενον γεγονός. Ἄνῆρ τις, Ἰωάννης Ρήγας, καλούμενος, εἶχε κακισυϊήσει ἐν Μαραθονκάμπῳ ἕξ ἐνέσρας ἀθιρωπὸν τινα, ὅστις προσέφυγε πρὸς τὸν ἐν Χώρα Βοεβόδαν, ἐξαιτούμενος τὴν τιμωρίαν τοῦ κακοποιήσαντος· ὁ δὲ ἀπέστειλεν ὡσεὶ δέκα στρατιώτας ὅπως συλλάβωσι τὸν Ἰωάννην. Μόλις ὄμως τῶν στρατιωτῶν ἀφικομένων εἰς Μαραθόναμπον, δύο γυναῖκες, ἀμαζόνες ἀληθεῖς τὴν ρώμην, ὧν ἡ μὲν ὀνομάζετο Μαρία Τζαπανικήτα, ἡ δὲ Ἀργυρῆ Τζαλίχη, ἐξεληθοῦσαι ἐκ τινος αὐτόθι οἰκίας, ἐν ἣ πολλοὶ ἐλωχρῶντο ἐπὶ γάμοις, ἐφόρμησαν κατὰ τῶν στρατιωτῶν, ἀφώπλισαν αὐτοὺς καὶ δέρουσαι κακῶς ἐκ τοῦ χωρίου ἀπεδίωξαν. Μετὰ τὴν πράξιν αὐτῶν ταύτην αἱ δύο γυναῖκες ἐπανῆλθον εἰς τὸν οἶκον, ἐν ᾧ ἠθύμουν· πρὸς δὲ τοὺς μεμψιμοιρήσαντας ἀνδρας ὅτι ἡ τῶν Τούρκων ἀποδίωξις ἦτο ἔργον αὐτῶν, ὅπερ κακῶς αἱ γυναῖκες ποιοῦσαι ἐσφετερίσθησαν, αἴται ἐν ἀταραξίᾳ ἀπεκρίθησαν, « Ἦτο περιττὸν νὰ διακοπῆ ἡ ἐλθουρία σας, ἀφ' οἷς ἡμεῖς τοὺς ἐδιορθώσαμεν ».

ἀγκυραν καὶ ἤρξατο αἰφνίδιον κατὰ τε τῆς πόλεως καὶ κατὰ τῶν πλοίων κανονοβολισμόν, ὅστις ἐπήνεγκε τὸν θάνατον ἑνὸς ναύτου ἕντινι Ὑδραϊκῷ πλοίῳ τοῦ Διονυσίου Κραγιάννη. Ὅτε δὲ εἶδεν ὅτι οἱ ἐγγύριοι καὶ οἱ πλοίαρχοι τῶν ἑπτὰ πλοίων ἠτοιμάσθησαν ἀπὸ κοινοῦ νὰ προσβάλωσιν αὐτόν, τότε ἀπέπλευσε τοῦ λιμένος, ἐπενεγκὼν διὰ τῶν τηλεβόλων αὐτοῦ ζημίας εἰς τίνας οἴκους.

Εἶχον ἤδη παύσει μαστιζοῦσαι τὴν Σάμον αἱ ἀδελφοκτόνοι τῶν Καρμανιόλων καὶ Καλικαντζάρων φατρίαί, ὅτε φρικώδης πληγὴ ἐνέσκηψεν εἰς αὐτὴν ὁ βροτοφθόρος λοιμός. Ἐν ἔτει 1812 Σταματίος τις Καλογεργῆς, εἰς Σάμον ἐξ Ἀνατολῆς ἐλθὼν, μετέδωκεν εἰς Βαθὺ τὸ νόσημα, ἐξ οὗ πλείστοι ὅσοι ἀπεβίωσαν. Μετὰ δύο δ' ἔτη, δῆλα δὴ τὸ 1814, ἔμπορός τις, κῆτοικος τοῦ χωρίου Παγώνδου, Μαθιὸς τοῦνομα, ἐπιστρέψας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἔνθα εἶχε πρὸς ἐμπορίαν μεταβῆ, ἐκόμισεν ὡς δῶρον τῇ γυναικὶ αὐτοῦ δακτύλιον, ἐντὸς βέμβακος τετυλιγμένον. Μόλις ἡ γυνὴ ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀνδρὸς τὸν δακτύλιον καὶ, προσβληθεῖσα ὑπὸ νόσου θανατηφόρου, ἀπεβίωσεν ἐντὸς ὀλίγων ὥρων· τὸ αὐτὸ δ' ἔπαθον καὶ πολλοί, εἰ μὴ οἱ πλείστοι, τῶν τῇ ἐπι-κηδεῖα αὐτῆς ἐκφορᾶ συνοδευσάντων. Ταύτοχρόνως σχεδὸν ἐν Βαθεῖ Παναγῆς τις Κουσανδιανὸς καλούμενος καὶ ἐν Καρλοβασίῳ γυνὴ τις, ἐκ Νέας Ἐφέσου μετὰ δύο αὐτῆς θυγατέρων ἀφικομένη, μετέδωκεν τὸ νόσημα, ὅπερ τοσοῦτῳ ὀλέθριον ἐγένετο, ὥστε ἐν μόνοις τοῖς Καρλοβασίῳ ἀπεβίωσαν τετρακόσιοι ἄνθρωποι, πλείστοι δὲ καὶ ἐν Βαθεῖ (1). ἐνέσκηψε δὲ καὶ πάλιν ἐν ἔτει 1815 ὁ λοιμός, ἀποβιωσάντων ἐξ αὐτοῦ ἐν Νέῳ καὶ Μεσαίῳ Καρλοβάσῳ ἑξακοσίων ἀνθρώπων. Τὸ δὲ μίασμα μεταδοθέν, ἐπήνεγκεν ἀπανταχοῦ τῆς νήσου καταπληκτικὴν φθοράν, ἧς μετὰ φρίκης ἄχρι τοῦ νῦν οἱ ἐγγύριοι μνημονεύουσι. Κατὰ τὸ αὐτὸ

---

(1) Περὶ τοῦ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐνσκήψαντος νοσήματος ἐν τῷ κώδι-
κῳ τοῦ Μοναστηρίου τοῦ Σταυροῦ ἀπαντῶμεν τὰ ἐπόμενα.

« Περὶ τὰ 1814 ἔγινε μεγάλη φθορὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ θανατικὸν πανώ-
λης εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς ἄλλους πολλοὺς τόπους, καθὼς καὶ ὦδε
εἰς τὴν Σάμον, εἰς μερικὰ χωρία. Εἰς αὐτὸ τὸ ἔτος 1814 κατὰ τὸν Ἰανουάρι-
ον ἐφέρθη καὶ εἰς τὴν μονὴν τοῦ τιμίου Σταυροῦ τὸ αὐτὸ μόλυσμα τῆς πα-
νώλης ἀπὸ Καρλόβασι διὰ μέσου τινὸς Ἱερεμίου μοναχοῦ. Χωρίτου, χωρὶς νὰ
τὸ ἤξεύρη καὶ ἐκεῖνος πῶς ἦτο κτυπημένος ἀπὸ πανώλην· ἀπέθανε λοιπὸν αὐ-
τόθι ὁ ἴδιος Ἱερεμίας καὶ εἰς ἱερομόναχος παπᾶ Κοσμᾶς καὶ εἰς ἀναγνώστης
Χωρίτης. »

δ' ἔτος ἐξώκειλε πρὸς τὸ βόρειον τῆς νήσου μέγα κῆτος, οὗ εἰς σπόνδυλος, ἀποκείμενος ἐν τῇ Μονῇ τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, χρησιμεύει ὡς ἔδος τοῖς αὐτόθι.

Ἐν ἔτει 1820 ἐπῆλθε σφοδρὰ διαίρεσις μεταξύ τοῦ Βοεβόδα καὶ τῶν Σαμίων ἕνεκεν ἀπαιτήσεων τοῦ πρώτου περὶ πληρωμῆς τεσσαράκοντα χιλιάδων γροσίων, ὀφειλομένων δῆθεν εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Σαμίων· αὐτῶν δὲ ἀρνούμενων νὰ ἀποτίσσωσι τοιαύτην ἀνύπαρκτον ὀφειλήν, ὁ Βοεβόδας ἀπῆλθεν ἐκ Χώρας πλήρης ὀργῆς. Οἱ δὲ τῆς κωμοπόλεως ταύτης πρόκριτοι, φοβούμενοι τὰς συνεπειάς, ἃς ἡ ἀναχώρησις τοῦ Βοεβόδα ἠδύνατο νὰ ἔχη ἐπὶ κοινῇ ζημίᾳ, συνεκάλεσαν εἰς διάσκεψιν καὶ τοὺς προκρίτους τῶν ἄλλων χωρίων διὰ τῆς ἐπομένης ἐπιστολῆς αὐτῶν.

Ἄγιοι ἱερεῖς καὶ τίμοι ἐπιστάται καὶ οἰκοκυροὶ τῶν δεκαοκτῶ χωρίων τῆς πατρίδος ἡμῶν Σάμου. Ἐστω πρὸς κοινὴν εἰδησίην σας ὅτι σήμερον εἰς τὰς πέντε ὥρας τῆς ἡμέρας ἐκαβαλλικενσεν ὁ ἀγᾶς μας ἀπ' ἐδῶ καὶ ἔφυγεν εἰς τὸ Βαθύ, μὲ σκοπὸν νὰ ἐμβαρκαρισθῇ ἐκεῖθεν καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὸν τόπον. Τοῦτο ἔγινεν αἰφνιδίως, καὶ παρὰ πᾶσαν ἡμῶν ἐλπίδα, ἐπειδὴ περὶ τῆς φυγῆς του δὲν μᾶς προειδοποίησεν· ἡμεῖς ὅμως ἄλλο δὲν στοχαζόμεθα αἰτίαν τῆς φυγῆς του, παρὰ διότι ὁ δεσπότης μας ἐσηκώθη καὶ ὑπῆγεν εἰς τὸν καδδῆν καὶ τὸν εἶπεν ὡς ἀπὸ μέρους τῶν ραγιαδῶν ὅτι διὰ τὰ ὀγδοήντα πονηρία ὅπου τοὺς ζητεῖ ὁ ἀγᾶς δὲν ἔχουν νὰ τοῦ δώσουν κἀρένα παρᾶ καὶ ἕς ἐβγάλη ἀπὸ τὸν ροῦν του κάθε τοιαύτην ἐλπίδα. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω πρὸς εἰδησίην σας· ἀνάγκη δὲ πᾶσα εὐθὺς ὁποῦ ἐμφανισθῇ τὸ παρόν μας, νὰ σηκωθῆτε δύο τρεῖς οἰκοκυροὶ ἀπὸ κάθε χωρίον νὰ ἔλθῃτε ἐδῶ, ὅσον τὸ γρηγορώτερον διὰ νὰ συναχθῶμεν εἰς ἓν κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου καὶ νὰ συλλογισθῶμεν τί ποιητέον· δῆλα δὲ τί πρέπει νὰ κάμωμεν καὶ ποῖον δρόμον ν' ἀκολουθήσωμεν πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος μας. Ἐτσι λοιπὸν νὰ γίνῃ ἀφρεύτως καὶ οὐχὶ ἀλλέως· εἴητε δὲ ὑγιαίνοντες.

Χώρα 1820 Δεκεμβρίου 27.

Οἱ πρόκριτοι συνελθόντες, ἀπεφάσισαν χρημάτων δόσει νὰ δελεάσωσι τὸν καδδῆν, ὅστις, γράψας εἰς Κωνσταντινούπολιν, παρέστησε τὸν Βοεβόδαν ὡς παράλογα ζητοῦντα καὶ προῦκάλεσε τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ διὰ τοῦ Ἀχμέτ Σελαχώρ ἀγᾶ, ὅστις ἐγένετο τελευταῖος τῶν Βοεβοδῶν τῆς Σάμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

Ἄριστείδης Παπᾶς ἐν Σάμῳ. Ἐναρξίς τῆς ἐπαναστάσεως. Λογοθέτης Γεώργιος ὁ καὶ Λυκοῦργος. Διοργανισμὸς στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς τῆς νήσου. Ἀποβάσεις Σαμίων εἰς Ἀσίαν. Κατάπλους Τουρκικοῦ στόλου καὶ ματαίωσις τῶν πρὸς καταστροφὴν τῆς Σάμου ἐνεργειῶν αὐτοῦ (1821).

Τέσσαρας ἤδη αἰῶνας τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ὑπὸ τὸν ἀπηνῆ τῶν Τούρκων ζυγὸν διατελοῦν, οὔτε τῆς ἀξίας αὐτοῦ τὴν συναίσθησιν ἀπέβαλεν οὔτε τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ ἐπελάθετο δόξης. Κύπτων εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ πεπρωμένου, βλέπον καθ' ἐκάστην τὰς αἰμοσταγεῖς τῶν δημίων μαχαίρας ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ αἰωρουμένας καὶ εἰς μόνους τοὺς μυχίους στεναγμοὺς ἀνακούφισιν εὐρίσκον, διέσωζεν ἀείποτε τὴν ἐλπίδα ὅτι ἢ μὲν τυραννικὴ κοπίς ἤθελε μίαν ἡμέραν ἀπαμβλυθῆ, ἢ θελον δὲ κατασιγάσει οἱ στεναγμοὶ καὶ ἀποξηρανθῆ τὰ δάκρυα, ὅσα ὁ τυραννικὸς ζυγὸς κρουνηδὴν προὔκαλει. Ἄνδρες μισοτύραννοι καὶ ἀπτόητοι, ἐπὶ τῶν ὁρέων καταφυγόντες, κἀκείθεν τοὺς ἐχθροὺς καταπολεμοῦντες, ἐνίσχουν τὴν ἐλπίδα ταύτην, ἣν μόλις καὶ τῷ Θεῷ αὐτῷ νὰ ἐξομολογηθῶσιν ἐτόλμων οἱ Ἕλληνες. Ὁ βαρύγδουπος τῶν ἀρματωλικῶν καριοφιλίων ἤχος ὡμοιάζε πρὸς τὴν βροντὴν, τὴν προμηνύουσαν τὴν κατὰπτωσιν τοῦ σμερδαλέου κεραινοῦ. Ἡ καταιγὶς ἐπέκειτο, τὰ πάντα προεσήμαινον αὐτὴν, λάμπεις δὲ τινες, ἐκ διαλειμμάτων ἐπιφαινόμεναι, φῶς ἔρριπτον ἀκαριαῖον ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς σκοτίας ἐκείνης. Λάμπεις δὲ εἴσθε σεῖς, ὧ ἥρωες ἀείμνηστοι, οἵτινες, τοῦ δουλικοῦ βίου τὸν ἔνδοξον προελομένοι θάνατον καὶ ἀφειδήσαντες τῶν πάντων, προπαρεσκευάσατε διὰ τῶν ὑπερυμνήστων ἔργων καὶ διὰ τῶν ἀξιοθαυμάστων ὑμῶν θυσιῶν τὸν ἀγῶνα, τὸν ἐπαγαγόντα τὴν ἐθνικὴν παλιγγενεσίαν.

Τοιαύτη ἦτο τοῦ Ἑλληνικοῦ ἡ κατὰστασις, ὅτε ὑπὸ τὸ ἀπλοῦν ὄνομα Φιλικῆς Ἐταιρίας συνέστη σύνδεσμός τις, σκοπῶν τὰ μεγαλείτερα σχέδια καὶ τὰ καταπληκτικώτερα κατορθώματα. Ἀπόστολοι ἐπέμφθησαν πανταχοῦ ἵνα ἐτοιμώσωσι διὰ τὴν πᾶσιν τὸ ἔθνος καὶ ἀνορθώσωσιν ἐκ τῆς ταπεινώσεως, εἰς ἣν ἡ δουλεία εἶχε ρίψει αὐτό. Ἡ

Στερεὰ Ἑλλάς, ἡ Πελοπόννησος, αἱ νῆσοι τοῦ Ἑλληνικοῦ πελάγους ἐβλεπον καθ' ἐκάστην τοὺς ἀποστόλους τούτους, οἵτινες ὑπὸ ποικίλα προσχήματα, σχετιζόμενοι πρὸς τοὺς μᾶλλον εὐυπολήπτους κατοίκους ἐκάστης χώρας, ἐμύουον αὐτοὺς εἰς τὰ μεγάλα τῆς Ἐταιρίας μυστήρια. Τῶν τοιούτων ἀποστόλων ἐγένετο εἰς καὶ ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Βαθέος Γεώργιος Δεληκωνσταντῆς, ὅστις, παῖς ἔτι ἐκπατρισθεὶς καὶ μέγα τῆς Ἀσίας μέρος περιελθὼν, ἐξέμαθε μὲν ἄριστα τὴν Τουρκικὴν, Ἀραβικὴν καὶ Περσικὴν γλῶσσαν, ἐγνώρισε δὲ τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Ἀσιατικῶν λαῶν. Περιβλήθεισ οὗτος τὸ τοῦ δερβίσου ἱμάτιον, ἤρξατο περιτρέχων τὰς διαφόρους τῆς Τουρκίας πόλεις, διαλανθάνων μὲν τοὺς Ὀθωμανοὺς, κατηχῶν δὲ τοὺς Χριστιανοὺς, καὶ τοῖς μὲν πρώτοις ἕνεκα δῆθεν τῶν πολλῶν αὐτῶν παραβάσεων ἐπικειμένην προλέγων τὴν τιμωρίαν, τοὺς δὲ δευτέρους εἰς ἀνταρσίαν παρορμῶν. Συνεχῶς ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν μιναρέδων δριμύως ἐπέτιμα τοὺς Μωαμεθανοὺς, πολλάκις δὲ παρουσιάζων πρὸς τοὺς σατράπκας καὶ πρὸς αὐτὸν ἔτι τὸν Σουλτάνον ἐν Κωνσταντινουπόλει, αὐστηρῶς κατεμέμφετο τῶν ἀδικιῶν καὶ ἀτασθαλιῶν αὐτῶν. Προσελθὼν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐνώπιον τοῦ τῆς Αἰγύπτου σατράπου Μεχμέτ Ἀλῆ, ἔχων ὑπὸ μᾶλης πρᾶγμα τι, «ὦ ἡγεμόν, λέγει αὐτῷ θαρραλέως, πολῦτιμον δῶρον φέρων σοι ἤλθον.» Ἐκείνου δ' ἐρωτήσαντος περιέργως ὁποῖον ἦτο τὸ δῶρον, ὁ Δεληκωνσταντῆς, ἐξαγαγὼν κρανίον ἀνθρώπινον, «Ἴδού, λέγει· τὸ κρανίον αὐτὸ ἀνήκει εἰς ἀνθρωπὸν ὅμοιον σοι, ζήσαντα ἄλλοτε. Ἐνθυμοῦ ὅτι καὶ σὺ μίαν ἡμέραν θέλεις ἀποθάνει· ἄρα ἔσο ἥπιος καὶ δίκαιος πρὸς τοὺς ὑπηκόους σου». Οὐδόλως ἐκ τῶν λόγων τούτων ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς δυσαρεστηθεὶς, διέταξε τὸν ταμίαν αὐτοῦ νὰ δώσῃ τῷ δερβίση δεκακισχίλια γρόσια, σύναμα δὲ ἀπέστειλεν ἐξ ὀπισθεν αὐτοῦ ἀνθρώπους ἵνα κρυφίως κατοπτεύσωσιν ὁποῖαν τῶν χρημάτων χρῆσιν ἐκεῖνος ἔμελλε νὰ ποιήσῃ. Ὁ δερβίσης, ἐξελθὼν τοῦ μεγάρου, ἤρξατο διανέμων τοῖς ἀπόροις τὰ χρήματα, ἐντὸς δὲ ὀλίγων στιγμῶν διένειμεν ὅλα· τοῦτο ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς μαθὼν, ἐπήνεσε τὸν ἀφιλοκερδῆ ἐκεῖνον ἄνδρα καὶ μεγάλως εἰς τὸ μετέπειτα ἐτίμα αὐτόν. Στωμύλος καὶ εὐφυῆς ὁ Δεληκωνσταντῆς ὢν, ἔφραττεν εὐχερῶς τὰ στόματα τῶν ἀντιτασσομένων αὐτῷ· ὅθεν οἱ μὲν Χριστιανοὶ προσεδέχοντο αὐτὸν ὡς ἀνθρωπὸν οὐρανόπεμπτον, οἱ δὲ Τοῦρκοι ἔσεβον ὡς παρὰ Μωάμεθ ἀποσταλέντα. Ἀπέθανε δὲ ὁ ἀπόστολος οὗτος ἐν τῇ ἀπέναντι τῆς Σάμου Ἀσιατικῇ ἀκτῇ οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν, φέρων ἔτι τὸ τοῦ δερβίσου ἱμάτιον, καίτοι Χριστιανὸς τὸ θρή-

σκευα, και ἡ μνήμη αὐτοῦ μέχρι τοῦ νῦν τηρεῖται ἀκριβῶς πανταχοῦ ὅθεν διήλθεν. Ὁμοίος αὐτῷ ἐγένετο και ὁ ἐκ Φούρνων Ἰάκωβος παπᾶ Κωνσταντίνου, ὅστις, ἱερεὺς και αὐτὸς ὦν και ἀπελθὼν ἐκ Σάμου τῷ ἔτει 1820, περιεβλήθη ἐπ' ἴσης τοῦ δεσβίσου τὸ ἱμάτιον και, στωμύλος και μεγαλοπρεπῆς τὸ παράστημα ὦν, ἐδίδασκε τοὺς Τούρκους τὴν ἀριτὴν και τὴν πρῶτητα, ἐξήγειρε δὲ τοὺς Χριστικούς κατὰ τῶν Τούρκων· ἀπέθανε δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος τῷ 1864 ἐν τῷ χωρίῳ αὐτοῦ Φούρνοις.

Ἦδη λήγοντος τοῦ ἔτους 1818 ἀφίκετο εἰς Σάμον ὁ Ἀριστείδης Παπᾶς, εἰς τῶν πρώτων ἀποστόλων τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας και, ἀνακοινώσας τὸ μυστήριον εἰς τὸν τῆς Ρωσίας ὑποπρόξενον Γεράσιμον Σβορώνον ἐν πρώτοις, ἐπέτυχεν ἵνα καταστήσῃ αὐτὸν ἔνθερον τῆς ἑταιρίας ὀπαδόν, ὥστε αὐτὸς ἐθεωρεῖτο ἔκτοτε τὸ κέντρον τῶν ἐν Σάμῳ ἐνεργειῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Ἀριστείδης Παπᾶς, περιελθὼν πάσας σχεδὸν τὰς κωμοπόλεις τῆς Σάμου τῷ προσχῆματι ὅτι ἐπῶλει τοὺς ἐν Γερμανίᾳ τότε ἐκτυπωθέντας Ἑλληνας συγγραφεῖς ἀντὶ διακοσίων πεντήκοντα γροσίων, ἐμύησατο τὸν τε ἀρχιεπίσκοπον Σάμου Κύριλλον, τὸν ἱεροδιδάσκαλον Ἰγνάτιον και τὸν τούτου ἀδελφὸν Θεοδόσιον, τὸν ἡμέτερον πρὸς πατρός πάππον Σταμάτιον, τὸν Χριστόδουλον Ματακίδην, τὸν Χριστόδουλον Παρμαξίζην, τὸν Μιχαήλ Πευκιάδην, τὸν Μανουήλ Σοφούλην, τὸν Ἰωάννην Σπανόν, τὸν Δημήτριον Παπαντώνην και ἄλλους τῶν Σαμίων· συστησάμενος δὲ τοῖς μνηθεῖσιν ἐχεμυθίαν και ἐν καιρῷ τῷ δέοντι δραστηριότητα, ἀπῆλθεν ἐκ τῆς νήσου· ὁ δὲ Γεράσιμος Σβορώνος ἐμύησεν, ἐκείνου ἀναχωρήσαντος, τὸν Κωνσταντῖνον Λαχανᾶν, τὸν Χριστόδουλον Καψάλην (1), τὸν

---

(1) Τοῦ μετὰ θερμοῦ ζήλου ὑπηρετήσαντος τῇ πατρίδι καθ' ὅλον τὸν χρόνον τοῦ ἀγῶνος ἀνδρὸς τούτου ἔχομεν τὴν ἐπομένην ἐπιστολήν, ἀπευθυνομένην πρὸς τὴν Φιλικὴν Ἐταιρίαν.

(Ἐν σύμβολον)

Πάτρις τῇ 3 Μαΐου 1821.

Κύριε.

Τὸ ἀπὸ 17 Δεκεμβρίου ἀδελφικὸν αὐτῆς ἔλαβον, τὴν ὑγείαν της ἐχάρην, εἶδον δὲ νὰ μοι λέγῃ εἰς αὐτὸ της τὸ γράμμα μὲ μεγάλην μου χαρὰν διὰ τὴν ἐν Σπάρτῃ νεοσυστηθεῖσαν σχολήν, περὶ τῆς ὁποίας πρὸ πολλοῦ ἤκουον, ἤδη δὲ πληροφορηθεῖς παρὰ τῆς γραφῆς της και παρὰ τοῦ κοινοῦ φίλου κυρίου Χρήστου Ἰωάννου περὶ αὐτῆς ταύτης, ὅπου σήμερον εὐρισχόμενος ἐνταῦθα εἰς τὴν νῆσον Πάτριον και εἰς τὴν ἡλικίαν ὅπου εἶμαι χρόνων τεσσαράκοντα και ἐνός, ἐχάρην ὑπερβαλλόντως, και ἔπρεπε νὰ δεῖξω πραγματικῶς τὸ πρόθυμον τῆς

Γεώργιον Χριστοδούλου, τὸν Χ. Ἀθανάσιον Ἀξιότην, τὸν Νικόλαον Π. Χρ. Ζέπον, τὸν Μιχέλην Χωρίτην καὶ ἄλλους. Ἐσφαλμένως ἄρα ὁ Φιλήμων ἐν τῷ περὶ Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως Δοκιμῷ αὐτοῦ μόνου Σαμίου μνημονεύει τοῦ Γεωργίου Λογοθέτου ὡς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1820 μεμυημένου εἰς τὰ τῆς Ἐταιρίας, ἐν ᾧ αὐτοῦ, ἐκ Σάμου ἀπόντος, ἄλλοι εἶχον μυηθῆ πρότερον, ὡς καταφαίγεται καὶ ἐκ τῆς ἐπομένης ἐπιστολῆς.

Εὐγενέστατε κύριε Γεράσιμε Σβορώνε.

Ἐλάβομεν τὸ γράμμα τῆς φιλίας σου ἀπὸ 1 Ἀυγούστου 1819 γεγραμμένον καὶ ἔγνωμεν τὰ γραφόμενα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἀποκριτόμενοι δὲν λείπομεν πρὸ πάντων νὰ ἀντεπιστεῖλωμεν τῇ Εὐγενείᾳ σου διὰ τὴν γενναιότητα τῶν φρονημάτων σου καὶ προθυμίαν ὑπὲρ τῶν κοινοφελῶν τοῦς κατ' ἀξίαν ἐπαίνους ἡμῶν καὶ τὰς εὐλογίας τῶν ὁμογενῶν σου, τὰ ὁποῖα δέχθητι μετ' εὐχαριστήσεως εἰς ἀρραβῶνα τῶν ἐπομένων στεφάνων. Εἶδοποιοῦμεν δὲ καὶ τῇ Εὐγενείᾳ σου ὅτι τὰ πράγματα, προχωρήσαντα καλῶς, ἐπέτυχον ἤδη καὶ δεξιωτάτου καιροῦ διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὸ ποθοῦμενον καὶ ἀπὸ χρόνων πολλῶν ἐλπίζόμενον αἴσιον τέλος. Εἶναι εὐδοκία Θεοῦ διὰ νὰ πληρωθῶσιν αἱ προρρήσεις καὶ ἀποκαλύψεις τῶν ἀγίων· ὅθεν ἐνεκρίθη καὶ παρ' ἡμῶν τὸ νὰ ἀποκατασταθῶσιν ἔφοροι κατὰ τόπους εἰς ἐνκολίαν καὶ ταχύτεραν ἐκτέλεσιν τῶν ὑποθέσεών μας, οἱ ὁποῖοι διορισθέντες ἤδη, ἐνεργοῦν εὐτάκτως καὶ φρονίμως, καθὼς ἀπαιτεῖ τοῦ πράγματος ἡ μεγαλειότης. Ἡ αὐτόθι ἐν Σάμῳ ἀδελφότης διωρίσθη νὰ ἀναφέρηται πρὸς τοὺς ἐν Σμύρῃ ἐφόρους κυρίους ἐντιμώτατον Γεώργιον Πασχάλην, ἐξοχώτατον Μιχαὴλ Ναύτην, λογιώτατον Μικὲ καὶ ἐκλαμπρότατον Σπυρίδωνα Δεστούνην, πρὸς τοὺς ὁποίους

ψυχῆς μου εἰς τὴν συνδρομὴν ταύτης, ἂν τὸ ἐμπόριον δὲν ἦτον εἰς τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται σήμερον. Μὲ ὄλον τοῦτο διὰ νὰ μὴν φανῶ πάλιν ἀδιάφορος πρὸς αὐτήν, τῇ λέγω νὰ λάβῃ κατὰ τὸ παρὸν μέσον τοῦ εἰρημένου κυρίου Χρήστου Ἰωάννου γρόσια ἑκατόν, τὰ ὁποῖα θέλει παραδώσει τοῖς κυρίοις ἐπιτρόποις τῆς εἰρημένης σχολῆς (οὗς καὶ προσκυνῶ δουλικῶς) παρακαλῶντας θερμῶς τὴν εὐγενεῖαν τοὺς ὁποῦ νὰ ἀπεράσουν καὶ ἐμένα τὸ ὄνομά μου εἰς τὸν κοινὸν κατάλογον τῶν συνδρομητῶν καὶ πάλιν ὅταν ἰδῶ τὴν τελείαν αὐτῆς ἀποκατάστασιν, εἶμαι ἕτοιμος νὰ βοηθήσω εἰς αὐτὴν ψυχῇ σὺν τῷ σώματι. Ξαναπροσκυνῶντάς την δὲ μὲ ὄλον τὸ ἀνῆκον σέβας μου, εἶμαι

Τῆς τιμιότητός της δοῦλος εὐπειθῆς
Χριστόδουλος Καψάλης.

πρέπει γὰ φέρῃ σέβας καὶ εὐπειθειαν, ἐπειδὴ χωρὶς ὑπακοῆς πόλεις καὶ βασιλεία ἐρημοῦνται καὶ εἰς οὐδὲν καθίστανται. Λοιπὸν πρέπει καὶ συμφέρει γὰ πείθησθε καὶ γ' ἀκολουθήσητε ὅταν ἀκούσητε τῆς σάλπιγγος ἡμῶν, πειθόμενοι εἰς τὰς ὁδηγίας τοῦ Γερικοῦ Ἐφόρου, σεβαστοῦ ἀνδρός, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνυμα θέλετε μάθει ἐν καιρῷ προσήκορτι. Ἦδη δὲ ἐπειδὴ χωρὶς χρηματικὰ ρεῦρα εἶναι ἀδύνατον γὰ κινήσωμεν τὰς μηχανὰς τῶν ἱερῶν μας σκοπῶν, διὰ τὸ ὅποσον πάντες φιλοτιμοῦνται καὶ γενναιότατα συνεισφέρουν, οἱ πολλοὶ ἐκ τοῦ ὑστερήματος, διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς οἱ ἔφοροι πρέπει γ' ἀποδείξετε πραγματικῶς τὴν φιλογένειαν καὶ προθυμίαν σας, καὶ πρῶτος ἡ ἀγάπη σου, γινόμενος παράδειγμα γενναιότητος, κατάβαλε μιαν ἀδρὰν βοήθειαν. Συσκευθίεις δὲ καὶ μετὰ τῶν προὔχόντων λοιπῶν Σαμίων, παρακλήρησον ἅπαντας γὰ μὴ λυπηθοῦν τὸ ἀργύριον ἐν τοιοῦτῳ καιρῷ καὶ ἀνάγκῃ τῆς πατρίδος, ἀλλὰ γὰ συνεισφέρουν ἀδρότατα, ἔχοντες ἐλπίδα ὅτι ἐπαραλήφονται τὸ δάνειον πολλαπλασίως μετὰ δόξης αἰωνίου. Ἡμεῖς ἀπὸ τοὺς Σαμίους ἐλπίζομεν ὄχι μόνον χρηματικὴν βοήθειαν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πράγματα μεγαλείτερα, ἐπειδὴ ἀνέκαθεν οἱ πρόγονοί σας ἐστάθησαν ἀνδρειότατοι καὶ σεις ἀπόγονοὶ των κατὰ κληρονομίαν, ὡς πληροφοροῦμεθα, εἰσθε ἐν σῶμα καὶ μία ψυχὴ πάντες, ἀπὸ τὸ ὅποσον τί ἄλλο εἴμπορεῖ γὰ γείνη ἀγιώτερον καὶ ἀξιεπαιρετώτερον; Λοιπὸν φιλοτιμηθῆτε κατὰ τὴν αἰτησιν πῆς πατρίδος γὰ ἐλευθεριάσητε, γινόμενοι ἔτοιμοι εἰς τὸ στάδιον τῆς δόξης, τὸ ὅποσον σὰς προσκαλεῖ γ' ἀγωνισθῆτε. Ἐρρωσο καὶ εὐτύχει, τριπόθητε ἀδελφέ.

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.

Παραθέτομεν δ' ἐνταῦθα περιεργείας χάριν καὶ ἀντίγραφον ἑνὸς τῶν διπλωμάτων ἐκείνων, δι' ὧν ἐφωδιζόντο ἐν Σάμῳ οἱ μουούμενοι εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας μυστήρια (1).

---

(1) Ἡ ἑταιρικὴ ἀλφάβητος, στερουμένη, πλὴν τῆς ου, διφθόγγων καὶ μακρῶν φωνηέντων, συνέκειτο ἐκ τῶν ἐξῆς εἴκοσι καὶ δύο στοιχείων α β γ δ ε ζ θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ φ χ ψ ου, ἅτινα ἀντικαθίστων τὰ ἐξῆς στοιχεῖα καὶ ἀριθμοὶ η ξ υ ψ ω 1 2 3 4 5 6 7 4α 8 9 0 α β γ δ 9α ε. Ἐν κεφαλίδι δὲ τοῦ διπλώματος ὑπῆρχε τετράγωνον ἐπίμηκες, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦσαν ὀριζοντίως κεχαραγμένα ὀκτωκαίδεκα γραμμαί, χιαστὶ διατεμνόμεναι ὑπὸ τεσσάρων ἐτέρων γραμμῶν· ἐπὶ δὲ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ τετραγώνου ὑπῆρχε σταυρὸς μέσῳ δύο σημαῖων, ἐπὶ λογγῶν ἀνακεπταμένων καὶ φερουσῶν τὰ γράμματα ἡ

3α 68 8786η 63α 6ω5εα3α α86303ηα

4η23ω0878 3ω0ωη γ353487 4ω ηγ3ω0878 3α 637 ηη937 63α
γ35343α ω6ω3ηα 4ω3α637 39ωθηα93α37 687 6ωηη587 3ω-
0ω87 687 05ωγα37387 687 α379853637 . . . 808787 . . . ω4
9η603ψ8α αηβε 8α2ω0687 39ω0ηα93α637 63α ωξψω6873ηα
63α 9η603ψ8α 4463δ3δω7εη εω 80482ω76η 9η0ω6ε 3α637 21
687 ω5ωγα37387 6η063ε 25 αη68α (ἐν σύμβολον)

δῆλον ὅτι τὸ δίπλωμα κατὰ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν ἐταίρων ἔλεγε τάδε.

*Ἰς το ὄνομα τις μελουσις σοτιριας. Καθιερογο ιερεα φιλικον κε
αφιερογο ις τιν αγαπιη τις φιλικις ετεριας κε ις τιν ιπερασπισιν τον
μεγαλον ιερεον τον ελεφσινιον τον σινπολιτιν . . . χρονον . . . ἐκ
πατριδος σαμου ενθερμον ιπερασπιστιν τις εβδεμονιας τις πατριδος
κατιχιθεντα κε ορκισθεντα παρ εμου τιν 21 τον ελεφσινιον μαρτιον
25 σαμος.*

Εἶχεν ἤδη ριφθῆ ὁ περὶ τῶν ὄλων κῦβος καὶ ἀναπετασθῆ εἰς τὰς
παρὰ τὸν Ἴστρον ἡγεμονίας ἢ τῆς ἐπαναστάσεως σημαία. Ἀρχομέ-
νου δὲ τοῦ ἔτους 1821, γνωστὸν ἐν Χίῳ ἐγένετο ὅτι Ἀλέξανδρος ὁ Ὑ-
ψηλάντης, ἄγων πολυκρίθμον Ἑλληνικὴν στρατικὴν, εἰσήλασεν εἰς Μολ-
δαυίαν καὶ ὅτι ἐτεκταίνοντο γεγονότα, ἅτινα οὐδὲ τὰς τοῦ Ἑλληνι-
κοῦ πελάγους νήσους ἐμελλον ἀνεπηρέεστους νὰ ἀφήσωσιν· ἡ δὲ ἀγ-
γελία αὕτη ζωηρὰν τοῖς ἐν Χίῳ ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν καὶ οἱ ἐκεῖ μα-
θητευόντες Σάμιοι ἠναγκάσθησιν νὰ διακόψωσι τὰς ἑαυτῶν σπουδὰς
καὶ εἰς τὰ ἴδια ἐπανέλθωσι. Τῶν τοιούτων μαθητευόντων εἰς, ὁ Ἰω-
άννης Λεκάτης, ἔχων ἐκ τοῦ προτέρου γινῶσιν τοῦ μυστηρίου, ἐπανα-
κάρφας εἰς Σάμον, ὠμίλησε πρὸς τινὰς τῶν προεστώτων περὶ τούτου,
προτρέπων αὐτούς ἵνα τὴν νῆσον συντόνως διὰ τὸν ἀγῶνα παρασκευ-
άσωσι· πλὴν ἄλλ' ἐκείνοι, μὴ εἰς τὰ τῆς Ἐταιρίας μεμυημένοι, ἐξέλαβον
τοὺς λόγους τοῦ Λεκάτου ὡς πυρεστούσης κεφαλῆς ὑπηνέμια κυήματα,
οὐδὲ προσέσχον τὸ παράπαν εἰς αὐτούς. Οὕτως ἄρα οἱ πολλοὶ ἐν Σάμῳ,
ἐν παντελεῖ ἀγνοίχ τῶν τεκταινομένων διατελοῦντες, ἠσχολοῦντο περὶ
τὰ συνήθη ἔργα, ὅτε τὴν 14 Ἀριλίου 1821 ἡμέραν Παρασκευὴν, ἐφάνη-
σαν εἰς τὸ μέρος τὸ λεγόμενον Πετροκάραβον δύο πλοῖα ὑπὸ σημαίαν

μὲν μία Π Ε Α (ἢ ἐλευθερία), ἡ δ' ἑτέρα Η Θ Σ (ἢ θάνατος). Ὑπερθεν δὲ
τοῦ σταυροῦ καὶ μέσῳ τῶν σημαιῶν ἐξετείνετο τὸ ἥμισυ τοῦ ἀκανθίνου στεφά-
νου, οὗ αἱ ἄκραι ἤρειζοντο ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπιφανείας τοῦ τετραγώνου.

Ἰθωμανικὴν, κατευθυνόμενα πρὸς τὸν Ἑπταστάδιον πορθμὸν. Ἐκεῖ ἐναυλόχει πολεμικός τις Ἰουρκικός πύρων ἐξ τηλεβόλων, ὃν ὁ τῆς Ρόδου σατράπης κατ' ἀνωτέραν διαταγὴν εἶχε πέμψει ἵνα παραπλήη τὰ τῆς Σάμου παράλια καὶ καταδιώκῃ μὲν τοὺς λυμαινομένους τῷ καιρῷ ἐκείνῳ τὸ Ἰκάριον πειρατάς, ἐπιτηρῇ δὲ τὴν ἐφαρμογὴν θεσπίσματός τινος, καθ' ὃ ἀπηγορεύετο ἢ ἐκ τῆς νήσου ἐξαγωγή ἐλαίου. Ὁ τοῦ πύρωνος πλοίαρχος, βλέπων τὰ δύο πλοῖα, πρὸς αὐτὸν πλησίον κατευθυνόμενα, ἀνέσπασε τὴν ἄγκυραν καὶ ἐπλευσε πρὸς συνάντησιν αὐτῶν· πλὴν ἀλλ' ἐκεῖνα ἠλλαζαν τότε διεύθυνσιν, καὶ τὸ μὲν ἐστράπη δεξιόθεν ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν φυγὴν εἰς τὸν πύρωνα, τὸ δὲ κατηθύνθη ἀριστερόθεν. Ὑπονοίας εὐλόγους ἅμα τῷ τοιούτῳ κινήματι ὁ Ἰθωμανὸς πλοίαρχος λαβῶν, ἔστρεψεν ἐσπευσμένως τὴν πύραν πρὸς τὴν Ἀσίαν· τὰ δύο ὅμως πλοῖα, ταχυπλώτερα τυγχάνοντα, ἔφθασαν αὐτὸν καὶ προσεκάλεσαν νὰ καταβιδάσῃ τὰ ἰστία. Μὴ τολμήσαντος δ' ἐκείνου νὰ παρακούσῃ καὶ παραχρῆμα τὰ ἰστία καταβιδάσαντος, ἐλθόντες διὰ λέμβων ἐκ τῶν καταδρομικῶν πλοίων ὄπλοφόροι πολλοί, τὸν μὲν πύρωνα ἠγχυροβόλησαν καὶ ἀντὶ τῆς Ἰθωμανικῆς σημαίας ἀνεπέτασαι ἐπ' αὐτοῦ τὴν Ἑλληνικὴν, τὸ δὲ πλήρωμα αὐτοῦ εἰς τὰ ἴδια πλοῖα μετήγαγον καί, ἐλθόντες, ἠγχυροβόλησαν παρὰ τῆ Ψιλλῆ Ἀμμῶ μέσῳ Σάμου καὶ Μυκάλης· ἦσαν δὲ τὰ πλοῖα ἐκεῖνα ἐκ Σπετζῶν καὶ ἐκυβερνῶντο ὑπὸ τῶν πλοίαρχων Δημητρίου Σκλιᾶ καὶ Ἰωάννου Μπούκουρη.

Τῆ ἐπιούσῃ ἐφάνη μαρτιγῆνα τις ὑπὸ σημαίαν Ἰθωμανικὴν, ἐξ Ἀλεξανδρείας προερχομένη καὶ εἰς Αἶνον κατευθυνομένη μετὰ παντοίων ἐμπορευμάτων, ἀνηκόντων ἐμπόροις ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τὰ ἠγχυροβολημένα Ἑλληνικὰ πλοῖα ἀνεπέτασαν σημαίαν Ἰουρκικὴν καί, ἀφῆσαντα τὴν μαρτιγῆναν νὰ πλησιάσῃ, προσεκάλεσαν εἶτα ἵνα πλεύσῃ πρὸς αὐτοῖς· τῆς μαρτιγῆνας ὁμως, ὡς ὀψιαιτέρον ἐγένετο γνωστόν, ἀνηκούσης κατὰ τὸ ἥμισυ τῷ Μεχμέτ Ἀλῆ πασᾶ, ὁ πλοίαρχος αὐτῆς, ἐπὶ τούτῳ βρενθυόμενος, δὲν ὑπήκουσεν εἰς τῶν δύο πλοίων τὴν πρόσκλησιν. Τότε δὲ ταῦτα, τραπέντα πρὸς καταδίωξιν, συνέλαβον αὐτὴν καί, ἐλθόντα, ἠγχυροβόλησαν μετ' αὐτῆς παρὰ τῷ προαιχμαλωτευθέντι πύρωνα· μετὰ δὲ τῆς μαρτιγῆνας περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων καὶ εἰκοσί που στρατιῶται Ἀλβανοί, οὓς ὁ Μεχμέτ Ἀλῆ πασᾶς ἐπεμπεν εἰς Αἶνον.

Δὲν παρήλθε χρόνος πολὺς καὶ ἐνεφανίσθη πάλιν εἰς Ἰθωμανικὸς τζικτιριμές, πλέων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ρόδον. Οἱ ἐν τοῖς Ἑλ-

ληνικοῖς πλοίοις προσεκάλεσαν διὰ σάλπιγγος αὐτὸν νὰ προσέλθῃ· οὐδεμίαν δὲ προσοχὴν εἰς τὴν πρόσκλησιν ταύτην τοῦ πλοίαρχου τοῦ τζικτιριμέ δόντος, ἐκείνοι ἐπυροβόλησαν ἀσκόπως, πρὸς ὃ σημεῖον οἱ ἐν τῷ τζικτιριμέ ἀνταπήντησαν δι' ἑτέρου πυροβολισμοῦ καὶ ἠκολούθησαν τὸν πλοῦν αὐτῶν. Οἱ Ἕλληνες ἐρώπλισαν τότε δύο λέμβους καὶ ἔπεμψαν ἐπὶ τὸν τζικτιριμέν, ἤρξαντο δὲ σύναμα ρίπτοντες καὶ σφαίρας κατ' αὐτοῦ· ὅθεν ὁ κυβερνήτης ἐκείνου, βιασθεῖς, ἔστρεψε πρῶραν. Τότε δὴ οἱ Ἕλληνες πλοίαρχοι, συλλαβόντες τὸν τζικτιριμέν, ἠχμαλώτευσαν ἐν αὐτῷ καὶ ἓνα Ὀθωμανὸν ὑπάλληλον, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀποστελλόμενον, ἵνα ἐξ Ἀνατολῆς παραλάβῃ καὶ εἰς Ρόδον ὀδηγήσῃ χιλίους καὶ διακοσίους στρατιώτας πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς αὐτόθι φρουρᾶς· τοῦτο δέ, διότι ἡ Πύλη ἤρξατο ἤδη συλλαμβάνουσα πολλὰς ὑπονοίας καὶ φόβους. Ἐξηκολούθησαν δ' αἱ λείαι αὗται ἐπὶ εἴκοσι περιήρου ἡμέρας, καθ' ἃς τὰ δύο Ἑλληνικὰ πλοῖα ἠγκυροβόλουν παρὰ τῆ Σάμῳ· οἱ δ' ἐν τοῖς αἰχμαλωτευομένοις πλοίοις εὐρισκόμενοι Γουρκοὶ ἐγίγνοντο ἔργον μαχαίρας.

Ἀπὸ τῆς πρώτης ἔτι τοῦ κατάπλου τῶν δύο ἐκείνων πλοίων ἡμέρας οἱ Σάμιοι ποικίλας ἤρξαντο ποιούμενοι ὑποθέσεις· καὶ οἱ μὲν μεμηνημένοι εἰς τὸ μυστήριον ἐνόουν τί συνέβαινε, οἱ δὲ μὴ τοιοῦτοι διηπόρουν ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις (1). Οἱ δὲ τοῦ Βαθέος προκρίτοι, τὰς ἀ-

---

(1) Πρὸς μύησιν προκρίτων τινῶν Σαμίων συνετέλεσε λίαν καὶ ὁ τότε ἐν Πάτμῳ διατρίβων πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος, πρὸς ὃν εὔρηται παρ' ἡμῖν ἐπιστολὴ τῶν προϋχόντων τοῦ Μαραθοκάμπου, ἔχουσα οὕτω.

«Τὴν ὑμετέραν θεοστήρικτον μακαριότητα δουλικῶς προσκυνοῦντες, εὐλαβῶς τὴν ἱεράν της κατασπαζόμεθα δεξιάν.

Τὴν σεβασμιωτάτην ἡμῖν καὶ μελισταγῆ κομισάμενοι πατριαρχικὴν της ἐπιστολὴν, ἠσθημεν διαφερόντως ἐπὶ τῇ πληροφορίᾳ τῆς ὑπὲρ τι ἄλλο ποθητὸν καὶ σεβάσιμον αἰσίας ὑγείας της. Εἶδομεν ἐπομένως καὶ τὰ ὄσα, ὡς φιλόστοργος πατήρ, πατριαρχικῶς νοθετῶν διακελεύεται, ἐμψυχῶν ἡμᾶς καὶ καθιστορῶν τοὺς σκοποὺς καὶ ἀποφάσεις τοῦ γένους ἡμῶν, τὰ ὅποια μ' ὄλον ὅτι ἀπὸ διάφορα ἠκούομεν μέρη καὶ πολλοὶ ἐδιηγήθησαν εἰς ἡμᾶς ὅτι τὸ γένος τοιαύτην ἔχει ἀπόφασιν ἣ ἐλευθερίαν ἣ θάνατον, δὲν ἐσυμφωνήσαμεν ὅλοι νὰ τὸ πιστεύσωμεν, ἀλλ' ὁ καθεὶς μας ἔλεγε τὰ ἴδικά του. Ἄλλ' ὅτε ἔφθασεν ἡ μακαριωτάτη ἐπιστολὴ της, ἀμέσως διέλυσε τὴν διαφωνίαν καί, γενηθεῖσα μίτος Ἀριαδνικός, μᾶς ὠδήγησε διὰ νὰ ἐξέλθωμεν ἀπὸ τὸν λαβυρινθῶδη ζυγὸν καὶ νὰ φρονήσωμεν τὸ τῆς ἐλευθερίας φρόνημα. Χρέος λοιπὸν ἀφευκτὸν εἶναι διὰ νὰ τῇ ἀποδώσωμεν τὰς εὐχαριστήσεις καὶ δουλικὰς μας προσκυνήσεις, θερ-

δῆλους συνεπείας ἐνδεχομένων ἐπὶ τῆς Σάμου ἀταξιῶν φοβούμενοι, συνῆλθον εἰς συνέλευσιν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ συστήσωσι μὲν φρουρὰν ἐξ ἀνδρῶν ἐξήκοντα πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως, συναγάγωσι δὲ καὶ ἐν ἐνὶ οἴκῳ, τῷ τοῦ καλουμένου Σταματίου Καλούδη, συνοικίσωσι τοὺς ἐπισημοτέρους τῶν αὐτόθι παρεπιδήμούντων Τούρκων ἵνα ὦσιν ἐκεῖ ἐν ἀσφαλείᾳ· σύναμα δὲ τινες αὐτῶν, ἀμύητοι ὄντες, μετέβησαν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα καί, εἰς ἔντευξιν μετὰ τῶν πλοίαρχων ἔλθόντες, ἔμαθον ὅτι ἀπεφασίσθη ἡ τοῦ ἔθνους ἐλευθερία. Οἱ πλοίαρχοι ἐπέδειξαν εἰς τοὺς προκρίτους τὰ τῆς Ἀρχῆς τῶν Σπετζῶν ἔγγραφα, δι' ὧν ἐπετρέπετο αὐτοῖς νὰ ἐκπλεύσωσι πρὸς καταδίωξιν τῶν Τουρκικῶν πλοίων· καίτοι δὲ ἔδιδον μεγάλως περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλλάδος ἐλπίδας, συνεβούλευσαν ὁμως τοῖς Σαμίοις νὰ μείνωσιν ἡσυχοί, ἄχρις οὗ ἴδωσι τὸ ἀποτέλεσμα, ἐφ' ὅσον, ἔλεγον, τῆς Σάμου ἐγγύτατα τῆς Ἀσίας κειμένης, ἡ ἐξέγερσις αὐτῆς ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐπιδρομὴν πολυαριθμῶν βαρβαρικῶν ὀρδῶν ἐκ τῆς ἔναντι ἡπείρου καὶ ἀναποφεύκτως ἐπαγγίῃ τὴν τῆς νήσου καταστροφὴν.

Ἐμφρονες ἦσαν ὅλως καὶ πατριωτικαὶ αἱ συμβουλαί, ἃς ὁ τε Δημήτριος Σκλιᾶς καὶ ὁ Ἰωάννης Μπούκουρης ἐδίδωσαν τοῖς Σαμίοις· πλὴν ἄλλ' ὁμως δὲν ἴσχυσαν νὰ περιστείλωσι τὸν ἐνθουσιασμόν, ὑφ' οὗ ἐκεῖνοι κατελήφθησαν, τὰ διενεργούμενα μαθόντες. Ἦδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1809 εἶχεν ἀναρριπισθῆ τὸ κατὰ τῆς τυραννίας φρόνημα καὶ κίνησις

μοπαρακαλοῦντες αὐτὴν διὰ νὰ μᾶς γράφῃ ἐνίοτε καὶ συμβουλὰς καὶ εὐχὰς καὶ εἰδήσεις καὶ ὅ τι ἄλλο μᾶς κρίνει ἀξίους. Ἐλπίζομεν λοιπὸν μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἰδίου καραβοκυρίου καὶ γραμματοκομιστοῦ νὰ μᾶς πλουτήσῃ ἀφ' ὅλα, πρὸ πάντων δὲ περὶ τοῦ ἀγαπητοῦ ἡμῶν γένους, διότι κατ' αὐτὰς ἠκούσαμεν ὅτι ἐκυρίευσεν τὴν Ἀδριανούπολιν καί, εὐφροσύνης πλησθέντες, ἐδώσαμεν δόξαν τῷ νικητῇ ἡμῶν Θεῷ. Ἀλλὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ πράγματος ἀκόμη δὲν ἐμάθαμεν καὶ εἶθε νὰ γείνη μέσον ἡ πατρικὴ τῆς καὶ μακαριωτάτης ἐπιστολῆς. Καὶ ταῦτα διὰ βραχείων, αἱ δὲ θεοπειθεῖς αὐτῆς εὐχαὶ καὶ εὐλογίαι εἶχσαν μεθ' ἡμῶν ἐν βίῳ παντί.

Ἀπὸ Μαραθόκαμπον τῆς Σάμου αἰωκα Μαΐου κδ'.

Οἱ εἰς τὰς σεβασμιωτάτας προσταγὰς τῆς εὐπειθέστατοι
καὶ δοῦλοι ταπεινοὶ

Ἰω. Γεωργίου Γιαννάκη.

Χ. Γιακουμῆς.

Ἀντώνιος Γεωργιάδης.

Ἀλέξανδρος ὁ Μανουὴλ Λαΐου.»

τις κατὰ τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας γίνεαι καὶ φόνοι τῶν αὐτόθι παρεπιδημοῦντων Τούρκων ἐπισυμβῆ· ἀλλ' ἡ ἐξουσία αὕτη ἦτο ἀρκοῦντως ἰσχυρὰ καὶ οἱ τοὺς φόνους διαπραξέμενοι ἠναγκάσθησαν, τὴν ἐπικειμένην αὐτοῖς τιμωρίαν φεύγοντες, ἐν σπουδῇ νὰ ἀπέλθωσιν ἐκ τῆς Σάμου. Τὸ ἔμφυτον ἄρα εἰς τοὺς Σαμίους χῆσθημα τῆς ἐλευθερίας καὶ αἱ παρορμήσεις τῶν μεμυημένων εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας ἐξέκαυσαν τὸν ἐνθουσιασμόν αὐτῶν καὶ ἐπήγαγον, παρὰ τὰς συμβουλὰς τῶν ἐκ Σπετζῶν πλοιάρχων, τὴν ἐν τῇ κωμοπόλει Βαθέος ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως τὴν νύκτα τῆς δεκάτης ἐβδόμης πρὸς τὴν δεκάτην ὀγδόην τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου, Κυριακῆς πρὸς τὴν Δευτέραν, ὧθησιν εἰς ταύτην δόντος πρωτίστως Κωνσταντίνου τοῦ Λαχανᾶ.

Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος Λαχανᾶς οὗτος, ἀναχωρήσας, ὡς προείπομεν, ἐκ Σάμου τῷ 1805 ὅτε ὑπερίσχυσεν ἡ ἀντίθετος αὐτῷ φατρία τῶν Καλικαντζάρων καὶ εἰς Θεσσαλονίκην πλέων, συνήνητησε τῷ ἐπιβοήτῳ ἀρματωλῷ Νίκῳ Τζάρκ, ἐν Πεπαρήθῳ τῇ ἐρημονήσῳ μετὰ τριῶν πλοίων ναυλοχοῦντι, καὶ παρηκολούθησεν αὐτῷ. Ἐκστρατεύσαντι δὲ τῷ παραβόλῳ ἐκείνῳ ἀνδρὶ ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν, ὁ Λαχανᾶς ἦτο εἰς τῶν ἐφεπομένων αὐτῷ τριακοσίων ἀνδρείων καὶ ἐδοξάσθη πολεμῶν ἐν Ζίχνη, ἐν Χάντακι καὶ ἰδίως κατὰ τὴν παρὰ τὸ Πράβι ἐν ἄσμασι διαγωνισθεῖσαν διάβασιν τοῦ Στρυμόνος, καθ' ἣν μετὰ τετραήμερον πεισματώδη ἀγῶνα οἱ ὀλίγοι Ἕλληνες, διασπάρσαντες τρισχιλίους ἐχθρούς, διῆλθον ἐν τῷ μέσῳ σφοδροῦ πυρὸς τὴν γέφυραν καὶ, διὰ τῆς σπάρτης αὐτοῦ τούτου τοῦ Λαχανᾶ κόψαντες τὴν συνέχουσαν τὴν γέφυραν ἄλυσον, ἐσώθησαν, καταλιπόντες ἐξ ὀπισθεν περιτρόμους τοὺς Τούρκους (1)· κειμήλιον δὲ πολύτιμον παρὰ τοῖς υἱοῖς τοῦ Σαμίου μαχητοῦ περισώζεται ἡ ἱστορικὴ ἐκείνη σπάρθη. Φονευθέντος δ' ἐν Λιτοχωρίῳ τῆς Μακεδονίας τῷ ἔτει 1807 τοῦ Νίκου Τζάρκα καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ τῇδε κάκεισε διασπαρέντων, ὁ Λαχανᾶς, εἰς Κωνσταντινούπολιν μεταβαίνων, διῆλθε διὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Ὁ τῆς πόλεως δ' ἐκείνης σατράπης, Μπεκίρ πασᾶς τοῦνομα, διοικητῆς Σάμου ἄλλοτε διατελέσας, ἅμα ὡς ἔμαθε τοῦ Σαμίου τὴν ἔλευσιν, προσκαλεσάμενος ἀνέθηκεν αὐτῷ τὴν διοίκησιν ἐνὸς πάρωνος εἴκοσι καὶ ὀκτῶ τηλεβόλων, ἐν τῷ λιμένι τῆς Θεσσαλονίκης ναυλοχοῦντος. Ἐπὶ τρία ἔτη ὁ Λαχανᾶς διετέλεσεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ σατράπου, τὰ μέγι-

---

(1) Fauriel, chants populaires de la Grece moderne T. I p. 192.

στα τιμῶντος αὐτόν, μεθ' ὃ, μαθὼν τὴν σύστασιν Λεγεῶνος Ἑλληνικοῦ, μέλλοντος νὰ συμπολεμήσῃ τοῖς Γάλλοις, παρητήθη τῆς πλοιαρχίας καὶ ἀπῆλθε καὶ αὐτὸς ὡς εἰς τῶν Ἑλλήνων ἐθελοντῶν εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα μετέσχε πασῶν τῶν γενομένων μαχῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς τῶν Πυραμίδων, καθ' ἣν καὶ ἠρίστευσε (1). Διαλυθέντος δὲ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λεγεῶνος, ὁ Λαχανᾶς ἐπέστρεψεν εἰς Σάμον καί, μνηθεὶς τῇ 10 Φεβρουαρίου 1819 ὑπὸ τοῦ Γερασίμου Σβορώνου εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, ἔλαβε μέρος ἐνεργότατον πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως.

Οὐδέποτε κατόκησαν Τούρκοι ἐν Σάμῳ, ἔμποροι δὲ τινες, ἐκ διαλειμμάτων πρὸς πώλησιν τῶν ἐμπορευμάτων αὐτῶν ἐκ τῆς παρακειμένης Ἀσίας διαπεραιούμενοι, ἀπετέλουν μετὰ τοῦ ἐν Χώρῳ διοικητοῦ καὶ τῆς ὀλιγαρίθμου αὐτοῦ συνοδείας σύμπαντα τὸν Τουρκικὸν τῆς νήσου πληθυσμόν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δ' ἐκείνην διέτριβον ἐν τῷ χωρίῳ Βαθείος εἰς Αἰγύπτῳ πωλητῆς σίτου καὶ κυάμων μετὰ τοῦ ὑπηρετοῦ αὐτοῦ, δύο βυρσοδέφαι Τούρκοι ἐξ Ἐφέσου, εἰς παντοπώλης ἐκ Θουατείσι-
ρων καὶ εἰς στυμμάτιδω πωλῆς ἑκ μαγνησίας οὗτοι σε μετὰ τῶν
οικητικῶν ὑπαλλήλων, ὑκτωκαίδεκα ἐν ὅλοις τὸν ἀριθμόν, ἦσαν τ
ὡρισμένοι νὰ πέσωσι πρῶτα θύματα εἰς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα
Σαμίων. Καὶ δὴ τὴν νύκτα τῆς 17 πρὸς τὴν 18 Ἀπριλίου 1821
Λαχανᾶς μετὰ τῶν περὶ αὐτόν, ἐφορμήσας κατὰ τῶν ἐν τῷ οἴκῳ
Καλούδη συνωκισμένων δώδεκα Τούρκων ἐφόρευσε αὐτούς· τῇ δ' ἐ
οὐσῇ ἐξεπυρρίνισεν ὁμοίως πρὸς τὸ τοῦ ἄδου πέταυρον καὶ τοὺς ἀ
λειπομένους ἐμπόρους, δημεύσας καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν ἵνα χρησιμ
σωσιν εἰς τὸν ἀρχόμενον ἤδη ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα.

Ἴσως ὑπὸ αὐστηρᾶν τοῦ δικαίου ἔποψιν οἱ Σάμιοι κατακριθῶσιν,
τε φονεύσαντες ἄνδρας ἀθώους καὶ οὐδενὸς κακοῦ παραιτίους αὐ
γέν, σκληρὰ ὅμως ἀνάγκη ἐπέβαλλε τὸν φόνον ἐκείνον, τὸ μ
ἵνα ἐνοχοποιηθῇ ἀπέναντι τοῦ Σουλτάνου ἡ Σάμος, τὸ δέ, ἵνα μὴ γ
σθῇ τοῖς ἐν τῇ παρακειμένῃ Ἀσιατικῇ ἠπείρῳ ἡ ἐπαναστάσις,
τῆς ἐξεγέρσεως ἀπαξιαπᾶσης τῆς νήσου. Ὅθεν οὐδ' ὄλως συμφωνοῦ
πρὸς τὸν Φιλήμονα, ἰσχυριζόμενον ὅτι ἔργον σκέψεως ἦτο μόνη ἡ ἀ
δίωξις τῶν Τούρκων (2), καὶ ἔτι ὀλιγώτερον πρὸς τὸν Τρικού

(1) Ἴδὲ τὴν παρ' ἡμῶν γεγραμμένην Ἱστορίαν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἐν σελ. 274.

(2) Φιλήμονος, Δοκίμιον ἱστορικὸν τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως Τόμ. σελ. 121.

σκληράν ἀποκαλοῦντα καὶ ἀδικοιολόγητον τὴν πράξιν τῶν Σαμίων, οἵτινες, κατ' αὐτόν, ἔπρεπεν ἀσφαλεῖς τοὺς Τούρκους εἰς τὴν ἀντικρουξήραν νὰ ἀποβιβάσωσιν (1). Ἐὰν οἱ ἐκ Σάμου ἀπελαυνόμενοι Τούρκοι διεπεραιούντο εἰς τὴν Ἀσιατικὴν ἡπειρον καὶ τὸ πάθημα αὐτῶν ἀφηγοῦντο, οὐ μόνον πολλοὶ Χριστιανοὶ πρὸς ἀντεκδίκησιν οἰκτρῶς ἤθελον σφαγιασθῆ, ἀλλὰ καὶ ἡ πρὸς ἄντιστασιν ἀπροπαράσκευος ἔτι Σάμος τὰ μέγιστα ἤθελε κινδυνεύσει, ἐπιδρομῆς πολυαρίθμων Ἀσιανῶν ἐπ' αὐτὴν διενεργουμένης.

Μετὰ δὲ τὸν φόνον τῶν Τούρκων, ὁ Λαχανᾶς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, τοὺς κώδωνας τῶν ναῶν κρούσαντες, ἐξήγγειλαν τοῖς τοῦ Βαθέος κατοίκους τὴν ἐθνικὴν ἐξέγερσιν καὶ διὰ λόγων ἐνθουσιωδῶν προσεχάλεσαν αὐτοὺς ἵνα δρᾶζωνται τῶν ὄπλων. Ὑπεξέκαιον δὲ τὸ τοῦ λαοῦ αἶσθημα καὶ φυγᾶδες τινὲς ἐκ Σμύρνης, οἵτινες, πολλὰ ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς τυραννίας παθόντες, διηγοῦντο μετὰ τῆς εὐγλωττίας καὶ τῆς πειθοῦς, ἦν γεννᾶ ἡ ψυχικὴ ὀδύνη, τὰς κακώσεις, ὅς ἀπανταχοῦ τῆς Τουρκίας ὑφίσταντο οἱ Χριστιανοί. Ὄθεν τὸ πλῆθος ὀπλισθέν, ὀλοψύχως παρεδέξατο τὴν ἐπανάστασιν καὶ ὠρκίσθη νὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ ἐλευθερίας τῆς πατρίδος· ἐν μέσῳ δὲ κωδωνοκρουσιῶν καὶ ἀλλαλαγμῶν καὶ ἐλπίδων παντοίων ἀνεπετάσθη μετὰ προηγηθεῖσαν ἐκκλησιαστικὴν τελετὴν ἐν τῇ Βαθέος θέσει, τῇ λεγομένῃ Πηγᾶδι, ἡ τῆς ἐλευθερίας σημαία, οὕσα κυανῇ τὸ χρῶμα καὶ ἔχουσα ἐν μέσῳ μὲν σταυρὸν λευκόχρου ἐπὶ ἀνεστραμμένης ἐρυθροχρόου ἡμισελήνου, ἐκατέρωθεν δὲ τοῦ σταυροῦ λόγχην καὶ σπόγγον μετ' ἀγκύρας παρ' αὐτῷ, καὶ τὰς λέξεις ἐλευθερία ἢ θάνατος. Σύναμα δὲ, διαλυθεισῶν τῶν τέως ὑπαρχουσῶν Ἀρχῶν, συνέστη Ἐπιτροπεία δωδεκαμελὴς, ἣ ἀνετέθη τὸ λαβεῖν πάντα τὰ ἀρμόδια μέτρα πρὸς ἐπέκτασιν μὲν τοῦ κινήματος, πρὸς ἐξασφάλισιν δὲ τῆς νήσου ἀπὸ πάσης ἐχθρῶν ἐπιδρομῆς. Χρηματικαὶ εἰσφοραὶ ἐγένοντο πρὸς ἀγορὰν ὄπλων, ἀποσπάσματα χωροφυλάκων ἐτάχθησαν ἵνα φρουρῶσι τὴν περιοχὴν τοῦ Βαθέος, ὁ ἀπὸ τοῦ λιμένος ἐκπλους ἀπηγορεύθη, πλοῖα δὲ ἀπεστάλησαν ἵνα, παραπλέοντα τὴν νῆσον, τῇ Ἐπιτροπείᾳ ἐξαγγέλλωσιν εἰ ἐφαίνοντο ἐχθροί, καὶ πάντα συνελόντι εἰπεῖν τὰ μέτρα ἐλήφθησαν πρὸς ἀπόκρουσιν πάσης ἐξωτερικῆς προσβολῆς.

Οὕτω δὲ εὐθαρσῶς καὶ ἐν τοῖς πρώτοις ἀπεξεδύθη ἡ Σάμος εἰς τὸν μέγαν ἐκείνον καὶ ἀνισώτατον ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα, ὃν προώριστο

---

(1) Τρικούπη, Ἱστορία τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως Τόμ. Α. σελ. 164.

νά ἀγωνισθῆ ἔθνος ὀλιγοπληθές καὶ ἀδύνατον, ἔθνος βεβαρυμένον ἐκ πολυχρονίου ζυγοῦ καὶ τῶν πάντων ἐστερημένον, πρὸς μεγάλην καὶ φοβερὰν αὐτοκρατορίαν, διαθέτουσαν πολλοὺς στόλους καὶ στρατοὺς, πλῆθος τε ὀπλων καὶ πολεμοφοδίων, κεκτημένην πόρους ἀνεξαντλήτους, ἔχουσαν κυβέρνησιν μόνιμον, καί, ἔτι πρὸς, ἀπολαύουσαν τῶν συμπαθειῶν καὶ τῆς ἀντιλήψεως τῶν μεγαλειτέρων Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἐπομένης ἐπιστολῆς καταφαίνεται.

Εὐγενέστατοι κύριοι Ἐφοροὶ τῆς Σάμου!

Τῆνος τῆ 4 Ὀκτωβρίου 1821.

Μετὰ τὴν ἔρευναν τῆς ποθητῆς μοι ὑγείας σας, σᾶς γνωστοποιοῦμεν ὅτι κατ' αὐτὰς εἰς τῶν φιλογενῶν ἀπὸ Σμύρνης ἔστειλε μετζιλκαίκι εἰς Ψαρά, Ἰδραν καὶ Σπέτζαν μὲ ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν ἀνῶρυμον, εἰδοποιῶντας τοὺς Ἐφόρους τῶν νὰ μὴν ἠθέλων δώσει πιστιν εἰς τοὺς ἀπατηλοὺς καὶ τεχνευμένους λόγους μιᾶς Ἀγγλικῆς φεργάδας, ἣτις ἐδιωρίσθη νὰ περιφερθῆ εἰς ὅλας τὰς νήσους, ζητῶντας νὰ καταπέισουν τοὺς Γραικοὺς διὰ ν' ἀφήσουν τὰ ἄρματα (δηλα δὴ ὅτι ἡ Πόρτα συγχωρεῖ ὅλους τοὺς πταίστας καὶ ὁ πόλεμος μὲ τὴν Ρωσίαν δὲν ὑπάρχει) γράφοντάς τῶν ρητῶς ὅτι ἀφ' οὗ δὲν πρόπει νὰ δώσητε πιστιν καὶ ἀκρόασιν εἰς τοὺς σοφιστικοὺς τῆς λόγους, καὶ μετ' ὀλίγον θέλει φανῆ μιὰ μεγαλωτάτη φιλικὴ Δύναμις τόσον διὰ ξηρᾶς καθὼς καὶ διὰ θαλάσσης, καὶ οὕτω λάβετε μέτρα. Προλαμβάνομεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς διὰ νὰ γνωστοποιήσωμεν καὶ εἰς τὴν Εὐγενείαν σας ταύτην τὴν εἶδησιν, εὖν δὲν σᾶς ἦναι γνωστὴ ἕως τῆς ὥρας.

Σᾶς εἰδοποιοῦμεν πρὸς τούτοις τὴν ἄλωσιν τῆς Τροπολιτζᾶς ὅτι εἰς τὰς 23 τοῦ παρελθόντος ἐπάρθη μὲ ρεσάλτον. Ὁ χαμὸς τῶν Γραικῶν, κατὰ τὰς εἰδήσεις ὅπου λαμβάνομεν, εἶναι πολλὰ μικρός, ἕως τετρακόσιοι Γραικοί· οἱ δὲ Τούρκοι ἐσφάγησαν ὅλοι. Ἐξαιρέτως μερικοὶ Ἀρβανῖται καὶ νέα παιδία ἐσώθησαν· οἱ Ἑβραῖοι δέ, ὡς λέγουν, ἐπρόσφερον εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς ἰντζίρκα τετρακόσια πονγρία ἄσπρα, ἀλλ' ἀπέτυχον, ἐχάθησαν ὅλοι. Δὲν εἰμποροῦμεν νὰ σᾶς ἀπαριθμήσωμεν τοὺς ἀριθμοὺς καὶ ἐφόδια πολεμικῆς, ὅπου εὐρέθησαν. Τὸν κεχαγιάμπεη τοῦ Μωρα-πασασῆ ἔχουν σιδηροδέσμιον, τὸν δὲ Κιαμὴλ ἀγᾶν ἐλεύθερον, μὲ ὑπόσχεσιν ὅτι νὰ κάμη νὰ παραδοθοῦν καὶ ἄλλα κάστρα. Ὁ δὲ Κολοκοτρῶνης ἔγραψε τοῦ πασᾶ τῆς Ἀθήνας ὅτι νὰ ἀδειάσῃ τὸ κάστρον μὲ τὸ νὰ εὐρίσκειται ἡ φα-

με.ία του αιχμάλωτος, και μαρθάνοντάς το παρευθὺς ἀνεχώρησε, παραιτῶν τὸ κάστρον εἰς τοὺς ἐντοπίους· ὁ δὲ Ὑψηλάντης εὗρίσκειται εἰς Πάτραν. Σήμερον μαρθάνομεν ὅτι παρεδόθη καὶ τοῦτο τὸ κάστρον, πλὴν χρειάζεται βεβαίωσις· περὶ δὲ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου εὗρίσκειται εἰς Ἐπακτον καὶ β.λέποντα τὸν Ἑλληνικὸν στόλον. Κατ' οἰκονομίαν, ἐκάθησαν δύο τ.λοῖα ἤτοι μία φεργάδα καὶ ἐν κουρβέτορ εἰς τὴν ἄμμον καὶ ἐβιάσθησαν οἱ Τοῦρκοι καὶ τὰ ἔκανσαν. Τὴν πληροφορίαν ὅπου ἔχομεν διὰ τὸν Τουρκικὸν στόλον εἰς τὴν κατάστασιν ὅπου εὗρίσκειται ἔχομεν χρηστὰς ἐλπίδας ὅτι θέλει ἀφανισθῆ. Τῆς Ἡπείρου τὰ πράγματα ὑπάγουν καλὰ. Τὸ Κογκρέσο μέλλει νὰ ἀνοίξῃ εἰς τὰς πέντε τοῦ τρέχοντος και νὰ τελειώσῃ εἰς τὰς πέντε τοῦ μέλλοντος καὶ τότε θέλει φανῆ ἢ πόλεμος ἢ εἰρήνη. Μὴ ἔχοντες νεώτερον, μένομεν προσκυνητῶς.

Οἱ γνωστοὶ σας φίλοι καὶ ἀδελφοὶ τῆς Σμύρνης Ἐφοροὶ

Τὴν ἐπανάστασιν τῶν Βαθεωτῶν συνεμερίσθησαν οἱ κάτοικοι τῆς παρακαειμένης κωμοπόλεως Μυτιληνῶν, μεθ' ὧν οἱ Βαθεῶται, συνεννοηθέντες, ἀπεφάσισαν νὰ συνεκστρατεύσωσιν ἐπὶ τὴν Χώραν, ἔνθα ὑπῆρχεν ἡ ἔδρα τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας, οὕτω δὲ καταλύσωσι τὴν ἐν Σάμφ κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου. Οἱ πλείστοι τῶν τῆς Χώρας προκρίτων δὲν ἐνησμενίσθησαν βεβαίως εἰς τὰ συμβαίνοντα οὐχὶ ἐκ φιλοτουρκισμοῦ, ἀλλὰ διότι ἀγνοοῦντες τὰ τῆς ἐξεγέρσεως αἰτία, ὑπελάμβανον ὅτι αὐτὴ ἦτο συνέχεια τῆς μεταξὺ Καλικαντζάρων καὶ Καρμανιόλων πάλης καὶ ἐνόμιζον ὅτι οἱ Καρμανιόλοι ἐξανέστησαν καὶ πάλιν, ἵνα, τοὺς Καλικαντζάρους ἀπομακρύνοντες τῶν δημοσίων, καταλάβωσιν αὐτοὶ τὴν ἀρχήν· ὅθεν καὶ συνεστήσαντο ἐπιτροπείαν δωδεκαμελῆ ἵνα περιφρουρῇ τὸν διοικητὴν Ἀχμέτ Σελαχώρ ἄγαν. Οἱ τῆς ἐναντίαν μερίδος κατηγοροῦσαν αὐτῶν, ὡς αἰτησαμένων μὲν παρὰ τοῦ τοπάρχου τῆς Ἀσίας Ἐλέζογλου ἐπικουρίαν χιλίων ἀνδρῶν καὶ ἐνός πάρχωνος, ὑποσχεθέντων δὲ τῷ διοικητῇ τὴν ἄμεσον καὶ παντελεῆ καταστροφὴν παντὸς χωρίου ἀποκλίνοντος τυχὸν πρὸς τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐνὶ λόγῳ διολογησαμένων τὴν ψυχῇ τε καὶ σώματι πρὸς τοὺς Τοῦρκους ἀφισίωσιν αὐτῶν· πλὴν ἀλλ' αἱ κατηγορίαι αὗται οὐδέποτε ἀπεδείχθησαν ἀληθείας ἐχόμεναι, ἐθεωρήθησαν δὲ μᾶλλον ὡς διαβολαὶ τείνουσαι εἰς τὸ διατηρῆσαι ἀπαρχμείωτον τὸ κατὰ τῶν προϋχόντων μίσος τῶν Καρμανιόλων. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ἐν ἀρχῇ οἱ πρόκριτοι, ἐνθουμούμενοι ὅσα ὑπὸ τῶν Καρμανιόλων ἔπαθον, δῆλον ὅτι τὸν ἐκ-

πατρισμὸν καὶ τὴν δήμευσιν τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν, ἀντίστησαν πρὸς τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως, ἅτε μὴ γνωρίζοντες τὸν σκοπὸν καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς, ὄντες δ' ἐν πάσῃ περιπτώσει περισσότερο τῶν ἄλλων ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς ἀντεκδικήσεις τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας· ἀλλ' ὅτε ὀφιαίτερον ἐνόησαν τοὺς ἀληθεῖς τῆς ἐπαναστάσεως σκοπούς, δραστηρίως ὑπὲρ τῆς αἰσίας ἐκβάσεως αὐτῆς ἐνήργησαν, καὶ ἀπόδειξις τούτου εἶναι ὅτι καθ' ὅλην τοῦ ἀγῶνος τὴν διάρκειαν, καίτοι οὐδέποτε ἐκλιπουσῶν τῶν φατριαστικῶν διαιρέσεων ἐν Σάμῳ, οὐ μόνον οὐδεὶς ποτε ἐδείχθη φιλότουρκος, ἀλλ' ἐν ὄρχ κινδύνου, συνασπιζόμενοι πάντες, ἀπὸ κοινοῦ ἐνήργουν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Οὐχὶ ἄρα ἡ ἀνάγκη ἐγένετο φιλοτιμία τοῖς προὔχουσι, καθ' ἃ περ ἱστορικοὶ τινες ἔγραψαν (1), ἀλλ' ἡ γνῶσις τοῦ σκοποῦ τῆς ἐπαναστάσεως, περὶ ἧς πρότερον εἶχον πάντη ἐσφαλμένην ἰδέαν, παρώρμησεν αὐτοὺς ἵνα συμπράξωσι τῷ λαῷ.

Παρεσκευάζοντο ἤδη οἱ Βαθεῶται νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν ἐν Χώρῃ παρεπιδημούντων Τούρκων, ὅτε οἱ πρόκριτοι αὐτῆς, μαθόντες τὰ τεκταινομένα καὶ ἀδυνατοῦντες νὰ προῖδωσιν ὁποίας συνεπειᾶς τοιαύτη πράξις ἤθελεν ἐπιφέρει, διεσκέψαντο πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς δύο Σπετζιώτας πλοιάρχους, παρὰ τῆ Σάμῳ ἔτι παραμένοντας, καὶ ἀπεφάσισαν ἵνα εὐσχήμως ἀποπέμψωσιν ἐκ τῆς νήσου τὸν τε διοικητὴν καὶ τὸν καθὸν μετὰ τῶν περὶ αὐτοῦς. Ὅθεν προσκαλεσόμενοι αὐτοὺς εἰς τὴν παραλίαν ὡς ἐπὶ δεῖπνον, ἐξέθηκαν αὐτοῖς τὸν ἐπαπειλοῦντα αὐτοὺς κίνδυνον καί, ἔχοντες ἐκ τῶν προτέρων πλοιάριον ἔτοιμον, ἐπειθανάγκασαν ἵνα ἐπιβῶσιν αὐτοῦ καὶ ἀπέλθωσιν ἐκ τῆς νήσου, ἀφ' οὗ κατέλιπον δύο ὑπηρέτας ἵνα ἐπιστατῶσιν εἰς τὰ τῶν οἴκων αὐτῶν.

Τῆ 20 Ἀπριλίου, ἡμέρῃ τῆς ἐβδομάδος Τετάρτη, ἄνδρες ἑνοπλοι, ἐπιβάντες πλοίου τινὸς τοῦ Μανουὴλ Χ. Γεωργίου, ἀνεχώρησαν ἐκ Βαθέος καί, προσορμισθέντες εἰς Ποτοκάκι, ἀνήλθον ἐκεῖθεν εἰς Χώραν ἵνα φονεύσωσι μὲν τὸν διοικητὴν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ὧν ἠγνόουν τὴν ἀποπομπήν, διεγείρωσι δὲ τὰ πλήθη εἰς ἐπανάστασιν. Ἀφικόμενοι δ' ἐκεῖ καὶ μὴ τοὺς ἐπιζητούμενους εὗροντες, ἐφονεύσαν τοὺς οὐδ' ἀπολειφθέντας ὑπηρέτας αὐτῶν καί, τὰς οἰκίας αὐτῶν διαρπάσαντες, παρώρμησαν πρὸς ἐπανάστασιν τοὺς κατοίκους. Οἱ Χωρίται προθύμως

---

(1) Φιλήμονες, Δοκίμιον ἱστορικὸν τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως Τόμ. Γ. σελ. 122.

μετέσχον τῆς ἐπιανάστασεως, ἐκ δὲ Χώρας τὸ κίνημα διεδόθη ἀνά πᾶσαν νῆσον, ἀδιοργάνιστον μὲν, ἀλλὰ πολλὰ τὰ αἷσια ἐν τῷ μέλλοντι ὑπισχνούμενον. Τότε δ' ἐπιτροπείαι συνέστησαν πανταχοῦ, καθήκον ἔχουσαι νὰ ἐπαγρυπνώσιν ὑπὲρ τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, καὶ φρουροὶ ἐτάχθησαν ἵνα περιπολῶσι, καὶ πλοῖα ἐστάλησαν, μικρὰ τηλεβόλα φέροντα, ἵνα περιπλέωσι τὴν νῆσον καὶ ἐξαγγέλλωσι τοῖς κατοικοῖς πάντα ἐπιφαινόμενον κίνδυνον, καὶ οἱ δυνάμενοι νὰ φέρωσιν ὅπλα ἐδράζαντο αὐτῶν πρὸς ὑπερέσπισιν τῆς πατρίδος, καὶ αἱ ἐκκλησῖαι ἀνέπεμψαν ὕμνους εὐχαριστηρίους πρὸς τὸν Ὑψιστον, τὸν λύοντα τοὺς πεπεδημένους καὶ ἀνορθοῦντα τοὺς κατεραγμένους, καὶ συνελόντι εἰπεῖν ἡ νῆσος ἔλαβεν ὕψιν ὅλως ἐμπολεμον. Ἐπειδὴ δὲ ὑπῆρχε σπάνις ὀπλων καὶ πολεμεφοδίων, ἀπεστάλησαν εἰς Ψαρὰ πρεσβευταὶ ὁ Ἰωάννης Διακοηλίας καὶ ὁ Μανουὴλ Παπλωματᾶς ἵνα παραλάβωσιν ἐκεῖθεν τοιαῦτα· οἱ δὲ Ψαριανοί, ἐπικροτήσαντες εἰς τῶν Σαμίων τὴν ἀπόφασιν, ἐφωδίασαν αὐτοὺς δι' ὅσων πραγμάτων εἶχον ἀνάγκην. Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Σάμου, ὅτε τῇ 24 Ἀπριλίου, Κυριακῇ τῶν Μυροφόρων, ἀφίκετο αὐτόθι ἐκ Σμύρνης ὁ Λογοθέτης Γεώργιος, ὁ καὶ Λυκοῦργος προσονομαζόμενος· ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος μέγα διεδραμάτισε μέρος εἰς τὴν νεωτέραν τῆς Σάμου ἱστορίαν, καλὸν θεωροῦμεν νὰ προτῶμεν βιογραφικὰς τινὰς περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις.

Γεώργιος Παπλωματᾶς, ὁ βραδύτερον Λυκοῦργος μετονομασθεὶς, ἐγεννήθη τῇ 10 Φεβρουαρίου 1772 ὑπὸ Ἰωάννου καὶ Μαρούδας ἐν Καρλοθασίαις. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καίτοι οὐχὶ εὐπορος οὐδ' εὐπαιδευτὸς ὢν, προσεπᾶθησεν ὁμως, κατὰ τὸ ἐνόν, νὰ μορφώσῃ τὸν ἑαυτοῦ υἱόν, ὃν καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἐν Καρλοθασίαις ἀκμῶσαν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ Πορφυριάδα Σχολήν. Ἐκκαίδεκαέτης δὲ πρὸς ὃν ὁ Γεώργιος γενόμενος, μετέβη μετὰ τοῦ κατὰ ἐννέα ἔτη πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ὁ μὲν ἀδελφός, αὐτοῦ, κληρικὸς, ἠρ-
νόμενος καὶ Ἄνθιμος μετονομασθεὶς, περὶ τὴν ἀγιογραφίαν δὲ δόκιμος τυγχάνων, ἐγένετο βαθμηδὸν καὶ πρωτοσύγκελος τοῦ Σιναΐτικου μετοχίου, αὐτὸς δὲ, διδασκόμενος ὑπὸ εὐπαιδέτου διδασκάλου τὴν Λογικὴν Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου καὶ στοιχειώδη τινὰ μαθήματα τῆς φιλοσοφίας καὶ ἐν τοῖς πατριαρχείοις εἰσαχθεὶς, διετέλεσεν ἐν αὐτοῖς ἐπὶ χρόνον ἱκανὸν ὡς εἰς τῶν γραμματέων· ἀλλὰ τῆς στασιμότητος ἀπαρρησκούσης, φαίνεται, αὐτῷ, ἀπεφάσισε νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὰς παριστρίους Ἡγεμονίας, αἵτινες εὐρὺ προσέφερον τότε στάδιον εἰς τοὺς ἐχθρονοστέ-

ρους τῶν ἄλλων τυγχάνοντας. Καί δὴ ἀπῆλθε τῷ 1795 εἰς Βλαχίαν, ἧς ἡγεμόνευεν Ἀλέξανδρος ὁ Ὑψηλάντης καί, ὠφελούμενος ἐκ τῶν γνώσεων αὐτοῦ, αἵτινες μικραὶ μὲν βεβαίως ἦσαν, μεγάλαι δὲ ἔνεκα τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπικρατοῦσης γενικῆς ἀμαθείας ἐλογίζοντο, ἐπέτυχε νὰ διορισθῇ γραμματεὺς τῆς Κούρτης, εἴτ' οὖν τοῦ Ἡγεμονικοῦ Γραφείου. Μετ' οὐ πολὺ δὲ τὸν Ὑψηλάντην διαδεξαμένου ἐν τῇ ἡγεμονείᾳ τῆς Βλαχίας τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτζου, ὁ Γεώργιος, ἐπειδὴ ἅμα ἐνεθρονίζετο νέος ἡγεμὼν, ἐπήρχετο γενικὴ τῶν ὑπαλλήλων ἀντικατάστασις, ἠτοιμάσθη καὶ αὐτὸς νὰ ἀναχωρήσῃ· ἀλλὰ τοῦ νέου γραμματέως τῆς Κούρτης μὴ δυναμένου νὰ τακτοποιήσῃ τὰ τοῦ Γραφείου, ὁ νέος ἡγεμὼν προσεκάλεσε κατὰ σύστασιν ἄλλων τὸν Γεώργιον καὶ ἀνέθετο αὐτῷ τῶν λογαριασμῶν τὴν ἐξέλεγγιν. Εὐχαριστηθεὶς δ' ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ ὁ ἡγεμὼν, ἐκράτησεν αὐτὸν παρ' ἑαυτῷ ὡς γραμματέα τῆς Κούρτης καὶ προήγαγε σύναμα εἰς τὸ ἀξίωμα δευτέρου Λογοθέτου, ὅπερ ἀπέφερον αὐτῷ ἐτησίαν πρόσσοδον ἕξ χιλιάδων γροσίων καὶ ἐπέβαλλε τὸ καθῆκον τοῦ ἀναγινώσκειν εἰς τὸν ἡγεμόνα τὰς διαφοροὺς ἀγωγὰς· τὸν τίτλον δὲ τοῦτον ἔλαβεν ὡς ἐπώνυμον ἕκτοτε ὁ Γεώργιος. Ἐν Βουκουρεστίῳ δὲ σχετισθεὶς πρὸς τινὰ Οὐγγρον ἰατρόν, ἐδιδάχθη παρ' αὐτοῦ τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν, ἔλαβε δὲ καὶ τινὰ μαθήματα πρακτικῆς ἰατρικῆς, πρὸς ἣν παιδιόθεν ἔτρεφε κλίσιν.

Ὑπαχθείσης οὐ πολλῶ ὕστερον ὑπὸ τῷ Ἀλεξάνδρῳ Σούτζῳ καὶ τῆς Μολδαβίας, ὁ ἡγεμὼν ἔπεμψεν ἀντιπρόσωπον εἰς Ἰάσιον τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Ἰωάννην Σαμουρκάσην· σύμβουλον δὲ καὶ συνεργάτην ἔδωκεν αὐτῷ τὸν Λογοθέτην Γεώργιον, ὅστις, μεταβὰς εἰς Ἰάσιον, παρέμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ τινὰ ἔτη, ἱκανὸν προσκτησάμενος πλοῦτον, ἐφ' ὅσον ὁ ἡγεμὼν, ἀμείβων τὴν ἱκανότητα καὶ τὰς πολυχρονίους αὐτοῦ ὑπηρεσίας, ἀφῆκεν αὐτῷ ἐπὶ διετίαν τὰς εἰσπράξεις πλουσίου τινὸς δημοσίου κτήματος (μουσίας). Ὅτε δὲ τῷ 1802, ἡγεμόνος διορισθέντος τοῦ Κωνσταντίνου Ὑψηλάντου, ὁ Ἀλέξανδρος Σούτζος ἐπανέκαμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, τότε καὶ ὁ Γεώργιος συνώδευτεν ἐκεῖσε αὐτῷ· ὁ δὲ πλοῦτος, ὃν ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ αἱ σχέσεις, ἃς ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐκτήσατο, κατέστησαν αὐτὸν περίβλεπτον ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Σφοδρὰ πάθη ἐτάρασσον τότε ἐν Σάμῳ τὰς δύο ἐχθρικώτατα πρὸς ἀλλήλας διακειμένας μερίδας, τὴν τῶν Καρμανιόλων καὶ τὴν τῶν Καλικαντζάρων. Οἱ Καρμανιόλοι, δυσανασχετοῦντες κατὰ τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν, οὐς ἐνεκλῶν ὡς τυραννικούς καὶ καταχρηστας, ἐξέβαλαν

μὲν αὐτοὺς τῶν θέσεων, ἃς κατεῖχον, ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1806, ἔπεμψαν δ' ἐπιτρόπους εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Μανουὴλ Κολοκυθᾶν, Χ. Ἰωακείμ, Παναγιώτην Π. Ζαχαρίου, Σταμοῦλον Π. Εὐαγγελινοῦ καὶ Ἀνδρέαν Δουσογιάννην ὅπως προκαλέσωσι τὴν ἔκδοσιν Σουλτανικοῦ Διατάγματος, ὀρίζοντος τὴν ἐξέλεξιν τῶν κοινῶν λογαριασμῶν ὑ. δὲ ἐπίσημου τυκκηθήτηρα μετὰ τοῦ Ἀργυθέτου Γεωργίου Ἰ. να, ἐρχόμενος αὐτὸς εἰς Σάμον, ἀναλάβῃ τὰς διοικητικὰς ἡνίας τῆς νήσου. Καὶ ἀφίκετο μὲν αὐτὸς εἰς Σάμον κατὰ Μάϊον τοῦ ἰδίου ἔτους μετὰ τῶν Ἐπιτρόπων καὶ Ὀθωμανοῦ τινος ἀπεσταλμένου, Μεχμέτ βέη καλουμένου, ἵνα δῆθεν λάβῃ ὅσα χρήματα ἐδαπάνησε πρὸς ἔκδοσιν τοῦ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ Διατάγματος ἐκείνου· πλὴν ἀλλὰ μόλις γενομένου γνωστοῦ τοῦ ἀληθοῦς τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ σκοποῦ, οἱ πρόκριτοι διενήργησαν συνέλευσιν ἐν Χώρα, ἣτις τὴν μὲν ἐπιτροπείαν χρηματικῶς ἐζήμωσε, τὸν δὲ Γεώργιον ἠνάγκασε κακῶς νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, τοῦ τόπου ὑποστάντος δαπάνην γροσίων ὀκτακισχιλίων, δοθέντων τῷ ἀπεσταλμένῳ Μεχμέτ βέη, οὐκ ὀλίγων δὲ ἄλλων δοθέντων καὶ τῷ ἐκδόντι τὴν κατὰ τοῦ Λογοθέτου Γεωργίου ἀπόφασιν καδδῆ Χαλῆλ ἐφένδη.

Εἴπομεν ἤδη ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι ἡ ἐπικράτησις ἑκατέρας τῶν ἐν Σάμῳ φατριῶν ἐξήρτητο ἐκ τῆς γενικῆς πολιτικῆς τῆς Εὐρώπης. Ὅθεν ἰσχυοῦσης τότε τῆς Ρωσικῆς πολιτικῆς, ἡ τῶν Καλικαντζάρων μερὶς ἀνεκτῆσατο πάλιν δύναμιν καὶ, πέμψασα κατὰ Μάϊον τοῦ 1808 ἐπιτροπείαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔπεισε τὸν Σεῖχ-οὐλ-ἰσλάμην ὅτι ὁ Γεώργιος ὑπεκίνει τοὺς Σαμίους εἰς ἀνταρσίαν κατὰ τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ· ὁ δὲ, ἀρκοῦντα τὸν λόγον τοῦτον πρὸς καταδίχην εὐρίσκων, ἔπεμψεν ὑπηρετάς ἵνα συλλάβωσι καὶ ἀποκτείνωσι τὸν Γεώργιον. Ἄπόντος δ' ἐκείνου ἐκ τοῦ οἰκήματος αὐτοῦ, καθ' ὃν χρόνον ἐζητεῖτο, οἱ τοῦ Σεῖχ-οὐλ-ἰσλάμου ὑπηρεταί, ἐντυχόντες συνοίκῳ τινὶ αὐτοῦ, Γρηγορίῳ καλουμένῳ, ἱερομονάχῳ, συνέλαβον αὐτὸν καὶ ἀπηγχόνησαν ὡς δῆθεν τῷ Γεωργίῳ ὁμοφρονοῦντα. Ἐκτοτε δ' ἐκεῖνος ἔμενε κεκρυμμένος, ἄχρις οὗ ἄφιλός τις φίλος προέδωκεν αὐτόν, συλληφέντα καὶ ἐν εἰρκτῇ κατακλεισθέντα. Καθ' ὃν δὲ χρόνον διετέλει ἐν ταῖς φυλακαῖς, διηγείτο ὁ ἴδιος ὅτι εἶδε τὴν παραμονὴν τῶν Εἰσοδίων τῆς Παναγίας ἐνύπνιον, καθ' ὃ γυνή τις ἐβεβαίωσεν αὐτόν περὶ τῆς μελλούσης αὐτοῦ σωτηρίας· ὄντως δὲ μετ' οὐ πολὺ τὸ ἐνύπνιον ἐξεπληρώθη, καθ' ὅτι ὁ Σεῖχ-οὐλ-ἰσλάμης, εἴτε διὰ τι κατηνύχθη πλέον ἢ ὀργῆ αὐτοῦ εἴτε

διότι χρήμασιν ἐξηυμενίσθη, ἀντὶ τῆς φρονέουσας τὸ Γεώργιον, ἠρκέσθη νὰ προκαλέσῃ Σουλτανικὸν Διάταγμα, καταδικάζον αὐτὸν εἰς ἐξορίαν εἰς Ἄθωνα· ἔκτοτε δὲ ὁ Λυκούργος δι' ὅλου αὐτοῦ τοῦ βίου εὐσεβῶς ἐώρταζε τὴν ἐπέτειον τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεομήτορος. Τὸ δὲ Διάταγμα τῆς ἐξορίας αὐτοῦ, περιέρχον καὶ διὰ τὸ ἱστορικὸν καὶ διὰ τὸ γλωσσικὸν αὐτοῦ, ἔχει οὕτω.

Πρὸς τὸν Ναίπην τοῦ ἁγίου Ὁρους.

Φθάσαρτος τοῦ ὑψηλοῦ Βασιλικῶν Ὁρισμοῦ, γνωστὸν ἔστω ὅτι ἐκ τῶν ραγιαδῶν τῆς ρήσου Σάμου, τῆς οὔσης βακοῦφι εἰς τὸ ἱερὸν τζαμί Κιλίτζ Ἀλῆ πασᾶ τὸ εἰς Τοπχαρέν, ὅπερ ἐστὶν εἰς τὸ νατηρέτι τοῦ Σεῖχ-οὐλ ἰσ.λάμη, ὁ Δημήτριος υἱὸς τοῦ Ἀσλάρη, Χ. Κωνσταντῆς υἱὸς τοῦ Δημητρίου, παπᾶ Σταυρινοῦ υἱὸς τοῦ Γεώργι, Ἀρτῶνις υἱὸς τοῦ Γεώργι, Κωνσταντῆς υἱὸς τοῦ Ἀνδρέα, Παραγιώτης υἱὸς Μιχάλη, Γεώργις υἱὸς τοῦ Παύλου, Θεοδωρῆς υἱὸς τοῦ Γεώργι, Μαρόλης υἱὸς τοῦ Θεοδωρῆ, Κρυαζῆς υἱὸς τοῦ Νικόλα, Γιάννης υἱὸς τοῦ παπᾶ Βάσου καὶ Δημήτρις υἱὸς τοῦ Χριστοδοῦλου καὶ ὁ πρῶν Ναίπης τῆς εἰρημένης ρήσου, ἤδη δὲ εἰς Βασιλεῦσαν, δεξιῆς Χαλίλης υἱὸς τοῦ Ἰμπραήμ καὶ ἐμίρης Χονσεῖνης υἱὸς τοῦ ἐμίρη Μωχαμέτ, πρῶν βοϊβόδας, καὶ Χατζῆ Μουσᾶς καὶ Μουσταφᾶς καὶ λοιποὶ ἰδεάτοι, κατ' ὄνομα γεγραμμένοι, παραστάρτες εἰς τὴν ἱερὰν κρίσιν ἐνώπιον τοῦ Γεωργίου Δογοθέτου υἱοῦ τοῦ Γιάννη, τοῦ ὄντος ἐκ τῶν ραγιαδῶν τοῦ χωρίου τῆς εἰρημένης ρήσου καλουμένου Νέον Καρλόβασι, ἀνήγγειλαν ὅτι ὁ ρηθεὶς Δογοθέτης, ποιῶν μετὰ τῶν παρτιζάνων του διαφόρους χιλέδες καὶ φεσάτια διὰ τὸ κοτζαμπασλίκι τῆς εἰρημένης ρήσου καὶ διὰ ψευδῆ ἀρτζιχάλια ὡς ἀπὸ γλώσσης τῶν ραγιαδῶν εἰς τὸ βασιλικὸν μου ρικιάπη καὶ προξενήσας διαφόρους φιτράδες καὶ ἀνακατώματα εἰς τὸ μεταξὺ τῶν ραγιαδῶν τῆς εἰρημένης ρήσου, ἐτόλμησε νὰ τοὺς βλάβῃ. Ὅθεν ἀναγκαίως οὔσης τῆς παιδείας του πρὸς παράδειγμα τῶν λοιπῶν, εἶχεν ἐκδοθῆ ὑψηλὸς Ὁρισμὸς διὰ τὰ γένη καλααπέντης εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ὁρους· ὅστις μὲ τρόπον εἶχεν ἀναιρέσει τὸ καίρδι, κάμωρ τερκὶν τὸ καίρδι τοῦτο τοῦ ὑψηλοῦ Ὁρισμοῦ, κατορθώσας νὰ ἐκδοθῆ ἄλλος ὑψηλὸς Ὁρισμὸς διὰ τὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ἐπιστρέψας δὲ ὁ ρηθεὶς εἰς τὴν εἰρημένην ρήσον, εὗρων τὸν Γιαννάκη υἱὸν τοῦ Παρταζῆ, τὸν ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ νέου Καρλόβασι, καὶ τὸν Ἀθανάσιον τοῦ Δημήτρι, ἐκ τοῦ χωρίου Κασταριᾶς, τοὺς μουφσοῦσιδες καὶ

ψεύστας, ἐρωθεὶς μετ' αὐτῶν ἔγραψεν ὁ ρηθεὶς ψεύστης Λογοθέτης ἰδιοχειρῶς μὲ τὴν βουλάν του ἐν γράμμα ρωμαίικον εἰς τοὺς κατοίκους τῶν δεκαοκτῶ χωρίων τῆς εἰρημένης γῆσου καὶ ἐμπόδισε τὰ πρὸ χρόνων διωρισμένα μεθ' ὑψηλῶν Ὁρισμῶν ρουσοῦμα τοῦ ἰζετζιργὲ καὶ ρουσοῦμα τοῦ ταμπάκου καὶ μετζιλίλια καὶ τοὺς διὰ τὸν εὐτυχῆ τερσαῦν μου μελάχιδες, λέγων ῥοτι τὰ ἐπῆρεν ἐπάνω του κατ' ἀποκοπὴν τὸν εἰρημένον μουκατᾶν ἀπὸ τὸ ρηθὲν βακουῦφι. "Ὅθεν καὶ οἱ ὀλιγότροες ραγιάδες ἡμέλων πρὸς τὴν ἀπότισιν τοῦ μάλι μιρί καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐτζερεμέτιζε τοὺς πτωχοὺς ραγιάδες καὶ διὰ τὰ γιουρτουρδίση τὰς κακίας καὶ σκάνδαλά του, ἐτάραττε τὸ μεταξὺ τῶν ραγιάδων, ἐξ ὧν ἐγένετο ἡ ἀναβολὴ τοῦ ταχσιλίου τοῦ μάλι μιρίου καὶ ἐπροξενεῖτο φεσάδι διὰ τὸν μουκατᾶν τοῦ εἰρημένου ἱεροῦ βασιλικοῦ βακουφίου καὶ ἀφανισμὸς εἰς τὸ ριζάμι τοῦ τόπου. "Ὅθεν ἐζήτησαν ἄπαρτες τὴν παιδείαν του διὰ τὰ ἐλευθερώσουν ἀπὸ τὰς κακίας του τοὺς ραγιάδες τῆς εἰρημένης γῆσου, ἄς περ ὁμολογήσαρτες οἱ παρευρεθέττες εἰρημένοι Τοῦρκοι, ὡς ἰδεάτοι, μετὰ τῶν εἰρημένων ραγιάδων, ὄντος πρέπορτος τὰ παιδεύωρται οἱ τοιοῦτοι μουφσούσιδες καὶ σκαρδαλοποιοὶ πρὸς διόρθωσίν των διὰ φόβον τῶν λοιπῶν παρομοίων των, τὸν μὲν Λογοθέτην παρεκάλεσαν ἄπαρτες τὰ σταλῆ δι' ὑψηλοῦ Ὁρισμοῦ μου εἰς μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ὁρους καλααπέρτης, τοὺς δὲ εἰρημένους Γιαρράκην υἱὸν τοῦ Παρταλῆ καὶ Ἀθαράσιον, τοὺς φυλακωμένους εἰς τὸν εὐτυχῆ τερσαῦν μου, τὰ βαλθῶσιν εἰς τὸ κάτεργον πρὸς παιδείαν των, ὅπερ ἐδήλωσε μὲ ἰλάμη τοῦ ὀκᾶ-σταμπὸλ-κατισῆ, ἔχων παγὲν ἀνατολ-καζασλερῆ Μουχαμὲδ Ταχίρης, προεσημειώται δὲ τοῦτο καὶ ὁ κοῦ-σεῖχ-ὀνλ-ισλάμης Δουρουζαδὲς ἐμίρης Ἀππουλλάχ. "Ὅθεν κατὰ τὴν ἔννοϊάν του ἐγένετο Ὁρισμὸς μου τὰ γένη καλααπέρτη ὁ ρηθεὶς Λογοθέτης Γεώργιος εἰς μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ὁρους μὲ μουπασουρέτι καπουκεχαγιᾶ καὶ χάρμπατζη. Φθάσαντος δὲ τοῦ εἰρημένου αὐτόθι διὰ τῶν μουμπασιριδων, σὺ ὁ ρηθεὶς Ναίπης τοῦ ἁγίου Ὁρους θέλει τὸν κάμεις καλααπέρτη καὶ ἄρευ ἱεροῦ Ὁρισμοῦ περὶ ἰσλακίου του δὲν θέλεις ἐνδώσει διόλου εἰς τὴν φυγὴν του, καὶ ἅμα ὁποῦ φθάση θέλεις τὸ δηλώσει εἰς τὴν Ὑψηλὴν μου Πόρταν, περὶ οὗ ἐξεδόθη ὁ παρῶν ὑψηλὸς Ὁρισμὸς μου καὶ ἐστάλη διὰ τοῦ τρίτου καδικλῆ καπουκεχαγιᾶ. Προστάζω δὲ τὰ ἐνεργήσης κατὰ τὴν ἔννοϊαν ταύτην (οὐτινος ἢ ὑπακοῆ καὶ ὑποταγῆ ἀναγκαία) ἀπογεύγων πᾶν ἐναν-

τίον. Οὕτω γίνωσκε καὶ πλάτυσσον τῷ ἱερῷ σημείῳ.

Ἐργράφη περὶ τὰ τέλη τοῦ Σεβάλλ, ἐν ἔτει χιλιοστῷ διακοσιοστῷ εἰκοστῷ τρίτῳ.

Ἐξορισθεὶς ἄρα εἰς Ἀθῶνα ὁ Γεώργιος, τὸ μὲν πρῶτον κατεκλείσθη ἐντὸς πύργου τινός, ἀντὶ δεσμωτηρίου χρησιμεύοντος, καὶ διέμεινεν ἐν αὐτῷ ἐπὶ πολλοὺς μῆνας· ὕστερον ᾗ οἱ μοναχοί, θέλοντες νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῶν γνώσεων καὶ ἐκ τῆς ἐμπειρίας αὐτοῦ, ἐξήγαγον ἐκεῖθεν καὶ διώρισαν αὐτὸν γραμματέα τοῦ κοινοῦ, ἐν ᾗ θέσει διετέλεσε μέχρι τοῦ 1810. Ἐν τούτοις τῇ ἐνεργείᾳ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει φίλων αὐτοῦ ἐπέτυχεν νὰ ἀνακληθῆ ἐκ τῆς ἐξορίας καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπανῆλθεν εἰς Σάμον, ἐνθα ἐνυμφεύθη γυναῖκα ἐκ μιᾶς τῶν τὰ πρῶτα φερουσῶν οἰκογενειῶν. Τῷ 1812 διωρίσθη προεστῶς τῶν ἐπτά χωρίων· ἀλλὰ μετὰ ἐν ἔτος περιελθὼν εἰς ἔριδας πρὸς τὸν μέγα τότε ἰσχύοντα Μανουὴλ Στεφανῆν, ἠναγκάσθη νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ Σάμου καὶ καταφύγῃ εἰς Μύκωνον, ἐξ ἧς μετέβη εἰς Κέρκυραν ὅπως λάβῃ κυρίως τὴν Γαλλικὴν προστασίαν, ἅτε τῆς Ἰονίου Πολιτείας διατελούσης ὑπὸ τοῖς Γάλλοις. Ἐν ἔτει 1814 ἐπανῆλθε πάλιν εἰς Σάμον· πλὴν ἅμα εἰς Βαθὺ ἀποβιβάσθεις, συνελήφθη καὶ, εἰς Χώραν ἀπαχθεὶς, καθείρθη ἐπὶ μῆνας πολλοὺς καὶ μόλις ἀδρᾶ χρημάτων δόσει καὶ ἐγγυήσει τῶν ἐξ ἀγχιστείας συγγενῶν αὐτοῦ ἀνεκτήσατο τὴν ἐλευθερίαν. Δὲν παρῆλθον δὲ ἡμέραι πολλαὶ καὶ ὑπονοίας παρασχὼν ὅτι θηρεύει τὴν ἀρχὴν, ἐζητήθη καὶ αὐθις ὅπως καθείρθη· ἀλλὰ προλαβὼν ἐσώθη, κρυπτόμενος ὅτε μὲν ἐν οἰκίαις φίλων, ὅτε δὲ ἐν τοῖς σπηλαίοις τοῦ Κερκετέως, ἄχρις οὗ προδοθεὶς ὑπὸ τινος ποιμένος, συναμβάνατο ἄν, εἰ μὴ ἐβοήθουν αὐτῷ ὁ γυναικάδελφος Σταμάτιος Γεωργιάδης καὶ ὁ ἀδελφιδοῦς Ἀλέξανδρος Βουρνέλης. Ἐπὶ τέλους ἐπιβάς τοῦ πλοίου τοῦ Ἐμμανουὴλ Ἀγγελινίδου, διεπορθμεύθη λάθρα εἰς Νέα Ἐφεσον, καὶ κειθὲν δὲ μετὰ τινῶν μηνῶν διατριβὴν μετέβη τῷ 1815 πανέστιος εἰς Σμύρνην, ἐνθα, ἐξαντληθέντων ἤδη ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων καταδρόμων τῶν χρηματικῶν αὐτοῦ μέσων, ἐτρέπη εἰς τὴν ἐξέσκησιν τοῦ ἱατρικοῦ ἐπαγγέλματος, οὗ, καθ' ἃ προείπομεν, εἶχε γνώσεις τινάς. Μνηθεὶς δὲ τῷ 1819 αὐτόθι ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου Παπᾶ εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, ἔλαβε, κατὰ τὸ ἔθος τῶν Φιλικῶν, τὸ ὄνομα Λυκοῦργος, ὅπερ διετήρησε καὶ ἐν τῷ μετέπειτα χρόνῳ, τοῦτο μὲν ἵνα διαρκῆ σῶζῃ τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἔργων τῆς Ἐταιρίας, ἧς ἐγένετο μέλος, τοῦτο δὲ θέλων διὰ τιοῦτου κλασικοῦ ὀνόματος ἵνα ἐφελκύσῃ σέβας μὲν

εις εαυτόν, βεβήρηται δὲ εἰς τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ἐψήφισεν.

Ὅτε ἐξερχομένη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ὑποπευομένης καὶ περιχ-
δομένης ἐν Σμύρνῃ σφαγῆς τῶν Χριστιανῶν, ἠναγκάσθη καὶ ὁ Λυκοῦρ-
γος, ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν, νὰ ἔλθῃ εἰς Σάμον· ἀλλὰ τὸ κομίζον αὐτὸν
πλοῖον, παρεμποδιζόμενον ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀνέμων ἵνα καταπλεύσῃ
αὐτόσε, προσωρμίσθη πρῶτον ἐν Πάτρῳ, εἶτα δὲ εἰς Πάτμον, ἔνθα
διέτριβε τότε Δημήτριος ὁ Θέμελης, εἰς τῶν πρωτίστων τῆς Φιλικῆς
Ἑταιρίας ἀποστόλων. Ἐκπληρώσας οὗτος διαφόρους ἐντολὰς εἰς Δα-
κίαν καὶ Βασσαραβίαν, εἶχεν ἐπιφορτισθῆ καὶ τὰς εἰς τὰς νήσους πρὸς
ἐναρξίν τοῦ ἀγῶνος προκατηγήσεις· ὅθεν ἀφίκετο, λήγοντος Μαρτίου
τοῦ 1821, ἐπὶ Ὑδραϊκοῦ πλοίου εἰς Σάμον ἵνα ἐπιδώσῃ τῷ Λυ-
κοῦργῳ, ὃν ὑπελάμβανεν αὐτόθι διατρίβοντα, τὰς ἐπιστολάς, ἃς ὁ ἐν
Ἰσμαηλίῳ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἀφειδῶς ἐξέπεμπε πρὸς τοὺς παν-
ιερωτάτους καὶ σεβασμιωτάτους ἀρχιερεῖς, τοὺς εὐγενεστάτους ἄρχον-
τας καὶ προεστῶτας καὶ πάντας τοὺς προὔχοντας τοῦ γένους, τοὺς ἀ-
πανταχοῦ εἰς τὰς νήσους τοῦ ἀρχιπελάγους διατρίβοντας (1). Μὴ εὐ-
ρῶν δὲ τὸν Λυκοῦργον ὁ Θέμελης ἐν Σάμῳ, ἐπανῆλθεν εἰς Πάτμον, ἐν-
θα παρέμενε κρυπτόμενος, διότι εἶχε προδοθῆ ὑπὸ τῶν τῆς Σμύρνης
δημογερόντων· ἰδὼν δ' ἐν Πάτρῳ τὸν Λυκοῦργον, ἐναγχος ἀφικόμενον
καὶ φέροντα τὸ καλπάκιον καὶ τὸν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Δαξίν εὐγενέ-
σιν ἱματισμὸν καὶ μαθῶν ὅτι αὐτὸς ἦτο ἐκεῖνος, ὃν ἐν Σάμῳ ἐζήτησεν,
ἔσπευσε νὰ ἀνακοινώσῃ αὐτῷ τὰ δέοντα καὶ ἐπιδώσῃ τὰς τοῦ Ὑψη-
λάντου ἐπιστολάς δι' ὧν ἀνετίθετο αὐτῷ ἡ ἀρχιστρατηγία τῆς Σά-
μου. Τότε δὴ, ἄραντες ἐκ Πάτμου, διεπεραιώθησαν ἀμφότεροι εἰς Σά-
μον, ἔνθα ὁ Θέμελης ἐπὶ βραχὺ διέτριψεν, ἐπειγόμενος νὰ ἀπέλθῃ ἀλ-
λαχόσε.

Ὁ δὲ Λυκοῦργος, δύο ἡμέρας ἐν Χώρῳ διαμείνας, μετέβη ἀκρολύθως
εἰς Καρλοβάσια, τὴν γενέτειραν αὐτοῦ κωμόπολιν, ἔνθα διετέλεσεν ἐπὶ
μικρὸν ἐρησυχάζων μὲν, διδούς δὲ τοῖς κατοίκοις νὰ νοήσωσιν ὅτι ἦτο
ἀπεσταλμένος παρὰ τινος Ἀρχῆς. Ἐν τέλει μιᾶ τῶν ἡμερῶν, Κυριακῇ
τῆς ἐβδομάδος, ἀπεκδυθεὶς τὸν Δακικὸν ἱματισμὸν καὶ ἀρχαϊκὴν πε-
ριβληθεὶς στολὴν μετ' ἀργυροκοσμῆτου περικεφαλαίας, φερούσης τὴν
προτομὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα, ἤρξατο ἀναγανθὸν κηρύσσων
τὴν ἐθνικὴν παλιγγενεσίαν, ἐξάπτων τὸ τῆς ἐλευθερίας φρόνημα, ὅπερ

(1) Φιλίμωνος, Δοκίμιον περὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας σελ. 287.

οὐδὲ ὁ χρόνος οὐδ' αἱ περιστάσεις ἴσχυσάν ποτε νὰ ταπεινώσωσι παρά τοις Σαμίοις, καὶ ἀναπτερῶν τὰς περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς πατρίδος ἐλπίδας. Οἱ ἐνθουσιώδεις λόγοι καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ ἐξήγειραν τὸν λαὸν καὶ πάντες συνησιώθησαν περὶ αὐτόν· πρὸς μείζονα δὲ ἐπιτυχίαν καὶ πρὸς εὐόδωσιν τοῦ ἔργου, ὅπερ ἀνεδέξατο, προσέβη εἰς πράγματα ἀήθη καὶ παράδοξα, συμφώνως πρὸς τὰς περιστάσεις καὶ πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ λαοῦ, διότι ἀνὴρ, δραστήριος μὲν καὶ ἐπιχειρηματίας, νουνεχῆς δὲ καὶ πρακτικὸς ὢν, ἐγίνωσκεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι εὐαρεστοῦνται εἰς τὰ καταπληκτικὰ γεγονότα. "Ὅθεν συνεστήσατο ἐκ τῶν τεσσάρων τῆς νήσου τμημάτων τέσσαρας χιλιarchίας, ὧν τὴν διοίκησιν ἀνέθηκεν εἰς ἀνδρας, ἐκ τῶν προτέρων ἐπὶ φιλοπατρία καὶ γενναιότητα γνωστούς, δῆλον ὅτι εἰς τὸν Κωνσταντῖνον Λαχανᾶν ἐκ Βαθέος, εἰς τὸν Κωνσταντῖνον Κονταξῆν ἐκ Πύργου, εἰς τὸν Ἐμμανουὴλ Μελαγχροινὸν ἐκ Καρλοβασίων καὶ εἰς τὸν Σταμάτιον Γεωργιάδην ἐκ Μαραθοκάμπου.

Ὁ Κωνσταντῖνος Κονταξῆς (διότι περὶ Λαχανᾶ εἶπομεν ἤδη ἐν τοῖς προηγουμένοις) ἦτο εἰς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἡ φύσις ἔπλασεν ἀνευ ἑτέρου αἰσθήματος, πλὴν τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος. Ἀτρόμητος ἐν τοῖς κινδύνοις καὶ ἀπέριττος ἐν τῷ ἰδίῳ βίῳ, ἐγίνωσκε νὰ ἐμπνέῃ φόβον μὲν εἰς τοὺς ἐχθρούς, ἀγάπην δὲ καὶ τιμὴν εἰς τοὺς φίλους, πολλαὶ δὲ περιστάσεις τοῦ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως βίου αὐτοῦ ἀπέδειξαν ὅτι προωρισμένος ἦτο ὁ ἀνὴρ νὰ ὀδηγήσῃ μίαν ἡμέραν τοὺς ἀνδρείους αὐτοῦ συμπολίτας εἰς ἐνδοξὸν ἀγῶνα.

Ὁ Ἐμμανουὴλ Μελαγχροινός, οἱ ἀνδρείας παροιμιώδους πεπροικισμένος, παιδιόθεν εἶχεν ἀποδημήσει ἐκ Σάμου, ἐπιδιώκων τύχην διὰ τοῦ ἠρωισμοῦ αὐτοῦ· πολλὰς δὲ ἀνδραγαθίας πολλαχοῦ διαπραξάμενος καὶ φήμην οὐ σμικρὰν ἀποκτήσας, εἶχε προσελκύσει τὴν εὐνοίαν τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ πασᾶ, μὴπω ἐπὶ τὸν τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου θρόνον ἀνελθόντα. Ὅτε δὲ ὁ παράβολος ἐκεῖνος ἀνὴρ ἐγένετο ἀντιβασιλεὺς, τότε καὶ ὁ Μελαγχροινὸς ἔλαβε τακτικὴν ἐν Αἰγύπτῳ ὑπηρεσίαν καὶ προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ χιλιάρχου· διεκρίθη δὲ εἰς τὸν κατὰ Μαμελούκων πόλεμον καὶ ἡ σπᾶθη αὐτοῦ ἐγένετο παρά τοῖς Αἰγυπτίοις παροιμιώδης. Εἶτα δὲ ἐλθόντων τῶν Γάλλων, προσεκολλήθη εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Λεγεῶνα καὶ μετέσχε πασῶν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ Ναπολέοντος μαχῶν, ἀριστεύσας κατὰ τὴν μάχην τῶν Πυρραμίδων· περατωθέντος δὲ τοῦ πολέμου ἐκείνου, ὁ Μελαγχροινὸς ἐπέ-

στρεφεν εις Σάμον, ἔνθα δι' αἴερε τιμητικὰ τῶν ἀγῶνων αὐτοῦ παρὰ τὸν ἀναμφισβήτητον αὐτοῦ γενναϊότητα ἐτιμᾶτο παρὰ πάντων.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Σταμάτιος Γεωργιάδης, πατὴρ ἀπορφανισθεὶς διέτης τὴν ἡλικίαν καὶ παιδαγωγηθεὶς ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἀγγελινάρας, ἀληθοῦς τύπου ἀρχαίας ἡρώιδος, μετὰ ὀλιγοχρόνιον ἐν τοῖς σχολείοις τοῦ Μαραθοκίμπου φοίτησιν, ἐπεδόθη εἰς τὸν ναυτικὸν βίον καὶ, προσκολληθεὶς ἀκολούθως εἰς τὸν περιλάλητον καταδρομέα Νικόλαον Κεφάλαν, τοσαύτην κατὰ διαφόρους κινδυνώδεις περιστάσεις ἀνδρείαν ἐπεδείξατο, ὥστε ἐκεῖνος καὶ ὑποπλοίαρχον τὸν Σταμάτιον ὠνόμασε. Μετὰ τετραετῆ παρὰ τῷ Κεφάλῳ ὑπηρεσίαν, ὁ Σταμάτιος, ποθῶν νὰ εὐρύνη τὸν κύκλον τῶν ναυτικῶν αὐτοῦ γνώσεων, ἐπέβη πλοίου Ἀγγλικοῦ καὶ ἐπεχείρησε μακρὰς θαλασσοπλοίας εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν, τὴν νότιον Ἀμερικὴν μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Βραζιλίας, πρᾶγμα ἐκ τῶν δυσκολωτάτων τῷ καιρῷ ἐκείνῳ· εἶτα δὲ προσκολληθεὶς εἰς ἕτερον δίσσημον καταδρομέα, τὸν Ἀντώνιον Ἀνδρόνικον, διηύθυνεν ὡς ὑποπλοίαρχος τὸ καταδρομικὸν ἐκεῖνου. Οὕτως ἐξασκηθεὶς περὶ τὰ πολεμικά, ἐπέστρεψε μετὰ πολυετῆ ἀπουσίαν εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα· μισῶν δὲ τοὺς Τούρκους, ἀνέλαβε κατ' αὐτῶν καταδρομικὸν ἀγῶνα εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀλλ' οἱ συγγενεὶς αὐτοῦ, φοβούμενοι μὴ πάθωσιν, ἔπεισαν τὸν Σταμάτιον νὰ παραιτήσῃ τὸ τοιοῦτο στάδιον· ὅθεν καὶ ἐκεῖνος ἐπανῆλθεν εἰς Σάμον καὶ διέμεινεν αὐτόθι, ἀναζωπυρῶν τὰ ὑπὲρ ἐλευθερίας φρονήματα τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ, ἀχρὶς οὐ ἐξερράγη ἢ ἐπανάστασις.

Τῶν δὲ συγκροτηθειῶν τεσσάρων χιλιαρχιῶν ἐκῆστη συνέκειτο ἐξ ἑκατὸν πενήκοντα ὀκτὼ ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν, δῆλον ὅτι ἐξ ἑνὸς χιλιάρχου, ἑνὸς ὑποχιλιάρχου, πέντε συνταγματαρχῶν, δέκα ἑκατοντάρχων, εἴκοσι πεντηκοντάρχων, τεσσαράκοντα εἴκοσιπεντάρχων, ὀγδοήκοντα δωδεκάρχων, ἑνὸς γραμματέως καὶ ἐκ χιλίων ἑκατὸν τεσσαράκοντα στρατιωτῶν. Πάντες οὗτοι ὠρχίζοντο προηγουμένως νὰ καταπαύσωσι πᾶσαν τυχὸν ὑφισταμένην πρὸς ἀλλήλους διένεξιν, ὧσιν εἰς τὴν τοῦ ἀρχηγοῦ φωνὴν εὐπειθεὶς καὶ τὰ πάντα ὑπὲρ τῆς πατρίδος θυσιάζωσιν, οὐδ' αὐτῆς αὐτῶν τῆς ζωῆς ἐξαιρουμένης. Ὅπως δ' ἐπὶ μᾶλλον διεγείρη τὸ στρατιωτικὸν φρόνημα καὶ τὴν εὐγενῆ ἀμιλλαν, ὁ Λυκοῦργος διέταξε νὰ φέρωσιν οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοὶ περικεφαλαίως ἐκ βύρσης καὶ λευκοσιδήρου, ἐφ' οὗ ἦτο γεγραμμέ-

νος σταυρός και τὰ ἀρκτικά στοιχεία τῶν λέξεων ἢ ἐλευθερία ἢ θάνατος Η Ε Η Θ, πρὸς δὲ ταῖς, και διακριτικά τοῦ βαθμοῦ αὐτῶν σημεῖα, ἐν ᾧ τοιαῦτα ἔλειπον καθ' ὅλην τοῦ ἀγῶνος τὴν διάρκειαν ἀπὸ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος. Ὡς διακριτικά δὲ σημεῖα ἔφερον οἱ μὲν χιλίαρχοι ἀνὰ δύο χρυσᾶς ἐπωμίδας μετὰ τεσσάρων κροσσῶν, ὅπως και οἱ ὑποχιλίαρχοι, ἀνευ ὁμως τοῦ ἐπὶ τῶν ἐπωμίδων χρυσοῦ σειραδίου, οἱ δὲ συνταγματάρχαι ἐπωμίδας μετὰ τριῶν κροσσῶν, οἱ ἑκατόνταρχοι μετὰ δύο, οἱ πεντηκόνταρχοι μεθ' ἑνός, οἱ εἰκοσιπένταρχοι ἐπωμίδας ἀνευ κροσσῶν, ἀλλὰ μετὰ σταυροῦ και χρυσοῦ σειραδίου ἐπ' αὐτῶν, οἱ δωδέκαρχοι ἐπωμίδας ἀνευ σειραδίου και ἐπὶ τέλος οἱ γραμματεῖς ἐπωμίδας λευκάς μετὰ λευκοῦ σειραδίου· τὰ δὲ διπλώματα, ἅτινα ὁ Λυκοῦργος ἐξέδιδεν, ἔφερον διὰ μὲν τοὺς πολιτικούς ὑπαλλήλους τὸν ἐπόμενον τύπον·

Ὁ στρατοπολιτικός ἀρχηγὸς τῆς Σάμου.

Δυνάμει τῆς δοθείσης μοι ἐξουσίας παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου διὰ τοῦ ἰσπραυνίκου αὐτοῦ Δημητρίου Θέμελη, διορίζω κτλ. διὰ δὲ τοὺς στρατιωτικούς τὸν ἐπόμενον·

Δι' ἐπιταγῆς και ἀδείας τοῦ Ἐκλαμπροτάτου Πολέμαρχου Ν. Υ. ἀξιῶνεται ὁ πατριώτης . . . ἐκ τοῦ κατὰ τὴν νῆσον Σάμου χωρίου . . . ἐτῶν . . . χιλίαρχος ἢ υποχιλίαρχος κλπ. τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ και ὡς τοιοῦτος θέλει γνωρίζεται και τιμᾶται ἀπὸ ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν γένος.

Λογοθέτης Λυκοῦργος Σάμιος

Τοποτηρητῆς τῆς Αὐτοῦ Ἐκλαμπρότητος.

Διὰ τοιοῦτου τρόπου ἀνερριπίσθη ἐν Σάμῳ εἰς τὸν ὑψιστον βαθμὸν τὸ φιλελεύθερον φρόνημα, πάντες δ' ἔσπευδον ὡς χάριν ζητοῦντες ἵνα ἐξοπλισθῶσι και ἐν ταῖς στρατιωτικαῖς τάξεσιν ἐγγραφῶσι. Τούτων δ' οὕτω διοργανωθέντων, ὁ Λυκοῦργος ὑψωσε τῇ 8 Μαΐου 1821, ἡμέρᾳ τῆς ἐβδομάδος Τετάρτη, ἐν Μεσαίῳ Καρλοβάσῳ μετὰ τελετῆς ἀρχιερατικῆς τὴν σημαίαν τῆς ἐθνεγερσίας, παρόντος τοῦ κλήρου ἅπαντος, τῶν στρατιωτικῶν σωμάτων και πλῆθος λαοῦ σὺν γυναιξίν ἐφεπομέννου. Ἡ δὲ σημαία αὕτη ἦτο ὑπομέλαινα και ἔφερον ἐν τῷ μέσῳ σταυρόν, ὑψούμενον ἐπὶ ἡμισελήνου και ἔχοντα ἑκατέρωθεν λόγχην και κάλαμον μετὰ σπόγγου, και πρὸς τὰ ἄνω μὲν ἔνθεν και ἔνθεν τὰ ἀρκτικά στοιχεία Ἡ Ἐλευθερία Ἡ Θάνατος, ὑπὸ ταῦτα δὲ Φοίνικα, κατὰ ὁφειλὴν ἐφορμῶντα και σπαράσσοντα αὐτόν. Ἡ τῆς κυβερνήσεως ὁμως

ἐπίσημος σημαία ἦτο λευκή καὶ εἶχεν ἐν τῷ μέσῳ ἐκκαίδεκα στήλας, σύμβολα τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας ἢ μᾶλλον εἶπειν ἀπλοῦν ἐπιτήδευμα ὅπως φέρῃ σύγχισιν καὶ δυσεξήγητον καθιστᾷ τὸ τῆς ἑταιρίας αἶνιγμα· ἐκατέρωθεν δὲ τῶν στηλῶν πρὸς τὰ ἄνω ἔφερε τὰ ἀρκτικά στοιχεῖα τῶν λέξεων Ἡ Ἐλευθερία Ἡ Θάνατος. Τὰ ὄμματα πάντων ἦσαν δακρύδρεκτα ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς μέγᾳ χρόνιον καὶ δυσβάστακτον ζυγὸν ἀναπεταννυμένης σταυροφόρου σημαίας, διεκρίνετο δὲ ὑπὲρ πάντας ὁ γεραρὸς ἀρχιποίμην Κύριλλος, ὅστις ὑπὸ τοσοῦτου κατείχετο ἐνθουσιασμοῦ, ὥστε νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν εἶχεν ὑψωμένην ἐν τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ τι δ' ἐκραταίου τὸ πολεμικὸν τοῦ λαοῦ φρόνημα ἦσαν καὶ τὰ ἀπανταχοῦ τῆς νήσου διαταχθέντα γυμνάσια πρὸς στρατιωτικὴν ἐξέσκησιν τῶν ὅλως ἀπειροπολέμων Σαμίων. Ἐν τῇ πλατείᾳ ἐκάστου χωρίου συνήρχοντο κατὰ πᾶσαν σχεδὸν ἡμέραν οἱ στρατεύσιμοι, παντοῖον ἠμφιεσμένοι ἱματισμόν, παντοῖα φέροντες ὄπλα (ἐν δυνάμεθα ὄπλα νᾶ ὀνομάσωμεν σιδηρᾶς αἰχμᾶς, ἐπὶ εὐθραύστων ἀκοντίων προσηρτημένας, ἢ ἀθλίᾶς μαχαίρας, ἐν τοῖς σιδηρουργείοις τῶν Καρλοβασίων σφυρλατηθείσας καὶ δι' αὐτὸ Καρλοβάσια προσονομαζομένας ἐκ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφῆς τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ κατεσκευάσθησαν, ἢ ἐσχωριασμένα τινὰ μολυβδόβολα καὶ πυρόβολα), καί, ἐκεῖ παρατασσόμενοι ἐν γραμμῇ, κρουομένων λυρῶν καὶ βιολίων καὶ λαούτων, ἐποιοῦν δῆθεν ἐλιγμούς κατὰ τὸ κέλευσμα ἀξιωματικοῦ, διατάσσοντος ὁ τι καὶ αὐτὸς ἠγνόει. Ναί, κωμικὸν ἴσως ἦτο τὸ θέαμα· ἀλλὰ πᾶσαν ἄλλην ἔλληψιν ἀνεπλήρου ὁ φιλόπατρις ζῆλος καὶ ὁ δυσπερίγραπτος ἐνθουσιασμός τῶν οὕτω γυμναζομένων (1).

Μετὰ δὲ τὴν ἐν Καρλοβασίοις ὑψοσιν τῆς σημαίας τοῦ σταυροῦ, ἀπόστολοι, πανταχοῦ τῆς νήσου διασπαρέντες, ἐξήγγειλαν τὴν ἐθνικὴν ἐξέγερσιν, ἀπὸ τοῦ ἐνὸς δὲ ἄκρου μέχρι τοῦ ἐτέρου ὑπὸ χιλιάδων στομάτων ἐπανελήφθησαν αἱ λέξεις ἐλευθερία ἢ θάνατος. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Λυκούργος, πολυαριθμούς ὀπλοφόρους παραλαβὼν, μετέβη εἰς Χώραν καὶ ἐκεῖ, γενικῆς συνελεύσεως συγκροτηθείσης, ἐπεδοκιμάσθησαν ἐνθου-

---

(1) Ἐν Μαραθοκάμπῳ ὑπῆρχεν ἀρχαῖος ἀξιωματικός, Γάλλος τὴν καταγωγὴν, Ἰωάννης τοῦνομα καὶ Φράγκος ὑπὸ πάντων καλούμενος, ὅστις ἐγύμναζε τὸν λαὸν εἰς τὴν ξιφομαχίαν· ἔλαβε δὲ οὗτος μέρος εἰς πλείστας τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἐκδρομῶν τῶν Σαμίων.

σιωδῶς τὰ γενόμενα καὶ ἀπεφασίσθη δραστηρίως νὰ ἐπιδιωχθῆ ὁ κατὰ τῶν Γούρκων πόλεμος. Ἴνα δὲ μὴ διακωλύηται καὶ τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων ἡ διεξέχρησις, ἀπεφασίσθη ἐπ' ἴσης ὅπως πᾶσα μὲν κωμόπολις ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς ἐκλέξῃ δύο ἢ τρεῖς προεστῶτας, οἱ ὅποιοι ἐκλήθησαν Ἐφοροί, πᾶσα δὲ ἡ νῆσος διατελῆ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τριῶν ἐξ αὐτῶν, οἵτινες ὀνομάσθησαν *Πολιτικοὶ Κριταί*. Οἱ κατὰ πρῶτον δ' ἐκλεχθέντες *Πολιτικοὶ Κριταί* ἦσαν ὁ Μανουὴλ Παπλωματᾶς ἐκ Βαθῆος, ὁ Χριστόδουλος Παρμαξίζης ἐκ Μυτιληνῶν καὶ ὁ Χριστόδουλος Καψάλης ἐκ Παγώνδου, *Γραμματεὺς τῆς Καγκελαρίας* δὲ διορίσθη ὁ Ἰωάννης Λεκάτης. Ἐφερον δὲ οὗτοι ὡς διακριτικὸν γνώρισμα τὴν λεγομένην *Μπερέταν*, ἥτοι κεκρύφαλον ἐκ μεταξίνου πρασινοχρόου ὑφάσματος, λήγοντα πρὸς τὰ ἄνω εἰς χρυσοποίκιλτον τετράγωνον, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου ἦτο ἐνυφασμένος χρυσοῦς σταυρὸς μετὰ τοῦ σπογγοφόρου καλῆμου καὶ τῆς λόγχης ἐκατέρωθεν· ἐκ δὲ τοῦ μέσου ἐκρέματο θύσανος χρυσοῦς. Ὁκτὼ σειράδια χρυσᾶ ἐκόσμουσαν κατὰ μῆκος τὴν *Μπερέταν* ταύτην, κύκλω δὲ εἰς τὸ πρὸς τὴν κεφαλὴν μέρος ἦτο παρερραμμένη σισύρα καστανόχρους τριῶν δακτύλων πλάτους μετὰ σειραδίου χρυσοῦ ἐν τῷ μέσῳ. Οὕτως ἄρα συνέστη τὸ λεγόμενον *Στρατοπολιτικὸν Σύστημα τῆς Σάμου*, οὗ χάριν περιεργείας παρατιθέμεθα ἐνταῦθα καὶ τὸν ἐπίσημον διοργανισμόν.

Ἐκθεσις τοῦ τοπικοῦ Συστήματος τῆς Σάμου, διοργανισθέντος παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς Α. Λυκούργου ἀπὸ τὰς ἀρχὰς Μαΐου τοῦ 1821 ἀ. ἔτους τῆς ἐλευθερίας.

Σύστημα Πολιτικόν.

Μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Συστήματος εἶναι

α. Ὁ Γενικὸς Διοικητὴς τῆς πατρίδος.

β. Οἱ τρεῖς Πολιτικοὶ Κριταί, ἐκλεγόμενοι κατ' ἔτος ἐπὶ συνελεύσεως τῶν δεκαοκτὼ χωρίων τῆς νήσου.

γ. Ὁ γραμματεὺς τοῦ Γενικοῦ Διοικητηρίου.

δ. Οἱ Ἐφοροὶ ἐκάστου χωρίου, ἐκλεγόμενοι κατ' ἔτος ἐπὶ κοινῆς συνάξεως τῶν ἐγχωρίων.

ε. Ὁ ἀστυνόμος, ὁ λιμενάρχης καὶ οἱ τελῶναι.

Περὶ χρειῶν ἢ καθηκόντων τοῦ Πολιτικοῦ Συστήματος.

Χρέη τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ.

α. Νὰ ἐπαγρυπνῆ εἰς τὴν κοινὴν εὐταξίαν, εὐτυχίαν καὶ ἀσφά-

λειαν τῆς πατρίδος καὶ τῶν πατριωτῶν.

β'. Νὰ φροτιῖξῃ διὰ τὴν καλὴν ἀρμονίαν καὶ τάξιν τοῦ Τοπικοῦ Συστήματος, ἐνεργῶν καὶ πράττων ἐν τῇ πληρεξουσιότητι ὅσα κρίνη ὠφέλιμα καὶ σωτήρια εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὸ ἔθνος.

γ'. Νὰ θεωρῇ τὰς ἐγκληματικὰς ὑποθέσεις ἢ διαφορὰς καὶ τὰ παιδεύῃ τοὺς ἐγκληματίας ἢ ἀτάκτους, κατὰ τὴν περὶ πολιτικῶν ἀμαρτημάτων τοπικὴν νομοθεσίαν.

δ'. Νὰ βουλευῆται περὶ μὲν τῶν μικρῶν κοινῶν ὑποθέσεων μὲ τὸς Πολιτικοὺς Κριτὰς καὶ τὰ ἐνεργῇ τὰ δόξαντα, περὶ δὲ τῶν μεγάλων καὶ σκέψιν ἀκριβῆ ἀπαιτουσῶν ὑποθέσεων τὰ κροτῇ συνέλευσιν τῶν δεκαοκτῶ χωρίων καὶ τὰ συσκέπτηται μετὰ τῶν πληρεξουσίων αὐτῶν.

ε'. Νὰ προεδρεύῃ εἰς ὅλας τὰς τοπικὰς συνελεύσεις.

στ'. Νὰ προστατεύῃ τοὺς κοινὸς πόρους τῆς πατρίδος.

ζ'. Νὰ διορίξῃ τὸν ἀστυνόμον, τὸν λιμενάρχην, τοὺς τελώνας καὶ ὅλας τὰς παραθαλασσίας καὶ λοιπὰς φυλακὰς τῆς πατρίδος, τὰς ὁποίας ἔχει τὸ δικαίωμα τὰ ἐλαττώσῃ καὶ ἀυξάνῃ κατὰ τὰς περιστάσεις.

Χρῆ τῶν Πολιτικῶν Κριτῶν.

α'. Νὰ κρίνωσιν ὅλας τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις, κατὰ τὸ νομικὸν τοῦ Ἀρμενοπούλου, φυλάττοντες τὴν ἀκόλουθον τάξιν.

1. Χωρὶς ἀναφορὰν τὰ μὴ δέχονται κἀνέρα ἀπὸ τοὺς ἐνάγοντας.

2. Νὰ ἐξετάζωσι κατὰ βᾶθος καὶ μὲ ὑπομονὴν πᾶσαν διαφορὰν, ἕως οὗ θ' ἀποκαλύπτωσι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ δίκαιον καὶ τότε τὰ ἐπιφέρωσιν ἀπόφασιν, λείποντες ὅμως ἀπὸ τοῦ τὰ θεωρῶσι παλαιὰς τελειωμένας ὑποθέσεις.

3. Νὰ παραβάλλωσι περιγράφοντες τοὺς λόγους τοῦ ἐνάγοντος καὶ ἐναγομένου διὰ τὰ εὐρίσκωσι τοὺς πιθανωτέρους ἢ ἀληθεστέρους· εἰς δὲ τὰ ἀμφιβαλλόμενα τὰ ζητῶσιν ἀξιοπίστους μάρτυρας.

4. Νὰ καταγράψωσι πᾶσαν ὑπόθεσιν εἰς τὴν ἐφημερίδα τοῦ κριτηρίου.

β'. Ἐπειδὴ οἱ αὐτοὶ Κριταὶ εἶναι ὁ μὲν ταμίης, ὁ δὲ ἐξοδευτής, ὁ δὲ γραμματεὺς τῆς Ληψοδοσίας τοῦ κοινοῦ, τὰ ἔχωσι τὴν φροτιδα τοῦ τὰ συνάζωσι τὰς προσόδους τῆς πατρίδος.

γ'. Νὰ κρατῶσι καθαρὸν κατάστιχον τῆς Ληψοδοσίας.

δ'. Νὰ συνυπακούωσιν περὶ πάντων μὲ τὸν Γ. Διοικητῆν.

έ. Είς τὸ τέλος τοῦ χρόνου γὰ παραδίδωσι λογαριασμὸν ἐπὶ κοι-
νῆς συνελύσεως, ἐκδίδουτες ἀντίγραφα τούτου εἰς τὰ δεκαοκτὼ
χωρία.

Χρῆ τοῦ Γραμματέως τοῦ Γενικοῦ Διοικητηρίου.

ά. Νὰ κρατῆ καθαρὰν ἀντιγραφὴν τῶν ὄσων γράφει ἐσωτερικῶν
γραμματῶν τοῦ Γενικοῦ Διοικητηρίου.

β'. Νὰ κρατῆ ἐφημερίδα τακτικὴν τῶν πράξεων τοῦ Γενικοῦ Δι-
οικητηρίου.

γ'. Νὰ ἐκθέτῃ τὰ πρακτικὰ τῶν τοπικῶν Συνελύσεων.

Χρῆ τῶν καθ' ἕναστον χωρίον Ἐφόρων.

ά. Νὰ ὑποτάσσωνται ἀμέσως εἰς τὸν Γενικὸν Διοικητὴν καὶ γὰ
ἐκτελῶσιν ἐπιμελῶς καὶ ταχέως ὅλας τὰς ἐκδιδόμενας πρὸς αὐτοὺς
διαταγὰς του.

β'. Νὰ θεωρῶσιν ὡς εἰρηνοποιοὶ κριταὶ μόνον τὰς μικρὰς πολι-
τικὰς διαφορὰς τῶν ἐγχωρίων των, διότι ὅλαι αἱ μεγάλαι καὶ αἱ ἐγ-
κληματικαὶ ἀναφέρονται ἀμέσως εἰς τὸ Γενικὸν Διοικητήριον.

γ'. Νὰ συνάξωσι τὰς διωρισμένας προσόδους τῶν χωρίων των,
κρατοῦντες καθαρὸν δοσοληψίας κατάστιχον.

δ'. Νὰ παραδίδωσι λογαριασμὸν εἰς τὸ τέλος τοῦ χρόνου ἐπὶ
κοιρῆς συνάξεως τῶν ἐγχωρίων.

Χρῆ τοῦ Ἀστυνόμου.

ά. Νὰ ἐξετάζῃ μὲ πᾶσαν ἀκριβειαν ὅλους τοὺς πλοιάρχους καὶ
διαβάτας, διευθυρομένους ἀμέσως πρὸς αὐτὸν παρὰ τοῦ λιμενάρχου,
σημειῶντων ἕκαστος τὸ γένος, τὴν πατρίδα, τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὸν
τόπον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔρχεται ἢ εἰς τὸν ὁποῖον ἀπέρχεται κτ.λ.

β'. Εἰς ἕναστον τῶν εισερχομένων ξένων διαβατῶν γὰ δίδῃ ἔγ-
γραφον ἄδειαν διατριβῆς μὲ προσδιωρισμένον χρόνον.

γ'. Ἀφ' ὅλων τοὺς ὑποπτενομένους ἢ ἀγνωρίστους ξένους γὰ
ζητῆ ἔγγυσην καὶ ἄνευ ἐγγυήσεως γὰ μὴ δέχεται κἀρένα τοιοῦτον
εἰς τὴν πατρίδα.

δ'. Νὰ δίδῃ τὰ διαβατήρια τῆς ἡγείας.

έ. Νὰ κρατῆ ἐφημερίδα τῶν ἐσωτερικῶν, ὅπου γὰ καταγράφῃ τὰ
ἐντὸς τῆς πόλεως ἐπισυμβαίνοντά.

στ'. Νὰ κρατῆ ἐφημερίδα τῶν ἐξωτερικῶν, ἑποῦ γὰ καταγράφῃ

τὰς ἔξωθεν ἐρχομένας πολιτικὰς εἰδήσεις καὶ τῶν εἰσερχομένων ἢ ἐξερχομένων πλοιάρχων καὶ διαβατῶν τὰς τακτικὰς ἐξετάσεις.

ζ. *Νὰ ἀναγγέλλῃ ἀμέσως τὰ οὐσιωδέστερα τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν συμβαιρόντων εἰς τὴν τακτικὴν Διοίκησιν.*

η. *Νὰ φροντίξῃ διὰ τὴν κάθαρσιν τῶν ἀγνιῶν, ἥτοι σοκαλίω τῆς πόλεως.*

θ. *Νὰ προσδιορίξῃ μετὰ τῶν Ἐφόρων τῆς πόλεως τὰς τιμὰς τῶν πωλουμένων εἰς τὴν ἀγορὰν τροφῶν, οἶον κρεάτων, ἰχθύων, ἄρτων κ.λπ. καὶ νὰ ἀπαγορεύῃ τὰς ἐπιβλαβεῖς εἰς τὴν ὑγείαν τῶν κατοίκων.*

ι. *Νὰ κάμνῃ καθ' ἕναστον μῆνα δηλοποιήσιν τῶν πρακτικῶν του εἰς τὸ Γενικὸν Διοικητήριον.*

Χρῆ τῶν Λιμενάρχου.

α. *Νὰ ἐπαγρυπνῇ διὰ τὴν εὐταξίαν τοῦ λιμένος.*

β. *Νὰ ἐπισκέπτεται ὅλα τὰ εἰσερχόμενα καὶ ἐξερχόμενα πλοῖα, σημειῶνων διὰ μὲν τὰ πρῶτα τὸ πόθεν, πότε, διὰ τὲ καὶ μὲ τὲ φορτίον ἔρχονται, πόσοι εἶναι τὸν ἀριθμὸν καὶ διὰ πόσας ἡμέρας ἔφθασαν καὶ ποίας εἰδήσεις φέρουσι· διὰ δὲ τὰ δεύτερα, ὁμοίως τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν αὐτοῖς, τὴν ἡμέραν, τὴν ὥραν, τὸ φορτίον καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἀποπλεύσεώς των.*

γ. *Νὰ προσφέρῃ ἀμέσως εἰς τὴν ἀστυνομίαν τὰς σημειώσεις τῶν ἐπισκέψεών του, τῶν ὁποίων κρατεῖ ὁ Ἀστυνόμος ἀντίγραφα.*

δ. *Νὰ βάλῃ εἰς φύλαξιν ὅσα πλοῖα ἔρχονται ἀπὸ μέρη μολυσμένα ἀπὸ παρώλην ἢ καὶ ὑποπτα, τὴν δὲ κοινωρίαν νὰ τοὺς συγχωρῇ δι' ἀδείας τοῦ Ἀστυνόμου.*

ε. *Νὰ ὀδηγῇ ἀμέσως εἰς τὴν Ἀστυνομίαν ὅλους τοὺς πλοιάρχους καὶ διαβάτας διὰ νὰ κάμνῃ ὁ Ἀστυνόμος τὴν προσήκουσαν ἐξέτασιν εἰς αὐτούς.*

στ. *Νὰ κάμνῃ καθ' ἕναστον μῆνα δηλοποιήσιν τῶν πρακτικῶν εἰς τὸ Γενικὸν Διοικητήριον.*

Χρῆ τῶν τελωνῶν.

α. *Νὰ συνάξωσι τὰ τελωνεῖα κατὰ τὴν τοπικὴν ταρίφαν, δίδου-τες καὶ λαμβάνοντες ἐνδεικτικὰ τοῦ ποσοῦ τῆς περιλαβῆς ἀφ' ἑνα ἑ-καστον.*

β'. *Νὰ λαμβάνωσι τὰ διπλάσια ἀφ' ὅσους πιάσωσι κλέπτας τοῦ τελευταίου.*

γ'. *Νὰ κρατῶσι καθαρὴν κατάστιχον τῆς συνάξεως καὶ νὰ παραδίδωσι λογαριασμὸν κατὰ μῆνα εἰς τὸ κοινὸν ταμεῖον.*

Σύστημα Στρατιωτικόν.

Τὸ στρατιωτικὸν Σύστημα γινώσκει Στρατηγὸν τὸν αὐτὸν Διοικητὴν τῆς πατρίδος καὶ δι' αὐτοῦ συνδέεται ὁμοίως μὲ τὸ Πολιτικόν· διαιρεῖται δὲ εἰς Χιλιάρχιας, ἐκάστη τῶν ὁποίων ὑπόκειται ἀμέσως εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ Χιλιάρχου.

Ἐκαστος Χιλιάρχος ἔχει ὑπὸ τῆν ἐξουσίαν του Ὑποχιλιάρχου καὶ πέντε Συνταγματάρχας, ἐκλεγμένους ἀπὸ τὸν ἴδιον.

Ἐκαστος Συνταγματάρχης ἔχει ὁμοίως δύο Ἐκατοντάρχους.

Ἐκαστος Ἐκατοντάρχος ἔχει δύο Πεντηκοτάρχους.

Ἐκαστος Πεντηκοτάρχος ἔχει δύο Εἰκοσιπεντάρχους.

Ἐκαστος Εἰκοσιπένταρχος ἔχει δύο Δωδεκάρχους.

Ἐκαστος Δωδεκάρχος ἔχει δώδεκα στρατιώτας.

Οὗτοι πάντες ἀπὸ τοῦ Χιλιάρχου ἕως τοῦ Δωδεκάρχου καὶ ἀπλοῦ στρατιώτου χρεωστοῦν νὰ ἦναι ὠρμισμένοι εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς ὄρκους καὶ συνδεδεμένοι πρὸς ἀλλήλους δι' ἐγγράφων τακτικῶν ὑποσχέσεων καὶ ἐγγυήσεων, οἷον ὁ Χιλιάρχος δίδει ἔνορκον καὶ ἐγγραφον ὑπόσχεσιν εἰς τὸν Στρατηγὸν νὰ ἦναι πιστὸς εἰς τῆν πατρίδα καὶ εἰς τὸ ἔθνος μέχρι τῆς τελευταίας τοῦ αἵματός του πατρίδος. Ὁ Ὑποχιλιάρχος καὶ οἱ Συνταγματάρχαι ὑπόσχονται ὁμοίως πίστιν καὶ ὑποταγὴν εἰς τοὺς ἀνώτερον τῶν καὶ ὁ Χιλιάρχος προσυπογράφεται ἐγγυητὴς δι' αὐτοὺς εἰς τὰ ὑποσχετικὰ τῶν γράμματα, καὶ οὕτω βαθμηδὸν ἀκολουθεῖ μέχρι τοῦ Δωδεκάρχου καὶ ἀπλῶν στρατιωτῶν, ὑπόσχεσις τοῦ κατωτέρου πρὸς τὸν ἀνώτερον καὶ ἐγγυήσις τοῦ ἀνώτερου διὰ τὸν κατώτερον, κατὰ τοὺς νόμους τῶν τακτικῶν στρατευμάτων.

Περὶ χρεῶν ἢ καθηκόντων τοῦ Στρατιωτικοῦ Σώματος.

Χρῆ τοῦ Στρατηγοῦ.

α'. *Νὰ ἐπαγρυπνῆ εἰς τῆν κοινὴν εὐταξίαν, ἀρμοσίαν καὶ ἐνδυνάμωσιν τοῦ Στρατιωτικοῦ Συστήματος.*

β'. *Νὰ φροντίζῃ περὶ τῶν ἀναγκαίων πολεμικῶν ἐφοδίων τῆς πατρίδος καὶ τῶν ὀχυρωμάτων αὐτῆς.*

γ'. *Νὰ παιδεύη τοὺς ἀτακτοῦντας ἀξιωματικοὺς ἢ στρατιώτας, καθ' ὅλην τὴν ἕκτασιν τῶν νόμων.*

δ'. *Νὰ διαρέμῃ βραβεῖα τιμῆς εἰς ὅλους τοὺς εὐδοκιοῦντας ἀξιωματικοὺς ἢ στρατιώτας.*

Χρὴ τῶν Χιλιάρχων, Συνταγματάρχων καὶ λοιπῶν ἀξιωματικῶν.

α. *Νὰ προσφέρωσιν ἄκρον σέβας, ὑποταγὴν καὶ εὐπειθειαν εἰς τὸν Στρατηγὸν καὶ νὰ ἐκτελῶσι τὰς διαταγὰς του μὲ πᾶσαν προθυμίαν, ταχύτητα καὶ χωρὶς ἐξαιρέσειν.*

β'. *Νὰ γνωρίζῃ ἕκαστος ἰδίως τὸν ἀνώτερόν του καὶ νὰ ἐκτελῇ ὁμοίως τὰς διαταγὰς του.*

γ'. *Νὰ φροντίζῃ ἕκαστος διὰ τὴν εὐταξίαν τοῦ τάγματος αὐτοῦ.*

δ'. *Εἰς πᾶσαν πρόσκλησιν τῶν ἀνωτέρων του νὰ ἦναι ἐτοιμότατος καὶ νὰ προφθάνῃ ταχέως ὅπως διορισθῇ μὲ τὸ τάγμα του.*

ε. *Νὰ δίδῃ ἕκαστος ἀναφορὰν εἰς τὸν ἀνώτερόν του περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἰδίου τάγματος, τουτέστιν ὁ Δωδέκαρχος εἰς τὸν Εἰκοσιπένταρχον, ὁ Εἰκοσιπένταρχος εἰς τὸν Πεντηκόνταρχον, ὁ Πεντηκόνταρχος εἰς τὸν Ἑκατόνταρχον, ὁ Ἑκατόνταρχος εἰς τὸν Συνταγματάρχην καὶ ὁ Συνταγματάρχης εἰς τὸν Χιλιάρχον κατὰ πᾶσαν ἑβδομάδα· ὁ δὲ Χιλιάρχος εἰς τὸν Στρατηγὸν καθ' ἕκαστον μῆνα.*

Χρὴ τῶν ἀπλῶν στρατιωτῶν ἀναφερόμενα καὶ εἰς ἀξιωματικούς.

α. *Νὰ προσφέρωσιν ἄκρον σέβας, ὑποταγὴν καὶ εὐπειθειαν εἰς ὅλους τοὺς ἀνωτέρους των καὶ νὰ ἐκτελῶσι τὰς διαταγὰς αὐτῶν μὲ πᾶσαν προθυμίαν, ταχύτητα καὶ χωρὶς ἐξέτασιν.*

β'. *Νὰ πολιτεύωνται τιμίως καὶ ἐντάκτως καὶ νὰ μὴ φέρωσι τὴν παραμικρὰν ἐνόχλησιν ἢ καταφρόνησιν εἰς κἀνένα.*

γ'. *Νὰ ἔχωσι πάντοτε τὰ ἄρματα των καὶ μάλιστα τὰ τουφέκιά των καθαρὰ, λαμπρὰ καὶ εἰς πόλεμον ἐπιτήδεια.*

δ'. *Νὰ φέρωσι πάντοτε μεθ' ἑαυτῶν ἐξήκορτα φουσέκια τοῦλάχιστον καὶ τὰς ἀναγκαίας πέτρας τζακουμακίων καὶ νὰ ἦναι ἐτοιμότατοι διὰ πᾶσαν ἀνάγκην τῆς πατρίδος.*

ε. *Ἐν καιρῷ πολέμου νὰ μὴν ἀποχωρίζωνται ποτε ἀπὸ τὴν τάξιν των καὶ πίπτωσιν εἰς ἀρπαγὰς λαθύρων, ἐν ᾧ εἶναι ἀνάγκη νὰ πολεμῶσι τοὺς ἐχθρούς.*

στ'. *Νὰ μὴν ἀποδειλιῶσιν ἢ ὀπισθοδρομῶσιν εἰς τὰς ἐφόδους τῶν ἐχθρῶν.*

ζ'. *Νὰ μὴν ἀπελπίζωνται ποτε διὰ τὰς μεγάλας δυνάμεις ἢ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ' ἐπικαλούμενοι τὴν θεῖαν καὶ ἀκατάληπτον δύναμιν τοῦ τιμίου Σταυροῦ, νὰ ἐπιμέρῳσι μαχόμενοι γενναίως ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος καὶ οὕτως εἶναι πάντοτε νικηταί.*

η'. *Οἱ ἐμπιστευόμενοι τὰς παραθαλασσίους καὶ λοιπὰς φυλακὰς νὰ ἦναι πιστοὶ καὶ ἄγρυπνοι φύλακες καὶ ποτὲ νὰ μὴ κοιμῶνται εἰς τὸν καιρὸν τῆς φυλάξεως αὐτῶν.*

θ'. *Οἱ καροσιέριδες νὰ ἔχῳσι πάντοτε τὰ καρῶνια καθαρὰ, ἐνδιατθειμένα καὶ ἐπιτήδεια εἰς πόλεμον, προετοιμάζοντες οἱ αὐτοὶ καὶ τὰ ἀνάλογα τῶν καροσιῶν φουσέκια, βάλας, σμιδράλια καὶ λοιπὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς καιρὸν πολέμου.*

Σημείωσις. *Αἱ φαμηλίαι ἢ συγγενεῖς τῶν ὑπὲρ πατρίδος ἀποθνησκόντων νόμος εἶναι νὰ τρέφωνται ἀπὸ τὸ κοινὸν ταμεῖον τῆς νήσου καὶ νὰ ἀπολαμβάνωσι τὰς παρὰ πάντων τιμὰς.*

Περὶ τῆς ἐνώσεως τῶν δύο Σωμάτων Πολιτικοῦ καὶ Στρατιωτικοῦ.

Εἰς ἕκαστον χωρίον ἔχει δικαίωμα ὁ Στρατηγὸς ἢ Γενικὸς Διοικητῆς νὰ διορίξῃ παρὰ τοῖς Ἐφόροις ἕνα τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Στρατιωτικοῦ διὰ νὰ τοῖς συμβοηθῇ εἰς τὴν συντήρησιν τῆς κοινῆς ἐνταξίας τῶν ἐγχωρίων. Χρέος δ' ἔχουσιν οἱ τε Ἐφοροὶ καὶ ἐπιτηρηταὶ ἀξιωματικοὶ νὰ ἀναφέρωνται περὶ πάντων τῶν ἐν τῷ χωρίῳ συμβαινόντων εἰς τὸ Γενικὸν Διοικητήριον, τὸ ὁποῖον διευθύνει ἀμέσως πρὸς αὐτοὺς τὰς περὶ συστάσεως καὶ προόδου τῆς ἐνταξίας διαταγὰς του.

Ἡ τῷ αὐτῷ λοιπὸν ἀδιάρρηκτος ἐνωσις τῶν δύο Σωμάτων, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ καὶ πάλιν εἰς αὐτὸν τελευτῶσα, χαρακτηρίζει καὶ συγκροτεῖ ἐν καὶ μόνον Σῶμα, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Στρατοπολιτικόν.

Ἰδιαιτέρα χρεὴ τῶν ἀξιωματικῶν ἐπιτηρητῶν τῶν χωρίων.

α'. *Νὰ ἐκτελῶσι προθύμως καὶ χωρὶς ἐξέτασιν τὰς πρὸς αὐτοὺς ἀποτεινομένας διαταγὰς τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ.*

β'. *Νὰ ἐπιμελῶνται μὲ ἄγρυπνον ὄμμα τὴν ἐνταξίαν καὶ ἡσυχίαν τῶν χωρίων.*

γ'. *Νὰ διευθύνωσιν ἀμέσως εἰς τὸ Γενικὸν Διοικητήριον τοὺς ἀ-*

τακτοῦντας ἐγγχωρίους, ὁποιοιδήποτε καὶ ἂν ἦναι οἱ τοιοῦτοι, δηλοποιούντες εἰς αὐτὸ μετὰ τῶν Ἐφόρων ἐκάστου τὸ ἔγκλημα, διότι δὲν συγχωρεῖται εἰς αὐτοὺς γὰ παιδεύωσιν ἀμέσως ὁποιοιδήποτε ἄτακτον.

δ'. Νὰ προμηθεύωσιν ἐν καιρῷ μετὰ τῶν Ἐφόρων τὴν ἀνάλογον βαροῦτην, βόλια καὶ λοιπὰ ἐφόδια πολεμικὰ τῶν χωρίων.

ε'. Οἱ εὐρισκόμενοι κατὰ τὰ παραθαλάσσια χωρία γὰ ἐπισκέπτωνται συχράκις τὰς παραλλοὺς φυλακὰς καὶ γὰ βάλλωσιν εἰς τάξιν τοὺς φύλακας.

Διὰ τοιούτου στρατιωτικοῦ καὶ διοικητικοῦ συστήματος, ὅπερ συνεστήσατο, κατὰ μίμησιν βεβαίως τοῦ ἐν Δακίᾳ τότε ὑπάρχοντος, ὁ Λυκοῦργος ἠθέλησε νὰ παγιώσῃ ἐν Σάμῳ τὰ ἀγαθὰ τῆς τάξεως καὶ τῆς εὐνομίας· δέον δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι κατὰ πάντα ἐπέτυχεν, ὅσον αἱ περιστάσεις ἐπέτρεπον, τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Τούτου δ' ἕνεκεν οἱ Τοῦρκοι ἐν Σάμῳ ἀπήντησαν μείζω ἀντίστασιν ἢ ἐν πύσῃ ἄλλῃ χώρᾳ, τοῦ ἀγῶνος μετασχούσῃ (1), καὶ τῷ Στρατοπολιτικῷ ἰδίως τοῦ τῷ Συστήματι ὀφείλεται ἢ τῶν Σαμίων σωτηρία. Εἰς τὴν διοργάνωσιν δὲ ταύτην ἀνέχονται καὶ τὰ δύο κατωτέρω ἔγγραφα.

Τῆ 9 Σεπτεμβρίου 1821.

Ἀρχιστράτηγε κύριε Λυκοῦργε τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἐλευθερωτὰ τῆς πατρίδος.

Ἐπειδὴ καὶ γνωρίζομεν ὅτι ἕως σήμερον τὰ ὅσα καλὰ ἔγειραν πρῶτα ὁ Θεὸς καὶ δεύτερον ἡ Ἐκλαμπρότης σας, διὰ τοῦτο ὅλοι οἱ Χιλίαρχοι καὶ Ὑποχιλίαρχοι, Συνταγματάρχαι, Ἐκατόνταρχοι, Πεντηκόνταρχοι, Εἰκοσιπένταρχοι, Δωδέκαρχοι καὶ ὅλοι οἱ στρατιῶται, ὅλοι συμφῶνως ζητοῦμεν γὰ συστήσετε κριτήριον πολιτικὸν ὅσα στοχάζεσαι ὁποῦ ἀποβλέπουν καλὸν τῆς πατρίδος καὶ τιμῆν. Ἐπειδὴ τὸ γένος ἕως σήμερον μᾶς εἴφημεῖ, λοιπὸν γὰ ἀυξήσωμεν τὴν τιμὴν τῆς πατρίδος καὶ ὅσα ἀποφασίσετε, ἔχεις τὸ πληρεξούσιον ἀπὸ ὅλους τοὺς στρατιώτας, καθὼς σε ἐγνώρισε καὶ ὁ γενικὸς Ἐπίτροπος τοῦ Γένους καὶ σε ἐδιώρισε πληρεξούσιον τῆς φιλιότητος μας πατρίδος Σάμου.

---

(1) Παράβλεπε καὶ Γερβίνου Ἱστορ. τῆς Ἐπαναστ. μεταφρ. ἐκ τοῦ Γερμαν. ὑπὸ Περβάνογλου Τόμ. Α. σελ. 261.

Ἀγιουτάρτης Θ. Τζακουμάκης. Συνταγματάρχης Α. Παπαϊωάννου.
Χιλιάρχος Κωνστ. Ααχαράς. Συνταγματάρχης Παρ. Πουλάκης.
Χιλιάρχος Ἐμ. Μελαγχροϊρός. Συνταγματάρχης Κων. Ζωγράφος.
Χιλιάρχος Κων. Κορταξής. Συνταγματάρχης Π. Τζακιρόπουλος.
Ὑποχιλιάρχος Δημ. Φράγκος. Συνταγματάρχης Δημ. Στασίδας.
Ὑποχιλιάρχος Ἰωάν. Ροδίτης. Ἐκατόνταρχος Μαρουήλ Μιχάλη.
Ὑποχιλιάρχος Ι. Διακοηλία. Συνταγματάρχης Γιαρ. Καρατώνης.
Συνταγματάρχης Σ. Κατζούλης. Συνταγματάρχης Θεόδ. Βαρδίκος.
Συνταγματάρχης Γ. Κατζούλης. Συνταγματάρχης Μ. Καραγιάννης.
Συνταγματάρχης Α. Πασαγιάννης. Συνταγματάρχης Κ. Μισιτζής.
Συνταγματάρχης Δ. Παπααντώνης. Ἐκατόνταρχος Κ. Κιρκιτζιώτης.
Ἐκατόνταρχος Γ. Κρεατώνης. Ἐκατόνταρχος Κ. Καραογλάνης.
Ἐκατόνταρχος Δημ. Ρήγας. Ἐκατόνταρχος Χρ. Κύπριος.
Ἐπιστάτης τῆς τακτικῆς τῶν ἀρμάτων Κωσταντῆς Χατζῆ Γεώργιος.
Διοικητῆς τῶν καροσιῶν Δημήτριος Γρίβας.

Ἴδου καὶ τὸ ἕτερον τῶν ἐγγράφων.

Ἐκλαμπρότατε ἄρχον Λογοθέτα, κύριε Λυκοῦργε, ἀδελφικῶς ἀ-
σπαζόμεθα.

Μὲ τὸ νὰ ἐλάβαμεν τὴν πρὸς τὴν Ἐκλαμπρότητά σας ἀναφορὰν
τῶν Χιλιάρχων σας καὶ ἐπομένως πρὸ ὀλίγου εἰδοποιήθημεν σαφέ-
στερον τὰ γεγραμμένα διὰ στόματος τοῦ Ὑποχιλιάρχου σας Ἰωάν-
νου Διακοηλία, συνεσκέφθημεν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἐφοροὶ καὶ οἰκο-
κύριοι ἐκάστου τῶν δέκα καὶ ὀκτῶ χωρίων καὶ ἐκρίθη εὐλογον κοι-
νῆ βουλῆ καὶ γνώμη διὰ νὰ συνενερίσκεσθε καὶ ἡ Ἐκλαμπρότης σας
τοὺς αὐτοὺς Ἐφόρους εἰς τὴν τοῦ Κοινοῦ Καγκελαρίου, θεωροῦντες
ὅλας τὰς συμπιπτούσας ὑποθέσεις τῆς πατρίδος μας. Προσέτι ἐκρί-
θη εὐλογον περὶ τῶν δεκαεπιῶν διὰ νὰ συνάζωνται καὶ νὰ μένωσιν
εἰς τὴν κάσιν τοῦ κοινοῦ μας καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπον θέλομεν ἀ-
παρτήσει τὰ προλαβόντα ἔξοδα τῆς πατρίδος, προσέτι καὶ τὰ μέλλ-
λοντα. Ἡμεῖς δὲ ὡς συνέφοροι παρακαλοῦμεν νὰ ἦσθε ἕνα σῶμα καὶ
μία ψυχὴ, συμβουλευόμενοι ἀδελφικῶς καὶ συναποφασίζοντες ὅ τι
κρίθῃ εὐλογον παρ' ὑμῶν περὶ οἰασθήποτε ὑποθέσεως καὶ κρίσεως τῆς
πατρίδος μας. Οὕτως ἐκρίναμεν εὐλογον ἄπαρτες ἡμεῖς οἱ Ἐφοροὶ
καὶ οἰκοκύριοι τῶν δεκαοκτῶ χωρίων τῆς πατρίδος μας καὶ οὕτω
παρακαλοῦμεν νὰ γείνη πρὸς κοινὴν εἰρήνην καὶ εὐδαιμονίαν τῆς

πατρίδος μας καὶ παρακαλοῦμεν γὰ μᾶς εἰδοποιήσητε καὶ ἡ Ἐκ-
λαμπρότης σας ἂν σᾶς φαίνεται εὐλογον. Ταῦτα πρὸς εἰδοποίησιν
καὶ μένομεν ἀδελφικῶς ἀσπαζόμενοι.

1821 Σεπτεμβρίου 9.

Ἡ Χώρα. Χωρίον Μυτιληνοί. Χωρίον Βαθὺ καὶ Παλαιόκαστρον.
Χωρίον Βουρλιῶται. Χωρίον ἅγιος Κωνσταντῖνος. Χωρίον Φοῦρ-
ροι. Χωρίον Νέον Καρλόβασι. Χωρίον Καλύβια. Χωρίον Παλαιὸν
Καρλόβασι. Χωρίον Κασταρέα. Χωρίον Κουμείκα. Χωρίον Πύργος.
Χωρίον Σπαθαρέοι. Χωρίον Παγώνδας. Χωρίον Μῦλοι.

Ἡ ἐπανάστασις τῆς Σάμου, ὁ τῶν ἐν αὐτῇ Τούρκων φόρος καὶ ἡ
ἀπέλασις τοῦ Βοεβόδα, γνωστὰ τοῖς ἐν τῇ παρακειμένῃ Ἀσιατικῇ ἡ-
πειρῷ ὁμοεθνεσὶν αὐτῶν γεγόμενα, προὔκλεσαν φρικαλέας ἀντεκδική-
σεις κατὰ τε τῶν ἐν τοῖς διαφόροις χωρίοις διεσπαρμένων ἀθῶων καὶ
ἀόπλων Σαμίων, οἵτινες ὡς γεωργοὶ ἢ κηπουροὶ ἢ ποιμένες αὐτόθι
διέτριβον, καὶ κατὰ τῶν ναυτιλλομένων τοιούτων. Ἐν Βρουούλοις ἄ-
παντες οἱ καθευρεθέντες Σάμιοι, ἐβδομήκοντα τέσσαρες τὸν ἀριθμὸν,
ἄφ' οὗ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας καθείρχθησαν ἐν τῷ τῆς πόλεως ἐκείνης νο-
σοκομείῳ, ἔνθα ἐκ τῆς πείνης ἠναγκάσθησαν καὶ αὐτὰ αὐτῶν τὰ ἰμύ-
τικα νὰ καταφάγωσιν, ἐκατατομήθησαν ἕως ἐνὸς καὶ αἱ κεφαλαὶ αὐτῶν,
τρόπαια οἰκτρά, εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπεστάλησαν· τριάκοντα τρεῖς
δ' ἕτεροι, Μαραθοκάμπιοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ ἰδίως ὁ Κωνσταν-
τῖνος Δεσποτάκης, Γεώργιος Χαλβατζῆς, Ἀνδρέας Καρμανιόλος, Ἰω-
άννης Σκλαβούναρος, Μανουὴλ Μυρσινιάς, Διαμαντῆς Χατζῆ Διαμαντῆ
καὶ ὁ τούτου ἀδελφὸς Μανουὴλ, Νικόλαος Γλιτζογιάννης, Γεώργιος
Καρλάφτης, Γεώργιος Μπουρδέλιας, Μανουὴλ Μαλάνος καὶ Δημήτριος
Στράτενας, συλληφθέντες ἐν διαφόροις παρὰ τῇ Σμύρῃ χωρίοις, ὑπέ-
στησαν ὀδυνηρότατον θάνατον. Ἐξῶθεν δὲ τῆς Ρόδου οἱ Τοῦρκοι,
συλλαβόντες τὸ πλοῖον τοῦ ἐκ Καρλοβασίων Γεωργίου, Γεραδάμου, οὗ
ἐπέβαινον ὀκτωκαίδεκα Σάμιοι, οὓς μὲν αὐτῶν ἔσφαξαν, οὓς δ' ἀπηγ-
χόνισαν, οὓς δὲ κατεπόντισαν. Τὰ αὐτὰ ὑπέστησαν καὶ ὅσοι ἔτυχον
διατρίβοντες ἐν Νέχ' Ἐφέσῳ τε καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· ὅθεν
οὐ μόνον οἱ αὐτόθι παρεπιδημοῦντες Σάμιοι, ἀλλὰ καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν
τὰ μέρη ἐκεῖνα οἰκούντων Χριστιανῶν κατῆλθον εἰς τὸ Τζαγκλίον,
ἐπιζητοῦντες εὐκαιρίαν ἵνα εἰς Σάμον περαιωθῶσι. Ταῦτα δὲ μαθάνον-
τες οἱ ἐν Σάμῳ καὶ ἐλαυνόμενοι ἐκ τε τοῦ ζῶηροῦ πόθου ἵνα διασω-

σωσι τοὺς κινδυνεύοντας συμπολίτας καὶ ὁμοθρήσκους αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς ἰδέας ἵνα προφυλάξωσιν ἀπὸ πάσης ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα, ἐβουλευθήσαν ὅπως, διαπεραιούμενοι εἰς τὴν ἔναντι ξηρὸν, ἐμποιήσωσι τρόμον τοῖς Τούρκοις καὶ ἀναγκάσωσιν αὐτούς, πρὶν ἢ διανοηθῶσιν ἐπιδρομὴν τινα εἰς Σάμον, νὰ φροντίσωσι περὶ σωτηρίας τῆς ἰδίας αὐτῶν χώρας. Καὶ δὴ ἄρχομένου τοῦ Μαΐου, τριακόσιοι που Σάμιοι ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν Κωνσταντίνου τοῦ Λαχανᾶ καὶ ἄλλων, διαπόντιοι μεταβάντες εἰς τὴν κώμην Γζαγκλίον, παρέλαβον τοὺς ἐκεῖ Χριστιανούς κατοίκους, ἐπυρπόλησαν τὴν ἐξ ἑκατόν που οἴκων Ὀθωμανικὴν συνοικίαν, ἐδήλωσαν τὰ περίχωρα καὶ ἠνάγκασαν τοὺς Τούρκους, οὐδαμῶς τοιαύτην ἀπεκδεχομένους θρασύτητα, ἵνα τῆδε κἀκεῖσε περίτρομοι διασπαρῶσι, κηρύσσοντες ὅτι ἀπειροπληθεῖς Σάμιοι, ἐπιδραμόντες, καταστρέφουσι διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου τὰς Ὀθωμανικὰς κωμοπόλεις. Τοιαῦτα διαπραξόμενοι τότε οἱ Σάμιοι ἐκείνοι καὶ πολλὴν συνεπιφέροντες λείαν, ἐπανέκαμψαν εἰς τὰ ἴδια μεθ' ἡμέρας δὲ ὀκτώ, ὀγδοήκοντα καὶ ἑννέα ἄνδρες ὑπὸ τὸν ἐκ Καρλοβασίων Ἐμμανουὴλ Ἀγγελινίδην, διαπεραιωθέντες ἔμπαλιν εἰς Ἀσίαν, ἐλαφυραγώγησαν τὰ παρὰ τῆ Μυκάλῃ Ὀθωμανικὰ χωρία. Προσβληθέντες δὲ ὑπὸ πολλῶν ἐγγχωρίων, ἐπελθόντων κατ' αὐτῶν, ἐπολέμησαν κατὰ τὰ παράλια τῆς Ψιλλῆς εὐθαρσῶς ἐπὶ ἑννέα περίπου ὥρας· τρέψαντες δὲ τοὺς ἐχθροὺς εἰς φυγὴν, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια, ἄλλην τε λείαν κομίζοντες καὶ δέκα τρεῖς χιλιάδας προβάτων. Ἐκ τοιαύτης ἐπιτυχίας ὁ αὐτὸς Ἐμμανουὴλ Ἀγγελινίδης ἐνθαρρυνθεὶς, ἐπεχείρησε νέαν ἐπιδρομὴν εἰς Ἀλάτζατα· προσβληθεὶς δὲ καὶ ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ κατ' αὐτοῦ σὺν ὀπλίταις πολλοῖς ἐπελθόντος διοικητοῦ τῆς χώρας Μιμῆς ἀγᾶ καὶ μετὰ ζημίας αὐτὸν ἀποκρούσας, ἐπέστρεψεν εἰς Σάμον, φέρων πλούσια λάφυρα. Οὐ πολλῶ δ' ὕστερον διακόσιοι πεντήκοντά που Σάμιοι ὑπὸ τὸν Ἐμμανουὴλ Διακοιλιάν, διαπεραιωθέντες ἐν ὥρᾳ νυκτὸς σκοτεινῆς εἰς τὰ δύο παράλια Ὀθωμανικὰ κώμια Κοιμητούρια, ἐκρύβησαν εἰς ἐπικαίρους θέσεις, τῶν μεταγαγόντων αὐτοῦς πλοιαρίων ἀπομακρυνθέντων τῆς παραλίας. Ἰδόντες δὲ τὴν πρωίαν οἱ Τούρκοι τὰ πλοία οὐχὶ μακρὰν καί, ὑπολαβόντες ὅτι πλέουσιν ἐπ' αὐτούς, ἐξῆλθον ἀπαξάπαντες ἐκ τῶν κωμίων καὶ κατῆλθον εἰς τὴν παραλίαν ἵν' ἀποκρούσωσι τοὺς ἐπιδρομείς· πλὴν ἄλλ' οἱ Σάμιοι, ἐξελθόντες αἴφνης τῶν ἑαυτῶν κευθμώνων καὶ εἰσορμήσαντες εἰς τὰ κώμια, αὐτὰ μὲν, λαφυραγωγῆσαντες, ἐπυρπόλησαν, τοὺς δὲ κατοίκους, τρόμφ ἐκ τῆς αἰφνιδίας προσ-

βολῆς συσχεθέντας, διεσκόρπισαν καὶ κατέσφαζαν, τὸν δὲ διοικητὴν Ἀβδουραχμὰν ἀγῶν αἰχμαλωτεύσαντες, ἠλευθέρωσαν ὀψιαίτερον, ἀντὶ ἀλλάξαντες ἀντὶ δώδεκα βοῶν. Ἄλλοτε πάλιν ὁ Σταμάτιος Γεωργιάδης καὶ Σταμάτιος Ἀλέξης μετὰ τοῦ Γεωργίου Ἀράπη, Σεβαστοῦ Γιαγᾶ, Δημητρίου Γιαγᾶ, Μανουὴλ Ὁρολογᾶ, Ἰωάννου Πατζαβούρα, Δημητρίου Κουδούνη, Δημητρίου Λαίου, Ἀλεξάνδρου Θαλασσινοῦ, Μιχαὴλ Σφύνδουλα, Ἀλεξάνδρου Κεντούρη, Σταματίου Μανδάλου, Γεωργίου Τζίμπλη, Στεφάνου Βουρλιώτου καὶ ἄλλων, ὀρμήσαντες κατὰ τοῦ χωρίου Καζικλῆ, ἐκυρίευσαν, τὰ ξίφη ἐν χερσὶ φέροντες, τὸ χωρίον, ὅπερ καὶ εἰς τὸ πῦρ παρέδωσαν· αἰχμαλωτεύσαντες δὲ τοὺς κατοίκους, ἰλαδὸν εἰς Σάμον μετήνεγκαν καὶ ὀψιαίτερον ἀντὶ χρημάτων τῷ διοικητῇ τῶν Μυλάσων ἐπώλησαν.

Μετὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους ταύτας ἐπιτυχίας, αἱ ἐπιδρομαὶ συνεχέστερον μὲν ἐπανελαμβάνοντο, μετεχόντων αὐτῶν Κρητῶν τε καὶ ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Σάμῳ παροικούντων, τακτικώτερον δὲ καὶ στρατηγηματικώτερον πως ἐξετελοῦντο. Οὕτως ἄρα πᾶσα μὲν ἡ ἀπὸ Ἀλατζίτων μέχρις Ἰασηκοῦ κόλπου παραλία περιῆλθε σχεδὸν εἰς ἐρήμωσιν, οἱ δὲ ἐκ τῆς Σάμου ἐπιδρομαὶς, ἀναγκαζόμενοι νὰ προχωρῶσιν εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς Ἀσίας, κατελίμπανον ἐν τῇ παραλίᾳ ἱκανοὺς ἄνδρας πρὸς φρουρῆσιν τῶν πλοίων αὐτῶν, ἐπὶ ὑψηλῶν δὲ μερῶν ἔτασσον φύλακας ἵνα δι' ὀρισιμένου ἀριθμοῦ πυροβολισμῶν ἐξαγγέλλωσι τοῖς ἐπὶ τῶν πλοίων ἀπολειπομένοις τὴν ἐπάνοδον αὐτῶν ἢ τὴν ἐμφάνισιν ἐχθρῶν. Συνήθως δὲ αἱ κατὰ τῶν χωρίων ἐπιθέσεις ἐγίνοντο ἐν ὄρᾳ νυκτός· ἐπιστρέφοντες δὲ οἱ ἐπιδρομαὶς εἰς τὰ πλοῖα, διηροῦντο εἰς τρία σώματα καὶ τὸ μὲν ἓν, ἐν τῷ κέντρῳ, ἔφερε τὴν λείαν, τὰ δ' ἕτερα δύο, παραπλεύρως εἰς ἰκανὴν ἀπόστασιν βαδίζοντα, προϋστάτευον τὸ κέντρον κατὰ πάσης προσβολῆς, οἱ δὲ ἐπὶ τῶν λόφων φύλακες, μακρόθεν αὐτοὺς βλέποντες, ἀνήγγελλον διὰ πυροβολισμῶν τοῦτο τοῖς ἐν τοῖς πλοίοις, οἵτινες ἠτοιμάζοντο νὰ παραλάβωσι τὴν λείαν καὶ ἐν τάχει ἐκπλεύσωσιν. Ἐντεῦθεν ἡ Σάμος ἐπλήσθη ἵππων καὶ βοῶν καὶ προβάτων ἀντὶ εὐτελεστάτων τιμῶν πωλουμένων, καὶ καμήλων πρῶτον τότε ἐπὶ τῆς νήσου ὀφθεισῶν.

Ἐν τινι τῶν τοιούτων εἰς Ἀσίαν ἐπιδρομῶν ὁ Ἰωάννης Ἀνδρεαδάκης, ἐπιβαίνων μετὰ πενήκοντα Σαμίων μιᾶς γαλεώτας, ἐλήσει τὰ παράλια χωρία, μεταξύ δ' ἄλλων ἠχμαλώτευσεν καὶ Ἰουδαίους τινὰς ἐμπόρους, οἵτινες παρεκάλεσαν νὰ μεταφέρῃ αὐτοὺς εἰς Νέαν Ἐφεσον,

ἔνθα οἱ ἑαυτῶν ὁμόθησθεοὶ ἠδύναντο ἀντὶ πλουσίων λύτρων νὰ ἐξαγοράσωσιν αὐτούς. Παραπεισθεὶς ἐκ τῶν λόγων τούτων ὁ Ἀνδρεαδάκης, παρέλαβεν αὐτούς ἐπὶ τῆς γαλεώτας καὶ ἔπλευσεν εἰς Νέα Ἐφεσον, ἔνθα προσωρμίσθη περὶ λύχνων ἀφάς· ἀλλ' οἱ αὐτόθι Τοῦρκοι, νοήσαντες ὅτι τὸ ἐλθὼν πλοῖον ἦτο καταδρομικόν, ἐξώπλισαν κρυφίως πολλὰς λέμβους καὶ ἀπέστειλαν νύκτωρ ἐπὶ τοὺς Σαμίους, σύναμα δὲ ἤρξαντο καὶ ἐκ τοῦ φρουρίου κατακυροβολοῦντες αὐτούς. Ἐν τοιαύτῃ κρισίμῳ θέσει εὐρεθέντες παρ' ἐλπίδα οἱ περὶ τὸν Ἀνδρεαδάκη, δὲν ἀπέβαλαν τὸ ἑαυτῶν θάρρος, ἀλλ' ἠμύνοντο γενναίως· μετὰ τετράωρον δὲ πεισματῶδη ἀγῶνα, καθ' ὃν ἐφόνευσαν πολλοὺς τῶν ἐν ταῖς λέμβοις Τοῦρκων, προσπαθοῦντας νὰ εἰσπηδήσωσιν εἰς τὴν γαλεώταν, ἐπέτυχον νὰ σωθῶσι μετὰ τε τοῦ πλοίου καὶ τῶν αἰχμαλώτων αὐτῶν, οὐδένα μὲν ἄνδρα ἀποβαλόντες, δέκα δὲ τραυματίας σχόντες.

Ἐφρῦαζεν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Τουρκικὴ ἐξουσία, μαθοῦσα τὴν τε ἐκδίωξιν τοῦ Βοεβόδου ἐκ Σάμου καὶ ἰδίως τὰς τῶν Σαμίων εἰς Ἀσίαν ἐπιδρομάς, ἅς διὰ τῶν ζωηροτέρων χρωμάτων παρίστων οἱ κατὰ τόπους διοικηταί, δεινοῦντες ἐκ τοῦ φόβου τὰ πράγματα καὶ ἐκλιπαροῦντες τὴν τιμωρίαν τῶν κακοτρόπων νησιωτῶν. Περιῆλθον δὲ τὰ κατ' αὐτούς καὶ εἰς τὰς ἀκρὰς τοῦ Σουλτάνου, ὅστις, ζητήσας γεωγραφικόν τινα χάρτην καὶ ἰδὼν τὸ ἐλάχιστον σημεῖον, ὅπερ κατέχει ἐν αὐτῷ ἡ μεγαλὸνυμος Σάμος, ἐκραύγασεν ὀργίλως, « Αὐτοὶ λοιπὸν εἶναι οἱ κακοῦργοι, οἱ παρενοχλοῦντες τὴν ἀτερμάτιστον αὐτοκρατορίαν μου; Ἐρρέτωσαν! » Ὅθεν διαταγαὶ ἐδόθησαν ἵνα στρατιὰ πολυάριθμος συνέλθῃ ἐν Νέῃ Ἐφέσῳ, καὶ ὁ στόλαρχος Καρα-Ἀλῆς ἔλαβεν ἐντολὴν αὐτοπροσώπως νὰ διευθύνῃ τὴν κατὰ τῆς Σάμου προσβολήν· τὸ δὲ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἐκδοθὲν αὐτοκρατορικὸν διάταγμα διελάμβανεν ὅτι πάντες οἱ ὑπὲρ τὰ ὀκτὼ ἔτη γεγονότες Σάμιοι ἔδει νὰ φονευθῶσι, σωζομένων ἐκ τοῦ θανάτου μόνων τῶν μικροτέρων ἡλικίαν ἔχόντων παιδίων, ἵνα ὑποστῶσι τὴν περιτομήν, καὶ τῶν γυναικῶν ἵνα ἐξανδραποδισθῶσιν ἢ διακοσμήσωσι τὰ χαρέμια τῶν Μουσουλμάνων. Ταῦτοχρόνως δ' ἐπειδὴ ἐφάνη κατορθωτὴ ἡ ἐπιχωσις τοῦ Ἐπτασταδίου πορθμοῦ καὶ ἡ μετὰ τῆς Ἀσιατικῆς ἡπείρου ἔνωσις τῆς Σάμου ἵνα εὐχερέστερον ἀποβῆ εἰς αὐτὴν τῶν Ἀσιανῶν τὸ πλῆθος, διετάχθησαν πολλοὶ ἐργάται μετὰ πτύων καὶ ἀξινῶν καὶ διακοσιῶν περίπου καμήλων νὰ μεταφέρωσι χοῦν καὶ ἐπιχώσωσι τὸν πορθμόν· πλὴν ἄλλ' ἡ τοῦ ρεύματος σφοδρότης ἀπέδειξε τοῖς ἐργαζομένοις

μετ' οὐ πολὺ ὅτι εἰς πίθον Δαναίδων ἤντλουν. Ἐν τούτοις ταῖς παρακελεύσει τῶν φανατικῶν καὶ ἐπὶ ταῖς ἀμοιβαῖς, ἅς τὸ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα παρῆγεν, ὑπὲρ τὰς πεντήκοντα χιλιάδας βαρβάρων, ὧν ἤχνιζον ἔτι αἱ χεῖρες ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἐν Σμύρῃ καὶ ἀλλαχοῦ σφαιγιασθέντων Χριστιανῶν, συνήλθον εἰς τὰ πρὸς τὴν Σάμον παρχλία τῆς Ἀσίας, διψῶσαι ἀπίστων αἶμα καὶ οὔσαι ἀνυπόμονοι ἵνα ἐπὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδῶν κορέσωσι τὰς ἀκολάστους αὐτῶν ὀρέξεις· ἀρχηγὸς δὲ τῶν κατὰ ξηρὰν δυνάμεων, τῶν ἐπὶ τὴν Σάμον ἀποστελλομένων, ὠρίσθη ὁ Ἡλιάς Ζαδὲς Ἐλέζογλους.

Ἀνήκων εἰς μίαν τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ περιφανεστέρων σατραπικῶν οἰκογενειῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀρχων μεγάλου μέρους τῆς Καρίας, ὁ Ἐλέζογλους ὑπερῆχε πάντων τῶν ὁμοθρήσκων αὐτοῦ δερβεθήδων ἢ τοπαρχῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατὰ τὴν πρότητα τοῦ χαρακτῆρος, τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν σύνεσιν. Ἀπηλλαγμένος τοῦ αἰμοχαροῦς φανατισμοῦ, ὃν οἱ τοῦ Κορανίου ὀπαδοὶ ἐθεώρουν τότε ὡς κρηπίδα τοῦ ἑαυτῶν θρησκευματος, ἦτο φίλος καὶ προστάτης τῶν χριστιανῶν· πλούσιος δὲ σφόδρα καὶ δυνατὸς ὢν, περιέστελλε διὰ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως τὰ ἄγρια αἰσθήματα καὶ τὴν ἀτασθαλίαν τῶν ἄλλων Τούρκων. Ὑπο τοιοῦτω ἄρα ἀνδρὶ ἐτάχθησαν αἱ μέλλουσαι νὰ ἐκκινήσωσι κατὰ τῆς Σάμου δυνάμεις.

Μὴ δυνάμενος νὰ παρακούσῃ εἰς τοῦ Σουλτάνου τὸ διάταγμα ὁ Ἐλέζογλους, προσεπέθθησε τοῦλάχιστον νὰ διατηρήσῃ τάξιν καὶ πειθαρχίαν εἰς τοὺς ὑπ' αὐτῷ, καὶ ἐπὶ τινα χρόνον ἐπέτυχε νὰ περιστείλῃ πᾶσαν κακότητα τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ κατὰ τῶν ἀόπλων καὶ ἐντρόμων χριστιανῶν· ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν εἶχε πολλοὺς τοὺς αὐτῷ ὁμοίους. Ὁ τῆς Σμύρνης αἰμοχαρὴς σατράπης, ἀφ' οὗ ἐπὶ πολυαριθμῶν ἀθῶων ἐκόρεσε τὸν ἑαυτοῦ φανατισμὸν, ἠθέλησεν ἐπὶ τέλους νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν πολυπληθῶν κλεπτῶν καὶ φαυλοβίων ἀνδρῶν, τῶν ἐκ Κρήτης ἰδίως ὀρμωμένων, οἵτινες, πάντα ἀποβαλόντες χαλινόν, μυρίας διέπρασσον κακουργίας ἐν Σμύρῃ· ὅπως δ' ἐπιτύχῃ τούτου, ἀπεφάσισε νὰ καταρτίσῃ ἐκ τῶν ἀθλίων ἐκείνων ἐν τάγμα καὶ ἀποστείλῃ αὐτὸ ἵνα μετάσχη τῆς κατὰ τῆς Σάμου προπαρασκευαζομένης ἐκστρατείας. Καὶ δὴ ἐν ὀνόματι τοῦ Σουλτάνου προῦκῆρυξεν ὅτι ἐπετρέπετο παντὶ μουσουλμάνῳ, μετέχοντι τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης, νὰ ἱκανοποιήσῃ ἐν Σάμῳ πληρέστατα τὸν θρησκευτικὸν αὐτοῦ ζῆλον, φονεῦν μὲν πάντα Σάμιον, ὑπὲρ τὰ ὀκτὼ ἔτη

γεγονότα, αἰχμαλωτεύων δὲ πᾶν παιδίον, ἐλάσσω τῶν ὀκτῶ ἐτῶν ἡλικίαν ἔχον, καὶ πᾶσαν γυναῖκα, ἣν ἠδύνατο νὰ κρατήσῃ πρὸς χρῆσιν ἰδίαν ἢ πρὸς πώλησιν. Τοιαύτη προκλήρυξις ἔμελλε βεβαίως νὰ ἐξάψῃ τὰ ἄγρια πάθη ὄχλου ἐτοίμου εἰς σφαγὰς, καὶ ἐντὸς βραχείου στίφου κακούργων διηυθύνθησαν πρὸς τὴν Νέαν Ἐφεσον, ἡ δ' ἐν τῇ πόλει ταύτῃ εἰσοδος αὐτῶν ἐσημειώθη διὰ φρικιδῶν σκηνῶν (1).

Τὰς πρώτας τῶν φαυλοβίων ἐκείνων ὀρθὰς κάκιστα ὁ ἀγαθὸς Ἐλέζογλους ἐν Νέᾳ Ἐφέσῳ ὑπεδέξατο, Τοῦρκον δὲ τινα φονεύσαντα ἀναίτιως ἀρτοποιὸν Χριστιανόν, συλλαβὼν, ἀπηγγόνισεν ἔμπροσθεν τοῦ ἀρτοποιείου τοῦ φονευθέντος· πλὴν ἀλλ' ὁ αὐστηρὸς αὐτοῦ τρόπος ἐδιπλασίασε τὴν λύσσαν τῶν τεράτων, ἅτινα, ὑπὸ πνεύματος ἀνάνδρου ἐκδικήσεως ἐλαυνόμενα, κατελόγισαν τὴν κακὴν ὑποδοχὴν, ἣς ἔτυχον, ἐπὶ τῶν δυσδαιμόνων Χριστιανῶν. Ἐφ' ὅσον δὲ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἤξανεν, ἐπὶ τοσοῦτον ἐπέρισευε καὶ ἡ ἀτασθαλία καὶ ἀγριότης αὐτῶν· ὅθεν μετ' οὐ πολὺ εἰσώρμησαν εἰς τὰς οἰκίας καὶ εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἀποθήκας Χριστιανῶν τε καὶ Τοῦρκων ἀδιακρίτως, ἀδιαφοροῦντες ἂν καταστρέφωσι χώραν πιστὴν εἰς τὸν Σουλτάνον ἢ ἂν διαρπάξωσι πράγματα ὁμοφύλων αὐτῶν. Καὶ ἐθλίβετο μὲν καιρίως ὁ Ἐλέζογλους, βλέπων τοῖς κακούργοις ἐκείνοις συντασσομένους τοὺς ἰδίους στρατιώτας, δὲν ἠδύνατο ὅμως καὶ νὰ περιορίσῃ αὐτούς· θελήσας δὲ ποτε νὰ λάβῃ δραστικώτερα κατὰ τῶν ἀλαστόρων μέτρα, ἐξήγειρε κατ' αὐτοῦ στᾶσιν ἐπίφοβον καὶ ἠναγκάσθη πρὸς ἰδίαν σωτηρίαν νὰ κατακλεισθῇ ἐντὸς τοῦ ἑαυτοῦ μεγάρου ἐπὶ εἴκοσι τέσσαρας ὅλας ὥρας, ἄχρις οὗ εἰς

---

(1) Δὲν ἔπασχον τοιαῦτα τὸ πρῶτον τότε οἱ δυσδαίμονες κάτοικοι τῆς Νέας Ἐφέσου. Μικρὸν πρὸ τοῦ 1821 ἔζη αὐτόθι αἰμοχαρὴς τις Ἄραψ, Σαήτ ὀνομαζόμενος, ὅστις, ἐν μέθῃ σχεδὸν διαρκεῖ διατελῶν, ἐκακοποίει χάριν ἀπλῆς τέρψεως καὶ ἐφόνευε τοὺς παρατυγχάνοντας τῶν Χριστιανῶν· ὅθεν καὶ ἐκεῖνοι δσάκις ἀπὸ μακρόθεν ἔβλεπον αὐτὸν εἰς τὴν ἀγορὰν κατερχόμενον, ἔκλειον τὰ ἑαυτῶν ἐργαστήρια καὶ ἐκρύπτοντο ἐν αὐτοῖς. Παρεπιδημῶν δὲ ποτε ἐν Νέᾳ Ἐφέσῳ ὁ ἐκ Πλατάνου Νικόλαος Μαραγκός, ἀνὴρ ἀπτόητος ὄντως, καὶ ἰδὼν οἷα οἱ Χριστιανοὶ ἔπασχον ὑπὸ τοῦ καταράτου ἐκείνου, ἀπεφάσισε, προκινδυνεύων, νὰ ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς τῆς τοιαύτης μάστιγος· καὶ δὴ, προκαλέσας εἰς μονομαχίαν τὸν Σαήτ, ἐφόνευεν αὐτόν, διαμπᾶξ διὰ τῆς μαχαίρας διαπεράσας, οὔτω δ' ἐγένετο ἀληθὴς σωτὴρ τῶν Νεοεφεσίων. Ὁ Νικόλαος Μαραγκός οὗτος διεκρίθη καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα πολέμοις τῆς Σάμου ὡς εἷς τῶν γενναιοτέρων μαχητῶν. Ἰδὲ καὶ Εἰρηνίδου τὰ ἐν Νέᾳ Ἐφέσῳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐθνεγεργίας τοῦ 1821 τραγικὰ συμβάντα σελ. 94 καὶ ἐφεξῆς.

τῶν ἀξιωματικῶν αὐτοῦ, μετὰ πολλοῦ κόπου συναθροίσας ἐνίους τῶν φίλων αὐτοῦ, ἐπῆλθε κατὰ τῶν στασιαστῶν καί, προσβαλὼν καὶ μακρὰν τῆς πόλεως ἐκδιώξας αὐτούς, συναπῆλλαξε καὶ τὸν Ἐλέζογλου τοῦ ἐπονειδίστου ἀποκλεισμοῦ.

Ἐπί τινα χρόνον ἐπανῆλθεν ἡ πᾶσις ἐν Νέῃ Ἐφέσῳ, ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατόν καὶ ἐπὶ πολὺ νὰ διαρκέσῃ αὕτη· διότι καθ' ἐκάστην ἀφικνοῦντο νέαι ὄρδαι βαρβάρων, οἵτινες, μανθάνοντες ὅτι οἱ πρὸ αὐτῶν τὴν πόλιν διαρπάσαντες εὗρον λάφυρα πολλὰ, ἐπόθουν σφόδρα νὰ ἐπαναλάβωσι τὸ τῆς διαρπαγῆς ἔργον. Ὅθεν πρὸς μηδὲν λογισάμενοι τὴν γενομένην αὐτοῖς ἀπαγόρευσιν τοῦ εἰσερχεσθαι εἰς τὴν πόλιν, εἰσήλασαν εἰς αὐτήν, καὶ ὅποσον αἶμα ἔχυσαν καὶ ὁποίας κακουργίας διεπράξαντο, τοῦτο νὰ περιγράψῃ ἀδυνατεῖ ὁ κλάμος ἡμῶν. Οἱ τὸν ὄλεθρον διαφυγόντες Χριστιανοὶ διεπεραιώθησαν εἰς Σάμον, ἔνθα ἔτυχον ἀδελφικῆς ὑποδοχῆς, ἡ δὲ Νέα Ἐφεσος, πόλις τέως πλουτοῦσα καὶ ἀκμάζουσα, μετεβλήθη εἰς σφαγεῖον ἀξιοθρήνητον, ἐγένετο ἐρημώσεως καὶ καταστροφῆς τόπος. Μάτην ὁ Ἐλέζογλου, τὴν προκειμένην Σάμον δεικνύων, ἐκραύγαζε, «Μὴ τοὺς πιστοὺς τοῦ Σουλτάνου ὑπηκόους φονεύετε! Ἴδου οἱ ἀντάρται, ἐκεῖ διακριθῆτωσαν οἱ γενναῖοι Μουσουλμάνοι!» Μάτην μετὰ προφανοῦς τῆς ἰδίας ὑπάρξεως κινδύνου προσεπάθει νὰ σώσῃ τοὺς ἐπ' αὐτῷ καὶ μόνῳ ἐλπίζοντας Χριστιανοὺς. Τὸ αἶμα ἐκάλυψε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ὁ κοχλασμὸς αὐτοῦ ἐκώφανε τὰ ὦτα τῶν θηρωδῶν ἐκείνων ἀνθρώπων, οἵτινες εὐχερέστερον ἠῦρισκον νὰ λεηλατήσωσι πόλιν, μὴ ἀνθισταμένην αὐτοῖς, ἢ νὰ ὑποτάξωσι τὴν Σάμον. Ἡ δὲ κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου, δραξαμένη τῆς εὐκαιρίας ὅπως ταπεινώσῃ τὸν ἰσχυρὸν Ἐλέζογλου, ἀπέδωκεν εἰς τὴν ἀνικανότητα δῆθεν ἐκείνου τὴν καταστροφὴν τῆς Νέας Ἐφέσου καί, εἰ μὴ ἐδεῖτο αὐτοῦ διὰ τὴν ἐπὶ τὴν Σάμον ἐκστρατείαν, πάντως ἂν ἐκαρπατόμει αὐτόν. Ἠρέσθη μόνον, παραιτοῦσα ψιλὴν αὐτῷ τὴν στρατηγίαν, νὰ ἀντικαταστήσῃ ἐν τῇ διοικήσει τῆς Νέας Ἐφέσου διὰ τοῦ ἀναλήτου Καλενδέρ πασᾶ, ὅστις οὐδεμίαν κατέβαλε προσπάθειαν ἵνα ἀναχαιτίσῃ τὴν λύσσαν τῶν βαρβάρων, ἀναφανδὸν ἔκτοτε εἰς τὴν σφαγὴν καὶ διαρπαγὴν ἐπιδοθέντων.

Ἐν τούτοις ὁ Λυκοῦργος καὶ οἱ Ἐφοροὶ τῆς νήσου, μανθάνοντες ὅτι μεγάλαι προετοιμασίαι ἐγίνοντο ἐν Ἀσίᾳ κατ' αὐτῶν, δὲν ἀπενεθαρρύνοντο, ἀλλ' ἐρρωμένως ἀντεῖχοντο τοῦ ἀγῶνος. Ὅθεν λαμβάνοντες τὰ προσήκοντα προφυλακτικὰ μέτρα, ἐπέστειλαν μὲν τοῖς ἐν Πάτμῳ τάδε.

Τῆς 2 Ἰουνίου 1821.

Τιμιώτατοι ἔφοροι καὶ ἐπιστάται τῆς νήσου Πάτμου εἴητε ὑγειαί-
ροντες ἐν εὐημερίᾳ.

Κατὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ τῆς Ἐταιρίας τοῦ γένους πρέ-
πει γὰρ βοηθῶμεν ἀλλήλους μας εἰς καιρὸν ἀνάγκης· ὅθεν ἐπειδὴ καὶ
ἡ περίστασις μᾶς βιάζει γὰρ προσδράμωμεν εἰς τοὺς ἀδελφούς μας καὶ
γείτονας, δὲν λείπομεν γὰρ σᾶς εἰδοποιήσωμεν ὅτι ἐλάβαμεν εἶδησιν
ἀπὸ Σμύρνης, ὅτι εἶναι ἔτοιμοι τρεῖς χιλιάδες Τούρκοι γὰρ ἔλθουν
εἰς Κουσάρτασι, γὰρ ἔλθουν καὶ ἑκατὸν τόσα περάματα διὰ γὰρ τοὺς
ἀπεράσουν ἐδῶ εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ γὰρ ἐκτελέσουν τοὺς σκοποὺς
τούς. Ὅθεν μὲ τὸ γὰρ ἐμάθαμεν ὅτι αὐτοῦ εἶναι ἕνα ἱμπρίκι, ὅπου
ἔφερε τὰ ψιλοκούκια καὶ εἶναι ἀρματωμένον μὲ κανόνια, παρακαλοῦ-
μεν καὶ προστρέχομεν εἰς τοὺς ἀδελφούς μας Χριστιανοὺς γὰρ μᾶς
στείλετε αὐτὸ τὸ παρτίδον διὰ γὰρ εὐρίσκεται ἐδῶ εἰς τὸ μπογάζι μὲ
τὰ ἰδικὰ μας πλοῖα, εἰς τὸ ὁποῖον βάλλομεν καὶ ἰδικούς μας ἀν-
θρώπους γὰρ φυλάξουν μερικὰς ἡμέρας ἕως γὰρ μάθωμεν τὸν τέλειον
ἐξολοθρευτὸν τῆς Τούρκικης ἀρμάδας. Ἐπειδὴ καὶ σήμερον μᾶς ἤλ-
θεν εἶδησις ἀπὸ Ψαρὰ καὶ μᾶς λέγουσιν ὅτι ἔκαυσαν τὸ οὐτζ ἁμπαρ-
λι ἐμπρὸς εἰς τὴν Ἐρισσὸν τῆς Μυτιλήνης, τὰ δὲ ἐπιλοιπα ἦτον πε-
ρασμένα ἀπὸ τὸ μέσα μέρος καὶ ὤρμησαν τὰ ἐδικὰ μας κατεπάτω-
τους καὶ ἐλπίζομεν ὅτι μέχρι τοῦ νῦν θὰ τὰ ἔχουν παρμένα. Ὅθεν,
ἀδελφοί, καθὼς προείπαμεν, ἔχομεν μεγάλην ἀνάγκην καὶ παρα-
καλοῦμεν γὰρ μᾶς σταλθῆ αὐτὸ τὸ παρτίδον, ἢ, ἂν ἔφυγεν αὐτό, γὰρ
μᾶς σταλθῆ ἕνα ἀπὸ τὰ ἐδικὰ σας, καὶ ἀποκρινόμεθα εἰς ἐκεῖνο ὁ-
ποῦ πρέπει· ἐπειδὴ καὶ ἂν πάθωμεν κακὸν τίποτε (ὃ μὴ γένοιτο)
καὶ τὰ ἄλλα ρησιὰ θέλουν βλαφθῆ, ἐπειδὴ καὶ εἶναι κοινὴ ἡ συμφο-
ρὰ. Πρὸς τοῦτοις στοχαζόμεθα ὅτι εἶναι πρέπον γὰρ ἀληχοτίσετε αὐ-
τοῦ τὰ καίκια τὰ Χιώτικα· διότι ἂν ὑπάγουν εἰς Χίον ἐμποροῦν γὰρ
τὰ μεταχειρισθῶν οἱ Τούρκοι, ἂν τὸ καλέση ὁ καιρὸς, γὰρ περά-
σουν εἰς κάρένα μέρος. Διὰ τοῦτο, ἀδελφοί, γὰρ προσέχωμεν καλὰ
γὰρ κόπτωμεν τὴν δύναμιν τῶν Τούρκων εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ τότε
μένομεν ἡσυχοὶ ὅλοι μας. Ἐχθὲς ἐπέρασαν ἕνα καίκι Χιώτικον
καὶ ἐπῆγεν εἰς Κουσάρτασι, τὸ ὁποῖον μὲ τὸ γὰρ ἦτον γαλήνη ἢ θά-
λασσα δὲν ἐμπόρεσαν γὰρ τὸ πιάσουν τὰ ἐδικὰ μας. Παρακαλοῦμεν
δὲ ἂν ἔχετε κάμμια εἶδησιν νεωτέραν, γράψετε μας γὰρ μάθωμεν.

Ταῦτα μὲν ἐν τοσούτῳ, εἴητε δὲ ὑγειαίροντες εἰς ἔτη πολλά.

Σύναμα δ' ἐπεμψαν καὶ πρὸς τὰς τρεῖς ναυτικὰς νήσους Ἰδρας, Σπετζῶν καὶ Ψαρῶν πρεσβευτὴν τὸν Μανουὴλ Σοφούλην μετὰ τῆς ἐπομένης ἐπιστολῆς.

Φιλογερέστατοι πρόκριτοι τῆς γῆσου Ἰδρας, Σπετζῶν καὶ Ψαρῶν ἀδελφικῶς ἀσπαζόμεθα τὴν εὐγενεῖαν σας.

Ταύτῃ ὥρᾳ ἔφθασαν γράμματα ἀπὸ τοῦ ἐν Σμύρῃ πρὸς τοὺς ἐδῶ Κορσόλους, τὰ ὅποια μὲ διορίαν ἡμερῶν δύο βιάζουσι αὐτοὺς νὰ ἀπεράσωσιν εἰς τὴν Ἀνατολήν πρὸς ἀσφάλειάν των, διότι οἱ Ἀσιαροὶ Τοῦρκοι μελετῶσιν ἔφοδον κατὰ τῆς Σάμου καὶ ἀπὸ μὲν Σμύρνης ἠτοιμάσθησαν τριάρτα πέντε πλοῖα, ἀπὸ δὲ Κοσάντασι εἰκοσι πέντε γεμάτα στρατευμάτων Τουρκικῶν, τὰ δὲ παραθαλάσσια Κοσσαντασοῦ καὶ Τζαγκλὶ εἶναι πλήρη τζατιριῶν καὶ Τοῦρκων ἠτοιμασμένων κατὰ τῆς Σάμου. Ἡμεῖς μὲ ὅλα ταῦτα δὲν ἐδειλιάσαμεν, ὄντες ἔξυπνοι καὶ ἔχορτες ὄπλα καὶ φυλακὰς πρὸ καιροῦ περὶ τὴν νῆσόν μας ὅσον δυνάμεθα· ἐπειδὴ ὅμως εἴμεθα στειροὶ τῶν ἀναγκαίων πλοίων καὶ τὸ δὴ μέγιστον ἀπὸ μπαροῦτι καὶ βόλια, διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν τὴν εὐγενεῖαν σας εὐθὺς ὅπου λάβετε τὸ παρὸν μας νὰ στείλετε μερικὰ πλοῖα πρὸς βοήθειάν μας, τὰ ὅποια νὰ προφθάσουν ὅσον τάχιστα, ἐπειδὴ καὶ ὁ κίνδυνος εἶναι μέγας. Οὕτω παρακαλοῦμεν, ἀδελφοί, καθότι καὶ ἡμεῖς εἴμεθα μέλη τοῦ γένους καὶ συναδελφοὶ τῆς Ἐταιρίας, δι' ἧς καὶ καταφεύγομεν εἰς τὴν ἀντιλήψιν σας, ἀκολουθοῦντες τὰς διαταγὰς τοῦ γένους. Ταῦτα ἐν βία καὶ μένομεν, τῆς εὐγενείας Σας

Σάμος αὐκα'. Ἰουρίου θ'.

πρόθυμοι εἰς τοὺς ὀρισμοὺς καὶ ἀδελφοὶ

(Τ. Σ.) Λογοθ. Λυκοῦργος, Ἐφορος τέλειος τῆς Σάμου.

Οἱ κοινοὶ Ἐφοροὶ τῆς Καγκελαρίας.

Ἐκτὸς δὲ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἔγραψαν καὶ τοῖς πλοιάρχοις τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου τὰδε.

Γενναῖοι πλοῖαρχοὶ τῆς Ἑλλάδος τὴν εὐγενεῖαν σας ἀδελφικῶς ἀσπαζόμεθα.

Ἔτος α. τῆς ἐλευθερίας.

Ἐπειδὴ καὶ εἴμεθα εἰς τὸ στόμα τοῦ δράκοντος καὶ οἱ γειτονεῖον.

τες Ἀσιατοὶ Τοῦρκοι ἔβαλαν ὅλην τὴν δύναμιν τὰ ἐκστρατεύ-
σωσι κατὰ τῆς πατρίδος μας, σήμερον ἦλθον γράμματα ἀπὸ τοῦς ἐν
Σμύρῃ πρὸς τοῦς ἐδῶ Κορσόλους, διαλαμβάνοντα ὅτι τοῦς διδεται
διορία δύο ἡμέραις τὰ σηκωθοῦν τὰ περάσουν ἐπὶ τούτῳ εἰς τὴν Ἀ-
νατολίην πρὸς ἀσφάλειάν τωρ, διότι ἔχουν εἰς μὲν τὴν Σμύρῃν ἐ-
τοιμασμένα τριάκοντα πέντε πλοῖα γεμάτα στρατεύματα Τουρκικά,
ἀπὸ δὲ Κουσάρτασι εἴκοσι πέντε, καὶ τὰ παραθαλάσσια τοῦ Κουσαρ-
τασοῦ καὶ Τζαγκλίου εἶναι πλήρη τζατιριῶν καὶ Τούρκων ἐτοιμα-
σμένων κατὰ τῆς Σάμου. Ἡμεῖς μὲ ὅλα ταῦτα δὲν δειλιῶμεν οὔτε
κοιμούμεθα, ἀλλὰ στέκομεν ἀνδρείοι καὶ ἔξυπνοι· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ
εἴμεθα στερημένοι πλοίων καί, τὸ δὴ μέγιστον, ἀπὸ μπαροῦτι καὶ βό-
λια, διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν, εὐθὺς ὁποῦ λάβετε τὸ παρόν μας, τὰ
προσθάσσετε ὅσον δύνασθε γρήγορα πρὸς βοήθειάν μας, ἐπειδὴ καὶ ὁ
κίνδυνος εἶναι μέγας. Οὕτω παρακαλοῦμεν, ἀδελφοί, καθότι καὶ
ἡμεῖς εἴμεθα μέλη τοῦ γένους καὶ συναδελφοὶ τῆς Ἐταιρίας καὶ ἐπὶ
τούτῳ καταφεύγομεν εἰς τὴν ἀντίληψίν σας. Ταῦτα ἐν βίᾳ καὶ μέ-
ρομεν, τῆς εὐγενείας σας

Σάμος 1821 Ἰουρίου 9.

πρόθυμοι εἰς τοὺς ὀρισμοὺς καὶ ὡς ἀδελφοὶ
(Τ. Σ.) Λογ. Ἀνκοῦργος, Ἐφορος τέλειος τῆς Σάμου.
Οἱ Ἐφοροὶ τῆς Κοιρῆς Καγκελαρίας.

Ἐξεδόθη δὲ καὶ τὸ ἐπόμενον ἔγγραφον πρὸς τοὺς τῶν χωρίων
Ἐφόρους καὶ πρὸς τὸν λαὸν τῆς Σάμου.

Τῆ 10 Ἰουρίου. 1820.

Τιμιώτατοι Ἐφοροὶ, καὶ λοιποὶ χρήσιμοι οἰκοκυροὶ τῶν δέκα καὶ
ὀκτὼ χωρίων τῆς πατρίδος μας Σάμου, εἴητε ὑγιαίνοντες καὶ εὐ-
τυχόντες. Γνωστὸν σᾶς εἶναι ὅτι ἡ πατρίς μας εἰς τὰς παρούσας
περιστάσεις ἔχει ἀνάγκη τὰ προφυλάττεται ὅλαις δυνάμεσιν ἀπὸ
τὰς ἐνέδρας καὶ ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν τῆς Ὀθωμανῶν, καὶ τὰ προ-
βλέπη μὲ ἄγρυπνον ἐπιμέλειαν πᾶν ὅτι συμβάλλει πρὸς φύλαξιν
καὶ ἀσφάλειάν της· ὅθεν οἱ ἀναλαβόντες τὴν φροντίδα ταύτην κα-
τὰ τὸ Καρλόβασι, Βαθὺ καὶ Χώραν δὲν ἔλειψαν ἀπ' ἀρχῆς ἕως τώ-
ρα τὰ ἐξοικορομῶσι μὲ κόπον καὶ ἰδρωτὰς καὶ μὲ βαρύντατα ἔξοδα
ὅλα τὰ ἀναγκαῖα προφυλακτικὰ μέσα, τὰ ὅποια συνίστανται εἰς ὅσα
ἀρμαμέντα, καράβια δὴ καὶ καίκια, ἐδιωρίσθησαν τὰ περιέρ-

χωρται εἰς φύλαξιν τοῦ τόπου, καὶ εἰς ὅσα ἄλλα βοηθήματα ἐφρόντισαν καὶ φροντίῃσιν καθημερινῶς διὰ τὴν πολιτικὴν ἀρμοσίαν καὶ σύστασιν οἱ Ἐφοροὶ τῶν εἰρημίων τριῶν χωρίων· ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τὸ ἐξῆς αὐταὶ αἱ περιστάσεις, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν οἱ παρόντες κινδύνοι, μᾶς βιάζουσι καὶ θέλοντας καὶ μὴ γὰρ ἀυξήσωμεν τὰς δυνάμεις τῆς πατρίδος διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης, εἰς μὲν τὴν ξηρὰν πολλαπλασιάζοντες καὶ ἐνδυναμόνοντες τὰς φυλακάς, εἰς δὲ τὴν θάλασσαν τὰ ἀρμαμέντα μας, μὲ προσθήκην καὶ ἄλλων ἀρμαμέτων, καὶ πρὸς τοῦτο τὸ τέλος χρειάζεται καταβολὴ γροσίων ἰκαρῶν ἀπὸ τῶν ἔχοντες καὶ δυναμένους φιλογεγεῖς πατριώτας, τούτου χάριν, ἀδελφοὶ συμπατριῶται, διὰ γὰρ φυλάξωμεν τὴν πατρίδα μας ἀπὸ τῶν περὶ αὐτὴν κινδύνους, πρέπει γὰρ θυσιάσωμεν τὰ μερικὰ συμφέροντα εἰς τὸ κοινὸν συμφέρον, κατὰ τὰς διαταγὰς καὶ παραγγελίας τοῦ γένους, καὶ γὰρ συνδράμωμεν ὅλοι πρὸς βοήθειαν τῆς πατρίδος μας, ἢ γουν ὅσοι πιστοὶ φιλογεγεῖς καὶ φιλοπάτριδες. Ὅσοι λοιπὸν εἴσθε τοιοῦτοι, δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι τώρα θέλετε τὸ δεῖξει ἐμπράκτως, συντρέχοντες οἰκειοθελῶς καὶ βοηθοῦντες τὴν πατρίδα, ὡς γνήσια αὐτῆς τέκνα· ἐπειδὴ ὅμως ὁ μαρὸς τουρκολατρισμὸς ἔφθασε γὰρ λάβη ἔξιν εἰς τὰς καρδίας πολλῶν δυνατῶν συμπατριωτῶν μας, ὥστε γὰρ ἀναισθητῶν πρὸς τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα μέχρι τῆς σήμερον καὶ γὰρ θεοποιῶσι τὰ χρήματα, καὶ μὲ μυρίας προφάσεις γὰρ ἀποφρεύωσι τὰς ζητούμενας ὑπὲρ πατρίδος συνεισφοράς, γὰρ μὲν ὡς δυστυχεῖς ὑποκριτόμενοι, τὸν δὲ καιρὸν ἀναβάλλοντες, καὶ ἄλλοτε ἀναφανδὸν τὰς ὑποσχέσεις των παραβαίροντες, διὰ τοῦτο γράφοντες ἤδη ἀποφαινόμεθα ἐφορικῶς, ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς, διὰ τὸ ὄνομα καὶ διὰ τὴν ἀγάπην τῆς ἐλευθερίας τοῦ γένους γὰρ λείψη καὶ γὰρ ἐξαλειφθῆ διόλου ἢ ἐπάρματος τουρκολατρεία, ὡς κατασχύνη καὶ ἀτιμία τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος, καὶ ὅσοι ἔχουσι δυνάμιν χρημάτων, εἴαν θέλωσι γὰρ γυρωισθῶσιν ὡς φιλογεγεῖς καὶ φιλοπάτριδες καὶ γὰρ τιμηθῶσιν ἀπὸ τοῦ γένους, ἀφίροντες κάθε πρόφασιν, γὰρ βοηθήσωσι τὴν πατρίδα εἰς τὴν παροῦσαν ἀνάγκην της, καταβάλλοντες χρήματα ἕκαστος ἰδίως κατὰ τὴν δυνάμιν του, ὡς διαλαμβάνει τὸ σημείωμα τῆς συνεισφορᾶς, τὸ ὁποῖον ἐπίτηδες ἐξαποστέλλομεν εἰς κάθε χωρίον διὰ γὰρ πληρώνη ὁ καθείς ἀναλόγως τῆς δυνάμεώς του, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν χρημάτων θέλομεν οἰκονομεῖ τὰ τρέχοντα ἔξοδα τῆς πατρίδος· γὰρ εἰς ὅμως ἄς μὴ στοχασθῆ ὅτι τὰ καταβαλλόμενα γρό-

σια θέλουσι μείρει ἀπλήρωτα. Ἐὰν ὁ Θεὸς μᾶς ἐξαποστείλῃ λάφυρα, δηλαδὴ πρῆξες, εἰς ἀρκετὴν ποσότητα, γρήγορα λαμβάνει ὁ καθείς τὰ ὅσα κατέβαλε γρόσια, ἀλλέως τὰ λαμβάνει καὶ πλέον ἕστερώτερα ἀπὸ τὸ γένος χωρὶς τὴν παραμικρὰν ζημίαν. Τοιοῦτος εἶναι ὁ τρόπος τῆς ζητουμένης ἀπὸ τὴν πατρίδα συνεισφορᾶς καὶ οὕτω πρέπει νὰ ἀκολουθήσουν ἐξ ἀποφάσεως ὅσοι ἀπὸ τοὺς οἰκοκυροὺς ἔχουσι τὸν τρόπον, παραδίδοντες ἀμέσως τὰ χρήματα πρὸς τοὺς Ἐφόρους τῶν χωρίων τῶν, οἵτινες ὑποχρεοῦνται νὰ τὰ στέλλωσιν ὅπου διορισθῶσιν ἐκ τῆς κοινῆς Καγγελαρίας. Ὅσοι δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων οἰκοκυρῶν μαρτυρημένοι ὅτι ἔχουσι δύναμιν χρηματικὴν δὲν θελήσουν νὰ καταβάλουν ἀναλόγως τῆς δυνάμεώς τῶν ἢ ζητήσουν νὰ καταβάλουν ὀλίγα τιτὰ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν περισσοτέρων ὄσων ἠδύνατο, οἱ τοιοῦτοι νὰ σημειῶνται ὀνομαστὶ ἀπὸ τοὺς Ἐφόρους ὡς Τουρκολάτραι καὶ μισόκαλοι, καὶ τὰ ὀνόματά τῶν νὰ στέλλωνται πρὸς ἡμᾶς διὰ νὰ καταγράφωνται εἰς τὸν κώδικα τῶν Τουρκολατρῶν ἐν τῇ γερικῇ Καγγελαρίᾳ καὶ ἐν καιρῷ τῷ δέοντι νὰ λάβωσι τὴν προσήκουσαν ἀνταμοιβὴν ἀπὸ τὸ γένος.

Λογοθ. Λυκοῦργος

Ἐφορος τέλειος τῆς Σάμου.

Ἦσχοιοῦντο ἤδη ἐν Σάμῳ περὶ τὰ τῆς ἀμύνης, ὅτε στόλος Τουρκικός, συγκεείμενος ἐκ τριᾶκοντα ἑξ πλοίων ὑπὸ τὸν στόλαρχον Καραῆλῆν, ἐξῆλθε τῇ 20 Μαΐου ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου καί, εἰς δύο μοίρας διαιρεθεὶς, ἔπλεε διὰ δύο διευθύνσεων ἐπὶ τὴν Σάμον, πρὸ τῆς ὁποίας ἔμελλε νὰ συνενωθῇ. Ἔσπευσε δὲ παραχρῆμα ἡ Βουλὴ τῆς νήσου Ψαρῶν νὰ ἐξαγγείλῃ τοῖς Σαμίοις τὸν κατάπλου τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, παροτρύνουσα εἰς ἀντίστασιν αὐτοὺς καὶ ταχίστην τὴν ἐπικουρίαν ὑπισχνομένη διὰ τῆς ἐπομένης ἐπιστολῆς.

Φίλιτατοι ἀδελφοί, ἐγκάτοιχοι τῆς νήσου Σάμου, σᾶς ἀσπαζόμεθα.

Διὰ τῆς συντόμου παρουσίας μας σᾶς εἰδοποιούμεν, ἀδελφοί, τὴν κατάβασιν τῆς βαρβαρικῆς καὶ ἐχθρικῆς ἀρμάδας τοῦ τυράννου μέσα εἰς τὴν Χίον. Λοιπὸν ἀνάγκη πᾶσα εἰς τὸ νὰ σταθῆτε ἀνδρεῖοι καὶ μὲ ψυχὴν γενναίαν καὶ μὲ ὄλας σας τὰς δυνάμεις νὰ ὀρμήσητε κατὰ τῶν Ἀγαρηῶν τυράννων καὶ νὰ εἰμπορέσητε νὰ βασταχθῆτε εἰς ἕνα μικρὸν διάστημα, ἕως οὗ νὰ προρθᾶσωμεν μετὰ τῶν συμμάχων μας Ὑδραιωτῶν καὶ Σπετζίωτῶν, ὅπου πρὸ ἡμερῶν τοὺς εἰδοποιήσα-

μῆν, καθὼς καὶ σήμερον μὲ δύο ἐκπρέσα τοὺς λέγομεν τὸν ἐρχομόν
της εἰς Χίον ὁποῦ ἀφείκτως, ἀδελφοί, μὲ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν διά-
στημα εἴμεθα αὐτοῦ. Λοιπὸν σταθῆτε μὲ γενναιότητα καὶ ἀγάπην
κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν καὶ τυράννων τοῦ γένους μας.

Μὴν ἀμφιβάλλετε διόλου, ἀδελφοί, διὰ τὸν αὐτόθι ἐρχομόν μας,
ἀλλὰ γὰ ἦσθε βέβαιοι. Ἀνδρῖξασθε λοιπὸν, ἀδελφοί, ἐξ ὅλης ψυ-
χῆς καὶ καρδίας διὰ γὰ καταβάλωμεν τὸν ἀσθεῆ τυράννον. Καὶ
εἴμεθα ὄλος ὁ Ἑλληνικὸς στόλος μετὰ τῶν Ὑδραίων καὶ Σπετζιω-
τῶν κομμάτια πολεμικὰ ἑκατὸν καὶ διὰ μπουρλότα μὲ τὰ καυστηρὰ
τῆς πυρκαϊᾶς ἐφόδια δώδεκα ἕως δεκατρία καράβια.

Τῆ 3 Ἰουλίου 1821 Ψαρά.

(Τ. Σ.) Ἡ Βουλὴ τῆς ρῆσου Ψαρῶν.

Οὐ πολλῶ δ' ὕστερον ἐλαμβάνετο ἐκ Πάτμου ἑτέρα ἐπιστολή, ἐξαγ-
γέλουσα τὴν κατὰ τῆς Σάμου προπαρασκευὴν τοῦ ἐχθροῦ, ὡς ἐξῆς.

Κύριοι προεστῶτες τοῦ Μαραθοκάμπου σᾶς προσκυνῶ.

Καὶ μὲ τὴν παροῦσάν μου σᾶς δηλοποιῶ ὅτι σήμερον ἀριβάρησεν
ἀπὸ τὸν Γέρορτα ἕνα καίκι Πατιριώτικον, τὸ ὁποῖον ἐντάμωσεν ἐ-
κεῖ τὸν Χ. Γεωργάκη Λούκογλου καὶ Χ. Γιάννη ἀπὸ τὸ Ἄκκιοϊ,
οἱ ὁποῖοι εἶπαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ καίκιοῦ, ὅτι εὐθὺς ὁποῦ ἀρι-
βάρουν εἰς τὰ ἐδῶ γὰ δώσουν εἰδησίην εἰς τὴν Σάμον γὰ ἦναι προσε-
κτικοί· ἐπειδὴ καὶ ἦλθε φερμάνι ἀπὸ τὴν Πόρταν εἰς τὸν ζαμπίτην
διὰ γὰ συνάξῃ ἐξ ἀποφάσεως ὅσον ἀσκέρι ἠμπορέσουν καὶ γὰ τὸ
περάσουν ἐπάνω εἰς τὴν Σάμον διὰ γὰ παστρέψουν ὄλον τὸ ρησί-
μάλιστα εἶναι πέντε παρτίδα εἰς τὸ Κουσάνδασι, καὶ αὐταῖς ταῖς ἡ-
μέραις βέβαια πρέπει διὰ γὰ κάμουν εἴ τι κίνημα ἠμπορέσουν· ἐπει-
δὴ καὶ τὸ φερμάνι εἶναι πολλὰ ἀυστηρὸν εἰς τὸν ἐκεῖ ἐξουσιαστήν,
ἐπειδὴ καὶ τοῦ λέγει ἢ τὸν χαλασμόν τῆς Σάμου ἢ τὸ κεφάλι του.
Λοιπὸν ἰδὸν ὁποῦ σᾶς δίδω τὴν εἰδησίην γὰ εἴσασθε προσεκτικοί· ἐ-
πειδὴ καὶ αὐτὰ εἶναι πράγματα βεβαιωμένα καὶ κάμμιαν ἀμφιβολίαν
γὰ μὴν ἔχετε. Ταῦτα καὶ ὑγειαίρετε.

Ὁ δοῦλός σας

Χ. Γιάννης Μένεγας.

Συνεπεῖχ δὲ τῶν ἀνωτέρω ἀγγελημάτων οἱ Ἐφοροὶ τῆς Κοινῆς Καγ-

γελαρίας εξέδωκαν τὸ ἐπόμενον πρὸς τοὺς Ἐφόρους τῶν χωρίων ἔγγραφον.

Κύριοι Ἐφοροὶ χαίρετε!

Μετὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἀδελφικῶν μας ἀσπασμῶν σᾶς εἰδοποιούμεν μὲ τὴν παροῦσάν μας, ὅτι ἰδὸν σᾶς περικλείομεν ἐν ἴσον γράμματος, τὸ ὁποῖον μᾶς ἤλθε τώρα ἕστερα πάλιν, ἐκ τοῦ ὁποῦλον θέλετε πληροφορηθῆν ὅτι ὁ ἐχθρὸς μᾶς περιεκύκλωσε πανταχόθεν, καὶ ἀπεράσισε τὸν ἐξολοθρευμὸν τῆς Σάμου. Λοιπὸν, ἀδελφοί, στοχασθῆτε τὴν ἀνάγκην, ἣτις μᾶς περιτρέχει. Κουσάντασι, Τζεσμέσ, Χίος, Σμύρνη ἔχουν προσταγὰς ἀπὸ τὸν σουλτὰν χασάπη ἀυστηρὰς διὰ τὰ περάσουν στρατεύματα εἰς τὸ νησί μας. Ὅθεν πρέπει τὰ ἡμεῖθα ἄγρυπνοι καὶ προσεκτικοί· δὲν εἶναι καιρὸς τώρα τὰ περιέρχονται τὰ μαγαζεῖα καὶ ἐργαστήρια καὶ τὰ μεθύωσι. Διὰ τοῦτο σᾶς διορίζομεν τὰ δώσητε προσταγὴν εἰς τοὺς ἐγχωρίους σας κάθε Κυριακὴν καὶ ἑορτὴν κἀνὲν ἐργαστήρι τὰ μὴν πωλῆ κρασί ἢ ρακὴν, ἀλλ' οὔτε τὰ ἀνοίγωσι τὰ καπηλεῖα διὰ τὰ κερνοῦν, ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα καφέ. Δώσετε εἰδησιὴν διὰ τοῦτο εἰς χιλιάρχους, ὑποχιλιάρχους, συνταγματάρχας, ἑκατοντάρχους, πεντηκοντάρχους, εικοσιπεντάρχους καὶ δωδεκάρχους διὰ τὰ ἔχουν μεγάλην προσοχὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους των καὶ ὅστις ἀπ' αὐτοὺς ἤθελε πιασθῆ μεθυσμένος τὰ παιδεύεται ἀυστηρότατα, καὶ αἰ βάρδιαι τὰ διπλασιασθοῦν· διότι ὅταν περνῶμεν ἡσυχὰ καὶ εἰρηρικὰ καὶ καθὼς ἀρέσει εἰς τὸν Θεόν, θέλει μᾶς βοηθήσει καὶ ὁ Θεός, καὶ θέλομεν ἐξ ἀπαντος κατατροπώσει τὸν ἐχθρόν. Προσέτι κἀνεὶς τὰ μὴν ἀποτολμῆση καὶ ρίψῃ διὰ κᾶν μίαν αἰτίαν τουφέκι ἢ πιστόλαν, ἐπειδὴ θέλει παιδεύεσθαι ἀυστηρότατα. Ταῦτα καὶ ὑγειαίνετε.

Οἱ Ἐφοροὶ τῆς Κοιτῆς Καγκελαρίας.

Καθ' ἣν ἡμέραν ἐγράφετο ἢ ἐκ Ψαρῶν ἐπιστολή, δῆλον ὅτι τὴν 3 Ἰουλίου, ἡμέραν τῆς ἐβδόμης Κυριακῆς, ἐφ' ἣν περι ὥραν ὡσεὶ τετάρτην μετὰ μεσημβρίαν ὁ ὑπὸ τὸν στόλαρχον Καρα-Ἀλῆν Τουρκικὸς στόλος, πλέων πρὸς τὴν Σάμον. Ἦτο δὲ ὁ Καρα-Ἀλῆς ἀνὴρ ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, πολύσαρκος τὸ σῶμα καὶ μέλας τὴν ὄψιν, ἔχων πώγωνα καὶ μύστακα μακρότατα, ἀκόλαστος δὲ εἰς ἄκρον καὶ φίλοιος. Αἱ παλάμαι τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἦσαν ὀγκώδεις καὶ εὐρεῖαι, ἐπὶ δὲ τῶν λευκῶν τῶν ὀμμάτων αὐτοῦ διεκέχυτο αἱματῶδες ἐρύθημα, πρὸ πόντων

μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. Ἐλθὼν οὗτος μετὰ τοῦ ὑπὸ αὐτῷ στόλου, ἠγκυροβόλησεν ἀπὸ τῆς ἄκρας Ἀμπέλου (Ἀσπρου Κάβου) ἄχρι τοῦ παρὰ τῷ ἀρχαίῳ λιμένι κοινῶς καλουμένου Κάβου Τζωρτζῆ· προαπέστειλε δὲ καὶ ἑννέα φορτηγὰ πλοῖα εἰς Τζαγκλίον ὁ στόλαρχος ἵνα, παραλαβόντα ἐξ Ἀσίας, μεταφέρωσιν εἰς Σχμόν δεκατέσσαρας περίπου χιλιάδας ὀπλιτῶν. Πρὶν δ' ἢ ἔτι ὁ Καρα-Ἀλῆς ἀγκυροβόλησῃ, παραπλέων τὰ τῆς Ἀσίας παράλια, συνέλαβεν ἐν τῇ θέσει, τῇ λεγομένῃ Καναπίτζα, τὸ πλοιάριον τοῦ ἐκ Σπαθαραίων Χριστοδούλου Βαρδίκου, ἐφ' οὗ ἐπέβαινον δύο ἕτεροι Σχμιοὶ ὁ Γεώργιος Κωνσταντάκης καὶ ὁ Νικόλαος Καλαϊτζῆς· ἐλθὼν δὲ καὶ ἀγκυροβολήσας πρὸ τῆς Σχμου, ἔπεμψε τὸν Χριστόδουλον Βαρδίκον πρὸς τοὺς προεστῶτας τῆς Σχμου καὶ ἰδίως πρὸς τοὺς πρῶην τοιούτους Μανουὴλ Στεφανῆν καὶ Κώνσταν Δημητρίου μετὰ τῆς ἐπομένης ἐπιστολῆς, ἣν δημοσιεύομεν ἐν πάσῃ αὐτῆς τῇ πρωτοτυπίᾳ.

*Ρεαλὰ Χουμαγιὸν Ἀλῆ βέης. Ναζιρῆ λιμὰν Ἀλῆ καπιτάν.
Πατρονὰ Χουμαγιὸν Μουχτάρ βέης.*

Χερετισμὰτὰ ης τους προεστους πιστους ριάγαες μικροὺς και μεγαλους και ηστε ραγάες πιστι τις βασιλιὰς νὰ ερτιτε να προσκηνησατε διατι ι βασιλια δε θελι να χα τους ραγαδιες του η δε μη δὲν αρτητε να προσ-κινησατε ναρτιτε διο προεστι να προσκινησατε οσα ριαγαδιες ι δε μη και δὲν ερτιτε εχι να περασι ο Ελεζογλους με ασκερι να σας χαλασι ολους μικρους και μεγαλους κε ο βασιλεας μας ο πολιχρονιζμενος σας εκαμε μοναφικ να σας βαλι τον αγα οὰς οσα κε προτα.

1821 Ἰουνίου 23.

Πατρονα πεης.

Παρεαλα πεης.

Καραλη πεης.

κε ιρταμε με περιτα παραβηὰ κε θελομε να μας δοσετε ενα τζου-
χάπι.

Το παρὸ δοθι το προεστο τις σάμον μανολάκι στεφανι κοστα
ἀπὸ μαραθὸκαμπο.

Ὁ κατάπλους τοσαύτης ἐχθρικῆς δυνάμεως, πρωτοφανοῦς ἄλλως
τοῖς Σαμίοις, ἐτάραξε βεβαίως αὐτούς, πολλοὶ δὲ ἤρξαντο δισχεπτό-

μενοι περί ἐξοικονομήσεως τοῦ πράγματος διὰ τινος συνθήκης, ἐφ' ὅσον οὐδείς ἠλπίζεν ὅτι μία νῆσος ἦτο δυνατόν νὰ ἀντιστῆ πρὸς τηλικαύτας δυνάμεις· ἄλλως τε καὶ τηλεβόλων ἐν Σάμῳ ὑπῆρχεν ἐντελής ἔλλειψις καὶ ὄπλων πολεμικῶν σπάνις καὶ πυρίτιδος οὐχὶ ἐπαρκῆς ποσότης. Καὶ τηλεβόλα μὲν εὐρέθησαν πέντε ἐν τοῖς ναυλοχοῦσι πλοίοις ἐν τοῖς λιμέσι, τῆς πυρίτιδος ὅμως ἡ ἔλλειψις ἀπέβαινε ἐπαισθητοτέρα, ὅθεν καὶ περὶ τούτου ἔγραψαν εἰς Ὑδραν ὅπως ἡ τῆς νήσου ἰκεῖνης Βουλὴ ἀποστείλῃ τοιαύτην· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ εἶχον ἀνάγκην πυρίτιδος, δι' ὃ καὶ δὲν ἠδύναντο εἰς Σάμον νὰ πέμψωσι. Διαποροῦντος ἄρα τοῦ Λυκούργου περὶ τοῦ πρακτέου καὶ μέχρις οὗ φθάσῃ ἔξωθεν ἡ ζητηθεῖσα πυρίτις, ὁ ἐν Βαθεὶ διδάσκαλος Ἰγνάτιος, ὁδηγούμενος ἐκ τινων φυσικῶν καὶ χυμικῶν μαθημάτων, ἃ εἶχε λάβει μαθητεύων παρὰ τῷ Βαρδαλάχῳ, ἀνεδέξατο νὰ κατασκευάσῃ ἐκ τῶν ἐνόντων τοιαύτην. Ὅθεν παραλαβὼν τοὺς τε μαθητὰς αὐτοῦ, ὡσεὶ ἐπτακαίδεκα, καὶ ἄλλους τῶν Σαμίων μετ' ἀζίνων, πτύων, ἰγδῶν, κοφρίων, λεβήτων καὶ ἄλλων τοιούτων, μετέβη εἰς τὴν θέσιν Ἀγιάδων, ἔνθα ρέουσι πολλὰ ὕδατα, καὶ ἐκεῖ ἔστησε τὸ αὐτοσχέδιον αὐτοῦ πυριτιδοποιεῖον ὡς ἐξῆς. Ἐν πρώτοις κατεσκεύασεν εἰδὸς τι σκιαδῶν χαμηλῶν κατὰ σειρὰν παρὰ τὸ ρεῦμα τῶν ὑδάτων, ἧτοι ἐνέπηξεν εἰς τὴν γῆν τέσσαρας πάλους καὶ ἐπὶ τῶν πάλων ἐστήριξεν ὀριζοντίως τέσσαρα μικρὰ ξύλα τραπεζοειδῶς· ἐπ' αὐτῶν δ' ἐπλεξε διὰ κλώνων λύγου ἐπικάλυμμα, ὅπερ ἔστρωσε διὰ φύλλων πλατάνου. Ἐπλεξεν ὁμοίως καὶ τὰ πλευρὰ τοῦ εἰρημένου ἐπικαλύμματος μέχρις ὕψους τριῶν σπιθαμῶν διὰ κλάδων λύγου καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ παρεμφοροῦς πρὸς κιβώτιον πλέγματος ἔριψε χῶμα νιτροῦχον, ὅπερ ἐργάζεται, συλλέγοντες ἐκ τῶν ἀρχαίων τῆς νήσου λατομείων, μετέφερον ἐκεῖ. Ἀφ' οὗ ἐπλήρωσε τοιούτου χώματος τὸ πλέγμα, ἔχυσεν ἐπ' αὐτοῦ ὕδωρ, τὸ ὅποιον ἔρρεεν ἐντὸς τῶν ὑποκάτω τεθειμένων σκαφῶν. Τὸ ἀποσταλαζόμενον ὕδωρ τοῦτο, περιέχον ἰκανὴν νίτρου ποσότητα, ἐβράσθη ἐντὸς λεβήτων ἐφ' ἰκανὸν χρόνον· ἐξατμισθέντος δὲ τοῦ πλείστου μέρους αὐτοῦ, τὸ κατὰλοιπον ἐκενώθη ἐν λεκάναις καὶ ἀφ' οὗ ἐψυχράνθη, ἐξήχθη ἐξ αὐτοῦ κεκρυσταλλωμένον νίτρον, ὅπερ, ἀπλωθὲν ἐπὶ ψιχθῶν καὶ ταπήτων, ἐστέγνωσεν ὑπὸ τῆς θερμᾶς τοῦ ἡλίου ἀκτίνας. Μετὰ ταῦτα ἐκοπήνισεν αὐτὸ ἐντὸς τῶν ἰγδῶν· προσλαβὼν δ' ἐπ' ἴσης θεῖον τε ἀγοραῖον, οὗ ὑπῆρχεν ἀρκετὴ ποσότης ἐν τῇ νήσῳ, ἐξήχαστο δι' καὶ παρὰ τὸ χωρίον Φοῦρνοι, καὶ ἀνθρακκᾶς κατεσκευασμένους ἐκ κληματιδῶν ἀμπέλων,

ἀνέμιξε πάντα ταῦτα καὶ ἐζύμωσεν ὕδατι, μεθ' ὃ ἐστέγνωσε πάλιν τὸ μίγμα ἐν τῷ ἡλίῳ, ἔτριψεν αὐτὸ ἐλαφρῶς, ἔθεσεν εἶτα ἐντὸς κοσκίνων καὶ ἐκοσκίνισε, τιθεὶς ἐν τοῖς κοσκίνοις καὶ λιθάριά τινα τοῦ αἰγιαλοῦ πρὸς εὐκολωτέραν τριβήν. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ὁ Ἰγνάτιος κατεσκεύασεν ὡσεὶ πεντακοσίας ὀκάδας πυρίτιδος, ὧν ἡ μὲν διὰ λεπτῶν κοσκίνων κατεσκευασμένη προώριστο, διὰ τὰ πυροβόλα, ἡ δὲ διὰ χονδρῶν κοσκίνων διὰ τὰ τηλεβόλα. Ἄλλ' ὅμως ἡ τοιαύτη πυρίτις ἦτο τοσούτῳ ἀθλίας ποιότητος, ὥστε μετὰ δύο ἢ τρεῖς βολὰς ἕκαστον δι' αὐτῆς πληρούμενον πυροβόλον ἢ τηλεβόλον ἐδεῖτο καθαρισμοῦ. Ὁ Ἰγνάτιος προσεπάθησε παντὶ σθένει νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν ἔλλειψιν ταύτην, προσεκλήθησαν δὲ καὶ ἕτεροι εἰδήμονές πως τῶν τοιούτων ἵνα ἐξεύρωσι θεραπείαν τινά· οὐδεμιὰς ὅμως τοιαύτης ἐξευρεθείσης, ἐδέησε νὰ ἐξαρτήσωσιν ἐξ ἑκάστου πυροβόλου ἢ τηλεβόλου διὰ λεπτῆς ἀλύσεως βελόνην χονδρὴν ὅπως μετὰ δύο ἢ τρεῖς πυροβολισμοὺς καθαρίζωσι τὴν πυράμβην αὐτῶν. Τῶν πρᾶγματων ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ὄντων, ὀλίγοι τινές, τῶν ἄλλων δειλότεροι, πικρῶς ἠτιῶντο τὸν Λυκουῦργον καὶ κατεβόουν αὐτοῦ, ὡς γενησομένου παραιτίου τῆς καταστροφῆς τῆς Σάμου· ὑπέρισχυσεν ὅμως τὸ στρατιωτικὸν φρόνημα καὶ ἡ ἰδέα τῆς μέχρις ἐσχάτων ἀντιστάσεως, ἐπὶ τῇ πεποιθήσει εἰς τὴν θεῖαν ἀντίληψιν καὶ ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ τοῦ κατὰ πλοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου. Ὁθεν ἔσπευσαν οἱ πάντες νὰ ἐξασφαλίσωσιν εἰς τὰ ὄρη καὶ εἰς τὰ δυσπρόσιτα τῆς νήσου μέρη τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς γέροντας, οἱ δ' ἐν ἑαυτοῖς φλέγον αἰσθανόμενοι τὸ πῦρ τοῦ πατριωτισμοῦ, ἠτοιμάσθησαν νὰ ἀποθάνωσιν ὑπὲρ τῆς πατρίδος· ἀλλὰ καὶ οἱ ὑπὸ δειλίας συσχεθέντες καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέων καταφυγόντες προσεκλήθησαν εἰς τὸ καθῆκον αὐτῶν διὰ τῶν ἐπομένων ἐγγράφων.

Τῆ 7 Ἰουλίου 1821.

Ἀγαπητοὶ ἡμῶν ἀδελφοί, οἱ εὐρισκόμενοι κατὰ τὸ μέρος τῆς Πατραγίας Ζωοδόχου Πηγῆς ἀσπαζόμεθά σας. Ἐμάθομεν ὅτι ἀνέβητε αὐτοῦ διὰ νὰ φυλάξητε τὰς φαμελίας σας καὶ εἰς τοῦτο σᾶς ἐπληρέσαμεν, πλὴν ἐκ τοῦ ἐναρτίου μᾶς λέγουν ὅτι κάθεσθε αὐτοῦ καὶ κοντὰ ὅπου λείπετε τοῦ λόγου σας ἀπὸ τὸ νὰ φυλάγετε τὴν πατρίδα, ἔχετε καὶ τὰ ἄρματα σας, ὁμοίως καὶ βόλια καὶ παρούτια. Διὰ τοῦτο σᾶς λέγομεν ὅτι ὅποιοι κάθεται ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ καὶ φοβεῖται νὰ κατέβῃ νὰ σταθῇ εἰς τὰ ἄρματα, ὁ τοιοῦτος ὡς δειλὸς καὶ

ἀνανδρος καὶ ἀνάξιος τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ γένους γὰρ δίδη τὰ ἄρματα του καὶ παρούτια εἰς ἄλλον, ὅπου εἶναι ἄξιος· εἰ δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀπειθήσῃ εἰς τὸ γὰρ κάμη ἢ τὸ ἔνα ἢ τὸ ἄλλο, θέλει μείνει τὸ ὄνομά του εἰς κατασχόντην αἰώνιον καὶ θέλει παιδευθῆ καὶ ἐν καιρῷ τῷ δέορτι. Καὶ ὑγειαίνετε.

7 Ἰουλίου 1821.

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, οἱ εὐρισκόμενοι κατὰ τὸ μέρος τοῦ βουνοῦ τοῦ **Κέρκη** ἀσπαζόμεθά σας. Ἐμάθομεν ὅτι ἀνέβητε αὐτοῦ εἰς τὸ βουνὸν διὰ γὰρ ἐξοικονομήσητε τὰς φαμελίας, καὶ τοῦτο τὸ ἐκάματε φρόνιμα· ὅμως ἐκ τοῦ ἐναντίου ἐβεβαιώθημεν ὅτι ἐν ᾧ ἐπήγατε μὲ τὰς φαμελίας σας αὐτοῦ διὰ γὰρ τὰς φυλάξητε, σὰς ἐφάνη εὐμορφη ἢ ἀνάπανσις τοῦ βουνοῦ καὶ ἀνεπαύθητε αὐτοῦ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, τὸ ὅποιον, ἀδελφοί, εἶναι τόσον ἐναντίον εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν, ὅπου δὲν ἔχει σύγκρισιν, καὶ διὰ τοῦτο μὴν κάμετε ἀλλέως, ἀλλὰ γὰρ κατεβῆτε ὅλοι σας γὰρ εὐρίσκεσθε εἰς αὐτὰ τὰ παραθαλάσσια, φυλίστοντες βάρδιας ἀκριβῶς διὰ γὰρ μὴν κάμη ἔφοδον ὃ ἐχθρὸς ἀπὸ τὰ αὐτόθι μέρη, ἐπειδὴ εἶναι τοιαύτη ὑποψία. Λοιπὸν ἠξέυρετε ὅτι ἂν δὲν κατεβῆτε κάτω γὰρ φυλάγετέ καὶ ἐσεῖς μὲ τοὺς ἄλλους πατριώτας, ἢ Πατρίς εἰς τὸ μετὰ ταῦτα δὲν θέλει σὰς γνωρίσει διὰ γνήσια τέκνα της, ἀλλὰ σὰς θέλει νομίζει ὡς προδότας καὶ ἐπιβούλους της καὶ πρὸς εἶδησιν σας. Ὑγειαίνετε.

Ὁ δὲ Λυκοῦργος κατὰ τὴν κρισιμωτάτην ταύτην περίστασιν ἐνήργησε πᾶν ὃ τι τὰ μέσα, ἅτινα διέθετεν, ἐπέτρεπον αὐτῷ. Ὁχύρωσε, κατὰ τὸ ἐνόν, τοὺς λόφους, τὰ ἀκρωτήρια, τὴν παραλίαν τῆς Χώρας καὶ, πέντε ἔχων μόνον, καὶ αὐτὰ ἐξ μικρᾶς ὀλκῆς τηλεβόλα, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γεωργίου Βοζίκη καὶ Κωνσταντίνου Σαρηδημητρίου, ἀνέλαβε μετὰ τῶν ἀνδρείων ὁμοπολιτῶν αὐτοῦ τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγωνά, παρορμῶν καὶ φιλοτιμῶν καὶ παρακελεύων τοὺς πάντας εἰς τὸν ὑπὲρ πατρίδος θάνατον. Καὶ αὐτὸς μὲν ὁ Λυκοῦργος, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ὑποχιλιάρχον Ἐμμανουὴλ Ἀγγελινίδην, τὸν διακοσιάρχον καὶ γραμματέα τῆς χιλιαρχίας Ἀλέξανδρον Ἀνδρεάδην καὶ τοὺς ἀξιωματικούς Κωνσταντίνον Σταμοῦλον, Δημήτριον Σταμοῦλον, Νέστορα Δημητρίου, Κωνσταντίνον Καλυμνιόν, Παναγιώτην Πουλᾶκον, Γεώργιον Λουκᾶν, Ἀναστάσιον Καρακατζάνην, Ἰωάννην Καρακατζάνην καὶ ὡσεὶ τετρακοσίους ἀνδρας, ἐν οἷς ἐπρώτεον ὁ Ἀπόστολος Παπαζο-

γλους, Δημήτριος Καλπούνης, Κωνσταντίνος Καραγιάννης, Ἀγγελέ-
τος Μοσχονᾶς, Ἡλίας Μοσχονᾶς, Ἡλίας Τζακμακλῆς, Παναγιώτης
Τζακμακλῆς, Βασίλειος Λιγωμένος, Σταμάτιος Δημητρίου, Γεώργιος
Π. Ἰωάννου, Νικόλαος Π. Ἰωάννου, Ἀλέξανδρος Καλλίνικος, Κων-
σταντίνος Καριότογλους, Σταμάτιος Καριότογλους, Ζαχαρίας Κων-
σταντίνου, Περρῆς Ἰωάννου, Γεώργιος Κουτζομούτης, Στέφανος Χράπης,
Παναγιώτης Χράπης, Γεώργιος Κανέλος, Νικόλαος Λαμπρινίνας, Δημή-
τριος Ζαμπέτης, Γεώργιος Ἀργυρός, Μανουήλ Πατζιμᾶς καὶ Δημήτρι-
ος Πατζιμᾶς, κατέλαβε τὴν ἐπίκαιρον τοῦ Ποτοκακίου θέσιν καὶ ἔστη-
σεν αὐτόθι τὸ ἑαυτοῦ στρατοπεδαρχεῖον, ὃ δὲ Χιλίαρχος Σταμάτιος
Γεωργιάδης μετὰ τῶν ἀνδρείων αὐτοῦ στρατιωτῶν ἐτάχθη ἐν ταῖς
περὶ τὸν Κάβον Τζωρτζῆν θέσεσιν, ὃ δὲ Χιλίαρχος Κωνσταντίνος Κον-
ταξῆς ἐτάχθη ἐν ταῖς περὶ τὸν Ἄσπρον Κάβον, ὃ δὲ Χιλίαρχος Κων-
σταντίνος Λαχανᾶς ἐτάχθη ἐν Μεσοκάρπῳ ἀπὸ Κατζουνίου μέχρι Τα-
βέρνας καὶ ἕτεροι τῶν ὑποδεεστέρων ἀξιωματικῶν ἐτάχθησαν μετὰ
τῶν ὑπ' αὐτοῖς ἐν διαφόροις τῆς νήσου μέρεσιν ἵν' ἀποκρούσωσι πᾶσαν
ὀπουδήποτε ἀπόβασιν τοῦ ἔχθρου. Ἀλλὰ ποῦ ἦσαν ἄνδρες ἐπαρκεῖς
ὅπως δεόντως περιρρουρήσωσι νῆσον, τηλικαύτην ἔχουσαν περίμετρον ;
Ὅθεν ὁ Λυκούργος, ἐπειδὴ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐν Ποτοκακίῳ ἔστρατοπεδευ-
μένοι ἦσαν ὀλιγόριθμοι, ἐχρήσατο τῷ ἐπομένῳ στρατηγήματι. Ἐνδύ-
σας πλείστας γυναῖκας δι' ἱματίων ἀνδρικῶν, διέταξεν αὐτάς νὰ κα-
ταβαίνωσιν ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς Χώρας πρὸς τὴν θάλασσαν, κρατοῦσαι
ξύλα μακρὰ δίκην πυροβόλων· ἅμα δ' ἔφθανον μέχρι τινός, ἐπιστρέ-
φωσι κρυφίως διὰ τῶν ἀμπελώνων καὶ τῶν φρακτῶν εἰς τὴν ὁδὸν καὶ
πάλιν κατέρχωνται. Βλέποντες ἄρα οἱ ἐν τοῖς πλοίοις Τούρκοι ἀενά-
ως κατερχομένας ἐκ τῆς Χώρας τὰς γυναῖκας, ὑπελάμβανον ὅτι ἀδιέ-
λειπτοι προσήρχοντο τῷ Λυκούργῳ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς νήσου ἐπί-
κουροι· ὅθεν καὶ οἱ κατὰ τὴν μάχην αἰχμαλωτευθέντες ἔχθροὶ ὀφθαίτερον
διηγοῦντο ὅτι ἔβλεπον ἀναριθμήτους ὀπλοφόρους, ἐρχομένους εἰς ἐπι-
κουρίαν τῶν Σαμίων, βεβαίως δὲ οὗτοι ἦσαν ἐκ Θεοῦ. Καὶ παρὰ τοῖς
ἀπλουστέροις δὲ τῶν Σαμίων μέχρι τοῦ νῦν ἐπικρατεῖ ἡ ἰδέα ὅτι τὴν
ἡμέραν ἐκείνην στρατιῶται ἀόρατοι συνεπολέμησαν κατὰ τῶν Τούρκων.

Ἀγωνία μεγίστη κατεῖχε τοὺς πάντας, καίτοι οὐδεὶς ὑπῆρχεν ὃ μὴ
ἐν ἑαυτῷ αἰσθανόμενος ἄσβεστον τῆς φιλοπατρίας τὸ πῦρ, νέος δὲ
Τурταῖος ὃ ἐκ Καρλοβασίων ποιητῆς Γεώργιος Κλεάνθης ἐξήγειρε διὰ
τῆς ἠδυσπεθοῦς αὐτοῦ μούσης τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν συμπατριωτῶν αὐ-

τοῦ. Ἀλλά τίς εἶσαι σύ, ὁ τὴν νύκτα τῆς 3 πρὸς τὴν 4 Ἰουλίου ἐν ὄρχ σκοτούς βαθέος ἀποβιβαζόμενος ἐκ μιᾶς λέμβου εἰς τὴν νῆσον, καὶ τί, ἐξερχόμενος, μελετᾶς νᾶ πράξις; Δυστυχῆ Καρα-Μουσταφᾶ! διετέλεσας ἄλλοτε ἐν ὑπηρεσίᾳ τῆς Γουρκικῆς ἐξουσίας ἐν Σάμφ καὶ διὰ τοῦτο, ἄτε τὴν νῆσον καλῶς γινώσκοντα, πρὸς τὸν Μανουήλ Στεφανῆν μετὰ γραμμᾶτων περὶ ὑπόταγῆς ὁ στόλαρχος ἀποστέλλει σε. Πρὶν ἢ ὁμως ἐπιδώσης ταῦτα, ὁ Λαχανᾶς, αἰχμαλωτεύων σε, θέλει σε ἐκπυρινίσει πρὸς τὸ τοῦ ἄδου πέταυρον καὶ τὰ ἀργυρόχρυσα ὄπλα, ἄτινα φέρεις, πεπρωμένον εἶναι νᾶ κοσμήσωσι τοῦ φονέως σου τὴν ὄπλοθήκην!

Ἐποφώσκει τέλος ἐν μέσῳ ἐλπίδος ἀναμιξ καὶ ἀπελπισμοῦ ἡ τετάρτη Ἰουλίου, Δευτέρα τῆς ἐβδομάδος, καὶ ὁ Καρα-Ἀλῆς, οὐδεμίαν λαμβάνων ἀπάντησιν πρὸς ἣν διὰ τοῦ Βαρδίκου ἐπεμψεν ἐπιστολήν, διατάσσει τὸν στόλον ἵνα ἄρη τὰς ἀγκύρας καὶ ἐτοιμασθῆ εἰς προσβολήν. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῇ νήσῳ, ἰδόντες τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ, παρεσκευάσθησαν εἰς ἀμυναν, συναθροιζόμενοι ἰδίως πρὸς τὸ μέρος τῆς Χώρας, ἔνθα ἠπείλει ὁ ναύαρχος τὴν ἀπόβασιν, ἄτε δὴ τοῦ μέρους ἐπιτηδειοτέρου πρὸς ταύτην ὄντος. Ἐὰς προπαρασκευᾶς ταύτας τῶν Σαμίων ἰδὼν ὁ ἀγέρωχος Καρα-Ἀλῆς, διέταξε πλήρης ὀργῆς τὴν ἔναρξιν τοῦ πυροβολισμοῦ. Χαλαζηδὸν κατέπεσαν τότε ἐπὶ τῆς παραλίας σφαιραὶ καὶ βόμβαι καὶ μύδροι, ἡ δὲ βροντὴ τῶν ἐξευρεγομένων τῶν πυρ τηλεβόλων ἔσειεν ὡς εἶπεν τὴν νῆσον· ὅθεν οἱ ἐν τῇ παραλίᾳ τεταγμένοι ἀπεχώρησαν πρὸς τὰ ὑψηλότερα μέρη, διότι δὲν ἠδύναντο νᾶ μένωσιν ἐπὶ πλέον ἐκτεθειμένοι ὑπὸ τὴν βροχὴν ἐκείνην τῶν σφαιρῶν. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνοντο παρὰ τὸν αἰγιαλόν, οἱ εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ σπήλαια καταφυγόντες καὶ οὐδὲν περὶ τῆς τύχης τῶν οἰκείων αὐτῶν γινώσκοντες, ἐξέβαλλον κραυγὰς ὀδύνης καὶ τρόμου, ἱερεῖς δὲ τὰς ἱεράς αὐτῶν ἡμφιεσμένοι στολᾶς, πρὸ τῶν σεπτῶν εἰκόνων γουναζόμενοι, ἀνέπεμπον μετὰ δακρύων δεήσεις πρὸς τὸν Ὑψιστον ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς Σάμου· εἰς δὲ αὐτῶν, ὁ Ἰωακείμ Μακρυγιάννης, παραλαβὼν τὰς εἰκόνας μετὰ ἐξαπτερύγων, προσῆλθεν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ διὰ τῶν παρηγόρων τῆς θρησκείας λόγων πρῶτρυνε τοὺς Σαμίους εἰς τὴν ἀφοβίαν καὶ εἰς τὴν ἐγκαρτέρησιν. Ἄλλος δὲ ἱερεὺς, Παναγιώτης Μαραθοκάμπιος τοῦνομα, διεσάλπισεν ὅτι λιτανεύων παρὰ τῇ Μονῇ τῆς Μεγάλης Παναγίας εἶδε τὴν Θεοτόκον ἐν τῷ ἅερὶ ἐφαπλοῦσαν ἐπὶ τῆς Σάμου τὸ ἑαυτῆς κάλυμμα καὶ ἐπέρωσεν οὕτω τὸ πολεμικὸν φρό-

νημα τοῦ λαοῦ.

Μετὰ τὸν πρῶτον καὶ φοβερὸν ἐκείνον πυροβολισμόν, πρὸς δὲ νὰ ἀπαντήσωσιν οἱ Σάμιοι δὲν ἠδύναντο, ὁ Καρα-Ἀλῆς ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς ἀποβάσεως πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ποτοκακίου. Ὁ ὀπισθὲν τινων αὐτόθι ἀποθηκῶν μετὰ τῶν ἑαυτοῦ μαχητῶν στρατοπεδεύων Λυκοῦργος ἤρξατο διὰ τῶν πέντε αὐτοῦ τηλεβόλων σφοδροῦ πυροβολισμοῦ, φρονῶν, καὶ εὐλόγως, ὅτι ἂν ἀπαξ ἀπέβαινον εἰς τὴν νῆσον οἱ Τούρκοι, δυσχερεστῆ, εἰ μὴ ἀνέφικτος, καθίστατο ἔπειτα ἢ ἐκδίωξις αὐτῶν· παρωμοίαζε δὲ τὸ Ποτοκάκιον πρὸς τὰς Θερμοπύλας καὶ ἔλεγε πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν ὅτι ἐξ ἐκείνου ἐξήρητο ἢ τῆς Σάμου σωτηρία. Ἐμμανῆς ὁ Καρα-Ἀλῆς ἐκ τῆς ἀπροσδοκῆτος ταύτης ἀντιστάσεως γενόμενος, ἀνέστειλε τὴν ἀπόβασιν καὶ σφοδρότερον ἐπανελάβε τὸν ἐκ τῶν πλοίων πυροβολισμόν. Διὰ πυρὸς ἀπήντησαν τότε πρὸς τὸ πῦρ οἱ Σάμιοι καὶ πολλοὶ αὐτῶν ὑπὸ τοιοῦτου κατελήφθησαν ἐνθουσιασμοῦ, ὥστε, πάντα ἀποβαλόντες φόβον, ἔτρεχον καὶ ἤρπαζον τὰς ἐκ τῶν ἐχθρικῶν τηλεβόλων ἐκπεμπομένας σφαίρας ἵνα μεταχειρισθῶσιν, ἔλλειψιν τοιούτων πάσχοντες, εἰς τὰ ἴδια τηλεβόλα. Ἐξηκολούθησεν ἄρα ἐκατέρωθεν ἀκατασχέτως ὁ πυροβολισμός, ἔκ τῶν μὲν Τούρκων προσπαθούτων νὰ καταπλήξωσι καὶ ἀπὸ τῆς παραλίας τοὺς Σαμίους μακρύνωσι, τῶν δὲ Σαμίων ὑπὲρ πάτρης μαχομένων καὶ ἀπόφασιν ἐχόντων ἀκράδαντον ἵνα μὴ τοῖς πολεμίοις ἐπιτρέψωσι τὴν βεβήλωσιν τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς ἐδάφους. Οὕτως ἔληξεν ἡ πρώτη τοῦ πολέμου ἡμέρα, καθ' ἣν κατεδείχθη τὸ ἀνίσχυρον τῶν Τούρκων κατὰ λαοῦ ἀνδρείου καὶ γενναιοφρονος. Οἱ Σάμιοι ἐνεπλήσθησαν θάρρους καὶ αἱ ἐλπίδες αὐτῶν ἀνεπτερώθησαν, ἀφ' οὗ εἶδον ὅτι τοσαῦται ἐχθρικαὶ δυνάμεις οὐδὲν ἕτερον ἐπήνεγκον, ἀλλ' ἢ τὴν καταστροφὴν τοῦ κωδωνοστασίου τῆς ἐν Ποτοκακίῳ ἐκκλησίας τοῦ ἀγίου Νικολάου.

Ἡ νύξ διήλθεν ἐν ἀπραξίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν γενικῇ ἀγρυπνίᾳ· τὴν ἀμφιλύκην δὲ τῆς ἐπιούσης, πέμπτης τοῦ μηνὸς Ἰουλίου καὶ Τρίτης τῆς ἐβδομάδος, οἱ Τούρκοι ἐπανελάβον τὴν προσβολὴν καθ' ἅπασαν τὴν ἐκτεταμένην παραλίαν τῆς Χώρας καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὸ μέρος τοῦ Τηγαίου, ἔνθα, τοῦ Καρα-Ἀλῆ, ἀπόβασιν εἰς τὸν Κάβον Ἰζωρτζῆν προτειθεμένου, δώδεκα πλοῖα πλησιάζαντα ἐξηρεύοντο φρικαλέον πῦρ. Ἀπόβασιν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο οὐδόλως ὑπώπτευσον οἱ Σάμιοι, ὅθεν καὶ εἶχον ἀφήσει αὐτὸ ὅλως ἀφροῦρητον· πεντεκαίδεκα μόνον ὀπλιταὶ ἔμενον ἐκεῖ διὰ νὰ φαίνεται μάλλον ὅτι πανταχοῦ ὑπάρχουσι τεταγ-

μένοι φρουροὶ ἢ διὰ νὰ προστατεύσωσι τὸ μέρος κατ' ἀποβάσεώς τινος. Καὶ λοιπὸν ὅτε ὁ Καρα-Ἀλῆς διέταξε πολυαριθμούς λέμβους μετὰ χιλίων περίπου στρατιωτῶν νὰ ἀποβῶσιν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πυρὸς τῶν πλοίων εἰς τὸν Κάβον Τζωρτζήν, τότε οἱ πεντεκαίδεκα ἐκεῖνοι ἄνδρες, καίτοι μετ' ἀξιοθαυμάστου γενναιότητος ἀγωνισάμενοι, δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως, τὸ μὲν διὰ τὸ ὀλιγάριθμον αὐτῶν, τὸ δὲ διὰ τὰς ἐκ τῶν πλοίων ἐκσφενδονουμένας σφαίρας, νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἀπόβασιν, καὶ ὅπως μὴ αἰχμαλωτευθῶσιν ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι. Παραυτίκα ἐχθροὶ πολυπληθεῖς ἀπέβησαν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ὀπλαρχηγὸς τις Τουρκαλβανός, γιγάντιον ἔχων τὸ σῶμα, Καπλάν ἀγᾶς δὲ καλούμενος, ἔστησε τὴν ἑαυτοῦ σημαίαν ἐπὶ τῆς παραλίας. Ἡ ἀπόβασις αὕτη ἠδύνατο ὁμολογουμένως νὰ ἔχη ἐπολέθρους συνεπείας, ἐφ' ὅσον οἱ ἀποβάντες, ὀχυρωθέντες καὶ μαχόμενοι, διηκούλουν τὴν ἐκ τῶν λέμβων ἔξοδον καὶ εἰς ἄλλους. Ταῦτα συνοιδῶς ὁ Χιλίαρχος Σταμάτιος Γεωργιάδης, ἐκεῖ πλησίον παραφυλάττων, ἔδραμε μετὰ ὀλίγων ἀνδρείων, τῶν ὁποίων δίκαιον εἶναι νὰ διαϊωνίσῃ τὰ ὀνόματα ἢ ἱστορία, ἦτοι τοῦ Ἐμμανουὴλ Μελαγχροῖνου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου, τοῦ Σταματίου Ἀλέξη, τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιοῦ, τοῦ Σεβαστοῦ Γιαγᾶ, τοῦ Χριστοδοῦλου Καψάλη, τοῦ Πανταζῆ Ἀθανασίου, τοῦ Ἰωάννου Διακοηλία, τοῦ Θεοδώρου Καψάλη, τοῦ Δημητρίου Ψιλάκη, τοῦ Γεωργίου Καπουράλη, τοῦ Χριστοδοῦλου Καρβελᾶ καὶ τοῦ Γεωργίου Μουριώτου, Κρητὸς, εἰς τὸν τόπον τοῦ κινδύνου καὶ, βλέπων προφανῆ τὸν ὄλεθρον τῆς πατρίδος, « Ἀδελφοί, κράζει πρὸς τοὺς περὶ αὐτόν, μὲ τὸ τουφέκι δὲν θὰ κάμωμεν τίποτε εἰς τοὺς ἐχθρούς, διότι αὐτοὶ ἔπιασαν μετερίζια· μόνον μὲ τὸ σπαθὶ νὰ ὀρμήσωμεν κατ' ἐπάνω τους καὶ ὁ πίπτων ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος δὲν ἀποθνήσκει». Καὶ μετὰ τοὺς λόγους τούτους, σπασάμενος τὸ ξίφος, ὤρμησε κατὰ τῶν ἐχθρῶν, τὸ δὲ παράδειγμα αὐτοῦ ἐμιμήθησαν ὅλοι οἱ σὺν αὐτῷ ταῦτοχρόνως. Ὁ ἀγὼν μεταξὺ τῶν ὀλίγων Σαμίων καὶ τῶν ἀδιαλείπτως ἐκ τῶν λέμβων ἀποβαινόντων Τούρκων ὑπῆρξε πεισματώδης, δυσπερίγραπτος, ἐφ' ὅσον οἱ πρῶτοι ὤφειλον οὐ μόνον πρὸς τοὺς ἤδη ἀποβάντας νὰ πολεμῶσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς πρὸς ἀπόβασιν προσπαθείας τῶν ἐν ταῖς λέμβοις νὰ ματαιῶσιν· ἄλλως δὲ οἱ πλείστοι τῶν πολεμίων, Τουρκαλβανοὶ καὶ Τουρκόκρητες ὄντες, καὶ ἀνδρείαν πολλῶν καὶ στρατιωτικὴν ἱκανότητα ἐκέκτηντο. Οἱ Σάμιοι ἦσαν ἀκατάσχετοι, ἐποίουν θαύματα. Δι' ἐνὸς σπαθισμοῦ ὁ ἥρως Σταμάτιος Γεωργιάδης

διαμπᾶξ κόπτει τὸν γιγαντόσωμον Καπλάν ἀγᾶν, καὶ τὰ ἐκ τῆς ζώ-
νης αὐτοῦ πεσόντα φλωρία πολὺν χρόνον ὕστερον ὡς ἀνθήμα ἐκόσμου
τὴν Μοῆν τῆς Μεγάλῃς Πανηγίας. Ὁ θάνατος τοῦ Τουρκαλβανοῦ ὀ-
πλαρχηγοῦ ἐνέσπειρε τὸν φόβον μεταξύ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, τοὺς δὲ
Σαμίους ἐνέπλησε θάρρους, καὶ πολλοὶ τῶν ἐχθρῶν ἔπιπτον ὑπὸ τὸν
φονικὸν αὐτῶν σίδηρον. Θέαμα φρικῶδες παρίστα ἡ θάλασσα, ὀλοπόρ-
φυρος γενομένη ἐκ τοῦ αἵματος τῶν Τούρκων· ἀλλὰ καὶ οὗτοι δὲν ἀπ-
ηύδων, ἐμάχοντο ἀπηλπισμένως οὐχὶ πλέον ἵνα δρέψωσι τὴν δάφνην
τῆς νίκης, ἀλλ' ἵνα σώσωσι τὴν ἰδίαν ζωὴν. Ἐν τῷ μεταξύ δὲ προσ-
ήρχοντο εἰς τὸ θέατρον τοῦ πολέμου καὶ ἕτεροι Σάμιοι, ὧν ὁ ἀριθμὸς
βαθμηδὸν προήχθη εἰς τριακοσίους. Καὶ ἐσφάδαζον μὲν οἱ ἀλλαχοῦ
τεταγμένοι, θέλοντες νὰ τρέξωσι καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν Κάβον Τζωρτζῆν·
ἀλλ' ὁ Λυκοῦργος, φοβούμενος μὴ ὁ Καρα-Ἀλῆς ἐπιχειρήσῃ καὶ εἰς ἕ-
τερόν τι μέρος ἀπόβασιν, εἶχε διατάξει πάντας νὰ μένωσιν ἐν ταῖς ἐ-
αυτῶν θέσεσιν, διευθύνων δὲ τὰς πολεμικὰς ἐργασίας, ἔστελλε πρὸς
τοὺς ἀγωνιζομένους τὰς δεούσας ἐπικουρίας. Οὕτως οἱ Τοῦρκοι, ἰδόν-
τες ὅτι οὐδεμία ἐπιτυχίας ἐλπίς ἀπελείπετο αὐτοῖς καὶ ὑπὸ τρόμου
συσχεθέντες, ὤρμησαν πρὸς τὰς λέμβους, ἐν αὐταῖς τὴν σωτηρίαν ζη-
τοῦντες· ἀπώλοντο ὁμως πάντες κακῶς, οἱ μὲν φονευθέντες, οἱ δὲ πνι-
γέντες. Ἐπτὰ αὐτῶν μόνοι, ὀπισθεν βράχων τινῶν ὀχυρωθέντες, ἐπο-
λέμησαν ἄχρις ἐσπέρας μετ' ἀξιοθαυμάστου ἀνδρείας· ἀλλὰ καὶ οὗτοι
δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διαφύγωσι τὸν πικρὸν θάνατον.

Ἐκπλαγεῖς ἐκ τῆς ἀπροσδοκῆτου ταύτης ἀντιστάσεως, ἀλλὰ μὴ
φρόνημα μεταβαλὼν ὁ ὑπερόπτης Καρα-Ἀλῆς, ἀφ' οὗ πρότερον ἐξεκέ-
νωσε κατὰ τῆς νήσου δισχίλια που τηλεβόλα, διέταξε δώδεκα μεγά-
λας λέμβους, φερούσας ἐν αὐταῖς ὄλμους ἀποβατικούς, καὶ τριάκοντα
ἐτέρας μικρὰς ἵνα νέαν ἐπιχειρήσωσιν ἀπόβασιν· ἀνάνδρως δ' ἐκδικού-
μενος δι' ἣν ὑπέστη φθορὰν τὴν προτεραίαν, ἤλειψε διὰ πισσασφάλτου
τοὺς δύο Σαμίους, οὓς εἶχε συλλάβει ἐπὶ τοῦ πλοίου τοῦ Χριστοδού-
λου Βαρδίκου ἐν τῇ Καναπίτζῃ, δῆλον ὅτι τὸν Γεώργιον Κωνσταν-
τάκην καὶ τὸν Νικόλαον Καλαϊτζῆν καί, κρεμάσας αὐτοὺς ἀπὸ τῶν
κεραιῶν, παρέδωκεν εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον. Τὸ τοιοῦτο βαρβαρι-
κὸν ἔργον, ἀντὶ νὰ καταπλήξῃ, τοῦναντίον ἀποφασιστικώτερος κατέ-
στησε τοὺς Σαμίους, βλέποντας ὅποια ἐν περιπτώσει ἥττης τύχη ἐπε-
φυλάχσεται αὐτοῖς, καὶ ἠνάγκασεν αὐτοὺς ἵνα μέχρις ἐσχάτων ἐγκαρτε-
ρήσωσιν. Ὅθεν ἡ μάχη ἐπανελήθη, τῶν μὲν Τούρκων ἀγωνιζομένων

ἐπὶ πολλὰς ὥρας νὰ ἀποβῶσιν εἰς τὴν νῆσον, τῶν δὲ Σαμίων ματαιούντων τοὺς ἀγῶνας τῶν ἐχθρῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ προσῆλθε τοῖς ἐπὶ τῆς παραλίας ἀμυνομένοις ἐπικουρία ἰκανῶν ἀνδρῶν μεθ' ἐνὸς τηλεβόλου, τὸ ὅποιον, σφαιρῶν ἐλλείψει, ὁ Ἰωάννης Θιακός, πληρῶν διὰ λίθων καὶ ἐτέρων ὑλῶν, διηύθυνεν ἐπιτυχέστατα κατὰ τῶν ἐν τοῖς λέμβοις. Τοσαύτην δὲ αὐτοῖς προῦξένησε φθοράν, ὥστε πληθὺς νεκρῶν καὶ τραυματιῶν ἐκάλυψεν ἐντὸς ὀλίγου τῆς θαλάσσης τὴν ἐπιφάνειαν, αἱ δὲ λέμβοι, αἱ πρὸ μικροῦ πλήρεις μαχητῶν, ἔμειναν ὀλοσχερῶς κεναί, εἰς τὴν διάκρισιν τῶν κυμάτων ἐκτεθειμέναι. Ἄλλὰ καὶ ὁ Σεβαστὸς Γιαγᾶς, ἐπιτυχῶς διευθύνων ἕτερον μικρὸν τηλεβόλον κατὰ τῶν ἀποβατικῶν λέμβων, τρεῖς αὐτῶν, διατιτράνας, κατεβύθισε. Λυσσῶν ὁ Καρα-Ἀλῆς ἐπὶ τῇ νέῃ ταύτῃ ἀποτυχίᾳ, διέταξε δώδεκα πάρων καὶ μίαν ἡμιολίαν ἵνα περιζώσωσι τὴν θέσιν ἐκείνην καὶ ἀρχίσωσι σφοδρὸν κανονοβολισμόν, ὅπως, μακρυνθέντων ἐκ τῆς παραλίας τῶν Σαμίων, ἐπιχειρήσῃ νέαν ἀποβάσεως ἀπόπειραν. Ἄπλετον πῦρ ἐξεχύθη τότε ἀπὸ τῶν πλευρῶν τῶν πλοίων ἐπὶ τρεῖς περίπου ὥρας καὶ ὡσεὶ χίλια καὶ ἑξακόσiai σφαῖραι ἐρρίφθησαν ἐπὶ τῆς γῆς τῆς Σάμου. Ἐξαντλήσας δὲ οὕτω κατὰ τῶν βράχων τὴν μῆνιν αὐτοῦ ὁ Τοῦρκος στόλαρχος, διέταξε πολυαριθμούς λέμβους, πεπληρωμένους στρατιωτῶν, νὰ ἀποπειραθῶσι νέαν ἀπόβασιν. Ἄλλ' οἱ Σάμιοι, ἐκ τῶν ἐπανειλημμένων αὐτῶν ἐπιτυχιῶν ἐνθαρρυνόμενοι, μετὰ τοσαύτης ἀντεπεξῆλλον ὀρμῆς, ὥστε οἱ Τοῦρκοι ἠναγκάσθησαν καὶ πάλιν νὰ ἀποχωρήσωσιν εἰς τὰ πλοῖα, ἀφ' οὗ ἐπὶ πολὺν χρόνον ματαίως ἠγωνίσαντο ἵνα θέσωσιν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς τὸν πόδα αὐτῶν.

Ἐν τῷ ταῦτα ἐν τῇ πεδιάδι Χώρας συνέβαινον, φήμη διεδόθη ὅτι οἱ Τοῦρκοι, ἀποβάντες εἰς τὴν νῆσον, ὑπερεφάλαγγισαν τὴν Λυκοῦργον καὶ ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἀφικνοῦνται εἰς Βαθύ. ὁ δὲ πλοίαρχος ἐνὸς τῶν αὐτόθι ναυλοχούντων τότε πλοίων, Παναγῆς Βαλσαμῆκης τοῦνομα, Κεφαλλὴν δὲ τὴν πατρίδα, ἀνελθὼν ἐπὶ ὑψηλὸν τι μέρος καὶ ἰδὼν διὰ τηλεσκόπου πλῆθος λέμβων, πεπληρωμένων στρατιωτῶν καὶ πρὸς τὴν ξηρὰν ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου διευθυνομένων, κατελθὼν δρομαίως, ἐπεβεβαίει τὴν ἀπόβασιν καὶ προέτρεπε τοὺς πάντας νὰ φροντίσωσι περὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας. Πανικός φόβος κατέλαθε τότε τοὺς ἐν τοῖς χωρίοις ἀπολειπομένους γέροντας, γυναῖκας καὶ παιδία καὶ ἕκαστος, τρέχων τῆδε κάκεισε, ἐσκέπτετο πῶς νὰ διασώσῃ εαυτὸν ἀπὸ τῆς ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς. Πάντα τὰ ἐν τῷ λιμένι Βαθέος πλοῖα καὶ πλοικῖα ὑπερ-

επληρώθησαν οικογενειῶν καὶ, ἀναπετάσαντα τὰ ἱστία, ἔπλευσαν πρὸς τὰ Αὐλάκια, τὸ δὲ πλοῖον τοῦ Βαλσαμάκη ἀπέπλευσεν εἰς Μήκονον καὶ Τήνον, ἔνθα ἀπεβίβασε τὸ ἐξ ἀνθρωπίνων ὄντων φορτίον αὐτοῦ, τῶν μὴ δυνηθέντων νὰ εἰσέλθωσιν ἐν τοῖς πλοίοις καταφυγόντων εἰς τὰ ὄρη. Γνωσθείσης ὁμως ὀψιαίτερον τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἡττης τῶν Τούρκων, οἱ μὲν ἐπὶ τῶν ὁρέων καταφυγόντες ἐπανῆλθον εἰς τοὺς ἑαυτῶν οἴκους, τὰ δὲ πρὸς τὰ Αὐλάκια πλεύσαντα πλοίαρῖα ἐπέστρεψαν εἰς τὸν λιμένα Βαθέος, οἱ δὲ ἐν Μηκόνῳ καὶ Τήνῳ ὑπὸ τοῦ Βαλσαμάκη ἀποβιβάσθέντες ἐπανάκαμψαν μετὰ τινα χρόνον δι' ἑτέρων πλοίων εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα.

Ἄπελπις ὁ Καρα-Ἀλῆς περὶ τῆς ἀποβάσεως ἤδη γενόμενος, ἀπεφάσισε νὰ ἀναστείλῃ πᾶσαν ἄλλην κατὰ τῆς Σάμου ἐπίθεσιν ἄχρι τῆς ἐλεύσεως τῶν ἐκ Τζαγκλίου καὶ Νέας Ἐφέσου περιμενομένων ἐπικουριῶν· ἐπὶ τρεῖς δὲ ἡμέρας ἔμεινε πρὸ τῆς Σάμου προσωρμισμένος, πνέων μένεα καὶ καρδοκῶν ἔν' ἀρξῆται πεισματωδέστερον τῆς πάλης ὅπως ἀποπλύνῃ ἢν ὑπέστη κατασχύνῃ. Οἱ δὲ Σάμιοι, καίτοι γενναιοπρεπῶν αἰσθημάτων ἐμφορούμενοι, διετέλουν ὁμως καὶ ἐν ἀθυμίᾳ τινί, μὴ βλέποντες ἐμπληρουμένην τὴν τῶν Ψαριανῶν ὑπόσχεσιν περὶ τοῦ ὅσον οὕπω κατὰ πλοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου. Ἄλλ' αἴφνης τὸ ἑσπέρας τῆς ὀγδόης Ἰουλίου, ἡμέρας Παρασκευῆς, ἐφάνησαν πρὸς τὸ βόρειον τῆς νήσου δύο πλοῖα, ἅτινα τὸ πρῶτον οἱ πολλοὶ ὡς ἐχθρικά ἐξέλαβον, ὀψιαίτερον δὲ διέκρινον ὅτι ἦσαν Ἑλληνικά. Τὰ δύο ἐκεῖνα πλοῖα, διοικούμενα ὑπὸ τοῦ Μήτρου Τζούκα καὶ Ἀντωνίου Μπάμπα, ἦσαν πρόσκοποι τοῦ κατόπιν ὑπὸ τὸν Ἰάκωβον Τομπαζην καταπλέοντος Ἑλληνικοῦ στόλου. Ὁ πρῶτος τῶν δύο πλοιάρχων, προσορμισθεὶς εἰς Κοκκάριον καὶ τὰ γενόμενα μαθῶν, ἐπήνεσε λίαν τοὺς Σαμίους δι' ἣν ἔδειξαν ἀνδρείαν καὶ παρώτρυνεν αὐτοὺς νὰ ἐμμείνωσιν ἐν τοῖς αὐτοῖς φρονήμασιν, ἐξ ὧν καὶ ἡ σωτηρία καὶ ἡ μέλλουσα εὐδαιμονία αὐτῶν ἐξηρτάτο. Τῇ δ' ἐπιούσῃ, ἐνάτῃ Ἰουλίου, ἡμέρας ἄρτι διαγελώσης, ἐφάνη σύμπας ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ἐξ ὀγδοήκοντα ὀκτῶ νηῶν καὶ τεσσάρων πυρπολικῶν συγκείμενος, ὅστις, μὴ εὐρών τὸν Καρα-Ἀλῆν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Νέας Ἐφέσου, καθ' ἃ οἱ ἡγέται αὐτοῦ ἐφρόνουν, ἔπλευσε πρὸς τὸν Ἑπταστάδιον πορθμὸν. Ἐκεῖ οἱ Ἕλληνας, ἐντυχόντες παρὰ τῷ Τζαγκλίῳ τοῖς ἐννέα πλοίοις, τοῖς παραλαμβάνουσι στρατιώτας διὰ τὴν μελετωμένην νέαν ἀπόπειραν ἀποβάσεως ἐπὶ τῆς Σάμου, παρέδωκαν αὐτὰ εἰς τὸ πῦρ· ὁ δὲ Ἐλέζογλους, ἰδὼν τὸν Ἑλ-

ληνικόν στόλον ἐρχόμενον, εἰσῆλθεν εἰς κατάχρυσον ἀκτίον, ὑπερ ὃ Σουλτάνος ἄλλοτε εἶχε δωρήσει αὐτῷ, καὶ προσεπάθησε δι' εἰρεσίας νὰ διαπεραιωθῇ εἰς τὸν πρὸ τοῦ Ἡραίου Ὀθωμανικὸν στόλον, ὅπως μετὰ τοῦ Καρα-Ἀλῆ συνδιασκεφθῶσι περὶ τοῦ πρακτέου. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, καταδιώξαντα, ἠπέιλουν νὰ συλλάβωσιν αὐτόν, στραφεὶς πρὸς τὴν Ἀσιατικὴν παραλίαν, ἐξῆλθεν ἐν πάσῃ σπουδῇ εἰς δασώδη τινὰ ἀκτὴν· μετὰ περιπλάνησιν δὲ ἕξ ἡμερῶν καὶ μετὰ δυσπεριγράπτους κακουχίας εὐρεθεὶς ὑπὸ τῶν ἀποσταλέντων παρὰ τοῦ αἰμοχαροῦς διοικητοῦ τῶν Δωματίων Καλτακιρὰν ἀγᾶ πρὸς ἀναζήτησιν αὐτοῦ ἐπὶ ἀπειλῇ γενικῆς σφαγῆς Χριστιανῶν, ἀνῆλθεν εἰς Σώκια, ἔνθα μικρὸν παραμείνας καὶ συναγαγὼν ὡσεὶ δισχιλίους ὀπλίτας, ἔσπευσεν εἰς Νέαν Ἐφεσον, τοῦ ἀκατίου αὐτοῦ περιελθόντος εἰς τὴν τῶν Ἑλλήνων κυριότητα.

Καθ' ὃν χρόνον τὰ ἐν Τζαγκλίῳ ἐννέα Τουρκικὰ πλοῖα ἐπυρπολοῦντο ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν, ὁ τοῦ Ἐλέζογλου ἐπίτροπος, διαμένων ἐν θέσει τινὶ ὑψηλῇ, προφήτη Ἠλίχ καλουμένῃ, μετ' ἄλλων προκρίτων Ὀθωμανῶν, ἔθεᾶτο διὰ τηλεσκοποῦ τὰ κατὰ τὸν Ἐπταστάδιον πορθμὸν γινόμενα· εἶχε δὲ παρ' αὐτῷ σωματοφύλακα Χριστιανόν, Τουρκιστὶ δ' ἐνδεδυμένον, ἄνδρα γενναῖον, Ἰωάννην Ζαμπαλέταν ὀνομαζόμενον, ὅστις ἔτυχε τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ συνομιλῶν μετ' ἄλλων Τούρκων νὰ γελᾶσθαι. Τοῦτον λοιπὸν ἐφόνευσαν ἀμέσως τινὲς τῶν παρεστώτων, ὡς δῆθεν γελᾶσαντα διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Τούρκων, ἠπέιλησαν δὲ νὰ ὀρμήσωσι καὶ κατὰ τῆς Χριστιανικῆς συνοικίας καὶ παραδώσωσιν αὐτὴν εἰς τὸ πῦρ· ἀλλὰ μεταξὺ αὐτῶν φιλανθρωπότεροί τινες ἔπεισαν αὐτοὺς νὰ ἀποστῶσι τῆς τοιαύτης ἀδίκου πράξεως. Ἐν τούτοις συλλαβόντες δύο Σαμίους καὶ δύο Κρήτας Χριστιανούς, ἐκ Βαθείος εἰς Ἐφεσον πρὸ τριῶν ἡμερῶν ἀφικομένους, τῷ λόγῳ ὅτι ἤλθον δῆθεν ἐκ Σάμου ἵνα παρορμήσωσι καὶ τοὺς Ἐφεσίους εἰς ἀποστασίαν, ὠδήγησαν εἰς τὴν λεγομένην Κάτω Πόρταν τοῦ Κάστρου καὶ κατέκοψαν αὐτοὺς μεληδόν.

Ὁ Καρα-Ἀλῆς, ἰδὼν τὸν κατάπλουον τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων, ἀνέσπασε κατεσπευσμένως τὰς ἀγκύρας καὶ ἔπλευσε πρὸς τὴν μεταξὺ Γέροντος καὶ Ἀγαθονήσου θάλασσαν, ἔνθα ἔνεκα τῆς γαλήνης ἔμεινε τὴν νύκτα ἐκείνην ὡς εἰς παράταξιν, τὰ μὲν μεγάλὰ πλοῖα προσήνεμα ἔχων, τὰ δὲ μικρὰ ὑπήνεμα· διὰ τὴν αὐτὴν δ' αἰτίαν καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἠγκυροβόλησε μετὰξὺ Μεσοκάμπου καὶ Κολώνας. Ἐπειδὴ δὲ

τὰ πληρώματα αὐτοῦ ἦσαν ἑλληπῆ, ὁ ναύαρχος Τομπάτζης προσεκάλεσε Σάμιους ἵνα συμπληρώσωσι τὸν ἑλλείποντα ἀρνηϊὸν τῶν ναυτῶν καὶ διακοσίοι περίπου ἄνδρες ἔσπευσαν τῇ προσκλήσει τοῦ ναυάρχου ἵνα ἐπιβιβάσθωσιν ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων. Τῇ δ' ἐπιούσῃ, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ὄρχ δὲ ὡσεὶ δευτέρᾳ τῆς πρωίας, ὁ μὲν Τουρκικὸς στόλος κατέπλευσεν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς ἐν Λυδία Ἀλικαρνασσοῦ, ὁ δὲ Ἑλληνικὸς ἐτράπη πρὸς καταδίωξιν αὐτοῦ· συνητηθήτησαν δὲ τῇ ἐπαύριον, ἐνδεκάτῃ Ἰουλίου, οἱ δύο στόλοι εἰς Τζατάλια ἐντὸς τοῦ μεταξὺ Ἀλικαρνασσοῦ καὶ Κῶ πορθμοῦ, ἀλλά, νηνεμίας οὔσης, δὲν συνεπλάκησαν. Μετ' ὀλίγον δέ, ἀνέμου σφοδροῦ πνεύσαντος καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου κινδυνεύοντος ἵνα εὐρεθῇ μεταξὺ δύο πυρῶν, τῶν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου καὶ τῶν τοῦ φρουρίου, ἐδέησεν ἵνα καταφύγῃ αὐτὸς εἰς Γέροντα, τοῦ Τουρκικοῦ ἀγκυροβολήσαντος εἰς Κῶν· ἀλλὰ καὶ ἐκ Γέροντος ὑπὸ σφοδρᾶς τρικυμίας ἐκδιωχθεὶς ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, διεσκορπίσθη μέρος μὲν παρὰ τὴν Κάλυμνον, μέρος δὲ παρὰ τὴν Σάμον, ἔνθα συγκεντρωθεὶς, ἀπέπλευσε τῇ εἰκοστῇ δευτέρᾳ Ἰουλίου, ἀφ' οὗ ἀπεβίβασεν εἰς τὴν ξηρὰν οὓς εἶχε παραλάβει διακοσίους ναύτας καὶ, ἐλθὼν, ἠγκυροβόλησε παρὰ τῇ Νισύρῳ. Οἱ δὲ Σάμιοι πλήρεις ἀγαλλιάσεως, διαπεραιωθέντες διὰ πλοιαρίων εἰς τὴν ἐν Ἀσίᾳ θέσιν Καλαμάκι, ἔνθα εἶχον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πυρπολητῆ τὰ ἐννεα ἐχθρικά πλοία, ἐξήγαγον ἐκ τῆς θαλάσσης πολλὰ τηλεβόλα καὶ, παραλαβόντες αὐτὰ ὑπὸ τὰς σφίρας τῶν ἐκ τῆς ξηρᾶς πυροβολούντων Τούρκων, μετέφερον εἰς Σάμον καὶ δι' αὐτῶν ὠχύρωσαν θέσεις τινάς. Σύναμα δὲ καὶ οἱ Χιλίαρχοι Σταμάτιος Γεωργιάδης καὶ Κωνσταντῖνος Λαχανᾶς μετὰ τῶν στρατιωτῶν αὐτῶν, ἀποβάντες εἰς τὴν ξηρὰν, ἐλεηλάτησαν καὶ ἐδῆωσαν τὰς παρακειμένας κωμοπόλεις καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια μετὰ τινὰς ἡμέρας, πλήρεις δόξης καὶ λαφύρων. Φοβούμενοι ὅμως οἱ Σάμιοι νέαν ἐπίθεσιν, πέμψαντες τὸν Ἰωάννην Ἀμοργιανὸν πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν στόλον, ἠτήσαντο παρ' αὐτοῦ πυρίτιδα, ἧς εἶχον ἀπόλυτον ἀνάγκην· ὀλίγην ὅμως τοιαύτην ἔλαβον μετὰ τῆς ἐξῆς ἐπιστολῆς.

Τῇ 6 Ἀυγούστου κατὰ δυσμὰς τῆς Σάμου.

Σάμιοι ἀδελφοί!

Ἐπειδὴ καὶ ὁ ἐχθρικός στόλος ἔλαβεν ἄλλον δρόμον, παραιτήσας τὴν πατρίδα καὶ νῆσόν σας ἐλευθέραν, διὰ τοῦτο ἐκρίναμεν ἀχρηστον τὴν συνδρομὴν τοῦ παροῦτιου κατὰ τὴν ζήτησίν σας· μ' ὅ-

λογ τοῦτο παρεδώκαμεν τῷ ἀπεσταλμένῳ σας Ἰωάννη Ἀμοργιατῷ Καρλοβασίτῃ ἐν βαρέλι παροῦτι, ὀκάδας 48, παρούτην καλήν. Ἄν ὁ ἐχθρὸς ἤθελε δοκιμάσει, ἀγαπητοί, τὰ σᾶς ἐνοχλήση, ἡμεῖς βέβαια εἴμεθα ἔτοιμοι καὶ προσεκτικοὶ μετὰ τοῦ στόλου μας τὰ σᾶς δώσωμεν ἐκείτην τὴν βοήθειαν, τὴν ὁποῖαν ἀπῆτει ἡ φιλογενικὴ συνδρομὴ τῶν Ὑδραίων πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς αὐτῶν, καὶ τὰ σᾶς δώσωμεν καὶ περισσοτέραν παρούτην καὶ μὲ τὰ ἴδιά μας πλοῖα τὰ συντρεξώμεν, καθὼς ἐπὶ τούτου παρατηροῦμεν τὰ κινήματα τοῦ ἐχθρικοῦ αὐτοῦ στόλου καὶ ἐπαγρυπνοῦμεν ἤδη ἡμέρας τέσσαρας· αὐτὸς ἤδη πλέει μεταξὺ Φούργων καὶ Ἰκαρίας καὶ εἰς εἰδησίᾳ σας. Ὑγιαίνειτε ἐν ἀγαθοῖς, ἀδελφοί.

Ἀγαπητοί σας

Οἱ Ἐφοροὶ τοῦ στόλου τῶν Ὑδραίων καὶ προεστῶτες.

Καὶ ὁ ναύαρχος δὲ Γζαμαδός, πρὸς ὃν εἶχον γράψει οἱ Σάμιοι, ζητοῦντες πυρίτιδα, ἀπαντῶν, ἔλεγε ταῦτα.

Σάμος τῇ 10 Αὐγούστου 1821.

Γενναῖοι ἀρχηγοὶ Ἑλληνας Σάμιοι, χαίρετε!

Σήμερον ἐλάβομεν τὰ δύο τιμιά σας, τὸ μὲν ἓνα τοῦ ἀρχοντος Λογοθέτου Λυκούργου καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ Καρλόβασι καὶ Μαραθόκαμπον, ἀπὸ τὰ ὁποῖα βλέπομεν καλῶς τὰ γραφόμενά σας· πλὴν, ἀδελφοί, δὲν εἶναι ἀνάγκη τὰ σᾶς εἰποῦμεν περισσότερα, μὲ τὸ τὰ γνωρίζετε καλῶς τὰ πάντα, ὅτι ἀπὸ παροῦτι, ὁποῦ μᾶς ζητεῖτε, καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, στέλλομεν εἰς τὴν Μάλταν καὶ τὸ ἀγοράζομεν καὶ τὸ ἔχομεν πολλὰ ὀλίγον· μ' ὅλον τοῦτο, ἀφ' οὗ μαζωχθῆ ὄλος ὁ στόλος καὶ ἰδοῦμεν καὶ ἔχετε ἀνάγκην, στέλνετε ἐν καιρῷ ἐπάνω μας καὶ τότε σᾶς προφθάνομεν. Ἀπόψε μαζώνονται τὰ καράβια καὶ αὔριον κάρνομεν καὶ ἡμεῖς ἐκεῖτο ὁποῦ ἡμποροῦμεν. Τοῦ λόγου σας ὁμῶς, ἀδελφοί, δὲν πρέπει τὰ λείψετε εἰς τὸ τὰ σταθῆτε ἀνδρείοι, διότι ἡ ἀρμάδα εἶναι πολλὰ ἀδύνατη καὶ τοῦ Μείμῃτ Ἀλῆ τὰ καράβια ἐκείρους, ὁποῦ ἔχουν μέσα, εἶναι ὅλοι πακάλιδες καὶ δὲν ἔχουν ἀνθρώπους διὰ τισπάρχο, καθὼς ἔλεγον, μὲ τὸ τὰ ἐβεβαιώθημεν ἀπὸ ἀνθρώπων. Σήμερον ἡ αὔριον, ἂν μᾶς ἰδῆτε καὶ ἐλθοῦμεν ἔμενε, στέλλετε ἕξω ἀπὸ τὸ Βαθύ, τὰ ἐτοιμάσητε εὐθὺς τὰ καιρῶς καὶ ἀνθρώπους καλὰ ἀρματωμένοι, διὰ τὰ πᾶμεν εἰς τὸ Κουσάν-

τασι γὰ κάψωμεν τὰ καράβια, ὅπου εἶναι ἐκεῖ, ἐπειδὴ εἰς ἡμᾶς εἶναι ὀλίγον δύσκολον μὲ τὸ γὰ μὴν σιμώνουν τὰ καράβιά μας καὶ δὲν ἠξέυρομεν τόσον καλὰ τὰ νερά. Ταῦτα καὶ μένομεν.

Ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν στόλον.

Ἀναστάσης Τζαμαδός.

Τούτων δ' οὕτως ἔχόντων, οἱ Σάμιοι ἐπεμψαν εἰς Ὑδραν καὶ Σπέτζας πρὸς ἀγορὰν πυρίτιδος τὸν Δημήτριον Καψάλην, κομίζοντα καὶ τὴν ἐπομένην ἐπιστολήν.

Τῇ 18 Αὐγούστου 1821 ἐκ Σάμου.

Φιλογενεῖς ἄρχοντες καὶ πρόκριτοι Ὑδρας καὶ Σπέτζας, ἀδελφικῶς ἀσπαζόμεθά σας.

Εἴητε ὑγειαινόντες ἐν εὐημερίᾳ! Γνωστὸν εἶναι εἰς ὑμᾶς ὅτι εἴμεθα πλησίον τῆς Ἀνατολῆς καὶ δὲν μᾶς λείπει ἡ παρτοτινὴ ὑποψία εἰς τὸ γὰ μὴ γένη κάμμία ἐξαφρικὴ ἔφοδος ἐπάνω εἰς τὴν πατρίδα μας, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος δὲν λείπει ὁ ἐχθρικός καὶ βάρβαρος στόλος ἀπὸ τὸ γὰ μᾶς φοβίλῃ καθ' ἡμέραν, πλέων περὶ τὴν νῆσόν μας καὶ κατὰ τὰ Τζατάλια, τὸ ὅποιον διάστημα δὲν εἶναι μακρὰν τῆς πατρίδος μας, καθὼς σᾶς εἶναι γνωστὸν, καὶ εἶναι μεγάλη ὑποψία ἴσως ἤθελε κάμει κἀνένα δεῦτερον κίνημα. Διὰ τοῦτο λοιπὸν παρακαλοῦμεν τοὺς φιλογενεῖς ἡμῶν ἀδελφούς γὰ μᾶς κάμετε τὴν χάριν γὰ μᾶς πωλήσητε μερικὸν παροῦτι (καθότι ἐμάθομεν ὅτι εὐρυσκεται ἀρκετὸν εἰς τὰς ὑμετέρας νήσους) καὶ γὰ μᾶς τὸ στείλετε μὲ τὸν ἡμέτερον συμπατριώτην στελλόμενον παρ' ἡμῶν Δημήτριον Καψάλην, παρὰ τοῦ ὅποιου θέλετε λάβει τὸ κόστος, ὅπου ἤθελε στήσει· καὶ παρακαλοῦμεν γὰ μᾶς εἰδοποιήσητε πρὸς βέγουλάν μας· οὕτω παρακαλοῦμεν τοὺς ἡμετέρους ἀδελφούς γὰ μᾶς προφθάσητε, ἐπειδὴ καὶ μᾶς λείπει διόλου. Ὁ ἡμέτερος Ἑλληνικὸς στόλος ἐμάχρυνεν ἀπὸ τὰ ἐδῶ μέρη καὶ εἴμεθα εἰς ἀπορίαν καὶ φόβον, ἐπειδὴ καὶ ὅλη μας ἡ ἐλπίς μετὰ Θεὸν εἰς αὐτὸν εἶναι· καὶ παρακαλοῦμεν τοὺς φιλογενεῖς ἀδελφούς ἡμῶν γὰ μὴ μᾶς ἀφήσουν τελείως, χωρὶς κάμμιαν βοήθειαν. Ἐπειδὴ τί ἡμπορεῖ γὰ διαφερτενθῆ ἓνα νησί ὡσὰν τὸ ἰδικόν μας; διότι ἂν ἦτο μόνον ἡ ἐχθρικὴ ἀρμάδα, δὲν μᾶς ἐμελλεν, ἀλλ' εἶναι καὶ ὁ ἄλλος ἐχθρὸς ἀπὸ τᾶλλο μέρος, δηλαδὴ οἱ Ἀνατολικοὶ Τοῦρκοι, οἱ ὅποιοι συνάζονται, καθὼς μᾶς λέγουν,

εις πολλὰς χιλιάδας, ἔχοντες σκοπὸν ἂν ἠμπορέσουν νὰ περάσουν ἐδῶ, καὶ ἅς μὴν μείνουν, ἀδελφοί, ὄχι μόνον τὸ ἐδικόν μας γησίον, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Τούρκων, ἐπειδὴ ὅλον τὸ γένος εἰς τοὺς φιλογενεῖς ἀδελφούς ἡμῶν ἐλπίζει. Ταῦτα μὲν, εἶητε δὲ ὑγειαίροντες εἰς ἔτη πολλὰ.

Μανουὴλ Χ. Γεωργίου Παπλωματᾶς.

(Τ. Σ.) *Χριστόδουλος Χ. Βασιλέας.*

Χριστόδουλος Καψάλης.

Διὰ τοιοῦτου θαυμαστοῦ τρόπου ἐσώθη τότε ἡ Σάμος ἀπὸ τοῦ ἀπειλήσαντος αὐτὴν μεγίστου κινδύνου· ὁ δὲ ἥρωισμὸς τῶν Σαμίων, πρὸς μηδὲν τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων, τὸ κολοσσιαῖον τῶν δυνάμεων καὶ τὴν ἄλλην αὐτῶν παρασκευὴν λογισαμένων οὐδ' ἀπενθαρρυνθέντων, ἀλλὰ θαρραλέως τὰ στήθη αὐτῶν κατὰ τοιοῦτων καὶ τηλικούτων δυνάμεων προταξάντων, εἶναι παντὸς ἐπαίνου ἀνώτερος, ἐφ' ὅσον οὗτοι καὶ τῶν πρὸς πόλεμον ἐπιτηδείων ἑστεροῦντο καὶ ἄνευ ὀχυρωμάτων ἦσαν καὶ κατὰ πρῶτον τοσοῦτους ἐχθροὺς ἀντιμετώπους εἶχον. Ἐὰν ἐπέτυχαν οἱ Τούρκοι νὰ ἀποβῶσιν εἰς τὴν Σάμον, ἀναμφιλέκτως ἡ τύχη τῆς Χίου καὶ τῶν Ψαρῶν ἐπεφυλάσσετο καὶ εἰς αὐτήν· εὐρόντες ὁμως ἀνεπίστως ἀντίστασιν τοσαύτην, ἀπεχώρησαν ἐν κατασχύνῃ, ὁ δὲ Κάβος Τζωρτζῆς, ἔκτοτε μετονομασθεὶς Κάβος Φονιάς ἢ Ἑλληνικώτερον Ἀρήιον ἄκρον, ἔσται εἰς αἰώνιον μνημόσυνον τῆς γενναιοφροσύνης τῶν Σαμίων. Ἐδοξάσθη δὲ κατὰ τὴν περιστάσιν ταύτην ἐκτὸς τοῦ Λυκούργου, τοῦ μετὰ γενναιότητος καὶ στρατηγικῆς συνέσεως καὶ ἀπαραμίλλου ἀταραξίας διευθύναντος τὰ τοῦ πολέμου, ὁ ἀτρόμητος Χιλίαρχος Σταμάτιος Γεωργιάδης, εἰς τὸ ἀκλόνητον θάρρος καὶ εἰς τὴν ἀξιοθαύμαστον μεγαλοφυχίαν τοῦ ὀποίου, ὡς καὶ εἰς τὴν τόλμην τῶν σὺν αὐτῷ ὀλίγων τὸν ἀριθμὸν, ἀλλὰ πολλῶν τὴν ἀνδρείαν μαχητῶν, ὀφείλεται ἰδίως ἢ καταστροφή τῶν ἐπὶ τῆς Σάμου ἀποβάντων ἐχθρῶν καὶ ἡ μεταίωσις τῶν ἀπηνῶν αὐτῶν σχεδίων. Ἀξιοὶ δὲ τῆς πατρίδος αὐτῶν ἐφάνησαν καὶ οἱ τοῖς Σαμίσις συμπολεμήσαντες Κρήτες, Φραγγιᾶς Τζισκάκης ἐκ Σελίνου, Παναγιώτης Ζερβουδάκης καὶ Μανουὴλ Δινάκης ἐκ Μαλεβυζίου, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦς ὁ Γεώργιος Μουριώτης ἐκ Σφακίων, οὐδὲλως μὲν αὐτὸς πρῶτος τὴν ὄθησιν ἵνα κερδίσωσιν οἱ Σάμιοι τὴν ἔνδοξον ἐκείνην νίκην δούς, καθ' ἅπερ ὁ Κριτοβουλίδης ἐν τῷ περὶ Πολέμων τῆς Κρήτης συγγράμματι αὐτοῦ, φιλοπατρίας ὑπερφιάλου ἐμφο-

ρούμενος, ιστορεῖ (1), ἀλλ' εὐτόλμως συναγωνισάμενος καὶ διὰ τῆς ἀνδρείας αὐτοῦ πρὸς τὸν θρίαμβον τοῖς ἄλλοις συνεργήσας. Τῶν δὲ Σαμίων ἀξιοὶ ἐπαίνων ἐγένοντο ὁ Δημήτριος Διακογεώργης, Κωνσταντῖνος Κοζάκης, Εὐστάθιος Καρακώστας, Κωνσταντῖνος Καρβελάς, Ἰωάννης Μαυρογένης, Ἀσλάνης Χίρος καὶ Κωνσταντῖνος Μαρκλίνης, οἵτινες, Τούρκους τινάς, ἐπὶ τῆς νήσου ἀποθάντας καὶ ἀπεγνωσμένως ὀπισθεν βράχων μαχομένους, προσβαλόντες εὐθαρσῶς, ἐξέβαλαν τῶν βράχων ἐκείνων καὶ εἰς τὴν θάλασσαν ἔρριψαν. Ἀξίος ἐπ' ἴσης μνείας τυγχάνει ὁ Ἀνδρέας Γκιλίτζης, ὅστις καίτοι ὑπερεβδομηκοντούτης τὴν ἡλικίαν, ἀλλ' ὅμως ἠγωνίσαστο μετὰ νεανικῆς ὄντως τόλμης καὶ πέτρας τινί, ὡσεὶ προμαχῶνι χρησάμενος, ἐφόνευσεν, ὀπισθεν αὐτῆς πυροβολῶν, ἐξ ἔχθρους, ἀλλεπαλλήλως κατ' αὐτοῦ ἐφορμήσαντας. Ἐτεροὶ δὲ ἀνδρεῖοι τῆς πατρίδος πρόμαχοι ἐγένοντο ὁ Σωτήριος Κατζούλης, Ἰωάννης Ἐλαιοτριβιάρης, Ἀπόστολος Ζαμπούνης, Κυριακὸς Ζαμπούνης, Εὐγενικὸς Βαγγέλης, Νικόλαος Ἀξώτης, Ἰωάννης Παντελῆς, Εὐάγγελος Κεφαληναῖος, Κωνσταντῖνος Κατζινάκης, Γεώργιος Ζαχαῖος, Δημήτριος Ρήγιος, Ἰωάννης Βουργάνας, Νικόλαος Σερμαντῆς, Μανουὴλ Σαρόγλους, Ἰωάννης Κατζικίνης, Γεώργιος Μαρούπας, Κωνσταντῖνος Ἀθανασάκης, Ἀντώνιος Μαργαρίτης, Ἀνδρέας Μαργαρίτης, Νικόλαος Τροβᾶς, Ἰωάννης Κριατζάκης, Ἀνδρέας Ἀποστόλου, Γεώργιος Σφακιανός, Ἀναγνώστης Σφακιανός, Ἰωάννης Καζόγλους, Κωνσταντῖνος Θεοφανίδης, Χρῆστος Λυμπέρης, Γεώργιος Χ. Μανόλης, Χριστόδουλος Κοῦχος, Ἀναγνώστης Βογιαζῆς, Ἰωάννης Κωνσταντοῦκος, Δημήτριος Ζάνης, Ἰωάννης Καζάκος, Χριστόδουλος Διάπης, Μανουὴλ Ὁρολογᾶς, Σταμάτιος Σουρῆς, Γεώργιος Κατραφούρης, Μιχαὴλ Σφόνδυλας, Σταμάτιος Μάνταλος, Γεώργιος Ἐλένας, Δημήτριος Λάιος, Ἀνδρόνικος Σερέτης καὶ Πανταζῆς Σολιώτης. Ἦσο καὶ σὺ μεταξὺ τῶν μαχητῶν τοῦ Κάβου Φονιά, ὃ ἀοίδιμη θεῖε Νικόλαε Σταματιάδη, σὺ τὸν ὅποιον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πολέμου, πᾶς ἀγών, πᾶς κίνδυνος τεταγμένον εὖρεν ἐν τοῖς πρώτοις τῶν προμάχων τῆς πατρίδος. Ἀλλὰ καὶ πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ τοῦ πολέμου κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας μετασχόντες ἐξεπλήρωσαν εὐόρκως τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον αὐτῶν. Ἐπεσαν δὲ τῶν μὲν Σαμίων τέσσαρες, ὁ Νικό-

---

(1) Κριτοβουλίδου, Ἀπομνημονεύματα περὶ τοῦ πολέμου τῆς Κρήτης σελ. 70.

λαος Σερέτης. φονευθείς ἐν ᾧ κατεδίωκεν ἐχθρούς τινας, τράπέντας εἰς φυγὴν, ὑφ' ἑνὸς αὐτῶν, ὀπισθεν βράχου κρυβέντος, ὁ Γεώργιος Παπαχατζῆς, φονευθείς ἐπ' ἴσης ἐν ᾧ γενναίως ἐμάχετο, ἀμφοτέροι ἐκ Μυτιληνῶν, ὁ Ἐμμανουὴλ Λιόζος ἐκ Χώρας καὶ ὁ Χριστόδουλος Σκοπελίτης ἐκ Βουρλιωτῶν, εἰς τὰς οἰκογενείας τῶν ὁποίων ἐψηφίσθη ὀψιαίτερον νὰ δίδηται ἐς αἰὶ κατὰ μῆνα σύνταξις ἐκ γροσίων εἴκοσι, καὶ ἐτραυματίσθησαν ὁ Χριστόδουλος Καψάλης εἰς τὴν χεῖρα καὶ ὡσεὶ δέκα ἄλλοι. Τῶν δὲ ἐχθρῶν ἐφονεύθησαν πολυάριθμοι, ὡς ἐμαρτύρουν τὰ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐπιπλέοντα δυσμέτρητα πτώματα, ἅτινα δὲν ἠδυνήθη νὰ περισυνάξῃ ὁ Καρα-Ἀλῆς· ἐκ δὲ τῶν ἐπὶ τῆς νήσου πεσόντων ἐχθρῶν οἱ Σάμιοι, ἀποταμόντες πεντήκοντά που κεφαλὰς, ἀπέστειλαν αὐτὰς εἰς τὰς διαφόρους κωμοπόλεις πρὸς ἐμψύχωσιν τῶν κατοίκων. Ἐν δὲ τῇ πλατείᾳ τῆς Χώρας ἀνήρτησαν ἐπὶ ἀκοντίου μίαν κεφαλὴν, ἔχουσιν μακρὰν κόμην, πρὸς σαρκασμὸν τε ἄχαριν τῶν ἠττηθέντων καὶ πρὸς ἐπίρρωσιν τῆς θαρραλεότητος τῶν Σαμίων ἐν τῷ μέλλοντι.

Ἀρχομένου τοῦ Αὐγούστου προσωρμίσθησαν ἐν Λιμένι Βαθέος τέσσαρα ἐκ Σπετζῶν πλοῖα, φέροντα Τούρκους αἰχμαλώτους ἐκ Μονεμβασίας, ἀποστελλομένους εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπερ οἱ Ἐφοροὶ τοῦ Βαθέος ἐξήγγειλαν τοῖς Ἐφόροις τῆς Κοινῆς Καγγελαρίας ὡς ἐξῆς.

Τῇ 11 Αὐγούστου 1821.

Εὐγενέστατοι κύριοι Ἐφοροὶ τῆς Κοινῆς Καγγελαρίας

ἀδελφικῶς ἀσπαζόμεθα.

Σήμερον τὸ ἑσπέρας ἐφάρησαν τρία καράβια Ἑλληνικὰ Σπετζιώτικα, τὰ ὁποῖα ἔχουν Τούρκους καὶ γυναικας ἕως τετρακόσιους, τοὺς ὁποίους τοὺς φέρουν ἀπὸ Μωρέαν ἀπὸ τὸ κάστρον τῆς Μονεμβασίας, τοὺς ὁποίους τοὺς ἐπαράδωκεν ὁ πρίγγιψ Ἀλέξανδρος Καρτακουζηνὸς ὅτι νὰ τοὺς ἀπεράσουν εἰς τὴν Ἀνατολήν. Λοιπὸν μὲ τὴν σκαμπαβίαν τοῦ ἰδίου καραβίου ἔβασαν δώδεκα Τούρκους καὶ τοὺς ἔστειλαν εἰς Κουσάνδασιν ἀπὸ τοὺς ἰδίους διὰ νὰ φέρουν καίκια νὰ τοὺς ἀπεράσουν. Λοιπὸν ὠμιλήσαμεν τοὺς καπετανέους καὶ μᾶς εἶπαν ὅτι ἐρχόμενα τὰ καίκια νὰ ἐμβαρκαριστοῦν καὶ νὰ τοὺς πάρουν ὑπογραφήν ὅτι τοὺς παρέδωκαν σώους κατὰ τὴν προσταγήν, ὅπου ἔχουν, καὶ ἡμεῖς μᾶς εἶπαν ἂν ἀγαποῦμεν μὲ δικόν μας πλοῖον τοὺς πιά-

ρομεν, χωρίς γὰ τοὺς πειράζωμεν, ἴσως καὶ μὲ αὐτοὺς ζητήσωμεν τοῦ Μουσελίμη ἀπὸ τοὺς σκλαβωμένους ἀδελφούς, ἢ σιτάρι γὰ τὸ ἀγοράσωμεν· καὶ στοχασθῆτε καὶ ἡ εὐγενεῖα σας καὶ γράψατέ μας τὴν γνώμην σας περὶ τούτου. Μάλιστα παρακαλοῦμεν τὸν ἄρχοντα Λογοθέτην Λυκοῦργον, τὸν ὁποῖον ἀσπαζόμεθα, γὰ κάμη τὸν κόπο γὰ ἔλθῃ ἕως ἐδῶ γὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τούτου, καὶ ὡς κριθῆ εὐλογον γὰ πράξωμεν. Μάλιστα καὶ οἱ καπεταρεῖοι τὸ θέλουσιν, διατι εἶναι τὰ καράβια γὰ ἦναι εἰς τὸ Κασορῆσι ἀραμένα. Ταῦτα ἐν βίᾳ σᾶς γράφομεν γύκτα, καὶ μένομεν.

Οἱ Ἐφοροὶ τοῦ Βαθῦ.

Πρὸς ταῦτα οἱ Ἐφοροὶ τῆς Κοινῆς Καγκελαρίας ἀπήντησαν ὡς ἐξῆς.

Τῆ 13 Ἀυγούστου 1821.

Κύριοι Ἐφοροὶ τοῦ χωρίου Βαθῦ χαιρετε.

Ἐλάβομεν τὸ σταλθὲν γράμμα σας καὶ εἶδομεν γὰ μᾶς γράφετε διὰ γὰ ἀλικοντίσωμεν τοὺς Τούρκους, ὁποῦ ἐστάλθησαν ἀπὸ Μωρέα, διὰ γὰ περάσωμεν εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ γὰ ζητήσωμεν ἀντ' αὐτῶν ἢ τοὺς Χριστιανούς, ὁποῦ εἶναι πέρα, ἢ σιτάρι γὰ μᾶς δοθῆ, γὰ τοὺς κάμωμεν δῆλα δὴ ἀλλάξιαν· ὅθεν ἐστοχάσθημεν ὅτι εἶναι ἄπρεπον καὶ ἐναρτίον εἰς τοὺς πολεμικοὺς νόμους, ἐπειδὴ ὁ πρίγκιψ τοὺς ἔστειλεν ἐλευθέρους καὶ τώρα ἡμεῖς γὰ κάμωμεν ἐναρτίον εἰς τὴν ἐκείνου ἀπόφασιν δὲν εἶναι καλόν, ἐπειδὴ προσκρούομεν εἰς τὸ γένος καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ διὰ τοῦτο σᾶς ἀποκρινόμεθα ὅτι γὰ μὴν βάλωμεν χέρι τελείως διὰ τὰ μέλλοντα ἐνδεχόμενα· ἐπειδὴ, ὡς εἶπομεν, ἂν βάλωμεν χέρι εἰς αὐτούς, προσκρούομεν εἰς ὅλον τὸ σύστημα τοῦ γένους, καὶ μάλιστα ὁποῦ ὁ Μουσελίμης δὲν ἔχει τὴν ἄδειαν γὰ κάμη ἕνα τοιοῦτον, ἂν δὲν γράψῃ εἰς τὴν Πόλιν καὶ λάβῃ ἀπόκρισιν ἀπ' ἐκεῖ. Ὅθεν εἰς αὐτὸ τὸ μεταξὺ στοχασθῆτε πόσα ἐμπόδια ἀκολονθοῦν, μάλιστα ὁποῦ κατὰ τὸ παρὸν εἶναι ἐδῶ καὶ ἡ ἀρμύδα τοῦ ἐχθροῦ καὶ δὲν ἠμποροῦμεν γὰ ἐπιχειριζόμεθα τοιαῦτα πράγματα καὶ στοχασθῆτε καὶ τοῦ λόγου σας. Ταῦτα καὶ ἐγγειάζετε.

Οἱ τῆς Κοινῆς Καγκελαρίας Ἐφοροὶ.

Ἄλλ' ὅμως ὅσοι δειλοὶ καὶ ἄτολμοι ἦσαν οἱ Τούρκοι ὁσάκις προὔκειτο γὰ πολεμήσωσι πρὸς ἐχθροὺς ἐνόπλους καὶ γενναίους, τοσοῦτω θη-

ριώδεις και ἀμείλικτοι ἐδείκνυντο πρὸς τοὺς ὑπὸ τῆ ἐξουσίᾳ αὐτῶν δια-
τελοῦντας ἀόπλους και ἀνυπερασπίστους Χριστιανούς. Ὁ ἐν Τζαγκλίφ
συνηγμένος στρατός, μαθὼν τὴν πυρπόλησιν τῶν ἐννέα φορτηγῶν
πλοίων, ἐφ' οἷς ἔμελλε νὰ ἐπιβιβάσθῃ, περίτρομος διεσκορπίσθη, και μέ-
ρος μὲν αὐτοῦ κατῆυθύνθη εἰς Σώκια, ἔνθεν ὅμως οἱ ἐγγώριοι Μωαμε-
θανοὶ ἠπίως ἀπέπεμψαν αὐτόν, μέρος δὲ εἰσήλασεν εἰς Νέον Ἐφεσον,
ἐνθα, κατὰ τῆς Χριστιανικῆς συνοικίας ἐπιπεσὼν, χαύνως ἐξεδικήθη
διὰ τὴν τῶν πλοίων πυρπόλησιν. Ἡ αὐτόθι διατρέβουσα ἀγαθὴ τοῦ
ἀγαθοῦ Ἐλέζογλου μήτηρ Ἐμινέ Χανούμ παντοίας κατέβλαε προσ-
παθείας ἵνα σώσῃ τοὺς Χριστιανούς, ὡσεὶ ἐξήκοντα δὲ αὐτῶν ἀπήλ-
λαξεν ἀφεύκτου θανάτου, ἐντὸς τοῦ ἑαυτῆς μεγάρου ἀσφαλίσασα· πλὴν
ἄλλ' αἱ μονομερεῖς προσπάθειαι αὐτῆς ἐν τῷ μέσῳ ἀγέλης τίγρεων ἐξ-
ηγηρωμένων μικρὸν ἴσχυον. Οἱ Τούρκοι, ὀρμῶντες, συνέτριβον τὰς θύ-
ρας τῶν οἰκιῶν, ἐφόνεον τοὺς περὶ τυχάνοντας, διήρπαζον, ἠκολά-
σταινον· τριακόσιοι δὲ και ἐξήκοντα τέσσαρες Χριστιανοὶ ἀντεμέτρη-
σαν διὰ τοῦ αἵματος αὐτῶν τὴν πρὸ τῆς Σάμου ἡτταν τοῦ Καρα-Ἀ-
λῆ. Τούτων εἰς ἐγένετο και ὁ τῆς προμήτορος ἡμῶν ἀδελφὸς Γεώργιος
Σταυρινός, τυχὼν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐν Νέῳ Ἐφέσῳ και κατατομη-
θεὶς πρὸ τοῦ τελωνείου, ἀφ' οὗ μάτην οἱ δῆμιοι αὐτοῦ προσεπῆθησαν
νὰ πείσωσιν αὐτόν ὅπως ἐξομώσῃ τὸν Χριστιανισμόν· ἐνενήκοντα δὲ ὀ-
κτῶ ἕτεροι Χριστιανοί, ὧν οὐκ ὀλίγοι ἦσαν Σάμιοι, ἐκ διαφόρων μερῶν
ἀχθέντες, ἀπεκεφαλίσθησαν ἐν μιᾷ και τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, και τὰ σώμα-
τα αὐτῶν ἐρρίφθησαν εἰς τι φρέαρ, σωζόμενον μέχρι τῆς σήμερον πρὸς
τὸ ἀνατολικὸν τῆς Νέας Ἐφέσου μέρος. Μεταξὺ τῶν εἰς σφαγὴν προω-
ρισμένων ἦσαν και δύο ἀδελφοὶ Νεοεφέσιοι, Θεόδωρος και Φραγκῆς
Φραγκιᾶ ὀνομαζόμενοι, ὧν ὁ πρεσβύτερος ἵνα ἐκδικήσῃ τὸν φόνον
τῶν ἀθῶν αὐτοῦ συμπολιτῶν, σώσῃ δὲ και τὸν ἀδελφόν, προσεποιή-
θη ὅτι ἐξόμνησι τὸν Χριστιανισμόν και ἀσπάζεται τὴν τοῦ Μωάμεθ
θρησκείαν· μετ' οὐ πολὺ δὲ συνεννοηθεὶς μετὰ πεντήκοντά που Σαμί-
ων, ἔσυρεν εἰς ἐνεδραν ἑκατὸν πεντήκοντα Τούρκους ἐν τῇ πεδιάδι, ἐν
ᾗ ἔκειτο ἡ ἀρχαία Ἐφεσος, και ἐγένετο παραίτιος τῆς σφαγῆς πάντων
αὐτῶν ὑπὸ τῶν Σαμίων. Τῶν δύο ἀδελφῶν τούτων, ὁ Θεόδωρος ἐφο-
νεύθη ἐν συμπλοκῇ τινι τῶν Σαμίων, μεθ' ὧν συνηνώθη ἔκτοτε, πρὸς
τοὺς Ὀθωμανούς, ὁ δὲ Φραγκῆς ἀπεβίωσε πρὸ μικροῦ μόλις ἐν Χαλ-
κίδι, ἀφ' οὗ πολλὰς κατὰ τὸν ἀγῶνα διεπράξατο ἀνδραγαθίας. Ἡ
πλουσιωτάτη εἰς χρυσὸν και ἄργυρον ἐκκλησία τοῦ ἀγίου Γεωργίου

διηρπάγη, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία ἠχμαλωτεύθησαν καὶ ἐπὶ ἑξ ἡμέρας φόνοι καὶ λεηλασίαι καὶ ἀτιμώσεις παντοειδείς διεδραματίσθησαν ἐν τῇ δυστυχεῖ ἐκείνῃ πόλει· ἐλθόντος ὅμως τοῦ Ἐλέζογλου, συνεπῆλθε καὶ δεινῶν τις ἀνάπαυλα, καθ' ἣν καὶ οἱ ὀλίγιστοι διασωθέντες Χριστιανοὶ ἐτόλμησαν νὰ ἐξέλθωσι τῶν κευθμώνων αὐτῶν.

Πολλὰ τραγικὰ καὶ σπαραξικὰ ῥῥῖδια γεγονότα συνέβησαν τότε ἐν Νέῃ Ἐφέσῳ, εἰς ἑνὸς δὲ τούτων ἡμεῖς τὴν ἀφήγησιν ἀρκούμεθα. Γιοβάννης τις, ἔμπορος ἐκ Κρήτης, πρὸ ἐτῶν πολλῶν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ οἰκογενείας ἐγκατεστημένος αὐτόθι, διαθρυλλουμένου ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἔμελλε νὰ πυρπολήσῃ τὴν πόλιν, συνεφώνησε μετὰ τινῶν φίλων αὐτοῦ ἐγγχωρίων Ὀθωμανῶν, ὅπως, εἰ μὲν προσέβαλλον τὴν Νέαν Ἐφεσον οἱ Ἕλληνες, μεσιτεύσῃ πρὸς ἐκείνους ὑπὲρ τῆς τῶν Τούρκων σωτηρίας, εἰ δὲ τούναντίον οἱ Τούρκοι διήρπαζον τὴν πόλιν, προστατεύσωσιν ἐκεῖνοι τὸν Γιοβάννην παρὰ τοῖς ὁμοθρήσκοις αὐτῶν, μεταβαίνοντες πρὸς πλείω ἀσφάλειαν καὶ ἐγκαταμένοντες κατὰ τὴν ὥραν τῆς διαρπαγῆς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Ὄθεν κατὰ τὴν τρομερὰν τῆς πόλεως λεηλασίαν, ὁ Γιοβάννης, περιμένων, κατὰ τὰ συμπεφωνημένα, τοὺς προστατάς αὐτοῦ Τούρκους, ἐκρύβη μετὰ τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς καὶ τῶν ἐπιτὰ τέκνων ἐν τοῖς ὀροφώμασι τῆς οἰκίας αὐτοῦ· ἀλλὰ, μέχρις οὗ ἔλθωσιν εἰς προστασίαν οἱ φίλοι αὐτοῦ Τούρκοι, κακοῦργοι πολλοί, συντρίψαντες τὴν τοῦ οἴκου θύραν, εἰσῆλθον ἐν αὐτῷ πρὸς διαρπαγὴν. Ἐν τῶν τοῦ Γιοβάννου τέκνων, ἀκοῦον τότε τῆς ταραχῆς, ἦν οἱ ἀρπαγες ἐποίουν, καὶ φόβῳ συσχεθέν, ἤρξατο κλαυθμηρίζον, μύτην δὲ ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ προσεπάθησαν νὰ πραινῶσιν αὐτό. Ἐπὶ τέλους ὁ πατὴρ, βλέπων ὅτι προέκειτο περὶ τῆς τῶν ὄλων σωτηρίας, ἐφ' ὅσον, ἂν ἠκούοντο, ὅπερ ἦτο καὶ βέβαιον, τοῦ παιδίου οἱ κλαυθμηρισμοί, ἀπάξάπασα ἢ οἰκογένεια ἤθελε σφαγιασθῆ, προέτεινε τῇ γυναικὶ αὐτοῦ ἄκουσμα φρικαλέον! νὰ ἀπάγξωσι τὸ δυστυχὲς πλάσμα χάριν τῆς τῶν ὄλων σωτηρίας. Ὅποια πρότασις εἰς μίαν μητέρα! Καὶ ὅμως ἠναγκάσθη αὕτη νὰ ἐνδώσῃ, καὶ ὁ Γιοβάννης διέταξεν ἕνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ νὰ σφίγῃ τὸν λάρυγγα τοῦ κλαίοντος παιδίου. Οὕτως ἄρα ἀδελφὸς ἀπῆγγεν ἀδελφόν, παρουσίᾳ τὸν γονέων, ἐπινευσάντων μάλιστα εἰς τὸν τοῦ τέκνου αὐτῶν φόνον! Ἐτέραν πάλιν γυναῖκα, ἀφ' οὗ ἐφόνευσαν τὸν σύζυγον αὐτῆς, ἠνάγκασαν νὰ χορεύσῃ ἐν ἄσμασι περὶ τὸ ἀσπαῖρον ἐκείνου σῶμα.

Αἱ ἀνδροκτασίαι καὶ αἱ διαρπαγαὶ ἐπανελήφθησαν καὶ ἐν τοῖς ἐνδο-

τέροις τῆς Ἀσίας χωρίοις, ἐν οἷς ὄκουν Χριστιανοί, οἷον ἐν Γέροντι, Γκιουβρεκίῳ, Ἄκκιοι, Τζαγκλίῳ, Κελεμπεσίῳ καὶ Δωματίοις· πολλοὶ δὲ ἀθῶν κεφαλαί, ὡς κεφαλαί Σαμίων, ἔπεσαν καὶ ἐν Σμύρνῃ, τῶν φονέων ἀμειβομένων ἀνθ' ἐκείνης διὰ χρημάτων καὶ τιμηέντων ἑπενδυτῶν (καφτάν). Ἄλλὰ καὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ τῆς Σάμου, Σουσάμ-ἀντασί παρὰ τῶν Τούρκων λεγομένης, τοσοῦτον ἀποτρόπαιον αὐτοῖς ἐγένετο, ὥστε ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀπέιχοντο οὗτοι τῆς βρώσεως καὶ αὐτῆς τῆς ὀμωνύμου τῆ νήσῳ κατὰ τὴν ἰδίαν φωνὴν σησάμου.

Ὁ Μιχαὴλ Μιτζάκης, εἰς τῶν ἐπισημοτέρων κατοίκων τοῦ Γέροντος, ἄσπονδον μῖσος παιδιόθεν κατὰ τῶν Τούρκων πνέων ἕνεκα τῶν φρικωδῶν διωγμῶν, οὓς εἶχεν ὁ πατήρ αὐτοῦ ὑποστῆ ἐν Κρήτῃ, τῇ ἐαυτοῦ πατρίδι, γράψας πρὸς τὸν ἐν Βαθεῖ διδάσκαλον Ἰγνατίου, ἐξετίθει τὰ παθήματα τῶν Χριστιανῶν καὶ τὸν κίνδυνον τῆς παντελοῦς αὐτῶν ἐξοντώσεως· ἠρώτα δὲ ἂν ἦτο δυνατὸν οἱ κάτοικοι τῶν Χριστιανικῶν χωρίων Γέροντος καὶ Ἄκκιοι, μεταναστεύσαντες, νὰ καταφύγῃσι πανοικεῖ εἰς Σάμον. Τοῦ δὲ Ἰγνατίου ἀνενεγκόντος τὸ πρᾶγμα τῷ Λυκούργῳ, οὗτος ἔπεμψεν ἐκεῖσε πλοῖα μετὰ στρατιωτῶν ὑπὸ τὸν Χιλιάρχον Σταμάτιον Γεωργιάδην πρὸς παραλαβὴν τῶν κινδυνευόντων. Οἱ ἐν τοῖς χωρίοις ἐκεῖνοις Χριστιανοί, εἰδοποιηθέντες κρυφίως ἵνα ἐτοιμασθῶσι πρὸς ἀναχώρησιν, ὡς εἶδον καταπλεύσαντα τὰ Σαμιακὰ πλοῖα, προδικατεθειμένοι ὄντες ὑπὸ τοῦ Μιτζάκη, ἐφώρμησαν κατὰ τῆς Τουρκικῆς φρουρᾶς καὶ ἔτρεψαν αὐτὴν εἰς φυγὴν μετ' οὐ σμικρᾶς ζημίας· ἀλλ' ἐπελθόντες πολυπληθεῖς ἐκ τῶν πέριξ χωρίων Τούρκοι, ἐπέπεσαν κατ' αὐτῶν περὶ τὸ λυκαυγὲς τῆς ἐπιούσης καὶ περιήγαγον αὐτοὺς εἰς δυσχερῆ θέσιν. Προσελθόντων ὁμῶς τῶν Σαμίων ἐπικούρων, οἱ Χριστιανοὶ κατέλαβον τὰ ἄκρα τοῦ χωρίου καὶ συνῆψαν μάχην κρατερᾶν, διαρκούσης τῆς ὁποίας αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιβῶσιν ἐπὶ τῶν πλοίων, μεθ' ὃ, πολεμοῦντες καὶ ὀπισθοχωροῦντες ἐν τάξει, κατώρθωσαν ἐπ' αὐτοῖς νὰ ἐπιβῶσι καὶ οἱ ἄνδρες· οὕτω δ' ἐσώθησαν ὡσεὶ τρισχίλιοι Χριστιανοί, μεταναστεύσαντες σὺν γυναῖξί καὶ τέκνοις εἰς Σάμον. Οἱ δὲ Τούρκοι, κύριοι τῶν δύο ἐκείνων χωρίων ἀπολειφθέντες, διήρπασαν αὐτὰ καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια, πολλῆς λείας πεπληρωμένοι (1).

---

(1) Ἐπεὶ τοῦ Μιχαὴλ Μιτζάκη τούτου, τοῦ συνταυτίσαντος ἔκτοτε τὴν τύχην αὐτοῦ μετὰ τῶν Σαμίων καὶ ἐν διαφοροῖς κρίσιμοις περιστάσεσιν ἐπὶ

Οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ ὁ Μανουὴλ Χατζῆ Γεωργίου, συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν κατοίκων τοῦ κωμίου Γκιουβρεκίου, καθ' ὧν οἱ περίοικοι Τούρκοι

γενναϊότητι καὶ φιλοπατρίᾳ διακριθέντος, δημοσιεύομεν τὸ ἐπόμενον πιστοποιητικὸν τοῦ τε γενικοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Σάμου Α. Λυκούργου καὶ τοῦ πρώτου χιλιάρχου Σ. Γεωργιάδου.

«Βεβαιῶται διὰ τῆς παρουσίας μας ὅτι ὁ κύριος Μιχαὴλ Μιτζάκης, Κρῆς τὴν πατρίδα καὶ κάτοικος οἰκογενειακῶς πρὸ ἱκανῶν ἤδη ἐτῶν ἐν Σάμῳ, βλέπων τῷ 1821 περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνος ὅτι οἱ Χριστιανοὶ κάτοικοι τῆς κατὰ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπέναντι τῆς Σάμου κωμοπόλεως, Γέροντα καλουμένης, διέτρεχον ἐπιθανάτιον κίνδυνον ὑπὸ τῶν περίξ πολυαριθμῶν αἰμοβόρων Τούρκων, διεδήλωσε μυστικῶς εἰς ἐμέ, καὶ ἐπομένως με παρεκάλεσε νὰ στείλω πλοῖα καὶ στρατὸν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ὄλων αὐτῶν τῶν κινδυνουόντων Χριστιανῶν, ἀποφασισάντων ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ νὰ διασωθῶσιν εἰς Σάμον. Ἐγὼ δέ, ἅμα πληροφορηθεὶς τὴν περὶ τοῦ κινδύνου τούτου ἀπαραίτητον ἀνάγκην, ἔστειλον εὐθὺς πλοῖα ἱκανὰ καὶ στρατὸν, εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι, λαβόντες ἀμέσως τὰ ὄπλα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν καὶ διεύθυνσιν τοῦ κυρίου Μιτζάκη, ὤρμησαν κατὰ τῶν περιφρουρούντων αὐτοὺς Τούρκων, τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν μετὰ ζημίαν των. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Τούρκοι συνηθροίσθησαν καὶ συνεκεντρώθησαν τὴν ἐπαύριον ἀπὸ τῶν περίξ εἰς πολυαριθμὸν σῶμα, συνεχροτήθη καὶ μάχη, καθ' ἣν, πολεμοῦντες ἀνδρείως οἱ κάτοικοι καὶ οἱ ἐκ τῶν πλοίων ἀποβάντες Σάμιοι, κατώρθωσαν νὰ ἐπιβιβάσωσι καὶ διασώσωσιν εἰς τὰ πλοῖα ὄλους αὐτοὺς τοὺς κατοίκους ὑπὲρ τὰς τρεῖς χιλιάδας καὶ μεταφέρωσιν εἰς τὴν Σάμον.

«Ὅτι ἔκτοτε ὁ ρηθεὶς Μιτζάκης μέχρι τέλους τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος (ἀφ' οὗ ἔδωκ ἅπαντες σημαντικὴν ἀκίνητον καὶ κινητὴν περιουσίαν, τὴν ὁποίαν ἔτυχε τότε ἔχων εἰς ἐκείνην τὴν κωμόπολιν) διορισθεὶς παρ' ἐμοῦ ταγματάρχης εἰς τὴν δευτέραν χιλιαρχίαν τῆς Σάμου, συνηγωνίζετο γενναίως καὶ καρτερικῶς μετὰ ὄλους τοὺς Σαμίους εἰς πάσας τὰς κινδυνώδεις περιστάσεις τῆς πατρίδος καὶ εἰς τὴν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Χίου ἐκστρατείαν, καθ' ἣν εἶχε παραλάβει καὶ τὸν μεγαλείτερον υἱὸν του εἰς τὸ διοργανισθὲν τότε σῶμα τῶν ἱερολογιτῶν.

«Ὅτι ἔλαβε μέρος καὶ εἰς ἄλλας ἐκστρατείας, τὰς ὁποίας ἐνήργησα διὰ τοῦ πρώτου χιλιάρχου Σταματίου Γεωργιάδου κατὰ τῶν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν Τουρκικῶν ὄρδων ὑπὲρ τῆς ἀπελευθέρωσης τῶν Χριστιανῶν κατοίκων εἰς διαφόρους κωμοπόλεις καὶ χωρία, εἰς ἓν τῶν ὁποίων πλησίον τοῦ Τσεσμέ, τοῦ ἀπέναντι τῆς Χίου, ἐφρονεύθη, γενναίως μαχόμενος καὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του ὁ μικρότερος ἀδελφός του Δημήτριος Μιτζάκης, τοῦ ὁποίου ἅπασα ἡ πολὺψυχος οἰκογένεια εἶχεν αἰχμαλωτισθῆ ἐν Χίῳ, ὅπου εἶχε νυμφευθῆ καὶ ἀποκατασταθῆ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ὡς καὶ ὁ πρωτεζῶδελφος αὐτοῦ ἐν Χίῳ, διατελῶν ὁπὸ τὴν ὁδηγίαν του, ἔπεσε μαχόμενος.

«Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν τῆς πιστῆς καὶ ἀξιοτίμου καὶ φιλελευθέρου καὶ πατριωτικῆς διαγωγῆς του, τὴν ὁποίαν καθ' ὄλον τὸν ἱερὸν ἀγῶνα ἔδειξεν ὁ ρηθεὶς Μ.

ἠπειλοῦν σφαγὴν, προσωρμίσθη τῇ 22 Μαΐου μετὰ τῆς μαρτυγάνας αὐτοῦ εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἐκ τῶν εἴκοσιν ἀνδρῶν τοῦ πληρώματος αὐτοῦ, τοὺς μὲν δεκατέσσαρας ἀπέστειλε πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου ἵνα βοηθήσωσιν αὐτοῖς κατὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ἐπίπλων καὶ σκευῶν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ πλοίου, τοὺς δ' ἕξ κατέλιπεν ὡς φρουροὺς ἐν τῇ παραλίᾳ· αἵφνης δὲ ὡς ἐπιφανέντες δέκα ὀπλίται Τουρκοὶ πεζοὶ καὶ πέντε ἔφιπποι, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἕξ Σαμίων καὶ εἰς μέγιστον κίνδυνον αὐτοὺς περιήγαγον. Ὁχυρωθέντες οὗτοι ὅπως ἠδυνήθησαν, ἀντέστησαν ἔρωμένως, εἰς δὲ αὐτῶν, Δημήτριος Χαρίτος τοῦνομα, εὐστόχως πυροβολῶν, δύο μὲν τῶν ἐχθρῶν ἐφόνευσεν, ἓνα δὲ καιρῶς ἐτραυματίσεν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τέλους δὲν διέφυγε τὸν θάνατον. Οἱ ἐν τῷ κωμῶν Γκιουβρεκίῳ διεσπαρμένοι δεκατέσσαρες Σάμιοι, ἀκούσαντες τῶν πυροβολισμῶν, ἔδραμον εἰς τὴν παραλίαν, ὑπὸ πολλῶν ἐγχωρίων παρακολουθούμενοι· οἱ δὲ Τουρκοὶ, ἀπὸ μακρόθεν ἰδόντες αὐτοὺς ἐρχομένους, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ, τῆδε κάκεισε διασπαρέντες, ἐξήγγειλαν πρὸς τοὺς ἑαυτῶν ὁμοφύλους ὅτι ἄπιστοι πολλοί, ἐπιδραμόντες, φονεύουσι τοὺς Ὀθωμανούς. Ἐν τῷ μεταξύ δὲ ὁ Μανουὴλ Χατζῆ Γεωργίου, ἐνταφιάσας τὸν νεκρὸν τοῦ ἀτυχοῦς Δημητρίου Χαρίτου καὶ παραλαβὼν διακοσίους ἐβδομήκοντα τέσσαρας Χριστιανούς, μετέφερον αὐτοὺς εἰς Σάμον, ἵππὸν Ἡρβανίου Βακίτσου Λακυσίτσας ἰμάτις, ἕως αὐτοῦ μακροθέντος, ἐθεάθησαν πολυάριθμοι Τουρκοὶ, ἐρχόμενοι ἐν ὅπλοις καὶ ὁρμῇ καὶ βοήσει ὅπως τιμωρήσωσι τοὺς αὐθάδεις ἐπιδρομείς καὶ τοὺς ἐπιχωρίους συνενόχους αὐτῶν (1).

Μιτζάκης, καὶ τῶν θυσιῶν, τὰς ὁποίας ὑπέστη, χορηγεῖται αὐτῷ τὸ παρὸν ἀποδεικτικόν, ἐσφραγισμένον τῇ σφραγίδι τῆς ἀρχιστρατηγίας Σάμου.

Ἐν φρουρίῳ Σάμου τὴν 15 Μαΐου 1828.

Ὁ Γενικὸς Ἀρχηγὸς Σάμου
Λ. Λυκοῦργος.

Ὁ πρῶτος Χιλιάρχος Σάμου
Σταμάτιος Γεωργιάδης. »

(1) Εἰς διαρκῆ μνήμην τοῦ Μανουὴλ Χατζῆ Γεωργίου, τοῦ διὰ τὴν ἀνωτέρω πράξιν αὐτοῦ τιμηθέντος ὀψιαιτέρον ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως διὰ τοῦ ἀργυροῦ ἀριστείου, παρατιθέμεθα τὸ ἐπόμενον ἔγγραφον τῶν παρ' αὐτοῦ διασωθέντων.

«Μὲ τὸ παρὸν μας φανερώνομεν ἡμεῖς οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι οἰκοκυροῖ

Ἄλλὰ καὶ οἱ τῶν Δωματίων καὶ τοῦ Τζαγκλίου κάτοικοι μυρίας ταλαιπωρίας ἔπασχον ὑπὸ τοῦ φαυλοβίου διοικητοῦ αὐτῶν Καλτακι-

τοῦ Γέροντος ὅτι εἰς τὰς 22 Μαΐου 1821 ἦλθεν ὁ καπετὰν Μανόλης Χατζῆ Γεωργίου, Σάμιος, εἰς Γκιουβρέκι μὲ τὴν μαρτιγάναν του καὶ ἄραξε καὶ ἔβγα-
 λεν ἀνθρώπους του εἴκοσιν, ἐπειδὴ καὶ τὸν παρεκάλεσαν μερικοὶ τοῦ Γέροντος
 διὰ νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τῶν Τούρκων τὰς χεῖρας. Οἱ δεκατέσσαρες ἀνθρω-
 ποὶ του ἐμβαρκαρίζαν χαλαπαλίκια, οἱ δὲ ἕξ ἐφύλαττον βάρδιαν. Αἰφνηδίως ἐ-
 φάνησαν δέκα Τούρκοι καὶ πέντε καβάλα καὶ ἐκτύπησαν τὴν βάρδιαν, οἱ δὲ
 ἀνθρωποὶ του ἀντεστάθησαν εἰς τὸς Τούρκους καὶ εἷς ἀνθρωπὸς του, ὀνόματι
 Χαρίτος, ἐφόνευσεν ἕνα Τούρκον, ἔκοψε μὲ τὸ σπαθί του καὶ τοῦ ἰδίου ἀγὰ τὸ
 χέρι, ὁ ἴδιος ἐλάβωσε καὶ ἕνα ἀράπην μὲ τὸ τουφέκι του καὶ οὕτως οἱ ἄλλοι
 Τούρκοι τὸν ἐφόνευσαν· οἱ δὲ ἀνθρωποὶ τῆς βάρδιας ἦλθαν νὰ δώσουν εἶδησιν εἰς
 τοὺς ἄλλους ἐκείνους καὶ στρέφοντες πάλιν ἐκντίον τῶν Τούρκων, ἔφυγαν οἱ
 Τούρκοι καὶ εὐθὺς ὅπου εἶδον τὸ λείψανον τοῦ ἀνθρώπου, ἔδωσαν εἶδησιν τοῦ
 καπετὰν Μανολάκη καὶ εἰς αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἦλθαν καὶ ἄλλα καράβια καὶ
 ἦλθαν καὶ ἕτεροι ἀνθρωποὶ καὶ ἐπῆγαν καὶ τὸν ἔθαψαν, οἱ δὲ Τούρκοι, βλέ-
 ποντες ἀπὸ μακρόθεν τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, ἐπῆγαν εἰς τὸν Γέροντα καὶ
 εἶπαν ὅτι οἱ γκιαουρίδες ἦλθαν νὰ πατήσουν τὸ χωρίον καί, φοβούμενοι, ἔφυ-
 γαν ὅλοι οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὸ χωρίον καὶ οὕτως οἱ Χριστιανοὶ ἐκατέβησαν καὶ
 τοὺς ἐμβαρκαράμεν εἰς τὴν μαρτιγάναν καὶ τὰ ἄλλα καράβια τὴν νύκτα· τὸ δὲ
 πρωί, εὐγαίνοντες ἀπὸ τὸ πόρτον, εἶδομεν πλῆθος Τούρκων μὲ παεράκια καὶ
 τοὺς ἐρρίζαμεν καὶ μίαν κανονιὰν καὶ ἔφυγαν. Οἱ ἀνθρωποὶ, ὅπου ἔβαλεν εἰς
 τὸν μαρτίγον του, ἦτο οἱ Χριστιανοὶ ὅλοι διακόσιοι ἐβδομήκοντα τέσσαρες, τοὺς
 ὁποίους δὲν μᾶς ἐπῆρεν οὔτε ὀβολὸν διὰ ναῦλόν μας οὔτε εἰς τὸ παραμικρὸν
 μᾶς ἐπέραξε. Καὶ εἰς ἔνδειξιν τοῦ ἐδώσαμεν τὸ παρόν μας, ὑπογεγραμμένον
 ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους.

Σάμιος 24 Μαΐου 1821.

Γεώργιος Κοπανιάρης μαρτυρῶ.
 Σταμάτης Κοντογιάννης μαρτυρῶ.
 Χατζῆ Παχῆς μαρτυρῶ.
 Γιάννης Ἀγγελόγλους μαρτυρῶ.
 Νικόλαος Κλιπίδης.
 Κωνσταντῆς Πακιάρος.
 Πρωτοσύγγελος τοῦ Ἀγίου Κρήνης βεβαιῶ.
 Συμεὼν Ἱερομόναχος Προηγούμενος βεβαιῶ.
 Φρατζέσκος Κωνσταντίνου μαρτυρῶ.
 Μιχάλης Προεστὼς μαρτυρῶ.
 Μιχάλης Μουζάκης.
 Κωνσταντῆνος Μιχαήλ, προσταχθεὶς ἀπὸ τοὺς οἰκοκυρούς, ἔγραψα τὰ ἄνω-
 θεν καὶ βεβαιῶ.»

ρὰν ἀγά, τῆς ἀτασθαλίας καὶ ὑπερβαινούσης πᾶν ὄριον αἰσχροτήτος τοῦ ὁποίου τὸ ἐξῆς καὶ μόνον ἱκανὸν εἶναι νὰ παράσχη ἐπαρκές ἀπόδειγμα. Καθ' ὃν χρόνον ἐδείπνει, διέτασσε καὶ ἤναπτον μὲν πρὸ τῆς οἰκίας, ἐν ἧ κατῴκει, πύρας, ἐπαίζον δὲ μουσικὰ ὄργανα· πέμπων δὲ ὀπλίτας, ἔφερεν ὅσας τῶν νεανίδων καὶ γυναικῶν ἤθελε, συνοδευομένας ὑπὸ τῶν ἰδίων πατέρων, ἀδελφῶν ἢ συζύγων. Ἐπειτα τούτους μὲν δεσμεύων, κατέκλειεν ἐν ὑπογείοις, τὰς δὲ νεάνιδας καὶ τὰς γυναῖκας ὑπεχρέου νὰ χορεύσωσιν ἡμίγυμνοι ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ τὰς εὐαρεστούσας ἐλάμβανε πρὸς κόρεσιν τῶν ἀσελγῶν αὐτοῦ ὀρέξεων· μεθ' ὅ, ἐξάγων τῶν ὑπογείων καὶ λύων ἀνά ἓνα τοὺς ἄνδρας, διέτασσε καὶ ἐλάμβανεν ἕκαστος τὴν ἰδίαν θυγατέρα, ἀδελφὴν ἢ γυναῖκα, ἣ συνώδευεν εἰς τὸν ἴδιον οἶκον. Πολλάκις οἱ δυστυχεῖς Χριστιανοὶ τῶν χωρίων ἐκείνων ἀνηχέθησαν εἰς τὸν Ἑλέζογλον, ἐκτραγωδοῦντες τὰ παθήματα αὐτῶν· ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπήντα πάντοτε αὐτοῖς ὅτι μόνος ὁ Καλτακιρὰν ἀγάς ἠδύνατο νὰ συνέχη τὴν φρουρὰν καὶ τὸν Τουρκικὸν ὄχλον καὶ διὰ τοῦτο ὤφειλον οἱ Χριστιανοὶ νὰ ὑπομένωσι, διότι ἂν ἀντ' ἐκείνου ἐπέμπετο ἕτερος διοικητής, ἀναμφιβόλως πολλῶ χειρόνα τῶν ὄσων ἔπασχον ἠθελον ὑπρστῆ ἕκ τε τῶν ὀπλιτῶν καὶ ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ πληθυσμοῦ. Ὅθεν εἰς ἀπόγνωσιν περιελθόντες, ἰδίως οἱ κάτοικοι τῶν Δωματίων, ἐπέστειλαν τῷ Λυκούργῳ τὰ ἐπόμενα.

(Τ. Σ.) *Πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον φιλογενῆ ἀρχιστράτηγον Λυκούργον καὶ λοιποὺς ἀπαξάπαντας φιλότατους ἡμῶν ἀδελφοὺς ἐκ ψυχῆς ἀσπαζόμεθα.*

1821 Ἰουλίῳ 19 Δωμάτια.

Τὸ αἴτιον τοῦ παρόντος ἡμῶν ἀδελφικοῦ γράμματος εἶναι νὰ σᾶς φανερώσωμεν ὅτι ἀμέσως ὁποῦ ἐλάβαμεν τὸ ἀδελφικὸν σας δὲν ἐλείψαμεν νὰ σᾶς φανερώσωμεν συντόμως ὅτι τὸ θάρρος μας πρῶτον εἶναι εἰς τὸν ἅγιον Θεὸν καὶ δεύτερον εἰς τοῦ λόγον σας νὰ μᾶς ἐλευθερώσητε ἀπὸ τὸν μέγαν κίνδυνον, ὁποῦ εὐρυσκόμεθα ἡμέρας τε καὶ νυκτός, καὶ δὲν εἰμποροῦμεν νὰ σᾶς τὰ περιγράψωμεν τὰ ὅσα δοκιμάζομεν. Ὅθεν δι' ἀγάπην Χριστοῦ, νὰ κάμετε νὰ μᾶς ἐλευθερώσητε μίαν ὥραν ἀρχήτερα, προσμένομεν ἕως τὴν Πέμπτην ξημέρωμα νὰ ἐλθῆτε διὰ νυκτός καὶ εἴμεθα καὶ ἡμεῖς ὅλοι ἐτοιμοὶ καὶ δίδομεν εἶδῃσιν καὶ εἰς τὸ Κελεμπέσι. Ἄντοι οἱ Ἀγαρηνοί, ὁποῦ φυλάττον τὸ χωρίον μας, εἶναι ἕως ἐξῆντα ἄνθρωποι. Ταῦτα ἐν βίᾳ

καὶ μένομεν τὸν καλὸν σας ἐρχομόν.

Κωνσταντῆς Χ. Μπουτούρογλου καὶ λοιποὶ Χριστιανοὶ τοῦ χωρίου Δωμάτια.

Χ. Γεώργιος Δούκογλους καὶ λοιποὶ οἱ ἐν τῷ χωρίῳ Δωμάτια οἰκοῦντες.

Μακάριος ἱερομόναχος πνευματικός.

Στράτευμα γὰ ἦναι ἀρκετὸν διὰ τὰ ὀρμήσωμεν ἕως εἰς τὴν κάθεδραν τοῦ ἡγεμόνος.

Οὐ μόνον φιλάνθρωπον ὁ Λυκαῦργος κρίνων γὰ βοηθήσῃ τοῖς κινδυνεύουσιν, ἀλλὰ εὐρίσκων καὶ πολιτικῶς σύμφορον γὰ καταστήσῃ τὴν Σάμον κέντρον τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ πολεμικῶν ἐργασιῶν τῆς Ἑλλάδος, διέταξε παραχρῆμα ἐκστρατεῖαν εἰς Δωμάτια· χίλιοι δὲ καὶ διακόσιοι ἄνδρες ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν τεσσάρων Χιλιάρχων, συνεπιφέροντες καὶ τέσσαρα τηλεβόλα ὀρειχάλκινα, διεπεραιώθησαν τὴν εἰκοστήν ὀγδόην Αὐγούστου εἰς Σπηλιάν, παραθαλάσσιον σταθμὸν τῆς Ἀσιατικῆς ἡπείρου, ἔνθα κατὰ προηγουμένην συνεννόησιν εἶχον κατέλθει πολλαὶ μὲν οἰκογένειαι ἵνα πλεύσωσιν εἰς Σάμον, ἱκανὰ δὲ ὑποζύγια ἵνα διευκολύνωσι τὴν εἰς Δωμάτια ἀνάβασιν τῶν Σαμίων. Τὸ δὲ μεσονύκτιον τῆς ἐπιούσης ἀνελθόντες εἰς τὸ χωρίον ἐκεῖνο, ἤρξαντο σφοδροῦ κανονοβολισμοῦ, ὅστις κατετάραξε τοὺς Τούρκους, περιτρόμους ἐκ τοῦ ὕπνου ἐξεγερθέντας· μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων ἀφυπνήσας καὶ ὁ Καλτακιρὰν ἀγᾶς καὶ ἀγνοῶν τί συνέβαινε, ἰππεύσας, ἐξῆλθε ταχέως μετὰ τῶν δορυφόρων αὐτοῦ πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐπιδρομέων. Ἄλλ' ἔνιοι αὐτῶν, κεκρυμμένοι ὀπισθεν τοίχων, πυροβολήσαντες, ἐφόνευσάν τινες τῶν τοῦ Καλτακιρὰν δορυφόρων, αὐτὸν δὲ σκοπεύσας ὁ Γεώργιος Κασίδογλους, ἐτραυμάτισεν εἰς τὸν μηρὸν καὶ ἀπὸ τοῦ ἵππου κατέρριψε. Τότε πάντες οἱ Τούρκοι, τραπέντες εἰς φυγὴν, ἔλαβον τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς Σώκια, ἐξ ὀπισθεν ὑπὸ τῶν Σαμίων καταδιωκόμενοι, οἱ δὲ Δωματιῶται ἔσχον τὸν καιρὸν ὅπως ἐτοιμασθῶσι πρὸς ἀπόπλουν· ἐφονεύθησαν δὲ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἐκ τῶν Τούρκων μὲν ὡσεὶ εἴκοσι πέντε, τῶν Σαμίων δὲ ἀπώλετο εἷς, ὁ Δημήτριος Γαλήνης, ὅστις, ἀποπλανηθεὶς τῆς ὁδοῦ, ἐγένετο ἄφαντος καὶ ἔκτοτε οὐδὲν περὶ αὐτοῦ ἠκούσθη. Καὶ οἱ μὲν Σάμιοι, μέχρι τοῦ Ἀκ-μπουργάτζ καὶ Δομοῦζ-μπουργάτζ, Τουρκικῶν χωρίων μετὰ τῶν Δωματίων καὶ Κελεμπεσίου κειμένων, προχωρήσαντες, ἔπαυσαν τὴν τῶν ἐχθρῶν καταδίωξιν καὶ ἐπε-

δόθησαν εἰς τὴν λεηλασίαν· οἱ δὲ καταδιωκόμενοι Τοῦρκοι, ἀφικόμενοι εἰς Σώκια, ἐξήγγειλαν τὰ γεγονότα τῷ Ἐλέζογλου, ὅστις αὐθωρεῖ ἔπειμψεν εἰς Δωματία ἑξακοσίους ἰππῆς πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν Σαμίων, διατάξας σύναμα νὰ συναχθῶσιν ὅσοι πλείονες ἠδύναντο μαχηταὶ καὶ ἐκ τῶν παρακειμένων χωρίων.

Ἐν ᾧ ταῦτα ἐγίνοντο, οἱ τῶν Δωματίων κάτοικοι, πέμψαντες πρὸς τοὺς τοῦ Κελεμπεσίου, προέτρεπον καὶ αὐτοὺς ἵνα μεταναστεύσωσιν εἰς Σάμον. Αὐτῶν δὲ διασκεπτομένων περὶ τοῦ πρακτέου καὶ τῶν πεισθέντων νὰ ἀπέλθωσι πρὸς ἀναχώρησιν παρασκευαζομένων, ἠγγέλθη ὅτι προήρχετο πολυπληθὲς ἰππικὸν Τοῦρκων· ὄντως δὲ μετ' οὐ πολὺ εἰσηλθόντες ἐν τῷ χωρίῳ πλήρεις λύσσης καὶ ἀγανακτήσεως οἱ ὑπὸ τοῦ Ἐλέζογλου ἀποσταλέντες ἑξακόσιοι ἰππῆς, οἵτινες καὶ κατέλαβον πολλοὺς συσκευαζομένους ἵν' ἀπέλθωσιν. Οἱ τοῦ χωρίου πρόκριτοι, εἰς δεινὴν περιελθόντες θέσιν, ἤρξαντο δικαιολογούμενοι ὅτι ὁ λαός, πιστός εἰς τὸν Σουλτάνον μένων, ἠτοιμάζετο νὰ ἀπέλθῃ πρὸς τὸν Ἐλέζογλου ὅπως διασώσῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς ἀρπαγῆς τῶν Σαμίων καὶ τοιοῦτος ἦτο ὁ σκοπὸς τῶν συσκευαζομένων πρὸς ἀναχώρησιν Χριστιανῶν· ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι, οὐδεμίαν εἰς ταῦτα δόντες ἀκρόασιν, ἀπέστειλαν πάντας τοὺς Χριστιανούς κατοίκους, ἀνδρας τε γυναικῶν τε παιδία τε πεζῆ καὶ ὡς ἕκαστος τῆ ὥρᾳ ἐκείνῃ ἔτυχεν ὑπὸ φρουρᾶν ἰππέων εἰς Σώκια, ἔνθα μόνον ἐσώθησαν ἀπὸ βεβαίας σφαγῆς οὗτοι διὰ τῆς προστασίας τοῦ ἀγαθοῦ Ἐλέζογλου. Οἱ δὲ λοιποὶ Τοῦρκοι, λαφυραγωγῆσαντες τὸ χωρίον, ἐτρέπησαν εἰς καταδίωξιν τῶν ἐκ Δωματίων ἀναχωρησάντων Χριστιανῶν καὶ ἰδίως τῶν Σαμίων, οἵτινες ὁμῶς, πυρπολήσαντες τὰ δύο Τουρκικὰ χωρία Ἀκ-μπουργάζ καὶ Δομουζ-μπουργάζ καὶ ἀπαγαγόντες πολλὰς ἀγέλας βοῶν, προβάτων καὶ ἵππων, εἶχον ἤδη κατέλθαι εἰς Σπηλιὰν καὶ ἐπιβῆ τῶν πλοίων αὐτῶν, δι' ὧν μετὰ τῶν σωθέντων ὑπ' αὐτῶν Χριστιανῶν ἐπανεκάμψαν εἰς Σάμον.

Ἐπιδρομαὶ παραπλήσiai ἐξηκολούθουν συνεχῶς καὶ εἰς τὸ μετέπειτα ὑπὸ τῆ ὁδηγίᾳ τῶν ἐξ Ἀσίας εἰς Σάμον καταφυγόντων Χριστιανῶν, οἵτινες, καλῶς τὰς ὁδοὺς καὶ τοὺς πόρους τῆς χώρας γινώσκοντες καὶ μένεα κατὰ τῶν τυράννων πνέοντες, δραστηρίως συνετέλουν πρὸς τὴν ἐπιτυχῆ ἔκβασιν τῶν ἐκστρατειῶν· περιεβάλλοντο δὲ οἱ ἐπιδρομεῖς κατὰ τὰς περιστάσεις, ὅτε μὲν τὴν ἀλωπεκῆν, ὅτε δὲ τὴν λεοντῆν. Ἐνίοτε ἀναπεταννύοντες ἐπὶ τῶν πλοίων αὐτῶν Τουρκικὴν σημαίαν καὶ προσποιούμενοι ὅτι ἦσαν Ὀθωμανοί, προσεκάλουν εἰς συνέντευξιν τοὺς

Ἰθωμανούς κατοίκους τῶν μεσογειοτέρων χωρίων ἵνα δῆθεν ἀνακοινώσωσιν αὐτοῖς ὁδηγίας διοικητικὰς ἢ εἰδήσεις ἐπισήμους, καὶ αὐτοὺς ἀνυπόπτως κατερχομένους εἰς τὸ παράλιον ἢ ἐφόνεον ἀπὸ τὸν πλοίων κατασφαιροβολουῦντες ἢ ἠχμαλώτευσον καὶ, ἀλλαχοῦ μεταφέροντες, ἐπώλουν. Ἄλλοτε εἰσορμήσαντες εἰς τὸ κώμιον Σαντάμια, διεσάλπισαν ἐν θρήνοις καὶ ὀλολυγμοῖς ὅτι ἀπειροπληθεῖς κακοῦργοι Σάμιοι, ἐπελθόντες κατὰ τοῦ χωρίου αὐτῶν, τῶν πιστῶν καὶ ἀφωσιωμένων εἰς τὸν Σουλτάνον, διήρπασαν τὰ πάντα καὶ διὰ πυρὸς καὶ μαχαίρας τὸ χωρίον κατέστρεψαν· ἐπήρχοντο δὲ ἤδη πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ κατὰ τῶν Σανταμιῶν. Οἱ τοῦ κωμίου τούτου κῆτοιχοι, φόβῳ καὶ τρόμῳ συσχεθέντες, κατέλιπον καὶ οἴκους καὶ ποίμνια καὶ πᾶν ἕτερον καὶ ἔφυγον τῆδε κῆκείσε, ἄσυλον ζητοῦντες κατὰ τῶν ἐπερχομένων κακοῦργων. Ἐν τῷ μεταξύ ὁμως οἱ τῆς σωτηρίας τῶν Σανταμιωτῶν κηδόμενοι, ἀναλαβόντες τὸ ἀληθές αὐτῶν ἔργον, διήρπασαν πάντα τὰ ἐν τῷ κωμίῳ καὶ εἰς τὸ πῦρ αὐτὸ παραδόντες, ἀπῆλθον, λείαν πολλὴν συνεπιφέροντες· τοῦ δόλου ὁμως γνωστοῦ γενομένου καὶ πλείστων Ἰθωμανῶν καταδιωζάντων τοὺς ἐπιδρομείς, οὗτοι ἠναγκάσθησαν νὰ καταλίπωσι τὸ μέγιστον τῶν ἑαυτῶν λαφύρων μέρος καὶ εἰσέλθωσι κατεσπευσμένως ἐν τοῖς πλοίοις αὐτῶν ὅπως ἀπομακρυνθῶσι τῆς παραλίας. Ἐν ἐτέρῳ πάλιν τῶν ἐπιδρομῶν τούτων Σάμιοι, τριάκοντά που τὸν ἀριθμὸν, ἰδόντες μακρόθεν πολυαριθμούς Τούρκους κατεσκευασμένους καὶ ὀρεχθέντες τῶν ἀποσκευῶν αὐτῶν, ἐχρήσαντο τῷ ἐπομένῳ στρατηγήματι. Κρυβέντες μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, ἀνῆλθον, σκότους βαθυτάτου ὄντος, εἰς παρακειμένους τινὰς λοφίσκους καὶ ἤρξαντο αἴφνης πυροβολοῦντες, σάλπιγγας καὶ κερατίνας ἠχοῦντες καὶ φρικωδῶς κραυγάζοντες, « Ὁ Θεὸς ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ πατάξει τοὺς ἐχθροὺς τῶν Χριστιανῶν ! » Πλήρεις τρόμου οἱ ταλαίπωροι Τούρκοι ἐκ τοῦ πυροβολισμοῦ ἐκείνου καὶ ἐκ τῶν σαλπισμάτων καὶ τῶν ἀγρίων φωνῶν ἀφυπνήσαντες καὶ ὑπολαβόντες ὅτι προσεβλήθησαν ὑπὸ ἐχθρῶν πολυαριθμῶν, ἐτρέπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν, οὕτω δὲ ἡ πλουσία ἀποσκευὴ αὐτῶν περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν ὀλίγων Σαμιῶν.

Ματαιωθείσης ἤδη τῆς κατὰ τῆς Σάμου ἀποπέρας τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, ὑπόνοια εὐλογος ὑπῆρχε μὴ οὗτος ὀψιαίτερον ἤθελεν ἐπανέλθει μετὰ νέων καὶ πλειόνων δυνάμεων· ὅθεν ὁ Λυκοῦργος, προλαμβάνων τὸν κίνδυνον, διέταξε νὰ ἀνεγερθῶσι καθ' ὅλα τὰ τρωτὰ τῆς Σάμου μέρη τηλεβουλοστάσια, ἃ ἐξώπλισε δι' ὧν εἶχεν ἀφαιρέσει ἀπὸ τῶν

πυρποληθέντων ἐχθρικῶν πλοίων ὀρειχαλκίνων τηλεβύλων, σύναμα δὲ καὶ πάντα τὰ ἄλλα μέτρα πρὸς ἀντίκρουσιν πάσης ἐπιθέσεως ἔλαβεν. Ἐπὶ τούτοις οἱ Σάμιοι, εὐγνωμονοῦντες αὐτῷ καὶ ἀμείβοντες δι' ἣν κατὰ τὴν κινδυνώδη τοῦ Καρα-Ἀλῆ προσβολὴν ἐπεδείξατο εὐθαρσίαν καὶ γενναϊότητα, ἐψηφίσαντο, γραμματεύοντος τοῦ Ἰωάννου Λεκάτου, ὑπὲρ αὐτοῦ τάδε.

Ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ. Ἐπειδὴ Γεώργιος Λογοθέτης, ὁ καὶ Λυκούργος, πρῶτος τὸ ἱερὸν τῆς ἐλευθερίας πῦρ ταῖς τῶν πατριωτῶν ἀνήψε ψυχαῖς καὶ τὴν πρέπουσαν εὐταξίαν πάσῃ τάξει διεφύλαξε, κινδυνεύουσάν τε τὴν πατρίδα φρονήσει καὶ γενναιότητι, μόνος μετ' ὀλίγων ἐπιμελίας διέσωσε, ψηφισασθαι αὐτὸν ἀρχιστράτηγον τῶν ἐν τῇ πατρίδι δυνάμεων καὶ πρόεδρον τοῦ αὐτῆς βουλευτηρίου, τὰς πρώτας παρὰ πᾶσιν ἔχοντα τιμὰς αὐτὸν τε καὶ τὸ γένος αὐτοῦ, λαμβάνειν τε ἀπὸ κοινοῦ ἐπὶ λόγῳ ψιλῶν ἐξόδων ἀνὰ γρόσια δώδεκα χιλιάδας κατ' ἔτος, σημείου ἕνεκα τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα ὅτι οἱ Σάμιοι τιμῶσιν ἀρετὴν, ἀξιοῦντες τοὺς ἀξίους καὶ εὐγνωμονοῦντες τοῖς εὐεργέταις.

Οὐ μὴν δ' ἀλλὰ γνωστοῦ ἀνά τὴν Ἑλλάδα γενομένου τοῦ ἀποτελέσματος τῆς τοῦ Καρα-Ἀλῆ ἐκστρατείας, πανταχοῦ ἀντήχησαν ὑπὲρ τῶν Σαμίων ὕμνοι καὶ ἔπαινοι, ὁ δὲ Δημήτριος Ὑψηλάντης, πρὸς ὃν ἐξήγγειλαν τὴν νίκην οἱ τῆς κοινῆς Καγγελαρίας Ἐφοροὶ διὰ τῆς ἐπομένης ἐπιστολῆς,

Ἐψηλότατε κύριε,

Τὸ παρὸν μας εἶναι τὸ μὲν γὰρ σᾶς ἀποδώσωμεν τὰς προσηκούσας προσκυνήσεις, τὸ δὲ γὰρ σᾶς εἰδοποιήσωμεν ὡς ἐν συντόμῳ τὰ καθ' ἡμᾶς, ὅτι ὤρμησε κατὰ τῆς πατρίδος ἡμῶν Σάμου ὁ ἐχθρικός στόλος μὲ δύναμιν ἀρκετὴν· δὲν ἔλειψαν ὅμως οἱ ἡμέτεροι πατριῶται, ὀδηγούμενοι καὶ παρακινούμενοι παρὰ τοῦ ἡμετέρου φιλογενοῦς ἀρχοντος Λογοθέτου κυρίου Λυκούργου, βλέποντες τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον διὰ τὰ ἐρμήσωσιν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν· δι' ὃ καὶ θείᾳ δυνάμει μετὰ μεγάλης ἐντροπῆς καὶ αἰσχύνης, ἀφ' οὗ ἀρκετοὺς ἐξ αὐτῶν ἐθανάτωσαν, ἀπεδίωξαν καὶ κατέστρεψαν τοὺς λοιπούς. Δὲν μᾶς ἔλειψεν ὅμως ὁ αὐτὸς κίνδυνος, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἐχθρὸς ἤδη πλέει τὰ περὶ ἡμᾶς, ἐκφοβῶν. Ἐλπίζομεν ὅμως εἰς Ἐκείνον, διὰ τοῦ ὁποίου

τῆς προνοίας καὶ ἀποφάσεώς τὸ ἡμέτερον γένος ἀπειτίραξε τὸν βαρβαρικὸν ζυγόν, ὅτι θέλει μᾶς ἐνδυναμώσει νὰ τὸν ἀποδιώξωμεν, ἢ καὶ ἐκ δευτέρου ἤθελεν ὀρμήσει καθ' ἡμῶν. Τοῦτο μόνον μᾶς λυπεῖ ὁποῦ εἴμεθα στερημένοι ἀπὸ μπαροῦτι, τὸ ἀναγκαιότερον τοῦ πολέμου, ἐπειδὴ καὶ δὲν εὐρίσκομεν νὰ ἀγοράσωμεν. Ταῦτα μὲν ἐν τοσούτῳ, τὰ δὲ ἔτη σας εἴησαν θεόθεν πλείστα καὶ παρευδαίμονα.

Τῆς Ὑμετέρας Θεοφρονήτου Ὑψηλότητος δοῦλοι εὐπειθέστατοι.

1821 Ἀυγούστου 13.

Οἱ τῆς Κοιτῆς Καγκελαρίας Ἐφοροὶ

Μαρ. Χ. Γεωργίου προσκυνῶ.

Χριστόδουλος Παρμαξίλλης προσκυνῶ.

Χριστόδουλος Καψάλης προσκυνῶ.

Ὁ Ὑψηλάντης, λέγομεν, ἀπένειμε τὸν πρέποντα αὐτοῖς ἔπαινον δια τῆς ἐπομένης ἀπαντήσεως, ἐν ἣ ἐγκλείων δίπλωμα, διώριζε τὸν Λυκοῦργον ἀρχηγὸν πληρεξούσιον τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς Σάμου.

Φιλογενέστατε κύριε Λογοθέτα Λυκοῦργε, ἀρχηγὲ τῶν στρατευμάτων τῆς Σάμου.

Μὲ ἄκραν μου εὐχαρίστησιν ἀνέγγων τὴν περιγραφὴν τῶν γενναίων κατὰ τῶν τυράννων ἀνδραγαθημάτων σας. Οἱ Σάμοι ὑπὸ τὴν στρατηγίαν σου ἀνεκάλεσαν τὸν λαμπρὸν ἐκείνον αἰῶνα τῆς Ἑλληνικῆς ἀνδρείας καὶ φιλελευθερίας. Τί δὲν δύνανται νὰ κατορθώσουν οἱ Ἕλληνες, ὅταν διεγερθῶσιν εἰς τὰς ψυχὰς των τὰ αἰσθήματα τοῦ πατριωτισμοῦ; Ἀνποῦμαι ὁμως ἀκούων ὅτι ἡ ὀλεθρία διχόνοια ζητεῖ νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰ τροπαιοῦχα τάγματά σας καὶ ὅτι εἰσεχώρησεν ἤδη εἰς τὰς ψυχὰς των. Προσέχετε τὸ ἕπουλον αὐτὸ θηρίον. Ἐμφράττετε εἰς αὐτὸ πᾶσαν εἴσοδον. Ἡ διχόνοια εἶναι κατὰ τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν καὶ ἀχρηστία τῶν τυράννων. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς πλέον ἐναρέτους καὶ φιλοπάτριδας λαοὺς δὲν ἀπολείπουν καὶ ἀνθρωπάκια σκανδαλοποιά, διὰ νὰ προλαμβάνῃ καὶ ἐμποδίξῃ τὰς παροουργίας των, διὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τοὺς καλοὺς πολίτας καὶ διὰ νὰ ἀνταμείβωνται αἱ γενναῖαι καὶ κοινωφελεῖς πράξεις, σὲ διορίζω δυνάμει τῆς παρὰ τῆς Ἀρχῆς δοθείσης μοι πληρεξουσιότητος ἀρχηγὸν πληρεξούσιον τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς Σάμου, κατὰ τὸ ἐνταῦθα περικλειόμενον δίπλω-

μα, βέβαιος ὄν ὅτι θέλεις ἐκτελεῖς γενναίως καὶ φρονίμως πάντα τὰ ὠφέλιμα καὶ σωτήρια εἰς τὴν φιλιότητα μας Σάμον. Δι' ὃ καὶ μένω.

Ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῆς Τροπολιτζᾶς τὴν 30 Αὐγούστου 1821.

Ὁ πατριώτης
Δημήτριος Ὑψηλάντης
πληρεξούσιος τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου.

Ἴδου καὶ τὸ δίπλωμα.

Ὁ φιλογενέστατος κύριος Λογοθέτης, ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν Σάμῳ Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, ἐπειδὴ ἐκ τῶν ἔργων ἀνεφάνη ἀνήρ συνετός, στρατηγικὸς καὶ πιστὸς εἰς τὴν πατρίδα καὶ εἰς τὸ ἔθνος, διορίζεται παρ' ἡμῶν πληρεξούσιος ἀρχιστράτηγος τῆς Σάμου διὰ τὰ παῦνη τὰς διχονοίας, διὰ τὰ σφέλλῃ τοὺς Τουρκολάτρας καὶ τὰ ἀνατρέπη τοὺς ἀσεβεῖς καὶ προδοτικὸν σκοποὺς των, τὰ ὑπερασπίζεται τοὺς φιλοπάτριδας καὶ διὰ τ' ἀνταμείβῃ τοὺς ἀξίους στρατιώτας καὶ ἀξιωματικὸς, γράφων εἰς ἡμᾶς τὰ στέλλωμεν τὸ δίπλωμα τοῦ εἰς ἕκαστον ἀνήκοτος βαθμοῦ.

Ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῆς Τροπολιτζᾶς τῇ 31 Αὐγούστου 1821.

Δημήτριος Ὑψηλάντης
πληρεξούσιος τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου.

Οὕτως ἔληξε διὰ τὴν Σάμον τὸ πρῶτον τῆς ἐπαναστάσεως ἔτος, ἡ δὲ καρτερία καὶ ὁ ἥρωισμός, ὃν ὁμολογουμένως ἔδειξαν οἱ Σάμιοι, οὐχὶ μόνον συνετέλεσαν ἵνα διακρατῆται ἐν ἀπραξίᾳ μέγας ἀριθμὸς ἑθρικῶν δυνάμεων, αἵτινες ἄλλως ἠδύναντο νὰ ἐπιφέρωσιν ὀλεθρίους συνεπειὰς εἰς τὸν καθ' ὅλου ἀγῶνα, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐσπερίων τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν συμπάθειαν ἐφείλκυσαν ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων (1). Οἱ ἔντρομοι καταστάντες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τοπάρχαι, τῇ προφάσει ὅτι ὤφειλον πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ κροστατεύσωσι τὴν ἰδίαν χώραν κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σαμίων, δὲν ἐξεπλήρουν τὰς τοῦ Σουλτάνου στρατολογικὰς διατάξεις καὶ οὕτω χάρις εἰς τὰς συνεχεῖς

---

(1) Ἴδὲ τὰς τότε ἐκδιδομένας ἐφημερίδας Courrier Francais τῆς 12 Αὐγούστου 1821 καὶ Moniteur Francais τῆς 21 Αὐγούστου 1821.

τῶν Σαμίων ἐπιδρομὰς ἐξήκοντά που χιλιάδες Ἀσιανῶν καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ ἀγῶνος ἔμενον ἀργοὶ καὶ ἀνεπικίνδυνοι, ἐν ᾧ, ἂν ἐρρίπτοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἠδύναντο νὰ προξενήσωσι δεινὸν ἀντιπερισπασμὸν. Φρονούμεν δὲ ὅτι καὶ μόνῃ ἢ ὑπηρεσίᾳ αὕτη, πάσης ἐτέρας ἐλλειπούσης, ἦτο σημαντικωτάτη διὰ τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ.

Ἐκστρατεία τῶν Σαμίων εἰς Χίον καὶ ἀποτυχία αὐτῆς (1822).

Ἐνθαρρυνθέντες οἱ Σάμιοι ἐκ τῶν πρώτων πολεμικῶν ἐπιτυχιῶν καὶ ἐκ τοῦ τρόμου, ὃν τὸ ἑαυτῶν ὄνομα ἐνέπνεε τοῖς τὴν ἔναντι Ἀσιατικὴν παραλίαν οἰκοῦσιν, ὠμοίαζον πρὸς νεοσύλλεκτον στρατιώτην ἐπιχειρηματίαν, ὑπὸ δυσκαθέκτου κατεχόμενον ἠρωισμοῦ ἕνεκα εὐμενῶς πρὸς τὰς πρώτας αὐτοῦ πράξεις διακειμένης τύχης. Οἱ τέως ὑπὸ τῶν Τούρκων περιφρονούμενοι, ἤρξαντο ἤδη ἐκείνους νὰ περιφρονῶσι καὶ ὁ ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος ζῆλος αὐτῶν ἐπέζητει εὐκαιρίαν ἵνα κατὰ δῆλος γένηται· τοιαύτη δὲ προσεφέρθη ἢ εἰς Χίον ἐκστρατεία, περὶ ἧς πολλοὶ πολλὰ κατὰ τῶν Σαμίων ἐξετόξευσαν, ἐκ χαμαιζήλων παθῶν ἢ ἐξ ἀγνοίας τῶν πραγμάτων ὀρμώμενοι, ὡς παρακατιόντες θέλομεν ἀποδείξει, ἧτις ὁμως μαρτυρεῖ καὶ τὴν ἀναμφισβήτητον τόλμην καὶ τὴν μεγάλην φιλοπατρίαν τῶν συκοφαντηθέντων συμπολιτῶν ἡμῶν.

Ἦδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως Χίοι ἐπίσημοι ἐπὶ εὐμαθείᾳ καὶ φιλογενεῖᾳ, οἳ οἱ ἦσαν Νεόφυτος ὁ Βάμβας, Ἰωάννης ὁ Κλάδος καὶ ἕτεροι, ἐν Ὑδρᾷ διὰ τὰς περιστάσεις παροικοῦντες, πάντα ἐκίνησαν λίθον ἵνα πείσωσι τοὺς Ὑδραίους ὅτι ἡ Χίος, νῆσος εὐδαίμων καὶ πλουσιωτέρα πασῶν τῶν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ πελάγει οὖσα, ἠδύνατο, ἂν περιήρχετο ὑπὸ τῆ ἐξουσίᾳ τῶν Ἑλλήνων, νὰ περιποιήσῃ αὐτοῖς ὠφελήματα οὐ μικρά, ἐφ' ὅσον διὰ μὲν τοῦ πλούτου τῶν τέκνων αὐτῆς ἤθελε συντελέσει εἰς τὴν ἐπαύξεισιν τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, διὰ δὲ τῆς θέσεως ἤθελε χρησιμεύει προπύργιον τῆς Ἑλλάδος καὶ ὀρμητήριον αὐτῆς κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ἐὰν πρὸς στιγμὴν παρίδωμεν πᾶν ἄλλο, δὲν δυνάμεθα ἀλλ' ἢ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι αἱ σκέψεις τοῦ Νεοφύτου Βάμβας καὶ τῶν λοιπῶν ὀρθαί τε καὶ ἐθνωφελεῖς ἦσαν. Πρὸς ἐπιτευξίν αὐτῶν ἀπητοῦντο ἀναμφιλέκτως θυσίαι· πλὴν ἀλλὰ τίς ποτε

λαός, ἐξαναστὰς κατὰ τοῦ βαρύνοντος αὐτὸν ζυγοῦ, δὲν ὑπέστη τοιαύτας; Καὶ ὅταν λαός, οἷος ὁ Ἑλληνικός, μετὰ πολυετῆ δουλείαν ἐξεγειρόμενος, ἀναπεταννύει πτωχὸς καὶ ἀπροστάτευτος καὶ τῶν πάντων στερούμενος τῆς ἐπαναστάσεως τὴν σημαίαν καὶ ἀποφασίζει νὰ ἀγωνισθῆ πρὸς δεσπότην ἰσχυρόν, μέγαν, ἀνεξάντλήτους τοὺς πόρους ἔχοντα, δὲν πρέπει ἄρα γε νὰ ἐγγράψῃ ἐπὶ τῆς σημαίας ταύτης τὰς λέξεις, ἐπιτυχία ἢ καταστροφή;

Τὰς σκέψεις τῶν ἐν Ὑδρᾷ παρεπιδημούντων Χίων ὡς ὀρθῶς ἀσπασαμένη ἢ τῆς νήσου ταύτης βουλή, ἀνεκοίνωσε πρὸς τὴν τῶν Ψαρῶν καὶ ἀμφοτέραι, ἔθνωφελεις ταύτας εὐροῦσαι, ἐξέπεμψαν τὰ πλοῖα αὐτῶν ὑπὸ Ἰάκωβον τὸν Τομπάζην πρὸς ἀποδίωξιν τῶν Τούρκων ἐκ τῆς Χίου. Καταπλεύσας ὁ Ἑλληνικὸς στόλος τῇ 27 Ἀπριλίου 1821 εἰς τὸν πρὸς τὴν βόρειον πλευρὰν τῆς νήσου λιμένα Πασᾶ Βρύσιν ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ παροτρύνῃ τὰ χωρία εἰς ἐπανάστασιν καὶ προεβῆ ἐπομένως εἰς τὴν ἐκ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης προσβολὴν τῆς πόλεως, ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς κατοίκους ἐκ μέρους τῆς Ὑδρᾶς προκήρυξιν, δι' ἧς ἐξηγγέλετο αὐτοῖς ἢ τοῦ ἔθνους ἐξέγερσις, καὶ ἦτις ἔληγεν ὡς ἑξῆς. *Τέλος πάντων ἢ ἐλευθερία τοῦ γένους ἀπεφασίσθη καὶ ἐν γῆ καὶ ἐν οὐρανῷ καὶ πρέπει ἀναγκαίως νὰ συνδράμητε καὶ σεῖς οἱ Χῖοι. Ἄν ὁ τόπος δείξῃ ἀδιαφορίαν, ὁ στόλος ἔχει νὰ μεταχειρισθῆ βίαν, διότι ἐνεργεῖ ἐκ μέρους ὄλου τοῦ ἔθνους. Συμφωνήσατε λοιπὸν μὲ τὸν αὐτοῦ ἐρχόμενον στόλον, συμπροθυμήθητε καὶ μὴ φανῆτέ ποτε φιλοτύραννοι καὶ ἀνάξιοι τῆς ἐλευθερίας σας. Τὸ γένος ἐλπίζει χρηματικὴν συνδρομὴν ἀνάλογον μὲ τὴν ἐπόλησίν σας. Συλλογίσθητε περὶ τίρος πρόκειται, ἐνθυμήθητε πόσα ἐδίδατε κατ' ἔτος διὰ τὰ τυραννήσθε καὶ συμπεράνατε πόσον εἶναι δίκαιον νὰ συγκαταβάλητε ἰδίᾳ καὶ κοινῶς διὰ τὴν ἐλευθερίαν σας. Μὴ θελήσητε ἢ ἀπὸ ἄλλογον δειλιᾶν ἢ ἀπὸ παράκαιρον φειδωλλᾶν νὰ ἐπισύρητε κατὰ τῆς περιγήμου Χίου αἰώνιον ἀδοξίαν καὶ μῖσος. Σᾶς παρακαλοῦσιν οἱ συντρέχοντες καὶ μὲ τὰ καρδιά τῶν καὶ μὲ τὰ χρήματά τῶν καὶ μὲ αὐτὴν τὴν ζωὴν τῶν. Προθυμία λοιπὸν, ἀδελφοί, σύμπροια καὶ γενναία προσφορὰ μέρους τιρὸς τῆς καταστάσεώς σας ὑπὲρ τοῦ πατρός.*

Τί δὲ πρὸς ταῦτα οἱ Χῖοι ἀπήντησαν;

Ἐπειδὴ καθ' ὅλους τοὺς τρόπους ἦτον ἀδύνατον νὰ δράξωσιν οἱ κάτοικοι τὰ ὄπλα, παρεκάλουν ἔντρομοι ν' ἀναχωρήσωσιν ὅσον

τάχιστα διὰ τὰ μὴν ἐπιφέρωσι τὸν παρέστιον ὄλεθρον τῆς νήσου. Ὅθεν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ἰδὼν ὅτι ὁ λαὸς τῆς Χίου ἔφευγε πρὸς τὰ ὄρη, ὁσάκις εἰς τὴν ξηρὰν ἐπλησίαζε πλοιάριόν τι Ἑλληνικόν, καὶ μαθὼν ὅτι οἱ Τούρκοι πρὸς ἀσφάλειαν ἔλαβον ὁμήρους ἐν τῷ φρουρίῳ, ἀπέπλευσε, ματαιωθείσης οὕτω τῆς πρώτης τῶν Ἑλλήνων ἐκστρατείας εἰς Χίον (1).

Ἄλλὰ διὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην οὔτε ἔπαυσεν οὔτε ἠλαττώθη τῶν φιλελευθέρων Χίων ἡ ἐνέργεια. Ἰωάννης ὁ Ράλλης καὶ Νικόλαος ὁ Μυλωνᾶς μετὰ καὶ ἄλλων πολλῶν διαπρεπῶν Χίων, δραστηρίως συναντιλαμβανόμενοι καὶ Νεοφύτου τοῦ Βάμβρα, κατ' ἐπανάληψιν ἀπηυθύνθησαν πρὸς τὸν ἐν Τρικύρφοις Δημήτριον Ὑψηλάντην, ἐξαίτουμένοι παρ' αὐτοῦ πρὸς ἐπανάστασιν τῆς Χίου στρατιωτικὴν καὶ ἰδίᾳ ναυτικὴν συνδρομὴν καὶ ὑπισχνούμενοι νὰ παράσχωσιν αὐτοὶ τὰς ἀπαιτούμενας προμηθείας τροφῶν καὶ πολεμεφοδίων. Ὑπεστήριξε δὲ τὰς τῶν Χίων προτάσεις καὶ τις τῶν ἐγχωρίων Ὁθωμανῶν, Ἐμὶν ἀγάς Σάλιαρης καλούμενος, ὅστις, ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων αὐτοῦ καταδιωκόμενος, εἶχε καταφύγει παρὰ τῷ Ὑψηλάντῃ· μετὰ προσηθείας δὲ γενόμενος δεκτός, ὑπεσχέθη ἐκεῖνῳ τὴν συνδρομὴν καὶ ἐτέρου Τούρκου Λιάς βέη καλουμένου, πρὸς ὃν καὶ ἐπιστολὴν ὁ Ὑψηλάντης ἐκ Τρικύρφων τῇ 3 Αὐγούστου 1821 ἔπεμψεν, ἐπαινῶν τὴν ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπίαν αὐτοῦ, βοηθοῦντος τοῖς Χριστιανοῖς καὶ διακωλύοντος τὰς κατ' αὐτῶν κακότητας τῶν Τούρκων (2). Τοῦ Ὑψηλάντου εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἐπινεύσαντος, ὁ Ράλλης μετὰ τοῦ Μυλωνᾶ μετέβησαν εἰς Σάμον ἵνα στρατολογήσωσι, σύναμα δὲ ἵνα παραλάβωσι, κατ' ἐντολὴν τοῦ Ὑψηλάντου, συμπράκτορα καὶ κοινωνὸν τῆς εἰς Χίον ἀποβάσεως καὶ τὸν Λυκοῦργον (3). Πλὴν ἀλλὰ μόλις ἀρξάμενης τῆς προπαρασκευῆς, οἱ ἐν Τήνῳ παρεπιδημοῦντες Χῖοι πᾶσιν τῇ δυνάμει ἀντέστησάν τε καὶ ἀντέπραξαν εἰς τὴν ἐκστρατείαν, ἄκαιρον ταύτην κρίνοντες καὶ μέλλουσαν εἰς τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων νὰ περιαγάγῃ τοὺς πανταχοῦ τοῦ Τουρκικοῦ κράτους διεσκορπισμένους συμπολίτας αὐτῶν· διαμαρτυρούμενοι δὲ περὶ τῆς ἀκραιφνοῦς αὐτῶν φιλοπατρίας, ὑπισχνοῦντο ἐν ἀρμοδιωτέρχ εὐκαιρίᾳ νὰ ἐνεργήσωσι τῆς νήσου τὴν ἐπανάστασιν.

---

(1) Βλαστοῦ, Χιακὰ Τόμ. Α. σελ. 182.

(2) Φιλήμονος, Δοκίμ. Ἱστορ. κλπ. Τόμ. Δ. σελ. 179.

(3) Τρικούπη, Ἱστορ. τῆς Ἑλλήν. Ἐπαναστ. Τόμ. Β. σελ. 395.

Τοὺς λόγους τούτους ὁ Ὑψηλάντης, βασίμους ἐν μέρει εὐρών, διέταξεν, ἐξαγγελθείσης τότε καὶ τῆς ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου ἐξόδου τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, ἵνα ἀναβληθῇ ἢ εἰς Χίον ἐκστρατεία. Ἐν τῷ μετᾴξῳ καὶ οἱ Σάμιοι, πύκτου ἄλλης ἀπὸ ἀλλοτρίων μερίμνης, ἔστρεψαν τὴν ἑαυτῶν προσοχὴν πρὸς τὰ ἴδια καὶ ἀπεφάσισαν ἵνα ἐκστρατεύσωσιν ἐπὶ τὴν Νέαν Ἐφεσον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀλῶσαι καὶ καταστρέψαι τὸ αὐτόθι φρούριον, ὅπερ οἱ Τούρκοι ἠδύναντο ἐν παντὶ χρόνῳ νὰ μεταχειρίζωνται ὡς ὀρητήριον κατὰ τῆς Σάμου ἐπικίνδυνον.

Ἄλλ' ἐν ᾧ οἱ Σάμιοι ἠσχολοῦντο περὶ τὰς χρειώδεις εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην προπαρασκευάσας, ἀφίκετο εἰς Σάμον ὁ Χατζῆ Ἀντώνιος Βουρνιαῆς καὶ ἐπεκαλέσατο τὴν βοήθειαν αὐτῶν ὑπὲρ τῶν Χίων. Ἐγεννήθη δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐν τῷ χωρίῳ Παρπαριζῆ τῆς Χίου· λοχαγὸς δὲ διατελέσας ἐν τοῖς εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ Ναπολέοντος ἐν Αἰγύπτῳ εὐζωνικοῖς τάγμασι τῆς Ἀνατολῆς, συνέλαβε τὴν ιδέαν τοῦ νὰ ἐξεγείρῃ εἰς ἐπανάστασιν τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα κατὰ τῶν τυράννων αὐτῆς. Ὄθεν μεταβὰς εἰς Τρίπολιν ἐν ἀρχῇ Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1822, ἐπαρουσιάσεν πρὸς τὸν αὐτόθι τότε διατρίβοντα Δημήτριον Ὑψηλάντην καὶ ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ τὴν ἄδειαν καὶ τὰ μέσα πρὸς ἐπανάστασιν τῆς πατρίδος αὐτοῦ· ἐκεῖνος δέ, ἰδὼν αἴφνης ἄνδρα ἀναστήματος μᾶλλον μετρίου, εὐρωστον, ἠλιοκαῆ, μέλανας καὶ δασύτριχας ἔχοντα μύστακας, ὀφθαλμοὺς δὲ καὶ ὄφρῦς καστανοχρόους, φέροντα τὴν ἀρχαίαν τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας στολὴν καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν κρένος μετὰ τριχωτοῦ λοφίου καὶ μετὰ τριχρόου τῆς δημοκρατίας σήματος, ἐξέλαβεν αὐτὸν ὡς φιλέλληνα, ἐλθόντα ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ὅπως ὑπηρετήσῃ τῇ Ἑλλάδι καὶ παρέπεμψεν ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ αὐτοῦ Μαξίμου Ραῦβῶ. Ἄλλ' οὗτος, ἀκούσας τῶν προτάσεων τοῦ Βουρνιαῆ καὶ οὐδεμίαν θέλων νὰ ἀναδεχθῇ εὐθύνην, συνεβούλευσεν αὐτὸν νὰ ἀπευθυνθῇ πρὸς τὸν συμπολίτην αὐτοῦ Νεόφυτον τὸν Βάμβαν (1). Ὄθεν ὁ Βουρνιαῆς, μὴ εὐρών παρὰ τῷ Ὑψηλάντῃ ἢ ἠλπίζε συνδρομὴν, ἀπέβηθε κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐκ Τριπόλεως καὶ διεπεραιώθη εἰς Σάμον· αὐτόθι δ' ἐντυχὼν καὶ ἄλλοις Χίοις, ἐλθοῦσιν ἵνα ἐπικαλεσθῶσι τὴν ἐπικουρίαν τῶν Σαμίων, καὶ συμπράκτορας αὐτοὺς προσλαβὼν, ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν Λυκοῦργον, προτρέπων αὐτὸν ἵνα ἐκστρατεύσῃ ἐπὶ τοὺς ἐν Χίῳ Τούρκους. Πρὸς τὸν αὐτὸν δὲ σκοπὸν ἔγραψε τῷ Σαμίῳ

(1) M. Raybaud, Memoires sur la Grèce Tom I. Chap. XII.

ἀρχηγῶ καὶ τις ἐπίτροπος τῶν ἐν Χίῳ Μαστιχοχωρίων, Νικόλαος Συνεφιάς τοῦνομα, ἐκλιπαρῶν αὐτὸν ἵνα σπεύσῃ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Χίου, ἧς ὁ μὲν Χριστιανικὸς λαός, ἔλεγεν, ἅμα τῶν Σαμίων ἐπιφαινομένων, ἦτο ἔτοιμος ἵνα ἐπαναστῇ, οἱ δὲ Τοῦρκοι κάτοικοι, ὑπὸ πανικοῦ κατειλημμένοι φόβου, παρεσκευάζοντο ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν ἀπέναντι ἠπειρον (1).

Οὐδεμίαν ὁ Λυκοῦργος παρέσχε τὸ πρῶτον εἰς τὰς τῶν Χίων ἐκλιπαρήσεις προσοχὴν δι' ἄλλα τε καὶ διότι ἐμελέτα, καθ' ἃ προείπομεν, τὴν πρὸς ἄλωσιν τοῦ φρουρίου τῆς Νέας Ἐφέσου ἐκστρατείαν· ἀλλ' ἐκεῖνοι ἤρξαντο ἀναφανδὸν καταβοῶντες αὐτοῦ καὶ λέγοντες ὅτι, ἐν ᾧ ἠδύνατο νὰ σώσῃ τῆς δουλείας νῆσον Ἑλληνίδα καὶ βοηθήσῃ διὰ τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῆς τῇ ὅλῃ Ἑλλάδι, ἐκεῖνος χάριν ἀποκλειστικοῦ τῆς Σάμου συμφέροντος ἔδαπανᾷτο ἐφ' ἃ μὴ ἔδει. Πολλὰ δὲ ἄλλα τε ἔλεγεν καὶ ὅτι οἱ Χῖοι, ἔτοιμοι ἦδη, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἐπικουρίας τῶν Σαμίων, εἰς ἐπανάστασιν ὄντες καὶ ὑπονοίας πλείστας τοῖς Τοῦρκοις παρασχόντες, εἰς μέγιστον διετέλουν κίνδυνον, οὗ ὑπεύθυνον ἐνώπιόν τε Θεοῦ καὶ ἐνώπιον τοῦ ἔθνους καθίστων τὸν Λυκοῦργον. Οὕτως ἄρα παρενοχλούμενος ἀδιαλείπτως ὁ Λυκοῦργος καὶ φοβούμενος μὴ εἰς τι προσοχίῃσιν, ἠρώτησε τὸν Βουρνιαῖν εἰ ἔφερον ἐπιστολάς τοῦ Ὑψηλάντου, ἐκ Τριπόλεως ἄρτι ἀφικόμενος· ἐκεῖνος δὲ διεβεβαίωσε αὐτὸν ὅτι ὁ Ὑψηλάντης ἐνετείλατο μὲν προφορικῶς αὐτῷ ἵνα λαλήσῃ πρὸς τὸν Λυκοῦργον τὰ εἰκότα, ἔγραψε δὲ πρὸς τοὺς Ψαριανοὺς ὅπως ἐκπέμψωσι τὸν στόλον αὐτῶν εἰς Χίον. Ἄλλως δὲ διώμνυεν ὅτι οὐδέποτε αὐτὸς ἠδύνατο νὰ προβῇ εἰς παραπλησίας προτάσεις, ἄνευ ρητῆς ἀδείας τοῦ Ὑψηλάντου. Αἱ διαβεβαιώσεις λοιπὸν αὗται τοῦ Βουρνιαῖ, αἱ ἐκλιπαρήσεις τῶν τε ἐν Σάμῳ Χίων καὶ τῶν ἐν Χίῳ ὁμοφρόνων αὐτῶν, ἡ ἐπιστολὴ τοῦ ἐπιτρόπου τῶν Μαστιχοχωρίων καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου ὁ εὐλογος φόβος μὴ ἐνεκεν ραθυμίας αὐτοῦ, καθ' ἃ οἱ Χῖοι κατεκραύγαζον, προέλθη δεινόν τι εἰς τὴν Χίον, ἔπεισαν τὸν Λυκοῦργον νὰ ἀναστείλῃ τὴν ἐπὶ τὴν Νέαν Ἐφεσον ἐκστρατείαν καὶ λάβῃ ὑπὸ σκέψει τὰς τῶν Χίων παρακελεύσεις. Ψεύδονται ἄρα οἰκτρῶς οἱ γράψαντες ὅτι οἱ Σάμιοι ἐξέκαυσαν τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Χίων καὶ πρὸς ἐπανάστασιν παρώτρυναν αὐτούς (2), οἰκτρότερον δὲ διαστρέφει τὴν ἀλήθειαν

(1) Βλαστοῦ, Χιακὰ Τόμ. Β. σελ. 192.

(2) Memoires du colonel Voutier chap. VIII.—Finlay hist. of the Greek revolution T. I. p. 308.

καὶ ὁ Γερβίνος, μυθοπλαστῶν ὅτι οἱ Σάμιοι, δευτέραν φοβούμενοι ἐπιθεῖσιν τῶν Τούρκων κατ' αὐτῶν, ἐγωιστικῶς καὶ ἀπανθρώπως διανοήθησαν τὴν ἐπανάστασιν τῆς Χίου ἵνα κρατῶσι μεμερισμένας τὰς ἐχθρικές δυνάμεις καὶ οὕτω, τὴν ἰδίαν σωτηρίαν ἐπιδιώξαντες, ἐγένοντο παραίτιοι τῆς καταστροφῆς τῆς Χίου (1). Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀφηγήσεως καταδείκνυται ὅτι πολὺ πρὸ τοῦ 1822 οἱ Χῖοι διανοήθησαν καὶ ἐπιδίωξαν τὴν ἐπανάστασιν τῆς ἑαυτῶν πατρίδος, ὅτι οἴκοθεν οἱ Χῖοι ἐνήργησαν περὶ τούτου, μεταβάντες εἰς Τρίπολιν, ὅτι αὐτόκλητοι οἱ Χῖοι ἦλθον εἰς Σάμον, ἐπικαλεσόμενοι τὴν ἐπικουρίαν τῶν Σαμίων, ὅτι συνελόντι εἶπεν οὐχὶ οἱ Χῖοι ἐγένοντο θύματα τῆς φαυλότητος καὶ τοῦ ἐγωισμοῦ τῶν Σαμίων, ἀλλ' οἱ Σάμιοι ἐγένοντο θύματα τῆς ψευδοσύ- καὶ τῆς δολιότητος ἐκείνων.

Ἐν τούτοις πρὶν ἢ περὶ τοῦ πρακτέου ὀριστικῶς ὁ Λυκοῦργος ἀποφασίσῃ, ἐπεμψεν εἰς Χίον τὸν Δημήτριον Παπαντωνίου ἵνα ἰδίους ὀμμασιν ἀντιληφθῇ τῶν πραγμάτων, βολιδοσκοπήσῃ τὰ τῶν Χίων φρονήματα καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἴδῃ τὰς προπαρασκευὰς αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ ὁ Βουρνιαῆς δὲν ὤκνησε, τοῦτο μαθὼν, νὰ ἐπιστείλῃ κρυφίως πρὸς τοὺς ἐν Χίῳ ὁμόφρονας αὐτοῦ, ἐξαγγέλλων τὸν σκοπὸν τῆς ἐκείσε μεταβάσεως τοῦ Σαμίου ἀπεσταλμένου καὶ παροτρύνων αὐτοὺς ἵνα μηδενὸς φεισθῶσι μέσου ὅπως ἐκείνον πείσωσι περὶ τοῦ ἐπικρατοῦντος παρὰ πᾶσι φιλελευθέρου φρονήματος καὶ διὰ πομπωδῶν ὑποσχέσεων καὶ ἐπιδείξεων δελεάσωσιν. Ὅθεν ὅτε ὁ Δημήτριος Παπαντωνίου, διαπεραιωθείς εἰς Θυμιανή, εἶδε περὶ αὐτὸν συνωθουμένους πολυπληθεῖς φιλελευθέρους καὶ ἤκουσε τῶν ἀρειμανίων αὐτῶν λόγων, τότε ἐνέπεσεν εἰς τὴν σαγήνην καὶ, ἐπανακκίψας εἰς Σάμον, ἔσπευσε νὰ διακηρύξῃ ὅτι ἐπ' ἀληθείας οἱ Χῖοι μετὰ παλμῶν περιμένουσι τὴν πολυπόθητον τῆς ἐξεγέρσεως ὥραν, καθ' ἣν οὐ μόνον τὰ ταμεῖα αὐτῶν ἀφειδῶς ἤθελον ἀνοίξει, ἀλλὰ προθύμως καὶ τὴν ὑστάτην τοῦ αἵματος αὐτῶν ρανίδα ἤθελον χύσει. Συνεπεμαρτύρουν δὲ τοῖς λόγοις τούτοις καὶ γράμματα, ὑπὸ τῶν προεστώτων τῆς Χίου ἀποστελλόμενα, δι' ὧν ἐπανελάμβανον πρὸς τὸν Λυκοῦργον οἱ γράφοντες ὅτι ἡ ἐλάχιστη περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐκστρατείας βραδύτης ἤθελεν ἐπιφέρει ἀνυπολόγιστα δυστυχήμα-

---

(1) Γερβίνου, Ἱστορ. τῆς Ἐπανάστ. καὶ Ἀναγενν. τῆς Ἑλλάδος (μετάφρ. ἐκ τοῦ Γερμαν.) Τόμ. Α. σελ. 320.

τα. Τὰ γράμματα ταῦτα ἐσώζοντο μέχρι τοῦ 1834 παρὰ τῷ Λυκούργῳ· ὅτε δὲ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ πολιορκῶν τὴν Σάμον Ὀθωμανὸς στόλαρχος Χασάν βέης κατέλαβε τὸ φρούριον τοῦ Τηγανίου, τότε μετὰ τῶν ἄλλων πραγμάτων περιεσύναξε καὶ πάντα τὰ αὐτόθι εὐρισκόμενα ἔγγραφα τοῦ Λυκούργου, καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπέστειλεν, οὗ ἕνεκα δὲν δυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν καὶ τὰς λίαν ἐκφραστικὰς ἐπιστολάς ἐκεῖνας.

Πληροφορίαι καὶ διαβεβαιώσεις τοιαῦται εὐκολον ἦτο νὰ παραπεισῶσι καὶ τὸν δυσπιστότερον τῶν ἀνθρώπων ἐν ἐποχῇ μάλιστα, καθ' ἣν τὰ φρονήματα τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ἐξηρημένα καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς κοινῆς πατρίδος ἦτο ἐκείνου στρατηγοῦ, ἐκείνου στρατιώτου τὸ Ἰνδαλμα. Καὶ ἐν τούτοις ὁ Λυκούργος, προβλέπων τὰ μέλλοντα νὰ ἐπισυμβῶσιν ἐν τῇ περιπτώσει οἱ Χίοι δὲν ἐξεπλήρουν τὰς ἑαυτῶν ὑποσχέσεις, ἔπεμψε καὶ πάλιν ἀπεσταλμένους τὸν Μανουὴλ Σοφούλην καὶ τὸν Γεώργιον Χ. Ἀνδρέου εἰς Χίον ἵνα ἀκριδέστερον ἐρευνησῶσι τὰς διαθέσεις τῶν κατοίκων καὶ παραλάβωσιν τινὰς τῶν προκρίτων εἰς Σάμον ὅπως καὶ προφορικῶς ἀνακοινώσωσι τῷ Λυκούργῳ τὰ φρονήματα αὐτῶν. Ὅντως δὲ μετ' οὐ πολὺ ἐπανέκαμψαν εἰς Σάμον οἱ εἰς Χίον ἀποσταλέντες, συνοδευόμενοι ὑπὸ προκρίτων καὶ ἱερέων τινῶν, οἵτινες ἐνόρκως ἐβεβαίωσαν ὅτι ἡ πατρίς αὐτῶν διετέλει ἐπὶ τῶν ὅπλων, ἀπεκδεχομένη τὴν ἐκεῖσε μετὰ βίας τῶν Σαμίων, καὶ ὅτι τῶν εἰς πόλεμον δεόντων ὑπῆρχεν ἀφθονία ἐν Χίῳ.

Ὅτως ἄρα ὁ Λυκούργος παραπεισθεὶς, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἑκστρατείαν ἐκείνην, ἣ δὲ πρόσκλησις, ἣν ἀπήθυσεν τοῖς Σαμίοις ἵνα δράμωσι πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Χίου, εὔρε τούτους πάντας προθύμους· τέσσαρες δὲ περίπου χιλιάδες ἀνδρῶν ὑπὸ τοὺς τέσσαρας Χιλιάρχους Κωνσταντῖνον Λαχανᾶν, Κωνσταντῖνον Κονταξῆν, Σταμάτιον Γεωργιάδην καὶ Ἐμμανουὴλ Μελαγχροινόν, μετὰ δύο μεγάλων τηλεβόλων, ὧν τὸ ἐν μεγάλῃς ὀγκῆς ὠνομάζετο *Koifa gelia*, καὶ δέκα μικροτέρων ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σεβαστοῦ Γιαγᾶ, Κωνσταντῖνου Σαρηδημητρίου, Γεωργίου Βουζίκη, Μιχαὴλ Ἰκαρίου καὶ Γεωργίου Τζολοκάκη, συνῆλθον ἐν Βαθεῖ ἵνα μετὰσχῶσι τῆς ἐκστρατείας, αὐτοῦ τοῦ Λυκούργου τὴν ὑπερτάτην ἀρχηγίαν ἔχοντος. Πρὸς δὲ τοῖς, συνέστη καὶ σῶμα ἐξ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ἐπιλέκτων, ὅπερ ἐκλήθη *Ἱερός Λόχος*· διήρητο δὲ αὐτὸς εἰς δύο οὐλαμούς, ὧν τοῦ μὲν πρώτου ἡγήετο ὁ Ἰωάννης Διακογλίας, τοῦ δὲ δευτέρου ὁ Κυριακὸς Σταυράκης. Σύνμα

δὲ καὶ κλάδος ἰατρικὸς διωργανώθη, χάριν τῆς ὑγειονομικῆς τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ ὑπηρεσίας ὑπὸ ἀρχιάτρῳ Ἀλεξάνδρῳ Σπαγαρίνῃ, ἰατρῷ ἐν ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ναπολέοντος διατελέσαντι. Ἐξήκοντα δὲ πλοῖα Σαμιακὰ, Κάσσια καὶ Λήμνια ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἐμμανουὴλ Ἀγγελινίδου, τοῦ Ἰωάννου Μιχοῦλη Κασσίου καὶ τοῦ Ἐμμανουὴλ Τέρογλου ἐξ Αἴνου ἦσαν προωρισμένα ἵνα μεταφέρωσι τὸν στρατὸν ἐκεῖνον εἰς Χίον. Τοῖς δὲ Σαμίσις συνείποντο καὶ εἴκοσιν ἐπτὰ Ρουμελιῶται ὑπὸ ἀρειμάνιόν τινα διάκονον, Ἀγάπιον τοῦνομα, Τενέδιον δὲ τὴν πατρίδα.

Καθ' ὃν χρόνον ἐγένοντο αἱ πρὸς στρατολογίαν προπαρασκευαί, ὁ Λυκοῦργος, θέλων νὰ ἔχη ἀρκούσας μεθ' ἑαυτοῦ τροφὰς ὅπως μὴ κατὰ τι ἐπιβαρύνῃ τοὺς Χίους, ἀπέστειλεν εἰς τὴν ἀντικειμένην Ἀσιατικὴν παραλίαν σῶμα Σαμίων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Στεφάνου Στασινοῦ καὶ Δημητρίου Κουτζοδημητράκη ἵνα ἀρπύσωσιν ἀπὸ τῶν ἐκεῖ Τούρκων βόας καὶ πρόβατα. Ὅθεν ἐκεῖνοι, διαπερνωθέντες εἰς Ἀσίαν, εἰσώρμησαν εἰς τὴν Τουρκικὴν κωμόπολιν Μοναστηράκι καὶ παρέλαβον ἐκεῖθεν πολλοὺς βόας· προσβληθέντες δέ, ἐν ᾧ ἀπήγαγον αὐτοὺς, ὑπὸ πολυπληθῶν Τούρκων, ἐκ τῶν περιχώρων προσελθόντων, ἐπολέμησαν πρὸς αὐτοὺς ἀπεγνωσμένως καὶ μετὰ ἐξάωρον ἀγῶνα ὀπισθοδρομοῦντες ἐπανῆλθον εἰς τὰ πλοῖα αὐτῶν, τοὺς ἡμίσεις μόνον βόας διασώσαντες καὶ δύο ἀνδρας ἀποβαλόντες, τὸν Γεώργιον Τζηριώτην καὶ τὸν Γεώργιον Λουρῆν.

Πρὶν ἢ ἀπέλθῃ ἐκ τοῦ λιμένος Βαθέος ὁ ἀποβατικὸς ἐκεῖνος στρατός, ἐψάλλη ἐν τῷ αὐτόθι μητροπολιτικῷ ναῶ τοῦ ἁγίου Σπυριδῶνος, τελεταρχοῦντος τοῦ ἀρχιεπίσκοπου Κυρίλλου, δέησις ἐκτενής, μεθ' ἣν ὁ γεραρὸς καὶ εὐγλωττος ἀρχιμανδρίτης Μακρόβιος ἐξεφώνησε λόγον ἐνθουσιώδη καὶ τῇ περιστάσει ἐμπρέποντα. Ἦχούντων δὲ τῶν κωδῶνων πάντων τῶν ναῶν, λαοῦ τε πολλοῦ εὐφημοῦντος καὶ γυναικῶν καὶ παιδίων παραπορευομένων, ἐπεβιβάσθησαν οἱ ἐκστρατεύοντες τῇ ἐνάτῃ Μαρτίου, ἡμέρᾳ Πέμπτῃ τῆς ἐβδομάδος, πρὸς τὸ ἑσπέρας, ὁ μὲν Λυκοῦργος μετὰ τοῦ Ἱεροῦ Λόχου ἐπὶ τοῦ πλοίου τοῦ Ἰωάννου Μιχοῦλη Κασσίου, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πλοίων, ἄδοντες

**Ἐχε ῥγεία, γλυκεῖα πατρίδα
καὶ μὴ κλαίης καὶ θρηνηῖς
καὶ μὲ στέφανον τῆς δόξης
θέλεις πάλιν μάς ἰδεῖς,*

καὶ εἰς τὸ πέλαγος ἀναχθέντες, προσωρμίσθησαν τὴν νύκτα τῆς ἐπιούσης εἰς τὸν Μεγάλον Λιμένα τῆς Χίου. Ἀποβάσεως δὲ γενομένης ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου μέχρι τῆς δευτέρας πρὸ τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς ὥρας εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Κονταρίου, μεσημβρινοανατολικῶς τῆς πόλεως καὶ ἔλαττον ὥρας μακρὰν αὐτῆς, ὁ τῶν Σαμίων στρατὸς διηρέθη εἰς διόφορα ἀποσπᾶσματα καὶ, καταλαβὼν μετὰ τοῦ πυροβολικοῦ τὰς ἐπικαιροτέρας θέσεις, ἐστρατοπέδευεν αὐτόθι μέχρι τῆς πρωίας τῆς ἐπιούσης, ἡμέρας Σαββάτου καὶ ἐνδεκάτης τοῦ μηνὸς Μαρτίου.

Διοικητῆς Χίου ἦτο τότε Βαχῆτ πασᾶς ὁ ἐκ Βυζαντίου, ὅστις, διατελέσας πρότερον ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν, πρεσβευτῆς τῆς Τουρκίας πρὸς Ναπολέοντι τῷ Α΄. καὶ ἀλληλοδιαδόχως διευθυντῆς τῶν αὐτοκρατορικῶν ναυπηγείων, διοικητῆς Ἀτταλείας καὶ διοικητῆς Μύγλας τῆς ἐν Καρίᾳ, εἶχεν ἐπὶ τέλους μοίρα κακῆ διορισθῆ διοικητῆς καὶ τῆς Χίου· ἦτο δὲ ὁ Βαχῆτ ἀκόλαστος καὶ αἰμοχαρῆς, ἐρυθροῦν ἔχων τὸ πρόσωπον, μελαίνας τὰς παρειάς, σπινθηρακίζοντα καὶ μικρὰ τὰ ὄμματα καὶ γρυπὴν τὴν ρίνα (1). Γινώσκων ἐκ φήμης οὗτος τὴν μελετωμένην ἀπόβασιν τῶν Σαμίων, εἶχε καταστήσει τοὺς δημογέροντας τῆς Χίου ὑπευθύνους διὰ τὴν τήρησιν τῆς κοινῆς ἡσυχίας καὶ, ἵνα ἐξασφαλισθῆ κατὰ πάσης ἀνταρτικῆς ἀποπειρας, ἠτήσατο καὶ ἔλαβεν ὁμήρους ἐκ τῶν προκρίτων· τοσοῦτο δὲ μίσος ἤσθλινετο πρὸς τοὺς Σαμίους ὁ αἰμοχαρῆς ἐκεῖνος σατράπης, ὥστε, συλλαβὼν τινὰς αὐτῶν, ἔναγχος εἰς Χίον χάριν ἐμπορικῶν συμφερόντων διαπεραιωθέντας, ἐφόνευσεν ἀνικρῶς. Σύναμα δὲ μαθὼν ὅτι ὀκτωκαίδεκα Σάμιοι, ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα, εἶχον διὰ τὸ ἀντίπνοον τοῦ ἀνέμου ἀποβιβάσθῃ εἰς τὸ πρὸς βορρᾶν τῆς νήσου χωρίον Πέραμα, ἐπεμψε παραχρῆμα ὀπίτας ἵνα συλλάβωσιν αὐτούς· πλὴν ἀλλ' ἐκεῖνοι, μαθόντες ἐγκαίρως τοῦτο, ἐκρύβησαν ἐν σπηλαίοις καὶ οὕτως ἀπέφυγον τὴν σκληρὰν τύχην, ἣτις ἐπεφυλάχασετο αὐτοῖς. Ἐν τούτοις ὁ Βαχῆτ πασᾶς, προσκαλεσάμενος παρ' ἑαυτῷ τοὺς δημογέροντας, ἀπήτησε μετ' ἀπειλῶν παρ' αὐτῶν τὴν εὔρεσιν τῶν κεκρυμμένων Σαμίων· οἱ δὲ, διώριταν τριμελῆ ἐπιτροπείαν ἵνα προβῆ εἰς τὰς πρὸς ἐξιχνίασιν αὐτῶν ἐρεῦνας. Πληροφορηθεῖσα δὲ ἡ ἐπιτροπεία ὅτι οἱ ζητούμενοι ἐκρύπτοντο ἐν σπηλαίῳ τινὶ τῆς Βολισσοῦ, κατηυθύνετο ἐκεῖσε, ὅτε ἐξηγγέλθη τοῖς ἐν Χίῳ ἢ εἰς τὸν Μεγάλον Λιμένα προσόρμισις τῶν Σαμιακῶν πλοίων.

(1) G. Swan, Journal of a Voyage up the Mediterranean Vol. I. p. 162.

Ἐμμενον ἤδη οἱ Σάμιοι ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Κονταρίου ἐστρατοπεδεύμενοι, ὅτε, μῆπω τοῦ ἡλίου ἀνατείλαντος, ἠκούσθησαν κυμβαλισμοὶ καὶ ἐθεάθησαν πολυάριθμοι πεζοὶ καὶ ἵππῆς, ἐρχόμενοι ἐκ τοῦ μέρους τοῦ Κάμπου πρὸς αὐτούς. Ἐπειδὴ δ' ἕνεκα τῆς πρωινῆς ὥρας καὶ τῆς ἀποστάσεως ὁ Λυκοῦργος δὲν ἠδύνατο νὰ διακρίνη ἂν οἱ ἐρχόμενοι ἦσαν φίλοι ἢ ἐχθροί, ἐπεμψε τὸν Χιλιάρχον Σταμάτιον Γεωργιάδην μετὰ τετρακοσίων ἀνδρῶν καὶ τριῶν τηλεβύλων πρὸς τὸ δυσμικὸν μέρος, κατὰ τὸ Βασιλιόνικον, ἵνα καταλάβῃ τὰς ἐπικαίρους θέσεις καὶ ἐμποδίσῃ πᾶσαν ἐκ τῶν πλαγίων ἐπίθεσιν. Ἰδόντες τὸ κίνημα τοῦτο οἱ ἐπερχόμενοι, ἀνέπτυξαν τὰς ἑαυτῶν τάξεις καὶ τότε οἱ Σάμιοι, πεισθέντες ὅτι ἐκείνοι εἶναι ἐχθροί, παρετάχθησαν εἰς μάχην. Πλησιασάντων δὲ τῶν Τούρκων, ἤρξατο αὕτη καὶ ἐπὶ δύο ὥρας διήρκει πεισματώδης καὶ ἀμφίροπος, τῶν μὲν Τούρκων ἀγωνιζομένων ἵνα ρίψωσι τοὺς Σαμίους εἰς τὴν θάλασσαν, αὐτῶν δὲ γενναίως ἀντικρουόντων τοὺς ἐχθρούς· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πυροβολικὸν προὔξενει μεγάλην φθορὰν εἰς τοὺς Τούρκους, πλοῖον δέ τι, πλησιάσαν ὅσον ἠδύνατο περισσότερον εἰς τὴν ξηρὰν, ἤρξατο σφαιροβολοῦν αὐτούς καὶ ἐκ τῶν πλαγίων, οὗτοι, δειλιάσαντες, ἐτρέπησαν εἰς ἐσπευσμένην φυγὴν. Διεκρίθησαν δὲ κατὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ Σταμάτιος Ἀλέξης καὶ ὁ Γεώργιος Ἀράπης, οἵτινες, προπορευόμενοι τῶν ἄλλων μαχητῶν, κατεδίωκον τοὺς ἐχθρούς· σφαῖρας δὲ πυροβόλου προσβαλούσης τὸν τελευταῖον τοῦτον κατὰ τὴν ὀσφῦν καὶ χαμαὶ ριψάσης, ὁ Σταμάτιος Ἀλέξης, ἀρπάσας αὐτὸν ἐπὶ τῶν βραχιόνων καὶ μετακομίσας εἰς μέρος ἀκίνδυνον, ἐπανῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὰς τάξεις αὐτοῦ καὶ ἐξηκολούθησε μαχόμενος. Τῶν δὲ ἐχθρῶν εἰς φυγὴν τραπέντων, δεύτερον ἀπόσπασμα Σαμίων ὑπὸ τὸν Χιλιάρχον Κωνσταντῖνον Λαχανᾶν ὤρμησε πρὸς καταδίωξιν τῶν φευγόντων, οἵτινες ὅμως, ὀχυρὰς καταλαβόντες θέσεις, ἀπηλπισμένως ἐμάχοντο πρὸς τοὺς Σαμίους· πλὴν ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐκβληθέντες τῶν θέσεων αὐτῶν, ἤρξαντο ὀπισθοχωροῦντες καὶ, εὐζωνικῶς μαχόμενοι, διηυθύνθησαν πρὸς τὴν πόλιν, ἐνώπιον τῆς ὁποίας συγκεντρωθέντες, ἐπανελάβον τὸν ἀγῶνα, ἰδίως ἵνα ἐμποδίσωσι τὴν εἴσοδον εἰς τοὺς ἐναντίους. Ὅθεν ἡ μάχη ἐκραταιώθη καὶ, ἑκατέρων μετὰ μεγίστης ἀνδρείας πολεμησάντων, οἱ μὲν Τούρκοι, ἰδόντες ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἀποκρούσωσι τοὺς διώκοντας αὐτούς, ἐσάλπισαν τὸ ἀνακλητήριον καὶ εἰσῆλθον κατησχυμένοι ἐν τῷ φρουρίῳ, οἱ δὲ Σάμιοι ἐγένοντο ἐν τέλει περὶ τὴν τετάρτην τῆς ἡμέρας ὥραν κύριοι τῆς πόλε-

ως, εἰς ἣν καὶ εἰσῆλθον ἐν ἀγαλλιάσει πολλῇ καὶ ἐν ἄσμασι θριάμβου. Καὶ ἐξ αὐτῶν μὲν ἐφονεύθησαν ὁ ἀτρόμητος ἡγέτης τοῦ πρώτου οὐλαμοῦ τοῦ Ἱεροῦ Λόχου Ἰωάννης Διακοηλίας ἐντὸς τῆς οἰκίας τοῦ Μουσελίμου, εἰς ἣν εἰσώρμησεν ὅπως ἀποδιώξῃ ἐχθρούς τινας, ἐντὸς αὐτῆς κλεισθέντας καὶ ἐκ τῶν θυρίδων μετ' ἀπογνώσεως μαχομένους, ὁ Μανουὴλ Καφετζιδάκης καὶ ὁ Δημήτριος Χ. Μανουὴλ, ἀμφότεροι ἐκ Βαθείος, ὁ Δημήτριος Ἀνεμοδουρᾶς καὶ ὁ Γεώργιος Χ. Νικολάου ἐκ Καρλοβασίων καὶ ὁ Ἰωάννης Θράβαλος ἐκ Μαραθοκάμπου, ἐπληγώθησαν δὲ ὡσεὶ δώδεκα, ἐν οἷς ἦν ὁ τε Χιλίαρχος Κωνσταντῖνος Λαχανᾶς, τραυματισθεὶς κατὰ τὸ μέτωπον, καὶ ὁ γενναῖος Ὑποχιλίαρχος Δημήτριος Φράγκος, ὅστις μετὰ τὴν ἐκ Χίου ἀναχώρησιν τῶν Σαμίων, θεραπευόμενος ἐν τῷ νοσοκομείῳ, ἐσφάγη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τῶν δὲ ἐχθρῶν ἡ ζημία ὑπολογίζεται μεγάλη, φονευθέντος καὶ τοῦ ταμῆα τοῦ διοικητοῦ, οὗ ὁ ἵππος περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ φονεύσαντος αὐτὸν Κωνσταντῖνου Σταμούλου, τὸ δὲ πολυτελές αὐτοῦ ἐπίπριον καὶ τὰ ἀργυρόχρυσα φάλαρα σώζονται μέχρι τῆς σήμερον παρὰ τοῖς τέκνοις ἐκείνου.

Κατακλεισθέντων τῶν Τούρκων ἐν τῷ φρουρίῳ, οἱ διώκοντες αὐτοὺς κατηθύνθησαν πρὸς τὸν πύργον τοῦ Καπαμαλῆ, ἔνθα ἔμειναν ἐπὶ τινὰς ὥρας, τὸ μὲν ἔν' ἀναπαυθῶσι, τὸ δὲ ἵνα κατασκευάσωσιν ὀχυρώματα. Ἐν τῷ μεταξύ δὲ ὁ Χιλίαρχος Σταμάτιος Γεωργιάδης διετάχθη νὰ καταλάβῃ μετὰ δύο τηλεβόλων καὶ ἰσχυροῦ ἀποσπάσματος τὴν Τουρλωτὴν, ἧς ἡ θέσις ἦτο προσפורωτάτη τοῖς Σαμίοις· μόλις δὲ αὐτῶν ἐμφανισθέντων, οἱ κατέχοντες τὴν Τουρλωτὴν ὡσεὶ τετρακόσιοι Τούρκοι κατέλιπον ἀμαχητὶ ταύτην, διότι τοὺς συστρατιώτας ἰδόντες πρὸς τὸ φρούριον καταδιωχθέντας, ἐφοβήθησαν μὴ βραδύναντες μείνωσιν ἐκτὸς αὐτοῦ καὶ εὐρεθῶσιν οὕτω μεταξύ δύο πυρῶν. Περιῆλθον δὲ μετὰ τῆς Τουρλωτῆς εἰς τοὺς Σαμίους μία τε σημαία καὶ τινὰ ὄπλα τῶν ἐχθρῶν. Καταληφθέντος δὲ ὑπὸ τοῦ Χιλίαρχου Ἐμμανουὴλ Μελαγχροῖνου καὶ τοῦ τελωνεῖου, ἔξωθεν τοῦ ὀποίου καὶ ἐπληγώθη οὗτος ἐλαφρῶς ὑπὸ σφαίρας ἐχθρικῆς, καὶ τεθέντων ἐν αὐτῷ δύο τηλεβόλων, ἤρξατο ἐκ τε τῆς Τουρλωτῆς καὶ ἐκ τοῦ τελωνεῖου ἀδιάλειπτος κατὰ τοῦ φρουρίου κανονοβολισμός· διεκρίνοντο δὲ μεταξύ τῶν ἐπιτηδείων σκοπευτῶν ὁ Γεώργιος Κακλούδης, ὅστις διὰ τοῦ πυροβόλου αὐτοῦ πάντα ἐχθρόν, ἐπὶ τῶν ἐπὶ πλάξεων τοῦ φρουρίου μόλις ἐπιφαινόμενον, εἰς τὰ κελαινὰ τοῦ ἄδου δώματα στιγμιαίως ἐξαπέστειλε, καὶ ὁ Ἀντώνιος Μαργαρίτης καὶ Ἀνδρέας Ἀποστόλου, οὔτινες, ἀπὸ

τινος μιναρὲ πυροβολοῦντες, νεκρούς κατέρριπτον τοὺς τολμῶντας ἐπὶ τὰ τείχη τοῦ φρουρίου εἴτε πρὸς ἐπίδειξιν εἴτε πρὸς πυροβολισμὸν νὰ ἀνέλθωσιν. Ὅθεν καὶ οἱ ἐν αὐτῷ, ἐξασφαλίσαντες νύκτωρ διὰ κοφίνων ἐμπεπλησμένων χοὸς τὰς ἐπάλλξεις καὶ ὀπισθεν αὐτῶν κρυπτόμενοι, ἀνταπέδιδον τοὺς πυροβολισμοὺς κατὰ τῶν ἐν τῇ Τουρλωτῇ, καὶ σφαῖρα ριφθεῖσα παρ' αὐτῶν ἐκρήμνισε τὸν ἰστόν τῆς Σαμιακῆς σημαίας, ὅστις ὅμως ἐν τάχει καὶ πάλιν ἀνεστηλώθη.

Τῇ ἐπιούσῃ, δωδεκάτῃ Μαρτίου, οἱ Τούρκοι ἐποίησαν ἔξοδον ἐκ τοῦ φρουρίου, ἐπέστρεψαν ὅμως ἐν αὐτῷ κατησχυμένοι, ἀφ' οὗ ἀπώλεσαν ἐξήκοντά που ἀνδρας· οἱ δὲ Σάμιοι ἠσχολήθησαν περὶ τὴν ἀνέγερσιν ὀχυρωμάτων, ἅτινα ἐπερατώθησαν τὴν δεκάτην τετάρτην, πολλάκις μὲν τοῦ ἐχθροῦ ἀποπειραθέντος νὰ παρεμποδίσῃ τὰς ἐργασίας αὐτῶν, πάντοτε δὲ ἀποκρουσθέντος. Τοσοῦτο δὲ θάρρος εἶχον λάβει οἱ Σάμιοι, ὥστε εἰς αὐτῶν, Κωνσταντῖνος Λαρδοπαναγιώτης τοῦνομα, τουρκικοῦ τινος πλοιαρίου προσορμιζομένου ὑπὸ τὸ φρούριον, πεσῶν ἐν ὄρα νυκτὸς εἰς τὴν θάλασσαν, ἤλθε κολυμβῶν πρὸς αὐτὸ καί, λύσας τὰ πρυμνήσια τοῦ πλοιαρίου, τῶν ἐν αὐτῷ τριῶν Τούρκων ναυτῶν βαθέως κοιωμένων, ἐρυμούλκησε κολυμβῶν αὐτὸ πρὸς τὴν ἀπέναντι τοῦ φρουρίου παραλίαν, ἔνθα παρέμενον οἱ Σάμιοι, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τότε σκάφος καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ ἀμερίμνως καθεύδοντας Τούρκους. ἤρξαντο ἄρα οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ ἀπελπιζόμενοι, ἐφ' ὅσον καὶ ὁ Ἐμμανουὴλ Ἀγγελινίδης, ἀποβάς ἐκ τοῦ πλοίου αὐτοῦ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ καταλαβὼν τὸν κατέναντι τοῦ φρουρίου πύργον τοῦ Ροδοκανάκη, ἐπέτυχεν ἐν' ἀποκόψῃ τὸ εἰς τὸ φρούριον διοχετευόμενον ὕδωρ· ὅθεν καὶ ὅτε ὁ Λυκοῦργος προέτεινε τοῖς Ὀθωμανοῖς τὴν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν παράδοσιν, θλίψις καιρία καὶ ἀπύγνωσις κατέλαβεν αὐτοὺς καὶ πολλοὶ ἦσαν οἱ τὸν διοικητὴν προτρέποντες ἵνα ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς πολιορκητάς.

Ἐξηκολούθουν οὕτως αἱ πολεμικαὶ ἐργασίαι, καὶ ὁ ἀποβατικὸς τῶν Σαμίων στρατὸς ἤρξατο προαλειφόμενος εἰς τὴν ἐκπόρθησιν τοῦ φρουρίου· ἀλλ' ἀντὶ συμμάχων καὶ ἀντιληπτῶρων, ὅπως οὗτος ἐνόμιζε τοὺς Χίους, εὔρε μόνον θεατὰς περιέρχους καὶ περιτρόμους διὰ τὰ γιγνόμενα, πάνυ δὲ ὀλίγους, καὶ αὐτοὺς ἀόπλους καὶ τῶν πάντων στερουμένους, τοὺς οὐχὶ ἐν' ἐπῶν πτεροέντων, ἀλλὰ δι' ἔργων ποθοῦντας ἵνα συνδράμωσι πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος αὐτῶν. Οἱ πλείστοι τῶν εὐπόρων ἀπηχθαίνοντ τὴν ἐλευθερίαν, διότι ἐν ταῖς ἀριστοκρατικαῖς

αὐτῶν ἔξεισι καὶ φρονήμασι δὲν ἐπεθύμουν νὰ συγχρωτισθῶσι μετὰ τοῦ ὄχλου καὶ ἴδωσιν ἀνερχομένους εἰς ἀξιώματα, τῷ δικαίωματι τῆς τῶν πάντων ἰσότητος, τῷ ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ ἀπαντῶντι, τοὺς μὴ ἐπὶ κεφαλῇ φέροντας ὡς εὐγενείας γνώρισμα τὰ βαρελοειδῆ καλπᾶκια. Οἱ δὲ λοιποὶ οὐδεμίαν ἔδειξαν πρὸς τοὺς Σαμίους συμπάθειαν, διότι ἐν δουλείᾳ καὶ γεννηθέντες καὶ ἐκτραφέντες καὶ ζήσαντες δὲν ἠδύναντο νὰ πιστεύσωσιν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἠθελόν ποτε κατισχύσει τῶν Τούρκων· ἄρα ἀσφαλέςτερον καὶ συμφορώτερον ἠύρισκον εἰς οὐδεμίαν μὲν πρὸς τοὺς ἀπονενοημένους ἐπαναστάτας συνάφειαν νὰ ἔλθωσι, περιποιηθῶσι δὲ τοὺς Τούρκους καὶ ὑπὸ τῇ αἰγίδι τῆς πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως αὐτῶν διαφύγωσι πάντα κίνδυνον καὶ πᾶσαν καταδίωξιν. Ταῦτα ἐκ πρώτης ὄψεως ἐνεποίησαν τῷ Λυκούργῳ τὴν οἰκτροτέραν ἐντύπωσιν· ἵνα ὁμως μεταβᾶλη τὰς τοιαύτας τῶν Χίων σκέψεις, ὧν ἐνεφοροῦντο πρωτίστως οἱ δημογέροντες, καὶ δείξῃ αὐτοῖς ὅτι τὰ πάντα γίνονται ἐν τάξει, μεταβᾶς τῇ δεκάτῃ τετάρτῃ Μαρτίου ἐκ τοῦ στρατοπεδαρχείου εἰς τὴν πόλιν, διώρισεν ἀντὶ τῶν τέως ὑπαρχόντων δημογερόντων Ἐφόρους τῆς Κοινότητος διὰ τῆς ἐπομένης διαταγῆς.

Δυνάμει τῆς δοθείσης μοι ἐξουσίας παρὰ τοῦ πληρεξουσίου τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου Δημητρίου Ὑψηλάρτου, διορίζω καὶ ἀποκαθιστῶ Ἐφόρους γενικοὺς τῆς Κοινότητος τῆς νήσου Χίου τὸν Κ. Κουζῆν Βοῦρον, τὸν Κ. Παρτελῆν Ζερβουδάκη, τὸν Κ. Νικόλαον Φραγκοῦλην Παλλάκη, τὸν Κ. Πολυχρόνην Διαματάρην καὶ τὸν Κ. Στέφανον Γιαννοῦτζον διὰ τὰ ἐφορεύωσι καὶ διοικῶσι τακτικῶς ὅλην τὴν πατρίδα ταύτην, θεωροῦντες τὰς κοινὰς ὑποθέσεις καὶ διαφοράς τῶν πατριωτῶν κατὰ τοὺς νόμους καὶ πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες τὴν κοινὴν εἰρήνην, ὁμόνοιαν, ἐνταξίαν καὶ ἀσφάλειαν τῆς πατρίδος τῶν. Διὰ δὲ τὴν σύστασιν καὶ ἀδιάσειστον ὑπομονὴν καὶ στερέωσιν τῶν κοινωφελῶν τούτων καλῶν, ὑποχρεοῦνται ν' ἀκολουθῶσιν ἀπαραβάτως τὰς ὁποιασδήποτε κατὰ καιροὺς διαταγὰς μου. Ὅθεν τοῖς ἐδόθη τὸ παρὸν ἡμέτερον ἐφορικὸν γράμμα εἰς ἔνδειξιν.

Χίω αὐαβ! Μαρτίου 18'. ἔτει 6'. τῆς ἐλευθερίας.

*Ὁ ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων
Λογοθέτης Λυκούργος.*

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὁ Λυκούργος ἠλπισεν ὅτι ἠθελε ρυθμισθῆ ἢ

κατάστασις τῆς Χίου οὕτως, ὥστε τῶν τε πολιτικῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων περὶ ἓν στρεφομένον κέντρον, ἤθελε δοθῆ μὲν περισσοτέρα ὠθησις εἰς τὰς πολεμικὰς ἐργασίας, ἤθελε δ' ἐπιτευχθῆ ἡ ἐλευθερία τῆς Χίου. Μὴ ἄρκεσθεις δὲ εἰς τοῦτο καὶ μόνον ὁ Λυκούργος, ἔπεμψε τὸν μὲν Γεώργιον Καραγιαννίδην μετὰ τοῦ πλοίου τοῦ Μιχαὴλ Καστανιά εἰς Ἴκαρον ἵνα μεταφέρῃ ἐκεῖθεν στρατιώτας, τὸν δὲ Κωνσταντῖνον Ράμφον καὶ τὸν Γεώργιον Γλαράκην ἐπιτρόπους πρὸς τὴν ἐν Κορίνθῳ κυβέρνησιν ἵνα ζητήσωσι παρ' αὐτῆς πολεμεφῶδια καὶ ἐπικουρίας. Ἡ κυβέρνησις, καίτοι ὑπὸ πολλῶν πιεζομένη ἀναγκῶν, προθύμως ἔσπευσε νὰ βοηθήσῃ τῇ Χίῳ· ὅθεν καὶ διέταξεν εἰς αὐτὴν νὰ μεταδῶσιν ὡς διοργανωταὶ μὲν ὁ Γουβερνάντης μετὰ τοῦ Ράμφου, Φασσίου, Καρισσῶνος καὶ Μάχη, ὡς πυρποληταὶ δὲ ὁ Βερνάρδος καὶ Ραῦμόνδος, ὡς μηχανικός δὲ ὁ Δαλωνᾶς, ἀπέστειλε δὲ καὶ ἐβδομήκοντα περίπου πυροβολιστὰς μετὰ δύο βομβιστῆρων καὶ διακοσίων πενήκοντα βομβῶν πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν πολιορκούντων τὸ φρούριον (1)· ἀλλὰ μέχρις οὗ αἱ ἐπικουρίαι αὗται φθάσωσιν, ἡ Χίος εἶχεν ἤδη πέσει. Σύναμα δὲ οἱ Ἐφοροὶ, προτροπῇ τοῦ Λυκούργου, ἔγραψαν πρὸς τὴν Βουλὴν τῆς παρακειμένης νήσου τῶν Ψαρῶν, ζητοῦντες ἐπικουρίας· ἡ δὲ Βουλὴ ἐκείνη ἐν τάχει ἔπεμψε πρὸς τοὺς Χίους χιλίας ἐβδομήκοντα πέντε ὀκάδας πυρίτιδος, ἐννέα κιβώτια πυριτοβολῶν, τρισχιλίας πυρίτιδας λίθους καὶ τέσσαρας δεσμίδας χάρτου, πρὸς δὲ τοῖς ἐπικουρίαν ἕξ πλοίων καὶ ἑκκαίδεκα λιθυρνίδων, αἵτινες ἐνήργησαν τὸν διὰ θαλάσσης ἀποκλεισμόν (2). Ἐπεμψαν δὲ οἱ Ἐφοροὶ καὶ πρὸς τὰς δύο ἐτέρας νήσους, τὴν Ὑδραν καὶ τὰς Σπέτζας, τὴν ἐπομένην ἐπιστολήν, δι' ἧς ἐξελιπάρουν τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν.

Ζήτω ἡ ἐλευθερία!

Κόριοι ὁμογενεῖς καὶ ἀδελφοὶ χαιρετε.

Πολλὰ καὶ ἄφρευκτα περιστατικὰ ἐμπόδιζον ἐν ἤδη ἔτος τὴν πατρίδα μας ἀπὸ τοῦ νὰ λάβῃ τὰ ὄπλα κατὰ τῆς τυραννίας καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ παράδειγμά σας καὶ ἐκεῖνο τῶν ἄλλων τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Τοῦτο δὲν προήρχετο ἀπὸ ἑλλειψιν πατριωτισμοῦ, ἐπειδὴ ἡ

---

(1) Ἀρχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας Τόμ. Α. σελ. 405.

(2) Νικοδήμου, Ὑπόμνημα τῆς νήσου Ψαρῶν Τόμ. Α. σελ. 148.

φιλογενοῦσάντων ἀρχαῖα ἀπεδείχθη καὶ ἐμπράκτως μὲ τὴν σύστασιν τῶν σχολείων μας, τῆς βιβλιοθήκης μας, τῆς τυπογραφίας μας καὶ τῶν πολυδαπάνων καὶ παρτοδαπῶν πειραμάτων, ἅτινα ἀφωροῦσαν καὶ ἀπέβλεπον πρὸς τὸν γενικὸν φωτισμὸν τοῦ γένους μας, ἵνα μὲ τοῦ φωτισμοῦ τὸ μέσον ἀπολάβῃ ἡ τὴν ποθητὴν του ἐλευθερίαν, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα ἐδρῖσκειται ἐγκεχαραγμένον εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας μας ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων. Δὲν προήρχετο, λέγομεν, ἀπὸ ἔλλειψιν φιλελευθερίας καὶ φιλογενοῦσας· ἐζητούσαμεν ὅμως γὰρ μᾶς παρουσιασθῆ εἰς τοῦτο ἀρμόδιος ἐνκαιρία διὰ γὰρ μὴ χάσωμεν ἐν μέγα πλῆθος ἀδελφῶν, συγγενῶν καὶ συμπατριωτῶν μας, οἵτινες ἦσαν καὶ εἶναι ἀκόμῃ μέρος διεσπαρμένον εἰς τοὺς Τουρκικοὺς τόπους, καὶ διὰ γὰρ μὴ χαθοῦν καὶ σφετερισθοῦν ἐξ ὀλοκλήρου τὰ ἐκτεταμένα εἰς αὐτὴν ἰντερῆσα μας. Ἡ ἀδυναμία πρὸς τούτοις ἡμῶν, ἐδρῖσκομένων μεταξὺ τῶν αἰμοβόρων λύκων Ὀθωμανῶν, γένους μὲ βασιλείου καὶ μὲ ὄλα τὰ ἀναγκαῖα μέσα, καὶ ἡμεῖς ἀπρομήθεντοι ἀπὸ ὄλα, μᾶς ἐμπόδιζον τὴν προθυμίαν. Ἡ θεία Πρόνοια τέλος πάντων ἠνδρόκησε καὶ ἔνευσε εἰς τὴν καρδίαν μερικῶν συμπατριωτῶν μας καὶ, συνενωθέντες μετὰ τῶν γειτόνων μας Σαμίων, ἦλθον ἐνταῦθα καὶ ἐξεβαρκαρίσθησαν ἕως τρεῖς χιλιάδες ὁμογενεῖς κατὰ τὴν ἐνδεκάτην τρέχοντος καὶ ἔκαμε τοὺς ἄλλους τόσους ἐδρῖσκομένους ἐδῶ Ἀγαρηνοὺς γὰρ κλεισθῶσιν εἰς τὸ κάστρον, τὸ ὁποῖον ἐδρῖσκειται καλὰ ἀρματωμένον ἀπὸ πολεμικὰ ἐφόδια καὶ φαγώσιμα. Ἠρχίσασμεν ὅμως τὴν πολιορκίαν του, μὲ ὄλον ὁποῦ αἱ περὶ τούτου ἐτοιμασίαι μᾶς ἔλειπον· ἐγράψαμεν δὲ τῶν γειτόνων μας συναδέλφων Φαριανῶν καὶ εὐθὺς μᾶς ἐστῆντρεξαν μὲ τὴν βοήθειάν των, στέλλοιτές μας ἐξ καράβιάν των καὶ μερικὰ μπαρούτια. Ἐκρίναμεν λοιπὸν εὐλογον γὰρ εἰδοποιήσωμεν ταύτην μας τὴν ἀνάγκην καὶ πρὸς ὑμᾶς, βέβαιοι ὄντες ὅτι θέλετε μᾶς συντρέξει μὲ τὴν χαρακτηριστικὴν σας γενναιότητα καὶ γὰρ συμμαχήσητε μεθ' ἡμῶν κατὰ τῆς βαρβαρικῆς τυραννίδος, κατὰ τῶν κοινῶν ἡμῶν ἐχθρῶν καὶ τῆς θρησκείας ἡμῶν. Ἡ πατρὶς ὁμοφώνως ἀρεκήρῳξεν ἐλευθερίαν ἢ θάνατον. Βοηθήσατέ μας λοιπὸν, παρακαλοῦμεν, διὰ τὴν τιμὴν τοῦ γένους καὶ διὰ τὴν λύτρωσιν τῆς καλῆς σας Χίου. Μὴ παραβλέψητε τὸ ζήτημά μας, ἐπειδὴ καὶ ἐδρῖσκοιται εἰς κίνδυνον τόσαι χιλιάδες ψυχὰι ὁμογενῶν καὶ συναδέλφων σας, ἂν δὲν μᾶς βοηθήσητε εἰς ὃ τι δύνασθε, ὡς ἐδρῖσκομένους ἀπὸ ὄλα ἐλλειπείας, ἀπὸ ἄρματα, ἀπὸ μπαρούτια, ἀπὸ

καρόνια διὰ πολιορκίαν καὶ τὸ χείριστον ἀπὸ ζωοτροφίας. Τρέφομεν χρηστὰς ἐλπίδας ὅτι θέλομεν εἰσακουσθῆ διὰ τὰ συντρέξετε τὴν συντήρησίν μας καὶ μὲ τοιαύτην ἀπαρδοχήν, σὰς ἀδελφικοασπαζόμεθα μένοντες.

Τῆ 16 Μαρτίου ἐν ἔτει θ'. τῆς ἐλευθερίας.

Οἱ Ἐφοροὶ τῆς γῆσου Χίου.

Ἐν ᾧ αἱ πολεμικαὶ ἐργασίαι ἔβαινον καλῶς καὶ οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ Τούρκοι, ἐν ἀμηχανίᾳ διατελοῦντες, ἐπὶ τὴν ἐξ ὕψους μόνον ἤλπιζον ἀντίληψιν, ἢ ἐπύρατος φιλαρχία καὶ ἢ καταστρεπτικὴ δοξομανία ἤρξαντο ἐπισκοτιζοῦσαι τὸν νοῦν τοῦ Βουρνιαῖ καὶ τινων ὁμοπολιτῶν αὐτοῦ. Μετὰ ζηλοτυπίας ἔβλεπον οὗτοι ἐλθόντας εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα ὀλιγαρίθμους Σαμίους, πολιορκήσαντας τοὺς Τούρκους καὶ γινομένους οὕτως αἰτίους τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Χίου. Ἡ θρασύδειλος αὐτῶν φιλοδοξία δὲν ἐπέτρεπεν αὐτοῖς νὰ φαίνωνται οἷονεὶ προστατευόμενοι ὑπὸ τῶν Σαμίων, ἰδίᾳ δὲ ὁ Βουρνιαῖς ὑπελάμβανεν ἀτιμᾶζον αὐτὸν τὸ δευτερεῦον πρόσωπον, ὅπερ παρίστα. Πῶς! ἐσκέπτετο ἀφρόνως, εἰς ξένος Σάμιος νὰ ἦναι τῆς ἐκστρατείας ἀρχηγός, αὐτὸς δὲ ὁ ἐγγχώριος, ὁ πρῶην λοχαγός τῶν εὐζώνων τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, ὁ ὑπηρετήσας ἐν τοῖς τάγμασι Ναπολέοντος τοῦ πένυ, ὁ παρευρεθείς εἰς τὰς μάχας τῶν Πυραμίδων καὶ τῆς Ἡλιουπόλεως, νὰ μένη παρηγκωνισμένος; Ἐντεῦθεν ἄρα ἤρξατο ἢ μεταξὺ Σαμίων καὶ Χίων διχόνοια, ἣτις ἀπέληξεν εἰς τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐκστρατείας καὶ εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου.

Τὸν Βουρνιαῖν προὔστάτεον οἱ ἐγγχώριοι σχεδὸν πάντες, ἡγουμένων τῶν ἑναγχος διορισθέντων Ἐφόρων· ὅθεν βλέπων οὗτος τοσοῦτους περιστοιχίζοντας αὐτόν, ἔρριψεν ἀναφανδὸν τὸ προσωπεῖον καὶ περιεβλήθη λεοντήν, ἣν ὁμως ὁ μετὰ μικρὸν ἐκ τῆς ἐλεύσεως τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου πνεύσας ἄνεμος ἀνῆρπασε, καταδείξας τὸν ταύτην περιβεβλημένον καθ' ἅπασαν αὐτοῦ τὴν ἀσχημίαν, οἷος πράγματι ἦτο.

Καὶ ἤρξατο λοιπὸν ὁ Βουρνιαῖς συνιστῶν πολιτικὰ γραφεῖα, διοργανίζων ἴδιον στρατιωτικὸν σῶμα ἐκ Βρονταδούσων, οὗ ἀρχηγὸν κατέστησε τὸν Ἀναγνώστην Καρδαμυλίτην, ἀπονέμων βαθμοὺς καὶ παράσημα, περίφρονῶν παντοιοτρόπως τοὺς Σαμίους καὶ ἀντιποιοῦμενος πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ πᾶσαν ἐνέργειαν, ἐν ᾧ μόνη ἢ σύμπνοια καὶ ἢ ἀπὸ κοινοῦ ἐν πᾶσι σύμπραξις ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὸν τύπον. Καὶ ἐν ὅσῳ

μὲν τὸ πρᾶγμα περιωρίζετο εἰς θεωρίας καὶ εἰς τιμητικὰ παράσημα, οἱ Σάμιοι ὑπέμενον, δυσαρεστούμενοι μὲν καὶ ἐπὶ τούτοις, ἀλλὰ προβλέποντες καὶ τὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἐχθροπαθείας ἐπακολουθήματα· ὅτε ὁμως ἡ διαίρεσις προήχθη εἰς καταφανῆ ἀντενέργειαν, εἰς πρόδηλον μῖσος τῶν Χίων πρὸς αὐτούς, τότε ἤρξαντο β'αιότερον λαλοῦντες κατὰ τῆς τῶν ἐγχωρίων ἀναστροφῆς. Μὴ γὰρ δὲν εἶχον δίκαιον; Κατέλιπον ἀπροσπάτευτον τὴν πατρίδα αὐτῶν, τοῖς Χίοις χαριζόμενοι, ἐξέθετον καθ' ἐκάστην τὰ στήθη αὐτῶν εἰς τὰς ἐχθρικός σφαίρας ὑπὲρ τῆς ἐκείνων ἐλευθερίας, καὶ ὁμως οἱ Χιοὶ ἠρνοῦντο αὐτοῖς καὶ αὐτὰς τὰς ἀναγκαίας πρὸς διατήρησιν αὐτῶν τροφὰς καὶ αὐτὸν τὸν ἄρτον. Ἐζήτησεν ὁ Λυκοῦργος χρήματα ἵνα μισθοδοτήσῃ τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας, βαρέως φέροντας τὴν τῶν Χίων κακοβουλίαν, καὶ ὁμως αὐτοὶ οὐδὲ ὀβολὸν προσήνεγκον ἵνα οἱ ταλαίπωροι Σάμιοι ἀγοράσωσι τὰ χρειώδη αὐτοῖς, ἐν ᾧ ἄφθονα παρείχον τῷ Βουρνιᾷ τὰ μέσα. Τίς δὲ ἦτο ὁ σκοπὸς ὄλων τούτων; Νὰ ἐκβιάσωσι τοὺς Σαμίους ὅπως ἐγκαταλίπωσι τὸν Λυκοῦργον, ὅστις οὐδὲ νὰ διαθρέψῃ οὐδὲ νὰ μισθοδοτήσῃ αὐτοὺς ἠδύνατο, προσέλθωσι δὲ τῷ Βουρνιᾷ. Μόλις μετὰ πολλὰς προσπαθείας καὶ μετὰ ἀπειλητικὴν ἐπιμονὴν ὁ Λυκοῦργος ἐπέτυχεν νὰ λάβῃ παρὰ τῶν Χίων δεκατρεῖς χιλιάδας γροσίων, ἐξ ὧν, ἀφαιρέθόντων τῶν πρὸς ἀγορὰν τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων δαπανηθέντων, ἕκαστος στρατιώτης ἔλαβεν ἀνὰ παράδες πέντε πρὸς τοῖς ἑβδομήκοντα! Ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ μεταξὺ Σαμίων καὶ Χίων διχοστασίας ὠφελούμενοι οἱ τῶν χωρίων φιλόρπαγες καὶ οἱ τῆς πόλεως τυχοθῆραι, ἐτρέπησαν εἰς λεηλασίαν καὶ εἰς πᾶσαν ἀκολασίαν, ἀδιαφοροῦντες ἂν τὸ τοιοῦτο ἔμελλε νὰ προλεάνῃ τὴν ὁδὸν τῆς ἐπαπειλουμένης καταστροφῆς (1). Μάτην ὁ Λυκοῦργος ἠγωνίζετο νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ὁμόνοιαν καὶ τὴν τάξιν. Μάτην ἐξελιπάρει, προέτρεπεν, ὑπεξέκαιε τὴν ἀμφίβολον φιλοπατρίαν τῶν Χίων. Οἱ λόγοι αὐτοῦ ἦσαν φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἀφ' οὗ πρῶτος ὁ Βουρνιᾶς ἐδίδου τὸ παράδειγμα τῆς ἀνομίας καὶ τῆς ἀταξίας. Μαθὼν ὁ Λυκοῦργος ὅτι ἐν τινὶ ἀποθήκῃ ἕμενον τηλεβόλα τινὰ ἄχρηστα, ὧν εἶχε μεγίστην ἀνάγκην πρὸς ἐκπολιόρκησιν τοῦ φρουρίου, ἔπεμψεν ὀλίγους στρατιώτας ἵνα παραλάβωσιν αὐτὰ· ἀλλ' οἱ Χιοὶ, προδοτικῶς κατὰ τῶν στρατιωτῶν ἐπιπεσόντες, ἠνάγκασαν αὐτοὺς ἐν κατεσπευσμένῃ

---

(1) Παράβαλε καὶ Πρόκενς Ὅσπεν Ἱστορ. τῆς Ἐπαναστ. τῶν Ἑλλήνων (μετάφρ. ἐκ τοῦ Γερμαν.) Τόμ. Α. σελ. 164.

φυγῆ νὰ ζητήσωσι τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν. Τοῦτο μανθάνοντες οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ πολιορκούμενοι καὶ εἰς δυσχερῆ τέως διατελοῦντες θέσιν Τοῦρκοι, ἔχαιρον, ταχεῖαν ἐλπίζοντες τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτῶν· ὁ δὲ διοικητής, ἐντυχὼν προδότῃ τινί, Νικολάφῳ Γσεσμελῆ καλουμένῳ, ἀπέστειλεν αὐτὸν δι' Αὐστριακοῦ πλοίου πρὸς τὸν ναύαρχον τοῦ μήπω ἐξεληθόντος τοῦ Ἑλλησπόντου Ὀθωμανικοῦ στόλου ἵνα ἐξαγγείλῃ αὐτῷ τὰ ἐν Χίῳ γινόμενα καὶ παροτρύνῃ ὅπως ἐπιστεύσῃ τὸν αὐτόσε πλοῦν. Ἐν τῷ μεταξύ δὲ οἱ Ἐφοροὶ, ἀντὶ νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν περιστολὴν τοῦ κακοῦ, ἐδραπέτευσαν, καὶ τότε ὁ τόπος ἄνευ ἀρχῆς, ἄνευ ἰσχύος νόμου διατελῶν, παρέστησε θέαμα οἰκτρὸν καὶ σπραξικάρδιον. Καὶ ὁμοως ὁ ἄθλιος Βουρνιαῖς ἐνέμενεν ἐν τῇ ἀπονοίᾳ αὐτοῦ καὶ τυφλώσει· μαθὼν δὲ ὅτι οἱ τῆς νήσου εὐποροὶ προὔτιθεντο νὰ ἀποδημήσωσιν, ἠθέλησε νὰ ἀναστείλῃ τὸ κακὸν διὰ τῆς ἐπομένης γελιοῦδος προκηρύξεως.

Μαθαίνω πῶς μερικοὶ ἀπὸ τοὺς μεγάλους καὶ τρανοὺς ἢ μελετοῦνε ἢ ἀποφασίζουνε νὰ φύγουνε φαινηλιαρικῶς. Εἰς τί αἰτία νὰ ἀποδώσω ἐτοῦτο τὸ κίνημα, ἐν ἡξέρῳ· μὰ προφτάνω νὰ πῶ σας ὅτι ὅσο γλήγωρα νὰ ἔμποδίσετε ὄχι νὰ φύγουνε, μὰ καὶ ἂν τὸ στοχαστήκατε νὰ τὸ ξεστοχαστοῦνε καὶ νὰ μὴ βγῆ πιά ἀφ' τοῦ στόμα τους· γιατί ἡ καλοσύνη μου ὡς ἓνα βαθμὸ φθάνει. Καὶ ἔμπορῶ πιά καὶ ἔγὼ σὰν παροργιστῶ ὅσο δύναμαι νὰ κάμω. Ἴδου λέω σας σὲ κορτὸ ψαλμὸ τῆ θέλησί μου καὶ κρίνετε τὸ πρᾶγμα καὶ ἔμποδισατέ το γιὰ νὰ μὴ τελειώσῃ ἡ δουλειὰ ἄσκημα καὶ ὑγιαίνειτε.

19 Μαρτίου

ἀπόγευμα.

Ὁ ἀρχιστρ. Χίου

Χατζηατόνιος.

Τὴν κατὰστασιν τῶν ἐν Χίῳ πραγμάτων εἰκονίζει καὶ ἡ ἐπομένη τοῦ Λυκούργου ἐπιστολὴ πρὸς τὴν ἐν Ἀστρεὶ δευτέραν τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσιν, ἣν ἀπέστειλε διὰ τῶν διορισθέντων ἐκ Σάμου πληρεξουσίων Χριστοδοῦλου Καψάλη καὶ Ἀναγνώστου Ἀμήρισσα.

Κύριοι, ἤδη τέως ἔρχονται καὶ οἱ ἀπὸ μέρους τῆς πατρίδος μας ἐκλελεγμένοι πρέσβεις πληρεξούσιοι διὰ τὴν ἐθνικὴν Βουλὴν, οἱ ὁποῖοι ἕως τότε διὰ μεσολαβοῦσαν ἀσθένειαν δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ταχύνωσι τὸν ἐρχομὸν των. Ἐρχομένους οὖν παρακαλοῦμεν νὰ τοὺς ἀποδεχθῆτε, ἀποδίδοντες τὸν ἀνήκοντα τόπον καὶ τὴν πρόπουσαν

πίστιν εἰς τὰς γνώμας τῶν διὰ πᾶσαν γενικὴν ὑπόθεσιν. Πρὸς δέ, σᾶς εἰδοποιούμεν, ἀδελφοί, ὅτι ἡμεῖς μὴν ὑπομένοντες νὰ μένωμεν ἀργοὶ καὶ ἀκίνητοι, ἐκινήσαμεν ἀπὸ ὀργῆς τοῦ τρέχοντος Μαρτίου κατὰ τῶν τυράννων τῆς Χίου, ἤλθαμεν εἰς μίαν ὥραν, ἐκρατήσαμεν τὴν πολιτείαν καὶ μὲ τὴν πρώτην μας ἐρμὴν ἐμβάσαμεν τοὺς ἐχθροὺς ὄλους μέσα εἰς τὸ κάστρον, τοὺς κρατοῦμεν τακτικῶς σφαλισμένους καὶ ἐλπίζομεν βεβαίως νὰ τοὺς κατατροπώσωμεν. Ἐν μόνον μᾶς κάμνει νὰ λυπούμεθα, ἐπειδὴ, ἀδελφοί, πολλὴν ἀδιαφορίαν εὐρήκαμεν μεταξὺ τῶν Χίων καὶ μάλιστα, τὸ χειρότερον τῆς ἀδιαφορίας, καὶ φιλοτουρκίαν. Φεῦ! δὲν ἠξέυρομεν τί νὰ εἴπωμεν· τὰ μερικὰ συμφέροντα τόσον τοὺς ἀπελίθωσαν μερικοὺς, ὥστε δὲν ἔχουν γαρτ-δα Ἑλληνικοῦ αἵματος νὰ τοὺς κινήσῃ νὰ ἐνθυμηθῶσι τὰς δυστυχίας τῆς φιλιτάτης ἡμῶν κοινῆς πατρίδος.

Ἄλλ' ἐπὶ τούτοις καὶ ἄλλο κακὸν χεῖριστον. Ὁ Χ. Ἀρτώριος Βουρνιαῖς Χίος, λαβὼν μαζὴ του μερικοὺς ὁμοίους του εἰς τὰ φρονήματα, ἐκήρυξε τὸν ἑαυτὸν του ἀρχιστράτηγον Χίου, καὶ ἐν ᾧ οἱ στρατιῶταί μας ἔχουν καθ' ὥραν τὰ στήθη τῶν εἰς τὸν ἐχθρὸν καὶ στέκονται ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς φύλαξιν τῶν ἐχθρῶν, αὐτὸς μὲ τοὺς ἰδικούς του περιέρχεται καὶ λαφυραγωγεῖ, λεηλατεῖ καὶ γυμνώνει, ἀρπάζει ὅ τι εὖρη, χωρὶς νὰ στοχασθῇ ἢ Χριστιανικὸν εἶναι τὸ ἀρπαζόμενον ἢ Τουρκικόν. Τὰ πράγματα ὅλα πολεμικὰ καὶ πολιτικὰ κατήτησαν εἰς μεγάλην ἀταξίαν. Οἱ τῆς πολιτείας τὸν ὠμίλησαν νὰ ἡσυχάσῃ, αὐτὸς ὅμως δὲν τοὺς δίδει ἀκρόασιν. Οἱ στρατιῶταί μας ἐζήτησαν μὲ τρόπον δυναστικὸν νὰ τὸν ἡσυχάσωσι, πλὴν δὲν τοὺς ἀφήσαμεν διὰ νὰ μὴν ἀκουσθῇ καὶ γένη γρωστὸν εἰς τοὺς ἐχθροὺς ὅτι εἶναι μεταξὺ μας τοιαῦτα διχόνοια καὶ ἀταξίαι. Παρακαλοῦμεν ὅμως αὐτοῦ μὲ τὴν βαθύνοιάν σας νὰ κρίνετε τὴν περίστασιν μας ταύτην καὶ τὰ κινήματά του καὶ νὰ τὸν γράψῃτε ἀποφασιστικῶς νὰ ἡσυχάσῃ· ἄλλως θέλει γείνει αἷτιος ὁ ἀθεόφοβος νὰ φέρῃ τὸν παρτελῆ ἀφανισμόν τῆς πατρίδος του. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν συντόμῳ, μένω δὲ διὰ παντὸς τῆς εὐγενείας σας ὄλος

Ἄ. Μαρτίου αὐχβ'.

ἐν Χίῳ.

Ὁ ἀρχιστ. τῆς Σάμου

Λογοθέτης Λυκοῦργος.

Ὁ τι ὁ Λυκοῦργος προέλεγε καὶ ὅ τι πᾶς νουνεχῆς ἠδύνατο ἐκ τῆς τοιαύτης καταστάσεως νὰ προῖδῃ ἐπῆλθε τέλος. Τῇ τριακοστῇ Μαρ-

τίου, ἡμέρῃ Πέμπτῃ τῆς μεγάλης ἐβδομάδος, ἐθέθη ὁ Τουρκικὸς στόλος, συγκείμενος ἐκ τριάκοντα καὶ τεσσάρων πλοίων παντὸς μεγέθους ὑπὸ ναύαρχον τὸν Νουαίχ Ζααδὲ Ἀλῆ πασᾶν. Ἀμνηχανία καὶ τρόμος ἀπερίγραπτος κατέλαβε τοὺς Χίους, ὧν οἱ πλείστοι, ὡς εἰ κατεδιώτο ἐξ ὀπισθεν, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν· ζητοῦντες ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ ἐν χηραμοῖς τὴν σωτηρίαν, ἐν ᾧ ἐπιρρωσθέντες οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ, ἤρξαντο σφοδροῦ κατὰ τῶν πολιορκούντων πυρός· ἀλλὰ καὶ ὁ στόλος, προσορμισθεὶς ὑπ' αὐτό, ἐξεσφενδύνησε χάλαζαν σφαιρῶν κατὰ τῆς πόλεως. Οἱ Σάμιοι, καίτοι εἰς τοιοῦτον φρικαλέον κανονοβολισμὸν ἐκτεθειμένοι, δὲν ἀπενεθαρρύνθησαν, ἀλλὰ, καταλαβόντες ὀχυρὰς θέσεις, ἀντεπυροβόλουν καὶ ἐξεμυθίζον τὰς ἐπανειλημμένας ἐκ τοῦ φρουρίου ἐξόδους τῶν ἐχθρῶν· ἐξηκολούθουν δ' εὐθαρσῶς μαχόμενοι, ἄχρις οὗ οἱ ὑπὸ τὸν Ἀναγνώστην Καρδαμυλίτην Βρονταδοῦσοι, οἵτινες κατεῖχον τὸ μέρος τοῦ Παλαιοκάστρου, δειλιάσαντες ἐκ τῆς ἀποβάσεως ὀπλιτῶν ἐκ τοῦ στόλου, ἐγκατέλιπον ἐπονειδίστως τὴν ἑαυτῶν θέσιν, καὶ τότε οἱ Σάμιοι, ἵνα μὴ περικυκλωθῶσιν ὑπὸ τῶν καταλαβόντων παραχρῆμα τὸ Παλαιοκαστρον πολυπληθῶν ἐχθρῶν, ὑπεχώρησαν κατ' ἀνάγκην.

Ἐκ Παλαιοκάστρου οἱ Τούρκοι ᾤδυσαν πρὸς τὴν Τουρλωτὴν, προασπιζομένην ὑπὸ πέντε πεδινῶν τηλεβόλων· ἐκεῖ δὲ πεισματώδης μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν περίξ ὀχυρωμένων Σαμίων μάχη συνήφθη, καθ' ἣν διεκρίθη ἐπὶ ἀνδρείᾳ καὶ τόλμῃ ὁ ἐκ Μαραθοκάμπου Γεώργιος Μεϊμάρογλου. Ἀλλὰ καὶ ὁ Σταμάτιος Πανάγος, προσβληθεὶς ὑπὸ ἐπίππου Τούρκου, κατέφυγεν ἀμυνόμενος ἐντὸς κήπου, ἔνθα ὁ ἐχθρὸς κατεδίωξεν αὐτόν· ἐκεῖ ἐπῆλθε μεταξὺ τῶν δύο ἀγῶν κρατερός, καθ' ὃν ὁ Πανάγος ἐπέτυχε νὰ φονεύσῃ τὸν Τούρκον, κυριεύσῃ τὰ τε ὄπλα καὶ τὸν ἵππον αὐτοῦ καὶ, ἀπὸ φέρων, ἐπανῆλθε πρὸς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ, καιτοὶ τῶν Σαμίων εὐθαρσῶς ἀμυνομένων, οἱ ἐχθροὶ ὁμῶς, ἀδιαλείπτως πληθυνόμενοι, προύχρουν, ἀπειλοῦντες νὰ αἰχμαλωτεύσωσι περικυκλοῦντες τοὺς ἀνδρείους τῆς Τουρλωτῆς προμάχους, οὗτοι, καρφώσαντες τὰ τηλεβόλα καὶ καταστρέψαντες τὰ ὀχυρώματα αὐτῶν, ὑπεχώρησαν διὰ μέσου πολυαρίθμων Τούρκων, πολεμοῦντες καὶ πολεμούμενοι. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν ταύτην ἐφονεύθη ὁ ἀνδρῆος Ἰωάννης Χαπόδης, μικροῦ δὲ δεῖν ἰχμαλωτεύετο καὶ ὁ Λυκοῦργος, εἰ μὴ ἔσωζον αὐτὸν ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιός, ὁ Ζαχαρίας Κωνσταντῆς, ὁ Δημήτριος Σταμοῦλος καὶ ὁ Δημήτριος Χ. Γεωργίου, οἵ-

τινες, ἀμυντικὴν λαβόντες θέσιν, ἤρξαντο πυροβολοῦντες κατὰ τῶν ὀρμησάντων ἵνα ζωγήσωσιν αὐτὸν καὶ συνεκράτησαν αὐτούς, ἄχρις οὗ ὁ Λυκούργος, δραμόντων εἰς βοήθειαν τοῦ Κωνσταντίνου Σταμούλου καὶ Ἀνδρέα Στάθαινας καὶ φονευσάντων δύο· τῶν προπορευομένων Τούρκων, οὕτω δ' ἀναχαιτισάντων τὴν ὄρμην αὐτῶν πρὸς ὦραν, ἠδυνήθη νὰ διαφύγη τὴν αἰχμαλωσίαν. Ἐν τῷ μεταξύ δὲ οἱ Τούρκοι, εἰσελθόντες εἰς τὴν πόλιν, διεπράξαντο ὅσα ἀχαλίνωτος καὶ ἄγριος ὄχλος δύναται κατὰ τοιαύτας περιστάσεις νὰ διαπράξῃ, δῆλον ὅτι φόνους καὶ ἀτιμώσεις καὶ ἐμπρησμούς καὶ ἐξανδραποδισμούς καὶ διαρπαγὰς καὶ πᾶσαν συνελόντι εἶπεν κακότητα· οἱ δὲ Σάμιοι, ἐκλιπόντες τὴν πόλιν, ἀφίκοντο τὸ αὐτὸ ἐσπέρας εἰς Καλημασίαν, φονευθέντων μὲν δύο ἐξ αὐτῶν, τραυματισθέντων δὲ τοῦ Γεωργίου Παπαϊωάννου καὶ τεσσάρων ἐτέρων κατὰ τὴν ἀποχώρησιν ταύτην.

Οἱ δὲ κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου εἰς διάφορα μέρη διεσκορπισμένοι Σάμιοι, μὴ δυνάμενοι μετὰ τὴν τοῦ ἐχθροῦ ἀπόβασιν νὰ λαμβάνωσι πλέον ὀδηγίας παρὰ τοῦ Λυκούργου, περιεπλανήθησαν τῆδε κᾶκεισε· ὅθεν μόλις τὸ ἥμισυ τοῦ Σαμιακοῦ στρατοῦ εὐρέθη συνηγμένον ἐν Κεκλημασίᾳ. Αὐτόθι μέχρι τοῦ μεσονυκτίου τῆς Πέμπτης πρὸς τὴν Παρασκευὴν αὐλισθέντες, κατηυθύνθησαν εἴτα πρὸς τὸ Λιθί, οὗ κατέλαβον καὶ κατὰ τὸ ἐνὸν ὠχύρωσαν τὰς καταλληλοτέρας θέσεις. Ἐπελθούσης δὲ πολυπληθοῦς ἐχθρικῆς στρατιᾶς καὶ μάχης πεισματώδους συγκροτηθείσης, οἱ Σάμιοι ἀπέκρουσαν ἐπὶ πολλὰς ὥρας τὰς προσβολὰς τῶν πολεμίων, κρατερῶς ἀγωνιζομένων ἵνα τῶν θέσεων αὐτοὺς ἐκβάλωσι, καὶ πλείστους ἐκείνων ἐφόνευσαν· ἐξαντληθέντων ὁμως τῶν πολεμοφοδίων, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸς κατάληψιν ὑψηλῆς τινος θέσεως κατὰ τὸ χωρίον Ἁγίου Γεωργίου Συκούση μετ' ἀποφάσεως νὰ ὑπερασπίσωσιν ἐκεῖ ἑαυτοὺς μέχρι τῶν ἐσχάτων. Ἄλλως δὲ περιέμενον καὶ ἐπικουρίαν ἐκ Ψαρῶν, ἐνθ' ἅμα τῷ κατὰ πλῆ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου εἶχον πλεύσει τὰ τὴν Χίον πολιορκοῦντα ἕξ πλοῖα τῆς νήσου ἐκείνης ὅπως ἐξαγγείλωσι τὸ γεγονός. Ἐν ᾧ δὲ ὠδεύον πρὸς τὸν ἅγιον Γεωργίου Συκούσην, πολυάριθμοι ἐχθροί, ὑπὸ τοῦ Βαχῆτ πασᾶ ἀποσταλέντες, ἐπετίθεντο καὶ παρηνώχλουν αὐτούς. Διεκρίθη δὲ κατὰ τὴν ὑποχώρησιν ταύτην ὁ Χιλίαρχος Σταμάτις Γεωργιάδης, ὅστις μετὰ ὀγδοήκοντα μόνων Σαμίων, προσβληθεὶς ὑπὸ ἀπειροπληθῶν Τούρκων, κατέλαβε θέσιν τινὰ καὶ ἐπὶ τέσσαρας ὅλας ὥρας ἀπέκρουσε τὰς ἐπιθέσεις αὐτῶν· μετὰ αἵματηρὸν δὲ ἀγῶνα, καθ' ὃν ἔπεσαν εἰς

μετὰ τὸν ἄλλον ἑπτὰ ἡσημαιοφόροι, ἀποπειρώμενοι νὰ στήσωσι τὴν ἐ-
 φυτῶν σημαίαν ἐπὶ τῷ μικρῷ ἐκείνῳ ὄχυρώματι, τῶν δὲ Σαμίων δύο, ὁ
 Ἰωάννης Παρασκευᾶς καὶ ὁ Χριστόδουλος Λιουδίνας, διέσχισε μετὰ
 τῶν ἀνδρείων συμπολεμιστῶν αὐτοῦ, τὴν σπάθην ἐν χερσὶ φέρων, τὰς
 τάξεις τῶν πολεμίων καί, φονεύσας ἰδιουχείρως τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν,
 ἐπέτυχεν ἵνα σωθῆ εἰς ἅγιον Γεώργιον Συκούσην.

Τῇ δευτέρῃ Ἀπριλίου ὁ Λυκοῦργος, μαθὼν ὅτι ὀκτακόσιοι που Τοῦρ-
 κοὶ ἐστρατοπέδουν ἐν Νέχ Μονῆ, ἔπεμψεν ἐπ' αὐτοὺς ἀπόσπασμα Σα-
 μίων, οἵτινες, προσβαλόντες, ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς φυγὴν, μεθ' ὃ ἐπέ-
 στρεψαν αὐτοὺς εἰς ἅγιον Γεώργιον, μὴ δυνάμενοι διὰ τὸ ὀλιγάριθμον
 καὶ νὰ καταδιώξωσιν αὐτούς. Τῇ δ' ἐπιούσῃ, μαθὼν ὅτι Τοῦρκοὶ τι-
 νες ἠύρισκοντο ἐν τῷ Δαφνῶνι, ἀπέστειλεν ὀλίγους στρατιώτας ἵνα ἐκ-
 βάλωσιν αὐτοὺς ἐκεῖθεν· ἀντὶ ὅμως ὀλίγων, ὅπως ἐνόμιζον οἱ Σάμιοι,
 ἀπήντησαν πολυπληθεῖς Τούρκους, ὑπὸ πολλῶν ἐπ' ἴσης συμμάχων αὐ-
 τῶν Χίων ἐνισχυομένους. Προσβαλόντες δ' ἔτρεψαν εἰς φυγὴν αὐτούς,
 ἀποβαλόντας ἐξήκοντά που ἄνδρας, ἐν οἷς ἦσαν καὶ τινες συμπολεμι-
 σταὶ τῶν Τούρκων Χιοὶ. Ἐν δὲ Θυμιοῖς ὁ Ἐμμανουὴλ Ἀγγελινίδης,
 καταλαβὼν μετ' ὀλίγων Σαμίων πύργον τινά, οὗ ἔνδον εἶχε καταφύγει
 καὶ ὁ ἐν λόγοις ἀτρόμητος καὶ ἐν διχοστασίαις πρῶτος ἀρχιστράτηγος
 τῶν Χίων Βουρνιάς, ἀντεπεξῆλθε μετὰ γενναιότητος ἀπαραμίλλου
 κατὰ πολυαριθμῶν ἐχθρῶν, πολιορκησάντων αὐτόν· μόλις δ' ἐδυνήθη
 νὰ σωθῆ μετὰ τῶν περὶ αὐτόν, σώσας καὶ τὸν γεννάδαν ἀρχιστράτη-
 γον, ὅστις, λιποθυμήσας ἐκ φόβου, οὐδὲ τί ἔλεγεν οὐδὲ τί ἔπραττεν ἐν-
 ενόει. Παραπλήσια συγκρούσεις ἐγένοντο ἐν Βασιλιονίκῳ, Κοινῇ καὶ
 ἄλλοις χωρίοις πρὸς Ζημίαν μὲν βεβαίως τῶν Τούρκων, ἀλλὰ καὶ πρὸς
 ἐξασθένησιν τῶν καὶ ἄλλως καταπεπονημένων Σαμίων.

Εἰς ἣν περιῆλθόν τὰ πράγματα κατάστασιν, ἡ ἐπὶ μακρότερον χρό-
 νον διατριβὴ τῶν Σαμίων ἐν Χίῳ καὶ ὀλοσχερῶς ἄσκοπος ἦτο καὶ ἐ-
 πιζημιωτάτη αὐτοῖς προδῆμνύετο. Ἡ ἔλλειψις τροφῶν καὶ πολεμι-
 φοδίων καθίστατο ὁσημέραι ἐπαισθητοτέρα, τοιαύτας δὲ νὰ προβλέψω-
 σιν ἐκεῖνοι δὲν ἠδύνατο, διότι ἐπολεμοῦντο οὐχὶ ὑπὸ μόνων τῶν ἔξω-
 θεν ἐπελθόντων Τούρκων, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐγχωρίων Χριστια-
 νῶν. Οἱ Χιοὶ, πανταχοῦ τῆς νήσου Τουρκικὰς σημαίας ἀναπετάσαν-
 τες, ἐφιλοτιμοῦντο τίς τοῦ ἐτέρου πλείους νὰ προσφέρῃ τοῖς Τούρκοις
 ὑπηρεσίας· ὅθεν πᾶσαν τροφήν ἀρνούμενοι τοῖς Σαμίοις, ἐκθυμοὶ ὅμως
 ἰδιουχείρως ἐχρησίμευον εἰς τοὺς ἐχθρούς καὶ κατ᾽σκοποὶ καὶ σύμμαχοι

καὶ συμπολεμισταί. Δὲν ἔλειπον δὲ συλλαμβάνοντες νὰ παραδίδωσι τοῖς Τούρκοις τοὺς ἀποπλανωμένους Σαμίους, ὑβρίζοντες καὶ συκεφαντοῦντες καὶ καταβοῶντες τῶν δυστυχῶν αὐτῶν ὅτι δῆθεν ἤλθον ἐκ Σάμου ἵνα εἰς ἐπανάστασιν ἐγείρωσι τοὺς εἰς τὸν Σουλτάνον ψυχῇ καὶ σώματι ἀφωσιωμένους Χίους· ὅσοι ἄρα τῶν Σαμίων ἐστέλλοντο ὑπὸ τοῦ Λυκούργου πρὸς εὐρεσιν τροφῶν, προσβαλλόμενοι ἐξ ἐνέδρας ὑπὸ τε τῶν Τούρκων καὶ ὑπὸ τῶν Χίων ἢ ἐφονεύοντο ἢ διεσκορπίζοντο, ὥστε δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ συνενωθῶσι μετὰ τῶν ἑαυτῶν συμπολιτῶν (1). Τουτων οὕτως ἐχόντων ὁ Χιλίαρχος Σταμάτιος Γεωργιάδης, διαφυγὼν μετὰ κόπου τὰς τῶν Χίων καταδιώξεις, ἐπέτυχε νὰ διαπορθμευθῇ δι' ἀλιευτικοῦ πλοιαρίου εἰς Ψαρά ὅπως ἐξαγγείλῃ τοῖς ἐκεῖ τὴν δυσφόρητον θέσιν τῶν Σαμίων. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ Σταμάτιος Ἀλέξης καὶ ὁ Γεώργιος Ἀράπης μετὰ ἐξήκοντα Σαμίων, καταφυγόντες εἰς ἀκρωτήριόν τι, ἐνέτυχον λέμβῳ μεγάλῃ, δι' ἧς δεπεραιώθησαν εἰς Ψαρά, ἔνθα οἱ ἐγχώριοι ἠθέλησαν νὰ ἀφέλωνται αὐτοὺς τὰ ὄπλα· ἀρνούμενων δὲ αὐτῶν νὰ παραδώσωσι ταῦτα καὶ ἀπειλούντων ὅτι ἔμελλον νὰ ἀντικρούσωσι τὴν βίαν διὰ τῆς βίας, πάντως ἂν ἐπήρχετο ρῆξις, εἰ μὴ παρενέβαινον πρόκριτοὶ τινες καὶ ἰδίως ὁ ναύαρχος Ἀποστολῆς, ὅστις καὶ δι' ἰδίου πλοίου τοὺς Σαμίους εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα ἀπέστειλεν. Ἐφερον δὲ οὗτοι καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐκ τοῦ ὁμωνύμου μοναστηρίου μετὰ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ σκευῶν παραλαβόντες, τῷ εὐλόγῳ φόβῳ ὅτι μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Σαμίων ἔμελλεν εἰκῶν τε καὶ ἱερὰ σκεύη νὰ βεβηλωθῶσι καὶ λαφυραγωγηθῶσιν ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ ἀπέθεσαν εἰς τὴν ἐν Μαραθοκάμπῳ γυναικείαν Μοῆν τῆς Παναγίας, ἄχρις οὔ, ἐπανελθούσης τῆς τάξεως καὶ εἰρήνης, ἀπεδώθησαν ταῦτα τοῖς Χίοις. Ἄλλοι δὲ Σάμιοι, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ Ἰωάννης Λεκάτης, περιπλανηθέντες, ἀφίκοντο εἰς τὰ δυσμικὰ μέρη τῆς Χίου, ἔνθα ὠχυρώθησαν εἰς βραχώδη τινὰ παραλίαν καί, πολιορκηθέντες ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἠθέλον βεβαίως ἀποθάνει ἐξ ἀσιτίας, ἐὰν μὴ πλοῖον Ψαριανόν, διερχόμενον ἐκεῖθεν, παρελάβανεν αὐτοὺς καὶ μετέφερεν εἰς Σῦρον, ἐξ ἧς ὀψιαίτερον ἐπανῆλθον εἰς Σάμον.

Ἡ τῶν Ψαρῶν Βουλὴ εἶχεν ἤδη πέμψει πρὸς τὴν δυσμικὴν τῆς νή-

(1) Ἰδὲ καὶ Pouqueville, Histoire de la regen. de la Grèce Tom. III. p. 370.

σου πλευράν ταχύπλοα ἵνα μάθωσι περὶ τῶν ἐν Χίῳ συμβαινόντων καί, ἐπανελθόντα, ἐξαγγείλωσι τοῖς ἐν Ψαροῖς ὅ τι τυχὸν ἐμάνθανον· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ ταχύπλοα ταῦτα ἀντὶ νᾶ ἐπιστρέψωσιν ἀμέσως, καθ' ἣν εἶχον ἐντολήν, εὐρόντα κατὰ τὴν παραλίαν Χίου, φεύγοντας τὴν μάχαιραν τῶν ἐχθρῶν καὶ μετὰ δακρύων ἰκετεύοντας ἵνα παραλάβωσιν αὐτούς, μετέφερον ἀλλαχόσε πρὸς σωτηρίαν καὶ δὲν ἐπανῆλθον εἰς Ψαρά, διὰ ταῦτα ἢ τῆς νήσου ἐκείνης Βουλῆ, ἀποροῦσα ἐπὶ τῇ βραδύτητι τῆς ἐπανόδου τῶν ταχυπλῶν, ἀπέστειλε δύο λιβυρνίδας εἰς Χίον, αἵτινες, διαπεραιωθείσαι ἐκεῖ καὶ τὴν καταστροφὴν μαθοῦσαι, ἐπέστρεψαν εἰς Ψαρά καὶ ἐξήγγειλαν τὰ γενόμενα, καθ' ὃν χρόνον καὶ ὁ Χιλιάρχος Σταμάτιος Γεωργιάδης, ἀρικόμενος, ἐξετραγῶδει τὰ κατὰ τοὺς Σαμίους. Ὅθεν ἡ Βουλὴ τῶν Ψαρῶν ἐπέμφεν ὀκτώ πολεμικὰ πλοῖα μετὰ δύο πυρπολικῶν καὶ ἄλλων πλοιαρίων ἵνα παραλάβωσι τοὺς τε Χίους καὶ τοὺς Σαμίους. Οὕτως ἄρα ὁ Λυκούργος μετὰ τῶν περὶ αὐτόν, ἰδόντες ματαιουμένας τὰς ἐλπίδας αὐτῶν καὶ ἀδυνατοῦντες νᾶ ἀντιστῶσι πρὸς ἐχθροὺς ὁμοφύλους τε καὶ ἄλλοφύλους, ἰδίως δὲ πρὸς τὴν πείναν, ἐπέβησαν τῇ ὀγδόῃ Ἀπριλίου ἐκ τῆς Μελαίνης ἄκρας ἐπὶ τῶν Ψαριανῶν πλοίων καὶ διεπεραιώθησαν εἰς Ψαρά, καταλιμπνόντες ἐν Χίῳ τὰ ψυχρὰ σώματα τριάκοντα Σαμίων, φονευθέντων καθ' ὅλον τὸ δίκστημα τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης, καὶ ἐν τῷ νοσοκομείῳ ἐκκαίδεκα τραυματίας, πάντας ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀνοικτιρμόως κατακρεουργηθέντας, καὶ παραλχθόντες μεθ' ἑαυτῶν ἑτέρους τριάκοντα ἕξ τραυματίας, ὧν τινες ὀψιαιτέρον ἐκ τῶν τραυμάτων ἀπεβίωσαν. Ἐκ Ψαρῶν οἱ Σάμιοι διεπεραιώθησαν εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα, τὴν δ' ἐκ τῆς Χίου ἀναχώρησιν αὐτῶν ἐπηκολούθησεν ὁ φρικώδης ἐξ-ἀνδραποδισμὸς καὶ ἡ πολυδάκρυτος καταστροφὴ τῆς νήσου ἐκείνης.

Πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Σμύρῃ διετέλει τότε ὁ Πέτρος Δαυίδ, ἀνήρ φιλάνθρωπος καὶ εἰς ἄκρον φιλέλλη, ὅστις πολλοὺς τῶν Σαμίων διέσωσεν ἀπὸ βεβαίου θανάτου, τὸ ἑαυτοῦ ἀξίωμα μεταχειριζόμενος εἰς σωτηρίαν αὐτῶν παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς ἄρχουσιν· ὅθεν καὶ ὁ Λυκούργος, χάριτας αὐτῷ ἐπὶ τούτοις ἀπονέμων, ἐπέστειλε τὰ ἐπόμενα.

Ἐκλαμπρότατε Κύριε.

Ἄν οἱ φιλελεύθεροι Γραικοὶ ἀπεφάσισαν ἀδιάλλακτον μῖσος ἐναντίον τῶν τυράννων των Ὀθωμανῶν, ἄν ὑπερασπιζῶνται θερμῶς τὴν ἐλευθερίαν των, ἄν βοηθῶσιν εἰς τὰ δυνατὰ οἱ δυνατώτεροι ἐξ

αὐτῶν τοὺς ἀδυνάτους, ὁμογενεῖς τῶν, τοῦτο δὲν εἶναι τόσον ἄξιον θαυμασμοῦ, ὅσον εἶναι θαυμασμῶν καὶ ἐπαίνων ἄξια τὰ γενναῖα τῆς ψυχῆς σου φρονήματα καὶ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἀπέδειξας εἰς τὰς παρούσας τῶν Γραικῶν κρίσιμους ἡμέρας· ἐπειδὴ ἐκείνους μὲν καὶ ἀράγκη καὶ ἴδια συμφέροντα ἴσως παρακινούσιν εἰς ταῦτα, σὲ δὲ ἡ μόρη τῆς φιλέλληρος καὶ φιλοδικαίας σου ψυχῆς προαίρεσις. Ὅθεν ἀφ' οὗ ἡ παρταχοῦ τῆς Ἑλλάδος διαπτῶσα φήμη τῶν φιλανθρώπων, φιλελληνικῶν καὶ φιλοδικαίων ἔργων σου ἔφθασε καὶ μάλιστα πρωτίστως εἰς τὴν φιλελεύθερον Σάμον, στεντορεῶς κηρύττουσα τὴν ἀγάπην, τὴν φροντίδα, τὴν ὑπεράσπισιν, τὴν παρτοίαν ἀντιλήψιν, τὴν ὁποῖαν ἔδειξας καὶ δεικνύεις καθημέραν πρὸς τοὺς ἐν Σμύρῃ ἀθώους Γραικοὺς, ἐνθὺς ὑπεχρεώθην καὶ ν' ἀγαπῶ καὶ νὰ σέβωμαι τοιοῦτον, ὁποῖον τὸ τῆς ἐκλαμπρότητός σου περικλεῆς ὄνομα. Χαῖρε λοιπόν, ἐνεργέτα τῶν Γραικῶν, ὑπερασπιστὰ τῶν ἀδικουμένων, τροφεὺ τῶν πτωχῶν, ἀντιλήπτωρ τῶν ἀθῶων. Χαῖρε ὅτι τὸ ὄνομά σου ἐπεγράφη εἰς τὸν ναὸν τῆς ἀθανασίας καὶ αἰωνίως ἀπὸ τὰς ἐπερχομένης τῶν Γραικῶν γενεᾶς θέλει λαμβάνει τῆς εὐγνωμοσύνης τὰς εὐλογίας. Αἱ ἡμεριδὲς τῶν φιλελευθέρων Ἑλληνικῶν νήσων καὶ πόλεων φιλοτιμοῦνται ποῖα ἐξ αὐτῶν νὰ ἐξυμνήσῃ περισσοτέρως τὰς ἀρετὰς σου. Ἡ Σάμος ὅμως ἔχει, νομίζω, κατὰ τοῦτο τὰ πρωτεῖα, ὡς πρώτη μαρθάνουσα καὶ τὰς πρὸς τοὺς Γραικοὺς εὐποιίας σου. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ταύτης ἀρχηγὸς χρέος μου ἱερὸν ἐνόμισα νὰ σοι ἀποδώσω τὰς ταπεινάς μου προσκυνήσεις καὶ ν' ἀποδείξω διὰ τοῦ παρόντος μου τὸ σέβας, ὁποῦ σῶζω πρὸς τὴν γενναίαν σου ψυχὴν, τὴν ὁποῖαν καὶ δὲν λείπω νὰ παρακαλέσω νὰ μ' ἀνταγαπᾶ καὶ νὰ περισσεύῃ τὴν χαρὰν μου, γράφουσα τὰ εἶτινα ἤθελε κρίνει νὰ με γράψῃ ἄξια, τῆς ὁποίας ἔχω εὐχαριστήσεως νὰ ὑπογράψωμαι Ἐν Σάμῳ τῇ γ'. Μαρτίου αὐχθ'.

Τῆς φιλοδικαίου σου ἐκλαμπρότητος
ἐλάχιστος δοῦλος, ὁ Ἀρχιστράτηγος τῆς Σάμου
Λογοθέτης Λυκοῦργος.

Ὁ εἰς Χίον κατὰ πλους τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου κατετάραξε τοὺς τῶν παρακειμένων νήσων κατοίκους, φοβουμένους, καὶ εὐλόγως, τὴν βαρβαρικὴν ἀγριότητα· ὅθεν καὶ οἱ Πάτμιοι ἐπέστειλαν τὰ ἐπόμενα.

Πρὸς τοὺς φιλογενεστάτους Ἐφόρους τοὺς συγκροτοῦντας τὴν δι-

οίκησιν τῆς ἐντίμου νῆσου Σάμου.

*Μαθόντες τὰς ἀποφράδας εἰδήσεις τοῦ ἐρχομοῦ εἰς Χίον τῆς θεο-
στυγοῦς ἀρμάδας, ὄχι ὀλίγον ἐθλίβημεν καὶ ἐπικράνθημεν διὰ τοὺς
ἐκεῖσε εὐρισκομένους ὁμογενεῖς μας καὶ μάλιστα διὰ τοὺς ἀξιόους καὶ
γενναίους συμπατριώτας σας, τοὺς ὁποίους νομίζομεν διὰ τὴν γει-
γίαισιν τῶν νησιῶν μας ὡς ἀδελφοὺς, καὶ ἐπιθυμοῦμεν νὰ μάθωμεν
τί ἀπέγειναν καὶ ἂν ὑπερίσχυσε ὁ ἠρωϊσμός τωρ τοὺς τυράντους.
Δι' ὃ δὴ σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς φανερώσητε τὰ περὶ τῆς τύχης
τῶν διαληφθέντων συμπατριωτῶν σας, ἰδεάζοντές μας προσέτι ἂν ὁ
ἐχθρικός στόλος εὐρίσκεται εἰς Χίον ἔτι ἢ ἐκινήθη παρεκεῖ. Ὁμοί-
ως καὶ κάθε ἄλλην εἴδησιν ἠθέλατε ἔχει ἢ ἀπὸ Ψαρὰ ἢ ἀπὸ Ὑδραν
διὰ νὰ πληροφορηθῶμεν ἂν εὐγαίρῃ εἰς βοήθειάν μας ὁ Ἑλληνικός
στόλος διὰ νὰ ἔχωμεν πεποιθήσιν ὅτι ἔχομεν ὑποστηρικτάς. Ἄν
περὶ πολέμου Ρωσίας ἔχετε νεωτέρας πληροφορίας, μὴν λείψετε ὡς
συνάδελφοι νὰ μᾶς ἰδεάσητε. Μὲ τὴν ἐπιθυμίαν εὐκαταίας μας ἀπο-
κρίσεώς σας σᾶς ἀσπαζόμεθα ἀδελφικῶς καὶ μένομεν, παρακαλοῦν-
τες τὸ καίκι μας νὰ ξεκιήσετε ἀμέσως μὲ τὸ ἀποκριτικὸν γράμμα.*

*Ἄπὸ Πάτμου τῇ 3 Ἀπριλίου   Ἔτοιμοι εἰς τὰς προσταγὰς σας
1822.   Οἱ πρόκριτοι τῆς νῆσου Πάτμου.*

Πρὸς ταῦτα οἱ Σάμιοι ἀπεκρίθησαν, ἐνθαρρύνοντες τοὺς Πατμίους
καὶ εὐελπίζοντες περὶ τῆς ταχείας ἐλεύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου
πρὸς βοήθειαν τῶν νήσων, αἵτινες ὁμολογουμένως διετέλουν εἰς προ-
φανῆ κίνδυνον ἕνεκα τῆς παρουσίας τῶν ἐχθρικῶν πλοίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΑΤΟΝ.

Τίνες οἱ αἴτιοι τῆς καταστροφῆς τῆς Χίου.

Ἀπολογία Λυκούργου.

Ἡ τῆς δυστυχοῦς Χίου ἀξιοθρήνητος καταστροφή εἶναι οὐ μόνον ἐν
τῶν δραματικωτέρων συμβεβηκότων τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ιστορί-
ας, ἀλλὰ σύναμα καὶ ἐν τῶν μᾶλλον ἀξιομελετήτων ἀντικειμένων τοῦ
ιστορικοῦ, ὅστις ἐμβριθῶς ἤθελεν ἀσχοληθῆ περὶ τὴν συγγραφὴν ταύ-
της. Ἄλλ' οἱ πλείστοι τῶν ἄλλοι τοῦδε ιστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἑπα-

ναστάσεως γραψάντων, ἀφηγησόμενοι τὴν εἰς Χίον ἐκστρατείαν τῶν Σαμίων ὡς ἕκαστος εἶχεν ἀνεξελέγκτων πληροφοριῶν, ἔστι δ' ὅτε καὶ συμπαθείας, ἀπέδωσαν τὴν καταστροφὴν καὶ τὸν ἐξανδραποδισμόν τῆς πολυτλήμονος ἐκείνης νήσου εἰς τοὺς Σαμίους. "Οθεν, ἵνα καταδείξωμεν τὴν πλάνην ταύτην, θέλομεν ἐν τῷ παρόντι κεφαλαίῳ ἐκθέσει τὰ αἷτια, τὰ ἐπενεγκόντα τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐκστρατείας καὶ ἐπομένως θέλομεν ἐπιρρίψει τὴν εὐθύνην τῶν γενομένων φόνων καὶ ἐμπρησμῶν καὶ καταστροφῶν ἐφ' οἷς αὕτη ἀνήκει. Τῆς ἀληθείας τὸ σύνηθες πικρῶς οὕσης, ἴσως καὶ αἰ πρὸς ἀπόδειξιν αὐτῆς ἐκφράσεις φανήσονται τισι δριμεῖαι· πλὴν ἀλλὰ πικρῶς ἐλάλησάν τε καὶ ἔγραψαν καθ' ἡμῶν οἱ κατήγοροι καὶ οὐδεμία προσγίγνεται αὐτοῖς ἀδικία ἂν ἀντιμετρηθῶσι τῷ μέτρῳ, δι' οὗ ἐμέτρησαν ἡμᾶς (1).

Οἱ πλείστοι τῶν ἱστορίαν τῆς νεωτερικῆς Ἑλλάδος γραψάντων περιέπεσαν, καθ' ἡμᾶς, εἰς τὸ μέγιστον ἀμάρτημα ὅτι ἔκριναν τὰ διάφορα γεγονότα τοῦ ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας ἀγῶνος οὐχὶ σχετικῶς πρὸς τὰς περιστάσεις καὶ πρὸς τὴν τότε κατὰστασιν τῶν πραγμάτων τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἀπολύτου ὀρθοφροσύνης καὶ τῆς πλατωνικῆς πολιτείας. Οἱ ἐπὶ ἀνακλίντρων εὐστρώτων σήμερον γράφοντες περὶ τῶν τότε πραγμάτων, ὄφειλον νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψει τοὺς ἀνθρώπους, τὴν ἐθνικὴν κατὰστασιν, τὰς ἀνωμαλίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οὕτω δ' ἐξενέγκωσι κρίσεις ἀπαθείς, ἐπὶ πραγμάτων καὶ οὐχὶ ἐπὶ κενῶν ἰδεῶν στηριζομένας. Οὐδὲν εἶναι παραλογώτερον ἀλλ' ἢ τὸ νὰ παραβάλη τις ὀπλρχηγὸν ἀξέστου τῆς τότε ἐποχῆς πρὸς στρατηγὸν συγκεκριμένον τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, οὐδὲν τε ἀδικιώτερον ἀλλ' ἢ τὸ νὰ ἐκζητήσῃ τὴν ἐνότητα τῶν στρατιωτικῶν ἐργασιῶν, τὴν διωργανωμένην ἱεραρχίαν, τὰ ἐκ τοῦ προτέρου μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας γινόμενα σχέδια, ἅτινα σήμερον ἀπαντῶσιν εἰς τοὺς Εὐρωπαϊκοὺς στρατοὺς, ἀπὸ τῶν ἀτάκτων ὀμάδων τῶν τότε μαχητῶν, πολεμούντων κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ κατὰ τὰς θέσεις. Ταῦτα δὲ λέγομεν, διότι θέλομεν βρασάνσει τὴν εἰς Χίον ἐκστρατείαν τῶν Σαμίων ἀναλόγως πρὸς τὴν τότε κατὰστασιν τῶν πραγμάτων ἵνα ἴδωμεν ἂν ἐγένετο αὕτη κατὰ τὰ τότε εἰθισμένα καὶ ἂν, οὕτω γενομένη, ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτύχῃ.

Ἐπορασίσαντες οἱ Ἕλληνες νὰ ἀποδυθῶσιν εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτη-

(1). Βλαττοῦ Χιακά. Τόμ. Β. σελ 180 — 207.

σίας αὐτῶν ἀγῶνα, προεγίνωσκον τὸ ἄνισον αὐτοῦ καὶ τὰς θυσίας ὅσας πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ, ὃν ἐπεδίωκον, ἔμελλον νὰ ὑποστῶσιν. Ὁλίγοι πρὸς πολλούς, οὐδὲν ἔχοντες πρὸς ἀφθονίαν μέσων διαθέτοντας, ἄοπλοι καὶ ἀγύμναστοι περὶ τὰ πολεμικὰ πρὸς πανοπλίας φοβερὰς φέροντας καὶ περὶ τὰς μάχας ἐξησκημένους, πλοιάρια εὐτελεῖ ἔχοντες πρὸς πυργοβάρεις κολοσσιαίας κεκτημένους, οἱ Ἕλληνες ἀνέλαβον τὸν ἀγῶνα ἐπὶ μόνῃ τῇ θείᾳ ἀντιλήψει καὶ τῷ ἀναμφισβητήτῳ τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν ἐλπίζοντες· ἐν μέσῳ δὲ τοῦ κοινοῦ αὐτοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῶν κοινῶν κινδύνων καὶ ἐλπίδων, μία μόνῃ νῆσος, ἡ Χίος, ἐβαυκαλίζετο ὑπὸ τῆς ιδέας ὅτι ἄνευ θυσιῶν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν διὰ θυσιῶν τῶν ἄλλων, ἠδύνατο νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἑαυτῆς ἐλευθερίαν. Τὴν ἀδικαιολόγητον ταύτην ἀδράνειαν τῶν Χίων, οἵτινες μόνοι σχεδὸν τῶν Ἑλλήνων δὲν μετέσχον τοῦ ἀγῶνος (1), θέλων νὰ δικαιολογήσῃ ὁ συμπολίτης αὐτῶν Ἀλέξανδρος Βλαστός, γράφει ἐν τοῖς Χιακοῖς αὐτοῦ ὅτι δὲν ἐπανέστησαν κατὰ τῶν τυράννων, διότι, ἐμπορικὰς σχέσεις πρὸς διαφόρους πόλεις τῆς Τουρκίας καὶ καταστήματα ἐν Σμύρνῃ, Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλαχόθι ἔχοντες, ἐφοβοῦντο μὴ πῆθωσιν οὐ μόνον τὰ ἐμπορικὰ αὐτῶν συμφέροντα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐκτὸς τῆς Χίου ἐγκατεστημένοι οἰκεῖοι αὐτῶν καὶ φίλοι· ἄλλως δέ, λέγει, ἡ Χίος, ἐγγύτατα τῆς Ἀσίας κειμένη, ἐκινδύνευε νὰ ὑποστῇ τὰς φοβερὰς συνεπειὰς ἐπιδρομῆς τινος Ἀσιανῶν βαρβάρων. Βαβαὶ τοῦ δικαιολογήματος! Καὶ λοιπὸν πάντες οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἐξελέγχονται ἀμβλυποῦντες πρὸς ὃν διέτρεχον μέγιστον κίνδυνον, ὅτε ἐκθύμως προσέφερον καὶ οὐσίας καὶ ἑαυτοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος, μόνοι δὲ οἱ Χῖοι ἦσαν ἐχέφρονες, διότι ἠθέλησαν διὰ τῆς ἀπραξίας αὐτῶν νὰ διαφύγῃ τὸν τοιοῦτον κίνδυνον. Κεῖται ἄρα γε ἡ Χίος ἐγγύτερον τῆς Ἀσίας ἢ ὅσον ἡ Σάμος; Δὲν εἶχον ἄρα γε οἱ Σάμιοι, οἱ Πελοποννήσιοι, οἱ Σπερσεοελλαδίται, οἱ ἄλλοι νησιῶται συναλλαγὰς ἐμπορικὰς πρὸς τὴν Τουρκίαν, οὐδὲ συμφέροντα, ὧν ἡ ἐπανάστασις ἔμελλεν ἀναποφεύκτως νὰ ἐπιφέρῃ τὴν καταστροφὴν; Δὲν εἶχον οἱ ἐπαναστάντες συγγενεῖς ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ καὶ τῇ Ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ παρεπιδημοῦντας, καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει, οἱ ἐν Σμύρνῃ, οἱ ἐν Κυδωνίαις, οἱ ἐν Νέᾳ Ἐφέσῳ καὶ

---

(1) Scio est la seule île de l' archipel qui ne se soit pas declare pour les Grecs. Moniteur Francais 14 Juillet 1821.— Ἰδὲ καὶ Spectateur Oriental τῆς 29 Μαρτίου 1822.

ἀλλαχόθι σφαγιασθέντες ἦσαν ἄρα γε ἀπωρφανισμένοι πατέρων καὶ μητέρων καὶ ἀδελφῶν καὶ οἰκείων ἐν ταῖς ἑαυτῶν πατρίσι; Καὶ ὅμως ἅμα τῇ ἐμφανίσει φιλικῶν τινῶν ἀποστόλων ἐνιαχοῦ, δύο δὲ μόνων Σπετζιωτικῶν πλοίων ἐν Σάμῳ, οἱ Ἕλληνες, πάντα κίνδυνον παριδόντες, τῶν πάντων ἀφειδήσαντες, ἐδράξαντο τῶν ὄπλων· ὀλόκληρος δὲ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος τῇ 27 Ἀπριλίου 1821, στρατὸς τετρακισχιλίων Σαμιῶν καὶ μοῖρα τοῦ στόλου τῶν Ψαριανῶν τῷ 1822, γενναῖος στρατὸς ὑπὸ διάσημον καὶ γενναῖον στρατηγόν, τὸν Φαβιέρον, ἐλθὼν τῷ 1827 διὰ λογαριασμὸν καὶ δι' ἐξόδων τῶν Χίων, ὡς αὐτὸς ὁ Καποδίστριας ἐν τινι ἐκ Πόρου ἀπὸ 7 Μαρτίου 1828 ἐπιστολῇ αὐτοῦ ἀνομολογεῖ, λέγων· *Ἡδυστυχῆς ἐκστρατεία τῆς Χίου ἐγένετο διὰ λογαριασμὸν καὶ μὲ ἐξοδα τῶν Χίων (1)* καὶ ἐν ἐτέρῃ ἀπὸ 12 Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους πρὸς τὸν στρατηγὸν Τζούρτζι, ἐπαναλαμβάνων· *Ἐγὼ ἀφίνω εἰς τοὺς Χίους αὐτοὺς γὰ ἀποφασίσωσι τί γὰ κάμωσιν, ἐπειδὴ αὐτοὶ καὶ μόνοι ἐποίησαν τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀτύχου ἐπιχειρήματος (2),* πάντα, λέγομεν, ταῦτα δὲν ἴσχυσαν γὰ ἐμπνεύσωσι τοῖς Χίοις ἑλληνοπρεπῆ καὶ γενναϊότερα αἰσθήματα! Τί λοιπὸν ἀποδεικνύουσιν αἱ κατ' ἐπανάληψιν ματαιωθείσαι αὐταὶ ἀπόπειραι πρὸς ἐξέγερσιν τῶν Χίων; Οὐδὲν βεβαίως, ἀλλ' ἢ ὅτι δίκαιον εἶχεν Εὐπολις ὁ κωμικός, λέγων

αὕτη Χίος καλὴ πόλις

*πέμπει γὰρ ἡμῖν γαῦς μακρὰς, ἀνδρας θ' ὅταν δεήσῃ
καὶ τᾶλλα πειθαρχεῖ καλῶς, ἀπληκτος ὡσπερ ἵππος (3).*

Ἄλλ' ἦτο ἔργον φρονήσεως τῆς Χίου ἢ ἐξέγερσις; δύναται τις εἰπεῖν Ἀδαμάντιος Κοραῆς, ὁ συνετὸς καὶ πατριωτικώτατος ἀνὴρ, τοῦ ὁποῦ οὐδὲ τὴν φιλοπατρίαν οὐδὲ τὴν φρόνησιν ἐπιτρέπεται τινι γὰ ἀμφισβητήσῃ, γράφων τῇ 20 Δεκεμβρίου 1820 πρὸς Ἰάκωβον τὸν Ρώταν, ἔλεγε· *Τῆς Χίου μόνον τὴν ἀπολύτρωσιν γὰ ἀκούσω καὶ κλείω τοὺς ὀφθαλμούς μου παρηγορημένος (4).* Ὁ αὐτὸς, γράφων πάλιν τῇ 4 Ἰουλίου 1823 πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν Μαυροκορδάτον,

(1) Ἐπιστολ. Καποδίστρια Τόμ. Α. σελ. 356.

(2) Αὐτόθι Τόμ. Α. σελ. 364.

(3) Εὐπολις παρὰ Σχολιαστ. Ἀριστοφ. εἰς Ὀρν. σ. 880.

(4) Ἀπάνθισμα Ἐπιστολ. Κοραῆ σελ. 281.

προσετίθει. Χρεωστείς λοιπόν τὰ μεταχειρισθῆς ὄσην ἔχεις ἐπιρροὴν εἰς τὸ νομοθετικὸν καὶ εἰς τὸ νομοτελεστικὸν συνέδριον διὰ τὰ ταχύνωσι τὴν ἀπολύτρωσιν τῆς Χίου πρὸ τοῦ χειμῶνος ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν αἰμοβόρων τυράννων καὶ τὸ χρεωστείς διπλῶς. Ἡ Χίος εἶναι πατὴρ τῶν προπατόρων σου, πρῶτον χρέος· τὸ δεύτερον, συνάγεται ἀπὸ ὃ τι σ' ἔλεγα ἀνωτέρω περὶ τῆς ἀνάγκης τὰ προσλάβῃς εἰς τὸ πολυπόρον σου ἔργον συνεργοὺς ὁμοίους σου (1). Πῶς δὲ ἦτο δυνατὴ τῆς Χίου ἡ ἀπολύτρωσις ἄνευ ἐπαναστάσεως, δῆλον ὅτι ἄνευ θυσιῶν καὶ καταστροφῶν; Ἀλλὰ συμβουλεύων ἄρα γε τὴν ἐπανάστασιν ὁ πολυίδμων ἀνὴρ, δὲν προεγίνωσκε καὶ τὰ ταύτη παρακολούθουντα δεινά; Καὶ ὅμως ἡ τῆς Χίου ἀπελευθέρωσις ἦτο πόθος, τὸν ὁποῖον πάντες μὲν οἱ Ἕλληνες, ἰδίως δὲ οἱ Χιοὶ ὤφειλον ἵνα ἔχωσιν. ἄλλως δὲ καὶ λόγοι καθαρῶς στρατιωτικοὶ καὶ πρὸς τὴν αἰσίαν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος ἐν γένει συμβαλλόμενοι ὑπηγόρευον τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατοχὴν αὐτῆς. Ἐξῶθεν σχεδὸν τοῦ Ἑλλησπόντου ἡ Χίος κειμένη, ἠδύνατο, ἂν περιήρχετο εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἑλλήνων, νὰ χρησιμεύῃ ὡς ὀρμητήριον τῶν ναυτικῶν αὐτῶν δυνάμεων, αἵτινες ἐκείθεν οὐ μόνον εὐχερέστερον ἤθελον παρεμποδίζει τὸν ἔκπλουον τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, ἀλλὰ σύναμα ἤθελον προλαμβάνει τὰς καταστροφάς, ἃς ἡ Κάσσος, τὰ Ψαρά καὶ ἕτερα μέρη ὑπέστησαν.

Ἡ τῆς Χίου ἄρα ἐπανάστασις καὶ ὑπὸ τῆς φιλοπατρίας καὶ ὑπὸ τῆς φρονήσεως καὶ ὑπὸ τοῦ γενικοῦ συμφέροντος τοῦ ἀγῶνος ὑπηγορεύετο οἱ δὲ Σάμιοι, προσκληθέντες νὰ συνδράμωσι τῇ ἐπαναστάσει καὶ προθύμως τὴν ἐπικουρίαν αὐτῶν παρασχόντες, διεπράξαντο ἔργον πατριωτικόν, διότι ἐγκατέλιπον τὴν ἐπὶ τὴν Νέαν Ἐφεσον ἐπωφελῆ αὐτοῖς καὶ ἦττον κινδυνώδη ἐκστρατείαν πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν ἵνα βοηθῶσιν τῷ ὄλῳ ἔθνει (2). Τὸ δὲ ἐπιχείρημα αὐτῶν ἐγένετο καθ' ὅλην

---

(1) Ἀπάνθισμα Ἐπιστολ. Κοραῆ σελ. 258.

(2) Ὁ Τρικούπης ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἱστορίᾳ δημοσιεύει ἐπιστολὴν τινα πρὸς τὸν Ὑψηλάντην τοῦ Λυκούργου, γράφοντος ὅτι ἀνέβαλεν εἰς εὐτυχεστέραν περίστασιν τὴν ἐκστρατείαν τῆς Χίου· ἀλλ' ἡ μὲν ἐπιστολὴ ἐγράφη τὴν εἰκοστὴν Ἰανουαρίου. ὅτε τῷ ὄντι τῶν ἐμπόρων Χίων τινὲς διετείνοντο ὅτι ἦσαν ἀνέτοιμοι πρὸς ἐπανάστασιν, οἱ δὲ Σάμιοι ἀπέπλευσαν εἰς Χίον μετὰ πενήκοντα ὅλας ἡμέρας καὶ μετὰ τὰς ἐκλιπαρήσεις ἄλλων ἐγγωρίων Χίων, διαβιβαιούντων ὅτι τὰ πάντα εἶχον ἐτοιμασθῆ καὶ ὑπεύθυνον καθιστώντων διὰ πᾶσαν ἀναβολὴν τὸν Λυκοῦργον. Πρὸς ἐτοιμασίαν δὲ ἐπαναστάσεως καὶ μάλιστα

τὴν τάξιν, ἐφ' ὅσον καὶ ὁ ἀρχηγὸς καὶ πάντες οἱ χιλιάρχοι καὶ στρατι-
ῶται μετὰ τηλεβόλων ἱκανῶν μετέσχον αὐτῆς· τὸ ἐπ' αὐτοῖς ἄρα οὐδὲν
παρημέλησαν ἵνα ἢ ἐπανάστασις τῆς Χίου ἀπολήξῃ εἰς αἴσιον τέλος.
Ἄλλὰ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτύχῃ αὕτη ἄνευ ἀρωγῆς, ἄνευ θυσιῶν,
ἄνευ χρηματικῶν προσφορῶν καὶ ἔκ μέρους τῶν Χίων; Ἡ μᾶλλον εἰ-
πεῖν πῶς ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ἀποτύχῃ, ἀφ' οὗ ὁ δαίμων τῆς διαιρέσε-
ως καὶ τῆς φιλαργυρίας διείπε καὶ τὰ πνεύματα καὶ τὰ βαλάντια τῶν
Χίων; Οἱ Χιοὶ καὶ χρημάτων ἠπόρουσαν καὶ πλείστα μέσα ἠδύναντο
νὰ διαθέσωσιν ὑπὲρ σωτηρίας τῆς ἑαυτῶν πατρίδος· ἐπλεονέκτουσαν δὲ
καὶ κατὰ τοῦτο, καθ' ὅτι εἶχον γείτονας τοὺς ἀτρομήτους Ψαριανούς,
τῶν ὁποίων τὰ πλοῖα, πρὸς τοῖς τῶν ἄλλων ναυτικῶν νήσων, ἐν πά-
σῃ περιστάσει ἤθελον ἔχει εἰς ἐπικουρίαν. Σύνημα δὲ ἠδύναντο νὰ μι-
σθώσωσι πολλοὺς ξένους στρατιώτας, ὅπως ἐν ὁμοίῳ κινδύνῳ ἔπραξαν
οἱ Ψαριανοί, καὶ ἀποκρούσωσι πᾶσαν ἐπὶ τῆς νήσου ἀπόβασιν ἄχρι τοῦ
κατάπλου τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου (1). Ἄλλ' ὅμως οὐδὲν τούτων οἱ
Χιοὶ ἐποίησαν, ἐν ὧρα δὲ κινδύνου καὶ ἐν ᾧ καθῆκον εἶχον νὰ ἐγκαρ-
τερήσωσι μέχρις ἐσχάτων ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας, ἕκαστος αὐτῶν
ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ μόνου ἐφρόντισεν· ἐκεῖνο δὲ ὃ λέγουσι, δικαιολογοῦν-
τες τὴν ἀπραξίαν αὐτῶν, ὅτι δῆλα δὴ ἢ τῆς Χίου καταστροφή συνε-
τέλεσεν ἵνα διεγείρῃ ἐν ταῖς τῶν Εὐρωπαϊῶν καρδίαις αἰσθήματα συμ-
παθείας ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων καὶ σφαγιαζομένων Ἑλλήνων, ἀναμι-
μνήσκει ἡμῖν τὸν Τρυγαῖον τοῦ κωμικοῦ, λέγοντα

*ὡς ἦν τι πεσῶν
ἐνθένδε πάθω, τοῦμοῦ θανάτου
πάντε τάλαρθ' ἢ πόλις ἢ Χίωρ
διὰ τὸν σὸν προικτὸν ὠφλήσει (2).*

Ὅτε διεπεραιώθησαν οἱ Σάμιοι εἰς Χίον, ὑπὸ τῶν ψευδοφιλελευθέ-
ρων καὶ ψευδεπαναστατῶν ἐξαπατηθέντες Χίων, τότε οἱ τῆς νήσου
δημογέροντες πᾶν τὸ ἐφικτὸν ἔπραξαν ἵνα κωλύσωσι τὸν λαὸν ὅπως

πρὸς διάδοσιν αὐτῆς ἀρκοῦσιν οὐχὶ πεντήκοντα ἡμέραι, ἀλλὰ ὀλίγαι μόναι ὥ-
ραι ἢ καὶ μόνῃ ἢ ἐν τῇ στιγμῇ γιγνομένη ἀπόφασις τοῦ λαοῦ, ὅταν τὰ ἄλλα,
ὡσπερ ἐνόρκως ἐβεβαίουν τὸν Λυκοῦργον οἱ Χιοὶ, ἦσαν ἔτοιμα. Ἴδὲ καὶ Γού-
δα Βίων παραλλήλων. Τόμ. Ζ. σελ. 448.

(1) Σπηλιάδου, Ἀπομνημ. Τόμ. Α. σελ. 328.

(2) Ἀριστοφάν: Εἰρήν. 161.

ἐπαναστῆ ἢ ἐνωθῆ μετὰ τῶν Σαμίων (1). Ὅτε δὲ ὁ ἐν Χίῳ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις διατρίβων Κωνσταντῖνος Ράμφος προέτεινε τοῖς δημογέροισι νὰ πέμψωσιν ἄνευ ἀναβολῆς πρέσβεις πρὸς τὰς τρεῖς ναυτικὰς νήσους καί, ποσὸν τι χρημάτων αὐταῖς προσφέροντες, ἐπικαλέσωνται τὴν διὰ τοῦ στόλου ἐπικουρίαν αὐτῶν, τότε πρὸς τὴν ἰδέαν ταύτην, ἣτις καὶ ὀρθοτῆτις ἦτο καὶ ὑπὸ ἀγνῆς φιλοπατρίας ἐνεπνέετο, ἀνέστησαν οἱ δημογέροντες, λόγῳ μὲν ὅτι ἔπρεπεν ὁ στόλος νὰ διαταχθῆ ἱεραρχικῶς ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου ὅπως πλεύσῃ εἰς βοήθειαν τῆς Χίου, πράγματι ὅμως ἵνα ἀποφύγῃσι τὸν ὑπὲρ τοῦ στόλου ἔρανον. Ὁ Ράμφος μετὰ τοῦ Γεωργίου Γλαράκη ἐστάλησαν πρὸς τὴν ἐν Κορίνθῳ κυβέρνησιν ἵνα ζητήσωσι τὴν συνδρομὴν αὐτῆς ὑπὲρ τῆς Χίου· ἀλλὰ μέχρι οὗ αὐτοὶ ἐπανεέλθωσι μετὰ τῆς ἀποστελλομένης ἐπικουρίας, ἡ νῆσος ἐκείνη εἶχεν ἤδη πέσει. Ἀλλὰ καὶ ὅτε ὁ Ράμφος, μετὰ τῶν ὑπ' αὐτῷ στρατιωτῶν ἀποβάς εἰς Χίον, εὔρε τὸν Βουρνιαῖν καὶ προέτεινεν αὐτῷ σχέδιόν τι ἀντιστάσεως, ὁ ἀτρόμητος ἀρχιστράτηγος οὐδὲ προσοχῆς κἄν ἄξιον τὸ σχέδιον ἐθεώρησε καὶ ὑπὲρ παντὸς ἄλλου προτιμότεραν ἔκρινε τὴν ἀτομικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν. Ἐὰν οἱ Χίοι, ἔρανον κοινὸν ποιούμενοι, προσεσχέλουν ἐγκαίρως τὸν στόλον, βεβαίως ἢ καταστροφή αὐτῶν δὲν ἐπήρχετο· ἡ φιλοπρωτία ἄρα καὶ ἡ ἄκακος φειδωλία ἐγένοντο παραίτια τοῦ ἐξανδραποδισμοῦ αὐτῶν.

Καταλαλεῖτε τῶν Σαμίων! καὶ ὅμως ἂν ὁ Λυκούργος ἦναι κατακριτέος κατὰ τι, εἶναι τοιοῦτος διότι διεκινδύνευσε τὴν ὑπαρξιν τῆς ἰδίας πατρίδος, ἄνευ στρατιωτῶν ταύτην καταλιπὼν καὶ ἀπελθὼν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Χίου. Ὅντως δ' ἂν ὁ Τουρκικὸς στόλος ἔπλεε κατ' εὐθείαν ἐπὶ τὴν Σάμον ἢ ἂν αἱ ὀρδαὶ τῶν βαρβάρων τῆς παρακειμένης Ἀσίας ἐπέδραμον ἐπ' αὐτήν, ἡ Σάμος ἤθελε διατρέξει τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων. Καὶ ὅμως τοσοῦτος ὑπῆρχεν ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν Σαμίων καὶ ὁ ζῆλος αὐτῶν ἵν' ἀπαλλάξωσι τοῦ ζυγοῦ νῆσον Ἐλληνίδα, ἐκλιπαροῦσαν τὴν βοήθειαν αὐτῶν, ὥστε καὶ τὴν ἰδίαν πατρίδα, ἀπειλουμένην, παρῆιδον, μόνον καὶ μόνον ἵνα συνδράμωσι τοῖς τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν ἐπικαλουμένοις μετὰ θερμῆς ἰκεσίας καὶ μετὰ παντοίων ὑποσχέσεων Χίοις. Τοιούτων αἰσθημάτων ὁ Λυκούργος ἐμφορούμενος καὶ ἐκ Χίου ἔτι ἀπέστειλεν εἰς τὴν ἀπέναντι Ἐρυθραίαν δύο πλοῖα τῆ 28 Μαρτίου ἵνα σώσωσι τοὺς ἐκεῖ Χριστιανούς, τὸν ἔσχατον

---

(1) Howe, An historical shetck of the Greek revolution p. 98.

διατρέχοντας κίνδυνον και τήν βοήθειαν αὐτοῦ ἐκζητοῦντας. Ἡγνόουν φεῦ! οἱ Σάμιοι τίνες ἦσαν οἱ Χίοι και τίνες αἱ ὑποσχέσεις αὐτῶν!

Ὁ Βλαστός, μυθολογίαν μᾶλλον ἢ ἱστορίαν τῆς ἐκστρατείας ταύτης γράψας, μόνον μέλημα ἔσχε νὰ παραστήσῃ ὅτι οἱ Σάμιοι ἔδειξαν ὅτι ὑπῆγαν διὰ τὰ ἀρπάσσωσι μᾶλλον παρὰ διὰ τὰ πολεμήσωσιν· ἀποσιωπᾷ δὲ ἀπὸ σκοποῦ βεβαίως πᾶσας τὰς πρὸς ἀποκλεισμὸν τῶν Τούρκων ἐν τῷ φρουρίῳ προσπαθείας, πάντας τοὺς ἀγῶνας αὐτῶν, τὰς μάχας, ἃς συνεκρότησαν, τὴν στέρησιν τῶν τροφῶν, τὴν ἐγκατάλειψιν, εἰς ἣν περιῆλθον, και ἐπὶ τέλος τὰς προδοσίας τῶν Χίων, ὧν πολλοὶ Σάμιοι ἐγένοντο θύματα. Ἐκ τῆς ἐξιστορήσεως ὁμως τοῦ Βαχτήτ πασᾶ, ἣν ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ θέλομεν παραθέσει, καταφαίνεται ὅτι ἀναιδῶς ὁ Βλαστός ψεύδεται, διότι οἱ Σάμιοι και ἀνδρείως ἐπολέμησαν πρὸς τοὺς Τούρκους και ἐν τῷ φρουρίῳ αὐτοὺς κατέκλεισαν και εἰς θέσιν δεινὴν περιήγαγον και μετὰ τὸν κατάπλου ἐτι τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου κρατερῶς ἀντέστησαν και ἓνα δρόμωνα τοῦ ἐχθροῦ κατέστρεψαν και ἑλληνοπρεπῶς ἐνὶ λόγῳ ἠγωνίσαντο. Ἡμέρα σχεδὸν δὲν παρῆλθε χωρὶς οἱ Σάμιοι νὰ μὴ ἀντιτάξωσι τὰ ἑαυτῶν στήθη πρὸς τὸ πῦρ τῶν ἐχθρῶν, εἴτε ἵνα καταστήσωσι στενώτερον τὸν ἀποκλεισμὸν εἴτε ἵνα ἀποκρούσωσι τὰς ἐξόδους τῶν πολιορκουμένων. Ἄν οἱ Χίοι, ἀντὶ νὰ συνιστῶσιν ἴδια στραταρχεῖα και διὰ τῆς περιφρονήσεως ψυχραίνωσι τὸν ζῆλον τῶν Σαμίων, συνέπρασσον αὐτοῖς και ἐρρωμένως ἀντελαμβάνοντο τοῦ ἀγῶνος, ἢ ἂν, και μετὰ τὸν κατάπλου ἐτι τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου, συνενούμενοι τοῖς Σαμίοις, ἀνθίσταντο ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ἐρχόμενα, ὅπερ κατὰ δυστυχίαν συνέβη παρχακίως, δὲν ἤθελον ἀποσοβῆσαι τοὺς ἐχθρούς; Και αἱ περὶ ἀρπαγῶν δέ, ὑπὸ τῶν Σαμίων δῆθεν διαπραχθειῶν, κατηγορίαι ἀνυπόστατοι ὅλως και συκοφαντικαὶ και γελοιώδεις ἐξελέγχονται, οὐδενὸς προσελθόντος ὅπως ἀποδείξῃ ταύτας, καθ' ὃν χρόνον ὁ Λυκοῦργος, μαθὼν οἷά τινες κατὰ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ ἐφληνχφουν, προὔκαλεσε πάντα Χίον ἵνα τῶν κακορρημόνων τὰ λαλήματα διὰ πραγμάτων ὑποστηρίξῃ (1). οὐδὲ εἶναι πιστευτὸν ὅτι ἀρπαγὰς διενουῦντο ἄνθρωποι, πρὸ παντὸς ἄλλου ὀφείλοντες νὰ μεριμνήσωσι περὶ τῆς ἰδίας σωτηρίας. Ἄλλ' ὁ Βλαστός ἐν τοῖς Χιακοῖς αὐτοῦ ἐν σιγῇ παρέρχεται ταῦτα ἵνα, ὑπερασπίζων τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ ἀπὸ πᾶσης ἐπὶ δειλίᾳ και ἀκαί-

---

(1) Gordon, hist. of the Greek revolution T. I. p. 355.

ρω φιλοχρηματίχ μομφῆς, τοῖς Σαμίοις ἐπιρρίψη πᾶσαν τῆς καταστροφῆς τὴν εὐθύνην.

Καὶ ὁμως τίνες ἐξαπατήσαντες παρέπεισαν τοὺς Σαμίους ἵνα παραιτηθῶσι τῆς πρὸς ἄλωσιν τοῦ φρουρίου τῆς Νέας Ἐφέσου ἐκστρατείας, ἣν ἐμελέτων, καὶ τὴν πατρίδα αὐτῶν ἐγκαταλίπωσιν εἰς τὴν διακρίσιν πάσης ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς, νὰ τρέξωσι δὲ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Χίου; Τίνες δ' ἐγένοντο μετὰ ταῦτα παραβάται τῶν ὑποσχέσεων αὐτῶν καὶ τοὺς Σαμίους, τῇ προσκλήσει αὐτῶν εἰς Χίον μεταβάντας, παρήτησαν ἄνευ βοηθείας, ἄνευ χρημάτων, ἄνευ πολεμεφοδίων, ἄνευ τροφῶν; Τίνες ἅμα τῷ κατάπλω τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου ἀνεπέτασαν ἐπὶ τῶν οἰκιῶν αὐτῶν σημαίας Τουρκικᾶς, καὶ τίνες, φονεούμενοι ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἀντὶ τοῦλάχιστον βαρυτίμως νὰ πωλήσωσι τὴν ἑαυτῶν ζωὴν, ἔκυπτον τοῦναντίον χαύνως τὸν αὐχένα ὑπὸ τὴν μάχαιραν τῶν φονέων, τὴν ἀπαραδειγμάτιστον δειλίαν αὐτῶν κρύπτοντες ὑπὸ τὸν πόθον τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου καὶ διὰ τῶν λέξεων *κόψε μ', ἀγᾶ μου, γ' ἀγιάσω* τὸ πικρὸν μειδιάμα τῶν σφαγέων αὐτῶν προκαλοῦντες; Πῶς τοσοῦτον φειδωλοὶ δεικνύμενοι τοῖς Σαμίοις, ἄρτον καὶ πολεμεφόδια παρ' αὐτῶν ζητοῦσι, παρέδιδον οἱ Χῖοι ἄνευ ἀντιστάσεως, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν προθύμως, τὰς περιουσίας αὐτῶν πρὸς τοὺς ἄλλοφύλους ἄρπαγας ὅταν, ἵνα κατὰ τὸν Ζακύνθιον ποιητὴν εἴπωμεν,

*ὅταν τόσοι ἐπέφταν χάμου
καὶ μὲ λόγια ἀπελπισιᾶς,
κόψε μ' ἔλεγαν, ἀγᾶ μου,
καὶ τοὺς ἔκοφτε ὁ ἀγᾶς·*

ὅπερ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἐπανάληψις τῆς ἀρχαικῆς παροιμίας *Χῖος δεσπότην ὠνήσατο; (1)*. Τίνες καταπροέδιδον τὰς κινήσεις καὶ τὰ σχέδια καὶ τὰς πράξεις τῶν Σαμίων εἰς τοὺς ἐχθρούς; Δὲν κατέλαβεν ὁ Γεώργιος Τροβᾶς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ μαχηταὶ τὸν Πέτρον Πουρχάνην, προδιδόντα τῶν Σαμίων τὰ κινήματα καὶ δι' ἐπιστολῶν ἐντὸς πορτοκαλλίων ριπτομένων εἰς τὸ φρούριον, ἀνακοινοῦντα τοῖς Τούρκοις τὰ σχέδια αὐτῶν, καὶ δὲν ἀπηγγονίσθη εἰς κυπάρισσόν τινα ὁ προδότης ἐκεῖνος, ἀντάξιον τῆς προδοσίας αὐτοῦ μισθὸν λαβῶν; Δὲν κατέλαβεν ὁ Χιλίαρχος Λαχανᾶς Χιόν τινα, Παντελῆν Γάραν τοῦνομα, ὅστις, ἐν

---

(1) Ἀθῆν. ΣΤ. 266.

ᾧ οἱ Σάμιοι εἶχον ἀποκόψει τῶν πολιορκουμένων τὸ ὕδωρ καὶ περιαγάγει αὐτούς εἰς θέσιν δυσχερῆ, κατ' ἐπανάληψιν διωχέτευσεν τὸ ὕδωρ εἰς τὸ φρούριον, δι' ἣν πρᾶξιν ἐδάρη ἀνηλεῶς, καίπερ βαρυτέρας χρήζων ποινηῆς; Δὲν κατελήφθησαν δέκα καὶ ὀκτώ ἄλλοι Χίοι, διοχετεύοντες ἐπ' ἴσης ὕδωρ εἰς τὸ φρούριον καὶ δὲν ὑπέστησαν οὗτοι τὴν ὁμοίαν διὰ τὴν πρᾶξιν αὐτῶν τιμωρίαν; Δὲν ἐζήτησεν ὁ Λυκούργος παρὰ τῶν δημογερόντων τῶν Λειβαδίων λέμβους τινὰς ἢ ξυλείαν πρὸς κατασκευὴν τοιούτων διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν πλοίων, πέμψας πρὸς παραλαβὴν τῇ 24 Μαρτίου τὸν Μανουὴλ Σοφούλην, καὶ δὲν ἀπεδίωξαν ὑβριστικώτατα οἱ δημογέροντες ἐκεῖνοι τὸν ὑπὸ τοῦ Λυκούργου ἀποσταλέντα; Ὅτε τῇ 25 Μαρτίου, ἑορτῇ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ὁ Χιλίαρχος Ἐμμανουὴλ Μελαγχροινός, καταλιπὼν ὀλιγίστους ἀνδρας εἰς τὴν ἐν τῷ τελωνεῖο κανονοστοιχίαν αὐτοῦ, μετέβη μετὰ τῶν ἄλλων κρυφίως εἰς τὸν ναὸν ἰν' ἀκούσῃ τῆς θείας λειτουργίας, δὲν προέδωσαν τότε οἱ Χίοι τὴν ἀπουσίαν ταύτην τοῖς ἐν τῷ φρουρίῳ, οἵτινες, ἐξεληθόντες αἴφνης, ἀπεδίωξαν μὲν τοὺς ὀλιγίστους Σαμίους, ἐκάρφωσαν δὲ ἐν τηλεβόλον τῆς κανονοστοιχίας, ἄχρις οὗ μαθόντες ταῦτα οἱ ἐν τῷ ναῷ, ἔτρεξαν πρὸς τὸ τελωνεῖον καὶ ὑπεχρέωσαν τοὺς ἐχθροὺς, ἐννέα ἀποβαλόντας ἀνδρας, νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ φρούριον μετὰ πεισματώδη συμπλοκὴν, καθ' ἣν εὐθαρσῶς μὲν ἠγωνίσαντο ὁ Σταμάτιος Ἀλέξης, Μανουὴλ Ὀρολογᾶς, Κωνσταντῖνος Δεσποτάκης, Ἀλέξανδρος Κεντούρης καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς εἴκοσι μαχηταί, ἔπεσε δὲ ὁ Δημήτριος Κολανᾶς; Δὲν ἠναγκάσθη ὁ Σταμάτιος Γεωργιάδης νὰ φονεύσῃ ἐν Θολῷ Ποταμίῳ Χίον ἱερέα ἀνίερρον, ὅστις προσεκάλει τοὺς συνεγχωρίους αὐτοῦ νὰ συλλάβωσι καὶ τοῖς Τούρκοις παραδώσωσιν αὐτὸν τε καὶ ἑτέρους τινὰς σὺν αὐτῷ Σαμίους, διότι, ἔλλειψιν τροφῶν πάσχοντες, ἐφόνευσαν βοῦν, ᾧ ἐνέτυχον, ἵνα τὰ μὲν κρέα αὐτοῦ φάγωσιν, ἐκ δὲ τοῦ δέρματος κατασκευάσωσι σανδάλια καὶ περιβάλωσι τοὺς γυμνοὺς αὐτῶν πόδας; Δὲν ἐπολιορκήθη ὁ αὐτὸς Σαμάτιος Γεωργιάδης, καταφυγὼν μετὰ μεγάλους κινδύνους εἰς Νένητα, ὑπὸ πολλῶν φιλοτούρκων Μαστιχοχωριτῶν, προσπαθούτων νὰ συλλάβωσι καὶ προσαγάγωσιν αὐτὸν τοῖς Τούρκοις, καὶ δὲν ἔμελλεν ἀναποφεύκτως νὰ ἀπολεσθῇ, εἰ μὴ, παρεμβαιῶν, ἔσωζεν αὐτὸν ἀρχαῖός τις ἐκ Σμύρνης φίλος, Ἰωάννης Χρυσολωρᾶς τοῦνομα; Δὲν συνέλαβον οἱ κάτοικοι Πυργίου δέκα καὶ τρεῖς Σαμίους, καταφυγόντας αὐτόθι, καὶ ὑποκριθέντες ὅτι ἔμελλον νὰ σώσωσι, δὲν ὠδήγησαν αὐτοὺς προδοτικῶς πρὸς τοὺς Τούρκους, παρ' ὧν

διὰ φρικωδῶν βρασίων ἐφονεύθησαν ἐκείνοι ; (1) Δὲν συνέλαβον οἱ ἐγγύριοι καὶ τοῖς Τούρκοις παρέδωκαν ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ Πυργίῳ ἱερέα τινά, Κωνσταντῖνον καλούμενον, ἐκ Γέροντος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅστις μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, διαπεραιωθεὶς εἰς Σάμον καὶ τοῦ ἐπαναστάτου τὴν σπῆθην περιζωσόμενος, συμμετέσχε τῆς ἐκστρατείας, καὶ δὲν διεμελίσθη ὁ δυστυχῆς ἐκεῖνος ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐνώπιον τῶν ἐκ φιλοτουρκισμοῦ προδόντων αὐτὸν καὶ σαρκάζοντων καὶ ὕβριζόντων εἰς αὐτὸν Χίων ; Δὲν ἐκινδύνευσαν τὸ αὐτὸ ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ νὰ πάθωσι τεσσαράκοντα Σάμιοι, στηθείσης αὐτοῖς ἀτίμου ὑπὸ τῶν ἐγκατοίκων ἐνέδρας, εἰ μὴ ἐξαγγέλλων ἐγκαίρως τὸν κίνδυνον ἐνὶ αὐτῶν, ἀρχαίῳ γνωρίμῳ, ἔσωζεν ἀπὸ βεβαίου θανάτου, ἀνὴρ τῶν ἐγγυρίων φιλόκθρωπος, Δημήτριος Φρουρᾶς καλούμενος ; Δὲν παρέδωκαν οἱ κάτοικοι Δαφνῶνος τοῖς Τούρκοις τὸν πρὸς αὐτοὺς πρὸς ἑτέρων Σαμίων ἀποσταλέντα ἵνα ζητήσῃ ὀλίγον ἄρτον Μανουὴλ Βεργῆν, καὶ δὲν ὑπέστη ὁ δυστυχῆς ἐκεῖνος διὰ τὴν τῶν Χίων προδοσίαν θάνατον πολυπικρον καὶ ἐπώδυνον ; Δὲν συνέλαβον οἱ κάτοικοι Καλαμωτῆς τοὺς πλανηθέντας καὶ εἰς τὸ χωρίον αὐτῶν καταφυγόντας Σαμίους Γεώργιον Ταλιάνην καὶ Σταμάτιον Πάστραν καί, ἐξαγκωνίσαντες, δὲν προσήγαγον καὶ παρέδωκαν αὐτοὺς τοῖς Τούρκοις, οἵτινες, θέμενοι σκοποὺς τῶν ἑαυτῶν πυροβόλων, κατεσφαιροβόλησαν αὐτούς ; Δὲν ἔπεισαν κάτοικοί τινες τοῦ χωρίου Βερβεράτου ἐξ Σαμίων, τὸν Δημήτριον Γραλῆν, Κωνσταντῖνον Ἰωάννου, Κωνσταντῖνον Ζανούδην, Γεώργιον Κῆσογλου, Εὐστράτιον Παντελάκην καὶ Ἀδαμῆντιον Πλάτζαν, νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸ χωρίον αὐτῶν καὶ κρυβῶσιν ἀπὸ τῶν καταδιωκόντων αὐτοὺς ἐχθροὺς, καὶ δὲν ἔσπευσαν νὰ ἐξαγγείλωσι τὴν ἐν μέσῳ αὐτῶν παρουσίαν τῶν ἐχθίστων Σαμίων τοῖς Τούρκοις, οἵτινες, πολυπληθεῖς ἐλθόντες καὶ τῶν κευθμώνων αὐτῶν ἐξαγαγόντες, κατέσφαξαν ἅπαντας τοὺς ἐξ δυστυχεῖς ἐκείνους ἐνώπιον τῶν Χίων, ἐν χαρᾷ ἐπιδεικνύντων τὴν πρὸς τὸ βασιλεῖον κράτος ἀφοσίωσιν αὐτῶν, ἐγκαυχόμενων διὰ τὴν τοιαύτην προδοσίαν καὶ παροτρυνόντων τοὺς Τούρκους ἵνα μηδενὸς φεισθῶσι τῶν κακοτρόπων καὶ κακοβούλων καὶ παμμιάρων Σαμίων ; Δὲν προσεπλήθησαν οἱ κάτοικοι τοῦ αὐτοῦ χωρίου νὰ πείσωσι τὸν Νικόλαον Σταματιᾶδην καὶ πέντε ἑτέρους, ἦτοι τὸν Δημήτριον Ρήγιον, Νικόλαον Σοφούλην, Ἀντώνιον Πατζαξίτζην, Γεώργιον

---

(1) Gordon, hist. of the Greek revolution Vol. I. 360.

Μανόλαρον καὶ Ἐλευθέριον Καλονᾶν, δι' ἔλλειψιν σιτίων πρὸς αὐτοὺς καταφυγόντας, ἵνα κατέλθωσιν ἐν τινι φρέατι ξηρῷ ὅπως δῆθεν σωθῶσιν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ, διαπραγματευόμενοι πρὸς ἀλλήλους τὴν σύλληψιν καὶ τὴν εἰς τοὺς Τούρκους παράδοσιν τῶν πειναλέων Σαμίων, δὲν προὔτιθεντο νὰ σφαγίσωσιν αὐτοὺς, ἐάν, τοὺς σκοποὺς τῶν Χίων νοοῦντες ἐκ τινων σημείων, ἅτινα παρετήρησαν ἐκείνοι, μὴ διέφευγον ξιφῆρεις τοὺς δολίους αὐτῶν συμβούλους; Δὲν κατεδιώχθη ἐν τῇ κώμῃ Βέσχ' ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ὁ αὐτόθι μεταβάς πρὸς εὐρεσιν τροφῶν Ἀλέξανδρος Ἀνδρεάδης καὶ δὲν ἐμελλε νὰ ὑποστῇ καὶ οὗτος τὴν τύχην τῶν ἄλλων δολοφονηθέντων Σαμίων, ἐάν μὴ ἔσωζεν αὐτὸν τοῦ πυροβόλου τὸ στόμιον, κατὰ τῶν διωκτῶν αὐτοῦ διευθυνόμενον ἀφ' ἐνός, καὶ τῶν ποδῶν ἢ ὠκύτης ἀφ' ἐτέρου; Δὲν ἠναγκάσθησαν ὁ Κωνσταντῖνος Καραογλάνης, Μανουὴλ Τζανῆς, Νικόλαος Παπακωνσταντῆς, Γεώργιος Βεβέλης, Μοσχονᾶς Καρακωνσταντῆς, Κωνσταντῖνος Δελαρόκας, Γεώργιος Βουτούρης καὶ Ἀνδρέας Καρβουνιέρης, καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν Χίων, ἀφ' οὗ ἐξήντησαν τὰ πολεμεφόδια αὐτῶν, ἀμυνόμενοι, νὰ ριφθῶσιν εἰς τὴν θάλασσαν ὅπως σωθῶσιν ἐπὶ τινος πλοίου κολυμβῶντες; Δὲν συνέλαβον οἱ κάτοικοι Ἀρμολίων τὸν Γεώργιον Τζολακάκην καὶ, βασάνισαντες αὐτόν, δὲν ἠτοιμάζοντο νὰ φονεύσωσιν, εἰ μὴ, αὐτὸς ἐπὶ μακρὸν χρόνον μετὰ Καρπαθίων συζήσας καὶ τὴν διὰ λεκτον ἐκείνων μιμούμενος, ἔπειθε τοὺς βασανιστὰς αὐτοῦ ὅτι ἦτο Καρπάθιος καὶ οὐχὶ Σάμιος, καὶ δὲν ἔφερε μέχρις οὗτου ἀπεβίωσεν ὁ δυστυχῆς ἐκείνος ἀνεξάλειπτα σημεῖα τῶν βασάνων, ἃς ὑπέστη, τὰ διὰ μαχαίρας κεχαραγμένα ὡτία αὐτοῦ; Δὲν ἐγένετο θῦμα τῆς ἀσπόνδου τῶν Χίων ἐχθρότητος ὁ Γεώργιος Νταϊλᾶς, ἀποτμηθέντων ἐπ' ἴσης τῶν ὠτίων αὐτοῦ; Ἄλλ' ἐπιλείψει, ἄλλ' ἐπιλείψει ἡμᾶς ὁ χρόνος ἀφηγουμένους τὰς τοιαύτας προδοτικὰς τῶν Χίων πράξεις, ὀδηγῶν καὶ κατασκόπων καὶ ἐπικούρων τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τῶν Σαμίων γενομένων.

Ἄν, ὡς προείπομεν, οἱ Χῖοι, ἔρανον ποιούμενοι, προσεκάλουν εἰς βοήθειαν αὐτῶν τὸν Ἑλληνικὸν στόλον, βεβαίως ἀντὶ μικρῶν ἠθελον σώσει τὰ πάντα· ὅθεν δικαίως καὶ ὁ Μινίστρος τῆς Ἐπιτοπικῆς ἱεράρχης Ἀνδρούσης Ἰωσήφ, γράφων ὀψικίτερον πρὸς τὸν μητροπολίτην καὶ πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Ἀνδρου, ἔλεγεν. *Οἶδατε τοὺς Χίους· ἂν ἠθελον πέρουσι νὰ στείλουν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅσα μιλιάρια ἔστειλαν εἰς τὸν τύραννον, ἢν ἐμάζωνον τάσημικὰ τῶν ἐκκλησιῶν νὰ τὰ προ-*

φθίσωσιν, ἠμποροῦσε τὸ γένος ἡ ἀγοράση δι' αὐτῶν δέκα φρεγάταις
 νὰ βάλῃ εἰς φύλαξιν τῆς Χίου. Ἐστάθησαν ὅμως κακοὶ πολῖται,
 κακοὶ Ἑλληνας, δεισιδαίμονες, δὲν ἠθέλησαν φρονίμως αὐτοὶ νὰ γυ-
 μνώσουν τὰς ἐκκλησίας διὰ τὸ κοινὸν συμφέρον τῆς Ἑλλάδος, ἀλ-
 λὰ τὰς ἄφησαν ἔρμαιον τοῦ ἐχθροῦ (1). Ἀλλὰ οἱ Χίοι δὲν ἔδειξαν
 κατὰ τὴν περίστασιν μόνον ταύτην τὸ ἐπίμεμπτον παράδειγμα ἐπαι-
 σχοῦς φιλοχρηματίας. Γενομένης ἐν ἔτει 1827 τῆς ἐκστρατείας τοῦ
 Φαβιέρου, οἱ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ δημογέροντες καὶ πρόκριτοι τῆς Χίου
 ἠρνήσαντο καὶ τότε νὰ συνεισφέρωσι χρήματα ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῆς
 ἐκστρατείας. Ἐπαρελάβετε καὶ δεῦτερον τὰ ὅπλα, ἔγραφεν ὁ Καπο-
 δίστριας ἐκ Πόρου πρὸς τὴν Δημογεροντίαν τῆς Χίου, διὰ νὰ ἐλευθε-
 ρώσητε τὴν πατρίδα σας, χωρὶς νὰ προετοιμάσητε τὸ ἀναγκαῖον εἰς
 τὴν ἐπιχείρησιν χρηματικόν, καὶ ἀφ' οὗ παρεδόθητε τοιουτοτρόπως
 εἰς τὸν ἀγῶνα, ὁπότε ἡ συνθήκη τοῦ Λορδίνου οὐδόλως ἠδύνατο νὰ
 σᾶς δώσῃ θάρρος, σήμερον τὸν διάγετε μὲ τὴν ἀδράνεια, ὥστε
 φαίνεσθε νομίζοντες ὑμᾶς αὐτοὺς κυρίους τοῦ καιροῦ καὶ τῶν ἐπι-
 συμβαινόντων, καὶ οὕτως ὁ κύριος συνταγματάρχης Φαβιέρος, παρὰ
 τοῦ ὁποίου ἐλπίζετε τὴν κατόρθωσιν, ἀδυνατεῖ νὰ ἐνεργήσῃ ἐπιχει-
 ρηματικῶς, μὴ βοηθούμενος παρ' ὑμῶν οὔτε χρηματικῶς οὔτε ἄλ-
 λως (2). Ὅθεν καὶ ὁ Καποδίστριας περιῆλθεν εἰς τὴν λυπηρὰν ἀνάγκη
 ἵνα ἐκ τοῦ πενιχροῦ ἐθνικοῦ ταμείου προσενέγκῃ ὑπὲρ τῆς Χίου
 πεντακισχίλια τάληρα, ἐν ᾧ οἱ Χίοι, ἂν ἐνεφοροῦντο αἰσθημάτων γεν-
 ναιοτέρων, ἠδύνατο εὐκόλως πᾶσαν τῆς ἐκστρατείας τὴν δαπάνην νὰ
 ἀναδεχθῶσιν. Ὅτι δ' ἐν ἔτει 343 π. Χ. εἶπεν ὁ Ἀλκιβιάδης ὡς οἱ
 Χίοι μὲν ἀγαίσχυντο εἶεν, πλουσιώτατοι ὄντες τῶν Ἑλλήνων,
 ἐπικουρία δὲ ὅμως σωζόμενοι, ἀξιοῦσι καὶ τοῖς σώμασι καὶ τοῖς
 χρήμασι ἄλλους ὑπὲρ ἐκείνων ἐλευθερίας προκινδυνεύειν (3), αὐ-
 τὸ τοῦτο ἐπανελάβε καὶ ὁ Καποδίστριας, γράφων τῇ 18 Αὐγούστου
 1828 ἐξ Αἰγίνης πρὸς τὸν Κ. Μ. Πετροκόκκινον. Ἀπὸ τῆς αὐτῆς
 διαθέσεως, ἔγραφε, θέλω σᾶς ὀμιλήσει καὶ περὶ τῶν λυπηροτάτων
 πολιτευμάτων τῆς τε δημογεροντίας καὶ τῶν διαφορῶν ἐπιτροπῶν
 τῆς Χίου, αἵτινες, χρεωστοῦσαι διαφοροῦς πληρωμὰς εἰς ἐμπόρους,

(1) Ἴδὲ ἐφημερίδα Ἀθηναίων « Μέλλον » ἀριθ. 1,351 τῆς 9 Μαρτίου 1876.

(2) Ἐπιστολ. Καποδίστρ. Τόμ. Α. σελ. 315.

(3) Θουκυδ. Η. 45.

εις ναύτας, εις στρατιώτας, εις αὐτὴν τὴν κυβέρνησιν, διατείνονται νὰ ριψώσι τὰ χρέη τῶν ἐπάνω εις τὸ ἔθνος, τουτέστιν εις τὸ ταμεῖον, καὶ πρὸς στοιχείωσιν τοῦ τοιοῦτου ἀξιώματος ἡ Δημογεροντία τῆς Χίου ἐδέχθη καὶ τὸν φυλακισμόν καὶ ἴσως θέλει θυσιάσει ὁ τι καὶ ἂν ἔχη, παρὰ νὰ ὁμολογήσῃ ἐαυτὴν πληρώτριαν τῶν ὄσων ἔκαμε χρεῶν ἢ ὑπόλογον διὰ τὰ διαχειρισθέντα χρήματα. Ἄλλ' ἂν τὰ τοιαῦτα λογαριάζη, ἀπατάται, διότι οὐδεμία δύναμις δὲν θέλει κατισχύσει, ὥστε νὰ δεχθῶ τὸ ἀξίωμα ὅτι τὰ χρέη τῆς δημογεροντίας καὶ τῶν ἐπιτροπῶν τῆς Χίου εἶναι χρέη τοῦ ἔθνους (1).

Ἰκανὰ εἶναι ταῦτα, νομίζομεν, ἵνα τοὺς πάντας πείσωσιν ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ, ἐν Χίῳ, Τούρκους, εἰσεσφραγίσαντων Σαμιῶν κατέσειχε διὰ τὴν ἠδικο-χρηματιαν καὶ ἀκατονόμαστον ἀδρῆνειαν τῶν ταύτην προκαλεσάντων τε καὶ διενεργησάντων Χίων· ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἔποψιν χρηματικῆς πρὸς τὸ ἔθνος εισφορᾶς τὰς δύο νήσους πρὸς ἀλλήλας συγκρίνοντες, θέλομεν ἴδει ὅτι καὶ εις τοῦτο κατὰ πολὺ ἡ Σάμος τὴν Χίον ὑπερτερεῖ. Οἱ Σάμιοι οὔτε τὰ πλούτη τῶν Χίων ἐμπόρων ἐκέκτηντο, ἀλλ' οὔτε τὰ κέρδη ἐκείνων, ἐφ' ὅσον ἡ μόνη αὐτῶν πρόσοδος προήρχετο ἐκ τῶν οἴνων, οἷτινες, εις Κωνσταντινούπολιν, Σμύρνην καὶ Αἴγυπτον ἀποστελλόμενοι καὶ πωλούμενοι, εἰσεκόμιζον ἰκανὰ εις τὴν Σάμον χρήματα· ἔνεκα ὁμῶς τῆς ἐπαναστάσεως, παρημελήθη μὲν ἡ τῶν ἀμπέλων καλλιέργεια, ἦτο δὲ ἀνέφικτος ἡ μεταφορὰ Σαμιακῶν οἴνων εις τοὺς Τουρκικοὺς λιμένας πρὸς πώλησιν. Ὅποιοι δὲ ἦσαν ἐν γένει αἱ δημόσιαι τῆς Σάμου πρόσοδοι, μαρτυρεῖ τὸ ποσὸν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων αὐτῆς, ὅπερ ἐξηγήχομεν ἐκ διαφόρων ἐγγράφων καὶ ἐκ τοῦ ἐπισήμου δημοσίου κώδικος, τοῦ ἀρχομένου δυστυχῶς ἀπὸ τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ τρίτου ἔτους.

Τῷ ἔτει 1800	πρόσοδοι γρ.	52795.	10	δαπάναι γρ.	43541.	14.
Τῷ » 1802	»	»	»	»	»	53719. 23.
Τῷ » 1810	»	»	»	»	»	94240.
Τῷ » 1811	»	»	»	»	»	74847. 10.
Τῷ » 1823	»	»	»	83802.	24	» 82307. 38.
Τῷ » 1824	»	»	»	135335.	35	» 97271. 20.
Τῷ » 1825	»	»	»	88649.	18	» 85289. 10.

(1) Ἐπιστολ. Καποδίστρ. Τόμ. Α. σελ. 217.

Τῷ ἔτει 1826	πρόσοδοι γρ.	253695.	26	δαπάναι γρ.	227965.	
Τῷ » 1827	»	»	56810.	16	»	49671. 31.
Τῷ » 1828	»	»	50022.	20	»	37197. 20.

Τοσοῦτο γλίσχροι ἦσαν οἱ δημόσιοι πόροι, οἵτινες ἰδίως προήρχοντο πρὸ μὲν τῆς ἐπαναστάσεως ἐκ τῶν ἐπιβαλλομένων πρὸς πληρωμὴν μπουλετίων ἐνὶ ἐκάστῳ, καὶ οὐ μπουλετίου τὸ ἀντίτιμον μετεβάλλετο κατὰ τὰς περιστάσεις ἀπὸ γροσίων 14 μέχρις 80, διαρκούσης δὲ τῆς ἐπαναστάσεως ἐκ τοῦ τῶν λειῶν, ἃς οἱ Σάμιοι ἐποίουν ἐν τῇ παρακειμένη Ἀσιατικῇ ἠπειρῷ, μερίσματος, τοῦ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ταμείου καταλειπομένου. Καὶ ὅμως ἐκτὸς τοῦ φόρου τοῦ αἵματος, τὸν ὅποιον ἀφειδῶς προσήνεγκον οὔτοι εἰς τὸ ἔθνος, τὴν ἑαυτῶν πατρίδα προπύργιον τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀσίᾳ καταστήσαντες, τὸν τρόπον εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διασπείραντες καὶ τὴν ὀρμὴν ἐξηκοντακισχιλίων ἀναχαιτίσαντες ἀνδρῶν, οἵτινες, ἂν οἱ Σάμιοι ἔλειπον, ὀρμῶντες κατὰ τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, ἤθελον μεγάλως βαρύνει εἰς τῆς ἀνίσου ἄλλως πάλῃς τὴν πλάστιγγα, ἐκτὸς, λέγομεν, πάντων τούτων, οἱ Σάμιοι, καὶ ἐκ τῶν δημοσίων καὶ ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου αὐτῶν ταμείου καταβάλλοντες, ἀνάγκης ἐπισταμένης, κατ' ἀναλογίαν, προσέφεραν τὰ ἐπόμενα πρὸς τὸ ἔθνος ποσά, καθ' ὃν χρόνον καὶ ἐπὶ τῆς Σάμου ἰδίᾳ δαπάνη συνετήρουν ἀξιολόγους στρατιωτικὰς δυνάμεις πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς νήσου.

Δοθέντα ἀπὸ τοῦ 1821—1826, κατὰ τὴν ἐν τῷ ἐπισήμῳ κώδικι λεπτομερῆ σημείωσιν, τῷ Ἑλληνικῷ στόλῳ	γρόσια	762,997.	30
Δοθέντα διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου	»	216,404.	25
Δοθέντα εἰς ἀγορὰν τηλεβόλων καὶ πολεμεφοδίων	»	112,548.	
Δοθέντα εἰς δαπάνας στρατιωτικὰς	»	250,167.	28
Δοθέντα εἰς διοικητικούς μισθοὺς	»	182,900.	

γρόσια 1,525,018 3

οἷς δὲν συμπεριλαμβάνονται τὰ διὰ τὰς στρατιωτικὰς καὶ ἄλλας τῆς νήσου ἀνάγκας δαπάνηθέντα καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν αὐτὸ διάστημα. Σημειωτέον δὲ ὅτι κατὰ τὰς τότε ἐν ἰσχύϊ διοικητικὰς διατάξεις, ἡ Σάμος ὤφειλε νὰ πληρώσῃ πρὸς τὸ ἐθνικὸν ταμεῖον τὸ ἡμισυ μόνον τοῦ ἀνωτέρου ποσοῦ, ἐφ' ὅσον αἱ δεκατεῖαι τῶν ἐτῶν 1821, 1824 καὶ 1826 ἀπώλοντο διὰ τὰς ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ, ἤτοι ὤφειλε νὰ πληρώσῃ

Διὰ τὸ ψυχόγροσον τοῦ 1822	γρόσια	30,000.
Διὰ τὴν δεκατεῖαν τοῦ 1822	»	150,000.
Διὰ τὴν δεκατεῖαν τοῦ 1823	»	150,000.
Διὰ τὸν ἔρνον τοῦ 1825	»	135,000.
Διὰ τὴν δεκατεῖαν τοῦ 1827	»	40,000.
Διὰ τὸν δασμὸν τοῦ 1827—1828	»	82,227.
Διὰ διοικητικούς μισθοὺς	»	7,129.
	γρόσια	744,356.

Καὶ ὅμως τὰς μεγάλας τοῦ ἔθνους ἀνάγκας οἱ Σάμιοι βλέποντες, ἐφιλοτιμήθησαν ἵνα ἐκ τοῦ ἑαυτῶν ὑστερήματος εἰσφέρωσιν εἰς τὸ ἐθνικὸν ταμεῖον γρόσια 780,662 $\frac{3}{4}$ πλέον τῶν ὄσων ὤφειλον, ἅτινα καὶ ἄχρι τοῦ νῦν παρὰ τοῦ ἔθνους, κατὰ τοὺς ὑπάρχοντας λογαριασμοὺς, χρεωστοῦνται αὐτοῖς, ἐν ᾧ οἱ τῆς Χίου δημογέροντες, ἐμπορικῶ πάντως ἐμποροῦμενοι πνεύματος, καὶ αὐτὰ τὰ ἴδια χρέη ἐπὶ τῷ τραχήλῳ τοῦ δυσμοίρου ἔθνους νὰ ρίψωσιν ἐπέμενον. Τὸ ἐμπορικὸν πνεῦμα πολλὴν ὁμολογουμένως τοῖς Χίοις τιμὴν περιποιεῖ· ὅταν ὅμως ὑπερβαίνει τοῦ πρέποντος τὰ ὄρια, τότε ἐφέλκεται τὸν ψόγον. Ἴσως δ' ἐκ τῆς ὑπερβάσεως ταύτης ἀφορμὴν ὁ Τζέτζης λαμβάνων, ἔγραφε

Χίοι

*ἀπλῶς ἔθρους τοῦ σύμπαντος τῶν ἀπασῶν χωροῦντες,
ἀπαρτες οἱ κλεπτίστεροι καὶ κεκηδιδευμένοι
χειροτονοῦνται ἄγιοι τῇ πόλει Κωνσταντίνου (1).*

Καὶ τούτων μὲν ἄλλοι· πᾶς δὲ ἀμερόληπτος ἀνὴρ κρινάτω μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἐκείνων.

Ἡ ἀποτυχία τῆς εἰς Χίον ἐκστρατείας ἐπέφερον ἀξιολόγους τροποποιήσεις εἰς τὸ πολίτευμα τῆς Σάμου. Οἱ πρὸς τὸν Λυκούργον δυσμενῶς διακείμενοι, τῆς περιστάσεως δραξάμενοι, ἐξανέστησαν κατ' αὐτοῦ, μυρία ὅσα καταλαλοῦντες· οἱ δὲ τὴν καταστροφὴν τῆς ἑαυτῶν πατρίδος πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες Χίοι, ἐξέπεμψαν κραυγὰς ἀγρίας κατὰ τῶν Σαμίων, ὡς δῆθεν παραιτίων γενομένων τηλικούτων δεινῶν αὐτοῖς. Ὄθεν καὶ ὁ πρόεδρος τοῦ ἐν Ἀργεῖ Βουλευτικῶ Δημήτριος Ὑψηλάντης διώρισεν ἐπιτροπεῖαν, συγχειμένην ἐκ τοῦ ἀντισυνταγμα-

(1) Τζέτζου Χίλ. IB στίχ. 365.

τάρχου Μ. Παρασκευᾶ, τοῦ Α. Παναᾶ, τοῦ Κ. Μουσουδάτζη, τοῦ Σ. Μαζίκου, τοῦ Σ. Δασκαλοπούλου καὶ τοῦ Γ. Καλαμαρᾶ, ὡς συνηγόρου, ἵνα δικάσῃ τὸν Λυκοῦργον διὰ τὴν εἰς Χίον ἐκστρατείαν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Λυκοῦργος, ἐπανακάμψας διὰ Ψαρῶν εἰς Σάμον καὶ εὐρεθεὶς ἐκτεθειμένος εἰς τὰ βέλη τῶν τε ἀτομικῶν αὐτοῦ ἐχθρῶν καὶ τῶν συκοφαντῶν Χίων, ἐνόμισε καλόν, πρὶν ἢ μεταβῆ εἰς Ἄργος ὅπως δικασθῆ, νὰ συντάξῃ ἔγγραφον ἀπολογίαν κατὰ τῶν ἀποδιδομένων αὐτῷ μομφῶν. Ὅθεν γράψας, ἔπεμψε μετὰ τῆς ἐπομένης πρὸς τὸν κόμητα Ἀνδρέαν Μεταξᾶν ἐπιστολῆς τὴν κατωτέρω δημοσιευομένην ἀπολογίαν αὐτοῦ, ἣτις δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀρίστη ὑπεράσπισις τῶν Σαμίων κατὰ τῆς ὑπόουλου καὶ προδοτικῆς τῶν Χίων διαγωγῆς.

Ἐκλαμπρότατε κύριε κόρτε μιλίστρος τῆς ἀστυρομίας.

Παρακαλῶ γὰρ διευθύρητε τὴν παροῦσάν μου ἀναφορὰν καὶ ἀπολογίαν πρὸς τὴν ὑπερτάτην Διοίκησιν. Βλέπω προφανῶς ὅτι ὄλαι αἱ κοινῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μερικῶς εἰς τὴν Σάμον ἐκδουλεύσεις μου, θύματα γινόμεναι τῶν ἀνυποστάτων διαβολῶν καὶ τοῦ φόβου, ἀπεσβέσθησαν διόλου. Διέφθειρα πᾶσάν μου τὴν κατάστασιν εἰς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα, ἐπτώχυνα τὴν φαμέλιάν μου, ἔμεινα κατὰ χρεως. Ἐπτώχυνα πολλοὶ ἐξ αἰτίας τῶν ὑποσχέσεών μου ὅτι θέλουρ ἀντιβραβευσθῆ μίαν ἡμέραν ἀπὸ τὸ ἔθρος. Ἡ ἀτιμία καὶ πτώσις μου τὸν μὲν ἔνθερμον ἐνθουσιασμὸν τῶν φιλελευθέρων στρατευμάτων τῆς Σάμου καὶ ἄλλων θέλει καταψύχρῃ, τοὺς δὲ τυραννίσκους τουρκόφρονας θέλει χαροποιήσῃ, ὀρῶντας πεπτωκότα καὶ ἄτιμον τὸν διοργανιστὴν τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας συστημάτων, ἅτε δὴ ἐλπίζοντας γὰρ ἐγκαθιδρύσωσιν αὐθις εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς Σάμου τὴν ἀπ' αὐτῶν ἀφαιρεθεῖσαν παρὰ τοῦ πρὸ τοσούτων ἐτῶν καταδυναστευομένου λαοῦ τυραννικὴν αὐτῶν ἐξουσίαν, τὰ δ' ἐκ τούτων πορίσματα ὁ βαθὺς πολιτικὸς δύναται γὰρ προμαρτεύσῃ.

Κύριε, εἶναι καθαρὰ ἡ συνείδησίς μου ὅτι δὲν ἐσφάλη οὔτε πολιτικῶς οὔτε ἠθικῶς οὔτε στρατιωτικῶς καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς ἐλευθερίας ἀγῶνός μας. Δὲν ἠξέυρω ὅμως ἔὰν ἦναι σφάλμα ὁ ἔνθερμος ζῆλος τῆς φιλογενείας μου, ἢ φιλανθρωπία καὶ ἢ αἰσθητικωτάτη λίπη, τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασα ἰδὼν τοὺς ἐν Σάμῳ ἐλθόντας Χίους, ρέοντας ποταμῆδὸν δάκρυα καὶ παρακαλοῦντας γὰρ προσφθάσωμεν δι' ἀγάτην Θεοῦ ὅσοι τάχιστα, διότι ὅλοι κινδυνεύ-

ουσι γὰ γέλωσι ἔργον μαχαίρας. Ἐὰν ἦται σφάλμα ἢ μὴ ἀδιαφορία μου καὶ ἢ εἰς τοῦτο προθυμία μου ἵνα ἐλευθερωθῶσιν οἱ κτηνρέοντες ὁμογενεῖς, παρακαλῶ δι' αὐτῆς τῆν ὑπερτάτην Διοίκησιν γὰ συγχωρήσῃ τοῦτο μόνον τὸ σφάλμα, διότι δὲν εἶναι προαιρετικόν, ἀλλὰ φυσικόν.

Ἐὰν προσέτι κατηγορῶσιν ἡμᾶς οἱ Χῖοι ὅτι τοὺς ξεγυμνώσαμεν, τοῦτο εἴμπορεῖ γὰ πληροφορηθῆ ἡ ὑπερτάτη Διοίκησις ἀπὸ τῆν ἀστυρομίαν τῶν Ψαρῶν, ἡ ὁποία ἐβιζιτάρησε καὶ ἐγύμνωσεν ὅλους τοὺς εἰς τὰ Ψαρὰ ἀπερασθέντας τότε στρατιώτας καὶ ἐμὲ τὸν ἴδιον, καὶ δὲν ἤβρεε εἰς κἀνένα τὸ παραμικρὸν λάφυρον ἢ παράδες ἀπὸ ὄσα ἐβόων καθ' ἡμῶν οἱ Χῖοι.

Λοιπὸν ἡ ἀθωότης μας ἐπικαλεῖται τῆν δικαιοσύνην, τὰ δίκαιά μας τοὺς προστάτας καὶ αἱ ἐκδουλεύσεις μας τῆν ἀπόφασιν τῆς τύχης μας. Μένω δὲ μὲ ὅλον τὸ ἀνῆκον σέβας.

Τῆ ἰή. Ἰουρίου αὐαβ'.

Τῆς Ὑμετέρας Ἐκλαμπρότητος

ἐλάχιστος δοῦλος

Λογοθέτης Λυκούργου.

Ἄπολογία περὶ τῆς εἰς Χίον ἐκστρατείας ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς Σάμου Γ. Λογοθέτου Λυκούργου.

αὐαβ'. ἐν Σάμῳ Μαῖου Δ'.

Διὰ πολλοὺς λόγους παρακινουῖμαι γὰ ὑποβάλλω ὑπὸ τῆν ὄψιν τῆς ὑπερτάτης Βουλῆς τοῦ γένους μου τῆν ἀπολογίαν μου ταύτην, διὰ τῆς ὁποίας θέλω παραστήσει τὰ κινήσαντά με αἷτια εἰς τῆν ἐκστρατείαν τῆς Χίου. Πρῶτον, διὰ γὰ παραστήσω τὰ δικαιολογήματά μου· δεύτερον, διὰ γὰ παύσω τὰς ἀπερχόντους ἀδολεσχίας, τὰς ὁποίας ἐνσπείρουσι μεταξὺ τοῦ λαοῦ ὅσοι ἀκόμη κυριεύονται ἀπὸ τουρκολατρειαν ἢ ἀπὸ φθόνου· τρίτον, διὰ γὰ καταστήσω φανερόν εἰς ὅλον τὸ γένος πῶς οἱ Χῖοι πολῖται ἐπολιτεύθησαν πρὸς τὰ στρατεύματα τῶν Σαμίων καθ' ὅλον ἐκεῖνο τὸ βραχὺ διάστημα τοῦ καιροῦ, κατὰ τὸν ὁποῖον διετρήσαμεν εἰς τῆν Χίον ἄχρι τῆς ἐπιστροφῆς μας εἰς Σάμον, καὶ τέλος, γὰ παραστήσω τῆν αἷτιαν, διὰ τῆν ὁποίαν ἠναγκάσθη γὰ σηκώσω τῆν πολιρχίαν ἀπὸ τὸ φρούριον τῆς Χίου.

Τὸ ἐπάγγελμά μου, ἡ τιμὴ τῆς πατρίδος μου καὶ τῶν ὀπλῶν μου, ἡ γενναιότης τῶν συμπατριωτῶν μου ἀπαιτοῦν ἀπὸ τῆν ὑπερτάτην Βουλὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους διὰ τὰ θεωρήσῃ, τὰ παρατηρήσῃ, τὰ κρίνῃ καὶ ἀνακρίνῃ μὲ τῆς δικαιοσύνης τῆν στάθμην ὃ τι ἔχω τὰ παραστήσω εἰς τὴν παροῦσαν ἀπολογία μου.

Τὸ ἀπαραίτητον χρέος ἐνὸς στρατηγοῦ εἶναι τὸ τὰ φέρῃ τὰ ὅπλα ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ καὶ μάλιστα τὰ διενθῦρη ὅπου εἶναι μεγαλειτέρα ἀνάγκη καὶ θέσις ἰσχυρὰ καὶ ἀναγκαῖα εἰς τὸ ἔθνος του. Ὁ ζῆλος καὶ ὁ ἐνθουσιασμός τῶν συμπατριωτῶν μου εἶναι μεγάλα αἰτία, τὰ ὅποια δὲν ἠδυνάμην τὰ θεωρῶ μὲ ἀδιαφορίαν καὶ τὰ φαίνωμαι ἀμελής εἰς τοιαύτην περίστασιν.

Ἡ βασιλεύουσα τυραννία εἰς τὴν νῆσον τῆς Χίου, αἱ καθημεριναὶ ἀπειλαὶ τοῦ ἐχθροῦ εἰς τοὺς συναδέλφους μου Χίους ὅτι θέλουσι γένει θύματα τῆς τυραννικῆς μαχαίρας, αἱ ἀδικοὶ σφαγαὶ τῶν ἐν Σμύρῃ ἀθῶων Χριστιανῶν καὶ λοιπῶν κατοίκων εἰς τὰ πλησίον τῆς Σάμου σύνορα τῆς Ἀσίας, ἡ ἤδη ἀρχομένη καὶ εἰς αὐτὴν τῆν Χίον σφαγὴ ἦσαν τὰ πλέον ὀξύτερα βέλη, τὰ ὅποια κατετίτρωσκον πάντοτε τὴν καρδίαν μου. Διὰ τοῦτο ἡ φιλανθρωπία, τὸ χρέος μου καί, τὸ μεγαλειότερον, αἱ λιπαραὶ καὶ ἐπιμονοὶ παρακλήσεις τῶν Χίων, οἵτινες διέτριβον ἰκαροὺς μῆνας εἰς Σάμον, μὲ παρεκίνησαν τὰ κάμω τοῦτο τὸ ἐπιχείρημα.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων Χίων, οἵτινες διέτριβον εἰς τὴν Σάμον, ἦτο καὶ κάποιος Χ. Ἀρτώριος Βουρνιαῆς, γεννημένος εἰς Χίον. Οὗτος μετὰ τῶν ἄλλων καθημερινῶς παρεκάλει καὶ ἐζήτηε ἐπιμόνως βοήθειαν στρατευμάτων διὰ τὴν Χίον. « Ἡ φιλανθρωπία, ἔλεγον, τὸ ἀπαιτεῖ· ἡ τυραννουμένη πατρίς μας μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς παρακαλεῖ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ γείτονας τῆς Σαμίου διὰ τὰ δώσωσι χεῖρα βοήθειας καὶ τὰ τὴν ἐλευθερώσωσιν ἀπὸ τῆν σκληρὰν τυραννίαν τοῦ Τούρκου, μάλιστα προσμένει ἀνυπομόνως τὴν ἐντυχῆ ὥραν διὰ τὰ ἀρπάξῃ ἡ ἰδία τὰ ὅπλα ἐναντίον εἰς τὸν ἐχθρὸν τοῦ σταυροῦ· ἀλλ' αἱ πολιτικαὶ ὑποθέσεις τῆς δὲν τὴν συγχωροῦν διὰ τὰ λάβῃ τὰ ὅπλα εἰς χεῖρας, ἐὰν δὲν ἔχη ἕξωθεν στράτευμα Ἑλληνικὸν εἰς βοήθειάν τῆς ».

Εἰς τούτους τοὺς λόγους, ἄν καὶ τὰ ἕκαμα τοὺς πλέον βαθεῖς καὶ ὠρίμους συλλογισμοὺς, μ' ὄλον τοῦτο ἐδίστατα τὰ τ' ἀποφασίσω· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἄλλου μέρους αἱ λιπαραὶ παρακαλέσεις ἦσαν

συνεχεῖς καὶ ἐπαρειαλημμένοι, ἐξορκίζουσαι τοὺς Σαμίους εἰς τὸ ὄρομα τῆς πατρίδος, εἰς τὸ ὄρομα τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν ἀγάπην τῆς περιυβριζομένης πίστεως διὰ τὰ βοηθήσωμεν τοὺς πάσχοντας ἀδελφούς μας. Μὲ ὅλας ταύτας τὰς βιαστικὰς παρακλήσεις τῶν Χίων, ἀμφιβάλλων ἀκόμη καὶ ὡς ἐπὶ πλείστι γὰρ τῆδε κἀκεῖσε ῥέπων, ἀπεφάσισα μ' ὅλον τοῦτο διὰ τὰ βεβαιωθῶ καὶ τὰ λάβω πληροφορίας ἃν ἦναι ἀληθῆς ὅτι οἱ Χιοὶ ἔχουν ἀπόφασιν τὰ λάβωσι τὰ ὅπλα ἐναντίον εἰς τὸν κοινὸν ἐχθρόν. "Ὅθεν τί κάμνω; Στέλλω κρυφίως τινὰς κατασκόπους εἰς Χίον περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐρετεινοῦ Φέβρουαρίου. Οὗτοι ἐκβαίνουσι εἰς τὰ χωρία τῆς Χίου, κατασκοπεύουσι, περιεργάζονται, ἐξετάζουσι μὲ μυστικὸν τρόπον, ὁμιλοῦσι μὲ τοὺς προσετώτας καὶ οἰκοκυροὺς τῶν χωρίων, τέλος φανεροῦσι τὸν σκοπὸν, διὰ τὸν ὁποῖον ὑπήγαγον, καὶ παρευθὺς μὲ μίαν φωνήν, μὲ μίαν ψυχὴν, μὲ μίαν ἀπόφασιν καὶ μὲ γενικὸν ἐνθουσιασμὸν ὅλα τὰ χωρία ὁμολογοῦσι καὶ ὁμνῶσι ὅτι ὅλοι εἶναι ἔτοιμοι διὰ τὰ λάβωσι τὰ ὅπλα καὶ μάλιστα ὑπόσχομαι ὅτι αὐτοὶ πρῶτοι πρὸ τῶν Σαμίων θέλουσι τρέξει πρὸς τὸ φρούριον, λέγοντες· « Ἡμεῖς ἄλλο δὲν θέλομεν εἰ μὴ τὰ φανῶσι μόνον οἱ Σάμιοι εἰς τὴν Χίον καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἄξιοι τὰ κατορθώσωμεν τὸ πᾶν». Ταῦτα δὲν ἦσαν μόνον λόγοι ψιλοί, εἰς τοὺς ὁποίους ἠδύνατο καθεὶς τὰ δυσπιστῆ εὐλόγως, ἀλλ' ἦσαν ἀλήθειαι ἀναντίρρητοι, διότι οἱ προσετώτες τῶν χωρίων συνέρχονται εἰς μυστικὴν σίντρον καὶ συμφῶνως γράφουσι γράμματα πρὸς ἐμέ, παρακαλοῦντές με τὰ φθάσων ὅσον τάχιστα καὶ χωρὶς ἀναβολῆς καιροῦ τὰ στρατεύματα τῶν Σαμίων, ἐπειδὴ καὶ ἡ παραμικρὰ βραδύτης προξενεῖ ζημίαν μεγάλην καὶ θάνατον εἰς τοὺς Χίους.

Τότε ἤρχισα διὰ τὰ φανερώσω εἰς τοὺς Σαμίους ὅτι μελετῶ τὰ κάμω μίαν ἐκστρατείαν εἰς τὴν Χίον· ὅθεν καὶ προσκαλῶ εἰς στρατολογίαν τοὺς ὅσους ἔχουν αἰσθήματα πατριωτικὰ καὶ ἐπιθυμοῦσι τὰ δειξῶσι τὸν ζῆλόν των, τὸν ὁποῖον ἔχουν εἰς τὴν πατρίδα καὶ εἰς τὸ γένος, μὲ συμφωνίας πολλὰ καθαρὰς, ὅχι μὲ βίαν, ἀλλ' ὅστις ἐπιθυμεῖ τὰ συνεκστρατεύσει ἑκουσίως, τὰ ἦναι συνωδευμένος ἀπὸ ζῆλον Χριστιανικὸν ἐντάμα καὶ πατριωτικόν, ἀποβλέπων τὸ κοινὸν ὄφελος καὶ ὅχι τὸ ἴδιον συμφέρον.

Ἀλλὰ μεταξὺ τούτων πάλιν ἀνέβησαν εἰς τὴν κεφαλὴν μου ἀμφιβολίαι καὶ ὑποψίαι εἰς τῶν Χίων τὴν εὐλικρίτειαν καί, φοβούμε-

ρος μήπως κάμω κἀνὲρ σφάλμα βλαπτικὸν καὶ εἰς τὰ στρατεύματα τῆς πατρίδος μου καὶ εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἠθέλησα γὰρ πληροφορηθῶ καὶ δευτέρον τῶν Χίων τὴν εἰλικρίνειαν. "Ὅθεν στέλλω καὶ ἄλλους κατασκόπους εἰς Χίον καὶ, ἂν τοὺς γνωρίσωσι πιστοὺς καὶ εἰλικρινεῖς, γὰρ φέρωσιν εἰς τὴν Σάμον προεστῶτάς τινας καὶ οἰκονομοὺς τῶν χωρίων διὰ γὰρ βεβαιωθῶ καὶ ἐγὼ μόνος προσωπικῶς ἀπ' αὐτοὺς δι' ὅσα με εἶπον καὶ μ' ἔγραφον, τὸ ὁποῖον ἔγεινεν. Ἦλθον εἰς τὴν Σάμον ταύτην τὴν φορὰν Χίοι τινας κοσμικοὶ καὶ ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοί με βεβαίουν μεθ' ὄρκου ὅτι ἡ ρῆσις ὅλη εἶναι ἐτοιμία γὰρ λάβῃ τὰ ὅπλα, ὅτι ἔχουν κρυφίως ἕτοιμα περίπου δέκα πέντε χιλιάδας τουφέκια, ἀρκετὰ βαρύλλια πυρῆτιν κόριν, σφαιρίδια (πάλας) καὶ ἄλλα πολεμικὰ ἐφόδια. Ταῦτα τὰ ἐβεβαίωσε ἀκόμη καὶ ὁ Βουρνιαῆς.

Εἰς τοιαύτην περίστασιν ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὁ Ἕλληρ, ὅστις ἠθελε φανῆ ἀδιάφορος, ἢ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἀρχιστράτηγος, ὅστις ἠθελεν ἀμελήσει καὶ δὲν ἠθελε κινήσει πάντα λίθον διὰ γὰρ ἐτοιμὰση τὰς στρατιωτικὰς του δυνάμεις, ἐν ᾧ καὶ ἡ παραμικρά του βραδύτης ἠδύνατο γὰρ προξενήσῃ τὸν ὄλεθρον τῶσων συμπολιτῶν, καθῶς καὶ αὐτοὶ οἱ ἐκ Χίου ἐλθόντες, δακρύοντες καὶ γονυπετῶς παρακαλοῦντες, μᾶς ἐβίαζον γὰρ προφθάσωμεν τὸ γρηγορώτερον, λέγοντες ὅτι, ἂν δὲν προφθάσωμεν μεταξὺ πέντε ἕως ἕξ ἡμερῶν, θέλουσιν περάσει ὅλοι ἀπὸ τὸ στόμα τῆς τυραννικῆς μαχαίρας, διότι τὸ μυστικὸν ἠδύνατο γὰρ γείνη γρωστὸν διὰ προδοσίας εἰς τὸν ἐχθρόν, ὅστις νύκτα καὶ ἡμέραν κάθηται ἐρεδρεύων τὰ ἐπιχειρήματα τῶν Γραικῶν; Ὁχι, ὄχι δὲν ἦτο πλέον καιρὸς ἀμελείας καὶ ἀδιαφορίας. Αἱ περιστάσεις ἀπῆτον ἔργα καὶ ἔργα ἐνεργητικά. Οἱ συμπατριῶταί μου πάλιν ἐζήτουν μεγαλοφῶνως κίνημα διὰ τὴν Χίον. Τόσον σφοδρὸς ἦτο ὁ ἐνθουσιασμός των, ὥστε το.μῶ γὰρ εἶπω ὅτι δὲν ἦτο πλέον εἰς τὴν ἐξουσίαν μου διὰ γὰρ καθέξω τὸν ἔνθερμον ζῆλον τῶν στρατευμάτων μου, οἱ ὁποῖοι ὅλοι μὲ μίαν φωνὴν ἐφώραζον εἰς τὰ ὅπλα! εἰς τὰ ὅπλα!

Ἐμψυχούμενοι ἀπὸ ἔσματα πατριωτικά, ἐμπνεόμενοι ἀπὸ ζῆλον τοῦ γὰρ ἐλευθερώσωσι τοὺς ἀδελφούς των, κινούμενοι ἀπὸ αἰτίας φιλανθρωπίας καὶ τῆς πίστεως, συνελοχίζοντο εἰς διαφόρους λόχους, οἱ πατέρες ἐνηγαλλίζοντο τοὺς υἱούς, οἱ ἀδελφοὶ τοὺς ἀδελφούς, αἱ γυναῖκες τοὺς ἄνδρας των, αἱ μητέρες τὰ τέκνα των, θέαμα τῷ ὄντι

ἐκπληκτικώτατον!

Ἄλλὰ τέλος ἔφθασεν ἡ ἐνάτη Μαρτίου, κατὰ τὴν ὁποίαν, προσ-
ευξάμενοι εἰς τὸν ὑψιστον Θεὸν διὰ τὰ ἐνλογήσῃ τὰ ὄπλα μας καὶ
ἰκετεύσαυτες αὐτὸν τὰ ἦναι βοηθός μας, ἐξεστρατεύσαμεν εἰς τὴν
Χίον. Καράβια καὶ τινα ἀγώγιμα πλοῖα, περίπου ἐξήκοντα τὸν ἀ-
ριθμὸν, περιέχοντα περίπου τέσσαρας ἡμισυ χιλιάδας ἀνδρας, συν-
επλήρωνον τὸν μικρὸν μας στόλον. Δύο μεγάλοι κατζαδοῦροι ἐννέα
ποδῶν τὸ μῆκος καὶ δέκα ἄλλα καρόνια τοῦ κάμπου ἐσύσταινον
τὴν ἀλτηλαρία μας· ἀπὸ ἐφόδια πολεμικὰ καὶ τροφὰς εἶμεθα ἰκα-
ρῶς προμηθευμένοι. Ἴατροὺς καὶ φυσικοὺς καὶ χειρουργοὺς εἶχομεν
μαζὶ μὲ τὸ στράτευμα διὰ τὸ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον. Τὸ πρόσω-
πον ἐκάστου στρατιώτου ἐζωγράφισε τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ ἡ γλῶσ-
σα διηρμήνευε τὴν ζῆλον καὶ προθυμίαν. Ἀναχθέρτες λοιπὸν ἀπὸ
τοῦ λιμένος εἰς τὸ πέλαγος, εἶχομεν καὶ τὸν ἀνεμον οὐριον, ὥστε
δὲν ἦτο κάμψια ἀμφιβολία ὅτι ὁ Κύριος τῶν Δυνάμεων ἦτο μεθ' ἡ-
μῶν, καὶ περιπλέοντες ἐξώθεν τῆς Χίου, διὰ τινῶν σημείων ἐδώσα-
μεν τὴν εἶδησιν εἰς τοὺς ἀδελφούς μας διὰ τὴν ὥραν καὶ τὸν τόπον
τῆς ἀποβάσεως.

Τὴν ἐσπέραν τῆς δεκάτης Μαρτίου, ὅταν ἡμεῖς εἶμεθα πλησίον
τῆς Χίου, ὁ ἐχθρὸς ἔλαβεν εἶδησιν. Οἱ πολῖται Χιοὶ ἐγγώριζον τὸν
σκοπὸν μας, ἔμαθον ὅτι ὁ λαὸς ἦτο σύμφωνος μὲ τοὺς Σαμίους καί,
καθὼς ὕστερον ἐπληροφορήθημεν βεβαίως, ἐν ᾧ ἐφάρη ὁ ἡμέτερος
στόλος, ἀπέρασαν ἀπὸ τὴν Χίον εἰς Τζεσμὲν ταχυδρόμοι διὰ τὰ δ-
πάγουν ὅσον τάχιστα, χωρὶς παραμικρὰν βραδύτητα, διὰ ξηρᾶς εἰς
Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰδοποιήσωσιν εἰς τὴν ἀνλήν τοῦ τυράννου
τὰ τρένοντα.

μισθέρτες
τῆς νυκτὸς
ύβασιν εἰς
εἰς διά-
καιοτέρως
μεν αὐτοῦ
εκάτη τοῦ

Τὴν αὐτὴν νύκτα ἐρρίψαμεν καὶ ἡμεῖς ἀγκυρας, προσος
εἰς τὸν Μέγαν Λιμένα καὶ περὶ τὸ μεσονύκτιον ταύτης ἔ-
μέχρι δύο ὥρῶν πρὸ τῆς ἡλίου ἀνατολῆς ἐκάμαμεν τὴν ἀπι-
τοῦτο τὸ μέρος καὶ παρευθὺς ἐδιαιρέθη τὸ στράτευμά μας
φορα σώματα. Ἐκαστον τούτων προκατέλαβον τὰς ἀναγ-
θέσεις, προδιετέθη καὶ ἡ ἀλτηλαρία μας καὶ οὕτως ἐστάθη
ἕως τὴν ἀνγὴν τῆς ἐπερχομένης ἡμέρας, ἣτις ἦτο ἡ ἐνδ.
Μαρτίου μηνός.

τικῆς μου-
ἐχθρικᾶ,

Τὸ πρῶν ταύτης τῆς ἡμέρας ἠκούσαμεν ἤχον τῆς στρατιω-
σικῆς τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐν ταύτῳ εἶδαμεν καὶ στρατεύματα

δύο χιλιάδας περίπου ἄνδρας τὸν ἀριθμὸν, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦσαν ἕως πεντακόσιοι ἱππῆς, διοικούμενοι ἀπὸ τὸν πασῶν τοῦ φρουρίου καὶ ἀπὸ τὸν Ἐλέξ ἀγᾶν, μουσελίμην τῆς Ἀσίας. Τότε ἐπικαλεσάμενοι τὸν Θεὸν εἰς βοήθειάν μας καὶ ὑποδεξάμενοι τὸν ἐχθρὸν, ἐκροτήσαμεν τὴν μάχην. Ἡ ἀλτηλαρία μας ἤρχισε γὰρ δουλεύη καὶ ἡ μάχη ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἐστάθη ἐτοιμόροπος πολλῆν ὥραν. Εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα τὸ στράτευμά μας κρατεῖ γενναίως τὴν θέσιν του. Δύο ὥρας περίπου διήρκεσεν εἰς τοῦτο τὸ μέρος ἡ μάχη, ἀλλὰ τέλος ὁ ἐχθρὸς δειλιᾷ καὶ τὸ ἱππικὸν καὶ πεζικὸν του τρέπεται εἰς φυγὴν ἄτακτον. Μόλις ἔδωσεν ὁ ἐχθρὸς τὰ ῥῶτα καὶ ἐν ἀπὸ τὰ στρατιωτικά μας σώματα, ὡς λέων ὀρνόμενος, ὄρμη κατόπιν του μὲ γενναιότητα, ἐνθαρρύνονται ἀκολούθως καὶ τὰ λοιπὰ σώματα, ἐνόησαν τακτικῶς καὶ κυνηγοῦσι δρομαῖοι τοὺς ἐχθρούς, ἀτάκτως καὶ διεσκορπισμένως φεύγοντας, χωρὶς γὰρ τοὺς δίδωσι καιρὸν γὰρ ἐρωθῶσιν. Ἡ ἀλτηλαρία μας φέρεται μαζὶ μὲ τὸ στράτευμα, ὁ ἐχθρὸς ὅλον ἕνα φεύγει, ἡ ἀταξία καὶ ὁ φόβος του αὐξάνει, τὰ μουσικὰ ὄργανά του φαίνονται ἐρριμμένα, οἱ ἵπποι του πλανῶνται εἰς τὸ πεδίου χωρὶς ἱππέων, τὰ ὄπλα των ἐσκορπισμένα εὐρίσκονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς πίπτουσι φονευμένοι εἰς τὸ πεδίου. Ὅταν πλησιάσῃ εἰς τὴν πόλιν, γρωρῖζει τὴν ἀταξίαν του καὶ προσπαθεῖ γὰρ ἐναντιωθῆ εἰς τὴν εἰσοδὸν μας. Μία ζωρταρή καὶ ἀκατάπανστος φωτία τῶν τουφεκίων ἀπὸ μέρος τῶν Τούρκων ἐμποδίζει διὰ πολλῆν ὥραν τὴν εἰς τὴν πόλιν εἰσοδὸν μας· ἀλλ' ὁ ἐνθουσιασμός μας δὲν ἀφίρει γὰρ εἰσχωρήσῃ παραμικρὰ δειλία εἰς τὴν ψυχὴν μας. Μὲ ξίφη καὶ τουφέκια εἰς τὰς χεῖρας ὀρμῶμεν κατ' αὐτῶν καὶ περὶ τὰς τέσσαρας ὥρας τῆς ἡμέρας ἐμβαίνομεν εἰς τὴν Χώραν, διώκοιτες τοὺς ἐχθρούς, ὁπότε καὶ τοὺς ἠγαγκάσαμεν γὰρ γρωρῖσουν ὅτι εἶναι ἀδύνατον γὰρ σταθῶσιν εἰς τὴν Χώραν. Ὅθεν καὶ σαλπίσαντες τὴν εἰς τὸ φρούριον ἐπιστροφὴν των, ἀφίρουν κατησχυμένοι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μας τὴν πόλιν καὶ τρέχουσι πρὸς τὸ φρούριον.

Συγχρότως ὅταν αὐτὸ τὸ σῶμα τῶν στρατιωτῶν μας ἐδίωκε τοὺς ἐχθρούς εἰς τὴν Χώραν, προστάζω ἄλλο σῶμα στρατιωτῶν γὰρ τρέξῃ μαζὴ μὲ δύο καρόνια πρὸς τὴν Τουρλωτήν, θέσιν δι' ἡμᾶς ἀναγκαιοτάτην, καὶ μόλις εἶχε φθάσει πλησίον καὶ τὸ ἐχθρικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον κατεῖχε ταύτην τὴν θέσιν, συνιστάμενον περίπου ἀπὸ τε-

τρακοσίους, χωρὶς κάμμιαν ἀντίστασιν τὴν παραχωρεῖ εἰς τοὺς ἰδικούς μας· διότι, μικρὰν ἀντίστασιν ἂν ἤθελε κάμει, ἤθελε μείνει ἔξω ἀπὸ τὸ φρούριον. Γινόμεθα λοιπὸν οὕτω κύριοι καὶ τῆς Τουρλωτῆς καὶ κυριεύομεν καὶ μίαν σημαίαν των, εὐδιαθέτομεν τὰ καρόρια, ὑψόρομεν τὴν ἐθνικὴν μας σημαίαν καὶ ἀρχίζομεν νὰ κανονάζωμεν τὸ φρούριον.

Τὸ ἄλλο σῶμα, τὸ ὁποῖον ἐδίωκε τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν Χώραν, τόσον ἐπλησίασεν εἰς τοὺς ἐχθρούς, ὥστε πολλοὶ ἀπὸ τοὺς στρατιώτας μας ἦσαν σχεδὸν ἔτοιμοι νὰ ὀρμήσουν ἀνεπαισθήτως καὶ μέσα εἰς τὸ φρούριον, ὅταν ὁ ἐχθρὸς, ἠναγκασμένος, ἐμβαίνει, σηκόει τὴν γέφυραν καὶ κλείει τὰς θύρας· οἱ δὲ στρατιῶταί μας ὀπισθοδρομοῦν τακτικῶς καὶ καταλαμβάνουσι τὰς πέριξ τοῦ φρουρίου οἰκίας καὶ ἀπ' αὐτὰς προξενούσι μεγάλην ζημίαν εἰς τοὺς ἐχθρούς, τοὺς ὄντας ἐπάνω εἰς τὰς ἐπάλλξεις. Χωρὶς ἀρχοπορίαν προστάλω νὰ γείρωσι χαρακώματα (τάπιες) καὶ τινα ἔγειραν παρευθὺς, μὲ ὄλας τὰς ἀναγκαίας προβλέψεις εἰς τοιαύτην περιστάσιν, ὥστε ὁ ἐχθρὸς ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον νὰ βλέπη τὰς θέσεις μας, πολλῶ μᾶλλον νὰ μᾶς προξενῇ ζημίαν. Εἰς τὴν μάχην ταύτην τῆς ἡμέρας ἐκ μὲν τῶν πολεμίων ἐφορεύθησαν διακόσιοι ἐξήκορτα, χωρὶς τῶν πληρωθέντων, ἐκ δὲ τοῦ ἰδικοῦ μας στρατεύματος ἔπεσαν εἰς καὶ ἐπληρώθησαν δύο.

Τὴν δωδεκάτην ὁ ἐχθρὸς δοκιμάζει νὰ κάμῃ ἔξοδον, πλὴν ὀπισθοδρομεῖ κατησχυμένος, διότι ἀπώλεσεν ὑπὲρ ἐξήκορτα ἄνδρας. Τὴν δεκάτην τρίτην καὶ δεκάτην τετάρτην λαμβάνουν τέλος ὄλα τὰ χαρακώματα καὶ μ' ὄλον ὅτι ὁ ἐχθρὸς πάντοτε ἠγωνίζετο νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ, μ' ὄλον τοῦτο πάντοτε μετενόει ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματά του διὰ τὰς θαρσύμους πληγὰς, τὰς ὁποίας ἐλάμβανεν ἀπὸ μέρους μας, καὶ οὕτω βάλλομεν τακτικῶς τὴν πολιορκίαν εἰς τὸ φρούριον.

Ἀφίρων κατὰ μέρος τοὺς καθημερινὸς ἀκροβολισμοὺς τῆς τειχομαχίας, μεταβαίνω εἰς ἄλλας μεγαλειτέρας καὶ ἀναγκαιοτάτας ὑποθέσεις, εἰς τὰς ὁποίας παρακαλῶ τὴν σοφωτάτην Βουλὴν διὰ νὰ δώσῃ προσηκτικὴν ἀκρόασιν.

Τὴν δεκάτην τετάρτην ἐσυστήσαμεν εἰς τὴν πόλιν Ἐφόρους, εἰς τοὺς ὁποίους, συνηθροισμένους, ἀποδεικνύω ὅτι ἡ Χίος διὰ τὴν θέσιν τῆς εἶναι νῆσος ἀναγκαιοτάτη εἰς τὸ Ἑλληνικὸν γένος διὰ τε τὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς σχέσεις τῆς, τὰς ὁποίας ἔχει καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς ὅλην ἐν γένει τὴν Εὐρώπην καὶ

διὰ τοῦτο ἀνάγκη γὰρ διενεργήσωμεν μὲ ὅλας ἡμῶν τὰς δυνάμεις τὴν ταχέειαν ἀλώσειν τοῦ φρουρίου. Ἀκολουθῶς τοὺς λέγω ὅτι εἶναι ἐκ- τὸς πάσης ἀμφιβολίας ὅτι ὁ τύραννος δὲν θέλει ἀμελήσειν, ἀλλὰ θέλει στείλειν τὸ γρηγορώτερον βοήθειαν εἰς τὸ πολιορκούμενον φρούριον καὶ λοιπὸν δὲν συμφέρει καὶ βραδύνωμεν, διότι ἡ παραμ- κρὰ βραδύτης εἶναι ζημία μεγαλωτάτη καὶ εἰς τὴν Χίον καὶ εἰς ὅλον τὸ γένος. (Περὶ τὸν εἶναι γὰρ ζητήσω ἐνταῦθα διὰ τὰ ἐξετάσω γεω- γραφικῶς καὶ πολιτικῶς τὴν θέσιν τῆς Χίου· διότι εὐκόλα εἰμπορεῖ γὰρ καταλάβη κἀνείς, ὅστις ἔχει μετρίαν εἰδησίαν τῆς γεωγραφίας καὶ εἶναι πλουτισμένος ἀπὸ πολιτικῶν γνώσεως ὅτι, ἂν ἡ Χίος πέσῃ ἀπὸ τοῦ τυράννου τὰς χεῖρας, τὸ ἀρχιπέλαγος εἶναι ἐλεύθερον καὶ οἱ τὰ παράλια τῆς Ἀσίας κατοικοῦντες ἐχθροὶ εἶναι ἠραγκασμένοι γὰρ καταφεύγωσιν εἰς τὰ ἐνδοτέρα τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἀκολουθῶς ὁ πλοῦς τῶν μικρῶν ρησιωτικῶν πλοίων εἶναι ἐλεύθερος). Λοιπὸν, τοὺς λέγω, ἄρχοντες, τὸ ἐπιχειρήμα εἶναι μέγα, πλὴν καὶ ἡ γεν- ναιότης μας εἶναι ἀνάλογος τοῦ ἐπιχειρήματος. Στοχασθῆτε ὅτι ἔ- χομεν ἀνάγκην ἐξόδων, πολεμικῶν ἐφοδίων καὶ τροφῶν καὶ ἄλλων πραγμάτων ἀναγκαίων εἰς τὰς περιστάσεις, καὶ ταῦτα χωρὶς χρημά- των δὲν κατορθοῦνται. Λοιπὸν ἀνάγκη γὰρ γείνη χρηματικὴ κατα-βολὴ διὰ τὰ προβλεφθῶσιν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα. Ἐκτὸς τούτων τοὺς παραγγέλλω γὰρ ἔχωσι ζῆλον, ἀγάπην, ὁμόνοιαν πρὸς ἀλλήλους καὶ ἔργα, καὶ μὲ ἀυτὰ τὰ θεμέλια εἴμεθα βέβαιοι ὅτι κτίζομεν ἀσφα- λῆ οἰκίαν καὶ ὅτι βεβαίως εἴμεθα νικηταί.

Ἐν ᾧ ἐγὼ ἐπασχολοῦμαι εἰς τοιαῦτα πράγματα, ὁ Χ. Ἀρτώριος Βουρριᾶς λαμβάνει μυστικὴν ἀνταπόκρισιν μὲ τοὺς Ἐφόρους. Ἀν- τοί, παρακινούμενοι ἀπὸ ἐσωτερικῶν φθόνων καὶ ζηλοτυπιῶν, κυρι- ευμένοι ἀπὸ τὴν ἐπάρατον φιλαργυρίαν, ἀδιαφοροῦν, καὶ ἀφ' ὅσα τοὺς ἐπαράγγελλα δὲν βάλουν εἰς πρᾶξιν κἀνέν, ἀλλὰ, μεταχει- ριζόμενοι τὴν ψευδοπολιτικὴν, μελετοῦν γὰρ βάλωσι σχίσμα μεταξὺ Σαμίων καὶ Χίων, ἀκολουθοῦντες, ὡς φαίνεται, τοῦ Μαχιαβελίου τὸν λόγον divide et impera, βάλε σχίσμα καὶ βασίλευε, πρᾶγμα τῷ ὄντι ἄτιμον καὶ ἀνάξιον τῶν ἀρχόντων τῆς Χίου, τοὺς ὁποίους ὅλος ὁ κόσμος γνωρίζει ὡς πολιτικοὺς καὶ πεπαιδευμένους. Ὅθεν καὶ διαιροῦνται εἰς μυστικὴν φατρίαν μετὰ τοῦ Βουρριᾶ, παρακι- νοῦντες γὰρ συστάσῃ Καγκελαρίαν ἄλλην καὶ γὰρ διοργανίσῃ στρα- τιωτικὸν χωριστόν, ὁ ὁποῖος, παρακινούμενος ἢ ἀπὸ κακίαν ἢ ἀπὸ

ἀνοησίαν, μὴ γνωρίζων ποῖος ἦτον ὁ μυστικὸς σκοπὸς τῶν Ἐφόρων, φουσιωθεὶς ἀπὸ τὰς παρακινήσεις των, συλλαμβάνει χιμαιρικὰς ἰδέας εἰς τὴν κεφαλὴν του καὶ ἀρχίζει νὰ σχηματίζη γραφεῖα αἱ ευρορεα, νὰ μοιράζη ἀξιώματα καὶ παράσημα καὶ, τέλος, νὰ κτίζη οἰκίας χωρὶς θεμέλια. Μόνον τοῦτο κατορθώνει, τὸ νὰ φέρῃ ἀκαταστασίας καὶ διχόνοιαν, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ ἦμεθα ἠρωμένοι καὶ σύμφωνοι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐν ᾧ ἡ πατρις εὐρίσκετο εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Ἡ μυστικὴ των λοιπὸν φατριὰ ἔγειρε φανερά· ὅθεν, ἦν καὶ ζητῶμεν τροφάς, μὲ δυσκολίαν μεγάλην λαμβάνομεν καὶ σπαρτίως καὶ μόνον ψωμί, οἱ δὲ ἄνθρωποι τοῦ Βουρσιᾶ τὰς λαμβάνουν μὲ ἀφθορίαν. Οἱ χωριάται Χῖοι, οἱ ὅποιοι μᾶς ἔλεγον ὅτι ἔχουν ἔτοιμα χιλιάδας τουφεκίων καὶ ἀρκετὰ βαρέλλια πυρῆτιν κόρνιρ καὶ ἄλλα ἀκόμη πολεμικὰ ἐφόδια καὶ ὑπέσχεοντο ὅτι εἶναι ἔτοιμοι νὰ ἀρπάξωσι τὰ ὄπλα ἐναντίον εἰς τὸν ἐχθρόν, καταβαίρουσιν ἀπὸ τὰ χωρία των ἄλλος μὲ ρόπαλα εἰς τὰς χεῖρας, ἄλλος μὲ γεωργικὰ ἐργαλεῖα καὶ τινες μὲ κάρην παλαιὸν καὶ σκωριασμένον τουφέκι, χωρὶς νὰ ἔχουν μήτε δραχμὴν πυρῆτιδος κόρνεως. Ἀλλὰ τίς ἠθέλε τὸ πιστεύσει; πρᾶγμα τὸ ὅποσον προξενεῖ φρίκην μόνον καὶ νὰ συλλογισθῇ κάρεις! Αὐτοὶ ὅλοι δὲν συλλογίζονται ἄλλο, εἰ μὴ νὰ πέσουν εἰς γερικὴν ἀρπαγὴν καὶ μὲ πρόφασιν τοῦ νὰ λαφυραγωγήσωσι τὰ Τουρκικὰ πράγματα πίπτουν εἰς μιαν γερικὴν λεηλασίαν καὶ λεηλατοῦσι μαγαζεῖα, ἐργαστήρια, οἰκίας καὶ Τουρκικὰς καὶ Χριστιανικὰς ἀνευ τιτὸς ἐξαιρέσεως καὶ ἀποδεικνύονται φανεροὶ κλέπται καὶ ἀρπαγες. Οἱ ἀδικούμενοι ἀδελφοὶ παραπονοῦνται διὰ τὰς φανερὰς ἀρπαγὰς καὶ κλοπὰς. Οἱ Χῖοι γράφουσι γράμματα εἰς τὸ φρούριον καὶ κάμνουν σημεῖα δηλωτικὰ τῶν ὄσων ἡμεῖς ἐκάμνομεν ἐναντίον εἰς τὸν ἐχθρόν· ἀλλὰ ὅλος αὐτὸς ὁ πολιτικὸς χειμὼν δὲν ἦτο ἀρκετὸς νὰ προξενήσῃ τὴν μεγάλην ἀταξίαν εἰς τὰς θέσεις τῶν στρατευμάτων. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀκόμη τὸ ὄλον τῶν συμβεβηκότων μου εἰς τὴν Χίον· τὰ μεγαλειότερα εἶναι τὰ ἐφεξῆς.

Οἱ Ἐφοροὶ, βλέποντες ὅτι τὸ σχέδιον τῶν κακῶν στοχασμῶν των προχωρεῖ, συνέρχονται εἰς μυστικὴν συνωμοσίαν διὰ νὰ μὴ μᾶς δώσουν παραμικρὰν χρηματικὴν βοήθειαν καὶ εἰς τὸν Βουρσιᾶν δίδουν κρυφίως. Μάλιστα κάποιος Κάδρης, κατοικῶν εἰς τὴν Ἀσιανὴν, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἑξακοσίους ρουπιέδες διὰ νὰ φιλοδώρησῃ τοῦς νέους στρατιώτας, ὅστις ἐφώραξε καὶ μερικὸς ἀπὸ τοῦς Σαμίους καὶ

τοὺς ὑπεσχέθη γὰρ τοὺς δίδῃ μηνιαῖον εἴκοσι πέντε ἕως τριάντα γρόσια, μόνον διὰ τ' ἀποσκιρτήσωσιν ἀπὸ ἐμὲ καὶ γὰρ ἐρωθῶν μὲ τὸ ἰδικόν του γεοσύλλεκτον στράτευμα. Ἐσθραῆζε καὶ λάφυρα Τουρκικὰ καὶ Χριστιανικὰ καὶ τὰ ἀπέθετεν εἰς μαγαζεῖα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του καὶ ὄχι γὰρ τὰ καταθέσῃ εἰς τὸ κοινόν. Οἱ Σάμιοι, βλέποντες ταῦτα, ἀρχίζουσι γὰρ ψιθυρίζωσιν· ἐγὼ τοὺς καταπραῖνω, ἀλλὰ ζητῶ χρήματα διὰ γὰρ δώσω εἰς τὰ στρατεύματα καὶ μὲ ὄλους τοὺς γλυκεῖς καὶ βιαστικὸν τρόπον μόλις λαμβάνω δέκα τρεῖς χιλιάδας γρόσια. Ἐρωτῶ λοιπὸν ποῦ ἔχω γὰρ ἐξοδεύσω αὐτὰς τὰς δέκα τρεῖς χιλιάδας εἰς σιτάρι, εἰς βόλια ἢ εἰς τοὺς στρατιώτας; Δύο χιλιάδας ἀπ' αὐτὰ ἔδωκα εἰς τὸ σιτάρι, τὸ ὅποσον ἔστειλα καὶ ἔφεραν εἰς Χίον ἀπὸ τὴν Σάμον, καὶ τέσσαρας χιλιάδας ἔδωσα εἰς βόλια. Ἐμείναν καὶ ἑπτὰ χιλιάδες διὰ γὰρ μοιράσω εἰς τοὺς στρατιώτας, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς τὸν καθένα μόλις ἔπασαν ἑβδομήντα πέντε παράδες· ὅθεν ἡ δυσαρέσκεια μεγαλύνει εἰς τὸ στράτευμα.

Εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ μαρθάνομεν ὅτι εἰς ἕν ἐργαστήριον εἶναι μερικὰ κανόνια· στέλλω λοιπὸν ἄνθρωπον μὲ γράμμα ἐδικόν μου διὰ γὰρ τὰ περιλάβῃ καὶ γὰρ παρασταθῇ διὰ γὰρ τὰ στήσωσιν εἰς τὰ χαρακώματα ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Βουρριᾶ σχίζουσι τὸ γράμμα καὶ σηκόνουσι καὶ ὄπλα ἐναντίον εἰς τὸν ἄνθρωπον μου. Φωνάζω τὸν Βουρριᾶν καὶ τοῦ λέγω γὰρ καθησυχάσῃ τὸ πρᾶγμα καὶ, ἂν καὶ τὸ ὑπόσχεται μὲ λόγους, τὸ ἀραιοῖ μὲ τὰ ἔργα, διότι ἡ ἀκαταστασία ἤβησεν, ἡ δυσαρέσκεια διεδόθη εἰς ὅλον τὸ στράτευμα τῶν Σαμίων, ἡ κλοπὴ καὶ ἡ ἀρπαγὴ ἀνέβηκεν εἰς τὸν μεγαλειότερον βαθμόν, οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸ φρόνησον μαρθάνουσι τὴν ἀκαταστασίαν καὶ τὴν διχόνοιαν καὶ φωνάζουσι μὲ δυνατὴν φωνὴν ὅτι δὲν τρώγετε μὲ ἡσυχίαν ἐφέτος τὸ κόκκινον ἀνγό!

Οἱ Ἐφοροὶ, βλέποντες ὅτι ἡ διαβολοπολιτικὴ τῶν ἡπλωσε ρίξας, προσπαθοῦν γὰρ προξενήσωσι τὴν ἐσχάτην πτώσιν τῶν σκοπῶν μας πρὸς βλάβην ἡμῶν καὶ γὰρ φέρωσι τὴν εὐτυχὴν ἔκβασιν τῶν μηχανῶν τῶν πρὸς ὄφελος τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλὰ πῶς; . . . ποῖος τολμᾷ γὰρ τὸ στοχασθῆ; ποῖος ἠθέλε δώσει πίστιν; Τὰ ἔργα ὁμῶς τὸ μαρτυροῦν, διότι, συνομώσαρτες μυστικῶς, φεύγουσι διὰ νυκτός, ἀφίροντες τὴν πόλιν χωρὶς Ἐφόρων. Διὰ τί; διὰ γὰρ ἀνξήσωσι τὴν ἀκαταστασίαν· ἀλλ' ἡμεῖς, εἰδοποιηθέντες, προλαμβάνομεν τὸν καιρὸν καὶ προφθάνομέν τινας ἀπὸ αὐτῶν καὶ τοὺς βάλλομεν εἰς τήρησιν. Μὲ τοῦτο

τῶν Ἐφόρων τὸ κίνημα διαδίδεται γενικὸς φόβος καὶ ὑποψία εἰς ὄλους τοὺς διακριτικοὺς ἀνθρώπους διὰ τὸ δυστυχὲς τέλος τῶν περιστατικῶν τῆς πόλεως. Ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ γενναιότης τῶν Σαμίων ἐλαττοῦται, οἱ Τουρκολάτραι, ὠφελούμενοι ἀπὸ ταύτας τὰς ταραχώδεις περιστάσεις, φωνάζουν ἀναφανδὸν ὅτι ὁ ἐρχομὸς τῶν Σαμίων εἰς Χίον εἰς ἄλλον σκοπὸν δὲν ἀπέβλεπεν εἰ μὴ διὰ τὰ κλέψωσι καὶ ἀρπάξουν τῶν Χίων τὰ πράγματα· ὅθεν καὶ ἡ δυσἀρέσκεια γίνεται μεγαλειτέρα εἰς ἀμφοτέρωτα τὰ μέρη. Οἱ Σάμιοι θέλουν τὰ φύγουν, οἱ ἀδιάφοροι Χιοὶ γελῶσιν, οἱ φθογεροὶ χαίρουσιν, οἱ Τουρκολάτραι εἰδοποιοῦν εἰς τοὺς Τούρκους τὰ τρέχοντα, ἐγὼ καταβάλλω ὄλας μου τὰς δυνάμεις διὰ τὰ συστήσω ἐκ νέου τάξιν καλὴν καὶ τὰ συστήσω νέους Ἐφόρους. Εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, ἐπειδὴ ὅταν ἔστησα τακτικὴν πολιορκίαν εἰς τὸ φρούριον, εἶχα διορίσει τὰ γείρωσιν ὑπόνομοι, διὰ τῶν ὁποίων τὰ ἀνατραπῆ μέρος τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου καὶ τὰ γείρη ἢ ἄλωσις του ἐξ ἐφόδου, μαρθάρω ὅτι ἦτο πλησίον τῶν τειχῶν καὶ μεταξὺ εἴκοσι τεσσάρων ὠρῶν ἐλάμβανε τέλος.

Ἄλλὰ τὴν ἐπαύριον, ἣτις ἦτο ἡ τριακοστὴ τοῦ Μαρτίου, ἐφάνη ὁ ἐχθρικός στόλος. Ταραχὴ καὶ ἀκαταστασία μεγάλη κυριεῦει τὴν πόλιν πάραυτα, φόβος καὶ δειλία διαδίδεται εἰς ὄλους, φωναὶ καὶ κραυγαὶ γυναικῶν καὶ τέκνων ἀκούονται μὲ φρίκην ἀπὸ ὄλα τὰ μέρη, μέρος τῶν Χίων στρατιωτῶν φεύγει, χωρὶς τὰ στοχάζηται τί κάμνει, τὸ φρούριον ἀνάπτει ἀπὸ πολεμικὸν πῦρ, ποῦμπαι καὶ καρόρια ἀναριθμητὰ πίπτουσιν εἰς τὴν πόλιν· ἀλλ' ἡμεῖς δὲν χάνομεν τὴν γενναιότητα οὔτε σαλεύομεν ἀπὸ τῆς θέσιν μας, ἀλλ' ἐρωμένοι εἰς τὰ χαρακώματά μας ἀποκρινόμεθα ἐνεργητικῶς μὲ τὴν ἀλτηλαρίαν μας εἰς τὸν ἐχθρόν. Τὰ ἐχθρικά καράβια ρίπτουσιν ἄγκυραν ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ φρουρίου καὶ εὐθὺς ἀρχίζουν τὰ κανονίζωσι καὶ αὐτὰ τὴν πόλιν. Τότε κάμνομεν τὰς ἀναγκαίας προβλέψεις, προστάζομεν τὰ ἐνδυναμωθῶν διπλασιῶν τὰ χαρακώματα, τὸ ὅποιον ἔγερτε κατὰ μέρος. Πηρυστίζομεν τὰ μετατοπισῶσι τὸ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον ἔξω τῆς πόλεως εἰς ἀσφαλῆ τόπον· τότε βλέπομεν καὶ μερικὰ πλοῖα ἀπὸ τὸν Τζεσμὲν καὶ φέρουν βοήθειαν ἀνθρώπων εἰς τὸν ἐχθρόν, τοὺς ἐκβάλλουσιν εἰς τὸ φρούριον καὶ ἐκεῖθεν ἐκβαίνουσι περίπου ἑξακόσιοι, τοὺς ὁποίους ἀπαντῶμεν μὲ τὰ τουφέκιά μας καὶ τοὺς ἀναγκάζομεν τὰ γυρῶσιν ὅτι τὸ ἐπιχειρημὰ των ἦτο στρα-

λερόν, διότι φορέονται πλέον παρὰ τοὺς ἡμίσεις· ὅθεν καὶ ἐπιστρέφουν εἰς τὸ φρούριον, πλὴν ἐξέρχονται ἀπὸ τῆν ἄλλην θύραν καὶ πάλιν λαμβάνουν πείραν τῆς γενναιότητός μας καὶ μεταροοῦν ἀνωφελῶς, διότι φορέονται ὅλοι. Μὲ ὅλα ταῦτα δὲν ἀλλάζει σκοπὸν ὁ ἐχθρός, ἀλλὰ κάμνει καὶ τρίτην ἔξοδον ὄχι πλέον εἰς τὰς φρουράς μας, ἀλλ' εἰς ἐκείνην τὴν ὁποῖαν ἐμπιστεύθησαν τὰ φυλάττων οἱ Χίοι, οἱ ὁποῖοι, μόλις εἶδον τὸν ἐχθρὸν ἐρχόμενον ἐναντίον των, καὶ πάραυτα καταλιμπάρουσιν ἀναξίως τὴν φρουρὰν των καὶ τρέπονται εἰς κατησχυμένην φυγὴν. Ὁ ἐχθρός, κυριεύσας χωρὶς μάχην αὐτὴν τὴν φρουρὰν τῶν Χίων, τρέχει πάραυτα εἰς τὴν Τουρλωτὴν. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς, ἥτις κατεῖχε τὴν Τουρλωτὴν, ἦν καὶ τὰ ἐμάχετο γενναίως μὲ τοὺς στρατιώτας τοῦ ἀνθιστάμενος εἰς τὴν ὀρμὴν τῶν ἐχθρῶν, μ' ὅλον τοῦτο, ἐπειδὴ ἔβλεπε προφανῶς ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν τὰ κρατῆ ἄχρι τέλους αὐτὴν τὴν θέσιν, σφραγίζει τὰ καρόνια, χαλᾷ τὰ ξύλινα φορεῖά του, καίει τὰ φυσέκια τῶν καρονίων, παραιτεῖ τὴν Τουρλωτὴν καὶ μὲ τὸ ξίφος εἰς τὰς χεῖρας διαφεύγει τοὺς ἐχθρούς. Τὰ πλοῖα καὶ τὸ φρούριον ὅλον ἔρα ἀκατάπαυστα καρονίζουν, οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Παλαιοκάστρου καὶ τῆς Τουρλωτῆς χύνονται εἰς τὴν πόλιν, λοιπὸν οἱ στρατιῶται μας δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν τὰ κρατῶσι τὰς θέσεις των καὶ τὰ στεκώμεθα εἰς τὴν πόλιν· ὅθεν ἀποφασίζομεν τὰ τὴν ἀφήσωμεν καὶ τὰ ἐκβῶμεν ἔξω. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἐκβαίνομεν ἀπὸ τῆν Χώραν, ἀπὸ διάφορα παράθυρα τῶν οἰκιῶν ἐρρίπτοτο τουφέκια κατεπάνω μας ἀπὸ τοὺς Τοῦρκους, τοὺς ὁποίους εἶχον κρυμμένους οἱ Τουρκολάτραι καὶ προδότηι Χίοι. Πολλοὺς ἀπηντήσαμεν καθ' ὁδόν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους μὲ τὰ ξίφη καὶ τὰ τουφέκιά μας διαφερτενυμένοι, ἐκθήκαμεν τέλος ἔξω τῆς Χώρας εἰς τὴν ἐνδεκάτην ὥραν τῆς ἡμέρας. Αὕτη ἡ ἡμέρα τῆς τριακοστῆς τοῦ Μαρτίου ἐπροξένησε ζημίαν εἰς τὸν ἐχθρὸν ἐρεακοσίων ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ ἡμᾶς δύο μόνον ἐφορέθησαν καὶ πέντε ἐπληρώθησαν.

Τὸ ἑσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐφθάσαμεν εἰς Καλημασίαν. Ἐκεῖ εἶδομεν ὅτι ἔρα μέγα μέρος τῶν στρατευμάτων μας εἶχε διασκορπισθῆ, διότι μόλις εὐρέθημεν ἔως χίλιοι πεντακόσιοι. Αὐτοῦ ἐμείναμεν ἔως τὸ μεσονύκτιον καὶ μετὰ ταῦτα ἦλθομεν εἰς Λιθί, ὅπου παρετηρήσαμεν τὰς δυνατωτέρας θέσεις, τὰς κατελάβομεν καὶ τὰς ἀσφαλισσαμεν μὲ φρουράς. Κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν, ἥτις ἦτο ἡ τριακοστὴ πρώτη τοῦ

Μαρτίου δὲν εἶδομεν τὸν ἐχθρόν.

Τὸ πρῶτὸ τοῦτο ἦλθε καὶ ὁ Χ. Βουρριᾶς καὶ μᾶς παρεκινῶσε νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν ἁγίαν Μορήν, ὅπου στέκοιται οἱ Βροταδοῦσοι εἰς τὰ ὄπλα καί, ἐρωθέντες μαζὶ μὲ αὐτούς, νὰ σταθῶμεν εἰς πόλεμον· ἀλλ' ἡμεῖς ἐκείνην τὴν θέσιν δὲν ἐκρίναμεν ἀρμοδίαν, ἀλλ' ἐκρίναμεν ἄλλο μέρος ἀρμοδιώτερον, ὅπου καὶ τὴν πρώτην τοῦ Ἀπριλίου ἐπεστρέψαμεν, καὶ ἦτον ὁ ἅγιος Γεώργιος Συκούσης, μὲ ἀπόφασιν διὰ νὰ σταθῶμεν εἰς διαφέντευσίν μας· ἐπειδὴ τὸν τόπον αὐτὸν τὸν ἐγνωρίσαμεν ἀναγκαῖον δι' ἡμᾶς, πρῶτον διότι ἐμποροῦσαμεν νὰ ἔχωμεν ἐλευθέραν κοινωρίαν μὲ τὰ Ψαρά, ὥστε νὰ λαμβάνωμεν βοήθειαν καὶ πολεμικῶν ἐφοδίων καὶ τροφῶν, καὶ δευτέρον εἰς πᾶσαν ἐναντίαν περίστασιν νὰ ἐμποροῦμεν νὰ ἀπεράσωμεν ἀκινδύνως εἰς τὰ Ψαρά. Εἰς αὐτὴν ὅμως τὴν ἐποχὴν, μ' ὄλον ὅτι καὶ τὰ πολεμικά μας ἐφόδια ἦσαν ὀλίγα καὶ αἱ τροφαὶ σπάρια, μ' ὄλον τοῦτο πάλιν ἀποφασίζομεν νὰ σταθῶμεν εἰς Χίον, ἔχοντες τὰς ἐλπίδας μας εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στόλον.

Τὴν δευτέραν τοῦ Ἀπριλίου μᾶς ἔρχεται εἰδήσις ὅτι εἰς τὸν ἅγιον Μηνᾶν εἶναι ἕως ἑκατὸν Τούρκοι· λοιπὸν στέλλομεν καὶ ἡμεῖς ἄλλους ἑκατὸν στρατιώτας. Οἱ Τούρκοι ὅμως ἦσαν ὑπὲρ τοὺς ὀκτακοσίους, λοιπὸν οἱ στρατιῶταί μας, μὴν εἰμποροῦντες νὰ ἐπιστρέψωσι χωρὶς νὰ κτυπηθῶσι, συνῆψαν μάχην καὶ τρέπουσι τοὺς ἐχθρούς εἰς φυγὴν, ἀλλὰ δὲν πλπτουν εἰς διώξιν των, ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς ἦτον εἰς διαφέντευσιν. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν μᾶς ἔρχεται ἄλλη εἰδήσις ὅτι εἰς τὸν Δαφνῶνα εἶναι ἑκατὸν πενήκοντα ἐχθροί· ὅθεν στέλλομεν ἄλλο σῶμα διὰ νὰ βεβαιωθῇ, ἐπειδὴ ἦτον ἀνάγκη νὰ ἐμποδίζωμεν μακρὰν ἀπὸ αὐτὴν τὴν θέσιν τοὺς ἐχθρούς. Ἄρτι ὅμως νὰ εὔρη ἑκατὸν πενήκοντα Τούρκους, εὗρίσκει ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας Γραικοτούρκους. Θέλω νὰ εἰπῶ οἱ Χῖοι, οἱ ὁποῖοι μᾶς παρεκάλουν νὰ ὑπάγωμεν νὰ τοὺς ἐλευθερώσωμεν, ἔγειναν σύμμαχοι τοῦ ἐχθροῦ καὶ αὐτοί, μαζὶ μὲ τοὺς Τούρκους ὄντες κρυμμένοι, εὐθὺς ἀφ' οὗ ἐπλησίασαν οἱ ἐδικοί μας ἀρχίζον νὰ τοὺς κτυποῦν, τοὺς ὁποίους ἀποκρίνονται καὶ οἱ ἐδικοί μας μὲ τὰ τουφέκια καὶ μὲ τὰ ξίφη εἰς τὰς χεῖρας μὲ Ἑλληνικὴν γενναϊότητα καὶ τοὺς τρέπουσιν εἰς φυγὴν μὲ θάνατον ἐξήκοντα πολεμίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ τινες Χῖοι σύμμαχοι. Ἀλλὰ ταῦτα τὰ δύο στρατιωτικά μας σώματα δὲν ἐμπόρεσαν νὰ ἐρωθῶσιν ὅλα μὲ ἡμᾶς, ἐπειδὴ διεσκορπισθησαν· διότι

δὲν εἶχομεν πλέον ἐχθροὺς μόνον τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν συμμάχους Χίους καὶ πολλὰ χωρία ἐπροσκύρησαν τὸν ἐχθρόν, ἔβαλαν σημαίας Τουρκικὰς καὶ συνελάμβανον τοὺς Σαμίους στρατιώτας, τοὺς ἀφώπλιζον, τοὺς ἔδεσαν καὶ τοὺς ἔστελλον κάτω εἰς τὸν πασᾶν. Ὅθεν μόλις διαφυγόντες τὰς χεῖρας τῶν χωρι-
τῶν, διεσκορπίσθησαν καὶ κατέφευγον εἰς τὰ βουνὰ καὶ εἰς τὰ παρ-
αιγιάλια, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς ἐλθόντες μᾶς τὰ εἰδοποίησαν, λέ-
γοντες ὅτι οἱ χωριάται μὲ ἀπάτην παρέλαβον πολλοὺς στρατιώτας
εἰς τὰ χωρία μέσα καὶ ἐγέλασαν μερικοὺς, τοὺς ἀφώπλισαν καὶ τοὺς
ἔστειλαν κάτω εἰς τὴν Χώραν· οἱ περισσότεροὶ ὁμῶς ἐστάθησαν ἐν-
αντίοι καὶ διαφέντευσαν καὶ τὰ ὄπλα καὶ τὴν ζωὴν των. Τὸ αὐτὸ
ἔπαθε καὶ ἐν ἄλλο σῶμα ἰδικόν μας ἀπὸ διακοσίους ἀνθρώπους, τὸ
ὁποῖον ὑπῆγε κάτω εἰς τὸν κάμπον διὰ τὰ εὐρῶσι τροφὰς καὶ τὰ
φέρωσι, ἀπήρτησαν ἐν πολυάριθμον στράτευμα καὶ ἐπέρασαν καὶ ἐ-
κείνοι εἰς τὸ ἀντικρυτῆς Σάμου μέρος τῆς Χίου, χωρὶς τὰ δυνηθῶσι
τὰ ἐνωθῶν μὲ ἡμᾶς.

Εἰς τὰς ὀκτῶ ὥρας ταύτης τῆς ἡμέρας πλησίον εἰς τὴν στρατηγι-
κὴν μας παρεμβολὴν ἐφάρησαν τρεῖς σώματα ἐχθρικά, ἀπὸ χιλίους
περίπου τὸν ἀριθμὸν τὸ καθέν, ἀπὸ τρεῖς διάφορα μέρη μὲ σκοπὸν
διὰ τὰ μᾶς περικυκλώσουν. Οἱ μετ' ἐμοῦ στρατιῶται ἦσαν περίπου
τετρακόσιοι τὸν ἀριθμὸν· λοιπὸν μὲ αὐτοὺς ἐναντιώθημεν εἰς τοὺς
ἐχθροὺς καὶ κτυπῶντες καὶ μαχόμενοι ὀπισθοδρομήσαμεν τακτικῶς,
ιδόντες ὅτι εἶναι ἀδύνατον τὰ σταθῶμεν πλέον αὐτοῦ, καὶ οὕτω διε-
φύγομεν τὰς χεῖρας τῶν Γραικοτούρκων ἐχθρῶν μας, χωρὶς τὰ χά-
σωμεν μῆτε ἓνα ἄνθρωπον· διεσκορπίσθημεν ὁμῶς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ
μόλις μὲ πεντήκοντα ἀνθρώπους ἐπήραμεν τὸν δρόμον πρὸς τὰ Ψα-
ρά καὶ τὴν νύκτα ἐκείνην οἱ μετ' ἐμοῦ διασκορπισθέντες στρατιῶται
συνήχθησαν πάλιν, συμποσούμενοι ἕως τριακόσιοι. Τὰ χωρία ὅλα
ἔστησαν Τουρκικὴν σημαίαν· αὕτη ἦτον ἡ κυριώτερα αἰτία, ἡ ὁποία
μᾶς ἠνάγκαζε τὰ μὴ σταθῶμεν πλέον εἰς πόλεμον καὶ διὰ τὴν ὁ-
ποίαν ἐβιαζόμεθα τὰ φύγωμεν ἀπὸ τὴν Χίον, διότι εἶχομεν καὶ ἐ-
σωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς. Ἄλλη αἰτία ὁμοία μὲ ταύτην
ἦτο ἡ πείρα, διότι δὲν ἠμπορούσαμεν τὰ λάβωμεν ἀπὸ κἀνὲν μέρος
τροφὴν, καὶ οὕτω τὴν ὀγδόην τοῦ Ἀπριλίου ἀφήσαμεν τὴν Χίον καὶ
ἀπερξάσαμεν εἰς τὰ Ψαρά. Ἀπὸ τὰς ἐνδεκα λοιπὸν τοῦ Μαρτίου μη-
ρὸς ἕως ταύτης τῆς ἡμέρας ἡ ζήμια, τὴν ὁποίαν ἐλάβομεν, συνίστα-

ται εἰς τριάκτα φορευμένους καὶ πενήντα δύο πληρωμένους, καθὼς μᾶς τὸ ἐφανέρωσεν ἡ ἐφημερίς τῶν ἰατρῶν τοῦ στρατιωτικοῦ μας νοσοκομείου.

Ταῦτα εἶναι τὰ αἰτία, τὰ ὁποῖά με παρεκίνησαν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Χίου, τὰ ὁποῖα φαίνομαι καθαρῶς εἰς τὴν παρούσαν ἀπολογία μου. Εἰς αὐτὴν ἀποδεικνύεται ἀνατιρογῆτως τὸ ἀπατηλὸν καὶ προδοτικὸν πολίτευμα τῶν Χίων. Ἀπὸ ταύτης τέλος γίνεται γνωστὸν διὰ ποῖον αἴτιον ἠναγκάσθην νὰ σηκώσω τὴν πολιορκίαν ἀπὸ τὸ φρούριον τῆς Χίου. Προσκαλῶ λοιπὸν εἰς τὸ κριτήριον τῆς δικαιοσύνης τοὺς Χίους διὰ νὰ ἀπολογηθῶν διὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς των πολίτευμα. Αὐταὶ ἦσαν αἱ βιαστικαὶ ἐπίμοροι παρακλήσεις τῶν Χίων, οἱ ὁποῖοι ἐπιμόνως ἐπαρακάλουν τοὺς Σαμλοὺς διὰ νὰ ὑπάγουν νὰ τοὺς ἐλευθερώσουν; Αὐτοὶ ἦσαν οἱ ὁποῖοι ὑπέσχοντο διὰ νὰ κυριεύσουν τὸ φρούριον μοναχοὶ των καὶ ἄλλο δὲν ἐζήτουν εἰ μὴ νὰ φανοῦν μόνον οἱ Σάμιοι εἰς τὴν Χίον καὶ αὐτοὶ εἶναι ἄξιοι νὰ κατορθώσουν τὸ πᾶν; Αὐταὶ ἦσαν αἱ ὑποσχέσεις των ἢ καλλίτερον αἱ παγίδες, τὰς ὁποίας μᾶς ἔσταιραν; Ὅχι μόνον ἡ δικαιοσύνη Βουλὴ τοῦ γένους μου, ὄχι μόνον ἡ σοφωτάτη Βουλὴ τοῦ πολέμου, ἀλλὰ ὁ κόσμος ὅλος γνωρίζει καὶ βλέπει καθαρὰ ἀπὸ τὴν ἀληθῆ μου ταύτην ὁμολογίαν τὸ πρὸς ἡμᾶς πολίτευμα καὶ τὴν ἀπάτην τῶν Χίων. Ἀλλὰ δύνανται νὰ μᾶς προβάλλουν τιτὲς ὅτι οἱ Χίοι ἐξ ἀνάγκης ἔπρεπε νὰ φερθῶν μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον διὰ τὴν ἀσφάλειάν των, ἐπειδὴ, ἂν ἐφέροντο διαφορετικὰ, ἤθελον περάσειν ὅλοι ἀπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ Τούρκου· πρὸς τοὺς ὁποίους ἀποκρίνομαι οὕτως. Ἄν οἱ Χίοι ἦσαν πιστοὶ εἰς τὰς ὑποσχέσεις των, ἂν οἱ Χίοι συμφῶνως μὲ ἡμᾶς ἐστέκοιτο γενναῖοι εἰς τὰ ὄπλα, τί ἐμποροῦσε νὰ κάμῃ ὁ ἐχθρὸς, ὅταν ἡμεῖς ἡμεῖθα ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν; Ἡμεῖς, ἐρωμένοι μὲ τοὺς Χίους μὲ τὸν δεσμὸν τῆς ἐμπιστοσύνης, δὲν εἴχαμεν παραμικρὸν φόβον, μάλιστα ἐμπορούσαμεν νὰ κρατήσωμεν τὸν πόλεμον εἰς πολὺν καιρὸν καὶ ὁ ἐχθρὸς δὲν ἐτολμοῦσε νὰ πολεμήσῃ μαζί μας, διότι ἦτον ἀδύνατος, καὶ τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀληθές, διότι οὔτε ἀπὸ τὸ φρούριον ἐτόλμησε νὰ ἐκβῆ προτῆτερα, πρὸ τοῦ νὰ τοῦ ἔλθῃ βοήθεια ἀπὸ τὸν Τζεσμὲν. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ποῖος διακριτικὸς ἄνθρωπος δὲν βλέπει ὅτι ἡμεῖς ἠμπορούσαμεν νὰ λάβωμεν βοήθειαν ἀπὸ τοὺς συναδέλφους μας Ψαριανοὺς καὶ ἀπὸ πολεμικὰ ἐφόδια καὶ τροφάς; Δὲν εἴχομεν ἐλπίδας καὶ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στόλον τῶν

φιλογενῶν Ὑδραϊσπετζιωτῶν ; Οὗτοι, ὅταν ἤξενραν βέβαια ὅτι ἡμεῖς κρατοῦμεν τὸν πόλεμον εἰς τὴν Χίον, δὲν ἠθελάν ποτε σταθῆ ἀμελεῖς, ἀλλ' ἠθελαν προφθάσει τὸ γρηγορώτερον εἰς βοήθειάν μας, διότι ὁ ζήλος των καὶ ὁ πατριωτισμός των εἶναι εἰς ὅλους γνωστά, καθὼς καὶ πέρυσιν, ὅταν ὁ ἔχθρικός στόλος ἤλθεν εἰς τὴν Σάμον, πραγματικῶς τὸ ἀπέδειξαν, προφθάσαντες εἰς διάστημα ἑπτὰ ἡμερῶν. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ἡ νῆσος Χίος δὲν εἰμπορεῖ τὸ ὀλιγώτερον νὰ δώσῃ τεσσαράκοντα χιλιάδας ἄνδρας ἀξιους τοῦ πολέμου ; Μὲ αὐτὴν ὅλην τὴν δύναμιν ὁ ἔχθρὸς μῆτε τόσον ἀρόητος μῆτε τόσον γενναῖος ἦτο νὰ διακινδυνεύσῃ μαχόμενος, διότι, ὡν ἀδύνατος, ἔπρεπε νὰ συναχθῆ στρατεύμα ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν. Ἴδὸν λοιπὸν ἀποδείξεις φανερά ὅτι οἱ Χῖοι ἐστάθησαν παραβάται τῶν ὑποσχέσεών των, ἐπίορκοι καὶ προδόται. Δὲν εἶναι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι εἰς τὸν καιρὸν τῆς πλεον στενῆς πολιορκίας, ὅταν ἡμεῖς εἶχομεν κόψει τὸ νερὸν ἀπὸ τὸ φρούριον, πολλακίς διὰ νυκτὸς τὸ ἔβαλαν εἰς τὸ ὑδραγωγεῖον καὶ τὸ ἔστειλαν ὀπίσω εἰς τὸ φρούριον ; Δὲν ἐπάσαμεν καὶ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ἐπ' αὐτοφώρῳ καὶ μ' ὅλον ὅτι κατὰ τοὺς νόμους ἔπρεπε νὰ παιδευθῶσι μὲ θάνατον, ἡμεῖς πάλιν, ἀπὸ ἐπιείκειαν καὶ φιλανθρωπῆαν κινούμενοι, εὐχαριστήθημεν νὰ τοὺς παιδεύσωμεν μόνον μὲ ραβδισμούς ; Δὲν εἶναι αὐτοί οἱ Χῖοι, οἱ ὁποῖοι ἔλεγον διὰ τοὺς Σαμίους ὅτι ἤλθον μὲ σκοπὸν διὰ νὰ ἀρπάξουν ; Πῶς τόρα παραιτοῦν τὰ πράγματά των καὶ τὰ ὑποστατικά των εἰς τοὺς Τούρκους καὶ φεύγουν, ἐν ᾧ, ἂν ἠρωμένοι μαζί μας ἐστέκοντο ἐναντίοι, δὲν ἠθελον τὰ χάσει ; Ἐμποροῦσα νὰ ἐπιφέρω καὶ ἄλλας πολλὰς ἀποδείξεις· τὰς ἀφῆνω ὅμως εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ κόσμου. Παρακαλῶ ὅμως τὴν ὑπερτάτην Βουλὴν τοῦ ἔθνους μου διὰ τὰ τρία ταῦτα· πρῶτον μὲν προσκαλῶ εἰς τὸ κριτήριον τῆς δικαιοσύνης τοὺς Ἐφόρους τοὺς πρώτους τῆς Χίου, διότι ἐστάθησαν ἐναντίοι εἴτε φανερώς εἴτε κρυφίως εἰς τὸ νὰ μὴ διεεργηθῆ ἡ ἄλωσις τοῦ φρουρίου διὰ νὰ δώσουν λόγον ἔμπροσθεν τοῦ γένους· δεύτερον, ἀπαιτῶ ἀπὸ αὐτοὺς τριακοσίας χιλιάδας, τὰς ὁποίας ἔχαμεν ἔξοδα ἡ πατρίς μου εἰς ταύτην τὴν ἐκστρατείαν, χωρὶς τὴν ἀπώλειαν τῶν πολεμικῶν ἐργαλείων καὶ ἄλλων· τρίτον, προσκαλῶ τὸν Χ. Βουργιᾶν ὡς στρατιώτην εἰς τὸ σοφὸν κριτήριον τοῦ πολέμου διὰ νὰ δώσῃ λόγον δι' ὅσα μᾶς ὑπέσχετο διὰ τοὺς συμπατριώτας του ὅτι μόνον πεντακόσιοι Σάμιοι νὰ φαροῦν εἰς τὴν Χίον, τὰ λοιπὰ ὅλα ἐναντίον τοῦ ἔχ-

θροῦ θέλουν τὰ κατορθώσει ἐκεῖνοι, καὶ ἐφάρη ψεύστης, διότι ὑπὲρ τὰς τέσσαρας χιλιάδας καὶ πάλιν ἐστάθησαν ἀνάξιοι καὶ, τὸ ὑστερον, ἐναντιοί. Προσέτι τὸν προσκαλῶ ἔμπροσθεν τῶν νόμων, ἔμπροσθεν εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς νόμους διὰ τὴν διαίρεσιν καὶ τὸ σχῆμα, τὸ ὅποιον ἐπροξένησεν εἰς τὰ στρατεύματα, καὶ διὰ τὴν ἀκαταστασίαν, τὴν ὁποίαν ἔφερε καὶ εἰς τὰ πολιτικά.

Ὁ ἀρχιστράτηγος τῆς Σάμου
Γ. Λογοθέτης Λυκοῦργος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ.

Ἐξιστόρησις τῶν συμβάντων τῆς νήσου Χίου ὑπὸ Βαχῆτ πασᾶ.

Ἡ καταστροφή καὶ ὁ ἐξανδραποδισμὸς τῆς καλῆς καὶ τέως εὐδαίμονος Χίου, γνωστὰ καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην γενόμενα, συνετέραζαν λαοὺς τε καὶ ἡγεμόνας, ἡ δὲ Τουρκικὴ κυβέρνησις, κατανοοῦσα ὁποίας δυσαρέστους συνεπείας ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ αὐτῇ τὸ φρικῶδες ἐκεῖνο γεγονός, ἀπέδωκεν αὐτὸ καθ' ὀλοκληρίαν εἰς τὴν ἀναξιότητα δῆθεν τοῦ τῆς νήσου σατράπου Βαχῆτ πασᾶ, ἐν ᾧ κατὰ δίκαιον λόγον ἔπρεπε νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸ πνεῦμα, οὗ κατὰ κόρον ἐνεφοροῦντο τῷ κακῷ ἐκείνῳ ἀδιακρίτως οἱ ὀσμανίδαι κατὰ παντὸς ἑτεροφύλου καὶ ἑτεροθρήσκου. Κατὰ τοῦ Βαχῆτ πασᾶ δὲ σφοδρῶς καὶ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῆς τῆς Δανίας διεμαρτύρητο ὡς διατέλλαντος τὸν ἀνασκολοπισμὸν τοῦ ἐν Χίῳ Προξένου τοῦ Κράτους τούτου Κωνσταντίνου Θεσσαλονικιοῦ· οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ σουλτάνου ἀδελφὴ Ἐσμὰ σουλτάνα, ἥς ἐπιχορήγησις ἦσαν αἱ πρόσοδοι τῶν μαστιχοχωρίων τῆς Χίου, πικρῶς τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς κατεμέμψατο τοῦ Βαχῆτ πασᾶ, ὡς παραιτίου γενομένου τῆς τε καταστροφῆς τῆς Χίου καὶ τῶν ὠφελειῶν, ἃς ἐκείθεν ἡ Ἐσμὰ ἐκαρποῦτο. Ὅθεν καὶ ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις, τοῦτο μὲν ἵνα ἐξευμενίσῃ τὴν κατεξαναστάσαν Εὐρώπην, τοῦτο δὲ ἵνα ἱκανοποιήσῃ τὰς τῆς Ἐσμὰ σουλτάνας ἐγκλήσεις, ἔπαυσεν ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας τὸν Βαχῆτ πασᾶν, ἀφείλεν αὐτὸν πᾶντα τίτλον καὶ ἐξόριστον ἀπέστειλεν εἰς Ἀλαίαν τῆς Κιλικίας, ἔνθεν ὅμως οὗτος, φοβούμενος τὴν τῶν Ἑλλήνων ἐκδίκησιν, ἐζήτησεν ἵνα μετατεθῇ εἰς Σύνναδαν τῆς Φρυγίας. Ἐκεῖ συνέγραψεν ἱστορίαν τῶν συμβεβηκότων τῆς

Χίου, ἦν ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ μεταπεφρασμένην παρατιθέμεθα (1), ὡς ἀποδεικνύουσιν τὴν ἀγριότητα τοῦ μωαμεθανικοῦ φανατισμοῦ καὶ τὰς δυσχερείας, εἰς ἃς ἐνέβαλε τὴν ἐν Χίῳ Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν ἡ τόλμη καὶ ἡ ἀνδρεία τῶν Σαμίων, καθ' ὧν τοσαῦτα ἡ συκοφαντία ἐμυθολόγησεν. Ἴδου δὲ αὕτη.

Εὐνοδῶσαι ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις τὸν σκοπὸν μου διὰ μεσιτείας τοῦ ἡγεμόνος τῶν προφητῶν.

Σέβας αἰώνιον εἰς τὸν ἐξαγγελίαντα διὰ τοῦ σωτηρίου Κορανίου ὅτι ἡ νίκη καὶ ἡ σωτηρία ἐκ Θεοῦ εἰσι.

Βασιλεὺς τοῦ γαληνοτάτου καὶ ἐνδοξοτάτου ἡμῶν κυρίου σουλτάνου Μαχμούτ Χάν, υἱοῦ τροπαιοῦχου τοῦ ἀειμνήστου σουλτάνου Ἀπτούλ Χαμήτ Χάν, ὑπερτάτου ἀρχηγοῦ τῆς δικαιοσύνης, ἐπιτρόπου τῶν ἱερῶν πόλεων καὶ νομίμου ἀντιπροσώπου τοῦ τελευταίου προφήτου, ἐν ᾧ πᾶσα τάξις ὑπηκόων τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος εἴτε ὁμοθρήσκων εἴτε κεφαλικῶς φορολογουμένων ραγιαδῶν διετέλει ἐν μεγίστῃ εὐημερίᾳ καὶ ἀσφαλείᾳ, ἀσχολουμένη περὶ τὴν ἐπιδαψίλευσιν ἐκτενῶν καὶ ταπεινῶν εὐχῶν ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος, αἴφνης οἱ Ἕλληνες ἐπεχείρησαν κατὰ τὸ 1236 ἔτος ἀνταρσίαν, ἣς αἱ βάσεις ἦσαν πάντῃ σαθραὶ καὶ αὐτοῖς ζημιώδεις. Παρ' ἐλπίδα δὲ πᾶσαν εἶδομεν αὐτὴν διαδοθεῖσαν καὶ μέχρι τῆς νήσου Χίου, ἐνθα διετελοῦμεν τότε τοποτηρητής. Ἴνα δὲ τὸ ὄντως λυπηρὸν συμβεβηκὸς αὐτὸ καὶ τὰ ἀείποτε πικρὰ ἀποτελέσματα ἀπονερομένης καὶ ἁώρου στάσεως μὴ παραδοθῶσιν εἰς λήθην, ἀνελάβομεν τὴν διὰ μελανῆς γραφίδος ἐξιστῶρησιν σκηνῶν τιμῶν ἐξ αὐτῶν πρὸς γυνῶσιν τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν Ὀθωμανῶν καὶ ἴνα καταλίπωμεν τοῖς μεταγενεστέροις ἐνθύμιον περὶ τοῦ τρόπου τῆς πρὸς τοὺς προϊσταμένους ὀφειλομένης ὑποταγῆς, σύναμα δὲ καὶ πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν κατὰ τῆς κυριαρχίας τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν στασιαζουσῶν πόλεων. Ὅθεν ἐπικαλούμενοι τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν, ἀρχόμεθα τῆς ἱστορίας ἡμῶν ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ.

Ἡ τῶν Ἑλλήνων οἰθητὶσα ἀνταρσία τοῦ 1236 προήοχετο πρᾶγματι μὲν ἐξ αἰτιῶν σαταρικών καὶ ἐκ προθέσεων διαβολικῶν, λόγῳ

---

(1) Ἱστορία τῶν συμβάντων τῆς Χίου τῷ 1822 ὑπὸ Βαχίτ πασᾶ, μεταφρασθεῖσα ἐξ ἰδιοχείρου αὐτοῦ Τουρκικοῦ χρωγράφου ὑπὸ Δ. Ε. Δανηλίδου.

δὲ ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τῆς ἀγορθώσεως τῆς ἐπαπειλουμένης δῆθεν θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ. Πειθόμενοι καὶ ἐξαπατώμενοι οὗτοι ἐκ παμπάλαιων τιμῶν μυθῶν χρησμῶν αὐτῶν, ὅτι δῆλα δὴ ἐπέστη ὁ χρόνος τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀπολυτρώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἥτις ὅμως δὲν συνίσταται εἰς ἄλλο τι εἰ μὴ εἰς τὸ περιφέρεισθαι ἐν μέθῃ (βαβαὶ τῆς βλασφημίας!) καὶ ἀσυστόλως ζητωκραυγάζειν, προέβησαν εἰς ἐπαράστασιν κατὰ τῆς κυριαρχίας τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν, ἧς πρῶτιστον καὶ ἀξιολογώτατον σχέδιον ὑπῆρχεν, ὡς ὀψιαίτερον ἐγγράσθη, ὃ ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων μερῶν ἐμπρησμὸς τῆς θεοσώστου πρωτευούσης τῶν θεοπειθῶν ἰσλαμῶν καὶ ἐν μέσῳ τῆς ταραχῆς ἐκείνης ἢ καταστροφή αὐτῶν ἐκ τῶν βεβήλων χειρῶν τῶν ἀπίστων· ἀκολούθως δὲ ἢ κωδωνοκρουσία, ἢ γερικὴ ἀποστασία καὶ πλεῖστα ἄλλα. Ὁ σπινθήρ ὅμως τῆς λαοφθόρου ταύτης πυρκαϊᾶς, γρωσθεὶς θείᾳ βουλήσει καὶ εὐδοκίᾳ πρὶν ἢ ἀνάψῃ ἔτι καὶ ἀνευρεθεὶς, ἠνέφξε τὰ ἄγρυπνα ὄμματα τῆς σεβαστῆς κυβερνήσεως, ἥτις πρῶτιστον χρέος ἐθεώρησεν ἵνα ἀπαρχορίσῃ τὸν πατριάρχην τῶν Ἑλλήνων καὶ τираς παρ' αὐτῷ συνοδικοὺς λεγομένους ἀρχιερεῖς, ὡς ἀποδεδειγμένους ἐργάτας τῆς μελετωμένης καταστροφῆς ταύτης.

Δὲν ἐβράδυνεν ἐπομένως ἢ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Γαλαζίου ἐπίθεσις κατὰ τῶν ἰσλαμῶν, συναιρέσει καὶ συμπράξει τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας Μιχαήλ, πρὸς περιστολὴν τῆς ὁποίας καὶ πρὸς παρεμπόδισιν τῆς περαιτέρω διαδόσεως τοῦ κακοῦ εἰς Δακίαν καὶ εἰς Ἑλλάδα ἐλήφθησαν ἀναγκαῖα μέτρα παρὰ τῆς σεβαστῆς κυβερνήσεως.

Ἐκ τοῦ ἐτέρου, ἢ ἐν τῷ Αἰγαίῳ ρήσος Ἰδρα, ἐπὶ τῷ ραντικῷ αὐτῆς ἐπαιρομένῃ, κατέστη οἰονεὶ ἀντοχειροτόνητος ναυάρχος τῶν πλοίων τῶν ἀποστατῶν ἐκείνων, ἅτινα νέον τι εἶδος ἀνταρτικῆς σημαίας φέροντα, ὠδήγει καὶ ἐξησφάλιζεν εἰς τὴν Μεσόγειον.

Ἀπὸ τῆς πρώτης Τζεμαζήλ-Αχῆρ τοῦ ρηθέντος ἔτους 1236 τὰ πλοῖα ταῦτα πληθυνθέντα, κατήντησαν στόλοι ἀληθεῖς καὶ ἐλαφρυραγῶνον καὶ κατέστρεφον κατὰ πρῶτον τοὺς ἐξ Ἀνατολῆς εἰς Μέκκαρ πλείους ἀθῶνους καὶ ἀκάχους ἰσλάμας, ὕστερον δὲ καὶ πάρας ἀνεξαιρέτως τοὺς πορτοποροῦντας Ὀθωμανοὺς· ὅθεν ἢ μὲν ἀκτοπλοῖα κατέστη ἐπικίνδυνος, ἢ δὲ ζωὴ τῶν ἐν τῇ ρήσῳ ταύτῃ ἰσλαμῶν λίαν ἀκροσφαλῆς, ἐφ' ὅσον μὲν τῶν ἡμερῶν μοῖρα ἐξ εἰκοσι καὶ τεσσάρων τοιούτων ἀνταρτικῶν πλοίων, ἐφωδιασμένων διὰ παρτὸς εἶδους πολεμικῶν ἀποσκευῶν, οἷον τηλεβόλων, σφαιρῶν, πυρι-

τιδος κ.λπ. ὀδηγουμένων δὲ ὑπὸ Ὑδραϊκῶν χειρῶν, καταπλεύσασα εἰς Χίον καὶ ἀγκυροβολήσασα ἔναντι τοῦ Πασα-τζεσμεση, ἐξήμυσεν ἐπὶ τῆς ρήσου πολλοὺς ἀπίστους ἀντάρτας, οἵτινες ἐπ' ὀνόματι τῶν πληρωμάτων ἤθελον γὰρ ὁμιλήσωσι πρὸς τοὺς ἐπ' ἴσης ἀπίστους κατοίκους τῆς Χίου.

Τοῦ κινήματος τούτου ἐκφοβήσαντος τὴν ὀλιγάριθμον τῆς ρήσου ἰσλαμικὴν κοινότητα, ἐδέησεν ἵνα ὁ τοῦ τόπου ἀρχιερεὺς τῶν ἀπιστων μετὰ πεντήκοντα ἐτέρων εὐνοπολήτων κατοίκων κλεισθῶσιν ἐν ταῖς φυλακαῖς πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ἰσλαμικῆς κοινότητος.

Μετὰ τὸ σωτήριον τοῦτο μέτρον οἱ ἐν τοῖς πλοίοις ἀντάρται, μὴ ἐδρόντες συνεργοὺς τῶν ὀλεθρίων αὐτῶν σκοπῶν, ἀρεπέτασαν τὰ ἰστία καὶ ἔφυγον, ἀπειλοῦντες ἐν εὐθέτῳ καιρῷ τοὺς ἰσλάμας.

Ζωηρὰν ἢ σεβαστὴν κυβέρνησιν ἠσθάρθη ἐντύπωσιν, μαθοῦσα ἐξ ἐπισήμων ἀνακοινώσεων τὸ συμβὰν τῆς ρήσου· προβλέπουσα δὲ τὰς ἐνδεχομένας τοῦ κακοῦ συνεπειάς, ἐπέκρινεν ἐν τῇ φρονήσει αὐτῆς πρὸς περιστολήν τε τῆς πυρκαϊᾶς ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ πρὸς φρουρῆσιν τῆς ρήσου ἵνα λάβῃ τὰ ἀρμόδια μέτρα.

Ἰδὼν δὲ τί ἢ σεβαστὴ κυβέρνησιν ἐπέκρινεν ἐν τῇ ὑψηλῇ αὐτῆς συνέσει· ὁ μὲν Χατζῆ Ἡλιάς ἀγᾶς Ἐλέζογλους, ἐκ τῆς Ἐφεσίας μεθ' ἱκανῆς δυνάμεως διαπεραιούμενος, γὰρ ἐνισχύσῃ τὴν φρουρὰν τῆς ρήσου, ὁ δὲ ὑποναύαρχος Ἀλῆ βέης, ὁ ἐπωνυμούμενος Τουμπέκ Ζααδέ, παραλαμβάνων ὀκτωκαίδεκα πλοῖα, γὰρ ἐκπλεύσῃ πρὸς καταδίωξιν τῶν ἀνταρτικῶν Ἑλληνικῶν πλοιαρίων καὶ πρὸς διηρηκτῆ τῆς Χίου περιφρούρησιν.

Ὁ Χατζῆ Ἡλιάς ἀγᾶς, ἀσχολούμενος τέως περὶ τὴν γεωργικὴν μόνην καὶ ὀλίγον τὴν ζωὴν τῶν ὄπλων καὶ τῶν κινδύνων γρωρίων, δυσηρεστήθη ἐπὶ τῷ τοιοῦτῳ διορισμῷ αὐτοῦ καὶ ἤρξατο ἐνεργῶν τὴν ἀπὸ τῆς ἀκροσφαλοῦς ἐκείνης ὑπηρεσίας ἀπαλλαγὴν· ὅθεν μὴ θέλων ἵν' ἀποχωρισθῇ τῆς πατρίδος καὶ τῶν ἀγαπητῶν αὐτοῦ ἀγρῶν, προσεπάθησε παρτοιοτρόπως ὅπως εἰ δυνατόν ἀντικαταστῇ δι' ἐτέρου τινός. Ἐλθὼν μάλιστα μέχρι τῆς Ἐφέσου καὶ τῆς Κρήνης καὶ ἐν ᾧ ἠτοιμάζετο γὰρ διαπλεύσῃ τὸν πορθμὸν, εἶδεν ἐνώπιον αὐτοῦ ἐντρομον τὸν Ναίτην καὶ τὸν βοεβόδαν τῆς Σάμου, μετὰ κόπου διὰ τῆς θυγῆς σωθέντας ἐκ τῆς ἐπαραστάσεως ἐκείνης ρήσου· ἠναγκάσθη ἄρα γὰρ ἐπιστρέψῃ ἀντικρὺ τῆς Σάμου ἵνα αὐτοκρατορικῇ ἀδείᾳ καὶ διαταγῇ διαπεραιώσῃ τὴν ἐστρατοπεδευμένην ἐν τινι χωρίῳ, Τζαγ-

κλίω λεγομένω, μεγάλην στρατιάν εις τὴν Σάμον, καὶ ἀφ' οὗ καθυποτάξῃ αὐτήν, φέρῃ διὰ τοῦ παραδείγματος τῆς γήσου ἐκείνης καὶ τὰς λοιπὰς εἰς ὑποταγήν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπεβίβασε τὸν στρατὸν ἐκεῖνον ἐπὶ ἑννέα Ὀθωμανικῶν πλοίων, προστατενομένων ὑπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς μοῖρας, ἅτινα ἔμελλον γὰ πλεύσωσι τὸν πορθμὸν καὶ διαπεραιώσωσιν αὐτὸν εἰς Σάμον.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀγγελίαι δυσάρεστοι, περιελθοῦσαι ἐκ Πελοποννήσου εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλῃν, ἠνάγκασαν αὐτήν γὰ διατάξῃ τὴν ἀπέναντι τῆς Σάμου ἐνδικομένην ναυτικὴν μοῖραν ὅπως εἰ τάχιστα πλεύσῃ πρὸς τὴν Πελοπόννησον διὰ κατεπείγουσας λόγους, χωρὶς γὰ ληφθῆ φροντὶς περὶ φρουρήσεως τῆς ἐπὶ τῶν ἑννέα ἐκείνων πλοίων στρατιᾶς τοῦ Ἡλιάς ἀγα, διοικητοῦ τῆς Ἐφεσίας.

Τοῦ στόλου πρὸς τὴν Κῶν διὰ τοὺς ἐναντίους ἀρέμους πλεύσαντος καὶ τῶν φορηγῶν μόλις ἀναπετασάντων τὰ ἱστία ἵνα διαπλεύσωσι τὸν πορθμὸν, ἐφάρησαν ἐκ τῶν ἀπέναντι παραλλῶν τῆς γήσου Σάμον, ὡς ἐξ ἐνέδρας ἀνακύπτοντα, ἱστία λευκὰ ἀνταρτικῶν πλοίων. Εἰς τοιαύτην συνάντησιν ἐν τῶν ἑννέα φορηγῶν, ταχὺ πλοῦν ὄν, διέφυγε τὸν κίνδυνον, ἐρωθὲν μετὰ τοῦ ἔραγχος ἀποπλευσάντος στόλου· οἱ δ' ἐν τοῖς ἀπολειφθεῖσιν ὀκτώ, ἵνα μὴ παραδώσωσιν εἰς χεῖρας κακοτρόπων ἀπίστων τοσοῦτους ἀνδρείους ισλάμας, ὁμοθυμῶ ἐγκρίσει τῶν τε ἀξιωματικῶν τῆς στρατιᾶς καὶ τῶν πλοιάρχων, ἔθεσαν πῦρ εἰς τὰς πυριταποθήκας καὶ ἐπυρπολήθησαν ὑπὲρ πίστεως, μαρτύρων σεπτῶν γενομένων τῶν τε στρατευσμάτων καὶ τῶν πληρωμάτων τῶν πλοίων. Πρὸς δὲ τοῖς, ἐν μέγα πολεμικὸν πλοῖον, διοικούμενον ὑπὸ τοῦ Πεισᾶς καπιτὰν καὶ ἠγκυροβολημένον ἀπέναντι τοῦ Σαγίρ-καλέ, κατελήφθη ὑπὸ τῶν ἀνταρτικῶν πλοίων καὶ ἐπυρπολήθη. Εἶη αἰωνία ἡ μνήμη τῶν ἐν αὐτῷ ὑπὲρ πίστεως μαρτυρησάντων!

Τὰ δὲ ἀνταρτικὰ ταῦτα πλοίαρια ἔφερον ἕκαστον καὶ ἐσφραγισμένην τινὰ ἐγκύκλιον ἐν εἰδει διαβατηρίου, ὑπογεγραμμένην ὑπὸ τῶν ἀρχιεπιστατῶν δημογερόντων Ὑδραίων Κυριακοῦ Βίτη, Ἀραγνώστου Ραφίρη καὶ τοῦ γραμματέως Γεωργίου Τριχούπη. Ἐν τῶν ἐγγράφων τούτων, περιελθὼν εἰς χεῖρας ἡμῶν καὶ γνωσθέν, καλὸν νομίζομεν ἵνα καταχωρίσωμεν ἐντὸς τῆς παρούσης πραγματείας· ὁθεν καὶ παρατιθέμεθα μεταπεφρασμένον εἰς τὴν ἡμετέραν ἰσλαμικὴν γλῶσσαν.

« Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ.

» Δηλοποιούμεν ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀπὸ τετρακοσίων ἤδη ἐτῶν ἐν δουλείᾳ καὶ αἰχμαλωσίᾳ ὑπὸ τὸν Ὀθωμανικὸν ζυγὸν διατελοῦν, ἀπεφάσισεν ἤδη μᾶ γνῶμη καὶ μᾶ φωνῇ τὰ ἀποσεισῆ τὸν ζυγὸν αὐτὸν πρὸς ἰδίαν εὐημερίαν. Ἐν πρώτοις δὲ ἡ ἡμετέρα γῆσις Ὑδρα, πεποιθυῖα ἐπὶ τὰς δυνάμεις αὐτῆς καὶ μηδενὸς ἐφιεμένη ὑπὲρ ἑαυτῆς πλὴν τῆς τοῦ ὄλου γένουσι ἀπελευθερώσεως, ἀνέλαβε τὸν ὑπὲρ τῶν ὄλων ἀγῶνα, ἐξοπλίσασα τὰ ἑαυτῆς πλοῖα καὶ ἐπιβιβάσασα ἐπ' αὐτοῖς τὰ ἄξια αὐτῆς τέκνα, διακηρύξασα δὲ ὅτι διατελεῖ εἰς ἐμπόλεμον ἀπέναντι τῶν Ὀθωμανῶν κατάστασιν. Ἐπὶ τούτῳ παρέχομεν πᾶσαν ἐξουσίαν τῷ πλοιάρχῳ Νικολάῳ Γεωργίου, κυβερνῶντι τὸ πλοῖον Πρέκλα Ἀρκηλα ἵνα τοὺς μὲν ἡμετέρους Ἑλληνας προστατεύη, τοὺς δὲ ἀδικούντας αὐτοὺς Ὀθωμανοὺς πάσῃ δυνάμει πολεμῇ, ἄχρις οὗ τῇ ὀλομελείᾳ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους συναπολαύσωμεν τῆς ἀπολεσθείσης ἡμῶν ἀνεξαρτησίας. Ὄθεν παρακαλοῦμεν τοὺς διοικητὰς καὶ πλοιάρχους τῶν σεβαστῶν ξένων Δυνάμεων, ὅσοι ἠθέλον τύχει εἰς παρομοίας συγκρούσεις ἵνα δίδωσι κατὰ τὸ ἐνὸν ἡμῖν χεῖρα βοηθείας, ὡς ἀνθρώποις ταπεινοῖς καὶ κατ' ἀναλογίαν ἀδυνατοῖς, ἀγωνιζομένοις δὲ ὑπὲρ ἀνακτήσεως τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων πρὸς ἀντίπαλον φοβερόν. Ἄν ὅμως διὰ λόγους ἀνωτέρους δὲν συμφέρῃ αὐτοῖς ἵνα συνδράμωσιν ἡμῖν, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἰκετεύομεν αὐτοὺς ὅπως τιμῆσωσιν ἡμᾶς διὰ τῆς οὐδετερότητος αὐτῶν, ὃ δὲ Θεὸς τῶν ὄλων ἀνταποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὴν προαίρεσιν αὐτοῦ καὶ ὑποσημειούμεθα.

Ὁ ἀρχιγραμματεὺς
Γεώργιος Τρικούπης.

Οἱ δημογέροντες Ὑδρας
Κυριακὸς Βίτης.
Ἀναγνώστης Ραφίτης.»

Ὁ εἰς Πελοπόννησον ἀποσταλεὶς ἐκ πενήτηντα πέντε πλοίων στόλος, ἐρωθεὶς μετὰ τῆς ἐξ Αἰγύπτου μοίρας, παρέπλεεν ἤδη τὴν Κῶν, ὅτε συνήρτησεν ἑκατὸν πον πλοίοις Ἑλλητικοῖς. Ἡ πυρπόλησις αὐτῶν ἦτο εὐχερής, ἀνεβλήθη ὅμως διὰ τὸν φόβον ἐξ ἐμπρηστικῶν Ἑλληνικῶν, ἐτοίμων πάντοτε ἵνα μεταδώσωσι τὸ πῦρ. Ὁ ὀθωμανικὸς στόλος καὶ ἐκ δευτέρου συνήρτησε τοῖς ἀνταρτικοῖς πλοίοις ἕναντι τῶν παρὰ τῇ Κῷ νησιδῶν Τζομπὰν-ἀντασί· ἐστρεψεν ὅμως τὴν πρὸς τὰς παλαιὰς Πάτρας, κακέιθεν ἔπλευσεν εἰς Πρέ-

βείλαν, ἔρθεν, προσλαβὼν τὸ ὑπὸ τὸν πλοίαρχον Νουσοῦχ Ζααδὲ δίχροτον πλοῖον, ὅπερ ἠγκυροβόλει ἐκεῖ διὰ τὰς ὑποθέσεις τῶν Ἰωαννίνων, κατηνθύνθη πρὸς τὸν Ἑλλησπορτον, τῷ φόβῳ μὴ ὁ πάντοτε ἀναζωπυρῶν καὶ ἐξεγείρων τοὺς εἰς τὴν ὑποταγὴν τοῦ κραταιοῦ σουλτάνου φιλησύχους ραγιάδας διὰ τῆς λέξεως ἐλευθερίας κακόφρων καὶ ἄπιστος Μόσκοβος ἐπωφεληθῆ τῆς περιστάσεως τῶν ἐμφυλίων αὐτῶν σπαραγμῶν καὶ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἰσλαμῶν, τὸ μὲν, ἵνα κερδήσῃ τι ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ταραχῆς, τὸ δέ, καὶ ἐκ συμπαθείας πρὸς τὸ ὁμόθρησκον, ταύτῳ εἰπεῖν ἄπιστον Ἑλληνικὸν ἔθνος, διότι, κατ' ἀρχαίαν τινα παροιμίαν, ἐν ἔθνος συγκροτοῦσι πάντες οἱ ἄπιστοι, οὕτω δ' ἕκαστον τῶν ἀπίστων ἐκείνων ἐθνῶν, τῆς περιστάσεως δρασσόμενον, ἀρπάσῃ τι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐμφυλίου ἀναθρασμοῦ. Ὅθεν καὶ διὰ ταύτας τὰς αἰτίας ἐνεκρίθη ἡ δι' ἀξιολόγου φρουρᾶς ἐπίσχυσις τῶν τε ἄλλων γήσων καὶ τῆς Χίου, εἰς ἣν ἀπόφασις ἐγένετο ἵνα σταλῶσιν ἐπτακόσιοι περτήκοιτα ἄνδρες ἐκ Τράλλεων τῆς Ἰωρίας καὶ ἐκ Καρίας. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ γήσος Χίος περιελάμβανε ὁμολογουμένως ὑπὲρ τὰς ὀγδοήκοιτα χιλιάδας ἀπίστων ραγιάδων, μόλις δὲ χιλίους ἰσλάμας, τούτου ἕνεκεν οἱ τελευταῖοι δι' ἐνυπογράφων αὐτῶν ἀναφορῶν παρεκάλεσαν ἵν' ἀποσταλῆ αὐτοῖς κατὰ τὰς χρυσίμους ἐκείνας περιστάσεις ὡς τοποτηρητῆς βεζύρης τις, πείρα καὶ σύνεσιν ἀναμφισβητήτους κεκτημένος, μετὰ δισχιλίων ἐτέρων ἰσλαμῶν, καλῶς ὀπλισμένων καὶ ἐφωδιασμένων· ὡς τοιοῦτον δὲ ἡ σεβαστὴ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις ἐξέλεξε τὸν ἐν ἐμπείροις ἐλάχιστον βεζύρην ἐμὲ Μεχμέτ Ἐμὴν Βαχῆτ πασᾶν, ὅστις ἐν ἀρχαῖς Ζιλικαδὲ τοῦ ρηθέντος ἔτους, παραλαβὼν τὸ προσωπικὸν τῆς ὑπαλληλίας αὐτοῦ, πυροβολιστὰς τινὰς καὶ μετὰ χιλίων στρατιωτῶν τὸν Ἡλιάς ἀγᾶν Ἐλέζογλου, ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ τεθέντα, ἐξεκίνησεν εἰς Κῶ, διεπεραιώθη εἰς Καρίαν, ἐκεῖθεν πάλιν διὰ ξηρᾶς μετέβη εἰς Ἐφεσον, ὁπόθεν, συμπαραλαβὼν ὀκτακοσίους ἐτέρους στρατιώτας, ἀφίκετο τῇ δευτέρᾳ τοῦ μηνὸς Ζιλικαδὲ εἰς Χίον.

Τὴν ἐπιούσαν ὁ τοποτηρητῆς συνεκρότησε συμβούλιον, εἰς ὃ προσεκήθησαν οἱ προεστῶτες καὶ κληρικοὶ τῆς γήσου, τοὺς ὁποίους ἐτίμησεν ἰδιαιτέρως διὰ τιμητικῶν τηβέρων καὶ ἀλουργίδων, καὶ οἱ ἄρχοντες προεστῶτες τῶν ἀπίστων· πρὸς αὐτοὺς δ' ἐδόθη διακοίνωσις, Ἑλληνιστὶ συντεταγμένη, τῶν κυβερνητικῶν διαταγῶν καὶ διάγραμμα τῶν καθηκόντων ἐκάστου ἵνα διαρείμωσι ταῦτα ἐν τοῖς

χωρίοις αὐτῶν. Ἐπομένως ὁ τοποτηρητής ἐξεδήλωσεν αὐτοῖς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς σεβαστῆς κυβερνήσεως ὅπως ἐμμείρωσιν ἐν τῇ ὑπακοῇ, ὑποσχεθεὶς μὲν ὅτι θέλουσι παραχωρηθῆ αὐτοῖς προνόμια ἐκλεκτά, ἀπειλήσας δ' ἔμπαλιν ὅτι ἂν ἡ σεβαστὴ κυβέρνησις ὑπώπτευσέ τὴν ἐλαχίστην παρεκτροπὴν τῶν χρεῶν αὐτῶν, ἄνευ φειδοῦς τοῦ ἀθῶου αἵματος, ἀσπληγῶς ἠθέλε τιμωρῆσαι αὐτούς. Ἄφ' οὗ λοιπὸν ἐλήφθη ἐκ μέρους τῶν ἀπίστων προκρίτων ὁμολογία περὶ τῆς ὑπακοῆς αὐτῶν, ἐνεκρίθη πρὸς μεῖζω ταύτης ἐπιβεβαίωσιν ἵνα, ὡς ἐγένετο καὶ ἐν τῇ ρήσῳ Κύπρω, συντάξωσιν εὐχαριστήριον ἀναφορὰν πρὸς τὸν νέον αὐτῶν πατριάρχη· σύναμα δὲ ὑπόσχεσις ἐδόθη ὅτι τὰς τροφὰς τῶν ὑπὸ τὸν Ἑλλιάς ἀγαῖν χιλίων στρατιωτῶν καὶ τὴν δαπάνην τοῦ μαγειρείου τοῦ τοποτηρητοῦ θέλουσιν εὐχαρίστως παρέχει ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου τῆς ρήσου ταμείου. Τούτων οὕτω γενομένων, ἡ περαιτέρω ἐξασφάλισις τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας αὐτῶν ἀνετέθη εἰς τὴν πατρικὴν καὶ ἀγγυπρον μέρμηραν τοῦ τοποτηρητοῦ, ὅστις πατρικῶ τῷ ὄμματι ἠρξάτο ὑπὲρ τῆς εὐημερίας αὐτῶν φροντίζων· πρὸς ἀπόδειξιν δὲ ἠδυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν πλεῖστα ἄρθρα, ἅτινα αἱ ἐν Σύμῳ καὶ ἀλλαχόθι σύγχρονοι ἐφημερίδες ἐδημοσίευσαν καὶ εἰς χεῖρας φιλικὰς τε καὶ ἐχθρικὰς περιήλθον.

Ἄλλ' οἱ ἔκπαλαι σκληροτράχηλοι καὶ μηδὲν εἰς τὰ σεβαστὰ τῆς αυτοκρατορίας ἡμῶν χρονικὰ ὡς ἀνυπόκριτοι ὑπήκοοι χαρακτηριζόμενοι Χῆτοι ἐξηπάτων ἡμᾶς διὰ πλαστῶν ἐνδείξεων τελείας ὑποταγῆς, προσπαθοῦντες ἐν τῷ μεταξὺ ἵνα περαιώσωσι τὰς ἐν διαφόροις τῆς Ἀσίας μέρεσιν, ἔνθα εἶχον πράκτορας, ἐμπορικὰς αὐτῶν συναλλαγὰς, καὶ προτιθέμενοι ὕστερον νὰ γυρίσωσι, τὸ δὴ λεγόμενον, φύλλον. Τρανοτάτην δὲ τούτου ἀπόδειξιν ἔχομεν ὅτι οἱ ἄπιστοι αὐτοί, καίτοι προμνησθέντες καὶ προγινώσκοντες τὴν ἐπιχειρήσασαν ἀνταρσίαν, δὲν ἀπέσχον ὅμως νὰ γείρωσι συμμέτοχοι εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ πλοῖα τῶν Σπειζιωτῶν πλοιάρχων, πρὸς οὓς ἀδιάλειπτον εἶχον σχέσιν. Ταύτην τὴν ὑπόνοιαν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὁ τοποτηρητής ριζώσας, ἔκρινε καλὸν νὰ λάβῃ τὰ ἀρμόδια ἀμυντικὰ μέτρα ὡς πρὸς τὸ ὑλικὸν τῶν εἰς πόλεμον ἐπιτηθειῶν· ὅθεν ἀπεθῆκενσε τοιοῦτο πολὺ. Ἄφ' ἑτέρου δὲ καὶ οἱ ἄπιστοι οὐδὲ στιγμὴν τοῦ ἡμερονηκτίου ἐφησύχαζον, ἀλλ' ἐβελτίουν κατὰ μικρὸν τὴν ἀμυντικὴν αὐτῶν θέσιν καὶ προπαρασκευάζοντο διὰ σπουδαίαν ἐπίθεσιν, καθ' ἃ τὸν ἐλάχιστον αἱ κατεσπευσμέναι αὐτῶν ἐνέργειαι ἐδείκνυον.

Καὶ τηλεβόλων μὲν καὶ σφαιρῶν καὶ πυρίτιδος καὶ τῶν τοιούτων ἐφρόντισεν ὁ τοποτηρητής γὰρ προμηθευθῆ ἰκανὴν ποσότητα ἐκ τῆς πρωτεύουσας· προσωπικοῦ ὁμῶς τῆς φρουρᾶς ὑπῆρχε μεγίστη ἔλλειψις, ἐφ' ὅσον ἐκ μὲν τῶν ὀκτακοσίων πεντήκοτα ἀνδρῶν αὐτῆς ἀπλείποντο ἑκατὸν καὶ πεντήκοτα μόνοι, τῶν ἄλλων ἐκ διαλειμμάτων συγόντων, ἐκ δὲ τῶν χιλίων ἀκολούθων τοῦ Ἡλίου ἀγὰ μόλις ἔμενον οἱ ἡμίσεις καὶ αὐτοὶ δὲ ἀνίκανοι πρὸς ἐνδεχομένην ἐπίθεσιν, ἅτε δὴ ζευγηλάται καὶ καμηλαγωγοὶ οἱ πάντες ὄντες. Οὕτως ἄρα ἔχων ὁ τοποτηρητής, ἔγραψεν ἐπαιλημένως εἰς πρωτεύουσαν, αὐτῶν γὰρ ἀποσταλῆ ὡς τάχιστα εἰς τὴν νῆσον ἐπικουρία ἐξ ἀνδρῶν μαχίμων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος χιλίων ἢ δισχιλίων μετὰ τῶν πρὸς πόλεμον ἐπιτηδείων· ἡ δὲ σεβαστὴ κυβέρνησις ἐπέμψε μὲν ἰκανὰ πολεμεφόνδια καὶ τροφάς, ἐξ απατηθείσα ὁμῶς ἀπὸ τῶν διαβεβαιώσεων τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπροσώπου τῆς νῆσου καὶ ἐτέρων πολλῶν Χίων ἐμπόρων, καταρραδιουργούντων καὶ πᾶσαν προσπάθειαν καταβαλλόντων ἵνα μὴ ἀποσταλῆ ἡ αἰτουμένη ἐπικουρία, τῷ λόγῳ ὅτι ἡ Χίος ἦτο καὶ ἠθέλε μείνει πιστὴ τῷ σεπτῷ αὐτῆς κυριάρχῃ, οὐδόλως δὲ μετείχε τῶν λαοφθόρων τῆς ἐξεγερθείσης Ἑλλάδος φρονημάτων, δὲν ἐνήργησε τὴν ἀποστολὴν ἐπικουριῶν. Ὅθεν τῇ εἰσηγήσει, καθ' ἃ πρόεφημεν, τῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἰσχυρότων Χίων ἐμπόρων, διεβιβάσθη παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα πρὸς τὸν τοποτηρητὴν διαταγὴ, δι' ἧς ἐλέγετο αὐτῷ ὅτι ἡ ὑπάρχουσα φρουρὰ ἦτο ἐπαρκὴς διὰ τὴν Χίον, ἄνευ ἐτέρας προσθήκης.

Εὐτυχῶς πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς νῆσου κατὰ παντὸς ἐνδεχομένου ὁ τοποτηρητής εἶχε θέσει ὑπὸ κράτησιν ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς νῆσου Χίου τὸν μητροπολίτην καὶ τοὺς προκριωτέρους τῶν ἀπίστων ὡς ὁμήρους διὰ τὴν ὑποσχεθείσαν ἐκ μέρους αὐτῶν ἡσυχίαν.

Ἐν τούτοις σταλέντας εἰς Κωνσταντινούπολιν τρεῖς ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων ἀπίστους ἕνεκα φορολογίας τιρὸς ἑπτακοσίων πεντήκοτα χιλιάδων γροσίων δοτέων τῷ ἀρχιναύαρχῳ, ὁ ἐκεῖ ἀρχικηπουρὸς τοῦ Σουλτάνου, ἐξετάσας αὐτούς, εὔρεν ὅτι κατείχοντο ὑπὸ πνεύματος δολιότητος καὶ ἀπάτης. Συγχρόνως δὲ ἠρξάντο γὰρ παραπλέωσι τὴν νῆσον ἀναριθμητὰ ἀνταρτικὰ πλοῖα, τὰ ὅποια ἐνεσάρκουν, ὡς εἶπεῖν, τὴν ὑπόνοιαν, ἐφ' ὅσον ἄλλως καὶ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἄγγλος πρεσβευτὴς ἐξέφερε γνώμην ὅτι τεκταίνεται τι κατὰ τῆς Χίου. Ὅθεν διετάχθησαν γὰρ μεταβῶσιν ὅτι τάχιστα εἰς Χίον ἐκ

μὲν Ἰωρίας δισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι ἄνδρες, ἐκ δὲ Σμύρνης πεντακόσιοι, ἐν συνόλῳ στρατιῶται τρισχίλιοι.

Καὶ οἱ μὲν ἀποσταλέντες πρὸς στρατολογίαν, τὰ δέοντα ἐνεργήσαντες, ἐξεπλήρωσαν τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν· οἱ στρατιῶται ὅμως δὲν ἤρχοντο ὁμοῦ, ἀλλὰ κατὰ διαλείμματα, ὥστε αἱ περὶ ἐπαναστάσεως τῆς ρήσου ὑπόνοιαι τοῦ τοποτηρητοῦ ἐξηκολούθουν. Αἰφνης δὲ ἠκούσθη ὅτι ἐν τισὶ τῶν τῆς ρήσου χωρίων, Ἐγκρεμῶ ὀνομαζομένῳ, καὶ ἐν τισὶ τῶν Μαστιχοχωρίων ἐφάνησαν τριάκοντά που Ἄλβαροι ἄρματολοι· τῆς εἰδήσεως δὲ ταύτης τῷ τοποτηρητῇ περιελεύσεως, οὗτος ἀπέστειλεν ἀνθωρεὶ τὸν πολιτάρχην Σουλεϊμὰν ἀγᾶν καὶ τὸν τῆς ρήσου Χίου ἑπαρχον Ἀχμέτ βέην μετὰ τριακοσίων ἰππέων καὶ πεζῶν ἵνα ἐξετάσωσι τὸ πρᾶγμα.

Οἱ ἀποσταλέντες μετέβησαν ἐνθα ἔδει· ἀλλὰ παρ' ἐλπίδα οὔτε τοὺς λεγομένους Ἄλβαρους εἶδον οὔτε οὐδένα τῶν χωρικῶν ὁμολογούντα ὅτι εἶδε ποτε τοιοῦτους, ἐφ' ὅσον οἱ πάντες ἐπιμόνως ἠροῦντο τὴν παρουσίαν αὐτῶν. Τὸ τοιοῦτο δ' ἐθορύβησε τὸν τοποτηρητὴν, οὐ καὶ ἐκράτυνε τὰς ὑπονοίας.

Τῇ 28 Τζεμαζήλ-Ἀχῆρ τοῦ ἔτους 1237 ἡμέρᾳ Παρασκευῇ, ἐφάνησαν ἐκ μέρους τῆς ρήσου Σάμου περὶ τὰ ἐξήκοντα μικρὰ καὶ δεκαεπτὰ μεγάλα ἀνταρτικὰ πλοῖα, ἢ δ' ἐμφάνισις αὐτῶν συνεβιβάζετο πληρέστατα πρὸς ἡν οἱ Μαστιχοχωρίται διετήρησαν ἐχεμυθίαν· ὅθεν καὶ πάλιν ἀνεξωπυρήθησαν αἱ ὑπόνοιαι ὅτι οἱ ἐν τῇ ρήσῳ ἄπιστοι, ἅμα τῇ εἰς τὴν ξηρὰν ἀποβάσει τῆς ἔξωθεν ἐπικουρίας τῶν ὁμοεθνῶν αὐτῶν, θέλουσιν ἀποστατήσῃ. Διὰ τοὺς λόγους ἄρα τούτους ὡς πρῶτιστον ἀμυντικὸν μέτρον ὁ τοποτηρητῆς διέταξε τὸν διπλασιασμὸν τῆς ἐν ταῖς πύλαις τοῦ διοικητηρίου φρουρᾶς, τὴν ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως πρόσκλησιν τῶν ὀλιγαρίθμων Ὀθωμανῶν κατοίκων, τὴν τοποθέτησιν ἰκαρῶν στρατιωτῶν εἰς τὸ ἀκρωτήριον Θυμαρά, ἐνθα ἐπρόκειτο γὰρ τελεσθῆναι τὴν ἀπόβασιν καὶ ἐπὶ τέλος τὴν ἀγγελίαν τῆς τῶν ἀπίστων ἐμφανίσεως εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν ἑναντι ἐπαρχιῶν, τῆς Σμύρνης καὶ αὐτῆς τῆς πρωτευούσης.

Τῇ ἐπιούσῃ, ἡμέρᾳ Σαββάτῳ, διεδόθη ὅτι εἰς Θυμαρὰ ἀπεβιβάσθησαν ἑξακισχίλιοι που ἐπικουροί, οἵτινες, καθ' ἃ ἡμῖν ἀνεκοίνωσαν οἱ ἡμέτεροι κατάσκοποι, προσέβησαν ἄχρι τῶν κήπων τοῦ λεγομένου Κάμπου. Τότε ὁ τοποτηρητῆς, διευθετήσας τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ καὶ διαθέσας τὴν ἐφεδρείαν, ἀπέστειλεν, ἀφ' οὗ πρότερον

προσηυχήθη εἰς τὸν Δημιουργὸν τοῦ παντός, τὸν κεχαριστὸν μετὰ
χιλίων περιπὸν ἐυζώνων, ἐπευχθηθεὶς νίκην ἀνέλπιστον διὰ τὸν ἄρ-
ισον ἀριθμὸν τῶν πολεμίων.

Μεταβάτεις ἔνθα ἔδει οἱ ἄνδρες οὗτοι, εὖρον δίκην μελανῶν νε-
φῶν διεσπαρμένα εἰς τὰ ὄρη στίφη ἄτακτα μετ' ἀναπεπταμένων ση-
μαιῶν, εἴτ' οὖν λευκῶν παρίων, ἐφ' ὧν ἦτο ἐρραμμένος ὁ τῶν ἀπί-
στων σταυρός, καὶ ἤκουσαν ζητωκραυγῶν καὶ ἐκ διαλειμμάτων πυρ-
σοκροτήσεων, ἀποτέλεσμα ἔχουσῶν τὸν φόνον ὡσεὶ πεντήκοντα ἀ-
χράντων Μουσουλμάνων πάσης ἡλικίας, ὧν αἱ ψυχαὶ αὐθημερὸν ἔ-
λαβον ἄρωθι τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον.

Οἱ ἐπὶ τῶν ὄρεων περιφερόμενοι Ἀλθαροὶ ἐκεῖνοι οὐδεμίαν κατέ-
λειπον ἀμφιβολίαν περὶ τῆς συνεννοήσεως τῶν χωρικῶν· ὅσον δὲ
περὶ τῆς πόλεως Χίου, οἱ τοῦ Λατινικοῦ θρησκευματος κάτοικοι ἀρε-
πέτασαν ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ σημαίαν τῆς ἀρεσκείας αὐτοῦ, οἱ
δ' ἐγκριτώτεροι τῶν ἀπίστων ἐκλείσθησαν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν αὐτῶν
ὡς ἐντὸς ὄχυροῦ ἀσύλου. Ἦρξαντο δὲ ὄχυρούμενοι καὶ διὰ πραγ-
ματικῶν χαρακωμάτων ἐν τε τῷ μοραστηρίῳ τῆς Τουρλωτῆς, ἐν τῷ
ιερῷ τεμένει τοῦ Χελίρ πασᾶ, ὅπερ ἐστὶ δεξιόθεν τῆς παραλλῆλης τῆς
ἀκροπόλεως, καὶ ἐν τοῖς μύλοις τοῦ τελωνείου, κραυγάζοντες ὅτι
μάχονται ὑπὲρ τῆς τοῦ Ἰησοῦ πίστεως. Ὁμοίᾳ δὲ φωνῇ ἐπανελαμ-
βάνετο ἐνίοτε καὶ ἐκ τῆς θαλάσσης ἀπὸ τῶν παραπλεόντων ἀνταρ-
τικῶν πλοίων· ὅθεν οἱ ταλαιπῶροι Ὀθωμανοὶ διετέλουν πράγματι
πεπολιορχημένοι ἐν τῇ ἀκροπόλει, οὐδεμίαν ἄλλην σωτηρίας ἐλπί-
δα ἔχοντες, ἀλλ' ἢ τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν τοῦ προσήτου, ἡγεμόνος
τῶν προφητῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ συνέπεσεν ἡ ἀξιόλογος ἀνακάλυψις ὀργα-
ρισμοῦ στρατιωτικοῦ ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς νήσου, ἐφευρέσει καὶ
εἰσηγήσει τριῶν ἐπιβοήτων ἀνταρτικῶν, ἧτοι ὀνομαστὶ τοῦ Ἀντωνάκη
Βουρτιᾶ Χίου, τοῦ Δημητράκη Ψαριανοῦ καὶ τοῦ Γεωργίου Γρηγο-
ράκη Σαμίου. Τὸ δὲ περὶ διοργανισμοῦ καὶ τῆς προθέσεως αὐτῶν ἐ-
πίσημον ἔγγραφον, Ἑλληνιστὶ συντεταγμένον, ὑπογεγραμμένον δὲ
καὶ ἐσφραγισμένον παρὰ τοῦ τελευταίου ἀπίστου καὶ κατηραμένου
Γρηγοράκη, ἀνεγνώσθη εἰς ἐπήκοον πάντων τῶν ἰσλαμῶν τῆς νήσου
καὶ, ἐξηγηθὲν παρὰ μεταφραστοῦ, προδξένησεν οἰκτρὰν ἐντύπωσιν
εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν· καθ' ὃ δὲ περιέρχον τὸ ἔγγραφον, ἐπισυνά-
πτουεν αὐτὸ μεταπεφρασμένον ὧδε.

« Ἡμεῖς οἱ διευθυνταὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου δηλονοῦν ποιούμεν εἰς τοὺς ἐν Χίῳ προϊσταμένους τοποτηρητὰς καὶ βεζύρας ὅτι ἄνευ τῆς τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων εὐδοκίας οὐδὲν γίνεται ἐπὶ τῆς γῆς. Ὅθεν ἐπειδὴ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐξώκειλεν εἰς παρεκτροπὰς, διὰ τοῦτο κατεδίκασεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐπὶ τούτοις ἔτη γὰρ μένωμεν αἰχμάλωτοι ὑμῶν τῶν Ὀθωμανῶν· ἀλλ' ἤδη ὡς ἐκ τῶν ὑμετέρων ἀμαρτιῶν τὸ ἔθνος τοῦτο ἤρξατο ἐπαγορευθῆναι, ἐπαραστάν, ὡς ἠκούσατε, παραταχοῦ, ὁ δὲ Θεὸς ἠνλόγησε τὰ ὄπλα αὐτοῦ καὶ ἐπιζόμεν ὅτι καὶ μέχρι τέλους θέλει εὐλογεῖ αὐτά. Καθὼς λοιπὸν ἐκυριεύσαμεν πολλὰς χώρας καὶ ρήσους, οὕτως ἤλθομεν ἵνα ἐλευθερώσωμεν καὶ τὴν Χίον· φειδόμενοι ὅμως τοῦ ἀθῶν αἵματος, πρὸς δὲ πεποιθότες καὶ ἐπὶ ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν, ὡς καὶ οἱ ἴδιοι δύνασθε γὰρ κρίνητε ὅτι εὐχερῆς εἶναι ἢ παρ' ἡμῶν ἄλωσις τῆς Χίου, παρακαλοῦμεν ὑμᾶς ἵνα λάβητε ταῦτα ὑπ' ὄψει καὶ ἐπιτάττομεν ὅπως ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν παραδώσητε ἀλώθητον τὴν πόλιν ἡμῖν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν θέλομεν βλάβῃ τοὺς κατοίκους Ὀθωμανοὺς, τὴν δὲ ἀρχὴν καὶ τὸν ξενικὸν στρατὸν ἀναδεχόμεθα γὰρ διαπορθημένους ἄνευ γαύλου εἰς τὸ ἀντίπεραν τῆς Ἀνατολῆς· σύναμα δὲ οὔτε ἡ παρουσία οὔτε ἡ τιμὴ οὔτε ἡ ζωὴ τῶν Ὀθωμανῶν θέλουσι πάθει τι. Ἀλλ' ἔὰν βλάβῃτε τοὺς πεφυλακισμένους Χριστιανοὺς ἢ ἔὰν ἀντιτείνητε εἰς τὰς ἡμετέρας προτάσεις, τότε ὄψεσθε ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως διὰ τὸ χυθισόμενον αἷμα ».

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς εἰρημένης ἀνακοινώσεως, βαθεῖα κατέλαβε θλίψις πάντας τοὺς αὐτόθι συνηγμένους Ὀθωμανοὺς, ὁ δὲ τοποτηρητής, τὰς χεῖρας ἀπορίπτων, ἤρξατο συμβουλευόμενος τοῖς προϊσταμένοις περὶ τοῦ πρακτέου, ἅτε τοῦ τόπου διατελοῦντος ἐν κινδύνῳ ἀληθεί. Μεταξὺ δ' αὐτῶν τινες, φύσεως δειλῆς, προέτεινον τὴν ἄμεσον παράδοσιν εἰς τοὺς ἀπίστους, φειδόμενοι τῶν τέκνων καὶ τῆς παρουσίας αὐτῶν· ἕτεροι συνεβούλευον γὰρ σταλῆ ἀπάρτησις μετριωτέρου καὶ ἀβεβαίου ὕφους εἰς τοὺς ἀπίστους ἵνα κερδήσωμεν καιρὸν ἄχρι τῆς ἐπελεύσεως ἀπροσδοκίτου τινὸς βοήθειας, καὶ ἄλλοι πάλιν, ἀντὶ ἐπονειδιστοῦ καὶ ἀσυνήθους εἰς τὰ Ὀθωμανικὰ χρονικὰ παραδόσεως ἢ καὶ ταπεινωτικῆς ἀπαρτήσεως, προέτεινον τὴν ἀποστολὴν ἐκ μέρους τῆς πόλεως δύο πρέσβων ἵνα διαπραγματευθῶσιν ἐκτενέστερον, διὰ δὲ τοῦ τρόπου τούτου κερδήσωσιν ἡμέρας. Ἐπὶ τέλους εἰς κληρικὸς, ὁ πάντων σοφώτερος, ἀραστάς, ἔλεξε τάδε.

« Συνήλθομεν, ἀδελφοί, ἐνταῦθα, ἐπαπειλοῦντος τὴν ρῆσον ἡμῶν κινδύνου ἀληθοῦς καὶ ἀμέσου ἐκ μέρους τῶν ἀπίστων, ἵνα συσχεφθῶμεν περὶ τοῦ πρακτέου. Κίνδυνοι τοιοῦτοι καὶ ἔτι μίλλους δὲν εἶναι πρωτοφανεῖς, ἐνθυμήθητε, ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ρῆσου ἡμῶν. Ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Σε.λίμ Β'. ἐκυρίευσε τὴν ρῆσον ταύτην τῷ 933 τῆς ἐγείρας ἔτει, μετ' αὐτὸν δ' ἀλωθεῖσα ὑπὸ τῶν Γερονησιῶν αὐτῆ, ἀνεκτῆθη αὐθις τῷ 1106 ὑπὸ τοῦ ἀτρομήτου Σιγὰλ πασᾶ, οὗ ἄπειρα ὑπάρχουσι τὰ ἐπὶ τῆς ρῆσου μνημεῖα καὶ ὅστις, μετενεγκῶν, κατώκισε τοὺς ἀνδρείους γενιτζάρους ἐνταῦθα. Εἶτα οἱ Ἑρετοὶ μετὰ ἐννεὰ πλοίων ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν· ἀλλ' αὐτῆ ἐννεὰ μόνον ἡμέρας διετέλεσεν ὑπὸ τὴν βέβηλον αὐτῶν κατοχὴν, ἀνακτηθεῖσα ὑπὸ τῶν γενναίων Ὀθωμανῶν. Ἐτέραν δὲ ἀπόπειραν τῶν ἀπίστων ἀποτολμησάντων μετὰ ἕξ μῆρας, ὁ ἀνδρεῖος ἀρχιστράτηγος τῆς ξηρᾶς καὶ ὁ στόλαρχος Μισιρλῆ Ἰβραῆμ πασᾶς, ἐλθόντες μετὰ τρεῖς ἡμέρας, τὴν μὲν ὄφρῦν τῶν ἀρπάγων ἐταπεινώσαν, τοὺς δ' ἐμμέσους συνεργοὺς αὐτῶν Φράγκους ἢ Ἑλληνας ὅπως ἔδει ἐτιμώρησαν. Ταῦτα πάντα ἐν περιλήψει ἱστορῶ, προτιθέμενος ἵνα μνήσω ὑμᾶς εἰς τὰς ἱστορικὰς περιπετείας τῆς ρῆσου ταύτης καὶ μάθητε ὅτι δὲν περιέρχεται αὕτη τὸ πρῶτον εἰς κίνδυνον ἀπὸ μέρους τῶν αἰωρίως ἀπειθῶν καὶ ἀπίστων. Παρατηρητέον δὲ ὅτι ὁσάκις προὔκειτο κίνδυνος καὶ ἐσχάτη ἀμηχανία, ἐπήρχετο εὐθύς, ὡς ἐν συνόψει ἐξέθηκα, ἀρωθεν βοήθεια ἀπροσδόκητος· διότι, ἂν πολλάκις ἐσώθημεν καὶ τροπαιοφόροι ἀρεδείχθημεν, τοῦτο δὲν πρέπει γὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν ἀξίαν τῶν ὀπλων ἡμῶν, ἀλλ' εἰς τὴν παρσθερῆ τοῦ προφήτου ἀντίληψιν, περὶ ἧς οὐδεὶς, νομίζω, ὑπάρχει ὁ ἀμφιβάλλων. Νῦν δὲ ὅτε καὶ τὰ ὀχυρώματα ἡμῶν κατὰ πολὺ διαφέρουσι τῆς καταστάσεως, ἐν ἣ τῷ 1106 ἔτει διετέλουν, καὶ οὔτε φρουρᾶς ἀνδρείας στεροῦμεθα οὔτε φρονήματος πατριωτικοῦ, δὲν εἶναι ἄρα γε ἐπορειδιστοί, φοβούμενοι καὶ ἀπενθαρρυνόμενοι ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐχθρικών πλοίων καὶ ἀτόμων, γὰ ἀποφασίσωμεν τὴν παράδοσιν τῆς ρῆσου ὀλοκλήρου, ἐν ἣ τὸσαῦτα μὲν τεμένη ἅγια, τοσοῦτοι δὲ τάφοι ἱεροὶ τῶν προγόνων βεβηλωθήσονται καὶ ἀτιμασθήσονται; Δὲν ἀροῦμαι ὅτι περὶ τὰ πολεμικὰ οἱ ἄπιστοι αὐτοὶ εἶναι πολλῶ πλέον ἡμῶν ἐξησχημένοι καὶ ὅτι οὐδ' ἐνθουσιασμοῦ στεροῦνται ἵνα ἐλπίζωσι νίκη καθ' ἡμῶν· ὀπωσδήποτε ὁμως παράδοσις ἄνευ ἀμύνης λογίζεται ἐπορειδιστος ὑπὸ δύο ἐπόψεις. Πρῶτον, καὶ ἐμβαθύνετε, παρακαλῶ,

εις τους λόγους μου, διότι ἀθετούμεν τὴν ἐντολὴν τοῦ ἡμετέρου Σουλτάνου, ὅστις ἐρεπιστεύσατο τὸν τόπον ἡμῶν, ἐγχωρίοις τε καὶ παρεπιδήμοις ἐν ἤδη λογιζομένοις διὰ τὴν τῶν πραγμάτων κατάστασιν, καὶ δεύτερον, διότι δεικνύομεν δυσπιστίαν πρὸς τὴν πολ- λάκις ἐπιδειχθεῖσαν ἡμῶν προστασίαν τοῦ ἐξ ὕψους ἐπιβλέποντος ἡ- μᾶς προφήτου, ἡγεμόνος τῶν προφητῶν. Κατ' ἐμὴν ἄρα γνώμην, πρὸς τὴν τολμηρὰν καὶ ἀπότομον τῶν ἀπίστων ἀνακολύωσιν οὐδε- μίαν πρέπει νὰ δώσωμεν ἀπάντησιν μέχρι τῆς παρελεύσεως τριῶν ἡμερῶν· τότε δέ, πεποιθότες ἐπὶ τῷ προφήτῃ, ἀντεπεξερχόμεθα διὰ γλώσσης πυρὸς καὶ διὰ στόματος μαχαίρας, ἱκανοποιούντες οὕτως ἐπαξίως τὴν τε ἐθνικὴν φιλοτιμίαν καὶ τὸ θρησκευτικὸν ἡμῶν. Ταῦτα ἐν ταπεινώσει πρὸς τὴν σεβαστὴν ὀμνήγυριν ἀπλῶς ἐκτίθημι, ἐπει- δὴ παρὰ πᾶσαν τὴν ἐμὴν ἀναξιότητα ἠρωτήθη ἡ γνώμη μου· εἰ δὲ ὁ τοποτηρητὴς ἀποφασίσῃ ἐν τῇ συνέσει αὐτοῦ νὰ παραδοθῶμεν, οὐχ ἦτορ κίπτω τὸν ἀνχένα ὑπὸ τοὺς ὑψηλοὺς αὐτοῦ ὄρισμούς.»

Τῶν λόγων αὐτῶν ὁ τοποτηρητὴς μετ' εὐχαριστήσεως καὶ μεγί- στης ἄμα συγκινησεως ἀκούσας, ἀπεκρίθη ὅτι καλῶς ὁ ἐξοχώτατος καὶ σεβασμώτατος κληρικὸς ἐλάλησε καὶ περὶ τοῦ πρακτέου φρονί- μως ἐγγνωμάτευσε, ὅτι συνεμερῖζετο κατὰ πάντα τῆς γνώμης αὐτοῦ ὡς σωτηριωδέστερας καὶ ὑγιεινέστερας καὶ ὅτι παράδοσις, ὑπὸ οὐδὲ ποτε λόγου ἐμπροσθέντι καὶ ἐν οἰαδῆποτε περιπτώσει, δεῖον νὰ λογι- ζηται ἐπορείδιος, ἐφ' ὅσον οἱ Ὀθωμανοὶ, ἐὰν, μὴ ἐπιτιθέμενοι, περιωρίζοντο εἰς ἀμυρτικὸν πόλεμον καὶ ἐκλείοντο ἐν τῷ φρουρίῳ, ἢ τῆς πόλεως ἄλωσις ἤθελεν ἀπαιτήσῃ δέκα τοῦλάχιστον ἡμέρας. Ἄλλως δὲ ἡ πόλις αὕτη, ἀπὸ τοῦ 1100 ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν ἡμῶν διατελοῦσα, ἐάλω ὑπὸ τῶν ἀπίστων διὰ τὴν ἀνικαρτότητα τοῦ τότε τοποτηρητοῦ Δαμὰτ Χουσεῖν πασᾶ καὶ τὴν δειλίαν τοῦ ἐξορίστου ἐν αὐτῇ διατελοῦντος σείχ-οὐλ-ισλάμου Ἄβουσουούτ-εφέν-Zadè-Φεϊ- ζουλλὰχ ἐφένδη, τῶν ὁποίων τὴν ἀναξίαν μνήμην παρέδωκε ἡμῶν ἡ ἱστορία. Ἐκ τοιούτων σκέψεων ὀρμώμενος, προσέθηκεν ὁ τοποτη- ρητὴς, δὲν ἐπιθυμῶ ἐν τοῖς χρονικοῖς τοῦ ἔθνους μου νὰ καταγραφῶ ὡς ἀνάξιος τῆς θέσεως, ἦν μοι ἐρεπιστεύσατο. Καὶ οἶδα μὲν ὅτι μέγας ὁ κίνδυνος· ἀλλὰ τίς δύναται νὰ διαβεβαιώσῃ ἡμᾶς ὅτι ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἢ θεία Πρόνοια οὐ μὴ βοηθήσῃ ἡμῶν; Περιπλέ- ον δὲ γνωμοδοτῶ νὰ μὴ μένωμεν ἀργοὶ ἄπαγε! ἀλλὰ νὰ ἐπιστεί- λωμεν διὰ πελοδρόμου πρὸς τὸν Σουλτάνον, ἐξαγγέλλοντες τὴν ἡ-

ρωϊκῆν ἡμῶν πρόθεσιν· ἂν δὲ ὀρμήσωσι καθ' ἡμῶν οἱ ἄπιστοι, κλειόμεθα ἐν τῷ φρουρίῳ ἄπαρτες καὶ περιμένομεν, βεβαίως δὲ ἢ κραταιὰ τοῦ Σουλτάνου χεῖρ καὶ πρὸ ταύτης ἢ ἐξ ὕψους βοήθεια τοῦ προφήτου οὐκ ἐγκαταλείψει ἄχρι τέλους ἡμᾶς.

Ταῦτα τοῦ τοποτηρητοῦ εἰπόντος, τὸ συνέδριον διελύθη, οἱ δὲ πυροβολιστὰι καὶ ἡ ξερικὴ φρουρὰ ἐνεκαρδιώθησαν πρὸς ἄμυναν. Ὁσον δὲ περὶ τῆς ἐξαγγελίας ἐκείνης, τυχόντος τότε προσωρισμένου ἐν τῷ λιμένι ἐνὸς πλοίου Ἀυστριακοῦ, παραλαμβάνοντος λιμόνια, ἐπέβη κρυφίως ἐπ' αὐτοῦ εἰς πεζοδρόμος, ὅστις παρηγγέλθη ἅμα πατήσας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ἀντίπεραν Ἀσίας γὰρ κάμη τὸ δὴ λεγόμενον πτερὰ καὶ πορευθεὶς ἐπιδώσῃ πρὸς τὸν Σουλτάνον τὴν τε διακοίνωσιν καὶ τὴν ἔκθεσιν τοῦ τοποτηρητοῦ.

Ἀφ' οὗ τῆ θεία χάριτι καὶ τῆ ὑγιεινέτρα γνῶμη τοῦ τε κληρικοῦ καὶ τοῦ τοποτηρητοῦ, ἀκολούθως δὲ καὶ τῶν λοιπῶν προκρίτων ἀρεστάλη ἢ ἐπορειδίστοι παράδοσις καὶ ἡ ἔτι ταπεινωτικωτέρα ἀπάντησις πρὸς τὴν ἀγέρωχον δηλοποίησιν τῶν ἀνταρτῶν, ὁ τοποτηρητής, ἀποσταλέντος ἤδη ταχυδρόμου διὰ τοῦ Ἀυστριακοῦ πλοίου εἰς τὴν ἔναντι παραλιαν, ἠσχολήθη περὶ τὴν ἐξάσκησιν καὶ ἐνθάρρυνσιν τῆς παρ' αὐτῷ φρουρᾶς, τεχνικῶς μὲν γυμνάζων αὐτὴν εἰς διαφοροὺς ἐλιγμοὺς καὶ ἀσκήσεις τοῦ σώματος, ἠθικῶς δὲ ὑπομυμνήσκων αὐτοῖς τὰ σχετικὰ τοῦ κορανίου ἱερὰ ἐδάφια. Οὕτω πως ὁ τοποτηρητής, μετὰ καρτερίας καὶ μετὰ μωαμεθανικοῦ ἠρωϊσμοῦ ἀπεκδεχόμενος τὴν ἐπικειμένην τῶν ἀπίστων ἐπίθεσιν, ἐξηκολούθει τὸ ἀμυντικὸν αὐτοῦ σύστημα. Ἐν τούτοις, ἐξαιρουμένων τῶν ἀπονερονημένων ὀπλαρχηγῶν, ἐφάρησαν ἐν ταῖς χριστιανικαῖς τῆς ρήσου συνοικίαις φανοὶ ἐπὶ τῶν θυρῶν τῶν οἰκῶν καὶ ἄρθη ἐπὶ τῶν παραθύρων ὡς ἐν ἡμέρᾳ ἐορτῆς, ἐν ᾧ μεγάλως ὁ ἰσλαμισμὸς ἠπειλεῖτο, τὸ δὲ περιεργότερον, ἤρξαντο καὶ τινες τῶν μᾶλλον φιλησύχων καὶ ὀνομαστῶν καλπακλίδων λεγομένων ἐμπόρων γὰρ περιφέρωνται καθ' ὁδόν, ἕτεροι δὲ γὰρ ὀπλιζονται καὶ ἐν ὀπλοῖς περιφέρωνται. Ἀκολούθως ἤρξαντο ἐγείροντες χαρακώματα καὶ τοποθετοῦντες ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου ἄχρι τοῦ κοιμητηρίου τηλεβόλα, προσβάλλοντα τὸ φρούριον καὶ τὴν Ὀθωμανικὴν συνοικίαν, ἀναβιβάλλοντες ἐπὶ τῶν καλλιτέρων οἰκῶν τοὺς ἐπιτηδειοτέρους πυροβολιστὰς καὶ ἀκροβολιστὰς, μετασχηματίζοντες εἰς προμαχώνας τὰ παράθυρα καὶ ἐπὶ τῶν θόλων τοῦ Ὀθωμανικοῦ τεμένους τιθέμενοι τηλεβόλα. Ἐκ πάντων ἄρα τού-

των μηδεμία ἀμφιβολία ἀπελείπετο περὶ τῆς βραδέως καὶ σταθερῶς προβαϊνούσης κινδυνώδους τῶν ἀπίστων προσβολῆς· ὅθεν τῇ πρώτῃ τῆς δευτέρας τοῦ Ρετζέπ ἡμέρας, προσευξάμενοι καὶ τὸ ὕστατον ἀλλήλους περιπτυσάμενοι, ἀναθέμενοί τε πᾶσαν ἡμῶν τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν προφήτην, τὸν ἥλιον τῶν δύο κόσμων, ἐξηγάγομεν ἐκ τῆς πύλης τοῦ Διζτὰρ ὡσεὶ τετρακοσίους ὀπλίτας, οἵτινες καρτερικώτατα ὤρμησαν κατὰ τῶν πέριξ χαρακωμάτων τῶν ἀπίστων. Πρὸς ἄλλωσιν δὲ αὐτῶν συνεκροτήθη πεισματώδης συμπλοκή, καθ' ἣν ἐπὶ πολλὰς οἱ ἄπιστοι ὥρας ἀπηλπισμένως στῆθος πρὸς στῆθος ἐπολέμησαν πρὸς τοὺς ἡμετέρους ἡρωικοὺς καὶ θεοφρονήτους στρατιώτας.

Ἄξιωμαρμόνευτος ἐγένετο ἡ ἡμέρα αὕτη διὰ τὴν ἡρωικὴν καρτερίαν καὶ τὴν περιφρόνησιν τῶν κινδύνων, ἣν διετράνωσαν οἱ ἡμέτεροι λεοντόκαρδοι στρατιῶται· δὲν ἔπαινε δὲ ὁ ἀγὼν, εἰ μὴ ὅτε ὁ διὰ τοὺς ἀπίστους δυστυχῶς ἀνατείλας ἥλιος τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἔστρεψε πρὸς τὴν δύσιν τὰ βήματα αὐτοῦ. Τότε δὴ καὶ οἱ ἡμέτεροι ἐπαρῆλθον θριαμβευτικῶς εἰς τὸ φρούριον, αἰοῦντες τὴν μέγαν προφήτην.

Κατὰ τὰς συμπλοκὰς τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἔμειναν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ὡσεὶ τρισχιλία ἀσπαιρόντα πτώματα βεβήλων καὶ ἀπίστων· τῶν ἡμετέρων δὲ μόλις ἐννέα ἀρῆλθον εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς ἵνα λάβωσι τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον, ἐτραυματίσθησαν δ' ἕτεροι ἐννέα, οὐχὶ ὅμως ἐπικινδύνως.

Τὸ ἑσπέρας οἱ ἐκ τῆς ἡμετέρας φρουρᾶς ἥρωες ἔσπευσαν νὰ θέσωσιν ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ τοποτηρητοῦ τὰς αἰμοσταγεῖς κεφαλὰς τῶν ἐπισημοτέρων ἀπίστων ἀνταρτῶν, λαβόντων οὕτω διὰ μουσουλμανικῆς μαχαίρας τὰ ἐπίχειρα τῆς ἑαυτῶν ἀπιστίας· ὁ δὲ τοποτηρητὴς ἐφιλοτιμήθη νὰ ἀπορείμῃ ἐνὶ ἐκάστῳ διὰ τὸν ἡρωισμόν αὐτοῦ δῶρα καὶ ἀμοιβάς.

Ἔτεροι πάλιν προσήνεγκαν τῷ τοποτηρητῇ προσφορὰν οὐχ ἥττον πολὺτιμον, ζῶντας αἰχμαλώτους ἐκ τῶν ἐπὶ ἀπιστία καὶ ἀνταρσία ἐπισήμων χριστιανῶν Χίων, οὓς, ἅμα ἐκεῖνος ἰδὼν, διέταξεν ἵνα κατατομήσωσι, καὶ τὰ μὲν κρανία αὐτῶν ἐμπλήσωσι δι' ἀχνύρου λεπτοῦ, τὰ δὲ βέβηλα καὶ ἀκάθαρτα πτώματα ρίψωσιν αὐθωρεὶ εἰς τὴν θάλασσαν.

Τὴν τρίτην καὶ τετάρτην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς αἱ συμπλοκαὶ ἐγένοντο μετριώτεραι καὶ περιγραφῆς ἀνάξιαι· τὴν δ' ἐπιούσαν ἐπαρελήθησαν πανταχόθεν φωναὶ ἀπαισίαι, λέγουσαι. «Τί μένετε, Τοῦρκοι,

καὶ δὲν φεύγετε εἰς Λαμασκόν; » ἤρξαντο δὲ καὶ ἀπὸ τῶν θυρίδων τῶν οἰκιῶν ρίπτοντες χάλαζαν πυκνήν σφαιρῶν κατὰ τῆς ἡμετέρας ἡρωικῆς φρουρᾶς, ἐξ ἧς πολλοὺς ἄωρος ἀπέστειλαν εἰς τὸ φωταυγῆς μαρτυρικὸν μνημαῖ. Οἱ δὲ πυροβολοῦντες ἐκρήπτοντο ἐν ταῖς οἰκίαις, ταῖς κειμέναις ἀπέναντι τῆς πύλης τοῦ Γερπάρ.

Δὲν ἀπελείπετο ἤδη ἕτερον εἰς τὴν ἡρωικὴν ἡμῶν φρουρὰν ἀλλ' ἢ τὸ ἐξαφανίσαι ἀπὸ προσώπου γῆς τὰς ὀλεθρίας ἐκείνας οἰκίας ὅθεν τὴν πέμπτην τοῦ μηνὸς Ρετζέπ ἐξεληθότες ἱκανοὶ στρατιῶται, καλῶς ἐφωδιασμένοι μετὰ τοῦ ἀνήκοτος πυροβολικοῦ καὶ μετὰ πυροπολικῶν μηχανῶν ἐκ τῆς πύλης τοῦ Τοπχαρά, ἐπλησίασαν, βοηθοῦμενοι ὑπὸ τῶν τηλεβόλων τοῦ φρουρίου, ταῖς οἰκίαις ἐκείναις καὶ ἤρξαντο πυροπολοῦντες αὐτάς. Ἡ δὲ πυρκαϊὰ καὶ ὁ τῶν οἰκιῶν ἐμπρησμός, ἀνταυγάζοντα εἰς τὸν λιμένα, καὶ ὁ φόρος τῶν τὸ πῦρ φευγόντων καὶ συλλαμβανομένων ἀπίπτων, τερπνὸν καὶ ἀξιοπεριέργον παρίστων θέαμα μέχρι τῆς τελείας καταστροφῆς τῶν οἰκιῶν ἐκείνων ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

Ἐν ᾧ ταῦτα ἐγίνοντο ἐν τῇ νήσῳ, οἱ παραμένοντες ἐν Κρήνῃ Ὀθωμανοὶ στρατιῶται ἐνόουν ἐκ τοῦ χρότου τῶν τηλεβόλων καὶ ἐκ τῆς λάμψεως τῶν πυρῶν, ἅτινα ἠγάπτομεν ἵνα ἐκδηλώσωμεν τὸν ἔσχατον ἡμῶν κίνδυνον, ὅτι συνέβαιρέ τι παρ' ἡμῖν. Ἦδη δὲν ἀπελείπετο εἰς τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ ὀλίγους σχετικῶς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν πολεμίων παραμένοντας ἕτερα ἐλπίς, πλὴν τῆς εἰς τὸν πύργον τοῦ λιμένος καταφυγῆς, διότι οὗτοι, πολιορκούμενοί τε ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ πολεμούμενοι ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, δὲν εἶχον ποῦ καταφυγόντες γὰρ σωθῶσι. Τοιαύτη ἦτο τῶν ἡμετέρων ἡ θέσις.

Ἐν τοσοῦτῳ φανερᾷ ἀμηχανίᾳ τῶν πραγμάτων διακειμένων, ἔαν μὴ ὁ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν περιμενόμενος αὐτοκρατορικὸς στόλος ἤρχετο, βεβαίως ἡ θέσις ἡμῶν ἤθελε καταστῆ δυσχερεστέρα διὰ τὴν ἔλλειψιν πάσης συγκοινωνίας πρὸς τὴν Ἀνατολήν, ἕνεκα τῶν περιπλεόντων ἐχθρικῶν Ἑλληνικῶν πλοίων. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου καὶ οἱ ἐπὶ τῆς νήσου ἐχθροὶ ἡμῶν δὲν ἔμενον, πολλοῦ γε καὶ ὕει, ἐσταυρωμέναις ταῖς χερσί, ἀλλ' ἠσχολοῦντο ἀνευδύτως περὶ τὴν ὀχύρωσιν τῶν οἰκῶν αὐτῶν καὶ περὶ τὴν κατασκευὴν χαρακωμάτων ἐν διαφόροις μέρεσι.

Προνοία ὁμῶς Θεοῦ τὴν ἕκτην τῆς νυκτὸς ὦραν τὸ πλοῖον τοῦ Ἐφρασίου Ὀμερ Ρεήζ, ἀψήγησαν τὴν παραπλέονσαν Ἑλληνικὴν μοῖ-

ραν, διεπεραιώθη τὸν πορθμὸν καὶ προσωρμισθῆ εἰς τὸν λιμένα τῆς νήσου, συνεπάγον καὶ ἐνερέχοιτα δύο τῶν καλλιτέρων στρατιωτῶν ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἐστρατοπέδευον ἐν τῇ ἀπέραντι Κρήνῃ.

Χαρᾶς ἔμπλεως ὁ τοποτηρητῆς γενόμενος ἐπὶ τῇ ἀνελλιπτῷ ἐπικουρίᾳ ταύτῃ, ἀντήμειψε διὰ δώρων τὸν τε γενναῖον, φιλόθρησκον καὶ ἐν κινδύνοις τολμηρὸν αὐτὸν πλοίαρχον καὶ τοὺς ναύτας αὐτοῦ, προτρέψας αὐτὸν νὰ συνεχίσῃ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ἀκτοπλοίας, διαπεραιῶν ἐκ τῆς Ἐρυθραίας στρατιώτας ἐπικούρους εἰς τὴν κινδυνεύουσαν νήσον καὶ ὡς ἀμοιβὴν λαμβάνων ἀνὰ χίλια γρόσια δι' ἕκαστον πλοῦν ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου τοῦ τοποτηρητοῦ ταμείου. Ὁ πλοίαρχος, προθύμως ὑπακούσας, ἀπέπλευσεν· ἀλλ' ἢ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπαρόδος αὐτοῦ δὲν ὑπῆρξεν ὅσον ἢ πρώτη εὐχάριστος, διότι μόλις ἔφερον ἐπὶ τὰ στρατιώτας, τοὺς μόνους ἀποτολμήσαντας τοιαύτην κινδυνώδη ἀκτοπλοίαν, καίτοι ἅπασα ἢ ἐν τῇ ἀπέραντι Ἀνατολῇ στρατιὰ ἐδίψα πόλεμον κατὰ τῶν ἀπίστων καὶ ἀπεξεδέχετο θριάμβον τῇ τοῦ προφήτου βοήθειᾳ.

Τῇ ἕκτῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἡμέρᾳ Παρασκευῇ, οἱ ἄπιστοι ἤρξαντο πυροβολοῦντες ἐκ τῶν προχωμάτων, ἃ κατεσκευάσαν ἄντικρον τοῦ φρουρίου· δύο τηλεβόλα ἰδίως, στηθέντα ὀπισθεν τοῦ λιμενικοῦ πύργου πρὸς τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς, προῦξένησαν οὐ σμικρὰν εἰς τοὺς ἰσλάμας ταραχὴν, ἐφ' ὅσον ἐπληρώθησαν καὶ ἀπέθανον πέντε ἢ ἐξ τῶν ἡρωικωτέρων στρατιωτῶν ἡμῶν.

Ὅθεν ὁ τοποτηρητῆς, ἀνῆρ τὰ μάλα συναισθηρόμενος τὴν ἐκ τῶν τηλεβόλων ἐκείνων προσγιγνομένην ζημίαν, ἀπεφάσισεν ἀρενδύτως ἵνα αὐτὰ καταλάβῃ· πρὸς τοῦτο δ' ὤρισε διακόσια πεντήκοιτα γρόσια δι' ἕκαστην γλῶσσαν, ἑκατὸν δι' ἕκαστην κεφαλὴν καὶ τρισχίλια διὰ τοὺς πυροβολιστὰς τῶν δύο ἐκείνων τηλεβόλων.

Τῷ αὐτῷ μηνί, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, τριακόσιοι πον τῶν ἡμετέρων στρατιωτῶν, λίαν πρῶτ, ἐξῆλθον ξιφῆρεις καὶ ἐν ὀπλοῖς ψιλοῖς ἐκ τοῦ φρουρίου διὰ τῆς πύλης τοῦ Διζτᾶρ καί, τὸ μέγα τοῦ Θεοῦ ἐπικαλούμενοι ὄρομα, ὤρμησαν ἐρθουσιωδῶς κατὰ τῆς τῶν δύο ἐκείνων τηλεβόλων καυοροστοιχίας. Καὶ ταῦτα μὲν ἐκυρίευσαν, δήσαντες τὸ προσωπικόν, καρφώσαντες τὰ τηλεβόλα καὶ τοὺς τροχὸς κρεμάσαντες μετὰ τῶν κεφαλῶν τῶν ἀθαδῶν ἐκείνων πυροβολιστῶν· ρίψαντες δὲ τὰ λοιπὰ ἐργαλεῖα μετὰ τῶν μαρῶν πτωμάτων τῶν κακούργων εἰς τὴν θάλασσαν, ἐπέστρεψαν ἐν θριάμβῳ εἰς τὸ φρούριον,

αἰρουῦντες τὸν Θεόν.

Πρὸ τῆς ἠρωικῆς ταύτης ἐξόδου καὶ ἐπιθέσεως τῶν ἡμετέρων, ἡ τῶν ἐγχωρίων ἀρταρτικὴ φρουρὰ ἔφυγεν ὡς ἀλωπέκων δειλὸν γένος εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν, οἱ δὲ τολμήσαντες γὰ μείνωσιν ἐν ταῖς θέσεσιν αὐτῶν, ἔλαβον τὰ ἐπιχειρὰ τῆς ἑαυτῶν τόλμης, κατατομηθέντες παραχρῆμα.

Ἐν τοῦτοις οἱ ἐπαραστάται, οὐχ ἥττον φρόνιμοι, προσέθηκαν τρεῖς ἔτι τηλεβόλα ἐν τῇ Μονῇ, τῇ ὀνομαζομένη Τουρλωτῇ, ἐγγυὲς τῶν ἀντικειμένων τῷ φρουρίῳ τελωνείου καὶ ἰχθυοπωλείου. Τῇ δ' ἐπιούσῃ, ἐνάτῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἤρξαντο τακτικὸν καὶ κινδυνώδες πῦρ καθ' ἡμῶν, καὶ τὴν φορὰν ταύτην, ὁμολογοῦμεν, περιήλθομεν εἰς ἀληθῆ ἀπελπισμόν· τὸ μὲν, διότι ἀπήτει μερίστην ἀνθρώπων θυσίαν ἢ ἀλωσις τῶν τηλεβόλων ἐκείνων, τὸ δέ, διότι ἐπάσχομεν ἐν τῷ φρουρίῳ ἐκ τοῦ πυρός αὐτῶν. Ἄλλως δὲ οἱ ἄπιστοι ἐγίνωσκον τὴν θέσιν τῆς ἡμετέρας πυριταποθήκης καὶ προσεπάθουν ἵνα μεταδώσωσι τὸ πῦρ εἰς τὴν πυρίτιδα, ὅπερ πολλὴν ἐνεποιεῖ ἡμῖν γόβον. Τὴν ὀλεθρίαν τῶν πολεμίων πρόθεσιν ὁ τοποτηρητὴς κατανοῶν, ἐνήργησε μετὰ πολλῆς προσοχῆς τὴν μετάθεσιν τῆς πυρίτιδος ἀλλαχόσε, εἰς τὸ ἀντίθετον τοῦ φρουρίου μέρος, ὅπερ δὲν ἦτο ἐκτεθειμένον εἰς τὸ πῦρ τῶν τηλεβόλων τοῦ μοραστηρίου καὶ τοῦ Χίλις-θεδέ, ἐξ ὧν ἀκαταπάστως καὶ κινδυνώδως ἐπυροδόλουν οὐ ἐχθροί.

Τῇ δεκάτῃ καὶ πέμπτῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ καὶ ὥρᾳ πέμπτῃ τῆς ἡμέρας, πλοῖά τινα ἐκ τῶν ἐχθρικῶν ἐτόλμησαν ἵνα πλησιάσωσιν εἰς τὸ φρούριον ὅπως ἀποβιβάσωσι στρατιώτας· ἀλλ' οἱ πυροβολισταὶ ἡμῶν, οὐχ ἥττον ἐπιδέξιοι, ἤρξαντο ἐξερευγόμενοι κατ' αὐτῶν ραγδαῖον πῦρ, ὅπερ ἠνάγκασεν αὐτὰ γὰ ἀπομακρυνθῶσι.

Τὴν νύκτα τῆς ἡμέρας ταύτης, περὶ τὴν τετάρτην ὥραν, ἐξακόσια ἄτομα ἐκ τῆς φυλῆς τῶν ἀπίστων, ἐξ ἐννεά ἀποβιβάσθέντα πλοιαρίων, ἀπεπειράθησαν γὰ ἐρωθῶσι μετὰ τῆς τῶν πολεμίων φρουρᾶς. Οἱ ἡμέτεροι ἐν τῷ φρουρίῳ πυροβολισταὶ ἤρξαντο ρίπτοντες κατ' αὐτῶν τὰς λεγομένας παρσπερματικὰς σφαίρας, αἵτινες ἠνάγκασαν αὐτοὺς γὰ ὑποχωρήσωσιν, ὥστε ἄλλοι μὲν αὐτῶν, καταστραφείσης οὕτω τῆς ἐπιθετικῆς ἐκείνης μοίρας, ἔφυγον, ἄλλοι δὲ ἐσφάγησαν καὶ ἄλλοι ἠχμαλωτεύθησαν. Διὰ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ὁ τοποτηρητὴς ἠὲ χαρίστησεν ἀντοπροσώπως τοῖς πυροβολισταῖς, ὡς ἀξιολόγῳ

πολεμικῶ σωματείῳ, οἷς μὲν αὐτῶν χρήματα δοῦς, οἷς δ' ἀμοιβὰς ἐν τῷ μέλλοντι ὑποσχεθείς. Ἐν τούτοις τὰ ἐπικουρικὰ αὐτοκρατορικὰ πλοῖα δὲν εἶχον εἰσέτι φανῆ ἐν τῷ πελάγει.

Διαρκοῦντος τοῦ ἀποκλεισμοῦ, παρατηρεῖτο ὅτι πλοῖα τῶν ἄλλως φιλικῶν ἡμῶν Δυνάμεων Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, περιπλέοντα ὁμοίως πρὸς τὰ περικυκλοῦντα ἡμᾶς ἐχθρικά, ἠγκυροβόλουν ἐπίτοτε πρὸ τῆς ρήσου καὶ τῶν εὐυπολήπτων τιὰς παραλαμβάνοντα, μετέφερον αὐτοὺς εἰς Σμύρνην καὶ Κωνσταντινούπολιν. Τῇ δεκάτῃ δ' ἐβδόμῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἡμέρᾳ Τρίτῃ, λίαν πρωί, ἐν τῶν πλοίων τούτων, φανὲν εἰς τὸν ὀρίζοντα τοῦ πορθμοῦ, ἦλθε καὶ ἠγκυροβόλησεν εἰς τὸν λιμένα, ἀναπεπταμένην ἔχον σημαίαν Γαλλικὴν· ἐξελθὼν δὲ ὁ διοικητὴς μεθ' ἀπάντων τῶν ἀξιωματικῶν αὐτοῦ, μετέβη παρὰ τῷ Γάλλῳ προξένῳ καὶ, ἀφ' οὗ συνηρώθησαν, ἦλθον εἰς τὸ φρούριον ἐκ τῆς λεγομένης πύλης Τὸπ-καποῦ καὶ ἀνήγγειλαν ὅτι ἐπεθύμουν νὰ παρουσιάσωσι πρὸς τὸν ἐξοχώτατον τοποτηρητῆν.

Ἡ ἀγγελία αὕτη, ἀνακοινωθεῖσα τῷ τοποτηρητῇ, οὐδὲ καλὴ οὐδ' ἐπίκαιρος αὐτῷ ἐφάνη· οὐχ' ἦττον ὅμως ἀπέσπασε τὴν συγκατάβασιν αὐτοῦ. Ἐν τούτοις διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον οἱ φρουροὶ τῆς πύλης ἐκείνης ἐδιπλασιάσθησαν μετὰ τὴν ἐν τῷ φρουρίῳ εἴσοδον τῶν ρηθέντων· ὁ δὲ Γάλλος πρόξενος, παρουσιάσας εἰς τὸν τοποτηρητῆν, ἐπαρουσίασεν ἐπ' ἴσης καὶ τὸν πλοίαρχον, ὡς προτιθέμενον ἵνα ἐκθέσῃ αὐτῷ ἀξιόλογον ἀνακοίνωσιν. Ὁ τοποτηρητὴς, ἀφ' οὗ ἐχαιρέτησε κατὰ τὸ ἔθος τῶν ἀπίστων τοὺς Γάλλους πρόξενόν τε καὶ πλοίαρχον, ἠθέλησε φυσικῶ τῷ λόγῳ νὰ μάθῃ τὸ αἴτιον τῆς ἐπισκέψεως αὐτῶν.

Τότε ὁ Γάλλος πλοίαρχος τοῦ πολεμικοῦ πάρωνος ἐξέθηκεν ὅτι, ἐπόμενος ταῖς μεταξὺ Γαλλίας καὶ Τουρκίας φιλικαῖς σχέσεσι, χρέος ἔκριεν ἵν' ἀνακοινώσῃ τῷ ἐξοχωτάτῳ τοποτηρητῇ τῆς ρήσου Χίου ταῦτα. « Ἐγὼ μὲν, ἐξοχώτατε, ἤμην παρὰ τῆς σεβαστῆς ἀνδρῆς μου διατεταγμένος ἵνα, παραπλέον τὰς θαλάσσας ταύτας, κατοπτεύω τὰ κινήματα ἐκατέρων τῶν διαμαχομένων, ἐν πάσῃ δὲ περιστάσει συνδράμω ὑμῖν· ἤδη δὲ περιπλέον, εἶδον ἐκ τοῦ σύνεργυς τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων θέσιν, τῆς γνώσεως τῆς ὁποίας εἰσθε πολὺ μακρὰν νομίζω. Σταθμίζων τὴν ἕλικὴν καὶ φυσικὴν δύναμιν ἀμφοτέρων, κρίνω περιττὸν ἵνα ἐπαραλάβω ὑμῖν ὅτι τῶν ὑμετέρων πολεμίων οἱ μὲν πενταχισχίλιοι εἶναι Σάμιοι, οἱ δὲ τρισχίλιοι Σπε-

τζιῶται, καὶ οἱ δισχίλιοι Ὑδραῖοι, στερεῶς συνδεδεμένοι, ἐρροεῖται, πρὸς τοὺς ἐν τῇ ρήσῳ ὁμοθρήσκους αὐτῶν, ἀλληλογραφίαν πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες ἕκτενῇ καὶ βοηθούμενοι ὑπ' αὐτῶν δι' ἀποστολῆς τῶν πρὸς πόλεμον καὶ διὰ διακοσίων χιλιάδων γροσίων εἰς συναλλαγματοειδῆς. Πᾶσα ἄρα ἀντίστασις ἀποβαίνει ματαία καὶ πᾶσα πρὸς λύσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἀπόπειρα ὑμῶν ἀκατόρθωτος, ἐφ' ὅσον αὐτοί, ξένοι καὶ ἐγχώριοι ὁμόθρησκοι αὐτῶν, σχεδιάζουσιν, ὡς ἔκρινα καὶ ἐνόησα, ἵνα συναχθῶσι τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα χιλιάδες καὶ ὀρμησῶσιν ἐν ὥρᾳ νυκτὸς κατὰ τοῦ φρουρίου, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει πᾶσα ὑμῶν ἀντίστασις ἀποβήσεται κινδυνωδέστερα τε καὶ ἐρεθιστικωτέρα. Ὅθεν ἐξαγγέλλων ὑμῖν τὸν ἐπικείμενον πραγματικὸν κίνδυνον, σπεύδω ἵνα προσφέρω ὑμῖν κατ' ἐντολὴν καὶ ἐν ὀνόματι τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς αὐλῆς μου τὰς ὑπηρεσίας μου, προτρέπων ὑμᾶς ἵνα φρονίμως καὶ ὡς πρέπει ἀποφασίσητε, ὑμεῖς τοῦλάχιστον οἱ προϊστάμενοι, καὶ μὴ ἐδρεθῆτε κατὰ τὴν γενικὴν ὀργήν· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἀναδέχομαι ἵνα διαπορθμεύσω σῶους καὶ ἀβλαβεῖς εἰς τὴν ἀντίπεραν Ἀνατολὴν ὑμᾶς, δῆλα δὲ τὸν τοποτηρητὴν, τὸν ἑπαρχον Ἀχμέτ βέην, τὸν Ναίπην, τὸν Ἐλέζογλουν Ἡλιάς ἀγᾶρ καὶ ἄλλους ἐπὶ τῆς βασιλικῆς ταύτης ρηθός μου. Ἀλλ' ἂν δὲν συναιρῆτε εἰς τοῦτο, προσφέρω τοῦλάχιστον ἑμαυτὸν εἰς τὴν ὑμετέραι διάθεσιν, δῆλον ὅτι ἂν θέλητε πολεμεφόδια, πυρίτιδα καὶ εἴ τι ἄλλο, ἔτοιμός εἰμι ἵνα δώσω ὑμῖν ἐκ τοῦ πλοίου μου, ὑπέικων εἰς τὰς διαταγὰς τῆς σεπτῆς κυβερνήσεώς μου, ἧς ἢ πρὸς τὴν κυβέρνησιν τοῦ κραταιοῦ Σουλτάνου φιλία εἶναι ἀπέραντος καὶ ἀνεξαρτητοῦ.»

Ὁ τοποτηρητής, ἀκούσας τῆς διαβεβαιώσεως τῆς ἐξαιρέτου ταύτης διαθέσεως τοῦ πλοιάρχου, γινώσκων δ' ἑτέρωθεν τὸν χαρακτήρα τοῦ Γαλλικοῦ ἔθνους, ἔμεινεν ἐπὶ πολὺ σύννους, σκεπτόμενος τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῶν προτάσεων τούτων καὶ κυμαινόμενος ἐν μέσῳ πίστεως καὶ ἀπιστίας ἕνεκα τοῦ ἀσυμβιβάστου τῶν διαβεβαιώσεων τοῦ πλοιάρχου τούτου πρὸς τὰς ἀλλεπαλλήλους δραπετεῦσεις τῶν ἀπίστων Χίων, οὗς τὸ πλοῖον τοῦτο παρελάμβανε καὶ μετεκόμιζεν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς στάσεως.

«—Εὐχαρίστως ἀποκρίνομαι πρὸς τὰς εὐγενεῖς ὑμῶν προτάσεις, γέλοι μου, εἶπεν ὁ τοποτηρητής· χαίρω δ' ἐπὶ τῇ ἐξακολουθήσει τῆς

φιλίας τῶν σεβαστῶν ἡμῶν ἀνδρῶν καὶ εἴθε ἡ σύμπνοια αὐτῆ ἐς ἀεὶ
να διατηρηται. Ἡ αὐτοῦ αὐτοκρατορικὴ μεγαλειότης, ὁ κραταίος
μου κύριος Σουλτάνος, καίτοι ἀνάξιον, διώρισέ με τοποτηρητὴν ἐν-
ταῦθα ἵνα καὶ τὴν πόλιν μεθ' ἀπάσης τῆς γῆσου διοικήσω καὶ πᾶ-
σαν ἐνδεχομένην στάσιν ἀποσβέσω, σπινθήρα ἔτι οὐσαν. Ὅθεν ὄχι
ὡς ἐκ τῆς δεξιότητός μου, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς μεγαλονοίας καὶ τῆς δυ-
ράμεως τοῦ κυριάρχου μου ἔχομεν ἐπαρκοῦν πᾶν ὑλικὸν ζωοτροφι-
ας, ἐφοδίων, πυροβολικοῦ καὶ ὅ τι ἄλλο ἀναγκαῖον· ἐνγλωμοιοῦν-
τες δ' ἐπὶ τῇ προσφορᾷ ὑμῶν, δὲν θέλομεν καταχρασθῆ αὐτῇ, λαμ-
βάνοντες, ἐφ' ὅσον οὐδεμίαν πραγματικὴν ἀνάγκην ἐπίσταται. Κεκλει-
σμένοι δ' ἐν τῷ φρουρίῳ, θέλομεν καρτερικῶς καὶ ἥρωικῶς ἐπιμένειν,
ἄχρις οὗ ἐπέλθῃ ἢ ἐξ ὑψους ἀντίληψις, περὶ ἧς οὐδέποτε ἡμεῖς ἀμ-
φιβάλλομεν. Καὶ ἕως μὲν τότε θέλομεν ἀμύνεσθαι, προσβαλλόμενοι·
ἐν καιρῷ δὲ θέλομεν ἐπιτεθῆ, καὶ ἐντὸς μικροῦ ὄψεσθε τοὺς τε ἀντάρ-
τας καὶ τὰ ὑπερήφανα αὐτῶν πλοῖα ὁμοίως πρὸς λαγῶνους ἄστυλα
εἰς τὰς πέτρας ἐκζητοῦντας· διότι πεπεισμεθα ὅτι μεθ' ἡμῶν εἶναι ὁ
Θεός. Βεβαιώθητε ἄρα ὅτι ταχέως ταπεινωθήσεται ἡ ἐπηρμένη τῶν
ἀπίστων ὄφρῶς ».

« — Δὴ ὁ Θεός », εἶπον ὁ τε πλοίαρχος καὶ ὁ πρόξενος Γάλλος
ἐν τόνῳ φοβερᾶς ἀμφιβολίας, ἄγνωστον ἢ ἐγκαρδίως ἢ εἰρωνικῶς.

« — Ἐν τελευταίᾳ φάσει τῶν πραγμάτων, ἐξηκολούθησεν ὁ το-
ποτηρητής, ὅταν ἴδωμεν ὅτι βεβαίως κινδυνεύομεν καὶ ὅτι πᾶσα μὲν
ἀντίστασις ἀποβαίνει ματαία, πᾶσα δ' ἀναμερομένη ἀντίληψις ἄ-
καιρος καὶ περιττή, τότε τελευταῖον καταφύγιον ἔξομεν τὴν πυριτα-
ποθήκην, εἰς τὴν ὁποῖαν θέτοντες πῦρ, ἡμεῖς μὲν μεταβαίνομεν εἰς
τὰς αἰωρίους μορᾶς, τὴν δὲ πόλιν μετὰ τῶν ἀποστατῶν καταστρέ-
φομεν, ἀπαλλασσόμενοι οὕτω τοῦ ὀνείδους διασδήποτε ταπεινώσε-
ως ». Τὴν ιδέαν ταύτην ἐπεδοκίμασαν ὡς μόνην σωτήριον καὶ οἱ
παριστάμενοι ἐγγενεῖς τῆς ἐν τῇ γῆσῳ Ὀθωμανικῆς κοινότητος δι'
ἐπαρειαλημμένων ναί, ναί! Ὁ δὲ Γάλλος πλοίαρχος, χαιρετήσας,
ἐξῆλθε διὰ τῆς αὐτῆς πάλιν πύλης ἐκ τοῦ φρουρίου καί, ἐμβὰς εἰς
τὴν λέμβον, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ ἑαυτοῦ πλοῖον.

Οἱ δὲ ἀποστάται, τῶν πολιορκουμένων πολυαριθμότεροι ὄντες,
ὠνειροπόλουν μετ' ἐνθροσύνης τὴν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν παράδο-
σιν τοῦ φρουρίου καὶ περιεφέροντο ἄδοκτες καὶ κορυβαρτιῶντες ἐπὶ
τῇ ὁμολογουμένως ὑλικῇ καὶ φυσικῇ αὐτῶν ὑπεροχῇ· ὁ δὲ τοποτη-

ρητής, προβλέπων ἐκ τῶν πραγμάτων τούτων τὴν κακὴν πρόθεσιν τῶν πέριξ αὐτοῦ ἀπίστων, ἐθλίβετο σφόδρα. Ἀπέναντι τῶν πέντε τηλεβόλων, ἅτινα ἐκεῖνοι εἶχον στήσει ἐν διαφόροις θέσεσι καὶ δι' ὧν ἐξηγεύοντο σφοδρότατον πῦρ, μέλλον πιθανῶς ἰν' ἀπολήξῃ εἰς γερικὴν ἔφοδον, καθ' ἣ καὶ ὁ Γάλλος πλοίαρχος, καίτοι μὴ ἐρωτηθεὶς, εἶπεν, ἀπέναντι τῆς τεχνικῆς καὶ χειροποιήτου τοῦ ἐχθροῦ ὑπεροχῆς, ὁ τοποτηρητής ἔκρινε καλὸν ἵνα περιβληθῇ τὴν παροπλίαν αὐτοῦ· συνετελείτο δὲ αὕτη ἐκ θρησκευτικῶν περιάπτων, ἐνπροσδέκτων εὐχῶν καὶ ἀπαρασαλεύτων ἐλπίδων ἐπὶ τὸν προφήτην. Τὴν ἀπροσμάχητον ταύτην παροπλίαν μετεβίβαζε καθ' ἐκάστην εἰς τὸ προσωπικὸν τῆς θεραπείας αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἐπιλοιπον φρουρὰν· βλέπων δὲ τὴν βραδύτητα τῆς περιμενομένης ἐπικουρίας καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐκίος τῶν πυλῶνων τοῦ φρουρίου ἐξουσία ἦτο χιμαιρική, διὰ ταῦτα ἔκρινε φρόνιμον γὰ μὴ δαπανῶσιν ἀφειδῶς οἱ πολιορκούμενοι τὴν πυρίτιδα καὶ τὰς σφαῖρας τῶν ὀλμων, ὀβουζίων καὶ λοιπῶν. Ὁθεν διέταξεν οἱ πυροβολισμοὶ γίνωρται μεμετρημένως καὶ ἰδίως ὁσάκις ἐφίσταται ἀνάγκη κατεπείγουσα.

Τὴν δεκάτην ὀγδόην τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἣτις ἦτο εἰκοστὴ δευτέρα ἡμέρα τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς ρήσου, οἱ ἐπαραστάται, κατὰ συμμορίας συνερχόμενοι, ἔτρεχον ἵνα δῆθεν προσβύλωσι διὰ ραγδαίου πυρὸς τὸ φρούριον, καὶ τοῦτο βεβαίως ὅπως μεταβάλωσι τὸν κατονοβολισμὸν εἰς γερικὴν ἔφοδον, ἐπιτύχωσι δὲ οὕτω τῆς αἰχμαλωσίας ἡμῶν. Ὁθεν μεμεθυσμένοι ἐκ τῆς τῶν θριάμβων αὐτῶν ὀσμῆς, συνέχαιρον ἀλλήλοις καὶ κλήρους μὲν ἐπὶ τῶν οἰκιῶν ἔβαλλον, ὠνειρεύοντο δὲ τὸν ἐξανδραποδισμὸν τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ ἀθῶων Ὁθωμανῶν καί, βέβηλα αὐτοῖς ὀνόματα διδόντες, προώριζον ὡς κηπουροὺς καὶ ὑπηρέτας αὐτῶν. Καὶ τίνας; τοὺς πιστοὺς ἰσλάμας, τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Θεοῦ. Βαβαὶ τῆς βλασφημίας!

Ἐκ τῆς καρδίας τοῦ τοποτηρητοῦ δὲν ἔλειπε οὔτε ἡ καρτερία οὔτε ἡ εὐσέβεια οὔτε ἡ ἐνοικοῦσα εἰς τὸν ἰσλάμην ἐλπίς ἐπὶ τῇ θείᾳ ἀντιλήψει· πλὴν ἀλλ' ἢ μὴ ἐμφάνισις τοῦ στόλου, ἢ ἐπιμορῆ τῶν ἀποκλειόντων τὴν ρήσον ἀπίστων καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἢ ὁσημέραι ἐλάττωσις τῆς πυρίτιδος, μόλις, ἐὰν πάλιν μετὰ φειδοῦς διεχειρίζετο, ἐξαρχούσης διὰ πεντεκαίδεκα ἔτι ἡμέρας, ἔρριπτον αὐτὸν ἐκ διαλειμμάτων εἰς διαλογισμοὺς θλιβεροὺς καὶ εἰς εἶδος τι ἀμηχαρίας. Πολλάκις ἐξομολογούμενος καὶ συνδιαλεγόμενος περὶ τούτου μετὰ

τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν, συνεκινεῖτο μέχρι δακρύων, καταμε-
τρῶν τὴν δυσχέρειαν τῶν πραγμάτων καὶ τὰ ὀλέθρια καὶ ἄφυκτα
αὐτῆς ἀποτελέσματα. Τοσοῦτον ἡ καρδία αὐτοῦ συνετριβετο ἐπὶ τῇ
πιθαρότητι περιστάσεως κατ' ἀνάγκην ὑπαγορευούσης πράξεις ἐπο-
ρευιδίστους· ἀλλὰ τίς ἡ ὠφέλεια; Ἐν τούτοις κατακλιθεὶς μὲν τῶν
νυκτῶν ὑπὸ τὸ κράτος παραπλησίων διαλογισμῶν ὁ τοποτηρητής,
εἶδεν αἴφνης κατ' ὄναρ τὸν μέγαν προφήτην, παρακολουθούμενον ὑ-
πὸ πυκνῆς ὀμηγύρεως ὄσίων καὶ ἄλλων πολλῶν ἀθλητῶν, φοροῦν-
των μαρτυρίου στέμματα καὶ ἐχόντων πρασινόχρουν τὸν πώγωνα.
Ἐπειτα εἶδεν ἐν στολῇ λαμπρᾷ τὸν ἐν ὄσίοις πατέρα Ἀπτοῦλ Καδῆρ
Κεῖλανῆ, τὸν γεννηθέντα μὲν ἐν Βαβυλῶνι, πρὸ ἀμνημονεῦτων ὀ-
μῶς ἐτῶν προστατεύοντα τὸ ἐν Χίῳ κοιρόβιον τοῦ Χιζῖρ-Δεδέ. Ὁ
ἅγιος οὗτος (οὗ ἡ μνήμη αἰωνία), πλησιάσας τῷ τοποτηρητῇ καὶ
χαιρετήσας, εἶπεν αὐτῷ ὅτι πρέπει νὰ μένη ἀμέριμνος αὐτός τε καὶ
οἱ ἐννοούμενοι τῆς ρήσου κάτοικοι ἰσλάμα, διότι χάριν τῶν δεήσε-
ων καὶ ὀδυσμῶν αὐτῶν μέλλει νὰ καταπέμψῃ αὐτοῖς ἐντὸς μικροῦ
κραταίαν βοήθειαν ἐκ τοῦ νοτίου τῆς ρήσου μέρους.

Ἄφυπνῆσας ὁ τοποτηρητής, ἠσθάρθη χαρὰν μεγάλην· συναγα-
γῶν δὲ τὸν σύλλογον τῶν περὶ αὐτὸν ἐπισημοτέρων σοφῶν, ἀξιωμα-
τικῶν καὶ προκρίτων τῆς ρήσου, διηγήσατο αὐτοῖς τὸ ὄναρ. Πολλοὶ
αὐτῶν, ὁμολογουμένως ἱκαροὶ ὅπως ἐμβαθύνωσιν εἰς τῆς ὀνειροκρι-
σίας τὰ μυστήρια, ἐτεκμήρατο ὅτι ἀφύκτως ἐπέρχεται βοήθεια, τῇ
τοῦ ἁγίου χάριτι· ταῦτοχρόνως δὲ ἀπόφασις ἐγένετο ἵνα σταλῶσι
κατάσκοποι θεωροὶ εἰς τὰ ὑψηλότερα τῆς ρήσου μέρη.

Ἐν ᾧ ταῦτα ἐγίνοντο, ἐξηγγέθη πρὸς μεγάλην χαρὰν καὶ ἀγαλ-
μασιν τοῦ τε τοποτηρητοῦ καὶ παντὸς ἰσλάμου ὅτι πρὸς τὸ μέρος
τῶν Οἰρουσῶν ἐφάρησαν τὰ ἰστία τοῦ λυτρωτοῦ ἀντοκρατορικοῦ στό-
λου, διοικουμένου ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Νοναῖχ Ζααδὲ Ἀλῆ πασᾶ·
ὄντως δὲ ὁ στόλος, καταπλέων ἐκ τοῦ μέρους τῆς Ἐρυθραίας, ἦλθε
καὶ ἠγκυροβόλησεν εἰς τὴν ρήσον. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἅμα τῇ τοῦ
στόλου ἐμφαρίσει, τὰ μὲν ἀνταρτικὰ πλοῖα ἔφυγον ὀπισθεν τῆς ρή-
σου, ἡ δὲ ὀλιγάριθμος καὶ γενναία φρουρὰ ἀνεκτήσατο ἠθικῶς δύ-
ραμιν δεκαπλασίαν, ἀποτολμήσασα ἵνα πέμψῃ μὲν εἰς Κρήνην πλοι-
άρια πρὸς μεταφορὰν στρατιωτῶν, μετατρέψῃ δὲ τὴν ἄμυναν εἰς ἐπί-
θεσιν. Συγκεντρώσασα δὲ τὰς δυνάμεις αὐτῆς εἰς χιλίους καὶ πεν-
τακοσίους ἄνδρας, ξιπήρεις ὄλους, ἐξῆλθεν ἐκ τῆς λεγομένης πύλης

Γερμπάρ, επομένων τῶν τε Δελήδων καὶ τῶν Τουφεξίδων, καὶ δρ-
μῆσασα κατὰ τῶν ἀπίστων, ἔσφαξε πολλοὺς ἐν τοῖς χαρακώμασι·
ἐπαρῆλθε δὲ ρικηφόρος, ἀφ' οὗ τινα πυροβόλα καὶ πυροβολιστὰς ὤ-
θησε πρὸς τὰς τάφρους. Ἄλλ' οἱ λοιποὶ τῶν ἀνταρτῶν, ἀντὶ τὰ ὠ-
φεληθῶσιν ἐκ τῆς τροπῆς τῶν πραγμάτων, ἀντὶ δῆλον ὅτι τὰ σω-
φρονήσωσι, συνέλαβον τὸν ὄλως τολμηρὸν σκοπὸν τὰ ἀγνωσθῶ-
σι μέχρις ἐσχάτων πρὸς τε τὴν φρουρὰν καὶ πρὸς τὸν ἐλλιμενισμέ-
νον στόλον· ὅθεν ἤρξαντο παρενοχλοῦντες αὐτὸν διὰ πυκνῶν καρο-
βολισμῶν ἐκ τῆς ξηρᾶς. Ἐνα ἰδίως δρόμωνα τοσοῦτον ἔβλαψαν,
ὥστε ἠνάγκασαν τοὺς ἐν αὐτῷ ἰν' ἀποβιβάσωσι τὰ τε τηλεβόλα καὶ
τὰ λοιπὰ πράγματα εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἐγκαταλίπωσι τὸ πλοῖον εἰς
τὰς φλόγας, ὧν παραχρῆμα ἐγένετο ἐκεῖτο παρατάλωμα.

Ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη καὶ αἰφριδία ζήμια ἐθορύβησε τὸν ναύαρχον,
ἐλθόντα εἰς συνέντευξιν περὶ τῶν ληπτέων μέτρων μετὰ τοῦ
τοποτηρητοῦ· οὗτος δ' ἐκθεὶς τὴν μαριώδη τῶν ἀπίστων ἀντίστασιν,
προτείνειν ὅτι πρὸς ἐξόντωσιν αὐτῶν ἔπρεπε τὰ ἀποβιβασθῶσι στρα-
τιῶται.

Τῇ ἐπαύριον, ἀποβιβασθέντων ἐκ τοῦ στόλου ὀκτακοσίων ἀνδρῶν
καὶ ἀφικομένων ἑτέρων ὀκτακοσίων ἐκ τῆς Ἐρυθραίας, ὅλοι οὗτοι,
συσσωματωθέντες καὶ ἐξελθόντες, ἐπέπεσαν κατὰ τῶν χαρακωμά-
των τῶν ἀπίστων· συνέστη δὲ μάχη τοσοῦτο πεισματώδης ἐκατέ-
ρωθεν, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ τοποτηρητής, ἀνὴρ ὧν γραμμάτων μάλλον
καὶ πάντη περὶ τὰ ὄπλα ἀδέξιος, ἐφιλοτιμήθη ἵνα ρίψη ἰδίαις χερ-
σὶν ἀπὸ τῶν ἐπάλλεων βέλη τινὰ κατὰ τῶν ἀνταρτῶν, οἵτινες ἐμά-
χοντο πρὸς τὴν γενναίαν φρουρὰν, θριαμβευτικῶς περὶ τὸ ἐσπέρας
ἐπαρακάμψασαν.

Ἀποβιβασθέντων ἐκ τοῦ στόλου πεντακοσίων ἔτι ἀνδρῶν, οἱ
στρατιῶται διηρέθησαν εἰς τρία σώματα, ὧν τὸ μὲν ὤφειλε τὰ περι-
πολῆ ἀπὸ τῶν βυρσοδεψείων μέχρι τῶν μύλων καὶ τῆς μονῆς Τουρ-
λωτῆς, τὸ δ' ἕτερον τὰ ἐπιτηρῆ τὰς μεγάλας στροικίας, τὰς κειμένας
ἀντικρὺ τῆς πύλης Γερμπάρ, καὶ τὸ τρίτον τὰ περιφέρηται εἰς τὸ
τοξεντήριον Ὀκ-μεϊδάρ, τὸ κοινῶς Βουράκι λεγόμενον. Τὰ σώμα-
τα ταῦτα ἐπαξίως ἐξεπλήρωσαν τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν· ἐπιστρέψαν-
τα δ' ἔφερον ὡς δεῖγμα τῆς γενναιότητος αὐτῶν κεφαλὰς αἰμοστα-
γεῖς καὶ ὄτα ἀπίστων, ἀνθ' ὧν ἠμείφθησαν ὑπὸ τοῦ τοποτηρητοῦ.
Εἶτα κατέλαβον πάλιν τὰ ὄχυράματα αὐτῶν.

Ἐπάρχει παροιμία τις δημώδης λέγουσα ὅτι αἱ νύκτες ἐγκυμο-
ροῦσαι, τλκτουσί τι τὴν ἐπιούσαν. Ὁ τοποτηρήτης, ἐξυπρήσας, ἐφαί-
νετο περίεργος ἵνα μάθῃ πῶς οἱ ἀντάρται ἤθελον ἐπιμείνει ἐν τοῖς ἀ-
ποστατικοῖς καὶ ἀπονενομημένοις αὐτῶν κινήμασιν. Ἐν τούτοις, καίτοι
βέβαιος ὅτι ταῦτα ἔμελλον πλέον γὰρ περισταλώσιν, ἔβλεπε μετ' ἐκ-
πλήξεως ὅτι ἀνευδοτώτερον οἱ πολέμοι ἠσυχολοῦντο πῶς πεισματω-
δεστέραν γὰρ ἀντιτάξωσιν ἀντίστασιν καὶ ὅτι ἤρξαντο μετὰ πολλῆς
μαρίας πυροβολοῦντες παρταχόθεν, καίτοι κωλυόμενοι εἰς τοῦτο ὑ-
πὸ τῆς γενναίας ἡμῶν φρουρᾶς. Τὸ πῦρ καὶ αἱ σφαῖραι διεσταυροῦν-
το, καὶ ἔρθεν μὲν μετέβαινον πολλαὶ τῶν ἡμετέρων ψυχαὶ εἰς τὰς
εὐώδεις μαρτυρικὰς μονὰς, ἔρθεν δὲ μεθίσταντο ψυχαὶ ἀπίστων εἰς
τὴν κόλασιν.

Τῇ ἐπιούσῃ, ἡμέρα Παρασκευῆ, ἠκοοσθη ὅτι τὸ πλεῖστον τοῦ πασᾶ
Τξεσμεσὶ χωρίον Αθῆν ἐγένετο ὄρητήριον πολλῶν ἀνταρτῶν, ἐκ
τε τῶν εἰς τὴν νῆσον παρεπιδημούντων ξένων καὶ ἐκ τῶν ἐργχωρί-
ων, ἀποβαλόντων πλέον τὸ προσωπεῖον τῆς ὑποκρισίας καὶ τῆς κατ'
ἐπιφάνειαν ὑπακοῆς, μὴ ἐνεχομένων δὲ τέως κατὰ προσποίησιν εἰς τὰ
κινήματα τῶν ἀνταρτῶν. Ἐν τοιαύτῃ φήμῃ ἀπαισία, ὁ τοποτηρη-
τὴν ἄδεν, ἐδέξασαν, ἔρω-καράσχη-ἀλήρη ἔλαθεύσαν-ἔη-σπὸ-τα-
ταγὰς αὐτοῦ φρουρᾶ, τῇ ἀπὸ πολλοῦ τὸ τοιοῦτο ἐπιζητούσῃ, ὅπως
ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν ἀπίστων.

Σύγραμμα δ' ἐκ τῶν τοῦ φρουρίου ἐπάλλεων ἐρρίφθησαν εἰς διάφορα
μέρη ἔμπρηστικάι ὕλαι, αἰτινες ἐντὸς μικροῦ μετέδωσαν πολλαχόθ
τὸ πῦρ. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς ταραχῆς ἐκείνης, ἡ ἡμετέρα φρουρὰ ἐπέ-
πεσε μετ' ἀπαραμίλλου ὄρητης, ταχύτητος καὶ γενναιότητος κατὰ τῶν
ἀπίστων, ὧν τοὺς μὲν γέροντας καὶ τὰς γράλας ἐφόρευσε γενναιοπρε-
πῶς ἐν στόματι μαχαίρας, τὴν δὲ κινήτην αὐτῶν περιουσίαν, ἀνή-
κουσαν κατὰ τοὺς πολεμικοὺς νόμους εἰς τοὺς στρατιώτας, ἐλήισε,
τὰς δὲ ὠραίας κόρας καὶ τοὺς τρυφεροὺς νεαρίσκους ἠχμαλώτευσεν.
Τὸ αἷμα ἔρρευσε ποταμηδόν, διότι ἢ τε τῶν πολεμῶν ἀντίστασις
καὶ ἢ τῶν πολεμησάντων στρατιωτῶν γενναιότης ἦσαν ἀνώτεραι
περιγραφῆς. Ἡ τελευταία δὲ αὕτη ἐπιτυχία ἡμεθα βέβαιοι ὅτι ἤθε-
λε κατευράσει τὴν θηριωδίαν τῶν ἐπὶ τοσοῦτον ἤδη χρόνον πολιορ-
κούντων ἡμᾶς.

Κατὰ τὴν ἀξιομνημόρευτον ταύτην ἐπίθεσιν οἱ ἡμέτεροι στρατιῶ-
ται ἐκνυρίενσαν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἀπίστων εἴκοσι καὶ ἑπτὰ τηλε-

βόλα διαφόρου ὀκλήρ.

Τῇ ἐπομένῃ ὁ τοποτηρητής, περιγράφας ἐν μακρᾷ ἐκθέσει τὰ γεγονότα, ἔπεμψεν ἀντίγραφον ἐπικεκρωμένον ὑπὸ τῶν προκρίτων ὀθωμανῶν εἰς τὴν πρωτεύουσάν· ἐφιλοτιμήθη δὲ ἵνα συνοδεύσῃ τῷ ἐπι τούτῳ ἀπερχομένῳ πελοδρόμῳ καὶ διὰ πέντε μὲν φορτίων ἀποτετμημένων αἰμοσταγῶν κεφαλῶν τῶν ἀρταρτῶν καὶ τῶν συμπρακτόρων αὐτῶν ἐπισημοτέρων ἀπίστων, διὰ δύο δὲ φορτίων ὧτων ἐπ' ἴσης θανατωθέντων ἀσημοτέρων ἀρταρτῶν, ἀρτιστάρτων πρὸς τὴν νόμιμον τοῦ κυριάρχου αὐτῶν ἕξουσίαν.

Οὕτως ἄρα ὁ τοποτηρητής, ἐκπληρώσας τοὺς ἱεροὺς τῆς πίστεως καὶ θρησκείας κανόνας καὶ τὰς ὑψηλὰς τοῦ κραταιοῦ μονάρχου διαταγὰς, προσηυχήθη ἐν τῷ ἱερῷ τεμένει καὶ ἠὺχαρίστησε τῷ θεῷ τῶν ὀλων διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἰσλαμῶν. Οἱ πλείους τῶν κατὰ τὴν συμπλοκὴν ταύτην τραυματισθέντων, σημεῖα ἀναρρώσεως ταχείας παρεχόμενοι, ἐπεβιβάσθησαν ἐπὶ διαφόρων πλοίων καὶ ἐστάλησαν εἰς Ἐρυθραίαν.

Τῇ εἰκοστῇ πρώτῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἡμέρᾳ σαββάτῳ, ὁ τοποτηρητής, προσκαλεσάμενος τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐκ τῆς Ἐρυθραίας ἐλθόντων στρατιωτῶν, Κουτζοῦκ Ἀχμέτ βέην τοῦνομα, καὶ τὸν ἀρχηγὸν τῶν Δελήδων Σουλεϊμὰν ἀγά, διέταξεν αὐτοὺς ἵνα μετὰ χιλίων ἐνζώων στρατιωτῶν κατὰ λόχους ὀρμήσωσιν ἐπὶ τὰ χωρία, ἐν οἷς ἠθελον αἰσθανθῆ ἀρταρσίας ὀσμῆν, καὶ φοιρέσωσι μὲν τοὺς γέροντας, γείσονται δὲ τῶν νέων μόνων, ὅσοι ἀπεφάσιζον γὰ ἐγκολπωθῶσι τὸν ἰσλαμισμόν. Μετὰ τὴν διατάγην ταύτην, ὁ μὲν Κουτζοῦκ Ἀχμέτ βέης κατηνθύνθη πρὸς τὸ χωρίον Λιθί, ὁ δὲ Σουλεϊμὰν ἀγάς πρὸς τὸ χωρίον Θυμαρά, ἅτινα τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι ἐξηφάνισαν ἀπὸ προσώπου γῆς. Ἐν ᾧ δὲ τὰ τροπαιοῦχα ταῦτα στρατεύματα ἐπέστρεφον, παραπλησίως πρὸς ρεύματα πλημμυρήσατος ποταμοῦ, χωρὶς οὐδαμοῦ γὰ τύχωσιν ἐμποδίου, ἔμαθον ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ Καλημασιᾷ ἔνδον τῆς μεγάλης μοῆς τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ ἦσαν συνηγμέναι πολλαὶ οἰκογένειαι ἄμφιβόλων φρονημάτων ὡς πρὸς τὰ καθεστῶτα.

Ἐβλήθη ἄρα ἵνα κυριεύσωσι τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Μηνᾶ, οὐ ὅμως ἡ ἀλωσις, ἐπὶ θέσεως ὀχυρᾶς κειμένου, ὑπὸ τείχους κυκλουμένου καὶ ὑπὸ ὀπλιτῶν πολλῶν προστατενομένου, δὲν ἦτο τόσῳ εὐκόλος. Οἱ ἀντίθι μάλιστα φρουροῦντες, ἐκτὸς τοῦ ὀχυροῦ τῆς θέ-

σεως καὶ τῆς ἀτομικῆς αὐτῶν ἀνδρείας, ἐπερρώρυντο θαυμασίως καὶ ἐκ τῆς πεποιθήσεως ὅτι ἐπειδὴ διατρέβουσιν ἐν ἀσύλῳ ἱερῷ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦτο προστατεύονται ὑπ' αὐτοῦ καὶ εἶναι ἀήττητοι.

Οἱ δὲ στρατιῶται ἡμῶν, τὴν μορῆν ταύτην πολιορκήσαντες καὶ τὴν ἀληθῆ τῶν ἐντὸς κατάστασιν γρόντες, ἀνήγγειλαν τῷ τοποτηρητῇ ταῦτα, ζητοῦντες ἐπικουρίαν. Ὁ δὲ ἐφωδίασεν αὐτοὺς δι' ἰκαρῆς ἰππικῆς δυνάμεως καὶ δι' ἐπαρκῶν τροφῶν, πρὸς δὲ καὶ δι' ἐνὸς λίαν θαυματουργοῦ περιάπτου, τὴν σύνταξιν τοῦ ὁποίου ἠπίστατο καλῶς· ἦτο δὲ αὐτὸ ἐξηγημένον ἐκ τοῦ θαυματουργοῦ βιβλίου Μεσρευῆ, τοῦ συγγραφέντος ὑπὸ Χαζρετῆ Μεβλανᾶ τοῦ ἐξ Ἰκονίου. Τὸ περιάπτου τοῦτο ἕκαστος τῶν στρατιωτῶν προσήρτησεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ παλάμην· οὕτω δὲ μετὰ ἐξάωρον πεισματώδη αἱματοχυσίαν, ἐπεερχοῦσαν τὸν μαρτυρικὸν θάνατον πεντήκοντα ἐξ αὐτῶν, ἐκυρίευσαν τὴν μορῆν ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ.

Καὶ τοὺς μὲν ἐν τῇ μορῇ ἐδρεθέντας ἐφόρευσαν ἐν στόματι μαχαίρας, ἐξανδραποδίσαντες μόνους τοὺς νεωτέρους ἀμφοτέρων τῶν φύλων, τὰς δὲ αἰμοσταγεῖς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ τὰ ὠτία τῶν θανατωθέντων ἀπέστειλαν πρὸς τὸν τοποτηρητὴν, ὅστις διὰ δώρων πολλῶν ἐφιλοτιμήθη γὰ ἀμείψῃ τὴν γενναιότητα καὶ ἀφοσίωσιν τῶν ὑπὲρ τῆς τιμῆς καὶ τῆς θρησκείας ἀγωνισαμένων ἡρωικῶν ἡμῶν στρατιωτῶν. Ὅτε μόνον οἱ δειλαιοὶ ἄπιστοι ἔγνωσαν ὅτι οὐδὲν ἀναχαιτίζει τὴν ὁρμὴν τοῦ πιστοῦ, ὡς ἄτις ὁρμᾶ κατ' ἀπίστου. Ἐν τούτοις ἠρήμωσαν καὶ ἐν χωρίον ἀρχαῖον περὶ τὸ αὐτὸ Μαστιχοχώριον, Καλημασιὰν λεγόμενον.

Ἀφρῆς ἐβρῦλήθη ὅτι ὁ τῶν ἀνταρτῶν ἀρχηγός, Λογοθέτης τοῦ νομα, στρατοπεδεύων ἐν τῷ χωρίῳ ἀγίῳ Γεωργίῳ, ἐνὶ ἐπ' ἴσης τῶν Μαστιχοχωρίων, ἐκαυχᾶτο ὅτι καθ' ὡς ἔχει ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Πελοποννήσου εἰδήσεις καὶ ἐπιστολάς, ἀνεμύνοντο ὅσον οὐπω ἑκατὸν πεντήκοντα πλοῖα Ἑλληνικὰ μετὰ πολλῶν τροφῶν, πολεμφοδίων καὶ ἐπικουριῶν, καὶ ὅτι δὲν ἔπρεπε γὰ ἀπελπισθῶσιν ἐκ μιᾶς ἢ δύο προσβολῶν· τοῦτο δὲ ἵνα μὴ ἀποδειλιάσωσιν οἱ χωρικοί, ἀλλὰ πάντοτε κρατῶσι τὰ ἀνταρτικὰ ὄπλα ἐναντίον τῆς σεβαστῆς κυβερνήσεως τοῦ φιλολάου καὶ μεγάλου Σουλτάνου καὶ ἡγεμόνος αὐτῶν. Οἱ ἡμέτεροι ὁμῶς στρατιῶται δὲν ἐδίστασαν γὰ ἐπιπέσωσι καὶ κατὰ τοῦ χωρίου αὐτοῦ, ὅπερ, ἀφ' οὗ ὑπερήσπισαν οἱ ὑπὸ τὸν Λογοθέτην ἀντάρται, ἵποχωρήσαντες, ἐγκατέλιπον. Δυστυχεῖς ἄπιστοι!

καὶ αὐτόθι ἔρρευσε αἷμα πολὺ ἐκ τῆς βεβήλου αὐτῶν φυλῆς κατὰ τὰς ἐξ ὥρας, καθ' ἃς πεισματωδῶς ἀντέστησαν.

Οἱ δὲ ἀποσταλέντες οὗτοι στρατιῶται, κυκλώσαντες ἀκολούθως τὰ τρία Μαστιχοχώρια Μιτέσιμα, Μακτέσιμα καὶ Κοιρήν, προσέκλεισαν τοὺς κατοίκους αὐτῶν ἵνα ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν παραδώσωσι πᾶν ὄπλον, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν κοινυλομαχαιριῶν, ὑπισχνόμενοι ὅτι οὐδόλως θέλουσι βλάψαι τοὺς ἀθῶους. Παράδόντων δ' ἐκείνων ταῦτα καὶ μηδεμιᾶς ὑποβολῆς ἀπολειφθείσης, οἱ στρατιῶται ἐπέστρεψαν δαφροστεφεῖς, φέροντες τὰ τρόπαια τῶν ρικῶν τοῦ ἀγίου Μηνᾶ καὶ τῆς Καλημασιᾶς.

Ἐνθουσιῶν ὁ τοποτηρητής, ἐδέξατο αὐτοὺς μετὰ χαρᾶς ἀνεκλαλήτου· ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐν τῷ φρουρίῳ πολεμεφόνδια, ἐξαντληθέντα, ἔδει γὰρ ἀναπληρωθῶσιν, ὁ τοποτηρητής μετέφερεν ἐκ τοῦ στόλου ὅσα τοιαῦτα ἔκριεν ἀναγκαῖα. Μετ' αὐτῶν δ' ἐξήχθησαν καὶ τὰ δῶρα, ἅτινα ἢ αὐτοῦ μεγαλειότης ὁ κραταῖος Σουλτάνος ἔστειλλεν εἰς τὸν τοποτηρητὴν πρὸς ἀμοιβὴν τῶν πιστῶν αὐτοῦ ἐκδουλεύσεων καὶ ἅτινα ἐκεῖνος ἐδέξατο μετὰ μεγίστης ψυχικῆς εὐφροσύνης.

Ἀνθημερὸν συνεκροτήθη ἐξ ὄλων τῶν ἀξιωματικῶν καὶ προκρίτων γενικῆ συνέλευσις, ἐν ἣ λεπτομερῶς ἐξητάσθη ἢ καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τῆς πολιορκίας διαγωγὴ ἐκάστου· καὶ τῶν μὲν ἀνταρτῶν ἢ διαγωγὴ ἐξηλέγχθη ὡς προδοτικὴ πρὸς τὴν πατρικὴν εὐεργετιὰ κυβέρνησιν, τῶν δὲ αὐτοκρατορικῶν ἰσλαμῶν στρατιωτῶν ὑπερεπληρέθη ἡ καρτερία καὶ ὁ ἥρωισμός, ἐγκωμισθείσης στίγμα καὶ τῆς συνέσεως καὶ ὁμολογουμένης μετριοπαθείας τοῦ ἐξοχωτάτου τοποτηρητοῦ. Ἐδόθησαν δὲ ἐκ μέρους αὐτοῦ καὶ δῶρα πλεῖστα καὶ χρηματικαὶ ἀμοιβαὶ τοῖς ἥρωικῶς ἀγωνισαμένοις, ἰδίᾳ δὲ τοῖς πυροβολισταῖς καὶ ὀβουζιοβόλοις, πρὸς οὓς ὁ τοποτηρητής ἔτρεφεν ἐξιδιασμένην ὑπόληψιν.

Τὴν ἐπιούσαν ἐπεσκέψατο τὸν τοποτηρητὴν πάντες οἱ ἐν Χίῳ εὐρισκόμενοι καὶ σημαίαν ἀναπεταρρύντες πρόξενοι καὶ ὑποπρόξενοι τῶν ξένων δυνάμεων, ἐκτὸς τοῦ τῆς Ρωσίας, ὅστις ἀπὸ τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐγένετο ἄφατος, ἄγνωστόν που. Οἱ δὲ λοιποί, ἀφ' οὗ ἐπηνυχήθησαν διαρκῆ ρίκην τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ὄπλοις, συνεχώρησαν τῷ τοποτηρητῇ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ μετριοπαθείᾳ, ἣν ἔδειξε, καὶ ἠὲ χαρίστησαν αὐτῷ διότι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνταρσίας οὔτε αὐτοὶ οὔτε οἱ ὑπήκοοι αὐτῶν ἔπαθόν τι· ὑπεσχέθησαν δὲ γὰρ ἀνα-

ποινώσωσι ταῦτα ἐπισήμως ἕκαστος καὶ πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείαν αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν τῶν προξένων εἰς τὰ ἴδια ἐπάροδον, ἀπαξάπαρτες προσευξάμενοι, ἠὺχαρίστησαν τῷ ὑπερτάτῳ τῶν ὄλων Θεῷ καὶ τῷ μεγάλῳ προφήτῃ ἐπὶ τῇ παρσθενεὶ αὐτοῦ ἀντιλήψει, συγχαίροντες ἰδιαιτέρως ἕκαστος τῷ τοποτηρητῇ ἐπὶ τῇ ἰκανότητι καὶ συνέσει, δι' ὧν κατέπαυσε τόσον αἰσιῶς τὴν κινδυνώδη ταύτην ἀνταρσίαν. Πρὸς δε καὶ ποιηταὶ ἐφιλοτιμήθησαν γὰρ ἐξυμνήσωσι διὰ στίχων τὴν ῥίπην ταύτην, ἀναγράφαντες καὶ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν αὕτη ἐγένετο· μεταξὺ δὲ τῶν πολλῶν ποιητῶν μνημονεύω τοῦ λογίου Πισῆπ ἐφένδου, υἱοῦ ἀξίου τοῦ κλεινοῦ ιστοριογράφου ἡμῶν, ἐξαιρέτως τὴν ῥίπην δι' ἐμμέτρων ἐπῶν ὑμνήσατος.

Προτιθέμενος ὁ τοποτηρητῆς γὰρ ἐκπληρώσει ἦν ὑπεσχέθη πρὸς τοὺς λοιποὺς κατοίκους τῆς Χίου ἀμνηστειαν, εἰὰν παρέδιδον αὐθωρεὶ τὰ ὄπλα, ἐξαπέστειλεν ἐπίτηδες ἄνδρας πρὸς φωτισμὸν τῶν πνευμάτων καὶ μετ' ἰδιαιτέρων διαταγῶν πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν χωρίων ἵνα παραδώσωσι τὰ τε ὄπλα καὶ τοὺς παρ' αὐτοῖς ὡς ἐν ἀσύλῳ κρυπτομένους ἐγχωρίους ἢ ξένους ἀντάρτας, κινδυνώδη ἔτι ὄργανα τῆς ἐν Πελοποννήσῳ φλογός, μεθ' ὃ λάβωσι τὴν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις ἀμνηστειαν. Τῆς διαταγῆς περιελθούσης εἰς τὰ διάφορα χωρία, τὰ μὲν λεγόμενα Μαστιχοχώρια ὑπήκουσαν, τὰ δὲ χωρία τοῦ στέμματος (χάνια) ἠπειθήσαν. Οἱ τῶν Μαστιχοχωρίων πρόκριτοι, παραδόντες τὰ ὄπλα καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς ξένους ἀντάρτας, προσέδραμον εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ τοποτηρητοῦ, φέροντες περὶ μὲν τὸν τράχηλον μελανὰ ρινόμακτρα, ἐν δὲ ταῖς χερσὶν ἐρυθρὰ τοιαῦτα εἰς σημεῖον ὑποταγῆς· ἀνεπέτασαν δὲ καὶ ἐν τοῖς χωρίοις αὐτῶν τὴν ἐρυθρὰν τῶν Ὀθωμανῶν μετὰ τῆς ἡμισελήρου σημαίαν. Τὴν ἀπιστίαν δ' αὐτῶν ἀνομολογοῦντες, ὠρχίζοντο εἰς ὃ τι ἱερὸν θρησκευτικὸν εἶχον ὅτι τοῦ λοιποῦ οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἀποστασίας ὄζον κίνημα ἠθελον πράξει, ὅτι ἠθελον πληρώσει τριπλάσιον κεφαλικὸν φόρον, ἀνάλογον δασμὸν μαστίχης καὶ τὰ παραπλήσια. Ἄφ' οὗ δ' ἐπὶ τῇ βάσει τούτων ὁ τοποτηρητῆς ὑπεσχέθη ἀμνηστειαν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς πρὸς πλείω ἀσφάλειαν καὶ κῦρος εἰς τὴν ναυαρχίδα, ἵνα καὶ ἐρώπιον τοῦ ἀρχιναύαρχου ἐπαραλάβωσι καὶ ἐμπεδώσωσι τὰς πρὸς τὸν τοποτηρητὴν δοθείσας ὑποσχέσεις καὶ ὄρκους αὐτῶν. Ἐπαρελθούσι δ' ἐκ τῆς ναυαρχίδος, ἐδόθη αὐτοῖς, τῇ ἐγγράφῳ συναιρέσει

τοῦ ἀρχιναύαρχου, ἢ ἀμνηστία, μεθ' ἣν ἐπέστρεψαν χαίροντες καὶ ἀγαλλόμενοι εἰς τὰ ἴδια, ἵνα προδιαθέσωσι καὶ τοὺς ἄλλους ἐν τοῖς χωρίοις ὁμοεθρεῖς αὐτῶν.

Πρὸς καθυπόταξιν τῶν τοῦ στέμματος χωρίων, ὁ τοποτηρητῆς διέταξε τὸν Ἐλέζογλουρ Ἡλῖος ἀγᾶν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτῷ στρατιωτῶν καὶ τὸν εἰσπράκτορα τῶν προσόδων τῆς μαστίχης Ὀμὲρ ἀγᾶν ἵνα μεταβάρτες ἐμπεδώσωσι καὶ αὐτόθι τὴν ἀπαιτουμένην τάξιν. Ἐν τούτοις οἱ κάτοικοι, ἀναπετάσαντες Ὀθωμανικὰς σημαίας, ὑπεκρίνοντο ὅτι ἦσαν φίλοι καὶ ὑποτεταγμένοι, μέχρις οὐ ἐφυγάδευον τοὺς παρ' αὐτοῖς κεκρυμμένους ξένους ἀντάρτας διὰ τῶν παραπλεόντων ἐχθρικών πλοίων· κατ' ἀλήθειαν ὅμως ἠτοιμάζοντο εἰς νέαν πάλην, συμμαχήσαντες καὶ μετὰ τῶν ὄρειων χωρίων, ὧν οἱ κάτοικοι, ἀφέρτες τοὺς ἑαυτῶν οἴκους ἵνα γείρωσι παρατάλωμα τοῦ πυρὸς τῶν ἡμετέρων στρατιωτῶν, ἔτρεχον γυμναὶ καὶ τετραχηλισμένοι εἰς τοὺς κρημνοὺς καὶ ἐν μέσῳ τῶν βάτων.

Ἐδέησεν ἄρα ἵνα σταλῆ ἐξιολογώτερα ἐπικουρία πρὸς ἐπίσχυσιν τῆς ἐκστρατείας ταύτης, παμψηφεί δ' ἐνεκρίθη ἡ ἀποστολὴ ἑπτακισχιλῶν ἀνδρῶν εὐζώνων, τῶν μὲν, στρατιωτῶν αὐτοκρατορικῶν, τῶν δέ, γερραίων γενιτζάρων, καὶ τῶν ἄλλων, ἐκ Σμύρνης καὶ Τράλλεων ἐθελοντῶν, ἵνα καθυποτάξωσι τὰ χωρία ἐκεῖνα. Ἐτοιμασθέντος τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἀπητείτο ἔμφρων καὶ δραστήριος ἀρχηγὸς ἵν' ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν, ἐνεκρίθη ὡς τοιοῦτος ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν γερραίων ἐθελοντῶν ἐκ Σμύρνης ἐλθὼν ὑποστράτηγος Ἀβδῆ πασᾶς ὁ ἐκ Κιλικίας, ὅστις, λαβὼν παρὰ τοῦ τοποτηρητοῦ δῶρα πολλὰ καὶ ἐκτερεῖς ὁδηγίας ἐγγράφους τε καὶ προφορικάς, ἀνεχώρησεν ἐπὶ τὰ χωρία ἐκεῖνα.

Ὁ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Κιλικιοῦ Ἀβδῆ πασᾶ στρατὸς ἐξεστράτευσεν τὴν πρώτην τοῦ μηνὸς Σαμπᾶν καὶ κατηνθύνθη πρὸς τὰ ὄρεινα χωρία, ἐφεπομένην ἔχων καὶ ἰκαρὴν δύναμιν τοῦ ναυτικοῦ. Μοραστήριόν τι ἐν τοῖς χωρίοις αὐτοῖς, ὀθωμανικὴν σημαίαν ἀναπετάσαν, ἔτυχεν ἀμνηστίας καὶ προστασίας· μετὰ δὲ τοῦτο οἱ ἡμέτεροι κατηνθύνθησαν εἰς τὸ χωρίον Πιζιξῆ, ἔνθα ἐλέγετο ὅτι διέτριβον οἱ ἐπισημότεροι ἀντάρται. Τὰ χωρία ταῦτα δὲν ὑπέκνυσαν εἰ μὴ μεθ' αἵματηρὰν πάλην, καθ' ἣν τῶν μὲν ἡμετέρων ἔπεσαν ἰκαροὶ νεκροί, ἐκείνων δὲ οὐδὲ ἓχρος ζωῆς ἢ περιουσίας ἔμεινε, διότι καὶ οἱ οἴκοι καὶ αἱ καλύβαι αὐτόθι κατεκρίθησαν, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐτελειώθη-

σαν ἐν στόματι μαχαίρας.

Ἐν τινι τῶν μοραστηρίων, Ἁγία Μορῆ λεγομένῳ, ἠκούσθη ὅτι ἐκρύπτετο ὁ ἐπιβόητος Χίος ἀντάρτης Ἀρτωνάκης Βουρριᾶς· μεγάλη ἄρα κατεβλήθη προσπάθεια πρὸς ἄλωσιν τοῦ μοραστηρίου τοῦτου, ὅπερ ἐπὶ τέλους ἐάλω θείᾳ εὐδοκίᾳ, ἀφ' οὗ διὰ τῆς χάριτος τοῦ μεγάλου προφήτου οἱ ἡμέτεροι στρατιῶται, εὐρόντες, ἐπέτυχον νὰ ἀποκεφαλίσωσι καὶ τὸν ἀντάρτην ἐκεῖνον Ἀρτωνάκην Βουρριᾶν, οὗ ἡ μισρὰ κεφαλή, αἰμοστάλουσα, ἐρρίφθη ὑπὸ τὰ κράσπεδα τοῦ τοποτηρητοῦ πρὸς μέγαν θρίαμβον τῶν αὐτοκρατορικῶν ὄπλων.

Κατόπιν πάντων τούτων ὁ τοποτηρητής, συγκαλέσας περὶ αὐτὸν συμβούλιον ἐκ τῶν προεστώτων καὶ ἀξιωματικῶν, ἐξήγαγε τῆς σκοτεινῆς φυλακῆς τὸν ἀρχιερέα τῆς ρήσου καὶ τινὰς προκρίτους, ἐπ' ἴσης πεφυλακισμένους, ἵνα ἴδωσι τὰς πικρὰς συνεπειὰς τῆς ἀπονερομημένης αὐτῶν ἀνταρσίας. Οἱ σκελετώδεις ἤδη γενόμενοι ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, ἐξᾶχθέντες, ἐκλανσαν, ἰκέτευσαν, ἐξελιπάρησαν τὴν ἐπιείκειαν τοῦ τοποτηρητοῦ (ἧς δὲν ἦτο πλέον καιρὸς), ἐνόρκως ὁμολογοῦντες ὅτι οὐδόλωσ ἐνείχοντο εἰς τὰ κινήματα ἐκεῖνα καὶ ὅτι πᾶν πταῖσμα ἠῦθνε τοὺς ξένους ἀντάρτας, ὧν ἕνεκα ἔπασχον αὐτοί.

Καγὼ δέ, αὐτόπτης τῶν σκηνῶν αὐτῶν γενόμενος, σύνριδα ὅτι ὀλίγον οἱ τῆς ρήσου ἄπιστοι κάτοικοι ἐνείχοντο εἰς τὸ ἀπονερομημένον διάβημα τῆς ἀποστασίας, ἦν ἐδημιούργησαν καὶ διηθύνησαν οἱ Σάμιοι, Ψαριανοὶ καὶ Σπετζιῶται, ἐξελθόντες ἐκ τῶν πλοίων καὶ ἐπιτιθέμενοι κατὰ τῶν ἀθῶν Ὀθωμανῶν· ἡ δὲ τιμωρία, ἧς ἔλαχον, τὸ αἷμα, ὅπερ ἔρρευσε, τὰ δάκρυα, τὰ ὅποια ἐχύθησαν, οἱ οἱκοὶ συνοικιῶν ὀλοκλήρων, οἵτινες κατεστράφησαν, ταῦτα πάντα ἦσαν τιμωρία βαθμοῦ κατ' ἀναλογίαν ἀνωτέρου τοῦ τῆς ἀπιστίας αὐτῶν ἐγκλήματος. *Ναί, θλίβεται πολλάκις ἡ ψυχὴ μου, διότι ὡς ἐκ τῆς θέσεώς μου ἐνήργησα χάριν πολιτικῶν λόγων τὰ αὐστηρὰ ἐκεῖνα μέτρα ἵνα παραδειγματισθῶσιν ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν αἱ ἀποστασίαν ροσήσασαι ἄλλαι πόλεις καὶ ρῆσις τοῦ κράτους. Κατὰ τοῦτο μόνον ἀγάλλεται ἡ ψυχὴ μου, καθ' ὅτι διὰ τὴν περίστασιν πολλοὶ νέοι καὶ νεάνιδες ἀπίστου αἵματος, περιτμηθέντες καὶ τὸν σωτήριον ἀσπασάμενοι ἰσλαμισμὸν, ἔτυχον αἰωνίου ἀφέσεως ἀμαρτιῶν, αἱ δὲ ψυχαὶ αὐτῶν ἀπηλλάγησαν τῆς ἄλλως μετὰ βεβαιότητος περιμενοῦσης αὐτοὺς αἰωνίου κολάσεως.*

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν συνείδησίν μου περὶ τοῦ ἕν' οἱ πο.λίται ἡ-

σαν ἢ μὴ συνέροχοι τῶν ἀνταρτικῶν κινήματων τῶν ἐξωθεν ἐλθόντων Ἑλλήνων, ἀναπεπαισμένην ἔχω ταύτην καὶ οὐδόλως ἐλέγχουσαν με· διότι πολλάκις ἀνέγνων ἐν τῷ ἱερῷ ρομικῷ βιβλίῳ τοῦ ἱμάμου Σερχουσνῆ ὅτι ἡ ἀποτομὴ ξύλου καὶ λάρυγγος ἀνθρώπινου διαφέρουσιν, οὐχὶ ὅμως ὁσάκις πρόκειται καὶ περὶ λάρυγγος ἀπίστων. Παρακατιῶν δ' ὁ σοφὸς ρομολόγος σχολιάζει τὸν ἱερὸν αὐτὸν καθόνα, βεβαιῶν ὅτι ἡ ἐξόντωσις ἐνὸς ἀπίστου ἰσοφαρίζει παρὰ τῷ ἰσλάμῃ πρὸς τὴν ἐξόντωσιν ἐνὸς δένδρου ἢ μιᾶς βοτάνης.

Ἄλλως δὲ αἱ ἱεραὶ παραδόσεις ἱστοροῦσιν ὅτι ὁ μέγας προφήτης, πολλάκις πολιορκηθεὶς ὑπὸ ἀπίστων, διέταξεν ἐν ὀνόματι Θεοῦ τοὺς περὶ αὐτὸν πιστοὺς ἵνα τὰ πάντα κατ' ἐκείνων μετέλθωσι. Ταῦτα δὲ γινώσκουσι καὶ πάντες οἱ ρομομαθεῖς.

Ὁν μὴν δ' ἀλλὰ καὶ ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ κατεβίβασεν ἐξ οὐρανοῦ τὸ Περ-Νασαρᾶ, ἅγιον τοῦ Κορανίου ἐδάφιος, ἐν ᾧ ἀριθνήτως ἐπιβάλλεται τοῖς πιστοῖς ἐκτελεσταῖς τῶν ὀρισμῶν τοῦ Θεοῦ ἡ καταστροφή τῶν ὀπλοφορούντων ἀπίστων, παρὰ τῷ Θεῷ ἰσοδυναμοῦσα πρὸς κρήμνισμα οἰκίας, μελλούσης ὀψυμότερον γὰρ καταπέση κινδυνωδῶς ἐπὶ κεφαλαῖς πιστῶν. Ἐν ἄλλαις λέξεσι καταστροφή τοιαύτη δέον γὰρ λογίζεται ἀγαθοεργία καὶ ἀμοιβὴ αὐτῆς ὁ παράδεισος τῆς Ἐδέμ, ἐν τῷ ὀποίῳ ρέουσιν ἡδονικὰ ρεῖθρα γαλακτωδῶν ποταμῶν, ἔνθα οἱ τῶν ἀπίστων πιστοὶ φοεῖς θέλουσιν ἐντρυσθᾶ αἰωνίως.

Ταῦτα πάντα καὶ ἕτερα παραπλήσια σωτήρια ἐδάφια εἶχον εὐτυχῶς ἀναγνώσει καὶ ἐν τῇ ἐμῇ ἐτήρουν μνήμη, καρπὸν μελέτης μακρᾶς· ἰδὼν δὲ τὴν τῶν κατοίκων τῆς Χίου στάσιν οὐδόλως διαφέρουσαν τῆς τῶν πολιορκούντων ἄλλοτε τὸν μέγαν προφήτην, διότι καὶ αὐτοὶ κατέκλεισαν τοὺς ἐν Χίῳ ἰσλάμας ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐν τῷ φρουρίῳ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἐξοντῶσαι αὐτούς, δὲν ἐδίστασα τῇ τοῦ μεγάλου προφήτου δυνάμει γὰρ διατάξω τὰ δραστήρια ἐκεῖνα μέτρα, ἐπόμενος ταῖς ἱεραῖς ἐντολαῖς καὶ τοῖς ἀπαρασαλεύτοις εἰς αἰῶνας αἰῶνων καθόσι τῶν ἡμετέρων σοφῶν ρομικῶν. Εὐτυχῆς δέ εἰμι, ἃν ἠδυνήθην κατὰ γράμμα γὰρ ἐκπληρώσω τὰς παραγγελίας τοῦ σερι-σερίφ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως.

Τὰ αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα, ἐπ' ἴσης δὲ καὶ οἱ ἐξ Ἀνατολῆς ἐλθόντες διάφοροι ἐθελονταὶ καὶ γενίτζαροι, ὡσεὶ ἑπτακισχίλιοι ἄνδρες, ἐπλοῦτησαν σὺν Θεῷ ἀγίῳ διὰ τῆς ρομίμου λείας τῆς περιουσίας τῶν ἀπίστων, λαβόντες πλεῖστα κινήτὰ λάρυτρα καὶ αἰχμαλώ-

τους εὐειδείς ἀμφοτέρων τῶν φύλων πρὸς στολισμὸν τῶν χαρμίων αὐτῶν. Ἐρεκα ὅμως τῆς ἰσλαμικῆς εὐγενείας, μὴ ἀρχοῦμενοι εἰς τὴν τοιαύτην ἀπόσβειν τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν δόξης, ἐξέπλειστηρίασαν εἰς μηδαμινὰς σχεδὸν τιμὰς καὶ ἐξηργύρωσαν τὰ κλητὰ αὐτῶν λάφυρα, παρακαλοῦντες τὸν τοποτηρητὴν ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς ὅπως, πλεύσαντες εἰς Σάμον καὶ Ψαρά, σωφρονήσωσι καὶ τοὺς ἐκεῖ ἀπίστους, διδάσκοντες αὐτοὺς τὴν αἰχμὴν τῆς ἀκαθέκτου καὶ ἀηττήτου ἰσλαμικῆς ρομφαίας.

Ὁ τοποτηρητής ἐπήνεσε τὴν εὐγενῆ διάθεσιν τῶν ἠρωικῶν στρατευμάτων, συμεριζόμενος καθ' ὁλοκληρίαν τοῦ ἐναρέτου καὶ ἀγαθοῦ αὐτῶν σκοποῦ· ὅθεν ἐπιστείλας πρὸς τὸν ἐν τῷ λιμένι τῆς Χίου ναυλοχοῦντα ἀρχιναύαρχον, προσεκάλεσεν αὐτὸν ἵνα πρὸς τοῦτο παραχωρήσῃ πλοῖά τινα, συνοδύσῃ δὲ αὐτοῖς καὶ ὁ ἴδιος μετὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς ναυαρχίδος πρὸς σωφρονισμόν καὶ καταστροφὴν τῶν ρήσων ἐκείνων, αἵτινες ἦσαν πάντοτε τὰ κέντρα καὶ τὰ χαλκεία τῶν ἀπανταχοῦ τῆς Μεσογείου διαδεδομένων στασιαστικῶν φρονημάτων.

Ἄλλ' ὁ ναύαρχος, προκρίνων μᾶλλον τοὺς εὐπρεπεῖς τῆς ναυαρχίδος θαλάμους καὶ τὸν οἶνον (βαβαὶ τῆς βλασφημίας!) ἢ ἀφορῶν εἰς τὰ ἀληθῆ συμφέροντα τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ καὶ μὴ ροῶν σχεδὸν ἐκ τῆς μέθης καὶ τῆς κραιπάλης τί περὶ αὐτὸν συμβαίνει, ἀπεκρίθη ὅτι τῶν στρατιωτῶν ἢ πρόθεσις ἦτο ὅλως ἀπονεροσημένη, ἐφ' ὅσον αἱ ρῆσοι ἐκείναι διετέλουν κάλλιστα ὑπὸ τῶν ἀπίστων ὠχυρωμένα, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῶν ἐνεφοροῦντο ἀσυγκρίτως πλείονος ἐνθουσιασμοῦ ἢ οἱ ἐν Χίῳ. Διὰ τοὺς λόγους ἄρα τούτους δὲν ἀπεφάσιζε νὰ ἐκθέσῃ τὰ αὐτοκρατορικὰ πλοῖα εἰς προφανῆ κίνδυνον, εἴτε ὁδηγῶν αὐτὰ ἐκεῖσε εἴτε μεταφέρων στρατιώτας, ὧν τὸ ἐλατῆριον ἦτο οὐχὶ ἡ δίψα ρικῶν θεοπρεπῶν, ἀλλὰ τὸ φιλόρπαγον καὶ ἡ ἐπιθυμία σφαγῶν ἀναιτίων, ἐν αἷς οὐδέποτε ὁ Σουλτάνος εὐδοκεῖ. Ἄλλως δέ, ἔλεγε, κυρία αὐτοῦ ἀποστολὴ ἦτο νὰ πλεύσῃ, καιροῦ συγχωροῦντος, εἰς Πελοπόννησον, ἔρθῃ συμφέροντα σπουδαιότερα τῶν ὁμοπίστων ἀπήτουν τὴν προστασίαν τοῦ στόλου, καὶ ἄλλα παραπλήσια ληρήματα.

Μετὰ τὴν ἀνέλπιστον ταύτην ἀπάντησιν τοῦ φιλοῖνου καὶ ἀναξίου ἀρχιναύαρχου ἡμῶν, ὁ μὲν τοποτηρητής, τεθλιμμένος, ἀνεκώρωςεν εἰς τοὺς ἐνθουσιῶντας στρατιώτας τὴν ἀπόφασιν ἐκείνου, αὐ-

τοὶ δὲ ἐγίνοντο ἄλλοι ἐξ ἄλλων, ἀποβαλόντες ὀλοσχερῶς καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν αὐτῶν, διότι δὲν ἐπέτυχον τοῦ θεαρέστου αὐτῶν σκοποῦ. Ἐλυπήθησαν δὲ πολὺ οἱ στρατιῶται διὰ τὴν διαφεύγουσαν ταύτην ἐνκαιρίαν καὶ ἤρξαντο ὑποπτέοντες ὅτι ὁ ἀρχιναύαρχος προστατεῦει π.λαγίως τοὺς Ἕλληνας, ὠφελούμενος ἢ μέλλων ἵνα ὠφελῆται ἐξ αὐτῶν ὑλικῶς.

Ὁ τοποτηρητὴς ἐξέθηκεν εἰς τὸν στρατὸν τὸ ἐμπόδιον, παραστήσας ὅτι οὐδόλως ἐρέχεται εἰς αὐτό· διότι ἐπιτρέπει μὲν τοῖς γενναίοις ἐκείνοις ἵνα ἐνεργήσωσι πᾶν ὅ τι βούλονται κατὰ τῆς Σάμου, τῶν Ψαρῶν καὶ τῶν Σπειζῶν, δὲν δύνανται ὅμως καὶ ἐπ' ὧμων γὰ διαπορθεύσῃ αὐτοὺς ἐκεῖ, ἀφ' οὗ ὁ ἀρχιναύαρχος δὲν παρεχόμενος τὰ ἀπαιτούμενα πλοῖα.

Καὶ δὴ πρὸς παρηγορίαν τοῦ στρατοῦ ὁ τοποτηρητὴς ἀπεφάσισεν ἵνα ἐκτελέσῃ διαταγὴν τινα αὐτοκρατορικὴν, πρὸ καιροῦ ἐλθοῦσαν, περὶ τῆς ἀπαρχορίσεως τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς προεστῶτων καὶ τοῦ μητροπολίτου· ὅθεν οἱ ἄπιστοι οὗτοι, ἐξήκορτα τρεῖς τὸν ἀριθμὸν μετὰ τοῦ μητροπολίτου, ἐξήχθησαν τὸ ὕστατον ἐκ τῶν φυλακῶν καὶ, ἀναγρωσθείσης αὐτοῖς τῆς ὑψηλῆς αὐτοκρατορικῆς διαταγῆς, ἀπεφασίσθη γὰ ἀπαρχορισθῶσι. Προσαχθέντες δὲ ἀνὰ εἰς, ἐξήτάσθησαν ὑπὸ τοῦ τοποτηρητοῦ, τοῦ κριτοῦ μουρτῆ καὶ τῶν προεστῶτων περὶ τῶν λεπτομερειῶν τῆς ἀποστασίας ἵνα ἐκθέσωσιν ἅμα δὲ καὶ ὁμολογήσωσι τοὺς ἀπαρταχοῦ ἐπιστέλλοντας συρρέοντες αὐτῶν Χιους.

Ἐν ᾧ ταῦτα ἐγίνοντο, ὁ ἀρχιναύαρχος διεμήνυσε πρὸς τὸν τοποτηρητὴν ὅτι αἱ μέχρι τοῦδε σφαγαὶ καὶ λεηλασίαι ἤρχον καὶ ὅτι καλλίτερον ἦτο καὶ συμφωρότερον γὰ ἀμνηστευθῶσιν οἱ πρόκριτοι ἐκείνοι ἄπιστοι καὶ διὰ τὴν ἀμνηστειὰν ὑποβληθῶσιν εἰς βαρῆα πρόστιμα πρὸς ὄφελος ἀμφοτέρων, ὧν ἦσαν δεσμῶται. Πρὸς ταῦτα δὲ ὁ τοποτηρητὴς ἀπεκρίθη ὅτι τοιαύτη πράξις μεταβολὴ ἀντίκειται, κινδυνωδῶς ἴσως δι' αὐτούς, εἰς τὴν ὑψηλὴν αὐτοκρατορικὴν θέλησιν· ὅθεν πρὸς μηδὲν λογισάμενος τὰς τοῦ ἀρχιναύαρχου παρατηρήσεις, ἐπεμψεν ἀμέσως εἰς τὴν ἀρχόνην ἵνα ἕκαστον τῶν ἐξήκορτα τριῶν ἐκείνων ἐν φυλακαῖς ἔκτοτε διατελούντων προκρίτων μετὰ τοῦ μητροπολίτου, πρὸς πιστὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑψηλῆς αὐτοκρατορικῆς θελήσεως καὶ πρὸς ἐνχαρίστησιν καὶ ἱκανοποίησιν τῆς δόξης τῶν ἀποτυχόντων εἰς τὴν μελετωμένην κατὰ τῆς Σάμου καὶ τῶν Ψαρῶν ἐκστρατείαν στρατιωτῶν.

Ὁ ἀρχιναύαρχος, τοῦ γενομένου ἀκούσας, ἐταράχθη μέγῳ καὶ ἤρξατο μυρία κατὰ τοῦ τοποτηρητοῦ ἐνεργῶν· ταῦτα ὁ στρατὸς μαρθάνων, δὲν ἀμφέβαλλε πλέον περὶ τῶν ὄλως ἀπίστων φρονημάτων τοῦ ἀρχιναύαρχου καὶ προσφκειώθη ἐπὶ μᾶλλον τὸν τοποτηρητήν, ἀφαιρέσας πᾶσαν πεποίθησιν, ἦν τέως εἶχεν ἐπὶ τὸν ἕτερον.

Ἄλλ' ὁ βέλτιστος ἀρχιναύαρχος δὲν ἦτο ἐκ τῶν εἰς φωνὰς ἀπλᾶς καὶ εἰς ὕβρεις ἐν καιρῷ ὀργῆς ἀρχουμένων· ὅθεν ἤρξατο πλαγίως ραδιουργῶν τὸν στρατὸν ὅπως προσελκύσῃ τοὺς ἀξιωματικούς καὶ διὰ πρακτόρων καὶ μυστικῶν ραδιούργων λάβῃ παρ' αὐτῶν ἐνυπόγραφον ἀναφορὰν πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν κατὰ τοῦ τοποτηρητοῦ. Οἱ ἄξιοι ὅμως ἀξιωματικοί, γνῶρίζοντες τὰ ἰσλαμικὰ φρονηματα τοῦ ἐνὸς καὶ τὰ ἀντιισλαμικὰ τοῦ ἄλλου, μετ' ἀγανακτήσεως ἀπέκρουσαν τὰς προτάσεις τοῦ ἀρχιναύαρχου, ὅστις, ἀπελπισ ἐκ τοῦ μέτρου τούτου γενόμενος, συνέλαβε τὸν βδελυρὸν σκοπὸν γὰ δολοφορήσῃ τὸν τοποτηρητήν διὰ ξένων χειρῶν· πρὸς τοῦτο δ' ἐνέτυχε καθάρμασί τισιν ἐκ τῶν βριθόντων ἐν τῷ ναυτικῷ. Τὸ τοιοῦτο περιελθὼν ἐντυχῶς εἰς γνῶσιν τοῦ τοποτηρητοῦ, ἐρέπνευσεν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ μῖσος μὲν κατὰ τῆς ἐξουσίας, τὴν λήψιν δὲ προφυλακτικῶν τιμῶν μέτρων, σῶμα δὲ καὶ τὴν ὑποβολὴν τῆς παραιτήσεως αὐτοῦ ἀπὸ τῆς θέσεως, ἦν κατεῖχεν· ὄντως δὲ ἠθέλην ἀραχωρήσει, παραιτῶν οὕτω τὰ πράγματα, εἰ μὴ ἐκωλύετο ἐκ τῶν περιπελοκῶν λογαριασμῶν τῆς μισθοδοσίας καὶ τροφοδοσίας τεσσαράκοντά πον χιλιάδων στρατιωτῶν, ἐλθόντων καὶ ἀπελθόντων ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς πάλης ἐν Χίῳ, ἐφ' ὅσον τοῦ ἐλεγκτοῦ μήπω ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀφικομένου, οἱ λογαριασμοὶ ἕμενον εἰς χεῖρας τοῦ διοικητοῦ. Οὕτω διετέλει κωλύμενος καὶ ἀνιῶμενος ὁ τοποτηρητής, ὅτε αὐτῷ διημνήθη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἡ παῦσις καὶ ἀντικατάστασις διὰ τοῦ τέως διατελοῦντος ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ Ἀβδῆ πασᾶ τοῦ ἐκ Κιλικίας, τῇ παρατηρήσει ὅτι ἠδύνατο γὰ διοικῆ ἔτι τὴν νῆσον ἄχρι τῆς ἀφίξεως χιλίων ἔτι στρατιωτῶν ἐξ Ἀδριανουπόλεως. Περὶ δὲ τῆς εἰσπράξεως τοῦ φόρου, ὑπῆρχον ἀρκετὰ κεφάλαια ἐν τοῖς χωρίοις, ἔρθα διώρισεν εὐθὺς ὑπαλλήλους ἵνα τοὺς καρποὺς ὄλους ἀποταμιεύσωσιν ἐν ταῖς ἀποθήκαις τῆς κυβερνήσεως διὰ λογαριασμὸν αὐτῆς καὶ ἀπέναντι τῶν καθυστερούντων χρεῶν τῶν χωρικῶν· τὴν δὲ Ἐλέζογλουρ Ἡλιάς ἀγᾶν διώρισεν ἐν Μαστιχοχωρίοις, διότι ἠκούσθη ὅτι ἀντάρται, μεταβαίροντες ἐπίστε ἐκεῖσε, ἠφάνιζον τοὺς

θάμνους τῶν μαστιχῶν πρὸς βλάβην ὑλικὴν τῆς κυβερνήσεως. Ὁ Ἰδιος δὲ τοποτηρητῆς μετὰ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ἀβδῆ πασᾶ διετέλει καθ' ἑκάστην παρευρισκόμενος εἰς ἐπισκευὰς ἀναγκαίας τῶν ἐπάλλξεων, τῆς πυριταποθήκης, τῶν ὀχυρωμάτων καὶ λοιπῶν, ἄχρις οὗ ἤθελον ἔλθει οἱ ἐξ Ἀδριανουπόλεως στρατιῶται.

Ὁ τοποτηρητῆς Βαχῆτ πασᾶς ἦτο ἀνὴρ τὰ μάλιστα ἐκ τῶν θείων ἐντολῶν ἐξηρτημένος καὶ ἐνεργῶν τὰ πάντα ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν θείας ἐμπνεύσεως. Ἐξ ἰσχυροῦ καὶ τοιοῦτον ἢ Ὑψηλὴ Πύλη ἀνέκαθεν ἐγίνωσκεν αὐτόν.

Μετὰ τριάκοντα καὶ πέντε μόλις ἡμερῶν διατριβὴν ὁ τοποτηρητῆς ἔμελλε γὰρ ἀπέλθῃ εἰς Ἔφεσον, καταλιμπάνων τὴν διοίκησιν τῆς ρῆσου εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Ἀβδῆ πασᾶν.

Τῇ εἰκοστῇ ἐνάτῃ τοῦ μηνὸς Ραμαζᾶν, ἡμέρᾳ Τετάρτῃ, ὥρα δὲ τῆς νυκτὸς ἕκτη ἐγένη μετὰ Χίου καὶ Ἐρυθραίας εἰς τὸν ἐν τῷ πορθμῷ τούτῳ ἠγχυροβολημένον στόλον εἶδος τι λάμψεως ἀσυνήθους, ἥτις, βαθμηδὸν ἐπανέξάνουσα, μετέβαλε τὴν νύκτα εἰς ἡμέραν. Εὐθὺς ὑπωπτεύσαμεν ὅτι ἡ ναυαρχίς καλεῖται καὶ ἀληθῶς αὐτὸ συνέβαινε, ἐπεὶδὴ ἠκούοντο ἐκπυρσοκροτήσεις τῶν πυριταποθηκῶν μετὰ φρικωδῶν κρότων. Ὁ τοποτηρητῆς ἐσφάδαζεν ἐξ ὀργῆς, διότι δὲν ἠδύνατο γὰρ ἐμποδίσῃ τὸ κακὸν καὶ δώσῃ τοῖς οὕτως πάσχουσιν ἀδελφοῖς αὐτοῦ χεῖρα βοήθειας. Ἡ λάμψις, ἄχρις οὐρανοῦ διήκουσα, διήρκεσε σχεδὸν μέχρι πρωίας, παρηγυρισθέντος οὕτω πως ἀπαισίως καὶ διὰ τοιοῦτου πυροτεχνήματος τοῦ Βαῖραμίου ἡμῶν. Ὁ στρατός, βλέπων τὴν ἀπώλειαν τῆς ναυαρχίδος, ὤρμησε πρὸς τὸν τοποτηρητὴν καὶ πρὸς τὸν διάδοχον αὐτοῦ, κραυγάζων ὅτι θέλει καταστρέψῃ τὰ Μαστιχοχώρια ὅλα πρὸς ἐκδίκησιν τῆς καιομένης ναυαρχίδος· ἀλλ' ὁ τοποτηρητῆς κατήντασε τοὺς στρατιώτας, πέμψας τὸν Ἐλέζογλου μετὰ πολλῶν φρονίμων ἀξιωματικῶν εἰς τὰ χωρία ἐκεῖνα ἵνα προστατεύσῃ αὐτά.

Τὴν ἐπιούσαν ἀφίκοιτο εἰς Χίον οἱ ἐκ τῆς ναυαρχίδος διασωθέντες καὶ ποικιλοτρόπως ἀφηγοῦντο τὸ γεγονός· σῆμα δ' ἐστάλη καὶ πρὸς τὸν τοποτηρητὴν μακρὰ καὶ ἐπίσημος ἔκθεσις τῶν συμβάντων ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων πλοιάρχων τοῦ στόλου, ἐξαγγέλλουσα τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀρχιναύαρχου καὶ τὴν οἰκτρὰν θέσιν τῶν λοιπῶν πλοίων, ἀνευ πληρωμάτων ἀπολειφθέντων, ἐφ' ὅσον οἱ ναῦται εἶχον διασπαρῆ εἰς τὰ χωρία καὶ εἰς τὴν Ἔφεσον, ἣ δὲ συνάθροισις αὐτῶν

ἀπέβαινεν ἀρέφικτος, ἐὰν μὴ ὁ τοποτηρητής ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψει καὶ ὑπὸ τῇ προστασίᾳ αὐτοῦ τὰ πραγματικὰ ταῦτα τοῦ κράτους συμφέροντα.

Ὁ τοποτηρητής, ἐκτιμῶν τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῆς ἐκθέσεως τῶν πλοιάρχων τοῦ στόλου, συνέταξεν ὡς ἐκ τῆς βελυρικῆς αὐτοῦ θέσεως διάταγμα καὶ δὲν ἐδίστασεν ἵνα διορίσῃ ἐπιτετραμμένον τὰ τῆς ἀρχιναρχίας, ἄχρις οὗ ὀριστικῶς ἤθελεν ἔλθει ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιναύαρχος, τὸν τῶς ὑποναύαρχον Μουχτάρ βέην.

Ὁ ἐκ τῆς φρουρᾶς τοῦ τοποτηρητοῦ κομιστής τῆς διαταγῆς ταύτης Μεχμέτ ἐφένδης, μεταβάς εἰς τὸν στόλον, ἀνέγνω εἰς ἐπήκοον πάντων τὸ διάταγμα, μεθ' ὃ περιέβαλε τὸν προσωρινῶς ἀρχιναύαρχον διὰ μηλωτῆς καστορείου, ἦν ἐδωρεῖτο αὐτῷ ὁ τοποτηρητής· πάντες δὲ οἱ ναυτικοὶ ἠὲν χαριστήθησαν ἐπὶ τῇ καταλλήλῳ καὶ ἐπαξίᾳ ἐκλογῇ ταύτῃ. Σύνταμα δὲ οἱ ναυτικοὶ συνέταξαν εὐχαριστήριον ἀπάντησιν πρὸς τὸν τοποτηρητὴν καὶ ἑτέραν διαταγὴν προσκλητήριον πρὸς τοὺς περιπλανωμένους εἰς Ἐφέσον καὶ Χίον ἄνδρας, ἵνα ἐντὸς εἴκοσι καὶ τεσσάρων ὥρων ἐπαρέλθωσι καὶ ἀναλάβωσι τὰ ἐπὶ τῶν πλοίων χρῆμα αὐτῶν.

Τὸ δὲ τοῦ ἀρχιναύαρχου πτώμα, εἰς τὸν ἀέρα ἐκσφενδονηθέν, ἠδρέθη ἐν Χίῳ κατὰ τὴν παραλίαν τοῦ Ὁκ-Μεϊδάρ, ὅθεν, μελανδὸν τὴν ὄψιν καὶ κατακεκεραμισμένον τὴν κάραν, μετακομισθὲν εἰς τὸ φρούριον, ἐπλύνθη καὶ ἐτάφη μετὰ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸν βαθμὸν αὐτοῦ εὐπρεπισμῶν. Ἐτυχε δὲ ὁ μακαρίτης θανάτου ἀξίον τῶν ἀρτισλαμικῶν αὐτοῦ φρονημάτων καὶ ὄψεται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἀνθ' ὧν ἐποίησεν. Αὐτὸς καὶ μόνος εἶναι ὑπεύθυνος τῶν πράξεων αὐτοῦ· διότι, παρορωμένων ὄλων τῶν ἄλλων, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποσιωπήμεν τὴν πυρπόλησιν τῆς ναυαρχίδος, ἣς ἡ ἀπώλεια προῆλθεν ἐκ μόνης τῆς ἀφροντισίας καὶ ἀναληθσίας αὐτοῦ. Ἐν ᾧ διετέλει ἐλλιμενισμένος μετὰ τοῦ στόλου μέσῳ Ἐφέσου καὶ Χίου, παρέπλεον διάφορων Δυνάμεων πλοῖα πολλά, ἐν οἷς καὶ τὰ ὑποπτα, ὡς παρετήρησαν οἱ πρωεῖς, διακρίναντες ξύλινα τηλεβόλα ἐν αὐτοῖς καὶ μετὰ τῶν πλοιάρχων γρωματεύσαντες ὅτι ὄφειλον, ἀναπετάσαντες τὰς ἀγκύρας, νὰ περιπλέωσι τὸν πορθμὸν, οὐχὶ δὲ μένωσιν ἠγκυροβολημένοι ἐν κινδύνῳ· ἀλλ' ὁ ἀρχιναύαρχος ἐπέμενεν ἀρτιτείνων διὰ τῆς συνήθους αὐτῷ παροιμίας, ἧς γείνη ὃ τι γείνη, τὰ πάντα ἔρχονται ἐκ Θεοῦ.

Τὴν προτεραιαν εἶχε προσορμισθῆ αὐτόθι πλοῖον τι ὑπὸ σημαίαν Ἀυστριακὴν, οὗ ὁ ὑποτιθέμενος πλοίαρχος μετέβη πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ἀρχιναύαρχου ἐν τῇ ναυαρχίδι. Μετὰ τὰς συρῆθεις συνδιαλέξεις, ὁ ἀρχιναύαρχος εἶπεν ὅτι τὸ πλοῖον ἦτο ἀκίνδυνον καὶ ἔδει νὰ ὦσιν ἀμέριμνοι· παρήγγειλε δὲ νὰ ἀφήσωσι καὶ αὐτὸν ὅπως ἠσυχάσῃ, διότι τῇ ἐπαύριον ἦτο ἑορτὴ τοῦ Ραμαζανίου.

Ἐν τούτοις τὴν τύχαια ἐκείνην ὁ βέλτιστος διετέλει μεθῶν μεθ' ἀπάσης τῆς ἀπίστου θεραπείας αὐτοῦ· ὅτε δὲ ἀνήγγειλαν αὐτῷ ὅτι εἰς τὴν πρύμναν ἐκολλήθησαν ἐμπρηστικοὶ δαυλοὶ καὶ ὅτι τὸ πλοῖον κινδυνεύει, τότε μόνον ἀνένηψεν ἐκ τῆς μέθης αὐτοῦ. Αὐτὰ τοῦλάχιστον ἐλέγητο καὶ ἐβεβαιουῦντο διὰ τὸν ἀρχιναύαρχον, ὅστις ἔσχε τοιοῦτον τρομερὸν θάνατον, εἰς τὸν ἀέρα ἐκσφενδορηθείς.

Ἐν τούτοις οἱ ἐξ Ἀδριανουπόλεως περιμενόμενοι στρατιῶται ἤρξατο ἀφικνούμενοι εἰς Χίον· ὅθεν ἔπρεπε καὶ ὁ τοποτηρητὴς νὰ ἀπέλθῃ ὑπὲρ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ἀβδῆ πασᾶ. Καὶ δὴ τῇ δεκάτῃ ἐβδόμῃ τοῦ μηνὸς Σεβάλλ, ἡμέρᾳ σαββάτῳ, ὁ τοποτηρητὴς ἀνεχώρησε δι' Ἐφεσον, τὰς τῆς διοικήσεως ἡγίας καταλιπὼν τῷ Κιλικί Ἀβδῆ πασᾶ.

Ἀφικόμενος αἰσίως εἰς Ἐφεσον, ἵππευσεν ἵνα μεταβῆ εἰς Σμύρνην, κακῆιθεν εἰς Κωνσταντινουπόλιν· ἀλλὰ μόλις ἀφικόμενος εἰς τὸ χωρίον Βουρλά, συνήρτησε πεζοδρόμῳ, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐρχομένῳ καὶ φέροντι τὴν δυσάρεστον μὲν, ἀγογγύστως ὅμως ὑποδεχθεῖσαν αὐτοκρατορικὴν διαταγὴν, ἣτις διελάμβανεν ὅτι, ἐπειδὴ αἱ θέσεις ἅπασαι ἦσαν κατεληγμέναι, ὁ τέως τοποτηρητὴς ὤφειλε νὰ μένῃ ἐξόριστος καὶ διαθέσιμος ἐν Ἀλαῖα τῆς Κιλικίας· σύγραμμα δ' ἀφηρέϊτο ὁ βίβλικός τιτλος αὐτοῦ, μένοντος, ὡς καὶ πρὶν, Βαχῆτ ἐφένδου.

Καὶ λοιπὸν ὁ Βαχῆτ πασᾶς, Βαχῆτ ἐφένδης ἤδη γενόμενος, ἠσπάσατο τὴν Σουλτανικὴν διαταγὴν καὶ πρὸς τὰ δι' αὐτῆς διατασσόμενα συμμορφωθείς, ἤλλαξε δρόμον, διευθυνθεὶς πρὸς τὸν τόπον τῆς ἐξορίας αὐτοῦ, τὴν Ἀλαίαν.

Τοιαῦται ἐγένοντο αἱ τελευταῖαι τύχαι τῆς νήσου Χίου· σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ ἐπὶ τῆς νήσου κοινότης τῶν ἀπίστων ἦτο τριακοτάκις πολυπληθεστέρα τῆς ἰσλαμικῆς καὶ οὕτω διὰ τῆς ἐμπειρίας, τῆς φρονήσεως καὶ τῶν ἐκ διαλειμμάτων ἀφικνουμένων ἐξ Ἀνατολῆς καὶ ἐκ τοῦ στόλου ἐπικουριῶν, ἀπεφασίσασμεν καὶ συνεκρούσθημεν

πρὸς αὐτούς. Καθ' ὅλην δὲ τὴν διάρκειαν τῶν συμπλοκῶν ἀπεβίωσαν ἐκ τῶν ἰσλαμῶν ἑξακόσιοι, ἰσλαμῖται δ' ἐτραυματίσθησαν καὶ ἀρτικοὶ κατέσκησαν. — Σμερύνονται δὲ ἀπέναντι τοῦ ἀγίου τουτου ἀριθμοῦ, ἀντιτάσσων κεφαλὰς μὲν προκριτῶν, ἱερέων, ἐπισημῶν καὶ ἄλλων ἀνταρτῶν, τελειωθέντων ἐν στόματι μαχαίρας, χιλίαι ἑκατὸν καὶ ἑννέα, οἷς προσθετέους εἰκοσιπεντακισχιλίους ρεαρίσκους καὶ πεντακισχιλίας παρθένους αἰχμαλωτευθέντας, κυριευθέντων τηλεβόλων εἰκοσιν ἑπτὰ, ὁμοίως ἀμαξῶν καὶ λοιπῶν πεντήκοτα τριῶν.

Ἐκτὸς δὲ τῆς ὀλικῆς ταύτης καὶ πραγματικῆς ὠφελείας ἠρῶσθημεν οὐχ ἤττον καὶ ἠθικὴν δύναμιν, δόντες καλὸν παράδειγμα εἰς τὰς λοιπὰς γήσους, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν Κύπρον, ἔνθα παρεσκευάζοντο εἰς ἀνταρσίαν. Τὸ παράδειγμα ἄρα ἐσώφρονισε πολλὰς χώρας καὶ πολλὰς γήσους.

Κατὰ τοῦτο μόνον ὁ μεγαλειότατος ἡμῶν Σουλτάνος ἐζημιώθη, καθ' ὅτι ἐν ᾧ πρὸ τῆς ἀνταρσίας ἐμετρῶντο ἐν Χίῳ τεσσαρῆκοτα καὶ μία χιλιάδες κεφαλῶν τριῶν κλάσεων, ἀποτινουσῶν κεφαλῆκὸν φόρον, ὁ φόρος οὗτος ἠλαττώθη ἐπαισθητῶς. Διασῶλοι δὲ ὁ Ὑψηστός τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα εἰς αἰῶνων μακρῶν περιόδους, ἀξιῶν καὶ τὰ νικηφόρα αὐτοῦ ὅπλα εἰς πολλοὺς καὶ ἄλλους κατ' ἀπίστων θριάμβους. *Γένοιτο! γένοιτο! ἀμήν! καὶ πάλιν ἀμήν! μεσιτεία τοῦ τῶν προφητῶν ἡγεμόνος!*

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἐξιστόρησις τῶν συμβεβηκότων τῆς Χίου, ἡ γραφείσα ὑπὸ τοῦ ἀγγρίου καὶ θρησκομανοῦς Βαγγιῆτ πασᾶ, ὅστις ἐκ Συννάδων, διωρισθεὶς ἅμα τῇ ἐπὶ τὸ βεζυρικὸν ἀξίωμα ἀναβίβησεν τοῦ φίλου αὐτοῦ Γαλήπ πασᾶ ὁ οικητῆς Λαλεπίου, καὶ κείνῳ μετατεθείς ὡς τοιοῦτος εἰς Προῦσαν, ἐξήμεσεν ἐπὶ τελοῦς τὴν αἰμοχαρῆ αὐτοῦ ψυχὴν ἐν Μακεδονίᾳ, ἔνθα τὸ ὕστατον εἶχε διορισθῆ σατραπείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ.

Φόβοι Τουρκικῆς ἐπιδρομῆς εἰς Σάμον. Κυριακὸς Μώραλης.

Ἄρμονται (1822—1823).

Ματαιωθείσης τῆς εἰς Χίον ἐκστρατείας, οἱ Σάμιοι ἤρξαντο εὐλόγως φοβούμενοι μὴ ἡ Ὑψηλὴ Πύλη, μένεα κατ' αὐτῶν πνέουσα, ἤθελε

διατάξει τὸν ἐν Χίῳ στόλον ἵνα πλεύσῃ ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν πατρίδα, οὕτω δὲ διαδραματισθῶσι καὶ ἐν αὐτῇ αἰφρικαλέα τῆς Χίου σκηναί. Ὅθεν συνεννοηθέντες πρὸς ἀλλήλους οἱ τῶν ὀκτωκκίδεκα τῆς Σάμου χωρίων Ἔφοροι ἀπερῆκισαν νὰ πέμψωσι πρεσβευτὰς πρὸς τὰς τρεῖς ναυτικὰς νήσους ἵνα ζητήσωσι βοήθειαν παρ' αὐτῶν κατὰ τοῦ κινδύνου, ὑφ' οὗ ἠπειλοῦντο· μέχρις οὗ ὁμως ἀπαζήπαντες συνέλθωσιν ἐν Χώρῃ, οἱ τοῦ Μαραθοκάμπου καὶ τοῦ Νέου Καρλοβάσου Ἔφοροι, ἵνα μὴ τις ἐπέλθῃ βραδύτης, ἀπέστειλαν εἰς Ὑδραν καὶ Σπέτζας πρεσβευτὰς τὸν διδάσκαλον Ἀκάκιον καὶ Δημήτριον τὸν Μαραθοκαμπίτην, τοιαύτην κομίζοντας ἐπιστολήν.

Σεβαστοὶ Ἔφοροι τῆς κοινῆς διοικήσεως Ὑδρας καὶ Σπετζῶν.

Ἐπειδὴ ἐγνωρίσαμεν καὶ γνωρίζομεν ὅτι διὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ μεγάλην εὐσπλαγχνίαν, τὴν ὁποίαν ἐδείξατε καὶ δεικνύετε εἰς τὸ γένος ἡμῶν, βοηθεῖτε ὅλους τοὺς κινδυνεύοντας ἀδελφοὺς Χριστιανοὺς καὶ γησιώτας, διὰ τοῦτο προστρέχομεν καὶ παρακαλοῦμεν νὰ προσθάσητε εἰς βοήθειάν μας, ὡς καὶ ἄλλοτε ἐφθάσατε, καὶ τούτου ἐνεκα θέλομεν γνωρίζει καὶ ὁμολογεῖ μεγάλας τὰς ἐγνωμοσύνας καὶ εὐχαριστίας καὶ μὲ λόγον καὶ μὲ ἔργον. Τώρα ὁμως ἐπειδὴ ἔργεται ἀφρεύκτως ἐδῶ ὁ Ὄθωμανικὸς στόλος καὶ ἡμεῖς ἔχομεν ἀδυναμίαν διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀρμάτων καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἰδικήν σας ἔλλειψιν, παρακαλοῦμεν νὰ φθάσετε τὸ γρηγορώτερον ὅσον τάχιστα. Διὰ τοῦτο στέλλομεν ἡμεῖς τὰ δύο χωρία Καρλό'ασι καὶ Μαραθόκαμπον τὸν διδάσκαλον κύριον Ἀκάκιον καὶ τὸν κύριον Δημήτριον Μαραθοκαμπίτην διὰ νὰ φθάσωσι τὸ γρηγορώτερον· κατόπιν ἔρχονται καὶ τὰ γράμματα ἐσφραγισμένα μὲ τὴν κοινὴν σφραγίδα. Ἐστείλαμεν δὲ αὐτοὺς πρότερον διὰ νὰ μὴ γείνη ἀργοπορία ἕως νὰ συνέλθωσι καὶ τὰ λοιπὰ χωρία. Ὅθεν πρὸς βεβαίωσιν ἐσφραγίσθη μὲ τὴν σφραγίδα τῶν ἐδῶ χωρίων.

1822 Ἀπριλίον 8 ἐν Σάμῳ.

Οἱ Ἔφοροι τοῦ Νέου Καρλοβάσου Οἱ Ἔφοροι τοῦ Μαραθοκάμπου

Κωνστ. Χ. Δημητρίου.

Χ. Ἀλ. Καραϊωάρρου.

(Τ. Σ.) Ἀργύριος Χ. Ἰωάννου. (Τ. Σ.) Ἰωάννης Μ. Λέση.

Γεώργιος Μουζάκης.

Ἰωάννης Τζέρος.

Συνελθόντων δὲ μετ' οὐ πολὺ καὶ τῶν πληρεξουσίων πάντων, συν-

ετάχθη ἡ ἐπομένη πράξις, δι' ἧς ἀπαξάπαντα τὰ χωρία τῆς Σάμου ἀπεφάσιζον νὰ πέμψωσι πρεσβευτὰς πρὸς τὰς νήσους Ὑδρας καὶ Σπετζῶν, μὴ ἐπιτρεπούτης τῆς ἐν Χίῳ προσορμίσεως τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου νὰ πέμψωσι τοιοῦτους καὶ πρὸς τὴν νῆσον τῶν Ψαρῶν.

Ἡμεῖς οἱ κάτοικοι τῶν δέκα καὶ ὀκτὼ χωρίων τῆς νήσου Σάμου, μικροὶ καὶ μεγάλοι, βλέποντες ὅτι ὁ ἐχθρικός στόλος τοῦ τυράννου εἶναι ἀραγμένος εἰς Ἄλον, ἐπαπειλῶν καὶ φοβερίζων διὰ τὰ ἔλθῃ καθ' ἡμῶν, καὶ φοβούμενοι δι' αὐτὸν τὸν ἐπικείμενον ἡμῖν κίνδυνον, ἀπεφασίσαμεν νὰ στείλωμεν πρέσβεις πληρεξουσίου ἀπὸ μέρους μας τὸν Κ. Γιαννιδὸν Χ. Κωνσταντάκη ἀπὸ Βαθῦ καὶ τὸν Κ. Μανολάκη Κυριακὸν ἀπὸ Μυτιληνοῦ καὶ τὸν σοφολογιώτατον Κ. Ἀκάχιον ἀπὸ Καρλόβασι νὰ ἐπάγωσιν εἰς Ὑδραν καὶ Σπέτζας διὰ τὰ προσκαλέσωσι τοὺς ὁμογενεῖς ἡμῶν ἀδελφοὺς ἵνα ἔλθωσι μετὰ τοῦ στόλου αὐτῶν εἰς βοήθειάν μας, ἐπειδὴ καὶ εἴμεθα εἰς μέγαν κίνδυνον, εἰς τοὺς ὁποίους πρέσβεις ἐδώκαμεν πληρεξουσιότητα τοῦ νὰ προσφέρωσιν εἰς αὐτοὺς μίαν προσφορὰν δωρεᾶς ἐκ τῶν προϊόντων τῆς πατρίδος μας, δη.λα δη κρασί, λάδι καὶ εἴ τι ἄλλο ἤθελε τὸ καλέσει ἢ χρεῖα εἰς ἐκεῖνο ὁποῦ τοὺς φωτίσει ὁ Κύριος. Δι' ὃ ὑποσχόμεθα εἰς τὴν ἀποπλήρωσιν τούτων ἅπαντες, καὶ εἰς ἔνδειξιν ἐγένετο τὸ παρὸν ἐνυπόγραφον παρὰ τῶν Ἐφόρων καὶ προκρίτων τῶν δέκα καὶ ὀκτὼ χωρίων τῆς νήσου ἡμῶν.

Ἡ Χώρα ὑποσχόμεθα. Χωρίον Κουμείκα ὑποσχόμεθα.
Χωρίον Μυτιληνοὶ ὑποσχόμεθα. Χωρίον Πλάταρος ὑποσχόμεθα.
Χωρίον Βαθῦ ὑποσχόμεθα. Μαραθόκαμπος ὑπόσχεται.
Παλαιόκαστρον ὑποσχόμεθα. Χωρίον Κασταριά ὑπόσχεται.
Βορλιῶται ὑποσχόμεθα. Χωρίον Λέκα ὑποσχόμεθα.
Μῦλοι ὑποσχόμεθα. Χωρίον Νέον Καρλόβασι ὑπόσχεται.
Χωρίον Παγώνδας ὑποσχόμεθα. Χωρίον Καλύβια ὑποσχόμεθα.
Χωρίον Σπαθαρέοι ὑποσχόμεθα. Χωρίον Π. Καρλόβασι ὑποσχόμεθα.
Χωρίον Πήργος ὑποσχόμεθα. Χωρίον Φοῦργοι ὑποσχόμεθα.
Νεοχωράκι ὑποσχόμεθα. Χωρίον Ἁγ. Κωνσταντῖνος ὑποσχόμεθα.

Ἡ δὲ ἐπιστολή, ἣν ἀπηύθυνον πρὸς τὰς ναυτικὰς νήσους οἱ Σάμιοι, ἐπικαλούμενοι τὴν βοήθειαν αὐτῶν ὑπὲρ τε τῆς Σάμου καὶ ὑπὲρ τῶν ἐν Χίῳ διεσκορπισμένων συμπατριωτῶν αὐτῶν, εἶχεν οὕτω.

Φιλογενέστατοι πρόκριτοι και γενναιότατοι πλοιαρχοι τῶν ρήσων Ὑδρας και Σπετζῶν, ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ ἀσπαζόμενοι, προσγορευόμεν σὺν τῷ « Χριστὸς ἀρέστη ».

Ἄρ και πρὸ ὀλίγου σὰς ἐγράψαμεν περὶ τῆς ἐπικειμένης ἡμῖν ἀνάγκης δι' ἐπίτηδες ἐκσπρέσου, και αὐθις ὅμως ἤδη, βιαζόμενοι περιπλέον ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἀνάγκης, γράφομεν πρὸς ὑμᾶς τοὺς φιλογενεῖς ἀδελφούς, παρακαλοῦντες ἐνθέρμως νὰ προσθιάσητε τὸ ὀρηγορώτερον εἰς βοήθειαν οὐ μόνον τῶν ἐν Χίῳ φιλελευθέρων ὁμογεγῶν, ἀλλὰ και τῶν ἐκεῖ κινδυνεόντων συμπατριωτῶν μας, διότι μέρος Τουρκολατρῶν Χίῳ ἐγύρισε τὰ ὄπλα κατὰ τῶν ἡμετέρων, προσκνήσαντες οἱ ἀρόητοι αὐτοθελήτως εἰς τοὺς ἐχθροὺς και ρομφιζοῦντες μὲ τοῦτο ὅτι θέλουρ φανῆ τάχα ἀμέτοχοι τοῦ τοιούτου ἐλευθερωτηρίου κινήματος και πιστοὶ ραγιάδες τῶν θεοστρυγῶν τυράννων· ἀλλὰ θέλουρ δοκιμάσει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης πίστεως οἱ ἀσόνετοι. Ὅθεν οἱ ἰδικοὶ μας, ὑστερούμενοι τὰ ὄρματα, πολλοὶ δὲ και τὴν ζωὴν ὑπ' αὐτῶν τῶν Τουρκολατρῶν, ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὰ βουνὰ διὰ νὰ φυλαχθῶσι και διὰ τοῦτο ἐστείλαμεν μερικὰ πλοῖα διὰ νὰ μετακομίσωσιν ὅσους εὔρουν εἰς τὰ παραθαλάσσια. Πλὴν, ἀδελφοί, και ἐκεῖνοι και ὅλη ἡ πατρὶς μας κινδυνεύει, ἂν μείνωσιν ὑστερημένοι τῆς βοήθειας σας· δὲν εἶναι ὅμως δίκαιον νὰ μείνωσιν ἀσώθητοι, διότι και ἡμεῖς, εἰς τὰς θεοστηρίκτους δυνάμεις σας, μετὰ Θεόν, ἐπιστηριζόμενοι, ὑψώσαμεν σημαίαν ἐλευθερίας και ἐκινήσαμεν κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Λοιπὸν παραβλέψαυτες πᾶν ὅ τι ἐκ τῆς ἀπειρίας μας σφάλμα παρώργισέ ποτε τὸν πρὸς τὰ καλὰ φιλογενῆ χαρακτήρη σας και ἀποβλέψαυτες εἰς μόνον τὸ θρησκευτικὸν και ἀδελφικὸν χρέος, κινήθητε εἰς βοήθειαν και ἀπαλλαγὴν τῶν δεινῶν μας, καθὼς και ἄλλοτε. Πρὸ ὀλίγου τὰ δύο τῆς πατρίδος χωρία Καρλόβασι και Μαραθόχαμπος, κινούμενα ἀπὸ πατριωτικὸν ἐνθέρμον ζῆλον και διὰ τοῦτο μὴν ἀραμείναντα τὴν κοινὴν προσφορὰν, προέπεμψαν τὸν σοφολογιώτατον διδάσκαλον Κ. Ἀκάκιον μὲ ἐν χάριτον κρασίον· νῦν δὲ κοινῶς ἡ πατρὶς ἀποστέλλει διὰ τῶν πληρεξουσίων της, οὗς ἤδη κοινῶς πέμπει, ἐκεῖνο ὅπερ κατὰ τὸ παρὸν ἐδυνήθη, μὴ οὔσα ἱκανὴ νὰ ἀντιπληρώσῃ ἀξίως τοὺς τε προτέρους και παρόντας κόπους σας και δὲν θέλει λείψει ἀπὸ τὸ νὰ κάμῃ τὸ χρέος της μετὰ ταυτα και ἐκ τῶν γεννημάτων της εἰς τοὺς ἐνεργείας αὐτῆς. Δέχθητε λοιπὸν, ἀδελφοί, εὐμενῶς εἰς ὀλίγην τοῦ

στόλου βοήθειαν τὴν ταπεινωτάτην μας πρόσφορὰν μὲ τὸ χαρακτη-
ριστικὸν ἀφιλόδοξον ἠθὸς σας· ὑγειαίνοιτε δὲ μακροβίως ἐπ' ἀγαθῶ
δὸλου τοῦ γένους.

1822 τῆ 9 Ἀπριλίου Σάμος.

(Τ. Σ.) Ἡ Βουλὴ τῆς νήσου Σάμου καὶ λοιποὶ ἀδελφοί.

Μὴ δὲ μόνον ἀξιοῦντες ἵνα οἱ ἄλλοι προκινδυνεύσωσιν ὑπὲρ τῆς αὐ-
τῶν ἐλευθερίας οἱ Σάμιοι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀπόφασιν ἔχοντες νὰ ἀντι-
στῶσι πάσῃ δυνάμει πρὸς τὸν ἐχθρόν, συνέταξαν καὶ τὸ ἐπόμενον ψή-
φισμα, ὅπερ ἀναμφιλέκτως θέλει καταλάβει μίαν τῶν λαμπροτέρων
σελίδων τῆς Σαμιακῆς ἱστορίας.

Κοιρῆ βουλῆ καὶ γνώμη πάντων ἡμῶν τῶν κατοίκων τῶν δέκα
καὶ ὀκτῶ χωρίων τῆς νήσου Σάμου ἀποφασίζεται ὅτι, ἐπειδὴ καὶ ὁ
ἐχθρικός στόλος εἶναι κατὰ τὸ παρὸν εἰς Χίον καὶ εἶναι καὶ ὑποψία
μήπως καὶ ἔλθῃ καὶ εἰς ἐδῶ καθ' ἡμῶν, νὰ σταθῶμεν ὅλοι οἱ ἀδελ-
φοὶ κατὰ τοῦ τυράννου διὰ νὰ διαφερτεῦσωμεν τὴν πατρίδα μας.
Ἄν ὅμως εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ἤθελε φανῆ τις πατριώτης ὅτι φεύ-
γει μὲ τὴν φραμελίαν του εἰς ἄλλον τόπον, φοβούμενος τὸν ἐχθρικὸν
στόλον διὰ νὰ γλυτώσῃ τὴν ζωὴν του καὶ δὲν σταθῇ καὶ αὐτὸς μὲ
ἡμᾶς νὰ συμπολιμήσῃ κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ὁ τοιοῦτος νὰ λογίζεται
ὡς ξένος τῆς πατρίδος καὶ ἀλλότριος αὐτῆς καὶ ἀνάξιος τῶν πατριω-
τικῶν δικαιωμάτων, τὰ πράγματά του νὰ δημεύωνται καὶ νὰ πηγαί-
ρουν εἰς τὸ κοινὸν θησαυροφυλάκιον καὶ, ἐὰν ἤθελεν ἔλθει μετὰ ταῦ-
τα, νὰ μὴ τὸν δέχῃται ἡ πατρίς ὡς γνήσιόν της νόον, ἀλλὰ νὰ λο-
γίζεται ὡς νόθος καὶ ἀλλότριος αὐτῆς καὶ νὰ μὴν ἔχῃ κάμμιαν με-
τοχὴν μὲ ἡμᾶς, μήτε νὰ τὸν δεχώμεθα νὰ κατοικήσῃ πλέον ἐδῶ εἰς
τὴν πόλιν μας. Ὅθεν εἰς βεβαίωσιν ἐγένετο τὸ παρὸν ἐνυπόγρα-
φον καὶ ἐνσφράγιστον δι' ἀσφάλειαν.

αὐκθ'. τῆ 16'. Ἀπριλίου εἰς τὴν Γ. Καρχηλαρίαν.

Ἡ Χώρα ὑποσχόμεθα.

Χωρίον Μυτιληνοὶ ὑποσχόμεθα.

Παλαιόκαστρον ὑποσχόμεθα.

Χωρίον Βαθὺν ὑποσχόμεθα.

Βουρλιῶται ὑποσχόμεθα.

Χωρίον Μύλοι ὑποσχόμεθα.

Χωρίον Νεοχωράκι ὑποσχόμεθα.

Χωρίον Κοιμεία ὑποσχόμεθα.

Χωρίον Πλάταρος ὑποσχόμεθα.

Μαραθόκαμπος ὑπόσχεται.

Χωρίον Κασταριά ὑπόσχεται.

Χωρίον Λεῖκα ὑποσχόμεθα.

*Χωρίον Παρώνδας ὑποσχόμεθα. Χωρίον Ν. Καρλόβασι ὑπόσχειται.
Χωρίον Σπαθαρέοι ὑποσχόμεθα. Χωρίον Καλύβια ὑπόσχειται.
Χωρίον Πύργος ὑποσχόμεθα. Χωρίον Π. Καρλόβασι ὑποσχόμεθα.
Χωρίον Φούρροι ὑποσχόμεθα. Χωρίον Α. Κωνσταντῖνος ὑποσχόμεθα.*

Καὶ ταῦτα μὲν ἐκεῖνοι διεβουλεύοντο, παρασκευαζόμενοι σύναμα ὅπως εὐθαρσῶς ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, εἴ ποτ' ἐπειράτο νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῆς ἑαυτῶν πατρίδος, καὶ τελεσφόρως ἀποκρούσωσι πᾶσαν κατ' αὐτῆς προσβολὴν καὶ ἐπίθεσιν· ἀλλὰ πρὶν ἢ οἱ ἀπεσταλμένοι αὐτῶν φθάσωσιν εἰς Ὑδραν καὶ Σπέτζας, ἡ Βουλὴ τῆς Σάμου ἔλαβε τὴν ἐπομένην ἐξ Ὑδρας ἐπιστολήν.

Πρὸς τὴν ἐνγενεστάτην Βουλὴν τῆς νῆσου Σάμου.

Τὰ καράβιά μας εἶναι ἔτοιμα, ὁμοίως ἐλπίζομεν καὶ ἐκεῖνα τῶν Σπετζιωτῶν, μετὰ δὲ ἡμέρας δύο ἢ τρεῖς σὺν Θεῷ τὰ ξεκινοῦμεν κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου. Σταθῆτε λοιπὸν γενναῖοι καὶ μὴν ἀποδειλιάσητε, φανῆτε οἷοι ἐφάρητε ἀρχῆθεν ἀνδρείοι καὶ ἀκαταμάχητοι.

Τὸ κατὰ τῆς Χίου κίνημά σας μεγαλωτάτην ζημίαν ἐπροξένησεν εἰς τὸ ἔθνος, μάλιστα διὰ τὰ ἔγειρε χωρὶς ἐρώτησιν τῆς ἐθνικῆς ἐν Κορίνθῳ Διοικήσεως, ὅπερ ἀναγκαῖον καὶ ἀπαραίτητον ἦτον. Εἰς τὴν παροῦσαν ὁμως περιστάσιν δὲν ἐξετάζομεν τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ μόνον τὴν σωτηρίαν σας, τὴν σωτηρίαν τῶν ἐπιλοίπων ἀδελφῶν μας ὁμογενῶν.

Στοχασθῆτε ὁμως ὅτι ἡ νῆσός μας μὲ τὰ ἴδιά της μόνον ἔξοδα βαστᾷ τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ τυράννου. Τὰ πλοῦτη μας ἐξηρτηλήθησαν, ἐκεῖνα δὲ τοῦ τυράννου μόλις ἐγγίχθησαν καὶ, ἂν εἰς τὸ ἐξῆς δὲν συνεισφέρῃ χρηματικῶς τὸ Γένος, ἀδύνατον εἶναι πλέον τὰ ὑπάρχη στόλος Ἑλληνικός. Ἐὰν δὲν ἐρωθῶσι λοιπὸν εἰς ἓν σῶμα μὲ τὸ ἐν Κορίνθῳ ἐθνικὸν σύστημα ὅλαι αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ δὲν συνεισφέρῃ κάθε νῆσος χρηματικῶς εἰς τὴν ἀποκατάστασιν ἐνὸς ἐθνικοῦ ταμείου διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ στόλου, ἐν ᾧ οἱ Γραικοὶ τῆς ξηρᾶς κατεξοδεύονται διὰ τὴν φύλαξιν τῶν στρατευμάτων, πρέπει βέβαια τὰ μείνωσιν εἰς τὸ παρὸν καλοκαίρι ἀνυπεράσπιστοι αἱ νῆσοι ὅλαι καὶ ὁ ἐχθρὸς ἀπὸ μίαν πρὸς μίαν θὰ τὴν ἀφανίσῃ. Εἰδοποιήσατε ταῦτα εἰς τὰς νῆσους ὅλας διὰ τὰ λάβωσι τὰ δραστικώτερα μέτρα διὰ τὰ στείλωσιν ὅσον τάχιστα ἰκανὰς χρηματικὰς συνεισφορὰς εἰς τὴν διοίκησιν ἵνα δυνηθῇ καὶ αὐτὴ τὰ φυλάτ-

τη τὸν στόλον τὸν Ἑλληνικόν, ὥστε νὰ μὴ λειπη ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ νὰ εὐρίσκηται πάντα ἕτοιμος νὰ δράμῃ ὅπου τὸ καλεῖ ἡ περίστασις καὶ ἡ σωτηρία τοῦ Γένους. Ἐρρωσθε.

Ἀπὸ Ἐδρας τῆ 9 Ἀπριλίου 1822.

(Τ. Σ.) Οἱ πρόκριτοι τῆς νήσου Ἐδρας.

Οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν Ψαρῶν Βουλὴ, πρὸς ἣν οἱ Σῆμοι διαλαθόντες τὴν προσοχὴν τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου, εἶχον πέμψει πλοῖον πεφορτωμένον δι' οἴνου, ἐπέστειλεν αὐτοῖς τὰ ἐπόμενα.

Φιλογενέστατοι κύριοι πρόκριτοι τῆς νήσου Σάμου.

Καὶ μὲ ἄλλην προσταθῆσαί μας σὰς εἰδοποιούσομεν διὰ τὸ καίκιον, ὅπου προλαβόντως μᾶς ἐστείλετε φορτωμένον κρασί, ὅτι μὲ τὸ θάσιμόν του εἰς τὸ πόρτον μας ἐναγαγίσθη χωρὶς νὰ γλυτώσωμεν ἀπὸ αὐτὸ τελείως, διὰ τὸ ὅποσον θέλει ἐπιληρορορήθητε καὶ ἀπὸ τὸν αὐτοῦ πατριώτην σας ἴδιον καρὰβοκέρην. Καὶ ἤδη διὰ τῆς παρουσίας μας σὰς ἀναφέρομεν ὅτι, ἐπειδὴ καὶ μᾶς εἶναι ἀναγκαῖον εἰς τὴν περίστασιν διὰ τὰ καράβιά μας διὰ νὰ οἰκονομῶμεν τὸν κοινὸν λαὸν καὶ νὰ ἐκτελώμεν ὅ τι δυνάμεθα πρὸς εὐχαρίστησιν του, διὰ τοῦτο νὰ μᾶς ἐξαποστείλετε ἕνα καίκιον ἕτερον μὲ κρασί, ὅπου νὰ τὸ μεταχειρισθῶμεν εἰς τὴν χρείαν καὶ ἀνάγκην μας, ὅπου καὶ θέλει μᾶς τὸ στείλετε μὲ τὴν πλέον ταχύτητα στοχάζεσθε. Προσέτι μὴν λείψετε, ἀδελφοί, νὰ διορίζετε ἀνθρώπους διὰ νὰ κόψουν ἄνωθεν τῆς νήσου σας μερικαῖς ἀρτένας, αἱ ὁποῖαι μᾶς ἀναγκαιοῦν πολλὰ διὰ τὰ καράβια, ἔχοντες ἀπὸ αὐτὰς μεγαλωτάτην ἔλλειψιν. Ἐπιμεληθῆτε, ἀδελφοί, καὶ εἰς τοῦτο, καὶ κόψετε ὅπως δυνήθητε διὰ νὰ μᾶς τὰς στείλετε καὶ αὐτὰς συντόμως μὲ πλοῖον ὅπου κρίνετε εὐλογον.

Καὶ περιπλέον σὰς λέγομεν ὅτι ὁ ἡμέτερος Ἑλληνικὸς στόλος εἰς τὰς δεκαεννέα τοῦ τρέχοντος διὰ νυκτὸς εἰς τὰς δύο ὥρας ἐμβῆκεν εἰς τὸ μπογάζι τῆς Χίου μὲ τὰ ἀναγκαῖα μπουρλότα καὶ ὀρμήσαντες κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὅπου ἀραγμένους εὐρίσκονταν, καὶ οἱ ἐχθρικοὶ φύλακες παρατηροῦντες τὸ τρέχον, ἐν ταύτῳ ἕκαμαν τὰ σημεῖα μὲ καροιαίς, μὲ φοιμάδαις καὶ ἄλλα, ὅπου καὶ κακὴν κακῶς ἔκοψαν ταῖς ἄγκυραις καὶ ἐβάλη εἰς τὰ παρία, δίδοντας αὐτοῦς ἕνα μέγαν ταραγμὸν καὶ ἐπικρατοῦσεν ὁ πόλεμος ὑπὲρ τὰς τέσσαρας ὥρας· μάλιστα

λιστα δὲ ὤρμοῦσαν εἰς αὐτοὺς μὲ τὰ μπουρλότα μὲ μεγάλην γενναί-
ότητα καὶ αὐτοὶ κατατρομασμένοι ἐδίδοσαν εἰς φυγήν· τὸ δὲ πωρ-
ρὸ βλέπουν γὰ ἦναι μῆς φεργάδας τὸ μπαστόνι καὶ τὸ πλωρὶὸ
τζμποῦκι χαλασμένα, τὰ δὲ ἰδικά μας δὲν ἔλα²ον τὴν παραμικρὰν
βλάβην. Σεῖς, ἀδελφοί, γὰ ἦσθε πάντα εἰς τὰς ἀναγκαίας πολεμι-
καὶ ἐτοιμασίας σας καὶ γενναῖοι εἰς τὰ φρονήματά σας, καὶ ἡμεῖς εἰ-
μεθα καθ' ἑκάστην εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐχθροῦ· δι' ὃ καὶ δὲν ἀμ-
φιβάλλομεν ὅτι θέλετε ἐκτελέσει τὴν αἴτησίν μας, ὡς ὀπισθεν γρά-
φομεν. Ἀδελφικῶς ἀσπαζόμενοί σας, μένομεν.

Τῆ 21 Μαΐου 1822 Ψαρᾶ.

(Τ. Σ.) Ἡ Βουλὴ τῆς νήσου Ψαρῶν.

Περὶ προμηθείας τροφῶν εἶχον ἤδη λάβει καὶ προηγουμένην αἴτησιν
οἱ Σάμιοι παρὰ τε τῶν τότε διορισθέντων Ἀρμοστῶν τῶν νήσων καὶ
παρὰ τῶν ναυάρχων τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, πρὸς οὓς καὶ ἀπήντησαν
τάδε.

Εὐγενέστατοι Ἀρμοσταὶ τῶν Ἑλληνικῶν νήσων, χαίρετε!

Ἐλάβομεν τὴν ἐξ ὑμῶν σταλεῖσαν αἰσιον διαταγὴν παρὰ τοῦ ἰ-
δικοῦ σας καπετὰν Μαρόλη Σταμάτη Μπαστέλλα. Δὲν ἐλείψαμεν
ὄλαις δυνάμεσιν εἰς τὸ γὰ ἐτοιμάσωμεν ἐφόδια τροφῶν διὰ τὸν Ἑλ-
ληνικὸν στόλον, τὰ ὅποια καὶ ἐπτείλαμεν κατὰ τὸν ἔσωθεν λογα-
ριασμόν, τὸν ὁποῖον σᾶς ἐσωκλείομεν. Ἡ μικρὰ μας ἄργητα εἰς τὸ
γὰ τὰ στείλωμεν, κήριοι, δὲν ἠκολούθησεν ἀπὸ ἀμέλειάν μας, ἀλ-
λὰ ἀπὸ τὰ μακρὰ διαστήματα τῶν χωρίων τῆς νήσου, μὲ τὰ ὅποια διὰ
γὰ συνακουσθῶμεν πρέπει τοῦλάχιστον ἐν ἡμερονύκτιον, ὡς θέλετε
πληροφορηθῆ καὶ μόνοι σας, ὅταν φθάσητε εἰς τὰ ἐνταῦθα, τῶν ὀ-
ποίων τὴν παρουσίαν προσμένομεν ἀνυπομόνως καὶ μὲ ἀνοιχτὰς ἀγ-
κάλας. Μὴν ἀμφιβάλλετε, κήριοι, ὅτι στεκόμεθα πρόθυμοι εἰς τὸ
γὰ ἐκτελῶμεν τὰς προσταγὰς τόσον τὰς ὑμετέρας, ὅσον καὶ τῶν τοῦ
Ἑλληνικοῦ στόλου ναυάρχων.

Υγειαίνοιτε ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπὸ Βαθῦ Σάμου 1822 Μαΐου 27.

Ὅλοι πρόθυμοι εἰς τὰς προσταγὰς σας
(Τ. Σ.) Οἱ Ἐφοροὶ τῆς νήσου Σάμου.

Εὐγενέστατοι ναύαρχοι τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, χαίρετε!

Κατὰ τὴν τῆς ὑπερτάτης Διοικήσεως καὶ ὑμῶν τῶν φιλογενοτάτων ναυάρχων ἐπιταγὴν δὲν ἐλείψαμεν ὄλαις δυνάμεσι τὰ ἐκτελέσωμεν ὄλας τὰς ἐπιταγὰς σας· ἀλλ' ἐπειδὴ, κήριοι, τὰ χωρία μας εἶναι ὀλίγον μακρὰν μεταξύ των, ἐπροξενήθη ὀλίγη ἀργοπορία. Δι' ὃ παρακαλοῦμεν τὴν ὑμετέραν φιλογένειαν τὰ παραβλέψῃ τὰ ἐλαττώματά μας. Μ' ὄλον τοῦτο ἕως τώρα ἐλπίζομεν τὰ παρελάβετε ὅσα ἐφόδια τροφῶν ἐστείλαμεν μὲ τὴν γολέταν τοῦ καπετὰν Ἐλευθέρη καὶ ἰδικά μας καΐκια. Ἦδη θέλετε λάβει καὶ τὰ λοιπὰ μὲ τὸν καπετὰν Σταμάτην Μέξην καὶ τὸν λογαριασμὸν τῶν ὅσα σᾶς ἐπέμψαμεν μὲ ὄλα τὰ καΐκια καὶ καράβι τοῦ καπετὰν Κωνσταντίνου καὶ γολέταν τοῦ καπετὰν Ἐλευθέρη. Ἴδὸν σᾶς περικλειόμεν καὶ τὸν ρηθέντα λογαριασμὸν τῶν τροφῶν.

Ὑγιαίνετε ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπὸ Βαθῦ Σάμου τῇ 27 Μαΐου 1822.

Ὅλοι πρόθυμοι εἰς τὰς προσταγὰς σας.

(Τ. Σ.) Οἱ κοινοὶ Ἐφοροὶ τῆς νήσου Σάμου.

Ἐν ᾧ οἱ ἐν Σάμῳ, ἐκθύμως τὰς αἰτήσεις τῶν τε Ὑδραίων καὶ τῶν Ψαριανῶν ἀποδεχόμενοι, παρεσκεύαζον νὰ πέμψωσιν αὐτοῖς οἶνον, κρέα, κεραίας καὶ τὰ παραπλήσια, ἔμαθον ὅτι ἐν Κῷ ἐλλιμένιζε μέγα Ὀθωμανικὸν πλοῖον μετὰ φορτίου σίτου· ὅθεν ἐξοπλίσαντες τρία καταδρομικὰ, ἐπέμψαν αὐτὰ ὑπὸ τὸν Χιλιάρχον Κ. Λαχανᾶν εἰς Κῶν ἵνα κυριεύσωσι τὸ ἐχθρικὸν ἐκεῖνο πλοῖον. Καὶ ἀπῆλθον μὲν τὰ καταδρομικὰ, ἐπέστρεψαν ὁμῶς μετ' οὐ πολὺ ἄπρακτα, τοῦτο μὲν ἕνεκα τῆς ἀντιπνοίας τοῦ ἀνέμου, τοῦτο δὲ καὶ διότι τὸ Ὀθωμανικὸν πλοῖον ἠγκυροβόλει ὑπ' αὐτὰ σχεδὸν τὰ τηλεβόλα τοῦ φρουρίου τῆς Κῶ.

Τοιαύτη ἦτο τῶν πραγμάτων ἡ κατάστασις, ὅτε ἡ ἐν Κορίνθῳ Προσωρινὴ τῆς Ἑλλάδος Διοίκησις διώρισεν ἐν Σάμῳ, τίτλῳ Ἐπάρχου, τὸν Κυριακὸν Μώραλην ὅπως, κατὰ τὰ θεσπισθέντα, εἰσπράξῃ τὸν ἐφ' ἐκάστης ψυχῆς ἐπιβληθέντα ἐξ ἑνὸς γροσίου ἔρανον καὶ πραγματοποιήσῃ τὴν ἐξαργύρωσιν ὁμολογιῶν ἐθνικοῦ δανείου ἐπὶ ἑτησίῳ τόκῳ ὀκτώ τοῖς ἑκατόν. Ὁ Μώραλης ἦτο ἀνὴρ ἀγαθὸς μὲν κατὰ τὰλλα καὶ φιλόπατρις, ἑστερεῖτο ὁμῶς εὐσθενείας χαρακτῆρος καὶ δυνάμειος πνεύματος, ὧν ἕνεκα ἡ ἀποσιολῆ αὐτοῦ, ἐν τηλικαύτῃ διατε-

λουσῶν τῶν φατριῶν ἐν Σάμῳ ἐξάψει, δὲν ὑπέσχετο μεγάλην τὴν ἐπιτυχίαν. Ἀφικόμενον δὲ αὐτόν, μεσοῦντος Μαΐου τοῦ 1822 εἰς Σάμον, οἱ περὶ τὸν Λυκούργον, εὐπέθειαν πρὸς τὴν Διοίκησιν ἐπιδεικνύμενοι καὶ τὸν Μώραλην ἐλπίζοντες νὰ προσεταιρισῶσιν, ὑπεδέξαντο μετὰ τιμῆς· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ Καλικάντζαροι, φρονοῦντες ὅτι ὁ διορισμὸς Ἐπαρχοῦ, ἰσοδυναμῶν πρὸς ἀποβολὴν τοῦ Λυκούργου ἐκ τῶν δημοσίων πράγματων, προήρχετο ἐκ τῆς ἰδίας δυνάμεως, ὑπεδέξαντο ἀνοικταῖς ταῖς ἀγκάλαις αὐτόν. Ἀφ' ἐτέρου δὲ ὁ Μώραλης, οὐ κύριον μέλημα ἦτο ἡ εἰσπραξις χρημάτων ὑπὲρ τῆς στερουμένης τοιούτων Διοικήσεως, βολιδοσκοπῶν τὸ βελάντιον ἑκατέρας τῶν φατριῶν καὶ εὐρίσκων ὅτι βαρύτερον ἦτο τὸ τῶν Καλικαντζάρων, προσεκολλήθη εἰς τὴν μερίδα αὐτῶν· πλὴν ἀλλὰ τὰ κατόπιν ἐπελθόντα ἀπέδειξαν ὅτι καὶ Καρμαυῖοι καὶ Καλικάντζαροι καὶ Ἐπαρχος ἠπατήθησαν ἀπ᾽ αὐτὴν μεγίστην.

Ἐν Μαραθοκάρμῳ τὸ πρῶτον ὁ Μώραλης ἀποβιβάσας, ἐγένετο παρὰ τῶν κατοίκων δεκτὸς μετ' ἐνδείξεων πολλῆς τῆς τιμῆς· ἐκ δὲ Μαραθοκάρμου μετέβη εἰς Χώραν, τὴν ἐδραν τῆς Διοικήσεως, ἔνθα, προσκαλεσάμενος εἰς ἕκτακτον συνέλευσιν πληρεξουσίου ἐκ τῶν διαφορῶν τῆς νήσου χωρίων, ἀνέγνω αὐτοῖς τὰ ἐπόμενα ἔγγραφα, ὧν ὑπῆρχε κομιστής.

Ἀριθ. Πρωτ. 630.

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Μινίστρος τῆς Οἰκονομίας.

Πρὸς τοὺς εὐγενεστάτους κυρίους Ἐφόρους καὶ προκρίτους τῆς νήσου Σάμου.

Θεωρήσασα ἡ ὑπερτάτη Διοίκησις τὸ δυσοικονομήτων τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων καὶ μὴ ἔχουσα τὰ ἀναγκαῖα χρηματικὰ μέσα, δι' ὧν, προσασφαλιζομένη ἡ πατρίς, ἐλευθεροῦται τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου, καὶ θέλουσα κατὰ τὸ χρέος τῆς νὰ ἐνκόλινῃ τὴν προσπόρισιν αὐτῶν, ἐθέσπισεν ὅτι πᾶσα Ἑλληνικὴ ψυχὴ κατὰ χρέος μὲν νὰ συνεισφέρει εἰς τὸ Ἐθνικὸν ταμεῖον ἐκάστη ἀνὰ ἓν γρόσιον, κατὰ φιλοτιμίαν δὲ ὅσα ἕκαστος προαιρεῖται. Τὸ θέσπισμα τοῦτο διεκηρύχθη εἰς ὅλην τὴν ἐλευθέρην Ἑλλάδα καὶ ἐνεργεῖται ἐντόπως νὰ γείνη ἐγκαίρως ἢ ἐκ μέρους τῶν κατοίκων ἐφ' ἐκάστης ψυχῆς συνεισφορὰ τοῦ γροσίου, τῶν πλειόνων καταθέτων ἄχρι τῆς ὥρας πολ-

λά. Τούτου αὐτοῦ τοῦ θεσπίσματος πέμπει τὸ ἴσον ὁ Μινίστρος τῆς Οἰκονομίας καὶ πρὸς τὴν νῆσόν σας, ὡς πρὸς τέκτρα φίλτατα καὶ ἀγαπητὰ τῆς Ἑλλάδος, διὰ τοῦ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ στελλομένου ἐγγενεστάτου κυρίου Κυριακοῦ Μώραλη, καὶ ἐπιστηριζόμενοι εἰς τὸν ὅποιον ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἱεροῦ τούτου ἀγῶνος δεικνύετε ζῆλον καὶ προθυμίαν, ἐκτελοῦντες ἀόκνως τὰ συντελοῦντα εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος, βεβαιοῦται ὅτι, ἅμα λαβόντες τὸ παρὸν Μινιστριακὸν γράμμα, ἀνυπερθέτως θέλετε ἐνεργήσει διὰ προτροπῆς ἀόκνου καὶ δραστηριότητος τὴν συλλογὴν τοῦ γροσίου ἐφ' ἐκάστης ψυχῆς, κατὰ τὸ διαληφθὲν θέσπισμα, καὶ συλλέξαντες θέλετε τὰ παραδώσει τῷ διαληφθέντι Κ. Μώραλη διὰ τὴν ἀποπέμψην αὐτὰ ἐν τάχει εἰς τὸ ἐθνικὸν ταμεῖον, ὅπως ἐξοικονομήσασα ἡ ὑπερτάτη Διοίκησις νέα μηχαναῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, κρατήσῃ αὐτὸν ἔξω εἰς τὴν θαλασσομαχίαν διὰ τὰ ἀντιπαρατάττηται εἰς πᾶσαν ἐχθρικήν ἔφοδον. Κύριοι, ὁ Μινίστρος τῆς Οἰκονομίας δὲν ἀμφιβάλλει εἰς τὸν ἔνθερμον πατριωτισμὸν σας καὶ τὴν πρόθυμον ὑποταγὴν σας πρὸς τὰ θεσπίσματα τῆς ὑπερτάτης Διοικήσεως οὔτε διστάζει ποσῶς ὅτι ὅσον οὐπω θέλει ἔχει τὰ ἀπὸ ψυχῶν χρήματα εἰς τὸ ἐθνικὸν ταμεῖον· σὰς ἐνθυμίζει δὲ μόνον τὸν παρεστῶτα κίνδυνον τῆς πατρίδος καὶ ὅση ἡ τῶν χρημάτων ἀνάγκη διὰ τὰ ἀπαντῶνται ἐν τῷ δέοντι καιρῷ τῆς πατρίδος αἱ χρεῖαι, καὶ συνιστῶν ὑμῖν τὴν ταχεῖαν συλλογὴν καὶ ἄμεσον ἀποστολὴν αὐτῶν, ὑποσημειοῦται.

Ἐν Κορίνθῳ τῇ 21 Ἀπριλίου 1822.

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Σπυρ. Π. Ἀλεξόπουλος.   Ὁ Μινίστρος τῆς Οἰκονομίας
(Τ. Σ.)   Παροῦτζος Νοταρᾶς.

Ἀριθ. Πρωτ. 631.

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Μινίστρος τῆς Οἰκονομίας.

Πρὸς τοὺς ἐγγενεστάτους κυρίους Ἐφόρους καὶ προκρίτους τῆς νήσου Σάμου.

Ἡ ὑπερτάτη Διοίκησις, πάντοτε φροντίζουσα διὰ τὴν ἄμεσον καὶ ταχίστην προσπόρισιν τῶν ἀναγκαίων χρημάτων διὰ τὰ οἰκονομηθῶσιν ἐγκαίρως τῆς πατρίδος, αἱ διάφοροι χρεῖαι, μετὰ τοῦ ἀπὸ ψυ-

χῶν συνεισφορᾶς θεσπίσματος ἐξέδωκε καὶ περὶ δανειῶν νόμον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐψηφίσατο ὅτι τὰ δανειζόμενα χρήματα ἐπὶ τόκῳ ὀκτῶ τοῖς ἑκατὸν γὰ ἔξοφλῶνται εἰς τριετίαν, τὸ δὲ ὑπόσφορον αὐτῶν γὰ δίδηται ἑξαμηνιαίως ἀπὸ τὸ ἐθνικὸν ταμεῖον καὶ οἱ δανεισταὶ γὰ προτιμῶνται εἰς ἀγορὰν ἐθνικῶν κτημάτων. Καὶ θέλουσα γὰ ἐνεργηθῆ οὗτος ὁ νόμος ὅσον ἔτι τάχιστα, ἔπεμφεν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος διὰ τοῦ Μινιστερίου τῆς Οἰκονομίας μὲ ἄνδρας δραστηρίους καὶ εὐπολήτους τυπωμένας ὁμολογίας δανειῶν διαφόρων ποσοτήτων καὶ πολλοῖ τῶν εὐκαταστάτων συνέδραμον εἰς τὴν ἐξαργύρωσιν αὐτῶν. Πέμπει ἤδη καὶ πρὸς τὴν φιλογένειάν σας διὰ τοῦ ἐπίτηδες στελλομένου ἐγγενοῦς κυρίου Μώραλη ὁμολογίας διαφόρους καὶ προσκαλεῖ ὅλους τοὺς πατριώτας καὶ εὐκαταστάτους τῆς γῆσου σας εἰς τὸν ζηλωτὸν τούτον ἔρανον καὶ προτρέπεται τοὺς πάντας γὰ δανείσωσι τὴν πατρίδα καί, ὡς ἕκαστος ἔχει δυνάμειος, γὰ ἐξαργυρώσῃ ὅποιαν προαιρεῖται ὁμολογίαν. Κύριοι, ἡ πατρίς δέχεται τὰς τοιαύτας συνεισφορὰς· πατριωτικῶς καὶ προθύμως συνδράμειτε εἰς τὴν ἐξαργύρωσιν τῶν ὁμολογιῶν, οἰδοῦτες ὅτι ἡ γῆλη πατρίς, διὰ τὴν ὅποιαν καταβάλλομεν καὶ τὴν ζωὴν μας, ἀψηφῶντες τοῦ θανάτου, θέλει ἀρταμεύει μετὰ τὴν εὐκαταίαν ἀποκατάστασιν τῆς λαμπρῶς τὰς συνεισφορὰς, ἕκαστον, καθὼς θέλει ἀποκηρύξει ὡς νόθα τέκνα τῆς καὶ τοὺς ὅσοι δὲν ἠθέλον γὰ δανείσωσιν αὐτήν, ἀγροῦντες ὅτι, μὴ δανειζόντες τὴν πατρίδα, βλέπουσιν ἑαυτοὺς, συναπολλύμενοι ἐλευθέρως τῇ γῆλη πατρίδι. Ἐχόντες βίαιον τὰς ὑπὲρ αὐτῆς προθύμους ἐκδουλεύσεις σας, δὲν ἀμφιβάλλομεν, μᾶλλον δὲ βέβαιοί ἐσμεν ὅτι θέλετε γανῆ καὶ ἤδη ἄδρῳι συνδρομηταί, ἐξαργυροῦντες ἀφθόρως τὰς στελλομένας διὰ τέπου ἐθνικὰς ὁμολογίας.

Ἐν Κορίνθῳ τῇ 24 Ἀπριλίου 1822.

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Σπυρ. Π. Ἀλεξόπουλος.

Ὁ Μινίστρος τῆς Οἰκονομίας
(Τ. Σ.) Παροῦτζος Νοταρᾶς.

Μικρὸν πρὸ τοῦ Μώραλη εἶχεν ἔλθει εἰς Σάμον Ἀναστάσιος τις Παπουτζάλωφ, ἀνὴρ ὑποκριτῆς καὶ δολιόφρων, κακεντρεχῆς τε καὶ ματαιόδοξος, παρὰ τῆς Διοικήσεως στελλόμενος εἰς Χίον καὶ Σάμον ἵνα τοῖς κατοίκοις τῶν δύο αὐτῶν νήσων ἀπὸ στόματος ἐξαγγεῖλῃ πράγματὰ τινὰ ἀναγκαιὰ, κατὰ τὸ ἐπόμενον δίπλωμα τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ

Ἄριθ. Πρωτ. 221.

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Μινίστρος τοῦ πολέμου.

Πρὸς τοὺς Ἐφόρους τῆς Σάμου καὶ Προκρίτους.

Αἱ πρὸς τὴν πατρίδα ἐκδουλεύσεις τοῦ Κ. Ἀναστασίου Χριστοφόρου Παπουτζάλωφ ἐγγνώσθησαν πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν ὑπερτάτην Διοίκησιν καὶ ἤδη δὲ προσφέρει ἑαυτὸν μὲ θερμοτέρον ζῆλον εἰς τὰ τὴν Χίον καὶ Σάμον ἀποβλέποντα, τὰ ὅποια ἐγκρίνουσα ἡ Διοίκησις, διορίζει ὅτι νὰ καταβάλητε καὶ ὑμεῖς ὅλαις δυνάμεσι πᾶν ὃ τι συνεργεῖ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἱερῶν καὶ εἰς σωτηρίαν τῆς κοινῆς πατρίδος ἀποβλεπόντων σκοπῶν του, τοὺς ὁποίους θέλει κοινολογήσει ὁ ἴδιος.

Βέβαιον ὄν τὸ Μινισιέριον τοῦ πολέμου ὅτι θέλετε συναγωνισθῆ μετ' αὐτοῦ μὲ τὴν μεγαλειτέραν προθυμίαν, περιμένει τὴν καλὴν ἔκβασιν αὐτῶν.

Ἐν Κορίνθῳ τῇ 31 Μαρτίου 1822.

Ὁ Μινίστρος τῶν ἐσωτερικῶν καὶ προσωρινὸς Μινίστρος τοῦ πολέμου
(Τ. Σ.) Ἰωάννης Κωλέττης.

Δι' ἔλληψιν Γεν. Γραμματέως
Γεώργιος Μιχαήλ.

Καὶ τίνες μὲν ἦσαν οἱ ἱεροὶ καὶ ἔθνοςωτήριοι τοῦ Παπουτζάλωφ σκοποί, ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν· διότι ὅτε μὲν μετέβη τὸ πρῶτον εἰς Χίον ὁ ἀνὴρ εὔρεν αὐτὴν κατεστραμμένην ἤδη, ἐν δὲ τῇ Σάμῳ οὔτε ἀνεκοίνωσεν οὔτ' ἐνήργησέ τι σωτήριον, ἅτε τοῦ Μώραλη μετ' οὐ πολὺ εἰς αὐτὴν ἀφικομένου. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸν διορισμὸν Ἐπάρχου ἐθεώρησεν ὁ Παπουτζάλωφ ὡς προσβάλλοντα τὴν φιλοτιμίαν αὐτοῦ· ὅθεν καὶ χολωθεὶς ἀπεφάσισε διὰ παντσειδῶν ρηδιουργιῶν καὶ πλεκτανῶν νὰ ἀποδείξῃ ἀνίκανον καὶ νωθρὸν τὸν Μώραλην, παραλύσῃ δὲ πᾶσαν αὐτοῦ ἐνέργειαν. Ὑπεβοήθουν δὲ τοῖς σκοποῖς αὐτοῦ θαυμασίως ἔνθεν μὲν τῶν ἐν Σάμῳ φατριῶν ἢ πρὸς ἀλλήλας ἐχθροπάθεια, ἔνθεν δὲ τοῦ Ἐπάρχου τὸ κουφόνουν. Ἐπιθυμῶν πρωτίστως νὰ μάθῃ τίνες ἦσαν αἱ προθέσεις καὶ αἱ ὁδηγίαι τοῦ Μώραλη, ἤρξατο διαβιβάζων πρὸς αὐτὸν καὶ καταμεμφόμενος τῶν Ἐφόρων ὡς δῆθεν ἀναξίως καὶ ὑβριστικῶς ὑποδε-

ξαμένων τὸν παρὰ τῆς Διοικήσεως ἀποσταλέντα Ἐπαρχον· σύναμα δὲ παριστῶν αὐτῷ ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν ἰδίων σκοπῶν τὴν οὐχὶ ἄλλως εὐάρεστον κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐν Σάμῳ καὶ πολυτρόπως ἐξαπατῶν, ἐπέτυχεν νὰ πείσῃ τὸν ἀπλοῖκόν Μώραλην ὅπως ἀποκαλύψῃ αὐτῷ ἄλλα τε καὶ ὅτι διαταγὴν οὗτος εἶχε νὰ ἀποστείλῃ διὰ τῆς πειθοῦς ἢ διὰ τῆς βίας τὸν Λυκούργον πρὸς τὴν ἐν Κορίνθῳ Διοίκησιν.

Ὀλίγας ἡμέρας ἐν Χώρῳ ὁ Μώραλης διατρίψας, ἐξῆλθεν εἶτα εἰς περιοδείαν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τῆς νήσου κωμοπόλεσι, τὸ μὲν ὅπως γνωρίσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τοὺς Σαμίους, τὸ δὲ ὅπως ἐπιταχύνῃ τὴν εἰσπραξίν τῶν χρημάτων καὶ τὴν ἀποστολὴν τροφῶν πρὸς τὸν ἑλληνικὸν στόλον ὅστις, πλοῖα πέμψας, ἐζήτηε παρὰ τῶν Σαμίων τοιαύτας. Ἀφικόμενος δὲ εἰς Καρλοβάσια, μετέβη πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ αὐτόθι διατρίβοντος Λυκούργου, πρὸς ὃν εὐσχήμως εἶπεν ὅτι πολλὰ κατελάλουν αὐτοῦ οἱ κατήγοροι καὶ πῶς προέτρεψεν αὐτὸν ἵνα μεταβῇ εἰς Κόρινθον πρὸς τὴν Διοίκησιν ὅπως δικαιολογηθῇ· ὁ δὲ ἀπεκρίθη πρὸς ταῦτα ὅτι ἠτοιμάζεν ἀπολογίαν πρὸς τὴν Βουλὴν καὶ ὅτι δὲν ἤθελεν ὀκνήσει ἐν ἀνάγκῃ νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ αὐτοπροσώπως τὰ ἑαυτοῦ δίκαια, μεταβαίνων εἰς Κόρινθον.

Μετὰ ἐξῆμέρον ἐν ταῖς κωμοπόλεσι περιοδείαν ὁ Μώραλης ἐπανῆλθεν εἰς Χώραν· ἐπειδὴ ὅμως τὸ νοσῶδες τοῦ μέρους ἀπήρεσκεν αὐτῷ καὶ ἐπειδὴ μόνος τῆς νήσου λιμὴν ἦτο ὁ τοῦ Βαθέος, ἀπεφάσισε νὰ μεταθέσῃ τὴν ἔδραν τῆς διοικήσεως εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην κωμόπολιν, ἐφ' ὅσον αὐτόθεν εὐκολώτερον ἠδύνατο νὰ συγκοινωνῇ καὶ τῷ Ἑλληνικῷ στόλῳ. Τότε, γενικῆς συνελεύσεως συγκροτηθείσης, ἐψηφίσθησαν Γενικοὶ μὲν Κριταὶ ὁ Γιαννάκης Καπετανῆς ἐκ τῆς Χώρας, ὁ Μανουὴλ Γαρουφαλῆς ἐκ τῶν Μυτιληνῶν καὶ ὁ Ἰωάννης Ἀλεξανδρῆς ἐκ τοῦ Μαραθοκάμπου, φροντισταὶ δὲ τῆς μὲν Οἰκονομίας ὁ Χ. Δημήτριος Κέπετζης ἐκ τοῦ Παγώνδου, τῆς δὲ Ἀστυνομίας ὁ Σταμάτιος Γιαμᾶς ἐκ τῶν Βουρλιωτῶν, τῶν δὲ Πολεμικῶν ὁ Σταμάτιος Μοσχονᾶς ἐκ τῶν Καρλοβασίων καὶ τῶν Τελωνείων ὁ Γεώργιος Τζεβρένης ἐκ τοῦ Βαθέος, πάντες σχεδὸν ἀνήκοντες εἰς τὴν φατρίαν τῶν Καλικαντζάρων. Ἦδρευεν ἄρα ἡ Διοίκησις ἐν Βαθεῖ καὶ τὸ μὲν Γενικὸν Κριτήριον ἔβαινε καλῶς ἐν ταῖς ἐργασίαις αὐτοῦ, ὁ φροντιστὴς ὅμως τῆς Οἰκονομίας, τοῦ λαοῦ διὰ τὸν διορισμὸν ἀρχόντων ἐκ τῆς ἀντιθέτου μερίδος μὴ διδόντος χρήματα, ἔστερεῖτο ἀπολύτως τοιούτων, ὁ δὲ τῶν Πολεμικῶν ψιλὸν τὸν τίτλον ἔφερε μόνον, διότι οὔτε ἀρχηγούς οὔτε

στρατιώτας εἶχεν, ἄτε μὴ δυνάμενος νὰ μισθοδοτῇ τοιοῦτους.

Ὁ δὲ Μώραλης, βλέπων ὅτι αἱ ἐπὶ τῇ φατρίᾳ τῶν Καλικαντζάρων ἐρειδόμεναι περὶ ἐράνου ἐλπίδες ἐξηλέγχοντο φροῦδαι, ἤρξατο μετανοῶν διότι εἶχε προσχωρήσει αὐτοῖς, ἐφ' ὅσον ἐκτὸς τοῦ ὀνόματος Ἐπαρχου, οὐδὲ σκιάν ἐξουσίας τοιοῦτου εἶχε. Μία μόνη ἀπελείπετο αὐτῷ ἐλπίς, ὁ πολυχρήματος Μανουὴλ Στεφανῆς, ὅστις, καίτοι τῆς φατρίας αὐτοῦ ἰσχυούσης, δὲν ἐτόλμα νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Σάμον, τὰς διατριβὰς ἐν Πάτμῳ ποιούμενος· ὅθεν μυστικῶς ὁ Μώραλης γράψας, προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ ἴδια, πολλὰ αὐτῷ ὑπισχνούμενος κατὰ τῶν ἐναντίων. Ἐκ τῶν τοιούτων δ' ὑποσχέσεων ὁ Μανουὴλ Στεφανῆς παραπεισθεὶς, ἐπανέκαμψεν εἰς Σάμον· ἐλθὼν δὲ εἰς Βαθύ, ἐπεσκέψατο τὸν Ἐπαρχον, συνωμίλησεν αὐτῷ περὶ πολλῶν πραγμάτων καί, ὡς ἐνθύμιον φιλίας, προσήνεγκεν αὐτῷ δωδεκάδα περικνημίδων τῆς Πάτμου. Ἐξοργισθεὶς ὁ Μώραλης ἐκ τῆς τοιαύτης τῶν ἐλπίδων αὐτοῦ ἀποτυχίας καὶ ἰδίως ἐκ τῶν σαρκασμῶν, ὧν διὰ τοῦτο κατέστη ἀντικείμενον, ἐπέστρεψε τὰς περικνημίδας, πολλὰ κατὰ τῆς φιλαργυρίας τοῦ Μανουὴλ Στεφανῆ καταλαλῶν· νομίζων δὲ ὅτι ἠδύνατο διοικητικῶς νὰ ἐκβιάσῃ αὐτὸν ὅπως δανείσῃ χρήματα τῷ δημοσίῳ, ἔγραψε πρὸς αὐτὸν μετὰ τινος ἡμέρας ὡς Ἐπαρχος, ζητῶν δάνειον. Ὁ Μανουὴλ Στεφανῆς τότε, μὴ δυνάμενος νὰ πράξῃ ἄλλως, ἔπεμψε πρὸς τὸν φροντιστὴν τῆς Οἰκονομίας λόγῳ ἐθνικοῦ δανείου γρόσια πεντακόσια, καὶ αὐτὰ ἦσαν τὰ μόνα, ἅπερ ἀπήλαυσεν ὁ Μώραλης ἐκ τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου εἰς Σάμον ἐλεύσεως, ἥτις ἐτέρωθεν ἐπετάχυνε τὴν πτώσιν αὐτοῦ τε καὶ τῆς φατρίας, ἣν ἐνεκολπώθη.

Ὁ Παπουτζάλωφ, μένων ἐν Χώρῳ ἵνα δῆθεν ἐξαγγέλλῃ τῷ Ἐπαρχῳ τὰ ἐκεῖ συμβαίνοντα, δὲν ἐπαύετο ἀναρριπίζων τὴν φλόγα τῆς διαιρέσεως καὶ τῆς διχονοίας. Πρὸς πλείω δ' ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν αὐτοῦ καὶ ἵνα ἐπὶ μᾶλλον ἐρεθίσῃ τὸν Λυκοῦργον, ἀνεκοίνωσεν αὐτῷ ἐμμέσως ὅτι ὁ Μώραλης κατεκράτει ἐπιστολάς, παρὰ τῆς Βουλῆς πρὸς αὐτὸν πεμπομένας· ὁ δὲ, ἀγανακτήσας ἐκ τούτου, ἔστειλεν ὀπίστας πρὸς τὸν Ἐπαρχον, ἀπαιτῶν τὴν ἀπόδοσιν τῶν κατακρατουμένων ἐπιστολῶν. Ἀφ' ἐτέρου δὲ ὁ λαός, ραδιουργούμενος ὅτι ἡ εἴσπραξις τοῦ ἐνὸς γροσίου ἐφ' ἐκάστης ψυχῆς ἐγίνετο οὐχὶ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, ἀλλ' ἵνα ἐπαρχῇ ὁ Μώραλης εἰς τὰς ἰδίας ἀνάγκας, ἠρνήσατο τὴν πληρωμὴν αὐτοῦ· οὕτω δὲ, συνταχθέντων τῷ Λυκούργῳ τῶν στρατιωτικῶν, λαβόντων δὲ τῶν Καλικαντζάρων μέτρα ἀμυντικὰ διὰ τὸν φόβον τῶν ἐν-

αντίων, ἀνερριπίσθη εἰς τὸν ὑπέριστατον βαθμὸν τὸ μεταξὺ τῶν δύο φατριῶν μῖσος. Ἀπέναντι τῆς τοιαύτης δυσχεροῦς καταστάσεως ὁ Μώραλης ὡς μόνον σωτήριον μέσον ἔκρινε τὸν κατὰ πλουν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου· ὅθεν πέμψας κρυφίως πλοίαριον μετ' ἀπεσταλμένου πρὸς τὸν ναύαρχον Μιαούλην, ἐξέθηκεν αὐτῷ τὴν δεινὴν τῶν πραγμάτων θέσιν καὶ ἐπεκαλέσατο τὴν βοήθειαν αὐτοῦ. Ὄντως δὲ ὁ Μιαούλης ἀπέστειλε τρεῖς πλοίαρχους εἰς Σάμον ἵνα καθησυχάσωσι τὰ πράγματα, τὸν Ἀναστάσιον Τζαμαδὸν καὶ Δημήτριον Κιοσσέν, Ὑδραίους, καὶ τὸν Γεώργιον Σκανδάλην, Ψαριανόν, οἵτινες, καταπλεύσαντες τὴν πρώτην Ἰουνίου εἰς Βαθὺ, ἐξήγγειλαν τὴν ἔλευσιν αὐτῶν πρὸς τε τὸν Λυκούργον καὶ πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν κωμοπόλεων, προσκαλοῦντες τοὺς ἔχοντας αἰτιχάσεις νὰ μεταβῶσιν εἰς Βαθὺ καὶ ἐκθέσωσιν αὐτοῖς ταύτας. Τὸ τῆς διαιρέσεως ἔργον μὴ παύων ὁ Παπουτζάλωφ, πρὸς μὲν τοὺς πλοίαρχους μυρία κατελάλησε τοῦ κακεντρεχοῦς δῆθεν καὶ πόντων τῶν κακῶν παραιτίου Λυκούργου, πρὸς αὐτὸν δὲ διεμήνυσεν ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἔπρεπε νὰ μεταβῆ εἰς Βαθὺ, διότι οἱ πλοίαρχοι ἐντολὴν εἶχον νὰ συλλάβωσιν αὐτὸν καὶ ἐπὶ τῶν πλοίων αὐτῶν δέσμιον ἀπαγχύωσιν. Ἐκ τοῦ ψευδοῦς τούτου μηνύματος ὁ Λυκούργος ἀπατηθείς, ἀπεκρίθη πρὸς τοὺς εἰς Βαθὺ προσκαλοῦντας αὐτὸν πλοίαρχους ὅτι ἂν εἶχόν τι νὰ διακοινώτωσιν αὐτῷ, ἠδύναντο ἵνα μεταβῶσιν εἰς Χώραν, ἔνθα εἰσηγήσει αὐτοῦ εἶχον συνελθεῖ καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν πλείστων χωριῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ὁ Μώραλης, βλέπων ὅτι ἡ ἐν Βαθεὶ συνέντευξις ἦτο ἀνέφικτος, ἔπεμψε πρὸς τὸν Λυκούργον τὸν Εὐάγγελον Κουτουφᾶν, Κεφαλλῆνα, καὶ τὸν Κωνσταντῖνον Κυριακόν, Ὑδραῖον, ἐν Σάμῳ παρεπιδημοῦντας, ἵνα πείσωσιν αὐτὸν καὶ προσέλθῃ, ἔστω καὶ μετὰ συνοδείας ὀπλοφόρων, εἰς μέρος τι ὅπως συνδιαλεχθῆ τοῖς πλοίαρχοις. Οὕτε λόγων ἐφείσαντο οἱ ὑπὸ τοῦ Ἐπάρχου ἀποσταλέντες ἵνα πείσωσι τὸν Λυκούργον ὅτι ὁ Μώραλης ἐνεφορεῖτο τῶν εὐμενεστέρων πρὸς αὐτὸν διαθέσεων οὔτε σμικρὸν ἐμόχθησαν ὅπως ὑποδείξωσι τὸ ἐπωφελές τῆς τοιαύτης συνεντεύξεως. Πικρῶς κατεμέμφετο ὁ Λυκούργος τοῦ Ἐπάρχου ὡς αὐτὸν ἀπηνῶς καταδιώκοντος καὶ πᾶσαν πρᾶξιν αὐτοῦ παρενοχλοῦντος, μετὰ ἤδη κινδύνου ἀπεσταλμένου ἠγωνίζοντος ἵνα διαψεύσωσι τὰς μομφὰς ταύτας καὶ διασκεδάσωσι τὰς περὶ τῶν αἰσθημάτων τοῦ Ἐπάρχου ὑπονοίας τοῦ Λυκούργου. Ἐπὶ τέλος οὗτος ἐνέδωκε καὶ, στρατιὰν ὅλην ὀπλιτῶν ἄγων, ἦλθε καὶ ἐστρατοπέδευσε ἐν τὴν δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν λιμένα τοῦ Βαθεῖος θέσιν Μαλαγάριον,

ἔπειθεν δ' ἔπεμψε τρεῖς Χιλιάρχους εἰς Λιμένα Βαθέος ἵνα ἔλθωσιν ἐπ' ὄνόματι αὐτοῦ εἰς συνέντευξιν μετὰ τῶν πλοιάρχων. Συνελθόντων δὲ τότε πάντων ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, ἀνεγνώσθη ἐν πρώτοις τὸ ἐπόμενον περὶ διορισμοῦ τοῦ Μώραλη ὡς Ἐπάρχου τῆς Σάμου Διέταγμα.

Ἄριθ. 1033.

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ.

Ὁ κύριος Κυριακὸς Μώραλης διορίζεται Ἐπαρχὸς τῆς νήσου Σάμου ὡς τε πιστὸς καὶ ἔμπειρος.

Ὁ Μινίστρος τῶν Ἐσωτερικῶν τὰ γνωστοποιήσῃ αὐτῷ τὸν διορισμὸν καὶ τὰ δώσῃ αὐτῷ τὰς ἀναγκαῖας ἔγγραφα καὶ ὁδηγίας.

Ἐν Κορίνθῳ τῇ κγ'. Ἀπριλίου 1822.

Ὁ Μινίστρος ἀρχιγραμματεὺς τῆς	<i>A. Μαυροκορδάτος.</i>
Ἐπικρατείας καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν	Ἀθανάσιος Καρακάρης.
ὑποθέσεων	Ἀναγν. Παπαγιαννόπουλος.
Θ. Νέγρης.	

Μετὰ τινὰς περὶ εἰρήνης καὶ λήθης τοῦ παρελθόντος λόγους, οἱ Χιλιάρχοι ἐπέστρεψαν εἰς Μαλαγᾶριον καὶ ἐξήγγειλαν τῷ Λυκούργῳ τὰ κατὰ τὸν διορισμὸν τοῦ Μώραλη· ἐκδηλώσαντος δ' αὐτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν ἵνα καὶ αὐτὸς ἀκούσῃ τοῦ Διατάγματος, οἱ τρεῖς πλοῖαρχοι, μεταβάντες εἰς Μαλαγᾶριον, ἀνέγνωσαν αὐτό. Ἦν πρωίαν τῆς ἐπιούσης λόγῳ καὶ πάλιν ἐγένοντο περὶ συνδιαλλαγῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ μὲν μετὰ τοῦ Λυκούργου ἐπέμενον ἵνα ἐν ὀπλοῖς μεταβῶσιν εἰς Λιμένα Βαθέος, οἱ δὲ περὶ τὸν Μώραλην ἠξίουσαν ἵνα ἔλθωσιν ἐκεῖνοι ἄοπλοι, ἐνεκρίθη νὰ ὑπάγωσι μόνον ἑκατὸν ὀπλοφοροῦντες εἰς Λιμένα Βαθέος καὶ συνδιαλλαγῶσιν ἐπ' ὄνόματι καὶ τῶν ἐν Μαλαγᾶρίῳ ἀπολειπομένων. Τοῦτου γενομένου, συνῆλθον αὐτῆς ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος καὶ μετὰ τὴν ἐκ νέου ἀνάγνωσιν τοῦ διορισμοῦ, ὁ ἱεράρχης Κύριλλος ἐξεφώνησε λόγον, δι' οὗ παρώτρυνε τοὺς πάντας εἰς διαλλαγὴν· εὐρῶν δὲ τότε καὶ ὁ Μώραλης τὸν καιρὸν εὐθετον, ἀνέγνω ἐπιστολὴν τοῦ Μινιστερίου τῶν Ἐσωτερικῶν πρὸς τὸν ναύαρχον Μικρούλην, διατάττουσαν τὴν σύλληψιν τοῦ Λυκούργου. Ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐπιστολῆς ἐν ἄλλῳ χρόνῳ ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ δυσάρεστους συνεπειάς· ἀλλ' ἤδη, συνδιαλλαγῆς ἔρπει

γενομένης, οὐδείς ἠθέλησε νὰ φανῆ ἀπειθῆς πρὸς τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἐνθερμότεροι τοῦ Λυκούργου ὄπαδοί, τὴν ἀθρότητα αὐτοῦ προβάλλοντες, συνωμολόγησαν ὅτι ὤφειλε νὰ μεταβῆ οὗτος εἰς Κόρινθον ἵνα φιμώσῃ τοὺς κατ' αὐτοῦ φλυαροῦντας. Τοῦτο δὲ παραμορφῶν καὶ τις τῶν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως γραψάντων, μυθολογεῖ ὅτι, ἀποτυχούσης τῆς εἰς Χίον ἐκστρατείας διὰ τὴν δειλίαν καὶ ἀνικανότητα τοῦ Λυκούργου, οἱ Σάμιοι ἐξεδίωξαν αὐτόν (1). Ἀλλὰ καὶ ὁ Λυκούργος οὐδεμίαν ἔδειξεν ἐναντιότητα, τούναντίον δὲ προθύμως συνήνεσεν ἵνα μεταβῆ εἰς Κόρινθον, αἰτησάμενος μόνον προθεσμίαν ἡμερῶν τινων ὅπως παρασκευασθῆ διὰ τὸν πλοῦν. Ταῦτα δὲ ὁ Μώραλης ἐξήγγειλε διὰ τῆς ἐπομένης ἐπιστολῆς.

Πανευγενέστατε κύριε Κ. Μεταξᾶ, ἀρμυστὰ τῶν ρήσων!

Τὴν 21 τοῦ τρέχοντος ἔλαβον τὸ ἀδελφικόν σας, σημειωμένον τὴν 18 τοῦ αὐτοῦ, πρὸς τὸ ὅποσον ἀποκρίνομαι ὡς ἐφεξῆς. Γνωρίζων καλῶς καὶ πληροφορορούμενος ἀπὸ τὸ γράμμα σας ὅτι εἴσθε διωρισμένος παρὰ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ εἰς τὸν διοργανισμὸν τῶν ρήσων καὶ ἀπαιτούμενος νὰ σᾶς εἰδοποιήσω τὰ ἐνταῦθα, σᾶς γνωστοποιῶ ὅτι οἱ Σάμιοι εὐρίσκονται εὐδιάθετοι εἰς τὰς ἐπιταγὰς τῆς ὑπερτάτης Διοικήσεως καὶ ἀνυπομόνως περιμέρον τὴν ταχεῖάν σας ἀφίξιν διὰ νὰ παραδεχθῶσιν εὐχαρίστως καὶ τὸν διοργανισμὸν καὶ τὸν διορισθόμενον διοικητὴν τῆς Σάμου. Τὰ πράγματα πρὸς τὸ παρὸν εὐρίσκονται εἰς μεγάλην ἀστασίαν καὶ ἀναρχίαν, ὥστε συνέβησαν καὶ τιρες φόνοι, ὡς μὴ ὄφελον· ὅθεν ἀνάγκη πᾶσα νὰ σπεύσητε ὄσον ἔτι τάχιστα τὸν εἰς τὰ ἐνταῦθα ἐρχομόν σας. Περὶ τοῦ Λογοθέτου συμφέρον καὶ ἀναγκαῖον εἶναι νὰ λείψῃ ἀπὸ τὴν Σάμον, διότι μόλις εὐρίσκονται τέσσαρες ἢ πέντε, οἵτινες, ἐνάρεστοι εἰς τὸ παρελθόν, θέλουσι τὴν ἐπιμονὴν του ἐνταῦθα. Οἱ λοιποὶ ὅλοι ἀνυπομόνως φωνάζουν καὶ καρτεροῦν τὴν διοίκησιν, ἐκ τῆς ὁποίας περιμέρεται ἡ καλὴ ἐννομία. Καὶ εἰς τοῦτο τὸν παρεκίρησα διὰ νὰ πηγαίῃ εἰς τὴν ὑπερτάτην Βουλὴν, καθὼς καὶ ἐπέισθη διὰ νὰ πηγαίῃ συντροφευμένος καὶ μὲ μερικοὺς ἄλλους, οἵτινες καὶ αὐτοὶ ἀναγκαίως ἔπεται νὰ ἀναχωρήσουν ἀπ' ἐδῶ, ὀλίγοι ὄντες, ἐπειδὴ πάντοτε εἶναι κίνδυνος νὰ πρὸς ἐνῆθη φόνος· μὲ ὑπεσχέθη τοῦτο, πλὴν πότε

(1) Finlay, History of the Greek revolution Tom. I. p. 307—310.

φύγει, Κύριος οίδει. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐνταῦθα διατριβὴ του δὲν προξενεῖ ἄλλο παρὰ ἀστασίας καὶ ταραχάς, μὴ ὄντος τινὸς τοῦ διοικοῦντος, καὶ ἐν ταύτῳ ἐμποδίζει τὴν γρήγορον σύναξιν, τὴν ὁποίαν αἱ κατεπεύγουσαι τῆς πατρίδος ἀνάγκαι ἀπαιτοῦν, τοῦτου χάριν στέλλω ἐπίτηδες πλοῖον πρὸς τὸν Ναύαρχον τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου διὰ τὰ στείλη ἐν ἡ δὺο καράβια ἐδῶ μὲ τὰς διαταγὰς τῆς Διοικήσεως διὰ τὰ δώση τόνον τῶν προσταγῶν της καὶ τὰ συλλάβη τοὺς αἰτίους. Μὴ λείψετε λοιπὸν μηδὲ ἡ παρενγενεῖα σας πρὶν τῆς εἰς τὰ ἐνταῦθα ἀφίξεώς σας τὰ ἰδεάσητε καὶ τὴν ὑπερτάτην Βουλὴν εἰς τὸ τὰ πέμψη μὲ τὴν ἐνδεχομένην ταχύτητα τὰς τελευταίας διαταγὰς της. Τὸ γράμμα σας δὲν τὸ ἔλαβα ἀπὸ γραμματοκομιστήν, ἀλλὰ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Λογοθέτου. Ὁ τόπος ἐδῶ δὲν ὑστερεῖται μὲν ἀπὸ σιτάρη, μ' ὅλον τοῦτο ἠκούσθη ὅτι αὐτοῦ εἶναι καράβια μὲ σιτάρη εἰς τιμὴν εὐθνήν, 6—6 $\frac{1}{2}$ δὴ.λα δὴ. λοιπὸν προξενεῖτε καλὸν ἐὰν παρακινήσητε κἀνὲν πλοῖον τὰ ἔλθῃ ἐνταῦθα, διότι πωλεῖται εἰς τιμὴν. Ὑγείαινε.

1822 Μαΐου 22 Σάμω Καρλόβασι.

Τῆς παρενγενεῖας της ὁ.λωρ πρόθυμος δοῦλος
Κυριακὸς Μώραλης.

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα συνέβαινον, ἐξηγγέλθη τοῖς ἐν Σάμω ὅτι ἀπεστέλλοντο τίτλω Ἀρμοστῶν τῶν Νήσων ὑπὸ τῆς Προσωρινῆς Διοικήσεως Βενιαμὴν ὁ Λέσβιος, Κωνσταντῖνος ὁ Μεταξᾶς, Νικόλαος ὁ Οἰκονόμος καὶ Βασίλειος ὁ Γκίνης ἵνα συστήσωσι, κατὰ τὰς δόσεις αὐτοῖς ὄδηγίας, διοικήσεις τακτικὰς ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου, διορίσωσι τοὺς ἀρμοδίους ὑπαλλήλους, ἐκπλειστηρίσωσι τὰ τελωνεῖα καὶ τὰς δεκάτας πάσης ἐπαρχίας, λαμβάνοντες προκαταβολικῶς τὸ τρίτον τοῦ ἐκπλειστηριασματος, καὶ συναζῶσι τὸν ἔρανον καὶ τὰ τῶν μονῶν χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκευὴ πρὸς ἐκκοπὴν νομισμᾶτων. Τῶν Ἀρμοστῶν τούτων οἱ Σάμιοι ἐκομίσαντο τὴν ἐπομένην ἐπιστολὴν.

Κύριοι προὔχοντες τῆς Σάμου!

Ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς στόλος εἶναι ἡ ἔνχη τῶν νήσων, νομίζω ὅτι ἔχετε πᾶσαν βεβαιότητα περὶ τοῦτου. Ὅτι οἱ ταῦται ἄνευ χρημάτων δὲν εἶναι τρόπος τὰ σταθῶν, οὔτε περὶ τοῦτου ἀμφιβάλλετε. Τοῦτου ἐνεκεν ἡ Διοίκησις μᾶς ἔστειλεν Ἀρμοστὰς εἰς τὰς νήσους τὰ

διοργανίσωμεν τὰς νήσους καὶ τὰ συναθροίσωμεν καὶ χρήματα· ἡμεῖς ὅμως, βλέποντες τὴν μεγίστην ἀνάγκην, ὅπου ἔχομεν διὰ τὰ χρήματα πρὸς μισθὸν τοῦ στόλου, ἀφήσαμεν πρὸς ὥραν τὸν διοργανισμόν καὶ περιερχόμεθα μόνον πρὸς συλλογὴν χρημάτων. Ὅστε, παρακαλοῦμεν καὶ τὴν ὑμετέραν φιλογένειαν νὰ κάμετε κάθε τρόπον, νὰ συναθροίσετε ἄσπρα συνεισφορᾶς ὅσον τάχιστα καὶ ἐντὸς ὀλίγου, ἡμεῖς θέλομεν φθάσει αὐτοῦ διὰ τὰ λάβωμεν. *Ἐγείρε παράκλησις εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στόλον νὰ διαμελῶσι καὶ τὸν δεύτερον μῆνα, μὲ ὑπόσχεσιν νὰ προφθάσωμεν ἡμεῖς τὰ ἔξοδα, ἐπειδὴ καὶ τὸ ταμεῖον τῆς Διοικήσεως εἶναι δι' ὄλου διάκερον ἕνεκα τῶν μεγάλων ἐξόδων διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης.

*Ἦδη ἐλάβαμεν γράμματα ἐκ τοῦ στόλου, ἔνθα μᾶς γράφουσι νὰ τοὺς προφθάσωμεν ὀξύγγι καὶ κρασί, καὶ ἐπειδὴ ἐμάθαμεν ὅτι αὐτοῦ εὑρίσκεται ὀξύγγι, παρακαλοῦμεν ἀμέσως νὰ ἐξαποστειλετε ἀνεπιτιμὸς ἀναβολῆς δύο χιλιάδας πεντακοσίας ὀκάδας ὀξύγγι καὶ τετρακοσίας βαρέλας κρασί, τὰ ὅποια νὰ τὰ ἐγχειρίσετε εἰς τοὺς ναυάρχους τῶν Ὑδραιωτῶν, λαμβάνοντες παρ' αὐτῶν ἀπόδειξιν. Εἶθε ὑγειαίοντες καὶ ἐνδαιμοῦντες.

*Ἀπὸ Νάξου 1822 τῆ 26 Μαΐου.

Οἱ Ἀρμοσταὶ τῶν Νήσων.

Συμφώνως δὲ πρὸς τὰ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, οἱ Κοινοὶ Ἐφόροι τῆς Σάμου ἔπεμψαν τῷ Ἑλληνικῷ στόλῳ πεντακοσίας ἐβδομήκοντα καὶ ἑξὸκάδας ἀλείμματος, ἑξήκοντα τέσσαρας βόας, ἑκατὸν τέσσαρας αἰγας, χιλίας ἑξακοσίας ἑξήκοντα τέσσαρας ὀκάδας ἐλαίου, τριακοσίας ὀγδοήκοντα τρεῖς ὀκάδας οἰνοπνεύματος, τριάκοντα δύο στατῆρας κρομμύων καὶ πεντακοσία ἐβδομήκοντα τρία φορτίου οἴνου ἀνθοσμίου. ἔγραψαν δὲ καὶ πρὸς τοὺς Ἐφόρους τῆς νήσου Λέρου τὴν ἐπομένην ἐπιστολήν.

Πρὸς τοὺς κυρίους Ἐφόρους τῆς νήσου Λέρου.

Οἱ ἀπὸ τὴν ὑπερτάτην Διοίκησιν ἀποσταλέντες διοργανιστὰι τῶν νήσων ἐπέρασαν εἰς Τζιὰν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Νάξον, εἰς Πάρον καὶ εἰς Τήνον· σήμερον αὔριον τοὺς περιμένομεν καὶ ἐδῶ. Δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι προηρώσχετε τῆς ὑπερτάτης Διοικήσεως τὴν ἀπόφασιν ὅτι κάθε ἔνχη νὰ συνεισφέρει ἀπὸ ἐν γρῶσι εἰς τὸ ἔθρικόν ταμεῖον διὰ

τὴν διατήρησιν τοῦ στόλου. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν συνεισφορὰν προτρέ-
πομεθα καὶ τὴν φιλογένειάν σας νὰ τὴν συνεισθροίσετε ὅσον τάχιστα
ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς νήσου σας καὶ νὰ τὴν ἔχητε ἐτοίμην, τὴν ὁ-
ποίαν, ἐλθόντες ἐδῶ οἱ διοργανισταί, ἢ οἱ ἴδιοι θέλουσι στείλει ἄν-
θρωπον νὰ τὴν περιλάβῃ ἢ ἡμεῖς. Καὶ προσέχετε νὰ μὴ τὴν ἐγχει-
ρίσητε εἰς κἀνένα ἄλλον, πλὴν τινος ἀπεσταλμένου ἢ παρὰ τῶν δι-
οργανιστῶν ἢ παρ' ἡμῶν, διότι γινώσκετε ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς ἡ πατρίς
σας θέλει ἀκούεται εἰς τὴν ἰδικὴν μας. Παρακαλοῦμεν ἀμέσως ὁποῦ
λάβετε τὸ παρὸν μας νὰ φροντίσητε διὰ νὰ στείλετε πρὸς ἡμᾶς τα-
χέως ὅσον ξύγγι εὐρίσκεται εἰς τὴν νήσον σας, τὸ ὅποιον θέλει πε-
ράσετε εἰς τὸν λογαριασμὸν τῆς συνεισφορᾶς σας διὰ νὰ τὸ στείλω-
μεν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στόλον, καθὼς καὶ ἡμεῖς ἀπ' ἐδῶ ἀμέσως ἐ-
τοιμάσαμεν καὶ κρασί καὶ ξύγγι καὶ κρέατα, καὶ μὴ τὸ ἀμελήσητε
ὡς ἀναγκαῖον. Σήμερον ἔφθασεν ἀπὸ Ψαρὰ τὸ ἐκσπρέσο μας καὶ
μας λέγει ἐγγράφως ὅτι τὴν Πέμπτην ἐξεκίνησεν ὁ Ἑλληνικὸς στό-
λος μὲ τελευταίαν ἀπόφασιν κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ καὶ ἐλπίζομεν ἐν-
τὸς ὀλίγου νὰ ἀκούσωμεν τὸν τέλειον ἐξολοθρευμὸν του. Σᾶς χα-
ροποιοῦμεν δὲ καὶ μὲ τὴν χαροποιὰν καὶ βεβαίαν εἶδησιν τοῦ ὅτι
κατὰ τὸ παρελθὸν σάββατον παρεδόθη ἡ Ἀθήνα εἰς τὰς χεῖρας τῶν
Ἑλληνικῶν στρατευμάτων μας. Δοξάσατε λοιπὸν, ἀδελφοί, τὸν
δικαίον καὶ παντοδύναμον Θεόν, θαρροῦντες τῷ αὐτοῦ ἐλέει καὶ τῇ
ἀρωγῇ, καὶ εἴθε νὰ ἀξιώσῃ ἡμᾶς νὰ ἴδωμεν ταχέως τὴν ὀλικὴν ἀ-
ποκατάστασιν καὶ ἀνεξαρτησίαν ὅλου τοῦ ἔθνους. Ὑγιαίνειτε ἐπ'
ἀγαθῷ τῆς πατρίδος.

1822 Μαΐου 20 Σάμος.

(Γ. Σ.) Οἱ Ἐφοροὶ τῆς νήσου Σάμου.

Ἐν τούτοις ὁ Μώραλης, θέλων, πρὶν ἢ προβῆ εἰς τὴν εἰσπραξίν
τοῦ ψυχογροσίου, τῶν μοναστηριακῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν σκευῶν καὶ
τῶν λοιπῶν τῆς νήσου προσόδων, νὰ διαγράψῃ προσωρινόν τι πολίτευ-
μα τῆς Σάμου, συνεκάλεσε γενικὴν συνέλευσιν. Συνελθόντων δ' ἐν Βαθεῖ
ἀντιπροσώπων τῶν χωρίων, ὁ Ἐπαρχος, λαβὼν τὸν λόγον, ἐξέθηκε τὰ
κατ' αὐτὸν ἐξ ὅτου εἰς Σάμον ἀφίκετο· οἰκτείρων δὲ τὸν ὑπάρχοντα
φατριασμὸν καὶ καταδεικνύων τὰς ὀλεθρίας αὐτοῦ συνεπειάς, συνίστα
τὴν ὁμόνοιαν καὶ τὴν ἰσάδελφον πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, ὧν ἄνευ οὔτε
ἡ Διοίκησις ἠδύνατο νὰ εὐδοκιμήσῃ οὔτε τὰ δημόσια πράγματα νὰ εὐο-

δοθῶσι. Καὶ δὴ μετὰ ἔκτενεις συζητήσεις καὶ ἀνεπιζήλους ἐγκλήσεις καὶ ἀντεγκλήσεις τῶν ἀντιπροσώπων ἔψηφίσθη τὸ τῆς νήσου πολιτευμα, οὗ ἀντίγραφον ἐπέμφθη τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν μετὰ τῆς ἐπομένης ἐπιστολῆς.

Πρὸς τὸν ἐξοχώτατον Μιρίστρον τῶν ἔσωτερικῶν ὑποθέσεων καὶ προσωρινὸν Μιρίστρον τοῦ πολέμου κύριον Ἰωάννην Κωλέττην.

Κύριε! Ὅποιας καὶ πόσης ἀρρήτου χαρᾶς καὶ ἀμνηστου ἀγαλλιάσεως ἐνεπλήσθημεν, ἰδόντες ὅτι ἡ σεβαστὴ ὑπερτάτη Διοίκησις τοῦ ἤδη ἀνακαιριζομένου γένους ἡμῶν ἔρριψε τέλος τὸ κηδεμονικώτατον αὐτῆς ὄμμα καὶ εἰς τὴν νῆσον ταύτην, καθὼς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τοῦ Αἰγαίου πελάγους νήσους, καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὰς διοργανίσῃ καὶ νὰ τὰς ἀρμόσῃ εἰς ἓν σῶμα, ὑπὸ σοφοῦς καὶ δικαίους διοικοῦμενον ῥόμους, δὲν ἔχομεν οὔτε γλῶσσαν ἱκανὴν νὰ διεξηγηθῶμεν οὔτε κάλαμον ἐπιτήδειον νὰ ἐξηγηθῶμεν.

Καὶ προλαβόντως ἠκούομεν κ' ἐπληροφοροῦμεθα ὅτι τὸ γένος ἡμῶν ἐσύστησεν ἔθρικὴν Βουλὴν, ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν του καὶ ἀπεφάσισε νὰ ζῆ τακτικῶς καὶ πολιτικῶς, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Εὐρώπης ἐννομούμενα ἔθνη, καὶ μ' ὄλον ὅτι ἠθέλαμεν καὶ ἡμεῖς νὰ παρουσιασθῶμεν ἔμπροσθεν τῆς ὑπερτάτης Βουλῆς διὰ νὰ γνωρισθῶμεν καὶ ἡμεῖς μέλος τοῦ ὅλου Ἑλληνικοῦ σώματος, δι' αἰτίας ὅμως ἐνδεχομένως γνωστὰς πρὸς αὐτὴν δὲν ἐπετύχομεν ἄχρι τοῦδε τῆς ἐνκαιρίας. Ἄλλ' ὅταν τέλος ἠξιώθημεν νὰ λάβωμεν παρ' αὐτῆς καὶ σεβαστὰς ἐγγράφους διαταγὰς, ἐδοξολογήσαμεν τὴν ὑψίστην Πρόνοιαν, ἣτις δὲν μᾶς ἄφησεν ἀπροστατεύτους, ὡς πρόβατα χωρὶς ποιμένος μεταξὺ λύκων, ἀλλ' ἠνδόκησεν ὥστε ἡ σοφωτάτη τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους Βουλὴ ν' ἀραδεχθῆ τὴν πρόνοιαν καὶ φροντίδα τῆς ἀσφαλείας, εὐταξίας καὶ κοινῆς ἡσυχίας τῶν νήσων. Δραξάμενοι λοιπὸν ἤδη εὐτυχοῦς ἐνκαιρίας, ἐμφανιζόμεθα πρὸς αὐτὴν, προσφέροντες τὰς ἐκ ψυχῆς ἡμῶν εὐχαριστίας καὶ γνωστοποιούντες πρὸς αὐτὴν ὅτι εὐχαρίστως καὶ ἐνγνωμόνως ἠκούσαμεν καὶ παρεδέχθημεν τὰς διαταγὰς, ὅσας εἰς ἐπήκοον πάντων ἀνέγνωσεν ὁ παρ' αὐτῆς ἀπεσταλλέντος κύριος Κυριακὸς Μώραλης περὶ τῆς συνεισφορᾶς τοῦ ἐφ' ἑκάστης ψυχῆς γροσίου καὶ περὶ τῆς λήψεως χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν σκευῶν. Ὅταν ὁμως ὁ εἰρημένος ἔφθασεν εἰς τὴν νῆσόν μας, ἐδρίσκετο εἰς ἀναρχίαν καὶ ἀσυμφωνίαν μεγίστην, ὀλίγων μὲν τιμῶν θεολόγων

πάλιν τοῦ *Λυκούργου* τῆν σύστασιν, ὅσοι ὠφελήθησαν εἰς τὸ παρελθόν, τοῦ πλείστου δὲ μέρους, καὶ μάλιστα τοῦ ἀδικηθέντος, μὴ θέλοντος γὰρ τὸν γνωρίσῃ. "Ὅθεν καὶ ὡς τέκνα ὄρφανὰ πατέρων ἐπροσμένομεν ἀνυπομόνως τὸν ἐρχομὸν διοικητοῦ ἀπεσταλμένου παρὰ τῆς ὑπερτάτης Βουλῆς· ἀλλὰ βέβαια δάκτυλος Θεοῦ, θαρροῦντες λέγομεν, ὅτι σκέπει τὴν νῆσόν μας καὶ ὁ κραταῖος τοῦ ὑψίστου βραχίων τὴν ὑπερασπίζεται. Ἐν ᾧ χειμῶν μέγας, διεγερθεὶς εἰς τὸν πολιτικὸν τῆς πατρίδος μας ὀρίζοντα, ἐπηπείλει τὸν ὀλεθρὸν μας, ἐν ᾧ ἡ ἀναρχία ἐβασίλευε καὶ ἐπομένως ἐκ ταύτης διχόνοιαι, ἔριδες, ἀκαταστασίαι καὶ μάχαι καθημεριναὶ καὶ ἀλλεπάλληλοι ἐκλόριζον τὴν πατρίδα μας (διότι μικρὸν ὕστερον ἂν ἐμποδιζέτο τοῦ γὰρ φθάσῃ ὁ ρηθεὶς κύριος *Μώραλης*, ἡ *Σάμος* ἐγίνετο θῆμα, χωρὶς ἀμφιβολίαν, τῆς διχονοίας καὶ ἀκαταστασίας), ἐξαίφνης εἶδομεν γὰρ λαμβάνωσι μορφήν καλλιτέραν τὰ πράγματα. *Μόλις* ἐπάτησε τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος μας ὁ καλὸς οὗτος πατριώτης καὶ ἀκουσθὲν ὅτι παρὰ τῆς Βουλῆς ἀποστέλλεται μὲ δημοσίον ὑπόβρυγμα, ὁ χειμῶν ἤρχισε γὰρ πύρην καὶ αἱ διχόνοιαι κατ' ὀλίγον ὀλίγον γὰρ διαλύονται. "Ὅταν δὲ ἦλθον τρία Ἑλληνικὰ πλοῖα ἐκ τοῦ στόλου καὶ ἔφεραν καὶ ἀνέγνωσαν τὴν σεβαστὴν τῆς Διοικῆσεως διαταγήν, ἐξεληθούσαν τὴν 23 Ἀπριλίου ὑπ' ἀριθμὸν 1033 διὰ τὸ γνωρίσῃ ἡ *Σάμος* Ἐπαρχοῦ καὶ διοικητῆν τῆς τὸν παρενγεγέστατον κύριον *Κυριακὸν Μώραλην*, φέροντα πρόσωπον ἐνταῦθα τῆς ὑπερτάτης Διοικήσεως, ἀράχρη ἦσαν καὶ διελύθησαν τὰ πάντα, πομφόλυγες καὶ διεσπάρθησαν, σκιὰ καὶ παρήλθον. "Ὅλοι λοιπὸν συμφώνως εὐχαριστήσαμεν τὸν Θεόν, διότι ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἐξ ὕψους καὶ μᾶς ἐπεμψεν ἀπὸ τῆς ὑπερτάτης Διοικήσειν ἄνδρα ἄξιον, τοῦ ὁποίου ἡ γλυκύτης καὶ φρόνησις τῶν λόγων του καθυσύχασε καὶ καθημέρωσε καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐξηγριωμένους ἀτάκτους, τοὺς ὁποίους ἔφερε μαζί του ὁ κύριος *Λογοθέτης*, ἠρώσε τὰ διεστῶτα μέρη καὶ ἔφερε τὴν ἄκραν ἡσυχίαν καὶ εὐταξίαν εἰς τὴν πατρίδα μας.

Κύριε! Ἡ εὐχαριστησίς μας πρὸς τὸν παρενγεγέστατον Ἐπαρχὸν μας εἶναι καὶ τώρα μεγάλη καὶ ἐλπίζομεν ὅτι καὶ εἰς τὸ μετὰ ταῦτα θέλομεν συζῆσειν εὐχαρίστως, ἀποτελοῦντες ἑκάτερα τὰ μέρη τὰ πρὸς εὐδαιμονίαν τῆς νῆσου συντελοῦντα καθήκοντα. Τὰ ὅσα ἔτρεξαν ἀπὸ τοῦ ἐρχομοῦ του ἕως τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἐγνωρίσθη Ἐπαρχος, διὰ γὰρ μὴ καταβαρύνωμεν τὰς ἀκοάς της, περιττὸν κρί-

νομεν γὰ τὰ ἐξιστορήσωμεν λεπτομερῶς, ἐν ᾧ μάλιστα θέλει τὴν πληροφορήσει περὶ τούτων ἀπάντων ἢ παρενγγερεία του. Σήμερον δὲ τὴν εἰς τοῦ Ἰουρίου, συμφώνως μετὰ τοῦ παρενγγερεστάτου ἡμῶν Ἐπαρχου, πρὸς εὐταξίαν καὶ ἐννομίαν τῆς ρήσου μας διοργανώσαμεν προσωρινὸν πολίτευμα τῆς πατρίδος μας, τοῦ ὁποίου ἀντίγραφον οὐδὲ ἐσωκλείομεν ἔσωθεν διὰ τὰ μᾶς συγχαρητε καὶ τὰ ἐπευχθηῖτε τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀποκατάστασιν τῆς πατρίδος μας· ἡμεῖς δὲ εὐχόμενοι γὰ εὐδοῦναι ἐπὶ τὸ κρεῖττον, ὑποτάττουσα ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῆς τῶν βαρβάρων καὶ ἀθέων τὸ φύλλον, μένομεν εἰς τὰς σεβαστάς της ἐπιταγὰς εὐπειθέστατοι.

12 Ἰουρίου 1822 ἐν Σάμῳ.

Οἱ ὀκτὼ διορισμένοι Βαθυοῦ	Ὁ διορισμένος Μεσ. Καρλοβάσου.
Σταμάτης Χατζῆ Δ'αλόλη.	Χ. Παραγιώτης Παπαϊωάννου.
Δημήτριος Παπαχατζῆ.	Οἱ διορισμένοι τῶν Φούργων
Καπετὰν Γεώργιος Τζεβρένης.	Γεώργιος Χ. Ἰωάννου.
Δημήτριος Χατζῆ Γεωργίου.	Παπᾶ Θεοδωρῆς Χ. Ἀδάμου.
Ἄναγ. Χ. Φθιαροῦϊωάννου.	Ὁ διορισμένος Π. Καρλοβάσου.
Κωνσταντῖνος Μανουήλ.	Παπᾶ Νικόλαος Π. Κατζόλας.
Δημήτριος Γ. Προβατάρη.	Οἱ διορισμένοι τοῦ Πλατάρου
Οἱ διορισμένοι Μαρθοκάμπου	Κωνσταντῖνος Ριγαρῆς.
Χ. Ἀλεξάνδρῆς Ἰωάννου.	Κωνσταντῆς Χ. Ρίγλη.
Ἰωάννης Χ. Νικολάου.	Οἱ διορισμένοι τῶν Μυτιληνῶν
Γεώργιος Δημητρίου.	Χ. Ἀσλάνης Παπᾶ Κριαζῆ.
Οἱ διορισμένοι τῆς Χώρας	Νικόλαος Χιώτης.
Μιχαλὸς Κωνσταντίνου.	Χ. Χριστόδουλος Μωραΐτης.
Δημήτριος τοῦ ποτὲ Ἰωάννου.	Χ. Κωνσταντῆς τοῦ Γιαρίλου.
Χ. Μαρόλης Ματζάρης.	Οἱ διορισμένοι Α. Κωνσταντίνου
Ἀνδρέας Ντάρης.	Χ. Κωνσταντῆς Βαλιοτῆς.
Οἱ διορισμένοι τοῦ Παγώνδα	Ἰωάννης Κ. Μωραΐτης.
Ἰωάννης Χ. Νικολάου.	Μαρόλης Χ. Κοσμᾶ.
Χ. Ἀθαράσιος Ἀξιώτης.	Οἱ διορισμένοι Κασταρέας.
Κωνσταντῆς Χ. Γεωργίου.	Χατζῆ Σταμάτης.
Κωνσταντῆς Χ. Δημητρίου.	Ἀλεξάνδρῆς.
Οἱ διορισμένοι τοῦ Μύλου	Οἱ διορισμένοι τῆς Λέκας
Χατζῆ Κωνσταντῆς.	Χατζῆ Γεώργιος.

<i>Ἀναγνώστης Βασιλικῆς.</i>	<i>Χατζῆ Μιχαήλης.</i>
<i>Ἀπόστολος Παπαδιᾶς.</i>	<i>Οἱ διωρισμένοι τοῦ Παλαιολόστρου</i>
<i>Οἱ διωρισμένοι τοῦ Πύργου</i>	<i>Χατζῆ Βασίλης.</i>
<i>Γεώργιος Χίος.</i>	<i>Ἰωάννης Μωραΐτης.</i>
<i>Ἀπόστολος Ι. Γκίρη.</i>	<i>Ζαφείρης Μαλαγάρης.</i>
<i>Οἱ διωρισμένοι τῶν Σπαθαραίων</i>	<i>Οἱ διωρισμένοι τῶν Βουρλιωτῶν</i>
<i>Γιαννάκης Παπᾶ Μανόλη.</i>	<i>Ἀναγνώστης Ἀμούριος.</i>
<i>Χ. Μανόλης Καμπουρογιάννης.</i>	<i>Ἰωάννης Χριστοδοῦλου.</i>
<i>Οἱ διωρισμένοι τοῦ Καρλοβασίου</i>	<i>Χ. Κωνσταντῆς Κατεβαρᾶς.</i>
<i>Γεώργιος Κωνσταντίνου.</i>	<i>Κωνσταντῆς Χ. Χριστοδοῦλου.</i>
<i>Χ. Γιαρραχὸς Γεωργίου.</i>	<i>Οἱ διωρισμένοι Κομειτῶν</i>
<i>Δημήτριος Γούτας.</i>	<i>Χ. Γιάννης Χ. Νικόλα.</i>
<i>Περῆς.</i>	<i>Χ. Νικολός.</i>

† Ὁ Σάμου Κύριλλος ἐφοβεβαιοῦ.

Ἰδού δὲ καὶ ὅποιον ἦτο τὸ συνταχθὲν προσωρινὸν πολίτευμα τῆς Σάμου.

Συραχθέντες εἰς γενικὴν συνέλευσιν κατὰ τὸ Βαθὺ ἡμεῖς οἱ δι' ἔργγραφον πληρεξουσιότητος διορισθέντες καὶ ἀποσταλέντες ἐκ τῶν δέκα καὶ ὀκτὼ χωρίων τῆς ρήσου ταύτης ἐσκέφθημεν συμφώνως μετὰ τοῦ παρευγεγεστάτου Ἐπάρχου ἡμῶν κυρίου Κυριακοῦ Μώραλη περὶ τῆς ἐντομίας καὶ καλῆς ἀποκαταστάσεως τῆς πατρίδος μας. Ἀκολουθοῦντες λοιπὸν τὸ πνεῦμα τοῦ πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδος, τοῦ παρὰ τῆς ὑπερτάτης Διοικήσεως διορισθέντος, ἐξελέξαμεν ἐξ ἀπάσης τῆς ρήσου ὀκτὼ ὑπουργοὺς, τοὺς ἐφεξῆς· τὸν καπετὰν Γεωργιάκη Τζεβρένην ἀπὸ τὸ Βαθὺ, τὸν κύριον Μανολάκη Γαρουφαλῆν ἀπὸ τοὺς Μυτιληνοὺς, τὸν κύριον Γιαννάκη Χ. Καπετανῆν ἀπὸ Χώραν, τὸν καπετὰν Χ. Δημήτριον Ἀμπατζῆν ἀπὸ Παγώνδας, τὸν κύριον Ἰωάννην Ἀλεξανδροῦν Γιαννάκη ἀπὸ Μαραθόκαμπον, τὸν κύριον Σταμάτιον Μοσχονᾶν ἀπὸ Καρλοβάσι, τὸν κύριον Σταμάτην Γιαμᾶν ἀπὸ Βουρλιώτας καὶ τὸν κύριον Ἰωάννην Λεκάτην δι' ἕνα καὶ μόνον ἐνιαυτὸν· ἐκ τῶν ὀπίω διορίζομεν τὸν μὲν κύριον Μανολάκη Γαρουφαλῆν καὶ τὸν κύριον Γιαννάκη Χ. Καπετανῆν καὶ τὸν κύριον Ἰωάννην Ἀλεξανδροῦν Γιαννάκη πολιτικούς καὶ διοικητικούς ὄλης τῆς ρήσου, τὸν δὲ καπετὰν Γεωργιάκη Τζεβρένην λιμενάρχην καὶ πτογαριένην, τὸν δὲ κύριον Σταμάτιον Μοσχονᾶν γροντι-

στην τῶν πολεμικῶν, τὸν δὲ Σταμάτιον Γιαμῶν φροντιστὴν τῆς ἀστρονομίας, τὸν δὲ Χ. Δημήτριον Ἀμπατζῆν φροντιστὴν τῆς οἰκονομίας καὶ τὸν Ἰωάννην Λεκάτην γραμματεῖα τῆς ἐπαρχίας. Ἐκαστος τούτων ἐδιωρίσθη τὰ λαμβάνη μισθὸν ἑκατὸν γρόσια τὸν μῆνα. Εἰς τούτους αἱ ἀναγκαῖαι ὀδηγίαι εἰς τὰ χρέη των θέλουν ἀκολουθῶς τοὺς δοθῆν ἔγγραφοι, κατὰ τὰς ὁποίας καὶ θέλει ὁ καθεὶς ἐξακολουθῆν τὸ ὑπουργημά του εἰς ἕλον αὐτὸν τὸν ἐνιαυτὸν, παρενρισκόμενος μαλὴ μὲ τοὺς λοιπούς. Ὅστις ἐξ αὐτῶν ἠθελεν ἀναπαρῆν ἀμελῆς καὶ ἐλλείπων ἀπὸ τὰ χρέη τοῦ ὑπουργήματός του θέλει ἀποβάλλεσθαι καὶ θέλει παιδεύεσθαι εἰς τὸ σφάλμα του κατὰ τοὺς νόμους. Ἀκολουθῶς ἀπεφασίσθη ὥστε μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς συνλεύσεως, ὅταν ἐπιστρέψωσιν οἱ ἀπεσταλμένοι εἰς τὰ χωρία των, κάθε χωρίον τὰ ἐκλέξῃ καὶ τὰ ψηφίσῃ ἕνα ἢ δύο Ἐφόρους, κατὰ τὴν χρεῖαν τοῦ κάθε χωρίου, διὰ τὰ θεωρῶσι τὰς ἐμπιπτούσας ὑποθέσεις καὶ μικρὰς διαφορὰς, τὰ ἐκλέξῃ καὶ ἕνα ἐπιστάτην ἐπάνω εἰς τοὺς φύλακας, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων κρέμαται εἰς τὴν διάκρισιν τῆς ἀνάγκης τοῦ τόπου, διότι εἶναι εἰς κάθε κατόνι τὰ διορισθὸν τέσσαρες φύλακες διὰ τὰ μεταλλάζονται ἀπὸ δύο τὴν φορὰν καὶ ὅσοι ἄλλοι χρειάζονται διὰ τὴν τοπικὴν φύλαξιν τοῦ κάθε χωρίου καὶ διὰ τὰς βίβλας. Ὅλοι οὗτοι θέλουν πληρῶνεσθαι πρὸς εἴκοσι γρόσια τὸν μῆνα ὁ καθεὶς καὶ τριακόσια δράμια ψωμὶ τὴν ἡμέραν καὶ εἰς κάθε μῆνα τὰ ἀλλάζονται. Ὁ φροντιστὴς τῆς οἰκονομίας, ὁ φροντιστὴς τῆς ἀστρονομίας, ὁ φροντιστὴς τῶν πολεμικῶν καὶ ὁ λιμενάρχης καὶ ντουγαριέρης ἔχουν τὴν ἄδειαν τὰ ἐκλέξωσιν ἐπιτρόπους εἰς κάθε χωρίον, οἱ ὁποῖοι εἶναι εἰς χρέος τὰ ὑπακούουν εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀρχηγῶν των. Ἐπιτροποι τοῦ λιμενάρχου τὰ διορίζονται εἰς τὰ πέντε ἑξῆς μέρη· πρῶτον, εἰς τὸ Βαθύ, ὅπου θέλει εἶσθαι ὁ λιμενάρχης ὁ καθ' ἑαυτό· δεύτερον, εἰς Χώραν· τρίτον, εἰς Μαραθόκαμπον· τέταρτον, εἰς Καρλόβασι καὶ πέμπτον, εἰς Βουργλιώτας, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ταῦτα μέρη θέλουν διδεσθαι καὶ τὰ πασαπόρτια. Εἰς κάθε χωρίον τὰ διορίζονται καλὰ δεκαεπτά, ἄνω ἢ ὑποκαταλαμβάνον τὰ δέκατα, κρατοῦντες καθαρὸν λογαριασμὸν εἰς παράδοσιν τοῦ φροντιστοῦ τῆς Οἰκονομίας. Κάθε παλαιὸς λογαριασμὸς τὰ μέρη κατὰ τὸ παρὸν καὶ τὰ ἐξακολουθήσῃ ὁ λογαριασμὸς τοῦ ἀπὸ ψυχῆς γροσίου διὰ τὰ μὴ περιδέονται πολλοὶ λογαριασμοὶ μαλὶ καὶ γίνεται κυκεῶν ἀκολουθῶς ὁμῶς θέλουν θεωρηθῆ καὶ οἱ λοιποὶ. Ἄρ

κάνεν ἀπὸ τὰ δέκα ὀκτὼ χωρία ἤθελε παραβῆ τὰς τοιαύτας συμφωνίας, ὅσαι κοινῶς ἀπεφασίσθησαν, ὅλα τὰ λοιπὰ χωρία συμφώνως θέλουν τοῦ εἶναι ἐναντία διὰ τὰ τὸ ὑποτάσσωσι. Ταῦτα ἀπεφασίσθησαν διὰ τὸ προσωρινὸν τοῦτο τοπικὸν κριτήριον· ἂν ἐλλείπη τι, μὲ τὸν ἐρχομὸν τῶν διοργανιστῶν θέλει ἀναπληρῶνεσθαι ἀπὸ αὐτοῦς. Διὰ τὰ ἕξ χωρία τὰ περὶ τοῦ Καρλοβάσου καὶ τὰ τρία περὶ τοῦ Μαραθοκάμπου ἀκολούθως δίδονται διαταγαὶ πῶς θέλουν εἰσακουέσθαι διὰ ἐνκολληὰν αὐτῶν τῶν χωρίων.

Οἱ μισθοὶ τῶν ἀνωτέρω διορισθέντων θέλουν πληρῶνεσθαι ἀπὸ τῆν γενικὴν κάσαν, ὅπου θέλουν ἐμβαίνει ὅλα τῆς ρήσου τὰ εἰσοδήματα. Ἐρχόμενοι οἱ διορισμένοι κριταί, θέλουν ἀρχίσει σὺν τῷ Ἐπάρχῳ ἀμέσως τὰ θεωροῦν καὶ τὰ κρίνουν πᾶσαν ὑπόθεσιν, τῶν ὁποίων τὰς ἀποφάσεις θέλουν δέχεσθαι ἀμεταθέτως ὅλα τὰ χωρία, ἐκτὸς ἂν κἀνείς θέλῃ ῥ' ἀνακαλέσῃ τὴν ὑπόθεσίν του εἰς τὸ ἀνώτατον κριτήριον τῆς ὑπερτάτης Βουλῆς. Ὅθεν ἐγγράφη τὸ παρὸν καὶ ὑπεγράφη ἐξ ἀπάντων τῶν χωρίων διὰ τὰ ἀποτεθῆ εἰς τὸ γενικὸν τῆς ρήσου γραφεῖον.

Κατὰ τὸ Βαθὺ Σάμου 1822 Ἰουνίου 12 ἔτος ἀ. τῆς ἀνεξαρτησίας.

† Σάμου Κήρυλλος ἐπιβεβαιοῦ.

Οἱ διορισμένοι τοῦ Βαθυοῦ. Οἱ διορισμένοι τοῦ Μαραθοκάμπου. Οἱ διορισμένοι τῆς Χώρας. Οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ λιμένος Βαθυοῦ. Οἱ διορισμένοι τῶν Μυτιληνῶν. Οἱ διορισμένοι Παγῶνδα. Οἱ διορισμένοι Πύργου. Οἱ διορισμένοι Σπαθαρέων. Οἱ διορισμένοι Βουρλιωτῶν. Οἱ διορισμένοι τοῦ Μεσαίου Καρλοβάσου. Οἱ διορισμένοι τοῦ Νέου Καρλοβάσου. Νεοχωράκι. Κομμίκα. Λέκα. Κασταριά. Οἱ διορισμένοι τοῦ Παλαιοῦ Καρλοβάσου. Οἱ διορισμένοι Πλατάρου. Οἱ διορισμένοι Μύλων.

Ὁ Ἐπαρχος τῆς ρήσου Σάμου
Κοριακὸς Μώραλης.

Τῶν τῆς Σάμου πραγμάτων οὐδαμῶς ἀκριβῆ γινῶσιν ὁ Μώραλης ἔχων, ἐπίστευσε ὅτι διὰ μὲν τοῦ ψηφισθέντος πολιτεύματος ἐπαγιώθη ἐπὶ ἀκραδάντοις βάσεσιν ἢ ἑαυτοῦ ἐξουσία, διὰ δὲ τῆς πρὸς τὸν Κωλέττην ἀναφορᾶς ἄρδην ἐξωντώθησαν ὅ τε Λυκοῦργος καὶ οἱ ὅπαδοι αὐτοῦ. Ὑπὸ τοιούτων ἰδεῶν βαυκαλιζόμενος, σύναμα δὲ θέλων καὶ

τοῖς ἐναντίοις νὰ ἐπιδείξη τὴν δύναμιν αὐτοῦ, διώρισε μὲν ὀπλαρχηγὸν τὸν ἐκ Βαθείος Δημήτριον Κουτζαποστολιόν, καθείρξε δὲ Κωνσταντῖνον τὸν Λαχανᾶν καὶ Χριστόδουλον τὸν Μπαρμπούνην, ὡς δῆθεν ὀφείλοντας νὰ δώσωσι τῇ πατρίδι εὐθύνας τῶν ἔργων αὐτῶν. Οὕτως ἄρα ἀντὶ νὰ προσπαθήσῃ ὕπως σβέσῃ τὸ πῦρ τῶν παθῶν, ὁ Μώραλης διὰ τῶν παρατόλμων καὶ ὅλως ἀσυνέτων τούτων πράξεων ὑπεδαύλισεν αὐτὸ καὶ προὐκάλεσεν ὀψιαιτέρον σκηνάς, αἵτινες ἐπιζήμιοι λίαν τῇ τε Σάμῳ καὶ αὐτῷ τῷ ἰδίῳ ἀπέβησαν.

Ἡ τοῦ Λαχανᾶ καὶ τοῦ Μπαρμπούνη καθείρξις ἐξελήφθη ὑπὸ τῶν ἀντιδοξούντων τῷ Ἐπάρχῳ, ὧν πρωτεύοντες ἦσαν οἱ Χιλιάρχοι Σταμάτιος Γεωργιάδης καὶ Ἐμμανουὴλ Μελαγχροινός, ὡς τὸ προοίμιον ἐτέρων αὐτοῦ βιαιοπραγιῶν, δι' ὅπερ καὶ οὗτοι συναπεφάτισαν οὐ μόνον νὰ ἀντιστῶσι πρὸς τὸν Ἐπαρχον, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκδιώξωσιν αὐτὸν τῆς Σάμου· ὅθεν στρατολογήσαντες, κατέλαβον τὸ χωρίον Πλάτανον καί, αὐτόθι τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας ἀναπετάσαντες, ἤρξαντο ἀναφανδὸν τὴν ἔξωσιν τοῦ Μώραλη προκηρύσσοντες. Τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ἐκείνος μαθὼν, ἀπεφάτισε νὰ προσβῆλῃ αὐτούς· καὶ δὴ ὀπλίτας πολυαρίθμους συναγαγὼν ἐκ τε τοῦ Βαθείος, τῶν Μυτιληνῶν καὶ τῆς Χώρας ὑπὸ τὸν Δημήτριον Κουτζαποστολιόν, ἐξεστράτευσεν τῇ δεκάτῃ τρίτῃ Ὀκτωβρίου κατὰ τῶν ἀνταρτῶν, οἵτινες ἔμενον ἐστρατοπεδευμένοι ἐν ταῖς θέσεσι Μκνιοῦ καὶ Ἀλωνακίων, εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ Πλατάνου ἀπόστασιν. Καὶ ἤρξατο λοιπὸν μάχη πεισματώδης, ἐκατέρων ὀπισθεν προχωρήτων καὶ τρέχων κεκρυμμένων καὶ ἀλλήλους πυροβολούντων· ἐξηκολούθει δὲ αὕτη ἐπὶ πολλὰς ὥρας, ὅτε Ἰωάννης, ὁ τοῦ Χιλιάρχου Ἐμμανουὴλ Μελαγχροينوῦ υἱός, ἔπεσε νεκρός, βληθεὶς ὑπὸ φονικῆς σφαίρας. Ἡ θέα τοῦ πεσόντος υἱοῦ ἐξηρέθισε τὸν δύστηνον πατέρα, ὅστις, τὸ πυροβόλον χαμὰ ρίψας καὶ τὸ ξίφος σπασόμενος, Ἄθ.λιε, λυσσαλέως ἐκράυγασεν πρὸς τὸν κατακείμενον αὐτοῦ υἱόν, ἔπεσες ὡς γυνή! καὶ ὤρμησεν ἀκάτάσχετος κατὰ τῶν ἐναντίων. Μόλις ὅμως εἶχε προφέρει τοὺς μεγαλαύχους τούτους λόγους καὶ σφαῖρα φονικὴ, ὑπὸ χειρὸς φεῦ! ἀδελφικῆς ἐκπεμφθεῖσα, ἐξεπυρρίνισε καὶ αὐτὸν πρὸς τὸ τοῦ ἄδου πέτχυρον, ἀποστερήσασα τὴν πατρίδα ἀνδρὸς ἀπαραμίλλου τὸν ἥρωισμὸν καὶ τὴν εὐψυχίαν. Ἡ μάχη ἐξηκολούθησεν ἀκροβολιστικῶς καὶ μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο ἐκείνων ἐπὶ πολλὰς ἔτι ὥρας· ἐπειδὴ ὅμως οἱ κατὰ τοῦ Ἐπάρχου ἀγωνιζόμενοι ἦσαν ἀσυγκρίτως ὀλιγαριθμότεροι τῶν αὐτῷ συνεχστρατευσάντων, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑπο-

χωρήσωσι πρὸς τὸν Μαραθόκαμπον, οἱ δὲ μετὰ τοῦ Μώραλη ἐπέστρεψαν ἐπ' ἴσης εἰς Βαθύ, γαυριῶντες καὶ νίκην ἀντὶ ἀρχῆς ὠδίνων τὴν χύσιν τοῦ ἀδελφικοῦ αἵματος ὑπολαμβάνοντες. Ἐπεσε δὲ κατὰ τὴν συμπλοκὴν ταύτην καὶ ὁ ἐκ Μπραθοκάμπου Ἰωάννης Γλίνης καὶ ἐτραυματίσθησαν πολλοί, μικροῦ δὲ δεῖν ἐφονεύετο καὶ ὁ Σταμάτιος Γεωργιάδης. Τὰ μέγιστα ὅμως τὴν Σάμον ἐζημίωσεν ὁ θάνατος τῶν δύο Μελαγχροινῶν, οἵτινες κατὰ τε τὴν τὸ παρελθὸν ἔτος γενομένην ἀπόβασιν τῶν Τούρκων εἰς Κάβο-Φονιάν καὶ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Χίου ἔδειξαν ἀξιοθαύμαστον ἀνδρείαν, πολλὰ δ' ἐν τῷ μέλλοντι ὑπισχνοῦντο τῇ πατρίδι.

Τὸν φονευθέντα Ἐμμανουὴλ Μελαγχροινὸν διεδέξατο ἐν τῇ χιλιαρχίᾳ ὁ ἐκ Καρλοβασίων Ἐμμανουὴλ Ἀγγελινίδης, ἀνὴρ φιλόπατρις καὶ ἀνδρείος, δούς τρανὰ τόλμης τεκμήρια καὶ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἔτι διότι, τὸν ναυτικὸν ἐπαγγελλόμενος, κατεναυμάχησε καὶ εἰς φυγὴν ἔτρεψε τὸν ἐκ Μάνης περιβόητον πειρατὴν Κατραμίδον, ὅτε οὗτος, δεσπόζων σχεδὸν τοῦ Αἰγαίου, ἀπεπειράθη νὰ αἰχμαλωτεύσῃ παρὰ τοῖς Κυθήροις τὸν Σάμιον πλοίαρχον. Οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ ἐν Τενέδῳ, πρὸς τοὺς Τούρκους συμπολεμήσας τοῖς Ρώσοις, ἠξιώθη παρ' αὐτῶν, δι' ἣν ἔδειξεν ἀνδρείαν, μεταλλίου χρυσοῦ καὶ, ὑπὸ τὸν Ναπολέοντα ἐν Αἰγύπτῳ στρατευσάμενος, ἐτιμήθη παρ' αὐτοῦ διὰ βαθμοῦ Γαλλικοῦ. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Σάμον καὶ ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Διοικήσεως καταδιωχθεὶς, ἐφόνευσεν ἓνα τῶν Ὀθωμανῶν χωροφυλάκων καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, ἔνθα καταδρομικὸν πλοῖον ἐξαρτύσας, δὲν ἔπαυσε τοὺς Τούρκους πανταχοῦ προσβάλλων, ἄχρις οὔ, ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα.

Ὁ δὲ Λυκούργος, καθ' ἃ εἵπομεν, προσκαλούμενος εἰς Τρίπολιν ἵνα ἀπολογηθῇ κατὰ τῶν κατηγοριῶν, τῶν ἀποδιδομένων αὐτῷ παρὰ τε τῶν ἐπιχωρίων ἀντιπάλων αὐτοῦ καὶ παρὰ τῶν Χίων, ἀπῆλθεν ἐκ Σάμου, συνδεδεμένος ὑπὸ τοῦ Σταματίου Γεωργιάδου, τοῦ Σταμισίου Ἀλέξη, τοῦ Γεωργίου Ἀράπη, τοῦ Ἀλεξάνδρου Κεντούρη, τοῦ Ἐμμανουὴλ Ἀγγελινίδου, τοῦ Ἀναστασίου Πιππουτζάλωφ καὶ ἐτέρων καὶ διεπεραιώθη εἰς Πελοπόννησον· συμπεσοῦσης ὅμως τότε τῆς τῶν Τούρκων εἰσβολῆς, οἱ μὲν τῷ Λυκούργῳ συνοδεύοντες Σάμιοι ἠνώθησαν μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ μετέσχον πασῶν τῶν ἄχρι τῆς ὀλοσχεροῦς καταστροφῆς τοῦ Δράμαλη ἐνδόξων καὶ αἵματηρῶν μαχῶν, διακριθέντες ἰδίως ἐν τῇ μάχῃ τῶν Δερβενακίων, αὐτὸς δὲ ὁ Λυκούργος, σπεύδων ἵνα παρα-

στήση τὸ ἀνυπόστατον τῶν κατηγοριῶν καὶ τὴν τελείαν αὐτοῦ ἀθρότητα, ἀπῆλθεν ἐξ Ἄργους, τῇ ἕκτῃ Ἰουλίου, καὶ μετέβη εἰς Σαλαμίνα, ἔνθα εἶχον καταφύγει τὰ τῆς Διοικήσεως μέλη. Τὴν αὐτόθι διατριβὴν αὐτοῦ μαθόντες οἱ πρόκριτοι Ὑδρας, διέταξαν τοὺς κατὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον Ὑδραῖους πλοίαρχους Νικόλαον Νέγκαν, Ἀντώνιον Μάρκου καὶ Νικόλαον Τζίτζεκλή ἵνα διὰ παντός τρόπου τὸν Λυκούργον συλλάβωσιν· ὄντως δὲ οἱ ρηθέντες πλοίαρχοι, συλλαβόντες αὐτόν, μετήγαγον εἰς Ὑδραν ἵνα ἀνακριθῆ παρὰ τῶν προκρίτων αὐτῆς. Ἐκεῖ ἐρεύνης ἐπ' αὐτοῦ γενομένης, ἀντὶ τῶν θησαυρῶν, οὓς οἱ Χιοὶ ἐφωνάσκουν ὅτι ἐξ ἀρπαγῆς ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν ὁ Λυκούργος ἐκέκτητο, εὑρέθη ὁ ἀνὴρ ἔχων μόνις ἐβδομήκοντα πέντε γρόσια καὶ ἐν ἀπλοῦν ὠρολόγιον· ἀπολογούμενος δὲ ἐφ' οἷς δισχειριζόμενος τὴν ἐξουσίαν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ ἐπραξεν, ἠρώτησέ τινας τῶν παρόντων ἐν Ὑδρᾷ κατηγορῶν αὐτοῦ ὅποια ἦσαν τὰ κακά, ἅτινα ἐκεῖνος διεπράξατο ἐν Σάμῳ. Τῶν δὲ ἀποκριθέντων *Σὺ μὲν κακὸν δὲν ἐπραξας, οἱ περὶ σὲ ὁμῶς πολλὰ τοιαῦτα ἐποίησαν, ἀπόφασις ἐγένετο νὰ σταλῆ μετὰ τῶν Ἀρμωστῶν εἰς Σάμον ὅπως ἐπιτοπίως ἐξετασθῆ.*

Ἐπανελθόντων οὐ πολλῶ ὕστερον ἐκ Πελοποννήσου εἰς Σάμον τοῦ Σταματίου Γεωργιάδου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, ἠρξάντο αὐθις συνταρασσόμενοι οἱ κατὰ τοῦ Ἐπάρχου δυσηρεστημένοι, κέντρον δὲ τῶν τοιούτων κατέστη ἡ κωμόπολις Μαραθόκαμπος. Τούτων οὕτως ἐχόντων, οἱ ἐν Βαθει Ἐφοροὶ ἐνεκάλουν πρὸς τὸν Ἐπαρχον τὸν Γεωργιάδην ὡς παραίτιον ἀταξίας γινόμενον, ὁ δὲ Ἐπαρχος, ἐπιστέλλων αὐτῷ, ἐξέφερε μεμψιμοιρίας φιλόφρονας κατ' αὐτοῦ ὡς συναγείροντος ἐν Μαραθοκάμπῳ τοὺς τε κατὰ τῆς κυβερνήσεως δυσηρεστημένους καὶ τοὺς καθ' ὧν ὑπῆρχον ἐκδεδομένα ἐντάλματα συλλήψεως καὶ ὡς διανοουμένου κακὰ κατὰ τῆς διοικήσεως τοῦ Ἐπάρχου. Πρὸς ταῦτα δὲ ὁ Γεωργιάδης ἀπελογεῖτο, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἕκπαλαι ὁ Μαραθόκαμπος προσέφερε καταφύγιον τοῖς ὀπωσδῆποτε καταδιωκομένοις, ὅτι οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ ἐμίσθουν δολοφόνους ἵνα αὐτὸν ἀποκτείνωσι καὶ διεβεβαίου ἐπὶ τέλους, πολλὰ καὶ αὐτὸς κατὰ τοῦ Ἐπάρχου ἀντιμεμψιμοιρῶν, ὅτι ἦτο πιστὸς καὶ ἀφωσιωμένος αὐτῷ. Παραπλησία ἀλληλογραφία ἀντηλλάσσετο καὶ μεταξὺ τοῦ Ἐπάρχου καὶ τοῦ Σεβαστοῦ Γιαγᾶ καὶ τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιοῦ, ὀπλαρχηγῶν τοῦ Μαραθοκάμπου· ἐπαίξετο δὲ ἡ κωμωδία αὕτη τεχνηέντως ἐκατέρωθεν, τοῦ μὲν Σταματίου Γεωργιάδου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀναμενόντων τὴν τοῦ Λυκούργου ἐπὶ κίνδυνον, τοῦ δὲ Ἐπ·

άρχου ἀπεκδεχομένου τὴν ἔλευσιν τῶν Ἀρμοστῶν, πρὸς οὓς διὰ τῶν Πολιτικῶν Κριτῶν εἶχε γράψει τάδε.

Πρὸς τοὺς σεβαστοὺς Ἀρμοστὰς τῶν ρήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους.

Κύριοι, καὶ προλαβόντως ἐγράψαμεν πρὸς τὴν παρευγενείαν σας, παρακαλοῦντες ἐπιπόρως καὶ ἐκλιπαροῦντες θερμῶς διὰ τὰ ταχύνητε τὸν ἐρχομὸν σας εἰς ταύτην τὴν ρῆσον, ὡς χρήζουσαν τούτου μεγάλως καὶ περισσότερον τῶν ἄλλων. Ἡ ἀνυπομονησία μας διὰ τὰ σᾶς ἀπολαύσωμεν ἦτο καὶ εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερα παρὰ τὴν τοῦ θηλάζοντος βρέφους διὰ τὴν ἀπολαύσιν τὴν θηλῆν καὶ ἡ λύπη μας ἀκολούθως, διότι ἄχρι τῆς ὥρας δὲν ἤξιώθημεν τῆς παρουσίας σας, εἶναι δειρὴ καὶ μεγάλῃ. Κύριοι, ὅταν ἡ ὑπερτάτη Διοίκησις εἶχε ἐπιβλέψει εἰς ἡμᾶς, ἐξαποστείλασα Ἐπαρχον καὶ Διοικητὴν μας τὸν κύριον Κυριακὸν Μώραλην, ὁ πολιτικὸς ὀρίζων τῆς ρῆσου μας ἦτο καταβεβρυμένος ἀπὸ ζοφώδη καὶ μελανὰ ρέσγη τῆς ἀναρχίας, ἀταξίας καὶ διχονοίας καὶ ἄλλων μυρίων συνακολούθων, τὰ ὅποια ἐροβέριζον παντελῆ ὀλεθρον καὶ ἀφανισμόν· ἀλλ' ἡ παρουσία τοῦ Ἐπαρχου μας τὰ διέλυσε ὡς ἰστὸν ἀράχνης καὶ ἀντὶ τῆς ἀταξίας, ἀναρχίας καὶ διχονοίας ἀρτεισήξε τὴν ὁμόνοιαν, εὐταξίαν καὶ εὐνομίαν. Μ' ὅλον τοῦτο δὲν παρήλθε πολὺς καιρὸς καὶ βάσκαρος δαίμων, φθορήσας τὴν εὐτυχίαν μας, ἐγέννησε πολλὰ καὶ διάφορα κακὰ εἰς ὅλην τὴν ρῆσόν μας, μείζονα τῶν πρώτων, καὶ τὴν κατετάραξε καὶ τὴν κατασπαράττει τόσον δειρῶς, ὥστε, ἂν δὲν φθάσητε μίαν ὥραν ἀρχήτερα διὰ τὰ τὴν σώσητε, κινδυνεύει τὰ μέγιστα. Διὰ τοῦτο καὶ βιαζόμεθα τὰ στείλωμεν ἐπίτηδες τὴν παρόντα κύριον Γεώργιον Ἀναγνώστην διὰ τὰ σᾶς παραστήσῃ καὶ διὰ ζώσης φωνῆς τὴν ἀνάγκην καὶ κίνδυνον ταύτης τῆς πατρίδος καὶ τὰ σᾶς παρακαλέσῃ τὰ ἔλθητε χωρὶς ἀναβολὴν καιροῦ πρὸς ἡμᾶς. Εὐσπλαγχνισθῆτε, κύριοι, τοσοῦτον λαόν, ὅστις μετὰ θερμῶν δακρύων σᾶς παρακάλει τὰ τὸν ὕψωση καί, ἀφεντες πᾶσαν ἄλλην φροντίδα ὡς μὴ ἀναλογοῦσαν τῆς φαινομένης ἐνταῦθα ἀνάγκης, ταχύνητε τὸν ἐρχομὸν σας, ὅστις εἶναι τόσον ἀναγκαῖος εἰς ἡμᾶς, ὅσον ἡ ἐπίσκεψις τοῦ ἱατροῦ εἰς τὸν ἀσθενῆ καὶ ἡ θερμότης τοῦ ἡλίου εἰς τὰ ζῶντα ὄντα. Μόνον τὰ πατήσητε τὸ ἔδαφος τῆς Σάμου σᾶς βεβαιόνομεν ὅτι ὡς καπνὸς θέλει ἐκλείψει πᾶσα ταραχὴ καὶ ἀκαταστασία καὶ θέλει ἀπολαύσει τὴν ποθουμένην ἡσυχίαν τῆς. Προβλέποντες τοῦτο

καὶ χαίροντες μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ὑποδοχῆς σας, μένομεν τῶν ἐπι-
ταγῶν σας πρόθυμοι.

Τῆ 23 Σεπτεμβρίου 1822 Βαθὺ τῆς Σάμου.

Οἱ Πολιτικοὶ Κριταὶ
Δι' ἔλλειψιν τοῦ Γραμματέως Χ. Ἰωάννης Καπετανῆ.
Ἐλευθέριος Μ. Σμυρναῖος. (Τ. Σ.) Ι. Ἀλεξάνδρῃ Γιαννάκη.
Μαρουήλ Κυρ. Γαρουφαλῆ.

Πρὸς ταῦτα δὲ οἱ Ἄρμοσται ἀπαντῶντες, ἐπέστειλαν ἐκ Τήνου τὰ
ἐπόμενα, ἐν εἶδει διακηρύξεως πρὸς τοὺς Σαμίους.

Ἡμεῖς ἐπίασαμεν τὰ ὄπλα, ᾧ Σάμοι, ὄχι κατὰ τῆς ἐλευθερίας,
ἀλλὰ κατὰ τῆς τυραννίδος. Ἡμεῖς ἐρωπλίσθημεν ὄχι κατὰ τῶν ὁ-
μοπιστῶν ἡμῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἀπίστων Ὀθωμανῶν.
Ἡμεῖς ἔχομεν καὶ ἐχθροὺς ὄχι ὀλίγους, ὥστε κατ' αὐτῶν πρέπει νὰ
κινήσωμεν, κατ' αὐτῶν πρέπει νὰ ὀρμήσωμεν. Αὐτοὶ μόνοι εἶναι ἐχ-
θροὶ τῆς ἡμετέρας θρησκείας, τῆς ἡμετέρας περιουσίας, τῆς ἡμετέρας
τιμῆς καὶ τῆς ἡμετέρας ζωῆς. Οὕτως οἱ θηριώδεις ἡμῶν ἐχθροί, μὴ
δυσνηθέντες νὰ μᾶς ρικήσωσι διὰ βραχίονος αὐτῶν, ἐμίσθωσαν ὄρ-
γανα τοῦ Σαταρᾶ διὰ νὰ ταράξουν τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἐροπλίσω-
σι τοὺς Ἕλληνας κατὰ τῶν Ἑλλήνων, τοὺς ὀρθοδόξους κατὰ τῶν
ὀρθοδόξων, τοὺς πιστοὺς κατὰ τῶν πιστῶν. Οὗτοι λοιπὸν πρῶτοι
διεκήρυξαν ὅτι ἡ Βουλὴ ἀπεμπώλησε τὴν Πελοπόννησον, ὅτι ἡ Διοί-
κησις διελύθη· ἀλλ' οὔτε ἡ Διοίκησις διελύθη οὔτε ἡ Βουλὴ ἀπεμ-
πώλησε τὴν Πελοπόννησον, τὰ πάντα εἶναι πλάσματα τῶν ἐχθρῶν
τῆς Ἑλλάδος. Αὐτοὶ οὗτοι λοιπὸν οἱ κήρυκες τῆς ἀπωλείας ἔφθασαν
καὶ ἔως τῆς ἡμετέρας ρήσου καὶ ἐρέχυσαν τὸν ἰὸν αὐτῶν εἰς τὰς καρ-
δίας τῶν ἀπλῶν Σαμίων, λέγοντες ὅτι ὁ τῆς Σάμου Ἐπαρχος ἀπ-
εμπώλησε τὴν Σάμον, ὡσὰν τάχα πενήντα χιλιάδες κάτοικοι τῆς
Σάμου νὰ ἦσαν κτῆμα τοῦ Μώραλη, τοῦ Μώραλη, ἐνὸς ἀτόμου διο-
ρισθέντος αὐτοῦ περὶ τῆς εὐταξίας τῆς ρήσου.

Αὕτη ἡ Βουλὴ, αὕτη ἡ τῶν Ἑλλήνων Διοίκησις δὲν δύναται νὰ
ἀπεμπώλησῃ μίαν γῆν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι τὴν ἀπέκτησαν διὰ
τοῦ ἰδίου αἵματος, πολεμοῦντες ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν ἐλευθερίας. Καὶ
πρὸς τίνα τοῦτο τὸ ἄτομον ἀπεμπώλησε ταύτην τὴν ρήσον; Δῆλον
ὅτι πρὸς τοὺς Ὀθωμανούς. Ἀλλ' ἂν οἱ Ὀθωμανοὶ ἀπετόλμων νὰ
πατήσουν τὸ ἔδαφος τῆς Σάμου, ἤθελον ἄρᾳ γε ζητήσῃ ἀδειαν ἀπὸ

ἔνα Γραικὸν καὶ διὰ χρημάτων του γὰ περάσουν ἐπάνω τῆς Σάμου ἢ ἐπέβρουν αὐτοὶ μόνοι καὶ ἔκοπτον πρῶτον τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, εἶτα ἀπάντων τῶν Σαμίων ;

Κάτοικοι τῆς Σάμου, ἔλθετε ἐν ἑαυτοῖς, στοχασθῆτε τὰ συμφέροντά σας. Ἡ μόνη σωτηρία σας εἶναι ἡ ἔνωσις καὶ ὁμόνοια. Ἡ μόνη ἀπώλειά σας εἶναι ἡ διχόνοια καὶ ὁ πρὸς ἀλλήλους πόλεμος. Ὑμεῖς δὲν πρέπει γὰ ἔχητε ἄλλο τι κατὰ νοῦν, εἰ μὴ τὴν σωτηρίαν καὶ ἐλευθερίαν σας, τὸ ὁποῖον ἀποκτᾶται διὰ μόνης τῆς ὁμοιοίας. Ὑμεῖς δὲν πρέπει γὰ στοχάζεσθε ἄλλους ἐχθρούς, εἰ μὴ τοὺς ὀθωμανοὺς καὶ τοὺς διδάσκοντας τὴν διχόνοϊαν. Τοὺς τοιοῦτους ὁμως σὺτε ἡμεῖς θέλομεν τοὺς ἀφήσει ἀτιμωρήτους, ὅταν εἰς ὀλίγας ἡμέρας φθάσωμεν αὐτοῦ.

Ἐπρεπεν, ἀδελφοί, ἐν ᾧ εἴσθε εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, οἱ ὁποῖοι τρίζουν τοὺς ὀδόντας ἐναντίον σας, γὰ ἀφήσητε τοὺς ἐχθρούς καὶ γὰ καταδιώκωσιν οἱ Σάμοι τοὺς Σαμίους, οἱ Χριστιανοὶ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ οἱ Ἕλληνας τοὺς Ἕλληνας ; ἢ ἔπρεπε γὰ ἦσθε τὸ παράδειγμα τῆς ὁμοιοίας καὶ ἐπομένως ὁ τρόμος τῶν Ὀθωμανῶν ; Μιμήθητε τοὺς προγόνους σας ὁμοιοήσαντας, λάβετε τὰ ὄπλα κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως καὶ πατρίδος σας καὶ οὕτως ἔξτε ἐπαινον παρὰ τοῦ Γένους ἡμῶν ὀλοκλήρου καὶ ἐξ ἀπάσης τῆς Εὐρώπης.

Ἐν Χώρα Τήρου τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1822.

Οἱ Ἀρμουςταί.

Ἐν τούτοις ὁ Μώραλης, ἀπατηθεὶς ἐκ συμβουλῶν ἀσυνέτων καὶ ἐμπαθῶν ὅτι ἀδύνατον εἶναι ἡ διοίκησις αὐτοῦ γὰ εὐοδωθῆ, ἐὰν μὴ ἔξω-
τουῦντό τινες τῶν ἰσχυρῶν ἐναντίων αὐτοῦ, σύμφορον ἐνόμισε γὰ ἀπαλλαγῆ ὅπωςδὴποτε τῶν ἐν φυλακῇ κρατουμένων Κωνσταντίνου Λαχανᾶ καὶ Χριστοδοῦλου Μπαρμπούνη, οὓς ὑπελάμβανε σκαπανεῖς τῶν σχεδίων αὐτοῦ, καὶ ἀπεφάσισε τὸν θάνατον ἀμφοτέρων· ὅθεν ἀποχωρί-
σας αὐτούς, τέως ἐν τῇ αὐτῇ εἰρκτῇ συγκεκλεισμένους, τὸν μὲν πρῶτον καθειρξεν ἐν τῷ Δημοτικῷ Καταστήματι, τὸν δὲ δεῦτερον ἐν τῷ λε-
γομένῳ Κονσολάτιῳ. Καὶ ὁ μὲν Μπαρμπούνης ἐγένετο μετ' οὐ πολὺ θῆ-
μα οἰκτρὸν τῆς ἀδελφικῆς ἐκείνης διαμάχης, φονευθεὶς, τοῦ δὲ πτώ-
ματος αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν μεθέντες, ὁ δὲ Λαχανᾶς, μαθὼν παρὰ
τῆς ἑαυτοῦ συζύγου τὸ τοῦ συνεταίρου πάθημα καὶ χρήμασι τοὺς συ-

λάσσοντας αὐτὸν δελεάσας, ἀπέδρα τῆς εἰρκτῆς· ἐπιβάς δὲ πλοίου, διεπεραιώθη εἰς Ὑδραν, ἔνθεν ἐξήγγειλε τοῖς ἐν Σάμῳ ὁμόφροσι τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ.

Ἀρχομένου Νοεμβρίου τοῦ 1822, κατέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα Βαθῆος τὸ πλοῖον τοῦ ἐξ Ὑδρας Δημητρίου Ἰσιτζεκλή, φέρον τοὺς Ἀρμοστὰς Βενιαμὴν Λέσβιον, Νικόλαον Οἰκονόμου Ὑδραῖον, Βασίλειον Γκίνην Σπετζιώτην, Δημήτριον Λένον καὶ Ἰωάννην Σκανδάλην Ψαριανούς, οὖν αὐτοῖς δὲ καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Μεταξᾶν, ὅστις ὁμως τὴν ἐπιούσαν ἀπηλθεν, οὐδὲν ἐν Σάμῳ ἐνεργήσας· μετὰ δὲ τῶν Ἀρμοστῶν ἦτο καὶ ὁ Λυκουργος, ἀποστελλόμενος εἰς Σάμον ἵνα ἐπιτοπίως, καθ' ἃ εἶπομεν, ἀπολογηθῆ κατὰ τῶν ἀποδιδομένων αὐτῷ κατηγοριῶν. Ἐξελθόντες εἰς τὸ Διοικητήριον οἱ Ἀρμοσταί, ἀνέγνωσαν ἐπιστολὴν τοῦ ναυάρχου Μιαούλη, παραινοῦντος τοὺς Σαμίους ἵνα ὁμονοήσωσι καὶ ἀπειλοῦντος ὅτι δὲν θέλει ἐπιτρέψει αὐτοῖς νὰ καταστρέψωσι διὰ διχονοιῶν τὴν ἑαυτῶν πατρίδα, διδόντες τὸ κακὸν παράδειγμα τῆς ἀταξίας καὶ τοῖς ἄλλοις Ἑλλησι. Σύναμα δὲ ἀνέγνωσαν καὶ τὴν ἐπομένην πρὸς τοὺς Σαμίους ἐπιστολὴν τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων.

*Πρὸς τοὺς εὐγενεστάτους κυρίους προκρίτους καὶ κατοίκους
ἅπαντας τῆς νήσου Σάμου.*

Τὸ ἡμέτερον γένος, τυραννόμενον ἀπαρθρώπως τέσσαρας αἰῶνας, ἀνέλαβε τέλος πάντων τὰ ὄπλα διὰ τὰ λυτρωθῆ ἀπὸ τὰς αἰσχρὰς δουλείας τῶν ἀπαρθρώπων Ὀθωμανῶν καὶ ὁ πόλεμος ἐξ ἀπροόπτου μετεβλήθη εἰς θρησκευτικόν, καθότι βλέπομεν τοὺς συναδέλφους μας Χριστιανοὺς νὰ κατασφάζονται παρταχόθεν ὑπὸ τῆς σκληρᾶς μαχαίρας τῶν Ὀθωμανῶν ὡς ἀρνία ἄκακα, χωρὶς νὰ λάβωσιν ὄπλα ἀπὸ χεῖρας ἐναντίον τοῦ τυράννου, ὡς τοῦτο ἀκολουθεῖ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἰς Σμύρνην καὶ ἄλλα μέρη, οὔτε λαμβάνουσιν ἔλεος καὶ ἐκεῖνοι, ὅπου εἰς αὐτοὺς προσκυνοῦσιν, ὡς τὸ ζωντανὸν παράδειγμα τῆς Χίου μᾶς διδάσκει.

Ἡμεῖς λοιπὸν πολεμοῦμεν ὑπὲρ πατρός, ὑπὲρ πίστεως, ὑπὲρ ἐλευθερίας, ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ζωῆς. Δὲν εἶναι λοιπὸν αἰσχρὴ μεγάλη εἰς τοὺς Ἑλληνας, ὄντας εἰς πόλεμον, ὅταν ἤκουσαν τὴν ἔφοδόν τινων ἀνάνδρων Ὀθωμανῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀντὶ τὰ ἐξαγριωθῶσιν εἰς τοῦτο καὶ νὰ ὀρμήσουν ἐκ τῶν νήσων εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ τὰ θυσιάσωσι τοὺς τοιοῦτους τολμητίας, τιτὲς ἐξ αὐτῶν

κα κράζωσιν ἢ Διοικήσεις διελεύθη καὶ ἡμεῖς δὲν πληρώνομεν δέκατα; Ὡστε ἐξαποστελλούσης τῆς Διοικήσεως τοὺς τιμίλους Ἀρμοστὰς κυρίου Βεριαμῆν Λέσβιον, Κωνσταντῖνον Μεταξᾶν, Νικόλαον Οἰκοδόμου, Βασίλειον Ν. Γκίτην καὶ Χ. Ἰωάννην Σκαρδάλην ἡμεῖς αἱ τρεῖς ῥῆσοι Ὑδρα, Σπέτζαι καὶ Ψαρά, αἱ ὅποιοι, ἀκαταπαύστως ἐπαγρυπνοῦσαι μὲ τὴν θαλάσσιον δύναμίν μας κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, ἐδαπανήσαμεν ἅπασαν τὴν ἡμετέραν περιουσίαν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας, δίδομεν πᾶσαν δύναμιν εἰς αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ συν-αθροίσωσι τὰς συνεισφοράς, δάνεια, δέκατα διὰ τὰ μᾶς προφθάσωσι χρήματα πρὸς διατήρησιν τοῦ ἡμετέρου στόλου κατὰ τῶν ἐχθρικῶν. Καὶ ἐὰν κατὰ δυστυχίαν εὐρεθῶσιν ἄτομά τινα, ἐναντιούμενα εἰς τὸ κοινὸν συμφέρον καὶ εἰς τὸν ὑπὲρ πίστεως πόλεμον, θέλομεν τοὺς προφθάσει μὲ ὅσα πλοῖα ἤβελον μᾶς ζητήσῃ πρὸς ποινὴν τῶν τοιούτων ἀμφιβάλλοντες ὅμως ἂν εὐρεθῶσιν ἄνθρωποι βεβαπτισμένοι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ νὰ λάβωσι τὰ ὄπλα κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ νὰ γείνωσι σύμμαχοι τοῦ Μωαμετισμοῦ, ἐλπίζομεν ἕκαστος ὑμῶν ὅτι θέλει προσφέρει πᾶσαν οὐσίαν ὑπὲρ τῆς ἐ-αυτοῦ πίστεως καὶ ἐλευθερίας.

Ἀπὸ Ὑδρας τῇ 22 Αὐγούστου 1822.

(Τ. Σ.) Οἱ πρόεδροι τῆς ῥήσου Ὑδρας.

(Τ. Σ.) Οἱ πρόεδροι τῆς ῥήσου Σπετζῶν.

Εἰς ἔλλειψιν τῆς κοινῆς ἡμῶν σφραγίδος καὶ ὡς πλερεξούσιοι ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὴν πατρίδα μας εἰς τὴν ῥήσον Ὑδραν, δυνάμει τῆς ἡμετέρας πληρεξουσιότητος ὑπογραφόμεθα ἰδιοχείρως.

Οἱ τῆς ῥήσου Ψαρῶν

Νικολῆς Ἀργύρης.

Ἰωάννης Δ. Μαμούρης.

Ὁ Μώραλης, σφόδρα δυσηρεστημένος διατελῶν κατ' ἀμφοτέρων τῶν φατριῶν, ἐφ' ὅσον ἕκαστέρα αὐτῶν ἐπεθύμει νὰ ἔχῃ τὸν Ἐπαρχον ὄργανον πρὸς ἐξουδένωσιν τῶν ἀντιπάλων, οὐδεμία δὲ πρὸς τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ ἀνταπεκρίνετο, ἐδράξατο τότε τῆς περιστάσεως ἵνα τοῖς Ἀρμοσταῖς κατηγορήσῃ τῶν τε Καλικαντζάρων, ὡς δυσμαλλάκτων καὶ ὑπὲρ τὸ δέον φιλοχρημάτων, καὶ τῶν Καρμυνιόλων, ὡς φιλοταράχων καὶ ἀνατρεπτικῶν. Οἱ δὲ Ἀρμοσταί, καίτοι ἀντικείμενον τῆς ἀποστο-

λῆς αὐτῶν ἦτο ἢ εἰσπραξίς εἰσφορῶν, οὐχ ἦττον ὁμῶς ἀνέλαβον νὰ διαλλάξωσι τὰς διεστῶσας πατρίδας· ὅθεν ἐξέδωκαν τὴν ἐπομένην διακήρυξιν.

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος.

Κάτοικοι τῆς νήσου Σάμου!

Ἡ τυραννίς, ὡ ἀνδρες Σάμιοι, ἂν εἶ ἄλλο ἔργον ἢ μὴ νὰ διαίρη τοὺς πολίτας καὶ μὲ τὸ ἐν τούτῳ μέρος νὰ πολεμῇ καὶ νὰ κατατρέχη τὸ ἕτερον. Τούτῳ αὐτὸ ἐβλέπομεν ἡμεῖς καθ' ἑκάστην ἰδίαν ὀφθαλμοῖς τὴν Τουρκίαν ὅτι ἔκαμεν εἰς πάντα τόπον καὶ μάλιστα εἰς τὴν πατρίδα σας, καὶ οὕτω μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἕκαστος ζαμπότης ἐκέρδιζεν ἐδώθεν καθ' ἕκαστον ἔτος διακοσίας ἢ τριακοσίας χιλιάδας γροσίων καὶ οἱ τζαούσιδες σὰς ἡρπαζον ἑκατὸν καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιάδας καὶ οὕτως ἐκ τούτου ἀρρωτικῶς μετέβαιον εἰς Κωνσταντινούπολιν πλεον τῶν πεντακοσίων χιλιάδων γροσίων, καὶ ἂν τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος διέμενεν ἔτι ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος δέκα ἔτη μόνον, ἤθελεν ἰδεῖ τις τέκνα ἐγκαλοῦντα τοὺς γονεῖς καὶ γονεῖς τὰ τέκνα, διότι ἡμεῖς ἔχομεν, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς Σάμου, ὅχι ὀλίγα παραδείγματα τοῦ νὰ ἐγκαλῶσιν ἀδελφοὶ ἀδελφούς. Ὅντες ὁμῶς ἡμεῖς ἀμαθεῖς τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας καὶ βλέποντες μόνον τὴν πληγὴν καὶ ὄχι τὴν χεῖρα, ἐνομιζομεν τὰ ἔργα τῆς τυραννίδος ἔργα τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν καὶ, ἐπειδὴ τὸ μέγιστον πάθος τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἡ ἐκδίκησις, ἡμεῖς, ἀντὶ νὰ ζητῶμεν ἐκδίκησιν ἐκ τῶν ἡμετέρων τυράννων, ἐκατατρέχαμεν ἀλλήλους, ἀδελφοὶ ἐκατάτρεχαν ἀδελφὸν καὶ Σάμιοι Σάμιον. Κάρεῖς Σάμιος, ὡ ἀνδρες Σάμιοι, δὲν ἐβλάψε Σάμιον. Ἡ διοίκησις, ὁ Μωαμετισμὸς σὰς ἐβλαπτεν. Οἱ Σάμιοι εἶναι καὶ τώρα τοῖς αὐτοῖς. Ἄς ὑπάγη τώρα καὶ τις τῶν Σαμίων εἰς τὴν νῦν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν νὰ ἰδῶμεν ἂν δυνήθῃ νὰ βλάβῃ τινὰ τῶν Σαμίων. Αὐτὸς βέβαια ἄλλο δὲν θέλει κάμει εἰ μὴ νὰ φέρῃ ἐν γράμμα ἐκείθεν πρὸς τὸν ἐνταῦθα Ἐπαρχον, γράφον νὰ θεωρήσῃ τὸ κριτήριον τῆς Σάμου τὴν ὑπόθεσιν καὶ νὰ ἀποδώσῃ εἰς ὅποιον ἀρήκει τὸ δίκαιον, ὥστε ὅσαι ζηταὶ καὶ βλάβαι ἐγίνοντο ἐκ τῶν Σαμίων πρὸς τοὺς Σαμίους, πραγματικῶς ἐγίνοντο ἐκ τοῦ Σουλτάνου πρὸς τοὺς Σαμίους. Οἱ Σάμιοι πρέπει, ναι, νὰ ζητήσωσιν ἐκδίκησιν, ἀλλ' ἐκ τοῦ Σουλτάνου καὶ ὄχι ἐκ τῶν ἀθῶν συραδελφῶν των. Ἦλθε καιρὸς, ἦλθε καιρὸς, ὡ Σάμιοι, αἱ δύο φα-

πρία τῆς Σάμου γὰ γείρωσιν ἐν· ἐγκραμενίσθη ὁ πατήρ τούτων Μω-
αμιστισμός. Ἡμεῖς εἴμεθα ἐν σῶμα καὶ σῶμα Χριστοῦ, ἡ Χριστιανι-
κὴ ἤδη Διοίκησις θέλει μᾶς διαφυλάξει ἐν, ἀφ' οὗ πρῶτον ἐρώση τὰ
δυσιστῶτα μέλη.

Ἡμεῖς ἐπέμφθημεν παρὰ τῆς ὑπερτάτης Διοικήσεως διοργανιστὰι
τῶν νήσων, διορίζοντες κριτήρια καὶ φροντιστὰς ἐκ τῶν πλέον τιμί-
ων καὶ ἐταρέτων ἀνδρῶν· ὥστε διορίζομεν τὰ ἑπτὰ μεγάλα χωρία
τῆς Σάμου Βαθύ, Μυτιληνοῦς, Χώραν, Βουρλιώτας, Παγώνδαρ,
Καρλόδασι καὶ Μαραθόκαμπον γὰ συναθροισθῶσιν εἰς ἐν ἕκαστον
χωρίον καὶ γὰ ἐκλέξῃ ἕνα ἄνδρα τίμον καὶ ἔχορτα τὴν ὑπόληψιν
τοῦ λαοῦ καὶ γὰ μᾶς τὸν στείλη μὲ ὑπογραφὰς διὰ γὰ τὸν διορίσω-
μεν ὑπουργόν. Νὰ γένη οὐδεμίαν φροντίς ὁποίας φατρίας εἶναι ὁ ἐκ-
λεγόμενος· ἅπαντα ἡ φροντίς γὰ ἦναι μόνον περὶ τῆς τιμιότητος καὶ
ἀρετῆς τῶν ἀνδρῶν.

Ἐν Βαθεῖ τῇ 27 Νοεμβρίου 1822.

Οἱ Ἀρμοσταὶ τῶν νήσων
Βενιαμὴν Λέσβιος.
Νικόλαος Οἰκονόμος.
Δημήτριος Λένος.

Ἡ τῶν Ἀρμοστῶν ἔλευσις, παρ' ὧν ἀμφοτέραι αἱ φατρίαι ἀπεξεδέ-
χοντο προστασίαν κατὰ τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν, οὐ μόνον δὲν κατηύ-
νασεν, ἀλλὰ τούναντίον συνετέλεσεν ἵνα ἐκχειλίσωσιν ὡς εἶπειν τὰ πά-
θη καὶ κορυφωθῇ ἡ διχοστασία· ὅθεν καὶ ὅτε ἐκεῖνοι, συνέλευσιν συγ-
καλέσαντες, προέτεινον τοῖς πληρεξουσίοις τῶν χωρίων περὶ συνεισφο-
ρᾶς, τότε οἱ μὲν τῆς μερίδος τῶν Καλικαντζάρων εἶπον ὅτι οὐδὲ
ὄβδλον δίδουσι, ἐν ὅσῳ οἱ Ἀρμοσταὶ δὲν καταστρέφουσι τὰ καρμα-
νιολικὰ ζιζάνια, οἱ δὲ Καρμανιόλοι ἔμπαλιν, μαθόντες ὅτι ἐν τῷ πλοίῳ
ἐκρατεῖτο ὁ Λυκοῦργος, διεκήρυξαν ὅτι τότε μόνον ἤθελον συνεισφέρει
ὁπότεν ἀπελύετο ἐλεύθερος ὁ κρατούμενος ἀρχηγὸς αὐτῶν. Ἐν τοιαύ-
τη ἄρα τῶν πραγμάτων καταστάσει οἱ Ἀρμοσταὶ συμφορώτερον ἔκρι-
ναν νὰ ἀποκλίνωσι πρὸς τὸ τῶν Καρμανιόλων μέρος, ἐφ' ὅσον καὶ ὁ ἐν
τῷ πλοίῳ Λυκοῦργος εἶχεν ἐπιτύχει νὰ κερδήσῃ τὴν συμπάθειαν πάν-
των, καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ναυτῶν· ἐκ τούτου δ' ἐπενθαρρυνθέντες οἱ Καρ-
μανιόλοι ἐδράξαντο τῶν ὄπλων κατὰ τῶν ἐναντίων αὐτῶν, οἵτινες πι-
κρὰς τότε ἐξέβαλαν κραυγὰς κατὰ τῶν Ἀρμοστῶν ὡς μεροληπτούν-

των, ὡς προστατευόντων τοὺς ἀντιπάλους αὐτῶν καὶ συνελόντι εἶπεν ὡς συνταχθέντων τῇ μιᾷ μερίδι κατὰ τῆς ἐτέρας. "Ὅθεν καὶ ἐκεῖνοι, θέλοντες νὰ διαψεύσωσι τὰς τοιαύτας κατηγορίας καὶ δείξωσιν ὅτι οὐδὲ ἄλλως ἐμποροῦνται φατριαστικοῦ πνεύματος, ἀλλ' ἐπιθυμοῦσιν ἐν δικαιοσύνῃ νὰ διατρίψωσι τὰ τῆς Σάμου, ἐπέτρεψαν, πλημμελῶς σκεπτόμενοι, τοῖς Καλικαντζάροις ἵνα διὰ τῶν ὄπλων ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τῶν ἀρξάμενων χειρῶν ἀδίκων. Οὕτω δὴ συνενωθέντες τινὲς αὐτῶν, ἐπετέθησαν, τῇ εἰκοστῇ ἐνάτῃ Νοεμβρίου, κατὰ τῶν ἐν Χώρῃ συνηγμένων Καρμανιόλων καὶ συμπλοκῆς πεισματώδους γενομένης, ἐφονεύθη ὁ Γεώργιος Ζωγράφος καὶ ἐτραυματίσθησαν ἕξ· ἐπειδὴ ὁμως αἱ δυνάμεις τῶν διαμαχομένων ἦσαν ἰσοπαλεῖς, ἀπεχώρησαν ἑκατέρωθεν, σκοπὸν ἔχοντες ὀψιαιότερον νὰ ἐπαναλάβωσι τὴν μάχην. Τῆς περιστάσεως δὲ ταύτης οἱ κατὰ τοῦ Ἐπαρχοῦ φρονοῦντες δραξάμενοι, κατέλυσαν ἐν τισὶ τῶν χωρίων τὰς ὑπ' αὐτοῦ συστάσας ἀρχὰς καὶ ἀναφανδὸν ἐκήρυξαν ἔκπτωτον τοῦ ἑαυτοῦ ἀξιώματος ἐκεῖνον· τότε δὲ οἱ Ἀρμοσταί, θεαταὶ περιφοβοὶ τῶν γενομένων, ἐδημοσίευσαν τὴν ἐπομένην προκήρυξιν.

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος.

Κάτοικοι τῆς νήσου Σάμου!

"Ὡλοῖτο ὁ Μωαμετισμὸς ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς! Οὗτος ἀποκατέστησε τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἄλογα ζῶα. Ὁ Μωαμετισμὸς ἐφυγαδύθη, ὡς ἕκαστος τοῦτο βλέπει, ἀπὸ τῆς Σάμου καὶ οἱ Σάμιοι ἐξ ἐναντίας πιστεύουν μέχρι ταύτης τῆς στιγμῆς ὅτι ἡ Τουρκία βασιλεύει ἔτι ἐπὶ τῆς Σάμου, καθ' ὅτι τὸ νὰ ζητῇ μία πατρίδα νὰ ὑποτάξῃ τὴν ἄλλην, τοῦτο δὲν θέλει νὰ εἴπῃ ἄλλο, εἰ μὴ τὸ θέλω τινῶν νὰ ἔχη κῦρος καὶ τὸ θέλω τῶν ἄλλων νὰ μὴ ὑπάρχῃ, τὸ ὁποῖον ἔχει ὑπαρξιν μόνον ἐπὶ τῆς τυραννίδος καὶ ἄλλοτε οὐδέποτε. "Ὅταν μία Διοίκησις ἦναι νόμιμος, τότε βασιλεύουν οἱ νόμοι καὶ ὄχι τὸ ἥμισυ τῆς νήσου τοῦ λοιποῦ ἡμίσεος. Ἐσεῖς λοιπὸν, ὦ Σάμιοι, ἐλάβετε τὰ ὅπλα ὄχι κατὰ τῶν τυράννων σας Ὀθωμανῶν, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἀδελφῶν σας Χριστιανῶν Σαμίων, στοχαζόμενοι ὅτι θέλει βασιλεύσει τὸ ὑμέτερον θέλω καὶ ὄχι οἱ νόμοι, εἴτε ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησις. Ἐσεῖς, λέγω, νομίζετε ὅτι βασιλεύει ἔτι ἐπὶ τῆς πατρίδος ἡ τυραννὶς τῶν Ὀθωμανῶν καὶ ὄχι ὅτι τὸ γένος μας ἠλευθέρωται, καὶ βασιλεύει τὸ λογικὸν καὶ οἱ νόμοι. "Ἄν ἐσεῖς ἐπιστεῦτετε ὅτι ἡ τῶν

τυράννων βασιλεία ἐξέλιπεν ἀπὸ τῆς πατρίδος σας καὶ ὅτι ἐβασίλευσε τότε τὸ γένος μας μὲ νόμους δικαίους, πῶς ἦτο δυνατόν γὰ κατασφάττησθε ὑπ' ἀλλήλων διὰ τὰ βασιλεύσῃ τὸ ἡμῶν τῆς γῆς, ἐν ᾧ ὅπλα τῶν πατριῶν ριχθήσῃ δὲν ἔχει γὰ ἐξουσίασῃ ὀλοτελῶς, ἀλλ' ἔχει γὰ ἐξουσίασουν οἱ νόμοι καὶ Ἐθνικὴ Διοίκησις; Τοῦτο δὲν θέλει γὰ εἰπῆ ὅτι ἐσεῖς νομίζετε ἔτι ὅτι ἔχετε ἀγαθὸν εἰς τὴν Σάμον; Καὶ πῶς πάλιν ἠθέλατε καταρτήσῃ εἰς τοιαύτην ἀλογίαν, ὥστε μόνοι γὰ κατατρώγησθε, ἂν ἡ τυραννὶς τῶν Ὀθωμανῶν δὲν ἠθέλε σᾶς καταστήσῃ τοιούτους; Ὡλοῖτο λοιπὸν ὁ Μωαμετισμὸς ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς!

Ἀδελφοὶ Χριστιανοὶ τῆς Σάμου, ἔλθετε ἐν ἑαυτοῖς. Στοχασθῆτε ὅτι ὁ Μωαμετισμὸς ἐξώσθη ἀπὸ τῆς πατρίδος σας. Στοχασθῆτε ὅτι τὸ θέλω, τουτέστιν ἡ ἀλογος ὄρεξις ἔπασσεν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς γῆς. Στοχασθῆτε ὅτι τότε ἐβασίλευσε τὸ λογικὸν καὶ οἱ νόμοι, καὶ ἔνεκα τούτου κατασφάττονται τοσοῦτοι Ἕλληνες καὶ διὰ θαλάσσης καὶ διὰ ξηρᾶς. Τίνας ἔνεκεν, ὦ Σάμοι, κατασφάττετε τοὺς ἀδελφούς Χριστιανούς; Διὰ τὴν ζημίαν βέβαια ὅπου σᾶς ἔκαμαν. Ἀλλὰ ποῖος ἔκαμεν αὐτὴν τὴν ζημίαν; Οἱ Ὀθωμανοὶ βέβαια καὶ ὄχι οἱ Σάμοι. Οἱ Ὀθωμανοὶ ἔλαβον τὸν ἰδρώτα τοῦ προσώπου σας, μεταχειριζόμενοι τοὺς ἀδελφούς σας ὄργανα καὶ σᾶς ἠρπαζόν τὸν χρυσὸν ἀπὸ τὰς χεῖράς σας. Καὶ τί ἐδύνατο, παρακαλῶ, γὰ σᾶς κάμῃ ἐν ἄτομον Σάμιον, ἂν οἱ νόμοι τῶν τυράννων σας σᾶς διαφέρτενον; Ὅσα κακά, ὅσας ζημίας ἐδοκιμάζετε ἐπὶ Τούρκων, ἦσαν ἀποτελέσματα τῶν βαρβάρων καὶ ἀνόμων Ὀθωμανῶν καὶ ὄχι τῶν ἀδελφῶν Σαμίων ὥστε, ἂν θέλετε ἐκδίκησιν, παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν πρέπει καὶ ὄχι παρὰ τῶν Σαμίων γὰ τὴν ζητήσῃτε. Εἶναι ἀλογία σαφῆς ἄλλος γὰ σε βλάβῃ, ἄνθρωπε, καὶ παρ' ἄλλου γὰ ζητῆς ἐκδίκησιν. Ἔχετε ἐχθρούς, ἂν θέλετε πόλεμον, ἔχετε ἐχθρούς τοὺς κοινούς ἐχθρούς τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἠρπαζόν τὸν καρπὸν τῶν ἰδρώτων τοῦ γένους μας, ἐκείνους οἱ ὅποιοι ὑβρίζον εἰς τὴν τιμὴν καὶ εἰς ὃ τι ἡ σεμνότης ἔχει ἱερώτερον, ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἠτίμαζον τὰς θρησκευτικὰς ἡμῶν πράξεις, ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἐβάρυνον διὰ τοσοῦτων δεινῶν τὸ γένος μας, ἐκείνους οἱ ὅποιοι μᾶς ἐνόμιζον μᾶς ἀλλῆς φύσεως καὶ ὅτι ἐγεννήθημεν ὄχι δι' ἄλλο, εἰ μὴ διὰ τὰ τοῖς δουλεύωμεν ὡς ἀλογα ζῶα. Ἡμεῖς σᾶς παρακαλοῦμεν γὰ ἔλθητε εἰς τὸν ἑαυτὸν σας καὶ γὰ παύσῃτε ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον

πόλεμον. "Αν ὁμως ἐπιμείνητε εἰς τὸ πείσμα καὶ ἀλογίαν σας, ἡμεῖς εἰμεθα βεβιασμένοι νὰ γράψωμεν εἰς τὴν Διοίκησιν νὰ ἔλθῃ θαλάσσιος καὶ διὰ ξηρᾶς δύναμις διὰ νὰ σᾶς ἀποδώσῃ τὴν προσήκουσαν ποινὴν καὶ νὰ ἐξολοθρεύσῃ τοὺς πρωταιτίους καὶ τῶν δύο πατριῶν καὶ ἔστω ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν λαιμόν σας.

Ἐν Βαθεὶ τῇ 30 Νοεμβρίου 1822.

Οἱ Ἀρμοσταὶ τῶν νήσων

Βενιαμὴν Λέσβιος.

Νικόλαος Οἰκοδόμος.

Προκηρύξεις ἀπλαῖ ἐν ἧ καταστάσει διετέλουν τὰ πνεύματα δὲν ἠδύναντο βεβαίως νὰ καταπαύσωσι τὸν ἐρεθισμόν· ὅθεν καὶ ὁ Μώραλης, βλέπων ὅτι διὰ τῶν συμβουλῶν οὐδὲν ἐπήρχετο ἀποτέλεσμα, ἀπεφάτισε συμφώνως πρὸς τοὺς Ἀρμοστάς νὰ καταπολεμήσῃ ἀμφοτέρας τῆς πατρίας, ἐνσπείρων μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν τὴν διαίρεσιν καὶ τὴν δυσπιστίαν. Καὶ δὴ προσκαλεσόμενος τὸν Κωνσταντῖνον Λαχανᾶν, ὅστις, μαθὼν τὴν ἐπὶ τὸν τοῦ Λυκούργου εἰς Σάμον, ἐπέστρεψε καὶ αὐτὸς τῇ εἰκοστῇ πρώτῃ Νοεμβρίου ἐξ Ὑδρας καὶ διέτριβεν ἀκαταζήτητος μὲν, ἀλλ' ὑπὸ μυστικὴν ἐπιτήρησιν ἐν Βαθεὶ, προέτεινεν αὐτῷ ἐπὶ μεγάλῃ χρημάτων ἀμοιβῇ τὴν ἀρχηγίαν ἐκστρατείας, ἣν αὐτὸς προὔτιθετο νὰ διευθύνῃ κατὰ τοῦ ἐν Πύργῳ τὰς ἀρχὰς καταλύοντος καὶ στρατολογούντος Χιλιάρχου Σταματίου Γεωργιάδου. Τὴν πλεκτικὴν ὁ Λαχανᾶς νοήσας, ὑπεκρίθη ὅτι ἀσμένως ἀποδέχεται τὴν γενομένην αὐτῷ πρότασιν καὶ ἐζήτησε τὴν ἄδειαν ἵνα ἰσχυρολογήσῃ, ὅπερ καὶ παρεχωρήθη αὐτῷ· ἀλλὰ μέχρις οὗ αὐτὸς συμπληρώσῃ τὴν στρατολογίαν, ὁ Μώραλης, θριχόμβους ὄνειροπολῶν καὶ ἐπειγόμενος ἵνα ὅσον τάχιον καταβάλλῃ τοὺς ἐαυτοῦ ἀντιπάλους, παρέλαβε πολλοὺς ἐνόπλους καὶ μετέβη ἐκ Βαθέος εἰς Μυτιληνοὺς. Ἐν τῷ μεταξύ δὲ ὁ Λαχανᾶς, πέμψας τὸν πεντακοσίαρχον Ἰωάννην Ἀνδρεαδάκην, διεμήνυσε τῷ Χιλιάρχῳ Γεωργιάδῃ τὴν εἰς Μυτιληνοὺς μετὰ βασιν τοῦ Ἐπάρχου καὶ τὴν σχεδιαζομένην ἐκστρατείαν, ὑποδεικνύων ὅτι ἐπέστη ἤδη ὁ καιρὸς τῆς καταστροφῆς ἐκείνου. Σύναμα δὲ συνεβούλευε τῷ Γεωργιάδῃ νὰ ἀποχωρήσῃ ἐκ Πύργου, ἐπερχομένου τοῦ Μώραλη, τοῦτο μὲν ἵνα παρασύρῃ αὐτὸν εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς νήσου, τοῦτο δὲ ἵνα καὶ ὁ ἴδιος λάβῃ καιρὸν ὅπως συμπληρώσῃ τὴν στρατολογίαν, οὗ γενομένου, προσ-

βάλη ἐκ τῶν νώτων τὸν Ἐπαρχον. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἐπέτυχε καθ' ὀλοκληρίαν· διότι ὁ Γεωργιάδης, μαθὼν ὅτι ὁ Μώραλης διηυθύνετο ἐπ' αὐτόν, ἐγκατέλιπε τὴν νύκτα τῆς δευτέρας πρὸς τὴν τρίτην Δεκεμβρίου τὸν Πύργον καὶ ἀπεχώρησε πρὸς τὸν Μαραθόκαμπον. Ἐν ᾧ δὲ οἱ Καρμανιόλοι, τὰ συμπεφωνημένα μὴ γινώσκοντες, ὕβριζον εἰς τὸν ἀποχωρήσαντα Γεωργιάδην, ἰδιοτελῆ καὶ ρίψασπιν αὐτὸν ὀνομάζοντες, ὁ δειλαιοὺς Μώραλης ἐνέπιπτεν εἰς τὸν βόθρον, ὃν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἐξεργάσαντο αὐτῷ.

Ἦδη ὁ Ἐπαρχος εἶχεν ἐκστρατεύσει πανστρατιᾷ ἐπὶ τοὺς ἐν Πύργῳ, καυχώμενος ὅτι ἤθελε διώξει τὸν Χιλίαρχον Σταμάτιον Γεωργιάδην ἄχρι τῆς ἐτέρας τῆς νήσου ἄκρας, ὅτε ὁ Λαχανᾶς, ρίψας τὸ προσωπεῖον, ἔκρουσε, τῇ τρίτῃ Δεκεμβρίου, τὸν κώδωνα τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἐδίδοδοτο πάντοτε ἐν Βαθεὶ τῆς δημεγεργσίας τὸ σύνθημα, οὗ ἕνεκεν καὶ ὁ κώδων οὗτος κοινῶς *καρμανιόλος* ὀνομάζετο, καὶ ἐξακοσίους περίπου ἄνδρας συμπαραλαβὼν, κατέλαβε τὸν Κουμαρεῶνα καὶ τὸ Μαλαγάριον. Στήσας δὲ δύο τηλεβόλα, ἐστρατοπέδευσεν αὐτόθι, ἀναμμένων τὴν τῶν ἐναντίων ἐπάνοδον· σύναμα δ' ἐξήγγειλε τῷ Γεωργιάδῃ ὅτι αἱ θέσεις κατελήφθησαν καὶ καιρὸς ἤδη ἦτο ὅπως ἀναλάβῃ αὐτὸς τὴν ἐπίθεσιν. Ὅθεν τῇ τετάρτῃ Δεκεμβρίου, ἐπελθὼν οὗτος, προσέβαλε τὸ ὑπὸ τὸν Δημήτριον Κουτζαποστολιὸν σῶμα τῶν ἐναντίων καὶ μετὰ συμπλοκὴν πεισματώδη, καθ' ἣν ἔπεσαν ὁ Εὐστάθιος Ρακιτζῆς καὶ ὁ Γεώργιος Κεφάλας, ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ τραπῶσιν εἰς κατεσπευσμένην φυγὴν καὶ διευθυνθῶσι πρὸς τὸ Βαθύ· ἀλλὰ καὶ αὐτόθι παρ' ἐλπίδα καὶ ἐξαπίνης προσβλήθέντες ὑπὸ τοῦ Λαχανᾶ ἠχμαλωτεύθησαν, καὶ ἀφοπλισθέντες ἤχθησαν κατησχυμένοι εἰς Βαθύ. Οὕτω δ' ἔληξεν ἡ ἐκστρατεία αὕτη, ἣ ἐπενεγοῦσα τὴν πτώσιν τοῦ Μώραλη.

Πρὶν ἢ ἀρχίσῃ ἔτι ἡ ἐν Πύργῳ συμπλοκή, οἱ Ἀρμοσταὶ ἔπεμψαν ἐκεῖσε τὸν Βενιαμὴν Λέσβιον ἵνα, εἰ δυνατὸν, προλάβῃ τὴν ἐμφύλιον ρῆξιν· ἀλλ' οἱ προτρεπτικοὶ αὐτοῦ λόγοι οὐδὲν ἐπήνεγκον ἀποτελεσμα, ἀρξάμενης δὲ τῆς μάχης, μικροῦ δεῖν καὶ αὐτὸς ἔπιπτε θῦμα τῆς λύσσης τῶν διαμαχομένων. Ὅθεν καὶ οἱ Ἀρμοσταί, βλέποντες ὅτι οὐδὲν διὰ τῆς ἠπιότητος κατώρθουν καὶ ὅτι εἰς ὃ σημεῖον εἶχον περιέλθει τὰ πράγματα, μόνη ἀνωτέρα τις βία ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ τὰ ἄγρια μίση, ἅτινα ἐκόχλαζον ἐν ταῖς καρδίαις τῶν φατριαστῶν καὶ ἐξῶν ἠπειλεῖτο πανολεθρία ἐν Σάμφ, ἀπεφάσισαν νὰ ἐξέλθωσι τῆς ἀδρανείας, εἰς ἣν τέως εἶχον ἐμμεῖναι, καὶ ἀναλάβωσι τὸν χαρακτῆρα, ὃν

τὸ ἀξίωμα, ὅπερ ἔφερον, ἐδίδου αὐτοῖς. Τοῦτο δὲ ἀνεκοίνωσαν τοῖς Σαμίοις διὰ τῆς ἐπομένης αὐτῶν προκηρύξεως.

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος.

Κάτοικοι τῶν δεκαοκτῶ χωρίων τῆς ρήσου Σάμου!

Ἀπόλοιτο ὁ Μωαμετισμὸς ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς! Αὐτὸς ἀποκατέστησε τοὺς Σαμίους ὡς ἄλογα ζῶα. Αὐτὸς τοὺς ἀφαίρεσε παρτελῶς τὸ λογικόν. Οἱ Ἑλληνας καὶ ἐσεῖς, ὦ Σάμιοι, ἐλάβετε τὰ ὄπλα διὰ τὰ ἀποτινάξητε τὸν σκληρὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων καὶ τὰ πάυσῃ πλέον ἀπὸ τοῦ τὰ βασιλεύῃ ἢ τυραννίς καὶ ἡ ὄρεξις τιῶν ἀτόμων μόνων καὶ ἀντ' αὐτῶν τὰ βασιλεύουσιν οἱ νόμοι καὶ τὸ λογικόν. Τὸ γένος λοιπὸν τῶν Ἑλλήνων ἐσύστησε Διοικήσιν, ἐδιώρισε νόμους καὶ ἔστειλεν ἡμᾶς τὰ διοργανίσωμεν καὶ τὴν ἰδικήν σας ρήσον. Ἡμεῖς, φθάσαντες ἐδῶ, ἀμέσως σᾶς ἐγράψαμεν ἵνα ἕκαστον χωρίον ἐκλέξῃ δύο ἢ τρεῖς τιμίους ἄνδρας τὰ ἔλθουν εἰς ἡμᾶς διὰ τὰ φροντίσουν περὶ τῶν κοινῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος σας. Ἐσεῖς ὁμῶς ἀντὶ τὰ κάμετε τὴν διαταγὴν τῆς ὑπερτάτης Διοικήσεως, ἐπιάσατε τὰ τουφέκια καὶ ἐκινήσατε εἰς τὸ τὰ φορέετε ὁ εἰς τοὺς ἄλλους, οἱ Σάμιοι τοὺς Σαμίους, οἱ Χριστιανοὶ τοὺς Χριστιανούς. Ἡ σκληρὰ τυραννίς τῶν Τούρκων διαίρεσε τοὺς Σαμίους εἰς δύο φατρίας καὶ τοὺς ἐτύφλωσε τοσοῦτον, ὥστε ἡ μία φατρία τὰ νομίμῃ ἀπίστους, ἀσεβεῖς, θηρία ἄγρια τοὺς ἄλλους καὶ τὰ φορέθησε ὑπ' ἄλλήλων. Θέαμα ἐλειρόν, τὸ ὅποσον κινεῖ εἰς ἕλεος πᾶσαν ψυχὴν αἰσθητικὴν. Τοῦτο δὲν εἶναι θαυμαστόν· θαυμαστόν εἶναι ὅτι μετὰ τὴν πτώσιν τῆς τυραννίδος ἐσεῖς νομίμῃτε ὅτι βασιλεύει ἔτι ἡ τυραννίς καὶ ὅτι ἔχει τὰ ὑπερασπισθῆ τὴν μίαν φατρίαν. Ἡ τυραννίς, ὦ Σάμιοι, ἀπέθανεν. Εἶναι ἀδύνατον πλέον τὰ ὑπάρξῃ τέκνον αὐτῆς ἐπὶ τῆς Σάμου. Σᾶς παρακαλοῦμεν λοιπὸν τὰ ἀφήσητε τὰ ὄπλα ἀπαρτες ἀμέσως, τὰ καθησυχάσετε καὶ τὰ μᾶς στείλετε δύο ἢ τρεῖς τιμίους ἀνθρώπους ἀφ' ἑκάστου χωρίου τὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν κοινῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος σας.

Ἡμεῖς στέλλομεν ἀνθρώπους ἔξω εἰς τὰ χωρία καί, ἂν ἴδωσιν ὅτι ἐβάλατε ἀπαρτες τὰ ἄρματα κάτω, τότε καὶ ἡμεῖς ἐρχόμεθα ἢ εἰς τὴν Χώραν ἢ εἰς ἄλλο μέρος καὶ γίγνεται ἡ συνέλευσις. Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν σκοπὸν, ὦ ἄνδρες Σάμιοι, τὰ ξεχειμωκιάσωμεν εἰς τὴν πατρίδα σας. Ἄν εἰς δύο ἡμέρας δὲν ἔλθουν οὗτοι οἱ ἄνθρωποι σας,

ἡμεῖς ἀναχωροῦμεν ἀπ' ἐδῶ καὶ σᾶς κηρύττομεν ἐχθροὺς τῆς πατρίδος καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους καὶ τότε εἶναι τρεῖς τρόποι γὰρ πολεμηθῆτε. Ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος, ὡς ἐμάθομεν σήμερον, ἐτοιμάζεται διὰ γὰρ ἔβγη ἔξω. Ἔσετε βέβαια θέλει στείλετε εἰς τὴν Ὑδραν γὰρ ζητήσετε τὰ καράβια, καὶ μὲ τί πρόσωπον; καὶ ἐκεῖνα βέβαια δὲν θέλουρ ἔλθει. Τότε θέλομεν ἰδεῖ τοὺς κανχωμένους σωτῆρας τῆς Σάμου τί ἔχουν γὰρ κάμουν. Οὗτος εἶναι ὁ πρῶτος τρόπος· ὁ δεῦτερος εἶναι οὗτος. Ἡμεῖς θέλομεν ἐκδώσει ἀμέσως προκήρυξιν ἔξω, κηρύττοντές σας ἐχθροὺς τῆς πατρίδος καὶ ἐπομένως κάθε καίκι Σαμιώτικον γὰρ λαφυραγωγῆται. Τρίτον, ἡμεῖς θέλομεν γράψαι εἰς Ὑδραν, Ψαρὰ καὶ Σπέτζας ὅτι ἡ Σάμος εἶναι εἰς πολιορκίαν καὶ δύραται γὰρ ἔλθουν πλοῖα γὰρ κατακάουσιν τὰ καίκια σας καὶ γὰρ ἐρημώσουν τὸν τόπον σας. Ὡστε στοχασθῆτε τὸν κίνδυνόν σας καὶ προφθάσατες διορθώσετε τὸ ἀμάρτημά σας· ἀλλέως ἔστω ἡ ἀμαρτία ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σας.

Ἐν Βαθεῖ τῆς Σάμου τῇ 6 Δεκεμβρίου 1822.

Οἱ Ἀρμοσταὶ τῶν νήσων
Βενιαμὴν Λέσβιος.
Νικόλαος Οἰκονόμος.
Δημήτριος Λέρος.

Αἱ ἀπειλαὶ τῶν Ἀρμοστῶν ἐπήνεγκον σωτήριον ἀποτέλεσμα, εἰς δὲ τὴν πρόσκλησιν αὐτῶν ἔσπευσαν τὰ διάφορα χωρία τῆς νήσου γὰρ ἀποστείλωσι, τῇ ὀγδῶν Δεκεμβρίου, πληρεξουσίου εἰς τὴν Μονὴν τῆς Μεγάλης Παναγίας ὅπως διασκεφθῶσι περὶ καταπαύσεως τῶν ἐμφυλίων διαμαχῶν. Πρὸς εἰρήνευσιν δὲ τῆς νήσου οἱ πληρεξούσιοι ἐπρότεινον τοὺς ἐφεξῆς ἑπτὰ ὅρους.

α. Τὸν τροσεκλεχθέντα καὶ τροσουσσηθέντα Ἐπαρχον τῆς πατρίδος ἀπὸ τοῦ νῦν ἀποφασίζουσιν ὡς περιττόν, ὡς ἀχρηστον διὰ τὸ πολυέξοδον καὶ ὡς πρόξενον διχονοιῶν τῆς πατρίδος, ἐπειδὴ ἐξ ἀπαρτος θέλει τὸν ἐγκολπωθῆ ἢ μία τῶν δύο πατριῶν.

β. Νὰ παύσωσιν ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὀλοτελῶς τὰ πρόην μιστήρια τοῦ Ἐπαρχου τὰ κατὰ τὸ Βαθὸν ὄντα διὰ τὰ μάταια καὶ ἀνωφελῆ ἔξοδα τῆς πατρίδος, οἱ δὲ πρόην Γενικοὶ Ἐφοροὶ γὰρ μείρωσι γυμνοὶ πάσης ἐξουσίας καὶ διοικήσεως διὰ γὰρ λείψωσιν αἱ συνήθειαι ἐκδικήσεις πρὸς ἀλλήλους.

γ'. Ἀντὶ τοῦ Ἐπάρχου ζητοῦσι γὰ ἐκλεχθῶσι τρεῖς τίμιοι ἄνδρες φιλογενεῖς, φιλοπατρίδες, ἐφεδρεύοντες κατὰ τὴν Καγκελαρίαν τῆς Χώρας, αὐτοὶ ὁμῶς γὰ ἦναι ἀδιάφοροι τῶν δύο πατριῶν καὶ γὰ κάμωσι τὸ χρέος τῶν ἀμισθεὶ ἕως μιᾶς τριμηρίας καὶ μετ' αὐτὴν γὰ διορίζονται ἄλλοι ἀντ' αὐτῶν.

δ'. Οἱ αὐτοὶ ἄνδρες θέλουν φέροι εἰς ἑαυτοὺς μόνον τὸ πρόσωπον τῆς πατρίδος, ἀνταποκρινόμενοι εἰς τὴν Διοίκησιν, χωρὶς γὰ ἔχουν ἄλλην τιγὰ ἐξουσίαν τοῦ κρίνειν πολιτικὰς ὑποθέσεις τῆς πατρίδος, εἰ μὴ οἱ διωρισμένοι εἰς κάθε χωρίον Ἐφοροί, οὔτε γὰ λαμβάνωσι τὰ συνήθη εἰσοδήματα τῆς πατρίδος.

ε'. Τὸ κάθε χωρίον γὰ ἔχη τοὺς Ἐφόρους του, ἐκλελεγμένους ὁμῶς ἀφ' ὅλου τὸν δῆμον, οἵτινες θέλουν ἔχει τὴν ἰσχὺν τοῦ κρίνειν τὰς ἐγχωρίους ὑποθέσεις καὶ παραλαμβάνειν τὰ εἰσοδήματα τῶν χωρίων τῶν.

ς'. Διὰ τὴν ἐνταξίαν τῆς πατρίδος, μάλιστα διὰ περισσοτέραν τῆς ἀσφάλειαν ζητοῦσιν ἕνα ἀρχηγὸν τῶν ὀπλων, ὅστις φανῆ ἀρεστὸς καὶ ἄξιος τοῦ τοιοῦτου ἐπαγγέλματος, προσέτι καὶ ἕνα καπετάνιον εἰς κάθε χωρίον πρὸς ἀσφάλειάν του καὶ ἐνταξίαν.

ζ'. Ὅσα θέλουνσι προσφέρει χρήματα εἰς τὴν Διοίκησιν γὰ τὰ καταγράψωσιν εἰς πουλέτα κατ' ἀναλογίαν, καθ' ἣ ἀρχαία συνήθεια.

Μετὰ τὰ οὕτως ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως δογματισθέντα ἢ ἐπὶ πλέον διατριβῇ τοῦ Μώραλη ἐν Σάμφ ἀπέβαιναν ἀδύνατος, ἐφ' ὅσον μετὰ τὴν ἐν Πύργῳ ἀποτυχίαν ὁ λαός, ἐξεγερθεὶς, ἠπέλει μὲν αὐτόν, ἐζήτηε δὲ ὡς ἀρχηγὸν τὸν ἐν τῷ πλοίῳ τῶν Ἀρμοστῶν κρατούμενον Λυκοῦργον. Ἀφ' ἐτέρου καὶ οἱ περὶ τὸν Ἐπαρχον, ὃ τε ὀπλαρχηγὸς Κουτζαποστολιὸς καὶ ἕτεροι περὶ τοὺς ἐβδομήκοντα, μὴ πλέον διατελοῦντες ἀσφαλεῖς ἐν Σάμφ, ἀνεχώρησαν κρυφίως οἱ μὲν εἰς Σῦρον, οἱ δὲ εἰς Ψαρά· ἐπὶ τέλος δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Μώραλης ἠναγκάσθη τῇ ἐνάτῃ Δεκεμβρίου νὰ καταφύγῃ ἐπὶ τοῦ πλοίου τοῦ Νικολάου Τζιτζεκλή ἵνα σωθῆ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ὄχλου, ἀποδιδόντος αὐτῷ πάντας τοὺς γενομένους φόνους. Ὅποια δὲ ἦτο ἡ θέσις αὐτοῦ, μαρτυρεῖ τὸ ἐπόμενον γράμμα αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἀρμοστάς.

Ἐξοχώτατοι κύριοι!

Σὰς ἐζήτησα τὴν ἀναχώρησίν μου ἀπὸ ἐδῶ διὰ Ψαρά, τυχὸν μὴ

σον μου ἐδόθη· ἀλλὰ κακῇ τύχῃ ἐμποδίσθην, μὴν ἔχων τόπον εὐκαιρον διὰ τὰ ἰδῶ ἴσως καὶ ὀφθαλμοφανῶς τοὺς αἰμοβόρους Σαμίους τὰ σφάξουν τοὺς ἀθῶνους ἀδελφούς των δι' αἰτίαν ἄλλου μὲν, διότι δὲν ἐσυμφωνοῦσε μὲ τὰ φρονήματά τους, ἄλλου δέ, διότι τοὺς ἤλεγξες ποτὲ διὰ τὴν ληστείαν των, καὶ ἄλλους, διότι ἐδούλευσαν τὴν Διοίκησιν, χωρὶς τὰ λάβωσιν ἔλεος οὔτε φόβον τιρά. Ἡ καρδία μου κατεργάγη κλαίωρ, ὡς ὁ θεῖος Πέτρος, καὶ τοὺς μακαρίους αὐτούς, ἀλλὰ πολλὰ περισσότερον τὰ δυστυχῆ ὄρφανά των. Εἰς φρικτὴν ὁμως με ἔφερε χθὲς τὸ ἐσπέρας, ἰδὼν τὰ ἔλθωσι δύο ἄνθρωποι μου, μόλις σωθέντες ἀπὸ τὰς αἰμοβόρους χεῖράς των, κλαιότες τὴν ἀθλιότητά των, βλασφημοῦντες, διότι ἐδρέθησαν αὐτοὶ τὰ προσταχθῶσιν ἀπὸ τὴν Διοίκησιν τὰ ἔλθωσι τὰ δουλεύσωσιν ἐμὲ πιστῶς καὶ τὴν Σάμον διὰ τοῦ ἰδρωτός των καὶ τώρα τὰ κινδυνεύουν τὰ γίνουρ σφάγια τῶν Σαμίων, καὶ παραπορούμενοι ὅτι δὲν τοὺς προστατεύω, ἀθῶνους ὄντας, ἢ ἐπὶ τέλους πῶς δὲν τοὺς στέλλω, ὅθεν τοὺς ἔλαβον. Σὰς ἀφίρω, κύριοι, τὰ στοχασθῆτε εἰς μίαν εὐαίσθητον ψυχὴν πόσῃν δυσαρέσκειαρ εἰμπορεῖ τὰ δώσῃ μία τοιαύτη σκηνή, τὰ ἰδῶ ἐπὶ τέλους καὶ ἐκείτους, τοὺς ὁποίους ἡ Διοίκησις μου ἐρεπιστεύθη καὶ με ἐδούλευσαν, τὰ γίνουρ σφάγια ἀπὸ τοὺς Σαμίους, πρᾶγμα τὸ ὅποῖον ἡ ψυχὴ μου ποτὲ δὲν θέλει δυρηθῆ τὰ τὸ συγχωρήσῃ· μ' ὅλα ταῦτα τοὺς εἶπα τὰ ἡσυχάσουρ εἰς τὸ πλοῖον καὶ θέλει φροντίσω. Λοιπὸν, κύριοι, ἀρκοῦν ἕως ἐδῶ αὐταὶ αἱ τραγικαὶ σκηναὶ, τὰς ὁποίας εἶδον ἕως τώρα. Ἡ ψυχὴ μου δὲν δύναται τὰ ὑπογέρη ἄλλας, ἀλλ' οὔτε διὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ ἐνός καὶ τοῦ ἄλλου εἶναι δίκαιον τὰ γείνω θῆμα, ἀλλὰ διὰ μόνην τὴν ἱερὰν πατρίδα, τῆς ὁποίας ὁ ζῆλος ἐπαρακίρησε τὸν καθ' ἕνα τὰ λάβῃ τὰ ὄπλα καὶ τὰ χύση καὶ τὴν τελευταίαν ρατίδα τοῦ αἵματός του· ὅθεν παρακαλῶ θερμῶς τὰ ἠθέλετε κράξει τὸν καπετὰν Βαλσαμάκηρ μυστικῶς, ὅστις εἶναι τὰ πλεύσῃ εἰς Σῦρον, δυσωποῦντες αὐτὸν τὰ λάβῃ ἐμὲ καὶ αὐτοὺς τοὺς δυστυχεῖς ἀνθρώπους μου ἀφ' ὧς καὶ μὲ τὸν ραῦλόν του, διότι ὑποπτεύεται τοῦ μαινομένου αὐτοῦ λαοῦ τὴν ἀροησίαν μὴν φέρῃ ἔπειτα δευρὰ ἐπακόλουθα εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς αὐτούς. Ἀρκεῖ μόνον, κύριοι, τὰ ὑπερασπισθῆτε τὴν ἑξοδόν του ἀπὸ τὸν λιμένα καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι θέλει συγκαταρεύσει μὲ τὴν παρακίρησιν σας διὰ τὰ λυτρωθῶ καὶ ἐγὼ καὶ ἴσως τὰ παύσουρ καὶ οἱ φόνοι καὶ εὐκολυρθῆ καὶ ἡ δόσις των· διότι μᾶλλον ὑποπτεύουρ τὴν δια-

τριβήν μου ἐνταῦθα, παρὰ ὅτι ἂν ἔλειπα, καθὼς καὶ δημοσίως τὸ κη-
ρύττουσι. Καὶ μὲ ἀνυπομονησάν ἀγαμένοντες ἀπάντησιν, μὲ ὄλον
τὸ σέβας σᾶς ταπεινοπροσκυῶ καὶ μένω.

Τῶν διαταγῶν της.

Τῆ 27 Δεκεμβρίου 1822
ἐκ τοῦ πλοίου Ἐπαμειώνδα.

Ὁ Ἐπαρχος
Κ. Μώραλης.

Ἀπῆλθε δὲ ὁ Μώραλης ἐκ Σάμου τῆ εἰκοστῆ ἐβδόμῃ Δεκεμβρίου
μετὰ ὀκτῶ καὶ ἡμίσεως μηνῶν ἐν Σάμῳ ἀνεπιτυχῆ ὄλως διοίκησιν
καὶ ἀφ' οὗ ἐγένετο παραίτιος δαπάνης γροσίων ὀγδοήκοντα ἐννέα χι-
λιάδων τετρακοσίων τεσσαράκοντα ὀκτώ, καθ' οὓς οἱ ἀντιπολιτευόμε-
νοι αὐτῷ ὑπέβαλαν λογαριασμούς, διὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους καὶ
τὰ ἄλλα ἕνεκεν αὐτοῦ γινόμενα ἀτακτήματα· αὐτοῦ δὲ ἀπελθόντος,
ὁ Λαχανᾶς, κρούσας τὸν κώδωνα τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, προσε-
κάλεσε τὸν λαὸν ἵνα πασσυδεῖ μεταβῆ παρὰ τοῖς Ἀρμοσταῖς καὶ ἐπι-
μόνως ζητήσῃ τοῦ Λυκούργου τὴν ἀπόλυσιν. Τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο· οἱ
δὲ Ἀρμοσταί, ὑποκρινόμενοι ὅτι ἀναγκάζονται νὰ ἐνδώσωσιν εἰς τὴν
ἀπαίτησιν τοῦ λαοῦ, κατ' ἀλήθειαν ὅμως ὄντες προδιατεθειμένοι ὑπὲρ
τοῦ Λυκούργου, ἀπέλυσαν αὐτὸν ἐν μέσῳ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ μὲν τῶν
Καρμανιόλων, τῆς δυσπεριγράπτου δὲ θλίψεως τῶν Καλικαντζάρων,
οὓς πικρῶς ἐσχραζον οἱ ἐναντίοι, ἄδοντες

σημαίν' ἢ Παραγία, σημαίνει ὁ Χριστός,
θαροῦν οἱ Καλικαντζάροι πῶς εἶναι χαλασμός.

Ἐπὶ τούτοις δὲ συνετάχθη καὶ ἡ ἐπομένη πρᾶξις, φέρουσα πλεί-
στας ὑπογραφὰς καὶ τὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κυρίλλου, προσεπιμαρτυ-
ροῦντος.

Δηλοποιοῦμεν ἡμεῖς τὰ δεκαοκτὼ χωρία τῆς Σάμου, οἳ τε οἰκο-
κύριοι καὶ καπετανεῖοι καὶ ὁ λαὸς ἅπας, ὅτι μὲ τὸ νὰ γνωρίζωμεν
τὸν ἄρχοντα Λογοθέτην Λυκούργον μετὰ Θεὸν μόνον σωτήρα καὶ ἐν-
εργέτην τῆς πατρίδος μας καὶ ὅτι μὲ τὴν βαθεῖαν του φρόνησιν καὶ
σύνεσιν διέλυσε τὰς παλαιὰς ὄλας διχονοίας καὶ ἔβαλε μεγίστην
ἐνταξίαν καὶ εἰρηρικὴν κατάστασιν εἰς ὅλην τὴν πατρίδα μας, ὥστε
εἰς τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς διοικήσεώς του δὲν συνέβη ἢ παράμι-
κρὰ ἀταξία καὶ οὔτε ρανὶς αἵματος ἐχύθη εἰς τὰς ἡμέρας του, ὡχθ-
ρώσε τὴν Σάμον καθ' ὅλα καὶ ἐν συντόμῳ ἐξοικονόμησε τὰ πάντα

καλώτατα, ὥστε οἱ πάντες εὐχαριστήθημεν ἄκρως καὶ ἐχαίρομεν τὴν ἄκραν ἡσυχίαν τῆς πατρίδος μας. Ἄλλ' ἐπειδὴ μερικοὶ τύραννοι τῆς πατρίδος μας, μὲ τοὺς ὁποίους ἠνώθη ὁ ἑπαρχος Μώραλης, συστήσαντες τυραννίαν, καὶ οἱ Ἐφοροὶ του κατέτρεξαν ἅπαντας τοὺς φιλελευθέρους, μάλιστα ὄσους προστάθησαν γενναῖοι εἰς τὸν κίνδυνον τῆς πατρίδος μας καὶ πρὸ πάντων τὸν ἄρχοντα Λογοθέτην Λυκούργον, διαβάλλοντες τον ψευδῶς πρὸς τὴν ὑπερτάτην Διοίκησιν ὅτι τάχα ἐσύραξε μεγάλην ποσότητα ἄσπρων καὶ ἀπεδείχθησαν φανερώς ψεῦσαι ἐνώπιον τῶν ἐξοχωτάτων κυρίων Ἀρμοστών, καθὼς ἐγένετο δῆλον ἀπὸ τοὺς θεωρηθέντας λογαριασμοὺς καὶ ἀπεδείχθη καὶ ἐν τούτῳ, καθὼς καὶ εἰς ὅσα ἄλλα ἐκατηγορήθη, ἀθῶος, ἐπειδὴ οὐτ' ἐζημίωσεν οὐτ' ἐβλαψε κανένα εἰς τὸ παραμικρόν, διὰ τοῦτο παρακάλεσαντες θερμῶς τοὺς κυρίους Ἀρμοστὰς, τὸν ἐζητήσαμεν ἅπας ὁ δῆμος μετὰ τῶν οἰκοκυρίων καὶ καπετανέων· ἡ δὲ ἐξοχότης αὐτῶν, πληροφορηθέντες τὰ μεγάλα δίκαια καὶ τὴν ἀθωότητά του, τὸν ἐλευθέρωσαν καὶ τὸν παρέδωκαν εἰς ἡμᾶς ὡς μόνον ἱκανὸν γὰ ἐφησυχάσῃ ὅλας τὰς ταραχὰς καὶ συγχίσεις τῆς πατρίδος μας, τὰς ὁποίας ἐπροξένησαν ἀνηλεῶς οἱ ρηθέντες τύραννοι μετὰ τοῦ Μώραλη, προξενήσαντες εἰς τὴν πατρίδα μας κατ' αὐτὰς ἐμφύλιον πόλεμον, ἐξ οὗ ὁ μὲν ἔχασε πατέρα, ὁ δὲ υἱόν, ὁ δὲ ἀδελφόν, ὁ δὲ ἄλλον του συγγενῆ. Ἐξ αὐτῶν δὲ κάθε φρόνιμος νοῦς δύναται γὰ συμπεράνη, καθὼς ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα, ὅποιαν φλόγα δυστυχιῶν ἀναψαὶ οἱ ρηθέντες εἰς τὴν πατρίδα μας. Δι' ὃ εἰς ἔνδειξιν τῶν εἰρημένων ἐγράφη καὶ τὸ παρὸν ταῖς ὑπογραφαῖς τῶν δέκα καὶ ὀκτὼ χωρίων τῆς Σάμου καὶ ἐσφραγίσθη τῇ σφραγίδι τῆς πατρίδος μας καὶ ἐνεχειρίσθη εἰς τοὺς ἐξοχωτάτους κυρίους Ἀρμοστὰς εἰς ἔνδειξιν.

Ἐν Χώρα Σάμου 1822 Δεκεμβρίου 18.

Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Λυκούργου ἀπόλυσιν, συγκροτηθείσης ἐν Βαθεῖ συνελύσεως, Κοινοὶ μὲν Κριταὶ τῆς νήσου διωρίσθησαν ὁ Χ. Μιχάλης Ἀργύρης ἐκ Βαθείος, ὁ Μιχαὴλ Κωνσταντίνου ἐκ Χώρας καὶ ὁ Ἰωάννης Χ. Κωνσταντίνου ἐκ Παγώνδου, ὑπέρτατος δὲ διοικητῆς ἀνηγορεύθη ὁ Λυκούργος διὰ τοῦ ἐπομένου ψηφίσματος.

Ἐπειδὴ ἐγνωρίσαμεν προλαβόντως τὸν ἄρχοντα Λογοθέτην Λυκούργον φιλογενέστατον ἀπάντων τῶν πατριωτῶν μας καὶ μετὰ Θεὸν σωτήρα τῆς ἐλεινῆς πατρίδος μας εἰς καιρὸν τοῦ ἐσχάτου κινδύ-

ρου της καὶ ἐπομένως ἐνεργέτην αὐτῆς μέγιστον καὶ προσέτι διὰ διαβολῆς τινῶν ἐπιβούλων τῆς πατρίδος μας συνέβη καὶ νὰ κατατρεχθῆ ἀδίκως καὶ νὰ παραδοθῆ εἰς χεῖρας τῶν κυρίων Ἀρμυστῶν, ἡμεῖς ἀπαξάπαρτες οἱ οἰκοκύριοι τῶν δέκα καὶ ὀκτὼ χωρίων τῆς πατρίδος μας μετὰ τοῦ δήμου, ἐλευθερώσαυτες αὐτὸν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Ἀρμυστῶν διὰ μεσιτείας, ἅτε προσηγηγετημένοι ὄντες ὑπ' αὐτοῦ ὡς σωτῆρός μας, καὶ ἐν ταύτῳ γυνωρίζοντες αὐτὸν ἄξιον διοικητὴν τῆς πατρίδος μας, φιλογενῆ εἰς ἄκρον καὶ μεγαλόψυχον, τούτου χάριν ἐκλέξαυτες, ψηφίζομεν σήμερον κυριάρχην τῆς πατρίδος μας καὶ γενικὸν Διοικητὴν εἰς τὸ νὰ προσταυῆν αὐτῆς εἰς κάθε ἀνάγκην της καὶ νὰ διοικῆ σοφῶς καὶ φρονίμως τὰς περὶ αὐτὴν ὑποθέσεις, ἀποδίδων ὅπου ἀρήκει τὸ δίκαιον ὡς φιλοδίκαιος. Ὑποσχόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς αὐτῷ πᾶσαν τὴν πληρεξουσιότητα τοῦ σωφρονίζειν τοὺς ἀτάκτους, παιδεύειν τοὺς ἀπειθεῖς καὶ τιμωρεῖν τοὺς ἀδικούντας. Προσέτι δὲ ὑποσχόμεθα νὰ φυλάττωμεν πᾶσαν ἐνείθειαν καὶ ὑποταγὴν πρὸς αὐτόν, ὡς κυριάρχην τῆς πατρίδος μας καὶ προστάτην αὐτῆς ἄξιον· χρεῖας δὲ ποτε τυχούσης, ὑποσχόμεθα ἔτι πρὸς αὐτὸν πᾶσαν ὑπερώσπισιν καὶ διαφέντευσιν ἐκ τῶν ἐπιβούλων, ὅσοι καὶ οἵτινες ἠθέλον προκύνουσι καιροφυλακτοῦντες. Δι' ὃ εἰς ἐνδειξιν ἐγγράφη καὶ τὸ παρόν, ὑπογεγραμμένον ταῖς ὑπογραφαῖς ἡμῶν τῶν οἰκοκυρίων ἐκάστου τῶν δέκα καὶ ὀκτὼ χωρίων μας, καὶ ἐνεχειρίσθη πρὸς αὐτόν, ἐσφραγισμένον καὶ τῇ σφραγίδι τῆς πατρίδος μας εἰς ἀσφάλειαν.

(Τ. Σ.)

1822 Δεκεμβρίου 19.

Ἡ Χώρα ὑποσχόμεθα.

Χωρίον Λέκα ὑποσχόμεθα.

Χωρίον Βαθὺ ὑποσχόμεθα.

Χωρίον Καστανιά ὑποσχόμεθα.

Χωρίον Παλαιόκαστρον ὑποσχόμεθα. Χωρίον Κουμέικα ὑποσχόμεθα.

Χωρίον Ν. Καρλόβασι ὑποσχόμεθα. Χωρίον Ἀρβαρίται ὑποσχόμεθα.

Χωρίον Μυτιληνοὶ ὑποσχόμεθα. Χωρίον Μαραθόκαμπος ὑπόσχεται.

Χωρίον Α. Κωνσταντῖνος ὑποσχόμεθα. Χωρίον Πύργος ὑποσχόμεθα.

Χωρίον Βουρλιῶται ὑποσχόμεθα. Χωρίον Φοῦργοι ὑποσχόμεθα.

Χωρίον Καλύβια ὑποσχόμεθα. Χωρίον Νεοχωράκι ὑποσχόμεθα.

Χωρίον Π. Καρλόβασι ὑποσχόμεθα. Χωρίον Κορτέικα ὑποσχόμεθα.

† Ὁ Σάμου Κυρίλλος ὑποβεβαίωσι.

Οἱ δὲ Ἀρμυσταὶ μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ Λυκούργου ἐν τῇ διοι-

κῆσει, θέλοντες νὰ προβῶσιν εἰς τὴν εἰσπραξίν τοῦ ἔρκνου, ἀπηύθυναν πρὸς τοὺς Σαμίους τὴν ἐπομένην προκήρυξιν.

Κάτοικοι τῶν δεκαοκτῶ χωρίων τῆς νήσου Σάμου!

Ἡμεῖς ἔχομεν ἕνα ὀλόκληρον μῆνα ἐδῶ εἰς τὴν πατρίδα σας καὶ ἐσεῖς δὲν ἐστάθη τρόπος νὰ συνέλθητε εἰς ἕν μέρος νὰ συνομιλήσωμεν περὶ εὐταξίας τῆς πατρίδος σας καὶ νὰ δώσητε τὴν χρεωστομένην συνεισφορὰν εἰς τὸν στόλον τῶν τριῶν θαλασσοκρατουσῶν νήσων Ἰδρας, Σπετζῶν καὶ Ψαρῶν, χωρὶς νὰ ἐνθυμησθε ὅτι αὐτὸς ὁ στόλος σᾶς ἐγλύτωσε τὴν ζωὴν ἐκ τοῦ θανάτου, καὶ ὅτι καθ' ἑκάστην ἔχετε χρεῖαν μεγάλην ἐξ αὐτοῦ, καὶ ὅτι εἴθε Ἕλληνας καὶ Χριστιανοὶ καὶ ὅτι ἀπαρτες ὁμοῦ ἔχομεν πόλεμον μὲ τὸν Σουλτάνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Εἶναι λοιπὸν καιρὸς νὰ ἔλθητε εἰς τὸν ἑαυτὸν σας καὶ νὰ παύση πᾶσα διχόνοια μεταξὺ σας διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ καταβάλωμεν τὸν κοινὸν ἐχθρόν. Σᾶς παραγγέλλομεν λοιπὸν εἰς κάθε χωρίον νὰ γείνη συνέλευσις ἀγρίον καὶ ἐκλέξητε τρεῖς ἢ τέσσαρας ἀνθρώπους καὶ νὰ τοὺς στείλητε εἰς τὴν Χώραν καὶ ἡμεῖς ἀναβαίνομεν ἐπ' ἴσης διὰ νὰ γείνη γενικὴ συνέλευσις ἐκεῖ τὴν Παρασκευὴν. Ἄν φθάσαρτες ἐκεῖ, δὲν κατέλθητε, χωρὶς ἀναβολὴν καιροῦ ἡμεῖς ἀναχωροῦμεν καὶ σᾶς ἀφίνομεν διηρημένους ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν. Ἐδῶ τὰ πράγματα ἠσυχάσαν καὶ ἡμεῖς θέλομεν λάβει κάθε φροντίδα νὰ τὰ ἠσυχάσωμεν ἔτι περισσότερον. Ἄν τις ἐβλάβη ὑπό τις, αὐτὸς θέλει λάβει τὸ δικαίόν του, ἀναφέρων τὰ παράπονά του εἰς ἡμᾶς.

Ἐν Βαθεῖ Σάμου τῇ 26 Δεκεμβρίου 1822.

(Τ. Σ.) Οἱ Ἀρμοσταὶ τῶν νήσων.

Προτροπῶν ἢ ἀπειλῶν ἀνάγκη δὲν ὑφίστατο πλέον, διότι τὸ σκάνδαλον εἶχεν ἤδη ἀρθῆ· ἐν μέσῳ δὲ τῆς ἐπικρατούσης τότε ἀχρηματίας ἕνεκα τῆς ὀλοσχεροῦς παραμελήσεως τῆς γεωργίας, ἐξ ἧς ἡ Σάμος καὶ τότε καὶ νῦν ἔτι τὰς προσόδους αὐτῆς ἔχει, οἱ τῶν χωρίων πληρεξούσιοι, συνελθόντες ἐν Χώρῃ, ἐψηφίσαντο ἕνα προσενέγκωσιν αὐθροεὶ τεσσαράκοντα πέντε χιλιάδας καὶ ἑνεακόσια ὀγδοήκοντα τέσσαρα γρόσια, σύνμα δὲ καὶ ὑπὲρ τοῦ στόλου ἐβδομήκοντα τρεῖς χιλιάδας καὶ τριακόσια ὀγδοήκοντα πέντε. Ταῦτα δὲ εἰσεπράχθησιν, ἐκδοθέντων τρισχιλίων καὶ ἑπτακοσίων τριάκοντα ἑνὸς μπουλετίων, ὧν τὰ μὲν χί-

λια ὀκτακόσια ἐβδομήκοντα ὠρίσθησαν πρὸς τεσσαράκοντα δύο γρόσια ἑκάστον, τὰ δὲ λοιπὰ πρὸς γρόσια τριάκοντα. Οἱ δὲ Ἄρμισταί, παραλαβόντες τῇ πρώτῃ Ἰανουαρίου 1823 τὸ ποσὸν ἑκατὸν δεκαεννέα χιλιάδων καὶ τριακοσίων ἐξήκοντα ἑννέα γροσίων, ἀπῆλθον μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκ Σάμου, ἀφέντες τὴν μὲν μίαν τῶν φατριῶν, τὴν τῶν Καρμανιόλων, ἰσχύουσαν καὶ γαυριῶσαν ἐπὶ τῷ δῆθεν θριζμβῷ αὐτῆς, τὴν δ' ἑτέραν, τὴν τῶν Καλικαντζάρων, καταπεπονημένην μὲν, ἀλλὰ βυσσοδομεύουσαν ὅπως ἐν εὐθέτῳ καιρῷ καταπολεμήσῃ τε καὶ καταβάλῃ τὸν Λυκούργον καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ.

Ἐπιδρομαὶ εἰς Μικρὰν Ἀσίαν. Διορισμὸς νέου Ἐπαρχοῦ.

Ἀπολογία Λυκούργου (1823).

Καθ' ὃν χρόνον οἱ Σάμιοι διεπληκτίζοντο πρὸς ἀλλήλους, οἱ ἐν τῇ παρακειμένῃ ἠπειρῷ Χριστιανοὶ ὑφίσταντο ὑπὸ τῶν Τούρκων τὰ πάνδεινα καὶ, ἐπανειλημμένως τῷ Μώραλῃ ἐπιστέλλοντες καὶ τὴν οἰκτρὰν αὐτῶν κατάστασιν ἐκτραγωδοῦντες, ἐξελιπάρουν τὴν τῶν Σαμίων βοήθειαν· πλὴν ἄλλ' ἐκεῖνος, περὶ τὰ ἴδια περισπώμενος, οὐδεμίαν συνδρομὴν εἰς τοὺς δυστυχεῖς ὁμοφύλους ἠδύνατο νὰ παράσχη. Ὅθεν ἀπελπισθέντες οἱ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Χριστιανοὶ ἵνα τύχῃσι προστασίας ἐκ μέρους τοῦ Ἐπαρχοῦ, ἀνηνέχθησαν ἀμέσως πρὸς τὴν ἐν Πελοποννήσῳ Διοίκησιν, ἣτις, μαθοῦσα καὶ τὰ ἐν Σάμῳ μεταξὺ Μώραλῃ καὶ τῶν ἐναντίων αὐτοῦ συμβαίνοντα, ἐπέστειλε τοῖς Ἄρμισταῖς τὰδε.

Πανευγενέστατοι !

Ἐκ τῶν ἐσωκλείστων γραμμάτων εἰδοποιεῖσθε τὴν δυστυχίαν τῶν ἀδελφῶν μας ὁμογενῶν, ὅπου ἐδρίσκονται εἰς τὴν Ἀνατολήν κατὰ τὸ Κουσάντασι. Εἶναι ἀνάγκη νὰ σταλῶσιν ἐκεῖσε καράβια, ἔχοντα καὶ στρατιώτας Σαμίους, διὰ νὰ ἐλευθερωθῶσιν οἱ ἐκεῖ τυραννούμενοι ὁμογενεῖς. Πληροφοροῦμεθα ὅτι ὁ κύριος Μώραλης, Ἐπαρχος τῆς Σάμου, ἐρωθεὶς μὲ μερικὸν κακόφρονος πατριώτας, ἐπεχειρήσθη πράγματα, τὰ ὅποια ἔχουσι κακὴν καὶ δυστυχῆ ἔκβασιν. Παρακαλοῦμεν λοιπὸν τὴν φιλογενεῖάν σας νὰ γράψῃτε πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ

ἠσυχάσῃ καὶ τὰ μὴ διεγείρῃ πατρίδας, αἰτίας πολλῶν κακῶν καὶ μάλιστα κατὰ τὴν παροῦσαν περίστασιν.

Ἐκ τοῦ Χαρίου τοῦ Ἀχλαδοκάμπου.

τῇ 10 Ἰουλίου 1822.

Οἱ ἀδελφοὶ

Δ. Ὑψηλάντης.

Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης.

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

Παναγιώτης Κρεββατᾶς.

Ἄρχιμ. Γρηγόριος Δικαῖος.

Καὶ ἐν ὅσῳ μὲν ὁ Μώραλης ἔμενον ἐν Σάμῳ, οἱ Σάμιοι δὲν ἠδύναντο νὰ βοηθήσωσι τοῖς τυραννουμένοις ἀδελφοῖς αὐτῶν· ἐκείνου ὅμως ἀπελθόντος, ἐπανελάθον τὰς προτέρας εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπιδρομὰς αὐτῶν, φρονούντες καὶ εὐλόγως ὅτι δι' αὐτῶν μόνον ἠδύναντο καὶ τὴν ἀτασθαλίαν τῶν ἐχθρῶν νὰ περιστέλλωσι καὶ ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ καθ' ὅλου ἀγῶνος ἀποτελεσματικώτερον νὰ συντελῶσι.

Μεσοῦντος Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1823, οἱ Σάμιοι πλοίαρχοι Παράσχος Τζακιρόπουλος, Κωνσταντῖνος Ἐπιτρόπισσας καὶ Ἰωάννης Παράσχος, συμφωνήσαντες τοῖς ἐν Λιμένι Βαθέος τότε παραμένουσι τρισὶ Ψαριανοῖς πλοίαρχοις Δημητρίῳ Γιαλουρᾷ, Ἀναγνώστη Δασκάλῳ καὶ Νικολάῳ Καλογερογιάννῃ καὶ συγκροτήσαντες οὕτω στολίσκον ἐκ λιθύρδων ἑξ, ἐπλευσαν πρὸς τὸν Ἰασικὸν κόλπον· προσβλόντες δὲ τὰ αὐτόθι κώμια, ἠχμαλώτευσαν εἴκοσι πέντε ἄνδρας καὶ ἑκατὸν γυναῖκας, οὓς, μεταγαγόντες ἀλλαχοῦ, ἐπώλησαν ἀντὶ γροσίων τρισχιλίων καὶ βοῶν πεντήκοντα. Οὐ πολλῶ δὲ ὕστερον οἱ αὐτοὶ Σάμιοι πλοίαρχοι, παραλαβόντες καὶ περὶ τοὺς ἐξήκοντα ὀπλίτας Σαμίους, διεπεραιώθησαν εἰς Κολοφῶνα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ληΐσαι τὰς αὐτόθι Τουρκικὰς κώμας· ἀλλὰ τῶν ἐγγυρῶν νοησάντων τοῦτο καὶ πολλαχόθεν προσελθόντων ἐν' ἀποκρούσῃ τοὺς ἐχθρούς, συνέστη μετὰ τῶν εἰς τὴν ξηρὰν ἀποβάντων Σαμίων καὶ τῶν ἐγγυρῶν μάχη κρατερὰ, ἀπὸ πρωίας ἄχρις ἑσπέρας διακίεσσα, καθ' ἣν ἠρίστευσε μὲν ὁ πλοίαρχος Παράσχος Τζακιρόπουλος, ἐφονεύθησαν δ' ἑξ Σάμιοι καὶ τρισκαίδεκα Τούρκοι. Ἐν τούτοις οἱ Χριστιανοί, ὑπερισχύσαντες, ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς πολεμίους καὶ, αἰχμαλωτεύσαντες μὲν τέσσαρας αὐτῶν, κυριεύσαντες δὲ ἀγέλας προβάτων καὶ βοῶν, μετήνεγκαν αὐτὰς εἰς Σάμον καὶ, πωλή-

σαντες, διένειμαν πρὸς ἀλλήλους τὰ χρήματα. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ πού χρόνον δικασίαι Σάμιοι ὑπὸ τὸν Χιλίαρχον Σταμάτιον Γεωργιάδην, διαπεραιωθέντες εἰς Ἀσίαν, προσέβαλαν τὸ χωρίον Ἀκκιοί· ἀλλ' οἱ Τούρκοι κάτοικοι αὐτοῦ, ὀχυρωθέντες ἐντὸς τεμένους τινός, ἀπέκρουσαν τὴν προσβολήν, γενναίαν ἀντιτάσσοντες ἄμυναν. Προσελθόντων δὲ αὐτοῖς ἐπικούρων ἐκ τῶν περιχώρων ὡσεὶ ἑκατὸν πενήκοντα ἰππέων, οἱ Σάμιοι ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν· ὅθεν τῆξαντες ὡς ὀπισθοφυλακὴν τριάκοντα ἄνδρας, ἐπέστρεψαν ἄμυνόμενοι εἰς τὰ πλοῖα αὐτῶν, ἀσήμαντον μὲν λείαν κομίζοντες, δύο δὲ ἄνδρας ἀποβαλόντες. Ἀλλὰ καὶ τὸ χωρίον Καζικλή πενήκοντα Σάμιοι, ὑπὸ τὸν ἐκ Μαραθοκάμπου Κωνσταντῖνον Καρχιζαννάκην προσβαλόντες, ἐλεηλάτησαν, καὶ εἰς τὸ χωρίον Παφῆ ἕτεροι ἐξήκοντα δύο, εἰσορμήσαντες, ἀπήγαγον ἐξ καμήλους πολλὰς, βάλβακος πεφορτωμένας, καὶ προσβληθέντες ἐν ὑποχωρήσει αὐτῶν ὑπὸ πολυκρίθμων ἐχθρῶν, ἐπέτυχον νὰ σωθῶσιν πῖ τῶν πλοίων αὐτῶν, ὀπισθεν τῶν καμήλων, ὡς ἀπὸ προμαχῶνων, μαχόμενοι. Ἐν ἐτέρῳ δὲ τῶν ἐπιδρομῶν αὐτῶν, προσβαλόντες τὸ ρίον Ταλιάνη, ἐξεδίωξαν τοὺς ἐν αὐτῷ οἰκοῦντας Μωαμεθανούς, διαρπάσαντες ὅ τι ἐν αὐτῷ εὔρον, ἀπήλθον, καταλιπόντες ἀναπεπταμένην σημαίαν τινὰ ἐπὶ τοῦ οἴκου ἑνὸς τῶν προκρίτων. τες οὐ πολλῶ ὕστερον οἱ ἐγγήωροι μετ' ἐπικούρων ἐκ τῶν γειτόνων αὐτῶν καὶ ἰδόντες κυματίζουσαν τὴν Χριστιανικὴν σημαίαν, δὲν ἐτόλμων νὰ εἰσέλθωσιν, ἀλλ' ἐπολιόρησαν τὸ χωρίον αὐτῶν ἵνα δῆθεν αἰχμαλωτεύσωσι τοὺς ἐν αὐτῷ Σαμίους. Ἐπὶ τέλους πολὺν χρόνον παραμείναντες καὶ οὐδένα ἐχθρὸν βλέποντες, εἰσῆλθον περίτρομοι ἐν τῷ χωρίῳ, πυροβολοῦντες καὶ τὰς σπάθας πάλλοντες· οὐδένα δὲ τὸν ἀνθιστάμενον εὐρόντες, κατεβίβασαν τὴν ἀπολειφθεῖσαν σημαίαν, ἣν ὡς τρόπαιον τῆς ἀνδρείας αὐτῶν ἔπεμψαν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Αἱ τοιαῦται δ' ἐπιδρομαί, συνεχῶς ἐπαναλαμβάνόμεναι, τοσοῦτον τρόμον ἐνέπνευσαν τοῖς ἐγγήωροις Τούρκοις, ὥστε καθ' ἐκάστην σχεδὸν εἰς Σμύρνην καὶ Κωνσταντινούπολιν οὗτοι γράφοντες καὶ τὰ ἑαυτῶν δεινοπαθήματα ἐκτραγωδοῦντες, ἔλεγον ὅτι ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ ἐκλίπωσι τὰ χωρία αὐτῶν, ἀφ' οὗ δὲν ἠδύνατο νὰ προστατεύσωσιν ἑαυτοὺς κατὰ τῶν ἀρπάγων Σαμίων. Ὅθεν καὶ ὁ Σουλτάνος διέταξε νὰ παρασκευασθῇ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Σάμου, ἣν ἐθεώρει κέντρον τῆς ἐν Μικρῇ Ἀσίᾳ ἀποστασίας καὶ ὡς ἀπασχολοῦσαν μέγιστον ἀριθμὸν ὀπλιτῶν, οὗς ἠδύνατο ἀλλαχόσε νὰ ἀποστείλῃ.

Τὴν τοῦ Σουλτάνου μῆνιν καὶ τὸν ἐκ ταύτης κίνδυνον κάλλιστα ἐνόουν οἱ Σχῆμοι· δι' ὅπερ ἀποστείλαντες Παραστάτας εἰς τὴν ἐν Ἄστροι Β'. Ἐθνικὴν Συνέλευσιν τὸν Χριστόδουλον Καψάκην καὶ τὸν Ἄναγνώστην Ἀμοίρισσαν, ἐνετείλαντο αὐτοῖς νὰ ἐκθέσωσι τῇ Συνελεύσει τὸν ἀπειλοῦντα αὐτοῦς κίνδυνον καὶ προκαλέσωσι διαταγὰς αὐτῆς πρὸς τὰς ναυτικὰς νήσους ἵνα ἐν ἀνάγκῃ πέμψωσι πλοῖα εἰς Σάμον. Ἐπὶ ἐντολὴν δ' αὐτῶν ταύτην οἱ Παραστάται ἐξεπλήρωσαν ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς πέμπτης Μαΐου 1823, τῆς Συνελεύσεως ἀποφασιστικῆς καὶ γείνη σκέψις καὶ ὅσον δυνατὸν βοηθηθῆ ἡ Σάμος.

Σύναμα δὲ ἵνα νομιμοποιήσωσι τὴν διοίκησιν αὐτῶν, οἱ Σχῆμοι συνεκρότησαν ἐν Χώρῳ συνέλευσιν καί, συντάξαντες ἀναφορὰν, ἀπέστειλαν διὰ πρεσβευτῶν τοῦ Γεωργίου Τραχηλάκη καὶ τοῦ Ἰωάννου Κληρονομικοῦ ταύτην εἰς Τρίπολιν, φέρουσαν ὑπογραφὰς πολυαρίθμους κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν καὶ ἔχουσαν οὕτω.

Ἐπερτάτη καὶ σεβαστὴ Διοίκησις!

Διὰ πολλοὺς λόγους ἐρχόμεθα καὶ αὖθις νὰ καθυποβάλωμεν ὑπὸ τὴν βαθεῖαν διάσκεψιν καὶ κρίσιν τῆς σεβαστῆς Διοικήσεως ἐν περιλήψει τὰ μεταξὺ δέκα ἐννέα μηνῶν ἐπισυμβάντα εἰς τὴν νῆσόν μας δύο ἀντιπολιτεύματα. Καὶ ἰδοὺ ἐν πρώτοις τὸ τοῦ ἡμετέρου συμπατριώτου Α. Ανκούργου διοικητικὸν πολίτευμα.

Ὅτε ἠνεφύχθη τὸ στάδιον τῶν ἱερῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνων, ἡ Σάμος κατεσπαράττετο ἀπὸ μεγάλας στάσεις καὶ διχονοίας, αἵτινες ἐπηπειλοῦν ἔμφυλλον μάχας καὶ αἱματοχυσίας· τότε δὲ ἀγαθῆ τύχῃ φθάσας ἐνταῦθα ὁ ρηθεὶς συμπατριώτης μας κύριος Λογοθέτης καὶ εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἰδὼν τὴν πατρίδα του, ἐκινήθη ἀπὸ μέγαρ του ζῆλον καὶ πατριωτισμὸν εἰς εἰρηνοποίησιν τῶν διχοροούντων, καὶ ἐν βραχεῖ καιροῦ διαστήματι ὡμορόησε θαυμασίως τὰ διεστῶτα μέρη καὶ μετέτρεψεν εἰς γαλήνην τῆς Σάμου τὰ πράγματα. Μέσον τῆς ἐνώσεως καὶ ἁρμονίας ταύτης ἀνεφάνη μάλιστα ὁ κατάλληλος εἰς τὴν περίστασιν διοργανισμὸς πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ συστήματος, τὰ ὅποια διὰ νόμων τακτικῶν, δι' ἐνόρκων ὑποσχέσεων καὶ ἀλληλεγγύων ἐγγυήσεων συνέσφιξεν ὁ φιλόκαλος οὗτος πατριώτης. ὥστε εἰς τὸ ἐνιαύσιον τοῦτο διάστημα τῆς διοικήσεώς του δὲν ἐμολύνηθῃ μὲ αἷμα πατριωτικὸν τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος μας. Τὸ λαμπρὸν του παράδειγμα ὑπερενθουσίασε τὰς καρδίας ἡμῶν, ἔχαμε

να αισθανθῶμεν τί εἶναι καὶ τί δύναται ὁ ἀληθὴς καὶ γνήσιος πατριωτισμὸς καὶ τὰ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ ἔθνη ἱερὰ καθήκοντα. Τοιοῦτος ἐφάνη ὁ Λυκοῦργος εἰς τὸν πρῶτον ἐσωτερικὸν τῆς πατρίδος του κίνδυνον. Πρῶτον δὲ καθ' ἡμῶν ὀρμήσατος τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου, ὅποτε εἰς ἡμᾶς ὁ ἔσχατος ἐπέκειτο κίνδυνος, αὐτὸς οὗτος εἶναι ὁ τότε ἀποφασίσας ἢ τὴν ἐλευθερίαν ἢ τὸν ἔνδοξον θάνατον καὶ οὕτω, μετ' ὀλίγων παραδόξως ἐπιμίνας καὶ στρατηγηματικῶς ἀντιμαχόμενος, τὴν πατρίδα συνάρσει θεία διέσωσεν. Ἐπὶ δὲ τούτοις μεγίστην πρόνοιαν ἀναλαβὼν ὑπὲρ τῶν ἐν Ἀσίᾳ κινδυνευόντων ὁμογενῶν μας, πολλὰς χιλιάδας ἐξ αὐτῶν διεσώσατο καὶ εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας διεμερίσασκεν. Τὴν νῆσον ταύτην ὡς μὲν τὴν Ἀσίαν πλησιάζουσαν καὶ πάντοτε κινδυνεύουσαν οὗτος πανταχόθεν περιωχύρωσε καὶ τρομερὰν εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἀποκατέστησε καὶ ἄλλα ἐν γένει μυρία ὅσα καλὰ ὑπὲρ αὐτῆς διεπράξατο, τὰ ὅποια διὰ τὸ σύντομον παρατρέχομεν, σπεύδοντες νὰ παραθέσωμεν ἤδη καὶ τὸ ἀντιπολίτευμα τοῦ ξένου Ἐπάρχου κυρίου Μώραλη.

Οὗτος ὁ Ἐπαρχος, ἐνωθεὶς εἰς φατρίαν μετὰ τῶν ἀρέκαθεν τυραννούντων τὴν Σάμον πατριωτῶν μας, συνέστησεν ἐπὶ τῶν σπλαγχνῶν τῆς νέας φρικωδεστάτης τυραννίας καὶ ἐπέφερεν ἄλλον ζυγὸν εἰς ἡμᾶς τοῦ Ὀθωμανικοῦ ἐκείνου τρισχειρότερον. Διέλυσεν ἀμέσως καὶ ἄνευ λόγου τὸ στρατοπολιτικὸν τῆς νῆσου, ἐκίνησε μέγαν διωγμὸν κατ' αὐτοῦ καὶ πάντων γενικῶς τῶν φιλελευθέρων, κατήργησε τὰ ὄπλα, ἀπεματαίωσε τὰς παραλίους φυλακὰς καὶ ὀχυρώματα τῆς νῆσου, ἐπέφερεν ἀδίκους φόρους, προὔξενησεν ἐμφυλίους πολέμους καὶ χύσεις αἱμάτων καὶ μὲν ἕνα λόγον κατετάραξεν ὅλην τὴν νῆσόν μας μὲν τὰ θηριώδη καὶ ἄλογα κινήματά του, διὰ τὰ ὅποια κατηγόρησε τὰ χωρία μας ἀπὸ τὰ ἔξοδα, ἐνέκρωσε τὸν ὑπὲρ τοῦ γένους ἐρθουσιασμόν μας, ἐψύχραγεν ὅλας τὰς ἡρωικὰς ψυχὰς τῆς πατρίδος καὶ τὸ δὴ μέγιστον, ἐν ᾧ μᾶς ἤραψε τοσαύτην φλόγα τρομερωτάτων κακῶν καὶ ἡ Σάμος ἤδη προεδίδετο διὰ μυστικῶν τρόπων εἰς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Τούρκους, αὐτὸς ὁ ἄθλιος δὲν ἐντρέπετο νὰ κηρύττῃ τὸν ἑαυτὸν του ἐλευθερωτὴν τῆς νῆσου μας. Ταῦτα καὶ ἄλλα πλείστα δεινὰ ἀπερίγραπτα προὔξενησεν ἢ δυναστική ἐγκαθίδρυσις καὶ ἐπτάμηρος ἐν Σάμῳ διατριβὴ τοῦ εἰρημένου Ἐπάρχου κυρίου Μώραλη. Τὰ παθήματα λοιπὸν μᾶς ἔγειναν μαθήματα πλῆρον καὶ οὗτος μὲν ὁ Ἐπαρχος ἐπόμενον ἦτο νὰ ἀποβληθῇ καὶ ἀπεβλήθη καθ' ὃν τρόπον

συνεστήθη, μὲ εὐλογόν μας ἀπόφασιν γὰ μὴν δεχθῶμεν πλέον ξένον Ἐπαρχον καὶ οὐρανοκαταβῆτος ἄν ἦναι, ἢ γὰ ἀποθάρωμεν ἄπαρτες. Ὁ δὲ καλὸς καὶ ἀγαθὸς συμπατριώτης μας κύριος Λυκοῦργος, ἀπαλλαγεὶς τῆς πολυχρονίου ἐκείνου καταδίκης του, (τὴν ὅποίαν ὑπέστη ἀπροσδοκῆτως ἀντὶ τῶν ἀποκειμένων βραβείων καὶ τιμῶν εἰς τὰς ὑπὲρ πατρίδος ἀποδεδειγμένας ἐκδουλεύσεις του κατὰ τὸν πθ'. ἀριθμὸν τοῦ ὄργανικοῦ νόμου), ἐψηφίσθη ἐκ νέου γενικὸς Διοικητῆς εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν καὶ οὕτως ἤρχισε πάλιν μὲ τὴν βαθεΐαν του φρόνησιν καὶ ἀρεξικαλίαν γὰ σβύρη τῶν διχονοιῶν καὶ ἀνωμαλιῶν τὴν φλόγα καὶ γὰ βάλλη εἰς ἐνταξίαν τὰ πράγματα, σύστημα, νόμους, τάξιν καὶ ἄλλα ἐκ νέου ἀγαθὰ ἀποκατέστησεν· ὅθεν ἀγαπᾶται, τιμᾶται καὶ εἰσακούεται παρὰ πάντων. Τούτων οὕτω, ἐχόντων, παρακαλοῦμεν τὴν ὑπερτάτην Διοίκησιν γὰ ἐπικυρώσῃ τακτικῶς τὴν περὶ τούτου ψῆφόν μας καὶ γὰ διευθύνῃ πρὸς αὐτὸν ἀμέσως τὰς σεβαστὰς διαταγὰς τῆς. Βεβαιοῦμεν ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διατηρεῖται ἡ ἐσωτερικὴ γαλήνη καὶ ἡσυχία τῆς ρῆσου μας, τὴν ὅποίαν χαίρομεν ἤδη, τετράμηνον παρ' αὐτοῦ διοικούμενοι. Παρακαλοῦμεν προσέτι γὰ μὴ δώσῃ πίστιν εἰς τὰς ἀνυποστάτους διαβολὰς, οὔτε γὰ ἐνδῶσῃ εἰς τὰς ἰδιωφελεῖς ζητήσεις μερικῶν φυγάδων καὶ λυμεῶνων τῆς πατρίδος μας, τὴν ὅποίαν ἀκόμη προσπαθοῦν μυριοτρόπως γὰ διαταράξουσιν. Ἡμεῖς σεβόμεθα τὴν ὑπερτάτην Διοίκησιν, ἀποδεχόμεθα προθύμως τὰς σεβαστὰς διαταγὰς τῆς, εἴμεθα ἔτοιμοι ὑπὲρ αὐτῆς γὰ θυσιασθῶμεν καὶ δὲν ἀρεχόμεθά ποτε τὴν ζημίαν τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου· ἀλλ' ὅ τι ἀντίκειται φανερὰ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀρμοσίαν τῆς ρῆσου μας, γὰ τὸ δεχθῶμεν εἶναι τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατον καί, ἄν ἢ κατὰ τοῦτο ἰκεσία μας δὲν εἰσακουσθῇ, τὰ ἐνταῦθα ἐπακόλουθα εἶναι κάκιστα καὶ ὀλέθρια. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον· ἡμεῖς δὲ ὄντες ἐνέλπιδες γὰ μὴ ἀποτύχωμεν τῆς αἰτήσεώς μας, μένομεν μὲ βαθύτατον σέβας.

Ἐν Χώρα τῆς Σάμου 1823 Μαΐου 4.

(Ἐπορται αἱ ὑπογραφαί).

Ἐν ᾧ δὲ οἱ Σάμιοι ἐπιτυχῶς ἐξηκολούθουν τὰς εἰς Ἀσίαν ἐκδρομὰς αὐτῶν, τὸ Βουλευτικὸν προέβη εἰς ἀποφάσεις τινάς, αἵτινες προὐκλάσαν γεγονότα ἀξιοθρήνητα ἐν Σάμῳ. Διχρεθέντος ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς τετάρτης Μαΐου τοῦ Αἰγαίου πελάγους εἰς δεκατρεῖς Ἐπαρχίας,

Ἐπαρχοὶ Σάμου, ἐνάτης οὔσης τὴν τάξιν, προὔτάθησαν οἱ ἐκ Ψαρῶν, Ἀναγνώστης Μοναρχίδης καὶ Χ. Ἀνδρέας Ἀργύρης· ψηφηφορίας δὲ γενομένης, διωρίσθη Ἐπαρχος ὁ τελευταῖος, κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔγγραφον.

Ἀριθ. 474.

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν.

Πρὸς τὸν κύριον Χ. Ἀνδρέαν Ἀργύρην.

Ἡ Διοίκησις σ' ἐδιώρισεν Ἐπαρχον τῆς Ἐπαρχίας Σάμου, μετὰ διαταγὴν τῆς ὑπ' ἀριθ. 783, τῆς ὁποίας σε ἐγκλείεται ὡδε ἀντίγραφον.

Σὲ συγχαίρω καὶ εὐχομαι γὰρ εὐδοκιμήσης καὶ γὰρ γαρῆς ἀξίως τοῦ ὑπουργήματός σου.

Τρίπολις 24 Μαΐου 1823.

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν

Γρηγόριος Δικαῖος.

Πλὴν δὲ τοῦ Ἐπάρχου ἡ Διοίκησις διώρισε καὶ ἀστυνόμον ἐν Σάμῳ τὸν Νικόλαον Φλογαίτην, ὃν ἐλθόντα εἰς Σάμον δὲν ἐδέχθησαν οἱ ἐγκχώριοι, καὶ ὁ ἀστυνόμος ἠναγκάσθη γὰρ ἀπέλθῃ ἀπρακτος, λαβὼν μόνον ὀψιαιτέρον γρόσια διακόσια ἀντὶ τῶν δαπανῶν, ἃς ὑπέστη εἰς Σάμον ἐλθὼν. Ἐν τούτοις οἱ εἰς Τρίπολιν φυγόντες Σάμιοι, ὅσοι, τοῦ Λυκούργου ἐν Σάμῳ ἔρχοντος, δὲν ἠδύναντο γὰρ κατέλθωσιν εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα, πληροφορηθέντες ὅτι προὔκειτο γὰρ διορισθῆ Ἐπαρχος εἰς Σάμον, ἔπεμψαν πρὸς τὴν Διοίκησιν τὴν ἐπομένην ἀναφοράν.

Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν.

Ἐπειδὴ καὶ ἐκ φήμης ἐμάθαμεν ὅτι εἰς τὴν ἡμετέραν νῆσον Σάμον ἐψηφίσθη Ἐπαρχος ὁ Κ. Ἀναγνώστης Μοναρχίδης, παρακαλοῦμεν καὶ ἡμεῖς οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι γὰρ ἤθελε διορισθῆ καὶ γὰρ μένη ὁ αὐτός, διότι καταλληλότερον αὐτοῦ εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῆς πατρίδος μας δὲν θέλομεν εὔρει διὰ τὰ ἡσυχάσουν αἱ μεταξὺ διχόνοιαὶ καὶ γὰρ ἀναπαυθῶμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὰς οἰκίας μας, περιφερόμενοι ἔνθεν κἀκεῖσε τόσον διάστημα καιροῦ, ἕστεροῦμενοι καὶ ὄλων τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, μὴ δυνάμενοι γὰρ ἐπάγωμεν εἰς τὴν

πατρίδα μας ἐξ αἰτίας τῶν γνωστῶν διχονοιῶν. Δι' ὃ ἐκ δευτέρου παρακαλοῦμεν νὰ εὐσπλαγχνισθῇ τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῆς πατρίδος μας καὶ νὰ μὴν ὑστρεθη τοιούτου ἀξίου ἀνδρός, ἀλλὰ νὰ ταχύνη ὅσον τὸ δυνατόν ὁ πηγαίμος του· διότι κλονεῖται ἡ νῆσός μας ὑπὸ παντὸς κινδύνου ἕνεκα τῶν διχονοιῶν. Μὴν ἀπορρίψῃ ταύτην τὴν παράκλησίν μας. Μὲ τὸ προσῆκον σέβας.

Ἐν Τριπολιτζᾷ τῇ 20 Μαΐου 1823

Οἱ πατριῶται

Παπᾶ Χ. Γεώργιος Μανρατζῆς. Χ. Ἀρτόνιος Μανρατζῆς. Χριστόδουλος Χ. Γεωργίου. Κωνσταντῖνος Μ. Χατζῆ. Χ. Κωνσταντῆς Γεωργίου. Χριστόδουλος Κ. Κάγγιας. Καπετὰν Γεώργιος Τζεβρένης. Ἀναγνώστης Χ. Ἰωάννου. Γεώργιος Α. Καλοπαιδῆς. Μαροῦλ Κυριακοῦ. Δημ. Χ. Γεωργίου. Ἰωάννης Χ. Θεοδώρου. Θεοδωρῆς Χωρίτης. Κωνσταντῖνος Νικολάου. Ἰωάννης Ἀργυροῦ. Διακο-Παρθένιος Νικολάου.

Ζωηρὰ ἔφερον ἔτι εἰς τὴν μνήμην οἱ Σάμιοι τὰ ἐπὶ Μώραλη γενόμενα, ὃ δὲ φόβος τῆς ἐπαναλήψεως τῶν αἱματοχυσιῶν καὶ τῶν ἐμφυλίων πολέμων ἔπεισεν αὐτούς, ἅμα μαθόντας τὸν διορισμὸν τοῦ νέου Ἐπαρχου, νὰ μὴ παραδεχθῶσιν αὐτόν· ταχέως δὲ ἡ τοιαύτη αὐτῶν ἀπόφασις περιῆλθεν εἰς γνῶσιν τοῦ ἐν Τριπόλει Βουλευτικοῦ. Τῇ εἰκοστῇ ἑκτῇ Ἰουνίου, γέγραπται ἐν τοῖς πρακτικοῖς αὐτοῦ, ἀνεγνώσθη γράμμα τῶν ἐν Ναυπλίῳ πληρεξουσίων Ψαριανῶν Ἀναγνώστου Μοραρχίδου καὶ λοιπῶν πρὸς τοὺς ἐνταῦθα Παραστάτας τῶν Ψαρῶν, οἵτινες γνωστοποιοῦσιν ὅτι οἱ Σάμιοι δὲν δέχονται Ἐπαρχον, καθὼς καὶ ἐγκύκλιός τις τοῦ ἀρχιερέως Σάμου διαλαμβάνει, καὶ ὅτι ἡ Διοίκησις νὰ φροντίσῃ νὰ λάβῃ τὰ ἀνάλογα μέτρα πρὸς διόρθωσιν ταύτης τῆς ρήσου . . . . Τῇ εἰκοστῇ ἑβδόμῃ ἐγένετο λόγος καὶ σκέψεις περὶ τῆς ρήσου Σάμου καὶ τὸ Βουλευτικὸν ὁμοφώνως ἐπέκριεν ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν νὰ ἐπιτάξῃ τὴν τοπικὴν Διοίκησιν τῆς ρήσου Ψαρῶν ἵνα μὲ ἀνάλογον ἐκτελεστικὴν δύναμιν πέμψῃ καὶ ἀποκαταστήσῃ εἰς Σάμον τὸν διορισθέντα παρὰ τῆς Διοικήσεως Ἐπαρχον καὶ τοὺς ὑπαλλήλους αὐτοῦ, νὰ γράψῃ δὲ καὶ πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς ρήσου Σάμου αὐστηρὰν διαταγὴν νὰ δεχθῶσιν αὐτούς. Ὅτι νὰ δοθῶσι παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν διαταγαὶ πρὸς τὴν τοπικὴν Διοίκησιν τῆς ρήσου Ψαρῶν νὰ συλλά-

βωσι τὸν *Λυκοῦργον* καὶ τοὺς πρωταιτίους καὶ πέμψωσιν αὐτοὺς εἰς *Τρίπολιν*. "Ὅτι ἐπειδὴ ὁ ἀρχιερεὺς τῆς *Σάμου* ἐδέλχθη ὄργανον καὶ αὐτόχρημα ὑπερασπιστὴς τῶν διχοροϊῶν καὶ ἀποστασιῶν, τὸ Ἵπουργεῖον τῆς *Λατρείας* γὰ προσκαλέσῃ αὐτὸν διὰ τοῦ Ἐπάρχου. Ὅθεν συμφώνως πρὸς τὰς ἀποφάσεις ταύτας, αἵτινες ἐγένοντο ἀφειτηρία σκηνῶν σκανδαλωδῶν ἐν *Σάμῳ* καὶ οὐδὲν ἕτερον, ὡς παρακατιόντες θέλομεν ἴδει, ἐπήνεγκον ἀποτελεσμα ἄλλ' ἢ τὴν γένεσιν δυσαρесκειῶν καὶ παθῶν ὅλως ἀσυμφόρων, ἐξεδόθησαν τὰ ἐπόμενα ἔγγραφα τοῦ προέδρου τοῦ Βουλευτικοῦ πρὸς τε τὸ Ἵπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ πρὸς τὸ τῆς *Λατρείας*.

Περίοδος Β'. Ἀριθ. 170.

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ.

Πρὸς τὸ Ἵπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν.

Ἡ *ρῆσος Σάμος*, ἣτις διὰ τὴν θέσιν της, *πολυανθρωπίαρ της* καὶ εἰσοδήματά της θεωρεῖται ὡς ἐπουσιῶδες μέρος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας, οὐκ ὀλίγον συμβάλλουσα καὶ εἰς βοήθειαν τῆς ναυτικῆς μας δυνάμεως, ταράττεται ἤδη ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος ἀπὸ μιᾶς παραχοποιῶ φατρίας, τῆς ὁποίας φαίνεται ἀρχηγὸς ὁ καὶ δι' ἄλλας κακοπραγίας διαβόητος *Λογοθέτης Λυκοῦργος*, ὥστε οὕτως ἀποκαθίσταται πάντῃ ἀλυσιτελής πρὸς τὸ *Πανελλήνιον* καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἔτι κακὸν παράδειγμα γινομένη καθ' ὅλον τὸ *Αἶγαῖον πέλαγος* δύναται γὰ ταράξῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ τῶν ἄλλων φιλησύχων *ρήσων*. Τέως εἰς ἐσχάτην ἔφθασεν ἀποστασίας καὶ ἀναισχυρτίας τὸ πρᾶγμα ὅτι δι' ἀρχιερατικοῦ ἐγκυλλίου, τὸ ὁποῖον καὶ ἀνεγνώσθη ἐν *συνελεύσει*, ὁ ἀρχιερεὺς τῆς *ρῆσου* ὡς ἐκ μέρους δῆθεν ὅλου τοῦ *λαοῦ* κηρύττει φανερῶς ἀποστασίαν κατὰ τῆς *Διοικήσεως* καὶ ἀποχωρισμὸν ἐκείνης τῆς *ρῆσου* ἀπὸ τῆν *Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν*, διατάσσων τὸν *λαόν* γὰ μὴ δεχθῆ Ἐπαρχον παρὰ της *Διοικήσεως*, ἃν καὶ ἠθέλεν ἦναι οὐρανοκαταίβατος, ἀλλὰ γὰ μένον ἐἰς τὴν τοπικὴν τῶν διοίκησιν.

Εἰς ταῦτα σκεφθὲν τὸ Βουλευτικόν, ἐνέκρινεν ὁμοφώνως ὅτι τὸ Ἵπουργεῖον τοῦτο ἀνυπερθέτως γὰ γράψῃ πρὸς τὴν τοπικὴν Διοίκησιν τῶν *Ψαρῶν* ἵνα μὲ τὴν ἀνάλογον ἐκτελεστικὴν δύναμιν πέμψῃ

καὶ ἀποκαταστήσῃ ἐκεῖ τὸν Ἐπαρχοῦν καὶ συγχρόνως τὸ Ὑπουργεῖον ἡ γράψῃ ἐγκύκλιον καὶ πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς νήσου Σάμου καὶ αὐστηρὰν διαταγὴν ἡ δεχθῶσι τὸν Ἐπαρχοῦν καὶ τοὺς ὑπαλλήλους του.

Τῆ 27 Ἰουλίου 1823.

Ὁ ἀ. γραμματεὺς
Ι. Σκαρδαλίδης. (Τ. Σ.) † Ὁ ἀντιπρόεδρος
Βρεσθένης Θεοδώρητος.

Ἀριθ. 171.

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ.

Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν.

Ἀπὸ τὴν διαταγὴν ὑπ' ἀριθμὸν 170 πληροφορεῖται τὸ Ὑπουργεῖον τὴν κατάστασιν τῆς νήσου Σάμου. Διὰ τὴν ἡσυχάσῃ ἐκεῖνη ἡ νῆσος, ἡ δοθῆ διαταγὴ πρὸς τὸν Ἐπαρχοῦν καὶ πρὸς τὴν τοπικὴν διοίκησιν τῶν Ψαρῶν ἡ φροντίσῃ καὶ συλλάβῃ τὸν Λυκοῦργο καὶ τοὺς πρωταίτιους καὶ ἡ τοὺς πέμψῃ καθ' ὃν τρόπον ἡθελον δυνηθῶσι.

Τῆ 27 Ἰουλίου 1823 ἐν Τριπολιτζᾷ.

Ὁ ἀ. γραμματεὺς
Ι. Σκαρδαλίδης. (Τ. Σ.) † Ὁ ἀντιπρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ
Βρεσθένης Θεοδώρητος.

Ἀριθ. 172.

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ.

Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Λατρείας.

Ἐπειδὴ ὁ ἀρχιερεὺς τῆς νήσου Σάμου ἐναντίον τῶν ἱερῶν χρεῶν τοῦ ἐπαγγέλιματός του συμμύγνεται εἰς τὰς πολιτικὰς τέρβας καὶ διχονοίας τινῶν πατριαστῶν τῆς ἐπαρχίας του καὶ, ἀντὶ κατὰ χρέος του καὶ ὡς ἀρχιερεὺς καὶ ὡς πατριώτης ἡ ἐμπνέῃ τὴν ὁμόνοιαν καὶ ὑποταγὴν πρὸς τὴν Διοίκησιν καὶ τὴν συνάφειαν μὲ τὴν

ὀλομέλειαν τοῦ γένους, ἀγωνίζεται νὰ διασχίσῃ τὴν ἐπαρχίαν του, κατὰ τὸ ἀρχιερατικὸν ἐγκύκλιον ἐκδοθὲν παρ' αὐτοῦ (τοῦ ὁποίου ἀντίγραφον ἐπιβεβαιωμένον ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ), τὸ Βουλευτικόν, συσκεφθέν, ἐνέκριεν ὁμοφώνως ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο νὰ προσκαλέσῃ τὸν ρηθέντα ἀρχιερέα διὰ τοῦ Ἐπαρχοῦ ἵνα ἔλθῃ ὧδε καὶ τοῦτο νὰ γείνη ὅσον τάχος.

Τῆ 27 Ἰουνίου 1823 ἐν Τριπολιτζᾷ.

Ὁ ἀ. γραμματεὺς
I. Σκαρδαλίδης. Ὁ ἀντιπρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ
(Τ. Σ.) † Βρεσθένης Θεοδώρητος.

Ἡ δὲ τῶν Ψαρῶν Βουλὴ, διαταχθεῖσα νὰ συναποστείλῃ τῷ χωρ ναυτικὴν δύναμιν ὅπως ἐγκαταστήσῃ αὐτόν, ἐπέμψε δύο πλοῖα, οἰκούμενα ὑπὸ τῶν πλοίαρχων Νικολάου Χ. I. Ἀργύρη καὶ Γιάνναρη, μετ' ἐντολῆς ἵνα, ἀντὶ τοῦ ἀσθενήσαντος Ἐπαρχοῦ, δρῦσωσιν ὡς ἐπίτροπον αὐτοῦ Κωνσταντῖνον τὸν Κανάρην μετὰ τῶν ἀρμοδίων ὑπαλλήλων, καθ' ἃ καὶ τὸ ἐπόμενον ἔγγραφον μαρτυρεῖ.

Ἀριθ. 3.

Πρὸς τὸ ὑπέριστατον Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν.

Κατὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς διαταγὴν σας ὑπ' ἀριθμὸν 1126 καὶ τὴν προλαβόντως τοῦ γενικοῦ γραμματέως, ἀμέσως δὲν ἐλείψαμεν, ἀλλὰ χωρὶς ἀναβολῆς τινος ἢ παραβλέψεως ἐλάβαμεν τὸν διορισθέντα Ἐπαρχον διὰ τὴν νῆσον Σάμον καὶ τοὺς ὑπαλλήλους ὑπουργοὺς του μὲ τὴν ἀπαιτουμένην ἐκτελεστικὴν δύναμιν καὶ τοὺς ἐξεκινήσαμεν δι' ἐκεῖ, εἰς συνοδείαν τῶν ὁποίων ἐστείλαμεν καὶ δύο ἡμετέρους ἐκ τῶν ἐγκριτωτέρων, οἵτινες νὰ συντελέσωσιν ὅλαις δυνάμεσι λόγῳ τε καὶ ἔργῳ διὰ νὰ συστήσωσι τὴν καλὴν ἀρμοσίαν καὶ τάξιν καὶ τὴν εὐπειθειαν πρὸ πάντων εἰς τὴν σεβαστὴν Διοίκησιν, περὶ ὧν καὶ ἐλπίζομεν νὰ στερεωθῇ ἡ καλὴ τάξις καὶ ἡ εὐπειθεια, διότι ἢ μὲ τὸν ἓνα τρόπον ἢ μὲ ἄλλον θέλουσι καταπέσει αὐτούς, δηλαδὴ δὴ τὸν τε Λυκοῦργον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ διὰ νὰ ὑποχρεωθῶσιν εἰς τοῦτο. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ὁ διορισθεὶς Ἐπαρχος κύριος Χ. Ἀνδρέας Ἀργύρης ἦτον ὀλίγον ἄρρωστος καὶ ἐπειδὴ ἡ ὑποθεσις δὲν ἐπεδέχθη ἄρρητα, δι' αὐτὸ τοῦτο ἀντὶ τοῦ διορισθέντος Χ. Ἀνδρέου ἐστείλαμεν ὡς ἐπίτροπον εἰς τόπον αὐτοῦ τὸν καπετὰν Κωνσταντῆ Κανάριον, ὅστις καὶ θέλει ὑπουργήσῃ μὲ τὴν παρ' ἡμῶν δοθείσαν

ἰκτελεστικὴν δύναμιν, ὡς εἴρηται, εἰς πάντα τὰ διαταττόμενα. Τὸ Τρίκερι καὶ ἡ Εὐβοία ἔχουσι μεγαλωτάτην ἀνάγκην βοηθείας διὰ ξηρᾶς, ἐπειδὴ καὶ τὸ ὅλον τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων σχεδὸν ἐρρίφθη εἰς αὐτὰ καὶ διὰ τοῦτο ἡ ὑπερτάτη Διοίκησις ἕως λάβῃ μέτρα περὶ τούτου. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτου· ἡμεῖς δὲ μὲ τὸ προσῆκον σέβας μένομεν.

‘ ‘ ‘ *Ἄπο Ὑραῖ κατὰ τὴν ἴδ' Ἰουλιῶν ἴδ' 23.*

(Τ. Σ.) *Ἡ Βουλὴ τῆς νήσου Ψαρῶν.*

Ἄρα τῆ δεκάτῃ ἕκτῃ Ἰουλίου ἐκ Ψαρῶν τὰ πρὸς ἐγκατάστασιν τοῦ Ἐπαρχοῦ ἀποστελλόμενα πλοῖα, προσωρμίσθησαν τὴν ἐσπέραν τῆς ἐπιούσης εἰς τὸν λιμένα Βαθέος. Ὁ ὑποναύαρχος Κωνσταντῖνος Νικόδημος ἱστορεῖ ἐν τῷ Ὑπομνήματι αὐτοῦ ὅτι ἐπελθούσης τῆς νυκτός, οἱ Σάμιοι ἤρχισαν ἀπὸ τῆν ξηρὰν γὰ τουφεκίζουσι τὰ πλοῖα καὶ ἐπλήγωσαν μάλιστα τὸν ἱερέα τοῦ πληρώματος τοῦ Ἀργύρη, ἐκραύγαζον δὲ ὅτι δὲν δέχονται Ἐπαρχον Ψαριανόν. Οἱ πλοίαρχοι ἀπέστειλαν λέμβον καὶ εἶπον εἰς τοὺς Σαμίους γὰ παύσωσι τὸν πυροβολισμόν, οὗτοι δὲ ὑπήκουσαν (1). Ὅτι ὅμως οἱ Σάμιοι οὐδόλως ἐπυροβόλησαν κατὰ τῶν ἐν τοῖς Ψαριανοῖς πλοίοις, ἀλλὰ τούναντίον ὑπεδέξαντο αὐτοὺς μετὰ προσηνείας μεγίστης καὶ μετ' ἀγάπης ἀδελφικῆς, μαρτυροῦσιν αἱ ἐπόμενα ἐπιστολαί.

Πρὸς τὴν Α. Ε. τὸν κύριον ναύαρχον Κωνσταντῖνον Καράρη.

Ὁ ὑποναύαρχος κύριος Κωνσταντῖνος Νικόδημος ἐν σελίδι 256 τοῦ Α'. τόμου τοῦ Ὑπομνήματος αὐτοῦ, ἐξιστορῶν τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1823 ἀποστολὴν ὑμῶν ὡς Ἐπαρχοῦ εἰς Σάμον ἀντὶ τοῦ ἀσθενήσαντος Χ. Ἀνδρέου Ἀργύρη, παρεκφέρει γεγονότα ὅλως ἀνύπαρκτα καὶ τὰ ὁποῖα καιρίως προσβάλλουσι τὴν τιμὴν τῆς πατρίδος μου Σάμον, λέγων ὅτι τὴν νύκτα τῆς δεκάτης ἐβδόμης Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἐν ᾧ τὰ δύο Ψαριανὰ πλοῖα ἦσαν ἠγκυροβολημένα ἐν Βαθεῖ καὶ ἐπὶ τῷ κρηνηρυμένῳ, συσφερωθήσῃ ἔτι μετεβῶσι. οἱ δὲ Ψαριᾶν πληρεξούσιοι καὶ πλοίαρχοι εἰς Χώραν καὶ ἐπιδώσωσι τῷ Λυκούργῳ τὰ ἐπίσημα αὐτῶν ἔγγραφα, οἱ Σάμιοι ἤρξαντο προδοτικῶς πῶς πυροβολοῦντες κατὰ τῶν πλοίων καὶ ἐπλήγωσαν μάλιστα καὶ τὸν

(1) Κ. Νικόδημου, Ὑπόμνημα τῆς νήσου Ψαρῶν. Τόμ. Α'. σελ. 256.

ιερέα τοῦ πλοίου τοῦ Ἀργύρη.

Ἐπειδὴ ἡ ἀφήγησις αὕτη εἶναι ὄλως μυθώδης, ἐφ' ὅσον οἱ Σάμοι οὐ μόνον δὲν ἐπυροβόλησαν κατὰ τῶν Ψαριαῶν πλοίων, ἀλλὰ τὸν ναυτίον ἐδέξαντο τοὺς ἐν αὐτοῖς μετὰ τῆς ὀφειλομένης ἀδελφικῆς ἀγάπης, καὶ ἐπειδὴ προτίθεται ἵνα διαψεύσω τὰ ὑπὸ τοῦ Κ. Νικοδήμου ἱστορούμενα, διὰ ταῦτα παρακαλῶ ὑμᾶς ἐν ὀνόματι τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀνδρείως ἀγωνισαμένης καὶ ἀπρεπῶς ἤδη ὑβριζομένης πατρίδος μου Σάμου ἵνα ἐναρεστηθέντες διαβεβαιώσητέ με δι' ὀλίγων λέξεων ἅν οἱ Σάμοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπυροβόλησαν κατὰ τῶν Ψαριαῶν πλοίων ἢ ἅν ὑπεδέξαντο τοὺς ἐν αὐτοῖς μετ' ἀδελφικῆς τιμῆς.

Ἐπὶ τῇ πεποιθήσει ὅτι ὁ ἀρχαικὸς ὑμῶν χαρακτήρ δεν θέλει ἀνεχθῆ παραμορφουμένην τὴν ἀλήθειαν, ἀπεκδέχομαι ὑμετέραν ἀπάντησιν καὶ λαμβάνω τὴν τιμὴν ἵνα ὑποσημειωθῶ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Δεκεμβρίου 1864.

Ταπεινὸς ὑμῶν θεράπων
Ἐπαμ. Ι. Σταματιάδης.

Κύριε Ε. Σταματιάδη!

Εἰς ἀπάντησιν τῆς ἐπιστολῆς σας ὑπὸ ἡμερομηνίαν 20 Δεκεμβρίου 1864 ἀπαρτῶ ἐνχαρίστως ὅτι οἱ συμπολίται ὑμῶν Σάμοι ὑπέδεξαντο καὶ ἐμὲ καὶ τοὺς συνοδευσαντάς με προκρίτους συμπολίτας μου μετὰ μεγίστης ἐνχαριστήσεως καὶ ἀδελφικῆς ἀγάπης.

Ἐπειδὴ δὲ βαρέως κατὰ τὸν πλοῦν ἀσθενήσας, δὲν ἠδυνάμην γὰ ἐκπληρώσω τὴν ὑπὸ τῆς πατρίδος μου ἀνατεθεισάν μοι ἐντολήν, ἀπῆλθον ἐκ Σάμου τὴν ἐπαύριον, τουτέστι τὴν 24 Ἰουλίου 1823, εἰς τὴν πατρίδα μου πρὸς ἀνάρρωσιν τῆς ὑγείας μου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 2 Ἰανουαρίου 1865.

Ὁ φίλος σας
Κ. Καράρης.

Τῇ ἐνδεκάτῃ Ἰουλίου οἱ ἐκ Ψαρῶν ἀπεσταλμένοι ἔπεμψαν τὰ γράμματα τῆς ἐν Τριπόλει Διοικήσεως εἰς Χώραν, τῇ δ' ἐπιούσῃ μετέβησαν καὶ αὐτοὶ ἐκεῖσε ἵνα συνεννοηθῶσι μετὰ τοῦ Λυκούργου· ἐπέστρεψαν

δὲ τὴν ἐπομένην ἡμέραν εἰς Βαθύ, ὑποσχεθέντος ἐκείνου ὅτι θέλει ἀπαντήσει αὐτοῖς ἐγγράφως. Ἐν τούτοις μικρὸν μετὰ τὴν ἐκ Χώρας ἀπέλευσιν τῶν Ψαριανῶν, θῦμα τῶν ἀγρίων παθῶν τῶν φατριῶν ἔπεσεν εἰς τῶν προύχόντων Βαθέος καὶ ἡμέτερος πρὸς πατρός πάππος, ὁ Σταμάτιος, δολοφονηθεὶς τῇ εἰκοστῇ πρώτῃ Ἰουλίου, ἡμέρᾳ Σαββάτῳ, ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τοῦ ἐν Χώρᾳ Διοικητηρίου. Ἀναμνήσεις ὀδυνηραὶ! Συλληφθεὶς ὁ πάππος ἡμῶν, ἐρρίφθη σιδηροδέσιμος ἐν τῇ ἐν Χώρᾳ εἰρκτῇ, ἐν ἧ ἀπέθνησκεν ἂν τῆς πείνης, εἰ μὴ οἰκειὸς τις αὐτῷ, Γεώργιος Ἀσημίνας τοῦνομα, ἐφρόντιζε, πέμπων αὐτῷ καθ' ἐκάστην τροφήν· ἀλλὰ καὶ ταύτην νὰ φέρωσι τῷ δεσμίῳ ἀπηγόρευσε ἐπὶ τέλους ὁ φρουρὸς αὐτοῦ ταχθεὶς Δημήτριος Λύκος, ἀνὴρ αἰμοβόρος καὶ τοῦ ἐπωνύμου αὐτοῦ ἀντάξιος. Ὁ καλοκῆρατος Ἀσημίνας εὔρε μέσον τότε διὰ τινος ὁπῆς νὰ παρέχῃ ὀλίγον ἄρτον εἰς τὸν καθειργμένον, τοῦτο δὲ ἐξηκολούθει γινόμενον, ἄχρις οὗ οἱ τοῦ Σταματίου τὸν θάνατον ἐπιζητοῦντες εἰσήγαγον ἐν τῇ φυλακῇ τὸν ἐκ Χώρας φερώνυμον Ἐμμανουὴλ Θεομπαϊκτὴν, ὅστις, θεωμένου ἀπαθῶς τοῦ Λύκου, ἔσφαξε διὰ φασγάνου αὐτόν. Μετὰ τὴν τοῦ φόνου ἐπιτέλεσιν, γαυριῶν ὡς ἐπὶ μεγάλῳ κατορθώματι ὁ Θεομπαϊκτὴς, διήλθεν ἔνοπλος ἐκ τοῦ καφενείου τοῦ Γεωργίου Ἀσημίνας, ὅστις, μαθὼν τα γενόμενα, εἶπεν αὐτῷ *Δὲν ἐφοβήθης τὸν Θεόν, Μαρολάκη; τί εἶναι αὐτό, ὁποῦ ἔκαμες;* Ἀλλ' εἰς ἀπάντησιν ὁ αἰμοχαρὴς ἐκεῖνος, σπασόμενος τὸ ξίφος, ἐτραυμάτισε καιρίως εἰς τὴν κεφαλὴν τὸν Γεώργιον Ἀσημίνας, ἐπειπὼν *Τί ἔκαμα; παίξε καὶ σὺ τὴν λύρακ.* Ποῖον ἦτο τὸ αἶτιον, ὅπερ ἤγειρε μαιφόνον χεῖρα κατ' ἀνδρὸς ἀνεπιλήπτου τόν τε δημόσιον καὶ τὸν ἰδιωτικὸν βίον; Οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' ἦ ὅτι ἐκ τῶν προκρίτων τοῦ Βαθέος ὦν καὶ κατὰ συνέπειαν Καλικάντζαρος λογιζόμενος, ἐξήσκει οὐ σμικρὰν ἐπὶ τῶν ὁμοπολιτῶν αὐτοῦ ἐπιρροήν. Τίνι δ' ἐχρήσαντο προφάσει ἵνα σύρωσιν αὐτόν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἐν αὐτῇ ἀποκτείνωσιν αὐτόν; Ἐνσηψάσης τῷ ἔτει 1814 λοιμοῦ ἐν Βαθεῖ, συνέστη ὑπὸ τοῦ ρηθέντος Σταματίου τριμελὴς ἐπιτροπή, ἣ ἀνετέθη νὰ λάβῃ πάντα τὰ πρὸς ἀπαλλαγὴν τοῦ χωρίου ἀπὸ τῆς δεινῆς ἐκείνης νόσου μέτρα καὶ συνδράμη τοῖς χρεῖαν ἔχουσι δημόταις· ἀποβιώσαντος δὲ τότε παγγενεὶ καὶ τινος Δημητρίου Καρπαθίου λεγομένου, ἡ ἐπιτροπή, εὑροῦσα χρήματ' αἰμα ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, διέθηκεν ὑπὲρ τῶν ἐνδεῶν δημοτῶν. Ἐννέα ὀψιαίτερον ἔτη, ὁ ἐκ Βαθέος Χ. Μιχάλης Ἀργύρης, φθονῶν τὸν Σταμάτιον δι' ἣν παρὰ τοῖς συνεγχωρίοις αὐτοῦ ἐξήσκει ἐπιρροήν καὶ βλέπων ὅτι αὕτη ἐγγίγει,

το πρόσκομμα εἰς τοὺς φιλοδόξους αὐτοῦ σκοπούς, ἐξήγειρέ τινας ὅπως ζητήσωσι λόγον περὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἐκ τοῦ λοιμοῦ ἀποβίωσαντος Δημητρίου Καρπαθίου. Μάτην ὁ Σταμάτιος ἔλεγεν ὅτι ἐκ τῶν χρημάτων ἐκείνων οὐδὲ ὀβολοῦ αὐτὸς ἤψατο, ἀλλὰ ταῦτα παρέλαβε καὶ τοῖς ἐνδεεσί διένειμεν ἢ τριμελῆς ἐπιτροπή, ἧς πάντα τὰ μέλη ἔτι ἔζων καὶ παρ' ὧν οἱ βουλόμενοι ἠδύναντο νὰ ζητήσωσιν εὐθύνας· οἱ ἐχθροὶ ἀπήτουν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ὅθεν καὶ ἐνήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ Διοικητήριον τῆς Χώρας, ἰδίως ἵνα μακρύνωσιν αὐτὸν ἐκ Βαθείος. Προθύμως μετέβη ὁ Σταμάτιος ἐκεῖ, ἐπὶ τῇ ἀθωότητι αὐτοῦ πεποιθώς· ἀλλ' ἐν Χώρῃ ἐτέραν εὔρε τὴν κατηγορίαν καὶ ἀλλοίους ἀπήντησε τοὺς κατηγοροὺς. Κατεμέμφοντο αὐτοῦ ὅτι ἦλθεν εἰς συνεννόησιν πρὸς τοὺς Ψαριανούς καὶ αὐτοῖς ὑπεσχέθη τὴν ἑαυτοῦ σύμπραξιν πρὸς ἐγκατάστασιν τοῦ Ἐπαρχοῦ· πλὴν ἀλλ' ἡ κατηγορία αὕτη ἦτο πάντῃ ἀνυπόστατος, οὐδ' ὑπῆρχεν ἐνδειξίς ἐλαχίστη, πιθανὴ καθιστῶσα αὐτήν, ἐξηνέχθη δὲ ἀπλῶς ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς λόγος πρὸς τὴν θανάτωσιν τοῦ ἀνδρός. Καὶ ἔρρευσε λοιπὸν αἷμα ἀδελφικὸν καὶ πάλιν, ἵλεως δὲ τοῖς φονεῦσι γένοιτο ὁ Θεός. Εἶθε ὁ ἡμέτερος πάππος ἦτο τὸ τελευταῖον θῦμα· ἀλλ' εἰς τὸν βωμὸν τῶν παθῶν δυστυχῶς ἐπέπρωτο ἵνα καὶ ἄλλα προσενεχθῶσι σφάγια, διότι πλὴν ἐκείνου ἐφονεύθησαν ἐπ' ἴσης ἐν Χώρῃ ὁ Μιχαὴλ Ἀμουργιανός, ἐν Βαθεῖ ὁ Γεώργιος Συμιακὸς καὶ ἐν Βουρλιώταις καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Ἀντώνιος Μαργαρίτης, ὁ Ἰωάννης Διακογιάννης, ὁ Γεώργιος Παπαχατζῆς, ὁ Σταμάτιος Γιαμᾶς καὶ ὁ Τριαντάφυλλος Χ. Γεωργίου. Ὅθεν φόβος πανικὸς κατέλαβε τοὺς πάντας τότε καὶ πολλοὶ κατέφυγον ἐν σπηλαίοις καὶ εἰς ἀπόκρημνα ἀκρωτήρια, ἔνιοι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν Ψαριανῶν πλοίων ἐπεβιβάσθησαν διὰ τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν.

Τῇ εἰκοστῇ τρίτῃ Ἰουλίου οἱ ἐκ Ψαρῶν ἀποσταλέντες ἔλαβον ἐκ Χώρας γράμματα, ἐξαγγέλλοντα αὐτοῖς ὅτι οἱ Σάμιοι, ἀναμιμνησκόμενοι τῶν ὄσων ἐπὶ Μώραλῃ ἔπαθον, ἀπόφασιν ἀκράδαντον ἔχουσιν ἵνα μὴ δεχθῶσιν Ἐπαρχον· ὅθεν οἱ Ψαριανοί, καίτοι περιμένοντες τὴν τοιαύτην ἀπάντησιν, εὐλογον ὁμως ἔκριναν ἵνα πέμψωσιν εἰς Ψαρὰ τὸ τοῦ Κανάρη πλοῖον καὶ ζητήσωσιν ὁδηγίαν περὶ τοῦ πρακτέου. Τὸ ρηθὲν πλοῖον, ἀποπλεῦσαν τῇ εἰκοστῇ τετάρτῃ Ἰουλίου ἐκ Σάμου, ἐπανῆλθε μετὰ τέσσαρας ἡμέρας, κομίζον διαταγὴν τοῖς Ψαριανοῖς νὰ ἀποκλείσωσιν τὴν Σάμον καὶ ἐκβιάσωσιν τοὺς κατοίκους αὐτῆς ὅπως δεχθῶσιν τὸν Ἐπαρχον.

Τὴν ἐπιμονὴν τῶν Σαμίων ὅπως μὴ δεχθῶσι τὸν ἐκ Ψαρῶν Ἐπαρχον ἀπέδωκάν τινες εἰς συνενόησιν αὐτῶν μετὰ τῶν Ὑδραίων, ἀντιφερομένων σχεδὸν πάντοτε πρὸς τοὺς Ψαριανούς (1). ἕτεροι δὲ κατεμίμψαντο τοῦ Λυκούργου, ὡς πείσαντος τοὺς Σαμίους ὥστε νὰ φαντασθῶσιν ὅτι ἠδύνατο νὰ αὐτοδιοικηθῶσιν, ἀποχωριζόμενοι τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, καὶ νὰ αὐτοὑπερασπισθῶσιν ἐναντίον τῶν Σουλτανικῶν δυνάμεων (2). Πλὴν ἀλλ' αἱ κατηγορίαι αὗται εἶναι ὅλως ἀβάσιμοι καὶ σαθραί, τὰ δὲ βίαια μέτρα, εἰς ἃ κατὰ τῶν Σαμίων οἱ Ψαριανοὶ προέβησαν, οὐ μόνον ἀσύμφορα, ἀλλὰ καὶ ἀδίκᾳ ἐξελέγχονται. Ἐὰν τὸ Βουλευτικὸν ἀπεφάσιζε νὰ πέμψῃ Ἐπάρχους πανταχόσε, οὐδὲ εἰς τὰς τρεῖς αὐτὰς νήσους Ὑδραν, Σπέτζας καὶ Ψαρά ἐξαιρουμένας, βεβαίως καὶ οἱ Σάμιοι ἀγογγύστως ἤθελον δεχθῆ τὸν λαχόντα αὐτοῖς· ἀλλὰ τὸ Βουλευτικόν, ἐπιτρέπον ταῖς τρεῖς ἐκείναις νήσοις τὴν αὐτοδιοίκησιν καὶ πέμπον Ἐπαρχον εἰς Σάμον, ὕβριζε μεγάλως εἰς αὐτήν, οὐδὲ ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπομείνωσιν οἱ Σάμιοι τὴν τοιαύτην ὕβριν. Ἐλησμόνει ἄρα γε τὸ Βουλευτικὸν ὅτι ἡ Σάμος ἦτο ἡ μόνη ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελαγεὶ πολεμικὴ νῆσος, ἡ κρατοῦσα τὰ ὅπλα γενναίως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἔτασεν αὐτήν ἐν ἴσῃ μοίρᾳ μετὰ τῶν νήσων Σερίφου, Ἀνάφης ἢ Ἰκαρίας, ἀνατιθέμενον τὴν διοίκησιν αὐτῆς εἰς τὰ Ψαρά, ὅπως ἤδη εἶχεν ἀναθέσει τὴν διοίκησιν τῶν ἄλλων ἀσήμεων νήσων εἰς τὴν Ὑδραν ἢ εἰς τὰς Σπέτζας; Ἄλλ' οἱ Σάμιοι, ἔνδοξοι διὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτῶν καὶ ἰσχυροὶ διὰ τὴν ἀνδρείαν, ἠξίουσαν νὰ ἔχωσι τὰ αὐτὰ ἐνώπιον τοῦ ἔθνους δικαιώματα, οἷα καὶ οἱ κάτοικοι τῶν τριῶν ἐπισήμων ναυτικῶν νήσων, οὐδ' ἠδύνατο νὰ ταπεινωθῶσιν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ ἀναγνωρίσωσι δικαιοδοσίαν τῶν Ψαριανῶν ἐπ' αὐτοῖς. Ἄλλως δὲ τὸ σῶσαν κυρίως τὴν Σάμον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος εἶναι ὅτι εὐρέθη εἰς Σάμιος, ἐπιτυχῶν νὰ συγκεντρώσῃ ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ νὰ διευθύνῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀπ᾽ αὐτῆς τὰς δυνάμεις τῆς νήσου· τοῦτο δὲ ἀδύνατον ἦτο εἰς ἀλλοδαπὸς νὰ κατορθώσῃ, καὶ παράδειγμα ἔχομεν τὴν Κρήτην, ἣτις μεθ' ὅλον τῶν κατοίκων αὐτῆς τὸν ἥρωισμὸν ἐναύχησε, διότι δὲν εὐρέθη εἰς Κρής ἰκανὸς νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐξουσίαν καὶ διευθύνῃ τὰ τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλ' ἀνετέθη ἡ διεύθυνσις αὐτῶν εἰς τοῦ Κομνηνοῦ Ἀφεντουλιέφ τὰς ξενικὰς χεῖρας. Ἐὰν

(1) Κ. Νικοδήμου. Ἰπόμνημα τῆς νήσου Ψαρῶν Τόμ. Α'. σελ. 269.

(2) Α. Ὀρλάνδου, Ναυτικά Τόμ. Α σελ. 385.

τῷ ἔτει 1821 ἤρχεν ἐν Σάμῳ ἕτερός τις πλὴν τοῦ Λυκούργου, ἀμφιβάλλομεν εἰ ἐπέτύγχανε νὰ ἀποκρούσῃ τοσοῦτῳ τελεσφόρως τὰς κολοσσιαίας δυνάμεις τοῦ ἔχθρου.

Ἐν τούτοις οἱ Ψαριανοὶ πλοίαρχοι, λαβόντες τὴν περὶ ἀποκλεισμοῦ τῆς Σάμου διαταγὴν καὶ αὐτῇ συμμορφούμενοι, προσεκάλεσαν πάντα τὰ αὐτόθι προσωρμισμένα Ψαριανὰ πλοίαρκα νὰ ἀποπλεύσωσι καὶ ἐκήρυξαν τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς νήσου, ἀπευθύναντες τὴν ἐπομένην πρὸς τοὺς Σαμίους προκήρυξιν.

Ἄνδρες Σάμιοι.

Σᾶς εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις διήρесе τὴν Ἑλληνικὴν γῆν εἰς ἐπαρχίας καὶ ἐπειδὴ γνωρίζει τὴν Σάμον διὰ τοῦ ἀποσταλέντος εἰς αὐτὴν Παραστάτου σας μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ ὄλου, ἔκαμεν αὐτὴν ἐπαρχίαν καὶ, διορίσασα τὸν αὐτῆς Ἐπαρχον, διέταξε τὴν νῆσόν μας νὰ τὸν συστήσῃ.

Ἐπειδὴ ὅμως ἀποσταλέντες ἡμεῖς διὰ νὰ τὸν συστήσωμεν, ὁ Λογοθέτης Λυκούργος, ἀπατήσας τινὰς τῶν ἀπλουστέρων μὲ δολίους καὶ ἰδιοτελεῖς σκοπούς, τοὺς ἐβίασε νὰ μὴ δεχθῶσι τὸν Ἐπαρχον καὶ νὰ φανῶσι μὲ τοῦτο, χωρὶς νὰ τὸ αἰσθανθῶσιν, ἀποστάται καὶ ἐπομένως ἔχθροὶ καὶ πολέμοι τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους καὶ ἐπειδὴ ἡ ὑπερτάτη Διοίκησις γνωρίζει ὅτι μόνος ἀποστάτης ὡς ἀπειθῆς καὶ παρήκοος τῶν διαταγῶν τῆς εἶναι ὁ Λογοθέτης Λυκούργος, ὁ ὁποῖος, ἀφ' οὗ ἤρπασε ληστρικῶς τὴν διοίκησιν τῆς Σάμου, δὲν παύει τοῦ νὰ τὴν μαίνῃ ἀπὸ αἷμα πατριωτικὸν καὶ ὁμόφυλον καὶ νὰ τυραννῇ ἀπηνῶς ὡς ἄλλος Φάλαρις ἢ ὡς ἄλλος δολερὸς Πολυκράτης καὶ Νέρων τοὺς πατριώτας του μὲ ραβδισμοὺς, φυλακὰς καὶ κολάσεις, ὡς ἰδίοις ὀφθαλμοῖς τὸ ἴδομεν εἰς τὴν αὐτοῦ διατριβὴν μας, καὶ μὴ κρίνασα δίκαιον ὡς φιλόστοργος μήτηρ νὰ τιμωρηθῶσιν ἀδίκως οἱ παρτάπασιν ἀναίτιοι καὶ ἀθῶοι, σᾶς εἰδοποιεῖ καὶ σᾶς παραγγέλλει δι' ἡμῶν, ἐν ὧν εἶναι καιρὸς, νὰ ζητήσητε τὸν Ἐπαρχόν σας, διότι ἀπεφάσισε νὰ μὴ ἀφήσῃ τὸ τόλμημα τοῦτο μὲ πάντα τρόπον ἀτιμώρητον.

Ἡμεῖς, ἀδελφοί, διαμαρτυρόμεθα ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ὅτι ἤλθομεν μὲ τρόπον εἰρηρικὸν ὡς ὁμογερεῖς νὰ συστήσωμεν τὸν Ἐπαρχον καὶ παρίδομεν πολλὰς καθ' ἡμῶν ὕβρεις καὶ γεγονυίας ἀτιμίας, διότι ἡμεῖς, ὡς τὸ ἠξέερέτε, ἀπώλεσαμεν καὶ πλοῖα

καὶ χρήματα καὶ ἀναπαύσεις καὶ ζωὴν διὰ τοὺς ἀδελφούς μας Χριστιανοὺς καὶ δι' αὐτοὺς ἀγωνιζόμεθα, κινδυνεύοντες καθ' ἑκάστην. Ἐφ' οὗ σᾶς ἐκοινοποιήσαμεν τὴν ἀμετάβλητον τῆς Διοικήσεως ἀποφασίαν, ἣν γοῦν θέλει σᾶς καταπολεμήσει, ἂν δὲν ἔλθητε εἰς αἴσθησιν καὶ ἀνακαλέσητε τὸν Ἐπαρχόν σας, διότι τὰ ἔθνη χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὸ ὁμοίωσχημον τῆς διοικήσεως καὶ ἀπὸ τὴν στενωτάτην ἀμοιβαίαν ἐνωσιν ὄλων τῶν συγκροτούντων αὐτὰ ἀτόμων· ἀλλὰ ἐξ ἐναντίας οἱ μὴ συνεννοούμενοι μετὰ τοῦ λοιποῦ ὄλου διὰ τῶν αὐτῶν συνθηκῶν, ἀλλ' ἀντιβαλόντες εἰς τὰς κοινὰς ἀποφασισθείσας συνθήκας εἶναι ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι. Ἄν λοιπὸν, ἀδελφοί, ἀκολουθήσῃ κάμψις βλάβη ἢ ζημία εἰς τοὺς ἀθῶνους, οἱ ὅποιοι εἶναι πολλότατοι καὶ σχεδὸν ὄλοι ἐκτὸς τοῦ Λογοθέτου Λυκούργου, καὶ μὴν αἰτιᾶσθε ἡμᾶς, ἀλλὰ τὸν ἑαυτὸν σας· διότι ἔχετε καιρὸν καὶ προλάβητε τὰ ἐπιχειρήματα δεινὰ καὶ ἀναπόδραστα κακὰ καὶ καὶ μὴ καταστήσητε εἰς τὸ βάραθρον τῆς ἀπωλείας, εἰς τὸ ὅποιον τρέχειτε ἀπατημένοι.

27 Ἰουλίου 1823.

Οἱ πληρεξούσιοι τῆς ρήσου Ψαρῶν
Νικόλαος Χ. Δημητράκης.
Νικόλαος Ἀργύρης.

Πρὸς ταῦτα δ' οἱ Σάμιοι ἀπήντησαν ὡς ἑξῆς.

Ἡ Σάμος ἔλαβε τὰ ὄπλα ἐναντίον τῆς Ὀθωμανικῆς τυραννίας καὶ πάσης μερικῆς καταδυναστείας. Ἡ βίαία σύστασις τοῦ περυσικοῦ Ἐπαρχοῦ τῆς ἐπροξένησε τόσα κακὰ εἰς τὴν ρήσον ταύτην, ὅσα οὐδὲ ἡ Ὀθωμανικὴ τυραννία καὶ ἐδίδαξε τοὺς Σαμίους ὅτι τὸ μόνον σωτήριον εἶναι εἰς αὐτοὺς τὸ καὶ διοικῶνται ἀπὸ ἐντοπίους διοικητὰς καὶ ποτὲ καὶ μὴ δεχθῶσι ξένον διοικητὴν ἢ καὶ Ἐπαρχον.

Τοῦτο λοιπὸν ἀμεταθέτως ἀποφασίσασα περὶ τὸν Δεκέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους 1822, παρόντων καὶ τῶν ἐξοχωτάτων κυρίων Ἀρμοστῶν, ἐν οἷς ἕνας ἐκ Ψαρῶν, καὶ διὰ πρώτης ἀναφορᾶς των κατὰ Ἰανουάριον καὶ δευτέρας κατὰ Μάϊον ἀναγγείλασα πρὸς τὴν ὑπερτάτην Διοίκησιν, δὲν ἔλειψεν ἐπομένως καὶ τὸ εἰδοποιήσῃ διὰ γράμματος καὶ εἰς τὴν Βουλὴν τῆς ρήσου Ψαρῶν.

Ἐπειδὴ ὁμως οἱ κύριοι Ψαριανοί, ἂν καὶ καλῶς ἔκτοτε πληροφορημένοι τὴν τοιαύτην ἡμῶν ἀπόφασιν, ἦλθον διὰ καὶ συστήσωσι δυναστικῶς Ἐπαρχον εἰς τὴν ρήσον μας καί, ἀποτυχόντες τοῦ τοιοῦ-

του σκοποῦ τῶν, ἐκατηγόρησαν ὡς μόνοι αἴτιοι τῆς ἀποτυχίας τῶν τὸν ἀρχηγὸν μας κύριον *Α. Λυκοῦργον* εἰς τὴν ἀπὸ 27 Ἰουλίου τοῦ παύσαιτος μηνὸς διαμαρτυρίαν τῶν, ἀποτευόμενοι πρὸς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς νήσου ταύτης, μὴ ἀνεχόμενοι ἐχθροπαθῶν καὶ ταραχοποιῶν πνευμάτων τῶν κυρίων *Ψαριανῶν*, ἀντιδιαμαρτυρούμεθα ἐν ῥώπιον τοῦ Παρτεφόρου καὶ τῶν Χριστιανικῶν βασιλείων καὶ ἐνώπιον ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Τῆ 2 Αὐγούστου 1823.

(Τ. Σ.) (Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν διαφόρων χωρίων)

Πρὶν ἢ λάθωσι τὴν ἀπάντησιν ταύτην οἱ Ψαριανοὶ πλοίαρχοι ἤσαν τὰς ἀγκύρας καί, παραπλέοντες τὰ παράλια τῆς Σάμου, ἀπέκλεισαν αὐτήν. Τῆ εἰκοστῇ ἐνάτῃ Ἰουλίου, παραπλέοντες τὸν Μαραθόκαμπον, ἐπεμψαν ἐφόλιον ἵνα κυριεύσῃ πλοίαριον, ἐν τῇ ξηρᾷ καθιλωσμένον· ἀλλὰ προσβληθέντες ἐζώθεν ὑπὸ τῶν Σαμίων, ἠναγκάσθησαν νὰ παραιτηθῶσι τοῦ σκοποῦ αὐτῶν, πληρωθέντος καὶ ἐνὸς ναύτου. Τῆ δ' ἐπιούσῃ, ἐπισκεψόμενοι πλοῖόν τι, ἐκ Κρήνης εἰς Σάμον διευθυνόμενον, καὶ εὐρόντες ἐπ' αὐτοῦ ἐπιβάτην τινὰ Σάμιον, παρέλαβον αὐτὸν αἰχμάλωτον ἐν τῷ τοῦ Γιάνναρη πλοίῳ. Τῆ τριακοστῇ πρώτῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς οἱ Ψαριανοὶ συνέλαβον ἐπ' ἴσης κατὰ τὰ Τζατζκρία τέσσαρα πλοῖα Σαμιακὰ τῶν πλοιάρχων *Μανουὴλ Ρεῖζη*, *Κωνσταντίνου Ἐπιτρόπισσας*, *Κωνσταντίνου Παράσχου* καὶ *Ἰωάννου Παράσχου*, κατευθυνόμενα εἰς Σάμον, καὶ ἐκράτησαν αὐτὰ τε καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς· σύναμα δὲ ὁ Γιάνναρης ἔπλευσεν εἰς τὰς παρακειμένας νήσους ἵνα συλλάβῃ ὅσα ἤθελε τυχὸν εὔρει ἐκεῖ Σαμιακὰ πλοῖα καί, τὸν ἀποκλεισμόν τῆς Σάμου ἐξαγγέλλων, προσκαλέσῃ τὰς κατὰ τόπους ἀρχάς ἵνα συλλαμβάνωσι πάντα Σάμιον. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα συνέβαινον ἐν Σάμῳ, ὁ ἐν Σαλαμῖνι παραμένων Παραστάτης *Χριστόδουλος Καψάλης*, μεταβάς εἰς Ἵδραν, ἐξέθηκε καταλεπτῶς τὰ μεταξὺ Σαμίων καὶ Ψαριανῶν καὶ ἐξελιπάρησε τὴν παρέμβασιν τῶν Ἵδραίων πρὸς ἐξομαλισμὸν τῶν δυσχεριῶν, ἐξ ὧν ἐπῆλθεν ἡ μεταξὺ τῶν δύο νησιωτικῶν λαῶν ἔρις· οἱ δὲ Ἵδραῖοι ἀνέκαθεν μετὰ πολλῆς δυσαρρεσκείας εἶδον τὰ γινόμενα, δὲν παρενέβησαν ὅμως ἐξ ἀρχῆς, τοῦτο μὲν διότι δὲν ἐπεθύμουν νὰ φανῶσιν οἰονεὶ ἀντιπράσσοντες εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς Διοικήσεως, τοῦτο δὲ καὶ διότι, ἰδέας ἐπικρατούσης ὅτι αἰείποτε προσέκλινον οἱ Σάμιοι τοῖς Ἵδραίοις, δὲν ἠθελον διὰ τῆς ἐπεμβάσεως αὐτῶν νὰ ἐνισχύσωσι τὴν τριαβ-

την ιδίαν. Ἐν ταύτοις ὀρθοῦς καὶ τῷ ἔθνει συμφέροντας τοὺς λόγους τοῦ Σαμίου Παραστᾶτου εὐρίσκοντες, ἀπηύθυναν πρὸς τὸ Ἐκτελεστικὸν σῶμα τὸ ἐπόμενον ἔγγραφον.

Πρὸς τὸ σεβαστὸν Ἐκτελεστικὸν σῶμα.

Τὰ πράγματα τῆς Σάμου εὐρίσκονται εἰς ἀθλιωτάτην κατάστασιν, ὅπο δὲ τῶν θορύβων καὶ διχονοιῶν καὶ τῆς ἀταξίας ὄχι μόνον πάσχουσιν οἱ κάτοικοι αὐτῆς, ἀλλὰ χάνονται καὶ ὅλα τὰ αὐτῆς δοσεῖματα, τὰ τόσον ἀναγκαιοῦντα εἰς τὴν θαλάσσιον δύναμιν. Κρί-
τορας λυτὴν τυράφου, ἔα, τὸ σεβαστὸν Σῶμα, τὸ ἔγγραφο, καὶ γράψετε εἰς τὰ Ψαρά, καὶ γράψωμεν δὲ συμφώνως καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ ἀδελφοὶ Σπετζιωταὶ πρὸς τοὺς Ψαριανοὺς διὰ καὶ ἐμποδισθῆ πρὸς τὸ παρὸν ὁ συμπατριώτης των Ἐπαρχος τῆς Σάμου, καθ' ὅτι οἱ κάτοικοι δὲν θέλουν ξένον διοικητὴν, ἀλλὰ τοπικὴν των διοίκησιν, πειθομένην καὶ ἀναφερομένην εἰς τὴν ὑπερτάτην καὶ ἔθνικὴν. Αὐτὰ γράψετε δὲ καὶ εἰς τοὺς Σαμίους ὅτι ἡ διοίκησις τοὺς συμφωνεῖ προσωρινῶς ἐκτοπίους διοικητὰς φρονίμους καὶ ἐναρέτους, οἱ ὅποιοι καὶ προσέξωσιν εἰς τὴν νῆσον των τὴν εὐταξίαν καὶ οἰκονομίαν καὶ καὶ ἀνακάξωσιν τὰ δέκατα καὶ τὸν ἔρανον, ἐπειδὴ, ἔαν ἡ συνάθροισις αὐτῶν ἀμεληθῆ, δὲν εἴμπορεῖ καὶ ὑπάρξῃ θαλάσσιος δύναμις.

Τὰ γράμματα αὐτά, ἔαν ὁμοίως τὸ ἐγκρίνετε, εἴμποροὺν καὶ παραδοῦν τῷ ἐπιφέροκτι τὴν παροῦσαν εὐγενεστάτῳ Παραστᾶτῃ τῆς Σάμου κυρίῳ Χριστοδοῦλῳ Καψάλλῃ διὰ καὶ ὑπάγη καὶ αὐτὸς εἰς τὴν πατρίδα του διὰ καὶ καθειρηγνέυση τὰ πράγματα. Ἐρρωσθε.

Ἀπὸ Ἰδρας τῇ 10 Ἀυγούστου 1823.

(Τ. Σ.) Οἱ πρόκριτοι τῆς νήσου Ἰδρας.

Τὸ Ἐκτελεστικὸν σῶμα, πειθόμενον τῇ προτάσει ταύτῃ τῶν Ἰδραίων, ἐτέρωθεν δὲ μὴ θέλον οὐδεμίαν τῶν τριῶν νήσων καὶ παραπικράνη, ἀνέθηκε πάσαις αὐταῖς τὸ ἔργον τῆς εἰρήνης ἐν Σάμῳ διὰ τοῦ ἐπομένου ἔγγράφου.

Τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα.

Πρὸς τοὺς εὐγενεστάτους προκρίτους Ἰδρας, Σπετζῶν καὶ Ψαρῶν.

Ἐπιβλέψασα ἡ Διοίκησις ἐπὶ τὸ εἰς τὴν νῆσον Σάμον κατακυριεῦον πνεῦμα τῆς ἀναρχίας, ἀνέθετο τὴν φροντίδα εἰς τοὺς κυρίους

προκριτους τῆς νήσου Ψαρῶν νὰ παρειαξοῦν ἐκεὶ τὴν διοίκησιν· ἀλλ' οἱ Σάμιοι, ἐξαγριωθέντες, δὲν ἐδέχθησαν τὸν Ψαριανὸν Ἐπαρχον, ζητοῦντες ἐπιμόνως αὐτόχθονα.

Ἡ Διοίκησις, θεωροῦσα τὴν ὁποίαν ἐμπορεῖ νὰ κάμῃ ἐπιρροὴν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν λοιπῶν νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους ἢ ἀπειθεια καὶ ἀντίστασις τῶν Σαμίων, θεωροῦσα τὴν ἐκ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου προσγυγρομένην βλάβην καὶ αἱματοχυσίαν τῶν πολιτῶν, τῶν ὁποίων ἡ ζωὴ καὶ ἀσφάλεια διαφέρει τὰ μάλιστα τὴν πατρίδα, θεωροῦσα τέλος πάντων τὴν ἐκ τῶν σφετεριζομένων προσόδων τῆς νήσου σημαντικὴν ζημίαν τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου καὶ μὴ κρίνουσα εὐλογον οὔτε νὰ ἐνδῶσῃ εἰς τὰ ζητήματα τῶν Σαμίων οὔτε νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν διάδοσιν καὶ ἐπίτασιν τῆς ἀναρχίας καὶ ἀνυποταγῆς, ἀνατίθεται τὴν φροντίδα εἰς τὰς τρεῖς νήσους Ὑδρας, Σπετζῶν καὶ Ψαρῶν διὰ νὰ περιορίσουν τὴν νῆσον Σάμον εἰς τὰ καθήκοιτά της. Καὶ δὴ προτρέπεται τὴν ἐνγερείαν σας νὰ λάβητε τὰ ἀναγκαῖα μέτρα καὶ νὰ προσπαθήσητε μὲ τὸν γλυκύτερον, εὐλογώτερον, νομιμώτερον, εἰρηρικώτερον καὶ φιλανθρωπότερον τρόπον νὰ κατασβύσητε τὸ πνεῦμα τῆς ἀπειθείας, τῆς ἀλληλομαχίας καὶ ἀνωμαλίας, νὰ ἐμπνεύσητε εἰς τοὺς Σαμίους ἀγάπην πρὸς τὸ ἔθνος καὶ σέβας πρὸς τὰ καθεστῶτα καὶ νὰ παρειαξήτε τὴν ἐννομίαν, τὴν εὐταξίαν καὶ τὴν ἡσυχίαν πρὸς αὐτοὺς, ὑποχρεοῦντές τους νὰ ἀνάγνωρῖσουν τὰ χρέη των, νὰ τ' ἀγαπήσουν καὶ νὰ τὰ ἐκπληροῦν, ἐκτελοῦντες εἰς τὴν κοινὴν σωτηρίαν καὶ εὐδαιμονίαν καὶ μετὰ ταῦτα νὰ ἀναφέρητε τὰ πρακτικὰ σας εἰς τὴν Διοίκησιν.

Ἐκ Σαλαμῖνος τῇ 18 Αὐγούστου 1823.

Ὁ πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ

Πετρόμπεης Μαυρομηχάλης.

Σωτήριος Χαραλάμπης.

Ἄνδρειο Μπετσίτζι.

Τοιαῦτά τινα εἶχεν ἀποφασίσει τὸ Ἐκτελεστικόν, οἱ δὲ πολιορκοῦντες τὴν Σάμον Ψαριανοί, ἔβλεπον ὅτι διὰ τῆς βίας οὐδὲν κατορθοῦσιν ἀπέναντι τῆς ἐπιμονῆς τῶν Σαμίων· ἐπειδὴ δὲ προμηνησμένης τῆς ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου ἐξόδου τοῦ ἐχθροῦ, ἀναγκαῖα ἀπέβαιναν ἢ συγκέντρωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, διὰ ταῦτα τὰ τὴν Σάμον ἀποκλείοντα Ψαριανὰ πλοῖα, ἀφ' οὗ τὴν ἐνδεκάτην Αὐγούστου, παρα-

πλέοντα τὰ Καρλοβόσια, προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν αὐτόθι τηλεβόλων καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ μακρυνθῶσι τῆς παραλίας, ἐπὶ τέλους, τῇ ἐπιούσῃ, παραιτηθέντα τοῦ ἀνεπιζήλου αὐτῶν ἔργου, ἀπῆλθον ἐκ Σάμου καὶ ἔπλευσαν εἰς Ψαρά. Οὕτως ἄρα τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἀρθέντος, οἱ Σάμιοι ἔπεμψαν πρεσβευτάς, οἵτινες ἐπέτυχον νὰ διασκεδάσωσι τὴν πρὸς ἀλλήλους τῶν δύο νήσων ἐχθρότητα, ἐφ' ὅσον καὶ ὁ ἐπικείμενος ἐκ τῆς ἐξόδου τοῦ Τουρκικοῦ στόλου κίνδυνος καθίστα τὴν συνδιαλλαγὴν ἀναγκαιοτάτην. Τότε δ' ἐγράφη καὶ ἡ ἐπομένη πρὸς τὴν Βουλὴν τῶν Ψαρῶν ἐπιστολὴ περὶ ἀπολύσεως τῶν κρατουμένων πλοίων.

Τῇ σεβασμίᾳ Βουλῇ τῆς θαλαττοκρατοῦσης τῶν Ψαρῶν ρήσου καὶ τοῖς ἥρωσιν ἐγκατοίκοις τὴν ἀδελφικὴν προσκύνησιν ἡ φίλη Καγκελαρία τοῦ τῆς Σάμου Μαραθοκάμπου ἀδελφικῶς ἀπορέμει.

Ἡ ὑποσχιάζουσα σκοτεινὴ νεφέλη τὰς δύο ρήσους Ψαρὰ καὶ Σάμον καὶ ἐπαπειλοῦσα τὴν ἀχρείαν πηγὴν μιᾶς ἐμφυλίου διαστάσεως, διαλυθεῖσα μὲ τὸν ἐρχομὸν τοῦ πληρεξουσίου μας καὶ τῶν ἄλλων δύο, καταλαμβάνει πάλιν αὐτὰς ἡ λαμπροτάτη ἐπιφάνεια τῶν λαμπρῶν τῆς νέας μας ἀγάπης καὶ φωτοφόρων ἀκτίνων. Ναὶ τῇ ἀληθείᾳ, εὐχῆς ἔργον εἶναι, ἀδελφοί, διὰ τὰ ἐννοήσωμεν ἐκ συμφώνου ὅλοι οἱ Ἕλληνες τὰ πολιτικά μας καθήκοντα, ἀποδιώκοιτες μακρὰν τὰς φθοροποιὰς προλήψεις, διὰ μέσον τῶν ὁποίων ἐμποροῦμεν τὰ φθάσωμεν εἰς ἐκείνην τὴν ἀξιοδάκρυτον κατάστασιν, καὶ ἀσπάζομενοι τῆς καθαρᾶς ὁμοιοῦσας τὴν ἐνότητα, ἡ ὁποία μᾶς ὑπόσχεται τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ποθεινῆς μας ἀνεξαρτησίας. Ὁ ἄσπονδος ἐχθρὸς τῆς πίστεώς μας, τῆς ὑπάρξεώς μας καὶ τῆς τιμῆς μας, βεβαιωθείς μετὰ χαρᾶς τὴν ἔριδα Ψαρῶν καὶ Σάμου, τὴν ἀκαταστασίαν τῶν Πελοποννησίων, τὴν διάστασιν τῶν τριῶν θαλασσοκρατουσῶν ρήσων, τὴν φιλαργυρίαν τοῦ ὀλικοῦ ἔθνους, ἔσρεφεν ὀλεθρίας καὶ ματαίας ἐλπίδας ὁ ἀλιτήριος διὰ τὰ μᾶς κάμη ὄλους θύματα τῆς ἀσπληγχνίας του, τὰς δὲ θυγατέρας καὶ γυναικὰς μας παλγνία τῆς ἀσωτίας του, τοὺς δὲ ἱεροὺς ναοὺς μας σταύλους τῶν ζώων του. Τόρα δὲ ἀκούσας τὴν ὀλικὴν μας ἔνωσιν, τὴν λύσιν τῶν ἐπαράτων δεισμῶν τῆς ἐθνικῆς μας φιλαργυρίας, τὴν Ἑλληνικὴν μας μεγαλοψυχίαν καὶ τὸν ἀπηλπισμένον πόλεμόν μας, λυσσᾶ ματαίως καί, καταμασσῶν τὰς χεῖράς του, κυλλεῖται κατὰ γῆς, ἀπηλπισμένος καὶ ἀφρῶν ἕως οὐ σκάση. Ἡ ἱστορία τοῦ Ἰωάννου, υἱοῦ Γεωργίου Ἀλθαροῦ

τοῦ ἰσπορομασθέντος Σκενδέρβη, μᾶς ὑπόσχεται τὴν ἀνεξαρτησίαν
μας, μᾶς δίδει τὴν ταπεινώσιν τοῦ ἐχθροῦ μας. Ἐντὸς ὀλίγου ὁ ἄ-
σεβέστατος θέλει ἐξαποστείλει πρέσβεις διὰ τὰ πραγματοποιθῆ τὴν ἐ-
ρήνην μὲ τὸ ἔθνος μας καὶ ἡμεῖς μεγαλοψυχότες θέλομεν τοῦτο
καταρροήσῃ διὰ τὰ χορτασθῶν αἱ ψυχαὶ μας ἀπὸ τὰ ἀσεβέστατα
τῶν τυράννων καὶ μιὰ ἀἵματα. Τὸ στάδιον τῆς μάχης μᾶς προσ-
μένει, ἀδελφοί, μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν Νέαν Ἐφεσον. Ἡ συμμαχία
μας, οὕσα εὐλογημένη ἀπὸ τὸν Θεὸν τοῦ δικαίου καὶ βοηθουμένη ὑ-
πὸ τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ Σταυροῦ,
μᾶς ὑπόσχεται νίκας καὶ λαμπρὰ λάφυρα, δικαιώματα τῆς μεγαλο-
ψυχίας μας. Χαίρετε, φίλοι, πάλιν καὶ πολλάκις λέγομεν χαίρετε.
Ἡ ἀγάπη μας ἔστω διαιωνίζουσα, ἅς αἰσχυρῶν δὲ καὶ ὁ συνεργὸς
τῆς ἐχθρας μας ἀντίθεος σατάν.

Ἐπειδὴ δὲ δι' ἀδείας τοῦ εὐγενεστάτου πληρεξουσίου σας καὶ τῶν
ἄλλων ἐκκινεῖ ὁ Μαρδίνης Ρεῖζης Ἰωάννου ἀπὸ τὸ χωρίον μας
διὰ τὴν πατρίδα σας, ὧν εἰς ἐκ τῶν карабоκρυίων, ὁποῦ μένει ἐν τῷ
λιμένι σας τὸ καΐκι του ἐμποδισμένον, καὶ ἐπίτροπος τῶν ἄλλων
τριῶν карабоκρυίων Κωνσταντῆ Ἐπιτρόπισσας, Κωνσταντῆ Παρά-
σχου καὶ Ἰωάννου Παράσχου, παρακαλοῦμεν τὰ τὸν δεχθῆτε ἐνμε-
ρῶς, γνωρίζοντες τὸν κύριον τοῦ καΐκιου του καὶ ἐπίτροπον τῶν τρι-
ῶν карабоκρυίων καὶ κατὰ τὴν γενηθεῖσαν ἀπόφασιν παρακαλεῖσθε
τὰ τοῦ παραδώσῃτε τὰ καΐκια καὶ τὰ ἄρματα μετὰ τῶν ἄλλων, ὁδη-
γοῦντες τὸν ἀδελφικῶς, ἢν ἡ χρεὶα τὸ καλῆ, τὰ παραγγεῖλη τὰ
ἔλθουν τὰ τὰ συλλάβουν καὶ οἱ λοιποὶ μὲ τοὺς ἀναγκαιοῦντας ραβ-
τας ἢ συγχωροῦντες τὸν τὰ λάβῃ ἀπ' αὐτοῖς ραβτας, ὅπως τὸ κρέ-
νετε συμφερότερον καὶ καλλίτερον· τὴν ψυχὴν μας, οὕσαν καθάραν,
τὴν γνωρίζετε. Τὰ νεωστὶ πρακτικὰ τῆς νήσου μας μετὰ τῶν εὐγε-
νεστάτων ἀποσταλθέντων γραφικῶς τὰ ἐβεβαιώθητε. Τὴν περὶ
τῶν карабоκρυίων καὶ τὴν ζημίαν ἐκ τῆς ἐναισθήτου συνειδήσεώς σας
τὴν διαγιγνώσκετε· ὥστε δὲν μᾶς μένει μήτε κἄν ἴχνος δισταγμοῦ
ὅτι μᾶς ἀγαπᾶτε καὶ ὅτι θέλετε ἐπιστρέψαι τὰ καΐκια καὶ τὰ πράγ-
ματα εἰς τοὺς δυστυχεῖς συμπατριώτας καὶ συνεγχωρίους μας. Σᾶς
ταπεινὸπροσκυνοῦμεν καὶ διαμένομεν εἰς τὰς προσταγὰς σας.

Ἀπὸ Μαραθόκαμπον τῆς Σάμου 1823 Ὀκτωβρίου 6.

(Τ. Σ.) Οἱ ἀδελφοί σας;

Καθ' ὃν χρόνον τοιαῦτα ἐν Σάμῳ διεδραματίζοντο, ὁ παρὰ τῇ ἐν Ἄστρει Συνελεύσει Παραστάτης αὐτῆς Χριστόδουλος Καψάλης ὑφίστατο τὰς συνεπειὰς τῆς ἀρνήσεως τῶν Σαμίων ἵνα παραδεχθῶσι τὸν Ἐπαρχον. Τῇ δευτέρᾳ Ἰουλίου, γενομένης κατηγορίας ὑπὸ τοῦ Παραστάτου Κρήτης Ἀναστασίου Κορνηλίου ὅτι δῆθεν ὁ Καψάλης διετῆρει μετὰ τοῦ Λυκούργου ἀλληλογραφίαν κατὰ τῆς Διοικήσεως καὶ μυστικῶς ἐνήργει μετὰ καὶ ἄλλων κατ' αὐτῆς, τὸ Βουλευτικὸν ἐνετείλατο τοῖς Παραστάταις Δημητρίῳ Παρδαλάκῃ καὶ Γεωργίῳ Μαυρομμάτῃ ἵνα μεταβῶσιν εἰς τὸν τοῦ Καψάλη οἶκον καὶ, τὰ ἔγγραφα αὐτοῦ ἐρευνησάντες, βεβαιωθῶσιν ἂν ἡ κατηγορία αὕτη εἶχετο ἀληθείας. Καὶ δὴ ἐρεύνης γενομένης, οὐχὶ μόνον οὐδὲν εὑρέθη ἔγγραφον, τὴν ἐνοχὴν τοῦ Καψάλη ἐλέγχον, ἀλλὰ καὶ ἀριδῆλως κατεδείχθη ὅτι ἐν παντὶ καιρῷ συνεβούλευσε οὗτος τοῖς ἑαυτοῦ συμπολίταις τὰ βέλτιστα. Τούτων ἕνεκα καὶ ὁ Λυκούργος, φοβηθεὶς μὴ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ, τῆς περιστάσεως δραξάμενοι, παραστήσωσιν αὐτὸν τῇ Διοικήσει ἀντάρτην, γράψας ἀπέστειλεν αὐτῇ τὴν ἐπομένην ἀπολογίαν.

Ἵπερτάτη καὶ σεβαστὴ Διοίκησις!

Ὅτι μὲν ἡ ἐλευθερία, δι' ἣν ἡ Ἑλλὰς ἠγειρεν ὅπλα, ἀνάγκη γὰρ ἐκτείνηται μέχρι πάντων τῶν ἀτόμων, ἂν ὑπάρχη ἀληθῆς καὶ τυραννίας ἀμέτοχος, τοῦτο καὶ δίκαιον καὶ συνομολογούμενον· ὅτι δὲ καὶ ἡ ἐθνικὴ Διοίκησις, ὡς κοινὴ μήτηρ θεωρουμένη, ἀνάγκη γὰρ περιθάλλη μητρικῶς καὶ γ' ἀξιῶ φιλοστόργου ἀκροάσεως τὰ τέκνα της, καὶ τοῦτο πασιδὴλον καὶ νομιμώτατον. Ἄρα οὔτε περιττὸν οὔτε τολμηρὸν νομισθήσεται τὸ γ' ἀπολογηθῶ ἀνθ' ὧν τινες κατεμαρτύροντό μου.

Γνώμη ἀναντίρρητος εἶναι ὅτι ἐκ τῶν πράξεων γνωρίζεται ὁ χαρακτήρ τοῦ ἠθικοῦ ἀνθρώπου καὶ αἱ πράξεις διασαφηνίζουσι τὴν διάθεσιν καὶ τὰ φρονήματα ἐκάστου· διότι οἶον τὸ αἴτιον, τοιοῦτο καὶ τὸ αἰτιατόν, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γνωρίζεται.

Ἄλλ' ἐπειδὴ πολλὰκις ἡ ἀλήθεια διαστρεφόμενη βυθίζεται εἰς τὸ ἀχαρὲς πέλαγος τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, ἄλλου τε ἄλλως ἀγομένου τε καὶ φερομένου, διὰ τοῦτο ἀναγκαιότατον γὰρ ἐκθέσω τὰς ἐμαντοῦ πράξεις καὶ ἀναλυτικῶς γὰρ τὰς παραθέσω μὲ τὰς κατ' ἐμοῦ κατηγορίας· ἐφ' ᾧ καὶ ζητῶ ἀπὸ τῆν Ἵπερτάτην Διοίκησιν πρῶτον τὴν περὶ τούτου ἀκριβῆ σκέψιν καὶ δεύτερον κρίσιν ἀπαθῆ.

Κατὰ τὴν γνώμην τῶν μεγάλων πολιτικῶν, τὰ μέσα, δι' ὧν πᾶν ἔθνος φθάσει εἰς τὸν κολοφῶνα τῶν προόδων καὶ ἀσφαλίζει ἐν ἑαυτῷ τὰ δίκαια τῆς ἀνθρωπότητος εἰσι στρατιωτικὸν καὶ δικαιοσύνην, ὧν ἡ μὲν ὡς ψυχὴ, τὸ δὲ ὡς ρεῦμα τοῦ ὅλου ἐθνικοῦ σώματος παρεκάλειται. Ὡς ζωτικὴ δὲ τοῦτου κίνησις ἢ τοῦ ἔθνους Διοίκησις εἰκομιζομένη, χρέος ἀπαραίτητον ἔχει νὰ βάλλῃ εἰς πρᾶξιν καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν αὐτῶν τὰ δύο ταῦτα μέσα, ἔχουσα τὸ βούλευμα σύμδρομον τῇ δυνάμει, τῇ ἐκ τῆς ἐκουσίου ἀφαιρέσεως μέρους τῆς ἐλευθερίας τῶν ἀτόμων συνισταμένη. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ μὲν τῆς δικαιοσύνης πηγάζει ἢ τῆς τῶν ἀτόμων καταλειφθείσης ἐλευθερίας συντήρησις καὶ προστασία, ἢ κοινὴ εὐταξία, ἢ ὁμόνοια καὶ σύμπροια τῶν λαῶν καὶ ἢ ἀντιβράθεισις τῆς ἀρετῆς καὶ ἐν γένει ἢ εὐδαιμονία τοῦ ἔθνους, τὸ δὲ στρατιωτικὸν καὶ ταῦτα ἐσωτερικῶς καὶ τὸ ὅλον σῶμα ἐξωτερικῶς συντηρεῖ, διὰ τοῦτο καὶ ἐγώ, ἀγαλαβῶν τῆς ἡρίας τῆς διοικήσεως τῆς Σάμου περὶ τὰς ἀρχὰς Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἐν ᾧ τὸ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἠνέωκται στάδιον, ἐνήργησα τὰ ρηθέντα ἀμέσως.

Ὁ λαὸς τῆς Σάμου, ἀγαρακτισμένος ὑπὸ πολυχροίου δεινοπαθείας, ἐκυματίετο τότε ὡς θάλασσα ἀγριαίνουσα κατὰ τῶν πατριωτῶν τυράννων, οἵτινες καὶ ἔμελλον ἀφεύκτως νὰ γέλωσιν ἔργον μαχαίρας κατὰ τὴν ἡρ συγχρόνως ἀνεκάλυψα μυστικὴν συνωμοσίαν. Ὅθεν διὰ νὰ φυλάξω ἀγρὴν καὶ ἀμόλυτον ἀπὸ χύσεις αἱμάτων τὴν πατρίδα μου, κατὰ τὸν ἐφεξῆς προδιαθέτω τρόπον τὰ πράγματα.

α. Περιέρχομαι τὰ χωρία, κηρύττω ὁμόνοιαν, ἀδελφότητα καὶ ἀμνηστία τῶν παλαιῶν παθῶν. Συγχωρῶ ἀπὸ καρδίας πάντας τοὺς πολλὰς με θανατηφόρος καταδιώξαντας, προβαλλόμενος ἐμμαντὸν ὑπόδειγμα ἀρεξίκαχίας εἰς ὅλους τοὺς δεινοπαθεῖς πατριώτας μου.

β. Πρὸς ἀσφάλειαν τῆς πατρίδος καὶ στερέωσιν τῆς πρὸς ἀλλήλους εἰρηναίας ἐνώσεως καὶ κοινῆς εὐταξίας, ὀργανίζω συγχρόνως σύστημα στρατιωτικὸν τακτικόν, συνδεδεμένον ἐγγυήσεσιν ἀλληλεπιδέτοις καὶ ὄρκους στρατιωτικοῖς ἀπὸ τοῦ χιλιάρχου μέχρι τοῦ στρατιώτου, ὡσαύτως καὶ σύστημα πολιτικόν.

γ. Ἐγείρω τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν, ἐνθουσιάζω τοὺς φιλελευθέρους τῶν Σαμίων καὶ ἀρέλαβον τὰ ὄπλα κατὰ τῆς τυραννίας.

δ. Πολιορκουμένης τῆς Σάμου ὑπὸ τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου καὶ τὰ Ἰολισθία πρεούσης, δὲν ἔγρεια δραπέτης, ἀ.λ.λ' ἀπεφάσισα ἢ τὸν

ὄπρ' πατρίδος θάνατον ἢ τὴν ταύτης ἐλευθερίαν.

δ. Ὀχυρότω τὴν πατρίδα, ἐξοικονομῶ τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδια, θεραπεύω τὴν τότε ἀνάγκην πολλῶν ἀπόρων ἵνα ἐμποδίσω τὰ ἐκ τῆς ἀπορίας πρὸς τοὺς εὐποροῦντας δεινὰ παρακολουθήματα καὶ συντόμως εἰπεῖν ἐνήργησα ὅσα συντείνουσι πρὸς ἀσφάλειαν ζωῆς, τιμῆς καὶ ὑπαρχόντων ἐκάστου πατριώτου καὶ ὅσα πρὸς σύστασιν καὶ συντήρησιν ἀρμονίας, εὐταξίας καὶ ἐνώσεως ἀπάσης τῆς πατρίδος, καὶ ἔφερον γαλήνην εἰς τὰ πράγματα τῆς Σάμου, ὥστε οὐκ ἐμολύθη τὸ ἔδαφος αὐτῆς μὲ ἀἷμα πατριωτικὸν εἰς τὸ ἐνιαύσιον ἐκεῖνο τῆς διοικήσεώς μου διάστημα.

ε'. Ἐνήργησα τὴν ἐλευθέρωσιν χιλιάδων οἰκογενειῶν ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἔστειλα αὐτοὺς εἰς τὰς πατρίδας των, πλῆθος δὲ Κρητικῶν εἰς τὴν Κρήτην. Ταῦτα δὲ πάντα, προφανῆ καὶ ὁμολογούμενα ὄντα, οὐδ' οἱ ἐχθροὶ μου αὐτοὶ ἀπαρνήσονται.

ζ'. Τῷ σταλέντι δ' ἐπὶ συνάξει τοῦ ψυχογροσίου καὶ ἀσημικῶν, πρῶτος ἐγὼ χαρίζω ὀκάδας πέντε ἀσημικοῦ.

η'. Παραστήσατος δὲ καὶ τὰ ἐπαρχίας συστατικὰ ἔγγραφα τοῦ Ἐπαρχου, καταλείβω τὸν λαὸν καὶ τὸν δεχθῶσιν, ὑποτασσόμενοι εἰς τὰς διαταγὰς τῆς σεβαστῆς Διοικήσεως.

θ'. Ἐπιβουλευθεὶς δὲ καταφεύγω δὶς εἰς τὴν σεβαστὴν Διοίκησιν, ἢ δ' ἐπιβουλὴ προδραμοῦσα μ' ἔφερε μὲν εἰς αὐτὰς τοῦ ἄδου τὰς πύλας, ἀλλ' ὁ τῆς ἀθωότητος προστάτης Θεὸς ἀφῆρασε καὶ περιέσωσε καί με ἐπλάτυνεν ἐν μέσῳ τῶν θλίψεων, φιλανθρώπως περιποιούμενον παρὰ πάντων τῶν ἐν τοῖς δυσὶ πλοίοις φιλογενῶν Ὑδραίων.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τῆς ἀπουσίας μου ἐγείρεται μέγας διωγμὸς κατὰ τῶν φιλελευθέρων, λύεται τὸ στρατιωτικόν, καταλύονται αἱ παραβαλάσσαι φυλακαί, ἐκστρατεῖται γίνονται κατὰ τῶν χωρίων καὶ ἐνὶ λόγῳ λύεται ἡ ἀσφάλεια ζωῆς, τιμῆς καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἐκάστου πατριώτου καὶ τὰ πράγματα τῆς Σάμου κυκεῶν γίνονται· ὁ δὲ σύνδεσμος ὄρκων καὶ ἐγγυήσεων, προεραποχωθεὶς ὑπ' ἐμοῦ σπινθήρ, ἐξάπτεται σφόδρα καὶ φλόξ ἐκδικήσεως τῶν δειροπαθειῶν ἐγείρεται, ἐπαπειλοῦσα καὶ αὐτὴν τὴν γῆν τῆς Σάμου καὶ κατακαύσῃ. Ταῦτα μαρτυρίας οὐ χηρίζουσι, πασίδηλα ὄντα.

Τοιαύτη φρικώδης ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Σάμου ὅτε ὁ λαὸς αὐτῆς ζητήσας με ἐπιπόνως τε καὶ ἐπιμόρως ἀπὸ τοὺς κυρίους Ἀρμοστὰς, ὄν παρέδωκε μοι αὐθις καὶ ἄκορτι τὰς ἡγίας τῆς διοικήσεως κατὰ τ

Δεκέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους.

Αἰ ἐν τῇ δευτέρᾳ μου διοικήσει πράξεις.

Λαὸς ἀγαρακτισμένος ὑπὸ πολυχρονίου δεινοπαθείας, ἐν ᾧ, ἐ-
γείρας ὄπλα κατὰ τῆς τυραννίας, μόλις εἶδεν ὡς ἀπὸ κάλυκος τὸ
ἔαρ τῆς ἐλευθερίας, παρ' ἐλπίδα γὰρ ἐπιφορτισθῆ ζυγὸν ὁμογενῆ, τυ-
ραννικώτερον τοῦ Ὀθωμανικοῦ, γὰρ βλέπη ὅτι οὔτε ζωῆς οὔτε τιμῆς
οὔτε περιουσίας ἀσφάλειαν ἔχει, λαὸς γὰρ βλέπη πατριώτας φονευσ-
μένους ἄνευ ἐγκλήματος, λαὸς γὰρ πολεμῆται διότι ἠγείρειν ὄπλα
κατὰ Τούρκων, ἄνδρες ἀδίκως καὶ θανατηφόρως γὰρ κατατρέχονται,
γυναῖκες γὰρ τυραννῶνται διὰ γὰρ προδώσουσιν εἰς θάνατον τοὺς ἄν-
δρας αὐτῶν, πατέρες γὰρ βλέπωσι τοὺς υἱοὺς αὐτῶν θανατωμένους,
υἱοὶ τοὺς πατέρας, ἀδελφοὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἄλλοι ἄλλους συγγε-
νεῖς των, ἄλλοι ἄνευ ποδῶν καὶ χειρῶν, ἕτεροι πληγωμένοι καὶ πα-
ραλυτικοί, καὶ ὑπὸ τίνων τὰ τόσα δειρά; Ὑπ' ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἐν
καιρῷ τοῦ μεγίστου τῆς πατρίδος κινδύνου, μὴ ὄντες ἐν τοῖς πράγ-
μασι διὰ γὰρ ὑποτάξουσιν αὐθις τὴν Σάμον εἰς τὸν Ὀθωμανικὸν ζυ-
γόν, κατέφυγον οἱ μὲν εἰς τὰς ἄλλας ρήσους, οἱ δὲ εἰς τὰ βουνὰ καὶ
σπήλαια τῆς Σάμου. Καὶ ποίους γὰρ θανατώνουσι; τοὺς ὑπὲρ ἐλευθε-
ρίας καὶ πατρίδος ἀγωνισθέντας. Ἀφίρω κάθε φρόνιμον γὰρ δώση
προσοχὴν, γὰρ κάμη σκέψιν ἀκριβῆ, γὰρ κρίνη ὀρθῶς καὶ ἐπομένως
γὰρ συμπεράνη ποίαν τρομερὰν ἐκδίκησιν ἐμελλε γὰρ ἐπιφέρει κατὰ
τῶν ἐπιβούλων τῆς ζωῆς του λαὸς τοσοῦτον δεινοπαθῆς καὶ ἀγαρα-
κτισμένος, ὅστις, πλήρης δακρύων χαρᾶς διὰ τὴν ἐλευθερίαν μου,
δεινοπαθῶς καθιστορῶν ἂν ὑπέστη δειρὰ εἰς τὸ ἐπτάμηνον διάστημα
τῆς ἀπουσίας μου, κατατιτῆτό μου ὡς μὴ συγχωρήσατος περὶ τὰς
ἀρχὰς γὰρ κατασφάξουσι τοὺς πατριώτας τυράννους καὶ κηφήνας,
τοὺς εἰθισμένους γὰρ κατεσθίωσιν αἷμα λαοῦ, καὶ ὡς ἔπειτα καταπεί-
σατος αὐτὸν τὸν λαὸν γὰρ παραδεχθῆ τὸν Ἐπαρχον, ὄργανον γε-
γονότα εἰς τὸ γὰρ συστήσωσιν ἐκ νέου τυραννίαν ἐπὶ τῶν σπλάγγ-
νων τῆς Σάμου δι' ὃ καὶ ἔκραζον ὅτι ἀνάγκη ἤδη γὰρ θανατωθῶσιν
οἱ ἐπίβουλοι τῆς πατρίδος καὶ τοῦ λαοῦ. Ἐγὼ δὲ ὄρων τὸ μέλλον
συμβῆναι τραγικὸν δράμα, ἐπιχειρῶ καὶ αὐθις μὲ τὰ πλέον δραστή-
ρια τῆς φρονήσεως μέτρα διὰ γὰρ μεταβάλλω τὴν δεινὴν αὐτὴν τοῦ ἀ-
γαρακτισμένου λαοῦ ἀπόφασιν. Ὑπερθυμῶ τοὺς ὄρκους, εἰς τοὺς
ὅποιους προωρκίσθησα, προβάλλομαι ἐναγγέλια, προβάλλομαι ἀν-

θις ἑμαυτὸν καὶ μυρία ὄσα ἀνεξίκακίας παραδείγματα. Ταῦτα καὶ προσωπικῶς καὶ διὰ γραμμάτων μὴ πανσάμενος συμβουλευῶν, ἔσβησα κατ' ὀλίγον τὴν περὶ ἐκδικήσεως σφοδρὰν τοῦ λαοῦ ὄρμην καὶ ἐν ταῦτῳ ἐνήργησα τότε γὰρ δοθῶσι τοῖς κυρίοις Ἀρμοσταῖς καὶ χρήματα. Δὲν ἔλειψα καταγερόμενος εἰς τὰ πρὸς βελτίωσιν τῆς ἡσυχίας· ὅθεν ἐσύστησα νόμους περὶ πολιτικῶν ἀμαρτημάτων καὶ ποινῶν, διοργανίσας αὐθις Στρατιωτικὸν καὶ Πολιτικόν, τὰ ὅποια ἡ πατρίς ὡς συντηρητικὰ τῆς κοινῆς εὐταξίας ὑπέγραψε καὶ ἐπεκύρωσε, καὶ κατὰ μικρὸν εἰσήγαγον αὐθις ἀναιμωτεῖ τὴν κοινὴν ἀρμονίαν καὶ ἡσυχίαν εἰς τὴν Σάμον, πρᾶγμα τῷ ὄντι ἀνέλπιστον.

Καταπέιθω κατ' ἀρχὰς τὴν πατρίδα καὶ γράφει πρὸς τοὺς φυγάδας ὅτι συγχωρεῖ ὄσα κατ' αὐτῆς ἐπέφερον δεινὰ καὶ γὰρ ἔλθουν γὰρ ἡσυχάσουν, ὑποσχομένη αὐτοῖς ἀσφάλειαν ζωῆς, τιμῆς καὶ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν· ἀλλ' οὐδὲ γ' ἀκοῦσωσι τῆς φωνῆς τῆς πατρίδος ἠθέλησαν. Ὅθεν καὶ δὲν ἔπαυσαν ἔξωθεν γὰρ διαταράττωσι τὴν ἡσυχίαν τῆς, κατηγοροῦντες τοὺς πατριώτας τῶν πότε μὲν ὅτι σφάζουσιν, ὅτι γυμνῶνουσιν οἰκίας, ὅτι ἀτιμᾶζουν γυναῖκας, πότε δὲ ὅτι τῶν φυγάδων τὰ ρήπια, περιπατοῦντα καθ' ὁδόν, κατακόπτουσι, τὰς δὲ γυναῖκας αὐτῶν ὅτι κρεμῶσιν ἀπὸ τοὺς μαστοὺς καὶ ἄλλα ἀνυπόστατα πάντη καὶ ἀνύπαρκτα. Ταράττεται ὁ λαὸς δι' αὐτά, ἀγανακτεῖ κατ' αὐτῶν καὶ πάλιν τὸν καθησυχάζω· ἐν ᾧ δὲ ἐλπίζω ἡσυχίαν, ἰδοὺ παρουσιάζεται μοι λιμενάρχης, καὶ ἰδοὺ πάλιν ταραχὴ καὶ σύγχυσις. Μόλις ἡσυχάζει μετὰ τὴν τούτου φυγὴν, καὶ ἰδοὺ ὁ ἐρχομὸς Ἐπάρχου ἐπιφέρει τρικυμίαν φοικωδεστάτην ἀναβρασμὸν ἀγανακτήσεως τοῦ λαοῦ, ἀπελπισίαν ἡσυχίας. Πάθει εὐθὺς καὶ τὴν ὑπ' ἐμοῦ ἐνεργηθεῖσαν τῶν χρημάτων σύναξιν, ἐγὼ δὲ, πειθόμενος εἰς τὰς διαταγὰς τῆς σεβαστῆς Διοικήσεως, πάρομαι τοῦ διοικεῖν καὶ ἐν τῷ μεταξὺ τῆς παραιτήσεώς μου, ἀναρχίας γενομένης, συνέβησαν τότε δύο νόμοι μὲ ἀφραστον λύπην ἐμοῦ τε καὶ τῶν πληρεξουσίων τῆς κοινῆς τῶν χωρίων συνελύσεως. Ἀναδύχθεις πάλιν διὰ κοινῆς παρακλήσεως τὴν διοίκησιν τῆς πατρίδος, καθησύχασα τὰ πράγματα καὶ δὲν ἐκτάρθη ἡ ὄρμη καὶ τὸ δεινὸν περαιτέρω.

Ἄλλ' οἱ πρὸς σύστασιν τοῦ Ἐπάρχου ἐλθόντες, πολιορκοῦσι τὴν Σάμον, λαφυραγωγοῦσι πλοῖα, αἰχμαλωτίζουσι Σαμίους, στέλλουσιν εἰς διάφορα τῆς Σάμου χωρία γράμματα ἐπαπειλητικὰ καὶ δημεγερείας ἀνάπλευα, ζητοῦσιν ἀπὸ τὸν λαὸν γὰρ παραδώσῃ εἰς τὰς

χειρας αὐτῶν τὸν Λυκούργον καὶ ἀγτί μὲ τοῦτο γὰ ἐκτελέσωσι τὸν σκοπὸν αὐτῶν, παροξύνουσι καθ' ἑαυτῶν ἐπὶ μᾶλλον τὸν λαόν, ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις συμπλέορτες καὶ οἱ φυγάδες μετὰ τῶν πολιορκητῶν, δὲν ἔλειψαν καὶ αὐτοὶ γὰ μὴνύωσιν ἀπειλάς ὅτι, ἀποκατασταθέντος τοῦ Ἐλάρχου, ἔχουσι ἀπόφασιν γὰ ψήσουν μὲ σοῦβλας πολλοὺς, γὰ λεηλατήσωσι καὶ γὰ καύσωσι οἰκίας, γὰ θύσουν καὶ γὰ ἀπολέσουν. Ἐγὼ δὲ ἐν τούτοις, διαροοῦμενος ὅτι μείζον κακὸν τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι, ἐκδίδω σφοδρὰς προσταγὰς γὰ μὴ ἐροχληθῆ τὸ παράπαν οὔτε πλοῖον ἐμπορικὸν τῶν πολιορκητῶν οὔτε τις τῶν συγγενῶν τῶν φυγάδων καὶ ἡ κοινὴ εὐταξία παρτελῶς γὰ μὴ διαταραχθῆ καὶ, ἂν ἔλθῃ τις τῶν φυγάδων εἰς τὴν πατρίδα, γὰ μὴ τολμήσῃ τις καὶ τὸν ἐροχλήσῃ εἰς τὸ παραμικρὸν, ὡς καὶ ἐλθόντες τιρὲς οὐδὲ μὲχρι λόγου ἠρωχλήθησαν ἀπὸ τινα.

Μεταξὺ δὲ τῶν διὰ τὴν κοινὴν εὐταξίαν ἐνασχολήσεών μου δὲν ἔλειψα γὰ ἐπαναλάβω τὴν φροτιδα τῆς διὰ τὸν Ἑλληνικὸν στόλον χρηματικῆς συνάξεως· φθάνουσι ἐν τούτοις τὰ πλοῖα καὶ προφθάνω εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στόλον ἄνευ βραδύτητος ἐξήκορτα χιλιάδας γρόσια.

Παράθεσις τῶν πράξεων πρὸς τὰς κατ' ἐμοῦ κατηγορίας.

Κατὰ τὸ ἀξίωμα τῶν φιλοσοφοπολιτικῶν, δικαίος ἔστιν οὐχ' ὁ μὴ ἀδικῶν, ἀλλ' ὁς δυνάμενος ἀδικεῖν οὐ βούλεται· ὅθεν ἀξίω τὴν ὑπερτάτην Διοίκησιν, δικαιοσύνης προστάτιδα οὔσαν, γὰ παραβάλη καὶ γὰ κρίνη ἀπαθῶς.

α. "Ἄν συμφωνῶσι μὲ τὰς ἀνωτέρω μου πράξεις τὰ τυραννικὰ τῆς ἀρχαιότητος ὀνόματα Νέρωνος, Φαλάριδος καὶ Πολυκράτους, τὰ ὁποῖα προσάπτουσί μοι οὕτω κατονομάζορτες, ὅτι τυραννῶ ὡς ἐκεῖνοι τοὺς πατριώτας μου καὶ δὲν παύω γὰ χύρω αἷμα πατριωτικόν. β. "Ἄν ἀποστασίας ἔχρος ἀναγαλνῆται τῶν αὐτῶν πράξεών μου, ὡς διεκήρυξαν ὅτι μόνον ἀποστάτην ὡς ἀπειθῆ καὶ παρήκοον τῶν διαταγῶν τῆς γνωρίζει ἡ ὑπερτάτη Διοίκησις τὸν Λυκούργον. γ. "Ὅτι ἠρπασα ληστρικῶς τὴν διοίκησιν Σάμου. δ. "Ὅτι ἀπατήσας τοὺς ἀπλουστέρους δι' ἰδιωφελείας σκοποὺς μου, τοὺς ἐβίασα γὰ μὴ δεχθῶσι τὸν Ἐπαρχον.

Πρὸς τὸ πρῶτον ἀπολογοῦμενος, ἐρωτῶ τοὺς κατηγοροὺς· πότερορ; τὰς ἀνωτέρω μου πράξεις ροοῦντες τυραννικὰς με ὀνομάζουσι

Νέρωρα κτλ. ἢ ἄλλας μου πράξεις ; Εἰ μὲν τὸ πρῶτον, ἀληθεύουσιν ὅταν ἐκλαμβάνωσι τὴν μὲν κακίαν ὡς ἀρετήν, τὴν δὲ ἀρετὴν ὡς κακίαν. Εἰ δὲ τὸ δεύτερον, δεόν τὰ ἀποδείξωσι τὰς ἄλλας μου τυραννικὰς πράξεις (διότι ἐγὼ οὐκ οἶδα ἄλλας παρὰ τὰς πρώτας) καὶ συγχρότως τὰ παραστήσωσι τὸν καιρὸν καὶ τὸν τόπον καὶ ὀνομαστὶ τὸ ὑποκείμενον, καθ' οὗ ἐνήργησα τὰς τυραννικὰς μου πράξεις. Ἄλλ' οὐδὲν τούτων ἐδρήσουσιν, ἐκτὸς μόνον ἂν ἐννοῶσι τυραννίαν τὴν διεκδίκησιν καὶ ἐνέργειαν τῶν ἐμπιστευθέντων μοι παρὰ τῆς πατρίδος νόμων, τὴν διὰ κοινὴν εὐταξίαν γινομένην ἐρίοτε εἰς τοὺς ἀτακτοῦντας κατὰ τὸ ἔγκλημα αὐτῶν τιμωρίαν, τὸ ὅποσον ὅλα τὰ ἔθνη ἐξ ἀμνημονεῦτων χρόνων ἐνεργούσι· διότι, τούτου ἀρθέντος, τὸ πᾶν κυκεῶν γίνεται. Τότε περιττὸν καὶ νόμοι καὶ διοικήσεις καὶ λοιπά.

Δὲν παύω, ὄχι, τὰ χύρω αἷμα πατριωτικόν, ἀλλὰ τὰ εἰρηνεύω καὶ τὰ ἐπιφέρω γαλήνην εἰς τὰ πράγματα καὶ τὰ προλαμβάνω πᾶσαν αἰτίαν, ἀποθλέπουσαν εἰς χύσιν αἱμάτων. Ἀληθῶς ἐχύθη αἷμα πατριωτικόν· ἀλλ' ἐκχυσθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκείνων, οὔτινες τὸ ἔχυσαν, κακὴν ποιήσαντες ἀρχήν. Πλὴν πρόπει τὰ διακριθῆ ὁ καιρὸς, καθ' ὃν καὶ ἡ Διοίκησις ἐφ' ἧς ἐχύθη, οὐχὶ δὲ τὰ ἐπιφορτίξωσι τὰ τοιαῦτα ἔργα τῶν ἄλλων εἰς ἐμέ· εἰ δὲ προβάλλουσι τοὺς ἐπ' ἀρχίας γενομένους φόρους, ἕως διακριθῆ ἡ αἰτία.

Πρὸς τὸ δεύτερον, διὰ τὰ μὴ πολυλογῶ, ἕως παραβάλη τὰς πράξεις μου, μάλιστα τὰς ἠριθμημένας ζ'. ἢ. καὶ θ'. καὶ κρινέτω ἀπαθῶς πᾶς ρουνεχῆς καὶ δίκαιος, ἂν συμφωνῶσι μὲ τὰς λέξεις ἀπειθῆς καὶ ἀποστάτης. Ἐπειτα τίνα προσταγὴν εἶδον καὶ παρεβήν τῆς σεβαστῆς Διοικήσεως ; Ἄν δὲ τὰ περὶ Ἐπαρχοῦ προτείνωσιν, ἐγὼ, ὡς ἔφην, παρητήθη τὸ διοικεῖν ἅμα ἰδὼν τὰς διαταγὰς τῆς· καὶ τὸ ἄλλο, μήπως ἦτο εἰς τὰς χεῖρας μου τὰ δεχθῆ ἡ Σάμος τὸν Ἐπαρχον ; ἢ παρ' ἐμοὶ κεῖται τὸ τὰ ἡμεῖς διοικητῆς ;

Πρὸς τὸ τρίτον ἀπολογούμενος, ἐπιφέρω ὅτι ὁ μὴ ἀρπάσας, ἀλλ' ἀρπαχθεὶς ἀπὸ μυριάδας λαοῦ καὶ ψηφισθεὶς διοικητῆς εἶναι δίκαιον τὰ λέγεται ἀρπαξ τῆς διοικήσεως ;

Πρὸς τὸ τέταρτον ἀπολογουμαι ὅτι οὔτε ἠπάτησα οὔτε ἐβίασα τὰ μὴ δεχθῶσι τὸν Ἐπαρχον, διότι οἱ Σάμιοι δὲν εἶναι παιδία τὰ ἀπατηθῶσιν ἢ τὰ βιασθῶσιν· ἀλλ' ἐξ ὧν ἔπαθον ἐδιδάχθησαν τὸ πρακτέον αὐτοῖς συμφέρον, ὥστε διακρίνουσι τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κα-

πόν. Ἰδιωφελείς σκοποὺς ἢ ἔχω ἢ δὲν ἔχω, αἱ πράξεις αὐταὶ τὸ μαρτυροῦν καὶ ὁ τρόπος τῆς διοικήσεώς μου καὶ αὐτὴ ἡ Σάμος· ὅθεν καὶ δὲν περιτολογῶ, ἀλλὰ τοῦτο μόνον προτείνω ὅτι λαὸς ἐκουσίως μὲ τόσον ἐνθουσιασμὸν γὰρ συστήσῃ διοικητὴν, καὶ μάλιστα δευτέραν φοράν, ἄνδρα ἐκχέοντα αἵματα πατριωτικά, τυραννοῦντα μυριοτρόπως αὐτὸν τὸν ἴδιον λαὸν καὶ ἰδιωφελείς ἔχοντα σκοπούς, τοῦτο εἶναι ἠθικῶς καὶ ἀπολύτως ἀδύνατον, καὶ παράδοξον φαίνεται ὅσον δὲ λαὸς οὗτος ἐστάθῃ ἀκλόνητος καὶ ἀδιάσειστος εἰς τὴν ἀπόφασίν του καὶ δὲν ἐρέδωκε τὸ παράπαν εἰς τὰ δημεγεργικὰ τῶν πολιορχητῶν γράμματα, μ' ὅλον ὅτι ἂν ἦτο τύραννος ὁ αὐτὸς ἀρχηγὸς του εἶχε καιρὸν καὶ αἰτίαν γὰρ τὸν ἀποβάλλῃ τότε.

Ἐπιφέρω καὶ ταῦτα. Ὅστις πειθεται εἰς τὰς διαταγὰς τῆς Διοικήσεως, ὅστις, ἐλθόντων τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου Ἐπάρχου, παρητήθη ἐκουσίως τοῦ διοικεῖν, ὅστις ἔτρεξε πρὸς τὴν Διοίκησιν, ὅστις διεργεῖ τὰ πρὸς ἀσφάλειαν τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ἔθνους του, ὅστις εἰς ἐγγέα μηνῶν διάστημα ἔμβασεν ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν δέκα χιλιάδας γροσίων εἰς τὸ ἔθνος, οὗτος εἶναι ἀπειθὴς καὶ ἀποστάτης;

Ὅστις εἰρηνοποιεῖ τὰ πράγματα, ὅστις συγχωρεῖ τοὺς ἐχθρούς του, ὅστις καταπραΰνει τὰς ταραχάς, ὅστις οὐδένα ἀδικεῖ, ὅστις, κατατρεχθεὶς, οὐδένα ἐδικεῖται, ὅστις ἐμποδίζει καὶ ἄλλους γὰρ μὴ ζητῶσιν ἐκδίκησιν, ὅστις δὲν ἐζημίωσε παντελῶς τινα οὔτε κατὰ πρόσωπον οὔτε κατὰ τὴν τιμὴν οὔτε κατὰ τὰ κτήματα, οὗτος εἶναι τύραννος;

Ὅστις ἐκ τῶν ἰδίων ἔργων ἀποδείκνυται ὅτι ἔχει φρονήματα σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα φιλελευθέρου καὶ φιλοδικαίου διοικήσεως, οὗτος εἶναι ὁ μόνος κακός;

Ὅστις ἀπεστάτησε τὴν Σάμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ὅστις ἐνθουσίασε τοὺς φιλελευθέρους τῶν Σαμίων γὰρ ἐγείρωσιν ὄπλα κατὰ τῶν Τούρκων, ὅστις ἐν καιρῷ τοῦ ἐσχάτου κινδύνου τῆς πατρίδος ἀπεφάσισε γὰρ θαρατωθῆναι ὑπὲρ αὐτῆς διὰ γὰρ τὴν ἐλευθερώσῃ, ὅστις ἐθυσίασε τὴν κατάστασίν του καὶ ἔγεινε κατάχρεως ὑπὲρ αὐτῆς, ὅστις τὴν περιωχύρωσεν ὅσον ἠδύνατο, ὅστις ἐπαγρυπνεῖ διὰ τὴν ἀσφάλειάν της, ὅστις ἠλευθέρωσε μυριάδας ὁμογενῶν ἀπ' Ἀσίας, οὗτος εἶναι τύραννος, ἀποστάτης τῆς Διοικήσεως καὶ μόνος κακός, καὶ διὰ τοῦτο εἰς θάνατον καταδικασμένος; ὦ δικαιοσύνη!

Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ τὸ ἀνεξίλικον πρὸς τοὺς ἐχθρούς καὶ ἀγαθο-

ποιὸν καὶ τὴν συγχώρησιν, τὸ ἐπιεικὲς τε καὶ πρᾶον πρὸς τὸν διοικούμενον λαόν, τὴν τε κοινὴν εὐταξίαν καὶ ἀσφάλειαν, τὸν ἐμποδισμὸν τῆς διεκδικήσεως, τὴν ἰσόρροπον κλίσιν πρὸς τὰ διεστῶτα μέρη καὶ τὸν ὄργανισμὸν τῆς πρὸς ἀλλήλους τούτων ἐνώσεως καὶ τὸ ὅτι δὲν κατεδίωξα τὸ ἔν, ἐγκολπούμενος θάτερον τῶν μερῶν (χρέος τοῦτο ὄν διοικητοῦ νομίμου ἀπαραίτητον) τὸν τε πατριωτισμὸν, τὸ φιλογενὲς καὶ φιλελεύθερον καὶ μισοτύραννον πραγματικῶς ἐνδειξάμενος, θερίζω ἀνυποστάτων διαβολῶν ἀκάνθας καὶ ἀδίκων καταδρομῶν τριβόλους, ἀντὶ τῶν διὰ ταύτας τὰς πρὸς τὸ ἔθνος καὶ πατριδα πιστὰς μου ἐκδουλεύσεις βραβείων, διὰ τοῦτο ἀρατίθηναι διευθύνων τὴν παροῦσάν μου ἀπολογία εἰς τοὺς μητρικοὺς κόλπους τῆς ὑπερτάτης Διοικήσεως, ἣν καὶ σέβομαι καὶ τιμῶ, κατὰ τὸ εἶκός, κἄν διαρραγῶσιν οἱ ἐχθροὶ διαβάλλοντές με καὶ κατὰ τοῦτο ὅτι ἄλλως φρονῶ, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς θῦμα κατὰ χρέος ἐμαυτὸν παρεχόμενος καὶ γνωρίζων αὐτὴν κεφαλὴν καὶ κίρησιν ζωτικὴν τοῦ ὅλου ἐθνικοῦ σώματος, ἐπικαλοῦμαι τὴν δικαιοσύνην τῆς καὶ ἐξαιτοῦμαι ἢ τὴν πρὸς ἐμὲ προστασίαν, ἂν αἱ πράξεις μου ὑπάρχωσιν ἀρεταί, ἢ τὴν ποινὴν τοῦ γὰ ἐξορτωθῶ, ἂν κριθῶσι κακίαι. Ἔχει ἄρα ἐντεῦθεν ἢ μὲν σεβαστὴ Διοίκησις αἰτίαν ἀποχωρῶσαν γὰ ἀναφανῆ ἀρετὴν τε τιμῶσα καὶ δικαιοσύνην διενεργούσα καὶ τῆς ἀθωότητος προστατεύουσα· ἐγὼ δέ, διὰ τῆς δικαιοσύνης τῆς ἀπαλλαγείς τῶν διαβολῶν καὶ διὰ τῆς προστασίας τῆς ἐπομένως ἐνισχυόμενος, προσοίσω ἐπὶ μᾶλλον, εἰ καὶ ἐλάχιστόν εἰμι τῆς Ἑλλάδος ἄτομον, τὰς πρὸς τὸ ἔθνος πιστὰς μου ἐκδουλεύσεις, ἀφιερούμενος ὅλος ὅλος εἰς τὰς ἐπιταγὰς τῆς ὑπερτάτης Διοικήσεως τοῦ ἔθνους (οὐ τὸ κράτος εἶη ἀνεξαρτόμενον καὶ διαιωνίζον) καὶ διακηρυττόμενος μὲ ὅλον τὸ βαθὺ σέβας.

Ἐν Σάμῳ τῇ 26 Δεκεμβρίου 1823.

Δούλος ἐλάχιστος τῆς Ἑλλάδος
Ὁ Λυκοῦργος τῆς Σάμου.

Ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες ἠγωνίζοντο ὅπως ἀποσείσωσι τὸν ζυγὸν τῶν Ὀσμανιδῶν, τὸ Ἔγγμα τῶν ἱπποτῶν τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τῶν Ἱεροσολύμων, ὀρεγόμενον νὰ ἀνακτήσῃται τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ δύναμιν καὶ δόξαν, ἤλθεν εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως, προτεινόν αὐτῇ συμμάχίαν καὶ ἐπιμάχίαν, εἰ ἀνεγνώριζε καὶ ἐκείνη τὰ

ἐπὶ τῆς Ρόδου καὶ ἄλλων νήσων τοῦ Αἰγαίου δικαιώματα τοῦ Τάγμα-
τος, βοηθήσῃ δὲ τῇ ἐν αὐταῖς ἐγκαταστήσει αὐτοῦ. Πρὸς τὸν τοιοῦ-
τον σκοπὸν ἐπέμφθη μετ' ἐντολῆς νὰ συνομολογήσῃ τῇ Ἑλληνικῇ Δι-
οικήσει συνθήκην ἐπὶ τῇ βύσει παραχωρήσεως εἰς τὸ Τάγμα νήσων,
δυναμένων νὰ περιποιήσωσιν αὐτῷ ὠφελείας, ὁ ἱππότης Φίλιππος Σα-
τελαῖν, λαβὼν σύναμα ὁδηγίας τε περὶ τοῦ τρόπου, ὃν ὤφειλε νὰ μετ-
έλθῃ κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις, καὶ ἔκθεσιν συνοπτικὴν τῆς κατα-
στάσεως τῶν διαφορῶν τῆς Μεσογείου νήσων. Μία δὲ τῶν νήσων, ἐφ' ἣ
οἱ Ἴππῶται εἶχον ρίψει βλέμμα συμπαθές, ἦτο καὶ ἡ Σάμος, περὶ ἧς
ἐν ἄρθρῳ εἰκαστῷ ἐβδόμῳ τῆς ρηθείσης ἐκθέσεως τὰ ἐπόμενα ἦσαν γε-
γραμμένα.

*Σάμος τῆς Ἰωρίας. Ἡ νῆσος Σάμος κεῖται πρὸς ἄρκτον, οἱ δὲ
κάτοικοι αὐτῆς διακρίνονται ἐπὶ προτερήμασιν ἀξιαγάστοις, ὄντες οἱ
ἐμπροσηγορότεροι καὶ νοσημονέστεροι τῶν Ἑλλήνων. Κέκτηται ὅ-
λα τὰ στοιχεῖα τῆς εὐημερίας. Ἀμείνας καλοῖς, θέσιν ἐμπορικῆν,
γῆν γόνιμον, κλίμα ὑγιεινόν, ἀτμόσφαιραν καθαρὰν καὶ ὕδατα ἄφθο-
να. Ἔχει μῆκος λευγῶν δέκα καὶ πλάτος πέντε· κατὰ δὲ τὴν ἀρ-
χαιότητα ἦτο τοσοῦτῳ γόνιμος, ὥστε περὶ αὐτῆς ἐλέγετο ὅτι καὶ ὄρ-
νιθῶν φέρει γάλα (1). Εὐτυχῶς οἱ Σάμιοι ἔμειναν ἀπηλλαγμένοι
τῶν παρενοχλήσεων θυμαστῶν τοιούτων, ὄνειροπολούντων τρόπαια
καὶ κατακτήσεις, οὐδαμῶς συμβιβάζομένους πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν νεω-
τέρων χρόνων.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Νέοι ἐμφύλιοι σπαραγμοί. Κατάπλους ἐχθρικοῦ στόλου
καὶ ματαίωσις τῶν προσπαθειῶν αὐτοῦ (1824).

Διαλυθείσης τῆς μεταξὺ Σαμίων καὶ Ψαριανῶν ἔριδος, οἱ Σάμιοι, ἐ-
λεύθεροι μείναντες ἵνα κατ' ἀρέσκειαν διατάξωσι τὰ κατ' αὐτοὺς, συνε-
κρότησαν, ἀρξάμενου τοῦ ἔτους 1824, γενικὴν συνέλευσιν, καθ' ἣν,
θεωρήσαντες τὴν λογοδοσίαν τῶν πρώην Γενικῶν Κριτῶν τῆς νήσου, ἐξε-

---

(1) Jourdain. Memoires historiques et militaires sur les evenements de la
Grèce T. I p. 160.

λέξαντο διαδόχους αὐτῶν τὸν Γεώργιον Κατζούλην ἐκ Βαθέως, τὸν Χριστόδουλον Παρμαξίζην ἐκ Μυτιληνῶν, τὸν Παναγιώτην Χ. Νικολάου ἐκ Μαραθοκάμπου καὶ γραμματέα τὸν ἐκ Χώρας Ἀναγνώστην Καριότογλου· τὴν δὲ ἀνωτάτην διοίκησιν τῆς νήσου ἐνεπιστεύσαντο καὶ αὐθις τῷ Λυκούργῳ διὰ τοῦ ἐπομένου ψηφίσματος.

Ἐπειδὴ ὁ πατριώτης *Α. Λυκούργος*, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τῆς ἐλευθερίας ἔτει διοικήσας ἄριστα τὴν πατρίδα, τοὺς Σαμίους, ἀπ' ἀρχῆς διχοροοῦντας καὶ στασιάζοντας, παραδόξως συνενώσας εἰρήνευσε καὶ σύστημα πολιτικὸν τε καὶ στρατιωτικὸν εἰς τὰς περιστάσεις ἀνάλογα διοργανίσας, ἀμόλυτον τῆς πατρίδος τὸ ἔδαφος ἀπὸ αἵματα πατριωτικὰ εἰς ὀλόκληρον ἐνιαυτὸν διετήρησε, τὴν Σάμον δὲ πρωτίστως ὑπὸ τοῦ στόλου τῶν Ὀθωμανῶν πολιορκηθεῖσαν καὶ εἰς τὸ ἔσχατον κινδυνεύσασαν τῇ θείᾳ συνάρσει μετ' ὀλίγων τινῶν ἀντιπαραταχθεὶς διεσώσατο καὶ φοβερὰν εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἀνεδείξατο, ὑπὸ δὲ τοῦ βασιάρχου δαίμονος ἐν ἑπταμῆνῳ ἕστερον κατατρεχθεὶς διαστήματι καὶ μέχρι πυλῶν θανάτου καταρτήσας, τέλος ἐν τῷ τρίτῳ τῆς ἀνεξαρτησίας ἔτει, Θεοῦ εὐδοκίᾳ, ὑπὸ παντὸς ἀναζητηθεὶς τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἐν τῷ πλοίῳ τῶν ἐξοχωτάτων Ἀρμοστῶν καταδίκης ἀπαλλαγεὶς καὶ τὰς ἡγίας αὐθις ἐμπιστευθεὶς τῆς τοπικῆς διοικήσεως, τοὺς τότε ἐν τῇ πατρίδι ἐμφυλίους θορύβους καὶ μάχας ἐπιτηδείως ἅμα καὶ φρονίμως διαλύσας κατέπαυσε καὶ τὴν κοινὴν ὁμόνοιαν, ἡσυχίαν καὶ εἰρήνην διὰ τε τοῦ ἰδίου τῆς ἀνεξικακίας παραδείγματος καὶ δι' ἄλλων παντοίων τρόπων εἰρηρικῶν ρουρεχῶς πραγματευσάμενος ἀντεισήγαγε, περὶ δὲ τῶν τῆς πατρίδος ὀχυρωμάτων, τῆς τε κοινῆς τῶν πατριωτῶν ἀσφαλείας καὶ ἰσότητος μεγίστην πρόνοιαν καὶ φροντίδα ἀνέλαβε, μετριοφρονῶν, εὐπρόσιτος ὢν καὶ τοὺς πάντας εὐμενῶς καὶ ἐξ ἴσου ὑποδεχόμενος, πατρικῶς τε συμβουλευῶν καὶ ἀδελφικῶς παρακαλῶν, οἰκονομῶν καὶ ἀναπαύων, καὶ ἐν πᾶσι τούτοις τῆ φιλοδίκαιον, τὸ φιλόκρητον, τὸ φιλόπατρι καὶ τὸ ἀφιλοκερδὲς τοῦ χαρακτῆρός του πραγματικῶς ὁ ἀνὴρ ἐραπέδειξεν, ἡ παρῶσα τοπικὴ τῶν δεκαοκτῶ χωρίων συνέλευσις μετὰ παντὸς τοῦ δήμου ἀξίως αὐτὸν καὶ αὐθις ἐψηφίσαστο γενικὸν διοικητὴν τῆς πατρίδος, τουτέστιν ἀρχηγὸν μὲν τοῦ πολιτικοῦ συστήματος, στρατηγὸν δὲ τῶν ἐν τῇ πατρίδι στρατιωτικῶν δυνάμεων, δίδοντας αὐτῷ πᾶσαν τὴν πληρεξουσιότητα εἰς τὸ ἐνεργεῖν καὶ πράττειν ὅλα τὰ συμφέροντα καὶ σωτήρια εἰς αὐτὴν τὴν πατρίδα καὶ ὑποσχόμενοι πᾶ-

σαν δυοταγήν, εὐπειθειαν, σέβας καὶ ὅσ' ἄλλα προσαιτιοῦνται εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἀξίας αὐτοῦ καὶ δυνάμειος ἕως παράδειγμα αἰώνιον τῶν τε νῦν καὶ τῶν μετὰ ταῦτα ὅτι τὰ πρῶτα καὶ λαμπρὰ ἀξιώματα καὶ οἱ τῆς δόξης ἀμαράντινοι στέφανοι εἰς μόνους ἀνήκουσι τοὺς ἀξιολογούς καὶ ἐναρέτους ἄνδρας, ὅσοι δὲν παύουν τὰ εὐεργετῶσιν εὐλιχρινῶς τὴν πατρίδα των.

Ἐν ἔτει αωκδ'. Ἰανουαρίου 17.

(Ἐπιτετα ἡ μεγάλη τῆς Σάμου σφραγίς καὶ αἱ ἰδικαὶ τῶν ὀκτωκαίδεκα χωρίων.)

Εἶχον ἤδη ἀπαλλαγῇ πως οἱ Σάμιοι τῶν διχονοιῶν καὶ τῶν ἐρίδων καὶ ἤρξαντο βαθμηδὸν ἡσυχάζοντες, ὅτε νέαι ταραχαὶ ἐπισυμβάσαι, ἐκλόνισαν αὐτοῖς τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ εἰς πολὺν περιήγαγον τὴν νῆσον κίνδυνον, καθ' ὃν μάλιστα χρόνον ὁ Τουρκικὸς στόλος παρεσκευάζετο ἵνα ἐκπλεύσῃ τοῦ Ἑλλησπόντου κατὰ τῶν ἀνταρτῶν Ἑλλήνων. Οἱ ἐν Ψαροῖς καὶ Σύρῳ διατρίβοντες Σάμιοι φυγάδες Κωνσταντίνος Πετζίης μετὰ τοῦ υἱοῦ Ἰωάννου, Δημήτριος Γιαννοῦς, Γεώργιος Μπογιατζής, Γεώργιος Χ. Εὐαγγελينوῦ, Γεώργιος Ἰζεβρένης, Σταῦρος Ταμπάκης, Ἰωάννης Χ. Θεοδώρου, Γεώργιος Χ. Γεώργου, Σταμοῦλος Μαρμαρᾶς, Νικόλαος Νέγρος, Κωνσταντίνος Γαρουφαλίνης, Κωνσταντίνος Γιάννογλου, Γεώργιος Χαρτοφίλης, Παρθένιος Μαρκλίνης, Ἀντώνιος Μαυρατζής, Θεόδωρος Βαρδιάνος καὶ Γεώργιος Καλοπαιδής, μνησικακοῦντες κατὰ τοῦ χιλιάρχου Κωνσταντίνου Λαχανᾶ, ὃν ὑπελάμβανον παραίτιον τῆς ἐκ Σάμου φυγῆς αὐτῶν, ἀπηυθύνθησαν πρὸς τὸν ἐν Ψαροῖς μεθ' ἱκανῶν ὀπλοφόρων διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς νήσου ἐκείνης διατρίβοντα τότε Μακεδόνα ὀπλαρχηγὸν Ἀγγελὸν Σικυώτην καὶ, ἄλλα τε πολλὰ αὐτῷ ὑπισχνούμενοι καὶ δὴ καὶ τὴν στρατιωτικὴν τῆς Σάμου ἀρχηγίαν, προέτεινον ἵνα βοηθήσῃ αὐτοῖς πρὸς ἐκδίωξιν τοῦ Λαχανᾶ καὶ τῶν τὸν αὐτῷ ἐκ τῆς Σάμου. Τοῦ δὲ Σικυώτου δυσκατόρθωτον τὸ ἔργον εὐρόντος καὶ τὴν πρότασιν ἀπορρίψαντος, οἱ φυγάδες, οὐδόλως ἀπενθαρρυνθέντες ἐκ τούτου, ἐστράφησαν πρὸς ἕτερόν τινα στρατιωτικὸν Πελοποννήσιον, ἐν Ψαροῖς ἐπ' ἴσης διατρίβοντα, Νικόλαον δὲ Ἰζάκωνα καλούμενον, ὅστις καὶ ἀνεδέξατο νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ παράτολμον ἐκεῖνο ἐπιχείρημα.

Ὁ Ἰζάκωνας, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ἐβδομήκοντά που ὀπλίτας, ἐκ διαφόρων τῆς Ἑλλάδος μερῶν καταγομένους, ἐπέβη μετὰ καὶ τῶν φυγά-

δων Σαμιῶν ἐπὶ τῆς ἡμιολίας τοῦ ἐκ Ψαρῶν Δημητρίου Παπᾶ καὶ κατ-
 ἐπλευσε τῇ τρίτῃ πρὸς τὴν τετάρτην Ἀπριλίου 1824, νυκτὶ τῆς μεγάλης
 Τρίτης πρὸς τὴν μεγάλην Τετάρτην, εἰς Σάμον· ἀποβάντες δὲ εἰς τὸ
 ἀκρωτήριο Κέδρον οἱ πάντες, ἐκρύβησαν ἐν διαφόροις μέρεσι, τῆς ἡμιολί-
 ας μακρυνθείσης καὶ λοξοδρομούσης καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς μεγάλης
 Τετάρτης πρὸς τὰ παράλια τῆς Ἀσίας. Περὶ δὲ τὴν πρώτην τῆς νυ-
 κτὸς ὥραν τὸ πλοῖον τοῦτο προσωρμίσθη εἰς Βαθύ, ἔνθα ὁ πλοίαρχος,
 ἀποβὰς εἰς τὴν ξηράν, ἐδήλωσε τῇ ὑγειονομικῇ Ἀρχῇ ὅτι προέρχεται
 ἐκ Ψαρῶν, φέρων πυρίτιν καὶ μόλυβδον πρὸς χρῆσιν τῆς Σάμου· οἱ
 δὲ ἐπιδρομεῖς, ὀγδοήκοντα καὶ ὀκτώ ἐν ὅλοις τὸν ἀριθμὸν, ἐκλιπόν-
 τες ἅμα τῇ νυκτὶ τοὺς ἑαυτῶν κευθμῶνας, κατηυθύνθησαν ἐν μεγίστῃ
 ἡσυχίᾳ περὶ τὴν δεκάτην τῆς νυκτὸς ὥραν πρὸς τὴν ἐν Βαθεὶ οἰκίαν
 τοῦ Λαχανᾶ, ὅστις, διατρίβων ἀπὸ τινων ἡμερῶν ἐν Μεσοκάρπῳ πρὸς
 ἐπιθεώρησιν τῶν αὐτόθι πυροβολοστασίων, εἶχεν ἐπανελθεῖ κατ' ἐκεί-
 νην τὴν ἡμέραν, καὶ ἐπολιόρησαν αὐτήν, συνεννοηθέντες ἐν τῷ μεταξὺ
 μετὰ τῶν οἰκείων καὶ ὁμοφρονούντων αὐτοῖς. Τῆς τοῦ Λαχανᾶ οἰκίας
 ἔναντι ὠκοδόμητό τις οἰκίσκος, ὅστις ἐχρησίμευεν ὡς στρατῶν· ἐν αὐ-
 τῷ δὲ διητῶντο τότε ἐπτὰ μόνοι στρατιῶται ὁ Εὐγενικός Εὐαγγέλης,
 ὁ Φραγγιάς Φράγγου, ὁ Νικόλαος Κουτζομύτης, ὁ Μιχαὴλ Δημητρίου,
 ὁ Ἐμμανουὴλ Μπόδας καὶ ὁ Γεώργιος καὶ Ἀνδρέας ἀδελφοὶ Καταιρίνη.
 Οὗτοι, ἕξαπίνης ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων προσβληθέντες, ἀντήλλαξάν τι-
 νας μετ' αὐτῶν πυροβολισμούς, πλὴν ἄλλ' ἐπὶ τέλους, φονευθέντος
 τοῦ Εὐγενικοῦ καὶ ζωγρηθέντος τοῦ Φραγγιά, ἠναγκάσθησαν νὰ ἀπο-
 χωρήσωσι· τότε δὲ οἱ ἐπιδρομεῖς ἐπολιόρησαν στενώτερον τὸν οἶκον
 τοῦ Λαχανᾶ, προτιθέμενοι ἵνα ζῶντα ἢ νεκρὸν συλλάβωσιν αὐτόν. Ἐ-
 κείνος δὲ ἡμύνητο ἐφ' ἱκανόν, μαχόμενος ἀπὸ τῶν θυρίδων μετὰ τῶν
 ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἐντυχόντων Γεωργίου Καραχριστοδοῦλου, ἑκατοντάρ-
 χου, τοῦ ἱπποκόμου αὐτοῦ Ἀργύρη Δωματιανοῦ καὶ τοῦ ὑπηρέτου Ἰω-
 ἄννου Παλαιοκαστρίτου. Ἐντρομοὶ ἐκ τῶν πυροβολισμῶν οἱ τοῦ Βαθέ-
 ος κάτοικοι ἀφυπνήσαντες, ἠγνόουν τί τὸ αἴτιον αὐτῶν, ὁ δὲ τοῦ Λα-
 χανᾶ γαμβρὸς καὶ πεντακοσίαρχος Ἰωάννης Ἀνδρεαδάκης, ἐξελθὼν ἵνα
 μάθῃ τί τὸ συμβαῖνον, συνελήφθη ἅμα πλησιάσας εἰς τὸν οἶκον τοῦ
 Λαχανᾶ καὶ ἐκρατήθη. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ οἱ ἐπιδρομεῖς ἤρξαντο με-
 ταφέροντες κλάδους δένδρων καὶ ξύλα ἵνα πυρπολήσωσι τὸν τε οἶκον
 καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ· ὅθεν καὶ ὁ Λαχανᾶς, τὸν ἐπικείμενον διορῶν κίνδυ-
 νον καὶ οὐδαμῶς ἐλπίζων ἐπικουρίαν, φοβούμενος δ' ἀφ' ἐτέρου τὰ τῆς

πυρκαϊᾶς ἐπακόλουθα, ἐφ' ὅσον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ὑπῆρχον διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος, ἐν ὧρᾳ ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως, ὕγδοήκοντά που στατῆρες πυρίτιδος, εἰκοσακισχίλια πυροβόλων βλήματα καὶ τρισχίλια τηλεβόλων, ἀπεφάσισεν ὅπωςδῆποτε νὰ ἐκφύγῃ τοὺς πολιορκούντας αὐτόν. Καὶ δὴ κατελθὼν εἰς τὴν τοῦ οἴκου αὐλήν, ἐπλησίασέ τινα θυρίδι, πρὸς μεσημβρίαν κειμένην, ἧς κάτωθεν ἦτο ὁδός, φέρουσα πρὸς κῆπον λιμονεῶν· ἀψοφητὶ δὲ αὐτὴν ἀνοίξας, παρετήρησεν ὅτι ἐν ἀμφοτέραις ταῖς τοῦ οἴκου γωνίαις ἐφρούρουν ὡσεὶ εἴκοσιν ὀπλίται. Ὄθεν πρὸς σωτηρίαν κατέφυγεν εἰς τὸ ἐπόμενον στρατήγημα. Λαβὼν ἀπὸ τῶν ὤμων αὐτοῦ ὃ ἔφερεν ἀραβικὸν ἐπικάλυμμα (μπουρνούζ), ἔριψεν αὐτὸ βιαίως καὶ μετὰ κρότου ἐκ τῆς θυρίδος εἰς τὴν ὁδόν· οἱ δὲ φρουροῦντες, νομίσαντες ὅτι ἀποδιδράσκει ὁ Λαχανᾶς, ἐπυροβόλησαν ἀπαξ-ἀπαντες κατὰ τοῦ ἐπικαλύμματος καὶ οὕτως ἔμειναν τὰ ὄπλα αὐτῶν κενά. Ἐκεῖνος δ' ἐκεῖνος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ καπνοῦ καὶ τῆς ταραχῆς, πηδῆσας ξιφῆρης ἐκ τῆς θυρίδος εἰς τὴν ὁδόν, ἔφυγε πρὸς τὸν κῆπον τῶν λιμονεῶν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἄφαντος. Μετὰ τὴν τοῦ Λαχανᾶ ἀπόδρασιν ὁ ἵπποκόμος καὶ ὁ ὑπηρέτης αὐτοῦ ἠθέλησαν νὰ μιμηθῶσιν αὐτῷ καὶ, εἰς τὴν θυρίδα ἐλθόντες, ἐπήδησαν δι' αὐτῆς εἰς τὴν ὁδόν· ἀλλ' ὁ μὲν ὑπηρέτης, φρονιμώτερος ὢν, ἠκολούθησε τῷ παραδείγματι τοῦ Λαχανᾶ καὶ ἐσώθη ἐν τῷ τῶν λιμονεῶν κήπῳ, ὁ δὲ ἵπποκόμος, ἑτέραν ὁδὸν τραπεῖς, ἐπυροβολήθη καὶ, τραυματισθεὶς καιρίως, ἀπεβίωσε μετὰ δύο ἡμέρας. Ὁ δὲ ἐκατόνταρχος Γεώργιος Καραχριστόδουλος, τελευταῖος ἐν τῷ οἴκῳ ἀπολειφθεὶς, ἐμπλήσας διὰ πολλῶν σφαιρῶν τὸ ἐν αὐτῷ εὐρισκόμενον τηλεβόλον καὶ πυροβολήσας, διεσκόρπισε τοὺς πρὸς μεσημβρίαν πολιορκούντας τὸν οἶκον, μεθ' ὃ, πηδῆσας διὰ τῆς θυρίδος, ἐσώθη καὶ αὐτός.

Τῶν πόντων οὕτως ἀποδράντων, βαθεῖα ἐπεκράτησε σιγή, οἱ δ' ἐπιδρομεῖς, μὴ ἀκούοντες πλέον πυροβολισμῶν καὶ ὑπολαμβάνοντες ὅτι πόντες οἱ ἐν τῷ οἴκῳ ἐφονεύθησαν, ἔθραυσαν τὰς θύρας καὶ εἰσῆλασαν ἐν αὐτῷ. Εὐρόντες δὲ μόνην Μαρίαν, τὴν τοῦ Λαχανᾶ σύζυγον, μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς, ἤρξαντο, καίτοι ἔγκυον οὔσαν, ν' ἀπειλῶσιν αὐτὴν πρὸς βιασμόν· ἡ δέ, τὴν δεινὴν αὐτῆς θέσιν διορῶσα, ἐστράφη πρὸς τὸν ἀρχηγὸν Νικόλαον Τζάκωνα καὶ Καπετάνιε, εἶπεν αὐτῷ, μὴ ἀνεχθῆς ἐνώπιόν σου νὰ ἀτιμασθῇ ἡ σύζυγός ἐνός ὁμοίου σου καπετάνιου. Ἐκ τῶν λόγων τούτων συγκινηθεὶς ὁ Τζάκωνας, διέταξε μὲν νὰ μὴ ὑβρίσωσιν εἰς αὐτήν, ἀπήτησεν ὅμως παρ' αὐτῆς τὰς κλεῖς τῶν

διαφόρων κιβωτίων, ἅς δοῦσα ἡ γυνή, εἶπεν. Ἴδού αἱ κλειῖδες, λάβετε αὐτάς καὶ ἀφαιρέσετε πᾶν ὅτι ἔν τε τοῖς κιβωτίοις καὶ ἐν τῷ οἴκῳ ὑπάρχει. Λάβετε καὶ ἀξίνας καὶ κρημνίσετε καὶ αὐτὸν ἔτι τὸν οἶκον· ἀλλὰ προσέξετε δι' ἀγάπην Θεοῦ μὴ πυρπολήσητε αὐτόν, διότι εὐρίσκονται ὀγδοήκοντα στατήρες πυρίτιδος καὶ πολλαὶ πυριτοβολῶν χιλιάδες, ὡς ἐκ τούτων δὲ ἀνατραπῆ μὲν μετὰ τοῦ οἴκου πᾶσα ἡ συνοικία, κατακαῆτε δὲ καὶ σεῖς. Καὶ οἱ μὲν ἐπιδρομεῖς, τὰς κλεῖς λαβόντες, διήνοιξαν τὰ κιβώτια καὶ διήρπασαν πᾶν τὸ ἐν αὐτοῖς, ὁ δὲ Τζάκωνας, περιερχόμενος, ἐζήτει τὸν Λαχανᾶν, ὃν ὑπελάμβανεν ἢ πεφονευμένον ἢ κρυπτόμενόν που.

Τῆς ἀρπαγῆς ἐν τῷ οἴκῳ ἐνεργουμένης, ἠυρέθησαν πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ δύο σιδηρᾶ κιβώτια ἐσφραγισμένα, ἐν οἷς ὑπῆρχον πυριτοβολαί· οἱ δὲ ἀρπαγες, ὑπολαμβάνοντες ὅτι ἐν αὐτοῖς κρύπτονται θησαυροί, προσεπάθησαν νὰ διαρρήξωσιν αὐτά. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τοῦτο ἀπῆντων δυσκολίαι, ἐκβαλὼν ὁ Δημήτριος Γιαννοῦς τὸ πιστόλιον αὐτοῦ, ἐπυροδόλησε κατὰ τοῦ κλείθρου ἐνὸς τῶν κιβωτίων ἵνα διαρρήξῃ αὐτό· ἀλλ' αἴφνης τὸ πῦρ, ἀναφλέξαν τὰς πυριτοβολάς, αὐτὸν μὲν καὶ δύο ἐταίρους αὐτοῦ εἰς ἐλώρια τεύχη μετέβαλεν, ἤρξατο δὲ κατακαῖον τὴν οἰκίαν. Πρὸς ἔπακρον δὲ τοῦ κακοῦ, ἀναφλεχθείσης μετ' οὐ πολὺ καὶ τῆς εὐρίσκομένης ἄλλης πυρίτιδος, ὁ μὲν οἶκος τοῦ Λαχανᾶ καὶ ἕτεροι ἐπτὰ γειτνιαζόντες κατεκρημνίσθησαν, ἐφονεύθησαν δὲ δέκα ἐκ τῶν ἐπιδρομέων καὶ ἐτραυματίσθησαν ἕτεροι οὐκ ὀλίγοι. Ὁ Τζάκωνας καὶ οἱ λοιποὶ, ἀκούσαντες τῆς πρώτης ἐκπυροσκοπήσεως, παραλαβόντες τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα τοῦ Λαχανᾶ, ἐξῆλθον ἐγκαίρως καὶ διέφυγον ἀναπόφευκτον θάνατον· μετενεγκόντες δ' ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Γεωργίου Τζεβρένη τοὺς ὀμήρους, διεσπάρησαν ἀνὰ τὴν πόλιν καὶ, κραυγάζοντες βουλή! βουλή! ζήτω ἡ ἐλευθερία! ἐφονεύσαμεν τὸν τύραννον! καὶ τὰ τοιαῦτα ἵνα συνεγείρωσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν τοὺς κατοίκους, ἐλαφυραγώγησαν τοὺς οἴκους τοῦ Δημητρίου Ρηγίνου, τοῦ φονευθέντος Εὐγενικοῦ, τοῦ Δημητρίου Σπανοῦ, τοῦ Γεωργίου Καταιρίνη, τοῦ Μιχαήλ Ἀργύρη, τοῦ Ἰωάννου Γοβατζῆ, τοῦ Δημητρίου Παπατζόγλου, τοῦ Ἀντωνίου Καραγιαννάκη καὶ ἄλλων. Διασαλπίζοντες δὲ ὅτι ἔκασαν τὸν Λαχανᾶν καὶ ὅτι, συλλαβόντες τὸν Λυκοῦργον, τὸν Σταμάτιον Γεωργιάδην καὶ τὸν ἱεράρχην Κύριλλον, ἐπεβίβασαν αὐτοὺς ἐπὶ τῆς Ψαρικῆς ἡμιολίας καὶ πλείστα ἕτερα προστετατευόμενοι. συνηθροίζοντο ἐν τῷ ναῷ τῆς Παναγίας ἵνα περὶ τοῦ πρακτέου διασκεφθῶσι· συγ-

χρόνως δὲ ὠχύρουν τοὺς ὑπερθεν τοῦ Βαθέος ἀνεμομύλους, ὑποπτεύοντες ἐπίθεσιν τινα ἐκ μέρους τῶν ἐναντίων.

Ἐν τούτοις ὁ Λαχανᾶς, ἀποδράς, καθ' ἃ προείπομεν, μετέβη κατεσπευσμένως εἰς Μυτιληνοὺς καὶ εἰς Χώραν, ἐνθα, ἐξαγγείλας τὰ γινόμενα τῷ τε Χριστοδούλῳ Παρμαξίζῃ, τῷ Λυκούργῳ καὶ τοῖς ἄλλοις φίλοις αὐτοῦ, ἐπέτυχεν ἵνα στρατολογήτῃ ὑπὲρ τοὺς χιλίους ἄνδρας, μεθ' ὧν ἐπιστρέψας ἐν ὧρᾳ ἔτι νυκτὸς εἰς Βαθύ, κατέλαβε τὸ ἄνω μέρος τοῦ Κουμαρεῶνος ἀπέναντι τῶν μύλων, οὓς κατεῖχον οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ. Τῆς δὲ ἡμέρας ἄρτι διαγελώσης, οἱ ἐπιδρομεῖς, ἰδόντες τοὺς ἐναντίους προτιθεμένους νὰ ἐφορμήσωσι κατ' αὐτῶν, παρεσκευάσθησαν εἰς ἄμυναν· ἀλλὰ προσβληθέντες λυσσωδῶς, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντιστῶσιν ἐπὶ μακρὸν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἐξ ὅπισθεν καταδιωκόμενοι. Ἐφρονεύθησαν δὲ αὐτῶν τότε εἴκοσιν ἕξ, τῶν δὲ ἄλλων οἱ μὲν ἐκρύβησαν ἐν ὑπογείοις καὶ ἐν σπηλαίοις, οἱ δὲ ἐπέτυχον νὰ σωθῶσιν ἐπὶ τῆς Ψαριανῆς ἡμιολίας, ἧς ὁ πλοίαρχος, ἀνασύρας παραχρῆμα τὴν ἄγκυραν, ἀπέπλευσε τοῦ λιμένος, οὖριον ἔχων τὸν ἄνεμον. Εἰσελθόντες δὲ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Λαχανᾶ εἰς Βαθύ, παρεξετράπησαν εἰς ποικίλας ἀντεκδικήσεις, θανατώσαντες μὲν ἀνοικτιρμόνως, ὡς δῆθεν τὰ τῶν ἐπιδρομέων φρονοῦντας, τὸν Γεώργιον Χαρτοφίλην, Γεώργιον Καφετζιδάκην, Γεώργιον Χ. Γεωργίου, Δημήτριον Πασσαγιάννην καὶ Γεώργιον Τζολάκην, οἷς ἐνέτυχον τῆδε κἀκείσε κρυπτομένοις, διαρπάσαντες δὲ πολλὰς τῶν οἰκιῶν, ἐν αἷς καὶ τὴν πατρικὴν τοῦ γράφοντος ταῦτα, ἀπειλήσαντες δὲ νὰ πυρπολήσωσι τοὺς οἴκους πάντων τῶν ἀντιδοξούντων καὶ συνελόντι εἰπεῖν πολλὰς καταχρήσεις ἀξιομέμπτους διαπραξάμενοι. Ἐξηκολούθησε δὲ ἡ διαρπαγὴ ἄχρι τῆς δεκάτης ὥρας τῆς μεγάλῃς Πέμπτης, ὅτε, ἀποχωρησάντων εἰς τὰ ἴδια τῶν εἰς τὸ Βαθύ ἔξωθεν ἐλθόντων, ἀποκατέστη πάλιν ἡ ἡσυχία. Δυστυχῶς τῆς ἀταξίας τὸ μόλυσμα διεδόθη καὶ ἐν ἄλλοις χωρίοις, θῦμα δὲ τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἔπεσεν ἐν Βουρλιώταις καὶ ὁ ἥρωικὸς πολιτάρχης Ἀντώνιος Μαργαρίτης ὑπὸ τὴν δολοφόνον μάχαιραν τοῦ Ἀνδρέου Ἀποστόλου.

Ἡ κατὰ Λαχανᾶ ἀπόπειρα αὕτη τῶν εἰς Ψαρά φυγάδων, ἐν ᾧ μάλιστα χρόνῳ ἐπέκειτο ἡ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ἔξοδος, εἶναι πάσης μομφῆς καὶ κατακρίσεως ὑπερτέρα, διότι, ἂν ἐν πάσῃ περιπτώσει οἱ πληγὰς οὐλωθείσας ἀναξέοντες δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς κακεντρέχεις, οἱ ἀναρριπίζοντες ὁμως τὰ πάθη τοῦ μίσους καὶ τῆς ἐκδικήσεως ἐν ὧρᾳ, καθ' ἣν τὰ πάντα διατελοῦσιν ἐν κινδύνῳ καὶ μόνῃ ἡ ὁμόνοια

καὶ ἡ ἰσάδελφος ἀγάπη ἰσχύουσι νὰ ἀποσοθήσωσιν αὐτόν, δικαιοῦται νὰ κληθῆ αὐτόχρομα τῆς πατρίδος προδότης· οὐχ ἦττον ὅμως ἀξιοκατάκριτοι καὶ παλαμναῖοι εἶναι καὶ οἱ ἐξ ἀγρίας ἀντεκδικήσεως παρεκτραπέντες εἰς πράξεις ἀποτροπαίους καὶ βδελυρὰς κατα ἀθῶν καὶ ἀνευθύνων πολιτῶν. Ἀλλὰ φεῦ! τὰ πατριδοφθόρα πύθη ἦσαν τοσοῦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐξημιμένα, ὥστε ὁ ἐγωισμὸς ἦτο τὸ πρωτεῦον αἴσθημα καὶ εἰς αὐτόν τὰ πάντα προσεφέροντο θυσία. Ἐν τούτοις ὁ Λαχανᾶς διὰ τὴν προσγενομένην αὐτῷ ζημίαν ἀννήχθη πρὸς τὸ ἐν Ναυπλίῳ Ἐκτελεστικόν, ἐκεῖνο δὲ διεβίβασε πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν τὸ ἐπόμενον ἔγγραφον.

Περίοδος Β'.

Ἀριθ. 2016.

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα.

Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν.

Ὁ Κωνσταντῆς Λαχανᾶς Σάμιος ἐγκαλεῖ δειροπαθῶς τοὺς φυγάδας Σαμίους εἰς Ψαρὰ ὅτι ἐπῆγαν διὰ νυκτὸς εἰς Σάμιον μὲ τὴν γολέταν τοῦ καπετὰν Δημητρίου Ψαριαροῦ, ἐλαφρυαγώγησαν τὰ πράγματά του, κατέκαυσαν τὴν οἰκίαν του καὶ τὴν ἰδίαν του ἐπεβουλεύθησαν ζώην.

Τὸ Ὑπουργεῖον διατάττεται νὰ μετακαλέσῃ τοὺς ἐραγομένους νὰ ἔλθουν ἐνταῦθα. Ἡ διαταγὴ αὕτη νὰ διευθυνθῆ εἰς τὸν Κ. Λαχανᾶν, ὅστις νὰ διορίζεται νὰ τὴν στείλῃ καὶ νὰ ἔλθῃ καὶ ὁ ἴδιος ἐδῶ διὰ νὰ κριθοῦν.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 18 Ἰουνίου 1824.

Ὁ πρόεδρος

Γεώργιος Κουντουριώτης.

(Γ. Σ.) Παραγιώτης Μπότασης.

Ἰωάννης Κωλέττης.

Ἀναγνώστης Σπηλιωτάκης.

Ὁ προσ. γεν. γραμματεὺς

Π. Γ. Ρόδιος.

Ἀννήχθη δὲ ὁ Λαχανᾶς περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου καὶ πρὸς τὰς

κατὰ καιροῦς τοπικὰς τῶν Σαμίων συνελεύσεις, ἐξαιτούμενος ἀποζημίων· ἡ δὲ τοῦ 1827 παρεχώρησεν αὐτῷ δύο οἴκους τῶν ἐπιδρομῶν, ἦτοι τὸν τοῦ Κωνσταντίνου Πετζῆ ἐν τῷ λιμένι καὶ τὸν τοῦ Γεωργίου Τζεβρένη ἐν τῷ χωρίῳ Βαθέος.

Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον ἡ Ἑλλὰς ἀπωφανίσθη ἐνὸς τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες, κατάλιπόντες τὴν εὐζωίαν ἐν ταῖς ἑαυτῶν πατρίσιν, ἔτρεξαν ἵνα μετάρχωσι τῶν κινδύνων καὶ ταλαιπωριῶν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνος. Τοιοῦτος ἐγένετο ὁ λόρδος Βύρων. Οἱ Σάμιοι οὐδέποτε ἐξ ὄψεως τὸν ἄνδρα ἐγνώρισαν· καὶ ὅμως τὸν θάνατον αὐτοῦ ὡς δυστύχημα ἐθνικὸν ἐπένησαν καὶ μνημόσυνον δημοτελὲς ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐτέλεσαν.

Ἐν τούτοις ἐτοιμασίαι ἐγίνοντο πρὸς ἕξοδον τοῦ Τουρκικοῦ στόλου ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου, κατὰ σκοποὶ δὲ πολυάριθμοι, τοῦ Λατινικοῦ θρησκευματος σχεδὸν πάντες, εἶχον προαποσταλῆ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὰ διάφορα τῆς Ἑλλάδος μέρη ἵνα ἐπιβλέπωσι τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐξαγγέλωσι τὴν κατὰστασιν αὐτῶν τῇ Ὀθωμανικῇ κυβερνήσει· τῶν τοιούτων δὲ ἀναξίων τοῦ Χριστιανικοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπινου ὀνόματος ὄντων, ἀφίκοντο καὶ εἰς Σάμον δύο, ὁ Γάσπαρος Ποντέφιτζη καὶ ὁ Ἀντώνιος Καλαβέση, περὶ ὧν τὸ Ἐκτελεστικὸν ἐκ Κορίνθου ἐξήγγειλε ταῖς Ἀρμοδίαις Ἀρχαῖς, ἐφιστῶν τὴν προσοχὴν αὐτῶν πρὸς σύλληψιν καὶ τιμωρίαν τῶν κατασκόπων. Ὁ Σουλτάνος, πλήρης ὀργῆς ἐπὶ τῇ ἀθθαδείᾳ δύο μικρῶν νήσων, τῶν Ψαρῶν καὶ τῆς Σάμου, καταφρονουσῶν τῶν κολοσσιαίων αὐτοῦ δυνάμεων καὶ τὴν φρίκην δι' ἐπανειλημμένων ἐπιδρομῶν σπειρουσῶν εἰς τὴν Ἀσιατικὴν παραλίαν, διέταξε τὴν καταστροφὴν αὐτῶν. Ἡ ναυτικὴ αὐτοῦ δύναμις, ἀπαρτιζομένη ἐκ τῶν στόλων τῆς κυρίως Τουρκίας καὶ τῶν σατραπειῶν τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Γύνητος, διετέλει ὑπὸ ἄνδρα πολεμικὸν καὶ ἀνδρείον, τὸν Χοσρέφ πασᾶν, ὁ δὲ ἀριθμὸς αὐτῆς, ὁ ὄγκος καὶ τὰ μέσα, ἃ διέθετε, προεδείκνυον βεβαίαν τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως τὸ πρῶτον ἐν ταῖς νήσοις καὶ ὕστερον ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι. Οὕτω κατεστράφη τῇ ἐβδόμῃ Ἰουνίου ἡ ἥρωικὴ Κάσσος καὶ ἐξηνδραποδίσθησαν τῇ εἰκοστῇ πρώτῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς τὰ ἔνδοξα Ψαρὰ μετ' ἀξιοθαύμαστον ἀγῶνα, οὗ μετέσχον καὶ ἐξήκοντά που γενναῖοι Σάμιοι ὑπὸ τὸν Ἀπόστολον Ζαμπούνην, αὐτόθι ἐντυχόντες καὶ πάντες πεσόντες, πλὴν τοῦ ἐκ Μυτιληνῶν Κωνσταντίνου Μαρκλίνη, ὑπὲρ οὗ ἐπιτραπήτω ἡμῖν μικρὰ τις παρέκβασις. Ὁ ἀτρόμητος οὗτος ἀνὴρ, ἰδὼν ὅτι οἱ ἀπο-

θάντες ἤδη εἰς τὴν νῆσον ἐχθροὶ περιεκύκλωσαν τὸ μικρὸν ὀχύρωμα, ὀπισθεν τοῦ ὁποίου ἐμάχοντο οἱ Σάμιοι, προέτεινεν αὐτοῖς νὰ ἐξορμήσωσι μετὰ τοῦ ξίφους ἐν χειρὶ καὶ προσπαθήσωσι νὰ σωθῶσι, διασχίζοντες τὰς πυκνάς τῶν πολεμίων ὀρδὰς. Καὶ ἐπέσθησαν μὲν προθύμως οἱ Σάμιοι τῇ τοιαύτῃ προτάσει, ἀλλ' αἱ ἥρωικαὶ αὐτῶν προσπάθειαι ἐμηδενίσθησαν ἀπέναντι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐναντίων, πρώτου τοῦ Εὐσταθίου Σπυριδᾶκη καὶ τελευταίου τοῦ Ἀποστόλου Ζαμπούνη μετὰ ἀπέλπιν ἀγῶνα πεσόντων, μόνου δὲ τοῦ προρρηθέντος Μαρκλίνης ἐπιτυχόντος νὰ σωθῆ. Ἐν ᾧ δὲ ἔφευγε, συνήντησε Τούρκῳ, αἰχμηλάτων ἀπάγοντι τραυματίαν τινὰ Ψαριανὸν πλοίαρχον, ὅστις μετὰ θρήνων ἐπεκαλεῖτο τὴν βοήθειαν τοῦ Σαμίου. Παριδῶν τότε οὗτος τὴν ἰδίαν σωτηρίαν, ἐπέπεσε κατὰ τοῦ Τούρκου καί, διχάσας δι' ἧς ἔφερε μαχαίρας τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἠλευθέρωσε τὸν Ψαριανόν. Ἰδῶν δὲ πολλοὺς ἐχθροὺς, κατ' αὐτῶν ἐπερχομένους, ἐρρίφθη μετὰ τοῦ δυστυχοῦς αὐτοῦ συνεταίρου εἰς τὴν θάλασσαν, ἵνα νηχόμενος διαπεραιωθῆ εἰς Ἀντίψαρρα· ἀλλ' ἐπειδὴ ἤρξατο βυθιζόμενος διὰ τὸ βᾶρος τῶν ἐνδυμάτων καὶ τοῦ ὀπλισμοῦ αὐτοῦ, ἐπέτρεψεν εἰς τὴν παραλίαν, τῶν ἔξωθεν πῦρ σφοδρὸν κατ' αὐτοῦ ἐξερευγομένων, καὶ γυμνωθεὶς, διεπεραιώθη ἀβλαβῆς εἰς τὴν παρακειμένην νησιδα. Ἐκεῖ ὁ Μαρκλίνης εὔρε καὶ τινὰς ἄλλους ἐνόπλους Ψαριανούς, οἵτινες ὠλοφύροντο ἐπὶ τῷ βεβαίῳ αὐτῶν θανάτῳ· ἐνθαρρύνας δ' αὐτούς, κατεσκεύασεν ἐκ τῶν ἐνόπτων μετ' ἐκείνων ἀσθενές τι ὀχύρωμα, ἀπόφασιν ἔχων νὰ ἀποθάνῃ μαχόμενος. Καὶ ὄντως μετ' οὐ πολὺ Τουρκικὸν πλοίαριον ἔπλευσεν εἰς τὴν νησιδα πρὸς σύλληψιν αἰχμαλώτων, ὁ δὲ Μαρκλίνης, μετὰ τῶν Ψαριανῶν πυροβολήσαντες, ἠνάγκασαν αὐτὸ νὰ μακρυνθῆ· ἐπειδὴ ὅμως ἐφοβήθη μὴ τὸ πλοίαριον ἐπανεέλθῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ μεθ' ἐτέρων ἐπικούρων, κατέφυγε μετὰ πέντε Ψαριανῶν εἰς τὸ ἕτερον τῆς νησίδος ἄκρον, ἀγνοῶν ἂν ὁ διὰ μαχαίρας ἢ ὁ διὰ πείνης θάνατος ἦτο αὐτῷ προωρισμένος. Κατ' εὐτυχίαν ὅμως Τουρκικὸν πλοίαριον ἐκ τῶν χάριν λείας παραπλεόντων ἐπλησίασεν ἀνυπόπτως εἰς τὸ μέρος, ἔνθα οὗτος μετὰ τῶν λοιπῶν πέντε ἐκρύπτετο· ὅθεν πυροβολήσας μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ αἰφνιδίως, ἐφόνευσε τοὺς πλείστους τῶν ἐν τῷ πλοιαρίῳ, τοὺς δὲ ἄλλους αἰχμαλώτους συλλαβῶν, ἀπεκεφάλισε. Μεθ' οὗ, ἐπιβὰς μετὰ τῶν πέντε Ψαριανῶν εἰς τὸ ἀκχτίον, διέπλευσε τὸ τρικυμιῶδες πέλαγος καὶ ἀφίκετο τεταρταῖος εἰς Σῦρον, ἔνθα ἀντὶ ἐπτακοσίων γροσίων ἐπώλησε τὸ πλοίαριον, δι' οὗ ἐσώθη ἀπὸ τοῦ θανάτου.

Ὅτε διεσαλπίσθη τῶν ἀθανάτων Ψαρῶν ἡ ἥρωικὴ καταστροφή, οἱ ἐν Σάμῳ, οὐδ' αὖτως εἰς τὸ τοιοῦτο ἄκουσμα πιστεύσαντες, ἔπεμψαν ἐκείσε τὸν πλοίαρχον Παναγῆν Βάλσαμον μετὰ τοῦ πλοίου αὐτοῦ ἵνα ἐξετάσῃ περὶ τοῦ πράγματος· ὅτε δὲ εἰς Ψαρὰ οὗτος πλεύσας, ἰδίους ἀντελήφθη ὄμμασι τῆς γενομένης καταστροφῆς καί, ἐπανελθὼν εἰς Σάμον, ἐξέθηκεν ὅ τι εἶδε, τότε θλίψις μὲν καὶ κατῆφεια κατέλαβε τοὺς πάντας, ἐπερρώσθη ὅμως τὸ φρόνημα εὐθαρσοῦς ἀντιστάσεως πρὸς ἀποφυγὴν ὁμοίου δυστυχήματος. Δὲν συνέβη ἐν Σάμῳ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ὅτι ἐν ἑτέροις τῶν νήσων οὐδ' ἀπεγνώσθησαν οἱ Σάμιοι περὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας. Ὄντως, μετὰ τὰς τοσαύτας τοῦ Τουρκικοῦ στόλου ἐπιτυχίας, πᾶσαι αἱ Κυκλάδες, νῆσοι συνεταράχθησαν, καὶ οὐ μὲν Τῆνηοι, ἀναγκάσαντες τὸν Ἐπαρχον αὐτῶν Δρόσον Μανσόλαν νὰ ἀπέλθῃ ἐκ Τήνου, συνέταξαν καὶ αὐτὰ τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν τὰ ἔγγραφα, οἱ δὲ Μηκωνιοὶ καὶ Σύριοι καὶ Νάξιοι ἀπεφάσιον ἐπ' ἴσης, τῷ φόβῳ ἐξανδραποδισμοῦ, νὰ ἀνομολογήσωσι τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου (1). Ἡ δὲ δειλὴ αὐτῶν διαγωγὴ ἐνέπνευσεν εἰς ἀδόκιμόν τινα στιχοουργὸν τοὺς ἐπομένους κακοζήλους στίχους, οἵτινες ἐψάλλοντο τότε ἐν Σάμῳ

ὦ Ἀνδρειώταις, μουλάρια Τηνιακοί,
καὶ Μηκωνιάταις, γαιδάροι Συριακοί,
τὸν Γοῦρκον προσκυνήσετε,
τὸ γένος ἀτιμήσετε·
αὔριοι σὰν νικήσωμεν,
ἴς τὴν σοῦβλαν θὰ σᾶς ψήσωμεν.

Ἐν τούτοις ὁ Χοσρέφ πασᾶς, πλεύσας μεθ' ἅπαντος αὐτοῦ τοῦ στόλου εἰς Μυτιλήνην, ἔπεμψεν ἐκείθεν δι' Ἀγγλικοῦ τινος δρόμωνος πρὸς τοὺς Σαμίους ἐπιστολὰς, πλήρεις κόμπου Ἀσιατικοῦ, δι' ὧν, μνημονεύων τῶν καταστροφῶν τῆς Κῆσου καὶ τῶν Ψαρῶν, προέτρεπεν αὐτοὺς εἰς ὑποταγὴν, ἀμνηστειὰν μὲν πλήρη ὑποσχόμενος, εἰ κατέθετον τὰ ὄπλα, ὄλεθρον δὲ καὶ ἐξανδραποδισμόν ἐπαπειλῶν, εἰ ἐπέμενον ἀντιτασσόμενοι. Ἀνελθὼν ὁ τοῦ δρόμωνος πλοίαρχος εἰς Χώραν, ἐπέδωκε τῷ Λυκούργῳ τὰ τοῦ Χοσρέφ πασᾶ γράμματα, παραινῶν καὶ αὐτὸς τοὺς Σαμίους νὰ μὴ ἐπιμείνωσιν εἰς ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα· ἀκούσας δὲ

(1) Σπηλιάδου, Ἀπομνημ. Τόμ. Β. σελ. 98. — Νικοδήμου, Ὑπόμν. Ψαρῶν Τόμ. Α. σελ. 478—482. — Ὀρλάνδου, Ναυτικὰ Τόμ. Β. σελ. 75.

τοῦ Λυκούργου, λέγοντος ὅτι οἱ Σάμιοι πρὸς μηδέν λογίζονται τὰς ἀπειλὰς τῶν ἐχθρῶν καὶ ὅτι ἀπόφασιν ἔχουσιν ἀκράδαντον νὰ ἀντιστῶσι μέχρις ἐσχάτων, ἀπεφάσισε νὰ περιέλθῃ τὰ διάφορα τῆς Σάμου χωρία καὶ πείσῃ ὁ ἴδιος τοὺς κατοίκους εἰς ὑποταγὴν, παριστῶν ἔνθεν μὲν τὰς μεγάλας τῶν Τούρκων δυνάμεις, ἔνθεν δὲ τὴν ἀσθένειαν τῶν Σαμίων καὶ τὰ δεινὰ, ἅτινα ἤθελον ὑποστῆ, ἐπιμένοντες εἰς τὸν πόλεμον. Τότε δὲ καὶ ὁ Λυκούργος, ἵνα προλάβῃ πᾶσαν ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἀγγλοῦ πλοιάρχου διαίρεσιν, συνεκάλεσε γενικὴν συνέλευσιν καὶ ὑπὲρ τὰς δώδεκα χιλιάδας λαοῦ συνῆλθον τῇ προσκλήσει αὐτοῦ ἐν Χώρῃ· ἐκεῖ δὲ ἀφ' οὗ παρέστησε τοῖς συνελθοῦσι τὸ κρίσιμον τῆς περιστάσεως, συνεπέρανεν ὡς ἑξῆς. *Τρία τινὰ ἀπολείπονται ἡμῖν κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ἢ νὰ ὑποταχθῶμεν τῷ Σουλτάνῳ, ἢ νὰ μετοικήσωμεν ἐκ τῆς πατρίδος ἡμῶν εἰς γῆν ξένην πρὸς σωτηρίαν, ἢ μένοντες ἐνταῦθα νὰ πολεμήσωμεν. Ἀλλ' εἰ μὲν ὑποταχθῶμεν, δέον νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὰ κακὰ, ὅσα ἐπὶ τριετίαν διεπραξάμεθα τοῖς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Τούρκοις, οἵτινες θέλουσιν ἐπωφεληθῆ πᾶσαν περίστασιν ἡμῶν, ἀντεκδικούμενοι, ἀποδώσωσιν εἰς ἡμᾶς, ὑποτεταγμένους, τὰ ἴσα. Εἰ δ' ἐκπατρισθῶμεν, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀγνοοῦμεν ὁποῖα τύχη περιμένει ἡμᾶς, θέλομεν φέρει καὶ ἀνεξάλειπτον τὸ ὄνειδος ὅτι, πρὶν ἢ ἔτι ἐπέλθῃ καθ' ἡμῶν ὁ κίνδυνος, κατελίπομεν τὰς πατρικὰς ἐστίας καὶ τὰ ἱερὰ ἡμῶν καὶ ἀπεχωρήσαμεν ἕνεκα φόβου. Ἐν ἄρα ὑπολείπεται ἡμῖν, μένοντες ἐν τῇ πατρίδι νὰ πολεμήσωμεν· ὁ δὲ Θεός, ὁ σώσας ἡμᾶς ἐν ἔτει 1821, αὐτὸς καὶ πάλιν ἔσται σωτὴρ ἡμῶν.* Οἱ λόγοι οὗτοι ἐνεθουσίασαν τοὺς παρεστῶτας καὶ ἐκ τῶν στομάτων πάντων ἐξῆλθε μία φωνή, ἐλευθερία ἢ θάνατος! Οὕτως ἄρ' ἀποφασίσαντες μέχρις ἐσχάτων νὰ ἐγκαρτερήσωσιν, ἐπέλαβοντο μετὰ πυρετώδους ζήλου τῆς ὀχυρώσεως τῆς νήσου· καὶ δὴ ἔσκαψαν εἰς τὰ εὐεπίβατα μέρη τάφρους βαθείας, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν συντόνως πρὸς τοῦτο ἐργασθέντων, ὠχύρωσαν τὰ παράλια τῆς νήσου διὰ τηλεβόλων, ἅτινα ἠγόρασαν ἐκ τῶν παρακειμένων νήσων ἐντὶ δεκατετρακισχιλίων καὶ ἑκατὸν τριῶν γροσίων, συνεπλήρωσαν τὰς πολεμικὰς αὐτῶν προμηθείας δι' ἀγορᾶς πυρίτιδος καὶ σφαιρῶν ἀξίας δεκατρισχιλίων καὶ τετρακκοσίων ἐνενήκοντα ἑξ γροσίων, ἔπηξαν πάλους ἐν τῇ θαλάσῃ, ἔνθα ἠπειλεῖτο ἀπόβασις, ἵνα ἐμποδίζωσι τὴν τῶν ἐχθρῶν λέμβων προσπέλασιν, κατεσκεύασαν παρὰ τῷ ἀρχίῳ τῆς νήσου λιμένι ἰσχυρὸν φρούριον, ὅπερ, τηλεβόλων ἔλλειψιν πύσσοντες, ἐξώπλισαν ὡς ἐπὶ τὸ

πολύ διά ξυλίνων τηλεβόλων πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν πολεμίων, ἔταξαν πανταχοῦ φρουρούς δαπάνη δεκαπεντακισχιλίων καὶ ἑνεακοσίων δέκα ἕξ γροσίων, ἀπέστειλαν τὸν μὲν Μανουὴλ Χ. Γεωργίου μετὰ τοῦ πλοίου αὐτοῦ ἵνα τὴν κύκλω περισκοπῇ θάλασσαν καὶ ἐξαγγέλλῃ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, τὸν δὲ Παναγῆν Βάλασαμον μετὰ τεσσάρων πλοίων εἰς τὸν Ἑπταστάδιον πορθμὸν ἵνα ματαιοῖ πάσαν κατὰ τῆς Σάμου ἐπίθεσιν ἐκ τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς Ἀσιατικῆς ἡπείρου καὶ συνελόντι εἰπεῖν οὐδὲν παρημέλησαν τὸ δυνάμενον νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ προστατεύσῃ τὴν ἑαυτῶν πατρίδα κατὰ τῶν πολεμίων. Ἐν μέσῳ δὲ τῶν πολλῶν ὑποβληθεισῶν τότε προτάσεων περὶ ὀχυρώσεως τῆς νήσου, ἀστεία ὑπῆρξε καὶ ἡ γνώμη ἑνὸς τῶν μαχητῶν, προτείναντος νὰ μετακομίσωσιν εἰς τὰ μᾶλλον εὐπρόσβλητα παράλια τῆς νήσου πολυαριθμούς μελισσῶν σίμβλας καὶ ἅμα ἴδωσιν ἀποβιβαζομένους εἰς τὴν ξηρὰν τοὺς Τούρκους νὰ διαρρήξωσι διὰ πυροβόλων αὐτάς, ὥστε τὰ ἔθνη τῶν ἀδινῶν μελισσῶν, ἐξορμῶντα ἀθρόα καὶ ἐν ὀργῇ, νὰ ἐπενέγκωσι διὰ τῶν ἑαυτῶν κέντρων δεινὸν εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἀντιπερισπασμὸν. Πλὴν δὲ τούτων πάντων οἱ Σάμιοι ἔπεμψαν εἰς Ὑδραν καὶ εἰς Σπέτζας πρεσβευτὴν τὸν Χριστόδουλον Ματακίδην, τοιαύτην κομίζοντα ἐπιστολήν.

Ἐνγενέστατοι κύριοι πρόκριτοι τῆς νήσου Ὑδρας καὶ Σπετζῶν.

Ἡ δυστυχία τῆς Κάσσου, ἡ θλιβερὰ εἶδησις τοῦ ἀφανισμοῦ τῶν Ψαρῶν καὶ ἡ ἄρηγτα τῆς κινήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου κατεψύχραναν τὰς ψυχὰς τοῦ λαοῦ, μ' ὅλον ὅτι ἔχομεν ἀπόφασιν ἀμετάθετον ν' ἀποθάνωμεν ὅλοι εἰς τὰ παραθαλάσσια, μαχόμενοι τὸν ἐχθρὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος μας. Ὅθεν ἐξαποστέλλομεν μὲ ἐπίτηδες ταχύπλουν τὸν πατριώτην μας Χριστόδουλον Ματακίδην διὰ τὰ σᾶς κοινοποίησιν στοματικῶς τὴν ἀνάγκην τῆς πατρίδος μας καὶ νὰ λάβῃ τὴν βεβαίαν πληροφορίαν τῆς πρὸς τὴν νήσον μας ἐγκαίρου βοήθειας σας πρὸς ἡσυχίαν τοῦ λαοῦ. Μένομεν δὲ μὲ ὅλον τὸ σέβας.

1824 Ἰουνίου 28 ἐν Σάμῳ.

Τῆς ἐνγενείας σας ὅπως πρόθυμοι ἀδελφοὶ

† *Ὁ Σάμου Κύριλλος καὶ ἐν Χριστῷ εὐχέτης.*

Α. Λυκοῦργος.

Οἱ Κοιροὶ Κριταί.

Πρὸς τὸν αὐτὸν δὲ σκοπὸν ὀφιαίτερον τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα ἔγραφε τὰ ἐπόμενα.

Περίοδος Β΄.

Ἄριθ. 3010.

Τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα.

Πρὸς τοὺς προκρίτους Ψαρῶν.

Ἀπὸ διαφορῶν ἀξιοπίστους πληροφορίας ἰδεάζεται ἡ Διοίκησις ὅτι ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐχθρικός στόλος σκοπεύει μετὰ τὸ μπαράμι τοῦ νὰ κινήθῃ ἐναντίον τῆς Σάμου μὲ ἰκανὰς δυνάμεις. Τὸ προχθυσινὸν θλιβερὸν συμβεβηκός, ἀδελφοί, τῶν Ψαρῶν καὶ ἡ ἀπουσία τοῦ στόλου μας συμπεραίνετε βεβαίως εἰς ποίαν δειλίαν εἶναι ἐπόμενον νὰ κρατῇ τοὺς πατριώτας αὐτῆς τῆς νῆσου. Αὐτοί, κατ' ἐκεῖνο ὅπου πληροφοροῦμεθα, ἔχουν σκοπὸν νὰ ἀντιπαραταχθῶσιν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ καὶ μέχρι τοῦδε τὰς περισσοτέρας φαιμελίας των τὰς ἐτράβηξαν εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη· μ' ὅλον τοῦτο αὐτοὶ χωρὶς ναυτικῆν δύναμιν δυσκόλως ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀδύνατον ν' ἀποκρούσωσι τόσας δυνάμεις ἐχθρικός. Συλλογισθῆτε ὅτι ἂν τὸ ἔθνος μας χάσῃ καὶ αὐτὴν τὴν σημαντικὴν νῆσον, χάνει τὴν ὑπόληψιν του σχεδὸν κορτὰ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη· ἐκτὸς τούτου καὶ ὁ ἐχθρὸς ἔτι μᾶλλον θέλει ἐμφυχωθῆ καί, τὸ χειρότερον, ἀφ' οὗ κατορθώσῃ τοιαύτας σημαντικὰς φουλας εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, βλέπετε πόλλὰ καλὰ πόσον ἀναγκαῖον εἶναι νὰ προφθάσωσι τὸ ὀρηγορώτερον εἰς Σάμον τὰ καράβιά μας, τὰ ὅποια βέβαια θέλουν ἐμποδίσαι κάθε σχέδιον τοῦ ἐχθροῦ. Κάμετε λοιπὸν, ἀδελφοί, τὰ ἀδύνατα δυνατὰ καὶ συεννοηθῆτε μὲ τοὺς ἀδελφοὺς Ὑδραλοῦς καὶ Σπετζιώτας καὶ ξεκινήσετε ἀμέσως διὰ Σάμον ὅσα πλοῖα εἶναι διωρισμένα ἐναντίον τοῦ στόλου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἢ τοῦλάχιστον ὅσα πρὸς τὸ παρὸν εἶναι ἔτοιμα. Μὴν ἀργοπορήσητε παντελῶς, διότι ὁ ἐχθρὸς σχεδὸν εἶναι ἔτοιμος νὰ κινήθῃ.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 25 Ἰουλίου 1824.

Ὁ πρόεδρος

(Τ. Σ.) Γεώργιος Κοντουριώτης.

Παραγιώτης Μπότσης.

Ἰωάννης Κωλέττης.

Ἀναγνώστης Σπηλιωτάκης.

Ὁ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ἔκπλους καὶ τὰ ὀλέθρια αὐτοῦ σχέδια ἦσαν ἐκ τῶν προτέρων γνωστὰ, ἐφ' ὅσον ὁ Λυκουργος εἶχε λάβει δι' Ἴωνικοῦ τινος πλοίου ἀνώνυμον ἐπιστολήν, λέγουσαν αὐτῷ *σὰς ἔρχονται τρι-
άκοντα ἐξ ζιμπίλια ἄδεια καὶ τετρακόσια γεμάτα, διὰ τῆς λέξεως
ζιμπίλια τῶν πλοίων νοουμένων.* Ἐν τούτοις ἅμα οἱ Σάμιοι ἐξήγγειλαν
ταῖς ναυτικαῖς νήσοις τὴν κινδυνώδη αὐτῶν θέσιν, δὲν ὤκνησαν εἰσελθεῖν
νὰ λάβωσι πάντα τὰ πρόσφορα μέτρα πρὸς ἀποτυχίαν τῶν σκοπῶν τοῦ
ἐχθροῦ. Τῇ εἰκοστῇ δευτέρῃ Ἰουλίου ἐν Ὑδρῶν ὁ Λάζαρος Κουντουριώ-
της συνεκάλεσεν εἰς συμβούλιον τοὺς πρωτίστους τῆς νήσου ἐκείνης ἐν
τῷ παρὰ τῇ ἀγορᾷ κειμένῳ μοναστηρίῳ τῆς Παναγίας, ἔνθα διὰ τὸ
κρίσιμον τῶν περιστάσεων συνεκκλησιάζον καὶ τινες τῶν Σπετζιωτῶν
καὶ Ψαριανῶν προκρίτων. Ἀδυνατῶ γὰρ ἀπαριθμῆσω τοὺς παρόντας
ἀπαρτας, λέγει ἀνὴρ, παραστάς ἐν τῇ συνεδριάσει ἐκείνῃ· *ἀλλ'*
*ἐνθυμοῦμαι ὅτι γεαρτίας ὦν, εἶδον εἰς τὴν ὀμήγουρον ἐκείνην, ὡς τὸ
πάλαι εἰς τὴν Γερονσίαν τῆς Ρώμης, μετὰ κόσμον καὶ σιωπῆς καθη-
μένους τοὺς δύο Κουντουριώτας Λάζαρον καὶ Γεώργιον, τοὺς δύο
Βουδούρας Σταμάτιον καὶ Βασίλειον, τοὺς δύο Τομπάζας Ἰάκωβον
καὶ Ἐμμανουήλ, τοὺς δύο Βουλγάρους Φραγκίσκον καὶ Δημήτριον,
τοὺς δύο Οἰκονόμους Νικόλαον καὶ Ἀναγνώστην, τὸν Ἀνδρέαν
Μιαούλην, τὸν Ἰωάννην Ὀρλάνδον, τὸν Θεόδωρον Γκίκαν, τὸν
Γεώργιον Γκιώνην, τὸν Ἀναστάσιον Θεοδωράκην καὶ τὸν Ἀναγνώ-
στην Φόρον.* Ἐπειδὴ δὲ μεγίστου κινδύνου σύσκεψις ἐπρόκειτο,
προσκληθέντες ὡς σύμμαχοι, συνεκκλησιάσαν καὶ οἱ πρόκριτοι τῶν
Σπετζιῶν καὶ τῶν Ψαρῶν. Καὶ παρέδρενον ἐκ δεξιῶν μὲν οἱ Σπε-
τζιωταὶ Ἰωάννης Μέξης, Γκίκας Βότασης, Γεώργιος Πάνου, οἱ τρεῖς
Ἀνάργυροι Ἀναγνώστης, Ἀνδρέας καὶ Παῦλος, οἱ δύο Κοῦτζαι
Χριστόδουλος καὶ Γεώργιος, οἱ δύο Ὀρλώφ Ἐμμανουήλ καὶ Νικό-
λαος, οἱ δύο Σκλιάδες Ἀνδρέας καὶ Δημήτριος καὶ ἄλλοι· ἐξ ἐνω-
νίμων δὲ οἱ Ψαριανοὶ Νικόλαος Ἀποστόλης, Ἰωάννης Καλάρης,
Ἀναγνώστης Μοναρχίδης, Μαρκῆς Μιλαήτης, Ἀνδρέας Γιαρτζής,
Νικόλαος Γιάνναρης, Ἀναγνώστης Κορτός, Γεώργιος Σκαρδάλης,
Νικόλαος Ἀργύρης, οἱ τρεῖς στόλοι τοῦ Κοτζαϊκοῦ οἴκου Νικόλαος,
Δημήτριος καὶ Γεώργιος καὶ ἄλλοι. Τότε ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης,
λαβὼν τὸν λόγον, εἶπε περίπου ταῦτα. « Συμπολιταὶ καὶ σύμμαχοι,
ἦλθον ἀπὸ Σάμον τριταῖοι πρέσβεις, ἀγγέλλοντες ὅτι κατὰ τὴν
ἀντίπεραν τῆς νήσου ἤπειρον μυριάδες πολλαὶ ὀθωμαῶν σπη-

χθισαν, ὁ δὲ Τοπάλ πασᾶς ἐλέγετο παραπλέων τὴν Σάμον καὶ περαιοῦμενος εἰς τὴν Μυκάλην πρὸς μετακομιδὴν ἐκείνων ἐπὶ τῆς Σάμου. Προπέρυσιν οἱ Ὀθωμανοὶ κατέσκαψαν τὴν Χίον, ἐφέτος ἀπέκοψαν τὸ δεξιὸν πτερόν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, τὰ Ψαρά· ἕν ἡμεῖς σήμερον ἐγκαταλείψωμεν τὴν Σάμον καὶ ἡ εὐέφοδος αὕτη νῆσος ἀπολεισθῆ, ἀνατιρρήτως ὁ ἐχθρὸς πορθεῖ αὐρίον καὶ Ὑδραν καὶ Σπέτζαι. Ὁ μεγαλεπίβολος Μεχμέτ Ἀλῆς δὲν ἀγροεῖτε ὅτι ναυπηγῶν πρὸ πολλοῦ εἰς Εὐρώπην, συνεκρότησεν ἤδη στόλον δυνατὸν καὶ ὀδηγὸν αὐτοῦ ἐπέστησε τὸν μάχιμον Ἰβραήμ· οὗτος δέ, εἰς ὀπλιταγωγὰ καὶ ἰππαγωγὰ πλοῖα ἐπιβιβάσας στράτευμα πολυάριθμον καὶ προσλαβὼν τοὺς στολίσκους τῶν τριῶν ὑποσατραπῶν τῆς Ἀφρικῆς, ταχυπλέει πρὸς τὴν Ρόδον, ἔτοιμος γὰρ συνδράμη κατὰ πρῶτον τὸν Τοπάλ εἰς τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Σάμου καὶ γὰρ ἐπιπέση ἔπειτα εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀνάγκη ἄρα, ὑπὲρ ἄλλοτε προθυμούμενοι, γὰρ πληρώσωμεν οἱ μὲν Ὑδραῖοι τριάκοντα πέντε πολεμικὰ πλοῖα, οἱ δὲ Σπετζιώται εἴκοσιν, οἱ δὲ Ψαριανοὶ δεκαπέντε, γὰρ παρασκευάσωμεν ἔτι δέκα πυρπολικὰ καὶ γ' ἀντιτάξωμεν πρὸς δύο ἐχθροὺς δύο ναυστολίαι· καὶ ἡ μέρ, ὑπὸ τὸν Γ. Σαχτοόρη, ἀντιναρχοῦντα, γὰρ σπέυση κατὰ τοῦ Τοπάλ, προλαμβάνων τὴν ἀπόδασιν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Σάμου, ἡ δέ, ὑπὸ τὸν Α. Μιαούλην, ναυαρχοῦντα, γὰρ τρέξῃ κατὰ τοῦ Ἰβραήμου, προλαμβάνουσα τὴν ἔρωσιν τῶν Λιγυπτικῶν δυνάμεων μετὰ τῶν Βυζαντινῶν. Ἀνάγκη γὰρ ἔβωμεν σύμπαντες εἰς τὰ ξύλινα τείχη· αὐτὰ ἐπὶ Θεμιστοκλέους, αὐτὰ καὶ σήμερον ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἄγωμεν, ὧ συμπολίται καὶ σύμμαχοι, ἐνθυμούμενοι καὶ ὅσας ναυμαχίας ἐνικήσαμεν καὶ ὅσα πλοῖα ἐχθρῶν ἐκάψαμεν, ἀήττητοι ἀναφανέντες διὰ τὴν ὁμόνοιαν καὶ δραστηριότητα οἱ πρόκριτοι, διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ προθυμίαν οἱ ναύαρχοι καὶ πλοίαρχοι, διὰ τὴν τάξιν καὶ πειθαρχίαν οἱ ναῦται. Ἀλλ' ἄγωμεν, ἀναλογιζόμενοι ὅτι μαχόμεθα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας κατὰ τυράννων καὶ ὑπὲρ τῶν φώτων κατὰ βαρβάρων καὶ φέρομεν τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Ἀσιατῶν, ὧν τὸν προπάτορα οἱ προπάτορες ἡμῶν κατετρόπωσαν εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον καὶ εἰς τὴν Σαλαμίνα (1).

Πρῶτοι οἱ Σπετζιώται, πέμψαντες εἰς Σάμον ἕν τῶν πολεμικῶν αὐ-

---

(1) Ἀλεξάνδρου Σούτζου, Τουρκομάχος Ἑλλάς. Τόμ. Α. σελ. 145.

τῶν πλοίων, τὸν Διομήδην, ὑπὸ τὸν πλοίαρχον Ἀργύριον Στεμιτζιώτην, παρώτρυναν διὰ γραμμάτων τοὺς Σαμίους νὰ μὴ ἀπενθαρρυνθῶσιν, ἀλλὰ νὰ ἐγκατεθήσωσιν εἰς τὸν κίνδυνον, ταχίστην ὑπὸ ἰσχυροῦς τὴν ἐπικουρίαν. Ὄντως δὲ τῇ εἰκοστῇ τετάρτῃ Ἰουλίου ἐξέπλευσεν ἐκ Σπετζῶν ναυτικὴ μοῖρα ἐκ πεντεκαίδεκα πολεμικῶν πλοίων μεθ' ἑνὸς πυρπολικοῦ, ὑπὸ τὸν ναύαρχον Γεώργιον Ἀνδρουτζον, ὅστις πρὸς ταχύτερον τῆς μοῖρας ἔκπλουν ἐπέβη ἐπὶ τοῦ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Δημητρίου Λάμπρου πολεμικοῦ πλοίου ὁ Λεωνίδας. Καταπλευσάσης δὲ τῆς μοῖρας ταύτης εἰς Σάμον καὶ ἀγκυροβολησάσης τῇ εἰκοστῇ ἑβδόμῃ Ἰουλίου ἵνα ἐμποδίξῃ ἐκεῖθεν πᾶσαν ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπὶ τῆς Σάμου προσβολήν, ὁ ναύαρχος αὐτῆς ἐπέστειλε τοῖς Σαμίους τάδε.

Ἄνδρες Σάμιοι χαίρετε!

Ἐμφαιρόμεθα διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν καὶ σᾶς λέγομεν ὅσα καὶ τὸ κοινὸν τῆς πατρίδος μας διὰ τοῦ γράμματος, τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγου σᾶς ἐνεχείρισεν ὁ συμπολίτης ἡμῶν καπετὰν Ἀργύρης Στεμιτζιώτης. Ἀδελφοί, ἡ πατρίς ἡμῶν μὲ τὰς ἄλλας ρήσους Ὑδραν καὶ Ψαρά, τὸ ἔθνος ὅλον προὐνόησε καὶ προνοεῖ ἂν ἀντικρούσῃ τὸν ἐχθρὸν καὶ τελείως, εἰ δυνατόν, νὰ τὸν ἐξολοθρεύσῃ καὶ πρὸ πάντων νὰ δώσῃ βοήθειαν ὅπου ὁ κίνδυνος εἶναι ἐπικείμενος. Δι' ὃ καὶ ἀπεφασίσθησαν νὰ ἐκπλεύσουν ἐκ συμφώνου ἀπὸ τὰς τρεῖς ρήσους ἐνεργήκοντα πέντε πολεμικὰ καὶ πυρπολικὰ, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ μὲν ἐξήκοντα αὖριον ἢ τὴν ἐρχομένην καταφθάνουν ἐνταῦθα· ὅθεν θαρσεύετε, μὴν δειλιάσετε τὸν ἐχθρὸν. Ὁ ἴδιος εἶναι τὸν ὁποῖον πολλακις ἀντεκρούσαμεν καὶ τοῦ ἐκάμαμεν θραύσεις πολλὰς. Αἱ πολυπληθεῖς δυνάμεις του, ὅσον μεγάλαι καὶ ἂν φαίνωνται διὰ ξηρᾶς διὰ θαλάσσης, δὲν κάμνουν εἰ μὴ πολλαπλασιασμὸν ἀνωφελῆ καὶ τὴν νίκην ἡμῶν κατ' αὐτοῦ εὐκολον. Εἰς τὰ Ψαρά δὲ ἐπέτυχεν σκοπὸν του, μὴ οὔσης τῆς ναυτικῆς ἡμῶν δυνάμεως ἀπὸ θαλάσσης· ἀλλ' εἰς τὴν Σάμον ποτέ, διότι ἔχετε ναυτικὴν δύναμιν σύμμαχόν σας δυνατωτέραν παρ' ἄλλοτε ποτε, τῆς ὁποίας τόσοι οἱ πλοίαρχοι ὅσον καὶ οἱ ναῦται θέλουν σᾶς ὑπερασπισθῆναι μέχρι ρατίδος αἱματός των. Πλὴν, ἀδελφοί, πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ ἦσθε προσεκτικοὶ κατὰ πάντα εἰς ταύτην τὴν στιγμήν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἐχθρὸς μᾶς ἐνεδρεῖ πανταχόθεν. Σᾶς λέγομεν ἀδελφικῶς ἂν ἀφήσητε κάθε ἰδιαιτερόν τι καὶ νὰ συνδεδῆτε μεγάλοι τε καὶ μικροὶ σφικτά, τὸ ὁποῖον

εις ἡμᾶς εἶναι τὸ μόνον ἀκαταμάχητον ὄπλον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Προσέχετε μὴ μεσολαβῆ ἐν ἡμῖν ἐπιβουλὴ τις κεκρυμμένη, ἢ ὁποία θέλει σᾶς φέρειν ἔπειτα πολλὴν τὴν μεταμέλειαν. Ἡμεῖς προλαμβάνομεν ἐνταῦθα μὲ δεκαεὶ μόνον πολεμικὰ πλοῖα, ὀπισθεν δὲ ἔρχονται καὶ τὰ λοιπὰ τῆς πατρίδος μας, τὸν ἀριθμὸν δεκαεπτὰ, καθὼς καὶ τῶν ἄλλων ρήσων Ἰδρας καὶ Ψαρῶν. Καὶ ταῦτα μὲν παρ' ἡμῶν· ἡμεῖς δὲ μὴν ὀκνήσητε νὰ ἔλθητε πρὸς ἡμᾶς αὐριοι νὰ μᾶς πληροφορήσητε σαφέστερον τοὺς στοχασμοὺς σας περὶ τοῦτου καὶ ἂν ὁ Βυζαντινὸς ἐχθρικός στόλος ἐξέπλευσεν ἀπὸ Μυτιλήνης πρὸς ὀδηγίαν μας. Δι' ὃ καὶ πεπεισμένοι εἰς τοῦτο μένομεν.

Τῆ 27 Ἰουλίου 1824 ἐκ τοῦ ναυαρχικοῦ πλοίου.

Ὁ ναύαρχος τοῦ στόλου Σπετζῶν
Γ. Ἀνδροῦτζος.

Καὶ οἱ μὲν Σάμιοι πρόκριτοι, μεταβάντες παρὰ τῷ ναύαρχῳ, ἐξεδήλωσαν αὐτῷ τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν, ἣν ἅπαντες εἶχον, ἵνα πολεμήσωσι μέχρις ἐσχάτων· δύο δὲ ἡμέρας ὀψιαιότερον οἱ Ἐφοροὶ Μαραθοκάμπου ἔγραφον πρὸς τὸν διοικητὴν τῆς Σάμου Λυκοῦργον τάδε.

Πρὸς τὸ Γενικὸν Διοικητήριον τῆς Σάμου.

Δηλοποιούμεν ὅτι ὁ Βυζαντινὸς ἐχθρικός στόλος ἐπλησίασεν εἰς τὴν Σάμον καὶ ἐφάνη ὅτι διηρέθη εἰς δύο μέρη καὶ τὸ μὲν ἐν μέρος, τὰ μικρά, ἔρχονται ἀπ' ἀνατολῶν, τὸ δὲ ἄλλο, τὰ μεγάλα, ἀπὸ δυσμῶν, καὶ ἔστω πρὸς εἶδησιν τῶν αὐτόθι χωρίων καὶ τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων, τῶν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ γενναιοτάτου ναύαρχου τῶν Σπετζῶν κυρίου Γεωργίου Ἀνδροῦτζου, τὰ ὅποια εἶναι ἀραγμένα εἰς τὴν Κολῶναρ.

Τῆ 29 Ἰουλίου 1824.

Οἱ Ἐφοροὶ τοῦ Μαραθοκάμπου.

Ταῦτα δ' ἐξήγγειλεν ὁ Λυκοῦργος τῷ ναύαρχῳ διὰ τῶν ἐπομένων.

Γενναιότατε ναύαρχε τῶν Σπετζῶν κύριε Γεώργιε!

Σπεύδω νὰ σᾶς εἰδοποιήσω ὅτι αὐτῇ τῇ ὥρᾳ εἰδοποιήθημεν ἀπὸ Μαραθοκάμπου διὰ γράμματος ὅτι ὁ Βυζαντινὸς στόλος τὴν Κυριακὴν ἐσηκώθη εἰς τὰ παρὰ ἀπὸ Μυτιλήνης μὲ σκοπὸν διὰ τὴν νῆ-

σόν μας. *Αὐτὴν τὴν εἶδησιν τὴν ἔφερεν ἐν μύστικον Ψαριαδὸν εἰς Μαθαθόκαμπον, τὴν ὁποίαν ἐβεβαιώθη ἀπὸ Ἀουστριακὸν ἐμπορικὸν πλοῖον καὶ ἦλθεν ἐπίτηδες καὶ πρὸς εἰδησίῃ σας.*

Τῆ 29 Ἰουλίου 1824.

*Ὁ ὢς ἀδελφός σας
Λογοθέτης Λυκοῦργος.*

Οὐ μόνον δὲ ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ἠπειλεῖτο ἡ Σάμος, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀπειροπληθῶν τῆς Ἀσίας ὀρδῶν. Ἐκ μόνης τῆς Περγάμου καὶ τῶν περὶξ ἐξεστράτευσαν περὶ τὰς τρεῖς μυριάδας ἐχθρῶν κατὰ τῆς Σάμου, πολλῶ δὲ πλείους ἐκ Σμύρνης, Μαγνησίας καὶ τῶν περιχώρων πάντες δὲ οὗτοι συνῆλθον εἰς τὰ παράλια τῆς Μυκάλης, δεισιδαιμόνως πιστεύοντες ὅτι εἰς τῶν κατ' αὐτοὺς ὁσίων ἀνδρῶν ἐμελλε νὰ μεταφέρῃ αὐτοὺς διαποντίους εἰς Σάμον ἐπὶ τοῦ εὐκτηρίου αὐτοῦ τάπητος. Καὶ πολλοὶ μὲν τῶν οὕτω συνελθόντων ἐγένοντο θύματα θανατηφόρου νόσου, προελθούσης ἐκ τε τῆς ρυπαρότητος καὶ ἐκ τῶν περὶ τὰς τροφὰς καταχρήσεων αὐτῶν, ἀλλὰ τὰς τάξεις τῶν θνησκόντων ταχέως συνεπλήρουν ἕτεροι, πολλαχόθεν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας συρρέοντες, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι λείας πλουσιωτάτης· οὕτω δ' ἐζήκοντα χιλιάδες ἀνδρῶν, ἀριθμὸς ὅστις οὐδέποτε καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως συνῆλθεν ἐπὶ τὸ αὐτό, κατέλαβε τὰς ἀκρωρείας καὶ τοὺς λόφους καὶ τὰς παρά τῇ Μυκάλῃ πεδιῶδας, καθ' ἅπασαν τὴν ἀπέναντι τῆς Σάμου παραλίαν. Ἡ ἔρημος ἐκείνη καὶ τέως ἀκατοίκητος χώρα μετεβλήθη ὡς διὰ μαγείας εἰς πόλιν πολύοχλον, ἧς ἕκαστος κάτοικος περιέμενεν ἀνυπομόνως τὴν στιγμὴν τῆς εἰς Σάμον ἐπιδρομῆς ὡπως κορέσῃ τὰς παντοίας αὐτοῦ ὀρέξεις. Ἄσματα, χοροὶ, κραυγαὶ ἀπειλητικαὶ τὰς μεγάλας ἐμαρτύρουν ἐλπίδας, ἐφ' αἷς οἱ ἀτίθασσοι ἐκείνοι ἄνδρες ἐπανεπαύοντο. Τί ἄρα γε θὰ ἐπραττεν ὁ συρφετὸς ἐκεῖνος, ἔχον, μὴ ὑπὸ τῶν ἀδιαλείπτων ἐπιδρομῶν τῶν Σαμίων κωλυόμενος, ἐρίπτετο εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα ἢ εἰς τὴν Πελοπόννησον;

Ἐν τούτοις ὁ ναύαρχος Ἀνδροῦτζος, ἄρας ἐν ὄρχ μεσονυκτίου, ἐπλευσε μετὰ τῶν ὑπ' αὐτῶ πλοίων πρὸς τὴν Πάτμον ἵνα τύχῃ ἀνέμου οὐρίου, ἐφ' ὅσον, ὅπως ὁ ἄνεμος παρά τὴν Σάμον ἔπνεε, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντιπαραταχθῇ ἐκ τοῦ συστάδην κατὰ τῶν τηλικούτων δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ. Ἔσπευσε δὲ νὰ ἐξαγγείλῃ ταῦτα εἰς Σπέτζας διὰ τῆς ἐπομένης ἐπιστολῆς, ἐν ἧ ἐμφαίνεται ἡ ἀθυμία, ἡ κατέχουσα τὸν γενναῖον

ἐκείνον ἄνδρα ἐπὶ τῷ μὴ κατὰ πλῆ τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν πλοίων.

Καὶ πρὸ τριῶν ἡμερῶν σᾶς ἐγράψαμεν, φθάσαντες εἰς Σάμον, καὶ σᾶς εἰδοποιοῦμεν τὰ ἐνταῦθα τρέχοντα καὶ ὅσα περὶ τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ Αἰγυπτιακοῦ στόλου σηματικῶς ἐμάθομεν καὶ τόρα δὲν λείπομεν γὰρ σᾶς ἰδεάσωμεν, εὐρόντες εὐκαιρίαν τὴν ἐρχομένην αὐτόθι σακολεβίτζαν τυχηρῶς χωρὶς ἀνθρώπους νυκτὸς εἰς τὴν θάλασσαν ὅτι ὁ Βυζαντινὸς ἐχθρικός στόλος χθὲς περὶ τὸ ἑσπέρας ἐφάνη ὅτι ἔρχεται κατὰ τῆς Σάμου καὶ πλησιάσας διηρέθη εἰς δύο, καὶ ὁ μὲν ἔρχεται ὑπὸ νύκτωρ, ὁ δὲ προσανέμωτος. Ἡμεῖς εἰς τὰς Κολώνας ἀραγμένοι, εἰδοποιηθέντες περὶ τὰς δώδεκα, ἐσηκώθημεν εἰς τὰ παρία καί, πλείοντες τὸ πρωί, εὐρέθημεν ὑπὸ νύκτωρ τῆς Πάτμου καὶ ἀκολουθοῦντες διὰ τῶν Φούργων καὶ Ἰκαρίας γὰρ λάβωμεν τὸν ἀέρα σοφράνο, εἶδομεν εἰς τὸν Μαραθόκαμπον τὸ ἐν μέρος τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, ὅστις εἶναι μὲ δυνάμεις πολλὰς καὶ μεγάλας κατὰ τῆς Σάμου. Ἡμεῖς ἐνταῦθα εὐρισκόμεθα μόνον πλοῖα δώδεκα, μᾶς λείπουσι ἀπὸ τὸν προσδιωρισμένον ἀριθμὸν τῶν δεκαεξὶ τρία, ἡ ναβέτα, Ἡλίας Θερμιτζιώτης καὶ τὸ πυρπολικόν. Αἱ δυνάμεις μας δὲν ἀναλογοῦν εἰς τίποτε μὲ τοῦ ἐχθροῦ, δι' ὃ καὶ μένοντες ἀμηχαροῦμεν, ἀποροῦντες ὅχι μόνον διὰ τὴν μέχρι τοῦδε ἄργησαν τῶν τριῶν ἰδικῶν μας, τὰ ὅποια μᾶς λείπουσι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ τῶν ἀδελφῶν Ἰδραίων καὶ Ψαριαίων, τὰ ὅποια μέχρι τοῦδε δὲν ἐφάνησαν, ἀλλ' οὔτε ἀκούονται εἰς κἀνὲν μέρος. Ἡ Σάμος, κατὰ τὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ, ἂν καὶ ἡ λοιπὴ θαλάσσιός μας δύναμις δὲν προλάβῃ ὥστε γὰρ ἐνθῶμεν, θέλει γένηται ἀφενκα θῦμα, ὃ μὴ γένοιτο! τῶν ἐχθρῶν. Ἡμεῖς συμποροῦμεν, πλὴν δὲν δυνάμεθα γὰρ συνεισφέρωμεν τὴν πρὸς αὐτὴν βοήθειάν μας, μὴ οὔσαν ἀνάλογον, καθὼς καὶ ἀνωτέρω σᾶς εἶπομεν, μὲ τοῦ ἐχθροῦ. Ὅθεν [διὰ τὸν Κύριον, λάβετε σπλάγχνα οἰκτιρῶν, κινήσατε καὶ τὰ λοιπά, ἂν εἰσέτι δὲν ἐξεκίνησαν, ἐλλείποντα πλοῖα διὰ γὰρ προλάβουν τὸ συντομώτερον, κινήσατε τοὺς Ψαριανοὺς, γράψατε εἰς Ἰδραν γὰρ μὴ ἀναβάλλωσι περυσσότερον τὸν καιρὸν, διότι ἡ δυστυχία τῆς Σάμου, ἂν δὲν προλάβουν, θέλει γένηται πρόδρομος τῆς δυστυχίας ἡμῶν, ὅλον τοῦ ἔθρου· καὶ τοῦτο πρέπει γὰρ τὸ λάβειε πρὸ ὀφθαλμῶν, διότι, πεσοῦσης τῆς Σάμου, ἂς μὴ ἀμφιβάλλωμεν ὅτι θέλομεν κινήσει καθ' ἡμῶν καὶ αὐτὰς τὰς πέτρας τοῦ Αἰγαίου πελάγου καὶ θέλομεν γένηται ἡμεῖς οἱ ἴδιοι αἴτιοι τῆς ἀπωλείας μας. Δι' ὃ κήμετε τὸ συμπερφότερον, προ-

ροοῦντες περὶ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος τῆς πατρίδος, διότι βλέπομεν φανερὰ φανερὰ ὅτι ἠμποροῦμεν νὰ σώσωμεν καὶ ἑαυτοὺς καὶ ἄλλους τῶν ὁμογενῶν μας καὶ δὲν θέλομεν.

Ἐκ τοῦ πλοίου Λεωνίδας τῆ 30 Ἰουλίου 1824.

Ὁ πατριώτης
Γ. Ἀνδροῦτζος.

Τῆ εἰκοστῆ ὀγδόῃ Ἰουλίου 1824 ἡμέρᾳ τρίτῃ ὁ ἔχθρικός στόλος, συγκείμενος ἐκ τῶν μοιρῶν Βυζαντίου, Αἰγύπτου καὶ Τύνητος, κατέπλευσεν εἰς Σάμον, ἐξαπλωθεὶς ἐφ' ἀπάσης τῆς ἀπὸ Χίου μέχρι τοῦ νοτίου τῆς νήσου κατὰ τὸ Ἑραῖον θάλασσης καὶ ὁμοιάζων πρὸς πόλιν μεγίστην καὶ πολύοχλον, ἐντὸς τοῦ πελάγους κινουμένην. Ἡ θέα τοῦ ἐκ τριακοσίων πλοίων κολοσσιαίων στόλου ἐκείνου ἦτο φοβερά· καὶ ὁμῶς οἱ Σάμιοι, ἑλληνοπρεπῶν αἰσθημάτων ἐμφορούμενοι, ἀπεφάσισαν ἵνα μέχρις ἐσχάτων ὑπερασπίσωσι τὸ πάτριον ἔδαφος. Ὅθεν οἱ μὲν γέροντες καὶ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία ἀνέβησαν ἐπὶ τὸν ὑψικρημνον Κερκετέα, οἱ δὲ πρὸς πόλεμον ἐπιτήδειοι κατῆλθον εἰς τὰ παραλία, περιμένοντες τὴν ἀπόβασιν τῶν ἐχθρῶν. Καὶ σφοδρότατος μὲν ἦτο ὁ ἐνθουσιασμός, μεγίστη ὁμῶς καὶ ἡ ἀγωνία τῶν Σαμίων, ἀντιμετρούντων τὰς ἀσθενεῖς αὐτῶν δυνάμεις πρὸς τὰς ἀπειροπληθεῖς τῶν πολεμίων καὶ βλεπόντων ὅτι οὐδεμία ἀπελείπετο αὐτῆς ἔκφευξις πλὴν τοῦ ἐντίμου θανάτου. Ἐν τούτοις οἱ Τοῦρκοι, πλησιάζσαντες πρὸς τὴν ἐναντι τῆς Μυκάλης ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς Σάμου, ἤρξαντο πυροβολοῦντες κατὰ τῶν ἐν τοῖς παραλίοις ὠχυρωμένων Σαμίων. Ἀντεπυροβόλησαν καὶ οὗτοι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἡ νῆσος, σεισθεῖσα ὡς εἶπειν ἐκ τῶν ἐπανειλημμένων ἐκπυροσροτήσεων, ἐγένετο ἄφαντος ἐν μέσῳ τοῦ καπνοῦ. Φωναὶ γοεραὶ τῶν ἐπὶ τῶν ὀρέων γυναικῶν καὶ παιδίων, ὀδυρομένων ἐκ τοῦ φόβου καὶ τοῦ ἀπελπισμοῦ, ἐπληττον τὸν ἀέρα· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ὁ Χοσρέφ πασᾶς διέταξεν ἀπόβασιν εἰς τὴν παραλίαν τῶν Καρλοβασίων. Πλησιάζουσι τότε πολλαὶ λέμβοι, φέρουσαι στρατιώτας· ἀλλ' οἱ ἐκ τῆς ξηρᾶς ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Χιλιάρχου Ἐμμανουὴλ Ἀγγελινίδου διευθύνουσι κατ' αὐτῶν πῦρ τοσοῦτ' ὡς φονικόν, ὥστε οἱ Τοῦρκοι ἀναγκάζονται νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ πλοῖα αὐτῶν μετὰ φθορᾶς μεγάλης. Ἀλλὰ καὶ διὰ θαλάσσης τὸ πλοῖον τοῦ Σταματίου Γεωργιάδου, Ἀχιλλεύς, ἐν Μαραθοκάμπῳ ναυπηγηθὲν καὶ δι' εἴκοσι τηλεβόλων ἐξοπλισμένον, ἐφ' οὗ ἐπέβαινον ὁ Σταματίος Ἀλέ-

ξης, ὁ Γεώργιος Ἀράπης, Μανουήλ Ὁρολογᾶς, Σταμάτιος Μάνδαλος, Ἰωάννης Πατζαβούρας, Δημήτριος Κουδούνης, Δημήτριος Λάϊος, Μιχαήλ Σφόνδυλας, Σεβαστὸς Γιαγᾶς, Ἀλέξανδρος Θαλασσινός, Δημήτριος Γιαγᾶς καὶ ἕτεροι ἀτρόμητοι Μαραθοκᾶμπιοι ναυτίλοι, ἡμύνετο γενναίως, προσβαλὼν δὲ ἔναντι τῶν Καρλοβασίων ἐχθρικὸν δρόμωνα, ἔτρεψεν αὐτὸν εἰς φυγὴν. Μένεα ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ πνέων ὁ ναύαρχος, διέταξε νέαν ἀπόβασιν πρὸς τὸ ἄκρον τοῦ Βαθέος, τὸ λεγόμενον Κότζικα· ἀλλὰ καὶ ὁ ἐκεῖ φρουρῶν Χιλίαρχος Κωνσταντῖνος Λαχανᾶς μετὰ τῶν ὑπ' αὐτῷ Ἰωάννου Ἀνδρεαδάκη, Μανουήλ Κουτζαποστολιοῦ, Μανουήλ Σοφούλη, Ἰωάννου Κληματούτζου, Νικολάου Σταματιάδου, Χριστοδούλου Βρογᾶνα, Ἀλεξίου Βρογᾶνα, Μανουήλ Φλέτορα, Νικολάου Σοφούλη, Ἰωάννου Ἀνδρέου, Μανουήλ Εὐαγγέλη, Ἰωάννου Εὐαγγέλη, Δημητρίου Τζακαλοφᾶ, Ἀνδρέου Γκιλίτζη, Γεωργίου Λιολιᾶ, Μανουήλ Χ. Ἀγγελῆ, Κωνσταντίνου Γεροντῆ καὶ Μανουήλ Καραπαναγιώτου γενναίως ἀντέκρουσε τοὺς ἐχθρούς, ὑποχρεώσας αὐτούς, πλείστους ἀποβαλόντας ἄνδρας, νὰ ἐπανέλθωσι κατησχυμένοι εἰς τὰ ἑαυτῶν πλοῖα. Ἐν ᾧ δὲ οἱ ἐν τοῖς παραλίοις ἐμάχοντο καρτερῶς πρὸς τοὺς ἐχθρούς, ἀνθρωπὸς τις, κατερχόμενος ἐκ τοῦ Κερκετέως, εἶδε πρὸς τὸ Καλαμπάκτασι λαὸν πολύν, μετὰ σεπτῶν εἰκόνων λιτανεύοντα καὶ ἀναβαίνοντα εἰς τὸ ὄρος· ἐκλαβὼν δὲ αὐτοὺς ἀντὶ Τούρκων, ἀποβάντων εἰς τὴν νῆσον, δραμῶν ἐξήγγειλε τοῖς ἐπὶ τοῦ Κερκετέως ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐξῆλθον εἰς τὴν παραλίαν πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο. Πανικός φόβος κατέλαβεν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι γυναικᾶς τε καὶ παιδία, καὶ πάντες περὶ τρομοὶ διεσκορπίσθησαν τῆδε κάκεισε, ἐκζητοῦντες ἐν τοῖς χηραμοῖς καὶ ἐν τοῖς σπηλαίοις ἀσφαλεστέραν καταφυγὴν. Εὐτυχῶς ἡ πλάνη ταχέως κατεδείχθη καὶ οἱ τέως ἀπεγνωσμένοι ἀνέλαβον τὸ πρότερον αὐτῶν θάρρος.

Πλήρης λύσεως ὁ Χοσρέφ πασᾶς διὰ τὰς ἐπανειλημμένας αὐτοῦ ἀποτυχίας, διέταξεν εἴκοσιν ὀκτῶ μεγάλας λέμβους μετὰ πολυαρίθμων στρατιωτῶν νέαν νὰ ἐπιχειρήσῃσι κατὰ τὸ Καρλόβασιν ἀπόβασιν. Οἱ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἀντέκρουσαν καὶ πάλιν ἐρωμένως τοὺς ἐχθρούς καὶ ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ ἐπανέλθωσιν ἐπὶ τῶν πλοίων αὐτῶν, οἱ ἡμίσεις σχεδὸν σωθέντες ἐκ τοῦ φονικοῦ τῶν νησιωτῶν πυρός. Τότε ὁ Τούρκος ναύαρχος, λαβὼν τὰ κατάλληλα μέτρα, διέταξε τεσσαράκοντα μεγάλας λέμβους, φερούσας πλῆθος στρατιωτῶν, νὰ ἐπαναλάβωσι τὴν προσβολήν· μετὰ θάρρους δὲ οἱ Σῆμοι ἀνέλαβον καὶ τὸν πρὸς αὐτὰς

πόλεμον καὶ ἐξηκολούθει οὕτως ὁ μεταξὺ τῶν ἐν ταῖς λέμβοις, ἀποπειρωμένων νὰ ἀποβῶσιν εἰς τὴν ξηράν, καὶ τῶν ἐκ τῆς ξηρᾶς, ματαιούντων τὰς ἀποπείρας τῶν ἐναντίων, ἀγῶν φονικός, ἀργαλέος, πολύστονος, ὅτε ἐπεφάνη αἴφνης ἡ ὑπὸ τὸν ἀντιναύαρχον Γεώργιον Σαχτούρηαν ναυτικὴ μοῖρα, ἥτις, ἐκπλεύσασα τῆς Ὑδρας τῇ εἰκοστῇ ἐβδόμῃ Ἰουλίου, ἀφίκετο πρὸ τῆς Σάμου τῇ εἰκοστῇ ἐνάτῃ ἰδίου· συνέκειτο δὲ αὕτη ἐξ εἰκοσι πολεμικῶν πλοίων καὶ ἐκ τεσσάρων πυρπολικῶν. Ὁ κατάπλους αὐτῆς τοσοῦτῳ ἐνεθάρρυνε τοὺς Σαμίους, ὥστε πρὸς μηδὲν πλέον τὸν ἐχθρὸν λογιζόμενοι, ἐφαίνοντο οἰοεὶ προκαλοῦντες αὐτόν. Πλὴν ἀλλ' ὁ Τοῦρκος ναύαρχος, ἔμφοβος γενόμενος, διέταξεν ἵνα τὰ ἐαυτοῦ πλοῖα μακρυνθῶσι πῆς Σάμου, χωρὶς τὸ παρῆκον νὰ μεριμνήσωσι περὶ τῶν τεσσαράκοντα λέμβων, ἃς εἶχεν ἐκπέμψει πρὸς ἀπόβασιν· ὅθεν καὶ οἱ Ἕλληνες, ἐπελθόντες, δύο μὲν τῶν λέμβων ἐκείνων κατεπόντισαν, δύο δὲ ἐζώγησαν, τὰς δ' ἐπιλοίπους ἠνάγκασαν ἵνα διὰ ταχειᾶς εἰσελάσῃσιν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἀσιατικῆς ἠπείρου.

Μὴ νομίζοντες ἐπιβαλλόμενον ἡμῖν νὰ περιγράψωμεν λεπτομερῶς τὰς ναυτικὰς κινήσεις τῶν δύο πολεμικῶν στόλων, θέλομεν ἐν συνόψει διεξέλθει τὰ κατ' αὐτούς, παραπέμποντες τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ ἔχωσι λεπτομερεστέρως πληροφορίας εἰς τὰς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς ἐν γένει ἐπαναστάσεως. Τῇ τριακοστῇ πρώτῃ Ἰουλίου τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ἠργυροβόλησαν εἰς τὸν μεταξὺ Σάμου καὶ Ἀσίας ἐπταστάδιον πορθμόν, τὰ δὲ τοῦ ἐχθροῦ συνεκεντρώθησαν ὀπισθεν τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Ἀγίας Μαρίνης, ἔτοιμα νὰ παραλάβωσι τοὺς ἐκεῖ πολυαριθμούς ὁμοφύλους καὶ ἀποβιβάσωσιν αὐτούς εἰς Σάμον. Τότε δὲ ἐπῆλθε γεγονός τι, φυσικὴν μὲν ἔχον τὴν αἰτίαν, ἐπιδράσαν ὅμως μεγάλως ἐπὶ τοῖς πνεύμασι τῶν τε ἀνδρῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου καὶ τῶν Σαμίων. Ἐν θέσει τινὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Σάμου, Γλυφάδα καλουμένη, ρεεὶ ὕδωρ ἀνέκαθεν καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀλμυρὸν καὶ ἄποτον· ἐξεληθόντων ὅμως τῇ πρώτῃ Αὐγούστου τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῆς νήσου πρὸς ὑδρείαν, τὸ ἄποτον ἐκεῖνο ὕδωρ ἠρέθη γλυκὺ καὶ ποτιμώτατον, διετηρήθη δὲ τοιοῦτο μέχρι τῆς ἕκτης Αὐγούστου, ὅτε ἀνέλαβε τὴν προτέραν αὐτοῦ ἀλμυρότητα καὶ πικρίαν. Πῶς δὲ τὸ τοιοῦτο προῆλθε; Γνωρίζομεν ἐκ τῆς φυσικῆς ὅτι συμβαίνει ἐνίοτε διὰ τῆς αὐτῆς πηγῆς νὰ ἐκρέωσι δύο φλέβες ὕδατος, ἡ μὲν γλυκέος, ἡ δὲ ἀλμυροῦ, τὸ δὲ ὕδωρ λαμβάνῃ τὴν γεῦσιν ἐκ τῆς φλεβός, ἥτις ρεεὶ ἀφθονώτερον. Δῆλον ὅτι ἐὰν ἡ ἀλμυρὰ φλεβὴ ᾖ ἀφθονωτέρα, ἡ γεῦσις τοῦ ὕλου ὕδατος καθίσταται

υφάλμυρος, ἐὰν δὲ τούναντιον ἐπικρατῆ ἢ τοῦ γλυκέος ὕδατος φλέψ, τότε τὸ ὕδωρ μένει πόσιμον. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι, ἐξαντληθείσης ἢ ἄλλως πως ἐξασθενησάσης ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐν Γλυφάδᾳ τῆς τοῦ ἀλμυροῦ ὕδατος φλεβός, ὑπερίσχυσεν ἢ τοῦ γλυκέος, ὥστε τὸ ὕδωρ ἐγένετο πόσιμον, ἄχρις οὗ ἀναλαβοῦσα πάλιν ἢ ἀλμυρὰ φλέψ τὴν προτέραν αὐτῆς ἀφθονίαν, συνετέλεσεν ἵνα καταστήτῃ τὸ ὅλον ὕδωρ ἄποτον αὔθις καὶ ἀλμυρόν. Πλὴν ἀλλὰ τότε τὸ φυσικὸν τοῦτο γεγονός οἱ ἄνθρωποι ἐξέλαβον ὡς θαῦμα οὐράνιον καὶ ὡς ἀπόδειγμα τῆς πρὸς αὐτοὺς χάριτος τοῦ Ὑψίστου· ὅθεν καὶ ἐγένοντο πολλῶ μᾶλλον θαρραλέοι καὶ πολεμοχαρεῖς.

Τοιαύτη ἦτο τῶν πραγμάτων ἢ κατὰστασις, ὅτε ὀκτωκαίδεκα Τουρκικὰ πλοῖα, ἄραντα τὰς ἀγκύρας, ἤρξαντο πυροβολοῦντα κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν· ἀλλ' ἡ θεὰ δύο πυρπολικῶν, διευθυνθέντων ἐπ' αὐτά, ἠνάγκασαν αὐτὰ νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν, πυροβολούμενα ἐτέρωθεν καὶ ἐκ τῶν κανονοστασίων τῆς Σάμου. Ἐν τῷ μεταξύ κατέπλευσαν ἐκ Τήνου καὶ δέκα ἕτερα Ἑλληνικὰ πλοῖα, ἅτινα, ἐντυχόντα πεντήκοντά που πλοιαρίοις, μεταφέρουσιν ἐκ Κολοφῶνος στρατὸν ἀποβατικὸν διὰ τὴν Σάμον, ἀλλὰ μὲν αὐτῶν ἐβύθισαν, ἀλλὰ δὲ ἠχμαλώτευσαν καὶ ἕτερα ἠνάγκασαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸν ἄγιον Μηνᾶν, μίαν τῶν Κορσεῶν νήσων. Αὐτόθι δὲ καὶ ἐχθρικόν τι πλοῖον ἐλλιμένιζεν, ὅπερ μαθόντες ὁ Ἰωάννης Δεληγιάννης καὶ Δημήτριος Στάσας, παρέλαβον ὡσεὶ πεντήκοντα ἐτέρους Σαμίους καὶ, διαπεραιωθέντες νύκτωρ, τὸ μὲν πλοῖον ἐκυρίευσαν, τεσσαράκοντα δὲ τρεῖς τῶν ἐν αὐτῷ ἀντιστάντας κατέσφαξαν, τοὺς δὲ ἀπολειφθέντας αἰχμαλωτεύσαντες καὶ εἰς Σάμον ἀγαγόντες, ἐφόνευσαν ἐν τῇ θέσει τῇ λεγομένῃ Πούνταις, τῶν ἄλλων μικροτέρων πλοιαρίων ἐπιτυχόντων ἐν τῷ μέσῳ τῆς πρὸς τὸ μεγαλείτερον πλοῖον μάχης καὶ τοῦ σκότους νὰ σωθῶσιν εἰς τὰς παρακειμένης νησίδας.

Ἡ κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων ἀτυχὴς προσβολὴ ἐπανελήφθη καὶ πάλιν τὴν ἐπιούσαν, ὅτε οἱ Τούρκοι, καταναυμαχηθέντες διὰ θαλάσσης καὶ καταπολεμηθέντες ὑπὸ τῶν Σαμίων ἐκ τῆς ξηρᾶς, ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποχωρήσωσι. Τῇ τετάρτῃ Αὐγούστου ἐνωθέντων μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου τῶν τε ὑπὸ τὸν ἀντιναύαρχον Ἰωάννην Α. Κυριακὸν Σπετζιωτικῶν πλοίων· ἐφ' οἷς ἐπέβαινον καὶ Σαμίοι νηπιῖλοι ὁ Βασιλεὺς Παράσχος, Δημήτριος Γρίμπιλας, Βασιλεὺς Γρίμπιλας, Γεώργιος Σερέτης καὶ ἄλλοι, καὶ τῶν ὑπὸ τὸν νάυαρχον Νικόλαον Ἀποστόλην Ψαριανῶν

συνεκροτήθη ναυμαχία, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες ἠρίστευσαν. Τοῖς Ἕλλη-
νικοῖς δὲ πλοίοις συνεναυμάχει καὶ ἡ ὑπὸ τὸν Ἀσλάνην Σαντορινὸν Σα-
μιακὴ γαλεώτα, ἥς τὸ πυροβολικὸν διηύθυνεν εὐστόχως ὁ Ἰωάννης Παρά-
σχος· οὗτος δὲ ἦλων, σιδηρῶν ἐλασμάτων καὶ ἄλλων ὁμοίων ὑλῶν τὰ
τηλεβόλα πληρῶν, ἐπέφερε τοσαύτην καταστροφὴν, ὅπου ἂν διηύθυνεν
αὐτὰ, ὥστε διὰ μιᾶς μόνης βολῆς ἐφόνευσεν ἑννέα ναύτας ἐκ τῶν τοῦ
ὑστερον πυρποληθέντος Τυνησίου πύρωνος. Τῇ ἕκτη Αὐγούστου τέ-
λος, ἡμέρᾳ Γρίτη, ὁ Χοσρέφ πασᾶς, θέλων νὰ ἔλθῃ εἰς ἀποτέλεσμα τι,
ἔδωκεν, οὐρίου ἀνέμου πνέοντος, τὸ πρόσταγμα γενικῆς κατὰ τε τοῦ
στόλου καὶ κατὰ τῆς Σχίμου προσβολῆς. Φοβερὸν ἀντήχησαν τὰ ὄρη
ἐκ τῶν κρότων τῶν τηλεβόλων καὶ ἐνόμιζέ τις ὅτι οἱ δαίμονες τῆς
κολάσεως συνεταρᾶσσοντο ὡς διὰ νὰ καταστρέψωσι τὸ σύμπαν. Οἱ
Ἕλληνες, ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν, ἀλλ' ἀπαράμιλλοι τὴν τόλμην, ἀνέπτυ-
ξαν ἀταραξίαν ἀξιοθαύμαστον· ἀναμιμνησκόμενοι δ' ὅτι ἡ Μυκάλῃ ἐ-
γένετο ἄλλοτε χώρα τοῦ θριάμβου τῶν προγόνων αὐτῶν κατὰ τῶν
Περσῶν, ἐδιπλασίαζον ἀνδρείαν καὶ ὁρμὴν. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς συμπλο-
κῆς τὸ πυρπολικὸν τοῦ ἐξ Ὑδρας Δημητρίου Τζαπέλη προσεκολλήθη εἰς
ἓνα δρόμωνα τριάκοντα τηλεβόλων· ἀλλὰ τοῦ ἀνέμου ἀντιπνέοντος,
τὸ Τουρκικὸν πλοῖον διέφυγε τὴν καταστροφὴν καὶ μόνον τὸ πυρπολικὸν
ἐκάη. Τότε ὁ ἀτρόμητος Κανάρης, πρὸς μηδὲν λογιζόμενος τὸν κίν-
δυνον, πλησιάζει μετὰ τοῦ πυρπολικοῦ αὐτοῦ καὶ ἐπιτυγχάνει νὰ μετα-
δώσῃ τὸ πῦρ εἰς τὸν αὐτὸν δρόμωνα, ὅστις ἐν ἀκαρεῖ μεταβάλλεται εἰς
πυρσόν, τηλαυγὲς τὸ φέγγος δικτυοῦντα. Ὅτε δὲ τὸ παμφάγον
πῦρ κατέλαβε καὶ τὴν πυριτιδαποθήκην τοῦ δρόμωνος, τότε λάμψις
δυσαντίβλεπτος κατηύγασε τὸν ὀρίζοντα καὶ βροντὴ ἐξεβόμβησε παμ-
μεγέθους καὶ συνεσείσθη ἡ Μυκάλῃ θεμελιόθεν καὶ ὑπέρφθοι οἱ περίοι-
κοι εἶδον ἐκσφενδονηθέντας εἰς τὸν ἀέρα μύδρους σιδηροῦς καὶ ξύλα
καὶ κεραίας καὶ τηλεβόλα χαλκᾶ καὶ ἀνδρῶν ὑπερεπτακοσίων σώματα
καὶ συντρίμματα· ταῦτα δὲ πάντα, καταπεσόντα εἰς τὸ στρατόπε-
δον τῶν ἐν τῇ Ἀσιατικῇ παραλίᾳ κατεσκηνομένων Ὀσμανιδῶν, οὓς
μὲν ἐφόνευσαν, οὓς δ' ἐτραυμάτισαν, οὓς δὲ προτροπᾶδην ἐφυγάδυσαν.
Εἴκοσι δὲ πλοίαρχα, φέροντα στρατὸν πρὸς ἀπόβασιν, κατεβυθίσθησαν,
πεσόντων ἐπ' αὐτοῖς ξύλων καὶ σιδηρῶν. Ἐκ δὲ τοῦ πληρώματος τοῦ
ὑπὸ τὸν Κανάρην πυρπολικοῦ ἐφονεύθησαν ἄνδρες δύο, ὁ Ἰωάννης Μαυ-
ρογιάννης καὶ ὁ Γεώργιος Τζαμπραλῆς, οἵτινες, μεγαλοπρεπῶς κηδευ-
θέντες, ἐτάφησαν ἐξωθεν τοῦ παρὰ τῷ Ἡραίῳ ναϊδίου, τοῦ ἐπ' ὀνόμα-

τι τοῦ ἁγίου Νικολάου τιμωμένου. Περί τὴν ἐνάτην δὲ ὥραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ Ὑδραῖος Γεώργιος Βατικιώτης ὤρμησε μετὰ τοῦ πυρπολικοῦ αὐτοῦ, ἐφ' οὗ ἐπέβαινε καὶ ὁ ἐκ Μαραθοκάρπου Κωνσταντῖνος Κοντραφούρης (1), καθ' ἑνὸς πέρωνος εἴκοσι τηλεβόλων ἐκ Τύνητος καὶ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὸ πῦρ, τοῦ διοικοῦντος αὐτὸν πλοιάρχου ἠρωικῶς ἀγωνισαμένου, ζωγρηθέντος δὲ ὑπὸ λέμβου Σπετζιωτικῆς καὶ κατατομηθέντος. Τὴν ἐνδεκάτην ἐπ' ἴσης ὥραν ὁ Σπετζιώτης Λέκας Ματρόζος ὤρμησε μετὰ τοῦ πυρπολικοῦ αὐτοῦ καὶ προσκολλήσας αὐτὸ ἐνὶ δρόμῳ ἐκ Τριπόλεως, ἔκαυσε αὐτόν· ταύτοχρόνως σχεδὸν καὶ ὁ ἐξ Ὑδρας Ἀναστάσιος Ρομπότζης προσεκόλλησεν ἐτέρῳ δρόμῳ τὸ πυρπολικὸν αὐτοῦ, ἄνευ ὁμῶς ἐπιτυχίας ἔνεκα τῆς τοῦ ἀέρος ἀντιπνοίας καὶ τῶν πρὸς κατάρσεις προσπαθειῶν τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλὰ καὶ οἱ Σάμιοι, προσβαλλόντες ἀπὸ τῆς ξηρᾶς τοὺς Τούρκους, ριφθέντας μετὰ τὴν τοῦ δρόμωνος πυρπόλησιν ἀπὸ διαφόρων πλοίων εἰς τὴν θάλασσαν πρὸς σωτηρίαν, πολλοὺς μὲν ἠχμαλώτευσαν, πολλοὺς δὲ καὶ ἐφόνευσαν, οἷονεὶ ἐκδικούμενοι τὸ τῶν Ψαρῶν πάθημα (2). Οὕτως ἄρα ὁ ἐχθρὸς, μεγίστας ὑποστάς ζημίας, ἠναγκάσθη ἐπαισχίστως νὰ ἀποπλεύσῃ εἰς Κῶν· τῶν δὲ Σαμίων πολλοὶ διαπεραιωθέντες μετὰ τὸν ἐκείνου ἀπόπλου εἰς Μυκάλην καὶ αὐτόθι ἐγκαταλελειμμένα εὐρόντες τηλεβόλα τε καὶ πολεμοφόδια καὶ ἄλλα παντοειδῆ σκεύη, παρέλαβον αὐτὰ καὶ, χαίροντες, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα. Σύναμα δ' εὐγνωμονοῦντες οἱ Σάμιοι τῷ Παντοδυνάμῳ, ἐχάραξαν ὀψιαίτερον ἐπὶ μαρμαρίνης πλακῶς εἰς αἰώνιον τῆς ἡμέρας ἐκείνης μνημόσυνον τὰς λέξεις ταύτας

ΧΡΙΣΤΟΣ
ΣΑΜΟΝ ΕΣΩΣΕΝ
ΣΤ' ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΑΩΚΑ.

Τότε κατέπλευσεν εἰς Ἀλικαρνασσὸν καὶ ὁ ὑπερόπτης Ἰβραήμ πασᾶς, ἄγων στόλον ἐξ εἴκοσι πέντε πολεμικῶν πλοίων, παραπεμπόντων

---

(1) Ὁ ἀνδρεῖος οὗτος ἀνὴρ ἠγωνίσαστο τὸ πρῶτον ἐπὶ τῶν ἐκ Ψαρῶν πυρπολικῶν εἰς τὴν ἐν Τενέδῳ ναυμαχίαν, εἶτα εἰς Χίον μετὰ τοῦ Κανάρη, ᾧ ἠκολούθησεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, δείγματα μεγίστης τόλμης καὶ ἠρωισμοῦ ἀείπατε παρασχών.

(2) Ἑλληνικά Χρονικά ἀριθ. 67 τῆς 16 Αὐγούστου 1824.

ὀκτακισχιλίους πεζοὺς καὶ χιλίους ἵππους, καὶ εἰς Πελοπόννησον κατευθυνόμενος. Μαθὼν οὗτος τὰ παθήματα τοῦ Τουρκικοῦ στόλου καὶ αὐτὰ εἰς τὴν ἀνικανότητα τοῦ Χοσρέφ πασᾶ ἀποδιδούς, ἀπεφάσισεν εἰς ἀλαζονίας νὰ κυριεύσῃ τὴν Σάμον, πρὶν ἢ πλεύσῃ ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον. Καὶ δὴ ἐντειλόμενος τῷ ἐν Νέχ Ἐφέσω Ἐλέζογλου νὰ ἐτοιμάσῃ πρὸς ἀπόβασιν δωδεκακισχιλίους στρατιώτας (1) καὶ ὀρμητηρίῳ τῇ Κῶ χρησάμενος, ἐπῆλθε τῇ τετάρτῃ Σεπτεμβρίου μετὰ μεγίστης ὀρμῆς κατὰ τῆς Σάμου. Διχῆ δὲ διαίρεσας τὸν στόλον αὐτοῦ, διέταξε τὰ μὲν μικρότερα τῶν πλοίων ἵνα, ὡς ἀπειλοῦντα δῆθεν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, προπλέωσι, κρατοῦντα τὴν προσήνεμον γραμμὴν, τὰ δὲ λοιπὰ τραπῶσιν ἀμέσως κατὰ τῆς Σάμου· τὸ δὲ ἐσπέρας τῆς ἑκτῆς, ἡμέρας Σαββάτου, οἱ Τούρκοι ἔδειξαν ὅτι προὔτιθεντο νὰ προσβάλωσιν αὐτήν. Οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Μιούλην, συγκεντρώσαντες, ἵνα προστατεύσωσι τὴν Σάμον, ἀπάσας αὐτῶν τὰς δυνάμεις, ἀνέπτυξαν τὴν γραμμὴν αὐτῶν ἀπὸ Ἡραίου μέχρι Μαραθοκάμπου· πλὴν ἀλλὰ βροχὴ ραγδαία, ἐπελθοῦσα τὴν νύκτα ἐκείνην, ἐκώλυσε τοὺς Τούρκους νὰ προβῶσιν εἰς ἐχθροπραξίαν τινά. Ὅθεν τῇ ἐπιούσῃ, ἐκπλευσάντων τῶν ὑπὸ τὸν ναύαρχον Μιούλην πλοίων, ἔμειναν τὰ ὑπὸ τὸν ἀντιναύαρχον Γεώργιον Σαχτούρην ἀγκυροβολοῦντα. Τὴν πρωΐαν τῆς ὀγδόης οἱ Τούρκοι προσεπλήθησαν διὰ στρατηγημάτων νὰ ἀποβῶσιν εἰς Μαραθοκάμπου· προσβληθέντες ὅμως ἀπὸ τε τῆς ξηρᾶς ὑπὸ τῶν ἐγγυφίων καὶ διὰ θαλάσσης ὑπὸ τῶν πλοίων, ἠναγκάσθησαν νὰ παραιτηθῶσι τοῦ ἑαυτῶν σκοποῦ, ἐπελθούσης ἄλλως ἐν νυκτὶ καὶ τρικυμίας, ἐξ ἧς καὶ ζημίας τινὰς ὑπέστησαν. Τῇ ἐνάτῃ ἐφάνη ὁ ἐχθρὸς παραπλέον τὴν Πάτμον πρὸς τὴν Ἰκαρίαν, τῇ δ' ἐπιούσῃ οἱ Ἕλληνες, ἰδόντες αὐτὸν πλέοντα πρὸς τὴν Νάξον μεταξὺ Ἰκαρίας καὶ Ἀμοργοῦ, ἐπλευσαν καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸ τῆς Ἰκαρίας ἀκρωτήριο Πάπαν· οἱ δὲ Τούρκοι περὶ τὴν ἐβδόμην μετὰ μεσημβρίαν ὥραν, ἔχοντες ἀνεμόνιο οὐριον καὶ πλησιάζαντες, ἤρξαντο πυροβολοῦντες τὴν ἐκ πέντε πλοίων συνισταμένην ἐμπροσθοφυλακὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἀντέστησαν γενναίως καὶ μετὰ τρίωρον σχεδὸν ναυμαχίαν, τρία πλοία αὐτῶν, λαβόντα τὰ ὑπερδέξια τοῦ ἐχθροῦ, ἔτρεψαν εἰς φυγὴν καὶ κατεδίωξαν αὐτόν, ἄχρις οὗ ἐν τῷ σκότει ἐγένετο ἄφαντος.

---

(1) Ἴδὲ τὴν ἐν ἀριθ. 26 τοῦ Φίλου τοῦ Νόμου ἐπιστολὴν τοῦ ναυάρχου Α. Μιούλη ὑπὸ ἡμερομηνίαν 22 Σεπτεμβρίου 1824.

Τῇ ἐνδεκάτῃ, ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐπλησίασεν εἰς Μαραθόκαμπον καὶ οἱ ναῦται, ἀποβάντες εἰς τὴν νῆσον, ἔτυχον παρὰ τῶν Σαμίων πανηγυρικῆς δεξιώσεως, φιλοδωρηθέντες ἀφθόνως διὰ τροφῶν καὶ διὰ προϊόντων τῆς νήσου· ἐν μέσῳ δὲ τῆς θυμηδίας, ἐπῆλθε δυστυχῶς μεταξὺ Ὑδραίων καὶ Σπετζιωτῶν ἔρις, καθ' ἣν ἐφρονεύθησαν ἑκατέρωθεν ἕξ. Ἐμείνει δὲ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος παρὰ τῇ Σάμῳ ἄχρι τῆς δεκάτης τετάρτης Σεπτεμβρίου, ὅτε, τοῦ ναυάρχου δόντος τὸ τοῦ ἀπόπλου σύνθημα, ἦσαν τὰ πλοῖα τὰς ἀγκύρας καὶ τῇ ἐπιούσῃ ἠύρεθησαν ὑπὸ τὰς Κορσέας νήσους, κατευθυνόμενοι πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ὅμως εἶχεν ἤδη καταφύγει ὑπὸ τὸ φρούριον τῆς Μυτιλήνης. Ἐξηκολούθουν δὲ τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα παραπλέοντα τὸ Ἰκάριον, καὶ τῇ ὀγδόῃ Ὀκτωβρίου ὁ ναύαρχος Μιαούλης προσωρμίσθη καὶ πάλιν εἰς Μαραθόκαμπον· μὴ τολμῶντος ὅμως τοῦ ἐχθροῦ, μεθ' ἧς ἀλλεπαλλήλους ὑπέστη ἀποτυχίας, νὰ ἐπέλθῃ καὶ πάλιν κατὰ τῆς Σάμου, ἀπέπλευσε καὶ ὁ Μιαούλης, ἀλλαχόσε ζητῶν αὐτόν. Καὶ χάρις ἄρα τῇ γενναιότητι τῶν ναυτικῶν Ἑλλήνων καὶ τῷ ἥρωισμῷ τῶν κατοίκων αὐτῆς, ἡ Σάμος ἐσώθη δεύτερον ἤδη ἐκ τοῦ ἀπειλήσαντος αὐτὴν κινδύνου· καὶ ἡ μὲν παντοδύναμος δεξιὰ τοῦ Κυρίου ἐδοξασθη καὶ πάλιν ἐν ἰσχυρί πολλῇ, τὰ δὲ νέα τρόπαια τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Σαμίων, διασαλπισθέντα ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐγένοντο οἰονεὶ τὰ θεμέλια τοῦ οἰκοδομήματος τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας.

Τοῦ λόγου ἐνταῦθα περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ὄντος, δὲν δυνάμεθα νὰ παρασιωπήσωμεν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Σαμίου Θεοδώρου Ἀναγνώστου Κωστήκη, τοῦ ἐκ Καστανέας, ὅστις, ἰατρός καὶ χειρουργός ὢν καὶ ἐν Ὑδρᾷ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1824 εὗρεθείς, προσελήφθη ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Μιαούλη ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος αὐτοῦ καὶ εἰς πλείστας ναυμαχίας ἐκείνῳ παρακολουθήσας, πολυτίμους ὑπηρεσίας τοῖς ἀνδράσι τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου διὰ τῆς ἑαυτοῦ χειρουργικῆς ἰδίως ἐπιδεξιότητος προσήνεγκεν. Ὅτε ὁ Μιαούλης, μαθὼν ὅτι ὁ Αἰγυπτιακὸς στόλος ἐναυλόχει ἐν Σούδᾳ, κατηυθύνθη ἐπ' αὐτόν καί, προσβαλὼν τοὺς Αἰγυπτίους, κατεναυμάχησεν αὐτούς, τότε ὁ Θεόδωρος Κωστήκης μεθ' ἑτέρου Σαμίου χειρουργοῦ, ἐπὶ τοῦ στόλου ὑπηρετοῦντος, τοῦ ἐκ Πλατάνου Κωνσταντίνου Τηνιακοῦ, ἐθεράπευσαν ἐξήκοντα τραυματίας. ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τῆς Σούδας τραυματισθέντας. Ὅτε δὲ μετὰ τὴν ἐν τῷ λιμένι τῆς Μεθώνης νίκην, ἐνσκήψαντος ἐν ὄρῳ νυκτὸς σφοδροῦ κλύδωνος καὶ τῆς ναυαρχίδος συμπλακείσης τῷ πυρπολικῷ τοῦ Κανάρη, ἐν

ταῖς προσπαθείαις πρὸς σωτηρίαν τῶν κινδυνευόντων σκαφῶν ὁ Κανάρης ἐτραυματίσθη κατὰ τὴν κεφαλὴν, πληγείς ὑπὸ ἀρπάγης, καὶ τότε ὁ Σάμιος χειρουργὸς ἔραψε τὸν κρόταφον τοῦ ἥρωος Ψαριανοῦ καὶ ἐπὶ δεκαπενθήμερον αὐτὸν μετ' ἀφοσιώσεως ἐθεράπευε. Μετὰ δὲ ταῦτα, ὅτε, τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου τὸ Πάσχα ἐορτάζοντος ἐν Βοιαῖς τῆς Λακωνικῆς καὶ τῶν πληρωμάτων ἐπὶ τῆς ξηρᾶς διατριβόντων, Τοῦρκός τις αἰχμάλωτος, θείς πῦρ ἐν τῇ πυριτιδαποθήκῃ Ὑδραϊκοῦ πλοίου, Ἀλεξάνδρου ὀνομαζομένου, ἀνετίναξεν αὐτὸ εἰς τὸν ἀέρα μετ' ἀπωλείας ἑαυτοῦ καὶ δύο Ἑλλήνων καὶ, ἐξοργίσας διὰ τῆς τοιαύτης πράξεως, ἠνάγκασε τοὺς τελευταίους νὰ ἀποφασίσωσι τὸν φόνον πάντων τῶν Τοῦρκων αἰχμαλώτων, εἰς ἐξήκοντα πέντε ἀνερχομένων, τότε ὁ Σάμιος χειρουργὸς μάτην ἐξελιπάρησε τὴν σωτηρίαν ἐνίων τῶν δυστυχῶν ἐκείνων καὶ ἰδίως Κρητὸς τινος ἀρίστου λυριστοῦ, Μουσταφᾶ τοῦνομα· πλείστων δὲ ἄλλων θαλασσιῶν ἐπιχειρήσεων μετασχών, ἐπέστρεψεν εἰς Σάμον, ἔνθα μετέσχε καὶ τῶν τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος πολεμικῶν ἄθλων (1). Ἀλλὰ καὶ ἕτεροι τῶν Σαμίων κοινωνοὶ ἐγένοντο τῶν κατὰ θάλασσαν θριάμβων τῶν Ἑλλήνων· τούτων εἷς, ὁ Δημήτριος Ροτζώνης, διδαχθεὶς ὑπὸ Εὐρωπαϊοῦ ἀξιωματικοῦ τὴν τακτικὴν τοῦ πυροβολικοῦ, ὑπηρέτησεν εὐδοκίμως ὡς εἰς τῶν πυροβολιστῶν ἐν τοῖς πλοίοις τοῦ Χ. Ἀναργύρου, τοῦ Λεμπέση, τοῦ Μπιλιμπίνη καὶ τοῦ Ἀντωνίου Κριεζῆ καὶ αἱ πληγαί, ἃς ἔλαβε, μαρτυροῦσιν ὅτι καὶ ἀνδρείαν ὁ ἀνὴρ ἐκέκτητο καὶ ἐν τοῖς κινδύνοις μεταξὺ τῶν πρώτων ἐνάριθμος ἦτο. Πλὴν δ' αὐτοῦ ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων διεκρίθησαν μαχόμενοι ὁ Γεώργιος Μακρῆς, ὁ Ἰωάννης Δελγιάννης, ὁ Σταμάτιος Τζιφατζῖνος καὶ ὁ Γεώργιος Ἀλεξανδρῆς.

Διασκεδασθέντος τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ κινδύνου, συνεκροτήθη ἐν Σάμῳ

---

(1) Ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἔχομεν ὑπ' ὄψει τὸ ἐπόμενον ἔγγραφο τοῦ ναυάρχου Μιαούλη.

« Ὁ φέρων τὸ παρὸν Θεόδωρος Ἀναγνώστης, Σάμιος, τὸ ἐπάγγελμα ἱατρὸς καὶ χειροῦργος εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στόλον, ἀναχωρεῖ διὰ τὸν τόπον του καὶ δίδεται εἰς αὐτὸν ἡ ἀπόδειξις διὰ τὴν ἐλευθέραν δίοδον καὶ ἀσφάλειαν.

Βάτικα τῆ 4 Αὐγούστου 1825.

Ὁ ναύαρχος
(Τ. Σ.) Ἀνδρέας Μιαούλης ».

κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1824 ἡ συνήθης ἑτησία συνέλευσις, ἣτις, ἐκ-
 λογισαμένη τὰς διὰ τὸν Ἑλληνικὸν στόλον δαπάνας, τὰς συμποσουμέ-
 νας εἰς γρόσια ἐξήκοντα χιλιάδας, ὀκτακόσια ἐνενήκοντα δύο καὶ εἰς
 πηχάδες τριάκοντα, ἐψηφίσατο ἵνα τὸ ποσὸν αὐτὸ εἰσπραχθῆ διὰ
μπουλετιῶν. ὅθεν ἐξεδόθησαν χίλια ὀκτακόσια πενήκοντα ἕξ τοιαῦ-
 τα, πρὸς γρόσια τριάκοντα πέντε ἑκαστον. Σύναμα δὲ ἡ συνέλευσις
 διώρισε Κοινοὺς μὲν Κριτὰς τὸν Χ. Μιχαὴλ Ἀργύρην ἐκ Βαθείας, τὸν
 Χριστόδουλον Παρμαξίζην ἐκ Μυτιληνῶν, τὸν Κωνσταντῖνον Σουβαλ-
 τζῆν ἐκ Νέου Καρλοβάσου καὶ τὸν Ἐμμανουὴλ Κωνσταντινίδην ἐκ Χώ-
 ρας, ἐπεκύρωσε δ' αὖθις τῷ Λυκούργῳ τὴν ὑπερτάτην τῆς νήσου διοί-
 κησιν διὰ τοῦ ἐπομένου ψηφίσματος.

*Ἐπειδὴ ὁ πατριώτης Α. Λυκούργος, τρίτον ἐμπιστευθεὶς παρὰ
 τῆς πατρίδος του τὴν πληρεξουσιότητα τῆς τοπικῆς διοικήσεως, ἐν-
 ἀπέδειξε λαμπρῶς τὴν νόμιμον, δικαίαν, πιστὴν καὶ εὐλικρινῆ ἐκ-
 δούλευσιν τῶν χρεῶν του καὶ ὅπως διόλου ἀνεφάνη ἀριδῆλως πρὸς
 τὸ κοινὸν ὄφελος αὐτῆν μετ' ὅλην τὴν δυνατὴν ἀκρίβειαν μεταχειρι-
 ζόμενος, πολλοὺς δὲ θορύβους πρὸς τὴν κοινὴν ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην
 διὰ τε τοῦ ἴδιου τῆς ἀνεξικακίας παραδείγματος καὶ δι' ἄλλων ἀρε-
 τῶν φρονίμως διαλύσας κατέπαυσε, τὴν δὲ ὀχύρωσιν τῆς πατρίδος
 ἀναγκαίαν τιθέμενος διὰ τὴν κοινὴν αὐτῆς ἀσφάλειαν καὶ σωτηρίαν
 μεγίστην πρόνοιαν καὶ φροντίδα ἀρέλαβε, καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Περικλέ-
 ους κατεδαφισθὲν φρούριον ἰδρῶσι καὶ πόνοις ἀπεφάσισε νὰ ἀνεγεί-
 ρη, μεγίστην δὲ πρὸς πάντα εὐμέλειαν καὶ εὐπροσηγορίαν ἐνδεικνύ-
 μενος, πατρικῶς τε συμβουλευῶν καὶ ἀδελφικῶς παραινῶν καὶ ἐν πᾶ-
 σι τούτοις τὸ φιλοδίκαιον, τὸ φιλόανθρωπον καὶ τὸ ἀφιλοκερδὲς τοῦ
 χαρακτήρος αὐτοῦ πραγματικῶς ὁ ἀγὴρ ἐναπέδειξεν. ἡ παροῦσα συμ-
 πληροστάτη τοπικὴ τῶν χωρίων ἀπάντων συνέλευσις μετὰ παντὸς
 τοῦ δήμου ἀξίως αὐτὸν καὶ αὖθις ἐψηφίσαιτο Διοικητὴν τῆς πατρίδος,
 τουτέστιν ἀρχηγὸν μὲν τοῦ Πολιτικοῦ Συστήματος, στρατηγὸν δὲ
 τῶν ἐν τῇ πατρίδι στρατιωτικῶν δυνάμεων, παραδίδοντες αὐτῷ πᾶ-
 σαν τὴν πληρεξουσιότητα εἰς τὸ ἐνεργεῖν καὶ πράττειν ὅλα τὰ πρὸς
 τὸ συμφέρον, τὰ πρὸς ἀσφάλειαν, τὰ πρὸς εὐταξίαν καὶ τὰ πρὸς σω-
 τηρίαν τῆς πατρίδος, ὑποσχόμενοι πᾶσαν ἔποσην, τιμὴν, σέβας
 καὶ ὅσα ἄλλα ἀπαιτοῦνται εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἀξίας αὐτοῦ καὶ δυ-
 νάμεως πρὸς αἰώνιον παράδειγμα τῶν τε νῦν καὶ τῶν μετὰ ταῦτα
 ὅτι τὰ πρῶτα καὶ λαμπρὰ ἀξιώματα καὶ οἱ τῆς δόξης ἀμαρτάντιοι*

στέφανοι ἀνήκουσιν εἰς μόνους τοὺς ἀξίους καὶ ἐναρέτους ἄνδρας,
οἷοι δὲν παύουσι νὰ ἐνεργετῶσιν εὐλικρινῶς τὴν πατρίδα των.

1824 Δεκεμβρίου 17.

(*Ἔπεται ἡ μεγάλη τῆς Σάμου σφραγὶς καὶ αἱ ἰδικαὶ τῶν χωρίων*).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Ἐπιδρομαὶ εἰς Μικρὰν Ἀσίαν.

Τρίτος ἐπὶ Σάμον ἔκπλους τοῦ Τουρκικοῦ στόλου (1825—1826).

Ἀποπλεύσαντος ἤδη τοῦ Τουρκικοῦ στόλου ἐκ τῶν παραλίων τῆς Ἰωνίας, οἱ Σάμιοι ἐπανελάβον τὰς εἰς τὴν παρακειμένην ἠπειρον ἐπιδρομὰς αὐτῶν, οὐ μόνον προσβάλλοντες καὶ φονεύοντες τοὺς Τούρκους, οἷς κατὰ τὴν πορείαν αὐτῶν ἐνετύγχανον, ἀλλὰ καὶ κατὰ πολιχνῶν ὄλων ἐπιτιθέμενοι καὶ τοὺς κατοίκους αὐτῶν ἐν στόματι μαχαίρας περῶντες. Αἱ ἐκδρομαὶ αὗται, παράτολμοι οὔσαι, πολλοὺς βεβαίως εἶχον τοὺς κινδύνους, οὐκ ὀλίγοι δὲ Σάμιοι ἔπεσαν θύματα τῆς καταπληκτικῆς αὐτῶν ἀφοβίας. Ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1825 ὁ Μανουὴλ Γερωντῆς, ἐπιβὰς μετὰ πεντεκαίδεκα ἐτέρων Σαμίων πλοίου τινός, διεπεραιώθη εἰς τὸν Ἰασικὸν κόλπον πρὸς λαφυραγωγίαν τῶν ἐκεῖ χωρίων ἐμπεσῶν ὅμως εἰς ἐχθρικὴν ἐνεδρὰν, μόλις ἐπέτυχε νὰ σωθῆ αὐτός, τῶν ἐταίρων αὐτοῦ πάντων φονευθέντων. Ἐπανῆλθε δὲ εἰς Σάμον μετὰ πολλὰς δυσχερείας, τὴν μὲν ἡμέραν κρυπτόμενος διὰ τὸν φόβον τῶν Τούρκων, τὴν δὲ νύκτα κατὰ μέγα μέρος κολυμβῶν καὶ ἐκ χόρτων τρεφόμενος· οὕτω δὲ διέτρεξεν ἀπόστασιν ἑκατὸν πού μιλλίων μέχρι Μυκᾶλης, ἔνθα ἐντυχὼν πλοιαρίῳ, ἐπανῆλθε δι' αὐτοῦ εἰς Σάμον. Ὑστερον ὡσεὶ εἴκοσι Σάμιοι, ἐπιβάντες τῆς λιβυρνίδος τοῦ Ἀσλάνη Σαντορινοῦ, διεπεραιώθησαν εἰς τὴν ἀντικειμένην ἀσιατικὴν ἠπειρον καὶ, προσβαλόντες ἐν ὄρχ νυκτὸς τὸ χωρίον Σιβρισάριον, ἐκυρίευσαν αὐτοῦ καὶ, πολλὴν λαβόντες λείαν σὺν δυσὶν αἰχμαλώτοις, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν λιβυρνίδα αὐτῶν, τοὺς ἐγκατοίκους ἐν τρόμῳ καταλείποντες. Ἐν ᾧ ὅμως ἠτοιμάζοντο νὰ ἀποπλεύσωσι, προσεβλήθησαν ὑπὸ τεσσάρων ἐχθρικῶν πλοίων, αἴφνης ἐπιφανέντων, καὶ εἰς τὸν ἔσχατον περιῆλθον κίνδυνον, ἐφ' ὅσον οἱ ἐχθροὶ διὰ λέμβων τὴν λιβυρνίδα περιζώσαντες, προσε-

πάθουν νὰ γείνωσι κύριοι αὐτῆς· ἐκ μιᾶς μάλιστα τῶν λέμβων ἐπέτυχόν τινες καὶ ἐπὶ τῇ λιβυρνίδι νὰ ἀνέλθωσιν. Ἦθελον δὲ πάντες οἱ Σάμιοι μετὰ τοῦ πλοίου αὐτῶν αἰχμαλωτευθῆ, ἐὰν μὴ κατέβαλλον ὑπερανθρώπους πρὸς σωτηρίαν ἀγῶνας ὁ Σταυρινὸς Βιέννας, ὁ Ἀνδρέας Καταιρίνης, ὁ Κωνσταντῖνος Βακαλιάρως καὶ ὑπὲρ αὐτοὺς ὁ Μῆτρος Καραμανόλης, ὅστις, ἀπηλπισμένως μαχόμενος, ἔρριψε τοὺς ἐπὶ τῇ λιβυρνίδῃ ἀνελθόντας ὀθωμανοὺς εἰς τὴν θάλασσαν. Οὕτω δὲ οἱ Σάμιοι ἐπέτυχον νὰ διασχίσωσι τὸν ἀποκλεισμὸν καὶ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα, κομίζοντες τὰ ἄψυχα σώματα τῶν κατὰ τὴν πάλην φονευθέντων τριῶν ἐταίρων αὐτῶν, ἦτοι τοῦ Ἀσλάνη Σαντορινοῦ, τοῦ Ἰωάννου Κατσαμπᾶ καὶ τοῦ Γεωργίου Κοντογιαννάκη, καὶ τραυματῆαι ὄντες οἱ πλείστοι ἐξ αὐτῶν. Τῶν τοιούτων ἐπιδρομῶν εὐτυχέστερος ὁ Θεόδωρος Τζακουμάκης, παραλαβὼν κατὰ τὸν αὐτὸν που χρόνον ὀλιγαριθμοὺς Σαμίους, διεπεραιώθη εἰς τὸ χωρίον Γκιουλ-μπαξὲ ἐν ἧ ἡμέρᾳ ἐτελεῖτο γάμος τις καὶ νυμφευομένους τε καὶ προσκεκλημένους εἰς τὴν τελετὴν αἰχμαλωτεύσας καὶ εἰς Σάμον δίκην βουκολίου μετενεγκῶν, ἐπώλησεν ὀψιαιτέρον ἐν Ἀσίᾳ ἀντὶ τριακοσίων καὶ πεντήκοντα γροσίων ἕκαστον. Ἀλλὰ καὶ ὁ Μανουὴλ Σοφούλης, μαθὼν ὅτι ἐν τῷ λιμένι τῆς Νέας Ἐφέσου ἠγκυροβόλει Τουρκικὴ τις γαλεώτα, παραλαβὼν ὀλίγους συμπολίτας αὐτοῦ, ἔπλευσε νύκτωρ ἐκεῖσε καὶ προσβαλὼν τοὺς ἐν τῇ γαλεώτᾳ, πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἐφόνευσε, τοὺς δ' ἀπολειφθέντας ἠχμαλώτευσεν καὶ τὸ πλοῖον κυριεύσας, μετέφερεν εἰς Σάμον ἐν τῷ μέσῳ τῆς κοινῆς εὐφημίας. Ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα συνεχῶς διεπράσσοντο ὑπὸ τῶν Σαμίων πρὸς μέγιστον τρόμον τῶν Ἀσιανῶν.

Ὁ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἄρχων Ἐλέζογλους, ἴδιον ὄνειδος λογιζόμενος τὰς παρατόλμους πράξεις τῶν Σαμίων ἐν χώρᾳ, αὐτῷ ὑπαγομένη, ἀπεφάσισε νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὰς τοιαύτας ἐπιδρομὰς· ὅθεν κατεσκεύασεν ταχύπλουν δεκατετράκωπον λιβυρνίδα, ἣν ἐξώπλισεν διὰ τριῶν μεγάλης ὀγκῆς τηλεβόλων, καὶ ἐπιβιβάσας ἐπ' αὐτῇ τεσσαράκοντα ἐρέτας καὶ ὀπλίτας, ἀπέστειλε πρὸς καταδίωξιν τῶν καταδρομικῶν πλοίων τῆς Σάμου. Οὗτοι δ' ἐντυχόντες δυοὶ πλοιαρίοις Σαμικοῖς, προσορμουῖσιν ἐν νησιδίῳ τινί, ἐξώγησαν καὶ τὰ πληρώματα αὐτῶν κατέσφαξαν· ἕτερον δὲ ἀπώτερον ἀγκυροβολοῦν πλοιάριον, τὴν προσοχὴν αὐτῶν διαλαθόν, ἔπλευσεν ἐν τάχει εἰς Σάμον καὶ ἐξήγγειλε τὰ τῆς λιβυρνίδος.

Γνωστών τούτων γενομένων, οἱ Σχμιοὶ ἐξώπλισαν πλείον ἀλιευτικόν, οὗ ἐπιβάντες οἱ γεννατοὶ Ἀνδρέας καὶ Γεώργιος, ἀδελφοὶ Καταϊρίνη, Ἀνδρέας Ἀποστόλου Βουρλιώτης, Νικόλαος Ἀσλάνης, Νικόλαος Χειμῶνας, Γεώργιος Θεσσαλονικιὸς καὶ ἕτεροι περὶ τοὺς εἴκοσι μεθ' ἑνὸς τηλεβόλου, ἀπέπλευσαν ἐκ Βαθέος πρὸς καταδίωξιν τῆς λιβυρνίδος. Μάθόντες δ' ὅτι αὕτη ἐναυλόχει ἐν τῷ λιμένι τῆς Νέας Ἐφέσου, ἐπλευσαν ἐκεῖσε νυκτέριοι καί, ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἀνυπόπτως κοιμωμένων, οὓς μὲν ἐφόνευσαν, οὓς δὲ ἠχμκλώτευσαν· κόψαντες δὲ τὰ ἀπόγαια, ἀπεμάκρυναν τὴν λιβυρνίδα ἀπὸ τοῦ φρουρίου, ὅπερ ἤρξατο κατ' αὐτῶν βάλλον χάλαζαν σφαιρῶν, ἐξ ὧν τρεῖς ἀκινδύνως ἐτραυματίσθησαν. Οὕτως ἄρα ἐπανήλθον εἰς Σχμον, φέροντες γέρας τῆς ἑαυτῶν ἀνδρείας τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον.

Κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1825 ὁ Σταμάτιος Γεωργιάδης μετὰ τοῦ πλοίου αὐτοῦ Ἀχιλλεύς, παραπλέων τὴν Κάλυμνον ἐν συνοδείᾳ Ὑδραϊκῆς τινὸς ἡμιολίας καὶ μαθὼν παρὰ Καλυμνίου ὅτι ἐν Γκιοβάτοις, κώμῃ κειμένη ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ἀλικαρνασσοῦ, ἠγκυροβόλει φηρηγὸς Ὀθωμανικὸς πύρων, ἐκ τῶν καλουμένων τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀστραπερτῶν, παραλαμβάνων ξυλείαν ὅπως μεταφέρῃ εἰς Ἀλικαρνασσόν, ἐνθα ἐναυπηγεῖτο ἐν τρίκροτον, ἄρας μετὰ τῆς Ὑδραϊκῆς ἡμιολίας, ἐν ὧρ νυκτὸς κατηυθύνθη ἐκεῖσε καὶ τὴν ἐπιούσαν ἐσπέραν ἀφίκετο εἰς τὸ μέρος, ἐν τῷ ὀπιῳ ὁ πύρων ἐναυλόχει. Οἱ ἐν αὐτῷ, νοήσαντες ὅτι τὰ δύο πλοῖα ἦσαν Ἑλληνικά, παρεσκευάσθησαν εἰς κίμυναν καί, τήξαντες καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν τηλεβόλα ἐν τῇ μιᾷ τοῦ πύρωνος πλευρᾷ, ἐπέτρεψαν ἐκείνοις νὰ πλησιάσωσι, μεθ' ὃ ἤρξαντο ἀΐφνης σφοδροῦ κατ' αὐτῶν πυρός, ὅπερ εἰς ἀμφοτέρω τὰ πλοῖα μεγάλως ζημίας ἐπήνεγκε, τὴν δὲ Ὑδραϊκὴν ἡμιολίαν καὶ νὰ μακρυνθῇ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἠνάγκασε· τότε συμβουλίου ἐν τῷ Σαμικῷ πλοίῳ περὶ ἀποχωρήσεως ἢ ἐγκαρτερήσεως πρὸς ἄλωσιν τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου γενομένου καὶ τῆς τελευταίας γνώμης ὑπερισχυσάσης, ὁ Σταμάτιος Ἀλέξης, παραλαβὼν τριάντα ἐξ ναύτας, τοὺς μὲν δώδεκα κατέλιπεν ἐπὶ τῆς ἀκάτου, ἐχούσης προμαχῶνα (φάλλαν) ἐξωπλισμένον διὰ μεγάλου τηλεβόλου, ἐντειλόμενος αὐτοῖς νὰ προσβάλωσιν ἐκ θαλάσσης τὸν πύρωνα, ἐν ᾧ αὐτὸς ἐμελλε νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτοῦ διὰ ξηρᾶς, μετὰ δὲ τῶν λοιπῶν ἀπέβη εἰς τὴν γῆν. Ἐν τῷ μεταξύ δὲ οἱ τοῦ πύρωνος ναῦται καὶ οἱ ἐγγώριοι, κατανόησαντες τὸ σχέδιον τοῦ Σαμίου μαχητοῦ, κατέλαβον ὑψωμά τι παρὰ τὸν λιμένα καὶ ἤρξαντο σφοδροῦ κατὰ τῶν ἀποβάντων

πυρός· ἀλλὰ οὗτοι, πρὸς μηδὲν τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων ἢ τὸ ὄχυρόν τῆς θέσεως αὐτῶν λογισόμενοι, ὤρμησαν ἀκκτᾶσχετοι ἐπ' αὐτούς. Πρῶτος ὁ Γεώργιος Καβλαντοῦρος ἐφόνευσεν Ὀθωμανόν τινα, αὐτὸν σκοπεύοντα, δεύτερός δὲ ὁ Σταμάτιος Ἀλέξης ἀπέκτεινεν ἕτερον καὶ ἄλλον καιρίως διὰ τοῦ ξίφους αὐτοῦ εἰς τὸν μηρὸν ἐτραυμάτισε καὶ τρίτος ὁ Μιχαὴλ Σφόνδυλας ἕτερον Τοῦρκον εἰς τὸν ἄδην ἀπέστειλε· φονευθέντων δὲ αὐτῶν καὶ τεσσάρων ἔτι Ὀθωμανῶν, οἱ λοιποὶ, ἐκλιπόντες τὸ ὕψωμα, κατέλαβον παρακειμένην τινὰ λιθοκτιστον ἀποθήκην, ἐν ἧ μετ' οὐ πολὺ κατέφυγον καὶ οἱ τοῦ πλοίου ναῦται, βιασθέντες ἔνθεν μὲν ἐκ τῶν τηλεβόλων τῆς ἀκκῆτος καὶ τοῦ Σαμικοῦ πλοίου, ἔνθεν δὲ ἐκ τῶν σφαιρῶν ἐπτὰ ὀπλιτῶν Σαμιῶν, οἵτινες, ἀνελθόντες εἰς βράχους τινὰς ὑπερκειμένους τοῦ Ὀθωμανικοῦ πλοίου, ἐξεσφενδόνουν κατὰ τῶν ἐν αὐτῷ φονικὸν πῦρ. Τότε οἱ ἐπτὰ ἐκείνοι, ἡγουμένου τοῦ Νεοφύτου Καραγεωργίου, εἰσῆλθον ἐν τῷ πλοίῳ καὶ ἐκυρίευσαν αὐτό· διευθύναντες δὲ ὅλον αὐτῶν τὸ πυροβολικὸν κατὰ τῆς λιθοκτίστου ἀποθήκης, κατηδάφισαν αὐτὴν καὶ ἠνάγκασαν τοὺς ἐν αὐτῇ Ὀθωμανοὺς νὰ ἀποχωρήσωσιν εἰς τὸ παρακείμενον δάσος. Τῶν πυροβολισμῶν ἀκούσαντες μακρῶθεν ἕτεροι τῶν μεσογειότερον οἰκούντων Ὀθωμανῶν, ὑπὲρ τοὺς ἑξακοσίους, ἔδραμον εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης· ἀλλὰ μέχρις οὗ ἀφιχθῶσιν οὗτοι, οἱ Σάμιοι ἐμκρύνθησαν τῆς παραλίας, ὃ δὲ ἀλωθεῖς πάρων ἐπωλήθη ὀψιαιότερον τῷ ἔθνει καὶ μετεσχηματίσθη εἰς πυρπολικόν.

Οὐ μόνον δ' ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν ἀνδρείως οἱ Σάμιοι ἐμάχοντο, ποριζόμενοι ἰδίαις δαπάναις τὰ τε πρὸς πόλεμον ἐπιτήδεια καὶ τὰ λοιπὰ αὐτοῖς χρειώδη καὶ γενναίως σύναμα εἰσφέροντες ὑπὲρ τε τοῦ ἔθνικοῦ στόλου καὶ ὑπὲρ τῆς Διοικήσεως, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εὐθαρσῶς κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ πολεμοῦντες, συνετέλουν τὸ καθ' ἑαυτοὺς εἰς τὴν αἰσίαν τοῦ καθ' ὅλου ἀγῶνος ἐκβασιν. Ἀποσταλέντων ὑπὸ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ τῷ ἔτει 1825 εἰς Σάμον τοῦ Ἀντωνίου Βελισσαρίου καὶ τοῦ Κωνσταντίνου Σακκελίωνο, πρὸς στρατολογίαν ἀνδρῶν διὰ τὸ τότε συνιστώμενον τακτικὸν τοῦ Φαβιέρου σώμα, πλείους τῶν τετρακοσίων Σαμιῶν ἐνεγράφησαν ἐν τοῖς τοῦ Βελισσαρίου καὶ τοῦ Σακκελίωνο καταλόγοις, καὶ τῶν τότε πολέμων ἀνδρείως μετασχόντες, οὐκ ὀλίγοι αὐτῶν ἔπεσαν μαχόμενοι ἐν Ἀθήναις, Εὐβοίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ· ἔνιοι δὲ καὶ ἐπὶ ἡρωισμῷ ὑπερόχῳ διεκρίθησαν ὡς ὁ Γεώργιος Σούλης ἐν Ἀραχώβῃ, ὁ Ἐμμανουὴλ Τζαγκουρέλλης ἐν Καρύστῳ

καὶ Χιλιανδαρίῳ καὶ ἕτεροι ἀλλαχοῦ (1). Αἱ τοιαῦται δὲ τῶν Σαμι-
ων ἀθλοσύнай ἐνέπνευσαν εἰς τὸν ποιητὴν Ἰάκωβον Ρίζον Νερουλὸν τὰς
ἐπομένας πρὸς τὴν Σάμον στροφάς.

*Τίς τὴν πατρίδα τῶν Πυθαγόρων
διὰ τὸ θάρσος της δὲν θαυμάζει,
ἢ τίς τὴν τάξιν δὲν ἐκθειάζει
τῶν πράξεών της τῶν διαφόρων ;*

*Κλεινὴ ἀρχῆθεν ἡ Σάμος ἦτον,
μήτηρ δὲ τέκνων μεγαλοφρόνων
καὶ πρὶν καὶ τότε κακοδαιμόνων
βαρβάρων εἶναι φοβερὰ γείτων.*

*Ἐκθὺς ὄψεων ἔων ἀπύτων
ἀετὸς ὕψος ἐξουσιάζει,
ὄρμῃ κ' ἀρπάζων διασκεδάζει
ἀπειρον πλῆθος πτηνῶν ἐντρόμων.*

*Οὕτω τῆς Σάμου μας τῆς εὐάνδρου
αἱ ἀποβάσεις παντοῦ τὴν νίκην
σύντροφον ἔχουν κ' ἐμπνέουν φρίκην
εἰς τὰ ἀνδράποδα τοῦ Μαιάνδρου.*

Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1825 διωρίσθησαν πληρεξούσιοι ἐκ
διὰ τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ συγκροτουμένην τότε τρίτην ἐθνικὴν
Ἰωάννης ὁ Λεκάτης, Κωνσταντῖνος ὁ Σουβαλτζῆς καὶ Χριστόδουλος
Ματακίδης, οἵτινες, ἀπελθόντες ἐκεῖσε καὶ ἐπὶ δύο περίπου μῆνας
τρίψαντες, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια, ἀφ' οὗ διὰ τὰ ἐπικρατοῦντα
στικὰ πύθη καὶ διὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου (2) εἶχε

(1) Φραντζῆ, Ἱστορία τῆς Ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος Τόμ. Δ. σελ.
193. — Φίλος τοῦ Νόμου τῆς 25 Ἰανουαρίου 1826.

(2) Ἐν Μεσολογγίῳ ἔπεσεν ὁ Γεώργιος Ἀλεξανδρῆς, βληθεὶς ὑπὸ
ἐχθρικῆς ἐν ᾧ προσεπάθει μετ' ἄλλων νὰ εἰσαγάγῃ διὰ λέμβου τροφὰς
πολιορκουμένοις, καὶ ὁ Κυριακὸς Ζαμπούνης, αἰχμαλωτευθεὶς κατὰ τὴν ἐξο-
δὸν ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ κατακρεουργηθεὶς.

ένδεκαμελής διοικητική Ἐπιτροπή, ἣν πρὸς πολλοῖς ἄλλοις δὲν ἀνεγνώρισαν καὶ οἱ τῆς Σάμου πληρεξούσιοι οὐδὲ τὰ πρακτικὰ τῆς τε συστάσεως καὶ τῶν ἄλλων αὐτῆς ἔργων ὑπέγραψαν. Συγκληθείσης δ' ἐκ νέου, λήγοντος Αὐγούστου τοῦ 1826, Συνελεύσεως ἐν Πόρῳ καὶ τῶν πληρεξουσίων μὴ συνελθόντων, ἐπανελήφθη αὖθις ἡ πρόσκλησις διὰ τὸν προσεχῆ Ὀκτώβριον· ἐπειδὴ δὲ καὶ τότε ἡ Συνέλευσις δὲν συνεκροτήθη, ἡ Ἐπιτροπή ἐνεκα τῆς δυσχερείας τῶν περιστάσεων προσεκάλεσε τρίτον ἤδη τοὺς πληρεξούσιους οὐχὶ πλέον ἐν Πόρῳ, ἀλλ' ἐν Αἰγίνῃ. Τότε δ' ἐπῆλθε διαίρεσις μεγίστη, τῶν μὲν συντασσομένων τῇ κυβερνήσει πληρεξουσίων μεταβάντων εἰς Αἶγιναν, τῶν δὲ ἀντιπολιτευομένων συνελθόντων ἐν Ἐρμιόνη. Ἐκ Σάμου ἀπεστάλησαν αὖθις οἱ αὐτοὶ πληρεξούσιοι, προστεθέντος καὶ τετάρτου, τοῦ Εὐαγγελينوῦ Παπαιωάννου, οἵτινες ἀφίκοντο εἰς Αἶγιναν κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1826· πλὴν ἀλλὰ δύο μῆνας αὐτόθι παραμείναντες καὶ πεισθέντες ὅτι ἀδύνατος ἀποβαίνει ἡ ἐν Αἰγίνῃ συγκρότησις Συνελεύσεως, ἀπῆλθον καὶ αὐτοὶ εἰς Ἐρμιόνην, ἔνθα εἶχον συνέλθει καὶ οἱ πληρεξούσιοι τῶν ἄλλων νήσων, ἀφ' οὗ, προηγουμένως ζητήσαντες, ἔλαβον τὴν ἄδειαν τῆς ἑαυτῶν πατρίδος, ἣτις διὰ τὸ ἀνώμαλον τῶν περιστάσεων ἔπεμψεν ὡς μέλος συμπληρωματικὸν τῶν πληρεξουσίων αὐτῆς τὸν Ἀλέξανδρον Ἀνδρέαδην. Ὅπόσον δὲ δυσηρέστησε τῇ Κυβερνήσει ἡ ἐξ Αἰγίνης ἀναχώρησις τῶν Σαμίων πληρεξουσίων, καταφαίνεται ἐκ τινος ἄρθρου κατακεχωρισμένου ἐν ἀριθμῷ εἰκοστῷ πρώτῳ καὶ ὑπὸ ἡμερομηνίαν δεκάτης ἐνάτης Ἰανουαρίου 1827 τῆς τότε ἐκδιδομένης Γενικῆς Ἐφημερίδος τῆς Ἑλλάδος, ἐξ οὗ μεταφέρομεν τὴν ἐπομένην περικοπὴν.

Ἄλλὰ τὸ κίνημα τῶν πληρεξουσίων τῆς Σάμου (γὰ μεταβῶσι δῆλον ὅτι εἰς Ἐρμιόνην) εἶναι κατὰ πολλοὺς λόγους ἀξιοκατάκριτος. Οἱ κήριοι οὗτοι ἦλθον εἰς Αἶγιναν καὶ ἀφ' οὗ τινες αὐτῶν, ὡς ὁ κήριος Χ. Ματακίδης, ἐτελείωσαν μερικὰς ὑποθέσεις, τὰς ὁποίας ἄλλως γὰ τελειώσωσι δὲν ἤλπιζον εἰ μὴ διὰ τῆς Διοικήσεως, ἀνεχώρησαν ἐντεῦθεν εἰς Ἐρμιόνην, κατὰ προσταγὴν τῶν ἐπὶ τῶν ταραχῶν διορισθέντων καὶ λεγομένων διοικητῶν τῆς Ἰδρας, προφασίζόμενοι ὅτι ἡ Σάμος εἶναι νῆσος καὶ ὡς νῆσος χρεωστεῖ γὰ πείθεται εἰς τὰς προσταγὰς τῆς Ἰδρας, ὡς ἐπείθετο ἐπὶ Τουρκίας εἰς τὸν καπετὰν πασᾶν. Ἴδὸν συλλογισμός! ἰδὸν πληρεξούσιοι! Ἄλλὰ μήπως ἡ Ἰδρα σχηματίζει ἰδίαν ἐπικράτειαν ἢ δύναται γὰ πράξει τι παρὰ τὴν θέλησιν καὶ συγκατάθεσιν τῆς ἐθνικῆς Διοικήσεως;

Ἐπειτα Ὑδρα δὲν εἶναι αἱ πέτραι οὔτε ὁ ὄχλος, ἀλλ' οἱ τίμιοι καὶ χρηστοὶ πολῖται, καὶ παῦ ἐδρίσκονται σήμερον οἱ περισσότεροι τῶν προκρίτων τῆς Ὑδρας, εἰ ὅποιοι κατεδαπάνησαν τόσα καὶ τόσα ἑπὶ τῆς σωτηρίας ὅλης τῆς Σάμου, τὸ καθήκον ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ἢ ἀνδρείου Α. Μιαούλης; Εἰς Αἴγινα καὶ εἰς Πόρον καὶ εἰς ἄλλας νήσους. Παρὰ τούτων δὲν ἐπροστάχθησαν βέβαια οἱ Σάμιοι οὔτε προστάζουσιν οἱ τοιοῦτοι. Ἐπειτα ἡ προσταγὴ τῶν λεγομένων τῆς Ὑδρας διοικητῶν ἀπετείνεται πρὸς ὅλους τοὺς ἐν Ἑλλάδι Αἰγαίου-πελαγίτας· ἀλλὰ κἀν εἰς ἄλλοις παρὰ τοὺς Σαμίους δὲν ἔκρικε δικαιοῦ καὶ τίμιον τὰ ὑπακούσῃ εἰς προσταγὴν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουσι κἀνὲν δικαίωμα εἰς τὸ τὰ προστάζωσι καὶ μάλιστα πληρεξουσίου.

Ἡ κατὰ τῶν Σαμίων πληρεξουσίων ἐγκλησις αὕτη οὐ μόνον ἀδικος ἦτο, ἀλλὰ καὶ ὑβριστικὴ· ὅθεν καὶ οὔτοι πρεπόντως ἀπήντησαν πρὸς τὰ ἐν τῇ Γενικῇ Ἐφημερίδι τῆς Ἑλλάδος γεγραμμένα δια τῆς ἐτέρας τῶν τότε ἐκδιδομένων ἐφημερίδων τοῦ « Φίλου τοῦ Νόμου » ὁ μὲν Λεκάτης διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 265 καὶ ἀπὸ τετάρτης Φεβρουαρίου 1827 φύλλου, ὁ δὲ Ματακίδης ἐκτενέστερον διὰ τῶν ὑπ' ἀριθμὸν 267 καὶ 268 καὶ ἀπὸ ἐνδεκάτης καὶ δεκάτης τετάρτης Φεβρουαρίου-φύλλων, λέγοντες ὅτι οἱ Σάμιοι ἐμποροῦνται ὄντως πολλῆς πρὸς τε τοὺς Ὑδραίους καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἀγάπης καὶ τιμῆς, ἀλλ' οὐδεμίαν παρ' αὐτῶν διαταγὴν ἐδέχθησαν ἢ νὰ δεχθῶσιν ἠδύναντο. Ἡναγκασθησαν δὲ νὰ μεταβῶσιν εἰς Ἐρμιόνην, ἔνθα ἦσαν πλείους τῶν ὀγδοήκοντα πληρεξουσίων συνηγμένοι, ἀφ' οὗ ἐπέισθησαν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐλπίς νὰ συγκροτηθῇ Συνέλευσις ἐν Αἰγίνῃ, ὀλιγαριθμῶν πληρεξουσίων αὐτόθι συνελθόντων. Καὶ ὅμως ὁ οὕτως προσβαλλόμενος Ματακίδης, ἀνὴρ ἐν χρηστότητι καὶ εὐσυνείσῃ ὑπηρετήσας δι' ὅλου τοῦ ἀγῶνος καὶ μετ' αὐτὸν τῇ πατρίδι, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος τῶν πληρεξουσίων τοῦ ἔθνους, ὁ πρὸς κατάπαυσιν τῶν φατριασμῶν καὶ τῶν φιλοδοξιών προτείνας τῇ δεκάτῃ ὀγδόῃ Φεβρουαρίου 1827 ἐν Ἐρμιόνη τὴν ἀνάθεσιν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας εἰς ἐνὸς χεῖρας, καὶ ὁ εἰς οὗτος ὀψιμαίτερον ἐψηφίσθη ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας (1).

Ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1826, συνεκροτήθη ἐν Σάμῳ ἡ συνήθης ἐνιαυ-

---

(1) Νικολάου Δραγοῦμη, Ἱστορικὰ Ἀναμνήσεις σελ 34.

σία συνέλευσις, ἣτις, Κοινούς Κριτάς διορίσασα τὸν Νικόλαον Καραγιαννᾶκην ἐκ Βαθῆος, τὸν Ἀναγνώστην Καριότογλου ἐκ Χώρας καὶ τὸν Χριστόδουλον Καψάλην ἐκ Παγώνδου, ἀνέθετο καὶ πάλιν τῷ Λυκούργῳ τὴν ὑπερτέτην τῆς Σάμου διοίκησιν διὰ τοῦ ἐπομένου ψηφίσματος.

Ἐπειδὴ ὁ πατριώτης *Α. Λυκούργος*, τρίτον ἐμπιστευθεὶς τὰς τῆς διοικήσεως τῆς πατρίδος ἡγίας, τὸν αὐτὸν καὶ ἐν τῇ τρίτῃ ταύτῃ περιόδῳ ζῆλον ὑπὲρ πατρίδος καὶ τὰς αὐτὰς ἀρετάς, ὡς ἐν τῷ τοῦ παρελθόντος ἔτους συστατικῷ αὐτοῦ περιγράφονται, πραγματικῶς ἐναπέδειξεν, ἢ παροῦσα τῶν δεκαοκτῶ χωρίων κοινῇ συνέλευσις μετὰ παντὸς τοῦ δήμου, ἀξίως αὐτὸν καὶ αὐθις ἐψηφίσαστο Διοικητὴν τῆς πατρίδος, τουτέστιν ἀρχηγὸν μὲν τοῦ Πολιτικοῦ Συστήματος, στρατηγὸν δὲ τῶν ἐν τῇ πατρίδι στρατιωτικῶν δυνάμεων, δίδοιτες αὐτῷ πᾶσαν τὴν πληρεξουσιότητα εἰς τὸ ἐνεργεῖν καὶ πράττειν ὅλα τὰ συμφέροντα καὶ σωτήρια εἰς τὴν πατρίδα καὶ ὅσα πρὸς τὴν κοινὴν εὐταξίαν καὶ ὑποσχόμενοι πᾶσαν ὑποταγὴν, εὐπειθειαν, σέβας καὶ ὅσ' ἄλλα προσαπαιτοῦνται εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἀξίας αὐτοῦ καὶ δυνάμεως.

Ἐν Χώρα Σάμου 1826 Ἰανουαρίου 26.

(Ἐπονται αἱ σφραγίδες τῶν διαφόρων χωρίων τῆς Σάμου).

Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον ἢ ἐν Ναυπλίῳ ἐδρεύουσα κυβέρνησις, προνοοῦσα ὑπὲρ τῆς ὑγιεινῆς τῶν Ἑλλήνων, ἀπέστειλε πρὸς τοὺς προκρίτους τῆς Σάμου τὸ ἐπόμενον ἔγγραφον.

Περίοδος Γ'.

Ἀριθ. 3455.

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν.

Πρὸς τοὺς προκρίτους τῆς νήσου Σάμου.

Γνωρίζετε πολλὰ καλὰ τὴν μεγάλην ἀνάγκην γὰρ συστηθῶν ἐγεινόμεθα καὶ καθαρτήρια εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς ἐπικρατείας διὰ γὰρ ἀπαλλαγθῆ τὸ ἔθνος ἀπὸ τὰ μεγάλα καὶ ἐφόρητα κακά, προσερχόμενα ἀπὸ τὴν ἀνθρωποθήρον παρώλην. Κἀκεῖ δὲν ἀγροεῖ τὴν ἀνήκουστον φθοράν, τὴν ὁποῖαν ἢ ἀπευκαταία αὕτη νόσος ἐπὶ τυραννία;

ἐπροξένησεν εἰς τὸ ἔθνος μας. Διὰ τοῦτο ἡ σεβαστὴ Διοίκησις διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν γβ'. νόμου τοῦ κώδικος, τοῦ ὁποίου ἀντίγραφον ἐγκλείεται ἐνταῦθα, ἐθέσπισε σύστασιν ὑγειονομειῶν καὶ καθαρτηρίων εἰς τὰ παρταχοῦ μέρη τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας.

Διατάττεσθε λοιπὸν νὰ ἐνεργήσητε τὸν ρηθέντα νόμον, συσταίνοντες ὑγειονομεῖον εἰς τὴν νῆσον σας καὶ ἐκλέγοντες κατὰ τὸ β'. ἄρθρον τοῦ νόμου ἐκ τῶν κατοίκων τῆς νήσου ὁκτώ ὑποκείμενα τιμια, εἰδήμονα καὶ ἐνυπόληπτα, ἐκ τῶν ὁποίων δύο ἀνὰ τριμηνίαν θέλουν ἀναλαμβάνει τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ ὑγειονομείου ἀμισθεῖ. Νὰ ἐπαγρυπνήτε δὲ καὶ νὰ συνεργήτε, δίδοντες εἰς τοὺς ρηθέντας πᾶσαν χεῖρα βοηθείας διὰ νὰ ἐκπληροῦνται τὰ ὑγειονομικὰ χρῆμα μὲ ὄλην τὴν δυνατὴν ἀκρίβειαν καὶ ἐπιμέλειαν.

Ἡ σύστασις τοῦ ὑγειονομείου τῆς νήσου σας δὲν πρέπει ν' ἀναβληθῆ δι' ὄλον, ἀλλ' ἀμέσως χωρὶς τῆς παραμικρᾶς ἀργοπορίας νὰ ἐνεργηθῆ καὶ πρὸς τούτοις νὰ σταλθῆ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον καὶ κατάλογος τῶν ὀνομάτων τῶν διὰ τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ ὑγειονομείου τῆς νήσου σας ἐκλεχθσομένων. Σᾶς ἐσωκλείεται καὶ προσδιόρισις (ταρίφα) τοῦ ὑγειονομείου διὰ νὰ δοθῆ εἰς τοὺς ἐκλεχθσομένους ὑγειονόμους.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 25 Φεβρουαρίου 1826.

Ἐν ἐλλείψει ὑπουργοῦ

Ὁ γεν. γραμματεὺς

(Τ. Σ.) Γεώργιος Γλαράκης.

Τὰ παρὰ τὴν Σάμον ἐπανελημμένα παθήματα τοῦ Τουρκικοῦ στόλου καὶ αἱ ἀδιέλειπτοι καὶ πολυθρυλῆες τῶν Σαμίων εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐπιδρομαί, κατέστησαν τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ἐμμανῆ καὶ ἡ καταστροφή τῆς νήσου, πρὸ τῆς ὁποίας τοσάκις κατησχύνθησαν αἱ κολοσσιαῖαι τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας δυνάμεις, ἐγένετο ἐνδελεχὲς αὐτῆς μελέτημα. Ἀπεκδεχομένη δὲ πρῶτον τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου διὰ νὰ δυνηθῆ νὰ ἐξαποστείλῃ ἠνωμένας ἀπὸ τὰς κατὰ θάλασσαν Τουρκικὰς δυνάμεις ἐπὶ τὴν Σάμον, διέταξεν ἐν τῷ μεταξύ τοὺς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας σατράπας νὰ ἐτοιμάσωσι μυριάδας στρατοῦ, δι' ὧν, προσβαλόντες κοινῇ μετὰ τοῦ ναυτικοῦ, ἐξανδραποδίσωσι τὴν θρασυμῆχανον ἐκείνην νῆσον. Οἱ Σάμιοι, μανθάνοντες τὰς κατ' αὐτῶν γινομένας ἐτοιμασίας, παρεσκευάζοντο καὶ αὐτοὶ νὰ ἀντικρούσωσι τὸν

ἐχθρόν, ὀχυροῦντες, κατὰ τὸ ἐνόν, τὰ παράλια αὐτῶν καὶ ὄπλα καὶ πολεμιφόδια προμηθεύομενοι. Θρυληθέντος δ' ἐτέρωθεν ὅτι οἱ Ὑδραῖοι προὔχοντες, ἐξαντλήσαντες κατὰ τὸν μακροχρόνιον καὶ δαπανηρὸν ἐκείνον ἀγῶνα τὰ ταμεία αὐτῶν, δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἐκπέμψωσι στόλον πρὸς βοήθειαν τῆς Σάμου, ἐν ᾧ ὁ στόλος ἦτο ἀπαραίτητος πρὸς σωτηρίαν αὐτῆς, οἱ Σάμιοι ἀπέστειλαν κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1826 εἰς Ὑδραν Δημήτριον τὸν Μιτζάκην καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Μισιτζῆν μετ' ἐπιστολῶν πρὸς τε τὸν Λάζαρον Κουντουριώτην καὶ πρὸς τὸ κοινὸν τῆς Ὑδρας ἐν γένει, ὧν ἐπεκαλοῦντο τὴν βοήθειαν· σύναμα δ' ἔχοντες χρεῖαν τῶν πρὸς πόλεμον ἐπιτηδείων, ἔγραψαν διὰ τῶν αὐτῶν πρεσβευτῶν πρὸς τὴν ἐν Ναυπλίῳ κυβέρνησιν, ζητοῦντες τηλεβόλα καὶ πολεμιφόδια. Διαπεραιωθέντες οἱ Σάμιοι πρεσβευταὶ εἰς Ὑδραν, ἐξέθηκον τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν πρὸς τὸν Κουντουριώτην, ὅστις ὑπεσχέθη ὅτι δὲν ἤθελε τὸ ἐπ' αὐτῷ ἐγκαταλίπει τὴν Σάμον κινδυνεύουσαν· συμφώνως δὲ πρὸς τὴν τοιαύτην αὐτοῦ ὑπόσχεσιν συνεκάλεσε πάνδημον συνέλευσιν, ἐν ᾗ, λαβὼν τὸν λόγον πρῶτος ὁ Μιτζάκης, ἐξέθηκε τὸν κίνδυνον, ἐν ᾧ διετέλουσαν οἱ Σάμιοι καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποῦ αὐτῶν ἦτο νὰ σωθῶσι, καίτοι ἀπόφασιν ἔχοντες νὰ ἀποθάνωσι μαχόμενοι, ἐὰν μὴ ἐπήρχετο εἰς ἐπικουρίαν ὁ στόλος. Ὑπομνήσας δὲ τὴν καθ' ὅλον τὸν ἀγῶνα ἀνδρείαν τῶν Σαμίων, τὴν πατρίδα αὐτῶν προπύργιον τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῶν Ἀσιανῶν καταστησάντων καὶ τὴν τοσοῦτον γενναιοφρόνως ἄλλοτε προσενεχθεῖσαν αὐτοῖς ὑπὸ τῶν ναυτικῶν νήσων ἐπικουρίαν, ἐξελιπέρησε τοὺς Ὑδραῖους νὰ μὴ ἐγκαταλίπωσι τὴν Σάμον ἀπειλουμένην, ἀλλὰ νὰ βοηθήσωσιν αὐτῇ· ἂν δὲ ἡ Σάμος, ἔλεγεν ὁ Μιτζάκης, στερουμένη χρημάτων, δὲν ἠδύνατο ἐκ τούτου νὰ ἀναλάβῃ ὅλου τοῦ στόλου τὴν δαπάνην, προθύμως ὅμως προσέφερε τοῖς πληρώμασι τὰς τροφὰς καὶ πᾶν ὅ τι ἄλλο ἐκέκτητο. Τούτων ρηθέντων, ὁ λαὸς μιᾶ φωνῇ ἐκραύγασεν ὅτι ἀνάγκη νὰ βοηθήσωσι τοῖς Σαμίοις, ὁ δὲ Λάζαρος Κουντουριώτης, ἀνοιξας κατάλογον ἐρχένου καὶ πρῶτος ἐν αὐτῷ ἐγγραφεῖς, ὑπεχρέωσε καὶ τοὺς λοιποὺς εὐπόρους νὰ συνεισφέρωσιν ἀναλόγως, ὥστε ἐντὸς μικροῦ συνελέχθη τὸ ἀπαιτούμενον πρὸς ἔκπλουν τοῦ στόλου ποσόν. Τοσαύτην δὲ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην οἱ φιλοπάτριδες Ὑδραῖοι ἀνέπτυξαν δραστηριότητα, ὥστε ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρῶν ὁ στόλος αὐτῶν, ἐτοιμασθεὶς ὡς διὰ μαγείας, ἐξέπλευσεν ὑπὸ τὸν ἀντιναύαρχον Γεώργιον Σαχτούρην πρὸς βοήθειαν τῆς Σάμου. Ὁ δὲ Δημήτριος Μιτζάκης καὶ ὁ Κωνσταν-

τινος Μισιτζής, ἀναχωρήσαντες ἐξ Ὑδρας, μετέβησαν εἰς Ναύπλιον, ἔνθα δόντες τὰς πρὸς τὴν κυβέρνησιν ἐπιστολάς τῶν Σαμίων καὶ λαβόντες τηλεβόλα τινὰ καὶ ἱκανὰ πολεμεφόδια, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια χαίροντες. Ἐν τῷ μεταξύ δὲ καὶ ὁ Λυκοῦργος, θέλων ἐπὶ μᾶλλον νὰ συνδέσῃ τοὺς ἀνθρώπους, κατήρτισεν εἰδὸς τι μυστικῆς ἐταιρίας, Φιλανθρωπικῆς ἐπικληθείσης, τῆς ὁποίας τοιοῦτος ἦτο ἐν γένει ὁ κανονισμός.

Ἐπειδὴ ἡ πρὸς τὰ κοινωφελῆ ἔνωσις τῶν ἀγαθῶν πατριωτῶν συμβάλλει εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῶν λαῶν καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸ Κυριακὸν λόγιον « ὅπου εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι διὰ τὸ ἐμὸν » ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν », διὰ τοῦτο ἡμεῖς οἱ ὑπογεγραμμένοι, λοιπότες νὰ διατηρήσωμεν εἰς τὴν πατρίδα τὴν ἐσωτερικὴν εὐταξίαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῶν δικαιωμάτων ἐκάστου πατριώτου, δηλαδὴ τὴν ἀσφάλειαν ζωῆς, τιμῆς καὶ τῶν ὑπαρχόντων, ὡσαύτως καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ἀσφάλειαν, ἀποφασίζομεν καὶ ὀρκιζόμεθα θεληματικῶς διὰ νὰ φυλάξωμεν τὰ ἐξῆς κεφάλαια ἀναλλοιώτως.

Νὰ ἐρωθῶμεν μὲ τὸν σύνδεσμον τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης.

Βάσιν τῆς ἐνώσεως ταύτης ἔχομεν τὴν δικαιοσύνην καὶ τὸ κοινὸν τῆς πατρίδος συμφέρον καὶ ἰδὸν ὀρκιζόμεθα μὲ τὸν ἐφεξῆς ὄρκον. « Ὀρκιζόμεθα εἰς τὸ ὑπέρτατον ὄνομα τοῦ πατοδυνάμου Θεοῦ νὰ φανῶ πιστὸς καὶ τίμιος καὶ μυστικώτατος εἰς τὰ ὅσα θέλω ἀκούσει ἡδῆ. Ὀρκιζόμεθα ἐν βάρει τῆς συνειδήσεώς μου, τῆς ἱερᾶς μου θρησκείας καὶ αὐτῆς τῆς ἀνθρωπότητος νὰ φυλάξω ἀκριβῶς τὰ ὅσα ἠθέλε με ὑπαγορεύσει ἡ ἐρότης καὶ ὀλομέλεια τῆς Φιλανθρώπου Ἐταιρίας, τῆς ὁποίας ἀξιοῦμαι μὲ ἀρέκφραστον χαρὰν μου νὰ γέρω τόρα μέλος καὶ γνήσιος ἀδελφός. Ἐπειδὴ ὁ ἱερὸς σύνδεσμος αὐτὸς βάσιν πρῶτην ὄλων τῶν κινήματων τοῦ ἔχει τὴν ὠφέλειαν τῆς πατρίδος μου καὶ αὐτὴν σκοπεῖ πάντοτε διὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ παιδείας, ὀρκιζόμεθα, ἐὰν ἠθέλαμεν διαροηθῆ ποτε νὰ ἀρνηθῶμεν αὐτὴν καὶ νὰ γείνωμεν πολέμοι εἰς τοιαῦτα καλά, νὰ ἔχωμεν πολέμιον τὸν ἴδιον Θεὸν καὶ ἡ ζωὴ μας νὰ ἦναι ὑποκειμένη εἰς τὴν φοβερὰν καὶ δικαίαν ὀργὴν του καὶ εἰς τὴν δικαίαν ἀγαράκτησιν τῆς Ἀδελφότητος. Ὀρκιζόμεθα εἰς τὴν τρισυπόστατον Θεότητα καὶ εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ὅτι δὲν θέλω φυλάξει πάθος εἰς κἀνένα τῶν ἀδελφῶν μου, ἀλλὰ κἄν καὶ πρότερον ἠθέλειν ἔχει τις πάθος, τόρα νὰ διαλυθῆ ὡς ἰστὸς ἀράχνης. Ὀρκιζόμεθα ὅτι θέλομεν ἐξακολουθεῖ

πιστῶς καὶ τιμίως τὰς ὁδηγίας τῆς ἱερᾶς μας Ἐταιρίας, καὶ ἄν πο-
τε φαντασθῇ κἀνεὶς τὰ ὁμολογήσῃ τὸ μυστικὸν εἰς κἀνεῖνα, ἢ τρισυ-
πόστατος Τριάς τὰ τὸν ἐξολοθρεύσῃ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ ἡ
μερίς του τὰ ἦναι μετὰ τοῦ προδότου Ἰούδα καὶ τῶν διαδόλων».

Ἐπισημασθεὶς τῆς Φιλανθρωπικῆς Ἐταιρίας.

Α'. Νὰ ἐκλεχθῶσιν εἰς τὰ χωρία οἱ πλέον ἐνάρετοι καὶ εὐσυνεί-
δητοι ἄνθρωποι καί, ἀφ' οὗ ὀρκισθῶσι τὸν ἱερὸν ὄρκον, θέλουσιν φυ-
λάττει τὰς ἐξῆς ὁδηγίας.

Β'. Κάθε ἀδελφὸς χρεωστεῖ τὰ φυλάττει πολλὰ μυστικὰ ὄλους
τοὺς ἀδελφούς τῆς Ἐταιρίας. Μῆτε γυνή του μῆτε τέκνον του μῆτε
γονεῖς του τὰ γνωρίζωσι τίποτε, ἀλλὰ μόνος αὐτὸς ὁ ἴδιος.

Γ'. Πρέπει τὰ ἔχη καθεὶς βίας τὴν δικαιοσύνην καὶ τὰ μὴν ἐ-
πιθυμῇ κἀνεὶς τὴν βλάβην, ἐκτὸς ἐκείνων, ὅσοι ἐπιθυμοῦν τὰ βλά-
ψουν τὴν κοινὴν ἡσυχίαν.

Δ'. Ἐκαστος ἀδελφὸς τῆς πρώτης τάξεως πρέπει τὰ στοχάζεται
τὸν ἄλλον ἀδελφὸν ὡς τὸν ἴδιον ἑαυτὸν του καὶ τὰ τὸν βοηθῇ εἰς
τὰς ἀνάγκαις του.

Ε'. Θέλουσιν πασχίλει οἱ ἀδελφοὶ ἐκάστου χωρίου τὰ μὴν ἀφίρουν
ἄλλους τὰ ἐμβαίρουν γενικῶς εἰς τὰ κοινὰ πράγματα τῆς πατρίδος,
δηλαδὴ εἰς τὰς Ἐφορίας τῶν χωρίων καὶ κοινόν, παρὰ ἀπὸ ἀνθρώ-
πους τῆς Ἐταιρίας· διότι οἱ ἐκτὸς τῆς Ἐταιρίας ἐμποροῦν τὰ χα-
λάσουν τὴν κοινὴν ἡσυχίαν καὶ ἁρμονίαν.

ΣΤ'. Ὑπόσχομαι οἱ Ἐφοροὶ καὶ μὴ Ἐφοροὶ τὰ συνεργῶσι καὶ
ἐκτελῶσι δραστηρίως πᾶσαν διαταγὴν τοῦ Διοικητηρίου διὰ τὰ μὴ
συνειθίζουσι οἱ ἄνθρωποι εἰς ἀπειθειαν καὶ ἐκ ταύτης γεννᾶται ἡ
ἀναρχία.

Ζ'. Ὅλοι οἱ ἀδελφοὶ χρεωστοῦν τὰ προσέχουν εἰς τὰ κινήματα
τῶν ἐγχωρίων καὶ ἄν κἀνεὶς φωραθῇ ὅτι πασχίλει τὰ ταραξῆ τὴν
κοινὴν ἁρμονίαν, εἶναι εἰς χρέος ὁ κάθε ἀδελφὸς τὰ εἰδοποιῆ τὰς
Ἐφορίας τῆς Ἐταιρίας καὶ τὸ Διοικητήριον διὰ τὰ λαμβάνωμεν τὰ
ἀνάλογα μέτρα.

Η'. Διορίζονται καὶ τρεῖς Ἐφορίαι, αἱ ὁποῖαι θέλει εἶναι καὶ Ἐ-
φοροὶ τῶν Σχολείων, εἰς Βαθῦ, εἰς Καρλόβασι καὶ εἰς Παγώνδα.

Θ'. Ἐπειδὴ καὶ ἡ Φιλανθρωπικὴ Ἐταιρία δὲν εἶναι δυνατὸν τὰ
ὑπάρξῃ χωρὶς χρήματα, διὰ τοῦτο διορίζεται ὁ κάθε ἀδελφὸς τὰ προ-

καταβάλλη διακόσια γρόσια καὶ ἀκολούθως ὅ τι κερδίσει τὰ δίδη εἰς τὴν μυστικὴν κάσαρ τῆς Ἐταιρίας πέντε εἰς τὰ ἑκατὸν γενικῶς ἀπὸ ὅσα κέρδη κάνει, εἴτε ἐμπόριον εἴτε εἰσοδήματά του εἴτε μισθὸν του, τὰ ὅποια θέλουσιν κρατεῖ αἱ τρεῖς Ἐφορίαι μετ' ἀκριβοῦς λογαριασμοῦ.

I. Ἀντὰ τὰ χρήματα θέλουσιν φυλάττεσθαι ὡς ἱερὰ καὶ ἅγια καὶ ἄν κἀνεὶς τῶν ἀδελφῶν ἐδρίσκειται εἰς ἀνάγκην τὰ βοηθῆται ἀπὸ αὐτῶν· ἔαν δὲ καὶ ἔχη καὶ χρεῖαν διὰ τινος ἡμέρας ἕως χίλια πεντακόσια γρόσια, τὰ τὰ λαμβάνη ἀπὸ τὴν μυστικὴν κάσαρ καὶ πάλιν τὰ ἐπιστρέφῃ, δίδων καὶ τὸ διάφορον ἀνὰ δέκα τὰ ἑκατὸν τὸν χρόνον, χωριστὰ ἀφ' οὗ κερδίσει τὰ πληρώνη τὰ πέντε εἰς τὰ ἑκατὸν.

IA'. Διορίζεται καὶ ἕνας σεβάσμιος ἱερεὺς διὰ τὰ μᾶς τὸν ὄρκους καὶ τὰ μᾶς κατηγῆ πάντοτε εἰς τὴν ἔνωση καὶ ἀδελφότητα, καὶ θέλει περιέρχεται κάποτε εἰς τὰ χωρία διὰ τὰ ἐδρίσκει τὸν ἀδελφόν καὶ τὰ συνάλη εἰλικρινῶς καὶ τὸ ρηθὲν διάφορον.

IB'. Θέλομεν πασχίσει ὅλοι κοινῶς διὰ τὴν ὠφέλειαν τῆς Πατρίδος καὶ ὅσα καλὰ στοχασθῶμεν ὅτι χρειάζονται, τὰ συντρέχωμεν ὅλοι.

IC'. Ἐὰν κἀνεὶς τῶν ἀδελφῶν ἠθέλει ἀσθερῆσει καὶ αισθάνεται, ὅτι θέλει βαρύνει, ἐξῆς τὰ φωνάλη ἄλλον ἀδελφόν τὰ τοῦ δη ὅλα τὰ ἔγγραφα τῆς Ἐταιρίας, καὶ ἄν (ὃ μὴ γένοιτο) ἠθέλε περάσει εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν, τότε ἄν ἔχη χρεῖαν ἢ οἰκογένειά του, τὴν βοηθῆ ἢ Ἀδελφότης ἀπὸ τὴν μυστικὴν κάσαρ.

ID'. Εἰς τὴν δευτέραν τάξιν θέλουσιν εἶσθαι βλάμιδες, οἱ ὅποιοι δὲν θέλουσιν γρωρῆσει διόλου τὸν δεσμὸν τῆς πρώτης τάξεως μῆτε τὴν μυστικὴν κάσαρ· ἀλλ' οἱ ἀδελφοὶ ἐκάστου χωρίου χρεωστοῦν τὰ εὔρον πιστοὺς καὶ καλοὺς ἀνθρώπους δευτέρας τάξεως, τοὺς ὁποῖους, ἀφ' οὗ ὀρκίσουν μὲ ὄντινα δυνηθῶσι, τὰ τοὺς ἔχουν πάντοτε εἰς βοήθειάν των καὶ τὰ ἦναι ἔτοιμοι εἰς ὅ τι τοὺς προστάξουν. Νὰ πασχίλουν διὰ τὰ τοὺς βάζουν κάποτε εἰς ὑπόβρυγμα διὰ τὰ ἦναι πιστοὶ καὶ ὑπέρμαχοι. Οὗτοι δὲν θέλουσιν γρωρῆσει τῆς πρώτης τάξεως διόλου, ἀλλὰ μόνον τοὺς βλάμιδες τῶν χωρίων.

IE'. Ἐὰν κἀνεὶς τῆς πρώτης τάξεως ἀδελφῶν, ἔχω καρδίαν καὶ ψυχὴν προδότου Ἰούδα, ἠθέλε φανερώσει τὴν Ἐταιρίαν, οὗτος θέλει παιδεύεται μὲ τοὺς νόμους τῆς προδοσίας· διότι αὐτὸς ζητεῖ τὰ βλάβη τὴν ἀδελφότητα καὶ τὴν πατρίδα.

Ταῦτα πάντα θεληματικῶς ὀρκιζόμεθα ἐμπροσθεν τοῦ παρόντος

καὶ ἀοράτου Θεοῦ καὶ ὑποσχόμεθα γὰ τὰ φυλάξωμεν ἀπαρασαλεύ-
τως δι' ὃ καὶ ὑπογραφοῦμεθα.

Τῆ 26 Ἰουρίου 1826 ἐν Χώρα.

Α. Λυκοῦργος ἐπιβεβαιοῖ. Ἰωάννης Λεκάτης.
Νικόλαος Καραγιαννάκης. Χριστόδουλος Ματακίδης.
Χριστόδουλος Καψάλης. Σταμάτιος Γεωργιάδης.
Ἄναγρ. Ι. Καριότογλους. Ἰωάννης Σφοῖνης.
Χριστόδουλος Παρμαξίζης. Ἀλεξάνδρῃς Ἀνδρεάδης.
Μαρουήλ Παπλωματᾶς. Γεώργιος Μαρμαρᾶς.
Ἐναγγελινὸς Π. Ἰωάννου. Ἰγνάτιος διδάσκαλος.
Μιχαήλ Κωνσταντινίδης. Θεοδόσιος ἠγούμενος Ζωοδόχον Πηγῆς.
Ἰωάννης Π. Χατζῆ. Κωνσταντῖνος Χ. Δ. Σουβαλιτζῆς.
Μαρόλης Σοφούλης. Δημήτριος Χ. Παραγιώτου.

Ἀρχομένου Ἰουλίου τοῦ ἔτους 1826, κατέπλευσεν εἰς τὸ Ἰκάριον πέλαγος ὁ ὑπὸ τὸν Χοσρέφ πασᾶν ἐχθρικός στόλος, συγκείμενος ἐκ πεντήκοντα περίπου πλοίων παντὸς μεγέθους. Ἄμα τῆ ἐμφανίσει αὐτοῦ, οἱ Σάμιοι ἐπεμψαν ταχύπλουν πρὸς τὰς ναυτικὰς νήσους, ἐξαγγέλλοντες ταύτην· σύναμα δὲ ἀπέστειλαν καὶ τὸν Σταμάτιον Γεωργιάδην μετὰ τοῦ πλοίου αὐτοῦ Ἀχιλλέως πρὸς ἀνίχνευσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου. Ὁ δὲ Χοσρέφ πασᾶς, πέμψας ἄνδρας εἰς Σάμον, προσεκάλεσε τοὺς κατοίκους εἰς ὑποταγὴν, λήθην μὲν τῶν πεπραγμένων καὶ ἀμνηστείαν αὐτοῖς ὑπισχνούμενος, ἐξανδραποδισμόν δὲ καὶ παντελεῖ ὄλεθρον ἐν παρακοῇ ἐπαπειλῶν. Πρὸς ταῦτα δὲ οἱ Σάμιοι ἀπεκρίθησαν ὅτι, δραξάμενοι τῶν ὀπλων ὑπὲρ ἐλευθερίας, ἔθεντο ἀρχῆθεν πάντας τοὺς κινδύνους κατὰ νοῦν καὶ ὅτι, ἀφ' οὗ δις ἀπέκρουσαν τὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐν αἰσχύνη ἐματαίωσαν τοὺς κταστροπετικούς αὐτοῦ σκοπούς, ἐλπίζουσι ἐπὶ τὸν Θεὸν ὅτι καὶ τρίτον θέλουσι ταπεινώσει τῆ βοηθείᾳ τῶν ναυτικῶν αὐτῶν συμμάχων τὴν ἐπηρμένην αὐτοῦ ὄφρυν. Τοιαύτην ὑβριστικὴν ἀπάντησιν ὁ Τοῦρκος ναύαρχος λαβὼν, ἐπεβίβασε πολυπληθεῖς ὀπλοφόρους εἰς τὰς λέμβους τοῦ στόλου καὶ διέταξεν αὐτοὺς ἵνα ἐπιχειρήσωσιν ἀπόβασιν εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῆς νήσου· ἐπίστευε δὲ βεβαίαν τὴν ἐπιτυχίαν καὶ ἐσκίρτα ἐκ χαρᾶς, διότι ὁ Ἑλληνικός στόλος δὲν ἐφαίνετο, παρακωλυόμενος ἐν Γήνῃ ὑπὸ τοῦ μισέλλητος Αὐστριακοῦ ἀντιναυάρχου Ἀμίκα Παυλούτζη. Ἀποπειραθέντες δ' οἱ Τοῦρκοι γὰ ἀποβῶσιν εἰς Σάμον, ἀπεκρούσθησαν μετὰ

πολλῆς ζημίας ὑπὸ τῶν Σαμίων, ἀποδειξάντων καὶ κατὰ τὴν περίστα-
σιν ταύτην ἀξιοθαύμαστον ἀταραξίαν, καίτοι τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου
μὴ φαινομένου. Αὐτὸν ἀναζητῶν ὁ Σταμάτιος Γεωργιάδης, κατεδιώ-
χθη ὑπὸ τοῦ παλαμναίου Παυλούτζη καὶ μόλις ἠδυνήθη νὰ σωθῆ εἰς
τὸν λιμένα τῆς Σύρου, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ὁ Αὐστριακὸς ἀντιναύαρχος
δὲν ἐτόλμα νὰ καταδιώξῃ αὐτὸν διὰ τὴν ἐκεῖ διατριβὴν τοῦ Ἁγ-
γλου ναύαρχου Ἀμιλτῶνος. Ἐφάνερωσε δὲ τὸ αἷτιον τῆς ἀποστολῆς
αὐτοῦ τῷ τῆς Σύρου ἐπάρχῳ, ὅστις διὰ ταχυπλόου ἐξήγγειλε τὸν κα-
τάπλου τοῦ Τουρκικοῦ στόλου εἰς Ὑδραν.

Ἐπὶ ἐπτὰ ἀδιαλείπτως ἡμέρας ὁ Χοσρέφ πασᾶς προσεπάθησε νὰ ἀ-
ποβιβάσῃ στρατὸν εἰς Σάμον καὶ ἐπὶ ἐπτὰ συνεχῶς ἡμέρας οἱ Σάμιοι,
ἀνδρείως ἀγωνιζόμενοι, ἐματαίωσαν πᾶσαν πρὸς ἀπόβασιν ἀπόπειραν
τοῦ ἐχθροῦ· ὅθεν οὗτος βλέπων ὅτι οὐδενὸς ἐπιτυχάνει, ἐπλευσε πρὸς
τὸν Κολοφῶνα ἵνα, παραλαβὼν ἐκεῖθεν στρατιώτας, ἐπιστρέψῃ καὶ ἐ-
πιχειρήσῃ τελευταίαν κατὰ τῆς Σάμου ἀπόπειραν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ-
μως, τῇ δεκάτῃ τετάρτῃ Ἰουλίου, ἐφάνη καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος,
συγκείμενος ἐκ πεντεκαίδεκα Ὑδραϊκῶν πλοίων καὶ τεσσάρων πυρπολι-
κῶν ὑπὸ τὸν ἀντιναύαρχον Γεώργιον Σαχτούρη, ἐκ δώδεκα Σπετζιω-
κῶν καὶ τριῶν πυρπολικῶν ὑπὸ τὸν ναύαρχον Γεώργιον Ἀνδρουτζον
καὶ ἐξ ἑξ Ψαριανῶν μεθ' ἐνὸς πυρπολικοῦ ὑπὸ τὸν ναύαρχον Νικόλαον
Ἀποστόλην. Αὐτὸν ἰδὼν παραπλέοντα τὰ Καρλοβάσια ὁ Τουρκικὸς
στόλος, ἤρην ἐκ Κολοφῶνος καὶ ἐπλευσε πρὸς τὸν Ἑπταστάδιον πορθ-
μὸν, κανονοβολῶν μὲν τὴν Σάμον, κανονοβολούμενος δὲ ὑπὸ τῶν ἐκ
τῆς παραλίας τηλεβόλων. Πρὶν δὲ τῆς ἐμφάνισεως τοῦ Ἑλληνικοῦ
στόλου, ὁ Σταμάτιος Γεωργιάδης, ἐπιτυχῶν μετὰ τοῦ πλοίου αὐτοῦ
νὰ διαλάβῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ναύαρχου Παυλούτζη καὶ νύκτωρ νὰ δια-
φύγῃ ἐκ Σύρου, κατέπλευσεν εἰς τὴν βόρειον παραλίαν τῆς Σάμου, ἔνθα
μὴ γνωρισθεὶς, ἐπυροβολήθη ἔξωθεν, δι' ὅπερ καὶ ἐμακρύνθη τῆς νήσου·
συναντήσας δὲ τῇ ἡμιολίχῃ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ραφαλιᾶ, συναπεφάσισεν αὐ-
τῷ νὰ φενακίσῃ τὸν Τοῦρκον ναύαρχον ἄχρι τοῦ κατάπλου τοῦ μακρὰν
ἔτι ὄντος Ἑλληνικοῦ στόλου. Τοῦτο δὲ κατώρθωσεν, ἐμβαλὼν διὰ
προσπεποιημένης προσβολῆς εἰς μεγάλην ταραχὴν καὶ κίνησιν μέρος
τῶν ἐχθρικών πλοίων, ἄχρις οὗ ἐπλησίασαν οἱ Ἕλληνες.

Ἀμφοτέρων δὲ τῶν στόλων κατευθυνομένων πρὸς τὸ τῆς Χίου Βε-
νέτικον, οἱ Ἕλληνες, φοβηθέντες μὴ ὁ ἐχθρὸς, μακρύνας αὐτοὺς ὑπού-
λως ἀπὸ τῆς Σάμου, ἐπιχειρήσῃ ὀφθαίτερον ἀπόβασιν δι' ἐτέρων πλο-

αρίων, ἐξέπεμψαν πλοιά τινὰ πρὸς τὸ Βαθύ, τοῦθ' ὅπερ καὶ ὁ Τοῦρκος ναύαρχος ἐμιμήθη, πέμψας πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος πάρωνάς τινας. Μικρᾶς δὲ ναυμαχίας αὐτόθι, τῇ νυκτὶ τῆς δεκάτης πέμπτης Ἰουλίου, γενομένης καὶ τοῦ ἐχθροῦ εἰς φυγὴν τραπέντος, ἐπανελήφθη αὕτη τὴν ἐπιούσαν, συνενωθέντος τοῖς Τουρκικοῖς πλοίοις καὶ παντὸς αὐτῶν τοῦ στόλου. Τραπέντων δὲ πάλιν τῶν Τούρκων εἰς φυγὴν, ὁ ἀνδρεῖος Κωνσταντῖνος Κανάρης, ἔχων ταχύπλουν πυρπολικόν, προσεκόλλησεν αὐτὸ ἐνὶ δικρότῳ· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πυρπολικὸν περιεῖχε πλείω τοῦ δέοντος πυρίτιν, διήνοιξε κάτωθεν καὶ ἐβυθίσθη ἄνευ ἀποτελέσματος. Τότε δὲ πολλαὶ λέμβοι Τουρκικαὶ ἐστάλησαν ἵνα ζωγρήσωσι τὸν Κανάρην καὶ συμπλοκὴ πεισματώδης ἐπῆλθε μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, καθ' ἣν τρεῖς μὲν τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν, ἐτραυματίσθη δὲ εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ὁ Κανάρης. Ἐπὶ τέλος ὅμως οἱ ἐχθροὶ ἀπεκρουσθησαν, βοήθησάντων Ἀλεξάνδρου Ραφαλιᾶ τοῦ Ὑδραίου, Ἐμμανουὴλ Λαζάρου, Ἀναγνώστου Ἀναστασίου καὶ Ἀναργύρου Λεμπέση τῶν Σπετζιωτῶν, Κωνσταντίνου Κοτζιᾶ τοῦ Ψαριανοῦ καὶ Σταματίου Γεωργιάδου τοῦ Σαμίου· ὁ δὲ ἀτρόμητος πυρπολητής, ἐπιβιβασθεὶς ἐπὶ τοῦ πλοίου τοῦ Ἐμμανουὴλ Λαζάρου, διεπεραιώθη εἰς Νάξον ἵνα ἐκεῖ θεραπευθῇ ἐκ τῶν πληγῶν αὐτοῦ. Μετὰ τὴν δευτέραν ταύτην ναυμαχίαν, ὁ μὲν Τουρκικὸς στόλος ἀπέπλευσεν, οἱ δὲ Ἕλληνες, προφυλακὰς ἀφέντες, ἠγκυροβόλησαν εἰς Ἰκαρίαν· ἐκεῖ δ' ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας διατρίψαντες, ἐπλευσαν πρὸς καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ, ὃν κατεναυμάχησαν, ἐντυχόντες παρὰ τῇ Μυτιλήνῃ. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον δρόμων Αἰγυπτιακὸς συνέλθεν ἔξωθεν τῆς Σάμου Σαμικὸν πλοῖον, ἐφ' οὗ ἐπέβαινον εἴκοσι τρεῖς Σάμιοι, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ Χιλίαρχος Σεβαστὸς Γιαγᾶς, μεταβαίνων εἰς τὰς νησίδας Κορσεᾶς πρὸς μεταφορὰν σίτων ἐκεῖθεν· αἰχμαλωτεύσας δὲ πάντας, μετέφερον εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα κακῶς ὅ τε ἀνδρεῖος ἐκεῖνος ὄπλαρχηγὸς καὶ οἱ πλείστοι τῶν συμπλωτῆρων αὐτοῦ ἀπώλοντο.

Πρὸς διατήρησιν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως ἀπηγοῦντο δαπάναι ὑπερογκοί, αὗται δὲ εἶχον ἐξαντλήσει τὸ πτωχὸν τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως ταμεῖον· ὅθεν ἐδέησεν ἵνα ἐπιβληθῇ δάνειον καὶ διπλοδεκάτη εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας. Ἡ Σάμος κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκστρατεῖαν προσέφερε τῷ στόλῳ ἐκτὸς πολλῶν τροφῶν, οἴνων καὶ τῶν τοιούτων καὶ ἐξήκοντα ἐννέα χιλιάδας ἐξακόσια ἐνενήκοντα πέντε γρόσια εἰς μετρητὰ· ἐπεβλήθη δ' αὐτῇ ἵνα ἀποτίσῃ λόγῳ μὲν δανείου ἐτέρας ἐβδο-

μήκοντα πέντε χιλιάδας γροσίων, ὡς διπλοδεκάτην δὲ ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδας. Συμφώνως δὲ πρὸς τὰ ὑπὸ τῆς Διοικήσεως ἀποφασισθέντα, καὶ οἱ ἐν Χώρῃ τότε παρεπιδημοῦντες Ἕλληνες ναύαρχοι διεβίβασαν τοῖς Σαμίοις τὴν ἐπομένην ἐπιστολὴν.

*Κύριοι πρόκριτοι, δημογέροντες, καπετανεῖοι καὶ λοιποὶ
κάτοικοι τῆς νήσου Σάμου.*

Ὁ κύριος Α. Λογοθέτης ἐπειδὴ ἐκ τῶν ἔργων τοῦ ἀνεφάνη πιστὸς εἰς τὸ ἔθνος καὶ εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἐπειδὴ αἱ πράξεις τοῦ ἐνεκρίθησαν ἐπωφελεῖς κατὰ τὴν κοινὴν ἀναφορὰν τῶν κατοίκων αὐτῆς τῆς νήσου πρὸς τὴν Σ. Διοίκησιν καὶ κατὰ τὴν ἀπαίτησιν τῆς Σ. Διοικήσεως πρὸς τοὺς αὐτοὺς κατοίκους ὑπ' ἀριθμὸν 11662 συμβουλευότας καὶ προτρέποντας ἅπαντας τοὺς κατοίκους γὰρ ὑπάγωνται εἰς αὐτόν, εἰς ὅσα ἀφορῶσι τὴν κοινὴν ὠφέλειαν τῆς πατρίδος σας, συμφώνως καὶ ἡμεῖς μὲ τὸ πνεῦμα τῆς Σ. Διοικήσεως, γνωρίζοντες καὶ ἡμεῖς τὰ πατριωτικὰ του φρονήματα ἐκ πείρας, ἐπιτρέπομεν καὶ διατάττομεν ἅπαντας τοὺς κατοίκους γὰρ προσφέρωσι πᾶρσέβας καὶ ὑποταγὴν, πειθόμενοι καὶ πράττοντες τὰς πατριωτικὰς του διαταγὰς ἀναντιρρήτως.

Πρὸς τοῦτοις ἐπειδὴ ἡ Σ. Διοίκησις καὶ αἱ ναυτικαὶ νῆσοι ἔχουν μεγάλην ὑπόληψιν εἰς τὸ ἄτομόν του, διὰ τοῦτο ἐπιφορτίζομεν καὶ τὴν εὐγενεῖαν του γὰρ φροντίση κατὰ χρέος διὰ τὴν ὅσον τάχος εἰσπραξίην τῶν δεκατεύσεων, κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 726 διαταγὴν τῆς Διοικήσεως.

Καὶ ὅσοι φατριασταὶ ἢ μᾶλλον ἀντιπατριῶται γὰρ ματαιώσουν τὰς φαντασίας των καὶ παύσουν εἰς τὸ ἐξῆς τὰς ἀντενεργείας των, αἱ ὁποῖαι διαλύουσι τὴν κοινὴν ἀρμονίαν. Ὅσοι δὲ εἰς τὸ ἐξῆς γαυῶσι τοιοῦτοι, ἀφ' οὗ γνωστοποιηθῶν τὰ ὀνόματά των, δὲν θέλουσιν ἀποφύγει τὴν ἀσστηρότητα τῶν νόμων.

Ἐκ τῆς Χώρας Σάμου τῇ 30 Ἰουλίου 1826.

Οἱ ναύαρχοι τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων.

Γ. Ἀνδροῦτζος.

Γ. Σαχτούρης.

Προθύμως δὲ οἱ Σάμιοι ἐξεπλήρωσαν τὴν περὶ δανείου διαταγὴν, ἀποτίσαντες τοῖς ναυάρχοις τὰς ἐβδομήκοντα πέντε χιλιάδας γροσίων

κατὰ τὸ ἐπόμενον γράμμα.

Εὐγενέστατοι κύριοι πρόκριτοι τῶν νήσων Ὑδρας καὶ Σπετζῶν.

Ἐλάβομεν τὰς ἀπὸ δεκάτης Ἰουρίου καὶ ἐνδεκάτης τοῦ παρελθόντος εὐγενικὰς ἐπιστολάς σας, ἐν αἷς εἶδομεν τὸ φιλογενὲς τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τὰ γενναῖα καὶ πατριωτικὰ φρονήματά σας, τὰ ὁποῖα σὺρίζετε πρὸς τὴν πατρίδα μας, περὶ ᾧν μένει ἡ πατρίς ὑπόχρεως διὰ βίου.

Αἱ ἐβδομήκοντα πέντε χιλιάδες γροσίων τοῦ δανείου ἐμετρήθησαν πρὸς τοὺς γενναιοτάτους ναυάρχους, αἱ δὲ ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδες τῶν προσόδων συνάζονται ἤδη καὶ ἤρξατο καὶ ἡ καταμέτρησις, καὶ εἰς πέντε ἡμέρας τελειόει ἡ ποσότης. Μέρομεν μὲ ὅλον τὸ σέβας.

Ἐν Χώρα Σάμου τῇ 12 Αὐγούστου 1826.

Ὁλως πρόθυμοι εἰς τὰς ἐπιταγὰς σας

Α. Λυκοῦργος.

Οἱ πρόκριτοι τοῦ Κοινοῦ.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἀνωτέρω γράμματος, οἱ ἐν Σάμῳ ἐλάμβανον τὴν ἐπομένην ἐπιστολὴν τῶν ναυάρχων τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, οἵτινες ἐξήγγελλον τὴν ὡς κάλλιστον οἰωνὸν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος τοῦ ἀγῶνος ἐκληφθεῖσαν τότε ἄφιξιν τοῦ Ἄγγλου Κόγχραν μετὰ δυνάμεως πολλῆς. Τοῦτο δὲ οὐχὶ σμικρῶς χαρᾶς πρόξενον ἐγένετο καὶ τοῖς Σαμίοις, αἴσια, ὡς καὶ τοῖς ἄλλοις Ἑλλησιν. ἀποτελέσματα ἐκ τῆς ἐλεύσεως τοῦ φιλέλληνος ἐκείνου Ἄγγλου ἀποδεξάμενοις. Ἡ δὲ τῶν ναυάρχων τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἐπιστολὴ ἦτο τοιαύτη.

Ἀριθ. 17.

Πρὸς τοὺς κυρίους Ἐφόρους καὶ λοιποὺς Ὀπλαρχηγοὺς τῆς Σάμου.

Μετὰ συντομίας σπεύδομεν νὰ σᾶς ἀναγγείλωμεν τὴν χαροποιὰν ταύτην ἀγγελίαν ὅτι ὁ λόρδος Κόγχραν ἔφθασεν εἰς Μεσσήναν μετὰ δυνάμεως ἰκανῆς καὶ ὅτι σήμερον ἐλάβομεν γράμματα ἐκ τῶν προκρίτων μας, ἐνδιαλαμῶντα τὴν ἀπόφασιν τοῦ νὰ πέμψωσι πρὸς βοήθειάν μας καὶ ἕτερον ναυτικόν, μέρος τοῦ ὁποίου ἔφθασεν, ἐκ τοῦ ὁποίου εἶναι ἐν καὶ τὸ διοικούμενον παρὰ τοῦ καπετὰν Νικολῆ. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ φροντίσετε κρασὶ διὰ τὴν νέαν μας ναυτικὴν δύ-

ραμν, ἧτις σύγκειται ἐξ εἴκοσιν ὀκτὼ πλοίων.

Ἐκ τοῦ ναυαρχικοῦ πλοίου τῶν Πετζῶν
τῆ 20 Αὐγούστου 1826.

Ὁ ναύαρχος τῶν Πετζῶν
Γ. Ἀνδροῦτζος.

Ὁ ἀντιναύαρχος
Γ. Σαχτούρης.

Καὶ τὸν μὲν αἰτούμενον οἶνον παραχρῆμα ἠτοίμασαν καὶ ἀπέστειλαν τοῖς ναύαρχοις οἱ Σάμιοι, ἀλλ' αἱ ἐπανειλημμένα ἐχθρικά ἐπιθέσεις, ἢ παραμέλησις τῆς γεωργίας καὶ αἱ ὑπέρογκοι δαπάναι, ἃς συνεπῆγετο ἡ ἐσωτερικὴ τῆς νήσου ὑπεράσπισις, δὲν ἀνέπτυσε τοὺς χρηματικούς αὐτῶν πόρους καὶ ἱκανὸς παρῆλθε χρόνος ἄχρις οὗ εἰσπραχθῶσιν ἐκ τῆς διπλοδεκάτης χρήματα ὅθεν καὶ οἱ τῆς Ὑδρας καὶ τῶν Σπετζῶν πρόκριτοι, ἀποδυσπετοῦντες, οὐχὶ εὐλόγως, πικρὰς ἐξέφερον μομφὰς κατὰ τῆς ἀναισθησίας δῆθεν τῶν Σαμίων (1). Εἰς μετὰ τὸν ἄλλον ἦλθον εἰς Σάμον ὁ Θεοφάνης Σιατιστεύς, γραμματεὺς τῆς Σπετζιωτικῆς ναυαρχίδος, οἱ πλοίαρχοι Ἰωάννης Μακρυμούρης, Κυριακὸς Γκέλης, Γεώργιος Νέγκας, αὐτοὶ οἱ ναύαρχοι Γεώργιος Ἀνδροῦτζος καὶ Γεώργιος Σαχτούρης, προτρέποντες τὴν ταχίστην τῆς διπλοδεκάτης εἰσπραξίν καὶ καταναγκαστικὰ μέτρα ἐναντίῃ περιπτώσει ἀπειλοῦντες. Ὅθεν τρεῖς Σάμιοι πρόκριτοι ἐστάλησαν πρὸς τὸν ναύαρχον Μιμούλην ἐκ μέρους τῆς Διοικήσεως τῆς Σάμου μετ' ἐπιστολῆς, ἐν ἧ ἐξετίθεντο τὰ αἴτια, δι' ἃ ἀνεβάλλετο ἕως τότε ἡ εἰσπραξις τῆς διπλοδεκάτης καὶ ἐδίδοτο ἡ ὑπόσχεσις ὅτι ἐντὸς εἴκοσι καὶ μιᾶς ἡμερῶν αὕτη ἤθελεν εἰσπραχθῆ. Σύναμα δ' ἀπήντα ἡ ρηθεῖσα Διοίκησις καὶ πρὸς τὰς ἰὸν ἀποσταζούσας ἐπιστολάς τῶν ἐπαπειλουσῶν ἀποκλεισμὸν τῆς Σάμου νήσων Ὑδρας καὶ Σπετζῶν ὡς ἐξῆς.

Παρευγενέστατοι κύριοι πρόκριτοι τῶν νήσων Ὑδρας καὶ Σπετζῶν.

Ἐλάβομεν τὴν ἀπὸ 4 τρέχοντος ἐπιστολὴν σας καί, ἰδόντες τὰ ἐν αὐτῇ, ἐλυπήθημεν καιρίως, διότι παρ' ἐλπίδα μᾶς γράφετε ὅσα οὐδὲ ἀπὸ τῆρ φαντασίαν τιγὸς ἀπέρασαν περὶ τῆς ἀποτίσεως τῶν

---

(1) Ἴδὲ τὸ ἐν τῇ Ἐθνικῇ τῶν Ἀθηνῶν Βιβλιοθήκῃ ἀνέκδοτον ἡμερολόγιον τοῦ ὑποναυάρχου Γεωργίου Σαχίνη. — Ὁρλάνδου, Ναυτικά Τόμ. Β σελ 387.

ἑσόδων.

Κύριοι, ἡ Σάμος πραγματικῶς ἀπεδείχθη πάντοτε εὐπειθεστάτη εἰς τὰς προσκυρητὰς διαταγὰς τῆς Σ. Διοικήσεως, προθυμοτάτη εἰς τὴν ἀπότισιν ἐράνων, δεκατώσεων καὶ ἄλλων ὅσα ἐδιωρίσθη παρὰ τῆς Σ. Διοικήσεως, καθὼς καὶ ἤδη δὲν ἔλειψε μετὰ προθυμίας τὴν μετρήσῃ πρὸς τοὺς γενναιοτάτους ναυάρχους τὴν διορισθεῖσαν ποσότητα τοῦ δανείου καὶ ἀμέσως ἔκαμεν ἀρχὴν τῆς συντάξεως ἐν ταύτῳ καὶ καταμετρήσεως τῶν ἑσόδων. Δὲν ἔλειψεν ἀπὸ τὸ νὰ δώσῃ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στόλον κρασίον καὶ κρέας κατὰ τὴν δύναμίν τῆς καὶ μ' ὅλον ὅτι ἔχασε τὸ ἡμισυ τῶν προϊόντων διὰ τὰ περιστατικά, μετὰ προθυμίας πληρόνει καὶ τὰ τῆς ἀποδεκατώσεως γρόσια καὶ ὄχι νὰ δεῖξῃ ἀχαριστίαν πρὸς τοὺς εὐεργέτας τῆς.

Ἀπὴν αἰσθητικωτάτη περιεκύκλωσε τὰς καρδίας τῶν εὐαισθητῶν, τὸ νὰ πολιορκηθῇ ἀπὸ τοὺς βοηθοὺς τῆς ἢ δυστυχῆς Σάμος, ἐν ᾧ ἐπαπειλεῖται νὰ ἐξορτωθῇ ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐν ᾧ δὲν ἀπέφυγεν οὐδὲ ἐδυστρόπησε τῶν ὄσων ἐδιωρίσθη. Ἄν ὁμοίως καὶ ἀκολουθῇ ὀλίγη δυσκολία, τοῦτο δὲν προέρχεται ἐκ τῆς προαιρέσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς καιρικῆς περιστάσεως. Παρακαλοῦμεν τοίνυν τὴν φιλογενεῖάν σας, πληροφορηθέντες τὴν καλὴν τῆς Σάμου προαίρεσιν νὰ διαλύσῃτε πᾶσαν κατ' αὐτῆς ψυχρότητα καὶ ὡς ἀπ' ἀρχῆς, οὕτω καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ σώζατε ἀπαράτρεπτον τὴν πρὸς τὴν Σάμον εὐνοίαν καὶ φιλογενῆ διάθεσίν σας, ἐν ἣ ἐπερειδόμενοι καὶ ἡμεῖς, μένομεν μὲ ὅλον τὸ σέβας.

Ἐν Χώρα Σάμου τῇ 17 Αὐγούστου 1826.

Ὅλοι πρόθυμοι

Α. Λυκοῦργος.

Οἱ πρόκριτοι τοῦ κοινοῦ.

Ἐν ᾧ ταῦτα συνέβαινον, οἱ Τοῦρκοι, καίτοι ματαιωθείσης καὶ τῆς τρίτης αὐτῶν ἐπὶ τὴν Σάμον ἐκστρατείας, δὲν ἔπαυσαν κακὰ βουλευόμενοι κατ' αὐτῆς· ὅθεν νέας προσλαβόντες δυνάμεις, προσωρμίσθησαν εἰς Χίον, περιμένοντες ἄνεμον οὐρίον ἵνα καὶ τέταρτον ὀρμήσωσι κατὰ τῆς ἀντάρτιδος ταύτης νήσου. Οἱ δὲ Σάμιοι, τὴν τῶσάυτην τοῦ ἐχθροῦ ἐπιμονὴν βλέποντες, εἶχον μὲν καὶ αὐτοὶ ἀκράδαντον τὴν ἀπόφασιν ἵνα γενναίως ἀντιστῶσι, κατεῖχοντο ὁμως ὑπὸ ἀγωνίας τινός, ἐφ' ὅσον ὀλίγιστα παρέπλεον τῇ Σάμῳ Ἑλληνικὰ πλοῖα καὶ αὐτὰ δὲ ὡς

ἐκ τῶν προηγουμένων ναυμαχιῶν καὶ τρικυμιῶν δεόμενα ἐπισκευῆς. Ὅθεν ἐνόμισαν καλὸν νὰ ἐξαγγείλωσι διὰ πρεσβευτῶν τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον πρὸς τὰς ναυτικὰς νήσους· ἵνα δ' εὐαρεστήσωσιν αὐταῖς, προέβησαν δραστηρίως εἰς τὴν εἰσπραξίν τῆς διπλοδεκάτης, ἧς μέρος εἶχον ἤδη πέμψει τῷ ναυάρχῳ Ἀνδρουτζῳ διὰ τοῦ ἐκ Σπετζῶν πλοίαρχου Γκίκα Ψεύτου. Δὲ τοῦ αὐτοῦ δὲ μέσου καὶ ὁ ἱεράρχης τῆς Σάμου Κύριλλος ἀπέστειλεν ἴδιον ἔρανον ὑπὲρ τῶν ναυτικῶν νήσων ἐκ γροσίων χιλίων ἐνεακοσίων ὀγδοήκοντα τεσσάρων. Ἐν τούτοις οἱ Τούρκοι ἀναγκασθέντες ἀλλαχοῦ τὴν ἑαυτῶν μέριμναν νὰ στρέψωσι, δὲν ἐπεχείρησαν ἐτέραν κατὰ τῆς Σάμου προσβολήν, ἢ δὲ Ἑλληνικῆ Διοικήσις, ἐν μεγίστῃ χρημάτων ἀπορίᾳ διατελοῦσα, ἐπέβαλε νέον φόρον ἐκ δύο γροσίων ἐπὶ ἐκάστου βαρελίου οἴνου τῶν δύο νήσων Σάμου καὶ Θήρας· καὶ τὸν δασμὸν δὲ τοῦτον ἐκθύμως οἱ Σάμιοι ἀπέτισαν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν που χρόνον τὸ ὑπὸ τοῦ Σαμίου Παράσχου Τζακιροπούλου διοικούμενον πλοῖον *Σκύλλα*, μεταφέρον ἐξ Ὑδρας εἰς Σύρον τὸν πολιτάρχην τῆς Διευθυντικῆς Ἐπιτροπῆς Γεώργιον Ἀνδρουτζῶν, συνελήφθη ὑπὸ τοῦ κακοτρόπου Αὐστριακοῦ ἀντιναυάρχου Παυλούτζη καὶ ἐπυρπολήθη, τῶν ἐν αὐτῷ πάντων ἐλευθέρων ἀφεθέντων· ὥστε οἱ δυστυχεῖς Σάμιοι ἠγωνίζοντο πρὸς τε τοὺς Τούρκους καὶ πρὸς τοὺς Φράγκους καὶ πρὸς αὐτῶν ἔτι τῶν ὁμοφύλων τὴν δυσμένειαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

Ἐπιτροπεῖα Ἰωάννου Κωλέττου ἐν Σάμῳ. Διοικήσις Δημητρίου Χρηστίδου. Ἡ Σάμος ἀποκλείεται τῶν Ἑλληνικῶν ὀρίων (1827—1830).

Ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1827, οἱ Σάμιοι συνεκρότησαν ἐν Πύργῳ τὴν συνήθη ἐτησίαν συνέλευσιν αὐτῶν, καθ' ἣν, ἀπολυθέντων τῶν πρῶην Γενικῶν Κριτῶν, διωρίσθησαν νέοι τοιοῦτοι ὁ Ἰωάννης Παπαχατζῆ ἐκ Βαθέος, ὁ Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης ἐκ Χώρας καὶ ὁ Μανουὴλ Παπλωματᾶς ἐκ Καρλοβασίων· ὑπέρτατος δὲ τῆς νήσου διοικητῆς ἐξελέχθη καὶ πάλιν ὁ Λογοθέτης Λυκοῦργος διὰ τοῦ ἐπομένου ψηφίσματος.

Ὁ πατριώτης κήριος Λογοθέτης Λυκοῦργος, ἐμπιστευθεὶς καὶ τέ-

ταρτον τὰς ἡγίας τῆς τοπικῆς διοικήσεως τῆς Σάμου καὶ μὲ τὸν συν-
ήθη πατριωτικὸν του ζῆλον καὶ τὰς αὐτὰς ἀρετάς, δι' ὧν διώκησε
καὶ τοὺς παρελθόντας τέσσαρας χρόνους, ἐνεργήσας καθ' ὅλην τὴν
ἔκτασιν ὅλα τὰ πρὸς εὐταξίαν καὶ σωτηρίαν τῆς πατρίδος, κοινῇ
βουλῇ καὶ γνώμῃ τῶν κατοίκων διὰ τῆς παρούσης συμπληρεστάτης
συνελεύσεως τῶν χωρίων διορίζεται καὶ αὐθις διοικητῆς τῆς πατρί-
δος, ἔχων πᾶσαν τὴν πληρεξουσιότητα εἰς τὸ νὰ προνοῇ καὶ ἐνεργῇ
ὅλα τὰ πρὸς εὐταξίαν, ἀσφάλειαν καὶ σωτηρίαν τῆς πατρίδος συν-
τίνοντα. Ὑποσχόμεθα δὲ πρὸς αὐτὸν πᾶσαν ἰποταγήν καὶ ἐνπεί-
θειαν καὶ ὅσα προσαπαιτεῖ ὁ βαθμὸς τῆς ἀξίας αὐτοῦ καὶ δυνάμεως.
Τὸ δὲ παρὸν ἐπιδίδεται, σημεῖον μὲν καὶ ἔνδειξις τῆς παρὰ πάντων
κοινῆς εὐχαριστήσεως, συστατικὸν δὲ τῆς πρὸς αὐτὸν πληρεξουσίου
ἀφοσιώσεως τῆς διοικήσεως τῆς πατρίδος.

Ἐξεδόθη ἐν Πύργῳ τῷ αὐκλ'. ἔτει κατὰ Ἰανουάριον.

(Ἐπιτετα ἡ μεγάλη σφραγίς τῆς Σάμου καὶ αἱ ὑπογραφαὶ τῶν
πληρεξουσίων).

Μόλις εἶχε διαλυθῆ ἡ συνέλευσις καὶ αἷμα πατριωτικὸν ἐπέπρωτο
νὰ βράψῃ καὶ πάλιν τὴν πολυπαθῆ τῆς Σάμου γῆν. Ὑπῆρχόν τινες
νομίζοντες ὅτι ἐζώσθησαν τοῦ ἐπαναστάτου τὴν σπᾶθην ἵνα παρεκτρέ-
πωνται εἰς καταχρήσεις καὶ εἰς κακουργίας· τοιοῦτοι δὲ ἦσαν ἐν Πύρ-
γῳ ὁ Ἰωάννης Παρασκευῆς, ὁ Γεώργιος Μακρῆς, ὁ Νικόλαος Παπα-
κωνσταντίνου, ὁ Ἀλέξανδρος Τζέρος, καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Νταγλέρης.
Ἐπειδὴ δὲ ἠύρισκον πρόσκομμα εἰς τὰς φαύλας αὐτῶν πράξεις τὸν Χι-
λιάρχον Κωνσταντῖνον Κονταξῆν, ἀπεφάσισαν ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν ἐκ
ποδῶν· ὅθεν καὶ ἐφόνευσαν τῇ δεκάτῃ τετάρτῃ Φεβρουαρίου τὸν ἄν-
δρα τοῦτον, ἀποστερήσαντες τὴν πατρίδα τέκνου ἡρωικοῦ καὶ πρὸς
πᾶσαν θυσίαν ἐτοίμου. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ που χρόνον καὶ ἐν Βουρλιώ-
ταις ἐπιπτεν ὁ Δημήτριος Κουσαντιανὸς θῦμα τῆς ἀδελφοκτόνου μα-
χαίρας τοῦ Ἀγγέλου Ταουσάνη.

Ἐν τούτοις ὁ Αἰγυπτιακὸς στόλος παρεσκευάζετο νὰ ἐκπλεύσῃ ἐξ
Ἀλεξανδρείας, ὁ δὲ ναύαρχος Μικούλης, θέλων νὰ μάθῃ τὰς προθέσεις
τοῦ ἐχθροῦ, ἀπέστειλε κατὰ Μάρτιον τοῦ 1827 τὸν Σταμάτιον Γεωρ-
γιαδὴν μετὰ τοῦ πλοίου αὐτοῦ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὅπως κατοπτεύσῃ
τὰς τῶν πολεμίων κινήσεις. Ὅθεν παραλαβὼν ὁ ρηθεὶς Γεωργιάδης
ἐκ Σάμου ἐξήκοντα πέντε γενναίους ἄνδρας, ἐν οἷς διεκρίνοντο ὡς ἀ-

ξιοματικοὶ μὲν ὁ Σταμάτιος Ἀλέξης, ὁ Δημήτριος Γιαγᾶς, ὁ Μανουήλ Ὁρολογᾶς, ὁ Σταμάτιος Μάνταλος, ὁ Γεώργιος Ρόζος καὶ ὁ Δημήτριος Σταμάτης, ὡς ὑπαξιοματικοὶ δὲ ὁ Μανουήλ Καραογλάνης, ὁ Χριστόδουλος Μαρούσας, ὁ Νικόλαος Βομπάρης, ὁ Γεώργιος Καπνιός, ὁ Μανουήλ Σίφωνας, ὁ Γεώργιος Τζέλλης καὶ ὁ Θεόδωρος Μαντζουράνης, ἔπλευσε μέχρι τοῦ στομίου τῆς Ἀλεξανδρείας, ἔνθα καταδιωχθεὶς ὑπὸ στολίσκου τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ, ἠναγκάσθη νὰ ἀνακρούσῃ πρύμναν. Ἐν ᾧ δὲ παρέπλεε τὰ παράλια τῆς Καραμανίας, ἠύρεθη πρῶταν τινὰ ὀμιχλώδη ἐν τῷ μέσῳ ἑννέα πολεμικῶν Αἰγυπτιακῶν πλοίων, συνοδευόντων, κατὰ τὰ τότε εἰθισμένα, πολλαῖς ἐμπορικαῖς ναυσί, μεταφερούσαις εἰς Συρίαν ἐμπορεύματα καὶ προσκυνητὰς Ὀθωμανούς. Οἱ ἐχθροί, οὕριον τὸν ἄνεμον ἔχοντες, διηυθύνθησαν πρὸς αὐτόν, ὁ δὲ πλοίαρχος δρόμωνός τινος ταχυπλοοτέρου, πλησιάσας, προσεκάλεσε τοὺς ἐν τῷ Σαμικῷ πλοίῳ νὰ καταβιβάσωσι τὰ ἱστία· ταύτοχρόνως δὲ δύο πύργωνες ἔπλευσαν πρὸς αὐτούς, ὁ μὲν προσήνεμος, ὁ δὲ ὑπήνεμος. Τὸ γεγονός τοῦτο διηγούμενος ὁ Σταμάτιος Γεωργιάδης, προσετίθει ὅτι τὴν νύκτα τὴν προηγηθεῖσαν τῆς πρωίας, καθ' ἣν ἠύρεθη πεπολιορκημένος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἐνυπνιάσθη ὅτι, διατρίβων ἐν Μαραθοκάμπῳ, εἶδεν ἐξερχομένους ἀπὸ τοῦ ὑπογείου οἰκίας τινὸς ἑννέα μαύρους κύνας, οἵτινες, περικυκλώσαντες, προσεπάθουν ἵνα αὐτὸν σπαράξωσιν· ἀλλ' αὐτός, μαχαίρῃ χρησάμενος, ἀπεδίωξε τοὺς κύνας καὶ ἔμεινεν ἀβλαβής. Ἐκ τοῦ ἐνυπνίου ἄρα ἐπεθαρρυνόμενος, οὐδόλως ἐδειλίασεν· ἀλλὰ τᾶξας ἐν τῷ πυριτιδοφυλακείῳ μετὰ δύο πιστολίων εἰς τὰς χεῖρας τὸν Σταμάτιον Ἀλέξην, εἶπεν αὐτῷ. *Ἐν ὅσῳ ἐγὼ εἶμαι ζῶν, κόκκινον παπούτζι* (δι' αὐτῆς δὲ τῆς λέξεως ἐνόει τοὺς Αἰγυπτίους) *δὲν θὰ πατήσῃ εἰς τὸ κατάστρωμα· ἅμα ὅμως ἴδης κόκκινα παπούτζια νὰ καταβαίνωσιν ἀπὸ τοῦ καταστρώματος εἰς τὸν θάλαμον, τότε νόησον ὅτι ἐγὼ ἐφορεύθην καὶ δὸς πῦρ εἰς τὴν πυρίτιδα.* Αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀναβὰς ἐν ἱματισμῷ ἐορτασίμῳ καὶ κρατῶν ἐν χειρὶ ἦν ἐκράτει τῷ 1821 ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Καβοφονιᾶ σπάθην, διέταξε νὰ αὐξήσωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἱστιῶν καὶ προσπαθήσωσι νὰ ἐξέλθωσι τοῦ κύκλου τῆς πολιορκίας· ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ σφοδροῦ πυρὸς τῶν ἐχθρῶν, ἀνελθὼν ὁ ἀτρόμητος Θεόδωρος Μαντζουράνης ἐπὶ τοὺς ἱστούς, προσέδεδεσε πολλὰ ἕτερα ἱστία καὶ οὕτω τὸ Σαμιακὸν πλοῖον, περισσοτέραν ταχύτητα λαβὼν, ἐπέτυχε νὰ διασχίσῃ τοὺς πολιορκούντας, πυρροβολοῦν καὶ ἀντιπυρροβολουμένον. Συναντήσαν δὲ νηὶ ἐμπορι-

κῆ ἐξ ἐκείνων, αἷς συνώδευον τὰ ἐννέα πολεμικά, ἀπομακρυνθείση τῶν ἄλλων, προσέβαλεν αὐτὴν καὶ ἐκυρίευσε, ρυμουλκήσας δ' ἔφερεν εἰς Πά-
τμον. Ἐκεῖ οἱ Σάμιοι Ἀργοναῦται διένειμον πρὸς ἀλλήλους ἦν ἐν τῇ
νῆι εὖρον πλουσίαν λείαν, τοὺς δ' ἐν αὐτῇ ἐπιβάτας καὶ ναύτας, εἰς
πεντήκοντα ἀριθμουμένους, μετενεγκόντες εἰς Ἀνατολήν, ἀντήλλαξαν
πρὸς βόας. Δύο μόνοι αὐτῶν ἀπεπειράθησαν ἐν Σάμῳ δραπετεύσαντες
νὰ σωθῶσιν· ἀλλ' ὁ μὲν εἰς, συλληφθεὶς ἀμέσως, ἀπεκεφαλίσθη,
ὁ δ' ἕτερος, ἐντυχὼν ἐν τῇ παραλίᾳ λέμβῳ, ἐν ᾗ ἐκοιμάτο παῖς, ἐφό-
νευσε τὸν παῖδα καί, λαβὼν τὴν λέμβον, προσεπάθησε νὰ διαπεραιω-
θῇ εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἀλλὰ συλληφθεὶς, ἐλιθάσθη ἐν Μαραθοκάμπῳ
ὑπὸ τῶν συνομιλήκων τοῦ φονευθέντος παιδός.

Ἦδη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευ-
τῆς τῆς Ἀγγλίας ἔλαβε παρὰ τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ ἐντολὴν νὰ προ-
τείνῃ συμβιβασμὸν μεταξὺ Τούρκων καὶ Ἑλλήνων πρὸς παῦσιν μὲν τῆς
αἵματοχυσίας, πρὸς ἀποκατάστασιν δὲ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς τάξεως ἐν
τῇ Ἀνατολῇ· πλὴν ἀλλ' ὁ Σουλτάνος οὐδεμίαν ἠθέλησε νὰ δώσῃ
προσοχὴν εἰς προτάσεις εἰρήνης, ἐξ ὅτου μάλιστα ἡ πτώσις τοῦ Μεσο-
λογίου εἶχεν ἐξαγγελθῆ αὐτῷ. Ἐν ᾧ δὲ κατεβάλλοντο ὑπὲρ τῶν Εὐ-
ρωπαϊῶν προσπάθειαι πρὸς κατάπαυσιν τοῦ πολέμου, οἱ Σάμιοι ἐξηκο-
λούθουν τὰς εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐπιδρομάς, τρόμον εἰς τοὺς Μωα-
μεθικὸν κατοίκους αὐτῆς ἐνσπείροντες, τὴν περιουσίαν καὶ τὰ κτήνη
αὐτῶν διαρπάζοντες καὶ συνελόντι εἰπεῖν ἀντιπερισπασμὸν μέγιστον εἰς
τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Ὑψηλῆς Πύλης προξενούντες.
Γαῦτα ἐξέκαιον τὴν ὄργην τοῦ Σουλτάνου, ὅστις, ἀναβάλλων τὴν τι-
μωρίαν τῆς ἀτιθάρτου νήσου, προὔργιαιτέραν ὑπελάμβανε τὴν καταστρο-
φὴν τῆς Ὑδρας καὶ τῶν Σπετζῶν, ἃς ἐθεώρει ὡς τὰς μᾶλλον κινδυνώδεις
τῆς ἐπαναστάσεως ἐστίας. Κρύπτων ὁμῶς τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ, ἠθέ-
λησε νὰ δείξῃ ὅτι ἡ προσοχὴ αὐτοῦ καὶ πάλιν πρὸς τὴν Σάμον ἐστρέ-
φετο· συνεπέειξ δὲ τούτου καὶ ἰκανὴ ναυτικὴ δύναμις ὑπὸ τὸν Γεώργιον
Σαχτούρην κατέπλευσεν εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Σάμου πρὸς ὑπερά-
σπισιν αὐτῆς. Ἀλλὰ καὶ οἱ Σάμιοι, ὑποπτεύοντες αἰφνιδίαν τινὰ ἐπί-
θεσιν, ἐξώπλισαν τρία πλοῖα καὶ μίαν λιβυρνίδα, ἔλαβον δὲ καὶ πάντα
τὰ κατάλληλα μέτρα ἵνα ἐν ἀνάγκῃ ἀποκρούσωσι τὸν ἐχθρόν.

Ὑπερβαίνει τὰ ὄρια τοῦ μετὰ χεῖρας συγγράμματος ἡ ἐξιστόρησις
τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἀγώνων καὶ ἄθλων τῶν Ἑλλήνων, τῶν
ἐνεργειῶν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Εὐρωπαϊῶν πρεσβευτῶν καὶ τῆς

ἀποτυχίας αὐτῶν ἀπέναντι τῆς ἀνευδότου ἐπιμονῆς τῆς Πύλης, τῶν κατὰ τὴν ἐν Νεοκίστρῳ ναυμαχίαν καὶ μετ' αὐτὴν ἐπισυμβάντων, τῶν κατὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ εἰς Ἑλλάδα καθόδον τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου (ὃ συνεχάρησαν ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ ταύτῃ δι' ἐπιστολῆς τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Α. Λυκούργου καὶ οἱ Σάμιοι, πέμψαντες αὐτῷ τὰ τῆς διοικήσεως αὐτῶν πρακτικὰ) καὶ ἐνὶ λόγῳ παντὸς ἄλλου σχέσιν ἄμεσον ἔχοντος πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν καθ' ὅλου ἐπανάστασιν. Ἡμεῖς περιορισθησόμεθα εἰς ὃ τι ἀναφέρεται ἰδίως εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Σάμου.

Φθίνοντος Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1827, ἀφίκοντο εἰς Σάμον παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως ἀποστελλόμενοι ὡς ἐκκλησιαστικὸς μὲν ἕξ-αρχος ἵνα ἴδῃ τὴν κατὰστασιν τῶν αὐτόθι μονῶν ὁ ἀρχιμανδρίτης Γερασίμος Παγώνης, ὁ ὀψιαιτέρον ἀρχιεπίσκοπος Ἀργολίδος χρηματίσας, ὡς πολιτικὸς δὲ ὑπάλληλος ὁ Λυκούργος Κρεστενίτης, ἐντολὴν ἔχων νὰ εἰσπράξῃ νέον τελωνειακὸν φόρον, ἐπιβληθέντα τότε ἐφ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων. Οἱ Σάμιοι, καίτοι χρηματικῶς ἐξαντληθέντες κατὰ τὸν χρόνιον ἐκείνον ἀγῶνα, δὲν ἔλειψαν ὁμῶς νὰ προσενέγκωσιν ἐκθύμως τὴν ὑπὲρ τοῦ στόλου ἐπιβληθεῖσαν αὐτοῖς εἰσφορά. καὶ ὁ Κρεστενίτης, ἀπῆλθεν, ἐκ Σάμου, ἱκανῶν χρηματικῶν ποσῶν ὑπὲρ ἐκείνου κομίζων.

Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1822 καταστροφὴν τῆς Χίου, Χίοι τινες, ἐν Σύρῳ συνοικισθέντες καὶ ἐκδίκησιν κατὰ τῶν ὀλετήρων τῆς ἑαυτῶν πατρίδος πνέοντες, δὲν ἔλειπον ἐκχέστοτε παρορμῶντες τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν ὅπως ἐπιχειρήσῃ νέαν ἐκστρατείαν εἰς Χίον· δραξάμενοι δὲ τῆς περιστάσεως, καθ' ἣν ὁ Σουλτάνος ἀπέρριψε τὰς περὶ εἰρήνης προτάσεις τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ἐνέτειναν τὰς φιλοπολέμους αὐτῶν ἐνεργείας ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἀπεφάσισαν παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Καποδιστρίου, παρὰ τὰς συμβουλὰς αὐτὰς τῶν ναυάρχων τῆς Συμμαχίας, νὰ διακυβεύσωσιν ἐκ νέου τὴν τύχην τῆς πατρίδος αὐτῶν. Ὁ δὲ Καποδιστριας, καίτοι ἀσύμφορον τὸ κίνημα βλέπων, μὴ θέλων ὁμῶς καὶ νὰ φανῇ ἀντιπράσσων εἰς τὴν ἀπόφασιν τῶν Χίων, ἐπεκαλέσατο ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τὴν σύμπραξιν τῶν Σαμίων, τοιαῦτα πρὸς τὸν Λυκούργον γράψας.

Ἑλληνικὴ Πολιτεία.

Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος.

Πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς γῆσου Σάμου κύριον Α. Λυκούργον.

Εὐχαριστῶ τὸν λαὸν τῶν Σαμίων, ὄργανον τὸν ἀρχηγὸν του μετ,

ταχειριζόμενος, δι' ὅσα αἰσθήματά με διαβεβαιούται.

Ἡ ἐσωτερικὴ ἡσυχία, τὴν ὁποίαν ἡ Σάμος χαίρει, καὶ ἡ καθεστῶσα εὐταξία τῆς ἐγγυῶνται περὶ τοῦ ὅτι ἡ νῆσος αὕτη θέλει συμπράξει πραγματικῶς εἰς τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος τὴν ἀποκατάστασιν, οὐχ ἥττον δὲ συγκροτοῦσι τὸν εὐφραδέστερον καὶ τιμιώτερον ἔπαινον τῶν διοικητῶν, τῶν ἰθυρόντων τοὺς οἴακας τῶν πραγμάτων τῆς.

Συγχαίρων ἅμα μετ' αὐτῶν καὶ διότι ὠφέλησαν τὴν ἰδίαν αὐτῶν πατρίδα καὶ διότι τὸ παράδειγμά των θέλει κατασταθῆ ὠφέλιμον εἰς τὴν Ἑλλάδα, τοὺς προσκαλῶ εἰς τὸ νὰ ἐξακολουθήσωσι τὰς ἀποδείξεις τοῦ πατριωτισμοῦ των, χορηγοῦντες εἰς τὴν Χίον βοήθειας, ὧν ἡ μᾶλλον κατεπείγουσα καὶ σπουδαιότερα εἶναι ἢ εἰς ἄνδρας καὶ χρήματα ἐπικουρία. "Ἄρ δὲ ἡ χρηματικὴ βοήθεια δὲν ἦναι κατορθωτὴ, βεβαίως δὲν θέλουρ ἀρρηθῆ τὴν συνδρομὴν διὰ τινῶν ἑκατοστάδων στρατιωτῶν ἐκ τῶν ἀνδρείων τῆς Σάμου νέων, οἵτινες θέλουσιν ἀποκατασταθῆ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ βαρῶνου χιλιάρχου Φαβιέρου ὠφέλιμοι στρατιῶται καὶ θέλουρ μεθέξει τοῦ κλέους τοῦ ὅτι ἐπαγίωσαν ἀσφαλῶς τὴν τύχην τῆς Χίου.

Οὐχ ἥττον δὲ τοὺς ἀναγκάζω νὰ συνυπακουσθῶσι κατ' εὐθείαν μὲ τὸν εἰρημένον χιλιάρχον Φαβιέρον, παρέχοντές τῳ ὅλην τὴν ἐνδεχομένην ἀντίληψιν ἀπὸ μέρους τῆς Διοικήσεως τῆς Σάμου, ὥστε νὰ δυνηθῆ νὰ φέρῃ εἰς τέλος μίαν ὥραν πρότερον τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τόσον καλὴν ἔναρξιν.

Εἰς πρώτην στιγμήν ἐνκαιρίας θέλω ἀγαγνώσει μὲ μέγιστον πόθον καὶ παρατήρησιν τὰς πράξεις τῆς Σαμακῆς Διοικήσεως, τὰς ὁποίας με διέπεμφεν ὁ ἀρχηγός τῆς.

Ἐν τσοούτῳ διαβεβαιούμαι πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Σάμου τὴν ἐξαιρετικὴν τιμὴν καὶ ἀγαθὴν ὑπόληψίν μου.

Ἐν Αἰγίρῃ τῇ 25 Ἰανουαρίου 1828.

Ὁ Κυβερνήτης

Ι. Α. Καποδίστριας.

Ἡ τοῦ Κυβερνήτου πρότασις ὅπως οἱ Σάμιοι βοηθήσωσι τοῖς Χίοις δὲν ἐφάνη πολὺ εὐάρεστος αὐτοῖς· διότι γινώσκοντες ἐκ πείρας οἱ Σάμιοι καὶ τοὺς Χίους καὶ τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν καί, προβλέποντες τὸ ἀτυχές τέλος τῆς νέας ἐκστρατείας, ἐσκέπτοντο ὅτι δὲν εἶναι ἴδιον ἀνδρός συνέτου τὸ δις ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐζαμαρτεῖν. "Ἰνα μὴ φανῶσιν ὅμως παρή-

κοι εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Κυβερνήτου, ἀπέστειλαν πρὸς τὸν Φαβιέρον ὀγδοήκοντα δύο ὀπλίτας οἵτινες ἀνδρείως ἠγωνίσαντο καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ἐκστρατείας. Παρὰ τὸν Καμένον Πύργον ἰδίως ὁ ἐκ Βαθῆος Παναγιώτης Μαθιός, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τεσσαράκοντα ἄνδρας, προσέβαλε τὸν περιερχόμενον τὰ χωρία τῆς νήσου πρὸς συλλογὴν μαστίχης διὰ τὰ ἀνάγκορα τοῦ Σουλτάνου καὶ ὑπὸ πολλῶν Ἀλβανῶν συνοδευόμενον Σακίζ' Ἐμινῆ· αἰχμαλωτεύσαντες δ' εὗρον ἐπ' αὐτοῦ δικκοσίας τέσσαρας χιλιᾶδας γροσίων, ἅτινα μετέβησαν οἱ Σάμιοι εἰς τὴν θέσιν Ψωμί ἵνα διανεμηθῶσι πρὸς ἀλλήλους. Ἐκεῖ προσεβλήθησαν ὑπὸ πολλῶν Τούρκων καὶ μετὰ πεισματώδη ἀγῶνα ἐπέτυχον νὰ σωθῶσιν, ἐνὸς μόνου αὐτῶν θανασίμως πληγωθέντος, τοῦ Γεωργίου Κουμιώτου. Ἐν τούτοις ὁ τι προέβλεπον οἱ Σάμιοι, πρᾶγματι καὶ συνέβη· μικρὸν δὲ μετέπειτα, εἴτ' οὖν τῇ δεκάτῃ ἐβδόμῃ Φεβρουαρίου ὁ Κυβερνήτης ἔγραφεν ἐκ Πόρου τοῖς Χίοις τὰ καὶ ἐν Κεφαλαίῳ ἐνάτῳ δημοσιευθέντα. *Ἐπαρελίβετε καὶ δεύτερον τὰ ὀπ.λα διὰ τὰ ἐλευθέρωσητε τὴν πατρίδα σας, χωρὶς τὰ προετοιμάσητε τὸ ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἐπιχείρησιν χρηματικόν, καὶ ἀφ' οὗ παρεδόθητε τοιουτοτρόπως εἰς τὸν ἀγῶνα, ὅποτε ἡ συνθήκη τοῦ Λορδίνου οὐδόλως ἠδύνατο τὰ σὰς δώση θάρρος, σήμερον τὸν διάγετε μὲ τόσην ἀδράνειαν, ὥστε φαίνεσθε νομιζοῦντες ἡμᾶς αὐτοὺς κυρίους τοῦ καιροῦ καὶ τῶν ἐπισυμβαιόντων, καὶ οἴτως ὁ κέρσιος συνταγματάρχης Φαβιέρος, παρὰ τοῦ ὁποίου ἐλπίζετε τὴν κατόρθωσιν, ἀδυνατεῖ τὰ ἐνεργήσῃ ἐπιχειρηματικῶς, μὴ βοηθούμενος παρ' ὑμῶν οὔτε χρηματικῶς, οὔτε ἄλλως (1).* Ἐφρονεύθησαν δὲ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἐν Χίῳ, πλὴν τοῦ προμνησθέντος Γεωργίου Κουμιώτου, ὁ Σταμάτιος Παπαμανώλης, ὁ Γεώργιος Πύργιος καὶ ὁ Ἰωάννης Βαλιδάκης· οἱ δὲ λοιποὶ, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐκστρατείας, διαπεραιωθέντες εἰς Σῦρον, διεσκορπίσθησαν ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγούς καὶ ἐπολέμησαν ἐν Ἀραχούβῃ, Διστόμφ, Ἀσπροις Γιαρίοις, Ἀθήναις, Πειραιεὶ καὶ ἄλλαχού.

Κατὰ Μάρτιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους συνεκροτήθη ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Μεγάλης Παναγίας γενικὴ συνέλευσις πρὸς σύστασιν τῆς νέας διοικήσεως· διαιρεθείσης δὲ ἄρτι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας εἰς ἐπαρχίας,

---

(1) Ἐπιστολ. Καποδίστρια. Τόμ. Α. σελ 315.

Ἐπαρχιακοὶ μὲν Δημογέροντες διωρίσθησαν ὁ Ἰωάννης Παπαχατζῆ, ὁ Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης καὶ ὁ Μανουὴλ Παπλωματᾶς, διοικητὴς δὲ τῆς νήσου ἐκ νέου ὁ Λογοθέτης Λυκοῦργος διὰ τοῦ ἐπομένου ψηφίσματος.

Ὁ πατριώτης κύριος Α. Λυκοῦργος, ἐμπιστευθεὶς καὶ πέμπτον τὰς ἡμέρας τῆς τοπικῆς διοικήσεως τῆς Σάμου καὶ μὲ τὸν συνήθη πατριωτισμὸν του, ζήλον καὶ τὰς αὐτὰς ἀρετάς, δι' ὧν διώκησε καὶ τοὺς παρελθόντας πέντε χρόνους, ἐνεργήσας καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν ὅλα τὰ πρὸς εὐταξίαν καὶ σωτηρίαν τῆς πατρίδος, κοινῇ γνώμῃ διὰ τῆς παρουσίας συμ.ληρεστάτης συνελύσεως τῶν χωρίων, διορίζεται καὶ αὐτὸς διοικητὴς τῆς πατρίδος, ἔχων πᾶσαν τὴν πληρεξουσιότητα εἰς τὸ νὰ προνοῇ καὶ ἐνεργῇ ὅλα τὰ πρὸς εὐταξίαν, ἀσφάλειαν καὶ σωτηρίαν τῆς πατρίδος συντείνοντα. Ὑποσχόμεθα δὲ πρὸς αὐτὸν πᾶσαν ὑποταγὴν καὶ ἐνπιέθειαν καὶ ὅσα προσαπαιτεῖ ὁ βαθμὸς τῆς ἀξίας αὐτοῦ καὶ δυνάμεως. Τὸ δὲ παρὸν ἐπιδίδεται σημεῖον μὲν καὶ ἔνδειξις τῆς παρὰ πάντων κοινῆς εὐχαριστήσεως, συστατικὸν δὲ τῆς πρὸς αὐτὸν πληρεξουσίου ἀφοσιώσεως τῶν οἰάκων τῆς πατρίδος.

Ἐξεδόθη ἐν τῷ Μοραστηρίῳ τῆς Μεγάλῃς Παραγίας
τὴν 7 Μαρτίου 1828.

Οἱ ἐν τῇ κοινῇ Συνελεύσει πληρηξούσιοι τῶν χωρίων
(Τ. Σ.) (Ἐπορταὶ αἱ ὑπογραφαί).

Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους συνέβησαν ταρχαὶ τινες ἐν τοῖς χωρίοις Λέκχ, Καστανέχ, Πλατάνω καὶ Φύρνοις ἕνεκα τοῦ δυσαναλόγως ἐπιβληθέντος τοῖς κατοικοῖς αὐτῶν ἔρκνου ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς χρηματικῆς Τραπεζίης, ἧς τὴν σύστασιν διέταξεν ὁ Καποδίστριας, ἅμα εἰς Ἑλλάδα ἀφικόμενος· εὐτυχῶς ὅμως αἱ ταρχαὶ αὐταὶ κατεστάλησαν εὐκόλως, ἀρθέντων τῶν προκλεσάντων αὐτάς αἰτίων. Τῇ δὲ εἰκοστῇ Ἀπριλίου 1828 ἀφίκετο εἰς Χώραν ὡς Ἐκτακτος Ἐπίτροπος τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως κατὰ τὰς Ἀνατολικὰς Σπυράδας Σάμον, Ἰακρίαν, Πάτμον, Κάλυμνον καὶ Λέρον ὁ Ἰωάννης Κωλέττης· ἐπιθυμῶν δὲ οὗτος ἵνα πρὸ παντὸς μάθῃ τὴν κατάστασιν τοῦ λαοῦ, ἤρξατο περιοδεύων τὰς διαφόρους κωμοπόλεις τῆς Σάμου, ὑπὸ τῶν Ἐπαρχιακῶν Δημογερόντων συνοδευόμενος. Ἡ τοῦ Κωλέττου ἔλευσις εἰς Σάμον ἀνεξωπύρηνσε τὰ ὀλέθρια μεταξύ Καρμανισίων καὶ Καλικαντζάρων πάθη καὶ ἐχθρικαί τινες διχθηλώσεις ἐγένοντο ἐν Βαθει καὶ Μαραθοκάμπω, ἐξ ὧν,

ἀναγκασθεὶς ἐκείνος, ὑπέβαλε πρὸς τὸν Καποδίστριαν ἔκθεσιν περὶ τῆς καθ' ὅλου καταστάσεως τῆς νήσου καὶ ἐζήτησεν ὁδηγίαν. Προτραπείς δὲ ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου ἵνα κατὰ τὸ ἐνὸν οἰκονομήσῃ τὰ πράγματα (1), ὁ Κωλέττης ἀπηγόρευσε τὴν ὀπλοφορίαν εἰς πάντας τοὺς μὴ ὑπὸ τῆς Διοικήσεως ἀνεγνωρισμένους στρατιωτικούς καὶ ἐξέδωκε διάφορα Διατάγματα, σκοπὸν ἔχοντα τὴν ἐξάλειψιν τῶν παθῶν καὶ τὴν συνδιαλλαγὴν τῶν πάντων· μεταξύ δὲ τῶν ἄλλων καταχωρίζομεν διὰ τὸ περιεργὸν αὐτῆς τὴν ἐπομένην ἐγκύκλιον.

Ἑλληνικὴ Πολιτεία.

Ὁ Ἑκτακτος Ἐπιτροπος τῶν ἀνατολικῶν Σποράδων

Πρὸς ἅπαντας τοὺς κατοίκους τῆς νήσου Σάμου.

Ἡ πρὸ ταύτης 146 διάταξις ἐξηγεῖ πρὸς σᾶς ἅπαντα τὰ δειρά, εἰς τὰ ὅποια διχοροοῦντες ὑπεπέσατε ἐξ αἰτίας τῶν ἐπαράτων φατριῶν καὶ μὲ τὰς ὁποίας κακῶς συνεθίζοντες, ὀνομάζεσθε μεταξύ σας Καρμαγιόλοι καὶ Καλικάρτζαροι.

Τὸ ἀτόπημα τοῦτο, δυσάρεστον καὶ πρὸς τὴν θρησκείαν, κατηγορούμενον καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἦτον ἐπόμενον γὰ ἐπιφέρῃ πικρὰ βάσανα μεταξύ τῶν Σαμίων καὶ σήμερον σώζονται ἐρημωμένα ὀσπίτια, αἱματοχυμένα ἀπὸ σφαγᾶς καὶ εἰσέτι ἀχνίζοντα, ἐκ τοιούτων κακῶν προσγινόμενα.

Ἴσως ἐξιάζοντο οἱ ἄνθρωποι διὰ τὸ ἀνθαίρετον τοῦ τυράννου πρὸ τῆς ἐπαραστάσεως, ἴσως ἠραγκάζοντο καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐπαραστάσεως ἀπὸ τὴν διατρέξασαν κατὰ καιροῦς ἀναρχίαν γὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τοιαύτας ἀνάγκας, γὰ σχηματίζονται εἰς διαφόρους φατρίας, τὰς ὁποίας ἐθεωροῦσαν ἀναγκαίαν ὡς πρὸς τὴν ἀσφάλειάν των· μ' ὅλα ταῦτα πάντοτε αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν ἄφησαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους παρὰ πικρὰν ἐνθύμησιν καὶ ἀρωφελῆ μεταμέλειαν.

Ἄλλ' ἤδη καὶ τὸ ἀνθαίρετον τοῦ τυράννου ἔλειψε καὶ τὰ δειρὰ τῆς ἐπαραστάσεως ἔπαυσαν καὶ τέλος πάντων βασιλεύουν οἱ νόμοι. Ἀνάγκη πᾶσα γὰ λειψώσιν ἀπὸ τὸ μέσον σας καὶ ὄλων τῶν δυστυχίων τὰ αἷτια, γὰ παύσουν τὰ πάθη, γὰ σθέσουν αἱ διχόροια καὶ μὴ ψυχῆ καὶ μὴ καρδίᾳ ὅλοι σας, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἐρωμένοι

---

(1) Ἐπιστολὴ Καποδίστρια Τόμ. Α. σελ. 277.

καὶ ἠγαπημένοι γὰ συντρέξετε εἰς τὴν εὐδαιμονίαν σας.

Μὴ καταδεχθῆτε μῆτε ὑποφέρετε πλέον γὰ ὀνομάζῃ Σάμιος τὸν Σάμιον Καρμαριόλον ἢ Καλικάντζαρον καὶ τὸ ἀνάπαλι· ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ὕβρις, ἢ ὅποια ἀναφέρεται εἰς τὸ γενικὸν καὶ ἀμαυροῦται ἢ κοινῇ ὑπόληψις.

Μὴ παρατείνητε τὸν ἀκριβὸν τοῦτον καιρὸν διὰ γὰ δώσητε τὰ πάθη εἰς τὴν λήθην· ἐπειδὴ ἔχετε ἀνάγκην γὰ τὸν ἐξοδεύετε ἠρωμέροι εἰς τὸ γὰ στερεώσητε τὴν εὐτυχίαν σας καὶ γὰ ἀπολαύσητε τὰ καλὰ, τὰ ὅποια ἢ ἐννομία σᾶς προσκαλεῖ καὶ οἱ νόμοι σᾶς ὑπόσχονται.

Προσέξετε διὰ γὰ ὀδηγηθῆτε εἰς ὅσα σωτηριώδη πράγματα οἱ νόμοι καὶ ἡ κυβέρνησις σᾶς διδάσκουσι καὶ γνώσεσθε ὅτι ὑπερασπιζόμενοι οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν αἰγίδα τῶν νόμων καὶ ἀφοσιούμενοι εἰς τοὺς νόμους, δὲν ἔχουσι πλέον αἰτίας γατριῶν.

Παρατηρήσετε ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὅποια μέτρα ἐλήφθησαν εἰς τὸ γὰ ἀποφεύγητε τὰ αἰτία ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὅποια θέλει παιδεύεται μὲ ἀυστηρότητα κάθε παράβασις τῶν νόμων, ὅταν ἀρτιβαλῆ εἰς τὴν εὐταξίαν καὶ τὴν ἐννομίαν.

Ἐν Βαθεῖ Σάμου τὴν 1 Ἀυγούστου 1828.

(Τ. Σ.) Ἰωάννης Κωλέττης.

Οἱ Ἐπαρχιακοὶ Δημογέροντες

Ἰωάννης Παπαχατζῆ.

Μαρουῆλ Παπλωματᾶς.

Περιελθὼν ὁ Ἐκτακτος Ἐπίτροπος τὴν Σάμον, ἠθέλησε νὰ πράξῃ τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὰς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ διατελούσας ἐτέρας νήσους ἵνα γνωρίσῃ τὰς ἀνάγκας καὶ ἐκείνων καὶ ἐπενέγκῃ τὴν δέουσαν θεραπείαν. Πρὶν δ' ἢ πρὸς τοῦτο ἀπέλθῃ ἐκ Σάμου, ἐξέδωκε πρὸς τοὺς κατοίκους τὴν ἐπομένην διακήρυξιν.

Ἑλληνικὴ Πολιτεία.

Ὁ Ἐκτακτος Ἐπίτροπος τῶν ἀνατολικῶν Σποράδων.

Πρὸς ἅπαντας τοὺς κατοίκους τῆς νήσου Σάμου.

Εἰς κάθε μέρος περιερχόμενος τὰς παρελθούσας ἡμέρας, ἀφῆκα ἐγγράφως πάντα τὰ χρεῖα τῶν πολιτῶν διὰ τὴν ὀφειλομένην εἰπι-

θειαν εἰς τοὺς νόμους καὶ τὸ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν σέβας. Κανένας σας ἔμεινε χωρὶς νὰ πληροφορηθῆ ὅσα οἱ νόμοι καλὰ ἐπαγγέλλονται εἰς τοὺς εὐπειθεῖς πολίτας καὶ ὅσα ἀπ' αὐτοὺς ἐμποδίζονται ἄνομα καὶ ἄτακτα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐπαπειλεῖται ποινὴ εἰς τοὺς παραβάτας.

Ἀρκετὰ τέλος πάντων καθεὶς ἐγνωρίσεν ἢ ὡς γνωρίσῃ ὅτι οἱ νόμοι δυσκόλως ἀπατῶνται, ἐπειδὴ πάντοτε ἐπαγρυπνοῦσιν εἰς τὰς πράξεις καὶ διὰ τοῦτο καθεὶς εἰς τὸ ἐξῆς χρεωστεῖ νὰ προφυλάττηται ἀπὸ ἀταξίας καὶ παρανομίας· ἐπειδὴ ὅστις φυλάττει τὰ τοῦ νόμου δὲν ἔχει νὰ φοβῆται τίποτε.

Εἶμαι πολὺ εὐχαριστημένος ὅτι εἰς τὴν περιοδείαν μου παρατήρησα εἰς τὰς ψυχὰς σας τὴν ἐπιθυμίαν σας διὰ τὴν ἐννομίαν, τὴν θέλησίν σας εἰς τὰ καλὰ καὶ ἔχω πεποιθήσιν αἱ καλαὶ ἀρχαὶ νὰ λάβωσι καὶ τὴν πρόοδον βελτιωτέραν, καὶ μάλιστα αὐτὰ νομίζω χρέος μου καὶ ἤδη ἐπαραλαμβάνω τὰ αὐτὰ νὰ σᾶς γνωστοποιήσω, ὅτε μεταβαίνω σήμερον διὰ τὰ ὀργανίσω καὶ τὰς ἄλλας ρήσους, κατὰ τὰς ὁποίας ἔχω παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ὁδηγίας.

Ἀφίρω τοὺς Ἐπαρχιακοὺς Δημογέροντας κάθε τόπου, φοροτιζόντας παρομοίως εἰς τὴν ὀλιγομερινὴν ἀπουσίαν μου τὴν εὐταξίαν, τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἀταραξίαν τῶν πολιτῶν εἰς τὰς παρεμπιπτούσας διαφορὰς ὑποθέσεις σας καὶ ὡς ἐκ τούτου θέλετε τοὺς γνωρίσει. Ἐπειδὴ ἐπιφορτίζουσα αὐτοὺς ἡ Ἐπιτροπεία τοιαῦτα χρέη, θέλει ζητήσῃ καὶ λόγον ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους εἰς ἐνδεχόμενα ἐναντία, κατὰ τοῦτο λάβετε ὅλοι μέτρα, ἐπειδὴ εἰς παραμικρὰν ἀταξίαν καμμία πρόφασις δὲν θέλει δικαιώσῃ τὸν αἴτιον.

Ἀφίρω ἐν ταύτῳ τὴν προσωρινὴν γενικὴν ἀστυνομίαν τῆς ρήσου ταύτης ἐν Βαθεῖ, προσέχουσαν καὶ τὰ αὐτὰ ἐπιτηροῦσαν ἀπαραλλάκτως, ὥστε νὰ διατηρηθῆ ἡ ἐννομία εἰς τὸν πληρέστατον τρόπον ἕως οὐ ταχέως ἐπαρέλθω.

Ἐν Χώρα Σάμου τῇ 19 Αὐγούστου 1828.

(Τ. Σ.) Ἰωάννης Κωλέττης.

Ἀπελθόντος ἐκ Σάμου τοῦ Κωλέττου, οἱ Μαραθοκάμπιοι, δυσμενῶς φέροντες τὴν ἐν τῷ χωρίῳ αὐτῶν παρουσίαν τεσσαράκοντα ξένων στρατιωτῶν, οἵτινες εἶχον σταλῆ αὐτόσε ὑπὸ τὸν Γεώργιον Νάνον παρὰ τῆς Διοικήσεως πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως, ἐξεγερθέντες, κακῶς αὐτοὺς

ἀπεδίωξαν, τῷ λόγῳ ὅτι δὲν εἶχον χρεῖαν ἀλλοδαπῶν πρὸς τήρησιν τῆς ἡσυχίας ἐν τῇ ἑαυτῶν κωμοπόλει. Ἡ πρᾶξις αὕτη, αὐτόχρομα ἀνταρτικῆ οὐσα, δυσηρέστησε τῷ Κωλέττῃ, ὅστις ἐξ Ἰκαρίας ἀνήγγειλε πρὸς τὸν Κυβερνήτην τὰ γενόμενα· ἀλλ' αἱ περιστάσεις ἦσαν τοιαῦται, ὥστε ἀμφοτέροι ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὰ τετελεσμένα, τοῦ μὲν Κυβερνήτου δι' ἐπιστολῆς ἐπιτιμήσαντος τοὺς Μαραθοκαμπίους, τοῦ δὲ Κωλέττου ἀρκεσθέντος εἰς μόνην τὴν διαβεβαίωσιν τῶν ἐγχωρίων δημογερόντων ὅτι ἐν Μαραθοκάμπῳ δὲν θέλει ἄλλοτε διαταραχθῆ ἡ ἡσυχία.

Μετὰ ὀλιγοήμερον ἀπουσίαν ἐπανελθὼν εἰς Σάμον ὁ Κωλέττης, συνεκάλεσε τῇ δεκάτῃ ἕκτῃ Ὀκτωβρίου συνέλευσιν διὰ τὴν ἐκλογὴν νέας Ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας καὶ διὰ τὴν ἐξεύρεσιν πόρων πρὸς σύστασιν καὶ διατήρησιν σχολείων καὶ λοιπῶν. Ἐξελέχθησαν δ' Ἐπαρχιακοὶ Δημογέροντες ὁ Χριστόδουλος Ματακίδης ἐκ Βαθέος, ὁ Μανουὴλ Γαρουφαλῆς ἐκ Μυτιληνῶν, ὁ Ἰωάννης Λεκάτης ἐκ Λέκας, ὁ Ἰωάννης Σφοῖνης ἐκ Μαραθοκάμπου καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Σουβαλτζῆς ἐκ Καρλοβάσου· γραμματεὺς δὲ τῆς Ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας διωρίσθη ὁ Γεώργιος Ἀναγνώστου. Τοῦτο δ' ἐξήγγειλεν ὁ Κωλέττης πρὸς τὸν λαὸν διὰ τῆς ἐπομένης προκηρύξεως.

Ἑλληνικὴ Πολιτεία.

Ὁ Ἐκτακτὸς Ἐπίτροπος τῶν ἀνατολικῶν Σποράδων.

Εὐδοκῶτε τέλος πάντων σήμερον ὁ μέγας σκοπὸς σας, Σάμιοι, ἐπληρώθησαν αἱ εὐχαὶ τοῦ σεβαστοῦ μας Κυβερνήτου. Ὁ οὐρανός, οἱ κραταιοὶ θρόνοι στεφανοῦσι τοὺς δικαίους ἀγῶνάς σας καὶ ἡ κυβερνητικὴ πρόνοια διὰ τῶν νόμων ἤδη τοὺς ὑποστηρίζει. Λαμπρὰ τῷ ὄντι καὶ ἀξία τῆς χρονικῆς μας ἱστορίας ἡμέρα, καθ' ἣν, ἀνύσας τὴν περιοδείαν μου, ἐν μέσῳ ἤδη τῶν νέων Δημογερόντων, ἐν μέσῳ ὄλων τῶν ἀντιπροσώπων σου, λαὲ τῆς Σάμου, ἐξετέλεσα μέγα μέρος τῶν ἐμπιστευθέντων μοι χρεῶν καὶ τὴν κατὰ νόμον ἐκλογὴν τῆς νέας Δημογεροντίας.

Εἰς συνέλευσιν, καθ' ἣν ἀνεκαλεῖτο ἡ γλυκεῖα μνήμη τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος τῆς γῆς μας, ἀξία τῆς προγονικῆς σας ἀρετῆς, ἐλευθεριότης ἀπέδειξε πόσον οἱ ἀντιπρόσωποί σας ἐτίμησαν τὴν ἀρετὴν, τὴν φρόνησιν καὶ τὴν παιδείαν εἰς τοὺς νέους σας δημογέροντας.

Οἱ κίριοι Χριστόδουλος Ματακίδης, Ἰωάννης Σφοῖνης, Ἰωάννης

Λεκάτης, Μαρολάκης Γαρουφαλής καὶ Κωνσταντῖνος Σουβαλιζής,
τιμηθέντες μὲ τὴν πλειότητα τῆς ὑπολήψεώς σας, ἐκλέχθησαν τὰ
μέλη, τὰ ὁποῖα συνιστῶσι ἤδη τὴν γέαν σας αὐτὴν Ἐπαρχιακὴν Δη-
μογεροτῖαν. Εἶθε νὰ δικαιώση τὴν ἐμπιστοσύνην σας!

Ἡ Ἐπαρχιακὴ αὕτη Δημογεροτῖα, φέρουσα χαρακτῆρα τοπικῆς
διοικήσεως, εἶναι κυρίως ἐν τῶν σηματικῶν ὀργάνων, δι' ὧν ἐνεργ-
γοῦνται ὅσα μέτρα τῆς Σ. Κυβερνήσεως καὶ τῆς Ἐπιτροπείας πρὸς
ὑμᾶς καὶ ὅσα ἀφ' ὑμῶν ἀναφερόμενα εἰς τὴν πρόνοιαν τῆς Σ. Κυβερ-
νήσεως καὶ τῆς Ἐπιτροπείας.

Τὰ πάντα διευθετοῦνται, Σάμιοι. Διαμόρφωσις ὑπὸ τὴν ὁποῖαν
ἐρρῶθμισε τὸν κοινωρικόν σας βίον ἢ κυβερνητικὴ βαθύνοια ὑπόσχε-
ται, σᾶς ὁδηγεῖ καὶ ὅσον οὐπω θέλει εὐρεθῆ ἐν τῷ μέσῳ τῆς χαρᾶς
καὶ τῆς εὐδαιμονίας. Ἄλλ' εἰς αὐτὴν σας τὴν λαμπρὰν ἀνόρθωσιν,
πολίται, μέγα μέρος συνδρομῆς ὑπολείπεται καὶ εἰς ὑμᾶς αὐτοὺς ἤδη.

Σεῖς, τῶν ὁποῖων οἱ στιβαροὶ βραχίονες κατέσεισαν μέχρι θεμελί-
ων τὸν πλέον ὑπερήφανον καὶ οὐρανομήκη θρόνον· σεῖς, τῶν ὁποί-
ων τὰ γενναῖα στήθη ἐξώθησαν, ἴδατε εἰς αὐτὴν ἐκεῖ τὴν θάλασ-
σαν στόλους κολοσσαϊκούς, οἱ ὁποῖοι ἐφοβέριζαν νὰ πλῆξουν τὴν ὠ-
ραῖαν ταύτην παρθένον, τὴν ἱερὰν σας γῆν καὶ σβύπασαν ὅσης τῆς
ἀκρωρείας περισπάξει τὸ Ἑλληνικὸν κῆμα· σεῖς, λέγω, τῶν ὁποῖων
τὰς φλέβας δὲν ἐκκλωφόρησεν εἰ μὴ πάντοτε ἀμίαντον τὸ Ἑλλη-
ρικὸν αἷμα, ὅτε κηδεμόνες θρόνοι ἠπλώσαν φιλόανθρωπον χεῖρα νὰ
προστατεύσουν τὰ ἱερά σας δίκαια, σεῖς γενῆτε καὶ τὸ ὑποστήριγμα
τῆς νεοῖδρυμένης ἐλευθερίας σας, τῶν ἱερῶν νόμων τῆς Σ. Κυβερνή-
σεως.

Εἶσθε ἐν πολέμῳ ἀνδρεῖοι πολεμισταί· ἐστὲ καὶ ἤδη ἐν εἰρήνῃ ἀ-
γαθοὶ πολῖται. Ἡ διαμόρφωσις σας αὕτη διὰ νὰ τελεσφορήσῃ χρειά-
ζεται νὰ ἐπιστηριχθῆ εἰς ἀγαθοὺς πολῖτας.

Εἰς σᾶς λοιπὸν μένει. Σᾶς ἐθαύμασεν ὁ πολιτισμένος κόσμος λα-
δὸν ἀνδρεῖον· ἄς σᾶς ἀγαπήσῃ καὶ λαδὸν ἐννομούμενον. Ἐκεῖ, ὅθεν
ἢ κλαγγὴ τῶν στιβαρῶν ὀπλῶν σας ἤχοῦσεν ἕως εἰς τὸν Βόσπορον
καὶ τὰ ἐνδότερα τῆς γειτνιαζούσης Ἀσίας, ἐκεῖ ἄς ἠχήσουν σήμε-
ρον αἱ ἰαχαὶ τῶν θερυστῶν καὶ ποιμένων, ἐκεῖ τὸ εἰρηρικὸν ἄροτρον
ἄς κάμη ν' ἀναβλαστήσουν τὰ πολεμικὰ ἔχρη σας καρπὸς τῶν αἰ-
ματηρῶν σας ἀγώνων.

Ἐρθημηθῆτε, εἶσθε ἀπόγονοι λαμπροῦ ἐννομούμενου ἔθνους. Αὐ-

τὸ τὸ ὑψόμενον Ἑραϊον, αὐτὰ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας σας λαμπρό-
τητος μαρτυροῦν ποίους εἴχετε προγόνους. Φανῆτε ἄξιοι τῆς ἀρετῆς
αὐτῶν τῶν προγόνων σας. Τοῦτο περιμένει ἀπὸ τὴν ἀναγέννησιν
σας ὁ σύμπας κόσμος. Εὐαρεστήσατε ἐνώπιον τοῦ Ὑψίστου. Τοῦτο
περιμένει ἡ ἱερά σας θρησκεία. Εὐαρεστήσατε τέλος πάντων ἐνώπιον
τῶν μεγάλων Δυνάμεων. Αὐτοὺς τοὺς καρποὺς τῆς προστασίας των
περιμένουν. Ζήτωσαν! Ζήτω ὁ σεβαστὸς Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος!

Ἐρ Σάμῳ τῇ 16 Ὀκτωβρίου 1828.

Ἰωάννης Κωλέττης.

Ἡ νέα διοίκησις τῆς Σάμου ἦτο πατρικὴ καὶ ἔμφρων· εὐρούσα δὲ
τὴν νῆσον ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων εἰς κατὰστασιν ἀνώμαλον, προσε-
πάθησεν ἵνα κατευνάσῃ τὰ πάθη καὶ ἐπουλώσῃ τὰς ὑπαρχούσας πλη-
γὰς. Συντελεστικὸν δὲ πρὸς τοῦτο δικαίως θεωρήσασα καὶ τὴν εἰς τὴν
πατρίδα ἐπάνοδον τῶν ἀλλάχόσε φυγάδων Σαμίων, προσεκαλέσατο
αὐτοὺς ἵνα ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ἴδια διὰ τοῦ ἐπομένου ἐγγράφου.

Ἑλληνικὴ Πολιτεία.

Ἡ Ἐπαρχιακὴ Δημογεροντία Σάμου.

Πρὸς τοὺς ἐκτὸς τῆς Σάμου διατρίβοντας πατριώτας Σαμίους.

Ἡ πατρίς, θεωρουμένη ὡς μήτηρ φιλόστοργος, ὅλα ἐπ' ἴσης τὰ
τέκνα τῆς ἀγαπᾷ καὶ εὐαρεστεῖται γὰρ τὰ βλέπει ἐπαραπανόμενα εἰς τὰς
μητρικὰς τῆς ἀγκάλας καὶ συνδεδεμένα μὲ τὸν δεσμὸν τῆς ἀγάπης καὶ
ὁμοιοῦσας. Ἡ μητρικὴ τῆς ὑπὲρ πάντων τῶν τέκνων κηδεμονία καὶ ἡ
πεποίθησίς τῆς ὅτι ὅλα γενικῶς τὴν θεωροῦν καὶ τὴν σέβονται ὡς
μητέρα, τὴν παρακροῦν ὥστε γὰρ παραδώσῃ εἰς τὸ σκότος τῆς ἀμνη-
στίας ὅλα τὰ παρελθόντα. Ἀνοίγουσα λοιπὸν τὰς ἀγκάλας τῆς,
σᾶς προσκαλεῖ, ἀδελφοί, γὰρ ἐπαρέλθητε εἰς τὰς ἐστίας σας, ὅπου
θέλετε ἀπολαμβάνει ὅλα τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου ὑπὸ τὴν ἀσφά-
λειαν ζωῆς, τιμῆς καὶ ιδιοκτησίας.

Φωνὴ μητρὸς ἀμνησικακούσης, ὅποια εἶναι ἡ φωνὴ τῆς πατρίδος
σας αὕτη, δὲν ἐλπίζομεν γὰρ φανῆ ἀπαράδεκτος εἰς τὰς ἀκοὰς σας.

Σπεύσατε εἰς τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς σας, τὴν ὅποιαν καθιέρωσεν
ὁ ἑπταετῆς ἀγὼν καὶ λαμπρύνει ἐπὶ πλέον ἡ κρίσιμος αὕτη ἐποχὴ
μὲ τὰ φῶτα τῆς ἐννομίας, ἡ ὅποια ἐγγυᾶται καὶ ἐν μέρει καὶ παντα-

χοῦ τὴν κοινὴν τῶν Ἑλλήνων εὐδαιμοσίαν.

Πεπεισμένοι ὅτι ἐπαρέχεσθε εἰς τὴν φίλην πατρίδα, ἐφωδιασμένοι μὲ ἐιλικρινῆ πατριωτικὰ αἰσθήματα, εὐχόμεθα γὰρ σᾶς ἴδωμεν ταχέως εἰς τοὺς κόλπους τῆς ὡς ἀδελφούς ἐν τῷ μέσῳ ἀδελφῶν.

Ἐν Χώρα Σάμου τῇ 24 Ἰουλίου 1828.

Οἱ Ἐπαρχιακοὶ Δημογέροντες Σάμου

Ἰωάννης Παπαχατζῆ.

(Γ. Σ.) Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης.

Μαρουῆλ Παπλωματᾶς.

Καὶ νέας τᾶς πρᾶγματων ἐπελθούσης ἐν Σάμῳ, δὲν ἔπαυον ὁμως οἱ Σάμιοι τὰς εἰς τὴν ἀντικειμένην ἤπειρον ἐπιδρομὰς αὐτῶν· ὅθεν ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἀνηνέχθη πρὸς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις, θεραπείαν ἐξαιτουμένη τοῦ κακοῦ. Ἐπὶ ταῖς παραστάσεσι δὲ τῶν Δυνάμεων αὐτῶν, ὁ Καποδίστριας διέταξε τὸν μοίραρχον Γεώργιον Σαχίνην νὰ πλεύσῃ εἰς τὰ παράλια τῆς Σάμου καὶ ἐμποδίσῃ τὰς εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐπιδρομὰς τῶν Σαμίων. Ἐλθὼν δὲ οὗτος μετὰ πέντε πολεμικῶν πλοίων εἰς Σάμον, συνέλαβε παρὰ τῷ Ἡραίῳ καὶ ἀλλαχοῦ πεντεκαίδεκα Σαμιακὰ καταδρομικὰ πλοία καὶ, μετενεγκὼν εἰς Βαθύ, τὰ μὲν ἐπυρπόλησεν ἐν Μαλαγαρίῳ, τὰ δὲ κατεπόντισεν. Ἐκτοτε αἱ ἐπιδρομαὶ ἔπαυσαν, στάδιον ὁμως ἐνδοξότερον ἠνέφκεται εἰς τὰ φιλελεύθερα τῶν Σαμίων αἰσθήματα, ὡς ἐν τοῖς ἐπομένοις θέλομεν ἴδει.

Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ ἔτους 1829 ὁ Κωλέττης, προσκαλούμενος ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου νὰ μεταβῆ παρὰ τῇ ἐδρῇ τῆς Διοικήσεως ὅπως καθέξῃ τὴν θέσιν γραμματέως τῶν πολεμικῶν, ὑπέδειξεν ὅτι σύμφορον τῇ Σάμῳ ἦθελεν εἶσθαι ἂν συνώδευον αὐτῷ τινες τῶν παλαιῶν καὶ νέων Δημογερόντων ἵνα ὡς ἀπὸ σύμπαντος τοῦ λαοῦ προσενέγκωσι τῷ Κυβερνήτῃ τὰ ἑαυτῶν σεβάσματα. Οὐ μὴν δ' ἀλλὰ θέλων νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν μεγίστην αὐτοῦ εὐαρέσκειαν δι' ἣν τε παρὰ τοῖς Σαμίοις εὔρατο φιλονομίαν, χρηστότητα καὶ νοημοσύνην καὶ δι' ἣν ἔτυχε δεξιῶσιν, ἐνεγράφη πολίτης Σάμιος καὶ ἐν ταύτῳ ἐδημοσίευσεν τὴν ἐπομένην ἐγκύκλιον.

Ἑλληνικὴ Πολιτεία.

Ὁ Ἐκτακτὸς Ἐπιτροπὸς τῶν Ἀνατολικῶν Σποράδων.

Πρὸς ἅπαντας τοὺς κατοίκους τῆς γῆσου Σάμου.

Συμπολιταί! Ἐπὶ ἤδη ὀλοκλήρους μῆνας εἰρίσκομαι ἐν τῷ μέ-

σω ὑμῶν, διατεταγμένος ἀπὸ τῆν Α. Ε. τὸν σεβαστὸν μας Κυβερνήτην εἰς τὴν διεθυσιν τοῦ ἀνατολικοῦ τοῦτου τμήματος. Καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα ἐξεπλήρωσα τὰ τόσον ἱερὰ χρέη μου, εἶδετε σεις, πόσον σύμφωνα εἰς τὴν φωνὴν τοῦ δικαίου.

Σάμιοι, δὲν εἴμπορῶ γὰ μὴν ὁμολογήσω σὺν ἄμα τὴν ἄκραν εὐχαριστησίαν μου, διότι δὲν εἶρον καὶ σᾶς εἰ μὴ πολίτας εὐπειθεῖς εἰς αὐτοῦ τοῦ δικαίου τὴν φωνὴν, ἀφωσιωμένους εἰς τὴν στερέωσιν τῆς εὐνομίας καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ πολίτας ἐναρέτους· διότι, ἐναντίον τῆς ἔξω φήμης, ὅσοι ἀνδρείοι πολεμισταί, τόσον ἀγαθοὶ πολῖται, ἐκερδίσατε τὸν πρῶτον ἤδη τόπον τῆς εὐνομίας καὶ ὑπολήψεως τῆς Α. Ε. τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς ὅλον, ἐστὲ βέβαιοι, τὸν εὐνομούμενον κόσμον.

Τὴν διαγωγὴν σας ταύτην ἔχων, Σάμιοι, πρὸ ὀφθαλμῶν, δὲν ἀμφιβάλλω καὶ ἤδη ὅτε διὰ ἰδικά σας συμφέροντα, διὰ σηματικὰς ἰδικὰς σας ὠφελείας καὶ κοινὰς ὑποθέσεις τοῦ τμήματος, μεταβαίνω σήμερον εἰς τὴν καθέδραν τῆς Κυβερνήσεως διὰ σεβαστῆς ἀδείας τῆς Α. Ε. συντροφευμένος μὲ τοὺς προκρίτους συμπολίτας μας κυρίους Λογοθέτην Λεχοῦργον, τὰ τρία μέλη τῆς πρώτης Ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας Ἰωάννην Παπαχατζῆν, Μανουὴλ Παπλωματᾶν, Μιχαὴλ Κωνσταντινίδην, δύο ἐκ τῆς νέας Χριστόδουλον Ματακίδην, Ἰωάννην Λεκάτην καὶ μὲ τὸν κύριον Ἀντώνιον Γεωργιάδην, δὲν ἀμφιβάλλω, λέγω, ὅτι εἰς τὸ διάστημα τοῦτο τῆς ὑλιγομένου ἀπουσίας μου θέλετε δειχθῆ ἐπ' ἴσης εὐπειθεῖς, ἀγαθοί, ἐπ' ἴσης σεβόμενοι τοὺς νόμους.

Εἶμαι πεπεισμένος εἰς τὴν ὁποίαν πραγματικῶς εἶδειξε καὶ ἔχει δι' ἡμᾶς εὐνοίαν ἡ Α. Ε. ὁ σεβαστὸς μας Κυβερνήτης ὅτι θέλει εἰσακούσει τὰς ὑπὲρ ὑμῶν δεήσεις μου καὶ ὅσοι οὔπω θὰ αισθανθῆτε ὄρον ἀφθονώτερα τὰ μεγάλα καλὰ τῆς μετα' ἄσεώς μου ταύτης.

Ἡ ἐπαχὴ σας εἰς τὴν Ἐπαρχιακὴν Δημογεροντίαν καὶ τὰς τοπικὰς Δημογεροντίας, εἰς ὅλας τὰς ἀνηκούσας Ἀρχάς, ἡ εὐπειθείά σας εἰς τὸν ὅποιον διὰ τὸ ὀλίγον διάστημα σῆς ἀξίως ἀντιπρόσωπόν μου ὡς πρὸς τὴν διοικητικὴν συνέπειαν, τὸν κύριον Πάνον Μοραστηριώτην, τὸ ἀπαραμειώτον αὐτὸ σέβας εἰς τοὺς νόμους, θέλοντες εἰσθαῖ ἱκανοὶ συνεργοὶ εἰς αὐτὰς ὁδὸς μου τὰς πράξεις.

Ὅσον διὰ τὰς χρυσολογικὰς σας ὑποθέσεις, ἐπειδὴ διὰ τὴν ἐνεργῆται καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τὸ δικαίον, ἐξρόντισα πάντοτε γὰ περῶσιν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς μου, εἰς αὐτὸ τὸ ὅποιον λέπω διάστημα

θέλετε φροντίσει ὥστε νὰ μὴ ζητήσητε τὴν θεωρίαν τῶν τοιούτων σας ὑποθέσεων, ἕως οὐ ἐπιστρέψω ὁ ἴδιος, ὅτε διαβαίρων καὶ διατρέβων ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον ἀνὰ δέκα καὶ δεκαπέντε ἡμέρας θέλω θεωρήσει ἰδίους ὀφθαλμοῖς ὅλας σας τὰς ὑποθέσεις.

Σάμιοι, ἀναχωρῶ καὶ ἐντὸς ὀλίγου θέλετέ με ἰδεῖ πάλιν εἰς τὸ μέσον σας. Προσέξατε εἰς τὴν ἀπουσίαν μου, περιττὸν στοχάζομαι νὰ σᾶς προσθέσω, ὅσον εἰς τὴν παρουσίαν μου ἐπιθυμῶ, καὶ εἰς τὴν ἀπουσίαν μου ἐπ' ἴσης νὰ σταθῆτε μὲ ὅλην τὴν ὑπακοὴν εἰς τὰς τοπικὰς Δημογεροντίας, τὴν Ἐπαρχιακὴν Δημογεροντίαν καὶ ὅλας τὰς ὑπαλλήλους Ἀρχάς, μὲ ὅλην τὴν εὐπειθειαν εἰς τὰς διαταγὰς, μὲ ὅλον τὸ σέβας εἰς τοὺς νόμους. Προσέξατε, λέγω, διατὶ καθ' ὅσον εἰς τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας μου ἐδρεύων εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Κυβερνήσεως, ἂν ἤθελεν ὀπωσδήποτε συμβῆ ἡ παραμικρὰ ἀταξία, ὅχι μόνον δὲν ἤθελε δυνηθῆ νὰ ἀπαρτήσω τότε τὰ φρικτὰ μέτρα τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλὰ θέλω εἰρεθῆ ἀναγκασμένος νὰ στρέψω ἐναντίον τῶν αἰτίων τῆς ἀταξίας καὶ θέλουν τότε οἱ τοιοῦτοι αἰσθανθῆ πολὺ πικρὰν τὴν βαρῦτητα τῶν νόμων καὶ θέλουν ὑποχρεωθῆ, τὸ προλέγω, μὲ τὰ κτήματά των, μὲ σύμπασαν τὴν περιουσίαν των εἰς τὰ ἔξοδα τῆς Κυβερνήσεως ἐκείνης. Εὐχόμαι, συμπατριῶται, νὰ μὴ χρειασθοῦν ποτε κατ' οὐδένα τρόπον τόσα ἀφηγηστικὰ μέτρα.

Ἐν Βαθεῖ Σάμου τὴν 12 Φεβρουαρίου 1829.

(Τ. Σ.) Ἰωάννης Κωλέττης.

Ἀναχωρήσας ἐκ Σάμου ὁ Κωλέττης μετὰ τῶν ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ ἀναφερομένων ἀνδρῶν καὶ μετὰ τοῦ Χιλιάρχου Ἐμμανουὴλ Ἀγγελινίδου, μετέβη εἰς Αἴγιναν· τοῦ δὲ Κυβερνήτου διατρέποντος τότε ἐν Πελοποννήσῳ, διεπεραιώθη τῇ προσκλήσει αὐτοῦ εἰς Ναύπλιον. Ἐκεῖ ὁ Κωλέττης ἐπαρουσίασε τοὺς συνοδεύσαντας αὐτῷ Σαμίους, πρὸς οὓς ὁ Κυβερνήτης ἐξέφρασε τὸν θαυμασμόν αὐτοῦ ἐπὶ τῷ ἀκραδάντῳ καὶ φιλελευθέρῳ χαρακτῆρι, ὃν καθ' ὅλον τοῦ ἀγῶνος τὸ διάστημα ἔδειξαν οἱ Σάμιοι· θέλων δὲ νὰ παράσχῃ τεκμήρια συμπαθείας πρὸς αὐτούς, τὸν μὲν Λογοθέτην Λυκοῦργον διώρισε μέλος τοῦ Πανελληνίου, τῷ δὲ Ἀντωνίῳ Γεωργιάδῃ προὔτεινε τὴν προεδρείαν ἐνὸς τῶν πρωτοκλήτων δικαστηρίων τοῦ Αἰγαίου, ἀνέθηκε δὲ καὶ τῷ Κωλέττῃ ὅπως ὑποδείξῃ εἰς τίνας θέσεις ἠδύνατο καταλλήλως νὰ διορίσῃ τοὺς λοιπούς. Ἀλλ' ὁ Κωλέττης ἐδήλωσεν ὅτι δὲν ἔπρεπεν ἅπαντες νὰ ἀπομακρυνθῶσι

τῆς ἑαυτῶν πατρίδος, ἥ ἐπιτυχέστερον ἠδύναντο νὰ ὑπηρετήσωσι.

Τοῦ Κωλέττου ὑποχρεομένου νὰ παρατείνῃ τὴν παρὰ τῷ Κυβερνήτῃ διατριβὴν αὐτοῦ, οἱ ἐν Ναυπλίῳ μετ' αὐτοῦ Σάμιοι, μεριμνῶντες περὶ τῆς τοπικῆς διοικήσεως τῆς πατρίδος αὐτῶν, ἀφ' οὗ ἐπρότεινον νὰ ἀνατεθῇ αὕτη τῷ Ἀντωνίῳ Γεωργιάδῃ, ὅπερ ὁμως δὲν ἐγένετο δεκτόν, ἠτήσαντο δι' ἀναφορᾶς νὰ μείνῃ μὲν διοικητὴς ὁ Κωλέττης, διέπη δὲ κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν ἢ Ἐπαρχιακῆ Δημογεροντία μεθ' ἑνὸς προσωρινοῦ διοικητοῦ, καὶ ὡς τοιοῦτον ἐνόουν τὸν Λυκοῦργον. Ἄλλ' ὁ Κυβερνήτης, καὶ ταύτην ἀπορρίψας τὴν πρότασιν, ἀνέθηκεν εἰς τὸν Κωλέττην νὰ ὑποδείξῃ τρεῖς ὑποψηφίους, ἐξ ὧν ἐκείνος νὰ ἐκλέξῃ τὸν ἕνα ὡς προσωρινὸν διοικητὴν Σάμου· ὑποδειχθέντων δ' ὑπὸ τοῦ Κωλέττου ὡς ὑποψηφίων τοῦ Νικολάου Σκούφου, τοῦ Πάνου Μοναστηριώτου καὶ τοῦ Δημητρίου Χρηστίδου, ὁ Κυβερνήτης ἐξελέξατο ὡς προσωρινὸν διοικητὴν τὸν τελευταῖον καὶ συγχρόνως τὸν μὲν Πάνον Μοναστηριώτην διώρισε διοικητὴν Πάτμου, τὸν δὲ Ἰωάννην Λεκάτην γενικὸν ἀστυνόμον Σάμου, τὸν δὲ Χριστόδουλον Ματακίδην ὑπεσχέθη νὰ διορίσῃ δικαστὴν παρὰ τῷ πρωτοκλήτῳ δικαστηρίῳ τῶν Σποράδων. Οὕτως ἄρ' ἀπελθόντες οἱ πάντες ἐκ Ναυπλίου, διεπεραιώθησαν εἰς Αἴγιναν, ἔνθα λαβὼν ὁ Λυκοῦργος τὸ δίπλωμα μέλους τοῦ Πανελληνίου, μετέσχε τῆς συνεδρείας τοῦ σώματος ἐκείνου· ἐπειδὴ ὁμως εἶχεν ἀνάγκην νὰ τακτοποιήσῃ τὰς οἰκιακὰς αὐτοῦ ὑποθέσεις, λαβὼν ἄδειαν ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ νέου διοικητοῦ καὶ κατέπλευσαν οἱ πάντες τῇ δεκάτῃ πέμπτῃ Ἀπριλίου τοῦ 1829 εἰς τὸν Λιμένα Βαθέος.

Ἡ εἰς Σάμον ἀφιξίς τοῦ νέου διοικητοῦ καὶ τοῦ Λυκοῦργου ποικίλας, ὡς εἰκόσ, ἐγέννησεν εἰκασίας, τῶν ὁπαδῶν ἰδίως τοῦ τελευταίου τούτου διασαλπισάντων ὅτι ὁ Δημήτριος Χρηστίδης ἤρχετο ἵνα ἐγκαθιδρύσῃ ὀριστικῶς διοικητὴν τὸν Λυκοῦργον καὶ ἀπέλθῃ μετ' οὐ πολὺ τὸ τοιοῦτο ὁμως διέψευσε ταχέως ὁ Χρηστίδης, ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τῆς νήσου καὶ ἐκδούς τὴν ἐπομένην πρὸς τοὺς Σαμίους διακήρυξιν.

Ἑλληνικὴ Πολιτεία.

Ὁ προσωρινὸς Διοικητὴς Σάμου.

Πρὸς ἅπαντας τοὺς κατοίκους τῆς αὐτῆς νήσου.

Σάμιοι. Ἡ διοίκησις τῆς μερικῆς ταύτης πατρίδος σας μοὶ ἐνεπισειύθη ἤδη παρὰ τῆς σεβαστῆς Κυβερνήσεως, καθὼς πληροφοροεῖσθε ἀπὸ τὰς προκηρῆξεις τοῦ σεβαστοῦ Ἐπιτρόπου καὶ τῆς Γραμματείας

τῆς Ἐπικρατείας. Δὲν εἰμπορῶ γὰ μὴ λογιζώμαι εὐτυχής, καθ' ἣν στιγμήν ἐδρίσκομαι ἐν τῷ μέσῳ τῶν Σαμίων. Ὁ ζῆλος, τὸν ὅποιον ὑπερ πατρίδος ἐδείξετε, τὰ γενναῖα φρονήματα, τὰ ὅποια σᾶς ἐμφυ-
χόουν καὶ σᾶς χαρακτηρίζουν, καὶ πρὸ πάντων ἡ εὐπειθία καὶ ἡ ἄκρα ὑπακοή, τῆς ὁποίας ἐδώκατε ἐναργῆ δείγματα εἰς τοὺς ὑπαλλήλους τῆς εὐτυχῶς ἤδη διοικούσης πατρικῆς σοφῆς Κυβερνήσεως, ὅλα ταῦτά με δίδουν τὰς χρηστὰς ἐλπίδας ὅτι θέλω εὐτυχήσει γὰ συντελέσω μὲ ἐπιτυχίαν εἰς τὸν μέγαν τοῦτον καὶ ἱερὸν σκοπὸν τῆς Κυβερνήσεως καὶ αὐτὸς εἶναι ἡ κοινὴ εὐτυχία καὶ ἡ εὐδαιμονία σας.

Εἶμαι βέβαιος, ἀφ' οὗ αισθανθῆτε, Σάμιοι, τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἐγγυᾶται εἰς ὅλον ἐπ' ἴσης τὸν λαὸν ἡ βαθύτης καὶ πολυπειρος πρόνοια τῆς σημερινῆς Σ. Κυβερνήσεως, κἀρένας σας δὲν θέλει ἀρνηθῆ ἀναμφιβόλως γὰ με συντρέξῃ εἰς τὰς ἐργασίας μου, αἱ ὅποια, τὸ ἐπαραλαμβάνω, ἄλλοι σκοποὶ δὲν ἔχουν εἰ μὴ τὴν ἰδικὴν σας ἀσφάλειαν καὶ εὐτυχίαν.

Ἐπιθυμῶ καὶ ἀπαιτῶ ἀφ' ὅλων τοῦ πολιτῆς γὰ με κοινοποιεῖν ἐλευθέρως καὶ μὲ πεποιθήσειν ὅλας τὰς ἐλλείψεις των καὶ τὰ παράπορά των. Ἐχῶ χρέη ἱερὰ γὰ ἐκπληρώσω πρὸς τὸ κοινόν σας, Σάμιοι· ἀλλὰ ἔχετε τὴν βεβαιότητα ὅτι δὲν θέλετε εἰρεῖν εἰς τὸν νέον διοικητὴν σας προσωπικὰ συμφέροντα, τὰ ὅποια παλαιουν μὲ τὰ χρέη του.

Θέλω εἶμαι εὐτυχής ὡςάκις λάβω τὴν ἐνκαιρίαν γὰ ἀνακουγίσω κἀνεὸς ἐνδεοῦς ἀνάγκας, γὰ συμβιάσω ἄλλου παράπονα. Δὲν θέλω ὑποφέρει γὰ καταχρασθῆ κἀρένας ὑπάλληλός μου τὴν ἐμπιστοσύνην μου, ὅλοι ἔχουν πρῶτην καὶ κυρίαν ὁδηγίαν γὰ σέβονται τὰ παράπονα τοῦ πολίτου, καὶ ὅποιος ἀδικηθῆ ἢ προστρέχῃ εἰς τὸ Διοικητήριον καὶ ἰκαροποιεῖται· τοιαῦτα εἶναι καὶ αἱ ὁδηγίαι τοῦ σεβαστοῦ μας Κυβερνήτου. Ἀλλὰ δὲν πρέπει γὰ συλλογισθῆ κἀρένας ὅτι ἡ συκοφαντία ἢ τὰ πάθη θέλουν εἶρει χώραν εἰς τὰς πράξεις μου καὶ εὐχομαι γὰ μὴν ἐδρεθῆ μεταξὺ τῶν φιλησύχων Σαμίων κἀρεῖς κακὸς πολίτης. Μ' ὅλα ταῦτα βεβαιωθῆτε ὅτι εἰς ἐναντίαν περιστάσειν θέλω ἐξαρτηθῆ προηγουμένως ὅλα τὰ μέσα τῆς μετριότητος καὶ τῆς πειθοῦς· ἀλλὰ χρεωστῶ γὰ διακηρύξω καὶ ὅτι ὅσα μεγάλα, ὑψηλὰ χρέη ἐπιφορτίζῃ ἡ σημερινὴ πατρικὴ Κυβέρνησις εἰς τοὺς ὑπαλλήλους τῆς, ἄλλα τόσα εἶναι καὶ τὰ ἰσχυρὰ μέσα, μὲ τὰ ὅποια τοὺς ἐφοδιάζει ἐναντίον τῶν κακούργων.

Οἱ τοιοῦτοι ἄς μὴ στοχασθοῦν ὅτι θέλουν δυνηθῆναι εἶρον ἄσουλόν, ὅσάκις καταχρασθοῦν τὴν συγκατάθεσιν τῆς Κυβερνήσεως καί, πρὸ τοῦ γὰ μετανοήσουσιν ἀνωφελῶς, ἄς ὠφεληθοῦν ἀπὸ τὰς πατρικὰς ταῦτας συμβουλίας. Ἄς ἐνθυμηθοῦν οἱ τοιοῦτοι ὅτι δὲν θέλουν ἔχει κἀνὲν δικαιολόγημα εὐλογοφανὲς ἔμπροσθεν τοῦ μεγάλου ἀνδρός, τὸν ὅποιον ἡ Ἑλλάς ἠντύχησε γὰ ἔχη ἐπὶ κεφαλῇ, τῶν πραγμάτων τῆς. Ἐχει ἡ Ἐξοχότης του ὅλα τὰ μέσα, ὅλην τὴν θέλησιν γὰ κάμη ὄλουσ τοὺς Ἑλληνας εὐτυχεῖς. Δια τί λοιπὸν γὰ μὴ θέλωμεν τὴν ἀληθῆ εὐτυχίαν μὲ τὰ μέσα, τὰ ὅποια ἀρέσουν καὶ εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ;

Ἐπειτα ἄς συλλογισθῶμεν, ἀδελφοί, ὅτι σήμερον ἡ Ἑλλάς σχηματίζει μίαν νέαν οἰκογένειαν τῆς Εὐρώπης, ὃ βίος μας ἔχει εἰς τὸ ἐξῆς κριτικὰς τοὺς ἐξευγενισμένους Εὐρωπαίους καὶ ὄχι τοὺς βαρβάρους Τούρκους. Ἡ μερικὴ καὶ ἡ δημόσιος διαγωγὴ πρέπει γὰ κατορθῆται κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Εὐρωπαίων. Εἶναι καιρὸς πλέον γὰ μάθωμεν γὰ ζῶμεν Εὐρωπαϊκῶς.

Ἄς μὴ στοχασθῆ κἀνέναν ὅτι θέλει εἶρει τὴν εὐδαιμονίαν του ἀλλοτε, εἰ μὴ ὅταν προσκολληθῆ εἰς τὴν βιομηχανίαν του καὶ προσπαθῆ διὰ τὸ κοινὸν συμφέρον.

Θέλω περιέλθει προσωπικῶς τὰς κομοπόλεις καὶ χωριά σας καὶ τότε ἐξηγῶ κατ' ἔκτασιν τοὺς μεγάλους σκοποὺς τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὰ μέσα, μὲ τὰ ὅποια προετοιμάζει τὴν εὐδαιμονίαν τῶν λαῶν τῆς. Τότε θέλω ἰδεῖν ἐπιτοπίως τὰς ἐλλείψεις σας καὶ βεβαιωθῆτε ὅτι θέλω φροντίσει γὰ λάθωσι τὴν θεραπείαν των.

Ὁλη μου ἡ ἔφεσις καὶ τὸ χρέος εἶναι γὰ φέρω μεταξὺ σας τὴν ἁρμοσίαν, Σάμιοι, γὰ σᾶς κάμω γὰ αἰσθανθῆτε τὰ καλά, ὅσα ἐπὶσχεταί μία ἐλευθέρη πολιτεία, εἰς τὴν ὅποίαν θὰ ζῶμεν, καὶ γὰ ἀξιωθῶ γὰ ἀρήσω μίαν ἡμέραν εἰς τὴν Σύμον ὅλα τὰ μνημεῖα μιᾶς ἐγαρέτου καὶ πατρικῆς κυβερνήσεως.

Προκαλεῖται ὁ ἱερός κλήρος γὰ ἀναγνώσει ἢ παραθεῖται προκήρυξιν κατ' ὅλας τὰς ἐκκλησίας τῶν κομοπόλεων καὶ χωριῶν· διατάττει δὲ καὶ ἡ Ἐπαρχιακὴ Δημογεροντία, καθὼς καὶ ὅλοι αἱ Δημογεροντίαι τὴν ἐπίσημον ταύτης, γὰ κοινοποιήσουσιν καὶ γὰ ἐξηγήσουσιν εἰς ὄλους τοὺς πολίτας Σάμιους τὴν ἰδίαν προκήρυξιν, ὃ δὲ γραμματεὺς τοῦ Διοικητηρίου τούτου θέλει κοινοποιῆσαι ἀντίγραφον τῆς παρουσίας εἰς ὅλας τὰς κομοπόλεις καὶ χωριά τῆς ἐπίσης διὰ τῶν

Δημογερόντων αὐτῶν.

Ἐν Βαθεὶ Σάμου τὴν 17 Ἀπριλλίου 1829.

*Ὁ προσωρινὸς διοικητὴς Σάμου
(Τ. Σ.) Δ. Χρηστίδης.*

*Ὁ γραμματεὺς τοῦ προσωρινοῦ Διοικητηρίου
Ἰωάννης Οἰκονόμου.*

Δημήτριος ὁ Χρηστίδης ἦτο ἀνὴρ ἀγαθὸς μὲν καὶ εὐπαίδευτος, ἦκιστα ὅμως κατάλληλος ἵνα διοικήσῃ λαόν, οἷος ὁ Σαμιακός, καὶ ἐν περιστάσεσι τοσοῦτω κρίσιμοις. Ἀσθενὴς τὸν χαρακτῆρα καὶ πῶς ἐπιπόλαιος, ἐπίστευεν ὅτι ἐξ αὐτοῦ καὶ μόνου ἔπρεπε νὰ ἐκπηγάσῃ πᾶσα ἐξουσία, προσεπάθει δὲ οὐχὶ νὰ προσελκύσῃ τὰ πνεύματα τῶν Σαμίων, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ καταπλήξῃ αὐτά· ὅθεν καὶ ἀντὶ νὰ συνεδρεύῃ μετὰ τῆς Ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας, ὅπως ἔπραττεν ὁ Κωλέττης, αὐτὸς ἤθελε νὰ ἀνακρίνῃ καὶ δικάζῃ μόνος τὰς ὑποθέσεις τῶν πολιτῶν. Ἐντεῦθεν δὲ πολλὴ μὲν ἐγεννήθη δυσἀρέσκεια, πολλαὶ δὲ καὶ πικραὶ μεμψιμοιρίαι κατ' αὐτοῦ ἐξηνέγοντο, ἤρξατο δὲ πῶς χαλαρομένη ἡ τάξις, ἦν ἐπὶ ἡνεγκεν ἡ τοῦ Κωλέττου διοίκησις, εἰ καὶ ὀλιγοχρόνιος, εἰς τὰ τῆς Σάμου πράγματα.

Εἶχεν ἤδη δημοσιευθῆ ἡ προκήρυξις, δι' ἧς συνεκαλεῖτο ἐν Ἀργεὶ ἡ τετάρτη ἐθνικὴ Συνέλευσις καὶ οἱ Σάμιοι προσεκαλοῦντο νὰ πέμψωσι πληρεξουσίους εἰς αὐτήν. Ὅθεν συγκροτηθείσης ἐν Πύργῳ τοπικῆς Συνελεύσεως ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Χρηστίδου, ἐξελέχθησαν πληρεξουσιοὶ ἐκ Σάμου ὁ Ἰωάννης Κωλέττης, ὁ Λογοθέτης Λυκοῦργος, ὁ Ἰωάννης Λεκάτης καὶ ὁ Ἀντώνιος Γεωργιάδης, ὃν, παραιτηθέντα τῆς πληρεξουσιότητος καὶ διορισθέντα πρόεδρον τοῦ δικαστηρίου τῶν Βορείων Σποράδων, ἀντικατέστησεν ὁ ἐπιλαχὼν Χριστόδουλος Ματακίδης. Ἀλλὰ δι' ἄλλειψιν χρημάτων ἐνεκρίθη ὀψιαιτέρον ἀντὶ τοσοῦτων πληρεξουσιῶν νὰ ἀπέλθωσιν εἰς Ἀργὸς δύο μόνοι, ὁ Ἀντώνιος Γεωργιάδης καὶ ὁ Χριστόδουλος Ματακίδης.

Συνήδρευεν ἔτι ἡ ἐν Ἀργεὶ Συνέλευσις, ὅτε ἐγένετο γνωστὴ ἡ ἐν Λονδίῳ Πράξις τῆς δεκάτης Μαρτίου 1829, ἐν ἧ οὐδὲν περὶ Σάμου ἐλέγετο· τὸ δὲ γεγονός τοῦτο σφόδρα ἐτάραξε, καὶ εὐλόγως, τοὺς Σαμίους πληρεξουσίους, οἵτινες ἐν τῇ συνεδρείῳ τῆς δεκάτης Αὐγούστου ὑπέβαλαν τῇ συνελεύσει τὴν ἐπομένην ἀναφοράν, δι' ἧς ἐξέθετον τὰ πρὸς ἀπελευθέρωσιν δικαιώματα τῆς ἑαυτῶν πατρίδος.

Πρὸς τὴν σεβαστὴν Δ'. ἐθνικὴν τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσιν.

Εὐθὺς μετὰ τὴν πρώτην ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας φωνὴν τῆς πατρίδος ἀναλαβόντες τὰ ὄπλα οἱ Σάμιοι, πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ εἰσῆλθον εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ πολέμου στάδιον ἢ ἀγωνισθῶσι τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον ἐδικαίωσεν ἡ τεσσάρων αἰώνων φρικωδέστατη Ὀθωμανικὴ τυραννία καὶ καθιέρωσεν ἡ δικαιοσύνη ἐνώπιον τοῦ σύμπαντος κόσμου. Ἐκτοτε ἡ Σάμος, ἀδιακόπως τὰ ὄπλα κατέχουσα, πιστὴ καὶ ἐπιμοнос εἰς τὴν εὐορκον ἀπόφασίν της ἢ ἐλευθερία ἢ θάνατος, ἐξηκολούθησε τὸν κατὰ τοῦ τυράννου πόλεμον μὲ ὄλην τὴν προθυμίαν καὶ μὲ ὅλα τὰ μέτρα, ὅσα ὑπηγόρευεν ἡ ἀνάγκη ὡς πρὸς τὴν θέσιν της.

Ἐν τοσοῦτῳ ἢ σταθερὰ τῶν Σαμίων ἀποφασίς, βοηθουμένη ἀπὸ τὴν γενναίαν σύμπραξιν τῶν ἀτρομήτων θαλασσιῶν μας Ὑδραίων, Σπετζιωτῶν καὶ Ψαριανῶν, ἐματαίωσε τέλος πάντων τὰς κατὰ θάλασσαν καὶ ξηρὰν φοβερὰς τοῦ ἐχθροῦ ἐφόδους ἐναντίον τῆς Σάμου καὶ λεγεῶνες βαρβάρων, ἀφρίζοντες καὶ λυσσῶντες κατ' αὐτῆς, δὲν ἠδυνήθησαν οὔτε κἄν τὰ προσεγγίσωσι τὰ παράλιά της.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἠλπίζεν ἀδιστακτικῶς ὁ πολυπαθὴς ἐκεῖνος τῆς Σάμου λαὸς μετὰ τὴν ἐν Λοιδίνῳ συνθήκην τῆς 6 Ἰουλίου 1827 ἢ ἀπολαύσει πλέον τοὺς καρποὺς τῶν πολυχρονίων ιδρώτων καὶ θυσιῶν τοῦ μὲ τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ποθουμένης ἐλευθερίας του.

Ἄλλ' ἐναντίον πάσης ἐλπίδος πληροφορεῖται ὅτι ἡ Πρᾶξις τῆς 22 Μαρτίου 1829 δὲν ἀναφέρει δι' ὅλου περὶ τῆς Σάμου καὶ ἡ ἀπροσδόκητος αὐτῆ ἀποσιώπησις μεγάλως κατετάραξε τὰ πνεύματα τῶν Σαμίων καὶ κατέλυπῆσεν εἰς ὑπερβολὴν τὰς ψυχὰς των.

Διὰ ταῦτα ἡμεῖς οἱ ὑποφαινόμενοι πληρεξούσιοι τῆς Σάμου χρέος μας κρίνομεν ἀπαραίτητον τὰ ἀναφέρωμεν εἰς τὴν Σ. Συνέλευσιν ταύτην ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐρεπιστεύθη εἰς ἡμᾶς τὴν ἀντιπροσωπεῖαν του, ὅτι

α. δι' ὅλους τοὺς ἀνωτέρῳ προεκτεθέντας λόγους, οἵτινες ἱκανῶς διατρανοῦσι τῶν Σαμίων τὰ δίκαια.

β. διότι εἰς τὴν Σάμον δὲν ὑπῆρξαν πώποτε κάτοικοι Ὀθωμανοί.

γ. διότι οὐδὲ ὑπῆρξέ ποτε εἰς ταύτην τὴν νῆσον Ὀθωμανικὴ ἰδιοκτησία.

δ. διότι οἱ Σάμιοι ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος συνέδεσαν ἐνόρκως τοὺς κινδύνους καὶ τὰ συμφύροντά των μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων,

ἔχοντες ἀπόφασιν ἀμετάθετον γὰρ δοκιμάσῃσι τὴν αὐτὴν μὲ ἐκεί-
νους ὁποιαδήποτε τύχην.

ἐ. διότι μ' ὁποῖον λόγον τὰ λοιπὰ τῆς Ἑλλάδος μέρη δικαιούν-
ται γὰρ μείνωσιν ἐλεύθερα, μὲ τὸν αὐτὸν καὶ πλείονα ἴσως δικαιού-
ται καὶ ἡ Σάμος γὰρ μείνη ἐλευθέρα καὶ ἀδιάσπαστος ἀπὸ τῆς Ἑλ-
λάδος, ὑπὲρ ἧς τὸ πᾶν ἐθυσίασεν, ἐγκαρτερήσασα γενναίως εἰς ὀ-
λίγη τὴν σειρὰν τῶν ἀλλεπαλλήλων δυστυχιῶν τῆς.

Δι' ὅλα, λέγομεν, τὰ πασιφανῆ καὶ ἀναντίρρητα ταῦτα δίκαια
δὲν θέλουσι ποτε ἀποφασίσει οἱ Σάμοι οὔτε διὰ τῆς πειθοῦς οὔτε
διὰ τῆς βίας γὰρ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν τύραννον ἢ γὰρ ἐγκαταλείψῃσι
τὴν γῆν τῆς γεννησέως τῶν ἢ γὰρ ὑποχωρήσωσιν εἰς ὁποιαδήποτε
ἄλλην τύχην, σκοπὸν ἔχουσαν γὰρ τοὺς ἀποχωρήσῃ ἀπὸ τῆς Ἑλ-
ληρικῆς ἐπικράτειαν. Εὐχαριστοῦνται δὲ μᾶλλον γὰρ ἀποθάρσῃσι
ἐπ' αὐτῆς τῆς γῆς τῶν πατέρων τῶν παρὰ γ' ἀποδεχθῶσιν ὁποια-
δήποτε ἐκ τῶν τριῶν ρηθειῶν καταστάσεων.

Ταῦτα ἐν συντόμῳ ἐκθέτοντες ὑπ' ὄψιν τῆς Σ. Συνελεύσεως ταύ-
της, σκοπὸν δὲν ἔχομεν ἄλλον εἰ μὴ γὰρ παρακαλέσωμεν αὐτὴν ὡς
πληρεξούσιοι τῶν Σαμίων, ὥστε, ἀναγνωρίζουσα τὰ διαληφθέντα
δίκαιά τῶν, γ' ἀναθέσῃ αὐτὰ εἰς τὴν προστασίαν τῆς Α. Ε. τοῦ
Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος διὰ τὰ ἐνεργήσῃ καὶ περὶ τῆς τύχης τῆς
Σάμου ὅτι καὶ περὶ τῆς τύχης τῶν ἄλλων τῆς Ἑλλάδος μερῶν.
Ὑποσημειούμεθα δὲ μὲ ὄλον τὸ ἀνήκον σέβας.

Ἐν Ἄργει τῇ 4 Αὐγούστου 1829.

Οἱ πληρεξούσιοι τῆς Σάμου
Λογοθέτης Λυκοῦργος.
Ἰωάννης Λεκάτης.
Χριστόδουλος Ματακίδης.

Ἡ δὲ Συνέλευσις ἐνέκρινεν ἵνα ἡ ἀναφορὰ αὕτη παραπεμφθῇ τῷ Κυ-
βερνήτῃ, ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν ἐπομένων πρακτικῶν αὐτῆς.

Ἀνεγνώσθη ἀναφορὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Σάμου, ὑπ' ἀριθ-
μὸν 58 τῶν εἰσερχομένων καταχωρισθεῖσα, παρουσιαζόντων τὰ δί-
καια τοῦ λαοῦ τῆς γῆσου ἐκείνης τοῦ γὰρ συμπεριλαμβάνονται εἰς
τὴν Ἑλληνικὴν ὀλομέλειαν, ὡς ἐνωθέντος μὲ τὸ ἔθνος ἐξ ἀρχῆς
τοῦ ἀγῶνος μὲ τοὺς ἀπαραβιάστους ὄρκους, ὡς ὑπερασπισθέντος

ἐναντίον ὁλων τῶν κινήματων τοῦ ἐχθροῦ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἑλληρικῆς ναυτικοῦ, ὡς συγκινδυνεύσαντος μετὰ τοῦ ἔθνους μὲ τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν ἢ ἀποτινάξωσι τὸν ζυγὸν ἢ ἢ ἀποθάρωσιν ἐν δόξῳ.

Ἐνεκα τούτων αἰτοῦνται παρὰ τῆς Συνελεύσεως ἡ ἀποθέσῃ εἰς τὴν προστασίαν τῆς Α. Ε. τοῦ Κυβερνήτου τὰ δίκαια τῆς γῆσου διὰ ἡ ἐρεγγηθῆ ὅ τι καὶ περὶ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Συνέλευσις, ἀγαγνορίζουσα τὰ δίκαια τῶν συναδέλφων τούτων, τὰς πρὸς αὐτοὺς ὑποχρεώσεις τοῦ ἔθνους, καθιερωθείσας διὰ τῶν δημοσίων ὄρκων τῶν ἐν Ἀστρεῖ, ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἐν Τροιζῆνι Συνελεύσεω, διητύρε τὴν ἀναφορὰν τῶν πρὸς τὴν Α. Ε. συνοδεύσασα μὲ τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 32 τῶν ἐξερχομένων (1).

Τὸ δὲ ἔγγραφον τῆς Συνελεύσεως, τὸ συνοδεῦον τῇ ἀναφορᾷ τῶν Σαμίων πληρεξουσίων, εἶχεν οὕτω.

Πρὸς τὴν Α. Ε. τὸν Κυβερνήτην.

Τὰς δικαίας αἰτήσεις τῶν ἀδελφῶν Σαμίων, παρουσιασθείσας διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν, διενθύνουσα πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἡ Συνέλευσις δὲν ἀμφιβάλλει ὅτι θέλουσι εἰσακουσθῆ τὰ δίκαια τούτων ἔμπροσθεν τῆς δικαιοσύνης τῶν σεβαστῶν σιμμάχων Βασιλέων, διὰ τῆς προστασίας τῆς Γ. Ε. εἰς τὴν ὁποίαν τὸ ἔθνος ἔχει ἀφιερωμένα τὰ προσφιλέστατά του συμφέροντα.

Ἐν Ἀργεῖ τῇ 2 Αὐγούστου 1829.

Ἐξηκολούθει τοιοῦτοτρόπως διοικῶν ὁ Δημήτριος Χρηστίδης, χωρὶς οὐδὲν ἐπίσημον γεγονὸς ἢ ἐπισυμβῆ, ἐκτὸς ἀτακτημάτων τινων, μικροῦ λόγου ἀξίων, ἅτινα διεπράξαντο ἐν τοῖς χωρίοις Βουρλιώταις καὶ Ἀρβανίταις εὐάριθμοι παραξίαι, μὴ ἀρεσκόμενοι εἰς τὴν νέαν τάξιν τῶν πραγμάτων· εὐτυχῶς τὸ κακὸν περιωρίσθη εἰς μόνον τὸν φόνον τοῦ ἀκάμπρου Βουρλιώτου, οἱ δὲ παραξίαι διεσκορπίσθησαν. Ἀρχομένου δ' Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀφίκετο εἰς Σάμον ὁ Ἰωάννης Κωλέττης, ἡ ἀφιξίς τοῦ ὁποίου τοὺς μὲν φιλησύχους ἄνδρας ἐνεθάρρυνε, τοὺς δὲ φιλοταράχους περιέστειλε· συνελθόντων δ' ἐν Βαθει τοῦ τε ἱεράρχου

(1) Μάμουκα, τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος. Τόμ. II. σελ. 412. 807.

Κυρίλλου καὶ τῶν Δημογερόντων, ἤρξατο ἐκείνος τὰ δημόσια πράγματα ἐξετάζων, καὶ ἀφ' οὗ ἐτακτοποίησεν αὐτὰ ἐκεῖ, ἀπῆλθεν εἰς περιοδείαν καὶ τῶν ἄλλων κωμοπόλεων. Μεταβάς δ' εἰς Μυτιληνοὺς καὶ εἰς Χώραν, ὧν ἠλλαξε, κατὰ τὸν νόμον, τὰς Δημογεροντίας, προϋτίθετο νὰ ἐπισκεφθῆ καὶ τοὺς Βουρλιώτας, ὅτε ἐπληροφορήθη, ὅτι ταραξί-ας τις ἐκ τοῦ χωρίου Μανολατῶν, Γεώργιος Καραμανόλης τοῦνομα, ὅστις δὲν ἐπείθετο ταῖς διαταγαῖς τῆς Διοικήσεως, ἀλλὰ περιεφέρετο ἀπὸ Ἀρβανιτῶν μέχρι Βουρλιωτῶν ταραχὰς ἐνεργῶν, διέτριβε τότε παρ' ἐνὶ τῶν ἑαυτοῦ φίλων οἰνοποτῶν, ὥστε ἦτο εὐκόλον νὰ συλληφθῆ καὶ παραδοθῆ τῇ δικαιοσύνῃ. Ὅθεν ὁ Κωλέττης ἀπέστειλε πρὸς τοῦτο τὸν ἀστυνόμον Δημήτριον Χατζίσκον μετὰ στρατιωτῶν, ἐν οἷς ἦσαν καὶ τινες ἐκ τοῦ χωρίου Ἀρβανιτῶν, ἵνα συντελέσωσι πρὸς σύλληψιν τοῦ ταραξίου. ἔλθων δ' ὁ ἀστυνόμος, ἐπολιόρκησε τὸν οἶκον, ἐν ᾧ διέτριβεν ὁ Καραμανόλης, εὐθυμῶν μετὰ δύο ἐτέρων, τοῦ Χριστοδοῦλου Βλίνη καὶ τοῦ Ἀνδρέου Μωροῦ, καὶ προσεκάλεσεν αὐτοὺς νὰ παραδοθῶσιν, ὑποσχόμενος ὅτι ἀβλαβεῖς θέλει ὀδηγήσει αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ Κωλέττου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Καραμανόλης οὐ μόνον δὲν παρεδίδοτο, ἀλλὰ καὶ σπασόμενος τὴν μάχαιραν, ὥρμησεν ἵνα ἐκ μέσου τῶν στρατιωτῶν φύγῃ, διὰ ταῦτα ἐκείνοι, πυροβολήσαντες, ἐφόνευσαν αὐτόν· ὁ δὲ φόνος οὗτος προὐκάλεσε ταραχὰς τινάς, ἐφ' ὅσον ἅπαντες οἱ φιλοτάραχοι τῶν Βουρλιωτῶν καὶ τῶν ἄλλων χωρίων, φοβηθέντες μὴ πάθωσι τὸ τοῦ Καραμανόλη, ἐδράξαντο τῶν ὅπλων καὶ ἔλαβον ὡς εἰπεῖν θέσιν ἀπειλητικὴν. Ὁ Κωλέττης, ἐν Χώρῃ μένων, ἐταλαντεύετο ἀγνοῶν πόθεν ἔμελλε νὰ κατάρξῃται τῆς εἰς τὴν νῆσον περιοδείας· διότι, εἰ μὲν κατήρχετο ἀπὸ τοῦ νοτίου μέρους, ἤθελε δείξει ἀδυναμίαν καὶ φόβον, εἰ δὲ ἀπὸ τῶν Βουρλιωτῶν, ἠγνόει τί ἠδύνατο συμβῆναι. Τελευταῖον ὁ Ἰωάννης Λεκάτης, ἐξάγων αὐτόν τῆς διαπορήσεως, προσηνέχθη νὰ μεταβῆ αὐτὸς ἐκεῖσε καὶ καταπραύνη τὰ πνεύματα· δι' ὃ παραλαβὼν τῇ εἰκοστῇ ἐβδόμῃ Νοεμβρίου ὀλίγους στρατιώτας, μετέβη εἰς Βουρλιώτας, ἔνθα εὔρε τοὺς κατοίκους λίαν ἐξηρηθισμένους, ἐφ' ὅσον εἶχεν ὑπάγει ἐκεῖ καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ φονευθέντος Καραμανόλη μετὰ ὀπλοφόρων ἐκ τῶν Ἐξ Γειτονιῶν. Ἄλλ' ὁ Λεκάτης διὰ τῆς συνέσεως αὐτοῦ ἐπέτυχε νὰ εἰρηνεύσῃ τοὺς πάντας· οὕτως ἄρα ὁ Κωλέττης ἤρξατο ἄνευ ἐνδοιασμοῦ τῆς περιφερείας αὐτοῦ ἐκ τῶν Βουρλιωτῶν, περιελθὼν δ' ἅπασαν ἀλληλοδιαδόχως τὴν νῆσον, ἐπέστρεψεν εἰς Βαθύ, ἔνθα καὶ πρωτόκλητον δικαστήριον συνεστήσατο, πρόεδρον μὲν

αὐτοῦ τὸν Ἰωάννην Σωμάκην διορίσας, ἀντιπροέδρους δὲ τὸν Μιχαὴλ Κωνσταντινίδην καὶ Μιχαὴλ Σκόνην τὸν Καλύμιον καὶ δικαστὰς τὸν Χριστόδουλον Ματακίδην καὶ τὸν ἐκ Πάτμου Ἰωάννην Καρπαθάκην. Ἐν τῷ μεταξύ δὲ ὁ Δημήτριος Χρηστίδης, διατασσόμενος ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως νὰ παραδώσῃ τὰς διοικητικὰς ἡνίας τῷ Ἰωάννῃ Κωλέττῃ, ἀπήρχετο ἐκ Σάμου, δημοσιεύων τὴν ἐπομένην προκήρυξιν.

Ἄριθ. 2238.

Ἑλληνικὴ Πολιτεία.

Ὁ προσωρινὸς Διοικητὴς τῆς Σάμου.

Πρὸς τὰς ὑπαλλήλους Ἀρχὰς

καὶ πρὸς τοὺς πολίτας τῆς νήσου Σάμου.

Χρόνος ἤδη συμπληροῦται, ἀφ' οὗτο ἔλαβα τὴν τιμὴν νὰ διευθύνω τὰ πράγματα τῆς νήσου σας, Σάμιοι. Μέτρον, σωτήριον βέβαια διὰ τὴν Σάμον, ὑπηγόρευσε τὴν Σεβαστὴν μας Κυβέρνησιν νὰ ἀφιερῶσιν ἤδη τὴν ἄμεσον Διοίκησιν ὅλου τοῦ τμήματος τῶν Ἀνατολικῶν Σποράδων εἰς τὴν βαθεῖαν σύνεσιν τοῦ ἐκτάκτου Ἐπιτρόπου.

Κατὰ συνέπειαν τῆς ὑπ' ἀριθ. 655 σεβαστῆς διαταγῆς τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως καὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 5284 τοῦ ἐκτάκτου Ἐπιτρόπου παῶν σήμερον τῶν διοικητικῶν μου ἐργασιῶν. Αἱ ὑπάλληλοι Ἀρχαὶ καὶ οἱ πολῖται θέλουσι διευθύνει τὸν τεθῆναι τὰς ἀναφορὰς τῶν εἰς τὸν ἐκτακτὸν Ἐπίτροπον, τὴν μόνην Ἀρχήν. Θέλουσι δε λάβει καὶ αἱ πρῶται καὶ οἱ δεῦτεροι τὰς ἀπαντήσεις τῶν μέχρι τοῦδε ἀναφορῶν τῶν ἀπὸ τῆς Διοικήσιν. Ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν παραδίδω εἰς ἄλλον τὴν ἱερὰν παρακαταθήκην τῆς ἐξουσίας καὶ ἐμβαλῶ εἰς τὴν τάξιν τοῦ ἀπλοῦ πολίτου, ἐλπίζω ὅτι δὲν θέλετε ἀρνηθῆ, Σάμιοι, νὰ δεχθῆτε ἀπὸ ἕνα ὁμογενῆ σας ὄχι πλέον διαταγὰς, ἀλλὰ ἀδελφικὰς καὶ εὐχρηστεῖς παρατηρήσεις.

Ἦρῳσεν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος καὶ ἡ Σάμος τὴν τύχην τῆς μὲ ἐκείνην τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Δὲν ἐμικροψύχησεν εἰς τοὺς τρομεροῦς κινδύνους, δὲν ἐλυπήθη τὰς τιμιωτέρας θυσίας, διὰ τοῦτο καὶ ἐκέρδησεν ἀδιαφιλονείκητα δίκαια εἰς τὴν ἐλευθερίαν. Ὁ λόγος εἶναι περὶ τῆς ἐλευθερίας, τὴν ὁποίαν μόνην ἐκερδήσατε ὕστερα ἀπὸ τόσους κόπους καὶ τὴν ὁποίαν μόνην ἀφίετε καὶ ἀφίρομεν ὅλ' οἱ Ἕλληνας κληρονομίαν εἰς τοὺς ἀπογόνους μας. Δὲν πρέπει νὰ

λημοσήση ὁ Ἕλληρ ὅτι ὄσω δυσκολώτερον ἀποκτᾶται ἡ ἐλευθερία, τόσω ἐυκολώτερον χάνεται. Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ τὴν ζητῆ κἀνέρας εἰς τὴν ἀπώλειαν. Ἡ ἐλευθερία, ὁ πολῦτιμος οὗτος καρπὸς τῶν θυσιῶν μας δὲν ἐξασφαλιζεται, ἀδελφοί, εἰ μὴ μόνον εἰς τὴν αὐστηρὰν διατήρησιν τῶν νόμων. Οἱ νόμοι ἐναγκαλιζοῦνται τὴν θέλησιν ὅλου τοῦ ἔθνους καὶ ὁ πολίτης, ὅστις πείθεται τυρλῶς εἰς αὐτούς, ἔχει ἐγγυητὰς καὶ ὑπερασπιστὰς τῆς ἐλευθερίας του ἐν ὀλόκληρον ἔθνος. Θέλει ἐδρεθῆ πολὺ ἀπατημένος καὶ ἀνωφελῶς μετασημείωντος ὁποῖος πολίτης στοχασθῆ ὅτι δύναται νὰ διατηρήσῃ μόνος τὴν ἐλευθερίαν του ἢ νὰ καταπατήσῃ ἀτιμωρῆτως τοὺς νόμους τοῦ ἔθνους του.

"Ας μὴ γαργαλίξῃ κἀνέρα σας, ἀδελφοί, ἡ ἐπιθυμία τῆς Ἀρχῆς! Ὁ ἄρχων δὲν εἶναι εἰ μὴ ἕνας ὑπηρέτης τῶν νόμων καὶ εἶναι τόσον περισσότερον δυστυχῆς, καθ' ὅσον ἐπιφορτίζεται αὐτὸς τρομερὰς ἐνθύνας.

Εὐχθηθῆτε ἐκ καρδίας μακροβιότητα αἰῶνων εἰς τὸν σοφὸν Κυβερνήτην μας, καὶ πιστεύσατέ με ὅτι ὀγλήγορα θέλετε ἰδεῖ τὴν Ἀρχὴν ὄχι πλέον ἕνα πόρον, ἀλλὰ δυσθάστακτον βάρος, τὸ ὁποῖον πολλὰ ὀλίγοι θέλουν ἀποφασίσαι νὰ ἐπιφορτισθῶσι καὶ κἀνέρας δὲν θέλει τολμήσει νὰ τὴν καταχρασθῆ.

"Αν λυπησθε, Σάμιοι, τοὺς ἀγωνίας σας, ἂν ἐπιθυμῆτε νὰ ζήσητε ἐλεύθεροι καὶ ἐντυχεῖς, ἂν ἀγαπᾶτε τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἀπογόνων σας, πείθεσθε ἀπροφασίστως εἰς τοὺς νόμους, φέρετε σέβας εἰς τοὺς ἀνωτέρους σας καὶ συντρέχετε τὰς ἐργασίας τῆς ἐξουσίας.

Συγκρίνατε τὴν σημερινὴν σας κατάστασιν μὲ ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδρίσκεσθε πρὸ δύο χρόνων καὶ θέλετε ἰδεῖ τὸν φωτισμὸν ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀφιερῶθητε εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν νόμων.

Εἰ, ἐμὲ δὲν μένει εἰ μὴ νὰ σᾶς εὐχθῶ, Σάμιοι, ὅ τι ἀγαθὸν εὐχομαι δι' ὅλους τοὺς Ἕλληνας, νὰ ἐξηγήσω τὴν ἐνγλωμοσύνην μου εἰς ἐκεῖνας τὰς ὑπαλλήλους Ἀρχάς, ὅσαι συνειργάσθησαν μὲ εὐλικρίνεια, καὶ νὰ διακηρύξω παρταχοῦ τὸ φιλόνομον καὶ τὸ φιλεργὸν ἐν γένει τῶν Σαμίων.

Εἶμαι, ἀδελφοί, πλήρης χαρᾶς, διότι καθ' ἣν στιγμὴν παύω τῶν διοικητικῶν μου ἐργασιῶν, βλέπω ὅτι ἡ σεβαστὴ μου Κυβέρνησις μὲ ἀναγνωρίζει ἐπισήμως ἄξιον τῆς ὑπολήψεως καὶ τῆς ἐννοίας της, μόνος θησαυρὸς ἐνὸς ὑπαλλήλου, καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι ἐδρίσκω εἰς τὴν

συνειδήσειν μου ἀδιαφιλονείκητα δικαιώματα εἰς τὴν ἀγάπην τῶν φιλονόμων Σαμίων.

Τῆ 12 Μαρτίου 1830 ἐν Βαθεῖ Σάμου.

Ὁ προσωρινὸς Διοικητὴς Σάμου
(Τ. Σ.) Δ. Χρησιτίδης.

Ἐν τούτοις οἱ ἑπταετείς αἱματηροὶ ἀγῶνες μέρους τῶν Ἑλλήνων εἶχον στεφθῆ δι' ἐπιτυχίας καὶ ἡ ἀνεξαρτησία γωνίας τινὸς τῆς Ἑλλάδος, ἥς ὁμως διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς τρίτης Φεβρουαρίου 1830 ἀπεκλείοντο ἄλλαι τε χῶραι καὶ ἡ Σάμος, εἶχεν ἀποφασισθῆ ὑπὸ βασιλέα Λεοπόλδον τὸν πρίγγιπα τοῦ Σαξ-Κοβούργου. Ἄλλ' ὅτε οἱ τῶν Δυνάμεων πληρεξούσιοι ἀπηύθυναν πρὸς αὐτὸν τὴν ἀπὸ τετάρτης Φεβρουαρίου ἀνακοίνωσιν, δι' ἥς ἐξήγγελλον ὅτι προσεφέρετο αὐτῷ τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος, τότε ἐκεῖνος διὰ τῆς ἀπὸ ἐνδεκάτης ἰδίου μηνὸς ἀπαντήσεως αὐτοῦ ἐκ Κλαρμόντης, ὡς δεύτερον παραδοχῆς ὄρον προέτεινεν ὅτι οἱ Ἕλληνας κάτοικοι τῶν νήσων Κρήτης καὶ Σάμου, οἵτινες ἔμελλον ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν Πύλην, πρέπει νὰ ἔχωσι τὴν πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν θέσιν τῶν ὠρισμένην καὶ βεβιωμένην τῆ ἐπεμβάσει τῶν ὑψηλῶν Δυνάμεων, ὡς καὶ δι' εὐρείας ἐφαρμογῆς τῆς συνθήκης τῆς ἕκτης Ἰουλίου πρέπει νὰ εὐρεθῶσιν ἐξησφαλισμένοι καθ' ὅλων τῶν καταδιώξεων καὶ προστατενόμενοι καθ' ὅλων τῶν πράξεων, αἵτινες ἠδύναντο νὰ φέρωσιν αἱματοχυσίαν, ὅπερ εἶναι πρὸς αὐτὸ τὸ συμφέρον τῆς ἀνθρωπότητος. Τί δὲ πρὸς ταῦτα ἀπήντησαν αἱ Δυνάμεις διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν εἴκοσιν ἐξ πρωτοκόλλου τῆς εἰκοστῆς Φεβρουαρίου; Αἱ σύμμαχοι Δυνάμεις δὲν ἀναγνωρίζουσιν εἰς τὸν ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπεμβαίνειν εἰς ὃ τι ἀφορᾷ τὸν τρόπον, δι' οὗ ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις θέλει ἐξασκεῖ τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν Σάμῳ. Αἱ δύο νῆσοι αὗται θέλουσι μείνει ὑπὸ τῆ κυριαρχία τῆς Πύλης, ἀνεξάρτητοι ὁμως τῆς νέας Δυνάμεως, ἥτις ἀπεφασισθῆ ἵνα ἐν Ἑλλάδι συσ-ηθῆ. Ἐν τούτοις αἱ σύμμαχοι Δυνάμεις σπεύδουσι νὰ διακηρῶξωσι τῷ πρίγγιπι Λεοπόλδῳ πρὸς εὐχαρίστησιν ἰδιαιτέραν τῆς Αὐτοῦ Βασιλικῆς Ὑψηλότητος ὅτι δυνάμει τῶν ὑποχρεώσεων, ἃς ἀπὸ κοινῆς συνεννοήσεως αὗται ἀνέλαβον, ὑπόσχονται εἰς τοὺς κατοίκους Κρήτης καὶ Σάμου ἀσφάλειαν κατὰ πάσης καταδιώξεως διὰ τὸ μέρος, ὅπερ ἔλαβον κατὰ τὰς προγενεστέρας ταραχάς· καὶ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἡ Τουρ-

κική ἐξουσία θέλει μετέλθει τρόπους ἀντικειμένους πρὸς τὴν γι-
λανθρωπίαν, ἐκάστη τῶν συμμάχων Δυνάμεων, χωρὶς ἐκ τοῦτου
γὰ ἀναλάβῃ ἰδικὴν τινα καὶ ὀριστικὴν ὑποχρέωσιν, ἤθελε ρομίσει
καθῆκον ἑαυτῆς τὸ παρεμβαλεῖν τὴν ἐπιρροὴν αὐτῆς παρὰ τῇ Πύλῃ
ἵνα ἐξασφαλίσῃ τοῖς κατοίκους τῶν ρηθειςῶν νήσων προστασίαν κα-
τὰ τῶν ἀνθαιρέτων καὶ καταπιεστικῶν πράξεων (1). Ὅθεν καὶ ὁ
Λεοπόλδος, βλέπων ὅτι οὐχὶ μόνον αἱ περὶ Κρήτης καὶ Σάμου, ἀλλὰ
καὶ αἱ περὶ ἄλλων ἀντικειμένων προτάσεις αὐτοῦ παρεωρῶντο ἀπέναν-
τι τῆς ἀκατανοήτου ἐπιμονῆς τῆς Εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας, ἠναγκά-
σθη ἐπὶ τέλους νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος.

Βαρῆς ἡ Ὑψηλὴ Πύλη φέρουσα τὴν περὶ ἀνεξαρτησίας ἐπαρχιῶν,
τέως ἀνηκουσῶν αὐτῇ, ἀπόφασιν τῶν Δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ μὴ δυνα-
μένη ἄλλως ποιῆσαι, ἠγωνίσαστο νὰ περιστείλῃ ἐντὸς ὅσον ἔνεστι στε-
νωτέρων ὀρίων τὸ ἀρτισύστατον βασιλείον. Ὅθεν ἐξήνεγκε σφοδρὰς μεμ-
ψιμορίας, διότι ἀπεσπᾶτο ἀπ' αὐτῆς ἡ Εὐβοία· ἀλλὰ πρὸς ταύτας οἱ
τῶν Δυνάμεων ἀντιπρόσωποι ἀπήντησαν ὅτι ἂν ἀπέβαλλε τὴν Εὐβοίαν,
ἐφ' ἧς εἶχε δικαιώματά τινα, ἐλάμβανεν ὁμως ὡς ἀντάλλαγμα τὴν Σάμον
καὶ τὴν Κρήτην, ἐφ' ὧν οὐδὲν τοιοῦτο ἐκέκτητο. *Δὲν λανθάνει τὴν*
Ἑμετέραν Ἐξοχότητα, ἔγραφεν ὁ λόρδος Ἀβερδῆνος πρὸς τὸν ἐν Κων-
σταντινουπόλει πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας, ὅτι οἱ Ὀθωμανοὶ ὑποχρε-
οῦνται γὰ παραχωρήσωσι τὴν νῆσον τῆς Εὐβοίας· ἀλλ' οὐδ' ἀγρο-
εῖτε ἐπ' ἰσῆς ὅτι αἱ τῆς Συνόδου ἀποφάσεις ἐπέβαλλον καὶ ἐπιβά-
λουσιν εἰσέτι εἰς τοὺς Ἑλληνας τὴν παραιτήσιν τῆς νῆσου Σάμου
καὶ τοῦ μέρους τῆς Κρήτης, ὅπερ διετήρησαν ἐν τῇ κατοχῇ αὐτῶν.
Ἄρα αἱ ἀμοιβαῖαι ἀποζημιώσεις, αἱ ἐμπεριεχόμεναι εἰς τὴν νέαν
ταύτην διενθέτησιν, δικαιολογοῦσι τὴν ἀναίρεσιν τῶν ἀπαιτήσεων
τῆς Πύλης (2). Οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρε-
σβευταί, δικαιολογοῦντες ἐν τῇ πρὸς τὸν Ρεῖζ ἐφένδην διακοινώσει αὐ-
τῶν τῆς ὀγδόης Ἀπριλίου 1830 τὴν παραχώρησιν τῆς Εὐβοίας εἰς
τὴν Ἑλλάδα, ἔλεγον. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη δὲν πρέπει γὰ λησμονήσῃ
ὅτι ἡ Συμμαχία ἐπιβάλλει εἰς τοὺς Ἑλληνας τὴν ὑποχρέωσιν γὰ
παραιτήσωσι τὴν νῆσον Σάμον καὶ τὸ μέρος τῆς Κρήτης, ὅπερ ἄχρι

(1) Papers relative to the affairs of Greece p. 203.—Baron de Testa, Re-
cueil des Traités etc. Tom. 2. p. 401.

(2) Journal of the House of Commons Vol. 85. p. 966.

τοῦ νῦν κατέχουσι. (1). Παραπλησία ταύτη πρότασις εἶχε γίνει τῷ 1828 ὑπὸ τοῦ Ἀμιλτωνος πρὸς τὸν κόμητα Λαφερρωναί, καθ' ἣν ἡ Ἀττικὴ καὶ ἡ Εὐβοία ἔπρεπε νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῆς νέας Ἑλλάδος καὶ ἐν ἀνάγκῃ οἱ μὲν Ὀθωμανοὶ κάτοικοι τῆς Εὐβοίας μετοικήσωσιν εἰς Σάμον, οἱ δὲ Ἕλληνες κάτοικοι τῆς Σάμου μετοικήσωσιν εἰς Εὐβοίαν (2). Ἄλλ' ἐπὶ τίνι δικαιώματι στηριζομένη ἡ Συμμαχία, προσέφερε τὴν Σάμον καὶ τὴν Κρήτην ἀντάλλαγμα τῆς Εὐβοίας; Πῶς ἠδύναντο νὰ ἀνταλλαγῶσιν οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ θυσίαι ἐκατέρων;

Ὁ ἀπὸ τῆς ἐλευθερουμένης Ἑλλάδος ἀποκλεισμός τῆς Σάμου, γνωστός τοῖς Σαμίσις γενόμενος, ἐνεποίησε τὴν ἀλγεινότεραν ἐντύπωσιν, καὶ οὐδεὶς ὑπέβλεπεν ὁ μὴ αἰσθανθεὶς τὸ παγετῶδες τοῦ θανάτου ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· γυνὴ δὲ τις ἐκ τοῦ χωρίου Μύλων, Αἰκατερίνη Διακογεώργη καλουμένη καὶ τὸ ἑκατοστὸν δέκατον τέταρτον τῆς ἡλικίας αὐτῆς ἔτος ἄγουσα, ἀπεδίωσεν ἄμα ὡς ἔμαθεν ὅτι ἡ πατρίς αὐτῆς κατεδικάσθη νὰ μείνη καὶ πάλιν ὑπόδουλος. Ἄλλὰ καὶ ὁ Λυκούργος, ὅστις εἶχεν ἤδη διορισθῆ ἕκτακτος ἐπίτροπος Λακωνίας καὶ κάτω Μεσσηνίας (3), πραιτήσας τὴν θέσιν αὐτοῦ, ἐπικνεκάμψε λήγοντος Μαΐου 1830 εἰς Σάμον ἵνα προσενέγκῃ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ τῇ κινδυνεύουσῃ πατρίδι· ὁ δὲ Καποδίστριας, διευκολύνων τὴν εἰς Σάμον μετάβασιν αὐτοῦ, ἐφοδίασεν αὐτὸν διὰ τοῦ ἐπομένου ἐγγράφου.

Ἄριθ. 14480.

Ἑλληνικὴ Πολιτεία.

Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος.

Πρὸς τὸν ἕκτακτον Ἐπίτροπον τῶν ἀνατολικῶν Σποράδων.

Γνωστοποιεῖσθε ὅτι ὁ κύριος Λογοθέτης Λυκούργος, ἕκτακτος Ἐπί-

---

(1) Journal of the House of Commons Vol. 85 p. 970. 980.

(2) Πρόκες Ὅσπεν, Ἱστορία τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων. Τόμ. Β'. σελ. 247.

(3) Ζωηρὰν οἱ ἐν τῇ Λακωνίᾳ καὶ κάτω Μεσσηνίᾳ, μέχρι τοῦ νῦν τηροῦσι τὴν μνήμην τοῦ διοικήσαντος τότε αὐτοῦ Λυκούργου. Ἔνεκα τοῦ ἠπίου καὶ συμβιβαστικοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος Πολλοὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἔγκλειστοι ἐντὸς τῶν ἑαυτῶν πύργων μένοντες καὶ ἀλληλομαχοῦντες, κατὰ τὴν παρὰ Λάκωσιν ἀρχαίαν συνήθειαν. Ἄμα τοῦ Λυκούργου ἀφικομένου, πασεδίδοντο ἀθρομήτως τῇ κυβερνήσει, δι' ἧ καὶ ὁ Καποδίστριας, χαριεντιζόμενος, ἔγραφεν ἐκείνῳ τάδε. « Οἱ νῦν Σπαρτιάται πρέπει νὰ γνωρίζωσι πρὸς σε εὐγνωμοσύνην μείζονα τῆς πρὸς τὸν ἀρχαῖον αὐτῶν νομοθέτην Λυκούργον ».

τροπος Λακωνίας καὶ κάτω Μεσσηνίας, πληροφορηθεὶς περὶ τῆς τύχης τῆς Σάμου ἐκ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς τριακοστῆς Φεβρουαρίου, ἐπαρουσιάσθη πρὸς ἡμᾶς καὶ ἐπρότεινε σχέδιον περὶ τῆς μελλούσης τύχης τῆς Σάμου, τὸ ὁποῖον ἐνεκρίναμεν ἀτομικῶς. Δι' ὃ καὶ ἔρχεται εἰς τὴν Σάμον διὰ τὰ συγκαλέσῃ τοὺς πατριώτας του εἰς συνέλευσιν, εἰς τὴν ὁποίαν θέλουσι διορισθῆ πέντε Δημογεροντες, τῶν ὁποίων πρόεδρος θέλει εἶσθαι ὁ γεροντότερος, ἢ δὲ Δημογεροντία θέλει διοικεῖ τὸν τόπον προσωρινῶς.

Ἐὰν γίνωσιν ὅλα ταῦτα, τότε ὁ ἔκτακτος Ἐπίτροπος ὀφείλει νὰ ἀποσυρθῆ ὅπου ἢ Ἑλληνικῆ κυβέρνησις.

Ὁ Κυβερνήτης

I. Α. Καποδίστριας.

Ἡ τοῦ Λυκούργου ἐπάνοδος εἰς Σάμον ἀνεπτέρωσε τὰς ἐλπίδας τῶν μὲν, περιέστειλε τὰς κακὰς διαθέσεις τῶν δέ· ὁ δὲ Κωλέττης ἔμεινεν ὀλοτελῶς ξένος εἰς τὰ συμβαίνοντα, καθ' ἃς εἶχε διαταγὰς, ὀφείλων ἂν συνιστᾶτο ἐπιχώριος διοίκησις νὰ ἀπέλθῃ ἐκ Σάμου. Ὁ Κυβερνήτης, μὴ δυνάμενος νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν νῆσον ταύτην, ἅτε κωλυόμενος εἰς τοῦτο ὑπὸ τῶν ψηφισμάτων τῆς τρίτης Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἀλλὰ σύναμα καὶ ἐκβιαζόμενος ὑπὸ τῶν Δυνάμεων νὰ ὑποκύβῃ εἰς τοὺς ὅρους τοῦ πρωτοκόλλου, ἠνέχθη ἢ μᾶλλον ὑπεκίνησε τὴν εἰς Σάμον μετὰβασιν τοῦ Λυκούργου, γινώσκων ὅτι οἱ Σάμιοι ἤθελον συνταχθῆ αὐτῷ, ὥστε ὁ Κωλέττης ἠδύνατο νὰ ἀπέλθῃ. Δεικνύων ὅτι ἀπελύνεται ὑπὸ τῶν Σαμίων, ἀναλαμβανόντων νὰ διεκδικήσωσιν οἱ ἴδιοι τὰ δίκαια αὐτῶν ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης. Καὶ ἂν μὲν ἡ ἐπιτυχία ἔστυφε τὰς προσπαθείας αὐτῶν, τὸ πρᾶγμα εἶχε καλῶς· ἐν ἐναντίῳ δὲ περιπτώσει ἢ Σάμος, συμφώνως πρὸς τὰ πρωτόκολλα, ἔμενεν ἀποκεχωρισμένη τῆς Ἑλλάδος, χωρὶς ἐκ τούτου νὰ ἐνοχοποιηθῆ ὁ Καποδίστριας ἀπέναντι τοῦ ἔθνους. Ἰδέα ταπεινὴ! σκέψις ἀζήλωτος! θῦμα δὲ ταύτης ἐξ ἐξαπατηθείσης πάντως φιλοπατρίας ἐγένετο ὁ Λυκούργος. Καὶ δὴ οὗτος, εἰς Σάμον ἐλθὼν, ἐξέδωκε τὴν ἐπομένην προκήρυξιν.

Πρὸς τοὺς προκριτοδημογεροντας τῶν δεκαοκτῶ χωρίων
καὶ λοιποὺς κατοίκους τῆς Σάμου!

Τὸν ὑπὲρ πατρίδος ζῆλόν μου, ἀποδεδειγμένον πραγματικῶς πρὸ πολλοῦ, δὲν δύναται νὰ ἠρηθῆ κατένας τῶν ἐυσυνειδήτων πατριω-

τῶν. Ὁ αὐτὸς διακαῆς ζήλος με ἔκαμε νὰ παύσω ἀπὸ τὰ ἐμπιστευθέντα μοι παρὰ τῆς σεβαστῆς κυβερνήσεως χρέη τῆς ἐκτάκτου ἐπιτροπείας τῶν δύο συστημάτων Λακωνίας καὶ κάτω Μεσσηνίας, μὴ ἀνεχόμενος νὰ μένω μακρόθεν ἀπλοῦς θεατῆς τῆς δυστυχεστάτης θέσεως τῆς πατρίδος. Ὅθεν ἐπιταχῆνας τὸν ἐρχομὸν μου, ἐκοινοποίησα εἰς τοὺς Ἐπαρχιακοὺς Δημογεροντας τὰ δέοντα, οὔτινες σᾶς προσκαλοῦν εἰς συνέλευσιν. Ταχύρατε λοιπὸν τὸν ἐρχομὸν σας, διότι τὰ πράγματα εἶναι ἀργοπορίας ἀνεπίδεκτα. Ὑγειαίνοιτε ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος.

Ἐκ τοῦ φρουρίου τῆς Σάμου τῇ 28 Μαΐου 1830.

Ὁ πατριώτης
Α. Λυκούργος.

Συγχρόνως δὲ καὶ ἡ Ἐπαρχιακὴ Δημογεροντία, ἐπομένῃ εἰς τὴν εὐχὴν τοῦ Λυκούργου ὅπως συγκληθῆ γενικὴ Συνέλευσις καὶ ὑποβληθῆ αὐτῇ ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων, ἐκζητηθῆ δὲ ἡ γνώμη τοῦ λαοῦ διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ περὶ τῶν ἐνεργειῶν, αἵτινες ἔδει νὰ καταβληθῶσι πρὸς ἀποσόφθισιν τοῦ κινδύνου, ἐξέδωκε προκήρυξιν, δι' ἧς ἐξήγγελλε τὴν συγκρότησιν τῆς γενικῆς Συνελεύσεως· εἰς δὲ τὴν Συνέλευσιν διὰ τὸ κρίσιμον τῶν περιστάσεων ἠδύνατο καὶ πᾶς πολίτης νὰ προσέλθῃ. Ἡ δὲ προκήρυξις τῆς Δημογεροντίας ἦτο τοιαύτη.

Ἀριθ. 259.

Ἑλληνικὴ Πολιτεία.

Ἡ Ἐπαρχιακὴ Δημογεροντία Σάμου.

Πρὸς τοὺς Δημογεροντας τῶν κωμοπόλεων καὶ χωριῶν τῆς Σάμου.

Διὰ κατεπειγούσας ἀνάγκας τῆς πατρίδος προσκαλεῖσθε, κύριοι, κατὰ τὸ ἐρχόμενον σάββατον, ἤτοι εἰς τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ μηνός, νὰ παρευρεθῆτε εἰς τὴν τοπικὴν συνέλευσιν, ἣτις μέλλει νὰ συγκροτηθῆ εἰς Χώραν. Ἐκτὸς δὲ τῶν διωρισμένων πληρεξουσίων εἶναι ἐλεύθερος καὶ κάθε πολίτης νὰ παρευρεθῆ, ἂν θέλῃ.

Ἐν Χώρα τῇ 28 Μαΐου 1830.

Οἱ Ἐπαρχιακοὶ Δημογεροντες
Ἰωάννης Παπαχατζῆ.
Χριστόδουλος Παρμαξίλης.

Τῇ πέμπτῃ Ἰουνίου 1830 ἐγένετο ἐν Χώρῳ γενικὴ τῶν Σαμίων συν-
 ἐλευσις, ἀντικείμενον τῆς ὁποίας ἦτο ἡ διάσκεψις περὶ τῶν τῆς
 πατρίδος πραγμάτων. Πάντες οἱ πληρεξούσιοι διέβλεπον τὴν κινδυνώ-
 δη θέσιν, ἐν ἣ αὕτη διετέλει, ἀλλ' ἕκαστος διαφερόντως ἐσκέπτετο
 περὶ τῶν τῆς θεραπείας μέσων· δῆλον ὅτι οἱ μὲν τῶν πληρεξουσίων ἤ-
 θελον νὰ ἐξακολουθήσῃ ὁ ἕκτακτος Ἐπίτροπος Κωλέττης ἐκπληρῶν τὰ
 καθήκοντα αὐτοῦ, οἱ δὲ προέτεινον νὰ μείνῃ μὲν ἐκεῖνος ἐν Σάμῳ, ἀ-
 νκλάβῃ δὲ τὴν διοίκησιν ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ὁ
 Λυκοῦργος. Ἐν μέσῳ τῆς διαφωνίας ταύτης ὁ ἕκτακτος Ἐπίτροπος δι-
 εκήρυξε κατ' ἐντολὴν τοῦ Κυβερνήτου ὅτι ἀνακαλεῖται ἡ ἐν Σάμῳ
 Ἑλληνικὴ Ἀρχὴ· τοιαύτη διακήρυξις ἐπέπλησε θλίψεως πάντας, ἡ δὲ
 συνέλευσις, θέλουσα νὰ διατηρήσῃ ἀλώβητα τῆς πατρίδος τὰ δικαιοῦ-
 ματα, ἐψηφίσατο τάδε.

*Ἡ κατὰ τὴν πέμπτην τοῦ Ἰουνίου τοῦ τρέχοντος ἔτους 1830
 συγκροτηθεῖσα ἐν Χώρῳ διὰ τῶν πληρεξουσίων τῶν κωμοπόλεων καὶ
 χωρίων τῆς Σάμου συνέλευσις, θεωροῦσα ὅτι ἡ Σάμος μὲ ὅλα τῆς τὰ
 ἀνατίτρητα δίκαια ἐγκαταλείπεται παρ' ἐλπίδα εἰς ἐσχάτην ἐγ-
 καταλείψιν καὶ ὅτι ἐκτίθεται εἰς τὴν αἰμοδόρον διάκρισιν τοῦ ἀ-
 σπόνδου ἐχθροῦ ἢ φυσικῆ καὶ ἠθικῆ ὑπαρξίς τῶν Σαμίων καὶ*

*Ἐπισταμένῃ ὅτι οἱ Σάμιοι, γγνωρίζοντες καλῶς τὸν χαρακτηῖρα
 τοῦ ἀσεβοῦς ἐχθροῦ τῶν, δὲν ἀποφασίζουσι ποτε ζῶντες νὰ
 προδώσωσι γυναῖκας μὲν καὶ παρθένους θύματα τῆς ἀσελγοῦς ὀρέξε-
 ως τοῦ ἐχθροῦ τῶν, τὰ δὲ ἀνήλικα τέκνα τῶν προσφορὰν τῆς ἀσε-
 βοῦς Μωαμεθαικῆς θρησκείας καὶ τὴν πατρίδα καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἱερὰ
 καταγῶγια εἰς ἀσεβῆ βεβήλωσιν καὶ τελευταῖον ἑαυτοῦς σφάγια ἐ-
 χούσια.*

*Ἄλλ' ἀποφασίζουσι καὶ πάλιν ἤδη σήμερον οἱ Σάμιοι, μικροὶ τε
 καὶ μεγάλοι, νέοι καὶ γέροντες, πάσης τάξεως καὶ ἡλικίας, ν' ἀπο-
 θάνωσι μᾶλλον σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις παρὰ νὰ προδώσωσι πα-
 τρίδα, γυναῖκας καὶ τέκνα τῶν εἰς τὸν ἀσπονδὸν ἐχθρὸν τοῦ Χρι-
 στιανικοῦ ὀνόματος καὶ*

*Ἐπειδὴ τὸ νὰ προστατεῦν τις τὴν φυσικὴν ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἑαυτοῦ
 ὑπαρξίν καὶ τὴν τιμὴν του καὶ τὴν πάτριόν του θρησκείαν καὶ τὴν
 πατρίδα του, ἀφ' οὗ δι' ὅλου δὲν ἀντιβαίνει εἰς οὐδένα οὐδὲ θεῖον
 οὐδὲ ἀνθρώπινον νόμον, μᾶλλον δὲ ἐκπληροῖ τὰ πρὸς τὸν Θεόν, τὰ
 πρὸς τὴν πατρίδα, τὰ πρὸς τὸν πλησίον καὶ τὰ πρὸς ἑαυτὸν καθή-*

κοιτα.

Ἡ παροῦσα τοπικὴ τῶν Σαμιῶν συνέλευσις, συμφώνως μὲ τὴν ἀμετάθετον ἀπόφασιν τοῦ λαοῦ, βωῶντος ἢ ἐλευθερίαν ἢ θάνατον ψηφίζει.

α. Ἡ Σάμος γὰ μὲν ὅσον τὸ ἀπὸ μέρους τῆς ἀδιαχώριστος ἀπὸ τῆν Ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν κατὰ τὴν ἀπ' ἀρχῆς καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐθνικὰς συνελεύσεις τῆς Ἑλλάδος ἔρορον συνθήκη.

β. Νὰ φυλάττη ἀκριβῶς τὴν διορισθεῖσαν ὑπὸ τῶν τριῶν Δυνάμεων ἀναχωχὴν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ὀθωμανῶν, χωρὶς γὰ ἐπιφέρῃ πώποτε αἰτίαν ἐχθροπαθείας ἀπὸ μέρους τῆς, ἕως ὅτου φυλάττουσιν ἀμοιβαίως καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ τὴν αὐτὴν ἀναχωχὴν ἀκριβῶς.

γ. Ἐπειδὴ ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις, κατεπειγομένη ἀπὸ τὰς συμμάχους Αὐλίας, ἀφαιρῆ τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν ἀπὸ τὸ τμήμα τῶν ἀγατολικῶν Σποράδων, ἀψηφούσα τὸ γ'. ἄρθρον τῆς Δ'. Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἀνατρέπουσα σύναμα τὰ ἱερὰ καὶ ἀδιαφιλοεικτα δίκαια τῶν Σαμιῶν, διὰ γὰ μὴν ἀναφνῶσι τὰ ἐκ τῆς ἀναρχίας δεινὰ ἐπακόλουθα καὶ διὰ γὰ ἀσφαλισθῶσι τὰ δικαιώματα καὶ συμφέροντα ἐκάστον πολίτου, ἡ Σάμος γὰ διοικῆται προσωρινῶς ἀπὸ μίαν Ἀρχὴν ἐπιτόπιον.

δ. Ἡ Ἀρχὴ αὐτὴ, ὑψηλὸν ἀντικείμενον ἔχουσα πάντοτε τὴν ἔννοιαν τῆς Σάμου μὲ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν, γὰ ἐξακολουθῆ τὰς ἐργασίας τῆς ὁμοιομόρφως μὲ τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως.

Τῆ 7 Ἰουνίου 1830 ἐν Χώρα Σάμου.

Ὁ πρόεδρος
Ἀρτῶνιος Γεωργιάδης.

Ὁ ἀ. γραμματεὺς
Ἰωάννης Σφοίρης.

(Ἐπορταὶ ὀγδοήκοντα ὑπογραφεὶ πληρεξουσίων) (1).

Σύναμα δ' ἡ Συνέλευσις, θέλουσα νὰ προλάβῃ τὴν ἐκ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Κωλέττου ἀπειλουμένην ἀναρχίαν, διώρισε τὸν Λογοθέτην

---

(1) Σαμιῶν Πρεσβεία ἢ Πρακτικὰ Σάμου, ἐκδοθέντα παρὰ Β. Ματθιουδάκη Ἐν Καρλοσβασίσις Σάμου 1832.

Λυκοῦργον Διευθυντὴν τῶν Διοικητικῶν πραγμάτων τῆς Σάμου διὰ τοῦ ἐπομένου ψηφίσματος.

Ἡ τοπικὴ τῶν Σαμίων Συνέλευσις.

Συγκροτηθεῖσα τὴν πέμπτην Ἰουνίου τοῦ 1830 κατὰ πρόσκλησιν τῆς Ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας ὑπ' ἀριθμὸν 259, ἀκούσασα μετ' ἀνεκφράστου λύπης τὴν πρὸς τὸν ἕκτακτον Ἐπίτροπον τῶν Ἀνατολικῶν Σποράδων διακοινῶσιν τῆς σεβαστῆς κυβερνήσεως, δι' ἧς προσκαλεῖται αὕτη ν' ἀφαιρέσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν ἀπὸ τὸ τμήμα τοῦτο,

Θεωροῦσα ὅτι ἡ δικαιοσύνη τῶν συμμάχων Ἀλλῶν, μηδὲν λογισαμένη τὰς ἱερὰς θυσίας καὶ πολυχρονίους ἀγῶνας τῶν Σαμίων, καταδικάζει ἤδη καὶ τὴν Σάμον διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς τρίτης Φεβρουαρίου τοῦ 1830 νὰ ἐκτεθῇ εἰς τὴν αἰμοβόρον διάκρισιν τῶν ἐχθρῶν Ὁθωμανῶν.

Θεωροῦσα ὅτι ἡ Α. Ε. ὁ Σεβαστὸς Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος παρέδραμε τὸ τρίτον ἄρθρον τοῦ πρώτου ψηφίσματος τῆς Δ'. Ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως.

Θεωροῦσα προσέτι ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ προληφθῶσι τὰ ἐκ τῆς ἀρχίας ἀπεικταῖα δεινὰ ἐπακόλουθα, κατὰ συνέπειαν τοῦ τρίτου ἄρθρου τοῦ πρώτου ψηφίσματος τῆς ἰδίας τοπικῆς Συνελεύσεως
ψηφίζει ὅτι.

Ὁ πατριώτης κήριος Λογοθέτης Λυκοῦργος, ὡς ἀπ' ἀρχῆς ἀφωσιωμένος εἰς τὸ νὰ παρεισάξῃ τὴν πολιτικὴν καὶ ἠθικὴν ἀναγέννησιν τῆς πατρίδος καὶ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας της ὡς γνήσιος υἱὸς τῆς ἀγωνισάμενος, καίτοι δι' ὅλου ἀποποιούμενος τὸ ν' ἀναδεχθῇ τὸ μέγα τοῦτο βᾶρος, διορίζεται Διευθυντὴς τῶν Διοικητικῶν πραγμάτων τῆς ἰδιαιτέρας ἡμῶν πατρίδος Σάμου, ὑποχρεούμενος νὰ ὑπακούσῃ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν δεινὴν περίστασιν τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος του.

Πρὸς τὸν ὅποσον δίδεται πᾶσα πληρεξουσιότης εἰς τὸ νὰ ἔχῃ εἰς ἐνέργειαν καὶ νὰ διατηρῇ τὰ ὑπ' ἀριθμὸν α. καὶ β'. ψηφίσματα τῆς ἰδίας τοπικῆς Συνελεύσεως, διευθύνων πάντοτε τὴν Διοίκησιν κατὰ τὰ δικαιώματα καὶ συμφέροντα τῆς πατρίδος μας, ὑπερασπιζόμενος τὰ προσωπικὰ δικαιώματα ἐκάστου πολίτου καθ' ὅλην τὴν ἕκτασιν, οὐδ' ὅλως ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τὸ νὰ διατηρῇ καὶ παρεισάγῃ ὅλα τὰ

διὰ τὴν πατρίδα καλὰ καὶ ὠφέλιμα.

Τῆ 7 Ἰουρίου 1830 ἐν Χώρα Σάμου.

Ὁ πρόεδρος
Ἀντώνιος Γεωργιάδης.

Ὁ ἀ. γραμματεὺς
Ἰωάννης Σφοδρῆς.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν πληρεξουσίων).

Μετὰ δὲ τὰ ψηφίσματα ταῦτα τῆς Συνελεύσεως καὶ μετὰ τὸν διορισμὸν τοῦ Λυκούργου ὡς Διευθυντοῦ τῶν Διοικητικῶν πραγμάτων τῆς Σάμου, ὁ Κωλέττης ἐδημοσίευσεν τὴν ἐπομένην προκήρυξιν.

Ἑλληνικὴ Πολιτεία.

Ὁ ἑκτακτος Ἐπίτροπος τῶν ἀνατολικῶν Σποράδων.

Πρὸς τοὺς Σάμιους.

Ἡ ἐπαρχιακὴ Δημογεροντία Σάμου μὲ ἀναφορὰν τῆς πρὸς τὴν ἑκτακτον Ἐπιτροπέαν ὑπ' ἀριθμὸν 281 ἐπαρουσίασε σήμερον πρὸς τὴν Ἐπιτροπέαν πρακτικὰ ἐπιτοπίου κοινῆς συνελεύσεως, συγκροτηθείσης εἰς Χώραν κατὰ τὴν πέμπτην μεσοῦντος ἀπὸ πληρεξουσίων τῶν κωμοπόλεων καὶ χωριῶν τῆς Σάμου. Ἐκ τῶν πρακτικῶν αὐτῶν παρατηρεῖ ἡ Ἐπιτροπέα ὅτι ἐπιστήθη τοπικὴ Ἀρχὴ καὶ ἡ Διεύθυνσις τῶν Διοικητικῶν πραγμάτων τῆς Σάμου διερεπιστεύθη σῆμα εἰς τὸν συνετὸν καὶ ἀξιὸν πολίτην σας τὸν κύριον Λογοθέτην Λυκούργον, καὶ ἔνεκα τούτου, ἀκολουθοῦσα τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως ὡς πρὸς τοιαύτην περίστασιν, ἡ Ἐπιτροπέα παύει ἀπὸ τοῦ νὰ ἐργάζεται διοικητικῶς αὐτὴ πλέον εἰς τὴν Σάμον.

Σάμιοι, ἀφ' ἧς ἐπάτησε τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς σας τοῦτον ἡ Ἐπιτροπέα, δὲν εἰργάσθη εἰ μὴ μὲ ὅλας τῆς τὰς δυνάμεις διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς τιμῆς, τῆς ζωῆς σας καὶ τῆς ἰδιοκτησίας σας· δὲν ἐπροσπάθησεν εἰ μὴ παντοίοις τρόποις τὴν ἠθικὴν βελτιώσιν σας καὶ ταχεῖαν πρόοδον εἰς τὴν ἀληθινὴν εὐδαιμονίαν σας.

Τοῦτο, Σάμιοι, ὡς πρὸς τὸ ἐσωτερικόν· ἀλλὰ δὲν ἐνησχολήθη ὀλιγώτερον διὰ τὰ περιβάλλουσα τὴν πολιτικὴν θέσιν τῆς μὲ τὴν πλέον σταθερὰν εὐδοξίαν καὶ μὲ τὴν πλέον σωτήριον ὑπόληψιν καὶ πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων σας πρὸς τὸ κράτος καὶ τὰς σχέ-

σεις σας πρὸς τὰ ἔξω. Ὁλον τὸ διάστημα τοῦτο ἀπηλάσσετε τὰ ἀγαθὰ, Σάμιοι, πατρικῆς καὶ σοφῆς κυβερνήσεως. Εὐθύτης λαμπρῶν νόμων καὶ ἱερᾶς σημαίας ἰσχύς ἐγγυήθησαν τὴν ἀσφάλειάν σας εἰς τὰ πάντα, καθ' ὅσον αὐτὴ ἐξετελέετο ἡ δύναμις της. Εἶδετε, ὁ κόσμος σᾶς ἐθαύμασεν ὅλος· ἀλλὰ δὲν εἴμπορεῖ νὰ ἀποσιωπήσῃ ἡ Ἐπιτροπεία, Σάμιοι, καὶ τὴν εὐγενῆ ἀμιλλαν, τὴν ὁποίαν ἐξαιρέτως ἔτυχεν εἰς σᾶς. Ὡς πρὸς τὴν αἰσίαν ἔκβασιν ὄλων τῶν προσπαθειῶν της ἐκάματε βήματα γενναῖα.

Ἡ Ἐπιτροπεία, Σάμιοι, ἀναχωρεῖ καὶ ἀναχωροῦσα σκεπάζει τὸ ἔδαφός σας μὲ τὴν λύπην της, τὸ περιβρέχει μὲ τὰ δάκρυνά της, εὐχεται ὑπὲρ τῆς τύχης σας μὲ χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν ὑψωμένας. Ὁ σταυρός, ἡ κραταιὰ χεὶρ τοῦ Ὑψίστου ὑπερασπίζοι καὶ σώζοι τοὺς πιστοὺς λαοὺς της. Ὁ οὐρανὸς νὰ ἐπιχύσῃ εἰς σᾶς τὰς εὐλογίας του. Ἡ φρόνησις, Σάμιοι, τὸ σέβας πρὸς τοὺς νόμους, ἡ εὐπειθεια εἰς τὰς Ἀρχάς σας, ἡ ὑγειὴς ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν διαγωγὴν σας εἶναι οἱ ἀσφαλέστεροι ἐγγυηταὶ τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας σας. Εἶθε νὰ ἀποκατασταθῆτε ἄξιοι λαμπρᾶς τύχης, τύχῃ ἀξίας τῶν δικαίων καὶ εὐγενῶν ἀγώνων σας. Ἐχετε ἀκεραίας, Σάμιοι, τὰς πιστὰς ἐλπίδας εἰς τὴν ἀκαταμάχητον καὶ ἀπέραντον πρόνοιαν τοῦ Ὑψίστου.

Ἐν Βαθεὶ Σάμου τὴν 14 Ἰουλίου 1830.

(Τ. Σ.) Ἰωάννης Κωλέττης.

Καὶ μετὰ τὸν ἀποχαιρετισμὸν τοῦτον ὁ Κωλέττης, τὴν καρδίαν ἀλλοῦσαν ἔχων, παρέλαβε τοὺς ὑπαλλήλους αὐτοῦ καὶ ἀνεχώρησε τῇ εἰκοστῇ ἑκτῇ Ἰουλίου 1830 ἐκ Σάμου, διαπεραιωθεὶς εἰς Πάτμον· μετ' αὐτοῦ δὲ συγκατελύθη καὶ ἡ ἐπὶ τῆς Σάμου ἐξουσία τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως! . . .

Ὅποιας σκέψεις γεννᾷ ἡ τροπὴ, ἣν ἔλαβον τὰ πράγματα τῆς Σάμου; Ἐπίβουλος ἄρχε γὰρ ὑπῆρξε πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἰσχυρίσθησάν τινες, ὁ Καποδίστριας; Ἐπεθύμει ἄρα γὰρ νὰ περιορίσῃ ἐντὸς ὅσον ἔνεστι στενωτέρων ὁρίων τὸ ἀρτισύστατον βασίλειον, ἐπόμενος ἐμπνεύσειν ἀνθελληνικῆς πολιτικῆς; Ὁ συντελέσας πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἀλλοφύλων, τῶν Ἑλουητῶν, ἔχαιρεν ἄρα γὰρ καθυποβάλλων ὑπὸ τῷ Τουρκικῷ ζυγῷ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ ὁμοεθνεῖς; Μακρὸν, μακρὸν ἡμῶν αἰδέαι αὐταὶ. Τίς οἶδέ πως πιεζόμενος ὁ ἀνὴρ, τίς οἶδεν ὑπὸ τίνων παραστάσεων τῶν Δυνάμεων ἐκβιαζόμενος περιέπεσεν εἰς τὸ ἀδίκημα ἐ-

κεινο. Ναί, ἀδίκημα· διότι οὐδὲν ὁ Καποδίστριας εἶχε δικαίωμα οἰκονομεῖν νὰ ὑποταχθῇ, καὶ ἐξανγκυζόμενος ἔτι, εἰς τὰς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων ἀπαιτήσεις. Τὸ τρίτον ἄρθρον τοῦ πρώτου ψηφίσματος τῆς ἐν Ἀργεὶ τετάρτης Ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως ἐπέβαλλεν αὐτῶν τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ ζητεῖν τὴν γνώμην τῶν πληρεξουσίων τοῦ ἔθνους ἐπὶ παντὸς ἀντικειμένου, ἀποβλέποντος αὐτό. Ἀνακαλῶν ἄρα τὴν ἐν Σάμῳ Ἐπιτροπείαν ὑπὸ τὸ εὐτύπωτον πρόσχημα ὅτι οἱ Σάμιοι συνεστήσαντο ἐπιχώριον κυβέρνησιν, ὁ Καποδίστριας παρεβίαζε τὸ ψήφισμα τῆς Συνελεύσεως ἐκείνης καὶ ἀπέσπαστο τῆς ἔθνικῆς ὀλομελείας λαόν, ἀπαρχόγραπτα ἐπὶ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτοῦ δικαίωματα ἔχοντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΚΤΟΝ.

Τελευταῖαι προσπάθειαι τῶν Σαμίων ὑπὲρ ἐλευθερίας
(1830—1834).

Τῇ δεκάτῃ πέμπτῃ Ἰουλίου 1830 ἀφίκετο ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀπεσταλμένος τις πρὸς τοῦ Σουλτάνου, Γιεδικλῆ Μουσταφᾶ ἀγᾶς τοῦνομα, κομίζων τὸ ἐπόμενον πρὸς τοὺς Σαμίους περὶ ὑποταγῆς ἔγγραφον.

Πρὸς τὸν ἐπὶ τῇ διευθετήσει τῆς παρακατιούσης ἐποθέσεως παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Βασιλείας ἐπίτηδες διορισθέντα καὶ ἀποσταλέντα μοιμασίτην Γιεδικλῆ Ἀγαλαριδῶν Μοισταφᾶ ἀγᾶν καὶ πρὸς τοὺς κοτζαμπάσιδες τῆς νήσου Σάμου (ὧν ἡ ὑποταγὴ εἴη ἐπαυξάνουσα) ἐπιτάττονται τὰ ἑρεξῆς.

Προλαβόντως τόσον διότι μερικοὶ τῶν κατὰ τόπους Μεμοῦριδων ἐφύροντο ἀπ' ἐναντίας τῆς Βασιλικῆς μου θελήσεως, ὅσον καὶ διότι μερικοὶ τῶν ραγιαδῶν ἀπετόλμησαν εἰς τινὰς ἰπιχειρήσεις ταραχαὶ καὶ ἀποστασίας, μὲ τὸ γὰρ συνέβησαν εἰς διάφορα νησιά τῆς Ἀσπρῆς θαλάσσης ταραχαὶ καὶ συγχύσεις, ἐπομένως καὶ ἐν τῇ νήσῳ Σάμῳ παρετάθησαν τὰ τοιαῦτα ἀπειρία καὶ οἱ ἐν τοῖς τεταραγμένοις τόποις τόποις ἐδρισκόμενοι ραγιαδες τῆς Βασιλείας μου ἐπειδὴ ἐπετηρήθησαν τῶν ἀγαθῶν τῆς ἡσυχίας καὶ τῶν κερδῶν τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγμάτων, ἡ αὐτοκρατορικὴ μας μεγαλειότης, παραβλέπουσα

τὰ μὲχρι τοῦδε συμβαίροντα καὶ κατὰ τὴν ἔμφυτον εἰσπλαγχνίαν καὶ κηδεμονίαν πρὸς τοὺς ραγιάδες καὶ ἐνδοίκην διάθεσιν καὶ εὐθυδικίαν θέλουσα γὰρ ἐξαλείψῃ δι' ὅλου τὰς προτέρας ταραχὰς καὶ γὰρ ἀντιστάξῃ τὴν κοινὴν ἡσυχίαν καὶ ὠφέλειαν, ἐπιτάττει ἐντόνως ὅπως οὐδεὶς τῶν ραγιάδων, ὅσοι τυχόν ἐξετράπησαν εἰς κινήματα ἐναντία τῆς χρεωστουμένης ὑποταγῆς, οὐδέποτε ἐπιπληχθῆ ἢ ἐξετασθῆ διὰ τὰ παρελθόντα, καὶ ἵνα παραδοθῶσι λήθῃ τελεία πάντα τὰ διατρέξαντα καὶ γὰρ ἐπισφαιλισθῆ ἕκαστος κατὰ πάντα καὶ καθ' ὅσον ὑπάρχει στερεὸς καὶ ἐδραῖος εἰς τὸ κέντρον τῆς ὀφειλομένης ἡπακοῆς καὶ εὐθύτητος, κατ' οὐδὲν μηδαμῶς ἐπηρεαζόμενος, γὰρ ἀπολαμβάνῃ ὁσημέραι ἀφθόρως ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς ὑψηλῆς μας Βασιλείας τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειάν του καὶ προσέτι κατὰ τὸ ἐπάναγκες τοῦ σερισεριπίου, γνωστοποιουμένης τῆς τ' ἐπαυξήσεως ἢ μειώσεως τῶν ρηθέντων ραγιάδων διὰ τὰ ἦναι ἀσφαλεῖς ὑπὸ κάθε εἶδος βλάβης καὶ ἀδικίας, γὰρ καταγράφονται ἅπαξ ἐν διαστήματι τεσσάρων πέντε χρόνων, καὶ τόσον ὁ ὀφειλόμενος ἐτήσιος νόμιμος δασμὸς των, μεριζόμενος εἰς τρεῖς τάξεις, ὅσον καὶ τὰ ἐπίλοιπα τακτικὰ δοσίματά των, ἀφ' οὗ κατὰ τρόπον εὐθιδικίαι διὰ τῶν κοτζαμπάσιδων των συναχθῆ καὶ καταμετρηθῆ εἰς τὸν προεῖσθαι των, γὰρ μὴν ἐπηρεάζηται οὐδεὶς αὐτῶν ἀπὸ μέρους τῶν γασσιλίδων ἢ κολιτζίδων καὶ οἱ κοτζαμπασιδεῖς των εἶσι γὰρ μὴ τολμήσωσι διὰ ἴδιον ὄφελος ἢ αἰσχροκέρδειάν των γὰρ ἐπηρεάσωσι καὶ γὰρ ἀδικήσωσι οὐδένα τῶν πτωχῶν ραγιάδων. Καὶ ἂν τυχόν ἐξ αὐτῶν τις ἤθελε τολμήσει τοιοῦτό τι ἀνοσιοῦργημα καὶ, ἐξετάσεως γενομένης, ἤθελεν ἀποδειχθῆ τὸ τοιοῦτον ἀτόπημά των, γὰρ παιδεύεται ἀνοτηρῶς.

Προσέτι γὰρ μὴν ἐπηρεάζονται παρ' οὐδενὸς ἀλόγως κατ' οὐδὲν εἰς τὴν ἐλευθέραν ἐκτέλουν τῶν ἔκπαιλαι θρησκευτικῶν ἐθίμων ἐν ταῖς ἐκκλησίαις των· καὶ τοῦ λοιποῦ ὅσοι ἐκ τῶν ραγιάδων τῆς ρηθείσης κῆσου, κέραιοι καραβίων καὶ καπετάνιοι ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς κραταιότητος μας Βασιλείας μετέρχονται τὸ ἐμπόριον καὶ ἐνασχολοῦνται εἰς μετακομιδὴν διαφόρων πραγματειῶν πρὸς κέρδος καὶ ὄφελός των, γὰρ ἦναι ἀσύδοτοι ἀπὸ χαράτζι καὶ ἀνεπηρέαστοι διὰ τε τὸ ἄτομόν των καὶ ἐνδυμασίας των ἔν τε τῇ Ἀσπρῇ θαλάσῃ καὶ ἐν τῇ Μαύρῃ, ὑψοῦντες εἰς τὰ πλοῖά των σημαίαν ραγιαδικὴν, γὰρ πλέωσι ἐλευθέρως χωρὶς γὰρ γένη ἢ παραμικροτέρα ἐπήρεια εἰς τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὰ πλοῖά των ραγιάδες γὰρτας καὶ ἀφ' οὗ πληρωθῶσι τὰ

ειθισμένα γιομπροῦκι καὶ λοιπὰ ρουσουμέτια τῶν ἐν τοῖς πλοίοις ἐδρισκομένων πραγματειῶν καὶ διαφόρων ἄλλων πραγμάτων καὶ ἐξεταζόμενον τὸ καράβι τῶν ἄπαξ ἐν τῇ Βασιλευούσῃ παρὰ τοῦ Λιμᾶν μεμμούρη δὲν ἐδρεθῆ ὅτι περιέχει τι τῶν ἀπηγορευμένων, τόσον ἐν τῇ τῶν πογαζίων διόδῳ τῶν, ὅσον καὶ ἐν τῇ Βασιλευούσῃ, γὰρ μὴ ζητηθῆ οὔτε γὰρ ληφθῆ ὀβολός τις παρ' αὐτῶν ὡς ἀπὸ μέρους τῶν Σακίμιδων, Γιουμπρουξίδων καὶ λοιπῶν Ζαπτιέδων ἐπὶ λόγῳ δευτέρου γιομπρουκίου ἢ λόγῳ βερτιμέ, πιτερμά, γιοκλαμά ἢ ἐφ' οἰωδῆποτε ἄλλω ὀνόματι καὶ ἂν τυχῆ ἤθελε ληφθῆ τι ἐπὶ τοιοῦτῳ λόγῳ γὰρ ἐπιστρέφεται ἀμέσως καὶ γὰρ παιδεύονται ἀναγκαίως οἱ τὰ τοιαῦτα τοιμήσαντες. Καὶ ἐπειδὴ πρὸς ἐμπέδωσιν καὶ ἐπιβεβαίωσιν τούτων ἀπάντων καὶ ἀσφάλειαν ἀπὸ παντὸς εἴδους ἐνοχλήσεως ὡς ἀπὸ μέρους τῶν πειρατικῶν πλοίων τῶν Βαρβαρέσων ἐξεδόθησαν ὑψηλοὶ προσκυρητοὶ Ὅρισμοί, καθηγιασμένοι μὲ χατ-χουμαγιόν, περιεκτικοὶ τῶν εἰρημένων ἐμπορικῶν προνομίων καὶ διωρίσθη παρὰ τῆς κραταιᾶς Βασιλείας μας ὁ διαληθθεὶς Γιεδικλῆ ἀγᾶς ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, ἐντελλόμεθα ὑμῖν τοῖς ρηθῆσι κοτζαμπάσιδες ὅπως ἅμα ὁποῦ φθίσῃ ὁ ὑψηλὸς προσκυρητὸς Ὅρισμός μας, γνωστοποιήσητε εἰς τοὺς κατοίκους ραγιάδες τῆς Σάμου τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐνσπλαγχρικήν μας διάθεσιν καὶ τοιοντοτρόπως ἀπασφαλιζορτες ἀπαξάπαρτας ἐπιμεληθῆτε εἰς τὸ γὰρ ἐφελκύσητε τὰς ὀρειλομένας πρὸς Θεὸν δεήσεις πάντων τῶν ἐγκατοίκων ὑπὲρ διαμονῆς τοῦ κράτους τῆς ὑψηλῆς Βασιλείας μας. Ἐφ' ᾧ ἐξεδόθη ὁ παρῶν προσκυρητὸς Ὅρισμός καὶ ἐστάλη διὰ τοῦ ρηθέντος μουμπασίρη' ἐφ' ᾧ θέλετε εἰδοποιήσει πρὸς ἅπαντας, μεγάλους καὶ μικροὺς, τὴν δαψιλίαν τῆς ἀφέσεως καὶ τοῦ ἐλέους ἡμῶν καὶ ὅτι ἐκ παντὸς τρόπου ἐφιέμεθα τῆς ἐν πᾶσιν ἀρέσεως αὐτῶν καὶ κατὰ τὴν ὑψηλὴν μας προσταγὴν προσέχετε γὰρ μὴ πειράξητε τοὺς ραγιάδες διὰ τὰ προλα^ρόγια κινήματα καὶ προσέχετε εἰς τοῦτο ὅσον τὸ δυνατόν, ἀποφευγορτες κάθε πρόφασιν καὶ αἰτίαν καὶ γὰρ κατα^ράλητε μεγίστην φροντίδα εἰς τὸ γὰρ φυλαχθῶσι περιποιούμενοι καὶ διαφορετενόμενοι ἐκ παντὸς τρόπου οἱ ρηθέντες ραγιάδες. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἡμετέρα ἀνακτορικὴ βούλησις καὶ ἀπόφασις· διὰ γὰρ μὴν ἤθελε δὲ ἀκολουθήσει κἀνέρα βάρους εἰς τοὺς πτωχοὺς ραγιάδες ἐπληρώθη ἐνταῦθα τὸ χαλιζιράχι τοῦ μουμπασίρη

Καὶ πρὸ δὲ αὐτός, μουμπασίρη, πρόσεχε γὰρ μὴ λάβῃς μῆτε χισμέτ-

μουμπασιριγιέ μήτε ἐπ' ἄλλῳ τιῶ λόγῳ ὀβολόν· ἅμα δὲ φθάσῃς εἰς τὴν ρηθείσαν ῥήσον ἡ ἀγαγνώσης ἐν ἐπικρόῳ πάντων τὸν ὑψηλόν μου τοῦτον Ὅρισμόν, κοιροποιῶν τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ εἰς ὄλους τοὺς ραγιάδες καὶ βάσιρ ἔχωρ ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς οὐδεὶς αὐτῶν ἡ ἐξετάζηται ἢ ἡ ἐλέγχεται παρτάπασι διὰ τὰ προλαβόντα κινήματα ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ, μᾶλλον δὲ ἡ τὸν πληροφορήσης ὅτι ἐφ' ὅσον μένουσιν εἰς τὸ κέντρον τῆς ὑποταγῆς καὶ τοῦ ραγιαλικίου, τὰ ἐκ μέρους τοῦ ὑψηλοῦ ἡμῶν δοβ.λετίου πρὸς αὐτοὺς δὲν θέλει εἶναι ἄλλο εἰ μὴ ἐλέη, ἐνεργεσία καὶ χάριτες. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ραγιάδες, ἐπαισθανόμενοι τὴν τιμὴν καὶ χάριν τοῦ ἀναφανέντος πρὸς αὐτοὺς ἡμετέρου βασιλικῶ ἐλέους, ἡ δέωνται ὑπὲρ τῆς στερεώσεως καὶ διαμονῆς τοῦ βασιλείου ἡμῶν κράτους καὶ ἐπαρταυόμενοι ὑπὸ τὴν ἡμετέραν χαριτόδότητον σκιάν ἡ καταγίνονται εἰς τοὺς πόρους τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς ἐμπορίας αὐτῶν μὲ τὴν διατήρησιν τῶν χρεῶν τοῦ ραγιαλικίου. Καὶ σὺ, ἐνεργήσας τὰ περὶ τῆς ἀσφαλείας καὶ ἡσυχίας των, συνῶδὰ τῆ ἔννοιᾳ τοῦ ὑψηλοῦ Ὅρισμοῦ, ἡ προσέξῃς καλῶς εἰς τὸ ἡ μὴ λάβῃς μηδὲ ὀβολόν χισμὲτ μουμπασιριγιού.

Ἄνακοινοθέντος τοῦ τοιούτου Διατάγματος τοῖς Σαμίοις, οἱ πάντες ἀπέριψαν πᾶσαν περὶ ὑποταγῆς πρότασιν· ὅθεν καὶ ἡ Ἐπαρχικὴ Δημογεροντία Σάμου ἀπέστειλε πρὸς τὸν Ὀθωμανὸν κομιστὴν αὐτοῦ τὸ ἐπόμενον ἔγγραφον.

Πρὸς τὸν ἐνδοξότατον Γιεδικ.λῆ Μουσταῶ ἁγᾶν.

*Ἐλαβεν ἡ Δημογεροντία τὸ πρὸς τὴν ἐνδοξότητά σου καὶ πρὸς αὐτὴν ἀποτεινόμενον φερμάνι, σῶγραμμα καὶ τὴν μετάφρασιν του, δι' ἡς ἔγνω τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ.

Ἡ Δημογεροντία, ἡν καὶ περιορισμένη εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ λαοῦ τῆς Σάμου, τὴν κατὰ τὴν πέμπτην τοῦ παρελθόντος Ἰουλίον κατατεθείσαν εἰς πρᾶξιν ἐπίσημον διὰ συμπληρεστάτης κοινῆς ἀπάντων τῶν χωρίων τῆς Σάμου συνελεύσεως καὶ πρὸ ἡμερῶν κοιροποιηθείσαν ἐπίσημως καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων πρὸς δηλοποίησιν ὅπου δεῖ, ἐκοιροποίησε καὶ ἀνέγνωσε μ' ὀβολόν τοῦτο εἰς τὰ χωρία τὸ φερμάνι τοῦτο, πλὴν ὁ λαὸς διαμῆνει ἀσάλευτος εἰς τὴν ἀπόφασιν του.

*Ἄλλο χρέος δὲν μένει εἰς τὴν Δημογεροντίαν, εἰ μὴ ἡ περιβάλλῃ καὶ ἡ παραπέμψῃ τὴν ἐνδοξότητά σας μ' ὄλα τὰ δειγμάτα τῆς

φιλίας, στηριζομένης εις τὴν παρὰ τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων διορισθεῖσαν καὶ παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους πραγματικῶς παραδεχθεῖσαν ἀνακωχῆν.

Τῆ 17 Ἰουλίου 1830 ἐν Βαθει Σάμου.

Οἱ Δημογέροντες τῆς Σάμου
(Τ. Σ.) Χριστόδουλος Παρμαξίλης.

Ι. Παπαχατζῆ.

Ἄραγ. Ι. Καριότογλους.

Ἡ τοῦ Γιεδικλῆ Μουσταφᾶ ἀποστολὴ ἐπόμενον ἦτο ὅτι ἔμελλε καθ' ὀλοκληρίαν νὰ ἀποτύχη, διότι πρόσφατοι μὲν ἦσαν οἱ κατὰ τῶν Τουρ-
κικῶν δυνάμεων ἐπιτυχεῖς τῶν Σαμίων ἀγῶνες, ἀκραδάντως δὲ εἶχε
διατυπωθῆ ὑπὸ τῆς τελευταίας Συνελεύσεως ἡ ἀπόφασις αὐτῶν ὅπως
μὴ ἀποσπασθῶσι τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος, ἀλλ' ἐμμείνωσιν ἐν τῷ ἀδιαρ-
ρήκτῳ μετὰ τῶν ἀπελευθερουμένων ὁμογενῶν αὐτῶν συνδέσμῳ· ὅθεν
καὶ ἡ τῆς Δημογεροντίας ἀπάντησις πρὸς τὰς προτάσεις ἐκείνου ἦτο
κατὰ πάντα συμφωνος πρὸς τε τὰς ἀποφάσεις καὶ πρὸς τὰ αἰσθήματα
ἀπαξάπαντος τοῦ λαοῦ τῆς Σάμου. Οὕτως ἄρα ἀπράκτου ἀπελθόντος
τοῦ Ὀθωμανοῦ ἀπεσταλμένου, οἱ Σάμιοι ἀνέφερον πρὸς τὸν Καποδι-
στριαν τὸ πρᾶγμα· ἔλαβον δὲ παρ' αὐτοῦ τοιαύτας ἀπαντήσεις.

Ἑλληνικὴ Πολιτεία.

Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος.

Πρὸς τὸν κύριον Λυκοῦργον Λογοθέτην.

Ἐλαβον τὴν ἐπιστολὴν σας τῶν 19 Ἰουλίου καὶ μετ' ἀπίρου
θλίψεως ἔμαθον ἐξ αὐτῆς τὴν ἀπόφασιν, ἣν ἐλάβετε τοῦ νὰ μὴ δε-
χθῆτε τὸν μουμπασίην, κομίζοντα τὸ φερμάνιον τῆς Πύλης.

Δὲν ἀγνοεῖτε τὰς ἀποφάσεις τῶν συμμάχων Αὐλῶν καὶ ὅτι κα-
θῆκορ ἔχει ἡ Κυβέρνησις νὰ συμμορφωθῆ πρὸς αὐτάς. Τούτου ἔνε-
κα δὲν δύναται αὕτη νὰ σας προσφέρῃ οὐδεμίαν συνδρομὴν.

Ἡ μόνη συμβουλή, τὴν ὁποίαν ἐγὼ τοῦλάχιστον ὀφείλω νὰ σας
δώσω εἶναι νὰ ὑποχρεώσητε τοὺς συμπατριώτας σας νὰ στείλωσιν
ἄνευ ἀναβολῆς χρόνον πρόσωπα τῆς ἐμπιστοσύνης των εἰς Κωνσταν-
τινούπολιν παρὰ τοῖς ἀντιπροσώποις τῶν συμμάχων Αὐλῶν ἢ νὰ
τοὺς στείλωσιν ἐδῶ παρὰ τοῖς πρεσβευταῖς αὐτῶν. Διὰ τοῦ ταχέος

τοῦτου διαθήματος θέλετε ἐλαττώσει τὴν κακὴν ἐντύπωσιν, ἣν θὺ παραγάγη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἢ ἐπιστροφή τοῦ μουμπασίρη.

Θεωρῶ τοσοῦτον μεγάλης σπουδαιότητος γὰρ σᾶς ἀνακοινώσω τὸ παρὸν μίαν ὥραν ἀρχήτερα, ὥστε σᾶς στέλλω αὐτὸ δι' ἐπιτηδες ταχυδρόμου.

Ναύπλιον 4)16 Αὐγούστου 1830.

Ὁ Κυβερνήτης
I. Α. Καποδίστριας.

Ὁ γραμματεὺς ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων
καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ
I. Ρίζος.

Τῷ Κυρίῳ Λυκούργῳ Λογοθέτῃ, Διευθυντῇ τῆς Σάμου.

Ναυπλῶ 4 Αὐγούστου 1830.

Ἐν ᾧ ἔμελλον γὰρ σᾶς στείλω διὰ ταχυδρόμου τὸ συναπτόμενον γράμμα, ἔλαβον τὸ διάγγελμά σας μετὰ τῶν γραμμάτων σας, δι' ὧν διαβιβάσετε τὰ πρὸς τοὺς κυρίους Προσέδρους τῶν συμμάχων Ἀνδρῶν γραφόμενα.

Ἀρέγνωσα δὲ ἐκάτερα μετὰ τῆς εἰλικρινοῦς μου περὶ τὰ ὑμέτερα σπουδῆς. Ἄλλ' ὅσον ἐπιθεμῶ γὰρ συνδράμω παρτὶ σθένει εἰς τὸ γὰρ κατασταθῶσι ταῦτα κατὰ τοὺς πόθους σας, τόσον συντονώτερον ὀφείλω γὰρ σᾶς παρακινήσω γὰρ στείλητε ἀμέσως πρεσβεῖαν τινὰ ἢ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἢ εἰς Ναύπλιον.

Ὅλαι αἱ διαδηλώσεις, ὅσας ἔλαβον προσφάτως παρὰ τῶν συμμάχων Ἀνδρῶν, ἐμφανεστάτῃ με διδάσκουσιν ὅτι αὐταὶ ὑτέρ ποτε ἐμμέρουσιν εἰς τὰ ὠρισμένα διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς τρίτης Φεβρουαρίου οὐδ' ἔχουσι κατὰ νοῦν γὰρ τὰ μεταβάλλωσι ποσῶς. Ἡ Σάμος ἄρα δὲν δύναται πλέον γὰρ λογίζεται μέρος τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας καὶ μόνον μετὰ τῆς Πόρτας ἔπεται γὰρ συνδιακοσμῆ τὰ κατ' αὐτήν, ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν συμμάχων Δυνάμεων. Καὶ ἐπειδὴ ἀφίνετε τὴν κρίσιν μου γὰρ ἀποφασίσω ἂν συμφέρη γὰρ ἐγχειρισθῶσι παρὰ τοῦ κομιστοῦ σας τὰ πρὸς τοὺς κυρίους Προσέδρους γράμματα, ἐγὼ σᾶς τὰ ἀποπέμπω ὡς συναπτόμενα καὶ σᾶς προτρέπω γὰρ γράψητε ἄλλα ἵνα ζητήσητε τὴν μεσιτείαν καὶ ἐγγήνησιν αὐτῶν, ὡς ἀρμογήν

καὶ σύστασιν τῶν προβαλλομένων παρὰ τῆς Πόρτας συμβιβασμῶν.

Ἴνα δὲ βεβαιωθῆτε ὅτι τοῦτο, ὅπερ σᾶς παρακινῶ, εἶναι τὸ μόνον πρακτέον, μάθετε ὅτι οὐδὲ δύναμαι γὰρ σᾶς δώσω τὰ δηλωτικὰ καὶ τὰ διαβατήρια, τὰ ὁποῖά μου ζητεῖτε, διότι οὔτε τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν συμμάχων Δυνάμεων οὔτε καμμία ἄλλη ξένη ἀρχὴ δὲν ἤθελον ἀναγνωρίσει νομίμα· ὅθεν εἶναι ἀρίστα γὰρ καλύψωσι τὴν ναυτιλίαν καὶ ἐμπορίαν ὑμῶν.

Ταῦτα διαμηνύων πρὸς ὑμᾶς, λυποῦμαι λύπην ἀρέκφραστον· ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο ποιῶ πρὸς ὄφελος τῆς πατρίδος σας.

Ἰωάννης Καποδίστριας.

Ἄλλὰ καὶ οἱ ἐν Ναυπλίῳ ναύαρχοι τῶν Δυνάμεων ἀπεδοκίμασαν τὴν πρᾶξιν ἐκείνην τῶν Σαμίων· ὅθεν καὶ ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν Σάμῳ ἀντιπρόξενον αὐτῆς τὰδε.

Κύριε Θ. Σπάθη!

Ναύπλιον τῆ 12 Αὐγούστου 1830.

Οἱ ναύαρχοι τῶν συμμάχων Δυνάμεων ἔλαβον γνῶσιν τῶν γεγονότων, ἅτινα συνέβησαν ἐσ γύρω εἰς Σάμον. Αἱ ἐξοχότητές των ἐπληροφοροήθησαν ἐπ' ἕως περὶ τῶν συμβουλιῶν, ἃς ὁ Κυβερνήτης ἔκρινε καθήκον γὰρ ἀπενθῆναι εἰς τοὺς κατοίκους τῆς νήσου ταύτης, καὶ ἐπειδὴ συμμερίζονται ὁλοσχερῶς τὴν γνώμην τοῦ κυρίου κόμητος Καποδίστρια ἐπὶ τῶν συνεπειῶν, ἃς ἠδύνατο γὰρ φέρη ἢ ὑπόθεσις αὐτῆ, συναισθανόμενοι τὴν ἀνάγκην διαβήματος ἀρμοδίου ὅπως διασκεδάσῃ αὐτάς, οἱ τρεῖς ναύαρχοι ἔκριναν ἀναγκαῖον γὰρ στείλωσιν εἰς Σάμον πολεμικὰ πλοῖα, ἐπιτετραμμένα ἵνα ὑποστηρίξωσι ταύτην τὴν πρότασιν. Ἡ ἀποστολὴ, περὶ ἧς πρόκειται, ἀνετέθη εἰς τὸν κύριον συνταγματάρχην Βόβερ, πλοίαρχον τοῦ πλοίου τῆς αὐτοῦ Βρετανικῆς μεγαλειότητος Οὐνδρσωρ Κάστλ. Θέλετε δραχθῆ τῆς εὐκαιρίας ταύτης ἵνα ἐπαναλάβητε εἰς τοὺς Σαμίους ὅτι, πρᾶττοντες κατὰ τὰς συμβουλίαις ταύτας, θέλουσιν ἐπιτύχει ἀσφαλέστερον τὴν ἐπέμβασιν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῶν τῶν συμμάχων Δυνάμεων ὑπὲρ τῶν νομίμων ἀξιώσεων, τὰς ὁποίας ἠδύνατο γὰρ προτείνωσι.

Γνωρίζετε ἀναμφιβόλως ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπεδοκίμασεν ἐπισημῶς τὴν διαγωγὴν τοῦ διοικητοῦ Λογοθέτου καὶ ὅτι τῷ ἔ-

γραφῆν ἐπὶ τοῦ ἀντικείμενου τούτου ἐπιστολὴν, ἣς νομίζω ὠφέλιμον
να σὰς ἐσωκλείσω ἀντιγραφῶν ἀκριβῆς.

Κατὰ τὰς διαταγὰς τῶν κυβερνήσεών μας, νομίζομεν ἀναγκαῖον
να σὰς συστήσωμεν, κύριε, ὅπως μετέλθητε πῶσαν προσιπάθειαν ἵνα
βοηθήσητε τὴν ἀποστολὴν τοῦ πλοιάρχου Βόβερ καὶ τῷ συνδράμῃτε
ὅπως ἀπολαύση πλήρους ἐπιτυχίας. Δέξασθε κτλ.

Δῶκετε.

Συμφώνως πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης κατέπλευσε
τῇ δεκάτῃ ἐβδόμῃ Αὐγούστου εἰς τὸν λιμένα Βαθῆος ὁ Ρωσικὸς πύ-
ρων Τηλέμαχος, διοικούμενος ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου Ζαμίσκη, τῇ δὲ εἰ-
κοστῇ πρωτῇ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καὶ τὸ Ἀγγλικὸν δίκροτον Οὐίνδσωρ
Κάστλ, διοικούμενον ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου Βοβερ. Ἄμα δὲ τῇ ἀφίξει
αὐτοῦ ὁ Ἀγγλὸς πλοίαρχος ἀπέστειλε πρὸς τὴν Δημογεροντίαν τὸ ἐ-
πόμενον ἔγγραφον.

Κύριοι. Ἐγὼ καὶ ὁ συνάδελφός μου, Ρωσικὸς καπιτάνιος, νομί-
ζομεν χρέος μας να ξαναεἰπῶμεν ἐν συντόμῳ τὸ αἴτιον τῆς ἐδῶ ἀφ-
λίξεώς μας καὶ ἐπομένως τῆς συνδιαλέξεως, ἣτις γίνεται σήμερον με-
τὸς ἐγκατοίκους τῆς Σάμου.

Ἡ συνδιάλεξις αὕτη ἀντικείμενον ἔχει να γνωσιοποιήσῃ ὅτι αἱ
τρεῖς σύμμαχοι Δυνάμεις δὲν ἀνεκατώθησαν εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν
Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, παρὰ ὅταν ὁ ἀγὼν οὗτος διήρκεσεν ἰκα-
νοῦς χρόνους καὶ ἐχίθη ἐν αὐτῷ πολὺν αἷμα, χωρὶς να προέδῃ τις ἐν
πλησίον τέλος. Καὶ ὅτι αὗται αἱ τρεῖς Δυνάμεις, καὶ τότε καὶ τώρα
σύμμαχοι τοῦ Σουλτάνου, δὲν ἀνεκατώθησαν εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθε-
σιν παρὰ διὰ να δώσουν ἐν τέλος καὶ να ἐμποδίσουν κάθε ἐχθρο-
πραξίαν ἐπακόλουθον. Ἡ ὑπόθεσις ἐτελείωσε πλέον ἐγρήγορα ἀπ’
ἐκεῖνο ὅπου ἠλπισαν μετὰ τὸν ἀφανισμόν τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου εἰς
Ναυαρίνον καὶ εἰς τὰς τρεῖς Φεβρουαρίον ἐγράφη ἐν Λονδίνῳ ἀπὸ τοὺς
πληρεξουσίους τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων ἢ τελευταία ἀπόφα-
σις, ἀφορῶσα εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν Ἑλλήνων, δυνάμει τῆς ὁποίας
ἐνεκρίθη ὅτι ἡ Σάμος, καθὼς καὶ ἡ Χίος καὶ Μυτιλήνη καὶ ὄλαι αἱ
νήσοι, αἱ μὴ ἐμπεριεχόμεναι εἰς τὰς Κυκλάδας, πρέπει να ξαναμέ-
ρουν ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν, ὅτι τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν δε-
χθεὶς ὁ Σουλτάνος, ἔπεμψεν εἰς Σάμον ἕνα μουμπασίρην, φέροντα
ἐν φερμάνι, τὸν ὁποῖον οἱ Σάμιοι ἀπέπεμψαν, καὶ ὅτι ὁ Κ. Λογοθέ-

της ἔδωκε περὶ τούτου εἶδησιν εἰς τὸν Κυβερνήτην εἰς τὰς 19 Ἰου-
 λίου. Ὁ κύριος κόμης Καποδίστριας τὸν ἀπεκρίθη ὅτι τὴν μόνην συμβ-
 βουλήν, τὴν ὅποιαν ἠδύνατο νὰ δώσῃ εἰς τοὺς Σαμίους ἦτο νὰ πέμ-
 ψουν χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἄργητα διάφορα ὑποκείμενα τῆς ἐμπι-
 στοσύνης των ἢ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἢ εἰς Ναύπλιον παρὰ
 τοῖς πρέσβεσι τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων διὰ νὰ ἐλαφρώσουν
 ὅσον τὸ δυνατόν τὴν κακὴν ἐντύπωσιν, ὅποῦ θέλει κάμει εἰς Κων-
 στατινούπολιν ἢ πρᾶξις αὐτῆ τῶν Σαμιῶν, καὶ ὅτι οἱ ἀντιπρέσβεις
 καὶ οἱ τρεῖς ναύαρχοι τῶν συμμάχων Δυνάμεων, ὁμόφρονες κατὰ
 πάντα μὲ τὴν γνώμην τοῦ Κυβερνήτου, μᾶς ἔπεμφαν ἐδῶ διὰ τοῦτο
 καὶ διὰ νὰ γνωστοποιήσωμεν προσέτι ὅτι, ἐκτελοῦντες τὴν γνώμην
 τοῦ Κυβερνήτου, πρέπει νὰ ἀγαμέουρ καλόν. Ἡμεῖς εἴμεθα ἐν ταῦ-
 τῷ ἔτοιμοι ν' ἀκούσωμεν μὲ προσοχὴν ὅτι ὁ κύριος Λογοθέτης καὶ
 οἱ ἐγκάτοικοι τῆς νήσου ἔχουν διὰ νὰ μᾶς προβάλλουν.

Ἐκ τοῦ πολεμικοῦ πλοίου Οὐίνδσωρ Καστλ
 τῆ 21 Αὐγούστου (2 Σεπτεμβρίου) 1830.

Πλοίαρχος Βόβερ.

Τῆ εἰκοστῇ τρίτῃ Αὐγούστου, συνεπείχ τοῦ ἀνωτέρω ἐγγράφου, συν-
 ἦλθον ἐν τῷ ἐν Βαθεὶ οἴκῳ τοῦ ἀντιπροξένου τῆς Ἀγγλίας Θεοδώρου
 Σπάθη οἱ τε ρηθέντες δύο πλοίαρχοι, οἱ ἐν Σάμφ πρόξενοι τῆς Ρωσίας
 Γεράσιμος Σβορώνος καὶ τῆς Γαλλίας Γεώργιος Δάρβαρις, ὁ Λογοθέ-
 της Λυκοῦργος, οἱ ἐπαρχιακοὶ Δημογέροντες Σάμου, ὁ πρόεδρος τῆς
 συνελεύσεως Ἀντώνιος Γεωργιάδης καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ Διευθυντηρίου
 Νικόλαος Βιθυνός· μετέφραζε δὲ τοὺς λόγους ὁ Κωνσταντῖνος Λαμπρι-
 νός, ἑρμηνεὺς τοῦ κατὰ τὴν Μεσόγειον Ἀγγλοῦ ναυάρχου Πόλτνεη
 Μαλκόμ, συνοδεύων εἰς Σάμον τῷ πλοίαρχῳ Βόβερ. Ἴνα δὲ παραδώ-
 σωμεν εἰς γνῶσιν τῶν μεταγενεστέρων ἀκριβῆ τὰ κατὰ τὴν συνδιάλε-
 ξιν ταύτην, καταχωρίζομεν ὧδε αὐτὰ τὰ ἐπίσημα πρακτικὰ αὐτῆς.

Ὁ κύριος πλοίαρχος Βόβερ ἤρχισε τὴν συνδιάλεξιν, ἐρωτῶν ἄν
 ὁ Κ. Λυκοῦργος καὶ οἱ Δημογέροντες ἔχουν τὴν πληρεξουσιότητα
 τοῦ λαοῦ διὰ νὰ ἀποφασίσῃ ὅτι τῷ ἀνήκει καὶ ἄν ἡ ἀπόφασίς των
 θέλῃ εἶναι ἐπικυρωμένη ἀπὸ τὸν λαόν.

Ὁ Κ. Λυκοῦργος ἀπεκρίθη ὅτι ἦτο γνωστὸν κατὰ τὰ ἀνὰ χεῖρας
 του ὑψηλίσματα καὶ ἀποφάσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμαν οἱ Σάμιοι, ὅτι εἰ-

χαρ ὄλην τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ πληρεξουσιότητα ἵνα ἀποφασίσουν πᾶρ ὃ τι ἤθελε τοὺς φανῆ ὠφέλιμον διὰ τὴν πατρίδα.

Οἱ Δημογέροντες ἐπεβεβαίωσαν αὐτὴν τὴν ἀπόκρισιν.

Προσκαλεσθέντες δὲ καὶ οἱ κύριοι ἀντιπρόξενοι νὰ δώσουν τὴν περὶ τούτου γνώμην των, ἐπεκύρωσαν τὸν λόγον τοῦτον τῶν τοπικῶν Ἀρχῶν καὶ ὁ Κ. Βιθυνὸς ἀνέγνωσε τὸ ἐπίσημον τοῦ διορισμοῦ τοῦ Κ. Λογοθέτου, ὑπογεγραμμένον ὑπὸ ὀγδοήκοντα τεσσάρων πληρεξουσίων τῶν κωμοπόλεων καὶ χωρίων τῆς Σάμου.

Ἀφ' οὗ δὲ ἐπέισθησαν εἰς τοῦτο οἱ κύριοι Διοικηταί, ὁ πλοίαρχος ἐπροσκάλεσε τὸν διερμητέα Κ. Λαμπρινὸν νὰ ἀναγνώσῃ τὴν μετάφρασιν ἑνὸς ἄρθρου τοῦ πρωτοκόλλου τῶν 20 Φεβρουαρίου, ἡ ὁποία μετάφρασις ἐγχειρίσθη ἀμέσως εἰς τὸν Κ. Λογοθέτην, ἔχουσα ὡς ἐφ' ἐξῆς.

« Αἱ τρεῖς Δυνάμεις κρίνουν χρέος των νὰ ἀσφαλίσωσι καὶ ὑπερασπισθῶσι τοὺς κατοίκους τῆς Σάμου μὲ ἀσφάλειαν ἐναντίον κάθε μελλούσης ταραχῆς καὶ ἀνησυχίας διὰ τοὺς προηγηθέντας πολέμους καὶ διχονοίας. Ἀρίσως δὲ ἡ Τουρκικὴ ἐξουσία ἤθελε μεταχειρισθῆν τρόπον τυραννικόν, ἀπάνθρωπον καὶ βαρβαρικόν, ἐναντίον τῆς φιλανθρωπίας, αἱ Δυνάμεις καὶ γενικῶς καὶ κάθε μία μερικῶς, χωρὶς νὰ ἐμβαίρῃ εἰς ἀκριβεῖς ἐρεῦνας, νομίζει χρέος της νὰ μεταχειρίζεται ὄλην της τὴν ἐπιρροὴν εἰς τὴν Πόρταν διὰ νὰ ἐκασφαλίσῃ τοὺς κατοίκους τῶν προειρημένων νήσων (Κρήτης καὶ Σάμου) μὲ ὑπεράσπισιν καὶ ἀσφάλειαν, ἐναντίον κάθε τυραννίας καὶ ἀπάνθρωπίας ».

Ὁ Κ. Λογοθέτης εἶπεν. Ὅταν ὁ μονυμπασίρης ἐπαρουσίασε τὸ φερμάνι, ἐφανέρωσεν ὅτι δὲν εἶχε τίποτε περιπλέον νὰ εἶπῃ, ὅτι ἐδρίσκετο χωρὶς κάμμιαν προσταγὴν περὶ τούτου καὶ ὅτι ἡ ἀποστολὴ του ἦτο μόνον περιωρισμένη εἰς τὸ νὰ παρουσιάσῃ τὴν αὐτοκρατορικὴν διαταγὴν.

Ὁ Κ. Λαμπρινὸς ἠρώτησεν. Ὑποθετικῶς μόνον ἐστοχάσθητε τὸ τί ἔλεγε τὸ φερμάνι ;

Ὁ Κ. Λογοθέτης ἀπεκρίθη. Ὁχι, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν μετάφρασιν του εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον, ἡ ὁποία τὸ ἐσυντρόφειεν· αὐτὴ μᾶς ἔκαμε νὰ γνωρίσωμεν ὅτι αὐτὸ τὸ πρόσταγμα ἦτο ἐναντίον τῆς κοινῆς τῶν Σαμίων ἀποφάσεως.

Ὁ Ἀγγλος πλοίαρχος ἠρώτησε. Ποία εἶναι αὕτη ἡ ἀπόφασις ;

Τότε μετεφράσθη τὸ πρῶτον ψήφισμα τῆς τοπικῆς συνελεύσεως τῶν Σαμίων.

Ὁ καπιτάνιος Ζαμίσκης ἠρώτησε. Διὰ τί εἰς αὐτὸ τὸ ψήφισμα ἦτο λόγος περὶ ἐθνικῆς συνελεύσεως;

Ὁ Κ. Λογοθέτης ἀπεκρίθη. Καθ' ὅτι οἱ Σάμιοι, ἐπειδὴ πάντοτε ἔκαμαν μέρος τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας εἰς τὸν κοινὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα, ἔπεμψαν καὶ πληρεξουσίους εἰς τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν. Καὶ ἀκολούθως ὁ Κ. Λογοθέτης τοῦ ἔλαμε τὴν παρατήρησιν ὅτι οἱ Σάμιοι διὰ τὰ φυλάξουν τὴν καλὴν τάξιν εἰς τὴν πατρίδα των ἔκαμαν τὰ ψήφισματα.

Ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος ἀπεκρίθη ὅτι. Ἐπειδὴ αὐτὸ ἀνήκει εἰς τὴν διοίκησιν των, οἱ διοικηταὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων δὲν εἶχαν κάμμίαν χρεῖαν τὰ γινώσκουν καὶ ἠρώτησαν μόνον τὰς τοπικὰς Ἀρχάς, ἕαν αὐτὰ τὰ πρακτικὰ ἐστάθησαν αἷτια τὰ ἀποπέμψουν τὸν μουμπασίην.

Ὁ διευθυντὴς καὶ οἱ Δημογέροντες ἀπεκρίθησαν ὅτι. Περιωρισμένοι ὄντες ἀπὸ τὸν λαόν, δὲν εἴμποροῦσαν παρὰ τὰ κάμουν ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον τοὺς ἐδιόριζαν.

Ἀνέγνωσαν ἀκολούθως τὴν πρώτην συνεδριάσιν τῆς τοπικῆς συνελεύσεως καὶ τὸν λόγον τοῦ προέδρου κυρίου Ἀρτῶριου Γεωργιάδου. Ἐπειτα ὁ Κ. Λογοθέτης εἶπεν ὅτι ἡ τοπικὴ Διοίκησις δὲν ἠδύνατο μὴδ' αὖτε ν' ἀπομακρυνθῆ ἀφ' ὅσα ὁ λαὸς εἶχεν ἀποφασίσει.

Οἱ πλοίαρχοι εἶπαν τότε ὅτι δὲν εἶχαν περὶ τούτου κάμμίαν προσταγὴν τὰ δώσουν εἰς τοὺς ἐγκατοίκους τῆς Σάμου, ὅτι ἡ ἀποστολὴ των περιωρίζετο μόνον εἰς τὸ ν' ἀκούσουν τὰ δίκαιά των καὶ τὰ τοὺς συμβουλεύσουν τὰ πέμψουν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἢ Ναύπλιον παρὰ τοῖς πρέσβεσι τῶν συμμάχων Ἀνδῶν ὑποκείμενα τιμημένα μὲ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ λαοῦ διὰ τὰ καθυποβάλλουν τὰ δίκαια ζητήματα, τὰ ὅποια εἴμποροῦσαν τὰ ἔχουν.

Ὁ Κ. Λογοθέτης εἰδοποίησεν ὅτι οἱ Σάμιοι εἶχαν ἀπόφασιν τὰ πέμψουν πληρεξουσίους εἰς Ναύπλιον παρὰ τοῖς ἀντιπρέσβεσι τῶν συμμάχων Δυνάμεων, ὁ δὲ Κ. Ἀρτῶριος Γεωργιάδης ἀνέγνωσε παρατηρήσεις τινάς, εἰς τὰς ὅποιας οἱ κύριοι πλοίαρχοι δὲν ἔκαμαν κάμμίαν ἀπάντησιν.

Ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος ἐπρότεινεν εἰς τοὺς Σαμίους ὅτι οἱ ἀντιπρέσβεις τῶν συμμάχων Ἀνδῶν εἰς Ναύπλιον ὀφείλουσαν πάντοτε τὰ

ἀναφερθῶν εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις δι' ὅλας τὰς ζητήσεις, αἱ ὁποῖαι ἤθελαν τοὺς γένει ἀπὸ τοὺς Σαμίους.

Ὁ Κ. Λυκοῦργος ἀπεκρίθη ὅτι ἤθελαν πέμψει πληρεξουσίου εἰς Ναύπλιον καὶ ὅτι ἂν δὲν ἐδύνατο γὰ ἀπολαύσων τίποτε ἐκεῖ, ἤθελαν ὑπάγει καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος τὸν ἀπεκρίθη τότε ὅτι οἱ Σάμιοι ἠδύνατο γὰ κάμουν ὅ τι ἤθελον καὶ ὅτι ἦτο ἐνδεχόμενον οἱ ἐν Ναυπλίῳ Ὀθωμανοὶ πληρεξούσιοι γὰ ἔχουν πληρεξουσιότητα διὰ γὰ πραγματευθῶν περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Σάμου, πλὴν εἰς ἐναντίας περιστάσεις οἱ πληρεξούσιοι ταύτης τῆς ρήσου ἤθελαν ὑπάγει καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ Κ. Λογοθέτης ἐπαρέρωσεν ἐδῶ ὅτι αὐτὸ θέλει γένει, πλὴν πάντοτε ὑπὸ τῆν ὑψηλὴν ὑπεράσπισιν τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων.

Οἱ πλοίαρχοι ἔμειναν εἰς τοῦτο σύμφωνοι καὶ ὁ Κ. Λυκοῦργος ἐπισήμως ἐδηλοποίησεν ὅτι οἱ Σάμιοι δὲν ἐφάρτάσθησαν παρτελῶς γ' ἀντισταθῶν εἰς τῆν ἀπόφασιν τῶν τριῶν Δυνάμεων καὶ ὅτι ἐκ τοῦ ἐναντίου αὐτοὶ δέονται τῆν ὑπεράσπισιν τῶν καὶ εἶναι ἐτοιμοὶ γὰ πέμψουν μάλιστα καὶ ὑποκειμενα ἕως εἰς αὐτὰς τὰς βασιλευσας πόλεις τῶν τριῶν Δυνάμεων διὰ γὰ ζητήσων βοήθειαν καὶ ὑπεράσπισιν.

Ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος εἶπεν ὅτι. Κάθε ἄνθρωπος ἔχει τὸ δικαίωμα γ' ἀπαιτῆ τῆν ἀνεξαρτησίαν του, τῆν ἐλευθερίαν του καὶ τὰ δικαιώματά του καὶ οἱ Σάμιοι ἐμποροῦν γὰ κάμουν ὅ τι καλὸν τοὺς ἐφαίρετο καὶ ὅτι ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶχαν ἀποφασίσει τῆν ἀποστολὴν τῶν πληρεξουσίων, ἦτο ἐπιθυμητὸν γὰ ἠξέυρουν πότε ἤθελον τοὺς πέμψει καὶ ποίους θέλουν πέμψει.

Εἰς αὐτὸ ἀπεκρίθησαν ὅτι ἤθελαν σκεφθῆ ἔπειτα εἰς τὸ μεταξὺ τῶν διὰ γὰ τοὺς κάμουν γὰ ἀναχωρήσων μετὰ τέσσαρας ἡμέρας.

Οἱ πλοίαρχοι ἐπρότειναν διὰ τῆν μετακόμισιν αὐτῶν τῶν πληρεξουσίων τὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα τοὺς ἐνεπιστεύθησαν, καὶ αἱ Ἄρχαι τοὺς ἠὲ χαρίστησαν.

Οἱ πλοίαρχοι τοὺς ἐπροσκάλεσαν πάλιν γὰ τὸ κάμουν ὅσον χριστά καὶ ἔλαβαν εἰς ἀπόκρισιν ὅτι ἅμα ἐλήφθη ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Κυβερνήτου, οἱ Σάμιοι ἔγραψαν εἰς τοὺς πρέσβεις καὶ ἠτοιμάζοντο μάλιστα γὰ πέμψουν τοὺς πληρεξουσίου, ἐν ᾧ τὰ πολεμικὰ πλοῖα ἐφθασαν.

Ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος ἐπαρέλαβε γὰρ τὸ κάμουν χωρὶς ἀργοπορίαν καὶ αἱ τοπικαὶ Ἀρχαί, ἐν ᾧ ὑπεσχέθησαν τοῦτο, ἐζήτησαν συγχώρησιν διὰ τὸ θάρρος, μὲ τὸ ὅποσον ὠμίλησαν διὰ τὴν πατρίδα των.

Οἱ πλοίαρχοι ἐπεθύμησαν γὰρ μάθουν ἂν ὅλα ταῦτα ἦσαν σύμφωνα μὲ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ λαοῦ, ὃ δὲ διευθυντῆς καὶ οἱ Δημογέροντες ἀπεκρίθησαν ὅτι ἡ ἀνάγκη τῆς πληρεξουσιότητος τοὺς ἐπεισεν ὅτι ἦτο ἀδύνατον γὰρ πράξουν αὐτοὶ διαφορετικὰ ἢ γὰρ προδώσουν τὴν νῆσον των εἰς τοὺς Τούρκους.

Ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος ἀπεκρίθη εἰς τοῦτο ὅτι εἶναι ἀληθινὸν τοῦτο καὶ ὅτι τοὺς ἐσυμβούλευε μόνον γὰρ ἦναι καὶ ἀκολούθως συνετοὶ διὰ γὰρ κάμουν καλῶς τὰ δέοντα καὶ γὰρ προλάβουν τοιουτοτρόπως κάθε κακὸν ἐπακόλουθον.

Ὁ Κ. Λογοθέτης ἐφανέρωσε τότε ὅτι ὁ μουμπασίρης ἔλαβεν ἐδῶ καλὴν ὑποδεξίωσιν καὶ ὅτι αὐτὸ ἦτο γνωστὸν καὶ εἰς τοὺς ἀντιπροξένους. Αὐτοὶ οἱ ὑπουργοὶ τὸ ἐπεκύρωσαν καὶ οἱ πλοίαρχοι ἐφανέρωσαν ὅτι ἂν οἱ Σάμοι ἤθελον τὸν δεχθῆ κακὰ, ἤθελαν παροργίσει τὰς τρεῖς Δυνάμεις, φίλας τοῦ Σουλτάνου.

Ὁ Κ. Λογοθέτης εἶπε προσέτι ὅτι ὅλοι οἱ Τούρκοι ἐλάμβαναν ἐδῶ καλὴν ὑποδεξίωσιν καὶ ὅτι, εἰ ὁ μουμπασίρης ἤθελεν ἔχει πληρεξουσιότητα, οἱ Σάμοι ἤθελαν πραγματευθῆ μετ' αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων καὶ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως· ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ δὲν ὑπῆρχε, δὲν ἐδυνήθησαν αὐτοὶ γὰρ κάμουν τίποτε μετ' αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ ἐζήτησαν οἱ πλοίαρχοι τὴν μετάφρασιν τοῦ φερμανίου, ὁ Κ. Λογοθέτης ἔστειλε τὸν γραμματέα του γὰρ τὸ φέρη καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπαρουσίασεν εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀνωτέρω ἀξιωματικούς τὰ ἀκόλουθα παράπονα. Ὁ Κυβερνήτης ἔκαμε μεγάλας ἀδικίας ἐναντίον μας, παραιτῶν τοὺς Σαμίους καὶ ἀρνούμενος εἰς αὐτοὺς ναυτιλιακὰ ἔγγραφα διὰ τὰ πλοῖά των, πράγμα ὁποῦ τοὺς ἔθετε εἰς τὴν δυσάρεστον ἀνάγκην γὰρ μὴν ἠξέβρουν τί γὰρ κάμουν.

Οἱ πλοίαρχοι ἐπρότειναν ὅτι αὐτὴ ἦτο μία αἰτία περισσότερον διὰ γὰρ μὴν ἀργοπορήσουν τὴν ἀποστολὴν τῶν πληρεξουσίων καὶ ἔλαβαν τὴν βεβαίωσιν ἐκ μέρους τοῦ Κ. Λογοθέτου ὅτι χωρὶς τὸ φθᾶσιμον τῶν πολεμικῶν πλοίων, αὐτοὶ οἱ πληρεξούσιοι ἤθελον πρὸ ἡμερῶν ἀναχωρήσει.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος ἔκαμε μερικῶς εἰς τοὺς Σάμιους τὴν συμβουλὴν καὶ παρατήρησιν ὅτι ἡ Ἀκαρνανία κατὰ συνέπειαν τοῦ αὐτοῦ πρωτοκόλλου ἦτο γὰ ἐπιστραφῆ παρομοίως εἰς τοὺς Τούρκους· πλὴν τοῦτο ἀνεβλήθη ἕως τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ πρίγγιπος κυβέρχου τῆς Ἑλλάδος, ὅστις δὲν εἶχεν ἀκόμη διορισθῆ καὶ ὅστις μὲ τὸν ἐρχομὸν του ἴσως δυνηθῆ γὰ τὴν κρατήσῃ, δίδων μίαν ποσότητα μετρητῶν. Καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἤθελεν εἶναι δυνατὸν καὶ οἱ Σάμιοι γὰ ἀξιωθῶν ὁμοίως τὴν αὐτὴν χάριν.

Ἡ μετάφρασις τοῦ φερματίου καὶ ἡ γενομένη ἀπόκρισις εἰς τὸν κομιστὴν μουμπασίρην ἐπαρουσιάσθησαν καὶ οἱ πλοίαρχοι ἐζήτησαν ἔαν, ὅταν οἱ Δημογέροντες τῆς Σάμου ἔλαβαν τὸν αὐτοκρατορικὸν Ὅρισμόν, ἔδωκαν εἶδησιν εἰς τὸν λαὸν καὶ ἔαν ἔπραξαν τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὴν ἀπόκρισιν πρὸς τὸν μουμπασίρην.

Αἱ τοπικαὶ Ἀρχαὶ ἀπεκρίθησαν εἰς τοῦτο ὅτι ἐν ᾧ ἀπεροῦσαν ἀπὸ τὰ χωρία, τὸ φερμάρι καὶ ἡ ἀπόκρισις ἐκοινοποιήθησαν εἰς τοὺς πρωτίστους τῶν ἐγκατοίκων τῆς Σάμου κατὰ τὴν συνήθειαν, τὴν ὁποίαν τηροῦν εἰς τοιαύτας περιστάσεις.

Προσκληθεῖσαι δὲ αἱ αὐταὶ Ἀρχαὶ παρὰ τοῦ κυρίου καπιτάνιου Ζαμίσκη γὰ εἰποῦν ἔαν ἔδωκαν κάμμιαν ἄλλην ἀπόκρισιν εἰς τὸν μουμπασίρην, ἀπεκρίθησαν ὄχι, προσθέτουσαι ὅτι τὸ φερμάρι μαζὶ μὲ τὴν ἀπόκρισιν τοῦ τὰ ἐγχειρίσαν διάφοροι Δημογέροντες καὶ οἰκοκυροί, οἱ ὅποιοι ἠρώτησαν αὐτὸν ἔαν εἶχεν ἄλλο τι γὰ τοὺς εἶπη καὶ ἔλαβαν εἰς ἀπόκρισιν ὅτι δὲν εἶχε τὸ παραμικρόν.

Ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος. Θὰ κάμητε γερικὴν συνέλευσιν διὰ γὰ διορίσητε πληρεξουσίους ;

Ὁ Κ. Λογοθέτης. Ὅχι, καθ' ὅτι ἡ τοπικὴ Διοίκησις ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ θέλει τὸ κάμει εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας.

Ὁ πλοίαρχος. Στοχάζεσθε γὰ τοὺς πέμψητε εἰς Ναύπλιον ;

Ὁ Κ. Λογοθέτης. Ναι, διὰ γὰ ὁμιλήσουν ἐν ταῦτῳ καὶ διὰ τὰ διαβατήρια, καθ' ὅτι τὰ πλοῖά μας μένουσιν χωρὶς ταξίδι.

Οἱ πλοίαρχοι. Αὐτὰ τὰ πλοῖα ἐδιώχθησαν ἀπὸ κἀνὲν μέρος ;

Ὁ Κ. Λογοθέτης. Ὅχι, πλὴν ἡ διορία τῶν διπλωμάτων ἐπειδὴ ἀπέρασαν, ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν τὰ ἥλλαξεν.

Ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος. Οἱ Σάμιοι ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὸν Κυβερνήτην διὰ γὰ τ' ἀναρρώσουσιν ;

Ὁ Κ. Λογοθέτης. Ναι, ἀλλ' ἡ αὐτοῦ ἐξοχότης τοὺς τὸ ἠρήθη.

Ὁ πλοίαρχος. Δὲν δύνασθε νὰ τὸ κάμετε μόνοι σας ;

Ὁ Κ. Λογοθέτης. Ὁχι.

Ὁ πλοίαρχος. Ἐπειδὴ ὁ Κυβερνήτης σᾶς ἀπέδειξεν ὅτι δὲν εἶχε πλέον εἰς τὸ ἐξῆς κάμματα σχέσιν μαζί σας, διὰ τί νὰ μὴ γράψετε μίαν ἐγκύκλιον εἰς τὰς διαφόρους ρηθούς τοῦ Αἰγαίου πελάγους νὰ τοὺς γνωστοποιήσετε ὅτι ἡ αὐτοῦ ἐξοχότης, βιασθεῖσα ἀπὸ τὰς περιστάσεις, σᾶς ἠρήθη διπλώματα ναυτιλιακὰ διὰ τὰ πλοία σας καὶ νὰ τὰ δέχωνται κάθε φορὰν, ὅπου ἤθελαν παρουσιασθῆ συντροφευμένα μὲ ἐγγραφὰ σας ;

Ὁ Κ. Λογοθέτης. Δὲν ἔχομεν κανένα φόβον περὶ τούτων· φοβούμεθα μόνον τὰ πολεμικὰ πλοία, τὰ ὅποια ἤθελαν τὰ ἀπαρτῆσει, καὶ τὰς Ὀθωμανικὰς Ἀρχάς.

Οἱ πλοίαρχοι. Διὰ τί νομίζετε ὅτι αὐτὰ τὰ πλοία θέλουν ἐμποδῆσαι ἐκεῖνα τὰ συντροφευμένα μὲ διαβατήρια ἐκ μέρους σας ;

Ὁ Κ. Λογοθέτης. Διότι οἱ πρέσβεις ἐγνωστοποίησαν τοῦτο εἰς τοὺς ναυάρχους καὶ αὐτοὶ εἰς τοὺς διοικητὰς τῶν πλοίων.

Οἱ πλοίαρχοι. Αἰτία περισσοτέρα διὰ νὰ στείλητε ὅσον τάχιστα τοὺς πληρεξουσίους σας.

Ὁ Κ. Λογοθέτης. Θέλομεν τοὺς ἐτοιμάσει· ἐγράψαμεν ὅμως καὶ μίαν ἀναφορὰν εἰς τοὺς πρέσβεις.

Εἰς αὐτὴν τὴν στιγμήν ἔφθασε καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κήρυλλος καὶ ἔλαβε τόπον εἰς τὴν συνδιάλεξιν.

Ὁ Ἀγγλος ναυάρχος. Ἐπειδὴ βλέπομεν ὅτι δὲν μᾶς μένει πλέον τίποτε νὰ σᾶς εἴπωμεν, ἀναχωροῦμεν τὴν Δευτέραν καὶ ἂν ἔχετε καὶ γράμματα νὰ μᾶς τὰ ἐγχειρίσητε, κάμετέ τα.

Ὁ Κ. Λογοθέτης. Ἴσως προφθάσωμεν μάλιστα νὰ πέμψωμεν καὶ τοὺς πληρεξουσίους.

Ὁ πλοίαρχος. Ἐὰν δὲν λάβετε καιρὸν, γράψετε κᾶν.

Ὁ Κ. Λογοθέτης. Πολὺ καλά.

Οἱ πλοίαρχοι. Ἐχετε ἄλλο τι νὰ προσθέσσετε ;

Ὁ Κ. Λογοθέτης. Τίποτε παρὰ νὰ ἰκετεύσωμεν τὴν βοήθειαν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τῶν πρέσβων, νὰ τοὺς παρακαλέσωμεν νὰ σκεφθῶσι περὶ τῆς καταστάσεώς μας καὶ νὰ μᾶς ἐλευθερώσουν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων.

Ὁ Ἀγγλος πλοίαρχος. Ἐὰν ὁ καιρὸς ὅμως δὲν μᾶς συγχωρήσῃ νὰ ἀναχωρήσωμεν τὴν Δευτέραν καὶ οἱ πληρεξούσιοι ἤθελον εὐρεθῆ

ἔτοιμοι τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεώς μας, ἤθελεν εἶσθαι μὲ εὐχαρίστησιν μας γὰ τὸς δώσωμεν τὸ πέρασμα.

Αἱ τοπικαὶ Ἀρχαὶ τῆς Σάμου ἠὲ χαριστήσαν τὸν Ἀγγλον πλοίαρχον διὰ τὴν καλωσύνην του καὶ αὐτὸς ἠρώτησε τὸν πράκτορα τῆς Γαλλίας Κ. Λάρβαριν ἂν εἶχε τίποτε ἐκ μέρους τοῦ πρέσβεός του γὰ κοινοποίησιν εἰς τοὺς ἐγκατοίκους τῆς Σάμου. Ἀπεκρίθη ὄχι. Ὁ κύριος πλοίαρχος Βόβερ ἔδωκε τέλος τῆς συνδιαλέξεως καὶ ὁ ἄγγλος Σάμου ἔλαβε τὸν λόγον διὰ γὰ εἰπῆ εἰς τοὺς κυρίους πλοίαρχους ὅτι ἦτο καιρὸς γὰ ἀπαθαρατισθῶσι, συναγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας τῶν Σαμίων.

Ἐκείνη τὴν μερὴν ἐγένετο ἡ συνδιζήσις ἐκείνη· μετὰ δὲ ταύτην τὸ Διευθυντήριον προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν πληρεξουσίων, οἵτινες ἔμελλον γὰ μεταβῶσιν εἰς Ναύπλιον, καὶ ὡς τοιούτους ἐξελέξατο τὸν Ἀντώνιον Γεωργιάδην, τὸν Δημήτριον Χ. Παναγιώτου καὶ τὸν Χριστόδουλον Παρμαξίζην, οἵτινες, ἐφοδιασθέντες διὰ τῶν ἀπαιτουμένων ἐγγράφων, ἀπῆλθον ἐκ Σάμου τῇ εἰκοστῇ πέμπτῃ Αὐγούστου ἐπὶ τῶν δύο πολεμικῶν πλοίων. Ἀφικόμενοι δ' εἰς Ναύπλιον, ἐξέθηκον πρὸς τὸν Κυβερνήτην τὸ τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν ἀντικείμενον καὶ διὰ τῶν ζωηροτέρων χρωμάτων παρέστησαν τὰ πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν δικαιώματα τῆς Σάμου, σύναμα δὲ καθικέτευσαν αὐτὸν ἵνα ἐκδώσῃ ὑπὲρ τῶν Σαμικῶν πλοίων τὰ κατὰ νόμον ναυτιλιακὰ ἔγγραφα, ἐλλείψει τῶν ὁποίων ταῦτα ἤθελον καταδιώκεσθαι ὡς πειρατικὰ ὑπὸ τε τῶν Εὐρωπαϊκῶν πολεμικῶν πλοίων καὶ ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν. Πλὴν ἀλλ' ὁ Κυβερνήτης, ἀρνησάμενος ἐπιμόνως γὰ ἐκδώσῃ ὑπὲρ τῶν Σαμικῶν πλοίων ναυτιλιακὰ ἔγγραφα, ἐπανέλαβε τοῖς Σαμίοις πρεσβευταῖς αὐτὰ ἐκεῖνα, ἅτινα προηγουμένως καὶ τῷ Λυκούργῳ ἔγραφεν, ὅτι δῆλα δὴ ἡ Σάμος δὲν δύναται πλέον γὰ λογίζηται μέρος τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας καὶ μόνον μετὰ τῆς Πόρται, ἔπεται γὰ συνδιακοσμῆ τὰ κατ' αὐτὴν ὑπὸ τὴν σκέπη τῶν συμμάχων Δυνάμεων. Τούτων οἱ Σαμίοι πρεσβευταὶ πλήρεις θλίψεως ἀκούσαντες, ἀνηνέχθησαν πρὸς τοὺς ἐν Ναυπλίῳ πρεσβευτάς τῶν Δυνάμεων, ἐπιδόντες αὐτοῖς τὴν ἐπομένην ἀναφοράν.

Πρὸς τοὺς ἐξοχωτάτους ἀντιπρέσβεις τῶν τριῶν σεβαστῶν συμμάχων Δυνάμεων, τοὺς παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει.

Ἐξοχώτατοι. Πρεσβεία, ἀπεσταλμένη ἀπὸ τὴν πολυπαθεστάτην

καὶ τεθλιμμένην γῆσον Σάμον πρὸς φιλανθρώπους καὶ Χριστιανοὺς ἀντιπροσώπους τριῶν σεβαστῶν συμμάχων Δυνάμεων διὰ τὰ χύση τοῦ ἰκέτου τὰ δάκρυα καὶ τὰ πρεσβεύση ὑπὲρ τῶν ἀδιαφιλονηκῆτων δικαίων της, θερμοπαρακαλεῖ τὰ τύχη τὴν ἔμφυτον ἰλαρότητα τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος.

Ἡ ἐν ὄλῳ τῷ διαστήματι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος πολυώδυνα βάρσαρα διὰ τὴν πολύτιμον ἐλευθερίαν της ὑποστᾶσα Σάμος δὲν εἶναι ἀξιοκατάκριτος ἂν ἐκφράση ὅτι ἔλαβε τὴν τόλμην τὰ ὑπερασπισθῆ τὴν φυσικὴν καὶ πολιτικὴν ὑπαρξίν τριάκοντα χιλιάδων Χριστιανῶν ἀπὸ τύραννον αἰμοχαρῆ, καταιματωμένον ἀπὸ πατριαρχικά, ἀρχιερατικά καὶ χριστιανικά αἵματα καὶ ὁμόσαστα τὴν ἐξόρτωσιν ὀλοσχερῶς τοῦ ἔθνους.

Ἡ Σάμος, βοηθουμένη ἀπὸ τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν, ἠδυνήθη τὰ φανῆ ἀνωτέρα τῶν κολοσσιαίων στόλων καὶ τῶν ἀπειραξίμων στρατῶν τοῦ ἐχθροῦ, τρίς κατ' αὐτῆς ἐφορησάντων. Καὶ ὁ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος διακαῆς ἐνθουσιασμός τῶν Σαμίων τοὺς ἔκαμε τὰ ἐκθέτωσιν ἑαυτοὺς γενναίως εἰς ὅλον τὸ πῦρ καὶ τὴν ὀργὴν ἀπειρῶν ἐχθρῶν, ὡσάκις ἀπέβλεπον τὴν ἰδίαν αὐτῶν ὑπεράσπισιν ἢ τὴν σωτηρίαν τῶν συναδέλφων των Χριστιανῶν, οἵτινες, θυσιαζόμενοι ἀρηλεῶς ἀπὸ τοὺς δημίους τοῦ Μαιάνδρου ἐν τῇ Ἀσίᾳ κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν σατραπῶν, εὐρισκόν ἄστυλον καταφύγιον τὴν Σάμον.

Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἐπιτυχία πόσας θυσίας δὲν ἐχρειάσθη; πόσας δαπάνας; Ἡ ἀναργυρία τῆς Σάμου καὶ αἱ μαυροσκέπαστοι κεφαλαὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν διαβεβαιοῦσι τὴν ἀλήθειαν. Οἱ πολῖται, καθωπλισμένοι ἀμισθε!, τρέχοντες πειρασμένοι, ἀνυπόδητοι, γυμνοὶ καὶ αἱ γυναῖκες καὶ αἱ παρθένοι, κατόπι τῶν ὑπηρετοῦσαι μὲ ἀπηλπισμένας ψυχάς, διέτρεχον τὰ δειρὰ τῆς μάχης.

Ἡ μόνη μετὰ Θεὸν ἐλπίς τῶν Σαμίων καθιερώθη εἰς τοὺς Χριστιανικοὺς τῆς Εὐρώπης θρόνους κ' ἐκεῖθεν περιεμέτετο ἡ λαμπρὰ ἀνγὴ τῆς καταπαύσεως τοῦ ζοφεροῦ σκοτότος τῆς βασάνου. Ἄλλ' αἱ διανγείε ἀκτῖνες ταύτης, καταφωτίσασαι ἰκανὸν μέρος τῆς πολυπαθοῦς Ἑλλάδος, ἐμποδίσθησαν φεῦ! τὰ διαχύσωσι τὸ φῶς τῆς ἐλευθερίας καὶ ἕως τὸ ἔδαφος τῆς πολυπαθεστάτης Σάμου, περισσότερον ὑποκειμένης εἰς τὴν ὀργὴν τῶν Ὀθωμανῶν, τῶν ὁποίων αἱ δυνάμεις — τούτοις ἀπετοχσὸν τὴν καταστροφὴν της.

Ἀσπληρὸν τῷ ὄντι τοιαύτη γῆσος τὰ ἐγκαταλείπεται ἀπὸ τὴν Ἑλ-

ληρικὴν κυβέρνησιν, τὰ μένη ἀκοιρώνητος τῆς χαρᾶς τῆς ἐλευθερίας, τὰ ἐμποδίζονται οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι τῆς ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ναυτιλία τῶν τὰ μένη νεκρὰ καὶ ἀκίνητος, τὰ καθυποβάλλεται τέως διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς τρίτης Φεβρουαρίου ὑπὸ αὐθαίρετον δεσποτισμόν, ἀπειράκις βαρύτερον τοῦ προτέρου καταστησόμενον.

Ταῦτα πάντα ὑπ' ὄψιν λαβοῦσα ἡ Σάμος, ἀπεφάσισε διὰ πληροστάτης τοπικῆς συνελεύσεως τὰ μὴ δεχθῆ ποτε τὰ ὑποπέση εἰς τῆν διάκρισιν τοῦ ἀσπόνδου ἐχθροῦ τοῦ Χριστιανικοῦ ὀνόματος καὶ τῆς ὑπάρξεώς της, καὶ εἰς τὴν ἐναντιότητα τῆς δικαίας ἀποφάσεώς της ταύτης τὰ προτιμήσῃ τὸν ἔνδοξον θάνατόν της· τὴν δὲ ἀπόφασιν τῆς ταύτης τὴν ἐκοιροποίησεν ἐγκαίρως καὶ ἐπισήμως ὅπου ἀνῆκεν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὴν δεκάτην ἐβδόμην Αὐγούστου ἔφθασεν αὐτοκρατορικὸν Ρωσικὸν βρῖκιον, διοικούμενον παρὰ τοῦ κυρίου Δημητρίου Ζαμίσκη καὶ ἐπομένως κατὰ τὴν εἰκοστὴν πρώτην τοῦ αὐτοῦ βασιλικὸν Ἀγγλικὸν δίκροτον, διοικούμενον παρὰ τοῦ κυρίου κολλορέλου Βόβερ, κατὰ δὲ τὴν εἰκοστὴν τρίτην ἡ ἐπιτόπιος Ἀρχὴ ἔλαβε τὴν τιμὴν τὰ συνδιαλεχθῆ μετὰ τῶν κυρίων πλοιαρχῶν, παρόντων καὶ τῶν κυρίων ἀντιπροξένων τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων, περὶ τῆς τύχης τῆς Σάμου καὶ ἀπεφασίσθη τὰ σταλῆ πρεσβεία, τὴν ἀποίαν ἔλαβον τὴν καλωσύνην τὰ φέρωσι διὰ τῶν πολεμικῶν πλοίων τῶν πρὸς τὴν ὑμετέραν ἐξοχότητα, διὰ τοῦτο ἡ πρεσβεία αὕτη, παρισταμένη σήμερον ἐνώπιον ὑμῶν, λαμβάνει τὴν τόλμην μετὰ τῆς δεούσης συστολῆς τὰ διαβεβαιώσῃ τὴν δικαίαν ἐπιθυμίαν τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ ἐκείνου, ἐπιθυμίαν ἔννομον καὶ ἀδιαχώριστον ὡς δῶρον Θεοῦ ἀπὸ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου, καὶ μετὰ συρτετριμμένης καρδίας τὰ ἀναφέρῃ τὰ ἐφεξῆς.

Ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ δικαιοσύνη τῶν σεβαστῶν συμμάχων Αὐλῶν δένεται ἄρα τὰ ὑποφέρει ὥστε ἡ Σάμος ὕστερον ἀπὸ τοσαύτας καὶ τοιαύτας θυσίας τὰ βλέπῃ καὶ πάλιν αὐθαίρετον δεσπότην τὰν ἄσπονδόν της ἐχθρόν, τὸν τιμιον σταυρὸν καταπατούμενον, τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ περιφρονουμένην, τὴν ἡμισέληνον ὑψουμένην καὶ ἐξουσιαστὰς τοὺς δημίους της ; Ἡ μόνον τὸ ἔλεος τῶν συμμάχων Αὐλῶν, αἱ ὑπὲρ τῆς ὁμοθρήσκου Ἑλλάδος πολυχρόνιαι προσπαθήσεις τῶν, αἱ ἐκκενώσεις ἀπειραγίσμων θησαυρῶν καὶ πρὸ πάντων αἱ ἱεραὶ θυσίαι τῶν ἰδίων τῶν τέκνων ἐν Ναυαρίνοις καὶ ἀλλοῦ δύνανται τάχα τὰ ληθῶσι κατὰ μέρος, τὴν δὲ πολυπαθεστά-

την Σάμον τὴν ἐγκαταλείπουσιν εἰς ἐσχάτην ἀπελπισμοῦ ἐγκατάλειψιν ὑπὸ δεσποτείας ἀνθυλρετον, ὑπὸ διάκρισιν ἔθρουε, τοῦ ὁποίου ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ θρησκεία ὑπαγορεύουσι τὴν ἐπιτορκίαν καὶ τὸ ὁποῖον διὰ τοῦτο δὲν ἐσεβάσθη ποτὲ συνθήκας; Ἡ δὲν εἶναι πρόσφατα τὰ παθήματα τόσων διὰ τὰ μᾶς γείρωσι μαθήματα;

Ταῦτα πάντα ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, ἐξοχώτατοι ἀντιπρέσβεις, μὴ καταδεχθῆτε τὰ δεσπότης Ὀθωμανὸς τὴν Σάμον, ἐπὶ τῆς ὁποίας μήτε ἐξουσία μήτε ἰδιοκτησία Ὀθωμανικὴ ἀπ' ἀρχῆς ὑπῆρχε. Λυπηθῆτε λαὸν ἀθῶον, λαὸν ἀπηλπισμένον, ὁμόθησκον, φίλεργον, φιλόνομον καὶ ὑπερασπιστὴν τῶν φυσικῶν του δικαιωμάτων, ὅστις διὰ τὸ φιλόνομον καὶ φιλήσυχον καὶ διὰ τὴν θέσιν τοῦ τόπου του θέλει εἶσθαι ὠφέλιμος εἰς τὰ γειτριάζοντα παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὡς πρὸς τὴν αὐξάνσιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν διατήρησιν τῶν καθηκόντων τοῦ πλησίον, χρήσιμος εἰς τὴν Εὐρώπην ὡς πρὸς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἐμπορίου τῆς καὶ ἀναγκαῖος εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κράτος ὡς ἀξιοχρεῶς ἐγγυητῆς τῆς θαλασσίον ἐνταξίας καὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν ὁρίων του. Λυπηθῆτε τέλος πάντων λαόν, ὅστις βάσιν ἔχων τὴν φιλαρθρωπλίαν, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὸ ὁμόθησκον τῶν σεβαστῶν Μοναρχῶν, ἐπικαλεῖται σήμερον τὴν προστασίαν τῶν αὐτῶν μεγαλειότητων διὰ τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος ὅπως συνεργήσητε ὑπὲρ αὐτοῦ πᾶν ὃ τι ἀφορᾷ τὴν ὑπαρξίν τῆς φυσικῆς καὶ πολιτικῆς αὐτοῦ ἐλευθερίας. Τοιούτου λαοῦ τὰ δίκαια προστατεύοντες καὶ συνεργοῦντες ὑπὲρ αὐτοῦ ὅπως καὶ ὅπου δεῖ, καταγράφετε ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ἀθανασίας τὴν ἐλευθέραν ὑμῶν πράξιν· ἡ δὲ πράξις αὕτη, ὡς δι' ὄλου μὴ ἀντιβαίνουσα τὰ τοῦ πρωτοκόλλου καὶ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τῶν ἐθνῶν, παραιτιᾶται καὶ δόξαν εἰς τοὺς αἰτίους γενομένους ταύτης.

Δέχθητε, κύριοι, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς βαθείας ὑπολήψεως τοῦ λαοῦ τῆς Σάμου, προσαγομένης δι' ἡμῶν, οἵτινες σεμνυνόμεθα τὰ ὑποσημειωθῶμεν τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος δοῦλοι ταπεινοί.

Τῇ 18 Σεπτεμβρίου 1830 ἐν Ναυπλίῳ.

Οἱ πρέσβεις τῆς Σάμου
Ἄντωνιος Γεωργιάδης.
Δημήτριος Χ. Παραγιώτου.
Χριστόδουλος Παρμαξίλης.

Οὐδαμῶς καὶ παρὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν συμμάχων Δυνάμεων παρηγόρων λόγων ἀκούσαντες, ἀλλὰ τούναντίον καὶ ἐντονώτερον προτραπέντες ἵνα προσενέγκωσι τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν ἀνευ ἀναβολῆς τῷ Σουλτάνῳ, οἱ Σάμιοι πρεσβευταί, ὡς εἰς τελευταίαν σωτηρίας ἀγκυραν, ἐστράφησαν πρὸς τοὺς ναυάρχους τῶν αὐτῶν Δυνάμεων, ἐν Ναυπλίῳ τότε διατρίβοντας· ὅθεν ζήτησαντες παρ' αὐτῶν συνέντευξιν καὶ τοιαύτην ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ πλοίου Βρεττανία λαβόντες, ἐξέθησαν αὐτοῖς τὸ τε ἀντικείμενον τῆς ἑαυτῶν ἀποστολῆς καὶ τὰ ἀπαρχάγραπτα δικαιώματα τῆς Σάμου εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς. Τί δὲ καὶ παρ' ἐκείνων ἤκουσαν, μαρτυρεῖ τὸ ἐπόμενον ἔγγραφον αὐτῶν πρὸς τοὺς Σαμίους πρεσβευτὰς.

Κύριοι, λυπούμεθα μεγάλως ὅτι δὲν ἠκολουθήσατε τὴν συμβουλήν, ὅπου σᾶς ἐκοινολόγησαν ὁ τιμιώτατος κύριος Βόβερ, κυβερνήτης τοῦ πλοίου τῆς Α. Β. Μ. Βέντζορ-Κάστελ καὶ ὁ κύριος Ζαμίσκη, κυβερνήτης τοῦ πλοίου τῆς Α. Α. Μ. Τηλέμαχος, διὰ τὰ πέμψητε ἀπὸ τῆν ρησόν σας μίαν ἐπιτροπὴν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου αἱ ἀναφοραὶ τῶν ὑποθέσεών σας ἤθελον γίνοι δεκταὶ φιλικῶς εἰς τοὺς πρέσβεις τῶν τριῶν Δυνάμεων, οἱ ὅποιοι εἶναι ἔτοιμοι γὰρ σᾶς ἐπιστατήσωσιν εἰς τοὺς συμβιβασμούς σας μετὰ τῆς Πόρτας.

Τώρα πάλιν ἡμεῖς σᾶς λέγομεν ἐκ δευτέρου αὐτὴν τὴν ἰδίαν συμβουλήν, παρακινούντες σας θερμῶς γὰρ ἐπιστρέψητε χωρὶς ἀναβολῆν καιροῦ εἰς τὴν Σάμον, γὰρ παρακινήσητε τοὺς συμπολίτας σας γὰρ σᾶς στείλουν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Πρέπει γὰρ τοὺς πληροφορήσητε μὲ βεβαίωσιν ὅτι εἶναι δι' ὄλου ἔξω τῆς δυνάμεώς μας γὰρ μεσολαβήσωμεν μεταξὺ τούτων καὶ τοῦ Σουλτάνου· τοὺς ἐνχόμεθα μόνον ἐκ καρδίας κάθε καλὴν ἔκβασιν καὶ ἐλπίζομεν ὀργήγγορα γὰρ ἀκούσωμεν ὅτι ἡ Πόρτα συγκατετέθη γὰρ κάμη συμβιβασμούς, ἀποβλέποντας πολὺ τὸ συμφέρον καὶ εὐτυχίαν τῶν Σαμίων.

Διὰ τὰ ἔμβη δὲ εἰς ἐνέργειαν τὸ πρωτόκολλον περιμένεται πρὸς τὰ τέλη τοῦ παρόντος γὰρ ἀφήσουν οἱ Τούρκοι τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν τὰ Γραικικὰ στρατεύματα θέλουν εὐκαιρήσει τὰ φρούρια τῆς Ἀχαρνῆς.

Πρέπει γὰρ γνωρίσουν οἱ Σάμιοι ὅτι δὲν θέλουν δύρασθαι γὰρ ἐμπορεύονται πρὶν συμβιβασθῶν μετὰ τοῦ Σουλτάνου, ἐπειδὴ καὶ δὲν ὑπερασπίζονται πλέον ἀπὸ τῆν Γραικικὴν σημαίαν. Ὅταν ὁμως οἱ

τρεις ναύαρχοι πληροφορήθηδὸν ὅτι οἱ Σάμιοι δὲν χάνουν μήτε ἡμέραν μίαν γὰ στείλουν ἐπιτροπὴν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν γὰ συμβιβασθῶν μετὰ τοῦ Σουλτάνου, τότε τὸ ἐμπόριόν των δὲν θέλει ἐμποδισθῆ εἰς τὸ μεσολαβοῦν διάστημα τῶν συνδιαλέξεων καὶ συμβιβασμοῦ των· ἀπαιτεῖται μόνον ἀπ' αὐτοὺς ἡ ταχύτερα καὶ μεγαλύτερα γρηγορότης.

Ναύπλιον τῆ 2 Ὀκτωβρίου 1830.

Οἱ Ναύαρχοι·

Τοιαύτην ἀπάντησιν ἀπελπιστικὴν καὶ παρὰ τῶν ναυάρχων οἱ Σάμιοι πρεσβευταὶ λαβόντες, ἐπέστρεψαν ἀρχομένου Ὀκτωβρίου εἰς Σάμον, ἔνθ' ὁ Λυκοῦργος, συγκαλέσας κοινὴν συνέλευσιν, ἐξέθηκε τοῖς πληρεξουσίοις τῶν χωρίων τὴν παντελεῖ ἀποτυχίαν τῆς εἰς Ναύπλιον σταλείσης πρεσβείας, ἧς τὰς πατριωτικὰς ἐνεργείας ἀνωμολόγησε καὶ διὰ τοῦ ἐπομένου ἐγγράφου.

Ἑλληνικὴ Πολιτεία.

Ὁ Διευθυντὴς τῶν Διοικητικῶν πραγμάτων Σάμου
καὶ ἡ Ἐπαρχιακὴ Δημογεροντία.

Ἡ κατ' ἐκλογὴν διορισθεῖσα καὶ διευθυνθεῖσα εἰς Ναύπλιον πρεσβεία τῆς Σάμου, συνισταμένη ἀπὸ τοὺς πατριώτας Ἀρτωνάκην Γεωργιάδην, Χριστόδουλον Παρμαξίτζην καὶ Δημήτριον Χ. Παραγιώτου, ἐξεπλήρωσε τὰ ὁποῖα ἐνεπιστεύθη χρῆσθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν.

Ἐπαρουσιάσθη πρὸς οὗς ἀνῆκε κατὰ τὰς ὁποίας εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὀδηγίας τοῦ Διευθυντηρίου, μεμορφωμένη μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ καὶ μὲ τὴν ἀπόφασιν τῶν ψηφισμάτων τῆς τοπικῆς κοινῆς Συνελεύσεως.

Μηδόλως ἐφ' ὧσων ἐπεφορτίσθη ἀφορώντων εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος καὶ συντεινόντων καθ' ὅσα τὴν ἀσφάλειαν, ὑπαρξίν, τιμὴν καὶ ἰδιοκτησίαν τῶν πολιτῶν ὑπόσχονται, ἀποσπασθεῖσα, ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀδιαφιλονεικῆτων τῆς Σάμου δικαιωμάτων, τοὺς λόγους διακοινώσασα μὲ πατριωτισμὸν καὶ διακαῆ ζῆλον ὑπὲρ τῆς ἀνηκούσης ἐλευθερίας τῆς πατρίδος.

Ἀρθ' ὧν καὶ ἡ πατρίς διὰ τοῦ Διευθυντηρίου τούτου καὶ τῆς ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας τὴν εὐάρεστον πρὸς αὐτὴν ἐγγνωμοσύνην

ἀποδοῦσα, ἐξέδωκε τὸ παρὸν ἐνσφράγιστον·

Τῆ 6 Ὀκτωβρίου 1830 ἐκ τοῦ φρουρίου Σάμου.

Ὁ Διευθυντῆς Σάμου
(Τ. Σ.) Α. Λυκοῦργος.

Οἱ Δημογέροντες
(Τ. Σ.) Ἰωάννης Παπᾶ Χατζῆ.
Ἄν. Ι. Καριότογλους.

Δεινὴ ὁμολογουμένως ἦτο τῶν Σαμίων ἡ θέσις οὐ μόνον διότι πανταχοῦ ἀπῆντων ἐναντιότητος, ἀλλὰ καὶ διότι ἐκωλύετο ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἐμπόριον αὐτῶν, μὴ δυναμένων τῶν Σαμιακῶν πλοίων νὰ πλέωσιν ὑπὸ τῆ σκέπῃ τῆς Ἑλληνικῆς σημαίας· τοῦτο δὲ πάντως συνεπήγετο συνεπείας λυπηρᾶς, δῆλον ὅτι τὴν πενίαν, τὴν στέρησιν τῶν πρὸς τὸν βίον χρειωδῶν, καὶ τὰ τούτοις παρομαρτοῦντα ἀταξίαν καὶ πολιτειακὴν ἀποσύθησιν. Ὅθεν ἡ συνέλευσις, βλέπουσα ὅτι ἀδύνατον ἄλλως γενέσθαι, ἐψήφισατο ν' ἀποσταλῶσι πρέσβεις εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ ἀρχιμανδρίτης Θεοδόσιος, ἡγούμενος τοῦ Μοναστηρίου τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, καὶ ὁ Ἰωάννης Παπᾶ Χατζῆ, μέλος τῆς Ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας, καὶ ἔλθωσιν εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν ἐκεῖ πρέσβεων τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Τὸ δὲ ψήφισμα, δι' οὗ ταῦτα ἀπεφάσισεν ἡ συνέλευσις, ἦτο τοιοῦτο.

Ἡ κατὰ τὴν δεκάτην ὀγδόην Ὀκτωβρίου τοῦ 1830 Β'. κοινὴ
τῶν Σαμίων συνέλευσις.

Ἀναγνώσασα μετ' ἐπιστασίας ἀκριβοῦς τὰ πρακτικὰ τῆς εἰς Ναπλιον σταλείσης πρεσβείας ἀπὸ μέρους τῆς πατρίδος διὰ τοῦ Διευθυντηρίου καὶ ἄλλα ἔγγραφα καὶ ἀνακρίνασα καὶ ταῦτα κ' ἐκεῖνα, ἀφορῶντα πρὸς τὴν ἀνάγκην ἀποστολῆς πρεσβείας πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξοχωτάτους πρέσβεις τῶν τριῶν σεβαστῶν συμμάχων Δυνάμεων καὶ

Ἀναγνώσασα τὴν ἐπισήμως κοινοποιηθεῖσαν γνώμην τοῦ Διευθυντηρίου τῆς Σάμου περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀποστολῆς ταύτης τῆς πρεσβείας καὶ

Διασκεψαμένη ἀκριβῶς καὶ ὠρίμως περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὅτι ἀναγκαίως διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος δεόν οὐ μόνον εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τοὺς ἐξοχωτάτους πρεσβευ-

τὰς τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς Ἀν-
τὼν τῶν αὐτῶν Δυνάμεων τὰ σταλῆ πρεσβεία, ἔὰν ἡ πατρίς ἀποτύ-
χη τοῦ ποθομένου εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ τῶν πρέσβων, ἢ πα-
ροῦσα τῶν Σαμίων συνελεύσει·

Ψηφίζει.

Α'. Νὰ σταλῆ πρεσβεία πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξο-
χωτάτους πρέσβεις τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων.

Β'. Ἡ πρεσβεία αὕτη θέλει ἔχει πάντοτε βάσιν τῶν πράξεων τῆς
τὸ πρῶτον ψήφισμα τῆς κατὰ τὴν πέμπτην Ἰουλίου 1830 κοινῆς
τῶν Σαμίων συνελεύσεως.

Γ'. Ἐὰν τυχὸν ἦναι ἀδύνατον ἢ ἐνώσις τῆς Σάμου μὲ τὴν Ἑλ-
ληνικὴν ἐπικράτειαν, περιορίζεται ἡ πρεσβεία τὰ μὴ παραδεχθῆ
παρτελῶς πρότασιν πραγματικῆς ἐνώσεως τῆς Σάμου μὲ τὴν Ὀθω-
μανικὴν ἐπικράτειαν· διότι εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον τὰ δεχθῶσιν
οἱ Σάμιοι ραγιαλίκι καὶ εἰς τὴν Σάμον Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν ἢ ἄλ-
λην τιτὰ ἐπιρροὴν Ὀθωμανικὴν, καθ' ὅτι πρὸς ταῦτα ἀντικεῖται ἡ
ἀμετάθετος καὶ ἔνορκος ἀπόφασίς των ἢ ἐλευθερία ἢ θάνατος.

Δ'. Ἡ πράξις τῆς πρεσβείας, ἀφορῶσα τὴν διαπραγματεύσειν τῶν
προτάσεων τῆς Σάμου, τότε ἔχει κῦρος,

α. ὅταν ἔχη βάσιν τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος.

β. ὅταν εἴη ἡ πρεσβεία ἐν τῇ ἐγγρησίῳ τῶν τριῶν συμμάχων Δυνά-
μεων τὰ διατελῆ ἢ Σάμος ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν αὐτῶν Δυνάμε-
ων, πρὸς τὴν δικαιοσύνην τῶν ὁποῦν ἀφιεροῖ ἢ Σάμος τὰ ἀδιαφι-
λοεῖκητα δικαῖά της.

γ. ἔὰν τέλος σταλῆ εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἐγκριθῆ ἀπὸ τοὺς πλη-
ρεξουσίου κοινῆς συνελεύσεως καὶ ὑπογραφῆ παρ' αὐτῶν.

Ε'. Ἡ πρεσβεία, ἔχουσα πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ἀνωτέρω καὶ τὰς ὁδη-
γίας τοῦ Διευθυντοῦ, δὲν θέλει παρεκτραπῆ περαιτέρω δι' ὄλου.

ΣΤ'. Ἐὰν δὲ παρὰ ταῦτα εἴτε ἐκοῦσα εἴτε ἄκουσα ἡ πρεσβεία
ἤθελε πράξει ἢ δεχθῆ ἢ ὑπογράψῃ, ἔσονται ἐ' ὄλου ἄκυρα καὶ ἀ-
παράδεκτα εἰς τὴν πατρίδα.

Ζ'. Ἡ ἐκλογή τῶν μελῶν τῆς πρεσβείας ἀνατίθεται εἰς τὴν φρον-
τίδα τοῦ Διευθυντοῦ καὶ τῆς ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας Σάμου.

Η'. Τοῦ παρόντος ψηφίσματος τὰ δεθῆ ἀντίγραφον πρὸς τὴν
πρεσβείαν ἴνα, ἔχουσα πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ κατὰ γνῶμην καὶ ἀπόφα-
σιν τοῦ λαοῦ τῆς Σάμου ψηφισθέντα, βαδίση καὶ ἐνεργήσῃ τὰ τῆς

πρεσβείας της κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν ψηφισθέντων καὶ ὁδηγῶν τοῦ
Διευθυντοῦ τῆς Σάμου.

Τῆ 18 Ὀκτωβρίου 1830 ἐν Χώρα Σάμου.

Ὁ πρόεδρος
Χ. Μιχάλης Ἀργύρης.

Ὁ γραμματεὺς τῆς συνελύσεως
Γεώργιος Α. Κλεάνθης.

(Ἔπονται αἱ τῶν πληρεξουσίων ὑπογραφαί).

Διὰ τῆς ἀποστελλομένης δὲ ταύτης πρεσβείας τὸ Διευθυντήριον Σά-
μου διεβίβαζε τοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευταῖς τῶν συμμάχων
Δυνάμεων τὰς ἐπομένας ἀναφορὰς.

Ἄριθ. 1688.

Ἑλληνικὴ Πολιτεία.

Πρὸς τὰς τρεῖς σεβαστὰς συμμάχους Δυνάμεις.

Ὁ Διευθυντὴς τῶν Διοικητικῶν πραγμάτων τῆς Σάμου.

Ἡ Σάμος, βάσιν ἔχουσα τὴν ἐκ φιλανθρωπίας ἀνθόρμητον ὑπὲρ
τῶν κατοίκων τῆς γῆσου ταύτης πρόνοιαν τῶν τριῶν σεβαστῶν συμ-
μάχων Δυνάμεων καὶ ἐνισχυομένη δι' αὐτῆς, προστρέχει εἰς τοὺς
θεοστηρικτοὺς θρόνους αὐτῶν καὶ ἀφιερώνει εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ
φιλανθρωπίαν τῶν σεβαστῶν μοναρχῶν τὰ παρουσιαζόμενα σήμερον
διὰ τοῦ Διευθυντηρίου τούτου, δυνάμει τῆς δοθείσης αὐτῷ πληρεξου-
σιότητος διὰ τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ τρίτου ψηφίσματος τῆς κατὰ τὴν
18)30 Ὀκτωβρίου 1830 κοινῆς τῶν Σαμίων συνελύσεως, ἀδιαφι-
λοεῖκητα δίκαιά της, παρακαλοῦσα θερμῶς διὰ τὰ ἐπινεύσωσιν εἰς
τὴν ἀνήκουσαν ἀκρόασιν.

Δίκαια γνωστὰ εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ τὰ ὅποια, ἀναλυόμενα
διὰ τῆς εὐθυδικίας, ἐξάγουσι γυμνὴν τὴν ἀλήθειαν τῶν ἐπομένων
προτάσεων.

Α'. ὅτι ὑπάρχουσιν ἀνεπίδεκτα συγκρίσεως ὡς πρὸς τὰ τῶν λοι-
πῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος ἀντεξεταζόμενα, διότι ἡ Σάμος διετη-
ρήθη μόνη τῶν ἄλλων παρθέρος.

Β'. ὅτι ἐνεργηθέντα, ἀφ' οὗ δι' ὅλον δὲν παραβλάπτουσιν οὐδὲ

γερικὰ οὐδὲ μερικὰ δίκαια ἢ συμφέροντα οὐδὲ κἄν ἕχρος κόπου ἐπιβάλλουσιν εἰς τὰς τρεῖς σεβαστὰς Δυνάμεις, ὡς μὴ ἀπαιτοῦντα μήτε ἐκβολὴν Ὀθωμανικὴν μήτε ἀπόκτησιν Ὀθωμανικῆς ἰδιοκτησίας, διότι οὔτε ἐξ αὐτῆς οὐδ' ἐξ ἐκείνων ὑπῆρξαν ποτε ἐν Σάμῳ καταπατούμενα δέ, βλάπτουσι καιρίως καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν Σάμον καὶ τριάκοντα χιλιάδας κατοίκους αὐτῆς.

Γ'. ὅτι διαβεβαιούμενα ἀπολύτως καὶ διὰ πολιτικῶν καὶ διὰ πολιτικῶν νόμων δικαιοῦσι καὶ τὴν Σάμον καὶ τοὺς Σαμίους, ριχητὰς ὄντας καὶ ἐλευθέρους, ὥστε νὰ μὴ καθυποβληθῶσιν ὑπὸ τὴν κυριότητα καὶ δουλείαν τοῦ ὀσάκις κατ' αὐτῶν ἐκστρατεύσατος μ' ὄλας τὰς κατὰ γῆν καὶ θάλατταν κολοσσιαίας δυνάμεις του, τοςάκις καὶ ριχηθέντος.

Δ'. ὅτι ὑπάρχουσι τοιαύτης φύσεως δίκαια, δι' ὧν ἀποκλείεται κάθε δικαίωμα τοῦ Σουλτάνου ἐπὶ τῆς Σάμου καὶ τῶν Σαμίων καὶ παρεληλυθὸς καὶ ἐρεστῶς καὶ μέλλον.

Παρεληλυθὸς, διότι οὔτε ἐγεννήθη ποτὲ οὔτε κατώκησεν Ὀθωμανὸς ἐν Σάμῳ, οὐδὲ σπιθαμὴ γῆς Ὀθωμανικῆς ὑπάρχει. Δὲν ἔχει δὲ χώραν οὐδ' ἂν τις ἐπιφέρῃ ὅτι, ἐπειδὴ ἡ Σάμος ὑπῆρξεν ὑπὸ τὸν Ὀθωμανικὸν ζυγὸν διατελοῦσα, εἶναι δίκαιον νὰ ὑποτελῆ καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν κυριότητα τῆς Πόρτας· διότι καὶ θεοὶ καὶ ἀνθρώπινοι νόμοι κελεύουσι τὸ ἐναντίον.

α. ὁ ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἠλευθερώθη τῆς δουλείας τοῦ Φαραῶ διὰ τοῦ Μωϋσέως.

β. ὁ θεῖος Παῦλος πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς πρώτης λέγει· Δουλὸς ἐκλήθης; μὴ σοι μελλέτω· εἰ δὲ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γένοιθαι, μᾶλλον χρῆσαι.

Κατὰ τοὺς ἀνθρωπίνους δὲ νόμους, ὃν τρόπον ὑπέταξεν ὁ Σουλτάνος τὴν Ἑλλάδα, οὕτω καὶ οἱ Ἕλληνες ἐπάσχισαν μνησιτρόπως ν' ἀποτιμάρξωσι τὸν ζυγὸν τῆς τυραννίας. Καθὼς καὶ οἱ Ἰσπανοὶ ἀπεδίωξαν τοὺς Μαύρους μετὰ ἑπτακόσια ἔτη ἀπὸ τὴν πατρίδα των τὴν Ἰσπανίαν, καὶ ἡ Ρωσία ἀπετίναξε τὸν εἰς τοὺς Τατάρους φόρον, καὶ ἡ Ἀμερικὴ ἐσφράγισε τὴν ὁποίαν ἤδη χαίρει ἐλευθερίαν καὶ ἡ Γαλλία ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τὸν φόρον καὶ ἑαυτὴν καὶ τὰ περισσότερα τῆς Εὐρώπης βασιλεία, φοροδοτοῦντα ἕως χθὲς εἰς τὰ ἐν Ἀφρικῇ ὀτζάκια.

Ἐρεστῶς δέ, διότι ἐκέρδισεν ἡ Σάμος τὴν ἐλευθερίαν διὰ τοῦ

στήθους της καὶ ἀπειρῶν θυσιῶν της, ἀντιπαρταχθεῖσα ἀτρομήτως κατὰ τῆς ὁρμῆς τῶν κολοσσιαίων δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ της, ὅστις μὲ ὅλην τὴν ἐπιμονὴν καὶ δυνάμιν του δὲν ἠδυνήθη γὰ τὴν ὑποτάξῃ.

Οὕτω δὲ καὶ μέλλον δικαίωμα οὐδεμία πρότασις παραχωρεῖ, ὥστε γὰ ὑποδουλωθῇ ἡ Σάμος.

Οὕτε ἡ πρότασις τῆς εἰρηνοποιήσεως τῆς Ἀνατολῆς πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ θαλασσίου ἐμπορίου· διότι τῶν τριῶν σεβαστῶν συμμάχων Δυνάμεων ἡ ἀπόφασις καὶ ἡ θέλησις ἀρκεῖ διὰ γὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἐπιθετικὸν καὶ ἐκδικητικὸν πόλεμον τοῦ Σουλτάνου κατὰ τῶν Σαμίων, οἵτινες παρέχουσι τὰς διαβεβαιώσεις των διὰ τῆς ἐγγυήσεως τοῦ Διευθυντηρίου τούτου ὅτι πώποτε δὲν θέλουσι δώσει αἰτίαν ἐχθροπραξίας.

Οὐδὲ ἡ πρότασις τῆς παραχωρήσεως τῶν Ἀθηῶν καὶ Εὐβοίας· ἐπειδὴ τί πρὸς τὴν Σάμον καὶ τοὺς Σαμίους ὥστε, γενόμενοι λύτρα Ἀθηῶν καὶ Εὐβοίας, γὰ καταδικασθῶσιν αὐτοὶ ὡς ἀνδράποδα εἰς δουλείαν ;

Οὐδὲ ἡ πρότασις τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς Σάμου, πλησιαζούσης τάχα εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐν ᾧ ὑπάρχει γῆσος χωριζομένη τῆς Ἀσίας διὰ θαλασσίου πορθμοῦ. Μὴ γὰρ ἡ Ἀσία μὲ τὰς παρακειμένας γῆσους κεκλήρωται δικαιοματικῶς γὰ διατελῇ ἀέλιποτε ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν ἐπικράτειαν ; διότι τότε δικαιοματικῶς θέλει ζητεῖ καὶ τὰ ἐν Ἀσίᾳ βασίλεια τῆς Κίνας, Ἰαπωνίας, Ρωσίας, Ἰνδίας καὶ Περσίας.

Ε'. Τέλος πάντων ὑπάρχουσι τοιαύτης φύσεως δίκαια, εἰς ἀνατροπὴν τῶν ὁποίων οὐδὲν ἄλλο δύναται γὰ εἰσχωρήσῃ, ὅτι μὴ ὁ νόμος τοῦ ἰσχυροτέρου, τὸ ἀνθαίρετον καὶ ἡ βία, τὰ ὅποια οἱ Σάμιοι, διὰ τῆς πείρας γνωρίζοντες πόρρω ἀπέχοντα ἀπὸ τὰς τρεῖς σεβαστὰς Δυνάμεις, σεμνονομένας μὲ τὰς ἀρετὰς τῆς ἐντελεστάτης ἠθικῆς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ μὲ ἐκείνας τῆς τελειότητος τοῦ πολιτισμοῦ, ἀγατιθέασιν τὴν ἄγκυραν τῶν ἐλπίδων τῆς αὐτῶν καὶ τῆς πατρίδος των ἐντελοῦς ἐλευθερίας καὶ στερεώσεως τῆς πολιτικῆς αὐτῶν ὑπάρξεως εἰς τὴν προστασίαν τῶν αὐτῶν Δυνάμεων, τὴν ὁποῖαν ἐπικαλοῦμενοι σήμερον καὶ εἰς τῶν ὁποίων τὸ φιλοδίκαιον καὶ φιλόανθρωπον συνιστῶσα ἡ Σάμος τὰ δίκαιά της διὰ τοῦ Διευθυντηρίου τούτου, ἰκετεῦει θερμῶς τοὺς σεβαστοὺς μονάρχας γὰ ἐπιβλέψωσι μὲ εὐμενὲς καὶ ἰλεων ὄμμα καὶ ἐπὶ τὴν Σάμον καὶ γὰ ἐπιτεύσωσι εἰς ἀκράσιν

τῶν ἐκτεθέντων δικαίων της.

Ἐλπίζει προσέτι ὅτι τὰ μὲν δίκαιά της θέλουσι διεγείρει τὴν δικαιοσύνην τῶν σεβαστῶν Δυνάμεων, ἡ δὲ ἀνθρωπότης τῆς γῆσου ταύτης γὰ κινήσῃ τὴν φιλανθρωπίαν των, ἥτις, ἐν ᾧ ἐκτείνεται εἰς ἐλευθερίαν ὀλλῶν ἀτόμων αἰχμαλώτων, ποτὲ δὲν θέλει ἀποφασίσει γὰ καθυποτάξῃ εἰς δουλείαν ἀθρώως τριάκοντα χιλιάδας ψυχάς.

Πιστεύει ἔτι ἀδιστακτως ὅτι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ φιλανθρωπία τῶν σεβαστῶν μοναρχῶν, μέγιστοι καὶ θεομίμητοι ἀρεταί, δὲν θέλουσι ἀνεχθῆ ποτε γὰ καθυποβληθῶσιν οἱ Σάμιοι, ρικηταὶ ὄντες, ὑπὸ τὴν κυριότητα καὶ δουλείαν τοῦ ρικηθέντος, διότι τοὺς γνῶρίζει προστάτας δυνατοὺς τῆς δικαιοσύνης· δίκαιος δ' ἐστὶν οὐχ ὁ μὴ ἀδικῶν, ἀλλ' ὅς δυνάμενος ἀδικεῖν, οὐ βούλεται.

Τελευταῖον οἱ Σάμιοι διὰ τοῦ Διευθυντηρίου τούτου ζητοῦσιν ἀπὸ τὰς σεβαστὰς συμμάχους Δυνάμεις ἔλεος καὶ δικαιοσύνην· διὰ μὲν τοῦ ἐλέους τὴν προστασίαν τῶν δικαίων των καὶ τῆς διὰ τοῦ αἵματός των ἀρακτητῆς ἐλευθερίας ἐαντῶν τε καὶ τῆς ἐαντῶν πατρίδος, διὰ δὲ τῆς δικαιοσύνης τὴν αἰσίαν ἐκπεραίωσιν τῆς στερεώσεως καὶ ἐπικυρώσεως τῆς ἐλευθερίας ταύτης, τὴν ὁποίαν καὶ ἡ βαρύτης τῶν δικαίων της διαβεβαιοῖ καὶ τὰ δίκαια ταῦτα ἡ κοινὴ γνώμη καὶ τῆς νῦν καὶ τῆς ἐπερχομένης γενεᾶς ἀπαραιτήτως δύνανται γὰ ἐγκρίνη καὶ γὰ ἐπικυρώσῃ.

Ἐπιστηρίζουσα λοιπὸν ἡ Σάμος τὰς ἐλπίδας εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν σεβαστῶν συμμάχων Δυνάμεων, ἐπαραπαύεται ὅτι τὰ ἀδιαφιλονείκητα δίκαιά της ἐγκριθήσονται μὲν διὰ τοῦ ἐλέους, ἐπικυρωθήσονται δὲ διὰ τῆς δικαιοσύνης τῶν σεβαστῶν συμμάχων μοναρχῶν.

Τῆ 4 Δεκεμβρίου 1830 ἐν Χώρα Σάμου.

Ὁ Διευθυντῆς Σάμου
(Τ. Σ.) Α. Λυκοῦργος

(Ἀνάλυσις).

Ἄριθ. 1844.

Ἑλληνικὴ Πολιτεία.

Πρὸς τὰς τρεῖς σεβαστὰς συμμάχους Δυνάμεις.

Ὁ Διευθυντῆς τῶν Διοικητικῶν πραγμάτων τῆς Σάμου.

Συμὰ εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν δικαίων τῆς Σάμου, τὰ ὁποῖα κατὰ τὰς

ὕποχρεώσεις τοῦ λαοῦ τῆς γῆσου ταύτης ἐξέθετο τὸ Διευθυντήριον τοῦτο, κρίνει χρέος του γὰ καθυποβάλλη ὑπ' ὄψιν καὶ εἰς τὴν ἐπίκρισιν τῶν σεβαστῶν Δυνάμεων καὶ τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐμποροῦν γὰ ὑποθεθῶσιν ὡς ἀνάπτυξις τῆς ἐκθέσεως ταύτης καὶ τῶν φρονημάτων καὶ τῆς ἀποφάσεως τῶν Σαμίων καὶ ἐπομένως ὡς βάσις τῆς πολιτικῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Σάμου.

Οἱ Σάμοι, ἰδόντες τὴν πατρίδα των ἀποκλειομένην ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐγκαταλειπομένην ἀπὸ τῆν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ἔλαβον δραστήρια μέτρα καὶ κροτήσαντες κοινὴν Συνέλευσιν κατὰ τὴν πέμπτην ἰουλίου τοῦ ἡδὴ λήξαντος ἔτους 1830 δι' ἀντιπροσώπων ἀπάντων τῶν κωμοπόλεων καὶ χωρίων καὶ συσχεφθέντες σοβαρῶς καὶ ὠρίμως περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἐξέδωκαν ἐπισήμως διὰ τοῦ πρώτου ψηφίσματος τῆς αὐτῆς συνελύσεως τὴν καὶ ἀμετάθετον ἀπόφασιν ἢ γὰ μένωσιν ἐλεύθεροι καὶ ἀχώριστοι ἀπὸ τῆν Ἑλλάδα ἢ γὰ ἀποθάνωσιν, ἐπεριδόμενοι εἰς ἀποχρῶντας λόγους, τῶν ὁποίων τὸ πνεῦμα πρὸς δύο ἀντικείμενα ἀποτείνεται, δηλαδὴ πρὸς τὰ δίκαιά των, τὰ ὁποῖα περιέχονται εἰς τὴν ρηθεῖσαν ἔχθεσιν καὶ πρὸς μιαν σειρὰν αἰτιῶν καὶ ἀποτελεσμάτων ἀλλεπαλλήλως ἐπισυμβάντων κατ' ἀνάγκην εἰς τὸ ἑπταετὲς τοῦ ἀγῶνος διάστημα, τῶν ὁποίων ἐκτίθεται ὡς ἐφεξῆς ἡ ἀνάλυσις συντόμως.

Ὅτε ἠγεώχθη τὸ στάδιον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, οἱ περικυκλοῦντες τὴν Σάμον Ἀσιανοὶ ἐχθροὶ ἐσκόπευον ἐπιδρομὰς κατὰ τῆς Σάμου καὶ λεηλασίας, οἱ Σάμοι τότε, ἀναγκασθέντες πρὸς συντήρησιν τῆς ὑπάρξεως τῆς πατρίδος των καὶ προλαβόντες, ἐρήρησαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν ὅσα οὗτοι κατὰ τῆς Σάμου ἐσκόπευον.

Ἐντεῦθεν ἐπέφεραν αἰσθητικωτάτας ἐπιδρομὰς καὶ λεηλασίας σηματικὰς κατὰ τῶν Ἀσιατῶν ἐχθρῶν εἰς ὅλον τὸ ἑπταετὲς τοῦ ἀγῶνος διάστημα, ὥστε, ἐν ᾧ διετήρησε τὴν ὑπαρξίν της ἡ Σάμος, κατέστησε καὶ τὸν ἐχθρὸν της γὰ μὴ στρατολογήσῃ ποτὲ ἀπὸ τῆν μυχρὰν Ἀσίαν κατὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Ταῦτα, γαρερὰ ὄντα, οὐδεὶς δύναται γὰ τ' ἀρνηθῆ.

Εἶναι προσέτι ἀνατίρητον ὅτι ἡ Σάμος κατέστη θέατρον ὄλων τῶν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ της καὶ ὁ σκόπελος τοῦ ναυαγίου τῶν θαλασσιῶν του δυνάμεων.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς τὰ 1821 ἡ θάλασσα ἐπληρώθη πτωμάτων ἐχθρῶν, το.λημσάντων εἰς ἀπόθασιν, διὰ τοῦ πυρὸς καὶ σιδήρου τῶν

Σαμίων, χρηματισάντων ὁ τρόμος τῆς Ἀσίας.

Ὅσοι δὲ τῶν Ὀθωμανῶν ἀπώλεσαν ἀδελφοὺς, υἱοὺς, πατέρας ἢ ἄλλους συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ ὅσοι ἀπώλεσαν περιουσίαν ἐκ τῶν λεηλασιῶν τῶν Σαμίων, οὗτοι πάντες πρὸς τοὺς ὀδόντας κατὰ τῶν Σαμίων καὶ ἀναφανδὸν κηρύττουσιν ἀπεκδεχόμενοι τῆν ἐνέργειαν τοῦ πρωτοκόλλου διὰ τὰ ἐκδικηθῶσι τὴν Σάμον.

Ὁ ἴδιος Σουλτάνος εἶναι ὠρμισμένος τὰ ἐξοντώσῃ τὴν Σάμον.

Ἀρελιττομένη ἢ διάροια τῶν Σαμίων εἰς τὰ παρεληλυθότα ταῦτα συμβεβηκότα, μεταβαίνει εἰς τὰ ἐκ τούτου παρεπόμενα, ἐὰν πραγματικῶς καταδικασθῇ ἢ Σάμος ὑπὸ τὴν κυριότητα τῆς Πόρτας.

Οἱ Σάμοι γινώσκουσι καλῶς τὸν Ὀθωμανικὸν χαρακτῆρα, ὅστις αἰείποτε μεταχειρίζεται τὴν διαίρεσιν εἰς τοὺς ὑπηκόους του τοὺς Χριστιανοὺς διὰ τὰ τέλη του, κατὰ τὸ διαίρει καὶ βασιλεύει. Ἐξέυρουσιν ὅτι διὰ τῆς διαιρέσεως θέλει μεταχειρίζεται ὄργανα τοὺς ἰδίους Σαμίους εἰς τοὺς σκοποὺς του. Ἐξέυρουσιν τὴν κοινὴν τῶν Τούρκων παροιμίαν ὅτι ὁ Ὀσμανλῆς πιάγει τὸν λαγῶν μὲ τὸν ἀραμπῶν. Γινώσκουσι τὸν ἐκδικητικὸν τῶν Τούρκων χαρακτῆρα καὶ τὸ κεκρυμμένον μίσος καὶ τὸ ἐνδομυχοῦν ἐν τῇ ψυχῇ των μηρησάκων.

Εἶναι βεβαιωμένοι ὅτι ποτὲ δὲν θέλει φυλάξει ἀμνηστειὰν οὐδὲ συνθήκας οὐδὲ θέλει σεβασθῇ μεσολαθήσεις καὶ ἐγγυήσεις τῶν Χριστιανικῶν Δυνάμεων, καιροῦ δραξάμενοι. Ἡ ἱστορία τῶν αἰῶνων τοῦ Ὀθωμανικοῦ δεσποτισμοῦ, γέμουσα τοιούτων παραδειγμάτων, ἐπιβεβαιοῖ τῶν λεγομένων τὴν ἀλήθειαν.

Ἐπειτα ὅταν ἡ Ὀθωμανικὴ ἐξουσία, ἥτις ἠξέυρει τὰ ἐφενρισκῆ πάντοτε προφάσεις φανεράς καὶ τρόπους ἀφανεῖς πρὸς ἐκδίκησιν, τὸν μὲν φορεῖ ἐπὶ προφάσει ἀπειθείας, τὸν δὲ ὡς ταραξίαν, τὸν δὲ ἐπ' ἄλλαις προφάσεσι καὶ ἄλλους δολοφονεῖ μὲ γιανγίσι, κατὰ τὴν ἀρέκαθεν Τουρκικὴν συνήθειαν, τότε εἰς τί ἄρα ἤθελε χρησιμεύσει ἢ μεσολάβησις ἢ ἡ ἐγγυήσις καὶ προστασία τῶν Χριστιανικῶν Δυνάμεων; Ἀνάστασις βέβαια τῶν φορευθέντων δὲν θέλει γείνει, ὅποιαδήποτε ἱκαροποιήσις καὶ ἐκδίκησις ἐπακολουθήσῃ κατὰ τῆς Πόρτας, μ' ὅλον ὅτι ἐκ πολλῶν παραδειγμάτων δεικνύεται ὅτι ἐκδίκησις εἰς τοιαῦτα συμβεβηκότα δὲν ἔγειρέ ποτε καὶ ἀλοιμόρον εἰς τὸν φορευθέντα ἢ παθόντα τι. Μάλιστα ἴσως καταπεισθῶσι καὶ οἱ προστάται τὰ δικαιούσι τὴν κατὰ τῶν παθόντων πρᾶξιν τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας, προβαλλομένης καὶ μάρτυρας περὶ πάντων τοὺς ἰδίους

Σαμίους.

Ἔτι γινώσκουσιν οἱ Σάμιοι ὅτι ἐκτὸς τοῦ ἢ Ὀθωμανικῆ κυβέρησις θέλει ἀκολουθεῖ τὰ ρηθέντα, καθεὶς τῶν ἰδιωτῶν Ὀθωμανῶν δύναται γὰρ ζητῆ ἀπὸ τῆν Σάμον φονευθέντας ἀδελφούς, πατέρας, υἱούς καὶ ἄλλους συγγενεὺς καὶ τὰ λεηλατισθέντα πράγματα τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἀπὸ τοὺς Σαμίους.

Ταῦτα πάντα ἐπ' ὄψιν ἔχων ὁ πολυπαθὴς λαὸς τῆς Σάμου καὶ ἀνεξάλειπτα εἰς τὴν μνήμην του διατηρῶν καὶ ἀναμνηστικῶν ὅσα ὑπέστη δεινὰ εἰς τὸ ἑπταετές, κινδυνῶδες, ἀπεργασμένον καὶ θανατηφόρον στάδιον, ἀντιπαραταχθεὶς εἰς τὰς τρομερὰς ἐφόδους τοῦ ἐχθροῦ, παραφυλάξας ἀδιακόπως νύκτα καὶ ἡμέραν τὰ παράλια τῆς Σάμου γυμνός, ἀνυπόδητος, πειρασμένος, καταπιεζόμενος μὲ βροχάς, ψυχρότητας καὶ ὑποστὰς ἄλλα μυρία ὅσα δεινοπαθειῶν, θυσιῶν καὶ πολυδύτων βασάνων εἶδη (τὰ ὅποια γραφῶς χεῖρ καὶ ῥήτορος γλώσσα γὰρ παραστήσει καὶ ἀριθμήσει δὲν δύναται) διὰ γὰρ φυλάξῃ, ὡς καὶ διεφύλαξε τὴν ὑπαρξίν τῆς πατρίδος του καὶ τὴν ἐλευθερίαν του.

Ἐν ᾧ αὐτός τε ὁ λαὸς καὶ ἡ ἐνεστῶσα γενεὰ τῶν τέκνων του, ἀνατραφεῖσα εἰς ἀνεξαρτήτου καὶ αὐτοκόμου κοινωρίας αἰσθήματα, ἠσθάνθησαν τὸν γλυκὴν χυμὸν τῆς ἐλευθερίας ἤδη σχεδὸν δέκα ἔτη, πῶς εἶναι δυνατόν γὰρ καταπείσῃ ἑαυτόν, ὥστε γὰρ μεταβάλλῃ τὰ προνήματά του, γὰρ ἀλλοιώσῃ τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ιδέας του, ἐν ἐνὶ λόγῳ γὰρ καταπεισθῇ, ὥστε γὰρ γένῃ ἐξ ἐλευθέρου δοῦλος, καὶ δοῦλος μὴ ἔχων ἀσφάλειαν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ;

Κάθε εἰδήμων, εὐσυνείδητος, ἐναίσθητος ὡς ἐπιστήσι τὴν προσοχὴν του εἰς τὰ ἐκτεθέντα, ὡς σκεφθῇ, ὡς κρίνῃ, ἀνακρίνῃ καὶ ἐπομένως ὡς συμπεράνῃ ἢ ἢναι δυνατόν ποτε γὰρ ἀραπανθῇ ἢ διάροια τῶν Σαμίων εἰς τὴν θρυλλομένην ἀμνηστειαν· ἢν ἢναι δυνατόν γὰρ ἐξασφαλίσθῃσι τὰ δικαιώματα τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τοὺς Σαμίους, ὅταν καταδικασθῇ ἢ Σάμος πραγματικῶς εἰς ὅποιονδήποτε εἶδος καὶ βαθμὸν κυριότητος τῆς Πόρτας καὶ μὲ ὅποιονδήποτε μεσολαβήσεως καὶ ἐγγυήσεως τρόπον τῶν Χριστιανικῶν Δυνάμεων· ἢν ἢναι δυνατόν γὰρ ἐλπίσῃ ἢ Σάμος ἀμνηστειαν, ἐπιεικειαν ἢ δικαιοσύνην ἀπὸ Ὀθωμανικῆν κυβέρησιν, ὕστερον ἀπὸ τόσα καὶ τόσα μνησικακίας, ἀπεχθείας καὶ ἀδιαλλάκτου καὶ ἀσπόνδου μίσους αἰτία, προξενηθέντα ἀπὸ τοὺς Σαμίους εἰς τοὺς Τούρκους.

Ταῦτα πάντα ἀνελλίττορες οἱ Σάμιοι καὶ καθ' ἐκάστην ἀνακυκλούντες καὶ ὥραν καὶ λεπτόν καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐργασίας τοῦ ἐπαγγέλματός των καὶ κινῶς καὶ κατὰ μέρος, ἀπεφάσισαν ἀμεταθέτως ἢ ἐλευθερίαν ἢ θάνατον. Τοῦ δὲ πνεύματος τῶν ἀποφασιστικῶν τούτων λέξεων ἢ ἀνάλυσις ἔχει οὕτως.

Ἐπειδὴ οἱ Σάμιοι ἀπ' ἀρχῆς ὠρκίσθησαν νὰ ἀποθάνωσιν ὑπὲρ ἀδουλώτου πίστεως καὶ πατρίδος, χρόνους ἑπτὰ διακινδυνεύσαντες καὶ δειροπαθήσαντες, ἐν ᾧ ἡμίλιαν παῦσιν τῶν δειρῶν των καὶ ἀπόλουσιν τῶν καρπῶν τοῦ πολυμόχθου ἀγῶνός των, βλέποντες ἤδη ν' ἀποστερηθῶσιν αἰφρηδίως καὶ παρ' ἐλπίδα τὴν δι' ἣν ἔπαθον τόσα δειρὰ ἐλευθερίαν, ἀνεξαρτησίαν καὶ αὐτονομίαν των καὶ τὸ μέγιστον ὅτι καταδικάζονται ὑπὸ τὴν κυριότητα τῆς Πόρτας ἢ μᾶλλον εἰπεῖν παραδίδονται θύματα ἐκδικήσεως εἰς τοὺς ἀνθαιρέτους νόμους τοῦ Σουλτάνου μέχρι καὶ τοῦ παραμικροῦ ἰδιώτου Τούρκου καὶ γυνωρίζοντες ὅτι αὕτη ἡ καταδικη ἀντιβαίνει εἰς τὰ συμφέροτά των καὶ εἰς τὰ τῆς πατρίδος των ἠθικῶς καὶ φυσικῶς, ἀπεφάσισαν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἢ ἐλευθερίαν ἢ θάνατον, δηλαδὴ νὰ καταφύγωσιν, ὡς καὶ καταφεύγοντες ἤδη προσπίπτουσιν εἰς τοὺς πόδας τῶν βασιλέων τῆς Χριστιανωσύνης ἄνδρες, γυναῖκες, νέοι καὶ γέροντες καὶ μετὰ θερμῶν δακρύων δέονται νὰ ἐπιτύχωσιν ἀπὸ τῆν φιλαρθρωπίας καὶ δικαιοσύνης των δυοῖν θάτερον ἢ νὰ ἐπιρεύσωσιν ἐνμενῶς καὶ εἰς τὴν δυστυχῆ Σάμον καὶ εἰς τοὺς δυστυχεῖς Σαμίους, ὥστε νὰ συμμεθέξωσι τῆς τύχης τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ ἐλευθέρου Ἑλληνικοῦ κράτους ἢ, τούτου μὴ δυναμένου γενέσθαι διὰ λόγους ἀγνώστους, νὰ πέσωσι χαίροντες πτώματα εἰς τὴν γῆν τῆς γεννησέως των, γερόμενοι ἔργον πυρὸς καὶ σιδήρου τῶν σεβαστῶν Δυνάμεων ἐντίμως, πρὶν παραδοθέντες εἰς τὰς Ὀθωμανικὰς χεῖρας ὑποπέσωσιν ἀτίμως εἰς δουλείαν τῶν ἐχθρῶν των.

Ἐὰν δέ, διὰ κακῆν τύχην τῆς Σάμου καὶ τῶν Σαμίων, καταφρονησαντες τὴν ἰκεσίαν οἱ σεβαστοὶ μονάρχαι, ὑδέτερον τῶν ἐκτεθέντων δύο παραδεχθῶσι καὶ ἐγκαταλείψωσι τὴν Σάμον καὶ τοὺς Σαμίους εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ των καὶ εἰς τὴν τύχην τοῦ πολέμου, οὐδὲν ἥττον ἐπιμένουσιν ἐδραῖοι, στερεοὶ καὶ ἀμετάθετοι εἰς τὴν ἀπόφασίν των καὶ ἀνατιθέμενοι τὰ δίκαιά των καὶ τὴν ἄγκυραν τῶν ἐσχάτων ἐλπίδων των εἰς τὸν Θεὸν τῶν δυνάμεων καὶ εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπόγνωσιν, κηρύττουσι πάλιν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων

ἢ ἐλευθερίαν ἢ θάνατον.

Τοιαῦτα αἰσθήματα, σεβασταὶ Δυνάμεις, ἀναβράζουσιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Σαμίων ἀνδρῶν, γυναικῶν, νέων, γερόντων, πάσης ἡλικίας, τάξεως καὶ βαθμοῦ καὶ ἐπαγγέλματος καὶ, τὸ θαυμαστόν, καὶ αὐτὸ τὸ ἀδύνατον φύλον, τὸ γυναικεῖον, μὲ ἀντὰ τὰ γαλακτοτροφούμενα βρέφη πρόθυμον γὰ κατασφαγῆ, παρὰ γὰ ἴδῃ ἐσβεσμένην τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος του καὶ ἐνεργουμένην ἐξουσίαν ἢ ἐπιρροὴν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον Ὀθωμανικὴν ἐπὶ τῆς Σάμου.

Φιλανθρωπίας τῷ ὄντι θεομιμήτου ἔργου ἤθελαν κατορθώσει οἱ σεβαστοὶ μονάρχαι ἂν συγκαταβῶσιν εἰς τὴν οἰκτρὰν καὶ θερμὴν ἰκυσίαν καὶ εὐχὴν τριάκοντα σχεδὸν χιλιάδων ψυχῶν Χριστιανικῶν, πολυπαθῶν, ἀπεγνωσμένων καὶ ἀνατιθεμένων τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας τῶν εἰς τὴν δικαιοσύνην, τὸ ἔλεος καὶ πρόστασιαν τῆς αὐτῶν μεγαλειότητος, τὸ γὰ ἐπιτεύσῃσι δῆλα δὴ εἰς τὸ γὰ διαμένωσιν ἢ Σάμος καὶ οἱ Σάμοι ἐλεύθεροι, ἀνεξάρτητοι καὶ ἀχώριστοι ἀπὸ τῆν Ἑλλάδα.

Ἐὰν δὲ τοῦτο ὑπάρχη δι' ὅλον καὶ ἀπολύτως ἀδύνατον, τὸ Διευθυντήριον τοῦτο εἰς τὴν δεινὴν ταύτην θέσιν ἐπιθυμοῦν καὶ τὴν διάλυσιν τῆς δεινότητος ταύτης καὶ τὴν συμμόρφωσιν ἑαυτοῦ τε καὶ Σάμου μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἀποφάσεως τῶν σεβαστῶν Δυνάμεων, καθ' ὅσα ἐγχωρεῖ, τὸ γὰ μὴν ἀναφανῆ προδότης τῆς πρὸς αὐτὸ ἐμπιστοσύνης τοῦ λαοῦ τῆς Σάμου καὶ τῆς πατρίδος, καὶ καθ' ὅσον δὲν παραιτιᾷ εἰς τὴν πατρίδα καὶ εἰς τὸν χαρακτῆρά του ἀτιμίαν, συσκεφθὲν καὶ μετὰ τῆς ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας, δὲν ἐδρίσκει ἄλλο κατάλληλον μέσον πρὸς θεραπείαν τῆς δεινῆς ταύτης περιπλοκῆς, εἰ μὴ, ἂν ὑπάρξῃ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Δύναμιν ἢ Σάμος, γὰ μὲν παρομοίως αὐτόνομος καὶ ἀνεξάρτητος καὶ ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν Δύναμιν μὲ ὅλα τὰ τῆς αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτησίας δικαιώματα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν τριῶν σεβαστῶν συμμάχων Δυνάμεων καὶ εἰς τοῦτο περιωρίσθη καὶ ἢ πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξοχωτάτους πρέσβεις τῶν τριῶν Δυνάμεων σταλεῖσα τῆς Σάμου πρεσβεία.

Τοῦτο, ἀφ' οὗ θέλει παρέξει ἴσως παραμυθίαν καὶ ἀναψυχὴν εἰς τὴν ἀπόγνωσιν τοῦ λαοῦ, θέλει ὑπάρξει καὶ μέσον ἀσφαλείας εἰς τοὺς Σαμίους ἀναγκαιότατον, τὴν ὁποῖαν ἄλλος ὅποιοσδήποτε τρόπος εἶναι ἀδύνατον γὰ στερεώσειν καὶ ἐν ταύτῳ γὰ ἐπαγαπαῖσθαι τὸ

πνεῦμα τοῦ λαοῦ τῆς Σάμου καὶ γὰρ προλάβῃ ὅσα ἀπεικταῖα ἐπακόλουθα ἀνάγκη γὰρ προκύψωσιν ἀφεύκτως ἐκ τῆς ἄλλως πως βιαίας διατάξεως τοῦ πράγματος.

Ταῦτα πάντα τίθενται κατὰ χρέος ὑπ' ὄψιν καὶ εἰς τὴν ἐπίκρισιν τῶν σεβαστῶν Δυνάμεων, παρὰ τῶν ὁποίων ἀπεκδέχεται μὲ πλήρη πεποίθησιν τὸ ἔλεος καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων του συνδρομὴν καὶ ὑπεράσπισιν ὁ ἀπεργνωσμένος οὗτος λαός, οὗτινος τῶν φρονημάτων ἐρμηγνὲς εἰλικρινῆς γενόμενος, ὑποσημειοῦμαι μὲ ὄλον τὸ ἀρήκον καὶ βαθύτατον σέβας.

Τῆ 6)18 Ἰανουαρίου 1831 ἐν Χώρα Σάμου.

Ὁ Διευθυντῆς Σάμου
(Τ. Σ.) Α. Λυκούργος.

Ἡ τῶν Σαμίων πρεσβεία μίαν ἄρα ἐντολὴν εἶχε, γὰρ ἐπιμείνῃ ὅπως μὴ ἡ Σάμος ἀποσπασθῇ τῆς Ἑλλάδος· ἀλλ' ἐὰν ἐπέθετο ὅτι τὸ τοιοῦτο ἦτο πάντῃ ἀδύνατον, τότε ὤφειλε γὰρ ἀπαιτήσῃ ὅπως ἡ Σάμος ἀποτελέσῃ κρατίδιόν τι αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον, παντὸς οἰουδὴποτε δεσμοῦ πρὸς τὴν Τουρκίαν ἀπηλλαγμένον, ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων. Ὅθεν μεταβᾶσα εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀπηυθύνθη, καθ' ἃς εἶχεν ὁδηγίας, πρὸς μόνους τοὺς τῶν Δυνάμεων αὐτῶν πρεσβευτάς, οἷς ἐξέθηκε τὸ αἴτιον τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς, ἐπέδωκε δὲ καὶ τὰ ἀνωτέρω ἐγγράφα τοῦ Λυκούργου· ἀλλ' οἱ πρεσβευταὶ ἐκεῖνοι, καίτοι πολλὴν πρὸς τὴν Σάμον εὐνοίαν καὶ συμπάθειαν ἐπιδειξάμενοι, σαφῶς ὅμως διεκήρυξαν τοῖς Σαμίοις ἀπεσταλμένοις ὅτι οὐδαμῶς ἠδύναντο γὰρ ἔλθωσιν εἰς σχέσιν πρὸς αὐτοὺς, οὐδὲ γὰρ ἀναγνωρίσωσιν αὐτοὺς ἐπίσημον χαρακτῆρα φέροντας, ἐὰν μὴ πρότερον οὗτοι ἔσπευδον γὰρ προσενέγκωσι διὰ τοῦ Πατριάρχου τὴν ἐαυτῶν ὑποταγὴν τῷ Σουλτάνῳ καὶ ὁμολογήσωσιν αὐτὸν αὐτοκράτορα καὶ τῆς Σάμου κυρίαρχον. Τὴν τοιαύτην δὲ αὐτῶν ἀπόφασιν διεβίβασαν οἱ πρεσβευταὶ τῶν Δυνάμεων καὶ ἐγγράφως πρὸς τοὺς Σαμίους ἀπεσταλμένους ὡς ἐξῆς.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν συμμάχων Δυνάμεων συμβουλεύουσι τοὺς πρέσβεις τῆς Σάμου γὰρ διτάγων εἰς τὸν Πατριάρχην διὰ γὰρ εἰδοποιήσουσι τὴν ὑποταγὴν τῶν συμπατριωτῶν των εἰς τὸ βασιλικὸν κράτος τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας.

Θέλουν ἀναγγείλει συγχρόνως πρὸς τὴν Παραγιότητά του ὅτι ἐκπληροῦσι ταύτην τὴν πρεσβείαν μὲ τόσην περισσοτέραν ἐμπιστοσύνην καὶ θάρρος, ὅσον ἔχουν τὴν βásiμον ἐλπίδα διὰ τὰ ἀπολαύσασθαι ἀπὸ τοῦ ἔλεος καὶ ἐπιείκειαν τῆς Μεγαλειότητός του τὴν αὐτονομίαν ἢ τὴν ἀνεξάρτητον διοίκησιν τῆς γῆσου αὐτῶν, μίαν ἐντελῆ ἀσφάλειαν διὰ τοὺς κατοίκους αὐτῆς καὶ διὰ τὰ κτήματά των μὲ τὴν πληρωμὴν ἐνὸς ἐτησίου φόρου.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τοὺς προτρέπουν νὰ συνεννοηθοῦν μὲ τὸν Πατριάρχην διὰ τὸν ἀρμοδιώτερον καὶ εὐπρεπέστερον τρόπον διὰ τὰ γνωστοποιηθῆ εἰς τὴν Πόρταν αὕτη ἡ προᾶξις τῆς ὑποταγῆς.

Μετὰ τὸ προηγουμένον τοῦτο κίνημα οἱ πρέσβεις τῶν Σαμίων θέλουν λάβει ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους ὅλην τὴν πρέπουσαν ὑπεράσπιν διὰ τὰ ἀπολαύσασθαι τὸν σκοπὸν τῶν εὐχῶν των.

Κωνσταντινούπολις τὴν 16)28 Φεβρουαρίου 1831.

Τὰς αὐτάς δὲ συμβουλὰς διεβίβασαν οἱ πρεσβευταὶ τῶν Δυνάμεων καὶ πρὸς τὸν Λυκουργον, ἐπιστείλαντες διὰ τοῦ ἐν Σάμῳ ἀντιπροξένου τῆς Ἀγγλίας τὰδε.

Κύριε Θ. Σπάθη.

Ὁ ἀρχιμανδρίτης Θεοδόσιος καὶ ὁ κύριος Παπαχατζῆς ἔφθασαν ἐνταῦθα καὶ ἐξέθηκα ἐμοὶ τε καὶ τῷ κυρίῳ πρεσβευτῇ τῆς Γαλλίας καὶ τῷ κυρίῳ ἀντιπροσώπῳ τῆς Ρωσίας τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀποστολῆς των, ἀπαιτήσαντες τὴν φιλικὴν ἡμῶν μεσολάβησιν πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτῆς.

᾿Ωφείλομεν νὰ τοῖς ἀποκριθῶμεν ὅτι, τῆς Συμμαχίας ἀποφασισάσης ὅπως ἡ Σάμος μείνῃ ἠνωμένη μετὰ τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἐπέμβωμεν παρὰ τῇ Πύλῃ, εἰ μὴ ἐπὶ τῇ βásiσει ταύτῃ, καὶ ὅτι πρὸ πάσης ὑπὲρ τῆς Σάμου ἐπεμβάσεως ἡμῶν κατεπίγειον καὶ ἀπαραίτητον ἦτο νὰ δώσωσι τὴν προᾶξιν τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν. Ὅθεν συνεβουλεύσαμεν αὐτοὺς ἵνα, μεταβάαντες παρὰ τῷ Πατριάρχῃ, προσερέγκωσι δι' αὐτοῦ τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν, σύναμα δὲ συνεννοηθῶσι μετ' αὐτοῦ περὶ τοῦ καταλληλοτέρου τρόπου πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν εἰδικῶν ζητημάτων, ἅτινα ἔσονται ἢ συνέπεια τῆς τοιαύτης πράξεως.

Λαβόντες τὸ παρόν, θέλετε ἀνακοινώσαι τὸ περιεχόμενον εἰς τὸν

προσωρινὸν διοικητὴν τῆς νήσου· ἀλλὰ θέλετε φυλάξει μυστικὸν αὐτό, ἕως οὗ ὁ ἀρχηγὸς τῆς προσωρινῆς διοικήσεως κρίνη καλὸν ἵνα τὸ διαδώσῃ.

Ἔχω τὴν τιμὴν κλπ.

Κωνσταντινούπολις τῆ (17 Φεβρουαρίου) 1 Μαρτίου 1831.

P. Γόρδων.

Ἄθυμία μεγίστη κατέλαβε τοὺς ἐν Σάμῳ, μαθόντας μὲν παρὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας αὐτῶν τὴν ἐπίμονον διέθεσιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας πρὸς ὑποταγὴν τῆς Σάμου, λαβόντας δὲ καὶ παρὰ τοῦ ἐν Σάμῳ Ἀγγλοῦ ἀντιπροξένου γινῶσιν τοῦ ἀνωτέρω ἐγγράφου. Ὑπὲρ πάντα ἄλλον ὁ Λυκοῦργος, ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ, ἐνόει τὸ κρίσιμον τῶν περιστάσεων καὶ ἐθλίβετο σφόδρα, διορῶν τὸν κίνδυνον· πλὴν ἄλλ' οὔτε νὰ πράξῃ τι ἐδύνατο οὔτε εὐκολον αὐτῷ ἦτο γὰ εἶπη καὶ ὅτι σύμφωρον ὑπελάμβανε, διότι ἐνθεν μὲν ἐδέσμευον αὐτὸν αἱ ἀποφάσεις καὶ τὰ ψηφίσματα τῶν συνελεύσεων, ἐνθεν δ' ἐφοβεῖτο μὴ παρενοηθῶσιν αἱ πατριωτικαὶ αὐτοῦ διαθέσεις ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὅστις ἀχαρίστως πρὸς τοὺς ἀρχηγούς αὐτοῦ φέρεται ὀσάκις ἢ τῶν πραγμάτων φορὰ δὲν εἶναι σύμφωνος πρὸς τὰ ἑαυτοῦ θελήματα. Ὅθεν ἐν δυσχερείᾳ τοιαύτῃ διατελῶν, ἐπέστειλε τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείᾳ τῆς Σάμου τὰ ἀκόλουθα.

Ἀριθ. 2155.

Ἑλληνικὴ Πολιτεία.

Ὁ Διευθυντὴς τῶν Διοικητικῶν πραγμάτων τῆς Σάμου.

Πρὸς τὴν σταλεῖσαν εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξοχωτάτους ἀντιπροσώπους τῶν τριῶν σεβαστῶν συμμάχων Δυνάμεων πρεσβείαν τῆς Σάμου.

Ἐλήφθη τὸ ἀπὸ 17 τοῦ ἡδὴ λήξαντος γράμμα σας καὶ παρατηρήθησαν ἀκριβῶς τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα, καὶ σὰς ἀπαντᾷ ὡς ἐφεξῆς.

Ἡ Σάμος διὰ τοῦ Διευθυντηρίου τούτου καὶ τῆς ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας προσφέρει τὰ σεβάσματά της καθ' ὅλα τὰ αἰσθήματα τῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς ἐξοχωτάτους ἀντιπροσώπους τῶν τριῶν σεβαστῶν συμμάχων Δυνάμεων διὰ τὴν πρὸς τὴν πρεσβείαν της εὐμενῆ δεξίωσιν τῆς αὐτῶν ἐξοχότητος καὶ διὰ τὰ φιλόανθρωπα αἰσθή-

ματά των ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς Σάμου καὶ ὑπὲρ τῆς προστασίας τῶν ζητημάτων της.

Αἰροῦνται μὲν οὖν πᾶσαι αἱ ἄλλαι προτάσεις καὶ ἡ Σάμος ἕως ὑπάρχει θέλει εὐγνωμοεῖ εἰς τὰς τρεῖς σεβαστὰς Δυνάμεις διὰ τὴν περὶ τούτων πραγματικὴν ἐνδειξιν τῆς φιλανθρωπίας των· ἀλλ' εὐχῆς ἔργον ἠθέλει εἶσθαι βέβαια τὸ νὰ μὴν ἠθέλατε βάλει τὸν κάλαμον εἰς ἔκθεσιν τῆς παρὰ τῶν ἐξοχωτάτων πρέσβειων τῶν τριῶν σεβαστῶν συμμάχων Δυνάμεων συμβουλῆς περὶ τοιαύτης προτάσεως φρικαλέας καὶ τρομερᾶς τοῦ νὰ ὑποτάξῃτε διὰ τοῦ Πατριάρχου τὴν ἐλευθέραν πατρίδα, τῆς ὁποίας τὰ δίκαια ἀφήμι ὅτι βοῶσιν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀφήμι ὅτι πάντα τὰ ἔγγραφα, δι' ὧν ἐφωδιάσθητε, ἐκδίδονται εἰς φῶς διὰ τῶν πιστηρίων καὶ κατοπιρ αὐτῶν ἀνάγκη εἶναι νὰ ἐκδοθῶσι καὶ τὰ πρακτικά σας, ἐν οἷς σιμὰ εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς φρικαλέας ταύτης προτάσεως προστεθῆσονται καὶ αἱ τρομεραὶ αὐταὶ λέξεις: Οἱ Σάμοι, ἐλεύθεροι ὄντες, ὑπέκλιναν ἀνθόρμητοι εἰς ὑποταγὴν.

Αἱ δύο αὐταὶ προτάσεις, ἡ περὶ τοῦ φόρου καὶ ἡ περὶ τοῦ νὰ δώσῃ λόγον ὑποταγῆς ἢ πρεσβείας τῆς Σάμου ὡς ἀπὸ μέρος τῆς πατρίδος, κατεσύρχισαν καὶ κατεσκότισαν τὴν διάρκειαν ἡμῶν· διότι γνωρίζομεν, καθὼς καὶ ὑμᾶς δὲν λανθάνει, τὸ ἀδύνατον καὶ ἀνοικοδόμητον τούτων καὶ τὰς ἐκ τούτων μελλούσας καὶ ἀναποδράστους συγχύσεις καὶ τὰς ταραχὰς τῶν πνευμάτων τοῦ λαοῦ, ὅστις εἰς ἔν μὲν καὶ τὸ αὐτὸ ἀποβλέπει φρόνημα καὶ σκοπὸν, τὴν ἐλευθερίαν του, εἰς τὸ περὶ πρεσβείας ὅμως κεφάλαιον αἱ γνώμαι τοῦ λαοῦ ἦσαν διηρημέναι, ὥστε αἱ μὲν ἦσαν νὰ μὴ σταλῇ πρεσβεία, αἱ δὲ νὰ σταλῇ, πλὴν πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξοχωτάτους πρέσβεις, καὶ ἑκάτερα τὰ μέρη εἶχον τοὺς λόγους των.

Γνωρίζομεν καλῶς καὶ ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν, καὶ τὸ γνωρίζετε καὶ ὑμεῖς, ὅποιον τρομερὸν σχίσμα, ὁποία φρικαλέα διαίρεσις καὶ ὁποῖα τρομερὰ ἐπακόλουθα καὶ ἀπενυχτὰ δεινὰ μέλλουν ἀναντιρρήτως νὰ ἐπισυμβῶσι, μόνον νὰ ἐκφωρηθῶσιν αἱ προτάσεις αὐταί. Δὲν ἐκτεινόμεθα νὰ σᾶς ἀποδείξωμεν ἀναλυτικῶς τὴν τραγικὴν σκηρῆν, διότι τὰ συμπεραίνετε· ἐπειδὴ γνωρίζετε τὰ φρονήματα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ καὶ πόσαι διαφιλορικῆσις ἠκολούθησαν περὶ τοῦ κεφαλαίου τῆς πρεσβείας, ἀφορῶσαι πρὸς ἀποφυγὴν τῶν δύο τούτων προκειμένων προτάσεων.

Δὲν στοχάζεσθε ὅτι γνωρίζουν οἱ Σάμιοι καλῶς ὅτι μὲ τοῦτον τὸν λόγον τῆς ὑποταγῆς γίνονται ἐπίορκοι εἰς αὐτὴν τὴν μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ, ὅστις, ἐτάλω καρδίας καὶ νεφροῦς, δύναται γὰ τιμωρῆσαι καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα τὸν ἐπίορκον καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς ἀπείρου δικαιοσύνης του; Καὶ αὐτὴν τὴν ἰδέαν εἶναι ἀδύνατον γὰ ἐξαλείψωσιν ἀπὸ τῆν διάρσιάν των καὶ ἀπὸ τῆν συνείδησίν των.

Εἰς τὴν δειροτάτην ὁμῶς θέσιν τῶν ἀνωτέρω προτάσεων δὲν δύναται τὸ Διευθυντήριον τοῦτο καὶ ἡ ἐπαρχιακὴ Δημογεροντία, οὐδ' ἄλλοις τις, οὐδὲ κἄν γὰ ἐκφωνήσῃ λόγον, διότι τὰ πράγματα εἰμποροῦν γὰ διαταραχθῶσιν, ὡς εἴρηται, τοσοῦτον καὶ γὰ καταρτήσουσιν εἰς τοιαύτην ἀνωμαλίαν, ὥστε ν' ἀπολεσθῇ ἡ Σάμος ἀφ' ἑαυτῆς, χωρὶς ἐπιθέσεως ἐξωτερικῆς.

Ὅθεν τὸ Διευθυντήριον τοῦτο, γνωρίζον καλῶς ὅτι αἱ σεβασταὶ τρεῖς Δυνάμεις καὶ οἱ ἐξοχώτατοι πρέσβεις καὶ ἀντιπρόσωποι δὲν ἐπιθυμοῦσι γὰ ἀκολουθήσῃ ἡ δεινὴ αὕτη συμφορὰ εἰς τὴν Σάμον, ὡς ἀντιβαίγουσα εἰς τὴν φιλανθρωπίαν καὶ εὐσπλαγχνίαν των, συσκευθὲν καὶ μετὰ τῆς ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας, δὲν ἐδρίσκει ἄλλο μέσον πρὸς τε συμμόρφωσιν πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν σεβαστῶν ἀποφάσεων καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἀνευχταίων, εἰ μὴ γὰ δεχθῇ ἡ Σάμος μὲ ὅλην τὴν πτωχίαν καὶ δυστυχίαν τῆς ἕρα μικρὸν φόρον ὑστερον ἀπὸ μίαν τετραετίαν ἀπὸ τῆς σήμερον, ἀφ' οὗ ἀναλάβῃ ὀλίγον, διότι κατὰ τὸ παρὸν δὲν δύναται, ἐπειδὴ τὰ εἰσοδήματά της δὲν ἐξαρκούν, ὥστε γὰ ἀπαρτήσουσιν τὰ ἐσωτερικὰ της ἀναγκαῖα καὶ ἀφύεκτα ἔξοδα πρὸς συντήρησιν τῆς ἐσωτερικῆς ἁρμονίας, πλὴν καὶ ὁ φόρος γὰ γένη μὲ τοιαύτην συμφωνίαν, ὥστε γὰ δίδεται ἐμμέσως διὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν Δυνάμεων καὶ ὄχι ἀμέσως διὰ γὰ μὴν ἐνηχηθῇ εἰς τὰ ὦτα τοῦ λαοῦ ὅτι ἔγειρεν ὑπόφορος εἰς τὸν . . . .

Τοῦτου δὲ γενομένου, στοχάζομαι ὅτι εἶναι περιττὸν τὸ γὰ ἐνεργηθῇ ἡ ἄλλη πρότασις, ὁ λόγος δηλαδὴ τῆς ὑποταγῆς, διότι ἐμπεριέχεται εἰς τὸν φόρον.

Ὁ πηγαιμὸς ὁμῶς εἰς τὸν Πατριάρχην δὲν πειράζει, ὁμοίως καὶ τὸ γὰ εἰπῆτε ὅτι ἡ Σάμος, στηριζομένη εἰς τὴν παρὰ τῶν τριῶν σεβαστῶν Δυνάμεων διορισθεῖσαν ἀναχωχὴν, γνωρίζει τὸν Σουλτάνον καὶ βασιλέα καὶ τὸν σέβεται, καθὼς καὶ ὅλος ὁ κόσμος, καὶ ἐτι δοξάζει καὶ ἐλπίζει ὅτι ὁ μέγας Σουλτάνος, κατὰ τὰς μεγάλας του πράξεις καὶ θαυμαστὰ ἀπαρδειγμάτιστα κατορθώματά του ἀφορῶν:

τα τὸν πολιτισμὸν, τὰ ὅποια οὐδεὶς ἄλλος τῶν προκατόχων τοῦ ἠδυνήθη γὰ κατορθώσῃ, εἰὰν ὑπάρχη προστατῆς τῆς δικαιοσύνης καὶ ὄχι τῆς ἀδικίας, δύναται γὰ διαβεβαιώσῃ τὰ δίκαια τῆς Σάμου καὶ γὰ ἐπικυρώσῃ τὰ ζητήματά τῆς δικαίως καὶ μεγαλοπρεπῶς, ἀξίως τῆς δικαιοσύνης, μεγαλειότητος καὶ ἐλευθεριότητος τοῦ χαρακτηρὸς του.

Στοχαζόμεθα λοιπὸν ὅτι ἡ μεγάλη φρόνησις καὶ ἡ βαθύνοια τῶν ἐξοχωτάτων ἀντιπροσώπων τῆς σεβαστῆς Συμμαχίας, ἐπισχυομένη διὰ τῆς φιλανθρωπίας καὶ εὐσπλαγχνίας των, θέλουσιν ἐγκρίνει τὸν τρόπον τοῦτον πρὸς θεραπείαν ἀμφοτέρων τῶν μερῶν καὶ γὰ ἐνεργήσουσιν τὰ πρὸς τελεείωσιν τῶν ὑποθέσεων τῆς Σάμου, ἣτις ἔσται ἐν-γνώμων εἰς τοὺς αἰῶνας πρὸς τὴν αὐτῶν σεβαστὴν ἐξοχότητα, πρὸς τὴν ὅποιαν κοινοποιήσατε τὰ ἐκτεθέντα.

Ἐκ τοῦ Διευθυντηρίου Σάμου τῆ 28 Φεβρουαρίου 1831.

Ὁ Διευθυντῆς
Α. Λυκοῦργος.

Σύναμα δὲ τὸ Διευθυντήριον ἀπέστειλε πρὸς ἕνα ἕκαστον τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων τὴν ἐπομένην διακοίνωσιν.

Ἐξοχώτατε.

Μὲ ὄσσην ἀρέφραστον χαρὰν ἔλαβε τὸ Διευθυντήριον τοῦτο καὶ ἡ Ἐπαρχιακὴ Δημογεροντία τὰς παρὰ τῆς πρεσβείας τῆς Σάμου πληροφορίας περὶ τῆς πρὸς αὐτὴν εὐμενοῦς δεξιώσεως τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος καὶ τῆς διαβεβαιώσεως τοῦ πόθου καὶ προθυμίας πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν δικαίων καὶ ζητημάτων τῆς Σάμου καὶ τῆς ἀγρό-πρου φροντίδος διὰ τὴν σωτηρίαν της, τεκμήρια σαφέστατα ἐντελοῦς φιλανθρωπίας, δι' ἃ ἡ Σάμος ἕως ὑπάρχει θέλει ἐνγλωμορεῖ πρὸς τε τὰς σεβαστὰς Δυνάμεις καὶ πρὸς τὴν ὑμετέραν ἐξοχότητα, μὲ τόσσην αισθαντικωτάτην λύπην ἐκφραζόμεθα τὴν ἀδυναμίαν μας ὄχι μόνον πρὸς ἐνέργειαν, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ἐκφώνησιν τῶν δύο προτάσεων τῶν περὶ ὑποταγῆς καὶ φόρου διὰ τοὺς ἐφεξῆς λόγους.

α. διότι παρεκτρεπόμεθα ἀφ' ὅσα ὁ λαὸς μᾶς ἔχει περιορισμένους διὰ τῶν ἀντιπροσώπων του.

β. διότι τὸ γὰ συγκατατεθῶμεν εἰς ταῦτα, καταρτιῶμεν ἀναφαν-

δὸν προδόται τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐμπιστοσύνης τοῦ λαοῦ καὶ τῆς πατρίδος· γ'. διότι οὔτε εἰς μερικὴν οὔτε εἰς κοινὴν συνέλευσιν δυνάμεθα νὰ καθυποβάλωμεν ταῦτα διὰ τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἐκτιθέμεθα πρὸς τὴν πρεσβείαν τῆς Σάμου, ἢ ὁποία διορίζεται νὰ τοὺς καθυποβάλλῃ ὑπὸ τὴν ἐπίκρισιν τῆς βαθυροίας ὑμῶν. Ὅθεν καθὼς ἀφιερῶθῃ ἡ Σάμος ὁλοκλήρως εἰς τὴν δικαιοσύνην, φιλανθρωπίαν καὶ προστασίαν τῶν σεβαστῶν Δυνάμεων, παρακαλοῦμεν θερμῶς τοὺς ἐξοχωτάτους ἀντιπροσώπους καὶ ἐν ὀνόματι τῆς φιλανθρωπίας τῶν σεβαστῶν μοναρχῶν ἐπικαλούμεθα ἐνθέρμως καὶ τὴν προστασίαν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος, ὥστε νὰ μὴ ἀποβληθῇ ἢ ἀφιέρωσις αὕτη καὶ νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇ καὶ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν γραμμὴν καὶ ὁδὸν τῆς προστασίας τῶν σεβαστῶν Δυνάμεων. Ἡ Σάμος γνωρίζει καλῶς ὅτι ἡ φιλανθρωπία τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος ἔχει σύνδρομον τῇ θελήσει τὸ δύνασθαι, ὥστε νὰ μὴ ὀδύνη ἢ Σάμος ἄλλην ὁδὸν πρὸς ἐκπεραιώσιν τῶν ζητημάτων τῆς.

Πρὸς εὐκολίαν δὲ τῆς τοῦ πράγματος ἐξομαλύνσεως καὶ πρὸς συμμόρφωσιν μὲ τὰς σεβαστὰς ἀποφάσεις, τὸ Διευθυντήριον τοῦτο, συσκεφθὲν καὶ μετὰ τῆς ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας, παραδέχεται μόνον τὴν πρότασιν τοῦ νὰ διδῇ ἡ Σάμος μὲ ὅλην τὴν πτωχίαν καὶ ἐνδειάν τῆς ἑνα μικρὸν φόρον πλὴν μὲ τὰς τροπολογίας, καθ' ἃς διορίζεται ἡ πρεσβεία, διὰ νὰ ἔχωμεν ἀποχωρῶντας λόγους πρὸς τὸν λαὸν καὶ νὰ προλάβωμεν κάθε ἀπεικταῖον. Τούτου δὲ γενομένου, δύναται νὰ τροπολογηθῇ καὶ ἡ ἄλλη πρότασις, ὁ λόγος δὲ διὰ τὴν ὑποταγῆς τοῦ Πατριάρχου, διότι ἐμπεριέχεται εἰς τὴν τοῦ φόρου.

Ὅθεν καὶ αὐθις καὶ πολλάκις παρακαλοῦμεν θερμῶς, ὥστε ἡ φιλανθρωπία τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν δέησιν ταύτην, τὸ νὰ ἐκπεραιωθῶσι τὰ ζητήματα τῆς Σάμου διὰ τῆς ὑμῶν ἐξοχότητος, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ἡ θέλησις καὶ ἀπόφασις τοῦ λαοῦ, καὶ ὄχι δι' ἄλλον τινὸς μέσον· διότι ἡ πρᾶξις τοῦ λόγου τούτου τῆς ὑποταγῆς, κοινὰ ὅπου εἶναι τόσο ἀπαράδεκτοι καὶ ἐναντία εἰς τὰ φρονήματα καὶ εἰς τὸν χαρακτῆρα τῶν Σαμίων, ὅσον οὗτοι ὑπάρχουσι τοσοῦτον θρησκοὶ καὶ μάλιστα εἰς τὸ περὶ ὄρκων, ὥστε προτιμῶσι μνῆσιν θανάτους παρὰ νὰ γείρωσιν ἐπίορκοι. Κοινὰ, λέγω, εἰς αὐτὰ, θέλει ἐπιφέρει καὶ ἀφεντα δεινὰ ἐπακολουθήματα εἰς τὴν Σάμον, ὥστε νὰ ἐξορτωθῇ ἄνευ ἐπιθέσεως ἐξωτερικῆς διὰ λόγους ἐκτεθέρας εἰς τὴν πρεσβείαν.

Τελευταίον τὸ Διευθυντήριον τοῦτο μὲ πλήρη πεποιθήσιν στηρίζει τὴν ἀγκυραν τῶν ἐλπίδων τῆς θεραπείας τοῦ πράγματος καὶ τῆς ἐκπεραιώσεως τῶν ὑποθέσεων τῆς Σάμου εἰς τὴν μεγάλην φρόνησιν καὶ βαθύνοιαν καὶ φιλανθρωπίαν τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος καὶ διαμένει μετὰ βαθείας ὑποκλίσεως καὶ βαθυτάτου σέβας.

Τῆ 28 Φεβρουαρίου 1831 ἐν Χώρα Σάμου.

Ὁ Διευθυντῆς Σάμου

Α. Λυκούργος.

Ἡ πρότασις τοῦ Λυκούργου ἵνα ἡ νῆσος Σάμος, εἰς οὐδεμίαν ἄμεσον ὑποταγῆς σχέσιν πρὸς τὴν Τουρκίαν ἐρχομένη, ἄποτίνῃ μικρόν τινα φόρον πρὸς τὸν Σουλτάνον διὰ τῶν τριῶν Δυνάμεων ἦτο ἡ μόνη σωτήριος καὶ πρὸς τὰς περιστάσεις ἀρμόζουσα, ἀφ' οὗ, ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν εἶδομεν, ἀπειλητικῶς ἐπέμενεν ἡ Εὐρώπη εἰς τὴν ὑποταγὴν· πλὴν ἀλλ' οἱ πολλοί, μὴ δυνάμενοι νὰ νοήσωσι τοῦτο, οὐδέ τοῦ φόρου κἂν τὸ ὄνομα νὰ ἀκούσωσιν ἤθελον, ὡς ἂν ἡ Σάμος ἦτο μόνη κυρία νὰ διατάξῃ τὰ κατ' αὐτήν. Ἐνίοι δὲ καὶ κατὰ τοῦ Διευθυντηρίου ἤρξαντο κατακραυγάζοντες καὶ πολλὰ αὐτοῦ κἀταιτιώμενοι. Ὅθεν καὶ ὁ Λυκούργος, τοῦτο μὲν ἵνα ζητήσῃ τὴν γνώμην τοῦ τόπου, τοῦτο δὲ ἵνα φημῶσιν τὰ στόματα τῶν κακοβούλων, συνεκάλεσε, λήγοντος Μαρτίου τοῦ 1831, γενικὴν συνέλευσιν, εἰς ἣν ὑπέβαλε τὰς πράξεις αὐτοῦ καὶ διὰ λεπτομεροῦς ἐλθέσεως παρέστησε τὴν τε ἀδιδάκτιστον ἐπιμονὴν τῶν Δυνάμεων ὅπως ἡ Σάμος ἀνυπερθέτως ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου καὶ τὴν ἐν γένει κατὰστάσιν τῶν πραγμάτων· σύναμα δ' ἐζήτησε καὶ ὀριστικὴν ἀπόφασιν τῆς συνελεύσεως περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ πληρεξούσιοι οὐδεμίαν παρὰ τῶν ἐντολέων αὐτῶν ὀδηγίαν εἶχον ἵνα γνωμοδοτήσωσιν ἐπὶ τῶν ὑποβαλλομένων αὐτοῖς ἐρωτημάτων, ἀπεφάσισαν, ἀπερχόμενοι εἰς τὰ ἴδια, νὰ ζητήσωσιν ὀδηγίας παρὰ τοῦ λαοῦ. Ἐν ᾧ δὲ ἡ συνέλευσις εἶχεν οὕτω διακόψει τὰς συνεδριάσεις αὐτῆς, ὁ Λυκούργος ἐλάμβανε παρὰ τῶν ἐν Σάμῳ ἀντιπροξένων τῶν τριῶν Δυνάμεων γνώσιν τῆς ἐπομένης διακοινώσεως.

Κύριε!

Οἱ ἀπεσταλμένοι τῆς Σάμου μ' ἐνεχείρισαν, καθὼς καὶ τῶν κυρίων τοῦ πρέσβευος τῆς Ἀγγλίας καὶ τοῦ πρέσβευος τῆς Ρωσίας τὴν ἀπόκρισιν, τὴν ὅποیان ἔκαμεν ὁ κύριος Λογοθέτης Λυκούργος εἰς

τὰς συμβουλὰς καὶ ἐκδηλώσεις, τὰς ὁποίας οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν συμμάχων Αὐλῶν εἶχον ἐπιφορτίσει ἀμοιβαίως τοὺς ἀντιπροξένους των γὰ τὸν γνωστοποιήσουν μὲ τὴν ἐπίσημον αὐτῶν, μνητολογουμένην πρώτην Μαρτίου.

Τῆς ἀπαρτήσεως αὐτῆς μὴ οὔσης παρτελῶς συμφώνου μὲ τὰς ἀποφάσεις τῆς συμμαχίας διὰ τὴν Σάμον, ἐπομένως μῆτε μὲ τὴν ὀρθὴν προσδοκίαν τῶν τριῶν ἀντιπροσώπων, προσκαλεῖσθε γὰ γνωστοποιήσετε ἐκ νέου τὰς ἀρχὰς τῆς νήσου ταύτης ὅτι εἶναι χρέος των γὰ κάμουν πρὸ πάντων τὴν πρᾶξιν τῆς ὑποταγῆς πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν. Μία ἐναρτία διαγωγὴ καὶ πολιτεύμα θέλει τοὺς ἐκθέσει εἰς βαρείαν εὐθύνην. Ἐν ὅσῳ αὐτὸ τὸ προηγούμενον δὲν θέλει ἐκπληρωθῆ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Σάμου, θέλει εἶσθαι ἀδύνατον εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν συμμάχων γὰ μεσολαβήσουν πρὸς ὄφελός των παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Πόρτῃ.

Οἱ κύριοι ἀντιπρόσωποι τῆς Ρωσίας καὶ Ἀγγλίας εἶναι ἐπιφορτισμένοι μιᾶς παρομοίας διακοινώσεως διὰ τὸν ἀρχηγὸν τῆς νήσου Σάμου. Δεχθῆτε κτλ.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 29 Ἀπριλίου (11 Μαΐου) 1831.

Κόμης Γκυλελμινώ.

Τὸ ἔγγραφο τοῦτο τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας λαβῶν ὁ Λυκούργος, ἀνεκοίνωσε παραχρῆμα πρὸς τὰς Δημογεροντίας τῶν κωμοπόλεων καὶ δι' αὐτῶν πρὸς ἅπαντας τοὺς κατοίκους τῆς νήσου· σὺναμα δὲ προσεκάλεσε καὶ τοὺς πληρεξουσίου ἐν Χώρῃ ἵνα ἐπαναλάβωσι τὰς συνεδριάσεις αὐτῶν καὶ ἀποφασίσωσι περὶ τοῦ πρακτέου. Συνελθόντων δ' ἐκείνων, μεσοῦντος Ἰουνίου, ὁ Λυκούργος ὑπέβαλε τὸ ἀνωτέρω ἔγγραφο τῇ συνελεύσει καὶ ἔδωκε ταύτοχρόνως τὴν ἀπὸ τῆς διευθύνσεως τῶν διοικητικῶν πραγμάτων παραίτησιν, παραδιδούς, ὡς ἔλεγε, τὴν Σάμον οἷαν παρέλαβε, δῆλον ὅτι ἐλευθέραν παντὸς δεσμοῦ ἢ ὑπηρετώσεως. Ἡ συνέλευσις, μὴ παραδεξαμένη τὴν ἐπιμόνως προσφερομένην παραίτησιν, ἀνέθηκε καὶ πάλιν τὴν ὑπερτάτην τῆς πατρίδος ἀρχὴν τῷ Λυκούργῳ, διέταξε δὲ νὰ ἐρωτηθῆ καὶ ἡ γνώμη τῶν κατοίκων τῶν χωρίων ἀμέσως κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην περίστασιν· ἐντὸς δὲ ὀλίγου μία μετὰ τὴν ἄλλην διὰ τῶν οἰκείων Δημογεροντιῶν αἱ κωμοπόλεις τῆς Σάμου ἀπέστειλαν πρὸς τὸ Διευθυντήριον τὰς ἐπομένας αὐτῶν ἀναφορὰς.

ΧΩΡΑΣ.

Ἡμεῖς, οἱ ὑποφαινόμενοι πολῖται καὶ κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως Χώρας, ἀγαγώσαρτες τὴν ἀπὸ 29 Ἀπριλίου (11 Μαΐου) διακοινωθεῖσαν διὰ τῆς Δημογεροντίας διαταγὴν τῶν τριῶν ἐν Κωσταρτινουπόλει ἐξοχωτάτων ἀντιπροσώπων τῶν σεβαστῶν συμμάχων Δυνάμεων διὰ τὴν πρᾶξιν τῆς πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν ὑποταγῆς μας, ἀπολογούμεθα ὅτι τὸ τοιοῦτο ζῶντες δὲν δυνάμεθα νὰ κάμωμεν, ἀλλὰ βαδίζοντες κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν τριῶν γενικῶν μας συνελεύσεων, συγκροτηθεισῶν κατὰ τὴν πέμπτην Ἰουλίου 1830, κατὰ τὴν δεκάτην ὀγδόην Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ κατὰ τὴν τριακοστὴν πρώτην Μαρτίου τοῦ 1831 καὶ κατὰ τὴν συμμόρφωσιν τοῦ σεβαστοῦ Διευθυντηρίου τῶν διοικητικῶν πραγμάτων Σάμου κυρίου Α. Λυκούργου, ἐπιμένομεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀποφίσεως δίχα τῆς παραμικρᾶς παρεκτροπῆς καὶ ὑποσημειούμεθα μὲ ὄλον τὸ βαθύτατον σέβας.

Τῆ 12 Μαΐου 1831 ἐν Χώρα Σάμου.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ καὶ ἡ ἐπικύρωσις τῆς Δημογεροντίας.)

ΚΟΥΜΕΙΚΩΝ.

Οἱ κατὰ τὴν κώμην Κουμείκα κάτοικοι, ἀκούσαρτες τὸ σεβαστὸν ἔγγραφον τῶν ὑψηθρόνων περὶ τῆς προκειμένης δυστυχοῦς περιστάσεως τῆς πατρίδος μας, ἐπιστηριζόμενοι εἰς τὸ εὐγενὲς καὶ φιλόανθρωπον φρόνημα, δὲν παραλείπομεν ἀπὸ τοῦ νὰ γνωστοποιήσωμεν ἐπισήμως μὲ ταπεινὰς ὑπογράφας μας ὅτι ὅλοι κοινῶς καὶ μὲ ἐκούσιον γνώμην δίδομεν τὴν γνώμην μας κατὰ τὴν ἀπόφασιν, τὴν ὁποῖαν ἐπεκυρώσαμεν ὅλοι κοινῶς εἰς τὴν πρώτην καὶ δευτέραν καὶ τρίτην γενικὴν συνέλευσιν τῆς πατρίδος, καὶ κατὰ τὸ πληρεξούσιον, τὸ ὁποῖον καὶ πρὸς τὸν σεβαστὸν Διευθυντὴν μας ἐδώσαμεν, δηλαδὴ ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ δώσωμεν λόγον ὑποταγῆς εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν ἢ νὰ δεχθῶμεν Τοῦρκον, προτιμῶντες μᾶλλον τὸν ἔντιμον θάνατον παρὰ ἄτιμον καὶ τυραννικὴν ζωὴν καὶ ἔρεκα τούτου ὑποσημειούμεθα μὲ τὸ προσῆκον σέβας.

Τῆ 15 Μαΐου 1831 ἐν Κουμείκοις Σάμου.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ κτ.λ.)

ΒΟΥΡΛΙΩΤΩΝ.

Οἱ κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως Βουρλιωτῶν, συναχθέντες σήμερον εἰς ἓν καὶ ἀγαγώσαντες τὰς διακοινώσεις τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν συμμάχων Ἀνλῶν πρὸς τοὺς ἀντιπροξένους τῆς ρήσου Σάμου καὶ βλέποντες τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα, εἰδοποιοῦμεν ὅτι ἡμεῖς ἐσηκώσαμεν τὰ ὄπλα κατὰ τοῦ τυράννου καὶ εἴπαμεν ἢ θάνατος ἢ ἐλευθερία καὶ εἰς αὐτὸ μένομεν. Καὶ ὄχι ἐν ᾧ ἠγωνίσθημεν ἤδη, ἐμποροῦμεν γὰρ δώσωμεν λόγον ὑποταγῆς, ἢ ὅποια ἀντιβαλεῖ εἰς τὰ ψηφίσματα τῶν τοπικῶν συλλεύσεων καὶ τῆς ἀποφάσεώς μας. Αὕτη εἶναι ἡ γνώμη μας ἐν συντομίᾳ καὶ ὑποσημειούμεθα ὅλοι μὲ κοινὴν γνώμην.

Τῆ 17 Μαΐου 1831 ἐν Βουρλιώταις Σάμου.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ κτ.λ.)

ΕΞ ΓΕΙΤΟΝΙΩΝ.

Ἡμεῖς οἱ κάτοικοι τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τῶν πέριξ Μαχαλάδων, συναχθέντες ἄπαρτες, ἱερωμένοι καὶ λαϊκοί, ἀγαγώσαντες τὰς διακοινώσεις τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει τριῶν πρέσβεων τῶν συμμάχων Δυνάμεων πρὸς τοὺς ἐν Σάμῳ ἀντιπροξένους, εἰς τὰς ὁποίας εἶδαμεν γὰρ μᾶς γράφουν γὰρ κάμωμεν πρᾶξιν ὑποταγῆς πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν. Ἡμεῖς ὅμως, κατὰ τὴν ἀπόφασίν μας ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος καὶ κατὰ τὰς ἀποφάσεις τῶν τριῶν συλλεύσεων τῆς πατρίδος ἡμῶν Σάμου, ὅπου ἀπεφασίσαμεν γ' ἀποθάνωμεν ἐλεύθεροι καὶ ὄχι γὰρ ζήσωμεν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ τυράννου, αὐτὸ ἀπεφασίσαμεν ἄπαρτες καὶ ἤδη καὶ πάντα, καὶ οὔτε πρᾶξιν ὑποταγῆς κάμωμεν εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Πόρταν οὔτε Τούρκον θέλομεν γὰρ ἰδῶμεν εἰς τὸ ἐξῆς, ἀλλὰ προτιμῶμεν γὰρ λάβωμεν θάνατον ἀπὸ τὰς τρεῖς Χριστιανικὰς Δυνάμεις καὶ ὑποσημειούμεθα.

Τῆ 17 Μαΐου 1831 ἐν Ἁγίῳ Κωνσταντίνῳ.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ κτ.λ.)

ΦΟΥΡΝΩΝ.

Ἡμεῖς οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Φούρῳν γνωστοποιοῦμεν τὸ Διευ-

θνητήριον καὶ τῆν ἐπαρχιακὴν Δημογεροντιαν Σάμου ὅτι εἰς τὰς ἑνδεκα τοῦ παρόντος Μαΐου ἐλάβαμεν γράμματα τῶν πρέσβων τῶν τριῶν Δυνάμεων, τὰ ὁποῖα ἀναγνώσαντες ἀκριβῶς καὶ προσεχῶς, εἶδαμεν γὰρ μᾶς γράφωσιν ὅτι γὰρ δώσωμεν λόγον ὑποταγῆς εἰς τὸν Σουλτάνον ἐγγράφως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μᾶς κατετάραξε. Κατὰ τοὺς σκοπούς, οὐκ ὑπὲρ τῆς γλυκείας ἐλευθερίας τρέφομεν, εἶναι καλλίτερον εἰς ἡμᾶς τὸ γίνωμεν πάντες θύματα τῆς κραταιᾶς μαχαίρας τῶν τριῶν τούτων συμμαχικῶν Δυνάμεων ἢ τοῦτο γὰρ δεχθῶμεν. Οὐτε καταδεχόμεθα πώποτε γὰρ γίνωμεν οἱ ἴδιοι προδόται τῆς γλυκείας ἐλευθερίας, τὴν ὅποσαν ὁ Ὑψιστος καὶ οἱ ἱεροὶ ἀγῶνες μας ἐχάρισαν. Μία οὖν καὶ σταθερὰ γνώμη καὶ ἀπόφασις ἦτο καὶ εἶναι καὶ θέλει μείνει, ὡς δηλοποιεῖ ἢ κατὰ τὴν πέμπτην τοῦ Ἰουρίου περὶ τούτου συνέλευσις τῆς πατρίδος μας καὶ ἡ δεκάτη ὀγδόη τοῦ Ὀκτωβρίου καὶ ἡ εἰκοστὴ ὀγδόη τοῦ Μαρτίου ὅτι ὄχι μόνον δὲν δεχόμεθα τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν εἰς ἡμᾶς ὑπερέχουσαν, ἀλλ' οὐτε λόγον ὑποταγῆς πρὸς τὸν Σουλτάνον δίδομεν. Τοῦτο δὲ μόνον εἶναι τὸ σπουδαῖον ἀντικείμενόν μας, τὸ ἐλευθερία ἢ θάνατος, καὶ εἰς ἑνδειξιν ὑποσημειούμεθα.

Τῆ 17 Μαΐου 1831 Φοῦροι.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ κτ.λ.)

ΚΟΝΤΕΙΚΩΝ.

Ἡμεῖς οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Κορτείκων, ἱερωμένοι καὶ λαϊκοί, συναχθέντες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἀναγνώσαντες τὸ γράμμα τῶν σεβαστῶν ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν συμμαχικῶν Δυνάμεων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς τοὺς τρεῖς εἰς τὴν πατρίδα μας ἀντιπροξένους, εἶδαμεν γὰρ μᾶς λέγουν εἰς τὸ ὅτι γὰρ κάμωμεν τὴν πρᾶξιν τῆς ὑποταγῆς πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν Πόρταν. Οὐτε πρᾶξιν κάμνομεν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος ἀναφορὰν μας καὶ κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς πρώτης καὶ δευτέρας καὶ τρίτης συνέλευσεως τῆς πατρίδος μας, ὅπου ἀπεφασίσσαμεν ἢ γὰρ ἐλευθερωθῶμεν ἢ γὰρ ἀποθάνωμεν, εἰς αὐτὸ μένομεν καὶ ἤδη καὶ πάντοτε καὶ διὰ γὰρ ὑποταχθῶμεν εἰς τὸ ἐξῆς εἰς τὸν Τοῦρκον εἶναι ἀδύνατον καὶ ἐπ' αὐτῷ ὑποσημειούμεθα.

Ἐν Κορτείκῳ τῆ 17 Μαΐου 1831.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ κτ.λ.)

ΝΕΟΥ ΚΑΡΛΟΒΑΣΟΥ.

Οἱ ὑπογεγραμμένοι κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως Νέου Καρλοβάσου, βλέποντες παρ' ἐλπίδα τὴν διευθυνθεῖσαν πρὸς γνωστοποίησίν μας διακοίνωσιν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξοχωτάτων πρέσβειων καὶ ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν σεβαστῶν συμμάχων Δυνάμεων, μηρολογουμένην τῇ ἐνδεκάτῃ Μαΐου, ἐσυναθροίσθημεν ὡς ἐπὶ συνελύξεως ἀπαξάπαρτες μικροὶ καὶ μεγάλοι, νέοι καὶ γέροντες, ἐκάστης τάξεως καὶ βαθμοῦ καὶ ἡλικίας, καὶ ἀναγνώσαντες αὐτὴν σεβαστιῶς ἐνθὺς ὡς εἶδομεν τὸ περὶ τοῦ ρὰ δώση ἢ Σάμος λόγον ὑποταγῆς εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Πόρταν, φρίκη συσχεθέντες, κατεταράχθημεν ἀπαξάπαρτες ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νέοι καὶ γέροντες, ὥστε μετὰ δακρύων ρὰ φωνάζομεν καὶ αὐθις ὅτι προτιμῶμεν ρὰ γένωμεν ἀνάλωμα τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου τῶν σεβαστῶν Χριστιανικῶν Δυνάμεων παρὰ ρὰ τεθῆ ὑπ' ὄψιν μας ὁ λόγος τῆς ὑποταγῆς ταύτης, τῆς ὁποίας τὸν ζυγὸν μέχρις οὗτος ἀποτινάξομεν, κατεβρέξαμεν μὲ ἀπέφρους ἰδρώτας, θυσίας καὶ αἵματα αὐτὸ τὸ ἱερὸν ἔδαφος τῶν προγόνων μας, καταπολεμηθέντες τοςάκις καθ' ὅλας τὰς κολοσσιαίας ἐφόδους τοῦ Σουλτάνου καὶ τέλους, ὡς εἶναι γνωστόν, ρικηταὶ ἀναφανέντες καὶ ἀποφασίσαντες κατ' ἔνορκον καὶ ἀμετάθετον ἀπόφασιν καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν κοινῶν τῆς πατρίδος συνελύξεων ἢ ἐλευθερία ἢ θάνατος.

Αὐτὴν τὴν φωνὴν τῆς ἀμεταθέτου ἀποφάσεως καὶ αὐθις ζωηρότερον ἐπαραλαμβάνομεν ἢ ἐλευθερία ἢ θάνατος.

Ἀπόφασιν τὴν ὅποιαν ποτὲ δὲν ἤθελε διασείσει μήτε θάνατος μήτε ὅσα δεινότερα τοῦ θανάτου, παρὰ τὸ δίκαιον βιάσωσιν. Ἀπόφασιν, ἢ ὁποία ὡς ἐπὶ τῶν δικαίων μας τεθεμελιωμένη, ἐτέθη ἐνώπιον τοῦ θρόνου τῆς μεγαλοσύνης τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τῶν ψηφισμάτων τῆς πρώτης καὶ δευτέρας καὶ τρίτης κοινῆς τῶν Σαμίων συνελύξεως καθυπεβλήθη ὑπ' ὄψιν τῶν σεβαστῶν μοναρχῶν διὰ τοῦ Διευθυντηρίου τῶν διοικητικῶν πραγμάτων τῆς Σάμου καὶ τῆς ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας.

Ὅθεν καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀμεταθέτου ἀποφάσεως ἐμμένοντες σταθερώτεροι, οὔτε λόγον ὑποταγῆς ἀλλ' οὔτε ἐπιρροὴν τινα Ὀθωμανικὴν ἔμμεσον ἢ ἄμμεσον δυνάμεθά ποτε ρ' ἀκούσωμεν ὅτι μὴ ἐλεύθερον θάνατον, ἐλεύθεροι ὄντες· τὴν ὅποιαν ἀπόφασιν μας καθιεροῦν.

τες εἰς τὴν εὐσπλαγγίαν καὶ ἔλεος καὶ δικαιοσύνην τῶν τριῶν σεβαστῶν συμμάχων Δυνάμεων διὰ τοῦ Διευθυντηρίου τούτου τῶν διοικητικῶν πραγμάτων τῆς Σάμου καὶ διὰ τῆς ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας, ὑποσημειούμεθα ἅπαντες.

Τῆ 17 Μαΐου 1831 ἐν Ν. Καρλοβάσῳ Σάμου.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ κτ.λ.)

ΛΕΚΑΣ.

Ἡμεῖς οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Λέκας, συναθροισθέντες εἰς ἓν, ἠκούσαμεν τὰ ἀπὸ τοῦ ἐξοχωτάτου ἀντιπροσώπου τῶν τριῶν συμμάχων Ἀνδρῶν γράμματα καὶ τὴν παρὰ τοῦ Διευθυντηρίου διακοίνωσιν, ὑπ' ἀριθ. 2686 μηρολογουμένην τῆ δεκάτῃ Μαΐου, καὶ μὲ μεγάλην προσοχὴν ἐπαρατηρήσαμεν ἐσκεμμένως καὶ ἀκριβῶς τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα αὐτῶν. Κατὰ χρέος λοιπὸν προσφέρομεν πάντοτε εἰς τὸν σεβαστὸν Διευθυντὴν ὅλον τὸ ἀνήκον σέβας διὰ τοὺς ὁποίους καθυποβάλλει κόπους καὶ μόχθους διὰ μόνην τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος ἡμῶν ταύτης Σάμου· ἀλλ' αἱ δύο τρομεραὶ προτάσεις τῆς ὑποταγῆς καὶ τοῦ φόρου, ἅς οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν Δυνάμεων ἀποφασίζουσι ἀναμφιβόλως διὰ τὰ λάβουσι πέρας, ἐπροξένησαν φρικτὴν θανατηφόρον εἰς τὰς ψυχὰς μας. Φρικαλέαι τῷ ὄντι καὶ ἀνυπόφοροί εἰσι καὶ οὐδέποτε, οὐδέποτε δὲν θέλομεν ὑποφέρει τὰ ὄνομασθῶμεν ὑποτελεῖς καὶ ἀνδράποδα ὑπὸ τὸν ὅποιον πρὸ ὀλίγου ἀπεδείχθημεν ρικηταί, ὡς εἶναι γνωστὸν σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, ἀλλὰ καὶ αὐθις θέλομεν βαδίσει παρομοίως, χωρὶς τὰ παρεκτραπῶμεν ὀλοτελῶς ἀπὸ τῆν σταθερὰν ἀπόφασίν μας, ἣν περ ἀπεδειξαμεν ὁμοφρόνως καὶ εἰς ὅλας τὰς προλαβούσας τρεῖς τοπικὰς τῆς πατρίδος συνελεύσεις, αἱ συνεκροτήθησαν ἢ μὲν κατὰ τὴν πέμπτην Ἰουνίου, ἢ δὲ κατὰ τὴν δεκάτην ὀγδόην Ὀκτωβρίου καὶ ἢ κατὰ τὴν εἰκοστὴν ὀγδόην Μαρτίου, κράζοντες ὅλοι ὁμοφῶρως τὸ ἐλευθερία ἢ θάνατος. Καὶ εἰς αὐτὸ εἴμεθα τόσον ἐπιστηριγμένοι, ὥστε ὁ θάνατος μόνος δύναται τὰ μᾶς παρατρέψῃ καὶ ὄχι ἡμεῖς τὰ προδώσωμεν τὰ τοσαῦτα μεγάλα δίκαια τῆς πατρίδος μας καὶ τὴν ἀπόληψίν μας. Αὐτὴ εἶναι, κύριοι, ἡ γνώμη ὅλων ἡμῶν ἀμετάθετος καὶ ὑπογραφόμεθα.

Τῆ 17 Μαΐου 1831 ἐν Λέκῃ.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ κτ.λ.)

ΚΑΣΤΑΝΕΑΣ.

Ἡμεῖς οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Καστανέας, συναθροισθέντες σήμερον ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐκκλησίᾳ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἠκούσαμεν τὰ ἀπὸ τοῦ ἐξοχωτάτου ἀντιπροσώπου τῶν τριῶν συμμάχων Αἰλῶν γράμματα καὶ τὴν παρὰ τοῦ Διευθυντηρίου διακοίνωσιν ὑπ' ἀριθμὸν 2686, μνηρολογουμένην τὴν δεκάτην Μαΐου τοῦ ἤδη τρέχοντος, καὶ μὲ μεγάλην προσοχὴν παρατηρήσαμεν ἐσκεμμένως καὶ ἀκριβῶς τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα αὐτῶν. Κατὰ χρέος λοιπὸν προσφέρομεν πάντοτε εἰς τὸν σεβαστὸν Διευθυντὴν ὅλον τὸ ἀνήκον σέβας διὰ τοὺς τοσοῦτους καθημερινὸς καθυποβάλλει κόπους καὶ μόχθους διὰ μὲν τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος ἡμῶν ταύτης τῆς πολυπαθοῦς Σάμου.

Ἄλλ' αἱ δύο τρομεραὶ προτάσεις τῆς ὑποταγῆς καὶ τοῦ φόρου, ἃς οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν Δυνάμεων ἀποφασίζουσιν ἀναμφιβόλως διὰ τὰ λάβουν πέρας, ἐπροξέησαν φοβικὴν θαρατηφόρον εἰς τὰς ψυχὰς μας. Φρικαλέαι τῷ ὄντι καὶ ἀνυπόφοροί εἰσι καὶ οὐδέποτε, οὐδέποτε θέλομεν ὑποφέρει τὰ ὀνομασθῶμεν ὑποτελεῖς καὶ ἀνδράποδα ὑπὸ τὸν ὅποιον πρὸ ὀλίγου ἀπεδείχθημεν νικηταί, ὡς εἶναι γυνώσκοντες καὶ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη. Ὅθεν ἡμεῖς καὶ ἤδη παρομοίως θέλομεν βαδίσαι, χωρὶς τὰ παρεκτραπῶμεν ὀλοτελῶς ἀπὸ τὴν ἀμετάτρεπτον καὶ σταθερὰν ἀπόφασίν μας, ἣν περ ἀπεδείξαμεν ὁμοφῶως καὶ εἰς ὅλας τὰς προλαβούσας τρεῖς τοπικὰς τῆς πατρίδος συνελεύσεις, συγκροτηθείσας ἢ μὲν κατὰ τὴν πέμπτην Ἰουνίου, ἢ δὲ κατὰ τὴν δεκάτην ὀγδόην Ὀκτωβρίου καὶ κατὰ τὴν εἰκοστὴν ὀγδόην Μαρτίου, κράζοντες ὅλοι ὁμοφῶως τὸ ἢ ἐλευθερία ἢ θάνατος. Καὶ εἰς αὐτὸ εἴμεθα τόσον ἐπιστηριγμένοι, ὥστε ὁ θάνατος μόνος δύναται τὰ μᾶς παρατρέψῃ καὶ ὄχι ἡμεῖς τὰ παραδώσωμεν τὰ τσοῦτα ἱερὰ δίκαια τῆς πατρίδος μας καὶ τὴν ὑπόληψίν μας. Αὐτὴ εἶναι, κύριοι, ἡ ἀμετάθετος ὅλων ἡμῶν γνώμη καὶ εἰς πίστῳσιν ὑποσημειούμεθα.

Τῇ 17 Μαΐου 1831 ἐν Καστανέᾳ.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ κτ.λ.)

ΜΑΡΑΘΟΚΑΜΠΟΥ.

Μὲ ἀκροτάτην μας λύπην ἀκούσαντες εἰς τὴν ἐνταῦθα χωρικὴν

μας συνέλευσιν τὰ ὅποια μᾶς διευθύνετε ἔγγραφα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξοχωτάτων ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων, ὡσαύτως καὶ τὰ εἰς τὰ ὅποια σᾶς περιεκλείσθησαν ἀπὸ τοῦς ἐν Βαθεὶ ἀντιπροξένους αὐτῶν, βάσιν ἔχοντα τὴν κατεπείγουσαν ἀνάγκην τοῦ γὰ δώσουν οἱ Σάμοι λόγον ὑποταγῆς πρὸς τὸν Σουλτάνον, ἀπαντῶμεν ὡς ἐφεξῆς.

Κύριοι, τὴν περὶ τούτου ἀποφασίην μας καὶ τὰ περὶ τῆς ἀπολύτου ἐλευθερίας τῆς Σάμου φρονήματά μας μ' ὅλον ὄτι σᾶς ἀρηγγείλαμεν διὰ τῶν πληρεξουσίων μας εἰς τὴν τοπικὴν συνέλευσιν τῆς πέμπτης τοῦ Ἰουνίου 1830 καὶ τὴν δευτέραν τῆς δεκάτης ὀγδόης Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν τρίτην τῆς εἰκοστῆς ὀγδόης Μαρτίου τοῦ 1831, δὲν λείπομεν καὶ ἤδη γὰ διαβεβαιώσωμεν διὰ τῶν ὑπογραφῶν μας καὶ γὰ ἀποδειξώμεν ὅπου ἀρήκει ὅτι μῆτε λόγον ὑποταγῆς πρὸς τὸν Σουλτάνον δίδομεν μῆτε κάμμιαν ὑποτέλειαν ἢ ἄλλην τινα ἐπιρροὴν εἰς τὴν πατρίδα παραδεχόμεθα· ἀλλὰ μένοντες ἀείποτε εἰς τὸν φρικτὸν ὄρκον, τὸν ὅποιον ἐνώπιον τῆς ὑπερτάτης Τριάδος ἐδώκαμεν, ἐπιφωνοῦντες τὸ ἢ ἐλευθερία ἢ θάνατος, ὑπογραφομεθα.

Ἐν Μαραθοκάμπῳ Σάμου τῇ 17 Μαΐου 1831.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ κτλ.)

ΜΕΣΑΙΟΥ ΚΑΡΛΟΒΑΣΟΥ.

Ἡμεῖς οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Μεσαίου Καρλοβάσου Σόμου, προσκληθέντες παρὰ τῆς Δημογεροντίας τοῦ χωρίου μας, ἐσυνάχθημεν πάντες, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, νέοι καὶ γέροντες, πάσης τάξεως καὶ βαθμοῦ εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, καὶ βαλοῦσα ἐπ' ὄψιν πάντων ἡμῶν ἡ Δημογεροντία μας τὰς μεταφράσεις καὶ ἀντίγραφα τῶν παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Πόρτᾳ ἐξοχωτάτων πρέσβων καὶ ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν σεβαστῶν συμμάχων Δυνάμεων σταλεισῶν διακοινώσεων, μηνολογουμένων τῇ ἐνδεκάτῃ Μαΐου, εἶδαμεν εἰς αὐτὰς γὰ προτρέπονται ὅλαι αἱ Ἀρχαί μας γὰ γὰ δώσουν λόγον ὑποταγῆς εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν, καὶ εὐθὺς ὡς ἠκούσαμεν αὐτὸ παρ' ἐλπίδα, ἠσθάνθημεν ἕληνη μεγαλωτάτην· διότι κορτὰ ὅπου δὲν δυνάμεθα γὰ ἀκούσωμεν ὄνομα τοῦ

Σουλτάνου, μήτε λόγος ὑποταγῆς εἶναι δεκτός εἰς τὰς ἀκοάς μας. Τοῦτο καὶ ἅπαξ καὶ δις καὶ τρίς ἀπεφασίσαμεν εἰς τὰς τρεῖς κοινὰς συνελεύσεις τῆς πατρίδος καὶ πάλιν φωνάζομεν ἢ ἐλευθερία ἢ θάνατος. Ποτὲ δὲν θέλομεν ὑποφέρειν νὰ ἀκοσῶμεν ὄχι ὑποταγὴν, ἀλλὰ μήτε ἐπιρροὴν τινα Ὀθωμανικὴν ἐπὶ τῆς Σάμου, ἐν ᾧ εἰς ἀποφυγὴν τοῦτου τόσου χρόνου ἠγωνίσθημεν συμφώνως μὲ τὸ ἔθνος μας, κατὰ τὸν ὅποιον ἐδώσαμεν ἱερὸν ὄρκον μὲ αὐτὸ ἐνώπιον τοῦ Ὑψίστου, καὶ ἐξυμώσαμεν τὴν γῆν ταύτην τῶν προγόνων μας μὲ τόσους ἰδρώτας καὶ θυσίας καὶ αἵματα ἄπειρα, ἐπὶ τῶν ὁποίων προτιμῶμεν νὰ πέσωμεν καὶ ἡμεῖς ἅπαντες, νέοι καὶ γέροντες, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, γινόμενοι ἀνάλωμα σιδήρου καὶ πυρός, ἢ ἡ δικαιοσύνη τῶν τριῶν σεβαστῶν συμμάχων Δυνάμεων τὸ συγχωρήσει, παρὰ νὰ ἀκοσῶμεν λόγον ὑποταγῆς εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Πόρταν. Δι' ὃ καὶ αὐθις ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων φωνάζομεν, ἢ νὰ συζήσωμεν ἐλεύθεροι μὲ αὐτὸ τὸ ἔθνος μας, καθὼς καὶ συνηγωνίσθημεν, ἢ, ἢν μᾶς στέρηθῃ ἡ τύχη αὕτη, νὰ ἀποθάρωμεν εὐχαρίστως. Ὅθεν παρακαλοῦμεν νὰ διακοινωθῇ ἡ ἀπόφασίς μας αὕτη διὰ τοῦ Διευθυντηρίου τῶν διοικητικῶν πραγμάτων τῆς Σάμου ὅπου ἀρῆκει καὶ εἰς ἐνδειξιν ὑποσημειούμεθα.

Ἐν Μ. Καρλοβάσῳ Σάμου τῇ 20 Μαΐου 1831.

(Ἐπορταὶ αἱ ὑπογραφαὶ κτ.λ.)

ΠΑΛΑΙΟΥ ΚΑΡΛΟΒΑΣΟΥ.

Ἡμεῖς οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Παλαιοῦ Καρλοβάσου Σάμου, κραχθέντες παρὰ τῆς Δημογεροντίας τοῦ χωρίου μας διὰ κήρυκος, ἐσυναχθήμεν ἅπαντες, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, νέοι καὶ γέροντες, μικροὶ τε καὶ μεγάλοι, πάσης τάξεως καὶ βαθμοῦ, εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἐνρυχωροτέρας ἐκκλησίας τοῦ χωρίου μας καί, συναχθέντες, ἠκούσαμεν τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 2686 διακοίνωσιν τοῦ Διευθυντηρίου καὶ ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας Σάμου, ὁμοίως καὶ τὰς ἐν αὐτῇ μεταφράσεις καὶ ἀντίγραφα τῶν παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Πόρτᾳ ἐξοχωτάτων ἀντιπροσώπων τῶν συμμάχων Δυνάμεων διακοινώσεων, μνηρολογουμένων τῇ ἐνδεκάτῃ Μαΐου καὶ μεταφρασθεισῶν διὰ τῶν ἐν Σάμῳ ἀντιπροξένων αὐτῶν καὶ ἀκούσαντες ταῦτα

πάντα μετὰ προσοχῆς ἀναγνωσθέντα καὶ κατὰ λέξιν ἐξηγηθέντα παρὰ τοῦ γραμματέως τῆς Δημογεροῦτίας μας, ἠκούσαμεν παρ' ἐλπίδα μὲ μεγάλην μας λύπην τὰς λυπηρὰς ἐκείνας λέξεις ὅτι εἶναι χρέος τῶν Ἀρχῶν τῆς Σάμου νὰ κάμουν πρὸ πάντων τὴν πρᾶξιν τῆς ὑποταγῆς πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν κτλ.

Ἡ λύπη τοῦ λόγου τούτου ἔκαμε πάντας ἡμᾶς σιωπηλοὺς ὡραν ἱκανήν, σκεπτομένους ἀκριβῶς περὶ τούτου, ἐρωτῶντας ὁ εἰς τὸν ἄλλον τί πρέπει νὰ κάμωμεν εἰς αὐτό, κάμνοντες ταπεινῶς καὶ ἡσυχῶς ἀμφοισθητήσεις καὶ ἐρένας περὶ τούτου. Ἐρωτωμένων πάντων ἡμῶν παρὰ τῆς Δημογεροῦτίας μας τί ἀπόκρισιν πρέπει νὰ δώσωμεν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, κατὰ τὴν εἶδησιν τοῦ Διευθυντηρίου καὶ ἐπαρχιακῆς Δημογεροῦτίας Σάμου, καὶ συσκεφθέντες πλέον πάντες ἀκριβῶς καὶ ὠρίμως δι' αὐτό, εἶπομεν μὲ τῇ φωνῇ πρὸς τὴν Δημογεροῦτίαν μας. Κύριοι, εἶναι γνωστὸν εἰς ὅλους μας ὅτι ἡμεῖς, ὀπίσταν ὁμοῦ μὲ τὸ ἔθνος μας διεγείραμεν τὰ ὄπλα κατὰ τῆς πολυχροτίου δουλείας μας καὶ συνωρκίσθημεν μὲ αὐτὸ ἐνώπιον τοῦ ἐν Τριᾷδι ἐνὸς ὑψίστου Θεοῦ, εἶπομεν εἰς τὸν ἱερόν μας ἐκείνον ὄρκον ἢ ἐλευθερία ἢ θάνατος καὶ ὅτι ἢ μὲ τὸ ἔθνος μας αὐτὸ νὰ ζήσωμεν ἐλεύθεροι ὑπὸ τὴν αὐτὴν τύχην συνδεδεμένοι ἢ νὰ συναποθάνωμεν μὲ τὸ ἴδιον καὶ τόρα. Ἐπειτα ἀπὸ τόσους πολυχροτίους αἱματώδεις ἀγῶνας καὶ κινδύνους, προτιμῶντες μίαν ὑποτελή, δεδολωμένην καὶ ἀχρειαστάτην ζωὴν, νὰ φανῶμεν ἐτίορκοι καὶ ψεύσται ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ ὑψίστου Θεοῦ, προδίδοντες τὸ θεῖον δῶρον, τὴν ἐλευθερίαν δηλαδὴ, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ Θεὸς μᾶς ἐχάρισε διὰ τῶν ἀγῶνων μας; Μὴ γένοιτο, Θεέ μας! Ὁ θάνατος, ὁ θάνατος μόνος δύναται ν' ἀφαρπάσῃ τὴν ἐλευθερίαν αὐτὴν ἀπὸ τὰς χεῖράς μας. Δὲν ὑποφέρομεν ποτε, ποτὲ νὰ βλέπωμεν ἐλευθέρους τοὺς συναγωνιστάς μας καὶ τοὺς μὴ, ὡσπερ ἡμεῖς, ἀγωνισθέντας καὶ ἡμεῖς νὰ ζῶμεν ὑποτελεῖς καὶ δοῦλοι τοῦ Σουλτάνου. Ἡμεῖς, ἐλπίζοντες ἀπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἐξοχωτάτων ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν σεβαστῶν συμμάχων Δυνάμεων τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἀδιαφιλονητῶν δικαιωμάτων μας, ἐπροστρέξαμεν εἰς τὸ ἔλεός των καὶ ὄχι παρ' ἐλπίδα νὰ προτρέπουν τὰς Ἀρχάς μας ὅτι εἶναι χρέος των νὰ δώσουν λόγον ὑποταγῆς εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Πόρταν, ἀνέλπιστον κακὸν εἰς ἡμᾶς! Ὅμως γνωρίζοντες πάλιν καλῶς ὅτι οἱ σεβαστοὶ τρεῖς Χριστιανικοὶ καὶ σύμμαχοι Θεοὶ εἶναι οἱ ἐπὶ γῆς προστάται τοῦ δικαίου καὶ ἐ-

πληροποι τοῦ οὐραίου βασιλέως, προστρέχομεν καὶ πάλιν εἰς τὸ ἔλεός των, ζητοῦντες παρὰ τῆς δὴληλότητός των ἱκετικῶς δύο πράγματα· τὴν προστασίαν τῆς ἐλευθερίας μας πρῶτον καὶ τὸν θάνατον εὐχαρίστως, ἂν δὲν ἦναι τὸ πρῶτον, καὶ ὅποιον ἐκ τῶν δύο ἐγκρίνη ἢ δικαιούσῃ των ἄς μᾶς δώσῃ.

Αὕτη εἶναι, κύριοι, ἡ ἀμετάθετος ὄλων ἡμῶν θέλησις, εἰς τὴν ὁποίαν βλέπομεν γὰ ἦσθε κατὰ πάντα καὶ ἡ εὐγερία σας σύμφωνοι, τὴν ὁποίαν διακοινώσαντες καὶ προλαβόντως διὰ τῶν ἀντιπροσώπων μας εἰς ὅλας τὰς κοινὰς τῆς πατρίδος μας συνελεύσεις, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπιμένοντες καὶ ἤδη καὶ κατὰ πάντα, παρακαλοῦμεν τὴν Δημογεροντίαν μας γὰ διευθῆναι αὐτὴν τακτικῶς πρὸς τὸ Διευθυντήριον καὶ ἐπαρχιακὴν Δημογεροντίαν τῆς πατρίδος μας ὅπως δι' ἐκείνων διευθυνθῇ ὁπου ἀρήκει. Δί' δ καὶ ὑπογραφόμεθα ἅπαντες.

Τῆ 21 Μαΐου 1831 ἐν Π. Καρλοβάσῳ Σάμου.

("Ἐπονται αἱ ὑπογραφαὶ κτ.λ.)

ΒΑΘΕΟΣ.

Ἡμεῖς ἅπαντες οἱ κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως Βαθέος, συναχθέντες, παρόντος τοῦ παριερωτάτου ἀρχιεπισκόπου τῆς νήσου μας καὶ τῶν δημογερόντων τῆς κωμοπόλεως μας, καὶ συσκεφθέντες περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς πατρίδος μας, γνωρίζομεν ὅτι ἡ ἀσφάλεια τῶν ἰερῶν δικαιωμάτων μας δὲν δύναται γὰ ὑπάρξῃ παρὰ εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν μας ἀπὸ τῆν Ὀθωμανικὴν Πόρταν, διὰ τὴν ὁποίαν ὠρκίσθημεν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων μεθ' ὄλου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἢ γὰ τὴν ἀποκτήσωμεν ἢ γ' ἀποθάνωμεν. Εἰς ταύτην λοιπὴν τὴν ἱερὰν ἀπόφασίν μας ἐμμένομεν καὶ θέλομεν ἐμμένει, ἕως οὗ ζῶμεν. Εἰς μνήμην λοιπὸν αἰώνιον καὶ εἰς ἐνδειξίν πρὸς ὄλον τὸν κόσμον ὑπογράφομεν σήμερον ταύτην τὴν ἐπὶ χωρικῆς συνελεύσεως ἱερὰν πράξίν μας.

Τῆ 28 Μαΐου 1831 ἐν Βαθεὶ Σάμου.

("Ἐπονται αἱ ὑπογραφαὶ κτ.λ.)

ΠΑΛΑΙΟΚΑΣΤΡΟΥ.

Ἐνώπιον πανδήμου συνελεύσεως ἀνεγνώσθη ἔγγραφον τῶν ἐν τῇ

Βασιλευούση Μυτισητων τῶν σεβαστῶν συμμάχων Ἀνδῶν καὶ ἰδιαιτέρως ἐγκύκλιον γράμμα τοῦ Διευθυντηρίου, διὰ τῶν ὁποίων προτρέπεται ὁ λαὸς νὰ ὑποκλίνη καὶ αὐθις ἀνχέρα ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν.

Κύριοι, ἄν οἱ θεοστήριχοι τρεῖς μονάρχαι γνωμοδοτήσουν, πρᾶγμα ἀπίθανον, νὰ ὑποβάλουν τὸν παρὰ Θεοῦ ἐλευθερωθέντα λαὸν τῆς Σάμου ὑπὸ τὸν δυσφόρητον ζυγὸν τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, προτιμῶμεν νὰ γείρωμεν ἔργον τῶν ὀπλων τῆς αὐτῶν μεγαλειότητος καὶ ὄχι νὰ ὀνομασθῶμεν εἰς τὸ ἐξῆς ραγιάδες τοῦ Σουλτάνου. Ἐπικυρώσαντες τὴν ἀμετάθετον ταύτην ἀπόφασίν μας διὰ τῶν ἐφεξῆς ὑπογραφῶν μας, δίδομεν τὴν περὶ ἐλευθερίας ὑπόθεσίν μας εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ σεβαστοῦ Διευθυντηρίου καὶ τῆς Ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας τῆς νήσου Σάμου.

Τῆ 28 Μαΐου 1831 ἐν Παλαιοκάστρω.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ κτ.λ.)

ΜΥΤΙΛΗΝΩΝ.

Ἡμεῖς οἱ ὑποφαινόμενοι πολῖται καὶ κάτοικοι τῆς χωμοπόλεως Μυτιληνῶν Σάμου, ἀναγνώσαντες τὴν ἀπὸ εἰκοστῆς ἐβδόμης Ἀπριλίου (ἐνδεκάτης Μαΐου) διακοινωθεῖσαν διὰ δημοσίας διαταγῆς τῶν τριῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει σεβαστῶν ἀντιπροσώπων συμμάχων Δυνάμεων διὰ τὴν πρᾶξιν τῆς πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν ὑποταγῆς μας, ἀπολογούμεθα ὅτι τὸ τοιοῦτο ζῶδες δὲν δυνάμεθα νὰ κάμωμεν· ἀλλὰ βαδίζοντες κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν τριῶν τοπικῶν γενικῶν μας συνελεύσεων, συγχροτηθεῖσῶν κατὰ τὴν πέμπτην Ἰουνίου τοῦ 1830, κατὰ τὴν δεκάτην ὀγδόην Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ κατὰ τὴν τριακοστὴν πρώτην Μαρτίου τοῦ 1831, ἐπιμένομεν εἰς τὰς αὐτὰς ἀποφάσεις δίχα τῆς παραμικρᾶς παρεκτροπῆς καὶ ὑποσημειούμεθα μ' ὄλον τὸ βαθύτατον σέβας.

Τῆ 31 Μαΐου 1831 ἐν Μυτιληνοῖς Σάμου.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ κτ.λ.)

Τὰς ἀναφορὰς ταύτας καὶ ἑτέρας τῶν μικροτέρων χωρίων, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι γεγραμμένας, λαβὼν ὁ Διευθυντὴς τῶν δικητι-

κῶν πραγμάτων Σάμου, ἀνεκοίνωσε παραχρήμα πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὰς τῶν τριῶν Δυνάμεων, ἐμπερικλείσας αὐτάς ἐν ὑπομνήματι τοιῷθδε.

Ἄριθ. 57.

Πρὸς τοὺς ἐξοχωτάτους ἀντιπροσώπους τῶν τριῶν σεβαστῶν
συμμάχων Δυνάμεων.

Ἐκ ἀπὸ εἰκοστῆς ἐνάτης Ἀπριλίου (ἐνδεκάτης Μαΐου) διακοινώσεις τῶν ἐξοχωτάτων ἀντιπροσώπων τῆς σεβαστῆς Συμμαχίας διακοινώθησαν πρὸς τὰς χωρικὰς Δημογεροτίας, ὡς ἀμέσους ἀρχὰς τοῦ λαοῦ, καὶ δι' αὐτῶν πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Σάμου. Ὁ λαὸς ἐκάστης κωμοπόλεως καὶ ἐκάστου χωρίου, ἐπὶ παρδημου συνελεύσεως ἀπαρτῶν εἰς τὰς δικοινώσεις ταύτας, διηύθυνε πρὸς τὸ Διευθυντήριο ἀναφορὰς, τῶν ὁποίων ἀντίγραφα ἐσωκλείονται, ἔπειτα διώρισεν ἀντιπροσώπους του καὶ τοὺς ὑπεχρέωσεν ὥστε καὶ ἐγγράφως καὶ ἀγράφως νὰ ἐξηγήσωσι τὰ φρονήματά των πρὸς τὸ Διευθυντήριο καὶ δι' αὐτοῦ ὅπου ἀρήκει. Ἡ συνέλευσις τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ διηύθυνε πρὸς τὸ Διευθυντήριο διακοινώσιν, τῆς ὁποίας ἀντίγραφον περικλείεται, καὶ προφορικῶς διεκοινώσεν ὅτι·

Ὁ λαὸς, ἄνδρες, γυναῖκες, γέροντες, νέοι καὶ παιδιὰ, ἔφριξαν ἀκούσαρτες ἀπροσδοκῆτως τοιαύτην τρομερὰν πρότασιν τῶν διακοινώσεων καὶ ἀπεγνωσθέντες ἀπεφάσισαν καθ' ἑαυτῶν τὸν ἐν ταῖς διακοινώσεσι διὰ τοῦ ἐκ διαγωγῆς ἐναντίας καθυποβαλλομένου εἰς αὐτοὺς ὑπενθύνου προμαρτενόμενον θάνατον.

Ὅτι ὁ λαὸς τῆς Σάμου ὠρκίσθη ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου ὅτι πώποτε νὰ μὴν ὑποταχθῆ εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν οὔτε ἐν λόγῳ οὔτε ἐν ἔργῳ οὔτε κατὰ διάνοιαν οὔτε ἐκουσίως οὔτε ἀκουσίως, καὶ ἂν ἐξ ἐναντίας ἐξοκείλῃ εἰς τοιοῦτό τι, νὰ ἔχη ἀντίδικον τὸν Θεὸν διὰ παρτός, νὰ ἦναι ἔνοχος τοῦ αἰωνίου ἀναθέματος καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως καὶ ἡ μερίς του μετὰ τοῦ διαβόλου κτλ.

Ὅτι ὁ λαὸς τῆς Σάμου προτιμᾷ μυσίους θανάτους παρὰ νὰ γείνη παραβάτης τῶν ὄρκων, ὁποῖοι ὑπάρχουσιν οἱ ἀνωτέρω.

Γνωρίζει ὅτι ἡ ἐπιτοχία εἶναι μεγίστη πρὸς Θεὸν παρανομία καὶ ὅτι ἡ πρᾶξις τῆς ὑποταγῆς δὲν εἶναι παρὰ καθαρὰ ἐπιτοχία.

Γνωρίζει ὅτι ἡ προδοσία εἶναι τὸ μέγιστον καὶ ἀτιμώτερον τῶν ἀνθρώπινων ἐγκλημάτων, ἡ δὲ πρᾶξις τῆς ὑποταγῆς δὲν εἶναι ἄλλο

παρὰ αὐτόχρημα προδοσία.

Γνωρίζει ὅτι μετὰ τῆν πρᾶξιν τῆς ὑποταγῆς, γινόμενος ἐπίορκος, προδότης τῆς πατρίδος, ἑαυτοῦ καὶ τῶν τέκνων του, εἶναι ὁ πλεόν ἄτιμος, ὁ πλεόν κατηγορημένος εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ἀπὸ τῆν παροῦσαν καὶ ἐπερχομένην γενεάν.

Ὅτι ὁ λαὸς τηρεῖ τῆν μνήμην ἀρεξάλειπτον τῶν κόπων, τῶν ἰδρώτων, τῶν κινδύνων καὶ τῶν λοιπῶν δυσχερειῶν τοῦ ἑπταετοῦς ἀγῶνος, τρέχων εἰς τὰ παράλια τῆς Σάμου νύκτα καὶ ἡμέραν, καταπιεζόμενος μὲ βροχὰς καὶ ψυχρότητας καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γυμνός, ἀνυπόδητος, πειρασμένος, ἔχασε τὰ προϊόντα του εἰς τὰς τρεῖς ἐφόδους τοῦ ἐχθροῦ ἐξ ὀλοκλήρου καὶ ὑπέπεσεν εἰς χρεὸς βαρύτερον καὶ ὁ λαὸς καὶ ἡ πατρίς καὶ ὅλα ταῦτά ὑπέστη διὰ τῆν ἀνεξαρτησίαν καὶ αὐτονομίαν του.

Ὅτι γνωρίζει τὰ συμφέροντά του καὶ τὰ δίκαιά του, τὰ ὅποια μὲ τόσους θανατηφόρους κινδύνους, θυσίας, ἀγῶνας, βάσανα, πολυώδυνα δειρὰ παρεχώρησε μὲν εἰς αὐτὸν ὁ νόμος καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ πολέμου, ἐξήρηται δὲ ἤδη ἀπὸ ἐν μόνον δικαιοσύνης καὶ φιλάνθρωπίας νεῦμα τῶν σεβαστῶν Δυνάμεων γὰ διατηρηθῶσιν ἢ ἐγκαταλειφθέντες γὰ ἐξοντωθῶσι καὶ ἐπομένως ἢ γὰ σωθῶσιν ἢ γὰ ἀπολεσθῶσι τόσαι χιλιάδες ψυχαὶ ἀπεγρωσμέται.

Ὅτι ὁ λαὸς ἀπορεῖ πρῶτον διὰ τί αἱ Χριστιανικαὶ καὶ φιλάνθρωποι Δυνάμεις γὰ ἐπιφέρωσι βίαν εἰς τοὺς Σαμίους διὰ γὰ κάμωσι πρᾶξιν ὑποταγῆς, ταῦτόν εἰπεῖν διὰ γὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τοὺς ἐχθροὺς των, γὰ προδώσωσι τὰ δίκαιά των, τῆν πατρίδα των, τῆν διὰ τοῦ αἵματός των ιδιόκτητόν των ἐλευθερίαν ; Δεύτερον, ἀπορεῖ διὰ τί αἱ σεβασταὶ Δυνάμεις ἐπαπειλοῦσι γὰ ἐγκαταλείψωσι τοὺς Σαμίους, ἂν δὲν κάμωσι πρὸ πάντων τῆν πρᾶξιν τῆς ὑποταγῆς ;

Ἄρα γε ἄνευ ταύτης τῆν πράξεως δὲν δύναται ἡ φιλάνθρωπία καὶ ἡ δικαιοσύνη των γὰ ἐκταρθῆ εἰς τῆν Σάμον καὶ εἰς τοὺς Σαμίους ; Καὶ ἄρα γε ἂν ἐπιστήσωσιν ἀτενῶς τῆν προσοχήν εἰς τῆν πρᾶξιν τῶν ἀνωτέρω ὄρκων τοῦ λαοῦ, δύναται ἡ χριστιανικὴ συνείδησίς των γὰ κοίτη, νόμιμον καὶ δίκαιον τῆν παράβασιν τῶν ὄρκων ;

Κρίνουσι γὰ ὑπολήπτωται οἱ ἐπίορκοι καὶ οἱ προδοταὶ τῆς πατρίδος των ; Καὶ ἄρα γε, ἂν ἐπιστήσωσι τὸν νοῦν εἰς τὰ δίκαια τῆς Σάμου καὶ τῶν Σαμίων, δύναται ἡ δικαιοσύνη των γ' ἀποφασίσῃ δικαίαν τῆν πρᾶξιν τῆς ὑποταγῆς ἢ γὰ ἀρηθῆ ὅτι ἡ τοιαύτη πρᾶξις

δὲν ὑπάρχει καθαρὰ προδοσία ὡς πρὸς τοὺς Σαμίους ;

Τρίτον, ἀπορεῖ πῶς αἱ σεβασταὶ Δυνάμεις, αἱ προστάτιδες τῶν ἀδυνάτων, ἀρέχονται ὥστε νὰ ἀνταλλαχθῆ ἡ προστασία των μὲ πρᾶξιν ἀντιβαίνουσαν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς φιλανθρωπίας των καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ νὰ ἄρῃσι τὴν προστασίαν των ἀπὸ τὴν Σάμον, μὴ γενομένης τῆς πράξεως ταύτης, καὶ νὰ ἐκθέσωσιν εἰς ἀπώλειαν τόσας χιλιάδας ψυχὰς, ἀφιερωμένας εἰς τὴν φιλάνθρωπον προστασίαν των καὶ μόνον μὴ δεχομένας νὰ προδώσωσι τὴν πατρίδα καὶ τὰ δίκαιά της.

Τέταρτον ὅτι ὁ λαός, ἄνδρες, γυναῖκες, γέροντες καὶ παιδιά, ἐκτείνουσι χεῖρας ἰκέτιδας καὶ ἀφιεροῦνται εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ δικαιοσύνην τῶν σεβαστῶν Δυνάμεων, δέονται θερμῶς καὶ παρακαλοῦσι γονυλιτῶς τοὺς ἐξοχωτάτους ἀντιπροσώπους, ὥστε νὰ ἀνοιξῶσι τὴν θύραν τῆς δικαιοσύνης των, ν' ἀνοιξῶσι σπλάγχνα οἰκτιρῶν καὶ φιλανθρωπίας καὶ εἰς τὴν Σάμον καὶ εἰς τοὺς δυστυχεῖς Σαμίους, ἀπεκδεχομένους ἀπὸ τὴν σεβαστὴν Συμμαχίαν ἀγαθὸν διὰ τῆς προστασίας της καὶ ὄχι κακὸν διὰ τῆς ἐγκαταλείψεώς της.

Τελευταῖον οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ ὑπεχρέωσαν τὸ Διευθυντήριον νὰ διακοινώσῃ πρὸς τοὺς ἐξοχωτάτους ἀντιπροσώπους τῆς σεβαστῆς Συμμαχίας καὶ τὰς ἀναφορὰς τοῦ λαοῦ καὶ τὴν διακοίνωσίν των καὶ τὰ ἐκτεθέντα μὲ πλήρη πεποίθησιν ὅτι ἡ φιλανθρωπία, ἐνισχυομένη διὰ τῆς δικαιοσύνης, νὰ ἐνδῶσῃ εἰς ἀκρόασιν καὶ νὰ ἐπικαμφθῆ εἰς τὰ πικρὰ δάκρυα καὶ στεναγμοὺς τοῦ πολυπαθοῦς λαοῦ τῆς Σάμου, ὥστε νὰ ἐπιδαψιλευθῆ τὸ ἔλεός των καὶ εἰς τὴν Σάμον, κατὰ τὴν τροπολογικὴν συμμόρφωσιν τοῦ Διευθυντηρίου, χωρὶς νὰ βιασθῆ εἰς πρᾶξιν ἀντιβαίνουσαν εἰς τοὺς νόμους τῆς θρησκείας καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἠθικῆς.

Ἡ δεινὴ αὕτη θέσις τῆς Σάμου ἠνάγκασε τὸν Ἀγκοῦργον νὰ δώσῃ ἐπισήμως τὴν παραίτησίν του διὰ νὰ μὴ προσκρούσῃ μῆτε πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῆς σεβαστῆς Συμμαχίας μῆτε πρὸς ἐκείνας τοῦ λαοῦ τῆς Σάμου· πλὴν διὰ τῆς ὑποχρέωσιν φρικτῆς διαμαρτυρήσεως τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ κατ' αὐτοῦ, ἐπατέλαβεν αὐθις τὴν διεύθυνσιν τῶν διοικητικῶν πραγμάτων τῆς Σάμου.

Τῆ 1 Ἰουλίου 1831 ἐκ τοῦ Διευθυντηρίου.

Ὁ Διευθυντὴς Σάμου
Α. Ἀγκοῦργος.

Ματαίως οί κάτοικοι τῆς Σάμου δι' ἀναφορῶν αὐτῶν ἐξεδήλουν τὰ αἰσθήματα, ὧν ἐνεφοροῦντο. Ματαίως ὁ Λυκούργος δι' ὑπομνημάτων καὶ διὰ παραστάσεων παθητικῶν ἠγωνίζετο ἵνα ὑπὲρ τῆς Σάμου ἐξευμενίσῃ τὴν ἀτεγκτον διπλωματίαν, ἥτις διὰ πρωτοκόλλου τῆς συνδιασκέψεως τοῦ Λονδίνου ὑπὸ χρονολογίαν δεκάτης ἑκτῆς Νοεμβρίου ὤριζε ταῦτα.

Οἱ πληρεξούσιοι τῶν τριῶν Αὐλῶν, συνελθόντες ἐν συνεδριάσει ἔλαβον ὑπ' ὄψει τὴν ἀνάγκην γὰ συμπληρώσωσιν ἐπὶ τιῶν ὄρων, τὰς ὁδηγίας τὰς δοθείσας ὑπὸ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς εἰκοστῆς ἐνάτης τελευταίου Σεπτεμβρίου εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει τριῶν Αὐλῶν καὶ εἰς τοὺς ἐν Ἑλλάδι πρέσβεις αὐτῶν.

Ἡ συνδιάσκεψις συνελθοῦσα πρὸς τοῦτο ἀποφαίνεται.

Ὅτι ἡ συνδιάσκεψις τοῦ Λονδίνου συνεπέα τῆς φροντίδος, ἦν αἱ τρεῖς Αὐλαὶ διηλεκῶς ἐξεδήλωσαν ὑπὲρ τῆς γῆσου Σάμου, θέλει προσκαλέσει τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπροσώπους της γὰ μὴ ἀμελήσωσι οὐδὲν μέσον ὅπως ἐπιτύχωσιν ὥστε ὁ ἐτήσιος φόρος τῶν Σαμίων γὰ δίδηται κατὰ πᾶν ἔτος τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ δι' ἀπεσταλμένων Σαμίων καὶ μὴ εἰσπράσσηται ὑπὸ τοῦ καπετὰν πασᾶ.

Ἐν τούτοις δὲν παρῆλθε χρόνος πολὺς καὶ νέα διακοίνωσις τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσίας διεβιβάζετο πρὸς τὸ ἐν Σάμῳ Ρωσικὸν ἀντιπροξενεῖον ἵνα γνωστοποιηθῇ τῷ Λυκούργῳ ἡ δὲ διακοίνωσις εἶχεν οὕτω.

Κύριε Γ. Σβορώνε!

Ἀρέγνωσα μὲ λυπηρὰν ἀπορίαν τὸ ἔγγραφον, τὸ ὁποῖον ὁ Διευθυντῆς τῆς Σάμου σᾶς ἐκοινοποίησε τῇ 11)23 Σεπτεμβρίου τελευταίου. Ἡ ἐπιστολή, τὴν ὁποῖαν ἔγραψεν ἀκολούθως τῇ 8)20 Σεπτεμβρίου διὰ μέσου σας, δὲν εἰμπόρεσε παρὰ γὰ ἀυξήσῃ εἰς ἐμὲ αὐτὴν τὴν δυσσάρεστον ἐντύπωσιν.

Δὲν ἐξεχάσετε ὅτι εἰς τὸ τέλος Μαρτίου τοῦ τρέχοντος χρόνου ἡ συνδιάλεξις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπεκρίθη εἰς τοὺς δύο Σαμίους πρὸς αὐτὴν ἀπεσταλμένους ὅτι ἐχρεωτοῦσαν προηγουμένως πάσης διαπραγματεύσεως μιᾶς διοικήσεως προτιμοτάτης πρὸς ὄφελος τῆς γῆσου των γὰ κάμουν τὴν πρᾶξιν τῆς ὑποταγῆς των πρὸς τὴν Πόρ-

ταρ. Σεις ἐστάθητε τότε ἐπιφορτισμένοι νὰ ἐπικυρώσητε αὐτὰς τὰς πληροφορίας εἰς τὸν Διευθυντὴν καὶ ἐπομένως τὴν ἐνδεκάτην Μαΐου ἐπροσκαλέσθητε νὰ τοῦ ἐπαραλάβητε τὴν ὁμοίαν διακήρυξιν.

Ἐπειτα ἀπὸ διακοινώσεις τόσοι ἐπισήμοι, ἔπειτα ἀπὸ φανερώσεις τόσοι ἀναμφιβόλου τῶν σκοπῶν τῶν τριῶν Ἀν.λῶν, πῶς ὁ ἀρχηγός, ὅστις ἐπιστατεύει εἰς τὴν διατήρησιν τῶν συμφερόντων τοῦ τόπου του, ἔμπορεῖ νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὰς Δημογεροντίας ὅτι ἀναμένει ἀπὸ μίαν στιγμὴν εἰς ἄλλην ἀπόφασιν τῆς Συμμαχίας, ἣτις θέλει ἀποκαταστήσει τὴν πολιτικὴν τύχην τῆς Σάμου; Καὶ ἂν οἱ ἀντιπρόσωποι δὲν ἔχουν βάσιν νὰ ὑποθέσουν ὅτι ὁ κύριος Λογοθέτης Λυκούργος ἠπάτησε τὸν λαὸν ἐπάνω εἰς τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων καὶ ὅτι μὲ μίαν ὑπεύθυνον κατάχρησιν τῆς ἐμπιστοσύνης, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἔχει πρὸς αὐτόν, τὸν βασιᾶ εἰς μίαν ἀπάτην, ἣτις ἀπὸ σήμερον βάλλει εἰς κίνδυνον τὴν εὐδαιμονίαν του καὶ ἔμπορεῖ ἀκολούθως νὰ πράξῃ ἐπάνω εἰς αὐτὸν τὸν λαὸν τὰ πλέον μεγάλα κακά;

Ὅσοι δὲ διὰ τὸ ζήτημά του ἀναφορικὸν εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν πολιῶν τῆς Σάμου, καταλαμβάνετε ὅτι ἕως τότε δὲν ἔμπορῶ νὰ τὸ δεχθῶ καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἀπέχετε ἀπὸ πᾶν ὃ τι ἔμπορεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι συγχωρεῖ αὐτὴν τὴν θαλασσοπολίαν.

Σὰς παρακαλῶ νὰ ἀναγνώσητε τὴν παροῦσαν εἰς τὸν Διευθυντὴν τῆς διοικήσεως τῆς Σάμου καί, ἂν κάμῃ χρεῖα, νὰ τοῦ τὴν μεταφράσητε προορτικῶς, ἐξηγοῦντές του μὲ ἀκρίβειαν καὶ ἐκεῖνο τὸ ὅποσον ἔμπορεῖ νὰ τοῦ κακοφανῇ. Οἱ κύριοι πράκτορες τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἔχουν προσταγὴν νὰ κάμουν πρὸς αὐτὸν μίαν παρομοίαν πράξιν.

Μακρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ σὰς συστήσω νὰ τὴν βαστάξητε μυστικῶς, ἐπιθυμῶ ἐκ τοῦ ἐναντίου καὶ κρῖνω ὠφέλιμον ὥστε χωρὶς κρότον νὰ ἀφήσητε νὰ γνωρίσῃ τὸ κοινὸν τόσοι τὸν σκοπὸν, ὅσον καὶ τὴν ἐννοίαν. Δέχθητε κ.λ.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 19 Νοεμβρίου 1831 ε. ς.

Βουτεριέφ.

Ὁ δὲ Λυκούργος, γνῶσιν τοῦ τοιούτου ἐγγράφου λαθῶν καὶ ὅπως ἀποδείξῃ ἀνυπόστατον τὴν προσκπομένην αὐτῷ κατηγορίαν ὅτι δῆθεν ἐξᾶπταξ τοὺς Σχιμίους, ἐνόμισεν ἐπάναγκες νὰ συγκλέσῃ γενικὴν συν-

ἐλευσιν καὶ αὐτῇ ἀπαντήσῃ τὰ δέοντα. Ὅθεν ἀνακοινώσας τὸ κατηγορητήριον τοῦ Ρώσου πρεσβευτοῦ πρὸς τὰς χωρικὰς Δημογεροντίας, προσεκάλεσε τὸν λαὸν ἵνα διὰ τῶν πληρεξουσίων αὐτοῦ ἀποφανθῇ ἂν ἐξ οἰκείας θελήσεως ἐνέμενεν ἐν τῇ ὑπὲρ ἐλευθερίας τῆς πατρίδος καὶ κατὰ πάσης πράξεως ὑποταγῆς ἀποφάσει αὐτοῦ ἢ ἂν ἔπραττε τοῦτο ἐκδιαζόμενος ἢ ἐξαπκτώμενος ὑπὸ τινος. Συνελθόντες ἄρα οἱ τοῦ λαοῦ πληρεξούσιοι εἰς συνέλευσιν ἐν Χώρῃ κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1832, συνέταξαν τὴν ἐξῆς πράξιν ὡς ἀπάντησιν πρὸς τὸ ἐγγραφον τοῦ Ρώσου πρέσβευτος.

Ἑλληνικὴ Πολιτεία.

Ἡ πέμπτη τῶν Σαμίων Συνέλευσις.

Ὡς παριστώσα πληρέστατα τοῦ λαοῦ τῆς Σάμου τὸ πρόσωπον ἢ παροῦσα Συνέλευσις, λαβοῦσα ἤδη ὑπ' ὄψιν τὴν ἐπ' ἀριθμὸν 1161 τοῦ Διευθυντηρίου ἐγκύκλιον μετὰ καὶ τῆς προρορικῆς δοθείσης εἰς αὐτὸ παρὰ τῶν ἐνταῦθα ἀντιπροξένων διακοινώσεως, κρίνει ῥ' ἀπαρτήσῃ ὡς ἐξ ἐντόνου γενικῆς φωνῆς τοῦ λαοῦ καὶ τὰ ἐκφράσῃ καὶ τότε τὴν ἀμετάβλητον τῶν Σαμίων ἀπόφασιν διὰ τὰ μὴν ἀπατᾶται τελευταῖον κἄνεις, πιστεύων ὅτι ὁ λαὸς τῆς Σάμου ἀπατᾶται. Λαός, ὅστις ἀπαξ ὠρκίσθη ἢ ἐλευθερίαν ἢ θάνατον, λαὸς ὅστις καὶ εἰς τὰς πλέον τρομερὰς περιστάσεις δὲν μεταβάλλεται, ἐμπορεῖ ποτε τὰ ὑποτεθῆ ἑναπάτητος ;

Ἡ Σάμος ἔδειξε τοσάκις ὅτι δὲν ἔχει ὄχλον, ὥστε τὰ ἀπατᾶται ἀπὸ τινος καὶ τὰ σύρῃται, ἀλλ' ἔχει λαὸν καὶ λαὸν ἐλεύθερον καὶ μεγαλόφρονα, γνωρίζοντα τὰ ὅποια δι' αἵματος ἀπέκτησε δικαιώματά του καὶ ἐνὶ λόγῳ εἰς τὴν δικαιοσύνην τῶν σεβαστῶν Δυνάμεων ἐλπίζοντα. Λαός, ὅστις ἔδειξεν εἰς ὅλον τὸν κόσμον ὅτι ἐξεύρει διὰ τὴν ἐλευθερίαν του τὰ ἀποθνήσκει, δὲν ἐξεύρει δι' αὐτὴν καὶ τὰ κρίνει ; Κρίνει βέβαια καὶ συλλογίζεται εἰς ποῖον αἰῶνα ἐδρίσκειται καὶ βασιμώτατα πιστεύει δικαιοσύνην καὶ φιλανθρωπίαν, ὡς ἀχωρίστους ἀρετὰς ἀπὸ τῶν σεβαστῶν θρόνων τῶν ἐθνῶν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν φώτων καὶ βασιμώτατα παρ' αὐτῶν ἐλπίζει τὴν πολιτικὴν του ὑπαρξιν, κατὰ λόγον τῶν ἀπαραγράπτων δικαίων του, χωρὶς τὰ ἐλπίζει ποτὲ κἄν ἐν δεινὸν διὰ τὰς εὐλόγους ταύτας ἐλπίδας του. Ἀναλυομένης τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος διακοινώσεως, ἐκκαθαρίζεται ἐντελέστατα ἢ αὐτῆς ἀντίφασιν ὡς πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῆς τρισεβάσιου Σύμμαχίας, ἧτις δὲν ἐμεσολάβησε δι' ἄλλο εἰς τὴν μεταξὺ

Ελλάδος καὶ Ὑψηλῆς Πόρτας δπόθεσιν, εἰ μὴ διὰ τὴν καταπαύσῃ τὰ δειρὰ σκληροῦ καὶ αἱματώδους πολέμου. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἰκανὴ ἢ ἐπ' αὐτῆς γενομένη ἀπὸ τὸ Διευθυντήριον ἀνάλυσις, ἢ Συνέλευσις αὐτὴ νομίζει ὅτι ἐκπληροῖ τὸ χρέος τῆς καὶ μὲ τὴν σύντομόν τῆς, πλὴν ἀπλῆν, καθαρὰν καὶ ἄδολον ταύτην ἔκφρασιν τῶν ἐλευθέρων προσημάτων τοῦ λαοῦ τῆς Σάμου, λαοῦ τοῦ ὁποίου τὸν χαρακτήρα, ἄν καὶ πολλοὶ κατὰ καιροὺς καὶ τότε ἴσως ἐβουλεύθησαν μὲ διάφορα χρώματα κατὰ μακρὰν τὴν παραστήσωσιν, ἐφάνησαν ὅμως πάντοτε καὶ φαίνονται διὰ τῶν πραγμάτων τῆς ἀληθείας κατώτεροι.

Ἐν Χώρα Σάμου τῇ 16 Ἰανουαρίου 1832.

Ὁ πρόεδρος
Ἀντώνιος Γεωργιάδης.

Ὁ γραμματεὺς
Γεώργιος Α. Κλεινῆς.

(Ἐπορταὶ αἱ τῶν πληρεξουσίων ὑπογραφαί).

Τὸ ψήφισμα τοῦτο τῆς Συνελεύσεως ὁ Λυκοῦργος παραχρῆμα διεβίβασε διὰ τῶν ἀντιπροξένων πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὰς τῶν κατ' εὐφημισμὸν καλουμένων συμμάχων· Δυνάμεων. Ἴδου δὲ τί μετ' οὐ πολὺ ἀνταπέστειλε πρὸς τὸν ἐν Σάμῳ ἀντιπρόξενον Θεόδωρον Σπύθην ὁ τῆς Ἀγγλίας πρεσβευτής.

Κύριε!

Ἐλαβον τὸ ἔγγραφον ὑμῶν τῆς τρίτης Φεβρουαρίου καὶ ἔλαβον γνῶσιν τῶν συνοδούντων αὐτῷ διαφόρων ἐγγράφων.

Ἄν τὰ ἔγγραφα ταῦτα περιέχῃσι πραγματικῶς τὴν ἔκφρασιν τῆς θελήσεως τῶν Σαμιῶν, δὲν δύναται τις ἢ τὴν οἰκτείρη αὐτοῦς. Πιθανὸν οἱ αἷτιοι τῆς ὀλεθρίας ταύτης τυφλώσεως τὴν θέλωσι τὴν παρατείνωσιν αὐτήν, βασιζόμενοι τὰς ψευδεῖς αὐτῶν ἐλπίδας ἐπὶ τῶν ὑπαρχουσῶν διαπραγματεύσεων μεταξὺ τῆς Πύλης καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν συμμάχων Ἀλλῶν. Ἐφάνη λοιπὸν ἐπάναγκες τοῖς τε συναδέλφοις μου καὶ ἐμοὶ τὴν ἀποφανθῶμεν ἀπὸ τοῦδε καὶ διασκεδάσωμεν τὰς ἀμφιβολίας καὶ πλάνας ταύτας.

Ἡ ἀπόφασις τῶν Ἀλλῶν, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν Σάμον, καθιερωθεῖσα διὰ τῶν πρωτοκόλλων τῆς ἐν Λονδίῳ συνόδου, ὑπάρχει ἐν

ὄλη αὐτῆς τῇ ἰσχύι. Οἱ Σάμιοι ἀπεσταλμένοι εἰς Κωνσταντινούπολιν προσεκλήθησαν διὰ τῶν αὐτόθι πρεσβευτῶν γὰρ ὑποβληθῶσιν εἰς αὐτήν, καὶ ἡ ἰδία πρόσκλησις διεκοινώθη ἔκτοτε ἐν ταῖς διακοινώσεσι, ταῖς ἀπευθυνθείσαις πρὸς τοὺς ἐν Σάμῳ πράκτορας κατὰ Φεβρουάριον, Μάιον καὶ Νοέμβριον τελευταῖον.

Δέν μοι μένει πλέον σήμερον εἰ μὴ γὰρ συνερροηθῶ μετὰ τοῦ κυρίου ἀπεσταλμένου τῆς Ρωσίας καὶ τοῦ ἐπιτετραμμένου τῆς Γαλλίας ἐπὶ τῶν νέων μέσων διὰ γὰρ ἐξασφαλισθῶσι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀποφάσεως ταύτης.

Ἐπειδὴ φρονῶ ὠφέλιμον διὰ γὰρ διαδώσετε τὴν πληροφορίαν ταύτην, σὰς προσκαλῶ θετικῶς γὰρ διαδώσετε αὐτήν. Δέχθητε κτλ.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 19 Φεβρουαρίου (2 Μαρτίου) 1832.

Στρατηγὸς Κάνιγκ.

Ἐν τούτοις οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευταί, βλέποντες διὰ τὴν ἀνένδοτον ἐπιμονὴν τῶν Σαμίων μηδενίζομένας πύσσας τὰς ἐνεργείας αὐτῶν πρὸς ὑπόταξιν τῆς Σάμου, προσέφυγον ἐπὶ τέλους καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐπεκαλέσαντο τὴν συνδρομὴν αὐτῆς πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ, ὃν ἀπὸ τοσοῦτου ἤδη χρόνου ματαίως ἐπεδίωκον. Ἡ δὲ Ἐκκλησία, μὴ δυναμένη νὰ ἀντιστηῖ πρὸς τε τῆς Ὑψηλῆς Πύλης τὴν θέλησιν καὶ πρὸς τὰς τῶν πρεσβευτῶν ἀπαιτήσεις, ἐνέδωκε, καὶ τῇ δεκάτῃ ὑγδῶν Δεκεμβρίου 1831 ἀφίκετο εἰς Σάμον ὡς πατριαρχικός ἐξάρχος Γεράσιμος, ὁ ὑψιτέρον μητροπολίτης Χαλκηδόνος διατελέσας, τοιοῦτο κομίζων πρὸς τὸν Λυκουῦργον πατριαρχικὸν γράμμα.

Κωνστάντιος

ἐλέω Θεοῦ

ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης
καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

Ἱερώτατε μητροπολίτα Σάμου καὶ Ἰκαρίας, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὴ ἀδελφὴ καὶ συλλειτουργέ, κύριε Κύριλλε, καὶ τιμιώτατοι πρόκριτοι καὶ ἄρχοντες τῆς νήσου ταύτης, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ. Κατὰ τὰ ἐξ ἀρχῆς νενομισμένα πολιτικὰ δικαιώματα τῆς ὑψηλῆς καὶ κραταιᾶς βασιλείας, ἐσχάτως δὲ κατὰ τὰς γενομένας συμβιβαστικὰς ὁμιλίαις μεταξὺ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ τῶν τριῶν ὁμοσπόνδων Δυναμίσεων περὶ τῶν εἰς ἄ-

ποστασίαν κινήσεισῶν Ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν, ἡ νῆσος Σάμος συμπεριλήφθη καὶ ἐπεκυρώθη αὐθις ἐκ συμφώνου γνώμης εἰς τὰς παραθλασσίους κτήσεις τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας, ἣτις δὲν ἔλειψε νὰ σᾶς κοινοποιήσῃ τὴν εὐποιητικὴν καὶ φιλιπήκοον διάθεσιν τῆς πρὸ πολλοῦ καὶ προαγομένη ὑπὸ τῆς ἀρέκαθεν φιλανθρώπου εὐμερείας τῆς καὶ προνοίας τῆς οὐ μόνον πρὸς τοὺς ὑποκειμένους λαοὺς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἀποπλανηθέντας, σᾶς ἔδωκε καιρὸν ὑπὲρ τὸ μέτρον, ἴνα, ἐπιστραφέντες, ἀναγνωρίσητε τὴν νόμιμον αὐτῆς ἐξουσίαν. Ἐὰν οἱ δύο ἀπεσταλμένοι τῆς νῆσου σας, ἐλθόντες ἐνταῦθα πρὸ τινοῦ καιροῦ, ἀπηνθύνοντο πρὸς τὴν κραταιὰν βασιλείαν, ἠδύνατο νὰ διαρρυθμισωσιν ὀριστικῶς τὰ ὑμέτερα, διατηροῦντες καὶ τὰ πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν καὶ τὰ πρὸς τὴν πατρίδα σας ἱερὰ χρέη καὶ καθήκοντα. Ἐπέστη λοιπὸν ὁ καιρὸς ἐκεῖνος, καθ' ὃν χωρὶς τινοῦ βραδύτητος, ἀφιστάμενοι τῶν ἐναντιῶν φρονημάτων, πρέπει νὰ συναρμολογηθῆτε μὲ τὴν ἀπαράτρεπτον θέλησιν τοῦ δικαιοτάτου καὶ εὐσπλαγχνικωτάτου ἡμῶν ἀνακτοῦ καὶ μὲ τὴν γενομένην περὶ τούτου διαίτησιν μεταξὺ τῶν ὁμοσπόνδων ἐνρωπαϊκῶν Δυνάμεων καὶ τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας καὶ νὰ γνωρίσητε ὅτι εἶναι ἀδύνατον νῆσος, ἀπέχουσα ὀργυιᾶς τινας ἀπὸ τῆς Ἀσίας καὶ ὡς μέλος αὐτῆς μετρομένη γεωγραφικῶς καὶ πολιτικῶς, νὰ κατασταθῇ αὐτόνομος καὶ νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς ἐπ' αὐτῆς ἐξουσίας. Ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα ἐπιθυμεῖ καὶ θέλει ἐπομένως τὴν διαρκῆ καὶ ἀδιάπτωτον ἡσυχίαν, εἰρήνην καὶ κοινὴν ἄρεσιν καὶ εὐχαρίστησιν τῆς νῆσου σας καὶ τὴν θεραπείαν προσέτι τῶν πληγῶν, ἃς ἐπέφερον οἱ πόλεμοι καὶ αἱ ἐπαραστάσεις. Παραπέμφασα εἰς λήθης βυθὸν τὰ παρελθόντα καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἀφορῶσα, κατεπαγγέλλεται νὰ συνεισφέρῃ ἐμπαθῶς εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς νῆσου σας. Ἴδὸν τὸ πνεῦμα τῶν δοθησομένων ὑμῖν διατάξεων ἐφ' ὑμῖν κεῖται ἄρα, ἐφ' ὑμῖν δὴλον ὅτι τοῖς λόγον ἔχουσι καὶ ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων τῆς νῆσου σας, νὰ ἐπιταχύνητε τὰς βάσεις τῶν ἐννοικῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος σας σκοπῶν τοῦ κραταιοτάτου καὶ δικαιοτάτου ἡμῶν ἀνακτοῦ, καὶ σεῖς μόνον δύνασθε νὰ φυλάξητε ἀμετατρέπτους τοὺς εὐμερεῖς τούτους σκοποὺς, τοὺς ὁποίους μίᾳ μακρὰ λήθῃ τῶν ἱερῶν σας χρεῶν πρὸς τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα ἠθέλε μεταβάλει εἰς ἀνστηρὰ μέτρα. Ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα, συγκαταβαίνουσα, χαρίζεται ὑμῖν δύο μηνῶν προθεσμίαν ἴνα, λαθόντες ἐκ τῶν γραφομένων τὰς ἀναγκαίας πληροφορίας, ἐξαποστεί-

λητέ ἐνταῦθα, εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀντιπροσώπους, προσφέροντας τὴν ὀριστικὴν ὑποταγὴν καὶ εὐπειθειαν τῆς ρήσου σας καὶ παριστῶντας τὰς εὐχὰς καὶ ἐπιθυμίας τῶν κατοίκων εἰς τὰς διοικητικὰς διατάξεις, ἀποτευνομένας εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῆς φυσικῆς ὑπάρξεώς σας, εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν, εἰς τὴν ἐπικερδῆ πρόοδον τοῦ ἐμπορίου σας καὶ ἀπλῶς εἰς τὴν κοινὴν καὶ μερικὴν εὐδαιμονίαν σας. Ἡ Ἐκκλησία ἐν τούτοις, ἐκζητοῦσα παρ' ὑμῶν ἐκ διαταγῆς ἀνωτέρας μίαν θετικὴν ἀπόκρισιν, ἀποστέλλει ἐπὶ τῷ αὐτῷ τέλει ἱερέα ἐπίλεκτον καὶ πιστὸν ἄνδρα, τὸν συνεπιφερόμενον τὴν παροῦσαν ἡμῶν ἀξιωματικὴν ἐπιστολὴν ὀσιολογιώτατον κύριον Γεράσιμον καὶ εἶθε γὰ εὐρεθῆτε σύμφωνοι μὲ τὸ πνεῦμα τῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος κοινοποιουμένων διαθέσεων τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας. Τότε δὴ καὶ ἡμεῖς εὐαρεστηθέντες, θέλομεν καταστήσει ἅπαντας ὑμᾶς ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς εὐχαῖς καὶ εὐλογίαις· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις εἴη μεθ' ὑμῶν.

αωλά. Νοεμβρίου ιβ'.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χριστῷ ἀδελφός καὶ εὐχέτης.

Ἐπιδίδων τὸ ἀνωτέρω ἔγγραφο τῷ Λυκούργῳ ὁ Πατριαρχικός ἐξάρχος, προσεπάθησε παντοιοτρόπως νὰ πείσῃ αὐτὸν ἵνα συμμορφωθῇ πρὸς τὸ περιεχόμενον· πλὴν ἀλλ' ἐκεῖνος ἀνευδότης ἤρνεϊτο, τῷ λόγῳ ὅτι δὲν δύναται νὰ γείνη προδότης τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος ἐν τῇ τοιούτῃ πρεσβυτικῇ ἡλικίᾳ. Ἐρκέσθη μόνον νὰ ἀντεπιστεῖλῃ τῷ Πατριάρχῃ τὰ ἐπόμενα.

Ἀριθ. 1295.

Ἑλληνικὴ Πολιτεία.

Πρὸς τὸν καιαγιώτατον οἰκουμενικὸν Πατριάρχην

ὁ Διευθυντὴς τῶν διοικητικῶν πραγμάτων Σάμου.

Ἐλαβε τὸ Διευθυντήριον τὴν κατὰ τὸν παρελθόντα Νοέμβριον ἐπιστολὴν τῆς παραγιότητός της διὰ τοῦ ἐξάρχου πανοσιολογιώτατου κυρίου Γερασίμου καὶ ἀμέσως διεκοίνωσεν αὐτὴν εἰς τὰς κωμοπόλεις καὶ χωρὰ τῆς Σάμου. Ὁ λαὸς διώρισεν ἀντιπροσώπους του, οἵτινες, συνελθόντες εἰς ἕν, διηύθυνον τὴν ἀπάντησιν των πρὸς τὸ Διευθυντήριον, τῆς ὁποίας ἀντίγραφον κατὰ τὰς ὑποχρεώσεις αὐτῶν διευθύνει πρὸς τὴν αὐτῆς παραγιότητα· κρίνει δὲ χρέος τοῦ γὰ καθ-

υποβάλη ὑπ' ὄψιν τῆς παραγιόττος τῆς τὰς ἐφεξῆς παρατηρήσεις.

Α'. Ἡ Σάμος, παρατηρήσασα ὅτι αἱ τρεῖς σύμμαχοι Δυνάμεις, κατὰ τὰς κοινὰς αὐτῶν ὑποχρέώσεις, ὀφείλουσαν νὰ προστατεύσουν τοὺς κατοίκους τῆς γῆς ταύτης, διηύθυνε τοὺς πρέσβεις τῆς πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξοχωτάτους ἀντιπροσώπους τῆς σεβαστῆς Συμμαχίας, οἵτινες διεκοίνωσαν πρὸς τὴν πρεσβείαν τῆς Σάμου προτάσεις, τὰς ὁποίας δὲν ἐδύνατο νὰ ἐπιφορτισθῇ εἰς παραδοχὴν ἢ πρεσβεία πρὶν ἢ καθυποβληθῶσιν ὑπ' ὄψιν τῆς Σάμου. Ἐντεῦθεν ἄρα δὲν ἐδύνατο νὰ παρουσιασθῇ ἄλλοῦ ἢ πρεσβεία.

Β'. Τὸ αἰσθημα τῶν δικαίων τῆς Σάμου διήγειρεν αἰσθημα φιλανθρωπίας καὶ δικαιοσύνης, ὥστε νὰ ἐξισώσῃ ταῦτα μὲ αὐτονομίαν καὶ ἀνεξάρτητον διοίκησιν καὶ σημαίαν ἴδιαν κτ.λ. πλὴν διὰ τὴν γεωγραφικὴν τῆς θέσιν ἢ Σάμος νὰ προσφέρῃ ἐτήσιον φόρον.

Τὸ Διευθυντήριον πρὸς συμμόρφωσιν μὲ τὰς σεβαστὰς ἀποφάσεις παρεδέχθη τοῦτο· ἀλλ' ἡ συμπλοκὴ τούτων μὲ τὴν πρότασιν τῆς πράξεως τῆς ὑποταγῆς κατετάραξε τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ καὶ ἡ ἐνδομυχοῦσα ἀντίφασις μεταξὺ τῆς προτάσεως ταύτης καὶ τῶν ἐπισήμων πράξεων τῆς σεβαστῆς Συμμαχίας, ἢ ἐπιμονὴ καὶ ἀπειλαὶ ἐπηύξησαν τὴν ταραχὴν καὶ ἐρέβησαν τὸν λαὸν εἰς διαφόρους ὑπονοίας μελλόντων δειῶν, τῶν ὁποίων τὸ φανταζόμενον αἰσθημα ἀπεκατέστησαν αὐτὸν ὥστε νὰ ὑποπέσῃ εἰς ἐσχάτην ἀπόγνωσιν.

Γ'. Ἐρέβησαν εἰς ὑπόνοιαν ἢ πρότασις αὕτη διότι ποῖος εἰδήμων πολιτικῶν γνώσεων ἀγνοεῖ ὅτι ὅπου τελεῖται φόρος, συνυπακούεται ἀναγκαίως καὶ ἡ γνώρισις τοῦ πρὸς ὃν ὁ φόρος, σέβας κτ.λ. ;

Δ'. Ἡ ρηθεῖσα ἀντίφασις, ἢ ἐπιμονή, ἢ ἀπειλὴ ἐπηύξησαν τὰς ὑποψίας τοῦ λαοῦ, διότι παρατηρεῖται εἰς ὅλας τὰς περὶ Ἑλλήνων πράξεις τῆς σεβαστῆς Συμμαχίας ὅτι τοιαύτη ὑποχρέωσις δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν ὁποίαν δι' ἀπειλῶν ὑπάγεται ἤδη ἡ Σάμος.

Ε'. Ἡ πρᾶξις τῆς σεβαστῆς Συμμαχίας διορίζει τὴν Σάμον ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὴν γεοσυστηθεῖσαν παρὰ τῆς σεβαστῆς Συμμαχίας Δύναμιν. Παρεδέχθη τοῦτο πρὸς συμμόρφωσιν τὸ Διευθυντήριον. Οἱ ἐξοχωτάτοι ἀντιπρόσωποι ἐπρότειναν καὶ φόρον· παρεδέχθη καὶ τοῦτον, ἀλλὰ νὰ δίδηται λόγῳ προστασίας δι' αὐτῶν.

ΣΤ'. Ἐν ᾧ παρεδέχθησαν ταῦτα, ὄντα οὐσιωδέστερα καὶ περιεκτικώτερα, διὰ ποίαν ἄρα αἰτίαν ἢ σκοπὸν ἀπαιτεῖται ἐπιμόνως καὶ ἐπαπειλητικῶς πρᾶξις ὑποταγῆς, ἐν ᾧ αὕτη ἐμπεριέχεται εἰς τὸ

τοῦ φόρου ;

Ζ'. Καὶ ἄρα γε, τῶν οὐσιωδεστέρων παραδεχθέντων, εἶναι δίκαιον γὰρ ἐπαπειλῶνται οἱ Σάμοι ; Καὶ ποῖος ἄρα δύναται γὰρ ἀρνηθῆναι ὅτι δὲν ὑπάρχει τεκμήριον δικαιοσύνης καὶ φιλανθρωπίας ἐν ἀργέστατον εἰς τὰς πρώτας Δυνάμεις τοῦ κόσμου καὶ ἔργον μεγαλοπρεπέστατον ἢ τετραπλῆ σύμπροια ἐπιδαψιλεύσεως ἀλληλενδέτου αὐτῶν προστασίας εἰς τὴν Σάμον μᾶλλον τῶν ἀπειλῶν, ἀποτειρομένων εἰς λαὸν βαδίζοντα ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν εἰρηνοποιῶν σκοπῶν τῆς σεβαστῆς Συμμαχίας καὶ προβάλλοντα πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν δικαιωμάτων του τὰ ζωηρότατα αἰσθήματα τῆς δικαιοσύνης καὶ φιλανθρωπίας τῶν αὐτῶν Δυνάμεων καὶ τὰ δίκαιά του, τὰ ὅποια οὐδεὶς ὀρθὸς λόγος, οὐδεμία δικαιοσύνη δύναται γὰρ ἀνατρέψῃ, εἰ μὴ τὰναντία τούτοις καὶ ὁ ἀντιπολιτισμὸς ; Καὶ ἄρα γε πόση εὐκλεία, πόση δόξα, πόσοι ἐγκωμίων καὶ ἐπαίων ἀθανάτων στέφανοι ἀπὸ τὴν παροῦσαν καὶ ἐπερχομένην γενεὰν τῆς ἀνθρωπότητος προστεθῆσονται εἰς τὸν μεγαλοπρεπῆ καὶ γενναῖον χαρακτήρα τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος τοῦ μεγάλου Μαχμοῦτ, χρηματίσατος μὲ τὰ ἀξιοθαύμαστα αὐτοῦ κατορθώματα τὸ κάυχημα τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους καὶ θαυμάσιον ἄκουσμα εἰς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον, ἄν τις μεγαλοπρεπῆς ἀντιπερισπασμὸς τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος ἐρεδείκνυτο εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Σάμου, ἄν τις εἰς αὐτὴν ἐπιδαψιλεύσεις αὐτοκρατορικῆς γενναιότητος ἐκ τῶν ἀρεξαυτλήτων πηγῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐτοῦ ἐλευθεριότητος ἐπήγαζε τὸ γὰρ ἐπιπέσει ἀξίως τοῦ μεγαλοπρεποῦς αὐτοκρατορικοῦ χαρακτήρος του εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ γὰρ προσεπιχορηγήσῃ καὶ ἡ αὐτοῦ μεγαλειότης τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐτοῦ προστασίαν συμφῶνως μὲ τὰς ὁμοσπόνδους Δυνάμεις, ἀνθορμήτως κινήσει εἰς προστασίαν τῶν κατοίκων τῆς Σάμου ; Τοῦτο, ἐν ᾧ μέλλει γὰρ παρουσιάσῃ τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα μηδόλως κατόπιρ ἐκείνων ἀπολειπομένην κατὰ τὸ γενναῖον καὶ ἐλευθέριον, θέλει δώσει καὶ ἐνδόσιμον ἐκπλήξῃ καὶ θαυμασμῶν εἰς τὸν πολιτισμένον κόσμον ὡς τεκμήριον χρήσεως ὀρθοῦ λόγου, δικαιοσύνης καὶ φιλανθρωπίας, δι' ὧν χαρακτηριζόμεναι σεμνύρονται καὶ αἱ Δυνάμεις τοῦ πολιτισμοῦ.

Τοῦτο τὸ μέτρον τῆς τετραμελοῦς προστασίας, ἐξασφαλιζούσης δι' ἀλληλενδέτου ἐγγυήσεως τεσσάρων Δυνάμεων τὴν Σάμον καὶ τοὺς κατοίκους αὐτῆς καὶ βαδίζούσης ἐπὶ τῶν προβληθειῶν προτάσεων

αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτήτου διοικήσεως κτλ. ὡς ἀνωτέρω, θέλει ἐφ-
ησυχάσει καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ, ταλαρτευομένου ἀπὸ διαφόρους ὑ-
πονοίας ὡς εἶρηται. Τοῦ μέτρου τούτου καθυποβαλλομένου ὑπ' ὄψιν
τῆς αὐτοῦ παραγιότητος καὶ ἐγκριθέντος, περιμέρεται ἡ περὶ τούτου
ἀπάντησις, ἐφωδιασμένη μὲ τὰς παραγίας εὐχὰς τῆς διὰ τὰ ἐνεργη-
θῶσι τὰ πρὸς περαιώσιν. Ὑποσημειοῦμαι μὲ ὅλον τὸ βαθύτατον
σέβας.

Ἐν Σάμῳ ἐκ τοῦ Διευθυντηρίου τῆ 19 Ἰανουαρίου 1832.

Ὁ Διευθυντῆς

Α. Λυκοῦργος.

Ὡ τῆς φορᾶς τῶν πραγμάτων! ὦ τῆς δυστυχίας! Οἱ Σάμιοι, παρὰ
πάντων ἐγκαταλιμπανόμενοι, παρὰ πάντων πολεμούμενοι, ἐπ' οὐδενὶ
ἐλπίζοντες, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν Θεόν, ἠναγκάζοντο νὰ ἐπικαλῶνται τὰ
γενναῖα αἰσθήματα ἐκείνου, τοῦ ὁποίου τοσάκις ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς
πατρίδος αὐτῶν ἐξεμηδένισαν τὴν δύναμιν! Ὅποια τύχη σκληρά! καὶ
ὅμως τοιαύτη ἐπεφυλάχσαστο τῆ Σάμῳ.!

Ἡ εἰς Κωνσταντινούπολιν σταλείσα πρεσβεία τῶν Σαμίων ἐπέστρε-
ψεν ἄπρακτος εἰς τὰ ἴδια· οἱ δὲ τῶν Δυνάμεων ἀντιπρόσωποι, βλέ-
ποντες τὸ ἀκαμπτὸν τῶν νησιωτῶν ἐκείνων, ἤρξαντο ὑποδεικνύντες τῆ
Ὑψηλῆ Πύλῃ ὅτι, ἐὰν ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ τὴν Σάμον συμπεριελημμένην ἐν
ταῖς Τουρκικαῖς κτήσεσιν, ὄφειλε νὰ ἀπονείμῃ αὐτῇ ἰδιαιτέρας προ-
νομίας. Ὅθεν καὶ ὁ Σουλτάνος, τῆ ἀνάγκῃ ὑπέικων, ἐπένευσε τῆ δε-
κάτῃ Δεκεμβρίου 1832 νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν Σάμον ἡγεμονίαν φόρου ὑ-
ποτελεῆ καὶ ππραχωρήσῃ αὐτῇ προνόμια ἔκτακτα· ἡγεμόνα δὲ τῆς ἀρ-
τισυστάτου ἡγεμονίας διορίσας Στέφανον τὸν Βογορίδην, συμπεριέλαβε
τὰ προνόμια ἐκεῖνα ἐν τῷ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκδοθέντι ἐπομένῳ αὐτοκρατο-
ρικῷ Διατάγματι.

Διὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τούτου διπλώματος δηλοποιοῦμεν ὅτι

Ἐπειδὴ ἡ ὑπερτάτη θέλησις τοῦ ἔχοντος ὑποτεταγμένα τὸν οὐ-
ρανὸν καὶ τὴν γῆν ὑψίστου καὶ παντοδυνάμου Θεοῦ, (οὗτινος ἡ δό-
ξα καὶ τὸ ὄψος εἶησαν λατρευόμενα εἰς πάντα καιρὸν καὶ τόπον)
ἐνώσασα εἰς τὸ ἱερὸν ἡμῶν, τοῦ κατὰ διαδοχὴν ἐπιτρόπου, τὸ πρόσω-
πον τὰς ιδιότητας τῆς δικαιοσύνης καὶ μεγαλειότητος, μᾶς ἀπέπειμε
τοῖς ἀκρότατον βαθμὸν μεταξὺ τῶν μοναρχῶν τῆς γῆς καὶ ἐξ ἀπει-

ρου αὐτοῦ ἀγαθότητος, χάρισασα εἰς ἡμᾶς ὅλα τὰ ἐν γένῃ καὶ γενεαῖς αἰσθήματα καὶ καρδίας ἀνθρώπων πρὸς τὴν εὐεργεσίαν καὶ φιλανθρωπίαν, ἀπεράσισεν ὥστε τὸ κατώφλιον τῆς ἡμετέρας Ὑψηλῆς Πόρτας, καθ' ὁμοίότητα τοῦ ὀρίζοντος, νὰ ἦναι τὸ καταφύγιον τῶν λαῶν καὶ ἡ πηγὴ τῶν ἐλπίδων καὶ εὐχῶν των, διὰ ταῦτα θεωρεῖται ἡμέτερον αὐτοκρατορικὸν χρέος, γνωρίζοντες τὰ εὐεργετήματα τῆς θείας Προνοίας, νὰ ἤμεθα πάντοτε διατεθειμένοι εἰς τὸ νὰ ἀφοσιώσωμεν τὰς φροντίδας καὶ κηδεμονίαν ἡμῶν εἰς τὴν ὑπεράσπισιν καὶ προστασίαν τῶν πιστῶν μας ὑπηκόων, τῶν ἀκριβῶς ἐκπληροῦντων τὰ καθήκοντα τῆς ὑπακοῆς καὶ ὑποταγῆς πρὸς τὴν Ὑψηλὴν ἡμῶν Πόρταν καὶ νὰ προμηθεύωμεν εἰς αὐτοὺς ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν ὑπὸ τὴν ζωογόνον σκιάν τῆς δυνάμεώς μας.

Ὅθεν ἂν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Σάμου, ἣτις εἶναι μέρος τῶν κληρονομικῶν ἡμῶν καὶ αὐτοκρατορικῶν ἐπικρατειῶν, εἰς ἐποχὴν ἤδη παρελθούσαν ὠθούμενοι ἀπὸ ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, ἐτόλμησαν π.λημμελήματά τινα, ἀντιβαίοντα εἰς τὰ χρέη καὶ καθήκοντα τῆς ὑπακοῆς, ἐνδίδοντες ὁμῶς εἰς τὰς ὑπὲρ αὐτῶν γενομένας μεσιτεῦσεις καὶ ἐπιχειρῶντες φερόμενοι, χερσίζοντες εἰς αὐτοὺς τὰ ἀκόλουθα, τῷ λόγῳ τοῦ ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς θέλουσιν εἶσθαι πιστοὶ ὑπηκοοὶ τοῦ ἡμετέρου ὑψηλοῦ κράτους.

Α'. Ἀμνηστία πλήρη, ὥστε οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν θέλει ἐξετασθῆ περὶ τῆς προτέρας αὐτοῦ ἀγωγῆς· τὰ δὲ ἄτομα ὡς καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν θέλουσιν ἔχει πᾶσαν ἀσφάλειαν.

Β'. Ἡ ἐσωτερικὴ τῆς νήσου διοίκησις θέλει διαμέρει εἰς Βουλὴν, συγκειμένην κατὰ τὴν συνήθειαν ἐκ μελῶν ἐκλελεγμένων μεταξὺ τῶν προκρίτων τοῦ τόπου. Ἡ Βουλὴ αὕτη θέλει ἔχει τὴν γενικὴν διοίκησιν τῆς νήσου, καθορίζει τοὺς διαφόρους τῆς διοικήσεως κλάδους καὶ ἀποφασίζει ἐλευθέρως περὶ τῶν ἀφορώντων τὴν θρησκευτικὴν λατρείαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ἐπισκευὴν τῶν ἐκκλησιῶν.

Γ'. Ἡ προεδρεία τῆς Βουλῆς θέλει ἀνήκει εἰς τὸν ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ὑψηλῆς Πόρτας διορισθέντα ἀρχηγὸν ἢ πρόταριν, τὸν καὶ πρίγκιπα Σάμου ἀναγορευθέντα, ὁμόθρησκον καὶ ὁμόδοξον τῶν Σαμίων, ὅστις δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ ἐκεῖσε ἐπίτροπόν του ἐπ' ἴσης ὁμόθρησκον. Ἀλλ' ὅταν ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἤθελε γένοιτο χρεῖα ὁ ἴδιος νὰ ἀπέλθῃ εἰς Σάμον, θέλει συνεπάγει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἕνα ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γραφείου πολιτικὸν γραμματεῖα, ἐπὶ λόγῳ τοῦ ὅτι ἂν

αγγέλλη πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν ὅσα περὶ τῆς καταστάσεως τῆς νήσου καὶ τῶν κατοίκων ἤθελε πληροφορηθῆ.

Δ'. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς νήσου θέλει ἐκδίδει εἰς τὰ πλοῖα τῶν Σαμίων τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ναυτιλίαν διαβατήρια ἔγγραφα, αἱ δὲ ἐκ τούτων προκύπτουσαι πρόσοδοι θέλουσι λογίζεσθαι μέρος τῶν ἰδικῶν δικαιωμάτων τῆς ἐξουσίας του. Εἰς τὸν ἠγεμόνα ἀπονέμεται καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐπιτρέπη τὴν εἰς Σάμον παροικίαν τῶν ξένων ἢ νὰ τοὺς ἀποβάλλῃ, χρείας γενομένης, διὰ τῆς τοπικῆς ἀστυρομικῆς φρουρᾶς· συνυπακούεται ὅμως ὅτι ἐκ τούτου δὲν θέλει προκύβει οὐδεμίαν βλάβην εἰς τὰ ἄρθρα ὅσα ἐγγυῶνται αἱ μετὰ τῶν Δυνάμεων συνθήκαι τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας. Περιπλέον δὲ ὁ ἀρχηγὸς οὗτος θέλει ἔχει τοῦ ἀποφατικῆς λόγου τὴν δύναμιν ἐπὶ πάντων τῶν ὡς πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις ἀφορώντων πρακτικῶν τῆς Βουλῆς.

Ε'. Εἰς τὴν νήσον Σάμον δὲν θέλουσιν ὑπάρχει διόλου στρατεύματα. Οἱ Σάμοι ἐτησίως θέλουσι πληρῶναι κατ' εὐθέταν εἰς τὴν Ὑψηλὴν μου Πόρταν λόγῳ φόρου ἐν πᾶσι καὶ ἀντὶ πάντων μόνον τὴν ποσότητα τῶν τετρακοσίων χιλιάδων γροσίων.

ΣΤ'. Θελουσιν ἔλθει ἀπεσταλμένοι ἀπὸ μέρους τῆς Σάμου εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ προσφέρωσι τὴν πρὸς τὸν ἀρακτορικὸν ἡμῶν θρόνον ὀφειλομένην ὑποταγὴν καὶ εὐγνωμοσύνην τῶν Σαμίων.

Ζ'. Αἱ βάσεις αὗται, ἐξ ὧν πηγάζουσιν ὁμοῦ μὲ τὴν ἀφείρι τῶν κατοίκων τῆς Σάμου αἱ ἐνεργεσίαι τοῦ δοθέντος διοργανισμοῦ εἰς τὴν ἔτι ἐν ἀταξίᾳ νήσον των, θέλουσι κοιροποιηθῆ εἰς τοὺς Σαμίους ὡς τελευταία τῶν κατ' αὐτοὺς πραγμάτων σφραγίς.

Η'. Ὁ μητροπολίτης Σάμου θέλει χειροτονεῖσθαι ὡς καὶ ἄλλοτε ἐπὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκουμενικοῦ πατριάρχου.

Καὶ ταῦτα εἶναι ὅσα ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα ἠξίωσε νὰ ἐπιδαψιλεύσῃ εἰς τοὺς Σαμίους, κατὰ συναινέσειν τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν Ἀντλων, ἐπευφημησάντων εἰς ταῦτα, ἅτινα ἡμεῖς ἐκινῆσασαυτες ἐμπεδῶσαμεν ἐκ συμφώνου.

Ὅθεν ὁ φέρων τὸ βασιλικὸν τοῦτο δίπλωμα καὶ τὰ αὐτοκρατορικὰ σημεῖα πρίγγιψ Στέφανος Βογορίδης, ὁ πλέον διακεκριμένος μεταξὺ τῶν πρωτίστων τοῦ ἔθνους τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐπίσημος ἐν αὐτοῖς, ὁ πιστὸς ἡμῶν ὑπήκοος (οὐ τὸ τέλος εἶη αἰσιον καὶ σωτήριον) καταβαλὼν εἰς τὸ ἡμέτερον κράτος ἐπισήμους ἐκδουλεύσεις καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν

πρώτων ἡμερῶν τῆς νεότητός του ἀνατεθραμμένος ὑπὸ τὴν σκέπη τῆς Ὑψηλῆς μου Πόρτας καὶ παρ' αὐτῆς ἐνηργετημένος, ἐκπληρώσας τιμίως τὰ χρέη τοῦ ἐρμηνέως εἰς τε τὰς στρατιὰς καὶ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς στόλους ἐπὶ τῶν προλαβόντων πολέμων καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὰς διπλωματικὰς συνδιαλέξεις τὰς περὶ ἀναγεώσεως τῆς εἰρήνης μετὰ τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας, ὅπου ἔδωκε δείγματα πιστότητος καὶ εὐθύτητος, ἐκρίθη ἄξιος τοῦ νὰ ἦναι διάσημος καὶ ἐντιμος διακριμένως πῶς μεταξὺ πάντων τῶν ὁμογενῶν του.

Διὰ ταῦτα κατὰ τὸ 1224 ἐδόθη εἰς αὐτὸν δίπλωμά τι πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ἐκδουλεύσεών του· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν διαλείπει ἔτι καὶ σήμερον δεικνύων τὸν πρὸς τὸν ἡμέτερον αὐτοκρατορικὸν θρόνον ἔνθερον αὐτοῦ ζῆλον, συμπαραδρέων εἰς τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τῶν φιλικῶν Ἀνῶν συνδιαλέξεις καὶ διαπραγματεύσεις, καὶ οὐδεὶς ἀμφιβάλλει ὅτι εἰς πᾶσαν περίστασιν θέλει καταβάλλει πᾶσαν σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν εἰς τὸ νὰ πραγματοποιηθῶσι τὰς βασιλικὰς ὑποθέσεις μὲ τὸν καταλληλότερον τρόπον καὶ παρέχῃ νέας ἀποδείξεις τῆς πιστότητός του, αἵτινες θέλουσιν ἐπιδοκιμάζεσθαι καὶ ἐκτιμᾶσθαι κατ' ἀξίαν, διὰ τοῦτο πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ἐκδουλεύσεών του καὶ ἔνδειξιν τῆς ἡμετέρας βασιλικῆς ἐννοίας, ἐμπιστευόμεθα εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ ἐπὶ τούτῳ ἐκδοθέντος ἡμετέρου αὐτοκρατορικοῦ τούτου αὐτογράφου τὴν κυβέρνησιν τῆς νήσου Σάμου, εἰς βαθμὸν ἡγεμονίας ἢ πριγκιπάτου προαχθεῖσαν, καὶ ἐντελλόμεθα ὥστε εἰς τὸ ἐξῆς ὁ εἰρημέρος Στέφανος, ἀγαγορευόμενος ἤδη πρίγκιψ Σάμου κατὰ τὴν ἔννοίαν τῶν ἀνωθι ἐκτεθέντων ὄρων, νὰ ἀναγνωρίζηται ὡς ἡγεμὼν τῆς νήσου ταύτης ὑπὸ πάντων τῶν κατοίκων καὶ τῶν ἐκεῖ καθεστηκυϊῶν Ἀρχῶν, ὅπως ἀναφέρωνται πρὸς αὐτὸν δι' ὅλας τὰς ὑποθέσεις καὶ πράττωσι κατὰ γνώμην του καὶ ὡς αὐτὸς ὑπαγορεύει, συμφώνως πάντοτε μὲ τὴν Ὀργανικὴν Διάταξιν, τὴν εἰς αὐτοὺς ἐκδεδομένην. Αὐτοὶ δὲ θέλουσι προσέχει νὰ ἐκπληρῶνῶσι τὴν διαληφθεῖσαν Ὀργανικὴν Διάταξιν, ἀπὸ τῆς ὁποίας τὰ περιεχόμενα οὐδ' αὐτὸς ὁ ἡγεμὼν θέλει πώποτε παρεκτραπῆ, ἀλλὰ θέλει καταβάλλει τὰς φροντίδας του εἰς τὸ νὰ ἐκπληροῖ τοὺς ἐν αὐτῇ ὄρους καὶ νὰ φέρηται ὡς ἐπιτέτακται, μηδενὸς δυναμένου νὰ παρεμβάλῃ εἰς τὰ καθήκοντα, ὅσα ἰδικῶς εἰς αὐτὸν ἀπονέμονται.

Τῆ 17 Σεπτεμβρίου 1248.

Ὁ δὲ νέος ἡγεμὼν Στέφανος Βογορίδης, λαβὼν τὸ προνομιακὸν τοῦτο δίπλωμα, ἔπεμψεν ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ εἰς Σάμον ὅπως ἀνακοινώσῃ τὸ ἐμπεριεχόμενον τοῖς Σαμίους ἄνδρα τινά, Εὐστάθιον Νικολαΐδην καλούμενον. Οὗτος δὲ εἰς Σάμον ἀφικόμενος, ἐζήτησε νὰ φέρῃ εἰς γνῶσιν τοῦ λαοῦ τὴν ἀπόφασιν τῆς Πύλης καὶ προτρέψῃ αὐτὸν εἰς ὑποταγὴν, ἠναγκάσθη ὅμως κακῶς νὰ ἀπέλθῃ· συνέλευσις δὲ συνεληθούσα τῇ δεκάτῃ Ἰουνίου, ἐψηφίσατο αὐθις τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἔνωσιν καὶ συνεστήσατο νέαν Δημογεροντίαν, ἧς μέλη διωρίσθησαν Χριστόδουλος ὁ Σταματιάδης, Νικόλαος ὁ Καραγιάννης καὶ Μιχαὴλ ὁ Κωνσταντινίδης.

Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει τῶν πραγμάτων διατελούντων, αἱ Δυνάμεις ἔβλεπον ὅτι διὰ τῆς ἀντιστάσεως τῶν Σαμίων οὐ μόνον δὲν ἐξωμαλύνοντο αἱ ἐν Ἀνατολῇ δυσχέρειαι, ἀλλὰ καὶ ὕβρις προσεγίγνετο εἰς αὐτάς, μὴ ὑπαρχουσῶν σεβαστῶν τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν· τούτου δ' ἔνεκεν ἀπεφάσισαν νὰ προβῶσιν εἰς δραστικώτερα μέτρα ὅπως ἐξαναγκάσωσι τοὺς Σαμίους νὰ καθυπαχθῶσιν εἰς τοὺς ὅρους τῆς Λονδινείου συμβάσεως. Ὅθεν ἐνετείλαντο τοῖς ἐν Ναυπλίῳ σταθμεύουσι ναυάρχοις αὐτῶν ἵνα πειθαναγκάσωσι τοὺς Σαμίους ὅπως ὅσον ἔνεστι τάχιον προσφέρωσι τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν εἰς τὸν Σουλτάνον· οἱ δὲ ναύαρχοι, ἐπόμενοι τῇ ἐντολῇ τῶν οἰκείων κυβερνήσεων, ἀπέστειλαν δι' ἰδικῶν πλοίων ἀξιωματικούς, κομίζοντας τὴν ἐπομένην διακήρυξιν μετὰ τῆς Ὀργανικῆς Διατάξεως εἰς Σάμον.

*Οἱ ναύαρχοι διοικηταὶ τῶν θαλασσίων δυνάμεων
τῶν τριῶν συμμάχων Ἀνλῶν Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας
πρὸς τοὺς πρωτίστους τῆς Σάμου.*

Εἰς τὸ πλοῖον Ἀλφρέδος, λιμὴν Ναυπλίου 15 Φεβρουαρίου 1833.

Προεστοὶ τῆς Σάμου!

Ὅταν τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1830 αἱ τρεῖς σύμμαχοι Ἀνλαὶ ἔλαβον ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐσυμφωνήθη ὥστε ἡ νῆσος τῆς Σάμου θέλει μένει ἠρωμένη μὲ τὸ Ὀθωμανικὸν ἱμπερίον.

Αἱ τρεῖς Δυνάμεις ἐμεσολάβησαν ὥστε ἡ νῆσός σας νὰ ἦται εἰς τὸ ἐξῆς ὑπὸ ἰδιαιτέραν διοίκησιν, ὡφέλιμον εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ λαοῦ. Ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα τὴν ἐπεσχέθη.

Σήμερον ὁ Σουλτὰν Μαχμούτ, ἐπελὼν πιστῶς τὴν ὑπόσχεσιν του πρὸς τὰς τρεῖς συμμάχους Αὐλὰς, τὰς καθυπέβαλε τὴν πρᾶξιν, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ὑψηλότης του παραχωρεῖ εἰς τοὺς Σαμίους τὰ προνόμια, τὰ ὅποια θέλουν ἀσφαλίσει εἰς αὐτοὺς μίαν διοίκησιν ὁλως εὐεργετικὴν.

Οἱ ναύαρχοι τῶν συμμάχων Δυνάμεων, ἐπιφορτισμένοι γὰρ σὰς γνωστοποιήσουν τὴν ἐπίσημον ἔσωθεν διακοίνωσιν, τὴν ὁποίαν ὁ Ρεῖζ ἐφένδης ἔκαμε πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν τριῶν Αὐλῶν καὶ εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι σημειώσεις καὶ παραχωρήσεις τῆς αὐτοῦ Ὑψηλότητος, ἐλπίζουν διευθύνοντες τὴν εἰς ὑμᾶς ὅτι αὐταὶ αἱ παραχωρήσεις θέλουν ὑποδεχθῆ μετ' εὐγνωμοσύνης καὶ ὅτι τοιοῦτοτρόπως θέλουν ἐκπληρωθῆ οἱ σκοποὶ τῶν συμμάχων Δυνάμεων.

Οἱ ναύαρχοι σὰς προσκαλοῦν ἐπιπόνως γὰρ πέμψητε εὐθὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν πρεσβείαν, ἣτις πρέπει γὰρ φέρη εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν τὴν ὑποταγὴν τῆς γῆσου. Ἀπ' αὐτὴν τὴν ἔτοιμον ὑποταγὴν ἐξαρτᾶται ἡ μέλλουσα ἡσυχία τῶν Σαμίων. Οἱ ναύαρχοι ἐπιθυμοῦν γὰρ ἐπιταχύνουν τὴν ἀποκατάστασιν σας καὶ εἶναι μὲ αὐτὸν τὸν σκοπὸν ὁποῦ σὰς κάμνουν τὴν διακοίνωσιν.

Δεχθῆτε, κύριοι προεστοί, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρέτου ὑπολήψεώς μας.

Π. Χόταρ.

Π. Ρικὸρδ.

Βαρῶνος Οὐγγῶν.

Ἀνακοινωθείσης τῆς διακοινώσεως ταύτης εἰς τὸ Διευθυντήριο τῆς Σάμου, συνεκλήθη ἐν Χώρῃ γενικὴ συνέλευσις, ἣτις, ἐπὶ τοῦ ἐγγράφου ἐκείνου διασκεψαμένη, ἀπήντησε πρὸς τοὺς ναυάρχους ὡς ἑξῆς.

Ἐξοχώτατοι ναύαρχοι.

Ἐλαβε διὰ τῶν βασιλικῶν πλοιάρχων καὶ καθυπέβαλεν ἐπ' ὄψιν τοῦ λαοῦ ἡ Συνέλευσις αὕτη τὴν σεβαστὴν διακοίνωσιν τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος, μνηρολογουμένην τῇ 15 Φεβρουαρίου ε. γ. ἐπισυνάπτουσαν τὴν πρᾶξιν τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας, σημειουμένην Τουρκιστὶ τῇ 17 Ρετζέπ 1248.

Τῆς ἰδίας πράξεως προκομισθείσης διὰ τοῦ ἀπεσταλμένου Κ. Εὐσταθίου Νικολαΐδου καὶ προδημοσιευθείσης διὰ τῆς τοπικῆς Ἀρχῆς, συγκροτοῦσα σῆμα καὶ κοινὴν συνέλευσιν, ἐπειδὴ ὁ λαὸς

ἔξελέξατο ἡμᾶς τοὺς ὑπογαιόμενους ἀντιπροσώπους του διὰ περιορισμένων ἐγγράφων του, συνελθόντες εἰς πληρεστάτην συνέλευσιν καὶ ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν δικαίαν του θέλησιν, τὴν ὁποίαν καὶ ἤδη ἐπεβεβαίωσε μετὰ τὴν ἐντελῆ τῶν εἰρημένων ἐγγράφων δημοσίευσιν, κρίνομεν χρέος μας ἱερὸν νὰ διαδηλώσωμεν τὰς παρατηρήσεις του καὶ τὴν ἀπόφασίν του ὡς ἐφεξῆς.

Ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα διὰ τῆς ρηθείσης πράξεως, ἀντιβαινούσης κατ' ἐνθεταν εἰς τὰ πασίγνωστα δίκαια τοῦ λαοῦ τῆς Σάμου, δὲν πραγματεύεται εἰ μὴ τὴν ἔμμεσον πρὸς τὸ παρὸν καὶ ἄμεσον μετὰ καιρὸν ὑποδούλωσιν, ἐκδίκησιν καὶ ἐπομένως τὴν αἰώνιον δυστυχίαν τοῦ λαοῦ τούτου, παρατήρησις ἡ ὁποία τὸν ἐνέβαλεν εἰς δικαίαν ὑποψίαν, ἀπορίαν καὶ λύπην.

Ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα θέλει τὴν ρῆσιν ταύτην ὡς κτήσιν διαδοχικῆν, ἐν ᾧ ἡ θεία δικαιοσύνη καὶ ἀλήθεια ποτὲ βέβαια δὲν παρεχώρησαν εἰς τοῦτο τὴν ψήφον των.

Ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα ζητεῖ ὑποταγὴν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πίστεως ἀπὸ τοῦ λαοῦ τῆς Σάμου· ἀλλ' ὁ λαὸς οὗτος, ὀρκισθεὶς ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀδυνατεῖ νὰ φανῆ ἐπίορκος μετὰ τὴν παραχώρησιν αὐτῆς.

Ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα, ἐπιδαψιλεύουσα εἰς τὸν λαὸν τοῦτον, ὡς λέγει, τὰς ἐνεργεσίας της, τοῦ ἀποκαθιστᾶ τὸν ζυγὸν ὑπὸ κάλυμμα πατριωτικῶν ἀσυγκρίτῳ λόγῳ χειρότερον τοῦ πρώτου, τὸν ὁποῖον διὰ τοσούτων ἰδρώτων, αἱμάτων καὶ χρηματικῶν θυσιῶν ἀπετίναξαν.

Ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα ἐπιθυμεῖ νὰ συγκλώσῃ τὰ καὶ φυσικῶ καὶ ἠθικῶ νόμῳ ἀσύγκλωστα, ἐπιμέρουσα εἰς τὸ νὰ καθυποτάξῃ ἀνευ δικαίου λαὸν ἀρακτητῆρ τῆς ἐλευθερίας του καὶ νεολαίαν ἀπειροζυγον.

Ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα καταδέχεται νὰ βάλῃ εἰς ἐνέργειαν πάντα τρόπον διὰ νὰ μεταμορφώσῃ ἀπὸ πρόσωπον εἰς πρᾶγμα τὸν λαὸν τοῦτον καὶ νὰ φέρῃ εἰς ἔκθασιν τοὺς ἀρχαίους σκοποὺς της.

Ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα ἐπιχορηγεῖ τοῖς Σαμίοις πλήρη, ὡς λέγει, καὶ ἐντελῆ ἀμνηστειὰν καὶ ἄφεσιν τῶν προγεγονότων, ἐν ᾧ τὰ χρονικά της εἶναι γεμάτα ἀπὸ ἀμνηστειῶν καὶ ἀφέσεων παραδείγματα καὶ ἀποτελέσματα, καὶ οἱ Σάμιοι, θεωροῦντες τὰ προγεγονότα ὡς ἱερῶν καθήκοντα, δὲν ἤμποροῦν ἤδη νὰ πιστεύσουν ὡς ἐγκλήματα διὰ νὰ ἔχουν χρεῖαν ἀμνηστειᾶς καὶ ἀφέσεως.

Ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα, ἐνδεδυμένη τὴν ἐκλεκτικὴν τοῦ πρίγγιπος δύ-

ναμιν, θέλει τὸν ἀπελευθερωμένον τοῦτον λαὸν κατώτερον τῶν τῆς Μολδαβίας καὶ Βλαχίας τζαράνων.

Ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα δίδει τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρίγκιπος εἰς ὁμόθρησκον τῶν Σαμίων· ἀλλ' ὁ ὁμόθρησκος οὗτος ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξουσίαν τῆς δὲν θὰ ἔχῃ δύναμιν ἄλλην ἢ ἐνεργῆ εἰ μὴ τὴν θέλησιν τῆς ἰδίας Πόρτας. Ἀλλ' εἶναι δυνατὸν ἐνόρκως ἢ δώσῃ μετὰ πίστεως ὑποταγὴν εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν καὶ αὕτη ἢ μὴν ἔχῃ εἰς πᾶσαν στιγμὴν ἀναρτήρητον ἐπιχείρημα τό, ἐπὶ οὗτος πίστιν δὲν ἔχει; Ἀλλ' εἶναι δυνατὸν ἢ μὴ καταστῆ ὁ λαὸς οὗτος μεμονωμένη ἢ θέλησις τῆς Πόρτας, ἢ τις θὰ διασεύῃ τὴν ὑπαρξίν καὶ τοῦ πρίγκιπος καὶ τῆς ἰδικῆς του;

Ἀλλ' εἶναι δυνατὸν ἢ δεχθῆ ὁ λαὸς οὗτος πρᾶξιν ὑποταγῆς τοιοῦτον ὀργανισμοῦ, ἀνατρέποντος ριζήδον τὴν διὰ τόσων θυσιῶν ἀνακτηθεῖσαν ἐλευθερίαν καὶ πολιτικὴν του ὑπαρξίν;

Ἡ πρᾶξις αὕτη τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας, ἀπορροφῶσα τὰς περὶ Σάμου διακοινώσεις τῆς ἐν Λοῦδίνῳ συμμαχικῆς ἐπιτροπῆς, δὲν ἐνδραστεύεται ἢ μνημονεῦση οὔτε κἄν τὰ ὅσα ἔλαβεν αὕτη μέτρα εἰς τὴν διακοινώσιν τῆς πρώτης Ἀπριλίου 1830 οὔτε εἰς τὰς συνεπομένας οὔτε εἰς τὴν συνθήκην τῆς ἐβδόμης Μαΐου 1832.

Καὶ λοιπὸν οἱ διὰ τοὺς Ἑλληνας σωτήριοι σκοποὶ τῶν ὁμοσπόνδων Δυνάμεων, ἐν ᾧ μένει ἀπροστάτετον τοσοῦτο πλῆθος Χριστιανικοῦ ἀθῶου λαοῦ παρερριμμένου ὑπὸ τὸ ἀυθαίρετον τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας, πῶς δύνανται ἢ τελεσφορήσουσι;

Ταῦτα πάντα κατὰ βάθος σκεψάμενος ὁ λαὸς οὗτος, ἀποφασίζει καὶ πάλιν ἢ γέλῃ θυσία ἐνδοξος, παρὰ ἢ κάμη πρᾶξιν ὑποταγῆς ἢ ἢ δεχθῆ κάμμιαν ἔμμεσον ἢ ἄμεσον ἐπιτροπὴν τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας. Ἐπικαλούμενος δὲ ἰκετικῶς διὰ τῶν ἀντιπροσώπων του τὴν ἀναγγεῖν τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ ὑπάρξεως, τὴν ὅποιαν διὰ θυσιῶν ἀνεκτήσατο, ἀπεκδέχεται αὕτην ἀπὸ τὴν φιλιανθρωπίαν καὶ ἀπὸ τὴν μεγαλοδωρίαν τῆς τρισεβάστου Συμμαχίας, τῆς ὁποίας ἢ ἀγαθότης ἐνδραστεύεται ἢ ἐνεργετῆ λαὸν ἐμπερίστατον καὶ θερμῶς ἐπικαλούμενον τὴν ἀκαταμάχητον προστασίαν τῆς, καὶ τῆς ὁποίας τὰ πλεονεκτήματα καταλαμβάνουσι τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, μεθ' ἢς ἐνδόξως συναγωνιζόμενος καὶ συγκινδυνεύων ὁ εἰρημένος λαός, συγκρικίσθη καὶ ἀνεγγεῖν ὡς μέλος τῆς σημαρτικῆς, ἀδιαχώριστον καὶ ἀδιώσπαστον καὶ ὡς τοιοῦτο σεβόμενον τοὺς ὄρκους του καὶ μετὰ

τὸν ἀγῶνα ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

Ἡ Συνέλευσις αὕτη, ἐκπληροῦσα ὅσα ἀπὸ τὸν λαὸν τῆς Σάμου ἐνεπιστεύθη ἱερὰ χρέη της, μένει ἐλευθέρᾳ πάσης ἐνθύνῃς, περὶ τῆς ὁποίας ἀναφέρουσιν εἰς τὴν διακοίνωσιν τῶν οἱ ἐνταῦθα κύριοι πλοίαρχοι, ἐλπίζουσα ἀδιστακτικῶς ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν γὰρ δώσουν ἀφορμὴν οὐδεμιᾶς συγχύσεως ἀδιαφιλονείκητα δικαιώματα λαοῦ ἀναξιοπαθοῦντος καὶ δικαίως ἐπικαλουμένου τῆς σεβαστῆς Συμμαχίας τὴν ὑψηλὴν ἀντίληψιν.

Δεχθῆτε, ἐξοχώτατοι ναύαρχοι, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς βαθείας ὑπολήψεως τῆς Συνελεύσεως ταύτης.

Ἐν Χώρα Σάμου τῆν 1 Μαρτίου 1833.

Ὁ πρόεδρος
Ἀντώνιος Γεωργιάδης.

Ὁ γραμματεὺς
Γεώργιος Α. Κλεάνθης.

Σύναμα δὲ ἡ Συνέλευσις ἀπέστειλε πρὸς τοὺς τὴν διακοίνωσιν τῶν ναυάρχων κομίσαντας πλοίαρχους τὸ ἐπόμενον ἔγγραφον.

Κύριοι πλοίαρχοι!

Ἐλαβε καὶ καθυπέβαλεν ὑπ' ὄψιν της ἡ Συνέλευσις τὴν διακοίνωσιν σας, μηρολογουμένην τὴν πρώτην Μαρτίου ε. ς. ἐμπεριεκτικὴν τῆς διακοινώσεως τῶν ἐξοχωτάτων ναυάρχων τῆς σεβαστῆς Συμμαχίας, ἐπισυναπτοῦσης τὴν ἀπὸ δεκάτης ἐξδόμης Ρετζέπ Τουρκισι 1248 μηρολογουμένην πρᾶξιν τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας καὶ κατὰ τὴν ἀξίωσιν τῆς αὐτῶν ἐξοχότητος ἔσπευσε τὴν εἰς τὸν λαὸν τῆς Σάμου δημοσίευσιν τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν.

Ἄν καὶ τὸ Διευθυντήριον Σάμου, προκηρύττον καὶ συγκαλοῦν εἰς Χώραν τὴν γενικὴν Συνέλευσιν, ἐδημοσίευσε τὴν διαληφθεῖσαν πρᾶξιν τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας, κομισθεῖσαν πρότερον διὰ τοῦ ἀπεσταλμένου κυρίου Εὐσταθίου Νικολαΐδου καὶ ὁ λαὸς τῆς Σάμου μᾶς ἐπεφόρτισεν ὠρισμένως τὴν ἀντιπροσωπείαν του, ἐνεκρίθη μ ὅλον τοῦτο γὰρ ἀγαμείνωμεν καὶ δευτέραν ἀπόφασιν του, τὴν ὁποίαν ἐλάβομεν σήμερον, μηδ' ὄλωε τῆς πρώτης διαφέρουσαν.

Κύριοι πλοίαρχοι τῆς σεβαστῆς Συμμαχίας, οἱ Σάμιοι, γραιζίζορτες τὴν ἐλευθερίαν τῶν, τὴν σέβομαι καὶ τὴν ἐκτιμῶσιν. Εἶναι

δὲ ἐκτὸς ἀμφιβολίας ὅτι καὶ ἡ ἐκλαμπρότης σας, ἐκτιμῶντες ἀξίως τὴν ἀξίαν τῆς πολιτικῆς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρξεως, δὲν θέλετε λάβει ἀφορμὴν γὰ πειραχθῆτε ποσῶς διὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν δικαίων αἰσθημάτων, ἀναφερομένων καὶ ἐπιστηριζομένων εἰς τὸ προσωπικόν του δικαίωμα. Ὁ λαὸς οὗτος, προκρίνας μυριάκις τὸν θάνατον παρὰ τὴν δουλείαν καὶ ὑποταγὴν του καὶ περικρατῶν ἀδιάσπαστον ἀπὸ τὴν ψυχὴν του τὸ ἱερώτατον ἐκεῖνο τῆς ἀνθρωπότητος δικαίωμα, ἐπικαλεῖται ἐν ὀνόματι τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῶν ἀπαραγράπτων δικαίων του τὴν ἀκαταμάχητον προστασίαν τῆς τρισεβάστου Συμμαχίας. Ὁ λαός, λέγομεν, οὗτος ἀπαροῦμενος πᾶσαν ἐπιρροὴν τῆς Ὑψηλῆς Πύργας ἐπὶ τῆς Σάμου, προσέτρεξε, προστρέχει καὶ δὲν θέλει παύσει γὰ προστρέχει ὑπὸ τὴν ἀμφιλαφῆ σκιάν τῆς θεοστηρίκτου Συμμαχίας, ἀπεδεχόμενος τὴν τύχην, τὴν ὁποῖαν αὐτὴ ἠνδόκησε γὰ ἐπιχορηγήσῃ εἰς τοὺς συναγωνιστὰς καὶ ὁμοιθεῖς του. Ἐκ τούτων ἄρα συνάγεται ὅτι ἡ Συνέλευσις αὕτη ὅσον ἐγγυωμονεῖ διὰ τὴν καλλοσύνην καὶ ἐτοιμότητα τῶν κυρίων πλοιάρχων περὶ μετακομίσεως τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Σάμου εἰς Κωνσταντινούπολιν, τόσον ὀφείλει καὶ εἶναι μακρὰν τῆς συγκαταθέσεως εἰς τοιαύτην ἀποστολήν.

Ὅσον περὶ τῶν συμφερόντων τοῦ τόπου καὶ τῶν ἐπωφελῶν συμφωνιῶν, πιστεύει ἡ Συνέλευσις αὐτὰ ταῦτα καὶ ὅσα ἐκ τούτων πηγάζουσι καλά, εἰ μὴ εἰς μόνην τὴν πολιτικὴν ὑπαρξιν, διὰ τῆς ὁποίας ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, ὁ ἄνθρωπος, ἀξίως τοῦ πλαστοουργοῦ του δύναται γὰ ὑπάρξῃ, καὶ ἄνευ τῆς τοιαύτης πολιτικῆς ὑπάρξεως δὲν θεωρεῖ ὁ λαὸς τῆς Σάμου εἰ μὴ τὴν ἀπὸ προσώπου εἰς πρᾶγμα μεταποίησιν του, τὸν πικρότερον τοῦ φυσικοῦ πολιτικὸν θάνατον.

Ὅθεν βεβαιωμένη ἡ Συνέλευσις εἰς ὁποῖαν ὑπόκειται τρομερωτάτην εὐθύνην καὶ ὡς πρὸς τὸν λαὸν τῆς Σάμου καὶ ὡς πρὸς τὸ φοβερόν κριτήριον τῶν παρουσῶν καὶ ἐπερχομένων γενεῶν καὶ ἀξίως δι' ὅλα ταῦτα ἐκτιμῶσα τὴν ψῆφόν τῆς, δὲν τολμᾷ κατ' οὐδένα τρόπον γὰ ἐνδῶση εἰς τὴν ὑποδοχὴν καὶ διενέργησιν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος πράξεως τῆς Πύργας.

Ὅσον δὲ περὶ τῆς ἐνταῦθα εἰς Χώραν συγκροτηθείσης Συνελεύσεως, ἡ ἐκλαμπρότης σας μάλιστα γνωρίζετε τοὺς διὰ τόσων αἰῶνων καθιερωμένους νόμους τῶν συνελεύσεων, οἵτινες δὲν συγχωροῦν εἰ μὴ τὴν ἀπὸ λοιμοῦ ἢ λιμοῦ ἢ ἐπιρροῆς στρατευμάτων μετάθεσιν

συνελεύσεως εἰς ἄλλον παρὰ τὸν προκηρυχθέντα καὶ ὀρισθέντα τόπον της. Μηδεμιᾶς λοιπὸν ὑπαρχούσης τοιαύτης, διὰ τὰ μὴν ὑπόπείη προφανῶς ἡ Συνέλευσις αὕτη εἰς εὐθύνην, ἐναντίον τῆς ἐπιθυμίας σας, δὲν εἶναι, νομίζει, ἐπιλήψιμος ἐὰν σεβασθῇ τὴν ἱερότητα τῶν διαληφθέντων νόμων.

Ἡ παροῦσα, διευθυνομένη πρὸς ὑμᾶς διὰ τοῦ Διευθυντηρίου Σάμου, συνοδεύει τὴν πρὸς τοὺς ἐξοχωτάτους ναυάρχους τῆς σεβαστῆς Συμμαχίας ἀπάντησιν τῆς Συνελεύσεως.

Λεχθῆτε, κύριοι πλοίαρχοι, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς βαθείας ὑπολήψεως τῆς Συνελεύσεως.

Ἐν Χώρα τῇ 2 Μαρτίου 1833.

Ὁ πρόεδρος

Ἀντώνιος Γεωργιάδης.

Ὁ Γραμματεὺς

Γεώργιος Α. Κλεάνθης.

Τοιαύτην οἱ πλοίαρχοι λαβόντες ἀπάντησιν, ἀπέπλευσαν ἐκ Σάμου, ἐπιστρέφοντες παρὰ τοῖς ἐν Ναυπλίῳ ναυάρχοις αὐτῶν· ἡ δὲ Συνέλευσις, καλὸν εὐρίσκουσα τὰ ἐπικαλεσθῆ τὴν προστασίαν καὶ τοῦ ἄρτι εἰς Ἑλλάδα κατελθόντος βασιλέως Ὁθωνος, ἐψηφίσατο ἐν τῇ ἐβδόμῃ αὐτῆς συνεδριάσει ταῦτα.

Ἐπροβλήθη ὅτι κατὰ συνέπειαν τῆς ἀποφάσεως τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἀπαρνητικῆς πράξεως τῆς Συνελεύσεως ἐπὶ τῆς προδημοσιευθείσης πράξεως τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας (ὡς ἐν τῷ πρώτῳ ἄρθρῳ τῆς χθεσινῆς Συνεδριάσεως) ἔπεται τὰ ἐπιμελεῖν ἡ Σάμος εἰς τὴν ἀπ' ἀρχῆς ἔνορκον συνθήκην της μετὰ τῆς Ἑλλάδος, βάσειν ἔχουσαν τὸ «ἡ Ἑλλὰς εἶναι μία, ἀδιαίρετος καὶ ἀδιάσπαστος» καὶ τὸ «Ἑλλὰς εἶναι ὅσαι ἐπαρχίαι ἔλαβον τὰ ὄπλα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ», συνθήκη ἀπὸ τὴν ὅποιαν δὲν παρεκτρέπη κατ' οὐδένα τρόπον μέχρι τῆς σήμερον. Καὶ ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ πρέπει ἤδη τὰ ἐπιταχυνθῆ ἡ περὶ ἧς πρὸ πολλοῦ ἐγένετο λόγος ἀποστολῆ πρεσβείας εἰς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ σκοπῷ τ' ἀναφέρει ἐπιπόνως τὰ διαφιλονεύματα δίκαια τῆς Σάμου, καὶ τὰ ἰκετεύσῃ διὰ τὴν ἐπίσημον διαβεβαίωσιν τῆς δικαίας ἐνώσεώς της μετὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἐνεκρίθη τὸ πρόβλημα τοῦτο καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν, καὶ χωρὶς

τινα παραμικρὰν διαφιλονείκησιν ἢ ἀντίρρησιν.

Ἐξελέχθησαν καὶ ὁμοφώνως ἐπεκυρώθησαν ὡς μέλη τῆς ἐγκριθείσης πρεσβείας πατριῶται χairoντες τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ δόλησιν τοῦ λαοῦ οἱ κύριοι Ἀντώνιος Γεωργιάδης, Χριστόδουλος Παρμαξίλης καὶ Γεώργιος Α. Κλεάνθης.

Ἐκλεξαμένη δὲ κατὰ τὸ ἀνωτέρω ψήφισμα τὴν πρεσβείαν, ἔδωκεν αὐτῇ ἐντολὴν ἵνα μεταβῇ εἰς Ναύπλιον καὶ ὑποβάλῃ μὲν τῷ βασιλεῖ τὰ συγχαρητήρια αὐτῆς ἐπὶ τῇ εἰς Ἑλλάδα καθόδῳ αὐτοῦ, ἐκθέσῃ δὲ τῇ Ἑλληνικῇ κυβερνήσει τὰ παραγνωριζόμενα τῆς Σάμου δικαιώματα. Διὰ τῆς πρεσβείας δὲ ταύτης καὶ ὁ Διευθυντὴς τῶν διοικητικῶν πραγμάτων τῆς Σάμου Λυκοῦργος ἀπέστειλε συστατηρίους καὶ παρακλητικὰς ἐπιστολάς πρὸς τὸν Εἰρηναῖον Θείρισον, πρὸς τὸν ναύαρχον Μιαούλην, πρὸς τὸν Κωλέττην, πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην, πρὸς τὸν Νικηταρὰν καὶ πρὸς τοὺς Λάζαρον καὶ Γεώργιον Κουντουριώτας, ὅπως ἀντιλήπτορες γένωνται οὔτοι τῇ τῶν Σαμίων πρεσβείᾳ, σύναμα δὲ καὶ τὴν ἐπομένην πρὸς τὸν βασιλέα Ὁθωνα ἱκετήριον.

Πρὸς τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος.

Σάμος, θυγάτηρ Ἑλλάδος ἡ ταλαιπώρος, ὀδυνομένη, καταφεύγει ἰκέτις εἰς τὸν θρόνον τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως τῆς μητρὸς τῆς Ἑλλάδος, πλήρης δικαίας ἐλπίδος ὅτι ἡ αὐτοῦ μεγαλειότης δὲν θέλει ἀποστρέψει τὸ πρόσωπον ἀπ' αὐτὴν καὶ ἀπὸ τὴν ἱκεσίαν τῆς καὶ ἀπὸ τὴν πρεσβείαν τῆς, οὔτε ἀρνηθῆ πᾶν ὃ τι δύναται, ὡς δικαιωματικῶς οὐκ ἀδύνατον, εἰς συνδρομὴν καὶ βοήθειαν λαοῦ Ἑλληνικοῦ, συναγωνισθέντος μὲ τὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἤδη βαριαλγοῦς ὡς φυσικῶς διακινδυνεύοντος.

Δέχθητε ἐνμενῶς, μεγαλειότατε, ἐλπίς καὶ εὐδαιμονία τῆς Ἑλλάδος τὴν προσφορὰν τῶν διὰ τὴν ἐπ' αὐτῆς βασιλικὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς ὑμετέρας μεγαλειότητος ζωηρῶν αἰσθημάτων χαρᾶς μετὰ τῶν βαθυτάτων μου σεβασμάτων, συνηνωμένων μὲ ἐκεῖνα τοῦ λαοῦ τῆς Σάμου.

Τῇ 7 Μαρτίου 1833 ἐκ τοῦ Διευθυντηρίου.

Ὁ Διευθυντὴς τῆς Σάμου
Α. Λυκοῦργος

Ἀπελθεῖσα ἐκ Σάμου ἡ πρεσβεία, ἀφίκετο, Μαρτίου ἀρχομένου, εἰς

Ναύπλιον· παρουσιάσασα δ' ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, ἐξέθηκεν αὐτῷ τὰ ἀναμφισβήτητα τῶν Σαμίων πρὸς ἔνωσιν μετὰ τῆς ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος δικαιώματα, σύναμα δὲ ὑπέβαλε καὶ ἐρωτήματά τινα περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Σάμου. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς, συμπαθητικώτατα ὑπὲρ τῶν Σαμίων ἐκδηλῶν αἰσθήματα, ὑπεσχέθη ἵνα ὑπὲρ αὐτῆς πράξῃ ὅ τι ἦν αὐτῷ δυνατόν, ἐντολῇ δὲ αὐτοῦ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐπέδίδου τὴν ἐπομένην πρὸς τὰ ἐρωτήματα τῶν Σαμίων πρεσβευτῶν ἀπάντησιν.

Ἄριθ. 239.

Πρὸς τὴν πρεσβείαν τῆς Σάμου.

Κατὰ συνέπειαν βασιλικῆς διαταγῆς, ὁ ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ τῶν ἐξωτερικῶν Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας εἰδοποιεῖ πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς νῆσου Σάμου κυρίους Ἀρτῶριον Γεωργιάδην, Χριστόδουλον Παρμαξίτζην καὶ Γεώργιον Κλεάνθην εἰς ἀπάντησιν τῶν ὁποίων καθυπέβαλον ἐρωτήσεων τὰ ἑξῆς.

Τὸ πρωτόκολλον τῆς τρίτης Φεβρουαρίου 1830, ἡ ἐν Λορδίω συνθήκη τῆς ἐξδόμης Μαΐου 1832 καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει πράξις τῆς εἰκοστῆς πρώτης Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, κατέταξαν τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν σειρὰν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, διέγραψαν δὲ ταυτοχρόνως καὶ τὰ σύνορά της, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποκλείεται ἡ νῆσος τῆς Σάμου.

Ἡ ἱερότης τῶν συνθηκῶν τούτων, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἡ βᾶσις τοῦ νέου βασιλείου, ἡ ἀπαραβίητος ἀρχή, τὴν ὁποίαν ἡ αὐτοῦ μεγαλειότης προέθετο νὰ ἐκτελέσῃ κατὰ συνέπειαν τῶν ὁποίων ἀνεδέχθη ὑποχρέσεων καὶ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀκριβῆ εὐλικρίειαν εἰς τὰς μὲ τὰ γειτνιαζόντα κράτη σχέσεις, ἐπιβάλλουσιν εἰς αὐτὴν τὸ χρέος τοῦ νὰ μὴ δώσῃ ἀκρόασιν εἰς κάμμίαν αἴτησιν, σκοπὸν ἔχουσαν τὴν προσβολὴν τῶν ἡγεμονικῶν δικαιωμάτων τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐλῆς καὶ τοιοντοτρόπως νὰ παραχωρήσῃ τὴν κατὰ τὰς συνθήκας ὀροθεσίαν.

Τὸ διαληφθὲν πρωτόκολλον τῆς τρίτης Φεβρουαρίου, καθὼς καὶ ἡ συνθήκη τῆς εἰκοστῆς πρώτης Ἰουλίου ἔδωσαν εἰς ὄλους τοὺς Ἕλληνας ὑπηκόους τῆς Πόρτας τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ πωλήσωσι τὰ κτήματά των καὶ νὰ μεταναστεύσωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐντὸς ἐνὸς ἔτους, ἐλεύθεροι καὶ ἀνεμπόδιτοι. Τὸ δὲ πρωτόκολλον τῆς δεκάτης

ἔκτης Ἰουρίου λέγει ρητῶς καὶ καθαρῶς τῆς ἐνεργεσίας ταύτης θέ-
 λουν μεθέξει ὄχι μόνον οἱ Ἕλληρες ἐκεῖνοι, οἵτινες, κάτοικοι τῶν
 ρήσων ἢ τῆς στερεᾶς, ἔλαβον καθ' ὅποιονδήποτε τρόπον μέρος εἰς
 τὴν ἐπαράστασιν, μετὰ τὸ τέλος τῆς ὁποίας ἐπαρῆλθον εἰς τὴν κυ-
 ριάρχῃαν τῆς Πόρτας, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ
 εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατοικοῦντες εἴτε ἄτομα εἴτε οἰ-
 κογένειαι καὶ ὅτι ἡ προθεσμία τοῦ ἐνὸς τούτου ἔτους ἀρχίζει, ἀφ' ἧς
 οἱ ὀροθεταὶ τῆς Συμμαχίας παραδώσωσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρ-
 νησιν καὶ εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν τοὺς γεωγραφικοὺς πύλακας τῆς στε-
 ρεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας, τῶν ὁποίων τὴν σύνταξιν παρηγ-
 γέλθησαν διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς τρίτης Φεβρουαρίου.

Δὲν εἶναι λοιπὸν κάμψια ἀμφιβολία ὅτι καὶ οἱ κάτοικοι τῆς ρήσου
 Σάμου ἔχουσιν ἐπ' ἰσῆς τὸ δικαίωμα τοῦτο, εἰς τὴν πραγματοποιή-
 σιν τοῦ ὁποίου ἡ κυβέρνησις τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος εἶναι ἐτοιμη-
 νὰ μεταχειρισθῇ πᾶσαν ὑπὲρ ἐκείνων δραστηρίαν μεσολάβησιν, ἢν
 παρὰ τὴν συνθήκην ἤθελον ἀπαρτήσῃ ἐμπόδια εἰς τὴν εἰς Ἑλλάδα
 μεταπίστεισίν των καὶ νὰ χορηγήσῃ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην
 εἰς αὐτοὺς τὴν δυνατὴν ἀντίληψιν καὶ περίθαλψιν.

Ἡ αὐτοῦ μεγαλειότης γνωρίζει καὶ ἐκτιμᾷ ἐπαξίως ὅσα οἱ κάτοι-
 κοὶ τῆς Σάμου διὰ τοῦ ἠρωισμοῦ των ἔπραξαν ὑπὲρ τῆς ἀποκατα-
 στάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους καὶ ὅσας ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀ-
 γῶνος ἔκαμον θυσίας. Δι' ὃ ἂν, ὠφελούμενοι ἀπὸ τῆς μεταστέυ-
 σεως τὸ δικαίωμα, ἐγκαταλείψωσι τὸν τόπον των καὶ μεταβῶσιν εἰς
 τὴν Ἑλλάδα, θέλει τοὺς δεχθῆ ἄσμένως ὡς ἀδελφοὺς τοῦ λαοῦ του
 καὶ θέλει τοὺς ἀποζημιώσῃ ὅσον ἔρεστι πληρέστερον εἰς τι μέρος
 τοῦ κράτους του διὰ τὴν γῆν, τὴν ὁποίαν ἐγκατέλιπον, παραιτήσαν-
 τες τὰς ἰδιοκτησίας των, καὶ θέλει λάβῃ πρόνοιαν εἰς τὸ νὰ συνου-
 κισθῶσιν οἱ μεταναστεύοντες Σάμιοι εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ μέρος καὶ
 νὰ ἀπολαμβάνωσιν εἰς τὴν νέαν πατρίδα των τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν
 εὐδαιμονίαν, τὰς ὁποίας ἐπιθυμεῖ νὰ προμηθεύσῃ εἰς ὅλους τοὺς ὑ-
 πηκόους του.

Ὁ ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ τῶν ἐξωτερικῶν Γραμματεὺς τῆς
 Ἐπικρατείας χρεωστεῖ περιπλέον νὰ κάμῃ τὴν παρατήρησιν εἰς τοὺς
 κυρίους ἀπεσταλμένους τῆς Σάμου ὅτι ἡ περὶ μεταναστεύσεως προ-
 θεσμία τοῦ ἐνὸς ἔτους ἀρχίζει ὅσον οὐπω μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν
 τῶν ὀροθετικῶν πύλακων καὶ ὅτι οἱ ἐπιθυμοῦντες Σάμιοι νὰ μετανα-

στεύσωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα πρέπει νὰ ἐξηγήσωσιν ὅσον ἔνεστι ταχύτερον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν τὴν ἐπιθυμίαν των ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἀποκαταστάσεώς των διὰ νὰ ἐνεργηθῶσι τὰ δέοντα.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 10 Μαΐου 1833.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας
(Τ. Σ.) Σπυρίδων Τρικούπης.

Ν. Δραγοῦτης.

Μετ' ἐκπλήξεως ἄμα καὶ δυσαρεσκείας ἔβλεπεν ἡ Εὐρωπαϊκὴ διπλωματία τὴν ἀκατάβλητον ἐπιμονὴν τῶν Σαμίων ἵνα μὴ ἀποσπασθῶσι τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐχάλεπαινε, διότι, ἐν ᾧ πάντες οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ὑπεβλήθησαν εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς, οἱ μὲν διὰ τῆς ἐλευθερίας δρεψάμενοι τοὺς καρπούς τῶν θυσιῶν καὶ ἀγώνων αὐτῶν, οἱ δὲ ἐπανελθόντες, οἱ κακοδαίμονες, ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν παλαιῶν αὐτῶν δεσποτῶν, μία μόνη νῆσος, ἡ Σάμος, ἀντίστατο εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς, καὶ εἰς μόνος λαός, ὁ Σαμιακός, καὶ προτροπὰς καὶ ἀπειλὰς περιφρονῶν, διεμαρτύρετο κατ' αὐτῆς· ἐν ᾧ δὲ πρὸ πολλοῦ ἤδη εἶχε λήξει ὁ ἀγὼν καὶ βασιλεὺς ἐκάρθητο ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος, μόνον οἱ Σάμιοι διετέλουν ἐν θέσει ἐμπολέμου καὶ διεξεδίκουν τὴν ἑαυτῶν ἀνεξαρτησίαν. Ἐπιτροπεΐα εἶχε συστηθῆ ἐπ' ὀνόματι τῶν τριῶν Δυνάμεων ἐν Κωνσταντινουπόλει, συνισταμένη ἐκ τοῦ Σαβέρ, πρώτου διερμηνέως τῆς Ἀγγλικῆς πρεσβείας, ἐκ τοῦ Φρανκίνη, πρώτου διερμηνέως τῆς Ρωσικῆς, καὶ ἐκ τοῦ Δεγράνζ, πρώτου διερμηνέως τῆς Γαλλικῆς, ἔν' ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἐπιτύχουσι τὴν ὑπόταξιν τῆς Σάμου, ἣτις μόνη παρέλυε τὴν εἰρήνευσιν τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ τελευταῖος τῶν ἐπιτρόπων, βλέπων τὴν μεγάλην τῶν Σαμίων ἐπιμονὴν, πολλάκις ἐξεδήλωσε τὸν θαυμασμόν αὐτοῦ, διομολογῶν ὅτι ἀκατάσχετον εἶναι τὸ Ἑλληνικὸν φρόνημα· πλὴν ἄλλ' ὁ ἰδιαιτέρος θαυμασμός των τῆς ἐπιτροπεΐας μελῶν δὲν ἴσχυε νὰ ἐπηρέαση τὰς ἀμετακλήτους τῆς τυφλῆς καὶ κωφῆς διπλωματίας ἀποφάσεις. Ἐν τούτοις οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευταὶ τῶν τριῶν Δυνάμεων, πρὶν ἢ προσβῶσιν εἰς μέτρα κατὰ τῆς Σάμου βίαια, ἔκριναν καλόν, ἐξαντλοῦντες πάντα τὰ μέσα τῆς πειθοῦς, νὰ πέμψωσιν, ὡς εἶπε πρῶτος, πρέσβη, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐπομένης αὐτῶν πράξεως.

Αἱ τρεῖς Δυνάμεις, αἱ υπογράψασαι τὴν συνθήκην, δι' ἧς ἐδηλοῦτο ἡ ἀποκατάστασις τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, θέλονσαι νὰ ἐπι-

κτείνωσι τὴν μέριμναν αὐτῶν καὶ ἐπὶ τοὺς κατοίκους τῆς νήσου Σάμου, ὑπομιμνήσκουσιν αὐτοῖς ὅτι διάταγμα τῆς αὐτοῦ ὑψηλότητος τοῦ Σουλτάνου τῶν δέκα Δεκεμβρίου 1832 παρέχει τοῖς Σαμίοις ὡς ἐχέγγυα καλῆς διοικήσεως τὸ προνόμιον τοῦ νὰ διοικῶνται ὑπὸ ἀρχηγοῦ ὁμοθρήσκου τῶν, συμπολίτου τῶν, ὅστις διωρίσθη ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης μὲ τίτλον ἡγεμόνος τῆς Σάμου. Μέχρι τοῦδε ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων ἐν τῇ Ἀρατολῇ ἐμπόδιζε τὰς τρεῖς Δυνάμεις νὰ ἐπιστήσωσιν ἰδιόζουσαν προσοχὴν ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς νήσου Σάμου· ἀλλ' ἡ εἰρήνευσις ὄλων τῶν μελῶν τῆς Ἀρατολῆς ἐπιβάλλει τὸ καθήκον εἰς τοὺς ὑπογεγραμμένους πρέσβεις νὰ μὴ ἀνεχθῶσιν ἐπὶ πλέον τὴν ἐπαναστατικὴν θέσιν, ἐν ἣ οἱ Σάμιοι ἐνέμεινον μέχρι τῆς σήμερον. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν τρεῖς ἐπίτροποι ὠνομάσθησαν ὑπὸ τῶν Δυνάμεων μὲ διάταγην νὰ μεταβῶσιν εἰς Σάμον καὶ νὰ δεχθῶσι τὴν ὑποταγὴν τῶν κατοίκων εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Σουλτάνου, συμφώνως πρὸς τὴν πράξιν τῆς δεκάτης Δεκεμβρίου 1832. Προθεσμία δέμηρος δίδεται τοῖς Σαμίοις ὅπως δώσωσι τὴν πλήρη ὑποταγὴν τῶν εἰς τὸν Σουλτάνον, κατὰ τοὺς ἐν τῇ προειρημένῃ πράξει διαγεγραμμένους ὅρους· παρελθούσης δὲ ταύτης τῆς προθεσμίας, αἱ τρεῖς Δυνάμεις θέλουσιν ἀποσύρει τὴν μεσολάβησιν αὐτῶν. Τότε δὲν θέλει πλέον ἐπιτραπεῖ τοῖς Σαμίοις νὰ πορτοπορῶσιν ὑπὸ ἄλλῃ σημαίᾳ π.λὴν τῆς τοῦ Σουλτάνου καὶ οἱ κάτοικοι τῆς νήσου θέλουσιν εὐρεθῆ ἔκτεθειμένοι εἰς ὅλας τὰς λυπηρὰς συνεπειὰς ἀπερισκέπτου ἀρτιστάσεως εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Σουλτάνου.

Ἐγένετο ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 15)27 Σεπτεμβρίου 1833.

Πορσονβῆ.

(Τ. Σ.) Ρουσσέν.

Βουτεριέφ.

Τὴν τοιαύτην τῶν πρεσβευτῶν ἀπόφασιν μαθόντες οἱ Σάμιοι, ἔπεμψαν πρὸς αὐτοὺς δύο ἀναφοράς. ὧν ἡ μὲν ἐγγέγραπτο ὑπὸ τῶν προκρίτων τῆς νήσου, ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ αὐτῆς Λυκούργου, καὶ δι' ὧν ἐξελιπάρουν τὴν δικαιοσύνην αὐτῶν· πλὴν ἀλλ' οἱ πρεσβευταί, ἐν τῇ ἀποφάσει αὐτῶν ἐμμένοντες, ἐνετείλαντο τοῖς ἀποστελλομένοις ἐπιτρόποις αὐτῶν νὰ διακηρύξωσιν, ἅμα εἰς Σχῆμον ἀφικόμενοι, ὅτι οὐδὲλως αἱ ἐπιστολαὶ ἐκεῖναι ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψει καὶ ὅτι ἀπαραιτήτως ὀφείλουσιν οἱ Σάμιοι νὰ προσενέγκωσι τὴν ἑαυτῶν ὑποταγὴν τῷ Σουλ-

τάνω, ἀπειλοῦντες ἄλλως τὴν ἄρσιν τῆς ἐπ' αὐτῶν κηδεμονίας καὶ προστασίας τῶν Δυνάμεων. Σύναμα δ' ἐφωδίασαν τοὺς ἐπιτρόπους καὶ διὰ τῶν ἐπομένων ὁδηγιῶν.

*Ὅδηγίαι συμπληρωτικαὶ πρὸς τοὺς τρεῖς πράκτορας
τοὺς ἀπεσταλμένους ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.*

Τῆ 13)25 Σεπτεμβρίου 1833.

Καθ' ἣν στιγμήν ἀναχωρεῖτε διὰ τὴν ἀποστολὴν σας, λαμβάνομεν δύο ταῦτοσημάντους ἐπιστολάς ἀπὸ εἰκοστῆς τετάρτης καὶ εἰκοστῆς ὀγδόης Ἀνγούστου πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν τριῶν Ἀυλῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν διειθύνεται ἐκ μέρους τῶν προκρίτων τῆς Σάμου, ἡ δὲ ἐκ μέρους τοῦ κυρίου Ἀγκούργου, τοῦ λεγομένου διευθυντοῦ τῆς Σάμου. Ἀρ' οὐ ἐγνωρίσαμεν τὰ ἐν αὐτοῖς διαλαμβανόμενα, ἐκρίναμεν ὅτι δὲν εἶναι σκέψεως ἄξια, μῆτε τοιαῦτα ὥστε νὰ μεταβάλλωσι κατ' οὐδὲν τὰς ἀποφάσεις, τῶν ὁποίων εἴθε τὰ ὄργανα.

Καὶ τῷ ὄντι, αἱ διακηρύξεις τῶν προκρίτων καὶ αἱ προτάσεις τοῦ κυρίου Ἀγκούργου εἶναι ἐπ' ἴσης ἀθάσιμοι καὶ ἐναντία εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων. Κατὰ τὸν Φεβρουάριον μῆνα τοῦ 1831 καθὼς καὶ καθ' ὅλας τὰς μετὰ ταῦτα ἐποχάς, οἱ λόγοι τοὺς ὑποίους οἱ τρεῖς Ἀντιπρόσωποι ἐμήνηρον διὰ μέσον τῶν προξένων πρὸς τοὺς κυρίους προκρίτους καὶ κατοίκους τῆς Σάμου ἦσαν πάντοτε σήμερον καὶ ἀποφασιστικοί, καθὼς εἶναι τοιοῦτοι καὶ οἱ σκοποὶ τῶν Ἀυλῶν των.

Ἐπειδὴ ἡ ἐπαράκαμψις τῆς γήσου ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Σουλτάνου καθιερώθη ἐπισήμως διὰ τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Λονδίῳ συνδιαλέξεως, οἱ ἀντιπρόσωποι ἀδιαλείπτως διεκήρυξαν ὅτι πρὸ πάντων οἱ κάτοικοι τῆς Σάμου ὀφείλουσι νὰ προσφέρωσι τὴν ὑποταγῆν των εἰς τὴν Πόρταν. Ὅθεν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν μῆτε ὑπεσχεθῆτις εἰς τοὺς Σαμίους μῆτε νὰ ὑποσχεθῆ ἐδύνατο, καθὼς ἐσφαλμένως τὸ διαλαμβάνει ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀγκούργου.

Ἀλλ' ἡ διοικητικὴ ἀνεξαρτησία, τῆς ὁποίας εἰς αὐτοὺς ἐδόθη ὑπόσχεσις, ἐδρίσκειται κατὰ πάντα ἐξησφαλισμένα διὰ τῶν θεσμοθεσιῶν, τὰς ὁποίας ὁ Σουλτάνος παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς διὰ τῆς πράξεως τῆς δεκάτης Δεκεμβρίου 1832

Ἡ κηδεμονικὴ μεσιτεία τῶν τριῶν Δυνάμεων, τὴν ὁποίαν αὐτοὶ σήμερον ἐπικαλοῦνται, τοῖς ἐπρωμήθευσεν αὐτὰς τὰς τόσους ἐννοήμας

θεσμοθεσίας. Ἀυτὴ ὅμως ἡ γενναία μεσιτεία καὶ κηδεμονία θέλει παύσει, ἅμα οἱ Σάμιοι φαροῦν ἐπιμέροντες εἰσέτι εἰς τὴν ἀποποίησιν τοῦ τελευταίου τοῦτου δείγματος, τὸ ὅποιον δίδεται εἰς αὐτοὺς διὰ τῆς ἐπιστολῆς τῶν τριῶν πρακτόρων.

Ἐξ ἐκείνης λοιπὸν τῆς ὥρας τὰ διαλλακτικὰ μέσα θέλουσι εἶναι ἐξηγητημένα καὶ θέλει ἀνήκει ἐξαιρέτως εἰς τὴν Πόρταν τὸ νὰ μεταχειρισθῆ τὴν ἐξουσίαν τῆς διὰ νὰ ἀρακτῆσθαι τὰ δικαιώματά της.

Ἐχετε τὴν ἄδειαν, κύριοι, ἀκολουθοῦντες ἀκριβῶς τὰς γενικὰς ὁδηγίας σας, νὰ κοινοποιήσῃτε τὸ ἀντιγραφὸν ἢ τὴν βεβαιωμένην μετάφρασιν τῆς παρούσης εἰς τοὺς προκρίτους τῆς νήσου καὶ εἰς τὸν κύριον Λουκοῦργον εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐπιστολῶν του, δίδοντες εἰς τὴν περίληψιν αὐτῆς ὅλην τὴν δυνατὴν δημοσιότητα.

Πορσονβή.

(Τ. Σ.) Ρουσσέν.

Βουτεριέφ.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1833 προσωρμίσθη εἰς τὸν λιμένα Βαθέος τὸ ὑπὸ τοῦ ὑποναυάρχου Λαλάνδ διοικούμενον Γαλλικὸν δίκροτον Πόλις τῆς Μασσαλίας, φέρον τοὺς ἐπιτρόπους Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας, Στέφανον Πιζάνην, Βαρῶνον Κοχόρν καὶ Κωνσταντῖνον Λέλλην, μετὰ τῶν ὁποίων ἤρχετο καὶ ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἄρτι διορισθέντος ἡγεμόνος τῆς Σάμου Στεφάνου Βογορίδου ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωάννης. Τῆς ἀφίξεως αὐτῶν ἐξαγγελθείσης διὰ τῶν προξενικῶν πρακτόρων τοῖς Σαμίοις, συνεκροτήθη τῇ εἰκοστῇ ἕκτῃ Σεπτεμβρίου πάνδημος Συνέλευσις ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ λιμένος Βαθέος, ἔνθα προσελθόντες οἱ ἐπίτροποι τῶν Δυνάμεων μετὰ τοῦ Ἰωάννου Βογορίδου καὶ πολλῶν τοῦ πλοίου Γάλλων ἀξιωματικῶν, ἠθέλησαν νὰ ἐκθέσωσι πρὸς τὸν λαὸν τὸ τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν ἀντικείμενον. Ὅθεν, ἀφ' οὗ πρῶτον ἀνεγνώσθη ὁ παρ' ἰδικῆς πενταμελοῦς ἐπιτροπείας συνταχθεὶς κατάλογος τῶν συνηγμένων πληρεξουσίων, δημογερόντων καὶ ἄλλων προκρίτων καὶ ἀνευφημήθησαν πανδῆμως αἱ τε τρεῖς σύμμαχοι Δυνάμεις καὶ οἱ πράκτορες αὐτῶν, λαβὼν τὸν λόγον ὁ Ἕλλην τὸ γένος ἐπίτροπος τῆς Ρωσίας Κωνσταντῖνος Λέλλης, προέτρεψε τοὺς Σαμίους νὰ προσφέρωσι τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν, ὑποσχόμενος πολλάς τροποποιήσεις τοῦ προνομιακοῦ Χάρτου, ἐλάττωσιν κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ φόρου τῶν τετρακοσίων χιλιάδων γροσίων καὶ ἐτέρας ὠφελίμους παραχωρήσεις· ἀνέγνω δὲ

σύναμα καὶ τὴν ἐπομένην δηλοποίησιν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῶν, ἣν εἶτα ἐπέδωκε τῷ προέδρῳ τῆς Συνελεύσεως Ἀντωνίῳ Γεωργιάδῃ.

Πρόκριτοι καὶ κάτοικοι τῆς Σάμου!

Ἐπληροφόρηθε ὅτι αἱ τρεῖς Δυνάμεις, αἱ ὑπογράψασαι τὴν συνθήκην ἐπὶ τῆς ὁποίας περιστρέφεται ἡ σύστασις τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, θέλουσαι γὰρ ἐπεκτείνωσι τὴν κηδεμονίαν των εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς ὅσοι ὑπέστησαν τὰ δευρὰ τῶν τελευταίων ἐν Ἀρατολῇ ταραχῶν, ἀρέλαβον τὴν φροντίδα τοῦ γὰρ μεσιτεύσωσιν ἐξαιτούμεναι παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας ὄρους διοικήσεως ἐπωφελεῖς ὑπὲρ τῶν κατοίκων τῆς Σάμου.

Σὰς ἐγνωστοποιήθη διὰ τῆς ἐπισήμου καὶ συνυπογράφου διακοινώσεως τῶν κυρίων ναυάρχων τῶν συμμαχικῶν Αὐλῶν, κατὰ συνέπειαν τῆς προσκλήσεως τὴν ὁποίαν οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῶν διετάχθησαν γὰρ σὰς διευθύνωσι κατὰ τὸν παρελθόντα Μάρτιον, ὅτι τὸ βᾶδισμα τοῦτο εἶχεν ἐπιτύχει καὶ ὅτι ὁ γαληνότατος Σουλτάνος, ὑποχωρῶν εἰς τὸν πόθον των, διετέθη εἰς τὸ γὰρ ταῖς ὑποβάλλῃ μίαν πρᾶξιν τῆς δεκάτης Δεκεμβρίου 1832, δι' ἧς ἡ μεγαλειότης του σὰς παραχωρεῖ προνόμια, τὰ ὁποῖα ἐγγυῶνται τὴν πλέον σοφὴν καὶ πλέον ἐννεμη διοίκησιν ὑπὸ ἀρχηγὸν τῆς θρησκείας σας διορισθέντα παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας μὲν τιτλον πρίγγιπος τῆς Σάμου· αὕτη δὲ ἡ πρᾶξις σὰς ἐγνωστοποιήθη κατὰ τὴν προσηθεῖσαν ἐποχὴν.

Ἡ πρᾶξις αὕτη, ἔχουσα βᾶσιν καὶ ἀρχὴν τὸ γὰρ διαμένη ἡ ρῆσος Σάμος ἠνωμένη μὲν τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος, περιέχει διὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ εὐτυχίαν σας ἀσφαλείας, τὰς ὁποίας ἤθελον ζηλεύσει καὶ οἱ πλέον ἐννομούμενοι λαοί. Πόση λοιπὸν ἐστάθη ἡ ἀπορία καὶ ἔκστασις τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν Δυνάμεων ὁπόταν ἔμαθον ὅτι ἐδείξατε ἀποποιήσιν, μὴ γνωρίζαντες τὸν καρπὸν τῆς ὑπὲρ ὑμῶν φροντίδος καὶ προσπαθείας των, ἀποποιήσιν, τὴν ὁποίαν μῆτε γὰρ ἐξενέγκωσι μῆτε γὰρ δικαιολογήσωσι δύνανται ;

Ἐπειδὴ ὅμως σπουδαιότερα πράγματα περιέσπασαν τότε τὴν προσοχὴν των, ἀνέβαλον προσωρινῶς τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ὑποθέσεως καὶ ἡ ἐκ μέρους των συγκατάβασις ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε γὰρ προκαλέσῃ καὶ τὴν μακροθυμίαν τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας ἐπ' ἐλπίδι ὅτι ἡ σκέψις ἤθελε σὰς φέρει εἰς μεταμέλειαν.

Ἀλλὰ σήμερον ὁ καιρὸς τῶν ἀναβολῶν ἀμεταθέτως παρήλθε καὶ ἡ στιγμή ἐφθασε τοῦ γὰρ λάβῃ πέρας ἡ εἰρήνη καὶ ἡ εὐταξία, τὴν ὁποίαν μετὰ τῶσάντης ἐπιμονῆς μετέρχονται ἡ Ὑψηλὴ Πύλη καὶ αἱ τρεῖς Δυνάμεις.

Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ἡ σύμβασις τῆς εἰκοστῆς πρώτης Ἰουλίου 1832, ἣτις θέτει ὀριστικῶς τὰ ὄρια τῆς ἐπικρατείας ταύτης, ἡ τελεία κατάπαυσις τῶν ταραχῶν, αἱ ὁποῖαι παρηνώχθησαν διάφορα μέρη τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, ἀπεφάσισαν ἀμετατρέπτως καὶ ἀνεκκλήτως τὴν τύχην ἐκάστου τόπου. Ἡ Σάμος διαμένει ὑπὸ τῆν ἐξουσίαν τοῦ μεγάλου Σουλτάνου καὶ ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει δὲν ἐμπορεῖ γὰρ ἀποσπασθῆ ἀπ' αὐτῆν.

Εἰς ταύτην τῶν πραγμάτων κατάστασιν, τὴν καθιερωθεῖσαν ἤδη διὰ τῆς συνδρομῆς καὶ τῆς θελήσεως τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας καὶ τῶν τριῶν Δυνάμεων, αἰσθάνονται αὐταὶ τὴν χρείαν καὶ ὀφείλουσι γὰρ καταπαύσασαι πᾶσαν ἀντίστασιν, ἣτις ἤθελε βραδύνει εἰσέτι τὴν τελείαν τοῦ σκοποῦ τῶν ἐκπλήρωσιν. Ἡ ἀντίστασις τῆς γῆσου Σάμου, οὕσα ἡ μόνη ἐξαιρέσις τῆς ἐκπληρώσεως τῆς πελοποννησιακῆς ἐστῆς, δὲν ἐμπορεῖ πλέον γὰρ ἦναι ἀνεκτὴ καὶ πρέπει ἀμέσως γὰρ παύσῃ.

Οἱ ὑπογεγραμμένοι ἀντιπρόσωποι, πεπεισμένοι ὅτι τοιαύτην ἀντίστασιν ἀποδοκιμάζουσι σχεδὸν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς γῆσου, τῶν ὁποίων αἱ εὐχαὶ καθὼς καὶ τὰ συμφέροντα ἀπαιτοῦσι τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ὠφελειῶν ὅσαι εἰς αὐτοὺς ἐπιδαψιλεύθησαν, καὶ θέλοντες γὰρ σᾶς δώσωσι μίαν τελευταίαν ἀπόδειξιν τῆς συμπαθείας τῶν καὶ γὰρ προλάβωσι τοὺς προφανεῖς κινδύνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἤθελε σᾶς ἐμβάλει ἢ ἐπὶ πλέον ἐκ μέρους σας ἀντίστασις, συνειβουλεύθησαν μεταξύ τῶν περὶ τοῦ κινήματος, τὸ ὁποῖον κάμνουσι πρὸς σᾶς κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην.

Ὅθεν ἐπιφορτίζουσι τρεῖς πράκτορας, ἕνα ἐξ ἐκάστης τῶν τριῶν πρεσβειῶν γ' ἀπέλθωσιν εἰς Σάμον διὰ γὰρ δεχθῶσι τὴν διακήρυξιν τῆς εἰς τὸν μέγαν Σουλτάνον ὑποταγῆς τῆς γῆσου ταύτης, κατὰ τοὺς τύπους τῆς Διατάξεως τῆς δεκάτης Δεκεμβρίου 1832 καὶ διὰ γὰρ ἐκλήτῃσιν τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄμεσον ἀποστολὴν τῶν ἐπιτρόπων τῆς διὰ γὰρ προσφέρωσι πρὸς τὴν μεγαλειότητά του τὸ ὀφειλόμενον τῆς ὑποταγῆς σέβας. Πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ χρέους τοῦτου θέλει σᾶς δοθῆ ἐνὸς μηνὸς διορία, ἀφ' ἧς ἡμέρας σᾶς ἐγχειρισθῆ ἢ παροῦσα δηλοποιήσῃς.

Ἄλλ' οἱ ἀπεσταλμένοι πράκτορες εἶναι προστεταγμένοι νὰ σᾶς διακηρύξωσιν ὅτι, παρελθούσης τῆς διορίας ταύτης, ἡ κηδεμονία τῶν τριῶν Δυνάμεων γθάνει πλέον εἰς τὸ τέλος της, ὅτι αἱ Δυνάμεις, ἀφίησιν τότε τὸ σχῆμα τῆς μεσιτείας, τὸ ὁποῖον ἤθελεν εἶσθαι ἀρμοστον εἰς τὸν χαρακτῆρά των, ἐὰν δῆλον ὅτι ἀπαρτήσωσι πάλιν πώρωσιν καὶ ἀχαριστίαν, θέλουσιν ἀποποιηθῆ πᾶσαν περαιτέρω μετοχὴν εἰς τὰς ἀπορώσεις τὴν νῆσόν σας διατάξεις, ὅτι ἡ ναυτιλία τῶν πλοίων καὶ πλοιαρίων σας δὲν θέλει θεωρεῖσθαι ἀπὸ αὐτοὺς τακτικῆ, ἐκτὸς ὅπου σκεπάζονται ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ μεγάλου Σουλτάνου καὶ ὅτι τελευταῖον ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα, ἀναλαμβάνουσα ἀποκλειστικῶς τὴν ἐξέρεσιαν τῶν ἐπὶ τῆς Σάμου δικαίων της, μόνη θέλει διατάξει τὸ μέλλον σας, μεταχειριζομένη τὰ μέσα τῆς ἐξουσίας της.

Πρόκριτοι καὶ κάτοικοι Σάμου, κάμνοτές σας τὴν τελευταίαν ταύτην δηλοποίησιν, σᾶς προτρέπομεν ν' ἀνοιξητε τὰ ὄμματα εἰς τὰς προφανεστάτας ὠφελείας, αἰτίνας σᾶς προσφέρονται, καὶ εἰς τοὺς ἀναποφεύκτους κινδύνους, τοὺς ὁποίους δὲν θέλει λείψει τοῦ νὰ σᾶς ἐπισύρη μίαν πλέον ἀντίστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἠθέλετε εὐρεῖ τοῦ λοιποῦ οὐδεμίαν ὑποστήριξιν καὶ οὐδεμίαν ἀπολογία.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῆ 3/15 Σεπτεμβρίου 1833.

Ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας Πορσορβή.

Ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας Βαρῶνος Ρουσσέν.

Ὁ πληρεξούσιος ὑπουργὸς τῆς Ρωσίας Βουτεριέφ.

Αἱ τῶν ἐπιτρόπων τῶν Δυνάμεων προτροπαὶ καὶ ἡ ἀνάγκωσις τῆς δηλοποιήσεως τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῶν προῦκλυσαν μέγιστον θόρυβον ἐν τῇ πολυπληθεὶ ἐκείνῃ συνελεύσει, κινήθη δ' ἀγορῆ, ἕνα καθ' Ὁμηρον εἰπωμεν, ὡς κύματα θαλάσσης πόντου Ἰκάρειο, τῶν πάντων κραυγαζόντων ὅτι προτιμότερον εἶναι νὰ ἐκλιπῶσι τὴν ἐαυτῶν πατρίδα καὶ εἰς Ἑλλάδα μεταναστεύσωσιν ἢ νὰ προσενέγκωσιν ὑποταγὴν τῷ ἀσπόνδῳ αὐτῶν ἐχθρῷ, τῷ Σουλτάνῳ. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν κραυγῶν καὶ τοῦ θορύβου ἐκείνου, ὑπολαβὼν τις τῶν ἐκ Βαθῆος πληρεξουσίων, Ἰωάννης Προβαταρῆς τοῦνομα, καὶ πρὸς τοὺς ἐκ Καρλοβασίων καὶ Μαραθοκλήμπου πληρεξουσίους ἀπευθυνόμενος, Σεῖς μὲν, εἶπεν αὐτοῖς, πλοῖα ἔχοντες, δύνασθε νὰ μεταναστεύσητε· πῶς ὅμως ἡ :

μας, ὅτι τυσάντωι τυτσηδύμεσιν, ἢ ἂν ἐννηθῶμεν νὰ παραιπήσωμεν τὰ οἴκους καὶ τὰς ἀμπέλους ἡμῶν καὶ μετοικήσωμεν εἰς γῆν ξένην; Οἱ λόγοι οὗτοι προὔξενησαν τοῖς πᾶσιν ἀγανάκτησιν δυσπερίγραπτον καὶ πανταχόθεν ἐξετοξεύθησαν ὕβρεις καὶ μομφαὶ καὶ λοιδωρίαὶ κατὰ τοῦ αὐτοῦ εἰπόντος· ὤρμησαν δὲ καὶ πολλοὶ ἐπ' αὐτὸν ἵνα φονεύσωσι, καὶ ἤθελον πάντως διαμελίσει αὐτόν, εἰ μὴ ἐπετύγχανε νὰ σωθῆ ἔν τῳ θορύβῳ διὰ τῆς φυγῆς. Αὐτὸν δ' ἐν τῇ ἐπομένῃ συνεδρεῦσει ἡ Συνέλευσις ἐπὶ τῇ βᾶσει ἀναφορᾶς τῶν συνεγχωρίων αὐτοῦ ἐκήρυξεν ἄτιμον, ἀνέξιον τοῦ λέγεσθαι Σάμιον καὶ παντὸς πολιτικοῦ δικαιώματος ἀπεστέρησε. Τότε ὅμως οἱ ἀπωτέρω ἐστῶτες καὶ τὸ τῆς παραχῆς αἴτιον μὴ γινώσκοντες, ὑπέλαβον, τὸν θόρυβον ἰδόντες, ὅτι αἱ πληρεξούσιοι ἀλληλοκτονοῦσιν, οὕτω δὲ ἡ μὲν Συνέλευσις διελύθη ἄπρακτος, οἱ δὲ τῶν Δυνάμεων ἐπίτροποι ἐπανεκάμψαν εἰς τὸ Γαλλικὸν δίχροτον, οὗ οἱ ἄξιωματικοὶ οὐ μόνον ἐθαύμαζον, ἀλλὰ καὶ συνεμερίζοντο τὴν ἐπιμονὴν τῶν Σαμίων. Ἐσχηματίσθη, λέγει ὁ ἐπὶ τοῦ δικρότου ὡς ἄξιωματικὸς τότε διατελῶν, εἶτα δὲ εἰς τὸν τοῦ ναυάρχου τῆς Γαλλίας προαχθεὶς βαθμὸν Ζουριέν Δελαγραβιέρ, ἐν τῳ πλοίῳ ἀληθῆς ὑπὲρ τῶν Σαμίων πατρία καὶ μετὰ βαθείας ἐβλέπομεν θλίψεως ὅτι ὁ Λυκοῦργος ὁσημέραι ἠττάτο ὑπὸ τῆς κατισχυοῦσης αὐτοῦ διπλωματίας (1). Ἐν τούτοις ἡ Συνέλευσις, ἠναγκασμένη οὔσα νὰ ἀπαντήσῃ πρὸς τὴν δηλοποίησιν τῶν πρέσβων, συντάξασα ἐπέδωκε τοῖς ἐπιτρόποις αὐτῶν διὰ τῶν προξενικῶν πρακτόρων τὸ ἐπόμενον ἔγγραφον.

Ἐκλαμπρότατοι κύριοι.

Ἡ ἐνάτη τῶν Σαμίων Συνέλευσις, λαβοῦσα διὰ τῶν τοπικῶν τῆς Σάμου Ἀρχῶν ἀντίτυπα τῆς πρὸς τοὺς προκρίτους καὶ κατοίκους τῆς Σάμου δηλοποιήσεως τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξοχωτάτων πρέσβων τῆς σεβαστῆς Συμμαχίας, μνηρολογουμένης τὴν 3)15 Σεπτεμβρίου, τῆς πρὸς τοὺς κυρίους πράκτορας συμπληρωτικῆς ὁδηγίας, μνηρολογουμένης τὴν 13)25 Σεπτεμβρίου, καὶ τῆς ὑπὸ τὰς 17 Ρετζέπ 1248 προδιακοινωθείσης εἰς τοὺς Σαμίους Διατάξεως τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας, παρετήρησεν ἐσκεμμένως τὰ ἐν αὐτοῖς διαλαμβανόμενα καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν.

---

(1) Revue des deux mondes, livraison de 15 Août 1864 p. 931.

Δὲν ἐκτεινόμεθα, ἐκλαμπρότατοι κύριοι, νὰ παραστήσωμεν ἢ νὰ ἀποδείξωμεν ἀναλυτικῶς τὸν βαρύτετον καὶ δυσβάστακτον ζυγόν, τὸν ὑποκρυπτόμενον εἰς τὴν Διάταξιν τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας, Διάταξιν ἢ ὁποία, ἐν ᾧ δὲν ἐμπεριέχει κἀνὲν ἐπωφελὲς διὰ τοὺς Σαμίους, ἀνατρέπει ριζηδὸν καὶ ὅσα ἄλλα προνόμια εἶχεν ἡ Σάμος πρὸ τῶν 1821 καὶ καθυποβάλλει τῷ ὄντι τοὺς Σαμίους εἰς τόσον τρομερώτερον τοῦ παρελθόντος ζυγόν, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος ἴσως παρὰ τοῦ παρελθόντος ποτὲ ζυγοῦ δύναται ἀκριβῶς νὰ ἐννοήσῃ. Ἀναγκαζόμεθα διὰ νὰ σιωπήσωμεν τὰς περὶ τούτου ἀναλυτικὰς ἀποδείξεις, παρατηροῦντες μὲ ἀπερίγραπτον λῆπην τῶν καρδιῶν μας ὅτι κατὰ δυστυχίαν δὲν εἰσακουόμεθα καὶ ὅτι μᾶς ἀποκλείεται πλέον πᾶσα ἀπολογία ἀπὸ τοὺς ἐξοχωτάτους ἀντιπροσώπους τῶν σεβαστῶν Δυνάμεων, παρατήρησις ἢ ὁποία ἔτι μᾶλλον μᾶς σύρει εἰς ἀπόγνωσην, ὥστε νὰ μεταναστεύσωμεν ἀμεταθέτως, ἂν δὲν ὑπάρχη ἀποκλειστικῶς μόνον εἰς τοὺς Σαμίους καὶ τόττο ἐμποδισμένον ἀπὸ τὰς σεβαστὰς Δυνάμεις.

Αἰσθητικώτατα ἐλυπήθημεν καὶ ἡμεῖς καὶ ὁ λαὸς τῆς Σάμου ὅχι διὰ τὰ μέλλοντα τοὺς Σαμίους ὀλέθρια δειρά, παρεπόμενα τῆς κατὰ τὴν ρηθεῖσαν δηλοποιήσιν ἐγκαταλείψεως τῶν σεβαστῶν Δυνάμεων· ὅχι διότι μέλλομεν νὰ ἀφήσωμεν τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς μας καὶ νὰ περικυκλωθῶμεν ἀπὸ τὰ δυστυχήματα τῆς μετοικεσίας διὰ νὰ μὴ γνωμέθα ἐνοχλητικοὶ μὲ τὰς παρακλήσεις μας εἰς τὰς σεβαστὰς Δυνάμεις καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξοχωτάτους ἀντιπροσώπους των· ὅχι διότι τὰ δίκαιά μας ἐσβύσθησαν, ὑπῆρχον ἴσως ἰδαρικὰ καὶ ὅχι πραγματικὰ ὡς πρὸς τὴν φαντασίαν μας. Δὲν λυπούμεθα, λέγομεν, διὰ τὰ ἀνωτέρω, ὅσον λυπούμεθα κατάκαρδα διότι παρὰ πᾶσάν μας ἐλπίδα κατηγοροῦμεθα ὡς ἀχάριστοι, ἐν ᾧ γνωρίζομεν ἀκριβῶς τὴν ἄχρη τοῦ νῦν ἀπὸ φιλανθρωπίας προστασίας τῶν σεβαστῶν Δυνάμεων, δι' ἣν καὶ ἐγγνωμονοῦντες κηρύττομεν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων μὲ ὅλα τὰ τῆς ἐγγνωμοσύνης αἰσθήματα ὅτι μετὰ Θεὸν διὰ τῆς ἄχρη τοῦ νῦν φιλανθρώπου προστασίας τῶν τριῶν σεβαστῶν Δυνάμεων ὑπάρχομεν.

Λυπούμεθα προσέτι πικρῶς ὅτι ὑπολαμβάνουσιν αἱ σεβασταὶ Δυνάμεις τὰς ἄχρη τοῦδε παρακλήσεις μας περὶ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος μας ὡς ἀντίστασιν· μὴ γένοιτο! Διὰ τοῦτο καὶ παύομεν εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τοῦ νὰ παρακαλέσωμέν τι οὔτε κἀν περὶ τῆς διωρισμέ-

νης ὑπὸ τοῦ πρωτοκόλλου προθεσμίας διὰ τὰ πωλήσωμεν τὰς ἰδιοκτησίας μας καὶ μετοικήσωμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὰ μὴν ἐκλάβωσι καὶ τὴν παράκλησιν μας ταυτην ὡς ἀντίστασιν· ἀλλ' ἐν τοῦτοις πόσον λυπηρὸν θεωρεῖται, ἐκλαμπρότατοι κύριοι, τὸ τὰ καταδικάζομεθα εἰς στενωιάτην διορίαν ἐνὸς μηνός, μετὰ τὴν ὁποίαν πρέπει τὰ ἀπεκδεχόμεθα τὸν ὀλεθρὸν μας, κατὰ τὴν ἐννοίαν τῆς δηλοποιήσεως, ἣν δὲν ὑποταχθῶμεν. Εἰς μόνους ἴσως τοὺς Σαμίους δὲν συγχωρεῖται, ὡς φαίνεται, ἢ κατὰ τὸ πρωτόκολλον διωρισμένη προθεσμία τῆς μεταναστεύσεως, καθότι παρατηροῦμεν εἰς τὴν πρὸς τὴν ὑμετέραν ἐκλαμπρότητα συμπληρωτικὴν ὁδηγίαν, τὴν ὡς ἀπάντησιν εἰς τὰς ἐπιστολάς μας, μηρολογουμένης τῇ δευτέρᾳ Αὐγούστου, διαλαμῶσας περὶ τῆς μεταναστεύσεως, ὅτι δὲν εἶναι σκέψως ἄξιοι ὡς ἄρτίστοι.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐξοχώτατοι ἀντιπρόσωποι, κατὰ τὴν δηλοποίησίν των, δπάρχουσι πεπεισμένοι τὰ ἐναντίῳ περὶ τῶν φρονημάτων καὶ τῆς ὑποστάσεως τῶν Σαμίων, εὐχῆς ἔργον ἠθέλει εἶσθαι τὸ ν' ἀποσταλέωσιν εἰς ὅλας τὰς κωμοπόλεις καὶ χωρία τῆς Σάμου οἱ ἐκεῖ πρῶκτορες ἀνθρώπους τῆς ἐμπιστοσύνης των διὰ τὰ πληροφορηθῶσι καὶ δι' αὐτῶν οἱ ἐξοχώτατοι ἀντιπρόσωποι τῆς σεβαστῆς Συμμαχίας ὅτι ἄπαρτες οἱ εἰληκτικεῖς Σάμιοι, ἄνευ ἐξαιρέσεως, ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιά, ἀποδοκιμάζουσι καὶ ἤδη τὴν διαληφθεῖσαν πρᾶξιν ἢ Διάταξιν τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας, καθὼς ἀπεδοκιμάσθη καὶ κατὰ τὸν παρελθόντα Μάρτιον, ὡς τρομερώτατον ζυγὸν διὰ τοὺς Σαμίους ὑποκρῆπτουσα καὶ ἐπαπειλοῦσα καὶ ὅτι τὸ τελευταῖον ἀπερᾶσσαν τὴν μετοικεσίαν των εἰς τὴν Ἑλλάδα, καθὼς περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἀναφερθέντες εἰς τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, ἔλαβον τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 239 ἀπάντησιν, μηρολογουμένην τὴν δεκάτην Μαΐου 1833, τῆς ὁποίας ἀντίγραφον περιλαμβάνεται.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ τῆς Σάμου, στηριζόμενοι εἰς τὴν ἀμετάθετον τῶν Σαμίων ἀπόφασιν κηρύττομεν σήμερον ἐνώπιον παντὸς του κόσμου ὅτι, καθὼς δπάρχουμεν ἀπὸ τοῦ 1821 ἠρωμένοι μὲ τοὺς συναγωνιστάς μας Ἑλληνας, οὕτω καὶ ἤδη καὶ πάντοτε εἴμεθα καὶ θέλομεν εἶσθαι ὡς γνήσιοι Ἑλληνας καὶ ἠρωμένοι μὲ τοὺς λοιποὺς βασιλευμένους συναδέλφους μας Ἑλληνας, δυνάμει τοῦ δικαιώματος τῆς μεταναστεύσεως εἰς τὸ βασίλειον

τῆς Ἑλλάδος, δικαιώματος διωρισμένου ἐκ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς τρίτης Φεβρουαρίου 1830, τῆς συνθήκης τῆς εἰκοστῆς πρώτης Ἰουλίου καὶ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς δεκάτης ἕκτης Ἰουλίου 1830, καθότι, ἀποφασίσαντες τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετανάστευσίν μας, καλῶς παρατηρήσαμεν ὅτι ὄχι τοὺς Σαμίους διορίζει τὸ πρωτόκολλον, ἀλλὰ τὴν Σάμον ἔξω τῶν ὀρίων τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας.

Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἐν ὀνόματι τῶν σεβαστῶν μοναρχῶν, τῶν συνταξάντων τὰ πρωτόκολλα ταῦτα, ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος διαμαρτυρόμεθα μὲ ὄλους τοὺς δυνατοὺς τῆς δικαιοσύνης τρόπους καθ' ὅποιασδήποτε βίας ἢ μέσων καὶ τρόπων βιαιῶν, ἀφορώρων πρὸς ἀναίρεσιν τῆς διωρισμένης περὶ μεταναστεύσεως προθεσμίας ἢ πρὸς σύγχυσιν τῆς ἐξωτερικῆς συμμαχίας τῶν Σαμίων, ἐν ὅσῳ διατρέβουν ἐν τῇ ἰδιοκτητῶν αὐτῶν Σάμῳ πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ἰδιοκτησιῶν των, τῶν ὀποίων ἡ πληρωμὴ κατ' ἀξίαν ἐκτιμηθεισῶν διαμένει εἰς βάρος τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας καὶ τὴν ἀποκριθῆ ὅπως ἀνῆκει, ἂν εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως βιασθῶμεν καὶ ἀναχωρήσωμεν ἀπὸ τὴν πατρίδα μας Σάμον πρὸ τοῦ καὶ πωλήσωμεν τὰς ἰδιοκτησίας μας.

Δέχθητε, ἐκλαμπρότατοι κύριοι, τὴν διομολόγησιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ὑπερεξαίρετου ὑπολήψεως τῶν ὑποφαινομένων.

Τὴν 29 Σεπτεμβρίου 1833 ἐν Βαθεῖ Σάμον.

Ὁ πρόεδρος
Ἀντώνιος Γεωργιάδης.

(ἔπονται τῶν πληρεξουσίων αἱ ὑπογραφαί).

Πρὸς ταῦτα δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι, ἀπαντῶντες, ἔγραψαν τοῖς ἐν Σάμῳ ἀντιπροξένοις τῶν Δυνάμεων τὰδε.

Πρὸς τοὺς εἰς Σάμον ἀντιπροξένους
Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας.

Κύριοι! Ὁμοῦ μὲ τὴν εἶδησιν τῆς διαλύσεως τῆς συγχροτηθείσης εἰς τὸ Βαθὺ Συνελεύσεως καὶ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν μελῶν της ἐλάβομεν μίαν ἐπιστολὴν ἐξ ὀνόματος τῆς αὐτῆς, ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι διαλαμβάνει τὰς τελευταίας ἀποφάσεις της.

Δὲν ἠμποροῦμεν καὶ δώσωμεν εἰς τὴν Συνέλευσιν ταύτην ἀπόκρισιν, ἐπειδὴ δὲν ἐπάρχει πλέον πλὴν ὑποχρεούμεθα καὶ τὴν κοινο-

ποιήσωμεν εἰς τὴν Ἐπαρχιακὴν Δημογεροντίαν ὡς τὴν μόνην Ἀρχὴν τὴν ὑπάρχουσαν κατὰ τὸ παρὸν εἰς τὴν νῆσον Σάμον.

Θέλετε λοιπὸν τὴν προσκαλῆσαι τὰ εἰδοποιήσῃ ὅλα τὰ μέλη τῆς διαλυθείσης Συνελεύσεως ὅτι οἱ πράκτορες, μὴ ἔχοντες ἄλλην ἄδειαν, εἰ μὴ τὰ δεχθῶσι τὴν πρᾶξιν τῆς ὑποταγῆς τῶν κατοίκων τῆς Σάμου, δὲν εὐρίσκουσιν εἰς τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολὴν τῆς Συνελεύσεως τῆς εἰκοστῆς ἐβδόμης Σεπτεμβρίου οὐδὲν ἱκανὸν τὰ ἐξασθενήσῃ τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον εἰς αὐτοὺς ἀνέθεσαν οἱ τρεῖς ἀντιπρόσωποι τῶν προσταζίδων Δυνάμεων. Δέχθητε, κύριοι, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ὑπολήψεώς μας.

Βαθὺ τῆς Σάμου τὴν 1)13 Ὀκτωβρίου 1833.

Πιζάνης.

(Τ. Σ.) Κοχόρν.

Λέλλης.

Ἡ διέκλισις τῆς ἐν Βαθεὶ Συνελεύσεως οὐδ' ὅλως περιέστειλε τὰς τῶν πρακτόρων ἐνεργείας ὅπως πειθαναγκάσωσι τοὺς Σαμίους νὰ προσενέγκωσι τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν. Ἀναγνωρίσατε τὴν τοῦ Σουλτάνου κυριαρχίαν, ἔλεγον τούτοις, καὶ προτεῖνατε ὑμεῖς τὸν τρόπον, ἐφ' ᾧ ἀξιόιτε νὰ κυβερνᾶσθε. Ἐλαττώσατε τὸν φόρον ὑμῶν, εἶπατε ὅτι ἂν θελήσῃτε καὶ ἀποδεχόμεθα τὰ πάντα. Ἀναχωρησάντων ἡμῶν, ἔλεγον ἐκεῖνοις, ὁ Σουλτάνος ἐκπέμψει στόλους καὶ στρατοὺς ἵνα ἐξαναγκάσωσιν ὑμᾶς εἰς ὑποταγὴν· τί δὲ τότε πρᾶξετε ἀσθενεῖς καὶ μόνοι, ὑπὸ τὴν δυσμένειαν μάλιστα τῶν Δυνάμεων διατελοῦντες, κατὰ τῶν στόλων καὶ τῶν στρατῶν ἐκείνων; Τὰ πλοῖα ὑμῶν, ἔλεγον ἐτέροις, θέλουσι συλλαμβάνεσθαι ἐν τῇ θαλάσῃ, τὸ ὑμέτερον ἐμπόριον θέλει παύσει, ἢ εἰσαγωγὴ σίτων καὶ ζωοτροφιῶν θέλει ἐμποδισθῆ εἰς τὴν ὑμετέραν νῆσον, ἢ πενία θέλει καταλάβει ὑμᾶς καὶ οὕτως ἐκόντες ἄκοντες ὑποβληθήσεσθε εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου· ἀλλὰ τότε, ἀπηλλαγμένος ἤδη αὐτὸς πάσης ὑποχρέωσως, θέλει ἀποσύρει ὅσα τώρα παραχωρεῖ ὑμῖν προνόμια, καὶ ἀντὶ ἡγεμονίας ζηλευτῆς ἢ πατρὸς ὑμῶν καταστήσεται ἀπλῆ καὶ ἄδοξος τῆς Τουρκίας κτῆσις. Πλὴν ἀλλ' οἱ Σάμιοι, καὶ πρὸς τὰς ὑποσχέσεις καὶ πρὸς τὰς ἀπειλὰς κωφεύοντες, ἀπεκρίνοντο ὅτι, μετασχόντες τοῦ ἀγῶνος μετὰ τῶν ἐλευθέρων Ἑλλήνων, εἶναι ἀδιάρρηκτος πρὸς αὐτοὺς ἡνωμένοι, οὐδὲ δύνανται προδιδόντες τοὺς ὄρκους αὐτῶν νὰ γείνωσιν ὑποτελεῖς τοῦ

Σουλτάνου. Ὅθεν καὶ οἱ πράκτορες, τὴν ἐπιμονὴν τῶν Σαμίων βλέποντες, παρεχώρησαν αὐτοῖς τεταγμένην προθεσίαν ἵνα ἐντὸς αὐτῆς ὁμολογήσωσι τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν, ἀπειλοῦντες ὅτι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἤθελον ἐκλίπει τὴν Σάμον, καταλιμπάνοντες τοὺς Σαμίους εἰς τὴν τύχην αὐτῶν. Συμφώνως δὲ τούτοις, ἀπηύθυναν τὴν ἐπομένην πρὸς αὐτοὺς διακήρυξιν.

Πρόκριτοι καὶ κάτοικοι τῆς Σάμου.

Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων μᾶς ἔστειλαν προσταγὴν τοῦ νὰ σᾶς δώσωμεν μιαν τελευταίαν εἰδοποίησιν πρὸ τῆς ἐντεῦθεν ἀναχωρήσεώς μας, ἡ ὁποία εἶναι προσδιωρισμένη διὰ τὴν εἰκοστὴν ἕκτην τοῦ παρόντος μηνός, πρὶν χάσῃτε ἀποφασιστικῶς τὴν προστασίαν αὐτῶν τῶν Δυνάμεων καὶ πρὶν αὐταὶ παραιτήσωσιν εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν νὰ μεταχειρισθῇ τὰ μέσα, τὰ ὅποια αὐτὴ θέλει κρίνει ἀρμόδια διὰ νὰ σᾶς φέρωσιν εἰς τὴν ὑποταγὴν.

Ἐπομένως σᾶς διακηρύττομεν ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι ἐπιστηρίζουσιν ἐπισήμως τὴν ὀριστικὴν ἔννοιαν τῆς δηλοποιήσεως, τὴν ὁποίαν σᾶς ἀνεγνώσαμεν εἰς τὴν γενικὴν Συνέλευσιν τὴν συγκροτηθεῖσαν κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἕκτην Σεπτεμβρίου εἰς Βαθῦ, καὶ ἐκ τῆς ὁποίας ἀποδεικνύεται τὸ ἔργον τῆς ὑποταγῆς σας εἰς τὸ κράτος τοῦ μεγάλου Σουλτάνου, κατὰ τὰ ἄρθρα τῆς Διατάξεως τῆς δεκάτης Δεκεμβρίου 1832, μένει ὡς βᾶσις ἀμετάθετος τῶν δηλοποιήσεων, αἱ ὁποῖαι σᾶς διευθύνθησαν, καὶ ὅτι ἡ διατριβὴ μας εἰς τὴν νῆσον Σάμον πρέπει νὰ τελειώσῃ μετὰ ἕνα μῆνα, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς εἰκοστῆς ἕκτης Σεπτεμβρίου, ἡμέρας καθ' ἣν ἐνεχειρίσθη ἡ ἀναγνωσθεῖσα ἐπὶ γενικῆς Συνελεύσεως δηλοποίησις.

Ἐχομεν τὴν ἄδειαν μέχρι τοῦ τέλους τῆς διορίας νὰ δεχθῶμεν καὶ γενικὰς καὶ μερικὰς διακηρύξεις, αἱ ὁποῖαι ἤθελον μᾶς γείνει πρὸς τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Εἶναι ὅμως χρέος μας νὰ σᾶς ἐπαραλάβωμεν ἐν ταύτῳ ἐν ὀνόματι τῶν τριῶν Δυνάμεων ὅτι ἡ μεσολάβησις των δὲν θέλει ἐκταρθῆ πέραν τῆς ρηθείσης διορίας, εἰ μὴ μόνον εἴαν δεχθῆτε τὴν προλεχθεῖσαν διάταξιν καὶ στείλητε εἰς Κωνσταντινοῦπολιν ἄνευ ἀναβολῆς ἐπιτρόπους σας διὰ νὰ προσφέρωσιν εἰς τὸν μεγαλειότατον Σουλτάνον τὸ σέβας τῆς ὑποταγῆς των.

Τότε μόνον οἱ τρεῖς ἀντιπρόσωποι, ἔχοντες τὴν τελείαν πεποιθη-

σιν ὅτι ἡ Διατάξις τῆς δεκάτης Δεκεμβρίου πηγάζει ἀπὸ εὐνοίας ἀσθημα, δὲν θέλουσιν ἀποποιηθῆ τὸ νὰ μεσιτεύσωσιν εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν διὰ νὰ ἐπεξηγηθῶσι τὰ ἀμφιβαλλόμενα ἄρθρα αὐτῆς κατὰ τὸν πλέον ὠφέλιμον διὰ σᾶς τρόπον· πλὴν πάντοτε ἐφ' ὅσον θέλετε δεχθῆ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τὰς βάσεις τῆς αὐτῆς Διατάξεως καὶ θέλετε στείλει εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπιτρόπους φέροντας τὴν εἰς ταῦτα συγκατάθεσιν σας, ὑποσχόμενοι οἱ αὐτοὶ ἀντιπρόσωποι νὰ συνεννοηθῶσι μετὰ τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας, παρόντων καὶ τῶν ἐπιτρόπων σας, περὶ τῆς ἐπεξηγήσεως, ἥτις ἐμπορεῖ νὰ δοθῆ εἰς τὰ ἄνω ρηθέντα ἄρθρα ὡς ἐπιδεκτικὰ ἀμφιβολίας.

Ὡς πρὸς τὸ δικαίωμα τῆς μεταρραστεύσεως, τὸ ὁποῖον ἐπεκαλέσθη ἡ γενικὴ Συνέλευσις, ἀναλόγως μὲ ὃ τι παρεχωρήθη εἰς τοὺς ἄλλους Ἑλληνικοὺς λαοὺς διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς τρίτης Φεβρουαρίου 1830, οἱ ἀντιπρόσωποι μᾶς ἐπιφορτίζουσι νὰ σᾶς δηλοποιήσωμεν ὅτι αὐτοὶ δὲν ἐρόησαν δι' ὅλου νὰ ἀντιτείνωσιν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν ταύτην καὶ πρὸς σᾶς, καθὼς μῆτε νὰ σᾶς στερήσωσι τὸ ἐλεύθερον τοῦ νὰ διαθέσῃτε τὰ ὑπάρχοντά σας ἐντὸς τῆς διορίας, ἥτις ἐδόθη καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἑλληνικοὺς λαοὺς.

Τελευταῖον εἴμεθα προσταγμένοι νὰ σᾶς φανερώσωμεν, ὅτι ἐὰν δὲν συγκατατεύσῃτε εἰς τὰς προσκλήσεις, τὰς ὁποίας ἄχρι τῆς ὥρας σᾶς ἐκάμαμεν, ἡ σημαία τῶν τριῶν Ἀνράμεων θέλει ἐκλείψει τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἀναχωρήσει τὸ δικροτον, ὁποῦ ἔφερε τοὺς τρεῖς πρᾶκτορας, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς μένει πλέον ἡ Ὑψηλὴ Πύλη νὰ διατάξῃ τὸ μέλλον σας.

Ὡφελήθητε λοιπὸν ἀπὸ τὸν πολύτιμον καιρὸν, ὁποῦ σᾶς μένει ἀκόμη. Φανερώσατέ μας τὴν ὑποταγὴν μας. Διορίσατε τοὺς ἐπιτρόπους σας διὰ νὰ ἀπέλθωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ διὰ τῆς ταχείας συγκατατεύσεώς σας εἰς τὰ ζητήματά μας σώσετε τὰ προνόμια, τὰ ὁποῖα σᾶς ἐξησφάλισεν ἡ γενναία κηδεμονία τῶν συμμάχων Ἀνράμεων.

Βαθὺ Σάμου τὴν 18)30 Ὀκτωβρίου 1830.

Πιζάρης.
(Τ. Σ.) Κοχόρρ.
Λέλλης.

Μετὰ τῆς ἱριστικῆς ταύτας διαβεβαιώσεως τῶν ἀπεσταλμένων τῶν

Δυνάμεων καὶ μετὰ τὴν γενικὴν ἐγκατάλειψιν εἰς ἣν συνεπεία τῶν ἀμεταβλήτων ὄρων τῶν συνθηκῶν περιήρχετο ἡ Σάμος, πασιφανῆς ἦτο ὁ κίνδυνος ὁ ἀπειλῶν αὐτὴν, ἐφ' ὅσον δὲν ἠδύναντο μόνοι οἱ Σάμιοι νὰ ἀγωνισθῶσι πρὸς τὰς κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεις τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας, ἐχούσης ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τὴν Εὐρωπαϊκὴν διπλωματίαν. Ὅθεν τρεῖς φατρίαὶ προέκυψαν τότε ἐν Σάμῳ· μία, ἡ τῶν φοβουμένων μὴ ἐκ τῆς ἀκραδάντου ἐπιμονῆς ἐπέλθωσι δεινὰ ἐπακόλουθα, καθ' ἃ οἱ ἐπίτροποι ἠπείλουν, καὶ κατανευόντων ἐπομένως εἰς τὴν ὑποταγὴν ἐπὶ τῇ βίαι τῶν προσφερομένων προνομίων, ἵνα μὴ καὶ τούτων στερηθῶσιν· ἑτέρα, ἡ τοῦ Λυκούργου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, οἵτινες, βλέποντες ὅτι οὐδεμία ἐλπίς ἀπελείπετο, ἐφρόνουν ὅτι ὠφείλον μὲν νὰ κύψωσι τὸν ἀρχενα εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς ἀμειλίκτου διπλωματίας, ἀφ' οὗ οὐκ ἦν ἄλλως γενέσθαι, νὰ προσπαθήσωσιν ὁμῶς ὅπως ἀποφύγωσι πᾶσαν ἄμεσον πρὸς τὴν Τουρκίαν σχέσιν, ἀποτίνοντες διὰ τῶν Δυνάμεων τὸν νενομισμένον φόρον καὶ εὐρύνοντες κατὰ τὸ δυνατόν τὰ τῆς Σάμου προνόμια· τελευταία δὲ φατρία ἦτο ἡ τῶν ἀπορριπτόντων πᾶσαν πρότασιν ὑποταγῆς, ὑβρίζόντων εἰς τὸν Λυκούργον ὡς δειλὸν καὶ ἰδιοτελεῖ καὶ ἀπαιτούντων ἢ πόλεμον ἢ μετανάστευσιν. Τὰ μεθύστερον γενόμενα ἀπέδειξαν ὅτι κάλλιον πάντων ἐσκέπτοντο οἱ τῆς δευτέρας φατρίας· ἀλλ' ὁμῶς οἱ οὕτω φρονούντες κατηγορήθησαν τότε ὡς προδοταί, καὶ ὁ Λυκούργος ἤκουσε μιᾶ τῶν ἡμερῶν παρὰ τοῦ γυναικαδέλφου αὐτοῦ Σταματίου Γεωργιάδου, ἀρχηγοῦ τῆς τρίτης φατρίας, τῶν πικρῶν καὶ ἀπειλητικῶν τούτων λόγων. *Λυκούργε, καὶ ἄλλας ἀδελφὰς ἔχω χήρας, ὥστε δὲν θὰ δυσκολευθῶ νὰ δεχθῶ εἰς τὸν οἶκόν μου χήραν καὶ ἑτέραν μου ἀδελφήν, τὴν σύζυγόν σου.* Τινὲς εἶπον μετὰ ταῦτα ὅτι ἂν μέχρι τέλους οἱ Σάμιοι ἐπέμενον καὶ ἀντέκρουον μάλιστα τὴν βίαν διὰ τῆς βίας, ἤθελον ἐπιτύχει τοῦ σκοποῦ αὐτῶν, δῆλον ὅτι τῆς ἐνώσεως μετὰ τῆς Ἑλλάδος· πλὴν ἀλλ' ἀπέναντι τῶν ὀριστικῶν διαβεβαιώσεων τῶν συμμάχων Δυνάμεων, διαρρήδη ἀποφαινομένων, ὡς ἐν ταῖς πρόσθεν δημοσιευομένοις ἐγγράφοις εἶδομεν, ὅτι ἀμετακλήτως ἀπεφασίσθη ἵνα ἡ Σάμος μείνη κτῆσις Τουρκικὴ, τίς ἄρα ἤθελεν εἶσθαι τοσοῦτο τολμητίας, ὥστε νὰ περιπλέξῃ τὴν νῆσον, μόνην καὶ ἀβοήθητον, εἰς πόλεμον ἀνισώτατον πρὸς τὸν Σουλτάνον καὶ ἀναδεχθῆ τὴν εὐθύνην ἀδῆλων συνεπειῶν; Ἡ τίς, ὀρθῶς σκεπτόμενος, ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ ὅτι χάριν τῶν Σαμίων αἱ Δυνάμεις ἤθελον ἀκυρώσει τὰς πράξεις αὐτῶν, ἐκμηδενίσει ἀλληλεθνεῖς

συνθήκας, ἀνακαλέσει τοὺς λόγους αὐτῶν καὶ συνελόντι εἰπεῖν κατα-
δείξει ἑαυτὰς ἀνισχύρους καὶ ἀξιογελάστους ; Καὶ ὅμως ὅπως ἦσαν τὰ
πνεύματα ἐξημμένα τότε τὰ πάντα ἐφαίνοντο κατορθωτά. Ὅθεν ἡ
μερίς τῶν θελώντων τὸν πολέμον ἢ τὴν μετανάστευσιν ὑπέρισχυσε καὶ
οἱ πράκτορες τῶν Δυνάμεων, καταλιμπνόντες τοὺς Σαμίους εἰς τὴν
τύχην αὐτῶν, ἐνετέλλαντο τοῖς οἰκείοις ἀντιπροξένοις νὰ διακόψωσι
πᾶσαν πρὸς τὰς ἐγγχωρίους Ἀρχὰς ἐπίσημον σχέσιν διὰ τοῦ ἐπομένου
ἐγγράφου.

Κύριε ἀντιπρόξερε!

Ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι τῆς Σάμου δὲν ἐξεπλήρωσαν τὴν προᾶξιν τῆς
ὑποταγῆς τῶν εἰς τὸ κράτος τοῦ μεγάλου Σουλτάνου ἐντὸς τῆς δι-
ορίας, ἣτις ἐδόθη εἰς αὐτοὺς διὰ τῶν δηλοποιήσεων τῶν ἐν Κων-
στατινουπόλει τριῶν ἀντιπροσώπων, ἡ μεσολάησις τῶν συμμά-
χων Δυνάμεων εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην παύει ἀπὸ τῆς σήμερον ἡ-
μέρας καὶ μένει εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν τὸ ἐλεύθερον τοῦ νὰ ἐκλέ-
ξη τὰ μέσα, τὰ ὅποια θέλει κρίνει ἀναγκαῖα, διὰ νὰ φέρωσι τοὺς
κατοίκους τῆς Σάμου εἰς τὰ χρέη τῶν.

Κατὰ συνέπειαν τῆς καταστάσεως ταύτης τῶν πραγμάτων καὶ
συμφώνως μὲ τὰς διαταγὰς, μὲ τὰς ὁποίας εἴμεθα ἐφωδιασμένοι πα-
ρὰ τῶν τριῶν ἀντιπροσώπων, σὰς προσκαλοῦμεν, κύριε, ἅμα τὸ δί-
κροτον ἢ Πόλις τῆς Μασσαλίας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὐρισκόμεθα, ἐξέλ-
θη ἐκ τοῦ λιμένος τοῦ Βαθέος νὰ καταβιβάσῃτε τὴν σημαίαν, ἣτις
κυματοῦται εἰς τὸ κατόρτιον τῆς Πρακτορίας, τὴν ὁποίαν διευθύνε-
τε, καὶ νὰ παύσῃτε πᾶσαν ἐξ ἐπαγγέλματος σχέσιν μετὰ τῶν ἐπι-
τοπίων Ἀρχῶν.

Θέλετε συμμορφωθῆ μετ' ἀκριβείας, κύριε, εἰς τὴν ἐκ μέρους μας
ταύτην ἐπιταγὴν καὶ θέλετε γνωστοποιήσῃ τοῦτο ἐπισήμως εἰς τὴν
Ἀρχὴν, ἣτις διευθύνει τὴν νῆσον Σάμον.

Δεχθῆτε, κύριε, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἰδιαζούσης ὑπολήψεώς μας.

*Ἐν Βαθεῖ τῆς Σάμου ἐπὶ τοῦ δικρότου ἢ Πόλις τῆς Μασσαλίας
τὴν 30 Ὀκτωβρίου (11 Νοεμβρίου) 1833.*

*Πιζάρης.
(Τ. Σ.) Κοχόρν.
Αέλλης.*

Ἡ διακήρυξις αὕτη τῶν ἀπεσταλμένων ἐπιτρόπων ἦτο λίαν σαφής, ἐδείκνυε δὲ ὅτι αἱ Δυνάμεις ἀπόφασιν ἀκράδαντον εἶχον νὰ καταστήσωσι σεβαστὰς τὰς ἑαυτῶν ἀποφάσεις καὶ μὴ ἀνεχθῶσιν ἐπὶ πλέον παρατεινομένην τὴν ἐκ τῆς ἀντιστάσεως τῶν Σαμίων εἰς αὐτάς ὕβριν· συμφώνως δὲ πρὸς ταῦτα καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευταὶ διεβίβασαν τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ τὸ ἐπόμενον ἔγγραφον.

Ἀποφασίσαντες νὰ πέμψωσιν ἐπιτροπὴν εἰς Σάμον ἵνα τελευταίον προσπαθήτωσι νὰ ἐπαραφέρωσιν εἰς τὴν ὑπακοὴν διὰ τῆς προφότητος τὸν λαὸν τῆς νήσου ταύτης, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν μεσολαβουσῶν Δυνάμεων ἐν Κωνσταντινουπόλει προεῖδον ἐπ' ἴσης τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν οἱ νησιῶται οὗτοι ἠθέλον ἐμμεῖναι ἰσχυρογνώμωνως ἐν ταῖς πρώταις αὐτῶν ἀποφάσεσι καὶ συνεφωνήθη ὅτι νέα ἄρνησις ἐκ μέρους αὐτῶν ὄφειλε νὰ θέσῃ τέρμα εἰς πᾶσαν εὐμενῆ μεσολάβησιν, τὴν ὁποίαν αἱ τρεῖς Δυνάμεις ἐποίησαν μέχρι τοῦδε παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Ὀθωμανικῇ Πύλῃ ὑπὲρ αὐτῶν.

Τῆς ἀποφάσεως ταύτης δημοσιευθείσης διὰ τοῦ πανδημοτέρου τρόπου ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων αὐτῶν ἐν Σάμῳ, οἱ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρχηγοὶ αὐτῆς, πρὸς μηδὲν λογισάμενοι τὰς συνεπειὰς τῆς ἀρνήσεως, ἐφάνησαν ἐκτιθέμενοι ὅπως ἀναδεχθῶσιν αὐτάς. Ὅθεν αἱ σημαῖαι τῶν τριῶν Δυνάμεων ἀπήχθησαν ἐκ Σάμου καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι διέταξαν τοὺς ἐν τοῖς Ὀθωμανικοῖς λιμέσι πράκτοράς των ν' ἀφαιρῶσιν ἀπὸ τῶν Σαμικῶν πλοίων πάντα τὰ ἔγγραφα, δυνάμει τῶν ὁποίων ἠδύνατο ταῦτα νὰ πορτοπορῶσιν ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς σημαίας αὐτῶν.

Ἡ παραδοχὴ τοιούτων μέτρων δεικνύει ἐπαρκῶς ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι θεωροῦσι τὴν συνδιαλλακτικὴν ἐπέμβασιν των ὡς ἀποπερατωθεῖσαν, καὶ ἀπὸ τοῦδε ἀνήκει τῇ Πύλῃ νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς ὅπως ἐπαραγάγῃ τοὺς Σαμίους εἰς τὴν ὑπακοήν.

Τῶν πραγμάτων οὕτως ἐχόντων, οἱ ἀντιπρόσωποι ἐνδίδουσιν ἐπὶ τοσοῦτο προθυμότερον εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἐκφρασθεῖσαν εὐχὴν νὰ γνωρίσῃ τὴν γνώμην αὐτῶν ἐπὶ τῶν καταλληλοτέρων μέτρων πρὸς ταχεῖαν καὶ εὐάρεστον λύσιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης, ἐφ' ὅσον ἀγαπῶσι νὰ πιστεῦσωσιν ὅτι δὲν θὰ ἀναδράμῃ εἰς μέτρα ἔσχατα, ὧν ἡ χρῆσις, πάντοτε ὀλεθρία, κατὰ τὴν παροῦσαν περίστασιν ἠθέλειν εἶσθαι λυπηροτέρα· διότι ἐκ πληροφοριῶν, ληφθεῖσῶν παρὰ τῶν ἀντιπροσώπων, ἐξάγεται ὅτι οἱ πλείστοι τῶν κατοίκων τῆς

Σάμου εἰσὶ διατεθειμένοι ὅπως ὑποταχθῶσι.

Τῆς καταστάσεως ἐκτιθεμένης ὅπως αἱ περιπέτεια τοῦ μέλλοτος ἐπιτρέπουσι, φαίνεται ὅτι ἡ ἰδέα τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς νῆσου ὑπὸ μοιρῶν στόλου τῶν τριῶν Δυνάμεων, ὅπερ δείκνυται ἐπιθυμοῦσα ἢ Πύλη, δέον γὰρ ὑποχωρήσῃ εἰς ἀποκλεισμόν, γενησόμενον ὑπὸ τινῶν πλοίων τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου. Ἡ ἐνέργεια τῆς κυβερνήσεως τοῦ Σουλτάνου, δικαία καὶ φυσική, προσφέρει ἄλλως πλήρες σύνολον μέσων, ὑποσχόμενον ταχὺ καὶ ἄφρευκτον ἀποτέλεσμα.

Ἡ διακοπὴ τῶν συγκοινωνιῶν ὄλων τῶν ἐν τοῖς λιμέσι τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους φανησομένων Σαμικῶν πλοίων· ἢ παράταξις γραμμῆς τριακοσίων μέχρι τετρακοσίων ἀνδρῶν ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς παραλίας, κατὰ μῆκος τοῦ πορθμοῦ τῆς Σάμου, ἵνα παρὰ κωλύη τὴν προσέγγισιν λέμβων τῶν νησιωτῶν αὐτῶν· διαταγὴ δοθησομένη εἰς τὸν Τούρκον διοικητὴν τῆς παραλίας ταύτης γὰρ διακόψῃ τὰς ἀδείας, ἃς ἔδωκεν εἰς ἀριθμὸν τινα Σαμίων ὅπως καλλιεργῶσι τὰς γαίας τῆς κυβερνήσεως· προκήρυξις τῆς εἰς κατάστασιν ἀποκλεισμοῦ θέσεως τῆς νῆσου Σάμου, κοινοποιηθησομένη εἰς πάσας τὰς Δυνάμεις, αἵτινες ἐμπορεύονται εἰς τὴν Μεσόγειον, καὶ ἥτις θέλει ἀπομακρῶναι ἀπὸ τῶν λιμένων αὐτῆς ὅλα τὰ πλοία τῶν Δυνάμεων τούτων· ἀποστολὴ δύο πολεμικῶν πλοίων, ὧν τὸ μὲν γὰρ σταθμεύσῃ ἐν τῷ λιμένι Βαθέος, τὸ δ' ἕτερον ἐν τῷ ἀρχαίῳ λιμένι τῆς Σάμου ὅπως καταστήσῃ πραγματικὸν τὸν ἀποκλεισμόν, ἐπιρρώσῃ τὰς καλὰς διαθέσεις μεγάλου μέρους τοῦ λαοῦ καὶ καταπλήξῃ τοὺς ἀνθισταμένους, ταῦτα πάντα θεωροῦνται ὡς μέτρα κατάλληλα καὶ ὀλίγον δαπανηρά, τὰ ὅποια ἀπὸ τοῦδε ἢ Ὑψηλῆ Πύλη ὑποχρεοῦνται γὰρ μεταχειρισθῆ ὅπως φέρῃ εἰς ὑποταγὴν τὴν νῆσον Σάμον.

Ὁ ὀρεινὸς σχηματισμὸς τοῦ ἐδάφους τῆς ἀποκλείει καθ' ὅλοκληρίαν τὴν χρῆσιν στρατοῦ τῆς ξηρᾶς. Ἐκστρατεία τοιοῦτου στρατοῦ, παλαιούσα πρὸς τὰς δυσχερείας τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν ἄγνοίαν τῶν τόπων, ἠδύνατο γὰρ ἀπαρτήσῃ τὴν μεγαλειτέραν ἀντίστασιν. Ἄλλως δὲν πρέπει γὰρ λησμονήσωμεν ὅτι ὅπως διατηρήσωμεν τὰς εὐνοϊκὰς διαθέσεις, τὰς ὁποίας ἡ τελευταία ἀποστολὴ τῶν ἀντιπροσώπων ἐξήγειρε μεταξὺ τῶν Σαμίων, ὁ πλοίαρχος τοῦ προωρισμένου ἵνα σταθμεύσῃ εἰς Βαθὺ πλοίου θέλει πράξῃ καλῶς ἐὰν διαβεβαιώσῃ τὸν λαὸν καὶ ὑποσχεθῆ αὐτῷ, ἂν συγκατατίθεται γὰρ ὑποταχθῆ, τὴν διατήρησιν τῶν προνομίων, ἅτινα τῷ παρεχωρήθησαν ὑπὸ τῆς

Διατάξεις τῆς δεκάτης Δεκεμβρίου 1832.

*Πρωτοῦντες τὴν ἔκθεσιν τῶν μέτρων, ἅτινα φαίνονται τὰ καταλλ-
λάττερον ἔσσαν, ἐπαγαφέντες τὴν ὑποταγὴν τῆς Ζάβρου, ἡ ἀντιπρό-
σωποι νομίζουσιν ὅτι ἐκπληροῦσι τὰς εὐχὰς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης.*

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 26 Δεκεμβρίου 1833 (1).

Ἡ διὰ τῶν ὄπλων ἀντίστασις τῶν ὀλιγαρίθμων Σαμίων πρὸς τὰς
μεγάλας τῆς Τουρκίας δυνάμεις ἦτο πέντη παρὰ τὸν ἄριστον, διότι ἠδύνα-
το νὰ ἐπιφέρῃ καὶ εἰς Σχῆμον τὰς φρικαλέας τῆς Χίου καὶ τῶν Ψαρῶν
καταστροφάς· τοῦτο δ' ἐννοοῦντες καὶ οἱ τὴν ὑποταγὴν ἀπορρίπτον-
τες, ὡς μόνον σωτήριον ἐθεώρησαν τὸ νὰ ἐπωφεληθῶσιν ἐκ τοῦ παρα-
χωρουμένου αὐτοῖς δικαιώματος τῆς μεταναστεύσεως. Ὅθεν ἐπιστρέψά-
σης τῇ εἰκοστῇ Μαΐου τῆς προαποσταλείσης εἰς Ναύπλιον πρεσβεῖας
τῶν Σαμίων, ἀπεφάσισαν νὰ πέμψωσι νέαν τοιαύτην, ὅπως ἐκδηλώσῃ
τῇ Ἑλληνικῇ κυβερνήσει τὴν περὶ μεταναστεύσεως πρόθεσιν καὶ ἐπικα-
λεσθῇ τὴν ἀντίληψιν αὐτῆς. Πρὸς τοῦτο δ' ἀπέστειλαν μετὰ τῶν προσ-
ηκόντων γραμμῶν Ἀλέξανδρον τὸν Ἀνδρεάδην, ὅστις, διαπεραιω-
θεὶς ἐν ἀρχαῖς Ὀκτωβρίου εἰς Ναύπλιον, ἐξέθηκε τῇ Ἑλληνικῇ κυβερ-
νήσει τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ· ἡ δέ, λαβοῦσα τὰ παρὰ
τῶν Σαμίων γράμματα, ἀκούσασά τε καὶ τῶν λόγων τοῦ Ἀνδρεάδου,
ἀπήντησε τὰδε.

Ἄριθ. 1008.

*Ἡ ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ τῶν ἐξωτερικῶν Γραμματεία τῆς
Ἐπικρατείας ὀφείλει εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς δοθείσης εἰς αὐτὴν βασιλι-
κῆς διαταγῆς νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς τὸν κύριον Ἀλέξανδρον Ἀν-
δρεάδην, ἀπεσταλμένον τῶν Σαμίων, τὰ ἀκόλουθα.*

*Ἐκ τῶν ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα ὁ κύριος Ἀλέξανδρος Ἀνδρεάδης
πυρέστησεν εἰς τὴν Γραμματείαν ταύτην, ἐξάγεται.*

*α. Ὅτι εἶναι σταθερὰ καὶ ἀμετάθετος ἀπόφασις τῶν Σαμίων νὰ
μεταναστεύσωσιν ἐντὸς τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.*

*β. Ὅτι θεωροῦντες ἑαυτοὺς ἐπηκόους τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος
τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, ἐπικαλοῦνται τὴν ἰσχυρὰν αὐτοῦ προσ-
τασίαν καὶ δραστηρίαν μεσολάβησιν διὰ νὰ μὴν ἐμποδισθῶσι διὰ*

---

(1) Baron de Testa, Recueil des Traités etc. 403.

τῆς χρήσεως βιαῶν μέσων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ τῆς μεταρραστεύσεώς των ἐντὸς τῆς ρηθείσης προθεσμίας ἀπὸ τὰς πράξεις τῶν ἐν Λορδίῳ συνδιαλέξεων καὶ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύμβασιν μεταξὺ τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Πόρτας· ὅτι διὰ τὸν αὐτὸν λόγον παρακαλοῦσι μέχρι τῆς ἐκτελέσεως τῆς μεταρραστεύσεώς των νὰ ἀσφαλισθῇ ἡ ναυτιλία των καὶ νὰ μὴν ἐπιβάλληται δασμὸς εἰς τὸν οἶνον καὶ τὴν ρακίην τῶν Σαμίων κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν των εἰς μέρος τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Γραμματεία αὕτη διὰ τῆς ἀπὸ δεκάτης Μαΐου τρέχοντος ἔτους κοινοποιήσεώς της, ἐν ᾧ ἐξέφρασε τὴν ὑπὲρ τῶν Σαμίων ἐννοικίην διάθεσιν τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος, ἄν οὗτοι, ὠφελούμενοι ἀπὸ τῆς μεταρραστεύσεως τὸ δικαίωμα, ἤθελον ἀποφασίσαι νὰ μεταρραστεύσωσιν ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ἐξήγησε συγχρότως τὴν ὁποίαν ἡ αὐτοῦ μεγαλειότης προέθετο ἀπαρβίαστον ἀρχὴν τοῦ νὰ ἐκπληρώσῃ κατὰ συνείδησιν ὅσας πηγαζούσας ἐκ τῶν συνθηκῶν παρδήμως ἀνεδέχθη ὑποχρεώσεις, νὰ διατηρήσῃ μὲ πλήρη εὐκρίνειαν τὴν μετὰ τῆς Τουρκικῆς Πόρτας γειτονικὰς ὑποχρεώσεις, οὐδὲ νὰ παραδεχθῇ ἡ πράξις τι τείνον εἰς τὴν προσβολὴν τῶν ἡγεμονικῶν αὐτῆς δικαίων.

Ἐν ὅσῳ λοιπὸν οἱ κάτοικοι τῆς Σάμου, μένοντες ἐπὶ τῆς νῆσου ταύτης, δὲν πραγματοποιήσωσιν τὴν ἐντὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας μεταρραστεύσιν των, ὑποχρεοῦνται ἀπὸ τὰς ὑπαρχούσας συνθήκας νὰ θεωρῇ αὐτοὺς ὑπηκόους τῆς Ὀθωμανικῆς Πόρτας, ἐντὸς τῆς Ἐπικρατείας τῆς ὁποίας κεῖται ἡ νῆσος Σάμος.

Ὅσον ζωηρὰ καὶ ἐγκάρδια εἶναι τὰ ὑπὲρ τῆς τύχης τῶν Σαμίων αἰσθήματα τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος, ἡ ὑπὲρ αὐτῶν μεσολάβησις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τελεθῇ εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ τοὺς ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὰ χρέη τοῦ πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν Πόρταν ὑπηκόου, ἐν ὅσῳ κατοικοῦσι τὴν Σάμον.

Τοιαύτη μεσολάβησις ἤθελεν ἀντιβαίνει ἐναργῶς εἰς τὰς ὑπαρχούσας συνθήκας, ἤθελε βλάψαι τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα χωρὶς ὄφελος αὐτῶν τῶν Σαμίων καὶ ἀναντιρρήτως ἤθελε δώσει χώραν εἰς ὑπονοίας ὅτι ἡ κλυδωνιστὶς τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος (πρᾶγμα ἀσυμβίβαστον μὲ τὰς ὁποίας πρεσβεύει ἀρχὰς) προτρέπει ξένης Δυνάμεως ὑπηκόους νὰ παραγνωρίσωσι τὰ χρέη των. Ἡ μεσολάβησις λοιπὸν, τὴν ὁποίαν ὡς θεμελιονομήν ἐπὶ τῶν ἀποράσεων τῶν ἐν Λορδίῳ

συνδιαλέξεων καὶ ἐπὶ τῶν ὄρων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συμβάσεως, ἢ αὐτοῦ μεγαλειότης ἀρεδέχθη ἤδη γὰ ἐνεργήσῃ, περιορίζεται εἰς τὸ γὰ μὴν ἐμποδισθῶσι δι' ὁποίωνδήποτε μέτρων οἱ Σύμιοι ἀπὸ τοῦ γὰ φέρωσιν εἰς πέρας τὴν ὁποίαν ἐξέφρασαν ἤδη ἀπόφασιν τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταναστεύσεως των καὶ γὰ ἀσφαλισθῆ εἰς αὐτοὺς ἢ χρῆσις τοῦ διὰ τῶν συνθηκῶν ἀποκτηθέντος δικαιώματος.

Ἐκ τῶν προεκτεθέντων εὐκόλως ἐξάγεται ὡσαύτως ὅτι ἡ περὶ ἐξασφαλίσεως τῆς ναυτιλίας των καὶ περὶ ἀφέσεως τῶν ἐπὶ τοῦ οἴνου καὶ τῆς ρακῆς ξένης ἐπικρατείας τελῶν ἑαίτησις τῶν Σαμίων δὲν ἐμπαροξύνει ἐξαρρήθῃ. Ἡ ἕλπιος αὐτῆς ἡμεῖς ἐν τῇ ἀναγνώσει ἴσμεν ὅτι οὗτος καὶ ἡ ρακὴ τῆς Σάμου δὲν εἶναι προϊόντα ξένης ἐπικρατείας, ἐν ᾧ ἀναντιρρήτως ἡ νῆσος αὕτη δὲν ἀποτελεῖ μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους καὶ ὑπάγεται εἰς ξένην ἐπικράτειαν, τὴν τῆς Ὀθωμανικῆς Πόρτας.

Τὰς αὐτὰς ἀναρμόστους συνειπείας ἤθελεν ἔχει καὶ ἡ ὑπὸ τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν ἐξασφάλισις τῶν πλοίων τῶν Σαμίων, ἐν ᾧ οἱ κύριοι αὐτῶν μένουσιν ἐπὶ τῆς Σάμου, οὐδὲ ἤθελε χρησιμεύσει εἰς τοὺς ζητοῦντας αὐτήν, διότι καμμία τῶν Δυνάμεων δὲν ἤθελε τοὺς ἀναγνώσει.

Ἡ κυβέρνησις τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος, συναισθητομένη ὁποίαν ἀντίληψιν ὀφείλει γὰ δώσῃ εἰς τοὺς Σαμίους κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς περὶ μεταναστεύσεως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν ἀποφάσεως των, ὄχι μόνον θέλει χαρίσει πλήρη ἀτέλειαν δι' ὅλην τὴν κινήτην περιουσίαν των, τὴν ὁποίαν θέλουσιν φέρει εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ θέλει φορτώσει καὶ ἀριθμὸν τινα Ἑλληνικῶν πλοίων καὶ χορηγήσει διὰ γὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς μεταναστεύσεως. Τὸ ὑπουργεῖον τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος, διαταχθὲν γὰ φροντίσῃ ὥστε ἡ μετοικεσία καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῶν Σαμίων γὰ γείνη μὲ ὀλίγη τὴν δυνατὴν ταχύτητα καὶ μὲ τὴν ἀπαιτουμένην τάξιν, καταγίγεται εἰς τὴν ἀρήκουσαν εἰς τοιοῦτον σκοπὸν προετοιμασίαν· ἀλλὰ διὰ γὰ δυνατῆς αὕτη γὰ ἀποβῆ σύμφωνος μὲ τὰς δικαίας ἐλπίδας τῶν Σαμίων καὶ κατὰ πάντα εἰς αὐτοὺς εὐχάριστος, καθίσταται ἀπολύτως ἀναγκαία ἢ ὅσον τάχος ἀποστολῆ πληρεξουσίων τινῶν τῶν μεταναστευόντων Σαμίων διὰ γὰ συμπράξωσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ καταλληλοτέρου μέρους, εἰς τὴν διαίρεσιν τῶν παραχωρηθησομένων εἰς αὐτοὺς διαθεσίμων γαιῶν καὶ εἰς πᾶν ἄλλο δυνάμενον γὰ συμ-

βιβάζη τὰς εὐχὰς καὶ τὰ συμφέροντα τῶν μεταναστευόντων καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς τύχης αὐτῶν εὐμενῆ συμπάθειαν τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως μὲ τούτους νόμους τοῦ βασιλείου καὶ μάλιστα μὲ τὰς ὑγειονομικὰς διατάξεις.

Εἶναι φανερὸν ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι οὗτοι τῶν μεταναστευόντων Σαμίων ἀπαιτεῖται νὰ ἔχωσιν ὅλας τὰς ἀναγκαίας γνώσεις περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκογενειῶν, τῆς μέχρι τοῦδε διαιρέσεως αὐτῶν κατὰ συνοικίας, τῆς ἐκτάσεως τῶν ἐν τῇ Σάμῳ ἰδιοκτησιῶν αὐτῶν, τῶν μέχρι τοῦδε κυριωτέρων ἐπαγγελμαμάτων, τῶν διαφόρων συνοικιῶν καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ ὅλας τὰς στατιστικὰς πληροφορίας τῶν ὁποίων ἢ γνώσις θέλει εὐκολοῦναι τὰς ἄλλως δυσχερεῖς ἐργασίας τῶν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης διωρισμένων ἐπιτρόπων τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως.

Ἡ Γραμματεία αὕτη κρίνει χρεὸς τῆς νὰ ἐπαραλάβῃ εἰς τὸν κήρυον Ἀλέξανδρον Ἀνδρεάδην τὴν ὑπὲρ τῶν Σαμίων συμπάθειαν τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος καὶ νὰ δώσῃ δι' αὐτοῦ τὰς θετικωτέρας διαβεβαιώσεις εἰς τοὺς Σαμίους ὅτι θέλουσιν εὐρεῖ ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος ὑποδοχὴν καὶ περιποίησιν πάντῃ ἀνάλογον μὲ τὰς ὁποίας εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα κατέβαλον θυσίας καὶ μὲ τὰ ὁποῖα δι' αὐτῶν τῶν θυσιῶν ἀπέκτησαν καὶ διὰ τῆς μεταναστευσεῶς τῶν θέλουσι νὰ διατηρήσωσι δικαιώματα ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν νόμων τοῦ βασιλείου καὶ ὑπὸ τὴν πρὸς πάντα τοὺς ὑπηκόους ἐπ' ἰσῆς δαψιλευομένην πατρικὴν προστασίαν τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 30 Ὀκτωβρίου 1833.

Α. Μαυροκορδάτος.

Ν. Δραγούμης.

Πρὸς ταῦτα δὲ Ἀλέξανδρος Ἀνδρεάδης, ὁ παρὰ τῶν Σαμίων ἀπεσταλμένος, ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς.

Πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ τῶν ἐξωτερικῶν βασιλικῆν Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας.

Ὁ ὑποφαινόμενος, ἀπεσταλμένος τῶν Σαμίων, ἔλαβεν εὐσεβάτως τὴν ἀπὸ τριακοστῆν Ὀκτωβρίου ἀπάντησιν τῆς Γραμματείας ταύτης, δι' ἧς παρατηρεῖ μὲ ἄκραν εὐχαρίστησιν καὶ μὲ ἀγαλλίασιν τῆς ψυχῆς του τὴν ἐνδοκίην διάθεσιν τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος τοῦ

να ενεργήσῃ διὰ τὰ μὴν ἐμποδισθῶσιν οἱ Σάμιοι δι' ὁποιοῦνδήποτε μέτρων βιαίων ἀπὸ τοῦ να φέρωσιν εἰς πέρας τὸν ὅπολον ἐξέφρασαν σκοπὸν τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταρραστεύσεως των καὶ ὅτι τὸ ὑπουργεῖον καταγίνεται εἰς τὴν ἀνήκουσαν εἰς τοιοῦτον σκοπὸν προετοιμασίαν καὶ διὰ τὰ ἀποβῆ σύμφωνος μὲ τὰς δικαίας ἐλπίδας τῶν Σαμίων ἀποκαθίσταται ἀπολύτως ἀναγκαία ἢ ὅσον τὰχος ἀποστολῆ πληρεξουσίων τινῶν τῶν μεταρραστευσόντων Σαμίων κ.λπ.

Ἄλλ' ὅσον εὐχάριστα φαίνονται τὰ κεράλαια ταῦτα, σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἀπὸ δεκάτης Μαΐου τρέχοντος ἔτους διακοινώσεως τῆς Γραμματείας ταύτης ὑπ' ἀριθμὸν 239, ἄλλο τόσον χρεωστεῖ τὰ διομολογήσῃ τὴν λύπην του περὶ τῶν κεφαλαίων ἐκείνων, δι' ὧν ἐξηγεῖται ἡ Γραμματεία ὅτι ἡ αὐτοῦ μεγαλειότης ἀναγκάζεται νὰ θεωρῆ τοὺς Σαμίους ὡς ὑπηκόους τῆς Ὀθωμανικῆς Πόρτας, ἐντὸς τῆς Ἐπικρατείας τῆς ὁποίας κεῖται ἡ νῆσος Σάμος, καὶ ἡ ὑπὲρ αὐτῶν μεσολάβησις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τείνῃ εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ να τοὺς ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὰ χρέη τῆς πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν Πόρταν ἀπακοῆς ἐν ὅσῳ κατοικοῦσι τὴν Σάμον.

Ὁ ὑποσημειούμενος ἀπεσταλμένος το.λμᾶ νὰ καθυποβάλῃ εὐσεβάστως ὑπ' ὄψιν τῆς ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ τῶν ἐξωτερικῶν Γραμματείας τὰ ἐφεξῆς.

Ἄφ' οὗ ἐκοινοποιήθη τὸ πρωτόκολλον τῆς τρίτης Φεβρουαρίου 1830 ἐκ μέρους τῶν σεβαστῶν Δυνάμεων, ἑκατέρα κυβέρνησις, ἀποδεχθεῖσα τὴν πρᾶξιν ταύτην, ἐκήρυξεν εἰς τοὺς ὑπηκόους τῆς νὰ συμμορφωθῶσι κατὰ τὸ πρωτόκολλον τοῦτο, ἔχοντες τὸ δικαίωμα νὰ πωλήσῃ ἕκαστος, ἐὰν θελήσῃ, τὰς ἰδιοκτησίας του καὶ νὰ μεταβῆ εἰς ὁποιοῦνδήποτε κράτος ἐγκρίνῃ νὰ κατοικήσῃ. Μ' ὅλον ὅτι ἡ Ὀθωμανικὴ κυβέρνησις παρεδέχθη τὸ πρωτόκολλον καὶ οἱ κάτοικοι Ὀθωμανοὶ τῆς Εὐρώπου καὶ λοιπῶν ἀπήκουσαν εἰς τὴν προσταγὴν τοῦ Σουλτάνου νὰ μεταρραστεύσωσι καὶ μ' ὅλον ὅτι ἦσαν εἰς Εὐρώπον καὶ ἀλλαχού περισσότεροι Χριστιανοὶ Ἕλληνας, δὲν παρεχώρησαν τὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν διοίκησιν ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ 1830 νὰ πωλῶσι τὰς ἰδιοκτησίας των, καὶ ἀφ' οὗ ἐσχάτως παρεχώρησαν τὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, πάλιν ἔμεινεν ἐπιτροπος τῆς Ὀθωμανικῆς Πόρτας, ἕως ὅτου οἱ Ὀθωμανοὶ ἐκποιήσωσι καὶ τὰ λείψανα τῆς περιουσίας των.

Ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις μὲ ὄλον ὅτι ἐσυμμορφώθη εὐθὺς μὲ τὰ ἄρθρα τοῦ πρωτοκόλλου τῆς τρίτης Φεβρουαρίου καὶ ἀνεκάλεσε τὰς Ἀρχάς τῆς ἀπὸ τῆν Σάμον, μὲ ὄλον τοῦτο οἱ Σάμοι, λυπηθέντες κατάκαρδα διὰ τὸν ἀποχωρισμὸν τῆς πατρίδος των ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν κράτος, δὲν ἐρέδωκαν εὐθὺς εἰς τὰς πράξεις τῆς σεβαστῆς Συμμαχίας, ἀλλὰ, κηρύξαντες παρδήμως διὰ τῶν νομίμων πληρεξουσίων εἰς τὰς διαφόρους συνελεύσεις των ὅτι δὲν θέλουσι γὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὴν Τουρκικὴν διοίκησιν, κατέφυγαν μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τοὺς κραταιοτάτους ἀγαθὰς τῆς σεβαστῆς Συμμαχίας, ἐπικαλούμενοι τὴν εὐμενῆ διάθεσιν των διὰ γὰ μὴ τοὺς ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν βασίλειον.

Τρεῖς χρόνοι ἤδη τρέχουσι, καθ' ὅδε ἐγκαταλειφθέντες ἀπὸ τῆν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν μόνοι ὡς Σάμοι, καὶ ὄχι τοῦ Σουλτάνου ὑπήκοοι, ἀνεφέροντο ἀλλεπαλλήλως εἰς τὰς σεβαστὰς Δυνάμεις γὰ συμπεριλάβωσι καὶ τὴν Σάμον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κράτος. Τέλος πάντων, ἀφ' οὗ αἱ σεβασταὶ Δυνάμεις ἀπεφάσισαν γὰ μὴ διασείσωσιν τὸ πρωτόκολλον ὡς πρὸς τὴν Σάμον καὶ ὅτι εἶναι ἀνάγκη γὰ συμμορφωθῶσι μὲ τὰ πρωτόκολλα, ἐκήρυξαν παρδήμως ὅτι εἶναι ὑπήκοοι τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅτι μυριάκις προτιμῶσι γὰ μεταναστεύσωσι παρὰ γὰ δώσωσι λόγον ὑποταγῆς εἰς τὸν Σουλτάνον.

Ὅταν λοιπὸν κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἀπαρτήσεως δώσωσιν οἱ Σάμοι λόγον ὑποταγῆς, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὅστις θέλει ὑπερασπίζεται τὰ συμφέροντά των ἕως ὅτου ἐκποιήσωσιν τὰς ἰδιοκτησίας των; Οἱ Σάμοι δι' αὐτὸν τὸν λόγον τῆς ὑποταγῆς προτιμῶσι τὴν μεταναστεύωσιν καὶ ἐγκαταλείπουσι τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς των καὶ πάλιν εἰς αὐτὸ θὰ ὑποπέσωσι; Μὴ γένοιτο!

Τὸ πνεῦμα τῆς ἀποστολῆς τοῦ ὑποφαινομένου εἶναι συμφῶνως μὲ τὴν ἀπάρτησιν τῆς ἐνάτης τῶν Σαμίων συνελεύσεως πρὸς τοὺς πράκτορας τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξοχωτάτων πρέσβειων τῆς Συμμαχίας, μνηρολογουμένην τὴν εἰκοστὴν ἐνάτην Σεπτεμβρίου τρέχοντος ἔτους. Πρῶτον γὰ παρακαλέσθη τὴν εὐμενῆ διάθεσιν τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος γὰ γράψῃ ὅπου ἀνήκει διὰ γὰ μὴν ἤθελε μεταχειρισθῆ ἢ Ὑψηλὴ Πόρτα κἀνὲν βίαιον μέτρον κατὰ τῶν Σαμίων, τῶν κατοικοῦντων προσωρινῶς ἕως ὅτου ἐντὸς τῆς προθεσμίας πωλήσωσι τὰς ἰδιοκτησίας των· διότι καὶ οἱ Σάμοι εἶναι ἠραγχασμένοι γὰ

ἀντιτάξουν βίαν κατὰ τῆς βίας καὶ τότε θέλει ἰδεῖ ἡ Εὐρώπη πάλιν ἐπὶ τῆς Σάμου ἐκείνην τὴν τραγικὴν σκηνὴν τῶν Ψαρῶν, τῆς Χίου καὶ τῶν Κυδωνιῶν. Δεύτερον, τὰ παραστήσει τὴν ἀμετάθετον ἀπόφασίν των τοῦ τὰ μεταρραστεύσωσιν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν βασίλειον καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἀπάντησιν τοῦ ὑπουργείου θέλει σταλῆ εὐθύς ἐπιτροπὴ ἐνταῦθα περὶ τοῦ τόπου καὶ τρόπου τῆς μεταρραστεύσεως. Ὅταν λοιπὸν οἱ Σάμιοι ἀπεφάσισαν τὴν μεταρραστεύσιν των ἀπὸ τῆς γῆς τῆς γεννήσεώς των, διὰ ποίαν αἰτίαν τὰ μὴ θεωρῶνται ὡς ὑπήκοοι τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος;

Ὁ ὑποσημειοῦμενος ἤθελε τολμήσει τὰ ἐρωτήσῃ εἰς ἀνεῖς ἢ καὶ πολλοὶ τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ Κωνσταντινουπόλει κατοικοῦντων Χριστιανῶν ὑπηκόων τῆς Ὀθωμανικῆς Πόρτας, ἀποφασίσαντες τὰ μεταρραστεύσωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα δυνάμει τοῦ πρωτοκόλλου τῆς δεκάτης ἑκτῆς Ἰουνίου 1830 καὶ λοιπῶν, ἤθελον ζητήσῃ τὴν ὑπερράσπισιν τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος διὰ τὰ ἐκποιήσωσιν ἐλευθέρως τὰς ἰδιοκτησίας των, ἀρὰ γε ἤθελεν ἀρνηθῆ ἡ μεγαλειότης του αὐτὴν τὴν ὑπερράσπισιν; Εὐμενῶς βέβαια ἤθελε τοὺς ὑπερρασπιστῆς ὡς ὑπηκόους Ἑλλήνας, καθὼς καὶ ὁ Σουλτάνος ὑπερρασπίζεται διὰ τοῦ ἐπιτρόπου του τοὺς Ὀθωμανοὺς, οἵτινες διατρίβουσιν εἰσέτι ἐνταῦθα διὰ τὰ πωλήσωσι τὰς ἰδιοκτησίας των. Πολὺν περισσότερον νομίζω ἡ αὐτοῦ μεγαλειότης ἔχει δικαίωμα τὰ νομίζῃ ὡς ὑπηκόους Ἑλλήνας τοὺς μεταρραστευομένους Σαμίους καὶ διατρίβοντας προσωρινῶς εἰς τὰς ἰδιοκτητικὰς γαίας των, μέχρις ὅτου τὰς ἐκποιήσωσιν ἐντὸς τῆς προθεσμίας τοῦ πρωτοκόλλου. Ἐὰν ὅμως καὶ ὁ Σουλτάνος βιάζεται τὰ γένῃ κύριος τῶν ἰδιοκτησιῶν τῶν Σαμιῶν καὶ πρὸ τῆς προθεσμίας, χρεωστῆ τὰ ἐξαποστειλῆ μίαν ποσότητα χρημάτων μετρητῶν διὰ τὰ τὰς ἀγοράσῃ.

Ἀρκετὸν μάθημα ἐγείρειν εἰς τοὺς Σαμίους ἡ ὑπακοὴ τῶν συμπασχόντων Κρητῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Μεχμέτ Ἀλή, οἵτινες ὅχι μόνον ἐμποδίζονται τὰ πωλήσωσι τὰς ἰδιοκτησίας των, ἀλλὰ καὶ τὰ μεταρραστεύσωσιν ἐνκόλως δὲν δύνανται, δοκιμάζοντες οὐκ ὀλίγα δευτὰ ἀπὸ τὴν Αἰγυπτιακὴν διοίκησιν.

Μὴ ἀνεχόμενοι λοιπὸν οἱ Σάμιοι τὰ νομίζονται ὑπήκοοι τοῦ Σουλτάνου ἐν ὧν διατρίβουσιν εἰς Σάμον, κηρύττουσι δι' ἐμοῦ καὶ σήμερον ἐαυτοὺς ὑπηκόους τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος καὶ θέτουσιν εἰς τοὺς πόδας τοῦ θρόνου τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος τὴν ζωὴν των,

τὴν ζῶντων τέκνων των καὶ γυναικῶν των, τὴν τιμὴν των καὶ ἰδιοκτησίας των διὰ τὰ τοὺς ὑπερασπίζεται ἕως ὅτου ἀποπερατωθῆ ἢ μεταράστεισις, ἣτις ἤρχισεν ἀφ' ἧς ἀνεφέρθησαν εἰς τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος περὶ ταύτης, καὶ ἀπὸ τοῦδε καταγίνονται εἰς τὴν ἀποπεράτωσιν ἐντὸς τῆς προθεσμίας τῶν πρωτοκόλλων.

Διὰ τὰ ρηθέντα δίκαια καὶ διὰ τοὺς ρηθέντας λόγους ὁ ὑποψαιρόμενος ἤθελε παρακαλέσει τὰ ἐλαττωθῆ ὁ δασμὸς τῆς ρακῆς καὶ κρασιου, καθ' ὅτι τοῦτο ἔνδον προσβάλλει τὰς ἀποφάσεις τῶν Δυνάμεων, ἐπιβὴ ἢ Διάταξις αὕτη τοῦ δασμοῦ εἶναι ἐσωτερικὴ τῆς κυβερνήσεως καὶ δύναιται, ὅπως ἐγκρίνη, τὰ διαθέσει τὰ τέλη καὶ τοὺς πόρους τοῦ κράτους. Οἱ Σάμιοι καὶ ἂν ἤθελον θελήσει τὰ μείνωσιν ἐκεῖ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Σουλτάνου, ἢ αὐτοῦ μεγαλειότης πάλιν ἠδύνατο, ἂν ἤθελον ἐναρестηθῆ, τὰ κάμη εἰς αὐτοὺς μίαν ἐξαιρέσιν ὡς πρὸς τὰ τέλη διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνάς των καὶ θυσίας των. Πολλῶ μᾶλλον ἤδη ὅπου κηρύττουσιν ὅτι καθ' ὃ Ἑλληνας ἀποφασίζουσι τὴν μεταράστεισιν των εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μένω μὲ σέβας βαθύτατον.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 2 Νοεμβρίου 1833.

Ταπεινότατος καὶ εὐπειθέστατος
Ἄλ. Ἀνδρεάδης.

Αἱ παρατηρήσεις τοῦ Σαμίου ἀπεσταλμένου, καὶ τοὶ ἀρκούντως δεδικαιολογημένοι, οὐδὲν ἐπήνεγκον ἀποτέλεσμα, τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ὀχουρούμενης ὀπισθεν τοῦ κύρους τῶν συνθηκῶν καὶ προβαλλούσης ὅτι ἀδύνατος τῷ βασιλεῖ Ὀθωνι ἀποβαίνει πᾶσα μεσολάβησις, ἣτις ἤθελε θεωρηθῆ ὡς προσβάλλουσα καὶ ἐπὶ μικρὸν τὰς συνθήκας ἐκείνας· ὅθεν καὶ ὁ Ἀνδρεάδης, ἀναχωρήσας ἐκ Ναυπλίου καὶ εἰς Σάμον ἐπανελθὼν, ἐξήγγειλε τὴν ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἀπόρριψιν τῶν προτάσεων αὐτοῦ. Τούτου δὲ γενομένου, συνεκροτήθη ἐν Χώρῃ συνέλευσις γενικὴ, ἣτις, χρωμένη τῷ μόνῳ ἀπολειπομένῳ αὐτῇ δικαίωματι, ἐξελέξατο ἑπταμελῆ ἐπιτροπείαν, ἀποτελουμένην ἐκ τοῦ Ἰωάννου Λεκάτου, τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀνδρεάδου, τοῦ Εὐστρατίου Χ. Ἰωάννου, τοῦ Ἀλεξάνδρου Λαίτου, τοῦ Ἀναγνώστου Πυργίου, τοῦ Γεωργίου Ἰωαννίδου καὶ τοῦ Δημητρίου Παπαντωνῆ καὶ ἐντολὴν ἔχουσαν τὰ διαπραγματευθῆ μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως

τὸ περὶ μεταναστεύσεως τῶν Σαμίων, κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔγγραφον.

Ἄριθ. 840.

Ἑλληνικὴ Πολιτεία.

*Ὁ Διευθυντὴς τῶν Διοικητικῶν πραγμάτων Σάμου
καὶ ἡ ἐπαρχιακὴ Δημογεροντία.*

*Πρὸς τὴν στελλομένην εἰς Ναύπλιον ὀλικὴν Ἐπιτροπὴν
τῶν μεταναστευόντων Σαμίων.*

*Ὁ μεταναστευόμενος λαὸς τῶν Σαμίων στηρίζει τὴν ἀγκυραν
τῶν ἐλπίδων τῆς σωτηρίας καὶ καλῆς ἀποκαταστάσεώς του εἰς τὴν
ἐπιτροπὴν ταύτην.*

*Αἱ Ἀρχαὶ τῆς Σάμου γνωρίζουσιν ὅτι τὰ γενικὰ συμφέροντα τοῦ
λαοῦ τούτου ἐξήρτηνται ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ἔνδειξιν τοῦ πατριω-
τισμοῦ σας. Καιρὸς εἶναι, πατριῶται, νὰ ἀπαθαρατισθῶσι τὰ ὀνό-
ματά σας· ὅθεν ἠρωμένοι μὲ τὸν δεσμόν τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπῃ, καὶ
κοινῆς συμπροίας, τρέξατε τὸ στάδιον τοῦτο, ἐνεργήσατε τὰ ὑπὲρ τοῦ
συναδέλφου λαοῦ κοινὰ συμφέροντα, ἀξίως τῶν πρὸς ὑμᾶς ἐλπίδων
αὐτοῦ, ὅστις ἀπεκδέχεται καὶ τὴν ταχεῖαν ἀγγελίαν τῆς ἐξασφαλί-
σεώς του εἰς τὴν δεινὴν ταύτην περίστασιν.*

Τῆ 6 Φεβρουαρίου 1834 ἐκ τοῦ Διευθυντηρίου.

*Ὁ Διευθυντὴς Σάμου
(Τ. Σ.) Α. Λυκοῦργος.*

Οἱ Δημογέροντες Σάμου

Κωνστ. Σουβαλιτζῆς.

Χ. Ἀσλάνης Π. Κυριαζῆ.

Δ. Ι. Πρωτοπαπᾶ.

*Ἡ Ἐπιτροπεὶα αὕτη ἀναχωρήσασα τῆ δεκάτῃ πέμπτῃ Φεβρουαρίου
1834 ἐκ Σάμου, μετέβη εἰς Ναύπλιον. Οἱ δὲ ὄροι, ἐφ' οἷς ἐντολὴν εἶ-
χε νὰ διαπραγματευθῆ τὸ περὶ μεταναστεύσεως ἀντικείμενον, ἦσαν
τοιούτοι.*

*α. Ὁ τόπος τῆς μετοικεσίας τῶν Σαμίων νὰ ᾖ καλλίτερος ἢ
τοῦλάχιστον ὁμοιος μὲ τὴν γῆν τῆς Σάμου, τὴν ὁποίαν θὰ ἐγκατα-
λείψωσι, καὶ στολισμένος πρὸ πάντων μὲ εὐδίων λιμένα καὶ εὐκρα-
τον ἀέρα.*

β'. *Νὰ παρατηρήσωσιν ἐπιτοπίως τὸν τόπον τοῦτον καὶ νὰ διερεγγήσωσιν τὸν προσδιορισμὸν τῶν ὄριων τῆς περιφέρειας τοῦ ἱκανὸν πρὸς διατροφήν καὶ οἰκονομίαν τριακότα χιλιάδων ψυχῶν.*

γ'. *Νὰ φροντίσωσι περὶ σχηματισμοῦ τῆς νέας πόλεως, ἣτις μέλει νὰ λάβῃ τὸ ὄνομα Νέα Σάμος, καὶ περὶ τῶν μέτρων τῆς ἐκεῖ μεταβάσεως καὶ συνοικήσεως τῶν Σαμίων διὰ τοῦ πλέον ἐνκολωτέρου καὶ ἀνεξοδωτέρου τρόπου.*

δ'. *Νὰ διαπραγματευθῶσιν ἐγκαίρως ὅσα περὶ πολιτισμοῦ, φωτισμοῦ καὶ εὐδαιμονίας τῶν μεταναστευσόντων Σαμίων καὶ ὅσα πρὸς ἀξίαν ἀνταμοιβὴν τῶν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους ἀγῶνων καὶ θυσιῶν των, ὡς ἐπεχόντων θέσιν καὶ ἀποτελούντων μέρος τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας.*

ε'. *Νὰ φροντίσωσιν ἐγκαίρως διὰ τὴν ἐντελῆ καὶ ἐνκολωτέραν ἀποζημίωσιν τῶν Σαμίων ἕνεκα τῶν ἀκινήτων ἰδιοκτησιῶν, τὰς ὁποίας θὰ ἐγκαταλείψωσιν εἰς τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς των.*

Ταῦτοχρόνως ὁ Λυκούργος δι' ἐγκυκλίου εἰδοποίησε τοὺς θέλοντας ἵνα μεταναστεύσωσιν ὅτι ὀφείλει ἕκαστος νὰ καταγράψῃ τὴν ἀκίνητον αὐτοῦ περιουσίαν, τὴν ἕκτασιν αὐτῆς, τὸ μέρος ἐν ᾧ κεῖται, καὶ πᾶν συνελόντι εἰπεῖν τὸ ἀναγόμενον εἰς τὸν βίον αὐτοῦ, παραδώσῃ δὲ τὴν καταγραφὴν ταύτην εἰς τὴν Δημογεροντίαν τῆς οἰκείας κωμοπόλεως.

Ἐν ᾧ οἱ Σάμιοι παντὶ μέσῳ ἐχρῶντο ἵνα διαφύγωσι τὴν Τουρκικὴν κυριαρχίαν, ἢ ναυτιλία αὐτῶν ἐμαραίνετο, πανταχόθεν κωλυομένη καὶ καταπολεμουμένη· μαρτύριον δ' ἐπίσημον τῆς ἀξιοθαυμάστου γενναιοφροσύνης καὶ ἑλληνοπρεποῦς διαγωγῆς τῶν Σαμίων, ἔστω πρὸς ἄλλοις πολλοῖς καὶ ἡ ἐπομένη ἀναφορὰ τεσσάρων πλοίαρχων πρὸς τὴν ἄρτι εἰς Ναύπλιον σταλεῖσαν ἐπιτροπείαν τῆς πατρίδος αὐτῶν.

Πρὸς τὴν πρεσβείαν τῆς Σάμου!

Ἄδελφοί, μὴν ἔχοντες ἐδῶ πλέον κάμμιαν ἐλπίδα ἀπὸ ὄλου τοὺς ὑπουργοὺς τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, προστρέχομεν καὶ εἰς ἐσᾶς. Ἐφθάσαμεν ἐδῶ οἱ ὑποφαινόμενοι πλοίαρχοι μὲ τὰ πλοιά μας, φορτωμένα κατὰ τὴν δεκάτην ἐνάτην τοῦ τρέχοντος, διὰ νὰ λάβωμεν τὰ ἀναγκαῖα πασάγια νὰ ἀπέλθωμεν διὰ Κωνσταντινούπολιν νὰ ἀπαντήσωμεν τὰ καθημερινὰ ἔξοδα τῶν φαρμακείων μας, ἐλπίζοντας ὅτι χωρὶς κάμμιαν ἀντίστασιν θέλομεν ἐπιτύχει τὸν σκοπὸν μας, ὄντες ἐρωδιασμένοι καὶ μὲ διπλώματα πέντε μηνῶν. Εἰς τὴν ἀρχὴν

μᾶς ὑπεσχέθησαν ὅτι τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἐτελείοναν, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη γὰρ πάρη τὸ κάθε πλοῖον ἀπὸ μίαν βάρκα ντὴ βίλιτα, καθὼς καὶ τὰς ἐλάβαμεν, καὶ ἀπὸ μίαν ἡμέραν ἀπέρασαν πέντε, καὶ οὔτε ἀπόκρισιν δὲν μᾶς ἔδωσαν, ἀλλ' οὔτε τὰς ἡμέρας τῆς καραντίνας μᾶς ἀτζιτάρουν. Ἡμεῖς μὴν ὑποφέρορτες, ὄντες ὅλοι πιωχοὶ ἄνθρωποι, γὰρ χάνωμεν τὰς ἡμέρας εἰς μάτην καὶ γὰρ ἀκολουθῶμεν ἕξοδα, ἀναφερθήκαμεν δις εἰς τὴν βασιλικὴν Νομαρχίαν ἅν καὶ πασάγια δὲν μᾶς δίδονται, γὰρ μᾶς δοθοῦν τὰ ἴδια μας διπλώματα καὶ ραντολόγια γὰρ ἀπέλθωμεν δι' Ὑδρας εἰς Ναύπλιον, ἴσως καὶ ἀπὸ αὐτοῦ ἐνκολυθῶμεν, ἔχοντες μαζὶ μας καὶ βαρδιάνους ἀπὸ ἐδῶ, ἀφίροντες καὶ ἀξιούποχρέους ἐγγυητάς. Καὶ τοῦτο μᾶς τὸ ἐστέρησαν, λέγοντές μας ὅτι εἴμεθα Ὀθωμανογραικοὶ καὶ μᾶς τυχαίρει γὰρ μὴν ἔχωμεν διπλώματα, ἀλλὰ μόνον μία ἄδεια ὡς ραγιάδες γὰρ ἀπέλθωμεν ὅπου θέλομεν.

Γνωρίζετε καλὰ ὅτι εἰς τὸ ἀπερασμένον μας ταξεῖδι κατὰ τὰς δέκα Νοεμβρίου ἀπὸ φοβερὰν τρικυμλίαν τῆς θαλάσσης ἐρρίψαμεν τὸ μίσόν μας κάρικον εἰς τὴν θάλασσαν διὰ γὰρ σωθῶμεν, καὶ ἀφ' οὗ ἐφθάσαμεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀπαρτήσαμεν καιρὸν γὰρ ὠφελήθωμεν καὶ γὰρ ἀπαρτήσωμεν τὴν ἄρωθεν ζημίαν, μόνον γὰρ προσκνηρήσωμεν εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν. Ἡμεῖς, ὄντες στερεοὶ εἰς τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον ὄρκον ἢ γὰρ ζήσωμεν ἐλεύθεροι ἢ γὰρ ἀποθάνωμεν ἐντίμως, παρίδαμεν κέρδη, ζημίας, τολμῶ εἰπεῖν καὶ τὴν ἰδίαν μας ζωὴν διὰ γὰρ μὴ φανῶμεν ἐχθροὶ τῆς πατρίδος μας. Τώρα βλέπομεν καὶ οἱ ὑπουργοὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος γὰρ μᾶς διώχουν καὶ γὰρ μᾶς λέγουν γὰρ πέσωμεν ὅλοι μέσα εἰς ἓν βαθὺ πηγάδι! Ἄρα τί ἄλλη ἐλπίδα εἶναι εἰς ἡμᾶς; Ἀπὸ τὸν ἄσπορδόν μας ἐχθρὸν κνηρούμεθα, ἀπὸ δὲ τὴν γλυκυτάτην μας μητέρα Ἑλλάδα διωκόμεθα· τί μέλλει γερέσθαι, ἀγνοοῦμεν. Ἡμεῖς σᾶς ξαναγράψαμεν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπληροφορήθημεν ὅτι τὸ γράμμα μας ἔμεινεν ἐδῶ, σᾶς γράφομεν καὶ πάλιν. Ἐὰν καὶ γνωρίζετε ὅτι ἐμποροῦμεν γὰρ ἐπιτύχωμεν μέρος μερίδος τῶν Ἑλλήνων, γὰρ ἀναφερθῆτε ὅπου ἀρήκει, γὰρ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ ἐδῶ. Ἄν καὶ πασάγια δὲν μᾶς δίνονται, γὰρ ὑπάγωμεν εἰς τὴν πατρίδα μας μὲ τὰ πλοῖα φορτωμένα, ἕως ὅπου γὰρ κάμη ἢ πατρὶς δευτέραν σκέψιν περὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς καὶ οὕτω γὰρ κνηρώμεν ταξεῖδι. Νὰ πουλήσωμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ἐμποροῦμεν διὰ τὸν βαρύτερον δασμόν· γὰρ προσκνηρήσωμεν εἰς τὸν

ἔχθρόν μας, μὴ γένοιτο! εἶναι προτιμότερος ὁ θάνατος. Λοιπὸν σᾶς παρακαλοῦμεν θερμῶς μὲ πρῶτον ταχύπλοον γὰ μᾶς ἰδεάσῃτε τι πρέπει γὰ πράξωμεν. Ταῦτα καὶ σᾶς ἐπενχόμεθα γὰ εὐδοκιμήσουσιν αἱ γενικαὶ ὑποθέσεις τῆς Σάμου.

Σύρα 1834 τῆ 29 Μαρτίου.

*Οἱ πλοίαρχοι
Νικόλαος Κωνσταντινίδης
Κωνσταντῖνος Σαρῆς.
Ἀποστόλης Δημητρίου.
Δημήτριος Καλλιόνης.*

Ἵσως ὁ Καῖσαρ ἔπιπτε θῦμα τῆς μαχαίρας τῶν ἀγρίων αὐτοῦ ἐχθρῶν, ἰδὼν μεταξὺ τῶν δολοφόνων καὶ τὸν Βροῦτον, εἶπεν αὐτῷ, *Τέκνον Βροῦτε! Δὲν ἐδικαιοῦντο ἄρα γε καὶ οἱ Σάμιοι, ἐμπόδια τοιαῦτα ἀπαντῶντες παρ' ὧν οὐκ ἤλπίζον, γὰ εἶπωσι, Μητέρα Ἑλλάς! . . .*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

Ἀποκλεισμός τῆς Σάμου ὑπὸ Τουρκικοῦ στόλου
καὶ ὑπόταξις αὐτῆς (1834).

Αἱ ἐνδελεχεῖς τῶν Σαμίων προσπάθειαι ἵν' ἀποφύγῃσι τὸν βάρυν τῆς δουλείας ζυγὸν οὐδεμίαν ἐπιτυχίαν ἔσχον καὶ πεπρωμένον ἦτο τὸ ἠθικὸν θάρρος αὐτῶν καὶ ἡ ἔξοχος φιλοπατρία γὰ ὑποχωρήσωσιν ἐνώπιον τῆς ὑλικῆς δυνάμεως. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη, βλέπουσα ματαίαν τὴν προσδοκίαν αὐτῆς ὅπως διπλωματικῇ τῇ ἐνεργείᾳ κύψῃ τὸν ἀχένα ἢ ἀκαμπτος νῆσος, ἀπεφάσισε γὰ προβῆ εἰς μέτρα βίαια· ὅθεν συνεννοηθεῖσα μετὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῶν τῶν συμμάχων Δυνάμεων, ἐκήρυξε μὲν τὸν ἀποκλεισμόν, παρεσκεύασε δὲ στρατὸν καὶ στόλον ἵνα ἐκπέμψῃ κατ' αὐτῆς. Ὁ στόλος οὗτος, συγκείμενος ἐξ ὀκτώ μεγάλων πολεμικῶν πλοίων καὶ ἐτέρων μικροτέρων μεθ' ἱκανοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ μοιράρχου Χασάν βέη διατελῶν καὶ τὸν τοῦ ἡγεμόνος Στεφάνου Βογορίδου φέρων ἀντιπρόσωπον Κωνσταντῖνον Μουσοῦρον, μεθ' ἑαυτοῦ ἔχοντα ἀρχηγὸν τῆς ἡγεμονικῆς φρουρᾶς Νικολάον τινα Ἠλιάδην καὶ πολυαριθμούς ὀπλίτας Χριστιανούς ἐκ

Κρήνης, κατέπλευσε τῇ εἰκοστῇ τετάρτῃ Ἀπριλίου 1834 εἰς Σάμον καὶ μέρος μὲν αὐτοῦ προσωρμίσθη ἐν τῷ λιμένι Βαθέος, μέρος δὲ κατέλαβε τὸ Τηγάνιον, ὥστε κατέστησεν ἀνέφικτον τὸν ἐκ Σάμου ἀπόπλουν παντός πλοίου. Τὴν δ' ἐπιούσαν ὁ μοίραρχος ἀπέστειλε τὸν Σύριον μὲν τὴν πατρίδα, καθολικὸν δὲ τὸ θρήσκευμα καὶ διὰ τοῦτο μισελληνικώτατον διερμηνέα αὐτοῦ Φραγκίσκον Σαλάχαν ἵνα διανείμη τοῖς προκρίτοις καὶ κατοίκοις τῆς Σάμου τὴν ἐπομένην προκήρυξιν.

Ὁ ὑποφαινόμενος Χασὰν βέης, στόλαρχος τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος τοῦ κραταιοτάτου καὶ γαληνοτάτου Σουλτάνου Μαχμούτ Χάν, αὐθέντου μας, καὶ γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν εἰς Σάμον ἀποστελλομένων πεζικῶν καὶ θαλασσίων δυνάμεων.

κτ.λ. κτ.λ. κτ.λ.

Πρὸς τοὺς προκρίτους καὶ κατοίκους τῆς νήσου Σάμου.

Τὸ Ὑψηλὸν Κράτος, κέρριον σκοπὸν ἔχον τὴν εὐδαιμονίαν τῶν λαῶν, ὅσους ἡ θεία Πρόνοια ἐνεπιστεύθη εἰς τὴν κηδεμόνα προστασίαν του, καὶ σύμφωνον μὲ τὰς ἐπιθυμίας τῶν τριῶν συμμαχικῶν Δυνάμεων, ἐπεδαψίλευσεν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς νήσου Σάμου πρόνομια σπάνια καὶ ἀξιοζήλωτα, ἐκ τῶν ὁποίων πηγάζει τὸ εὖ εἶναι τῆς πατρίδος σας, ἢ ἀτομικὴ καὶ κτηματικὴ ἀσφάλεια ἐνὸς ἐκάστου καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ μιᾶς πατρικῆς Διοικήσεως.

Ἄλλὰ πληροφορηθεῖσα ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα ὅτι, ἐν ᾧ ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους ὁ λαὸς ὄλος, ἐν γνημονῶν διὰ τὴν τσαύτην ἐπιείκειαν τοῦ κραταιοτάτου καὶ γαληνοτάτου ἡμῶν Ἄνακτος, ἐπιθυμεῖ ἐκ καρδίας τὴν ἐπὶ τοιούτων προνομίῳ ὑποταγὴν τῆς νήσου, ἐκ τοῦ ἐτέρου μέρους ὀλλγοὶ τινὲς ταραξίαι καὶ κακόβουλοι, διαστρέφοντες καὶ παρεξηγοῦντες τοὺς σκοποὺς τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας καὶ τῶν τριῶν Δυνάμεων καὶ μεταχειριζόμενοι τὴν βίαν καὶ τὴν ἐνοπλίον δύναμιν, δεσμεύουσι τὴν φωνὴν τοῦ λαοῦ καὶ ἐμπόδισαν ἄχρι τοῦδε τὴν ἐλευθέρῳν ἔκφρασιν τῶν ἐγκαρδίῳν αἰσθημάτων του, πρέπον ἔκρινε γὰρ με ἀποστείλῃ εἰς Σάμον μὲ τὰς ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν δυνάμεις διὰ γὰρ φέρω εἰς πέρας τὴν ὑποταγὴν σας, ἐνθαρρύνων μὲν καὶ ὑποστηρίζων τὸν ἔμφοβον καὶ δυναστευόμενον λαόν, ἀπαλλάττων δὲ τὴν πατρίδα σας ἀπὸ τὴν παρουσίαν καὶ τὰ σκάνδαλα δύο ἢ τριῶν τυραννίσκων, χρείας γενομένης.

Πρὶν καταφύγω ὁμῶς εἰς τὴν χρῆσιν βιαίων καὶ δραστηρίων μέ-

σων, εἶμαι διατεταγμένος ν' ἀρχίσω ἀπὸ ρουθεσιῶν καὶ γὰρ σὰς ἀ-
νοιξῶ ἐλεύθερον τὸν εἰρηνοποιὸν καὶ διαλλακτικὸν δρόμον. Διὰ
ταῦτα καὶ ἔρχεται πρῶτον αὐτόσε ὁ κύριος Κωνσταντῖνος Μουσοῦ-
ρος, ἐπίτροπος τοῦ ἐκλαμπροτάτου πρίγγιπὸς σας κυρίου Στεφάνου
Βογορίδου μετὰ τοῦ παρ' ἐμοὶ καπετὰν Νικολῆ διὰ γὰρ σὰς ἐπτείνω-
σι χεῖρα συνδρομῆς καὶ συναρτιλήψεως, καὶ ἐπιτυχότες ἀνάλογον
διάθεσιν ἐκ μέρους σας, γὰρ χρησιμεύσωσιν εἰς ἀπαλλαγὴν καὶ προ-
απάρτησιν οἰωνοδήποτε ἐνδεχομένων ἀποτελεσμάτων.

Ὁφελήθητε λοιπὸν, κάτοικοι Σάμου, ἀπὸ τὴν πατρικὴν καὶ φι-
λάνθρωπον ἡμῶν προαίρεσιν καὶ σπεύσατε γὰρ διασώσητε τὰ προνό-
μιά σας, γὰρ συντελέσητε εἰς τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν εὐταξίαν τῆς πα-
τρίδος σας, τὴν στήριξιν τῶν βασιλικῶν εἰς αὐτὴν ἐπιδαφιλευθέν-
των εὐεργετημάτων καὶ ν' ἀποδείξητε ἐπομένως τὸν ἀληθῆ πατριω-
τισμὸν σας.

Ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Στολαρχίδος
τῆ 27 Ζιλχιτζὲ 1249 (25 Ἀπριλίου 1834).

Χασάν.

Ἀνελθὼν εἰς Βαθὺ μετὰ τῆς προκηρύξεως ταύτης ὁ Σαλάχας, προσ-
επάθησε παντοιοτρόπως διὰ λόγων γὰρ πείσῃ τοὺς ἐγχωρίους ἵνα ὑπο-
ταχθῶσιν. Οἱ Βαθεῶται, στερούμενοι τῆς τῶν ἄλλων κωμπούλεων βο-
ηθείας, δὲν ἠδύναντο διὰ τῆς βίας γὰρ ἐκδιώξωσι τὸν ἐχθρόν, ὅθεν καὶ
ἀντέλεγον ὅτι ἄνευ κοινῆς τῶν Σαμίων συνελεύσεως οὐδὲν αὐτοὶ μονο-
μερῶς ἀποφασίζουσιν· ἀφικομένου ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ ἐκ Μαραθοκάμ-
που τοῦ Σταματίου Γεωργιάδου μεθ' ἱκανῶν ὀπλοφόρων, οἱ κάτοικοι
τοῦ Βαθείος ἔλαβον θάρρος καὶ ρητῶς διεκήρυξαν ὅτι οὐδέποτε κατα-
νεύσουσιν εἰς τὴν ὑποταγὴν. Ἀφ' ἐτέρου ὁ Λυκοῦργος, ἰδὼν τὸν κατά-
πλουν τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, συνεκάλεσε μὲν πένδημον ἐν Βαθεῖ συν-
έλευσιν, σπεύσας δ' ἐξήγγειλε τὸ γεγονός καὶ τῇ ἐν Ναυπλίῳ σταλείσῃ
ἐπιτροπείᾳ τῶν Σαμίων διὰ τῶν ἐξῆς.

Ἄριθ. 1197.

Πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν τῶν μεταρραστευσόντων Σαμίων.

Ὁ Διευθυντὴς τῶν Διοικητικῶν πραγμάτων Σάμου
καὶ ἀρχηγὸς τῶν μεταρραστευσόντων Σαμίων.

Ὁ Ὄθωμαρικὸς στόλος ἔφθασεν ἐνταῦθα ἀπὸ τὴν εἰκοστὴν τετάρτην.

την τοῦ ἤδη παύοντος καὶ ἐπολιόρησε τὴν πατρίδα στενῶς. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐλλιμενίσθη εἰς Βαθὺ ἐν πλοῖον τοῦ στόλου. Ὁ λαὸς ἅπας ἀπὸ δώδεκα χρόνων καὶ ἐπάνω συνήχθη εἰς Βαθὺ καὶ φωνάζει ὅτι μεταρραστεύει, δὲν προσκυῖ.

Ὁ λαὸς λοιπὸν εἶναι εἰς κίνδυνον, καθὼς καὶ ἀτομικῶς ἐγώ. Ὁθεν ἀνάγκη μεγίστη εἶναι, ἐπειδὴ ὁ στόλος ἐτοιμάζεται εἰς ἐχθροπραξίαν, γὰρ ἐνεργήσῃ ἡ Γραμματεία τῶν ἐξωτερικῶν τὰ δέοντα ὑπὲρ τῶν Σαμίων, καθ' ὅτι καὶ αὐθις ἀνεκηρύχθησαν Ἕλληνας καὶ χρεωστεῖ τὸ βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος γὰρ τοῖς χορηγήσῃ πᾶσαν δυνατὴν ἀντίληψιν καὶ ταύτην ὅσον ταχύτερον, καθ' ὅτι τὰ πράγματα εἶναι ἀργοπορίας ἀνεπίδεκτα.

Τῆ 29 Ἀπριλίου 1834 ἐκ τοῦ Διευθυντηρίου.

Ὁ Διευθυντῆς
Α. Λυκοῦργος

Ἡ δὲ πάνδημος Συνέλευσις συνῆλθεν ἐν Βαθεὶ τῆ εἰκοστῇ ὀγδόῃ Ἀπριλίου κατέναντι τῆς ναυαρχίδος, οἷονεὶ διαμαρτυρομένη κατὰ τῶν πράξεων καὶ ἀπειλῶν τοῦ μοιράρχου. Πρώτιστον δ' ἔργον τῆς Συνελεύσεως ἐγένετο ἡ ἐκλογή ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐπιτροπείας, συγκειμένης ἐκ τοῦ Γεωργίου Κλεάνθους, Ἀναγνώστου Σπανοῦ, Ἀναγνώστου Καριότογλου, Ἰωάννου Γαρουφαλῆ, Γεωργίου Φλέκα, Κωνσταντίνου Βαλιονδῆ, Κωνσταντίνου Γεωργίου, Εὐαγγελينوῦ Παπαϊωάννου, Δημητρίου Καπουράλου, Ἀναγνώστου Παπαϊωάννου, Νικολάου Παναγιώτου, Ἀναγνώστου Σταμουλίδου, Γεωργίου Φραγκονικολάου, Σταματίου Κωνσταντᾶ καὶ Μανουὴλ Καψάλη ὡς γραμματέως, ὅπως μετὰ τῶν ἐπαρχιακῶν Δημογερόντων Κωνσταντίνου Σουβαλιτζῆ, Χατζῆ Ἀσλάνη Παπακυριαζῆ καὶ Δημητρίου Πρωτόπαπα ἐπιβλέπη τὴν κατὰστασιν τῆς πατρίδος· σύναμα δέ, διατάξασα τὸν Χιλιάρχον Κωνσταντίνον Λαχανᾶν γὰρ ἀπέλθῃ μετὰ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ εἰς Πύργον ἵνα μὴ φκίνηται ἡ Συνέλευσις ὅτι ἐνεργεῖ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ φόβου, συνεστήσατο φρουρὰν ἐξ ἑκατῶν ὀπλοφόρων ὑπὸ Κωνσταντίνον τὸν Παλαιὸν πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως. Οἱ δ' ἐν τῇ ναυαρχίδι ἀπεσταλμένοι τοῦ Βογορίδου, ἰδόντες τὴν συγκρότησιν τῆς Συνελεύσεως καὶ κατανοοῦντες ὅτι αὕτη ἡδύνατο γὰρ φέρῃ οὐχὶ μικρὸν πρόσκομμα εἰς τὰς πρὸς ὑποταγὴν τῆς νήσου προσπαθείας αὐτῶν, ἀφ' ἐτέρου δ' ἐπόμενοι τῷ συστήματι τοῦ γὰρ δεικνύεται ὅτι οὐχὶ ὁ λαός, ἀλλ' ὀλίγοι τινές,

βίη χρώμενοι, ἀνθίστανται εἰς τὴν ὑποταγὴν καὶ τὸν λαὸν εἰς τὴν ἀντίστασιν ἀκοντὰ συμπαρασύρουσιν, ἐπεμψαν πρὸς αὐτὴν τὴν ἐπομένην διακήρυξιν.

Οἱ ὑπὸ εἰρηνοποιῶν χαρακτηρὰ ἀποσταλέντες εἰς Σάμον ἐπίτροποι τοῦ ἐνδοξοτάτου στολάρχου τῆς αὐτοῦ σουλτανικῆς μεγαλειότητος.

Πρὸς τὴν λεγομένην γενικὴν συνέλευσιν Σάμου,
τὴν ἤδη ἐν Βαθεῖ συγκροτουμένην.

Ἐπειδὴ ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα ἐπληροφορήθη ἐπισήμως ὅτι αἱ ἐν Σάμῳ γεινόμεναι γενικαὶ συνελύσεις, ὡς δεσποζόμεναι ὑπὸ τῆν ἐπιτροπὴν καὶ τὰς ἀπειλὰς τῆς ἐνόπλου δυνάμεως ὀλιγῶν στασιαρχῶν, παραβιάζονται ἐνίοτε εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν καὶ ἐμποδίζονται τοῦ νὰ ἐκφράσωσι τὰ μέλη τῶν ἐλευθέρως τὴν γνώμην τῶν καὶ ἔχει κατὰ τοῦτο παράδειγμα τὴν κατὰ Σεπτέμβριον 1833 συγκροτηθεῖσαν συνέλευσιν, εἰς τὴν ὅποίαν οἱ παρευρεθέντες κύριοι τρεῖς πράκτορες τῶν συμμάχων Δυνάμεων ὑπῆρξαν θεαταὶ τῆς βίας τῆς ἐνόπλου δυνάμεως, ἥτις, ὀρμήσασα, κατεδίωξε μέλη τιτὰ τῆς αὐτῆς συνελύσεως, ὡς θελήσαντα νὰ ἐκφράσωσιν ἐλευθέρως τὴν περὶ ὑποταγῆς γνώμην τῶν, καὶ ἐξιάσθησαν νὰ ἀπέλθωσιν ἀπὸ τῆν συνέλευσιν ταύτην, διαμαρτυρόμενοι πρὸς αὐτὴν ἐπισήμως διὰ τῶν κυρίων ἀντιπροξένων, οἱ ὑποφαινόμενοι εἶμεθα διατεταγμένοι νὰ μὴ δίδωμεν ἀκρόασιν καὶ πίστιν εἰς τοιαύτας ἰτάκτους καὶ βεβιασμένας συνελύσεις, μῆτε νὰ παραδεχώμεθα ὡς ἐλευθέρως καὶ ἀξιοπλίστους τὰς γνώμας καὶ ἀποφάσεις τῶν.

Διὰ τοῦτο ἐλθόντες εἰς Σάμον ὑπὸ εἰρηνοποιῶν χαρακτηρὰ, ἀπητήσαμεν τὴν περὶ ὑποταγῆς γνώμην τῶν κατοίκων τῆς οὐχὶ διὰ γενικῆς συνελύσεως, καθ' ὅτι προείδομεν ὅτι αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς, ὡς δυναστευόμεναι ὑπὸ τῆς ἐνόπλου βίας δύο ἢ τριῶν ἰδιοτελῶν, ἐνδέχεται νὰ ἐνοχοποιήσωσι συγχρόνως ὅλην τὴν νῆσον ἐνώπιον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ νὰ ἐμπλέξωσιν αὐτὴν εἰς δεινὰ ἐπακόλουθα, ἀλλ' ἀπητήσαμεν κατ' ἰδίαν τὴν γνώμην ἐνὸς ἐκάστου χωρίου, διευθύνοντες τὰ ἐπὶ τοῦτω ἀναγκαῖα ἔγγραφα πρὸς τὰς δέκα κυριωτέρας κωμοπόλεις καὶ χωρία, συμπεριλαμβανομένων εἰς ταῦτα καὶ τῶν ἄλλων γειτονικῶν χωριδίων, καὶ ἐμπιστευθέντες τὴν ἀσφαλῆ ἐξαποστολὴν τῶν ἐγγράφων τούτων εἰς τὰς χεῖρας τῶν μελῶν τῆς λεγομένης Δημογεροντίας Βαθέος, κατὰ τὸ ἀντὶ χεῖρας ἡμῶν ἀποδει-

κτικόν της.

Ἄλλ' ἐν ᾧ ἡμεῖς περιεμέρομεν μίαν πρὸς μίαν τὴν ἀπάρτησιν μιᾶς ἐκάστης κωμοπόλεως καὶ χωρίου, καὶ ἐν ᾧ κατὰ τὸ παρελθὸν σάββατον, εἰκοστὴν ὀγδόην τοῦ λήγοντος, ὁ λαὸς τοῦ Βαθέος, συμποσούμενος εἰς χιλιάδας ἀνθρώπων, συνήχθη τὸ πρῶν ἐντὸς τῆς πολιτείας εἰς εὐρύχωρον τόπον, ὅπου παρευρέθησαν καὶ τινες τῶν ἀντιπροσώπων τῶν φιλικῶν Δυνάμεων καὶ ἀποτεινόμενοι πρὸς τὸν καπετὰν Νικολῆν, ἕνα τῶν ὑποφαινομένων εἰρηνοποιῶν ἐπιτρόπων, ὡμολόγησε μῆ φωνῆ καὶ θελήσει τὴν εἰς τὸν μεγαλειότατον ἡμῶν ἄρακτα ἀπαρabiάστον ὑποταγὴν του κατὰ τοὺς ὅρους τῆς δοθείσης εἰς τὴν Σάμον Ὀργανικῆς Διατάξεως, ὡς σημεῖον δὲ τῆς ὑποταγῆς ταύτης κατεδιβάσθη ἡ Ἑλληνικὴ σημαία, ἣτις καταχρηστικῶς ἐκυμαίρετο τὰς προπαραελθούσας ἡμέρας ἐπὶ τινος παραθαλασσίου οἰκίας, αἴφνης εἶδομεν μετ' ὀλίγας ὥρας εἰσερχόμενον εἰς Βαθὺ πλῆθος ἐνόπλιων ἀνδρῶν, ἀνυψωμένην τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν μετὰ τὴν ἀφίξιν αὐτῶν ἐπὶ δύο συγχρόνως οἰκιῶν, καὶ γενομένης πολεμικοῦ προπαρασκευαστικῆς ἐπιδείξεως κατὰ τῶν ὑπὸ εἰρηνοποιῶν χαρακτῆρα εὐρισκομένων ἐνταῦθα πλοίων τοῦ μεγαλειοτάτου ἡμῶν ἄρακτος, ὥστε κατὰ χρέος ἐδιάσθημεν νὰ ἀναφέρωμεν πρὸς τὸν ἀποστειλάντα ἡμᾶς ἐνδοξότατον στόλαρχον τὰ συμβαίροντα ὅσων ὑπῆρξαμεν αὐτήκοοι καὶ αὐτόπται μάρτυρες.

Ἄλλ' ἤδη ἐκστατικοὶ μαρθάνομεν ὅτι ἡ ἔνοπλος αὐτὴ δύναμις, ἣτις ἅμα φθάσασα εἰς Βαθὺ ἐδέσμευσε τὴν φωνὴν τοῦ λαοῦ, ἦλθεν ἐνταῦθα ἐπὶ λόγῳ ἵνα παρευρεθῆ εἰς τὴν συγχροτουμένην γενικὴν λεγομένην συνέλευσιν. Διὰ ταῦτα ἀκολουθοῦντες τὴν ἔννοιαν τῶν πρὸς ἕκαστον χωρίων ἐγγράφων μας καὶ τὰς δοθείσας εἰς ἡμᾶς διατάγας, ὀφείλομεν νὰ διακηρύξωμεν διὰ τῆς παρουσίας πρὸς τὰ μέλη τῆς γενικῆς λεγομένης συνέλευσεως ὅτι τὸ καθ' ἡμᾶς δὲν τὴν ἀναγνωρίζομεν ὡς τακτικὴν μῆτε δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ἐγγράφους ἀναφορὰς ἢ προφορικὰς ἀποκρίσεις της, καὶ συμβουλεύομεν τὰ μέλη ταῦτα διαλυθέντα ν' ἀπέλθωσιν ἕκαστα εἰς τὰ ἴδια χωρία, ὅπου, σχεφθέντα ἡσύχως καὶ ἀρόβως μεθ' ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν ἐγχωρίων, δύνανται ν' ἀποκριθῶσιν εἰς ὅσα ἀπαιτοῦμεν διὰ τῶν διευθυνθέντων πρὸς αὐτὰ ἐγγράφων μας.

Ἐὰν δὲ οἱ Σάμοι ἐπιθυμῶσι νὰ συνέλθωσιν εἰς γενικὴν συνέλευσιν διὰ νὰ σχεφθῶσι περὶ ἄλλων αὐτῶν γενικῶν συμφερόντων,

συμβουλευόμεν χριστιανικῶς εἰς τοὺς ἐν Βαθει συνελθόντας ὅτι τοιαύτη συνέλευσις ἦτο φρονιμώτερον ἢ συγκροτηθῆ εἰς ἄλλο ἐνδότερον μέρος τῆς γῆσου, ἀλλ' οὐχὶ εἰς Βαθύ, ὅπου ἡ παρουσία τῆς ἐνόπλου δυνάμεως τῶν ἔξωθεν ἐλθόντων καὶ αἱ πολέμιοι αὐτῆς προπαρασκευαὶ καὶ ἐπιδείξεις ἐνδέχεται ἢ προκαλέσωσι καὶ παροξύνωσι τὰς ἐν τῷ λιμένι τοῦ Βαθέος παρενρισκομένας ἀντοκρατορικὰς ναυτικὰς δυνάμεις, διότι εἶναι ἄδικον καὶ λυπηρὸν μερικοὶ ἔνοπλοι ξένοι, εἰς τοὺς ὁποίους οὐδεμία δίνεται ἢ συμβῆ ζήμια, ἢ γείρωσιν αἷτιοι τοῦ ἢ προξενηθῆ βλάβη τις εἰς τοὺς ἀόπλους καὶ μάλιστα τοὺς ὑποταχθέντας ἤδη κατοίκους τοῦ Βαθέος.

Λίδοντες χριστιανικῶς τὴν συμβουλὴν ταύτην εἰς τὰ μέλη τῆς λεγομένης γενικῆς συνέλευσεως, ἐκπληροῦμεν χρέος φιλόανθρωπον καὶ σύμφωνον μὲ τὸν εἰρηνοποιὸν χαρακτήρα μας καὶ εἰδοποιούμεν αὐτὰ ὅτι ἐπιφορτιζόμεθα ἢ δεχθῶμεν ἔγγραφον ἀπάντησίν των, ἢ ἢ ἀπάντησις αὐτῆ μᾶς ἀναγγείλη τὴν διάλυσιν τῆς συνέλευσεως καὶ τὴν ἀναχώρησιν τῆς ἐνόπλου δυνάμεως. Εἰ δὲ καὶ ἀνάγεται εἰς ἄλλα τιὰ, διακηρύττομεν ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ὅτι θέλομεν τὴν θεωρεῖ ὡς μὴ γενομένην· ὑποσημειούμεθα δὲ μὲ ὅλην τὴν χριστιανικὴν ἀγάπην.

Ἐν τῷ λιμένι Βαθέος τὴν 30 Ἀπριλίου 1834.

Οἱ ὑπὸ εἰρηνοποιὸν χαρακτήρα ἐπίτροποι

Κ. Μουσοῦρος.

Ν. Ἡλιάδης.

Τῆς διακηρύξεως ταύτης ἐν τῇ συνελεύσει ἀναγνωσθεῖσης, οἱ τοῦ Βαθέος κάτοικοι ἔσπευσαν παραχρῆμα, τῇ τριακοστῇ Ἀπριλίου, διὰ κοινῆς αὐτῶν ἀναφορᾶς ἢ διαμαρτυρηθῶσι κατὰ τοῦ ψευδοῦς, ἀνυπάρχτου καὶ ὅλως φαντασιώδους ἰσχυρισμοῦ τῶν ἐπιτρόπων ὅτι δῆθεν αὐτούς, εἰς ὑποταγὴν ἐτοίμους, παρεκώλυσαν ἢ πρᾶξωσι τοῦτο οἱ τοῦ Σταματίου Γεωργιάδου ὀπλοφόροι· διαψεύδοντες δὲ τὴν περὶ καταβιβάσεως τῆς Ἑλληνικῆς σημαίας καὶ τὴν ἄλλην ἀπὸ σκοποῦ πλασθεῖσαν ἀφήγησιν τῶν ἐπιτρόπων, διεκήρυσσον ὅτι οὐδὲ ἢ ἀκούσωσι καὶ περὶ ὑποταγῆς ἤθελον, ἐφ' ὅσον ἦσαν καὶ διὰ παντός ἤθελον εἰσθαῖ ὑπήκοοι τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος. Ὅθεν καὶ ἡ Συνέλευσις, μὴδ' ὅλως ὑπ' ὄψει λαβοῦσα τὴν διακηρύξιν ἐκείνην, ἀλλὰ πρέπον νομίζουσα ἢ ἀπαντήσῃ πρὸς τὰς προκηρύξεις, δι' ὧν ὁμοῖαρχος Χασάν βέης

προσεκάλει τὸν λαὸν τῆς Σάμου εἰς ὑποταγὴν, διεβίβασεν αὐτῷ τὸ ἐπιπέμμενον ἔγγραφο.

Πρὸς τὸν ἐνδοξότατον Χασὰν βέην, στόλαρχον τοῦ ἐν Σάμῳ Ὀθωμανικοῦ στόλου.

κτ.λ.

κτ.λ.

κτ.λ.

Ἐνδοξότατε!

Ἀρέγνωμεν καὶ ἔγνωμεν τὰ διαλαμβαρόμενα εἰς τὴν ἀπὸ 27 Ζυλχιτζὲ 1249 (Ἀπριλίου 25 τοῦ 1834) διακοίνωσίν σας. Πρόκριτοι καὶ κάτοικοι τῆς Σάμου, εἰς τοὺς ὁποίους ἀποτείρεσθε, συγκροτοῦντες σήμερον τὴν ἐνδεκάτην τῶν Σαμίων πάνδημον συνέλευσιν, θέτομεν ὑπ' ὄψιν τῆς ἐνδοξότητός σας τὰ ἐφεξῆς.

Ἡ παρελθοῦσα ἐνάτη τῶν Σαμίων συνέλευσις, βάσιρ ἔχουσα τὸ πρωτόκολλον τῆς τρίτης Φεβρουαρίου 1830, τὴν ἐν Λορδίῳ συνθήκην τῆς ἐβδόμης Μαΐου τοῦ 1832 καὶ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει πράξιν τῆς ἐνάτης Ἰουλίου τοῦ ἰδίου ἔτους, διὰ τῶν ὁποίων παραχωρεῖται εἰς τοὺς ἀποκλειομένους λαοὺς τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς κατοίκους τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν παραλίῳν τῆς Ἀσίας τὸ καθιερωμένον δικαίωμα τῆς μεταναστεύσεως, ἀπηρηθήθη ῥομίμως τὴν πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν ὑποταγὴν καὶ διεκήρυξεν ἐνώπιον ὄλου τοῦ κόσμου τὴν σταθερὰν καὶ ἀμετάθετον ἀπόφασίν τῆς ῥὰ μετοικῆσῃ εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἑλλάδος. Ἡ δὲ μετ' αὐτὴν δεκάτη τῶν Σαμίων συνέλευσις, κατὰ συνέπειαν τῆς ρηθείσης ἀποφάσεως, ἀπέστειλεν εἰς τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος ἐπιτροπὴν, ἐφωδιασμένην πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ μὲ στατιστικούς καταλόγους τῶν ἐν Σάμῳ ἀκινήτων ἐκάστου ἰδιοκτησιῶν, διὰ ῥὰ φροντίσῃ τὸ περὶ τόπου, τρόπου καὶ τῶν ἐπακολούθῳ τῆς εἰς Ἑλλάδα μετοικεσίας τῶν Σαμίων.

Ἡ αὐτοῦ μεγαλειότης ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Ὀθων Α'. τοῦ ὁποίου ἀνεκηρύχθημεν ὑπήκοοι, παραδεχθεὶς τὴν πάνδημον ταύτην τῶν Σαμίων ἀπόφασιν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν εἰρημένων πράξεων τῶν τριῶν σεβαστῶν συμμάχων Δυνάμεων, ἐρέδωκεν εἰς τὰς ἐνλόγους τῶν Σαμίων προτάσεις, ἀφορώσας τὴν εἰς Ἑλλάδα μετοικεσίαν των, κατὰ τὰ ἀρὰ χεῖράς των ἔγγραφα τῆς ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν Γραμματείας.

Ἐχοῦσι πρὸς τούτοις ἀρὰ χεῖράς των οἱ Σάμιοι καὶ ἀντίγραφα

διαταγῶν τῆς ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν καὶ τῆς ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας, διὰ τῶν ὁποίων ἡ αὐτοῦ μεγαλειότης ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ὑπόσχεται ἀντίληψιν εἰς τοὺς Σάμιους διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς περὶ μεταναστεύσεως ἀποφάσεώς των, ὑποχρέων τὰς Ἀρχὰς τοῦ κράτους νὰ δέχωνται τοὺς μετοικοῦντας Σάμιους εἰς τοὺς κόλπους τοῦ βασιλείου μὲ πλήρη ἀτέλειαν ἐπὶ τῆς ἀκινήτου περιουσίας των καὶ μὲ ἀρέξοδον οἰκοδοστῆαν πρὸς ἐπιστάθμευσιν αὐτῶν μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των.

Ἐκτὸς τῶν εἰρημῶν βασιλικῶν ἐγγράφων ἔχουσι ὑπ' ὄψιν οἱ Σάμιοι καὶ γράμματα πρόσφατα τῆς παρὰ τῇ αὐτοῦ μεγαλειότητι ἐπιτροπῆς των ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἐνασχολεῖται σπουδαίως εἰς τὰς περὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς μετοικεσίας ἐργασίας της καὶ ἤδη ἐπισπεύδει τὴν περιοδεῖαν τῆς ἐπὶ τῶν διαθεσίμων ἐθνικῶν γαιῶν διὰ νὰ ἐκλέξῃ τὸν τόπον, ὅπου μέλλει νὰ κτισθῇ ἡ νέα πόλις τῶν Σαμίων καὶ ἐπομένως νὰ φροντίσῃ τὰ περὶ τοῦ τρόπου καὶ τῶν ἐπακολούθων τῆς μετοικεσίας των.

Εἰς τοιαύτην θέσιν εὐρισκόμενοι οἱ Σάμιοι καὶ ὡς ἐλεύθεροι Ἕλληνες, ἐπικαλεσθέντες τὸ παραχωρηθὲν ἀπὸ τὰς ὑψηλὰς Δυνάμεις μεταναστεύσεως δικαίωμα καὶ ἤδη διαπραγματοποιοῦντες αὐτὸ διὰ τῆς ἐπιτροπῆς των, ἐπαραλαμβάνουσι καὶ πρὸς τὴν ὑμετέραν ἐνδοξότητα ὅτι δὲν συγχωροῦνται ἀπὸ τὰ καθήκοντά των νὰ ὁμολογήσουσι τὴν πολλὰκις καὶ ἄλλοτε ζητηθεῖσαν ὑποταγὴν των εἰς τὴν Ἵψηλὴν Πόρταν.

Ὅθεν ἐπ' ὀνόματι τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων καὶ τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, τοῦ ὁποίου προεκρηβήθησαν ὑπήκοοι, διαβεβαιοῦντες κατ' ἐπαράληψιν τὰ ὅσα διὰ προηγουμένων ἀπεφάσισαν, διαμαρτύρονται πανδήμως ἐνώπιον τοῦ κόσμου καὶ ἐναντίον πάσης ἐνδεχομένης μυστικῆς ἢ φανερᾶς βίας ἢ ὁποιωνδήποτε ἄλλων τρόπων, ρουμένων καὶ μὴ ρουμένων, ἀφορώντων τὴν παραβίασιν τῆς θελήσεως κωμοπόλεων ἢ χωρίων ἢ ἀτόμων πρὸς διομολόγησιν ὑποταγῆς εἰς τὴν Ἵψηλὴν Πόρταν καὶ ἐναντίον πάσης ἄλλης πράξεως, ἣτις ἤθελε στήσῃ ἐμπόδια εἰς τὴν κατὰ τὰς καθιερωθείσας συνθήκας μετοικεσίαν τῶν Σαμίων εἰς τοὺς κόλπους τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, διακηρυττόμενοι ἀθῶοι καὶ ἀρέθυνοι δι' ὅλα τὰ ἐνδεχόμενα ἀπενκταῖα ἐπακολουθήματα τῶν τοιοῦτων παραβιαστικῶν μέτρων, ἐξαιρουμένης τῆς περιστάσεως, καθ' ἣν ἡ Ἵ-

ψηλή Πόρτα ἠθέλε μᾶς δακηρῦξει ἐπισήμως ὅτι ἐλύθη ἡ ἀπὸ τῆν ἐν Λονδίνῳ συνθήκην τῆς ἕκτης Ἰουλίου 1827 καθιερωθεῖσα ἀναχωχὴ καὶ τὰ δύο γειτονικὰ κράτη εὐρίσκονται εἰς τὰς πολεμικὰς ἀντιπαρῶσεις.

Ἐν Βαθεὶ Σάμου τῆ 30 Ἀπριλίου 1834.

Ἄντιπρόεδρος
(Τ. Σ.) Χρ. Σταματιάδης.

Ἄντιγραμματεὺς
Γ. Α. Κλεάνθης.

(Ἔπονται αἱ τῶν πληρεξουσίων ὑπογραφαί).

Ὅμοίως δὲ καὶ ἡ ἐπαρχιακὴ Δημογεροντία ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Χασὰν βέην τὴν ἐπομένην διακήρυξιν.

Πρὸς τὸν ἐνδοξότατον Χασὰν βέην στόλαρχον
κτ.λ. κτ.λ. κτ.λ.

Ἐλάβομεν τὸ ἀπὸ τὰς 27 Ζιλχιτζὲ 1249 (25 Ἀπριλίου 1834) σημειωμένον ἐνδοξον πρὸς ἡμᾶς γράμμα σας καὶ παρατηρήσαμεν τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα.

Ἀποκριόμενοι λοιπόν, σᾶς λέγομεν ὅτι, ἐπειδὴ ὁ λαὸς ὄλων τῶν χωρίων τῆς Σάμου διὰ συμπληρεστάτης κοινῆς συνελεύσεως, γενομένης εἰς Βαθύ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1833, ὅτε ἦλθον παρὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξοχωτάτων πρέσβων τῶν τριῶν σεβαστῶν συμμάχων Δυνάμεων ἀπεσταλμένοι κύριοι πράκτορες, ἀποφασίσας, ἐκήρυξεν ἐπισήμως ἐνώπιον αὐτῶν καὶ εἰς ὄλον τὸν κόσμον τὴν εἰς Ἑλλάδα μεταστάσειν του, δυνάμει τοῦ περὶ μεταστασεως δικαιώματος, διωρισμένου διὰ τῶν μεταξὺ τῶν τριῶν σεβαστῶν συμμάχων Δυνάμεων καὶ τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας συνθηκῶν, ἀναφερομένων ὡς πρὸς τοὺς Ἑλληνικοὺς λαοὺς, καὶ κατὰ συνέπειαν τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἔστειλεν ἐπιτροπὴν εἰς τὴν καθέδραν τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος διὰ τὰ ἐτοιμασθῶσι τὰ ἀναγκαῖα οἰκήματα πρὸς μετακόμισιν τοῦ λαοῦ, διὰ τοῦτο ὡς ἐν ἄτομον καὶ ἡμεῖς θέλομεν μεταβῆ με τὸς λοιποὺς πατριώτας μας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἅμα φθάσων ἐνταῦθα τὰ πρὸς μετακόμισιν τῶν μεταστασεσόντων Σαμίων διορισθησόμενα Ἑλληνικὰ πλοῖα, κατὰ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 1008 ἔγγραφον τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.

Εὐγνωμοῦντες δὲ διὰ τὴν ὁποίαν ἐλάβετε πρόνοιαν, ἥτις βεβαιότατα δὲν πηγάζει εἰ μὴ ἐκ τῆς καλοκάγαθίας σας, διὰ τὴν εἰς ὅπου θέλομεν μετάβασιν μας, καθ' ὅτι, ὡς εἴρηται, θέλομεν ἀναχωρήσει μετὰ τῶν λοιπῶν πατριωτῶν μας, μένομεν εὐσεβάστως μὲ ὄλην τὴν βαθεΐαν ὑπόληψιν.

Τῆ 27 Ἀπριλίου 1834 ἐν Χώρα Σάμου.

Οἱ ἐπαρχιακοὶ Δημογέροντες Σάμου
Κωνστ. Σουβαλιτζῆς.

(Τ. Σ.) Χ. Ἀσλάνης Π. Κυριαζῆ.

Δ. Ι. Πρωτοπαπᾶ.

Ὁ μοίραρχος Χασὰν βέης, μηδεμίαν εἰς τὰς τοιαύτας διαμαρτυρήσεις προσοχὴν παρεχόμενος, ἀλλὰ προβάλλων ὅτι ἡ ἀντίστασις τῶν Σαμίων ἵνα ὑποταχῶσι προήρχετο ἐκ ραδιουργιῶν δῆθεν τοῦ Λυκούργου καὶ τινῶν ἄλλων ὁμοφρόνων αὐτῷ, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν τὴν ἐπομένην ἐπιστολήν.

Ὁ ὑποφαινόμενος Χασὰν βέης, στόλαρχος τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος τοῦ κραταιοτάτου καὶ γαληνοτάτου Σουλτάνου Μαχμοῦδ χὰν αὐθέντου μας καὶ γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν εἰς Σάμον ἀποστελλομένων κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεων.

κτ.λ. κτ.λ. κτ.λ.

Πρὸς τὸν κύριον Ἱεροθέτην.

Γνωρίζεις βέβαια ὅτι ἡ κραταιὰ Ὑψηλὴ Πόρτα, θέλουσα νὰ φέρῃ εἰς πέρας αὐτὴ ἀφ' ἑαυτῆς τὴν ὑποταγὴν τῆς Σάμου, μὲ ἀπέστειλε μὲ τὰς ὑπὸ τὴν ὄδηγιάν μου κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεις διὰ νὰ καταργήσω τὴν μέχρι τοῦδε διαρκέσασαν εἰς τὴν νῆσον ἀναρχίαν, νὰ συστήσω μίαν νόμιμον διοίκησιν καὶ νὰ φθάσωσιν οἱ κάτοικοι εἰς κατάστασιν τοῦ νὰ ἀπολαύωσι τὰ ἀνεκτίμητα ἀγαθὰ τῶν χορηγηθέντων προνομίων.

Διὰ νὰ ἀποδείξω δὲ καὶ εἰς σὲ τὸν ἴδιον ὅσον εἶναι ἐπιεικὴς καὶ φιλόανθρωπος ἡ ὑψηλὴ θέλησις τοῦ κραταιοτάτου καὶ γαληνοτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ ἄρακτος καὶ ὅσον ζῆλον καὶ προθυμίαν καταβάλλω καὶ ἐγὼ διὰ νὰ πράττω κατὰ τὰς αὐτοκρατορικὰς αὐτοῦ θελήσεις, σὲ διευθύνω τὴν ἀνὰ χεῖρας ἐπιστολήν, διὰ τῆς ὁποίας σε προβάλλω τὰ ἐξῆς.

Ἐπειδὴ ἡ αὐτοῦ μεγαλειότης ἐξ ἀπέρου αὐτῆς καὶ αὐθορμήτου ἐπιεικείας χαρῖζει κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς Ὀργανικῆς Διατάξεως τῆς Σάμου πλήρη ἀμνηστειῶν καὶ λήθην δι' ὅσα τινὲς τῶν Σαμίων ἐτόλμησαν κατὰ τοὺς παρελθόντας χρόνους ἐναντίον τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ κράτους, δύνασαι καὶ σὺ νὰ ὠφελῆθῃς ἀπὸ τὸ προνόμιον τοῦτο καὶ ἐκπληρώσης ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρων μετὰ τὴν παραλαβὴν τῆς ἐπιστολῆς μου ταύτης τὴν ὀφειλομένην ὑποταγὴν εἰς τὸν κραταιότατον ἡμῶν ἄρακτα, κατὰ τὰ διδόμενα εἰς τὴν πατρίδα σου προνόμια, καὶ ἐκθέσης δι' ἐπίτηδες πρὸς με ἐπιστολῆς σου τὴν ἀπόφασιν τοῦ νὰ διατελῆς εἰς τὸ ἐξῆς πιστὸς ὑπήκοος τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος. Τότε θέλεις ἔχει τὸ ἐλεύθερον τοῦ νὰ διατρέβῃς ἀσφαλῶς εἰς Σάμον, ὅπου θὰ ἔχῃς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἀτόμου σου, τῆς οἰκογενείας σου καὶ ὅλης τῆς κτηματικῆς καὶ χρηματικῆς σου περιουσίας.

Ἄλλ' ἐὰν ἐπιθυμῶν περισσοτέραν ἀσφάλειαν ἢ φοβοῦμενος ἀπὸ ἐναντίον κίνημα τῶν ἐχθρῶν σου θέλῃς νὰ προστρέξῃς ὑπὸ τὴν ἄμεσον προστασίαν μου, εἰμφορεῖς ἐντὸς τῆς αὐτῆς προθεσμίας νὰ με εἰδοποιήσης ὅτι θέλεις νὰ ἔλθῃς ἐντὸς τῆς στολαρχίδος μου καὶ σου ὑπόσχομαι πᾶσαν ἀσφάλειαν, δίδων ὡς ἐγγύησιν τῆς ὑποσχέσεώς μου ταύτης τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου διὰ τῆς ἐν τῇ παρούσῃ ἐπιστολῇ ἰδιοχείρου καὶ ἐνσφραγίστου ὑπογραφῆς μου, καὶ ὑπόσχομαι νὰ σοι δώσω καὶ εἰ τι ἄλλο ἐρέχνηρον ἢ ἐγγύησιν θέλῃς ἐκ μέρους μου.

Ἐὰν δὲ θέλῃς νὰ μεταναστεύσῃς εἰς Ἑλλάδα ἢ ἄλλοῦ δὴ που, δύνασαι πάλιν χωρὶς τιμῆς ὑποψίας νὰ προστρέξῃς εἰς ἐμὲ ἐντὸς τῆς εἰρημένης προθεσμίας καὶ σοι ἐγγυῶμαι πᾶσαν ἀσφάλειαν τῆς καταλειφθησομένης εἰς Σάμον ἰδιοκτησίας καὶ περιουσίας σου καὶ ὑπόσχομαι νὰ σοι προσφέρω ὅλα τὰ μέσα τῆς ὅπου θέλεις ἀκινδύνου μεταβάσεώς σου.

Ἐὰν ὅμως, παρελθουσῶν τῶν εἴκοσι τεσσάρων ὥρων, δὲν μοι δώσης οὐδεμίαν ἀπάντησιν, ἤξευρε ὅτι τότε θέλω μετέλθει κατὰ σοῦ πᾶσαν ἀνστηρότητα καὶ θέλω μεταχειρισθῆ ὅλα τὰ εἰς τὴν ἐξουσίαν μου δραστήρια μέτρα.

Ὁ κύριος Κ. Μουσοῦρος καὶ ὁ κύριος Ν. Ἡλιάδης, τοὺς ὁποίους στέλλω αὐτόσε ἀπὸ μέρους μου, εἶναι ἐπιφορτισμένοι νὰ σε ἐξαποστείλουν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην καὶ νὰ μοι διευθύνουν ὅσον τάχιστα τὴν περιμενομένην ἀπάντησίν σου. Ὑγέλαινε.

• Ἐκ τῆς αὐτοκρατορικῆς στολαρχίδος τῆ 29 Ζι.λχιδῆ 1249.

Πρὸς τὴν ἀπειλητικὴν ταύτην τοῦ μοιράρχου ἐπιστολὴν ἀπήντησεν ὁ Λυκοῦργος ὅτι, ἀποφασίσας ἵνα μεταναστεύσῃ εἰς Ἑλλάδα, περιέμενε τὰ ἐκεῖθεν μέλλοντα νὰ ἔλθωσι πλοῖα, ὅπως μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ καὶ τῶν λοιπῶν μεταναστατῶν Σαμίων ἀναχωρήσῃ ἐκ Σάμου. Τὴν τοιαύτην δ' ἀπάντησιν ὁ Χασκὴν βέης μὴ εὐρῶν σύμφωνον πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, ἀπέστειλε δευτέραν πρὸς τὸν Λυκοῦργον ἐντονωτέραν ἐπιστολὴν τὴν ἐπομένην.

Ὁ ὑποφαιρόμενος στόλαρχος τοῦ γαληνοτάτου καὶ κραταιοτάτου Σουλτάνου Μαχμουὺτ χάρις αὐθέντου μας καὶ γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν εἰς Σάμον ἀποστελλομένων περὶκῶν καὶ ναυτικῶν δυνάμεων.

κτλ. κτλ. κτλ.

Πρὸς τὸν κύριον Λογοθέτην.

*Ἐλαβον τὴν ἀπάντησίν σου εἰς τὴν πρώτην πρὸς σε ἐπιστολήν μου. Οἱ παράλογοι λόγοι, μὲ τοὺς ὁποίους πάσχεις νὰ αἰτιολογήσῃς τοὺς ἐχθρικοὺς σκοποὺς σου καὶ τὰ ἀνταρτικά σου κινήματα, εἶναι δι' ἐμὲ πάντῃ ἀπαράδεκτοι. Τὰ πρακτικὰ καὶ αἱ ἀποφάσεις τῆς ὁποίας ἀναφέρεις ἐν τῇ ἐπιστολῇ σου ἀτάκτον συνελύσεώς σου καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 1008 ἔγγραφον τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ὡς γενόμεναι εἰς ἐποχὴν ἀρχαιοτέραν τῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐξόδου μου, ἦσαν βέβαια γνωστὰ εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν· ὥστε ἐγὼ οὐδεμίαν δίδωμι προσοχὴν εἰς ἔγγραφα, τῶν ὁποίων ἡ σκέψις δὲν εἶναι πλέον ἔργον μου, ὀφείλω τοῦ λοιποῦ νὰ ἐκπληρώσω πιστῶς τὰς ὑψηλὰς διαταγὰς τοῦ κραταιοτάτου καὶ γαληνοτάτου αὐθέντου μου, ὅστις με στέλλει μὲ τὰς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου δυνάμεις διὰ νὰ ὑποτάξω τὴν Σάμον.

Πλὴν ἐπειδὴ λέγεις ὅτι ἔχεις σκοπὸν νὰ μεταναστεύσῃς εἰς Ἑλλάδα, θέλω νὰ σοὶ ἀποδείξω ἐκ νέου τοὺς εἰρηνοποιοὺς καὶ φιλανθρώπους σκοποὺς μου, εἰς τοὺς ὁποίους οὐδεμίαν ἔδωκας ἀκρόασιν, σὲ προσκαλῶ καὶ αὐθις, ἂν τῷ ὄντι ἀληθὴς ἦναι ἡ τοιαύτη ἐπιθυμία σου, ἐντὸς ἐξ ὥρῶν νὰ μοὶ ἀποκριθῇς χωρὶς κάμμιναν τροπολογίαν ἢ ἄλλην τινὰ πρόφασιν, ἂν θέλῃς νὰ ἔβγῃς ἀμέσως μετὰ τῆς οἰκογενείας σου εἰς τὸ ἀπέναντι τῆς οἰκίας σου εὐρισκόμενον αὐτοκρατορικὸν πλοῖον καὶ σοὶ ὑπόσχομαι νὰ σε μεταβιβάσω ἀσφαλῶς μετὰ τῆς οἰκογενείας σου καὶ τῆς κινητῆς σου περιουσίας εἰς ὅποιον μέρος τῆς Ἑλλάδος θελήσῃς· παρελθούσης δὲ τῆς δοθείσης προθεσμίας, εἰν

δὲν μοι ἀποκριθῆς καὶ δὲν πράξης ὅπως σοι γράφω, ὁ αὐτοκρατορικὸς ἐπίτροπος θέλει βάλει εἰς πρᾶξιν τὰς ὁποίας ἤδη λαμβάνει κατὰ τοῦτο διατάγας.

Τῆς 2 Μουχαρέμ 1249 (29 Ἀπριλίου 1834)

ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς στολαρχίδος.

Πρὸς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ στολάρχου, ὁ Λυκούργος ἀπήντησεν ὅτι ἦτο ἔτοιμος νὰ ἀπέλθῃ ἐκ Σάμου ἅμα ἀφικνεῖτο τὸ πλοῖον, ὅπερ ἐξ Ἑλλάδος πρὸς τοῦτο περιέμενεν, ὑπέσχετο δὲ νὰ μὴ ἀναμιχθῆ εἰς τὰ τῆς διοικήσεως ἄχρι τοῦ κατὰπλου τοῦ περιμενομένου πλοίου· ἀλλ' ὁ Χασάν βέης, μὴ εὐρίσκων τὴν ἀπάντησιν ταύτην σύμφωνον πρὸς τὰς προσδοκίας αὐτοῦ, γράψας ἔπεμψε τῷ Λυκούργῳ τὴν ἐπομένην ἐπιστολὴν.

Ὁ ὑποφαινόμενος Χασάν βέης, στολάρχος τοῦ γαλιηροτάτου καὶ κραταιοτάτου Σουλτάνου Μαχμούτ Χάν αὐθέντου μας καὶ γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν εἰς Σάμον ἀποστελλομένων πεζικῶν καὶ ναυτικῶν δυνάμεων.

κτ.λ.

κτ.λ.

κτ.λ.

Πρὸς τὸν κύριον Λογοθέτην.

Ἔλαβον τὴν ἀπὸ πρώτης Μαΐου ἐπιστολήν σου καὶ τὰ γραφόμενα ἔγνωρ. Ἐάν, καθὼς γράφεις, ἅμα φθάσῃ τὸ ὁποῖον ζητεῖς πλοῖον, θέλης ἐμδαρκαρισθῆ καὶ ἀναχωρήσει ἀμέσως καὶ ἔαν εἰς ὅσον διάστημα διατρίψεις ἐν Σάμῳ, δὲν θέλης τοῦ λοιποῦ ἀναμιχθῆ εἰς τὰς πολιτικὰς τῶν Σαμίων ὑποθέσεις, ἢ πρὸς ἐμὲ ἐπιστολή σου αἰτη ἀποδεικνύει ἐναργέστατα τὴν εὐθύτητα τῶν σκοπῶν σου καὶ εἶναι διὰ σὲ ἀπόφασις καὶ πρᾶξις σωτήριος.

Πλὴν μὴ παραπορεῖσαι ἂν ἔχω λόγους ἰσχυροὺς τοῦ ν' ἀμφιβάλλω περὶ τῶν σκοπῶν σου. Πρῶτον, διότι, ἐν ᾧ ἐγὼ σοι ἔγραφα τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πλοῖον νὰ ἐλθῇ ἀπὸ Σμύρνης ἢ ἀπὸ ἄλλο π.λησιέστερον μέρος, σὺ, ἀποκρινόμενος, ζητεῖς νὰ γράψω εἰς τὸ νομαρχεῖον Ναυπλίου ἢ εἰς τὴν Γραμματεῖαν τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος διὰ νὰ σοι σταλθῇ Ἑλληνικὸν πλοῖον. Διόλου δὲν ἤμπορῶ νὰ ἐννοήσω τὸ αἴτιον, διὰ τὸ ὁποῖον, ἐν ᾧ ἐγὼ πάσχω τὴν συντομότητα τοῦ πράγματος, σὺ προσπαθεῖς νὰ μοι δειχῆς τὸ Ναύπλιον, μὲ τὸ ὁποῖον ἐγὼ δὲν ἔχω σχέσεις· μήτε ἤμ-

πορῶ γὰ ἐννοήσω διὰ ποῖον λόγον δὲν ἐμπιστεύεσαι γ' ἀναχωρήσης ἐντεῦθεν μὲ ἄλλης φιλικῆς σημαίας ἐμπορικὸν πλοῖον ἢ μὲ κἀνερ ἀπὸ τὰ ἐν Σμύρῃνη πολεμικά.

Δεύτερον δὲ ἀμφιβάλλω περὶ τῶν σκοπῶν σου, διότι δὲν βλέπω γὰ παύης τοῦ γ' ἀνακατώνεσαι εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς Σάμου, ἐν ὅσῳ διατρέβει εἰς Βαθὺ ἢ ἔνοπλος δύναμις τοῦ συγγενοῦς καὶ συγγενοῦ καὶ ὀπαδοῦ σου Σταμάτη, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθει ἐκεῖ μὲ Ἑλληνικὴν σημαίαν καὶ ἐπισύρων μεθ' ἑαυτοῦ πλῆθος ὄχλου ἐπὶ προφάσει τοῦ γὰ συγκροτήση γενικὴν συνέλευσιν, μὲ σκοπὸν ὅμως τοῦ γὰ δεσμεύ-ση τὴν φωνὴν τῶν κατοίκων τοῦ Βαθέος, οἵτινες εἶχον ἤδη ὑποτα-χθῆ καὶ ὡς σημεῖον τῆς ὑποταγῆς τῶν εἶχον καταβιβάσει τὴν Ἑλ-ληνικὴν σημαίαν, τὴν κατὰ τὰς προλαβούσας ἡμέρας καταχρηστι-κῶς ἐκεῖ ὑψουμένην.

Δι' αὐτοὺς ἄρα τοὺς βασιμίους λόγους ἀμφιβάλλω περὶ τῶν σκο-πῶν σου καὶ βλέπων ἀληθευούσας τὰς κατὰ τοῦ ἀτόμου σου δοθεί-σας ἐπισήμους πληροφορίας, σοὶ λέγω καὶ αὐθις ὅτι θέλω μνησθεῖ γὰ ἔλθῃ ἀπὸ Σμύρῃνη ἐν ἣ δύο πλοῖα ἐμπορικὰ ὑπὸ φιλικὴν Εὐρωπαϊ-κὴν σημαίαν, καλῶς ἐξησφαλισμένα, διὰ γὰ σε μεταβιβάσῃ μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας σου καὶ τῆς κινήτης σου περιουσίας εἰς ὅποιον μέρος τῆς Ἑλλάδος θέλεις.

Εἰ μὲν λοιπὸν καὶ πράξης, ὡς ἐλπίζω, καθ' ὃν τρόπον σοὶ γρά-φω σήμερον, θέλεις ἀθροῦθῃ παντάπασιν ἀπὸ τὰς κατὰ σοῦ διαδοθεί-σας φήμας· εἰ δὲ καὶ ἀπορρίψῃς τὴν πρότασίν μου, τοῦτο θέλει εἰ-σθαι ἀπόδειξις προφανῆς τοῦ ὅτι οἱ σκοποὶ σου δὲν εἶναι σύμφωνοι μὲ τοὺς λόγους σου καὶ τότε ἐγὼ, προβλέπων τὰ ἐκ τούτου ἐνδεχό-μενα, δὲν ἠμπορῶ γὰ μὴ συμμορφωθῶ μὲ τὰς ὁποίας ἔχω περὶ σοῦ ρητας καὶ ὀριστικὰς διαταγὰς.

Μ' ὅλα ταῦτα ἐπειδὴ σε στοχάζομαι ἄνθρωπον φρόνιμον καὶ προβλεπτικὸν καὶ γνωρίζοντα τ' ἀληθῆ σου συμφέροντα, δὲν ἀμφι-βάλλω ὅτι θέλεις ὠφελῆθῃ ἀπὸ τὰς προτάσεις καὶ συμβουλὰς μου διὰ γὰ ἠμπορέσης γὰ διασώσης τὴν ὑπόληψίν σου καὶ γὰ ζήσης κἄν ἡσυχος εἰς ἄλλα μέρη, καὶ γὰ μὴ βιασθῶ καὶ ἐγὼ γὰ κάμω κτήρημά τι, τὸ ὁποῖον πάσχω γὰ ἀποφύγω παντοίοις τρόποις. Συμβουλεύω προσέτι διὰ μέσου σου καὶ τὸν συγγενῆ σου Σταμάτην γ' ἀπομα-κρύνῃ ἀπ' αὐριοῦ ἀπὸ τὸ Βαθὺ τὴν ἔνοπλον φρουρὰν του καὶ γὰ καταβιβάσῃ τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν, διότι ὁ λαὸς τοῦ χωρίου τοῦ-

τον δικηρύχθη και εἶναι ὑπήκοος τοῦ βασιλέως μου και διὰ τοῦτο εἶμαι εἰς χρέος νὰ ὑπερασπισθῶ τὸν λαόν μου και ἄν σὺ γκηνται και ἀπὸ πέντε μόνας ψυχάς. "Οποῖος δὲ ξένος εὗρεσκειται ἐκεῖ και δὲν εὐχαριστεῖται, ἤμπορεῖ νὰ ἀπομακρυνθῆ, ἄν θέλῃ. Συμβούλευσον τὸν συγγενῆ σου Σταμάτην καλῶς νὰ προσέχῃ μήπως και τὸ μεταροήσῃ ἔπειτα· διότι κρατῶ ἤδη ἀνὰ χεῖράς μου πολλὰς ἐγγράφους μαρτυρίας τῶν καταχρήσεων, ὅσας ἡ φρουρά του μετῆλθεν ἐσχάτως κατὰ τὸ Βαθύ. "Ἐως τῆς ὥρας καλῶς εἶδετε μὲ ὄσῃν φιλανθρωπίαν και ἐπιείκειαν ἐφέρθη και ἡ μόνη εὐχαριστησίς μου, ὅταν βιασθῶ νὰ λύθω μέτρα δραστήρια, θέλει εἶσθαι τὸ ὅτι ἄλλοι ἐστάθησαν αἰτιοι, οἵτινες και ὄψονται· τὰ δὲ ἐγγράφα ταῦτα γράφονται μόνον και μόνον διὰ νὰ ἐκπληρώσω τὸ φιλάνθρωπον χρέος μου και διὰ νὰ προῖδεάσω ἐν καιρῷ τὸν Σταμάτην.

Περιμένω ἐγγράφον ἀπάντησίν σου διὰ τοῦ ἐπιφέροντος διεῤῃμηρέως μου. Ὑγείαιτε.

Τῆ 9 Μουχαρέμ 1249 (4 Μαΐου 1834)

ἐκ τῆς αὐτοκρατορικῆς στολαρχίδος.

Χασάν.

Πρὸς τὴν δευτέραν ταύτην τοῦ Χασάν βέη ἐπιστολὴν ὁ Λυκουργὸς ἀπήντησεν, ἐπαναλαμβάνων ὅτι περιμένει ἑλληνικὸν πλοῖον ὅπως ἀναχωρήσῃ· ὅθεν και ὁ Ὀθωμανὸς στόλαρχος, μὴ ἀρεσκόμενος εἰς τὴν τοιαύτην βραδύτητα, ἀπέστειλεν αὐτῷ διὰ τοῦ πλοιάρχου Βρουά, κυβερνήτου τοῦ Γαλλικοῦ πολεμικοῦ πάρωνος Ροδιά, και τοῦ πλοιάρχου Βρουνέττη, κυβερνήτου τῆς πολεμικῆς Αὐστριακῆς ἡμιολίας Σοφία, ναυλοχούντων τότε ἐν Σάμῳ, τὴν ἐπομένην ἐπιστολὴν, δίκην τελεσιγράφου.

Ὁ ἐποφαινόμενος Χασάν βέης, στόλαρχος τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος τοῦ γαληροτάτου και κραταιοτάτου Σουλτάνου Μαχμούτ Χάν αὐθέντου μας και γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν εἰς Σάμον ἀποστελλομένων πεζικῶν και ναυτικῶν δυνάμεων.

κτ.λ.

κτ.λ.

κτ.λ.

Πρὸς τὸν κύριον Λογοθέτην.

Ἐλαβον τὴν ἀπὸ πέμπτης Μαΐου ἐπιστολὴν σου και τὰ γραφόμενα ἔγνω.

Ὅσα μοι σημειοῖς περὶ τῆς ἐρτεῦθεν ἀναχωρήσεώς σου και περὶ

τῆς μὴ περαιτέρω εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς Σύμμον ἐπιμβύσεώς σου εἶναι ἐπαράληψις τῶν προτέρων λόγων σου καί, μὴ μεταβάλλοντα μηδὲως τὴν ἔννοιαν τῶν πρώτων ἐπιστολῶν σου, μηδὲως γὰρ μεταβάλλωσι δύνανται τὰς γενομένας πρὸς σε προτάσεις μου.

Γνωρίζουσι καὶ ἀτομικὰς σχέσεις εἰς Ναύπλιον δὲν ἔχω καὶ εἶμαι βέβαιος τῷ ὄντι ὅτι ἡ Γραμματεία τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος δι' ἀπλῆς ἐπιστολῆς σου δὲν θέλει στείλει ἐνταῦθα ἐθνικὸν πλοῖον μήτε διὰ σὲ ἐπίτηδες μήτε ἐν καιρῷ τῷ δέοντι· ἡ δὲ ἔροπλος δύναμις τοῦ συγγενοῦς σου Σταμάτη μήτε ἀνεχώρησεν εἰσέτι ἀπὸ Βαθῦ μήτε τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν κατεβίβασε.

Διὰ ταῦτα ἐπεφόρτισα ἐπίτηδες τὸν Γαλλικὸν πλοίαρχον κύριον Βρονὰ γὰρ ἔλθῃ πρὸς συνάρτησίν σου μετὰ τῶν ἐπιφερόντων τὴν παρούσαν μου ἀνθρώπων διὰ γὰρ σοι προβληθῆ ὡς τελικὴ φιλάνθρωπος ἐκ μέρους μου πρότασις τὸ γὰρ ἐμβαρκαρισθῆς ἀμέσως καὶ χωρὶς τιμῆς βραδύτητος ἢ προφασιολογίας εἴτε εἰς τὸ Γαλλικὸν πολεμικὸν βρῆκιον τοῦ κυρίου Βρονὰ εἴτε εἰς ἐν Ἑλληνικὸν ἐμπορικὸν πλοῖον, ἐνταῦθα εὐρισκόμενον, εἴτε συγχρόνως καὶ εἰς ἀμφοτέρα διὰ γὰρ ἀπέλθῃς μετὰ τῆς οἰκογενείας σου εἰς Ναύπλιον ἢ ὅπου ἄλλοῦ ἐπιθυμῆς.

Ἐὰν ἦναι εἰλικρινῆς καὶ ἀληθῆς ἡ ἀπόφασίς σου τοῦ γ' ἀναχωρήσης ἐντεῦθεν, ἰδὸν εὐκαιρία εὐκολωτάτη, ἀσφαλεστάτη καὶ ἑλληνικωτάτη τοῦ γὰρ ἐκπληρώσης τὴν ἐπιθυμίαν σου· εἰ δὲ καὶ ἀποποιηθῆς καὶ αὐθις μὲ σαθρὰς προφάσεις τὴν εὐκαιρίαν ταύτην, τότε ἐναργῶς θέλεις ἀποδείξει καὶ ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ Γαλλικοῦ πλοίαρχου ὅποιοι εἶναι οἱ ἀληθεῖς σκοποὶ σου καὶ ἐγὼ τότε θέλω βάλει εἰς πρᾶξιν τὰς περὶ τοῦ ἀτόμου σου δοθείσας μοι διαταγὰς καὶ ἔστω πρὸς εἰδησίην σου. Ὑγείαινε.

Τῆ 13 Μουχαρέμ 1250 (9 Μαΐου 1834).

ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς στολαρχίδος.

Χασάν.

Ἐπειδὴ παρευρέθη εἰς τὸ λιμένα τοῦ Βαθέος καὶ ὁ κύριος Βρονεῖτης, παρεκάλεσα καὶ τὴν εὐγενεῖαν του γὰρ συνοδεῖσθαι τὸν Γάλλον πλοίαρχον διὰ γὰρ σᾶς προβάλλῃ ὁμοφώνως τὴν τελευταίαν μου ταύτην πρότασιν.

Μετὰ τὴν τελευταίαν ταύτην τοῦ Ὀθωμανοῦ στολάρχου ἐπιστολὴν καὶ ἐπειδὴ παραπλήσια προσκλήσεις εἶχον γείνει καὶ παρὰ τῶν

ἀντιπροξένων τῶν Δυναμέων, ἀνακοινούντων αὐτῷ ὅτι, εἰ μὲν ἀνεχώρει ἀμέσως, ἢ ζωή, τιμὴ καὶ ἰδιοκτησία αὐτοῦ διετέλουν καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν ἐξησφαλισμένοι, εἰ δέ, παρακούων, δὲν ἀπήρχετο, διὰ πᾶν ὃ τι ἤθελε συμβῆ ὑπεύθυνος ἦτο αὐτός, ὁ Λυκούργος ἠναγκάσθη νὰ μακρυνθῆ, τὸ μὲν, ἵνα μὴ προκαλέσῃ μεταξύ Σαμίων καὶ Τούρκων σύγκρουσιν, ἧς δὲν ἠδύνατο νὰ προίδῃ τὰς συνεπειάς, τὸ δὲ καὶ ἵνα διαψεύσῃ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ Χασάν βέη ὅτι ἔνεκα τῶν ρηδιουργιῶν αὐτοῦ δὲν ἐγένετο ἡ ὑποταγή. Ὅθεν ἀναχωρήσας τῇ δεκάτῃ Μαΐου ἐκ τοῦ ἐν Τηγανίῳ φρουρίου μετὰ τοῦ ἀρχιερέως Κυρίλλου, ὅστις εἶχε μεταβῆ ἐκεῖ ἵνα ἐορτάσῃ μετὰ τοῦ Λυκούργου τὸ πάσχα καὶ συσκεφθῆ περὶ τοῦ πρακτέου κατὰ τὴν νέαν φάσιν τῶν πραγμάτων, μέτεβῆ εἰς τὴν μονὴν τῆς Μεγάλῃς Παναγίας καὶ διέτριψεν ἄχρι τῆς δεκάτης ἐνάτης τοῦ αὐτοῦ μηνός, ὅτε μετὰ τοῦ ἀρχιερέως ἀπῆλθεν εἰς τὸ χωρίον τῶν Κουμαραδέων, ἔνθα εἶχε καταφύγει καὶ ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ, καταλιποῦσα τὸ ἐν Τηγανίῳ φρούριον, καθ' ἃ παρακατιόντες θέλομεν ἱστορήσει. Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἀπῆλθον ἅπαντες ἐκ Κουμαραδέων εἰς Πύργον καὶ ἐκ Πύργου εἰς Νέον Καρλόβασι, ἔνθα ὁ Λυκούργος ἔμεινεν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, ἄχρις οὗ ἐπιβιθασθεὶς εἰς πλοιάριον τι τοῦ χιλιάρχου Ἐμμανουήλ Ἀγγελινίδου διεπεραιώθη εἰς Τῆνον, καταλιπὼν ἐν Καρλοβάσῳ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ ἐτοιμὴν νὰ ἀναχωρήσῃ μετὰ τῶν πραγμάτων αὐτῆς διὰ τῶν περιμενομένων Ἑλληνικῶν διὰ τοὺς μετανάστας πλοίων. Ὁ δὲ ἱεράρχης Κύριλλος, ἡμέρας τινὰς ἐν Καρλοβάσις διατρίψας, ἐπειδὴ αἴφνης ἔμαθεν ὅτι κατεζητείτο ὑπὸ τοῦ Χασάν βέη, ἀπεχώρησε πρὸς τὸ μέρος τῆς Λέκας, ἄχρις οὗ ἐπιβάς τῇ εἰκοστῇ Ἰουλίου Σαμικοῦ πλοιαρίου ἀνεχώρησε καὶ αὐτός μετὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ Λυκούργου ἐκ Σάμου, ἀφ' οὗ ἡ αὐτόθι διατριβὴ αὐτοῦ ἀπέβαινε κινδυνώδης.

Ἐν τούτοις ἡ Συνέλευσις τοῦ Βαθείος, ἐκδηλώσασα καὶ πάλιν τὰ αἰσθήματα, ὧν ὁ λαὸς τῆς Σάμου ἐνεφορεῖτο, διελύθη, καταλιποῦσα ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς, καθ' ἃ ἱστορήσαμεν, δεκαπενταμελῆ ἐπιτροπεῖαν ὅπως ἐποπτεύῃ τὴν διοίκησιν τῆς νήσου· ἐξηκολούθει δὲ ἡ ἐπιτροπεῖα τὸ ἔργον αὐτῆς, ὅτε ὁ Χασάν βέης, βλέπων ὅτι διὰ τῶν ἡπίων μέσων δὲν ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ τὴν ὑποταγὴν, ἀπεφάσισε νὰ προβῆ εἰς βίαια μέτρα ὅπως ἐπιτύχῃ τοῦ ποθομένου ἀποτελέσματος. Ὅθεν ἀποκλείσας στενῶς τὴν νῆσον, ἠτοιμάσθη νὰ ἐνεργήσῃ ἀπόβασιν· τότε δὲ ἡ ἐπιτροπεῖα τῆς Συνελεύσεως ἐδημοσίευσεν τὴν ἐπομένην διακήρυξιν.

Ἄριθ. 1.

Ἐν ὀνόματι τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐπιτροπὴ τῆς ἐνδεκάτης πανδήμου τῶν Σαμίων Συνελεύσεως κατὰ συνέπειαν τῶν ἐπισήμων πράξεών της καὶ καθ' ὡς ἔλαβεν ἀπ' αὐτὴν σεβαστὰς ρητὰς ὑποχρῶσεις

διακηρύττει.

Ὁ Ὄθωμανικὸς στόλος ἀπέκλεισε πανταχόθεν τὴν νῆσον τῆς Σάμου. Οἱ Σάμιοι, συνελθόντες εἰς πάνδημον συνέλευσιν κατὰ τὸν λιμένα Βαθέος, ἀπέραντι τοῦ ἰδίου στόλου, ἐπιδεικνύοντες σημεῖα ἐπιθετικῶν προσβολῶν, ἐξέδωκαν ἡσύχως καὶ ἀταράχως τὴν ἀποφαιτικὴν τῆς ὑποταγῆς ἀπάντησιν εἰς τὰς προσκλήσεις τοῦ ἐνδοξοτάτου στολάρχου Χασὰν βέη, ὡς λαὸς Ἑλληνικὸς μεταναστεύων εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὰς τεθείσας καὶ καθιερωθείσας συνθήκας.

Ἡ ἀποφαιτικὴ ἀπάντησις ἐπεστράφη καὶ σημεῖα στεροῦ ἀποκλεισμοῦ δεικνύονται πανταχόθεν τῆς νήσου· ἀλλ' ἐν τοσοῦτῳ διελύθη ἡσύχως ἡ πάνδημος αὐτὴ συνέλευσις καὶ οἱ Σάμιοι, σταθεροὶ εἰς τὴν ἀπόφασίν των, ἐπεφόρτισαν τὴν ἐπιτροπὴν των γὰ διακηρύξῃ τελευταῖον ἐνώπιον ὄλου τοῦ κόσμου ὅτι οἱ Σάμιοι, πραγματοποιοῦντες κατὰ τὰς διαληφθείσας συνθήκας τὴν εἰς Ἑλλάδα μετοικεσίαν των διὰ τῆς πρὸ πολλοῦ σταλείσης ἐπιτροπῆς των πρὸς τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, εὐρίσκονται εἰς φιλικὰς μετὰ τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας σχέσεις καὶ ἡ εἰρηρικὴ διαγωγὴ των εἶναι πάντη σύμφωνος μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς καθιερωθείσης ἀναχωχῆς μεταξὺ Ὄθωμανῶν καὶ Ἑλλήνων.

Ἐν Χώρα Σάμου τῇ 2 Μαΐου 1834.

(Τ. Σ.) Ἡ Ἐπιτροπὴ.

Γ. Α. Κλεάνθης. Ἀναγνώστης Σπαρτός. Α. Ι. Καριότογλου. Ι. Γαρουφαλῆς. Ι. Φλέκας. Χ. Κωνστ. Βαληονδῆς. Κωνστ. Γεωργίου. Ἐναγγελινὸς Παπαϊωάννου. Δ. Καπουράλος. Ἄν. Παπαϊωάννου. Ἀναγνώστης Σταμονλίδης. Νικ. Παραγιώτου. Γεώργιος Φραγκορικολάου.

(Τ. Σ.) Οἱ ἐπαρχιακοὶ Δημογέροντες Σάμου. Κωνστ. Σουβαλιτζῆς. Χ. Ἀσλάνης Π. Κυριαζῆ. Δ. Ι. Πρωτοπαπῆ.

Σύναμα δὲ ἡ ἐπιτροπεία διεβίβασε πρὸς τὸ ἐπὶ τὸ ἐξωτερικῶν ὑπουργεῖον τῆς Ἑλλάδος τὸ ἐπόμενον ἔγγραφον.

Ἄριθ. 8.

Πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ τῶν ἐξωτερικῶν Γραμματείας τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐπιτροπὴ τῆς ἐνδεκάτης τῶν Σαμίων Συνελεύσεως κρίνει ἀναγκαῖον τὰ γνωστοποιῆσαι πρὸς τοὺς ἄλλοις ὅτι ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος, προσπαθῶν τὰ διαβεβαιώσῃ τὴν μοχθηρὰν συκοφαντίαν τοῦ ἐφημεριδογράφου τῆς Σμύρνης κατὰ τῶν ἐπιτοπίων τῆς Σάμου Ἀρχῶν ὡς ραδιούργων, ἤρχισε τὰ παραβιάζει τοὺς Σαμίους εἰς ὑποταγὴν ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἰδίας Ἀρχάς των, τὰς ὁποίας ζητεῖ ἐπιμόνως τὰ παραλύσῃ διὰ τὰ φέρῃ εἰς ἀναρχίαν τὸν τόπον καὶ εἰς ἔκθασιν τῶν ὀλεθρίων σκοπῶν του.

Τὰ κατὰ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς κήσου κυρίου Α. Λυκούργου ἐπίτηδες σταλέντα πολεμικὰ πλοῖα μὲ κακοποιὸν σκοπὸν ὑπὸ τὴν παράλιον οἰκίαν του, ἐβίασε τὸν συμπολίτην μας τοῦτον τὰ ὑποσχεθῆ ἔγγράφως ἐναντίον τῆς θελήσεώς του ὅτι ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν Σάμον ἐπὶ πλοίου Ἑλληνικοῦ, τὸ ὁποῖον ἤθελε τῷ προμηθεύσει ὁ στόλαρχος Χασὰν βέης διὰ τῆς νομαρχίας Ναυπλίου ἢ διὰ τῆς Γραμματείας τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου.

Ταῦτα πληροφορηθεὶς ὁ λαὸς τῆς Σάμου, ἤδη συνηγμένος εἰς πάνδημον συνέλευσιν, ἀπηγόρευσε ἐντόνως τὴν ἀναχώρησιν τοῦ κυρίου Λυκούργου, καὶ διότι ὀφείλει τὰ δῶσῃ ἐν καιρῷ λόγον τῶν δημοσίων του πράξεων εἰς τὸν ἴδιον λαὸν κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τάξιν καὶ διότι ὁ λαὸς οὗτος ἀπεγράσσει ὀλικῶς τὰ μεταστέβῃ μετὰ τῶν πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν Ἀρχῶν του.

Ἀναγγέλλοντες τοῦτο ἐξ ἐπίτηδες πρὸς τὴν βασιλικὴν Γραμματείαν διὰ τὰ ἐνεργήσῃ ἐγκαίρως τὰ δέοντα ἐναντίον τῆς παρὰ τῆς συνθήκης καὶ παρὰ τὴν τεθείσαν διορίαν τῆς μεταστέβσεως ἐπιφερομένης βίας εἰς τὴν ἐλευθέραν θέλησιν τῶν μεταστευόντων Σαμίων, ὑποσημειούμεθα μὲ ὄλην τὴν ἀνήκουσαν ὑπόληψιν.

Ἐν Χώρα Σάμου τῇ 3 Μαΐου 1834.

(Τ. Σ.) Ἡ Ἐπιτροπὴ

Νικόλαος Παραγιώτου. Κωνστ. Γεωργίου. Ἀναγνώστης Παπαῖ-

ωάννου. *Ἀναγνώστης Σταμουλίδης. Γ. Α. Κλεάνθης. Γεώργιος Φραγκοκιολάου. Εὐαγγελινὸς Παπαϊωάννου. Δημήτριος Καπουράλος.*

Ὁ δὲ Χασάν βέης, θέλων νὰ δώσῃ νομιμότητος τύπον εἰς τὴν κτηνώδη τοῦ ἰσχυροτέρου βίαν, ἣτις ἐπεβάλλετο τῇ Σάμῳ, προσεπύθησε νὰ εὕρῃ ὄργανά τινα ὅπως δείξῃ δῆθεν ὅτι, ὑπὸ Σαμιῶν προσκαλούμενος, ἐξασκεῖ τὴν δύναμιν αὐτοῦ. Καὶ δὴ ἀδρᾶ χρημάτων δόσει καὶ παντοειδέσιν ὑποσχέσεσιν οἱ πράκτορες τοῦ Βογορίδου παρέσυρον τὸν Ἀναγνώστην Κατζούλην, τὸν Γεώργιον Βογιατζῆν καὶ τὸν Δημήτριον Π. Ἀντωνίου, οἵτινες, συνεννοηθέντες νύκτωρ μετὰ τοῦ Χασάν βέη, ἔγραψαν τῇ ὑπαγορεύσει ἐκείνου ἀναφορὰν, δι' ἧς οἱ ὑπογεγραμμένοι ἐπεκαλοῦντο δῆθεν τὴν ἀντίληψιν τοῦ Ὄθωμανοῦ στολάρχου πρὸς καταπαυσιν τῆς τέως ἐπικρατούσης ἀταξίας ἐν Σάμῳ· ἐξαπατήσαντες δὲ εἴκοσι καὶ ἑπτὰ συγγενεῖς καὶ ἀπλοϊκοὺς αὐτῶν συμπολίτας, πρὸς οὓς ἄλλ' ἀντ' ἄλλων παρέστησαν ἵνα ὑπογράψωσι τὸ ἔγγραφον ἐκεῖνο, ἐγένοντο οὗτοι τὰ ὄργανα πρὸς ὑποταγὴν τῆς Σάμου. Ὁ δὲ Χασάν βέης, λαβὼν τὴν ἀναφορὰν ταύτην, ἐν πάσῃ μυστικότητι γραφεῖσαν καὶ ὑπογραφείσαν, ἔπεμψε τῇ ἐνδεκτῇ Μαΐου τὸν διερμηνέα τοῦ στόλου Σαλάχαν μετὰ πολυαρίθμων ὀπλοφόρων Κρηναίων, οἵτινες, καταβιβάσαντες τὴν ἐν τῷ ὑγειονομικῷ καταστήματι τοῦ λιμένος Βαθέος κυματίζουσαν Ἑλληνικὴν σημαίαν, ἀνεπέτασαν ἀντ' αὐτῆς ἑτέραν βαθέος κυανοῦ χρώματος, ἔχουσαν ἐν τῷ μέσῳ τρίγωνον λευκὸν καὶ ἐν αὐτῷ ἐρυθροῦν σταυρόν, ἣτις καὶ ἔκτοτε διατηρεῖται ὡς σημαία τῆς ἡγεμονίας· δῆλον ὅτι ἐπειδὴ οἱ Σάμιοι ἤθελον τὴν μετανάστευσιν ἵνα μὴ ἐκτουρκισθῶσι, καθ' ἃ ἐφρόνουν, ὁ Μουσοῦρος ἐσχημάτισε τὴν σημαίαν ἐκείνην, ἧς ὁ μὲν ἐρυθροῦς σταυρὸς ἐσήμαινεν ὅτι ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ἤθελεν εἰσθαι σεβαστὴ ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν κυριαρχίαν, τὸ δὲ λευκὸν τρίγωνον ἐσήμαινεν ὅτι αἱ τρεῖς Δυνάμεις ἤθελον διαρκῶς προστατεύει τὴν Σάμον, τὸ δὲ κυανοῦν χρῶμα τῆς καθόλου σημαίας ἐδείκνυεν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ἐθνότης δὲν ἤθελεν ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τῶν Σαμιῶν. Ἐκ τοῦ ὑγειονομικοῦ καταστήματος ὁ Σαλάχας καὶ οἱ σὺν αὐτῷ μετέβησαν εἰς τὸ δημοτικόν ἵνα καταβιβάσωσι καὶ τὴν αὐτόθι ἀναπεπταμένην Ἑλληνικὴν σημαίαν· φθάσαντες ὁμῶς ἐκεῖ, εὔρον δύο ἄνδρας Βαθεώτας, οἵτινες, ἐναγκαλισθέντες τὸν ἰστόν, εἶπον πρὸς τὸν διερμηνέα ὅτι προτιμῶσι νὰ ἀποθάνωσι μᾶλλον ἢ νὰ ἐπιτρέψωσι νὰ καταβιβασθῇ ἡ Ἑλληνικὴ σημαία, τὴν ὁποίαν ἀντὶ τοσούτων θυσιῶν ἐδι-

καίουντο οἱ Σάμιοι νὰ ὑψώσιν. Ἦθελε δὲ πάντως ἐπέλθει συμπλοκὴ μεταξὺ τοῦ ἐξαγριωθέντος ἐπὶ τοῖς γενομένοις λαοῦ καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν ὀπλιτῶν, εἰ μὴ, τὰς ἀδήλους συνεπειὰς τῆς ρήξεως φοβουμένη ἢ ἐπιτροπεία, ἐπέτασσε τοῖς Σαμίους νὰ μακρυνθῶσι, διαμαρτυρομένη διὰ τὰς πράξεις τοῦ Χασᾶν βέη. Τότε ὁ Σαλάχας κατεβίβασε καὶ τὴν σημαίαν ἐκείνην, μεθ' ἧς ἡ ἐπιτροπεία ἐδημοσίευσεν τὰ ἐξῆς ἔγγραφα.

Ἄριθ. 11.

Ἐν ὀνόματι τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος:

Ἡ ἐπιτροπὴ τῆς ἐνδεκάτης πανδήμου τῶν Σαμίων Συνελεύσεως διακηρύττει.

Ἀπεσταλμένος τοῦ στολάρχου Χασᾶν βέη, σήμερον παρουσιάσθεις εἰς τὴν πλατείαν τοῦ λιμένος Βαθέος, ἐζήτησι δημογέροντας καὶ προκρίτους. Παρατυχοῦσα ἡ ἐπιτροπὴ, ἐπαρουσιάσθη ὡς ἐπιτροπὴ τῆς πανδήμου τῶν Σαμίων Συνελεύσεως καὶ τὸν ἠρώτησε τί ζητεῖ. Ὁ ἀπεσταλμένος ἀπεκρίθη ὅτι ὁ στολάρχος Χασᾶν βέης ζητεῖ τὴν διάλυσιν τῆς ἐν Βαθεῖ φρουρᾶς τῶν Σαμίων καὶ τὸν καταβιβασμὸν τῆς Ἑλληνικῆς σημαίας, ὡς καταχρηστικῶς ὑψουμένης, διότι αὐριον θὰ ὑψωθῆ ἐξ ἀποφάσεως ἄλλῃ ἀντ' αὐτῆς.

Ὅσον διὰ τὸ πρῶτον ἡ ἐπιτροπὴ, ἀναλογιζομένη τὰ ἐκ τῆς ἀρνήσεως ἀπενκατὰ ἐπακολουθήματα ὡς ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ ταυτοχρόνως ἐμφανισθέντος εἰς τὸν λιμένα Βαθέος Ὀθωμανικοῦ στόλου, διέταξεν ἀμέσως καὶ εἰς ὀλίγας στιγμὰς διελύθη ἡ φρουρά, ἢ ὅποια κατ' αἴτησιν τῶν κατοίκων Βαθέος εἶχε διορισθῆ ἀπὸ τῆς πανδήμου τῶν Σαμίων Συνέλευσιν διὰ τὰ ἐπαγρυπνῆ εἰς τὴν εὐταξίαν καὶ ἀσφάλειαν τοῦ ἐμπορίου τῆς αὐτῆς κωμοπόλεως.

Ὅσον διὰ τὸ δεύτερον ἡ ἐπιτροπὴ εἶπεν ὅτι χεῖρ Σαμία, συνειθισμένη γὰρ ὑψῶν, δὲν τολμᾷ γὰρ καταβιβάσῃ τὴν καθιερωμένην Ἑλληνικὴν σημαίαν καὶ ἐπομένως διεμαρτυρήθη ἐνώπιον πληθῶς λαοῦ ἐν ὀνόματι τῶν τριῶν μεγάλων Δυνάμεων δι' ὅλα τὰ ἐπακόλουθα ἐχθροπραξιῶν ἢ ἐχθρικῶν σημείων, τὰ ὅποια ἤθελε μεταχειρισθῆ ὁ ἀποκλείων καὶ ἐπαπειλῶν τὸς Σαμίους Ὀθωμανικὸς στόλος. Ἐν τοσοῦτῳ ὁ ἀπεσταλμένος ἀνεχώρησεν, ἅφ' οὗ ὠμολόγησε παρησιᾶ καὶ διεβεβαίωσεν ὅτι ὁ στολάρχος οὐδὲ σκοποῖ ἐχθροπραξιῶν εἶχει, οὐδὲ βιάζει κἀρένα Σάμιον εἰς τὴν ὑποταγὴν, ἀλλ' εἶναι ἡ θέλησις τοῦ καθενὸς ἐλευθέρη, ὅταν προσωπικῶς ἐξετάζηται ἀπὸ τῆς

μέλλουσαν γὰ ἐξέλθῃ ἐπὶ τῆς Σάμου Διοίκησιν, γὰ ὁμολογήσῃ εἶτε τὴν ὑποταγὴν καὶ διαμορῆν του εἰς Σάμον εἶτε τὴν μεταρῶστευσίν του.

Ἐν Βαθει Σάμου τῇ 11 Μαΐου 1834.

(Τ. Σ.) Ἡ Ἐπιτροπὴ

Γ. Α. Κλεάνθης. Α. Ι. Καριότογλους. Ἀναγνώστης Παπαϊωάννου. Δημήτριος Καπουράλος. Ἀναγνώστης Σπανός. Εὐαγγελινὸς Παπαϊωάννου. Χ. Κωνστ. Βαληνοδῆς. Σταμ. Κωνσταντᾶς. Ι. Γαρουφαλῆς.

Ἐν ὀνόματι τῶν τριῶν μεγάλων Δυνάμεων
καὶ τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ ἀπὸ τῆς εἰκοστῆς πέμπτῆς Ἀπριλίου στενωῶς ἀποκλείων τὴν Σάμον Ὄθωμανικὸς στόλος διὰ τῆς ἀπὸ χθὲς ἐμφανισέως του εἰς τὸν λιμένα Βαθείος Σάμου ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ στολάρχου Χασὰν βῆη, σήμερον τὴν δωδεκάτην Μαΐου 1834, ὀγδόην ὥραν τῆς ἡμέρας, ἀποστειλάς ἐροπλον δύναμιν, κατεβίβασε τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν, κυμαινομένην ἐπὶ τοῦ ὑγειονομείου καὶ τῆς δημοσίου οἰκίας κατὰ τὸν αὐτὸν λιμένα καὶ ὑψώσεν αὐτὴν αὐτῆς ἐτέραν.

Εἰς τὸ δράμα τοῦτο ἡ ἐπιτροπὴ καὶ ὁ λαὸς τοῦ Βαθείος, ἀποφεύγοντες πᾶσαν ἀρορμὴν βιαίων μέτρων καὶ ἐχθροπραξιῶν, τὰς ὁποίας ὁ στολάρχος ἠπείλει διὰ τῶν προκηρύξεων καὶ ἐπιδείξεων του, παρεχώρησε δίχως τὴν παραμικρὰν ἀντίστασιν.

Ἡ ἐπιτροπὴ διαμαρτύρεται ἐνώπιον ὀλου τοῦ κόσμου ὅτι ἡ βίαία πρᾶξις τοῦ Ὄθωμανικοῦ στόλου ἐγείρει διὰ τῆς ἰσχύος τοῦ ἰσχυροτέρου, εἰς τὴν ὁποίαν οὔτε φρονήσεως ἔργον ἦτο οὔτε ἄδειαν εἶχεν ἡ ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὴν πάνδημον τῶν Σαμίων Συνέλευσιν γὰ ἀντιτείνῃ.

Ἐν Βαθει Σάμου τῇ 12 Μαΐου 1834.

(Τ. Σ.) Ἡ Ἐπιτροπὴ

Γ. Α. Κλεάνθης. Α. Ι. Καριότογλους. Α. Παπαϊωάννου. Χ. Κων. Βαληνοδῆς. Ι. Γαρουφαλῆς. Α. Σπανός. Εὐαγ. Παπαϊωάννου. Δ. Καπουράλος. Σταμ. Κωνσταντᾶς.

Τῇ δεκάτῃ τρίτῃ Μαΐου, περὶ τὴν πέμπτῃν πρωινήν ὥραν, ὁ Χασὰν βῆης ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν τηλεβύλων τῶν πλοίων αὐτοῦ ἀπ-

εβίβασεν εἰς τὴν ξηρὰν μετὰ τετρακοσίων στρατιωτῶν τὸν τοῦ Βογορίδου ἀντιπρόσωπον καὶ ἐν τῷ δημοσίῳ καταστήματι ἐγκατέστησεν αὐτὸν ὡς διοικητὴν Σάμου. Τότε δὲ οὗτος ἐτοιχοκόλλησε προκήρυξιν τινα, ἐν ἣ ἔλεγεν ὅτι τῇ αἰτήσει τῶν Σαμίων ἐνεκαθιδρύετο ἡ νέα διοικήσις καὶ προσεκαλοῦντο οἱ πάντες ἵνα συνταχθῶσιν αὐτῇ· σύναμα δὲ διώρισε δημάρχους Βαθέος τὸν Σωτήριον Κατζούλην, τὸν Ἰωάννην Κονταξῆν, τὸν Ἰωάννην Κονζάκην καὶ τὸν Χ. Μανουήλ Χ. Κωνσταντάκη. Ἐκπληκτοὶ ἐπὶ τοῖς γενομένοις οἱ κάτοικοι τοῦ Βαθέος, ἠθέλησαν νὰ προσβῶσι διὰ τῶν ὄπλων τὴν νέαν διοίκησιν, ἀλλ' ἐκωλύθησαν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας, ἣτις οὔτε τὰς ἐκ τοιαύτης προσβολῆς συνεπείας ἠδύνατο νὰ προῖδῃ οὔτε τὴν εὐθύνην αὐτῶν ἐπεθύμει νὰ ἀναλαβῇ. Οὕτως ἄρα μετὰ δέκα καὶ τεσσάρων ἐτῶν ἐλευθερίαν, ἐγκατέστη καὶ πάλιν ἡ Τουρκικὴ ἐξουσία ἐν Σάμῳ.

Αὐθημερὸν τὸ ἐσπέρας ὁ τοῦ Σωτηρίου Κατζούλη υἱὸς Ἀναγνώστης, πεμρθεὶς εἰς τὴν κωμόπολιν τοῦ Βαθέος, προσεκέλευσε διὰ κήρυκος τοὺς πολίτας ἵνα συνέλθωσιν ἐν τῷ ναῷ τῆς Παναγίας, ἔνθα ἐπρόκειτο νὰ ἀναγνωσθῶσιν ἐπίσημα ἔγγραφα. Συνελθόντων δὲ πολλῶν, αἴφνης ὁ ρηθεὶς Ἀναγνώστης, καταλαβὼν μετὰ ξένων ὀπλοφόρων τὸν ναόν, ἐκλείσει τὰς θύρας καὶ προσεκέλευσε, σφαγὴν ἀπειλῶν, τοὺς πολιορκουμένους νὰ ὑπογράψωσιν εἰς ὃ αὐτὸς ἔφερεν ἔγγραφον ὑποταγῆς· τοῦ τοιοῦτου δ' ἀκούσαντες ἐκεῖνοι, ἐξώρμησαν διὰ μέσου τῶν ὀπλοφόρων καὶ, κατακρημνισθέντες ἐκ τοῦ περιβόλου τῆς ἐκκλησίας, ἔφυγον οἱ μὲν πρὸς τὴν Χώραν, οἱ δὲ πρὸς τοὺς Μυτιληνοὺς, ἐξαγγέλλοντες οἷς συνήντων τὰ γενόμενα. Καὶ οἱ τοῦ παρακειμένου δὲ χωρίου Παλαιοκάστρου κάτοικοι, τὴν αὐτὴν φοβηθέντες τύχην, ἀπεσύρθησαν εἰς τοὺς Μυτιληνοὺς· ὁ δὲ Ἀναγνώστης Κατζούλης, ἰδὼν τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ματαιωθέντα, συνέλαβε διαφόρους πολίτας, οἷς καθ' ὁδὸν ἐνέτυχε, καὶ ἀφ' οὗ δι' ἀπειλῶν καὶ διὰ τυμπκνισμῶν ἐξέβιασεν αὐτοὺς νὰ ὑπογράψωσι τὸ τῆς ὑποταγῆς ἔγγραφον, κατηυθύνθη μετὰ τῶν ὑπ' αὐτῷ Κρηναίων ὀπλοφόρων εἰς Παλαιόκαστρον, ἔνθα τὰ αὐτὰ εἰς ὅσους εὔρεν ἐκεῖ διαπραξάμενος, ἐπέστρεψεν εἰς τὸν λιμένα Βαθέος, ἐπιτυχῶν διὰ τῶν τοιοῦτων μέσων νὰ συλλέξῃ πεντήκοντα καὶ μίαν μόλις ὑπογράφας δῆθεν ὑποτεταγμένων. Συνεπεῖχ δὲ τούτων ἡ ἐπιτροπεία ἐδημοσίευσεν καὶ τὴν ἐπομένην διαμαρτύρησιν.

Ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς ἐνδεκάτης παρθήμου τῶν Σαμίων Συνελεύσεως, ἀκολουθοῦσα ἐπακριβῶς τῇ ἐννοίᾳ τῶν προλαβοσῶν

διακηρύξεων της ως προς τὸ ἐξωτερικόν,

διακηρύττει.

Ὁ ἀποκλείων τὴν Σάμον Ὀθωμανικὸς στόλος, ἀφ' οὗ ἀπὸ προχθῆς δυνάμει ἐνόπλου βίας κατεβίβασε τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν καὶ ὑψώσεν ἀντ' αὐτῆς ἑτέραν, σήμερον τέλος πάντων μὲ βομβώδη ἀποβίβασιν Τουρκικῶν στρατευμάτων ἐξέβησε καὶ ἐγκαθίδρυσεν εἰς τὴν γῆν τοῦ Βαθέος Σάμου διοίκησιν τοπικὴν παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν τῶν εἰρηρικῶς διαβιούντων Σαμίων, οἵτινες εἶχον ἤδη προκηρυχθῆ Ἕλληνας, μεταναστεύοντες εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ φίλοι τῶν Ὀθωμανῶν, κατὰ τοὺς ὅρους τῆς καθιερωθείσης ἀναχωχῆς.

Τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον τοῦτο συμβεβηκὸς κατεθορύθησε τὸ πᾶν τῆς Σάμου, ὥστε πολυλότατοι τῶν κατοίκων Βαθέος καὶ ὀλίκῳ οἱ τοῦ γειτονικοῦ χωρίου Παλαιοκάστρου καταπλαγέντες, διεσκορπίσθησαν τῆδε κάκεισε, φεύγοντες τὴν οὕτω βιαίως ἀπαιτουμένην ὑποταγὴν. Ἐν τούτῳ οἱ Σάμοι, ἂν πρότερον ἐδίσταζον, τελυταῖον ἤδη καὶ αὐτοὶ καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἐβεβαιώθησαν ὅτι ἡ βία καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ ἰσχυροτέρου δικαιολογοῦσι τῶν Σαμίων τὴν δίκην.

Εἰς τοιαύτην περίστασιν δὲν ἔμεινε πλέον εἰς τὴν ἐπιτροπὴν, εἰ μὴ τὰ περιβλέψῃ μὲ δακρύοντας ὄφθαλμοὺς τὸν καταθολωμένον ὄρλοζοντα τῆς δυστυχούς, ἀλλ' ἐνδόξου παρθένου Σάμου καὶ ὑψόρουσα τὴν λυπηρὰν φωνὴν τῆς τὰ διαμαρτυρηθῆ ἐνώπιον τῆς κοινῆς γνώμης τὰ ἐφεξῆς.

α. "Ἄν δύναται τὰ ἐπάρξῃ ἢ τὰ προῦποτεθῆ ἐλευθέρᾳ θέλησιν εἰς ἑποιοιῶν ποτε λαὸν περικυκλωμένον ἀπὸ θαλασσίας καὶ περικὰς δυνάμεις καὶ μὲ παρτοίους τρόπους παραβιαζόμενον εἰς ὑποταγὴν.

β. "Ἄν ἔχουν ποτὲ τὸ κῦρος ἢ δύναται τὰ ἐνοχοποιήσουν τὸ ὄλον αἱ μεταξὺ ἐνόπλων δυνάμεων καὶ ἀπειλῶν προφορικαὶ ἢ ἐγγραφοὶ διομολογήσεις, ὅσαι ἐνδέχεται τὰ προκύβουν ἀπὸ μέρους τινῶν.

Ἐν Βαθεῖ Σάμου τῇ 14 Μαΐου 1834.

(Γ. Σ.) Ἡ Ἐπιτροπὴ

Γ. Α. Κλεάνθης. Α. Ι. Καριότογλους. Α. Παπαϊωάννου. Δ. Καπουράλος. Ι. Γαρουφαλῆς. Α. Σπανός. Ἐναγ. Παπαϊωάννου. Χ. Κωρστ. Βαληνοῦδης. Σταμ. Κωρσταρτίς.

Καταληφθέντος ὑπὸ τῶν Τούρκων τοῦ Βαθέος, ἡ ἐπιτροπὴ ἀπε-

χώρησεν εἰς Χώραν, ἔνθα ἐξηκολούθει τὰς ἐργασίας αὐτῆς· ἀλλ' ὁ Χασάν βέης, παντοιοτρόπως τὴν διέκλυσιν αὐτῆς ἐπιδιώκων καὶ εἰς βιαιότερα μέτρα προτιθέμενος ἵνα κατ' αὐτῆς προβῆ, προσεκάλεσεν ἐκ τῆς παρακειμένης Ἀσιατικῆς παραλίας ἐπικουρίαν ἐκ πολυαριθμῶν στρατιωτῶν, ἐφ' ὅσον ἐν Χώρῃ εἶχον συνέλθει ὡσεὶ δισχίλιοι ἄνδρες ὑπὸ τὸν χιλιάρχον Ἐμμανουήλ Ἀγγελινίδην, ἔτοιμοι νὰ ἀντικρούσωσι τοὺς Τούρκους, ἐὰν ἀπεπειρῶντο οὗτοι νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς ἐπιτροπείας. Ἐλθόντων δ' ἐκ τῆς Ἀσίας τῶν περιμενομένων ἐπικούρων, ὁ Χασάν βέης, πέμψας τὴν δεκάτην ἐνάτην Μαΐου τὸν διερμηνέα αὐτοῦ Σαλάχαν, ἠρώτησε τὴν ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Τηγανίου μένουσαν ἔτι σύζυγον τοῦ Λυκούργου ἂν εἶχετο ἀληθείας τὸ ἄκουσμα ὅτι ὁ ἀνὴρ αὐτῆς περιήρχετο τὰ χωρία στρατολογῶν πρὸς ἀντίστασιν. Ἐκείνης δὲ διαφυσάσης τὸ τοιοῦτο καὶ εἰπούσης ὅτι ἂν ὁ Λυκούργος προὔτιθετο νὰ πολεμήσῃ, δὲν ἤθελεν ἐγκαταλίπει τὸ πολυτιμότερον αὐτοῦ χρῆμα, τὴν οἰκογένειαν, ἐκτεθειμένην ἐν Τηγανίῳ, ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ ἤθελεν ἀποσύρει αὐτήν, ὁ Χασάν βέης ἀπέστειλε καὶ δεῦτερον τὸν Σαλάχαν νὰ εἴπῃ τῇ γυναικὶ ὅτι, ἀφ' οὗ ὁ Λυκούργος δὲν ἔχει σκοποὺς ἐχθρικοὺς, ἀλλὰ μελετᾷ νὰ μεταναστεύσῃ, δὲν ἔβλεπε τὸν λόγον, δι' ὃν τὰ στόμια τῶν τοῦ φρουρίου τηλεβόλων ἔμενον ἐστραμμένα πρὸς τὰ πλοῖα αὐτοῦ, ὅθεν καὶ ἀπήτησεν ἵνα καταβιβασθῶσι τὰ τηλεβόλα ἀπὸ τῶν κιλλιβάντων αὐτῶν. Ὄντως δὲ πέμψας μετ' οὐ πολὺ ὡσεὶ πεντακοσίους στρατιώτας, διέταξεν αὐτοὺς νὰ καταλάβωσι τὰς περὶ τὸ φρούριον θέσεις, μεθ' ὃ ἀπέστειλέ τινες αὐτῶν ἵνα μετατοπίσωσι τὰ τηλεβόλα, οὐχὶ καταβιβάζοντες ἀπὸ τῶν κιλλιβάντων, ἀλλὰ στρέφοντες τὰ στόμια αὐτῶν πρὸς τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς. Τοῦτου γενομένου, ἐξῆλθε τῆς ναυαρχίδος ὑπὸ πολλῶν συνοδευόμενος ἐνόπλων καὶ ὁ μοίραρχος καί, ἔλθων εἰς τὸ φρούριον, ἐπεσκέψατο τὴν σύζυγον τοῦ Λυκούργου, ἣ προσηνέχθη λίαν φιλοφρόνως καὶ συμπαθῶς· ἰδὼν δ' ἐν τῇ αἰθούσῃ ἀνηρτημένην τὴν εἰκόνα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Σαμίων, *Καυμένε Λυκούργε*, εἶπεν, ἀποτείνων πρὸς αὐτὴν τὸν λόγον, *διὰ τί νὰ φύγῃς; πῶς δὲν ἦλθες νὰ με ἀνταμώσῃς, νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ νὰ μείνῃς εἰς τὴν πατρίδα σου καὶ νὰ μὴ σου πάρῃ ἄλλος τὸ ψωμί;* Εἶτα δὲ κατελθὼν, ἐπεσκέψατο τὸν παρὰ τῷ φρουρίῳ ναὸν τοῦ Σωτῆρος, ὅστις ὑπερήρσεν αὐτῷ. Ἐν τούτοις ἡ τοῦ Λυκούργου σύζυγος, εὐρεθεῖσα ἀφῆνης ἐν μέσῳ Τούρκων στρατιωτῶν, ἐνεπλήσθη φόβου καὶ ἐζήτησε παρὰ τοῦ μοιράρχου τὴν ἀδειαν ἵν' ἀπέλθῃ ἐκ Τηγανίου· ἐκείνου δὲ κατανεύσαντος, ἀλλ' ἐπὶ

τῷ ὄρω τοῦ νὰ μὴ συμπραλάβῃ ἢ γυνή τι ἐκ τῶν ἐν τῷ φρούριῳ, μείνωσι δὲ ταῦτα ὡς ἔχουσι, συντισσομένου καταλόγου τῶν ἐγκαταλιμπανομένων πραγμάτων. ἡ οἰκογένεια τοῦ Λυκούργου ἔπασα, ἀφ' οὗ πρῶτον ἐγένετο αὐστηρὰ ἔρευνα μὴ φέρῃ ἔγγραφα ἢ ἄλλα πράγματα μεθ' ἐαυτῆς, ἀναχωρήσασα ἐκ Τηγαίου, μετέβη, καθ' ἃ ἐν τοῖς πρόσθεν ἱστορήσαμεν, εἰς τὸ χωρίον τῶν Κουμαρχέων, ἐνθα τὸ αὐτὸ ἐσπέρας ἀφίκετο ἐκ τῆς μονῆς τῆς Μεγίλης Παναγίας ὁ τε Λυκούργος καὶ ὁ ἱεράρχης Κύριλλος. Αὐθημερόν δὲ ὁ Χασάν βέης κατέλαβε διὰ στρατιωτῶν τὸ φρούριον καί, πέμψας, προσεκέλευσε τὴν ἐπιτροπείαν νὰ διαλυθῇ, ἀπειλῶν ἄλλως ὅτι θέλει διὰ τῆς βίας διαλύσει αὐτήν. Τότε δ' ἐκείνη ἐδημοσίευσεν τὴν ἐπομένην πρὸς τοὺς Σαμίους προκήρυξιν.

*Ἡ ἐπιτροπή τῶν μεταρραστευσόντων Σαμίων
πρὸς ἅπαντας τοὺς κατοίκους τῆς νήσου Σάμου.*

Ὁ στόλαρχος Χασάν βέης χθὲς πρὸς τὸ ἐσπέρας, συγχωρήσας τὴν ἀπὸ τοῦ φρούριου ἔξοδον τῆς οἰκογενείας τοῦ κυρίου Α. Λυκούργου, κατέλαβε δι' Ὀθωμανικῆς φρουρᾶς τὸν πύργον τοῦ πατριώτου τούτου καὶ ἀκολουθεῖ ἀυξάνων τὰς σκητὰς, τὰς ὀχυρώσεις καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατευμάτων.

Ἀπεσταλμένοι τῶν κωμοπόλεων καὶ χωρίων, σπεύσαντες ἐκ τόου ἀνήγγειλαν καὶ ἐγγράφως καὶ προφορικῶς εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τὴν πάγκοιρον ταραχὴν καὶ ψυχρότητα τῶν κατοίκων ὡς ἐκ τῶν προλαβόντων μέτρων τοῦ Ὀθωμανικοῦ τούτου στόλου καὶ τῶν διαφόρων ὑπονοιῶν, εἰς τὰς ὁποίας δικαίως ἐμβάλλουν τὸν λαὸν τὰ ἀνωτέρω πολεμικά του κινήματα.

Ἐντεῦθεν ἡ ἐπιτροπή, συνωδευμένη μετὰ τῶν ἀπεσταλμένων λαῶν, ἠναγκάσθη καὶ σήμερον νὰ μεταβῇ ἐπίτηδες εἰς τὸ φρούριον, ὅπου ἀνεφέρθη προσωπικῶς εἰς τὸν ἴδιον στόλαρχον περὶ ὧν εὐλόγως δυσαρεστοῦν καὶ καταψυχραίνουν τοὺς κατοίκους τῆς Σάμου καὶ φίλους τῶν Ὀθωμανῶν ἀρακηρυχθέντας.

Ὁ Ὀθωμανὸς στόλαρχος μὲ τὰς πολλὰς ἀπειλητικὰς ἐκφράσεις του κατὰ τῶν Σαμίων ἐπρόσθεσε σοβαρῶς ὅτι ὅλα τὰ κινήματά του ὑπάρχουν ἀληθεῖς ἀποδείξεις τῆς βίας, τὴν ὁποίαν εἶναι διατεταγμένος, ἀλλὰ δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπιφέρῃ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Σάμου· ἀλλ' ὅτι ἔχει ὅπλα μόνον πρὸς καταδίωξιν τῶν ταραχοποιῶν καὶ κλεπτῶν καὶ ὅτι οἱ μεταρραστεύοντες Σάμιοι, ἐλευθεροὶ νὰ μεταρρα-

στεύσωσι μὲ ἀδείαν του, ἀπὸ τόρα ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν προθεσμίας, ἂν δὲν ἀποδημήσωσι, θὰ ἐξωσθῶσιν ἀποφασιστικῶς ἀπὸ τὴν νῆσον δυνάμει βίας. Εἰς τὸ περὶ εἰσβολῆς στρατευμάτων κατὰ τὰς πόλεις καὶ χωρία τῆς νήσου πρὸς ἐξέτασιν τοῦ λαοῦ, ἀκούσας τὰς ἐπὶ τῶν ἐνδεχομένων παρατηρήσεις τῶν ἐπιτρόπων, συγκατένευσε νὰ σκεφθῆ μὲν ὠριμώτερον καὶ νὰ εἰδηποιήσῃ ἐπομένως τὴν ἐπιτροπὴν.

Ἐν τούτοις ἡ ἐπιτροπὴ εἶδωσεν εἰς τὸν Ὀθωμανὸν στόλαρχον τὰς πλείον ἐνχρῆεις βεβαιώσεις ὅτι οἱ Σάμιοι δὲν γνωρίζουν ἀτομικὰς ἐπιρροάς, ἀλλὰ πάντοτε σκέπτονται μόνοι των καὶ ἀποφασίζουσι τὰ κοινὰ των συμφέροντα, ὡς ὑπαγορεύει τὸ ἴδιόν των λογικὸν καὶ ἡ ἐλευθέρα των θέλησις.

Ταῦτα διακηρύττουσα, κρίνει χρέος τῆς ἡ ἐπιτροπὴ νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν προσοχὴν τῶν κατοίκων τῆς Σάμου εἰς τὸ μέτρον τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς φρονήσεως, ὅπως δὴποτε καὶ ἂν κινήθῃ ἡ μελετωμένη περιοδεία του εἰς τὴν νῆσον καὶ ἡ ἐξέτασις τοῦ λαοῦ. Φθάνει μόνον ὅτι εἶναι ἐλευθέρα ἡ θέλησις ἐκάστου εἴτε νὰ μεταστατέυσῃ εἴτε νὰ διαμείνῃ ἠπῆκοος τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος.

Ἐν Χώρα Σάμου τῇ 20 Μαΐου 1834.

(Τ. Σ.) Ἡ Ἐπιτροπὴ

Γ. Α. Κλεάνθης. Α. Παπαϊωάννου. Α. Ι. Καριότογλους. Δ. Καπουράλος. Ι. Γαρουφαλῆς. Α. Σπαρός. Εὐαγ. Παπαπαϊωάννου. Χ. Κωρστ. Βαληονδῆς. Σταμ. Κωρσταντᾶς.

Σύναμα δὲ ἡ ἐπιτροπέα διεβέβησε πρὸς τοὺς ἐν Ἑλλάδι πληρεξουσίους τῆς Σάμου τὸ ἐπόμενον ἔγγραφον.

Ἄριθ. 19.

Ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Σαμίων

πρὸς τοὺς παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ κυβερνήσει πληρεξουσίους Σάμου.

Ἐλαβεν ἡ ἐπιτροπὴ τὰς ἀπὸ ἐνάτης καὶ δεκάτης πέμπτης τοῦ τρέχοντος Μῆνου ἐπιστολάς σας καὶ ἔχουν καλῶς ὅσα σημειοῖτε.

Ἡ ἐν Βαβελ τῆς Σάμου ἐγκαθιδρυθεῖσα διοίκησις ὑπὸ τὸν τίτλον α ὁ ἐπίτροπος τῆς Α. Υ. τοῦ Πρίγγιπος Σάμου » σήμερον διεβεβαίωσε προφορικῶς εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην ὅτι ὁ στόλαρχος Χασὰν βέης σκοπεῖ νὰ εἰσβάλῃ μὲ στρατεύματα εἰς τὰς λοιπὰς κωμοπόλεις καὶ χωρία τῆς νήσου διὰ νὰ φέρῃ εἰς ἔκβασιν τὴν ὑποταγὴν

των. Ἄφ' ἐνός δὲ μέρους λέγων ταῦτα, ἀφ' ἑτέρου δὲν ἠρηθή ὅτι οἱ θέλοντες γὰρ μεταρραστεύσουν ἔχουσιν ἐλεύθερον καὶ ἀπαραβίαστον τὸ δικαίωμα τῆς μεταρραστεύσεως.

Εἰς μάτην ἢ ἐπιτροπὴ ἀντέτεινε, προτιθεμένη καὶ διαμαρτυρομένη τὰ ἐκ τῆς παρουσίας στρατευμάτων ἀπενκταῖα ἐνδεχόμενα. Τὰ ἐν Βαθεὶ καὶ Παλαιοκάστρῳ πρόσφατα παραδείγματα τῆς ἐπιφερομένης εἰς ὑποταγὴν βλας, ἢ κατοχὴ τοῦ φρουρίου τῆς Σάμου, τὴν ὁποῖαν ἤδη ἐπαπειλεῖ δι' ἀποβιβάσεως στρατευμάτων, τὰ ἐκ τούτου παρεπόμενα καὶ ἡ τρομερὰ ἀδηλόγητος τοῦ μέλλοντος ἀποκαθιστῶσιν ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖαν τὴν ὅσον τάχιστα ἐξαποστολὴν Ἑλληνικῶν πλοίων καὶ μιᾶς ἐπιτροπῆς τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος διὰ τὰ μεσολαβήσῃ δραστηρίως καὶ προστατεύσῃ νομίμως τοὺς μεταρραστεύσαντας Σαμίους ἐναντίον παντὸς ἐνδεχομένου ἐμποδίου εἰς τὴν πραγματοποιήσῃ τῆς μεταρραστεύσεως.

Προσκαλεῖσθε, κύριοι, γὰρ διαδηλώσῃτε ταῦτα ὅπου ἀρτῆκει χωρὶς τιτος ἀναβολῆς διὰ τὰ ἐπιταχυνθῆ ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος βασιλικὴ ἀρτίληψις πρὸς σωτηρίαν καὶ ἀσφάλειαν τῶν μεταρραστευσόντων Σαμίων.

Ἐν Βαθεὶ Σάμου τῇ 22 Μαΐου 1834.

Ὁ Πρόεδρος

(Τ. Σ.) Γ. Α. Κλεάνθης.

Ἡ Ἐπιτροπὴ

Α. Ι. Καριότογλους.

Ι. Γαρουφαλῆς.

Μανόλης Πετσομάνης.

Ἀναγνώστης Σπαρός.

Σταμ. Κωσταριτᾶς.

Εὐαγγ. Π. Ἰωάννου.

Ἀναγρ. Π. Ἰωάννου.

Δ. Καπουράλος.

Ὁ γραμματεὺς

Γ. Φραγκοικολάου.

Πλὴν δὲ τῆς ἐπιτροπείας καὶ ὁ ἐν Βαθεὶ διατρίβων συμπληρεζούσῃς Ἀλέξανδρος Ἀνδρεάδης ἔγραφε τὰδε.

Πρὸς τοὺς παρὰ τῆ Ἑλληνικῆ κυβερνήσει ἀντιπροσώπους τῶν μεταναστευόντων Σαμίων.

Ἐκ τῶν ἐγγράφων, ὅσα ἠ ἐνταῦθα ἐπιτροπῇ σᾶς στέλλει, πληροφορεῖσθε τὸν ἐν Σάμῳ διατρέχοντα κίνδυνον. Χρέος μου καὶ γὰρ ἐστοχάσθην γὰ σᾶς κοινοποιήσω ὅσα κατὰ συνέπειαν μέχρι ταύτης τῆς στιγμῆς ἔπραξες καὶ προμελετᾷ γὰ πράξῃ ὁ ἐν Βαθεῖ στόλαρχος καὶ διοικητῆς Ὁθωμανός. Κατέκλεισε στενῶς πανταχόθεν διὰ θαλάσσης ὅλην τὴν νῆσον, ἐμποδίζει τὴν εἰσοδὸν ἐκείνων, ὅσοι ἀπὸ τὰ λοιπὰ χωρία πηγαίνουν εἰς Βαθὺν γὰ ἀγοράσουν σίτον καὶ λοιπά. Μᾶς ἐξεφράσθη σήμερον ρητῶς καὶ καθαρῶς ὅτι οἱ Σάμιοι δὲν ἔχουν δικαίωμα μεταναστεύσεως, διότι παρῆλθεν ἡ προθεσμία τούτου καὶ ὅτι θέλει μεταχειρισθῆ κάθε βίαιον μέσον διὰ γὰ δώσουν ὀλιχῶς οἱ Σάμιοι τὸν λόγον τῆς ὑποταγῆς ἐγγράφως. Ἐτοιμάζεται γὰ περιέλθῃ ὅλας τὰς κωμοπόλεις καὶ χωρία μὲ πολλὰ στρατεύματα διὰ γὰ τοὺς παραβιάσῃ, ὡς ἀνωτέρω, εἰς τὴν ἐγγραφὸν ὑποταγῆν, μὲ ὅλον ὅτι ὁ λαὸς τῆς Σάμου τὸν ἀποκρίνεται διὰ τῶν ἀντιπροσώπων του καὶ ἀμέσως ὅτι εἶναι ἔτοιμος γὰ μεταναστεύσῃ.

Εἰς τοιαύτην λοιπὸν περίστασιν ἐδρισκόμενος ὁ λαὸς τῆς Σάμου, χρεωστεῖτε, κύριοι, γὰ ἐνεργήσητε ὅλαις δυνάμεσι διὰ γὰ πραγματοποιηθῶσιν ὅσα ἠ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ ἀπὸ δεκάτης Μαΐου καὶ τριακοστῆς Ὀκτωβρίου γράμματά του ὑπεσχέθη εἰς τοὺς Σαμίους περὶ μεταναστεύσεως, καὶ πρὸ πάντων γὰ ζητήσητε γὰ ἔλθῃ μία βασιλικὴ ἐπιτροπῇ, ἀναγκαῖα γὰ ἀνοιξῇ τὴν κλεισμένην τῆς μεταναστεύσεως ἔξοδον.

Τὰ τοιαῦτα λοιπὸν βίαια μέτρα, ὅσα αὐτὸς μεταχειρίζεται, ἔφεραν τὸν λαὸν μας εἰς ἀπελπισίαν καὶ διὰ γὰ προληφθῶσι τὰ ἐκ τῆς ἀπελπισίας ἀπενχταῖα ἐπακόλουθα, προσκαλεῖσθε γὰ ἐνεργήσητε ὅσα καὶ σεῖς στοχάζεσθε συντείνοντα εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ μεταναστεύοντος λαοῦ μας.

Μένω δὲ ὡς ἀδελφός.

Ἐν Βαθεῖ Σάμου τῆ 23 Μαΐου 1834.

Ὁ συμπληροξούσιός σας

Ἄλ. Ἀνδρεάδης.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω ἐγγράφα ἡ ἐπιτροπεία τῶν Σαμίων, βλέπουσα ὁ-

τι ὁσημέραι τὸ στάδιον τῆς ἐνεργείας αὐτῆς καθίστατο μᾶλλον περιωρισμένον καὶ ὅτι ἡ νῆσος ὑπεβάλλετο μοιραίως ὑπὸ ζυγόν, τὸν ὁποῖον αἱ προσπᾶθειαι καὶ αἱ διαμαρτυρήσεις αὐτῆς δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποσοβήσωσιν, ἐδημοσίευσεν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ διασώσῃ τοῦλάχιστον ἀλώβητα τὰ δίκαια τῶν προτιθεμένων νὰ μεταναστεύσωσι Σαμίων τὴν ἐπομένην πρὸς τὸν λαὸν διακῆρυξιν.

Ἄριθ. 23.

Ἡ ἐπιτροπὴ τῶν Σαμίων.

Σεβασμένη τὰς ὑψηλὰς ἀποράσεις τῶν τριῶν σεβαστῶν συμμάχων Δυναμέων, ἐνθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης συνεδριάσεώς της, διεκῆρυξεν ἐπισημῶς ὅτι οἱ Σάμιοι, πραγματοποιοῦντες τὴν εἰς Ἑλλάδα μετοικεσίαν των, ἐδρίσκονται εἰς φιλικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας καὶ ἡ εἰρηρικὴ διαγωγὴ των εἶναι πάντῃ σύμφωνος μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς καθιερωθείσης ἀνακωχῆς μεταξὺ Ὀθωμανῶν καὶ Ἑλλήνων.

Ἄλλ' ἡ ὑπὸ εἰρηνοποιῶν χαρακτῆρα παρὰ τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου ἐγκαθιδρυθεῖσα διοίκησις ἐν Βαθεὶ τῆς Σάμου δὲν εἰρηεστήθη βέβαια εἰς τὴν τόσον γενναίαν καὶ φρόνιμον διαγωγὴν τῶν Σαμίων, ὡς πάντῃ ἴσως ἀσύμφωνον μὲ τοὺς πρῶην ὑποκεκρυμμένους καὶ ἤδη ἀνακαλυπτομένους σκοπούς της.

Αὐτὴ περιφρονήσασα παντελῶς καὶ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς πράξεις τῆς ἐκεῖ συγκροτηθείσης παρδήμου συνελύσεως, καθὼς καὶ τὰς μέχρι τοῦδε διακηρύξεις καὶ διαμαρτυρήσεις τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Σαμίων ταύτης ἐναντίον τῶν ἀνθαιρέτων ἐπιχειρημάτων καὶ παραβιαστικῶν εἰς ὑποταγὴν μέτρων τῆς εἰρημένης διοικήσεως, ὅποια εἶναι ὁ κατὰ θάλασσαν ἀποκλεισμὸς τῆς νήσου, ἡ ἐν Βαθεὶ ἀπόβασις καὶ περιφορὰ Τουρκικῶν στρατευμάτων, ἡ ἀπὸ τοῦ Βαθεος εἰς τὰς λοιπὰς κωμοπόλεις καὶ χωρία ἀπηγορευμένη ἐξαγωγὴ γεννημάτων, ὁ ἐμπόδισμός της εἰς Ἀσίαν μεταβάσεως τῶν πτωχῶν θεριστῶν καὶ γεωργῶν ἄνευ προηγουμένης ὑποταγῆς των, ἡ ἀπαγόρευσις τῆς εἰς Ἑλλάδα ἐκπλεύσεως οἰκογενειῶν τῶν μὴ ὑποταχθέντων Σαμίων καὶ ἄλλα τοιαῦτα πάμπολλα, παρεῖδε τελευταῖον καὶ ἐκέλευε τὰς προφορικὰς διαμαρτυρήσεις τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῶν ἐπίτηδες ἀπεσταλμένων ἐξ ἐκάστης κωμοπόλεως καὶ χωρίου, τὰς γενομένας ἐν Βαθεὶ τὴν εἰκοστὴν ἔκτην τοῦ λήγοντος Μαΐου κατ' ἔμπροσθεν τῆς αὐτῆς διοικήσεως πρὸς ἀναχαίτισιν τῆς ἐπιφερομένης βίας καὶ τῆς

ἐκκαπειλουμένης εἰσβολῆς στρατευμάτων ἐπὶ σκοπῶν γὰρ φέρουν εἰς ἔκθασιν τὴν ὑποταγὴν τῆς νήσου, καὶ χθὲς τὴν εἰκοστὴν πέμπτην τοῦ αὐτοῦ Μαίου ἐνήργησε γὰρ καταληφθῆ ἕξ ἐφόδου τὸ λεγόμενον φρούριον Σάμου, τὸ ὁποῖον ἤδη κατακρατεῖ Ὀθωμανικὸς στρατός. Κατόνια κατὰ τῆς ξηρᾶς ἀρτιστροφῆς, ἀπέκλεισε πανταχόθεν τὸν ἐν αὐτῷ πύργον τοῦ κυρίου Λογοθέτου μετὰ τῆς ἐκεῖ οἰκογενείας του.

Ταῦτα μὲν βαθεῖαν ἀγαράκησιν ἀκούσαντες οἱ λαοὶ τῶν κωμοπόλεων καὶ χωριῶν, ἀπέστειλαν πλῆθος ἀντιπροσώπων, οἱ ὅποιοι, σπεύσαντες, διεμαρτυρήθησαν ἐνώπιον τοῦ ἐκεῖ ἀπεσταλμένου τοῦ στολάρχου Χασὰν βέη κατὰ τῆς ἀσεβοῦς ἐπιχειρήσεως, ἥτις ἐμίανε τὸ ἱερώτερον ἔδαφος τῆς Σάμου, ἐν ᾧ περιλαμβάνεται ὁ παρσέβαστος ναὸς τοῦ Σωτῆρος Θεοῦ, τὸ παρέντιμον τῶν Σαμίων τρόπαιον· ἀλλ' ὅμως ἀπεματαιώθη καὶ αὕτη ἡ τόσον ἐνθερμος ὄσον καὶ δικαία διαμαρτυρήσις.

Ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ στολάρχου εὐηρεστήθη ἐν τοσοῦτῳ γὰρ διαβεβαιώσῃ τὸ πλῆθος τῶν διαμαρτυρομένων περὶ τῆς ἐπιεικείας καὶ συγκαταβάσεως τῆς αὐτοῦ ἐνδοξότητος, ὥστε γὰρ γίνῃ ἢ πρὸς ἐξέτασιν τοῦ λαοῦ περιοδεῖα τῆς νήσου ἀπὸ τῶν χριστιανῶν καὶ μετὰ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Σαμίων.

Ἄλλ' οἱ ἀπεσταλμένοι ἀντιπρόσωποι, δυσκολευόμενοι γὰρ δώσωσι πίστιν εἰς διαβεβαιώσεις, ἐκ διαμέτρου ἀντικειμένας εἰς τὰ πραγματικὰ σημεῖα τῆς κατὰ τῶν Σαμίων ἐπιφερομένης ἐνόπλου βίας, ὑπεχρέωσαν τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην γὰρ διαμαρτυρηθῆ ἐπισήμως ἐν ὀνόματι τῶν τριῶν σεβαστῶν συμμάχων Δυνάμεων καὶ τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος τὰ ἐφεξῆς.

α. Οἱ Σάμιοι, πραγματοποιοῦντες ὡς Ἕλληνας ἐλεύθεροι τὴν εἰς Ἑλλάδα μετοικεσίαν των κατὰ τὸ χορηγηθὲν ἀπὸ τὰς ὑψηλὰς Δυνάμεις μεταναστεύσεως δικαίωμα, ἐστερέωσαν ἐπὶ πλέον τὴν ἀπόφασίν των, ὥστε γὰρ μὴ ἐνδώσῃν κατ' οὐδένα τρόπον εἰς τὴν ἐπιφερομένην πρὸς ὑποταγὴν βίαν.

β'. Ἄν παρὰ τὰς συνθήκας ἀπαρτήσωσιν ἐμπόδια εἰς τὴν ρηθειῶσαν μετοικεσίαν των ἢ δι' εἰσβολῆς στρατευμάτων εἰς τὰς κωμοπόλεις καὶ χωρία των ἢ δι' ὁποιοῦνδήποτε ἄλλων μέσων παραβιαστικῶν τῆς ἐλευθέρας θελήσεώς των, εἶναι βιασμένοι γὰρ ὑπερασπισθῶσι μὲ ὅσους δύνανται τρόπους τὸ ἱερόν τῆς μεταναστεύσεως δικαίωμα.

γ'. Τὰ ἐκ τῆς τοιαύτης περιστάσεως ἐναντία ἐπακόλουθα θέλουν

ἀπολυτως λογίζεσθαι εἰς βάρος τῶν παραβιαστῶν τῆς ἐλευθέρας θε-
λήσεως καὶ τῆς νομίμου ἀποφάσεως τῶν Σαμίων.

Ἐν Χώρα Σάμου τῇ 26 Μαΐου 1834.

Ὁ Πρόεδρος
(Τ. Σ.) Γ. Α. Κλεάνθης.

Ὁ γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Σαμίων
Μ. Καψάλης.

Ἐν τούτοις ὁ Χασάν βέης, πραγματοποιῶν τὴν ἀπειλὴν αὐτοῦ, διέ-
ταξε τὸν Κωνσταντῖνον Μουσοῦρον μετὰ πολυαρίθμων στρατιωτῶν νὰ
μεταβῆ εἰς Χώραν πρὸς διάλυσιν τῆς ἐπιτροπείας. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ πολ-
λοὶ Σάμιοι ὀπλοφόροι συνηγμένοι καὶ ἔτοιμοι νὰ ἐμποδίσωσι τὴν πρό-
οδον τῶν Τούρκων· ἀλλ' ὁ φόβος τοῦ ἀδήλου μέλλοντος παρέλυε
πᾶσαν ἐνέργειαν τῆς ἐπιτροπείας. Ὅθεν ἵνα προληφθῆ πᾶσα ρῆξις,
ἐδέησεν αὕτη νὰ ἀποχωρήσῃ τῇ εἰκοστῇ ἐνάτῃ Μαΐου εἰς Πύργον, ἔν-
θα διέτριβον μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῖς ὀπλιτῶν ὁ τε Κωνσταντῖνος Λαχα-
νᾶς καὶ ὁ Σταμάτιος Γεωργιάδης ὅπως μὴ παρέχωσιν εἰς τὸν Ὀθω-
μανὸν στόλαρχον τὴν πρόφασιν ὅτι ὁ λαὸς, πιεζόμενος ὑπὸ τῶν ὀπλο-
φόρων, ἀρνείται τὴν ὑποταγὴν. Ἐκείθεν ἡ ἐπιτροπεία ἐδημοσίευσεν
διακήρυξιν, δι' ἧς, οἰονεὶ διαμαρτυρομένη κατὰ τῆς ἐπιφερομένης τῷ
λαῷ τῆς Σάμου βίας, ἐξέθετε τὴν διαγωγὴν τῶν πρακτόρων τοῦ Χα-
σάν βέη καὶ τοὺς λόγους, δι' οὓς αὕτη, ἀποχωρήσασα, ὑπεχρεοῦτο νὰ
μείνῃ ἐν Πύργῳ· ἡ δὲ διακήρυξις ἦτο τοιαύτη.

Ἄριθ. 25.

Ἡ ἐπιτροπὴ τῶν Σαμίων
πρὸς πάντας τοὺς κατοίκους τῆς νήσου Σάμου
διακηρύττει.

Ἡ ἔνοπλος κατὰ τῶν Σαμίων βία δὲν ἠρκέσθη εἰς μόνην τὴν κα-
τοχὴν τῆς κομποπόλεως Βαθέος καὶ τοῦ λεγομένου φρουρίου Σάμου,
ἀλλ' ἠρξισεν νὰ ἐκτραχηλιζῆται ἐν δυνάμει κατὰ τῶν ἡσύχων λαῶν
καὶ προχωρεῖ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου.

Σήμερον, ἐν ᾧ ἡ ἐπιτροπὴ δι' ἐπίτηδες ἀπεσταλμένου πρὸς τὸν
στόλαρχον Χασάν βέην ἀρέμενον ἀπάντησιν ἀνάλογον μὲ τὰς προ-
λαβούσας ἐμμέσους καὶ ἀμέσους διαβεβαιώσεις του περὶ τῶν ἐπιει-
κεστέρων μέτρων του, αἰφνης εἶδε νὰ παρουσιασθῶν κατ' ἐμπροσθέν

της ἀπεσταλμένοι της ἐνδοξότητος του, προσκαλοῦντες ἀπειλητικῶς τὴν ἐπιτροπὴν νὰ διαλυθῇ εἰς τὴν στιγμήν καὶ νὰ γίνῃ ἄφρατος ἀπὸ τὴν Χώραν διὰ νὰ μὴ ληθῶσι μέτρα ἐναντίον της.

Ὁ λαὸς τῆς Χώρας, ἀναταραχθεὶς εἰς τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο ἄκουσμα, συνέρρευσε εἰς μέγα πλῆθος καὶ ἀπέκλεισε τὴν ἐπιτροπὴν εἰς τὸ ἀρχιεπισκοπεῖον, μὴ συγχωρῶν τὴν ἐξοδὸν της ἀπὸ τὴν Χώραν, ὡς ἐπιτροπὴν τοῦ μεταρραστευόντος λαοῦ τῆς Σάμου, τοῦ ὁποίου ἀποτελοῦσι μέρος. Οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ στολάρχου ἀντέτειναν, ἐπιμένοντες εἰς τὴν ἐξῶσιν τῆς ἐπιτροπῆς, ἐν ᾧ αἱ κραυγαὶ τοῦ πλῆθους ἀντήχουν παρταχόμεναι, διαμαρτυρούμεναι κατὰ τῆς παραδόμου βίας, ἐπικαλούμεναι δὲ καὶ ἀνευφημοῦσαι τὸ ὄνομα τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος μὲ ὑψῶσιν τῶν χειρῶν καὶ μὲ ἐνδειξίν τῆς εἰκόνης του καὶ στατιστικῶν ἐγγράφων, τὰ ὅποια εἶχον διευθύσει πρὸς τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα διὰ τῶν ἐν Ναυπλίῳ πληρεξουσίων τῆς Σάμου.

Ἐν τούτῳ οἱ ἀπεσταλμένοι ἐμήνυσαν εἰς τὸν στολάρχον, πρὸς ἡμερῶν ἀπειλοῦντα καὶ καθυβρίζοντα τὴν ἐπιτροπὴν, καὶ στρατὸς Ὀθωμανικὸς ἠτοιμάσθη νὰ εἰσβάλῃ πρὸς ἀποκλεισμὸν ἢ καταδίωξίν της εἰς Χώραν. Διὰ νὰ μὴ καταρτήσῃ ἡ ἐπιτροπὴ εἰς θέσιν, ὥστε νὰ βιασθῇ ὁ λαὸς τῆς Σάμου νὰ τὴν ὑπερασπίσῃ μὲ ὄπλα καθ' ὅπλων καὶ ἐκραγῶσιν ἀπενκταταὶ ἀντικρούσεις καὶ αἱματοχυσταὶ, δὲν ἐνέκρινε νὰ ἐπιμένῃ πλέον, ὅπου ἤθελε διακινδυνεύσει ματαίως αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν καὶ τὰ δίκαια τῶν μεταρραστευόντων Σαμίων.

Διὰ τοιαύτας εὐλόγους αἰτίας, ἀφ' οὗ μὲ οἶους ἠδυνήθη τρόπος καθυστάσασε τὸ κατόπιρ της συρρέον καὶ φωνάζον πλῆθος, ὡς μὴ ἀνεχόμενον τὴν ἀναχώρησίν της ἀπὸ τὴν Χώραν, ἔσπευσε ἐγκαίρως νὰ ἐξέλθῃ ἐκεῖθεν καὶ νὰ ὀπισθοδρομήσῃ κατὰ τὸ χωρίον Πύργον, ὅπου ἐξακολουθεῖ τὴν σειρὰν τῶν ἐργασιῶν της κατὰ τὰς ὁποίας ἔχει ἀπὸ τὸν λαὸν τῆς Σάμου ὑποχρεώσεις.

Γενναῖοι καὶ φρόνιμοι συμπολίται Σάμιε! Προσοχὴ εἰς τὴν μεταξὺ σας ἀδελφικὴν ὁμόνοιαν καὶ τὴν ἐν Χριστῷ ἀγάπην. Καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα δυνάμεθα δικαίως νὰ κανχηθῶμεν ὅτι ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἐξ ὑψους ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, τοῦ ὁποίου τὸ θεῖον σύμβολον φέρει ἡ κοινὴ τῶν Σαμίων σφραγίς.

Ἡ περίστασις καὶ ἡ θέσις τὸ ἀπαιτεῖ νὰ διαμείρῃ ἐνταῦθα εἰς Ἱθρυγον ἢ ἐπιτροπὴν, περικυκλωμένη ἀπὸ ἐν πατριωτικὸν συμβούλιον,

ἐπαγρουπνοῦσα εἰς τὴν κοινὴν εὐταξίαν καὶ μ' ὅλην τὴν ἀπαιτουμένην δραστηριότητα τὰ ἤδη προφανῶς παραβιαζόμενα καὶ καταπατούμενα δίκαια τῶν μεταρραστευόντων Σαμίων.

Ἐν Πύργῳ Σάμου τῇ 29 Μαΐου 1834.

Ὁ Πρόεδρος

(Τ. Σ.) Γ. Α. Κλεάνθης.

(Ἐπορταὶ αἱ ὑπογραφαὶ τῶν λοιπῶν μελῶν).

Ὁ γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Σαμίων

Μ. Καψάλης.

Ἀποχωρησάσης τῆς ἐπιτροπείας εἰς Πύργον, συνῆλθεν αὐτόθι πᾶν-
δημος τῶν Σαμίων συνέλευσις, ἣτις ἐπανελάβε καὶ αὖθις τὴν ὁμοθυ-
μον τῶν Σαμίων ἀπόφασιν ὅπως μεταρραστεύσωσι, χρώμενοι τῷ ὑπὸ
τῶν συνθηκῶν αὐτοῖς παραχωρουμένῳ δικαιώματι· ὅθεν καὶ ἐντολῇ
τῶν συνεληθέντων ἐν τῇ συνέλευσει ἡ ἐπιτροπεία ἔγραψε τῷ Μουσοῦρῳ
ὅτι, τοῦ λαοῦ ἀκράδαντον ἀπόφασιν ἔχοντος νὰ ἀπέλθῃ εἰς Ἑλλάδα,
ἢ κατὰστασις τῶν πραγμάτων ἔδει νὰ τηρηθῇ ὡς εἶχεν, αὐτὸς δὲ πρὸς
ἀποφυγὴν περιπλοκῶν καὶ ἄλλων δυσχερειῶν καλὸν ἦτο νὰ μένη ἐν
αἷς κατεῖχε θέσεσιν, ἄχρις οὗ λυομένου ἐν Ἑλλάδι τοῦ τῆς μεταρραστεύ-
σεως ζητήματος, ἔλθωσιν ἐκεῖθεν τὰ περιμενόμενα πλοῖα, προτρέψῃ δὲ
καὶ τὸν μοίραρχον Χασάν βέην νὰ λύσῃ τὸν ἀποκλεισμὸν καὶ μὴ πα-
ρακωλύῃ τὴν μεταρραστευσιν τῶν Σαμίων. Πλὴν ἄλλ' ὁ Μουσοῦρος
ἀντὶ ἀπαντήσεως ἔπεμψε τὸν Γάλλον πλοίαρχον Βρουά ἵνα προφορικῶς
εἴπῃ τῇ ἐπιτροπείᾳ ὅτι ὄφειλε νὰ διαλυθῇ. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Βρουά μετὰ τῆς
συνοδείας αὐτοῦ, ἐκ ναυτῶν τοῦ ὑπ' αὐτῷ Γαλλικοῦ πολεμικοῦ πλοίου
συγκειμένης, μετέβαιεν εἰς Χώραν, Τούρκοί τινες ἐκ τοῦ στόλου, αὐ-
τῷ παρακολουθήσαντες, ἠθέλησαν ἵνα ὑδρευθῶσιν ἐκ τῶν ἔξωθεν τῆς
Χώρας πηγῶν· ἄλλ' ὁ χιλιάρχος Ἀγγελινίδης ἠνάγκασεν αὐτοὺς ἵνα ἐν
βίᾳ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ πλοῖα αὐτῶν, λέγων ὅτι ἡ Σάμος δὲν ἔχει
ὔδωρ, ἀλλ' αἷμα, ἐφ' ὅσον οἱ Σάμιοι διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος ἐξηγόρασαν
τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν. Ἀφ' ἐτέρου δὲ ἡ ἐπιτροπεία, ἐν ᾧ συνδιελέγε-
το, τῇ πέμπτῃ Ἰουνίου, μετὰ τοῦ Γάλλου ἀπεσταλμένου πέριξ τῆς
Μονῆς τοῦ Σταυροῦ, ἔμαθεν ὅτι εἰς ταγματάρχης Ὀθωμανὸς κατηυθύ-
νετο μετὰ στρατοῦ ἐπ' αὐτήν· ὅθεν θέλουσα νὰ ματαιώσῃ τὴν πρό-
οδον τοῦ ἐχθροῦ, σύναμα δὲ προλάβῃ πᾶσαν ἐνδεχομένην ρῆξιν, ἐξ-

ἦλθε μετὰ πολλῶν Σαμίων πρὸς συνάντησιν αὐτοῦ, δημοσιεύσασα ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὴν ἐπομένην διακήρυξιν.

Ἄριθ. 26.

Ἡ ἐπιτροπὴ τῶν Σαμίων

πρὸς πάντας τοὺς κατοίκους τῆς γῆσου Σάμου.

Κατὰ τὰς ἐπισήμους προφορικὰς ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας ἔλαβε σήμερον ἀπὸ τοῦ σεβαστοῦ συνέδριου τῶν ἀντιπροσώπων μας, συνελθόντων ἐν Πύργῳ εἰς ἕκτακτον συνέλευσιν διὰ μόνην τὴν αἰτίαν ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ τῶν Σαμίων καθυβρίσθη, ἐκδιωχθεῖσα ἀπὸ τῆν Χώραν διὰ τῆς κατὰ ξηρὰν ἐνόπλου δυνάμεως τοῦ ἀποκλειστοῦ τῆν Σάμον Ὀθωμανικοῦ στόλου,

διακηρύττει.

α. Ἡ ἐπιτροπὴ τῶν Σαμίων, συνοδευομένη ἀπὸ ἰκανοὺς τῶν ἀντιπροσώπων σας καὶ ἀπὸ μίαν φρουρὰν, σήμερὸν καταβαίνει ἐξ ἀποφάσεως εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Χώρας ἐπὶ μόνῳ σκοπῷ τὰ προστατεύσῃ μὲ οἷους τρόπους δυναθῆ τὰ ἡδὴ προφανῶς καταπατηθέντα δίκαια τῶν μεταναστευόντων Σαμίων.

β. Εἰς τὸ μέγα καὶ δυσχερὲς τοῦτο ἔργον θέλει εἶσθαι πολλὰ προσεχτικὴ καὶ διατηρήσῃ ὅσον ἐννοεῖ τὸ ἀξιοπρεπὲς τῆς δόξης καὶ ὑπολήψεως τῶν Σαμίων, περιορισμένη καὶ σεβασθῆ τὰ δίκαια τῆς μεταξὺ Ὀθωμανῶν καὶ Ἑλλήνων φιλικῆς σχέσεως, ἐν ὧν καὶ ἐχέονται τὰ σέβονται ἀμοιβαίως.

γ. Ταῦτοχρόνως διὰ τὸ ἀσχετὰν καὶ ἀνύποπτον ἐξέλιπε ἀπὸ τῆν κοινωσίαν τοῦ λαοῦ τῆς Σάμου ἡ παρουσία τῶν τριῶν ἀτόμων, κατὰ τῶν ὁποίων τόσον ἐχθρικῶς κατηρέχθη ὁ ἐνδοξότατος στόλαρχος Χασάν βεης, ὅσον τὰ κατεμέμφετο ὡς μόνα ὄργανα τῆς ἐπιμορφῆς τῶν Σαμίων εἰς τὴν μετανάστευσιν.

Ἐν Πύργῳ Σάμου τῇ 3 Ἰουλίου 1834.

Ὁ Πρόεδρος

(Τ. Σ.) Γ. Α. Κλειάνθης.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν λοιπῶν μελῶν.)

Ὁ γραμματεὺς

Μ. Κασάλης.

Ἐν τούτοις ὁ Χασάν βέης, μαθὼν ὅτι πάνδημος ἄρτι συνέλευσις συνῆλθεν ἐν Πύργῳ, ἠγανάκτησε σφόδρα καί, γράψας ἐπιστολήν, διεμήνυσεν ὅτι οὐδόλως ἀναγνωρίζει βεβιασμένας ἀποφάσεις παρανόμων συνελεύσεων, ἀλλ' ὅτι θέλει προβῆ εἰς τὴν διὰ παντὸς μέσου καὶ διὰ τῆς βίας ἔτι ἐκτέλεσιν τῆς ἰσθμίου αὐτῷ ἐντολῆς· σύναμα δὲ προσεκάλεσε τὴν ἐπιτροπείαν νὰ παύσῃ διὰ τῶν ἐκνόμων αὐτῆς ἐνεργειῶν παρακωλύουσα τὸν Σαμικὸν λαὸν ὅπως ὑποταχθῆ, καθ' ἃ ἐνδομύχως ἐπεθύμει. Πρὸς ταῦτα δ' ἡ ἐπιτροπεία ἀπήντησε τάδε.

Ἄριθ. 28.

*Ἡ ἐπιτροπὴ τῶν Σαμίων
πρὸς τὸν ἐνδοξότατον στόλαρχον Χασάν βέην.*

Ἐνδοξότατε!

Μίαν καὶ μόνην σήμερον ἔλαβεν ἡ ἐπιτροπὴ μὲ τὸν ἐπίτηδες ἀπεσταλμένον σας τὴν ἀπὸ τὰς τρεῖς τοῦ ἀρχομένου Ἰουνίου ἐπιστολήν σας καὶ κατὰ τὴν προφορικὴν αἰτησίαν σας τὴν ἀρέγγωσεν εἰς ἐπήκοον παντὸς τοῦ περὶ αὐτὴν λαοῦ.

Ὁ λαὸς οὗτος, μέρος τῆς χθὲς συγκροτηθείσης ἐν Πύργῳ πάνδημον συνέλευσεως, ἐσυνώδενσεν ἕως ἐδῶ τὴν ἐπιτροπήν, ὑποχρεωμένην νὰ προστατεύσῃ τὰ δίκαια τῶν μεταναστευόντων Σαμίων, τὰ καταπατούμενα ἀπὸ τὴν ἐνοπλίαν δύναμιν, ἣτις διατελεῖ ὑπὸ τὰς ὀδηγίας τοῦ κυρίου Κωνσταντίνου Μουσούρου, καὶ περὶ τῶν ὁποίων ἀνεφέρθη ἡ ἐπιτροπή.

Ἄγρωδ' ἴσως ὁ κύριος Μουσούρος τὰ ὅσα κατεργάζονται οἱ ἐμπιστευθέντες ἄνθρωποι του, φανερὰ καὶ ὁμολογούμενα εἰς ὅλον τὸν κόσμον, δὲν ἠθέλησε νὰ δώσῃ κάμμιαν προσοχὴν εἰς τὰ παράπονα τῆς ἐπιτροπῆς, παράπονα δίκαια τοῦ λαοῦ τῆς Σάμου.

Πόσον λυπηρὸν νὰ ᾔναι ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἄγροια προκατειλημμένος καὶ ὁ ἐνδοξότατος στόλαρχος, τὸν ὁποῖον ἐλπίζει ἡ ἐπιτροπὴ νὰ εὕρῃ προσεκτικώτερον καὶ συμπαθέστερον εἰς τὰς ἀποφάσεις της. Δὲν ἐξετάζει τοὺς βαθεῖς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους εὐηρεστήθητε νὰ ἱκανοποιήσητε τὰς αἰτήσεις ἀτόμων τιῶν μὲ εἰσαγωγὴν στρατευμάτων εἰς τὰς κωμοπόλεις καὶ χωρία των, ὅσον παραξενύεται τὸ ὅτι δίδετε πίστιν εἰς πληροφορίας, διόλου ἀσυμβιβάστους μὲ τὰ πράγματα.

Ἐὰν τῷ ὄντι ἐπιθυμῆτε νὰ γνωρίσητε τὴν ἀλήθειαν, δὲν εἶναι

δύσκολον γὰρ στοχασθῆτε ὅτι οἱ φοβερισμοὶ καὶ ὅσους ἄλλους τρόπους οἱ παραμορφωταὶ τῆς ἀληθείας καὶ ἡ ἐνδοξότης σας καθ' ὑπαγόρευσιν τῶν ἰδίων μετήλθετε, ἀποκατέστησαν τὴν ὠραίαν Σάμον θέαμα λυπηρᾶς καὶ καταλληλικῆς ἐρημώσεως, ἡ ὁποία κατὰ μέγα ἤδη μέρος ἐπραγματοποιήθη.

Ἀπὸ τοιαύτας ἀρχὰς ἐπήγαγε καὶ ἡ κατὰ τινα μέρη ἀποποιήσις ἐγγράφων τοῦ κυρίου Κωνσταντίνου Μουσούρου, χωρὶς γὰρ ἔχη κάμμιαν περὶ τούτου εἶδησιν ἢ ἐπιτροπή. Ἄν πολλάκις διωμολόγησε τὴν μεταράστευσιν τῶν Σαμίων ὡς γενικὴν, κατὰ τοῦτο δὲν ἐψεύσθη βέβαια. Ἡ ἐξαιρέσις ἀτόμων τιῶν ἀπὸ τοῦ ὄλου, ἀποτελέσμα τῶν ἀλλεπαλλήλων φοβερισμῶν καὶ τῆς παρουσίας τοῦ στόλου καὶ τῶν στρατευμάτων σας, ἀποδεικνύει καθαρώτερα τὴν ἀλήθειαν. Τὸ ὅτι περιεκυκλώθη ἐσχάτως ἡ ἐπιτροπή ἀπὸ μιᾶν φρουρᾶν, πρότερον διόλου ἀπεριφρούρητος, δὲν πρέπει, ἐνδοξότατε, γὰρ σᾶς παραξενύζει. Ἄν ἐχρεώσται γὰρ πιστεύσῃ τοὺς ἀπεσταλμένους σας καὶ τὰς ἰδίας ἀκοάς μας ἢ ἐπιτροπή, τὸ δικαίωμα τοῦτο ἐδώκατε εἰς αὐτὴν ἢ ἐνδοξότης σας, καὶ οἱ μεταραστεύοντες Σάμιοι τὸ μετεχειρίσθησαν φρονίμως, προφυλάττοντες, χωρὶς ἄλλου σκοποῦ, τὴν ἐπιτροπὴν τῶν ἀπὸ τὰς καταδρομᾶς, τὰς ὁποίας δὲν ἐπαύσατε κινουῦντες κατ' αὐτῆς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ διορισμοῦ τῆς ἕως τῆς σήμερον.

Περὶ δὲ τῶν ἄλλων κατηγοριῶν, τὰς ὁποίας τῇ προσάπτετε, τόσον περιττὸν νομίζει γὰρ ἐκτελεῖται ἢ ἐπιτροπή, καθ' ὅσον αὐταὶ ἀνῆρέθησαν κατ' ἔμπροσθεν τοῦ ἀπεσταλμένου σας ἀπὸ τῶν ἰδίων λαόν, ἀγανακτοῦντα δικαίως κατὰ τῶν το.λυμηρῶν συκοφαντῶν, αἰτίαι δὲν παραιτοῦσι τὰς ἀκοάς σας. Ἐπιφορισμένη ἐν τούτοις ἢ ἐπιτροπή γὰρ διενεργήσῃ ὅσα ἀποβλέπουν τὴν ταχύτεραν τῶν Σαμίων μεταράστευσιν, διὰ γὰρ ἀποκλεισθῆ πλέον ἢ λυπηρὰ σκηνὴ τοῦ ἐπταετοῦς πολιτικοῦ μαρτυρίου τῶν, δὲν συγχωρεῖται γὰρ ἐξετάζει τὰ περὶ προνομίων, ὅσα πρὸ πολλοῦ εἰς τοὺς Σαμίους πασίγνωστα, δὲν ἀνήκουν διόλου εἰς τοὺς ἤδη πραγματοποιοῦντας τὴν μεταράστευσιν.

Εἰς τοιοῦτους ἀνθρώπους, ἐνδοξότατε, τῆς συμπαθείας σας μᾶλλον παρὰ τῆς ὀργῆς σας ἀξίους, ἀντὶ γὰρ μηνύσητε ὕβρεις, ἀπειλὰς καὶ γὰρ μετέρχησθε βίαια μέτρα, φιλανθρωπότατον ἔργον καὶ ἄξιον τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης τοῦ κραταιοτάτου Σουλτάνου ἠθέλετε πράξει ἂν συγκαταεῦσητε γὰρ μὴ συγχωρήσητε τὴν περαιτέρω τῶν στρατευμάτων σας πρόοδον, ἀφίροντες ἐλεύθερον καὶ ἐντελῶς

ἀνεμπόδιστον τὸν δρόμον τῆς μεταστέψεως καὶ οὕτω προλαμβάνοντες συνετῶς τὰ ἐκ τῆς ἀπογνώσεως λυπηρὰ ἐπακόλουθα.

Ταῦτα καὶ μόνα, ἐνδοξότατε, εἶναι τὰ πρῶτα καὶ τελευταῖα παράτονα τοῦ μεταστέψοντος λαοῦ τῆς Σάμου, ἂν ἀπὸ φιλανθρωπίας καὶ συμπάθειαν κινούμενοι, εὐαρεστηθῆτε τὰ τὰ διαλύσητε.

Μένομεν δὲ μ' ὄλην τὴν βαθεῖαν ὑπόληψιν καὶ σέβας.

Τῆ 4 'Ιουνίου 1834 κατὰ τὴν πεδιάδα τῆς Χώρας.

Ὁ Πρόεδρος

(Τ. Σ.) Γ. Α. Κλεάνθης.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν λοιπῶν μελῶν).

Ὁ γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Σαμίων

Μ. Καψάλης.

Ταῦτοχρόνως ἡ ἐπιτροπεία ἀπηύθυνε τῷ Κωνσταντίνῳ Μουσοῦρφ τὸ ἐπόμενον ἔγγραφον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐζητεῖτο νὰ παύσῃ ἐκεῖνος παρακωλύων τοὺς Σαμίους ὅπως ἀπέλθωσιν ἐκ Σάμου, ἀφ' οὗ κατ' ἐπιανάληψιν ἤδη οὗτοι ἐξεδήλωσαν τὴν ἀμετάθετον αὐτῶν ἀπόφασιν ἵνα μεταναστεύσωσι καὶ πρὸς τοῦτο περιέμενον ἐξ Ἑλλάδος πλοῖα ὅπως ἐπιβῶσιν αὐτῶν· ἐπανελάμβανε δὲ ὅτι οἱ Σάμιοι πράττουσι συμφῶνως ταῖς ὑπαρχούσαις συνθήκαις μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας καὶ φίλοι τοῦ τελευταίου τούτου κράτους τυγχάνουσι. Τὸ δὲ ἔγγραφον τῆς ἐπιτροπείας ἦτο τοιοῦτο.

Ἀριθ. 27.

Ἡ ἐπιτροπὴ τῶν Σαμίων

πρὸς τὸν ἐνγενέστατον κύριον Κωνσταντῖνον Μουσοῦρον.

Ἐπερηγήθησαν τὰ ὄρια τῆς ὑπομονῆς αἱ τολμηραὶ καταχρήσεις τῶν ὀπλων σου ἐναντίον τῶν λαῶν τοῦ Βαθέος, Παλαιοκάστρου, Χώρας καὶ Μυτιληνῶν, καταβιαζομένων παρὰ τὰς συνθήκας εἰς ὑποταγὴν, ἐν ᾧ ἐπεκαλοῦντο τὸ καθιερωμένον δικαίωμα τῆς μεταστέψεως εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα.

Ὁ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀποκλεισμός, ἡ δι' ἀποβάσεως καὶ εἰσβολῆς στρατευμάτων κατοχὴ τῶν εἰρημένων κωμοπόλεων καὶ χωρίων καὶ τοῦ λεγομένου φρουρίου Σάμου, ὁ ἐμπόδισμός οἰκογενειῶν, ἡ καταδίωξις ἀνδρῶν, αἱ ὕβρεις, ἀπειλαί, δεσμεύσεις καὶ ὅσα

ἡ. ἡ. ἡ. εἶδη βίας καταμαστίζουσι τοὺς ὑπὸ τὰ ὄπλα σου λαοὺς, θερμοῦς ἐπιχαλουμένους τὴν μεταράστευσιν καὶ τὸ ὄνομα τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, τὸ δὲ πάντων χερίστον ἢ δι' ὀπλων ἐπιτίμησις καὶ ἀποδιώξις τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Σαμίων ταύτης ἀπὸ τὴν Χώραν, γενομένη τὴν εἰκοστὴν ἐνάτην τοῦ παρελθόντος Μαίου, ἠράγκασε τοὺς Σαμίους, φεύγοντας τὰ δεινὰ τῆς τόσον ἀπροσδοκίτου βίας, γὰρ μεταρραστεύουσι ἀπὸ τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς τῶν παράωρα καὶ ἤδη κατὰ μέγα μέρος ἐπραγματοποιήθη τῶν Σαμίων ἢ μεταράστευσις.

Εἰς τοιαύτην λυπηρὰν κατάστασιν θεωροῦντες ἑαυτοὺς οἱ Σάμιοι καὶ σπεύδοντες γὰρ προλάβωσι ἐγκαίρως τὰ δεινὰ τῆς ἀπογνώσεως, εἰς τὴν ὅποια ἤθελε τοὺς καταρτήσει ἢ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς ρήσου πρόδοδος τῆς καθωπλισμένης βίας, συνήλθον ἀνθόρμητοι εἰς πάνδημον συνέλευσιν κατὰ τὸ χωρίον Πύργον καὶ ἐκεῖθεν ἀπέστειλαν τὴν ἐπιτροπὴν, ὑποχρεωμένην γὰρ προστατεύειν τὰ καταπατούμενα δίκαια τῶν μεταρραστευόντων Σαμίων καὶ γὰρ διακηρύξει ἐν ὀνόματι τῶν τριῶν σεβαστῶν Δυνάμεων καὶ τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν κύριον Κωνσταντῖνον Μουσοῦρον τὰ ἀκόλουθα.

α. Ἔως γὰρ φθάσουσι τὰ περιμενόμενα Ἑλληνικὰ πλοῖα καὶ ἢ ἐπιτροπὴ τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος, ἀφορῶντα τὴν μεταράστευσιν τῶν Σαμίων, ὁ κύριος Κωνσταντῖνος Μουσοῦρος μὲ ὄλην τὴν ἔροπλον τακτικὴν καὶ ἄτακτον δύναμιν γὰρ διαμείρη εἰς τὰ ὅποια κατέχει μέρος ἕως τῆς σήμερον.

β. Οἱ μεταρραστεύοντες Σάμιοι γὰρ ἔχουσι ἀπεριόριστον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν τὸν δρόμον καὶ τὴν ἄδειαν τῆς μεταρραστεύσεως, χωρὶς γὰρ παραβιάζονται μὲ οἰορδήποτε τρόπον εἰς ὑποταγήν.

γ. Τὰ ἀνωτέρω δύο ἄρθρα γὰρ διακηρυχθῶσι ἐγκυκλίως πρὸς πάντας τοὺς κατοίκους τῆς Σάμου ὡς τὰ μόνα συντελεστικὰ εἰς τὴν κοινὴν ἡσυχίαν καὶ αἴρορτα ἐκ μέσου πᾶσαν ὑπόνοιαν τῶν μεταρραστευόντων Σαμίων.

δ. Οἱ Σάμιοι ἐπαρραλαμβάνουσι ὅλας τὰς μέχρι τοῦδε διακηρύξεις τῶν ὅτι σέβονται τὴν παρὰ τῶν τριῶν σεβαστῶν Δυνάμεων καθιερωθεῖσαν ἀναχωρήν καὶ εἶναι φίλοι τῶν Ὀθωμανῶν, ἐν ὅσῳ καὶ οὗτοι φυλάττουσι ἀμοιβαίως τὰ χρεὴ καὶ τὰ δίκαια τῆς φιλίας.

Ἐπὶ τῆς παροῦσης διακηρύξεως ἀπαιτεῖ ἡ ἐπιτροπὴ διὰ τὰ τὴν κοινοποίησιν εἰς τὸν λαὸν τῆς Σάμου, καθ' ἣς ἔλαβεν ὑποχρέωσεις ἀπὸ τῆς ἐν Πύργῳ χθεσινῆς συνέλευσιν.

Τῆ 4 Ἰουρίου 1834 κατὰ τὴν πεδιάδα τῆς Χώρας.

Ὁ Πρόεδρος

(Τ. Σ.) Γ. Α. Κλεάνθης.

(Ἐπὶ τῶν ὑπογραφῶν τῶν λοιπῶν μελῶν).

Ὁ γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Σαμίων

Μ. Καψάλης.

Ἐδημοσίευσεν δὲ καὶ τὴν ἐπομένην πρὸς τὸν λαὸν τῆς Σάμου διακήρυξιν.

Ἄριθ. 29.

Ἡ ἐπιτροπὴ τῶν Σαμίων

πρὸς πάντας τοὺς κατοίκους τῆς νήσου Σάμου
διακηρύττει.

Ὁ κύριος Βρονά, διοικητὴς τοῦ Γαλλικοῦ πολεμικοῦ βρικίου ἢ Ροδιά, ἀπεσταλμένος παρὰ τοῦ στολάρχου Χασὰν βέη, σήμερον ἦλθεν εἰς συνδιάλεξιν μετὰ τὴν ἐπιτροπὴν κατὰ τὰ περιβόλια τοῦ Σταυροῦ.

Αἱ πολυειδεῖς προτάσεις του, περιστρεφόμεναι εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ τὰ ὁμολογήσων πρῶτον οἱ Σάμιοι τὴν εἰς τὸν Σουλτάνον ὑποταγὴν τῶν καὶ ἔπειτα τὰ μεταρραστεύσων, ἀφ' ἑτέρου μέρους διετελεστο τὰ στήσων ἐμπόδια εἰς τὴν ἤδη πραγματοποιουμένην μετακίνησιν τῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἀσυμβίβαστα μὲ τὰς ἀρχὰς τῶν λαῶν ὁ κύριος Βρονά δισχυρίζεται πρὸς τοὺς ἄλλοις ἢ ἀποδείξῃ ὡς ἐκ πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας ἔλαβε πρὸ δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τὸν γραμματεῖα τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ὅτι ἡ αὐτοῦ μεγαλειότης ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος δὲν θέλει δώσει κάμμιαν προστασίαν εἰς τοὺς Σαμίους, οὔτε ἐπιτροπὴν οὔτε πλοῖα θέλει πέμψῃ διὰ τὴν μεταβίβασιν τῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα οὔτε ἀποζημιῶσιν ἢ ἀντίληψιν τινα θέλει τοὺς χορηγήσῃ μεταβάσας ἐκεῖσε, ἂν προηγουμένως δὲν ὁμολογήσων τὴν ὑποταγὴν τῶν εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν.

Ἡ ἐπιτροπὴ διεβεβαίωσεν εἰς τὸν κύριον Βρονά ὅτι οἱ Σάμιοι δὲν

ἤμπορον γὰρ μὴ δώσουν πίστιν εἰς τὰς συνθήκας τῶν τριῶν Δυνάμεων καὶ εἰς τὰ ἀνὰ χεῖράς των ἐπίσημα ἔγγραφα τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, τόσον ὑπερασπιζόμενα ἰσχυρῶς τὸ δικαίωμα τῆς μεταρραστεύσεως, καὶ ὅτι τέλος πάντων θὰ πραγματοποιήσουν τὴν μεταρραστεύσιν των καὶ ἂν μέλλουν γὰρ τοὺς ἐπαραβῶσι τὰ μύρια ἐμπόδια καὶ τὰ μύρια δυστυχήματα εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ μόνην τὴν πεποιθήσιν ὅτι ἐκεῖ θὰ διασώσουν τὸ ἀνεκτίμητον, τὴν ἐλευθερίαν των, ὑπὸ τὸν νόμιμον βασιλέα καὶ πατέρα των. Ἡρώτησε πρὸς τούτοις ἡ ἐπιτροπὴ τὸν κύριον Βρονὰ ἂν ἦται κάμμία ρητὴ ἀπόφασις τῶν σεβαστῶν Δυνάμεων ὥστε γὰρ ὑποταχθῶσι πρῶτον οἱ Σάμοι καὶ ἔπειτα γὰρ μεταρραστεύσουν κατὰ τὰς ἔγγράφους καὶ προφορικὰς διακοινώσεις τοῦ στολάρχου Χασὰν βέη καὶ τοῦ λεγομένου διοικητοῦ τῆς Σάμου κυρίου Κωνσταντίνου Μουσοῦρου· ὁ κύριος Βρονὰ εἶπε καὶ ἐπαρέλαβε πολλάκις τὸ ὄχι καὶ, παρακαλεσθεὶς ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴν, ἐκατέβη εἰς τὸ φρούριον διὰ γὰρ πείσῃ τὸν Ὀθωμανικὸν στολάρχον, ὥστε γὰρ πάσῃ τὰ κατὰ τῶν Σαμίων βίαια μέτρα του καὶ γὰρ μεταχειρισθῆ τὰ μέσα τῆς ἐπιεικείας καὶ τῆς πραότητος, πρὸ τοῦ γὰρ καταρτήσῃ τοὺς Σαμίους εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπόγνωσιν, τῆς ὁποίας τὰ ἐναντία ἐπακόλουθα θέλουν δικαίως ἐπιπέσει εἰς βάρος τῆς ἐνδοξότητός του. Μόλις μετέβη ὁ κύριος Βρονὰ εἰς τὸ ἀπέναντι Ὀθωμανικὸν στρατόπεδον καὶ ἀμέσως ἐπέστρεψεν ἐκεῖθεν, προσκαλῶν τὴν ἐπιτροπὴν καὶ τὸν λαὸν γ' ἀποσυσθῶσι μακρύτερα διὰ γὰρ μὴ πάθωσι τί ἀπενκαταῖον ἀπὸ τὰ Ὀθωμανικὰ στρατεύματα, διατεταγμένα γὰρ τοὺς καταδιώξουν ἐξ ἅπαντος. Ὁ δὲ συγχρόνως ἀπεσταλμένος παρὰ τοῦ ταγματάρχου κατ' ἐμπροσθεν τοῦ κυρίου Βρονὰ καὶ τοῦ ἴδιου διερμηγέως αὐτοῦ κυρίου Πιέρου Βλαστοῦ ἀρέπνυξε καὶ ἔδειξεν εἰς τὸν πρόεδρον τῆς ἐπιτροπῆς διαταγὴν τοῦ στολάρχου Χασὰν βέη, διὰ τῆς ὁποίας, ἀπειλῶν τὸν λαὸν τῆς Σάμου ὡς κλέπτας προβάτων, διέταξε τὸν ταγματάρχον γὰρ τοὺς καταδιώξῃ καὶ γὰρ συλλάβωσι τὴν ἐπιτροπὴν τῶν Σαμίων.

Ἀγανακτήσασα ἡ ἐπιτροπὴ διὰ τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο κίνημα τοῦ Ὀθωμανικοῦ στολάρχου, ἀνάξιον τοῦ χαρακτῆρος ἐνὸς βασιλικοῦ ἀξιωματικοῦ, διεμαρτυρήθη ἐνώπιον τοῦ κυρίου Βρονὰ καὶ τοῦ διερμηγέως αὐτοῦ, ἐπικαλουμένη θερμῶς τὴν ἐν καιρῷ μαρτυρίαν των ὅπου ἀνήκει πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀθωότητος τῶν Σαμίων δι' ὅσα ἔ-

λαβον ἤδη μέτρα πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν καταπατουμένων δικαίων των, καὶ ἐν τσοούτω ἀπῆλθεν ὁ κύριος Βρουὰ μετὰ τοῦ διερμηνέως του εἰς τὸ φρούριον.

Τῆ 5 Ἰουρίου 1834 κατὰ τὴν πεδιάδα τῆς Χώρας.

Ὁ Πρόεδρος

(Τ. Σ.) Γ. Α. Κλεάνθης.

(Ἔπεται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν λοιπῶν μελῶν).

Ἐδικαιολόγει δὲ τὰς τοιαύτας ἐκθιαστικὰς καὶ αὐθαιρέτους πράξεις ὁ Χασὰν βέης, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἐπιθυμοῦντες ἵνα ὑποταχθῶσιν οἱ Σάμιοι, ἐκωλύοντο εἰς τοῦτο ἐκ τῶν ραδιουργιῶν τοῦ Λυκούργου, τοῦ Σ. Γεωργιάδου καὶ τοῦ Λαχανᾶ. Ὅθεν καὶ οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων, ἐν οἷς δὲν εἶχον εἰσέτι Τοῦρκοι ἐγκαταστῆ, ἵν' ἀποδείξωσι τῷ Χασὰν βέη ὅτι ἐσφαλμένως ἀπέδιδεν εἰς ἄλλων ἐνεργείας τὸ ὑπὲρ ἐλευθερίας αὐτοφύες καὶ αὐθόρμητον αὐτῶν αἴσθημα, ἀπέστειλαν αὐτῷ τὸ ἐπόμενον γράμμα.

Ἀπὸ ἐμᾶς τὸν ἀπλὸ λαὸ τῆς Σάμου εἰς ἐσέρα Χασάμπη.

Τὰ φοβερικὰ σου γράμματα καὶ κινήματα ὅποῦ βλέπομε ἔς τὴ Χώρα, ἔς τοὺς Μυτιληνοὺς, ἔς τὸ Παληόκαστρο καὶ ἔς τὸ Βαθὺ μᾶς ἔφεραν σὲ τούτῃ τὴν κατάστασι καὶ τὰ χωριά μας κορτεῦουν γὰ ἐρημώσουν. Ὅ τι δὲν ἐπάθαμε ἀπὸ τὸν πολυχροεμένο βασιλέα σου σὲ ὄλαις ταῖς φοβεραῖς ἐκστρατεῖαις του, τὸ παθαίνομε σήμερα ἀπὸ τὴν ἐνδοξότη σου. Τὸ φωνάζομε χιλιάδαις μυριάδαις φοραῖς σὲ ὄλαις ταῖς συνέλευσαις μας ὅτι ἐμεῖς δὲν προσκνυῶμε, ἀλλὰ θὰ μεταρραστεύσωμε εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁλος ὁ κόσμος τό ἔμαθε καὶ ἡ ἐνδοξότη σου δὲν θέλεις γὰ τὸ μάθης. Τί μᾶς φοβερίζεις μὲ τὰ στρατεύματά σου καὶ μὲ τὴ μπαγιονέτα σου; Σ' ἔστειλ ὁ πολυχροεμένος σου βασιλέας γὰ μᾶς σφάξης; Ἐλα, σφάξε μας ἐδῶ εἰς τὸν κάμπο τῆς Χώρας συμμαζωμένους· μάθε ὅμως ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ αἷμά μας θὰ φωνάζη αἰῶνια καὶ θ' ἀντιλαλῆ σὲ ὄλο τὸν κόσμο δὲν προσκνυῶ, δὲν προσκνυῶ. Τὰ ἔβαλες μὲ τοὺς μεγάλους μας ὅτι αὐτοὶ τάχα μᾶς ὀργανίζουν, μᾶς ἔκαμες καὶ τοὺς ἐξωρίσαμε ἀγάμεσά μας. Ἐγορωθήκες ὕστερα τὴν ἐπιτροπὴ μας καὶ δὲν ἔπαψες γὰ τὴν κατατρέχῃς σὲ θάνατο ὡς τὰ τόρα. Τί σου ἔκαμε ἡ ἐπιτροπὴ μας καὶ τὴν ἐκατζάρισες μὲ μπαγιονέτα ἀπὸ τὴν Χώρα; Δὲν ἤθελες γὰ τὴ γρωρί-

σῆς; "Ας μὴν τὴν ἐγγυῶριζες· ἐμεῖς ποῦ τὴν ἐδιορίσαμε, τὴν γνωρίζομε ὡς ἰδιό μας πρόσωπο, καὶ κατατρέχοντας τὴν ἐπιτροπὴν μας, ἐκατάτρεξες φανερὰ ὄλους ἐμᾶς, τὸν ἀπλὸ λαὸ τῆς Σάμου, καὶ θὰ τὸ κηρύξωμε σ' ὄλο τὸν κόσμον, σὲ ὄλους τοὺς βασιλεῖς καὶ εἰς τὸν ἴδιο τὸ βασιλεῖα σου, ὁ ὁποῖος μᾶς ἀγαπᾷ καλλίτερα παρὰ σένα· Δὲν θέλεις ῥ' ἀκούσης, μὴδὲ γὰρ βλέπης ἰδεάτους καὶ γραμματισμένους ἀνθρώπους; Θέλεις ἀπλὸ λαὸ γὰρ μιλήσης; Νά μασθε ἐδῶ, Χασάμπη. Καὶ ἂν ἔχῃς ὑποψία μήπως δὲν εἴμασθε ὄλοι σύμφωνοι, ἀμέσως παραγγέλλομε καὶ φθάσει ὄλος ὁ ἐπίλοιπος ἀπλὸς λαὸς ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά, ὅσοι ἀκόμα εὐρίσκονται ἐπάνω εἰς τὸν τόπον. Τὰ τί θέ ῥ' ἀκούσης, Χασάμπη, καὶ ἀπὸ μᾶς καὶ ἀπ' ἐκείνους, εἶναι αὐτὰ: Φεύγομε, φεύγομε, δὲν προσκυνοῦμε, δὲν προσκυνοῦμε, δὲν πατοῦμε τοὺς ὄρκους μας, δὲν γενοῦμαστε μουλάρια· ὁ μουλαρισμὸς ἄς ἦναι γιὰ λογαριασμὸν ἐκείνων τῶν ὄλλων ποῦ τὸν ἐδέχτηκαν. Ἐμεῖς εἴμασταν καὶ θὰ ἦμαστε διὰ παντὸς Ἕλληνας ἐλεύθεροι καὶ πρετετερόμεν ἀκόμη γιὰ Ἕλληνας καὶ ὄσους ἐπλανέθησαν ἢ ἐφοβήθησαν τὸ στόλον καὶ τὴν μπαγιονέτα σου καὶ ἐπροσκύνησαν.

Κερατάδες, πεζεβέγκιδες, ζουρμπάδαις, κλέφταις καὶ ὄσαις ἄλλαις βρисиῖς καὶ φοβέραις μᾶς στέλνεις, οὔτε εἰς ἐμᾶς ταιριάζουν, Χασάμπη, οὔτε εἰς τὸ στόμα ἐνὸς βασιλικοῦ ἀνθρώπου ὡσὰν τὴν ἐνδοξότη σου. Δὲν σου κάρναμε κάρενα κακὸ καὶ γὰρ μᾶς φοβερίζης καὶ γὰρ μᾶς ὑβρίζης ἔτσι. Σὰν τιμημένοι ἀνθρώποι καὶ σὰν Ἕλληνας ἐλεύθεροι διαφερτεῦομε τὰ δίκαιά μας καὶ προφυλαγόμαστε μόνον ἀπὸ ταῖς φοβέραις σου, χωρὶς γὰρ ἔχωμε κάρενα ἐχθρικό σκοπὸν.

Τὰ προνόμια, ὅποῦ μᾶς κηρύττεις, τὰ σπουδάζομε τόρα ἔνα χρόνον καὶ παραπάνω, τὰ ἴδαμε, τὰ ἀκούσαμε, τὰ εἶδε καὶ ἄκουσε καὶ ἡ συνέλευσις ποῦ ἔγεινε ταῖς ἀπερασμέναις εἰς τὸ Βαθύ. Ὅμως αὐτὰ δὲ χρησιμεύουν τίποτε γιὰ τ' ἐμᾶς ποῦ θὰ μεταστατεύσωμε καὶ μὴ μᾶς τ' ἀναφέρῃς καθόλου. Ἄν θέλῃς γὰρ μὴ μεταστατεύσωμε προσητέρα ἀπ' τὴν διορία τῶν δεκαοχτῶ μηνῶν, ὅποῦ ἀκόμη δὲν ἀρχήρῃσε, μὴσον τὴν ἐνσπλαγγητὰ τοῦ βασιλεῖα τῆς Ἑλλάδος, ποῦ ἔδειξε ῥ' τοὺς ὁμοπίστους σου καὶ ἄφησέ μας ἡσύχους εἰς τὰ χωρία μας διὰ γὰρ οἰκονομήσωμε τὰ πράγματά μας, καὶ ἡσυχᾶ, ἡσυχᾶ ῥ' ἀφήσωμὲ τὴ γῆ ὅποῦ μᾶς ἐγέννησε καὶ γὰρ φύγωμε. Εἰ δὲ καὶ ἦλθες μὲ ἀπόφρασι γὰρ μᾶς βιάσης γὰρ ὑποταχθοῦμε, κίνησε τὰ στρατεύματά σου, πάτησε τὰ χωρία μας καὶ ἐρήμωσέ τα μίαν ὥραν ἀρχήτερα, ὡς εἶναι

ἕως τότε ἐρημωμένα τὸ Καρλόβασι, Μαραθόκαμπο καὶ ἄλλα.

Τὸ ὀλοότερο, Χασάμπεη, σοῦ λέγομε ἂν ἀγαπᾷς τὸ Θεό, τὸ Μωαμέτη σου καὶ τὴν πίστι σου, καὶ ἂν θέλῃς τὴν κοινὴ ἡσυχία τῶν χωριῶ μας, ζητοῦμε νὰ τραβίξῃς τὰ στρατεύματά σου εἰς τὸ κάστρο καὶ νὰ λύσῃς τὸ μπλόκο τῆς στεριᾶς καὶ τοῦ πελάγου διὰ νὰ πηγαιροέρχωνται οἱ ἄνθρωποι ἐλεύθεροι εἰς τὸν τόπο καὶ νὰ ταξιδεύουν ἀνεμπόδιστοι ὅσοι θέλουν ἀπὸ τότε νὰ μεταναστεύσουν· γιὰτὶ ὅσο βλέπομε αὐταὶς ταῖς δυναστεῖαις καὶ τὸ κακὸ ποῦ δοκιμάζει ὁ τόπος μας, ἐμεῖς ἀπὸ ἐδῶ δὲν σαλεύομε καθόλου καὶ τὰ χωρία μας σὲ ὀγχαὶς ἡμέραις θὰ ἐρημώσουν ὅλα, καὶ ὕστερα, Χασάμπεη, ἔχεις νὰ δώσῃς λόγὸ εἰς τὸ Θεό, ἔς τοὺς βασιλεῖς τοῦ κόσμου καὶ ἔς τὸν πολυχρονεμένο βασιλέα σου. Ταῦτα καὶ προσμέρομε τὴν ἀπόκρισί σου καθαρῇ, καθαρῇ καὶ ὄχι διπλωματικῇ.

Τὴν 6 Ἰουλίου 1834 κατὰ τὸν κάμπο τῆς Χώρας.

(Τ. Σ)	Μυλιῶται.	(Τ. Σ.)	Μαραθοκαμπίται
»	Πλατανιῶται.	»	Κουμαραδέοι.
»	Καρλοβασίται.	»	Κορτιῶται.
»	Σπαθαρέοι.	»	Φουριῶται.
»	Παγωνδιῶται.	»	Νεοχωρίται.
»	Κωρτακιῶται.	»	Βουρλιῶται.
»	Σκουριῶται.	»	Πυργιῶται.
»	Ἐξ Γειτοριαίς.	»	Κουμιῶται.
»	Λεκάται.	»	Ἀρβανίται πάνω καὶ κάτω.

Οὐδεμίαν εἰς ταῦτα προσοχὴν ὁ Χασάν βέης παρασχών, ἀπέστειλε διὰ τοῦ Γάλλου πλοιάρχου Βρουά διακήρυξιν, δι' ἧς προσεχάλει τοὺς Σαμίους εἰς ἄμεσον ὑποταγὴν καὶ ἠπέλει τιμωρίας ἀπηνεῖς τοῖς ἀνθισταμένοις· πρὸς ταύτην καὶ ὁ λαὸς ἀπήντησεν αὐτῷ τὰ ἐπόμενα.

Ἀπὸ ἐμᾶς τὸν ἀπλὸ λαὸ τῆς Σάμου εἰς ἔσῃνα Χασάμπεη.

Ἔσα γράφεις εἰς τὴ σημερινῇ διακήρυξι ποῦ μᾶς ἔστειλες μὲ τὸν κουμαρτάτη Φραντζέζο Μπρονά, εἶναι ψέματα χοιτρά, χοιτρά πλασμένα ἀπὸ κείνους ποῦ τὰ κάνουν καὶ τὰ μέφορται καὶ ἔς ἄλλους· διὰ τοῦτο δὲν ἔπρεπε νὰ τὰ πιστεύσῃς. Ὁ λαὸς ποῦ εἶναι ἐδῶ μαζωμένος, εἶναι ἀποσταλμένα πρόσωπα τοῦ κάθε χωριοῦ γιὰ νὰ διαφευγέσῃς μὲ τὴν ἐπιτροπὴν τὰ δίκια τῶν Σαμιώτων ποῦ θὰ μετα-

ραστήφουν. Τὰ ἄρματα εἶναι γιὰ φύλαξι τῆς ἐπιτροπῆς μας καὶ τοῦ ἰδίου λαοῦ, ποῦ κατατρέχεις μὲ τ' ἄρματά σου. Κἀνένα σκοπὸ κακὸ δὲν ἔχουν μῆτε τ' ἄρματα μῆτε ἐμεῖς ὁ λαός, καὶ ὅσα παραποροῦνται οἱ ὀλίγοι ραγιαδες σου εἶναι ψέματα καὶ πρόσφατες γιὰ τὰ ἔβρισκουν ἀφορμὴ γὰ μᾶς κατατρέχουν μὲ τὰ βασιλικά σου ἄρματα. Ὅσα μᾶς ἐμήνυσες μὲ τὸν κουμαρτάντη Μ.προνὰ καὶ μὲ τὸν ἠγούμνο, ποῦ μᾶς ἔστειλες ὕστερα, εἶναι ἀδύνατο γὰ τὰ δεχθοῦμε. Ὁ σκοπός, ὅπου στεκόμαστε ἐδῶ, δὲν εἶναι ἄλλος παρὰ γιὰ τὴν μᾶς ὑποσχέθης τὰ ζητήματα, ὅπου σᾶς προβάλαμε μὲ τὸ προχθεσινὸ μας γράμμα καὶ ξεστομάτον μὲ τοὺς ἀπεσταλμένους μας, ἤγουν γὰ λύσης τὸ πλόκο τῆς στεργιάς καὶ τοῦ πελάγου γιὰ τὰ μὴν εἰρίσκουν κἀνένα ἐμπόδιο ἐκεῖνοι, ποῦ θέλουν γὰ μεταστατεῦν ἀπὸ τὰ τόρα. Νὰ τραβίξης ὅλα τὰ στρατεύματά σου κάτω εἰς τὸ κάστρο. Νὰ μᾶς δώσης, ἂν θέλῃς, καὶ τὸ κοινόν μας πέραμα γιὰ τὰ φύγουν μερικαῖς φτωχιαῖς φραμελιαῖς γιὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἂν θέλῃς γὰ ἔξετάξης ἕνα πρὸς ἕνα τὰ χωριά μας, ἤμπορεῖς γὰ στείλῃς πέντε ἢ δέκα ἀνθρώπους σου μπιστεμένους γὰ γυρίσουν μαζὶ μὲ ἑδικούς μας νοικοκυροὺς γὰ κάμουν τὴν ἐξέτασι γιὰ τὰ γνωρισθοῦν πόσοι θὰ μείνουν καὶ πόσοι θὰ φύγουν ἀπὸ τὴ Σάμο. Ὅταν αὐτὰ μᾶς τὰ ὑποσχέθης ἐγγράφως καὶ τὰ τελειώσης, ἀμέσως σκορποῦμε καὶ πηγαίνομε εἰς τὰ χωριά μας καὶ ἡσυχάζομε ἕως γὰ περάση ἡ διορία τῆς μεταστατέσεως κατὰ τὰ πρωτόκολλα· εἰ δὲ μὴ, θὰ καθόμαστε ἐδῶ ἕως γὰ θθάση ἡ βασιλικὴ ἐπιτροπὴ καὶ τὰ Ἑλληνικὰ παρτίδα, ὅπου προσμένομε. Ταῦτα καὶ παρακαλοῦμε γὰ ἔχωμεν τὴν ἀπόκρισίν σου καὶ ὑγειαίρετε.

Τῆ 8 Ἰουνίου 1834 ἀπὸ τὸν Κάμπον τῆς Χώρας.

(Τ. Σ.) Πυργιωται.	(Τ. Σ.) Κασταριῶται.
» Παγωνδιῶται.	» Ἀρβαρίται πάνω καὶ κάτω.
» Νεοχωρίται.	» Κομμαραδέοι.
» Ἐξ Γειτοριαῖς.	» Φουργιωται.
» Πλαταριῶται.	» Κωρτακιῶται.
» Καρλοθασίται.	» Μαραθοχαμπίται.
» Βουρλιῶται.	» Σκουριῶται.
» Μαυρατζῶται.	» Σπαθαριῶται.
» Κορμιῶται.	» Κορτιῶται.
» Λεκάται.	» Μυλιῶται.

Διέτριβεν ἤδη ἡ ἐπιτροπεία ἐν τῇ πεδιδίδι τῆς Χώρας, ὅτε ὁ Χασάν βέης διέταξε σῶμα στρατιωτικὸν ἵνα ἐπιτεθῆ κατ' αὐτῆς· μακρόθεν δὲ αὐτῇ τοὺς ἐπερχομένους ἰδοῦσα καὶ ἐπειεῖ ἢ πολλὰ τῶν μελῶν αὐτῆς ἦσαν ἀπόντα, ἠναγκάσθη πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεως ἵνα, ἀποχωρήσασα, ἀπέλθῃ εἰς τὴν Μονὴν τῆς Μεγάλης Παναγίας ὅπως αὐτόθι περιμείνῃ καὶ τὰ ἀλλοχόθι διατρίβοντα μέλη. Πλὴν ἀλλὰ τοῦτο ὁ Χασάν βέης μαθὼν, ἐπεμψε νύκτωρ δύο λόχους στρατιωτῶν, οἵτινες, πολιορκήσαντες τὴν Μονὴν, συνέλαβον τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπείας, οἷς ἐνέτυχον, καὶ ἀπήγαγον αὐτὰ εἰς τὴν ναυαρχίδα.

Ἐν ᾧ ἐν Σάμῳ ἢ εἰς τὸν Σουλτάνον ὑποταγῇ βιαίως ἐπεβάλλετο τοῖς Σαμίοις καὶ πρὸς μηδὲν ἐλογίζοντο αἱ δικαμαρτυρήσεις τοῦ σφαγιαζομένου λαοῦ, ἢ ἐπὶ τῆς μεταναστεύσεως ἐπιτροπεία, ἀπελθοῦσα τῇ δεκάτῃ πέμπτῃ Φεβρουαρίου 1834 ἐκ Σάμου καὶ εἰς Ναύπλιον ἀφικομένη, δραστηρίως ἠσχολεῖτο περὶ τὴν εὐρεσιν μέρους, ἐν τῷ ὁποίῳ ἠδύναντο νὰ συνοικισθῶσιν οἱ μεταναστεύοντες, συμφώνως πρὸς τοὺς ὄρους, ἃς αὐτῇ, ἐκ Σάμου ἀπερχομένη, εἶχε διαγράψει ἡ Συνέλευσις. Ὅθεν ἀφ' οὗ περιεῖλθε μετὰ τοῦ Μιχαήλ Σούτζου, ἰδικοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐπιτρόπου παρὰ τοῖς μετανάσταις Σαμίοις διορισθέντος, διαφόρους τόπους, ἐξελέξατο ἐπὶ τέλους ὡς μέρος συνοικισμοῦ τὴν Χαλκίδα δι' ἅλλα τε καὶ διότι, τῆς Σάμου δοθείσης τοῖς Τούρκοις ὡς ἀντάλλαγμα τοῖς Εὐβοίαις, οἱ Σάμιοι ἐκέκτηντο ἐπὶ τῆς νήσου ἐκείνης πλείω ἢ οἱ ἐπιχώριοι δικαιώματα. Τὴν ἐκλογὴν ταύτην τῆς ἐπιτροπείας ἐπεκύρωσεν ὀφικίτερον καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος διὰ τοῦ ἐπομένου Διατάγματος.

Ἄριθ. 18,144.

Ἔθων

ἐλέω Θεοῦ

βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος.

Λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὸ ἀπὸ 13/25 Ὀκτωβρίου ὑποβληθὲν ἡμῖν πρωτόκολλον τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου τῆς 30 Σεπτεμβρίου ε. ε. καὶ προτάσει τῶν ἡμετέρων ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐπὶ τοῦ πολέμου Γραμματέων τῆς Ἐπικρατείας ἀπὸ 26 Σεπτεμβρίου ε. ε. ὑποφασίζομεν ὡ. ἐξῆς.

Α'. Ἡ Χαλκὶς διακηρύττεται ὡς ὁ πρῶτιστος τόπος τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν Σαμίων· θέλουσι δὲ παραχωρηθῆ αὐτοῖς πρὸς κα-

τοιχίαν ἅπαντα τὰ ἐκεῖ ἐδρισκόμενα κτίρια δημόσια καὶ μὴ χρησιμέβορτα εἰς τὸ δημόσιον, καὶ θέλουσιν ἐπισκευασθῆ με ἐξ ὅδα τοῦ δημοσίου διὰ τὰ γείρωσι κατοικήσιμα.

Τὰ ἐδρισκόμενα ἐν Χαλκίδι κενὰ ὀσπήτια τῶν Τούρκων θέλουν χρησιμεύσει πρὸς κατοικίαν τῶν Σαμακῶν οἰκογενειῶν, ἀλλὰ πρέπει τὰ ἐκτιμηθῶσι ταῦτα καὶ τὰ πληρωθῆ ἀπὸ τὸ δημόσιον ἐν μέτριον ἐνοίκιον διὰ τὸν καιρὸν τῆς κατοικίας τῶν Σαμίων, καθ' ὅσον τιρὲς τῶν Σαμίων δὲν ἤθελον πληρῶνει τοῦτο ἀφ' ἑαυτοῦ των. Αἱ οἰκίαι αὗται τοῦ δημοσίου ἐπιδικάζονται αὐτοῖς μόνον διὰ τὰ ἔτη 1834 καὶ 1835.

Τὰ κτίρια ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα τελευταία μετεποιήθησαν εἰς χαρέμια ἐξ αἰτίας τῆς Σαμιωτικῆς μεταναστεύσεως, ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τούτων τῶν οἰκιῶν εἰς τόπον καταφυγῆς προσωρινῶς, πρέπει συγχρότως τὰ ἐκκενωθῶσι καὶ αὐτά. Ἀλλὰ τοῦτο πρέπει τὰ ἐνεργηθῆ με ὅλην τὴν πρᾶότητα καὶ τὰ παρακληθῶσι πρὸ πάντων οἱ οἰκοδεσπόται των ἢ οἱ ἐπίτροποι των τὰ συμπεριλαμβάνωσιν εἰς τὰς οἰκίας των τὰ χαρέμια ἢ, ἔως οὐ γείρη αὐτό, τὰ ἐνώσωσιν αὐτὰ εἰς δύο οἰκίας κατὰ τὸν ἀρμοδιώτερον τρόπον.

Β'. Οἱ μετὰ τῶν Σαμίων μεταναστεύσαντες ἱερεῖς τὰ λάβωσι τὴν ἄδειαν τὰ λειτουργῶσιν ἐν τῇ ἀγλῇ Παρασκευῇ καὶ τὰ ρέμονται ἐκ τῶν Σαμίων τὰς διὰ τὰς λειτουργίας των ἐκκλησιαστικὰς προσόδους. Ἡ ἄδεια αὕτη θέλει παραχωρηθῆ εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τοῦ τὰ δίδηται καθ' ὅσον κερδοῦνται αἱ θέσεις, καὶ τὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ πάσης περιστάσεως πρὸς μετάθεσιν τῶν ἱερῶν τούτων εἰς χηρευούσας θέσεις.

Γ'. Θέλει διορισθῆ τὰ δοθῆ εἰς τοὺς Σαμίους, οἱ ὁποῖοι θέλουσιν ἀποκατασταθῶσιν ἐν Χαλκίδι, τόπος εἰς τὸ μῆκος τῆς παραλλῆας, κατὰ τὸ πρότερον σχεδιασθὲν σχέδιον, διὰ τὰ κτίσων ἐκεῖ οἰκίας, ἀποθήκας ἐμπορικὰς καὶ καλύβας ξυλλας (μπαράγκας). Πρέπει δὲ τὰ ληθῆ ἰδιάζουσα γροντὶς διὰ τὴν ὑγεινήν θέσιν τῶν οἰκιῶν κλπ. καὶ τὰ γείρη προσοχὴ εἰς τὴν ἀνοιξιν καὶ ἐποικοδόμησιν τῶν μωαμεθανικῶν μνημάτων.

Δ'. Οἱ Σάμιοι πρέπει τὰ λάβωσιν ἀπὸ τὰς πέριξ ἐκεῖ πλησίον ἐδρισκομένης ἐθνικῆς γαίας μίαν ἀνάλογον προικοδόμησιν διὰ τὰ γεωργικὰ καταστήματα, ἀλλὰ θέλουσιν μεταχειρισθῆ ἐπὶ τοῦτω ἀκαλλιέργητον γῆν. Πρέπει ὁμως τὰ ληθῶσι τοιαῦται γαίαι (ἀ

γροί), αἱ ὁποῖαι ἐχρησίμευσαν μὲν προσκαίρως εἰς τοὺς παλαιούς κατοίκους, δὲν εἶχον ὅμως ἐνοικιασθῆ θετικῶς ἀπὸ αὐτῶν.

Πρέπει γὰρ ληφθῶσιν ὁμοίως καὶ οἱ παλαιοὶ κάτοικοι εἰς ταύτην τὴν διακομὴν καὶ εἰς ταύτην τὴν περίπτωσιν γὰρ φυλαχθῶσιν οἱ αὐτοὶ ὄροι, οἱ ὁποῖοι ἐπέβησαν διὰ τοὺς ἐν Μεθώρῃ καὶ Πορτουλῶν συνοικισθησομένους Κρήτας καὶ τοὺς παλαιούς κατοίκους τῆς κοινότητος αὐτῆς.

Ἡ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν Γραμματεία, συνεννοουμένη μετὰ τῆς ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν, ὀφείλει γὰρ προτείνῃ ἀνυπερθέτως νεωτέρας περιστατικὰς διατάξεις διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συμφωνίας.

Τὰ μοναστηριακὰ κτήματα ἢ γαῖαι πρέπει γὰρ χρησιμεύσωσιν ἐπισημῶς εἰς τοῦτο δι' ἐκείνας δὲ τὰς μοναστηριακὰς γαῖας, αἱ ὁποῖαι, ἀνήκουσαι εἰς μοναστήρια, εἶναι ἀκαλλιεργήτοι καὶ αἱ ὁποῖαι μέλλουσι γὰρ παραχωρηθῶσιν εἰς τοὺς Σαμίους, πρέπει δι' αὐτὰς ἂποζημιωθῆ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον μὲ ἴσην ἔκτασιν ἀκαλλιεργήτου γῆς ἐθνικῆς.

Ε'. Διὰ τὴν ἐξαγορὰν τῶν ρήσων Πεταλιῶν καὶ τοῦ λιμένος Μαργάρη πρέπει μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης προσοχῆς γὰρ γίνωσι διαπραγματεύσει μετὰ τῶν ἐνταῦθα ἐδρισκομένων Τούρκων πληρεξουσίων καὶ γὰρ παραχωρηθῶσι τὰ μέρη ταῦτα εἰς τοὺς Σαμίους, κατὰ τὴν ἀξίαν τῆς ἀγορᾶς, προσδιοριζομένων τῶν καταλλήλων μέσων τῆς πληρωμῆς.

ΣΤ'. Περὶ τοῦ διορισμοῦ Σαμίων ἐκ τῶν μεταναστευσάντων εἰς δημοσίας θέσεις γὰρ δοθῆ κατάλογος τῶν ἀπαιτησάντων τοῦτο μετ' ἐκθέσεως τῶν χαρακτηριστικῶν καὶ προσόντων αὐτῶν καὶ γὰρ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν εὐθὺς διὰ τὰς ἐπαρχίας Κουρκουλλίων καὶ Λειβαδείας.

Ζ'. Ἀποφασίζομεν γὰρ διορίσωμεν τὸν καπετὰν Σταμάτην ἀντι-συνταγματάρχην καὶ τὸν Κ. Λαχανᾶν ταγματάρχην.

Η'. Ὁ διορισμὸς τοῦ Σαμίου ἀρχιεπισκόπου εἰς ἐπίσκοπον Ἡλιδος δὲν δύναται γὰρ γείνη, ἐπειδὴ ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη ἠνώθη ἤδη μετὰ τὴν τῶν Πατρῶν· ἔὰν ὅμως δύναται γὰρ γείνη, περιμένομεν τὴν πρότασιν τῆς ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἡμετέρας Γραμματείας. Ὅπως δὲποτε, πρέπει γὰρ γείνη πρότασις τίνι τρόπῳ εἶναι δυνατὸν γὰρ δοθῆ βοήθεια εἰς τὸν ἀρχιερέα αὐτόν, μέχρι δὲ τότε τῷ προσδιορίζομεν μηνιαίαν σύνταξιν διακοσίων

δραχμῶν.

Θ'. Ὁ δῆμος Χαλκιδέων προικοδοτεῖται παρ' ἡμῶν μὲ τὸν εἰς τὸ μεσημέριον, ἀνατολικὸν καὶ βορειανατολικὴν τῆς πόλεως κείμενον βάλτον καὶ τοῦτο καθ' ὄλην τὴν δύναμιν τῆς ἰδιοκτησίας, ἀλλ' ἐπὶ ταῖς ἀκολούθοις συμφωνίαις.

ἀ. Ἐκάστη οἰκογένεια τοῦ δήμου Χαλκιδέων, εἰς τὸν ὅποσον ἐμπεριέχονται ὡσαύτως ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἐκάστη οἰκογένεια Σαμίων, ἣτις ἠθέλει ἐγκατασταθῆ ἐν αὐτῷ, λαμβάνει ἐν μέρος τοῦ βάλτου ἀνάλογον μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀτόμων μιᾶς οἰκογενείας.

β'. Ἡ μερὶς αὕτη δὲν ἐπιτρέπεται νὰ πωληθῆ ἢ νὰ ἐκποιηθῆ εἰς κἀρένα, ὅστις δὲν εἶναι μέλος τοῦ δήμου· εἰς δὲ τὴν κοινότητα μέρει τὸ διὰ τῶν ἄρθρων 17, 18 καὶ 24 τοῦ περὶ δήμων νόμου δικαίωμα ἐπὶ τῆς μερίδος ταύτης καὶ ἐπὶ τοῦ κατόχου αὐτῆς.

γ'. Οἱ ἰδιοκῆται τῶν μεριδίων τούτων θέλουσιν συνεισφέρει εἰς τὰ βάρη τῆς κοινότητος κατὰ τὸ ἄρθρον 24.

δ'. Αἱ μερίδες αὗται πρέπει νὰ ἦναι ἐλεύθεραι τοῦ φόρου τὰ πρῶτα δύο ἔτη· ἀλλ' εἰς τὸ δημοτικὸν συμβούλιον κεῖται νὰ παρατελεθῆ εἰς τὴν διορίαν ταύτην.

ε'. Τὸν βάλτον τοῦτον θέλουσιν ξηράνει ἀφένκτως εἰς τὰ δύο πρῶτα ἔτη· εἰὰν αὕτη ἡ συμφωνία δὲν φυλαχθῆ, τότε ἀκυροῦται ἡ δωρεὰ αὕτη καὶ μένει ἀνίσχυρος, ἢ δὲ ἰδιοκτησία περὶ ἄλλιν εἰς τὸ δημόσιον. Ἡ δὲ ἀποξήρασις τοῦ βάλτου τούτου ἠθέλε δυνηθῆ νὰ γείνη καὶ ἐνεργηθῆ ἐνκολώτατα διὰ τὸν δήμον ὅλον μὲ κοινὰς ἐργασίας· πρέπει δὲ περὶ τούτου νὰ μᾶς καθυποβληθῆ προϋπολογισμὸς ἐξόδων.

Γ. Διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ὑδραγωγείου ὁμοίως νὰ μᾶς καθυποβληθῶσι προϋπολογισμοὶ ἐξόδων καὶ συγχρότως μὲ τούτους καὶ τὸ σχέδιον τῆς προκαταβολῆς καὶ τῶν καυορισμῶν καὶ ὀρισμῶν τοῦ διὰ τὸ ὕδωρ δοθησομένου φόρου. Ἡ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν Γραμματεία νὰ μᾶς ὑποβάλῃ ἔκθεσιν γενικὴν περὶ κατασκευῆς ὑδραγωγείου δι' ὅλας τὰς πόλεις τοῦ βασιλείου.

ΙΑ'. Περὶ δὲ τῆς κατασκευῆς καὶ τοποθετησεως ὁδῶν πρὸς στερέωσιν μιᾶς συγκαίνωσις μεταξὺ Ἀττικῆς, Εὐβοίας καὶ Θηβαίδος περιμένονται γεώτεροι προτάσεις πρὸς ἐκτέλεσιν τούτου. Νὰ ληφθῶσι δὲ ὑπ' ὄψιν αἱ παρατηρήσεις ἀμφοτέρων τῶν Γραμματέων τῶν ἐσωτερικῶν καὶ τοῦ πολέμου ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατασκευὴν ὁδῶν ἄνευ τεχνουργημάτων, ἀλλὰ νὰ ἀνοιχθῶσιν ὁδοὶ πρὸς ἐλευθέραν συγ-

κοινωνίαν μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων γεφυρῶν, συμφώνως μὲν τὰ Διατάγματα περὶ τῆς ὁδοποιίας τοῦ Ἄργου, καὶ διὰ τὰς προκαταρκτικὰς ἐργασίας τὰ μεταχειρισθῶσι τὰ ἐν Χαλκίδι καὶ ἐν Ἀθήναις σταθμεύοντα στρατιωτικὰ σώματα. Περὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ ἀντικειμένου πρέπει τὰ ὑποβληθῶσι λεπτομερέστεραι ἐκθέσεις.

ΙΒ'. Ἐπαρειαλιμμένως διετάχθη ἤδη τὰ καταστρωθῆ γενικὸς κατάλογος τῶν ἀρχαίων στρατιωτῶν ἐκείνων, οἵτινες δικαίωμα μὲν πρὸς σύρταξιν δὲν ἔχουσι, δύναται ὅμως τὰ ἐπαρέλθωσιν ἀκόμη εἰς ὑπηρεσίαν, διοριζόμενοι εἰς τελωνειακὴν καὶ ὑγειονομικὴν ὑπηρεσίαν.

ΙΓ'. Περὶ ὧν τῶν θυσιῶν, τὰς ὁποίας κάμνει ἡ κυβέρνησις πρὸς ὄφελος τῶν Σαμίων, τὰ κρατηθῆ λογαριασμός, τὰ σημειωθῶσι τὰ ἐξόδα καὶ τὰ εἰσοδήματα καὶ τὰ πρὸς ἀπότισιν τῶν χρεῶν ἀπαιτούμενα· τὰ δὲ ἐξόδα κυρίως τὰ λογισθῶσιν εἰς βάρος τοῦ περὶ ἀποικισμοῦ τῶν Σαμίων κεφαλαίου.

ΙΔ'. Ταῦτα πάντα διατάσσομεν ὅσον ἔνεστι τὰ γείρωσι διὰ τὰ ἀνοιχθῶσιν αἱ δέουσαι πιστώσεις.

ΙΕ'. Ἐπ' ἰσῆς τὰ μᾶς ὑποβληθῶσιν αἱ περὶ ἐκτελέσεως ἰδικαὶ ἐκθέσεις.

ΙΣΤ'. Ἐν ταῖς τοιαύταις περιληπτικαῖς ἐκθέσεσιν αἱ προτάσεις πρέπει τὰ γίνονται ἀκριβῶς καὶ κατ' ἄρθρα ἠριθμημέναι.

ΙΖ'. Εἰς τοὺς μεταράστας Σαμίους ὀφίλομεν τὰ κοινοποιηθῆ ἡ ἡμετέρα πατρικὴ μέριμνα καὶ τὰ γνωσθῆ ὅτι καὶ πρὸς αὐτοὺς καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν τρέφομεν μεγίστην ἀγάπην, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔνεκα τῶν πράξεων καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ τῶν ἔχουσι πληρεῖς δικαίωμα.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 20 Ὀκτωβρίου (1 Νοεμβρίου) 1834.

Ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως.

Ἡ ἀντιβασιλεία

Ἀρμανσπέργ.

Κόβελ.

Ἐιδέκ.

Συμφώνως δὲ πρὸς τὸ ἀνωτέρω βασιλικὸν Διάταγμα, ἡ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν Γραμματεία διεβίβασε τὸ ἐπόμενον ἔγγραφο πρὸς τὸν νομ.

μάρχην τῆς Εὐβοίας, προσκαλούμενον ἵνα ἐπισπεύσῃ τὰς πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν Σαμίων προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας.

*Ἡ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας
πρὸς τὸν νομάρχην Εὐβοίας.*

Διὰ τῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν εἰκοστῆς Ὀκτωβρίου (πρώτης Νοεμβρίου) βασιλικῆς ἀποφάσεως νέα μέτρα ἐλήφθησαν ὑπὲρ τῆς ταχείας καὶ εὐτυχοῦς ἀποκαταστάσεως τῶν Σαμίων. Τὰ μέτρα ταῦτα, συμφῶνως μὲν τὰς ὁποίας οὗτοι ἐξέφρασαν ἐπιθυμίας, ἔρχομαι, κύριε, νὰ σᾶς κοινοποιήσω.

Ἡ Χαλκίς κηρύττεται πρωτεύουσα τῶν Σαμίων. —

Ὅσαι τῶν εἰς αὐτὴν ἐθνικῶν οἰκιῶν δὲν χρησιμεύουσιν εἰς δημόσιοιον ἄπρησιαν παραχωροῦνται εἰς τοὺς Σαμίους, ἀφ' οὗ πρότερον ἐπισκευασθῶσιν ἐξόδους τῆς κυβερνήσεως.

Αἱ κεφαλαίαι τῶν Ὀθωμανῶν οἰκίαι θέλουσι ἐκτιμηθῆ καὶ χρησιμεύσει ἐπ' ἴσης διὰ κατοικίαν τῶν Σαμίων, οἱ δὲ ἰδιοκτῆται θέλουσι ἀποζημιωθῆ ἀπὸ τοῦ δημόσιου διὰ μετρίου ἐνοικίου, καθ' ὅσον οἱ εἰς αὐτὰς κατοικήσουσιν. Σάμιοι δὲν θέλουσιν εἶσθαι εἰς κατάστασιν νὰ πληρώσουν ἐξ ἰδίων τῶν ἐνοικίων· ἡ τελευταία δὲ αὕτη χάρις θέλει παραταθῆ μέχρι τοῦ 1835 ἔτους.

Ὅσαι οἰκίαι Ὀθωμανικαὶ μετεποιήθησαν εἰς γυναικωνίτιδας παρὰ τῶν κυρίων αὐτῶν ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ μὴ χρησιμεύσωσι διὰ κατοικίας τῶν ἀστέγων Σαμίων, αὐταὶ πρέπει ἐπ' ἴσης νὰ ἐκκευθῶσιν· ἀλλὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐνεργηθῆ μὲν τὴν ἀπαιτομένην φρόνησιν καὶ ἐπιτηδειότητα. Πρέπει νὰ προσκληθῶσιν οἱ ἰδιοκτῆται τῶν οἰκιῶν ἢ οἱ ἐπίτροποι αὐτῶν νὰ παραλάβουν τὰς γυναικῶν τῶν εἰς τὰς ἰδίας τῶν κατοικίας ἢ νὰ προσδιορίσουν προσωρινῶς μίαν μόνην ἢ δύο οἰκίας διὰ γυναικωνίτιδας· πρὸς ἐκτέλεσιν δὲ τῆς ἀποφάσεως ταύτης θέλετε ὑμεῖς λάβει τὰ καταλληλότερα μέτρα.

Λίδεται ἡ ἄδεια εἰς τοὺς μεταρραστῆσαντας μετὰ τῶν Σαμίων ἱερεῖς νὰ ἱεουργοῦν εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς καὶ νὰ νέμονται τὰ εἰσπραττόμενα ἐπὶ τῶν Σαμίων ἐκκλησιαστικὰ δικαιώματα.

Αἱ κατὰ τὴν Χαλκίδα οἰκοδομικαὶ Ἀρχαὶ διετάχθησαν νὰ παραχωροῦν εἰς τοὺς Σαμίους κατὰ τὸ παραθαλάσσιον γαίαι πρὸς οἰκοδομὴν οἰκιῶν, ἀποθηκῶν καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων· ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται πρότερον νὰ διαγραφῆ τὸ κανονικὸν τῆς πόλεως

σχέδιον, πρὸς τὸ ὅποιον ἤδη ἐδόθησαν αἱ ἀναγκαῖαι διαταγαί, καὶ δεύτερον γὰ ἀνοιχθῶσι τὰ Τουρκικὰ μνημεῖα πρὸς ἀποφυγὴν ἀσθενειῶν καὶ ἄλλων.

Θέλουν παραχωρηθῆ εἰς τοὺς Σαμίους αἱ ἀναγκαῖαι εἰς σὺστασιν γεωργικῶν καταστημάτων γαῖαι ἐκ τῶν εἰς τὰ πέριξ τῆς πόλεως ἐδρικομένων ἀκαλλιεργήτων γαιῶν. Πρὸς τοῦτο ἐμποροῦν γὰ χρησιμεύσουν καὶ αἱ καλλιεργηθεῖσαι πρὸς καιρὸν παρὰ τῶν παλαιῶν κατοίκων γαῖαι, μὴ ἐνοικιασθεῖσαι ὁμῶς σταθερῶς παρ' αὐτῶν.

Εἰς τὴν διανομὴν ταύτην τῶν γαιῶν θέλουν ἔχει τὰ αὐτὰ δικαιώματα καὶ οἱ κάτοικοι Χαλκιδείς· περὶ τοῦ ἀντικειμένου τοῦτου θέλομεν ἀκολουθῶς σὰς ἐφοδιάσει μὲ ὁδηγίας λεπτομερεῖς.

Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν παρ' αὐτῶν ζητουμένην παραχώρησιν τῆς θέσεως τῶν Πεταλιῶν καὶ Μαρμάρη πρὸς ἀνέγερσιν νέας κατὰ τὸ μέρος τοῦτο πόλεως, αὕτη ἀνηκόρτως θέλει ληρῆθῆ ἐπ' ὄψιν καὶ ἐνεργηθῶσι περὶ αὐτῆς τὰ δεόντα, καθ' ὅσον συμμέροτα ἄλλων δηκῶν τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος δὲν θέλουν ὡς ἐκ τοῦτου προσβληθῆ.

Ἡ αὐτοῦ μεγαλειότης, ἐκδίδουσα τὰς βασιλικὰς ταύτας ἀποφάσεις ὑπὲρ τῶν μεταρραστευσάντων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν Σαμίων, ἐκφράζει τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἐννοικίην τῆς διαθέσειν καὶ παραγγέλλει τὴν ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἄλλας Γραμματείας τῆς γὰ λαμβάνωσιν ἐπ' ὄψιν τοὺς ἰκανωτέρους τοῦτων, ὅσάκις πρόκειται λόγος περὶ διορισμοῦ εἰς θέσεις διοικητικὰς, στρατιωτικὰς, οἰκονομικὰς, δικαστικὰς καὶ τὰς διατάττει γὰ λάβωσι τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν βασιλικῶν ἀποφάσεων περὶ ἀποκαταστάσεως τῶν Σαμίων.

Τὰ νέα ταῦτα δείγματα τῆς ὑπὲρ τῶν Σαμίων βασιλικῆς ἐννοίας προσκαλεῖσθε, κύριε, γὰ κοινοποιήσητε εἰς αὐτοὺς, διαβεβαιούντες τους περὶ τῆ προσηγγιζομένης ἐντυχοῦ ἀποκαταστάσεώς των καὶ περὶ τῆς ὑπερασπίσεως καὶ βοηθείας, τὰς ὁποίας ἐν πάσῃ περιστάσει δύναται γὰ ἐλπίζουν ἀπὸ τῆν πατρικῆν τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος κυβέρνησιν.

Ἐν τοσοῦτῳ προσκαλεῖσθε καὶ ἡμεῖς γὰ ταχύρητε τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ κυρίου Μιρβάχου (1), ἀναφέροντες μας

(1) Ὁ Μίρβαχος, γεωμέτρης, εἶχε διορισθῆ μετὰ δύο Σαμίων καὶ ἐνὸς Χαλκιδέως ἵνα ὑπὸ τὴν πρεσβείαν τοῦ νομάρχου Εὐθείας καταγράψωσι τὰς γαίας καὶ τοὺς ἀγρούς, οἵτινες ἐπρόκειτο γὰ παραχωρηθῶσιν εἰς Σαμίους

περὶ τῆς καταστάσεως αὐτῶν.

Ναύπλιον τὴν 23 Ὀκτωβρίου 1834.

Ὁ γραμματεὺς
Ἰωάννης Κωλέττης.

Ταῦτα δὲ ἢ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν Γραμματεία ἀνεκοίνωσε καὶ τῇ ἐπιτροπείᾳ τῶν Σαμίων διὰ τοῦ ἐπομένου αὐτῆς ἐγγράφου.

Ἄριθ. 1395.

Βασιλείον τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν Γραμματεία τῆς ἐπικρατείας
πρὸς τὴν παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ κυβερνήσει ἐπιτροπὴν τῶν Σαμίων.

Ἡ κυβέρνησις τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος, συναισθητομένη τὴν ὁποῖαν ὀφείλει ἀντιλήψιν εἰς τοὺς κατὰ τὸ βασιλείον μεταρραστεύοντας Σαμίους, ἐπαρέλαβε τὰς ἐκδοθείσας ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὰς ὑπαλλήλους Ἀρχὰς διαταγὰς τῆς, κατέστησε γενικὴν τὴν χαρισθεῖσαν εἰς αὐτοὺς ἀτέλειαν δι' ὅσα μεθ' αὐτῶν πρὸς ἴδιαν τῶν χρῆσιν ἠθελον φέρει εἶδη, ἐχορήγησε χρηματικὰς βοηθείας εἰς τοὺς πενεστέρους τούτων, τοῖς παρεχώρησε τὰς ἐν τῇ Χαλικίδι κειμένας ἐθνικὰς οἰκίας καὶ τέλος διέταξε τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυν τῆς γὰ κάμη εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν ἀντὶ τὰς ἀναγκαίας παραστάσεις δι' ὅσα, ἐναντίον τῶν πρωτοκόλλων, ὑποφέρουσι παρὰ τοῦ Ὀθωμανικοῦ διοικητοῦ οἱ μέγαντες εἰς τὴν Σάμον Σάμιοι καὶ οἱ ἐπιθυμοῦντες γὰ μεταρραστεύσων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν, καὶ τελευταῖον τὸν διέταξεν ἐπιμόνως γὰ ζητήσῃ τὴν κατὰ γράμμα ἐκτέλεισιν τῶν παρὰ τοῦ πρωτοκόλλου προσδιοριζομένων, τόσον περὶ τοῦ ἀκωλύτου τῆς φυγαδέσεως, καθὼς καὶ περὶ τῆς ἐλευθέρως διαθέσεως τῶν ἀκινητῶν καὶ κινητῶν ἰδιοκτησιῶν τῶν. Ἡ κυβέρνησις τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος ἐπίξει ὅτι ἡ δικαία καὶ νόμιμος αὐτῆ μεσολάβησις τῆς ὑπὲρ τῶν ἀναξιοπαθούτων Σαμίων θέλει στεφανωθῆ μὲ τὴν καλλιτέραν ἔκβασιν.

Ἡ ὑπὲρ τῶν Σαμίων πατρικὴ τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος κηδεμονία δὲν περιορίσθη εἰς ταῦτα μόνον τὰ μέτρα· ἡσχολήθη ἔτι εἰς τὴν σταθερὰν καὶ ὀριστικὴν αὐτῶν κατὰ τὸ βασιλείον ἀποκατάστασιν, εἰς τὴν ὁποῖαν μόνον οὗτοι δύνανται γὰ εὔρουν διαρκῆ παρηγορίαν.

τοῖς ἠτοιμάσαν ἄλλην πατρίδα, ἀντὶ τῆς ὁποίας ἔχασαν ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς κοινῆς πατρίδος.

Ἀσμένως, κύριοι, ἀναγγέλλω ὑμῖν ὅτι ἡ αὐτοῦ μεγαλειότης ὁ σεβαστὸς ἡμῶν μονάρχης, ἐκτιμῶν ἀνηκόρτως τὰς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος προσπαθείας σας, εὐηρευτήθη διὰ τοῦ ὑπὸ ἡμερομηνίαν εἰκοστῆς Ὀκτωβρίου (πρώτης Νοεμβρίου) βασιλικοῦ Διατάγματος νὰ προσδιορίσῃ τὴν πόλιν Χαλκίδα πρωτεύουσαν τῶν Σαμίων, νὰ διατάξῃ νὰ τοῖς παραχωρηθῶσιν αἱ ἐν αὐτῇ ἐθνικαὶ οἰκίαι, ἀφ' οὗ πρῶτον ἐξόδους τοῦ δημοσίου ἐπισκευασθῶσι, νὰ διατάξῃ νὰ διατεμηθῶσιν εἰς τοὺς ἰδίους αἱ πέριξ τῆς πόλεως κείμεναι ἐθνικαὶ γαῖαι πρὸς σύστασιν γεωργικῶν καταστημάτων, νὰ διατάξῃ τὰς ἀρμοδίας Γραμματείας νὰ λαμβάνωσιν ὑπ' ὄψιν τοὺς ἰκαριωτέρους τῶν κατὰ τὸ βασιλεῖον Σαμίων, ὡσάκις πρόκειται λόγος περὶ διορισμῶν εἰς θέσεις διοικητικὰς, οἰκονομικὰς, στρατιωτικὰς καὶ δικαστικὰς καὶ τέλος νὰ προσδιορίσῃ διὰ τὰς μεταναστευούσας οἰκογενείας τῶν Σαμίων τὰς εἰς τὰ χωρία Καστέλια, Ψαχνά, Σκεπαστή, Κορκουλή, Γιάλτρα, Ἅγιος Θεόδωρος καὶ Ἀνγαριὰ ἐθνικὰς γαίας, συνισταμένας εἰς πεντήκοντα περίπου χιλιάδας στρέμματα.

Δὲν μένει ὅθεν ἀμφιβολία, κύριοι, ὅτι οἱ μέχρι τοῦδε ἄστεγαὶ Σάμιοι θέλουν πρὸ τοῦ χειμῶνος ἀποκτήσει στέγην καὶ γαίας ἀροσίμους, τὰς ὁποίας ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ θρόνου τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος καὶ τὴν αἰγίδα τῶν νόμων θέλουν ἀσφαλῶς καὶ ἀφόβως καλλιιεργεῖ, ἐνχόμενοι ὑπὲρ τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν μονάρχου.

Τὰς βασιλικὰς ταύτας διαταγὰς θέλετε ὑμεῖς, κύριοι, ἐμμέσως διακοινῶσει εἰς τοὺς κατὰ τὸ βασιλεῖον συμπατριώτας σας καὶ τοὺς προσκαλέσει νὰ παρησιασθῶν εἰς τὰς ἐπιτοπίους Ἀρχὰς διὰ νὰ καταγράψουν τὰ ὀνόματά των, φανερώσουν τὸ ὅποσον μετέρχονται ἐπάγγελμα καὶ τέλος ἐκφράσουν τὴν σταθεράν των ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἀποκατασταθῶσιν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα.

Αἱ ἀρμόδιαι Ἀρχαὶ ἐφωδιάσθησαν ἤδη, μὲ τὰς ἀναγκαίας περὶ τούτου ὁδηγίας.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 27 Ὀκτωβρίου 1834.

Ὁ γραμματεὺς
Ἰωάννης Κωλέττης.

Καὶ ἤρξατο λοιπὸν ἡ εἰς Ἑλλάδα μετανάστευσις τῶν Σαμίων πρὶν

ἢ ἔτι ἡ βία ὀλοσχερῶς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα ὑποβάλη ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας, διότι αὐτὸ ἦτο τὸ τελευταῖον καταφύγιον, ὅπερ ἀπελείπετο αὐτοῖς. Ὅποιον σπαραξικάρδιον, ἀλλ' ὑψηλὸν ἄμα καὶ μεγαλοπρεπὲς καὶ ὑπέροχον θέαμα ! Γέροντες κεκυφότες ὑπὸ τὸ βῆρος τῆς ἡλικίας, γυναῖκες ἀσθενεῖς, παιδία ἄκακα ἐξέλειπον τὴν γῆν τῆς γεννήσεως αὐτῶν καὶ ἀπῆρχοντο ἀλλάχουσε, νέαν ζητοῦντες πατρίδα ! Ἄνθρωποι, τέως εὐποροῦντες, κατελίμπανον τὰς πολυβότρυδας αὐτῶν ἀμπέλους καὶ τοὺς πολυκάρπους ἐλαιῶνας καὶ τοὺς εὐγεωργήτους ἀγρούς καὶ τὴν φίλην πατρικὴν ἐστίαν καὶ ἀπεχώρουν εἰς γῆν ξένην, ἐν ἣ περιέμενεν αὐτοὺς ἡ πτωχία, ἡ στέρησις τῶν πάντων, ἡ γύμνωσις, ὁ θάνατος ! Ναί, ὁ θάνατος, διότι εἰς χιλίους καὶ πεντακοσίους που ἀριθμοῦνται οἱ ἐντὸς βραχέος θύματα γενόμενοι τοῦ πυρετοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀρρωστιῶν, ἃς ἐγέννησεν ἡ τε κακουχία καὶ τὸ ἕνεκα τῶν παρακειμένων ἐλῶν νοσῶδες τῆς Χαλκίδος· μετὰ φρίκης δὲ οἱ ἐκ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπιζῶντες ἀναπολοῦσι τὸ οἰκτρὸν θέαμα χιλιῶν πολλῶν λαοῦ συνδιαιτῶντος ἐν ὑπαίθρῳ ὑπὸ τὸ καῦμα τοῦ ἡλίου, ὑπὸ τὴν δρόσον τῆς νυκτός, τῶν πάντων στερουμένου, πειναλέου, ριγηλοῦ. ὦ ἐλευθερία, ὅπως ἕνεκά σου οἱ λατρευταί σου πάσχουσι ! Τίς δὲ δὲν θέλει θαυμάσει τὸ ἑλληνοπρεπὲς καὶ καταπληκτικὸν καὶ ἀπαράμιλλον φρόνημα τῶν Σαμίων, οἵτινες, ἀφ' οὔ ἐν τοῖς πρώτοις τῶν ὅπλων δραξάμενοι, ἔδειξαν καθ' ὅλον τὸ δικάστημα τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος ἔκτακτον ἥρωισμὸν καὶ ἀνδρείαν, ἰδόντες ὅτι ἡ πλῆθος διπλωματία ἐματαίωσε τοὺς καρπούς τῶν ἀγῶνων αὐτῶν, προὔτιμησαν νὰ ἐκπατρισθῶσι μᾶλλον ἢ νὰ ὑποταχθῶσιν ἔμπικλιν ὑπὸ τὸν ἐθνικὸν αὐτῶν ἐχθρόν ; Πλέον ἢ δισχιλίας ἀριθμοῦνται αἱ ἐκ Σάμου μεταναστεύσασαι καὶ εἰς Χαλκίδα καταφυγοῦσαι οἰκογένειαι· παρέστη δὲ τότε καὶ ἀνὴρ τις Γάλλος, Προζὲν Σολαδάμ τοῦνομα, ἀνώτερος δὲ ταξίαρχος τοῦ τάγματος τοῦ Ἡλίου τιτλοφορούμενος, ὅστις προέτεινε τοῖς μεταναστεύουσι νὰ ἀγοράσῃ ὅλα ὁμοῦ τὰ παρ' ἐκείνων καταλιμπανόμενα κτήματα, ἵνα ἐν Σάμῳ ἰδρύσῃ ἐπιστημονικὸν τι κατάστημα, ἀγνοοῦμεν τίνος εἶδους. Καὶ ἐκέκτηντο μὲν ἐκ τῶν συνθηκῶν οἱ Σάμιοι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκποιῆσαι ταῦτα· ἀλλ' ἐπέτρεπεν ὁ Χασάν βέης τὴν ἐξάσκησιν τοῦ τοιοῦτου δικαίωματος ;

Τὴν δὲ ἐπιτροπείαν ἐν τῇ Μονῇ τῆς Μεγάλης Παναγίας, καθ' ἣ ἱστορήσαμεν, συλληφθεῖσαν, ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος ὀδηγήσαντες, περιέδεσαν ἀλύσει καὶ ἐν τῷ ὑποστρώματι κατέκλεισαν, μόνον τὸν Γεώργιον

Κλεάνθην ἄνευ ἀλύσεως ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καταλιπόντες· ἐπει-
 δὴ δὲ οὗτος ἐκραύγαζεν ὅτι ἔπρεπε καὶ τοὺς ἄλλους ἐταίρους αὐτοῦ
 ἐλευθέρους νὰ ἀφήσωσιν ἢ καὶ αὐτὸν μετ' ἐκείνων σιδηροδέσιμον νὰ
 συγκατακλείσωσι, συμβούλιον οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς ναυαρχίδος συγκρο-
 τήσαντες, ἅτε τοῦ στολάρχου Χασάν βέη ἐν τῇ ξηρᾷ τὰς διατριβάς
 ποιουμένου, ἔλυσαν ἀπὸ τῶν δεσμῶν καὶ ἐπέτρεψαν ἵνα ἐλευθέρως ἐπὶ
 τῆς ναυαρχίδος περιφέρωνται. Τῇ δ' ἐπιούσῃ, ἐλθὼν ἐπ' αὐτῇ καὶ ὁ στο-
 λάρχος, ἤρξατο ὑβρίζων εἰς τοὺς αἰχμαλώτους καὶ πολυειδῶς αὐτοὺς ἀ-
 πειλῶν· τότε δὲ ὁ Κλεάνθης, διακόπτων τὸν ὑβρίζοντα, *Χασάν βέη,*
λέγει αὐτῷ θαρραλέως, δεκατέσσαρα χρόνια εἶναι τόρα ποῦ πίνομε
φαρμάκι· καταλαβαίνεις λοιπὸν ὅτι ὕβρεις καὶ ἀπειλαὶ δὲν μᾶς
πιάνουν καὶ κάμει ὅ τι θέλεις. Τοῦ παρεστῶτος δὲ Μουσούρου ἐπιτι-
 μήσαντος τὸν Κλεάνθην διὰ τοὺς τοιούτους λόγους, οἵτινες ἠδύναντο
 νὰ ἔχωσι συνεπείας δυσαρέστους, ὁ φιλόπατρις ἀνὴρ ἀποκριθεὶς, εἶπε
 καὶ πρὸς αὐτόν. *Δὲν φοβούμεθα κἀνέρα· ἂν θέλῃ, ἅς μᾶς κόψῃ τὸ*
κεφάλι. Καὶ ὁ μὲν Χασάν βέης οὐδὲν τότε εἶπε, κατέλιπε δὲ ἐλευθέ-
 ρους ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος τοὺς αἰχμαλώτους, αὐτὸς ἐπανελθὼν εἰς τὴν
 ξηρὰν· τοῦ δὲ πλοίου ἀποσταλέντος μετὰ τινὰς ἡμέρας εἰς περίπλου
 τῆς νήσου καὶ ἐν Μαραθοκῆμπῳ προσορμισθέντος, μαθὼν ὁ Σταμάτιος
 Γεωργιάδης ὅτι ἐν αὐτῷ κρητεῖται ἡ ἐπιτροπεία, διεμήνυσε τῷ Χασάν
 βέη ὅτι ἐὰν δὲν ἀπολύσῃ τοὺς δεσμώτας ἄνευ ἀναβολῆς, αὐτὸς θέλει
 ἀντεπεξέλθει διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου καὶ ὑπεύθυνον τῶν συμβησομένων
 καθίστησι τὸν στολάρχον. Ὅθεν καὶ ὁ Χασάν βέης, φοβηθεὶς νέαν τῶν
 πραγμάτων περιπλοκὴν, ἠλευθέρωσε πάντα τὰ συλληφθέντα μέλη τῆς
 ἐπιτροπείας, πλὴν τοῦ Μανουὴλ Καψάλη, ὃν ἤθελε νὰ κρατήσῃ παρ'
 ἐχυτῷ ὡς γραμματέα καὶ ὃν ὁμως, ἐκείνου μὴ παραδεξαμένου τὸ τοι-
 οὔτο, ἀπέλυσε μεθ' ἡμέρας δώδεκα.

Μετὰ τὴν ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος κρήτησιν τῶν πλείστων μελῶν τῆς
 ἐπιτροπείας, διαλυθέντος καὶ τοῦ ἐν Χώρῳ στρατοπέδου τῶν Σαμίων,
 ὧν, ἀσθενήσαντος καὶ εἰς Καρκοβάσια πρὸς νοσηλείαν μεταβάντος τοῦ
 χιλιάρχου Ἐμμανουὴλ Ἀγγελινίδου, ἠγείτο ὁ Ἐμμανουὴλ Παρασκευᾶς,
 περιτρέχων ὁ Κωνσταντῖνος Μουσούρος μετὰ Τουρκικῆς δυνάμεως τὰ
 διάφορα χωρία καὶ ὑπερεγκωμιάζων τοῖς κατοικοῖς τὰ σπάνια προνό-
 μια, ἅτινα παρεχώρει αὐτοῖς ἢ γενναιοδωρία δῆθεν τοῦ Σουλτάνου, ἐξ-
 εβίαζεν αὐτοὺς διὰ θεμιτῶν τε καὶ ἀθεμίτων μέσων εἰς ὑποταγὴν, οὐς
 μὲν ἀπειλῶν, οὐς δὲ καθειργῶν, οὐδένα δ' ἐλεύθερον τῆς ἀποφάσεως

αὐτοῦ, κατὰ τοὺς ὅρους τῶν συνθηκῶν, ἀφίνων. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς τοιαύτης καταστάσεως, τοσοῦτο ἀνεπτυγμένον ὑπῆρχε τὸ κατὰ τῆς νέας διοικήσεως μίσος, ὥστε ἐν τῷ χωρίῳ Πύργῳ Τουρκικοῦ τινος στρατιωτικοῦ ἀποσπασματος ὑπὸ ὄγχνη σταθμεύσαντος, ὁ κύριος αὐτῆς, Γεώργιος Σοφιανὸς καλούμενος, ἐξερρίζωσεν ἅμα τῇ μακρύνσει τῶν Τούρκων στρατιωτῶν τὸ δένδρον, τῷ λόγῳ ὅτι ἐμολύνθη, σκιὰν αὐτοῖς παρασχόν (1). Ἄλλ' ὁμως ἀπέναντι τῆς ὕλικῆς βίας κατεπνίγοντο καὶ τὰ εὐγενέστερα τῶν αἰσθημάτων, μάτην δ' ἐγίνοντο ἐπικλήσεις τῶν συνθηκῶν καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἀδυσώπητος εἰμαρμένη εἶχεν ἤδη ἀποφασίσει τὸ πρᾶγμα καὶ εἰς τὴν ἀδιάσειστον αὐτῆς ἀπόφασιν οὐδεμία ἀντίστασις ὑπῆρχε δυνατή. Οὕτως ἄρα μέχρι τέλους Ἰουλίου τοῦ 1834 ἡ διὰ τῆς βίας ὑποταγὴ ἀπάσης τῆς Σάμου εἶχε συμπληρωθῆ καὶ ὑπὸ τὸ ἐπικρεμύμενον τοῦ Δαμοκλέους Ξίφος οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ μεταναστεύσωσι Σάμιοι ἠναγκάζοντο νὰ διασπᾶσιν τοὺς δεσμούς, οἵτινες ἐπὶ δεκατέσσαρα ὄλα ἔτη συνέδεον αὐτοὺς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, καὶ μετὰ καρδίας βαρυαλγοῦς καὶ μετὰ ὀφθαλμῶν δακρυβρέκτων ὁμολογήσωσιν ὡς νόμιμον αὐτῶν κυρίαρχον τὸν Σουλτάνον.

Ἐκβιασθείσης τοιοῦτῳ τῷ τρόπῳ τῆς θελήσεως τῶν Σαμίων, ὁ Χασάν βέης οὐδὲν παρέλιπε τὸ δυνάμενον νὰ παρεμποδίσῃ τὴν μετανάστευσιν αὐτῶν, ἐκμηδενίζον δικαίωμα ὅπερ ἐκ τῶν συνθηκῶν ἐδίδοτο. Ὑφισταμένης ἔτι τῆς ἐπιτροπείας τῆς Συνελεύσεως, δὲν ἔπαυε μυρία παρεμβάλλων τοῖς μετανάσταις ἐμπόδια· ὅθεν καὶ ἡ ἐν Ναυπλίῳ πρεσβεία τῶν Σαμίων διετάχθη νὰ ἐκθέσῃ τῇ Ἑλληνικῇ κυβερνήσει τὰ γιγνόμενα καὶ ἀπαιτήσῃ τὸν τε ὅσον τάχος κατὰ πλοῦν Ἑλληνικῶν πλοίων εἰς Σάμον καὶ τὴν ἀποστολὴν ἐπιτροπείας τοῦ βασιλέως ἵνα, δρα-

---

(1) Τὸ γεγονός τοῦτο ὑπενθυμίζει ἕτερον παραπλήσιον ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ συμβάν. Τῷ ἔτει 1772 ἔζη ἐν Πύργῳ φαῦλός τις, τὸν κατὰ σκοπον καὶ προδότην παρὰ τῇ Τουρκικῇ ἐξουσίᾳ μετερχόμενος καὶ διὰ τοῦτο ἐπικληθεὶς Μαγάνι, ὅπερ κατὰ τὴν τῶν ἐγγχωρίων διάλεκτον ἰσοδυναμεῖ τῷ προδότῃ. Συλλαβόντες τοῦτόν τινες τῶν Πυργίων μιᾶ τῶν νυκτῶν, ὠτακουστοῦντα, ἐφόνησαν διὰ τρόπου παραδόξου, δῆλον ὅτι, ἀφ' οὗ ἐπλήρωσαν διὰ κόπρου χοιρείου τὸ στόμα αὐτοῦ. ἤρξαντο δάκνοντες τὸν λάρυγγα αὐτοῦ, ἄχρις οὗ ἀπέπνιξαν τὸν προδότην. Ἡ δὲ Τουρκικὴ ἐξουσία, μαθοῦσα τὸν θάνατον ἐκείνου, ἐπέβαλε χρηματικὴν ποινὴν χιλίων πεντακοσίων γροσίων τοῖς κατοίκοις τοῦ Πύργου ἀδιακρίτως.

στηρίως μεσολαβούσα, προστατεύσει τοὺς προτιθεμένους νὰ μεταναστεύσωσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, συναισθανόμενος τὴν προσγιγνομένην τοῖς Σαμίοις ἀδικίαν, ἐπὶ παραβάσει τῶν ὑπαρχουσῶν συνθηκῶν, καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἄρῃ τὰ προσκόμματα, ἅτινα παρενεβάλλοντο πρὸς ματαίωσιν τῆς μεταναστεύσεως, διέταξε τὴν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν Γραμματεῖαν νὰ ἐνεργήσῃ πᾶν τὸ ἐφικτὸν ὑπὲρ τῶν Σαμίων διὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐκδούς τὸ ἐπόμενον Διάταγμα.

Ἐθῶν

ἐλέφ Θεοῦ

βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος.

Εἶδομεν μὲ λύπην μας ἐξ ἀναφορᾶς τοῦ Γραμματέως μας τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἀπὸ τὰς 4)16 Αὐγούστου ὡς πρὸς τὴν μεταράστεισιν τῶν Σαμίων ὅτι ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα ἐξακολουθεῖ ἐναντίον τῆς ἡδὴ δοθείσης παρ' αὐτῆς ὑποσχέσεως τῆς ἐντελοῦς ἐλευθέρας μεταναστεύσεως τῶν Σαμίων καὶ ἐναντίον τῶν ρητῶν ὀρισμῶν τῶν περὶ τοῦ τοιοῦτου συνθηκῶν, ἐξακολουθεῖ, λέγομεν, ν' ἀνθίσταται καθ' ὅλους τοὺς τρόπους, ἐμποδίζουσα καὶ δυσκολεύουσα τὴν εἰς τὸ κράτος μεταράστεισιν τῶν Σαμίων. Ἀλλ' ἡμεῖς θεωροῦμεν ὡς χρέος μας ἱερὸν νὰ πράξωμεν τὸ πᾶν διὰ νὰ τοὺς βοηθήσωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν εἰς τὴν δυστυχίαν των ταύτην, σεβόμενοι τὰς μεγάλας θυσίας, τὰς ὁποίας οἱ Σάμιοι ἐπρόσφεραν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς κοινῆς μας πατρίδος.

Ἐθὲν ἐντέλλεται ἡ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν Γραμματεία μας νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυν μας περὶ ὅλων τούτων τῶν κακωτικῶν πράξεων καὶ καταδυναστεύσεων καὶ νὰ προσκαλέσῃ τὸν ἴδιον νὰ ἐνεργήσῃ μὲ τὴν μεγίστην δραστηριότητα καὶ ἐνέργειαν διὰ νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν Πόρταν εἰς προτέραν διαγωγὴν ὡς πρὸς τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας Σαμίους καὶ νὰ τὴν παρακινήσῃ νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ἑλλάδος ὡς πρὸς τοῦτο τὸ ἀντικείμενον ἐνυπαρχούσας ἰδιαιτέρας συνθήκας, ἐπιστηρίζων ὁ πρέσβυς μας ὅλα ταῦτα εἰς τὰς διατάξεις καὶ ρητοὺς ὀρισμοὺς τῶν τοῦ ἐν Λονδίῳ συμβουλίου πρωτοκόλλων τῆς τρίτης Φεβρουαρίου καὶ δεκάτης ἑκτικῆς Ἰουνίου 1830, ὀνομαστὶ δὲ τοῦ ὕστερον, καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένης συνθήκης κατὰ τὴν 9)21 Ἰουλίου 1832. Δὲν εἶ-

χει χρείαν ρουθετήσεως ὡς πρὸς τοῦτο ὅτι χρεωστεῖ τὰ προχωρήσῃ εἰς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν μὲ ἐκείνην τὴν σύνθεσιν, ἡ ὁποία εἶναι ἀ-
ραγκαῖα εἰς παρομοίας περιστάσεις, ὁπόταν μάλιστα ἡ Ἑλλάς ἔχη
τὰ κάμη μὲ τὴν Πόρταν διὰ τὰ φθάσῃ εἰς τι χρήσιμον καὶ αἰσιον
ἀποτέλεσμα.

Ναύπλιον τὴν 15/27 Ἀυγούστου 1834.

Ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως.

Ἡ ἀντιβασιλεία

Ἀρμαρσπέργ.

Κόβελ.

Ἐιδέκ.

Ἐπὶ ταῖς παραστάσεσι δὲ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ τῆς
Ἑλλάδος, ἡ Ὑψηλὴ Πύλη διέταξεν ὄντως τὸν Χασάν βέην ἵνα μηδὲν παρ-
εμβάλλῃ κώλυμα τοῖς βουλομένοις νὰ μεταναστεύσωσιν· ἀλλ' ἐναντίον
τούτου, εἴτε διότι μυστικῶς εἶχον δοθῆ ὁδηγίαι ἀντιφατικαὶ εἴτε διό-
τι ὁ Μουσοῦρος ἤθελε νὰ φανῆ καὶ τῶν τούρκων τουρκικώτερος, τὰ
ἐμπόδια ὑπερεπερίσσευσαν ἐξ ὅτου μάλιστα ἡ ἐπιτροπεία δὲν ὑφίστατο
πλέον. Οὐδόλως δὲ λαμβάνων ὑπ' ὄψει τὴν παραβίασιν ρητῶν συν-
θηκῶν, ὁ Μουσοῦρος ἐξέδωκε πρὸς τὰς δημορχίας τῶν κωμοπόλεων
τὰς ἐπομένας ὁδηγίας.

α. Κανείς δὲν ἐμπορεῖ νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν Σάμον, εἰὰν πρῶ-
τον δὲν ὑποταχθῆ, καταγραφόμενος ὅπου ἀρτῆκει.

β'. Ὅποιος ἔχει σκοπὸν νὰ μεταναστεύσῃ, πρέπει νὰ παρουσιά-
ζηται εἰς τὴν Δημορχίαν τοῦ χωρίου του καὶ νὰ λέγῃ τὴν τοιαύτην
ἀπόφασίν του, ἡ δὲ Δημορχία θὰ τῷ δίδῃ δέκα ἡμέρας διορίαν πρὶν
μεταναστεύσῃ. Ἐπειτα ἀμέσως ἡ Δημορχία θὰ ἀναφέρῃ εἰς ὅλας
τὰς δημορχίας τῆς γῆσου ὅτι ὁ δεῖτα ἄνθρωπος μεταναστεύει διὰ
πάντα καὶ ὁποιος ἔχει ἢ νὰ πέρῃ ἢ νὰ δίδῃ ἀπ' αὐτόν, νὰ παρου-
σιασθῆ ἐντὸς τῶν δέκα ἡμερῶν διὰ τὰ λάβῃ τὸ δίκαιον· διότι εἰ ὁ
τοιούτος παρουσιασθῆ ἀφ' οὗ φύγῃ ὁ μεταναστεύων καὶ εἰ ἀποδει-
χθῆ ὅτι καθ' ὃν καιρὸν ὁ ἐναγόμενος μετηγάστευεν, ὁ ἐνάγων ἐδρί-
σκετο εἰς τὴν γῆσον, δὲν θὰ εἰσακούηται ἡ ἀγωγή του. Ὅποιος δὲ
ἔχων νὰ λαμβάνῃ ἀπὸ τὸν μεταναστεύοντα δὲν ἐδρίσκετο τότε εἰς
τὴν πατρίδα του, ἡ Διοίκησις θὰ τὸν ὑπερασπισθῆ καὶ θὰ ἐξασφαλί-

ση ἐν καιρῷ τὰ δίκαιά του.

γ'. Ὁ μεταναστεύων πρέπει νὰ πέρη μαζὶ καὶ τὴν φαμελίαν του καὶ νὰ μὴν ἐπιστρέφῃ πλέον εἰς Σάμον.

δ'. Ἐὰν ὁ μεταναστεύων ἐπώλησε τὰ πράγματά του πραγματικῶς καὶ ὄχι οἰκονομικῶς, ἤδη καλῶς· εἰ δὲ καὶ ἀφ' οὗ μετηνάστευσε μὲ τὴν οἰκογένειάν του ἀφῆκεν ἰδιοκτησίας ἢ ἀπωλήτους ἢ οἰκονομικῶς πωλημένας, αἱ ἰδιοκτησίαι αὗται μένουν εἰς τὴν διάκρισιν τῆς Διοικήσεως καὶ εἰς τὴν ἐπιστάσιαν τῆς Δημαρχίας.

ε'. Κάθε πώλησις πρέπει νὰ γίνηται μὲ τὸ χέρι τῆς Δημαρχίας καὶ μὲ τὴν ἄδειαν τῆς Διοικήσεως.

στ'. Ὅσοι θέλουν νὰ ἀπέλθουν εἰς Ἀσίαν ἢ εἰς ἄλλο μέρος τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους νὰ παρουσιάζωνται εἰς τὴν Δημαρχίαν, νὰ πέρουν ὡς ὑπήκοοι ἀμέσως τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὴν Δημαρχίαν καὶ ἀφ' οὗ κατέβουν εἰς τὴν πλησιεστέραν σκάλαν τοῦ χωρίου των νὰ παρουσιάζουν εἰς τὸν ὑγειονόμον τὴν ἄδειαν καὶ νὰ πάρουν τὸ διαβατήριον τοῦ πριγκίπου διὰ νὰ μὴ πληρώρουν χαράτζι.

ζ'. Ὅσοι ἀναχωροῦν εἰς Ἑλλάδα ἢ εἰς ἄλλην ξένην ἐπικράτειαν ὄχι ὡς μετανάσται, ἀλλ' ὡς ὑπήκοοι ταξειδιῶται καὶ ἀφῆκαν ἐδῶ τὰς φαμελίαι των, αὐτοὶ νὰ δίδουν ἐγγύησιν ὅτι θὰ ἐπιστρέψουν πάλιν διὰ νὰ θεωρήσουν τὰς ἐδῶ δοσοληψίας των· μετὰ δὲ τὴν ἐγγύησιν αὐτὴν νὰ πέρουν ἄδειαν ἀπὸ τὴν Δημαρχίαν καὶ τὸ διαβατήριον ἀπὸ τὸν ὑγειονόμον, καθὼς καὶ οἱ εἰς Ἀσίαν ἀπερχόμενοι.

η'. Ἐπειδὴ γνωρίζει ἡ Διοίκησις ὅτι γίνονται πολλοὶ καταχρήσεις ἐξ αἰτίας τῆς αἰσχροκερδεῖας τῶν μεσιτευτόντων ναύλους, εἰς τὸ ἐξῆς περισσότεραι ἀπὸ δύο οἰκογενεῖαι μεταναστευόντων ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ χωρίου νὰ μὴν ἐμβαρκαζονται εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πλοῖον.

θ'. Ὅποιος ἀπειθῶν ἀναχωρήσῃ χωρὶς νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν Δημαρχίαν καὶ χωρὶς νὰ φυλάξῃ τὴν ἀπαιτουμένην τάξιν, τὸ ὀσπήτιόν του θὰ βουλώρεται καὶ τὰ πράγματά του θὰ δημεύονται, ἢ δὲ Δημαρχία θὰ ἀποδώσῃ λόγον εἰς τὴν Διοίκησιν, διότι χωρὶς νὰ εἰδοποιηθῇ ἡ Διοίκησις ἀνεχώρησεν ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος.

ι'. Ὅποιος ἀναχωρήσῃ χωρὶς τὴν εἶδησιν καὶ ἄδειαν τῆς Διοικήσεως, εἰς τὸν δρόμον τῆς θαλασσοπλοίας του ἀπαρτηθῇ ἢ ἀπὸ κλέπτας ἢ ἀπὸ κἀνὲν Ὀθωμανικὸν πολεμικὸν πλοῖον καὶ ἢ χαθῇ ἢ σκλαβωθῇ ἢ πάθῃ τίποτε ἢ αὐτὸς ἢ ἡ οἰκογένειά του, ἢ ἄμαρτια θὰ ἦναι εἰς τὸν λαμόν του καὶ οἱ συγγενεῖς του δὲν ἔχουν δικαίω-

μα τὰ ζητοῦν βοήθειαν ἢ προστασίαν ἀπὸ τῆν Διοίκησιν.

ιδ'. Ὅσοι ἐκ τῶν κατοίκων ἀνεχώρησαν πρὶν ὑποταχθῆναι τὸ χωρίον των καὶ ἀφῆκαν ἐδῶ τὰ πράγματα των, ἢ Διοίησεις τοὺς περιμέρει μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας διὰ τὰ τοὺς ὑποδέχεται, τὰ τοὺς περιθάλλψη ἢ πατρὶς τὸ κατὰ δύναμιν καὶ διὰ τὰ ἀποκτήσουν τὰς ἰδιοκτησίας των, ἔαν ἔρχονται ὄχι μὲ πασαπόρτια Ἑλληνικά, ἀλλ' ὡς Σάμιοι· περὶ δὲ τῶν πραγμάτων ὅσα ἀφῆκαν ἐδῶ θέλει φροντίσει ἢ Διοίησεις. Ἐν τοσοῦτοις δὲ εἶναι χρέος κάθε Δημαρχίας τὸ τὰ ἐπιστατῆ εἰς τὸ τὰ μὴ διαφθείρωται ἀπὸ ἀνθρώπου ἢ ζῶα.

ιβ'. Ἡ Δημαρχία τὰ ἐπιστατῆ εἰς τὴν ἡσυχίαν καὶ εὐταξίαν τοῦ χωρίου της καὶ ἂν κἀνεὶς ἀπὸ τοὺς ἐγχωρίους της εὐρεθῆ ὅτι εἶναι προφανῶς κακοῦργος ἄνθρωπος ἢ διασπείρη ἀπηγορευμένους λόγους, τὸν τοιοῦτον τὰ συλλαμβάνη καὶ τὰ διευθῆναι εἰς τὴν Διοίησιν διὰ τὰ παιδεύεται ἀνστηρότατα. Νὰ προσέχη πρὸς τοῦτοις τὰ μὴ διατρέβουν εἰς τὸ χωρίον της Σάμιοι μὲ Ἑλληνικά διαβατήρια ἢ πασαπόρτια, ἀλλὰ τοὺς τοιοῦτους τὰ τοὺς βιάζη τὰ γόνουν ἀμέσως καί, ἂν ἀπειθῶσι, τὰ τοὺς συλλαμβάνη καὶ διευθῆναι εἰς τὴν Διοίησιν. Τελευταῖον δὲ ἂν ξένοι πλοίαρχοι ἢ ἄλλου εἶδους ἄνθρωποι διασπείρουν λόγους ἐπὶ σκοπῶ τοῦ τὰ σωματεμπορεύονται καὶ ἀγοράζον παρὰ τιμὴν τὰ προϊόντα της γῆσου, τοὺς τοιοῦτους τὰ τοὺς συλλαμβάνη καὶ τοὺς στέλνῃ εἰς τὴν Διοίησιν διὰ τὰ ἐξετάζονται.

ιγ'. Ἡ Δημαρχία τὰ ἐπιστατῆ εἰς τὸ τὰ συνάζονται μὲ εὐθύτητα καὶ χωρὶς τὰ γίνονται καταχρήσεις τὰ δέκατα τοῦ χωρίου της καὶ τὰ τελωνειακὰ δικαιώματα, ἂν τὸ χωρίον ἦναι παραθαλάσσιον, διότι θὰ ἀποδώσῃ ἀκριβῆ λογαριασμὸν εἰς τὴν πατρίδα καὶ θὰ ἦναι ὑπεύθυνος διὰ τὰς τυχὸν γενομένας καταχρήσεις.

ιδ'. Διὰ τὰ μὴ ὑστερῆται ἢ πατρὶς τὰ ἀναγκαῖα πρὸς γεωργίαν καὶ τροφήν ζῶα καὶ δοκιμάζῃ δυσκολίας ἐξ αἰτίας της ἐλλείψεως τούτων, εἰς τὸ ἐξῆς τὰ ἀπὸ τῆν γῆσον ἐξαγόμενα ζῶα τὰ πληρώρωσι τελωνεῖον τὰ μὲν βόδια, μουλάρια, ἄλογα ἀνὰ γρόσια ἑκατὸν τὸ κεφάλι, οἱ δὲ γάδαροι ἀνὰ πεντήκοντα καὶ τὰ αἰγιδοπρόβατα ἀνὰ γρόσια δέκα τὸ κεφάλι. Τὰ εἰσαγόμενα εἶναι ἐλεύθερα τελωνεῖον.

ιε'. Αἱ Δημαρχίαι τὰ θεωροῦν κατὰ πρῶτον τὰς διαφορὰς τῶν ἐγχωρίων των καὶ τὰ πασχίζον τὰ τοὺς συμβιβάζον, καὶ ὅταν τὰ ἐνδιαφερόμενα μέρη δὲν εὐχαριστηθοῦν ἀπὸ τῆν ἀπόφασιν της Δη-

μαρχίας, τότε *ν'* αναφέρονται ἐλευθέρως καὶ ἀφόβως εἰς τὴν Διοίκησιν.

ιστ'. Ἡ Δημαρχία γὰρ ἐπαγρυπνῆ εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν ὁδηγιῶν τούτων καί, ἂν ἀποδειχθῆ ὅτι ἠ παρεβλέψεν ἢ συνέπραξεν εἰς τὴν παράβασιν αὐτῶν, θὰ παιδεύηται ἀσπληρῶς καὶ θὰ γίνηται ἔκπτωτον τοῦ ὑπουργήματός του τὸ ἐνεχόμενον μέλος, καθὼς καὶ ὅταν κάμνη αἰσχροκερδείας καὶ ἀδικῆ τὸν πτωχὸν λαόν, τοῦ ὁποίου τὰ δίκαια πρέπει γὰρ προστατεύη καὶ ὄχι γὰρ προδίδη. Ἐὰν δὲ ἀποδειχθῆ ὅτι Δήμαρχός τις ἢ ἄλλος ὑπάλληλος τῆς Διοικήσεως ὑπέπεσεν εἰς πταῖσμα ἢ ἔγκλημα, ὁ τοιοῦτος θὰ ὑπόκηται εἰς διπλὴν ποινήν παρ' ὅσην ἠθέλε λάβει ἕνας ἀπλοῦς ἰδιώτης ἄνθρωπος, διότι αὐτοὶ πρέπει γὰρ δίδουν τὸ καλὸν παράδειγμα.

ιζ'. Αἱ παροῦσαι ὁδηγαὶ πρέπει γὰρ ἀναγινώσκονται συνεχῶς καὶ γὰρ ἐξηγῶνται μὲ ἀκριβείαν εἰς ὅλον τὸν λαόν ἐπ' ἐκκλησίας διὰ γὰρ γνωρίζη ὁ καθείς καὶ τὰ χρέη του καὶ τὰ δίκαιά του.

Μετὰ τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα παρεμβαλλόμενα προσκόμματα, τὸ δικαίωμα τῆς μεταναστεύσεως, ὑπερ αἱ συνθήκαι παρεχώρουν τοῖς Σαμίοις, κατέστη ἀνέφικτον· ἄπορον δὲ φαίνεται ἡμῖν μάλιστα πῶς καὶ ὑπερδυσχίλια οἰκογένεια ἠδυνήθησαν γὰρ λύσωσι τὰς ἐκ τῶν τοιούτων ὁδηγιῶν πέδας καὶ μεταναστεύσωσιν εἰς Ἑλλάδα. Ἀλλὰ πρὸς ἀποτυχίαν τοῦ ἐν Χαλκίδι συνοικισμοῦ τῶν Σαμίων συνετέλεσε τὰ μέγιστα καὶ ἡ ἀβελτηρία τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἣτις πολλὰ μὲν τοῖς μεταναστεύουσιν ὑπεσχέθη, οὐδὲν δὲ ἠ ἐλάχιστα ὑπὲρ αὐτῶν διεπράξατο. Οἱ ἐν Χαλκίδι Σάμιοι, ἄνευ πόρων εὐρεθέντες, οὐδεμίαν περιήλθεως τυχόντες, ἀλλὰ γαίας ἀκαλλιεργήτους μόνον λαβόντες εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν εὐζωίας, περιῆλθον ἐντὸς μικροῦ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν στερήσεως, ὥστε πολλοὶ αὐτῶν ἠναγκάσθησαν γὰρ ἐκποιήσωσιν αὐτὰς τὰς χύτρας, αὐτοὺς τοὺς λέβητας, αὐτὰ τὰ ἐγκοίμητρα αὐτῶν, ἵν' ἀγοράτωσιν ἄρτον διὰ τὰ πειναλέα αὐτῶν τέκνα. Ἐδύναντο λοιπὸν, τῶν πραγμάτων οὕτως ἐχόντων, γὰρ ἐγκαταβιώσωσιν οἱ Σάμιοι ἐν Χαλκίδι; Καὶ ὅμως δὲν ὤκνουν ἐπαιτοῦντες ὅτι δικαιοματικῶς αὐτοῖς ἀνήκει. Συστησάμενοι ἐπιτροπείαν ἐκ τοῦ Ἰωάννου Λεκάτου ὡς προέδρου, τοῦ Ἰωάννου Σφοίνη ὡς γραμματέως καὶ τῶν Σταματίου Γεωργιάδου, Ἐμμανουὴλ Ἀγγελινίδου, Ἀλεξάνδρου Ἀνδρεάδου, Ἀλεξάνδρου Χ. Ἰωάννου, Δημητρίου Νικολαρεῖζη καὶ Μιχαήλ Κωνσταντινίδου ὡς μελῶν, ἔγραψαν, ἐνήργησαν, ἐξελιπάρησαν

τούς ισχύοντας τότε ἐν Ἑλλάδι νὰ ἐκπληρώσωσι τὰς ἑαυτῶν ὑποσχέσεις πρὸς τὰ θύματα τῆς φιλοπατρίας, τοὺς δυστυχεῖς μετανάστας· πλὴν ἄλλ' ἡ φωνὴ αὐτῶν ἦτο φωνὴ βοῶντων ἐν ἐρήμῳ. Ἀπηνδύσαμεν, ἔγραφεν ἡ Σαμιακὴ ἐπιτροπεία πρὸς τὴν διοίκησιν τῆς Εὐβοίας, *περιμένοντες τὴν ἀποκατάστασίν μας ἐν μέσῳ ἀνυποφόρου περιᾶς! Δὲν βλέπομεν ἑαυτοὺς ἀποκατεστημένους· καθ' ἡμέραν καταστρεφόμεθα καὶ ἀποθνήσκομεν ἐκ τῆς δυστυχίας· ἀλλὰ τίς ὁ προσέχων ταῖς σπαραξικαρδίαις ταύταις οἰμωγαῖς; Ὅθεν καὶ πολλοὶ μὲν σὺν τῶν, ὅσους δὲν ἐθέρισαν αἱ ἀρρωστίαὶ καὶ ἡ ταλαιπωρία ἐπανέκαμψαν εἰς Σάμον, ἄλλοι δὲ τῆδε κἀκείσε διεσπάρησαν, ὁ δ' ἐν Εὐβοίᾳ συνοικισμὸς ἐν γένει ἀπέτυχεν. Εἶναι δὲ περίεργον ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις, μὴ συναισθανθεῖσα τὴν ἀναξίαν αὐτῆς διαγωγὴν πρὸς τὰ οἰκτρὰ ἐκεῖνα θύματα τῆς γενναιοφροσύνης, ἀπεπειράθη μετὰ τινα ἔτη ἵνα νέα τοιαῦτα σφαγιάσῃ διὰ τοῦ ἐπομένου Διατάγματος.*

*Ὁθων

ἐλέω Θεοῦ

βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐμφυχώσωμεν τὸν συνοικισμὸν τῶν Σαμίων εἰς Ἑλλάδα διὰ νέων δειγμάτων τῆς πρὸς τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας τούτους Ἑλλήνας ἐννοίας μας, ἐπὶ τῇ προτάσει τῆς ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν Γραμματείας ἀπὸ δεκάτης ὀγδόης Ὀκτωβρίου καὶ δεκάτης Νοεμβρίου τρέχοντος ἔτους ἐγκρίνομεν.

α. Νὰ δοθῇ εἰς τοὺς καταχωρισθέντας ἐν τῷ πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν Γραμματείας διευθυνθέντι παρὰ τοῦ διοικητοῦ Εὐβοίας καταλόγῳ ἑκατὸν πεντήκοντα τέσσαρας Σαμίους δάνειον ἐκ δραχμῶν εἴκοσι τέσσάρων χιλιάδων ἑξακοσίων τριάκοντα.

β. Ἡ διανομὴ νὰ γείνη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σημειωθεισῶν εἰς τὸν κατάλογον ποσοτήτων, δηλαδὴ ἀναλόγως μὲ τὰ μέλη ἐκάστης οἰκογενείας καὶ τὴν κατάστασιν αὐτῆς· ὁ δὲ μέγιστος ὄρος νὰ μὴ ὑπερβῇ τὰς διακοσίας δραχμάς.

γ. Νὰ δοθῇ ἀπὸ ἑκάστον ὀφειλέτην ἀξιοχρεῶς ἐγγύησις διὰ τὴν ληθησομένην ποσότητα καὶ ἐπὶ ὑποχρεώσει νὰ ἐπιστρέψῃ αὐτὴν μὲ τόκον πρὸς ὅκτῳ τοῖς ἑκατὸν εἰς ἕξ ἐτησίαις δόσεις, ὧν ἡ πρώτη θέλει ἀρχίσαι τὸ 1839 ἔτος.

δ. Οἱ Σάμιοι οὗτοι πρέπει πρὸς τούτους νὰ ὑποσχεθῶσιν ὅτι θέ-

λοιν φέρει τὰς οἰκογενείας των ἀπὸ Σάμου ἐντὸς ἐνὸς ἔτους καὶ τὰ μὴ δένονται τὰ μεταρραστεύσωσιν ἀπὸ τῆν Ἑλλάδα πρὶν ἢ παρέλθωσι πέρτε ἔτη· ἄλλως θέλουν ἐπιστρέψει αὐτοὶ ἢ οἱ ἐγγυηταὶ των τὰ χρήματα ἀμέσως πρὸς τὸ Δημόσιον μὲ τόκον πρὸς δώδεκα τοῖς ἑκατόν, καθὼς καὶ τῆν παραχωρουμένην εἰς αὐτοὺς γῆν, ὁμοῦ μὲ τὸν δουλευθέντα φόρον τῆς ἐπικαρπίας.

ε. Τὸ δάνειον τοῦτο πρέπει πρὸς τοῦτοις τὰ χρησιμεύση δι' ἀνέγερσιν οἰκῶν καὶ ἀγορῶν ἀροτήρων βοῶν.

στ'. Ἡ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν Γραμματεία, ἣτις ὀφείλει τὰ λάβη ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα περὶ τῆς ὠφελίμου χρήσεως τοῦ δανείου τούτου καὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ παρόντος Διατάγματος, θέλει σημειώσῃ τὸ ἡμῖν τῆς ἀνω ποσότητος εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ τρέχοντος μηνὸς καὶ τὸ ἄλλο ἡμῖν εἰς τὸν μηνιαῖον προϋπόλογισμὸν τοῦ ἐλευσομένου ἔτους, ἀφ' οὗ ἀποδειχθῆ ἢ καλῆ μεταχειρίσις τοῦ πρώτου μέρους.

Ἀθῆναι τῆν 26 Νοεμβρίου 1837.

Ἐθωρ.

Α. Πολυζωίδης.

Μεγάλη ὄντως ὑπῆρξεν ἡ γενναιότης τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, παραχωρούσης ἐπὶ ἀξιοχρέω ὅμως ἐγγυήσει καὶ ἐπὶ τόκῳ, τὸ ποσὸν διακοσίων τὸ πολὺ δραχμῶν εἰς ἐκάστην οἰκογένειαν, δι' ἀνέγερσιν οἰκιῶν, δι' ἀγορῶν βοῶν ἀροτήρων, δι' ἐμψύχωσιν τοῦ συνοικισμοῦ, καὶ τίς οἶδε διὰ πύσα ἄλλα ἀκόμη! Ἀλλὰ καὶ ὁ Σουλτάνος ἡμιλλᾶτο πρὸς τὴν γενναιότητα ταύτην τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ὑπὲρ τῶν Σαμίων· ὅθεν ἐπεδαψίλευσε νέας εἰς αὐτοὺς χάριτας διὰ τοῦ ἐπομένου Διατάγματος πρὸς τὸν ἡγεμόνα Στέφανον Βογορίδην.

Ἐξοχε τῶν ἡγεμόνων τοῦ Χριστιανικοῦ ἔθνους, πρίγγις τῆς νήσου Σάμου Στεφανᾶκη βέη (οὗ τὰ τέλη περαιωθείησαν ἐπ' ἀγαθῷ). Φθάνοντος τοῦ παρόντος ὑψηλοῦ βασιλικοῦ σημείου, γνωστὸν γενέσθω ὅτι οἱ ἐπὶ τῆς νήσου Σάμου ὑπήκοοι θερμῶς ἐξητήσαντο ὥστε λόγῳ ὑψηλῆς ἀνακτορικῆς μου εὐδοκίας τὰ τοῖς χορηγηθῶσι, δι' ὃ καὶ τοῖς χορηγοῦνται πρὸς τοῖς ἄλλοις τὰ ἀκόλουθα προνόμια.

Α'. Τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα τῶν ρηθέντων ὑπηκόων μου, εἰσπλέοντα καὶ ἐκπλέοντα τοῦ λοιποῦ ἐντὸς τοῦ στεροῦ τῆς Βασιλευούσης, θέ-

·λουσι φέρει τὴν ἀπὸ μέρους τοῦ ὑψηλοῦ μου κράτους χορηγηθεῖσαν αὐτοῖς σημαίαν, τῆς ὁποίας τὸ ἄνω μέρος εἶναι ἐρυθροῦν καὶ τὸ κάτω κναροῦν μὲ σταυρόν· ἐπισκεπτόμενα δὲ ἀπὸ τὸ τελωνεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, θέλουσι πληρῶναι διὰ τὰς ἐν αὐτοῖς πραγματείας, αἰτίαι δὲν θέλουσιν εἶσθαι ἐκ τῶν ἀπηγορευμένων, τὸ ἀπαιτούμενον τελωνεῖον, ἐφαρμοζόμενον ἐπὶ τοῖς κεχορηγημένοις προνομίοις τῶν περατλίδων ἐμπόρων τῆς Εὐρώπης ὑπηκόων μου, καὶ ἀφ' οὗ λάβωσιν εἰς χεῖράς των τὴν ἀπόδειξιν (τσεκερὲν) δὲν θέλουσιν ἐπισκέπτεσθαι ἀπὸ τὸ τελωνεῖον τῶν Δαρδανελλίων.

Β'. Θέλουσι πληρῶναι καθὼς ἀρέκαθεν ἐπεκράτησεν ἐν εἴδει ἀποκοπῆς (πιτιρμὲ) τὸ ἀπαιτούμενον δικαίωμα (ρέσμι) διὰ τὰ φορτία τοῦ οἴνου καὶ τὰ μὴ ζητῶνται παρ' αὐτῶν περισσότερα τέλη (ἀβαέτια).

Γ'. Θέλουσιν ἔχει τὴν ἀδειαν τοῦ τὰ ὑψώρωσιν ἐντὸς τῆς ρήσου εἰς κατάλληλον τόπον τὴν ἄλλην σημαίαν μὲ μόνον τὸ κναροῦν χρώμα, τὴν χορηγηθεῖσαν ὡσαύτως παρὰ τοῦ ὑψηλοῦ μου κράτους.

Ταῦτα αὐτοὶ ἐζήτησαν καὶ σὺ ὁ πρίγγιψ τῆς ρήσου ταύτης ἀρήγειλας καὶ παρεκάλεσας τὰ γείνη χορήγησις (μουσααδὲς) καὶ χάρις εἰς τὰ ζητήματά των ταῦτα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ἄρεσις καὶ ἡσυχία τῶν ἐπὶ τῆς ρήσου ταύτης ὑπηκόων μου, ἀναγκαίως παρέπεται ὡς πρὸς τὸν ὑψηλὸν αὐτοκρατορικόν μου χαρακτήρα, τὸν προνοοῦντα καὶ κηδόμενον τῆς ἐπικρατείας καὶ ἐπιδαψιλεύοντα ἀφθόρως τὰ ἐλέη του, ἐγένετο ὑψηλὴ συγκατάθεσις εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν τοιούτων ζητημάτων, καὶ ἐκδοθέντος ἐπὶ τούτῳ ὑψηλοῦ ἀνακτορικοῦ αὐτογράφου, παρηγγέλθησαν καὶ ἐπετάχθησαν τὰ εἰρημένα κεφάλαια πρὸς οὓς δεῖ μὲ φερμάγια ἐπὶ τούτῳ.

Διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἔνδειξιν τούτων ἀπάντων ἐκδοθὲν τὸ παρὸν φερμάριόν σοι ἐγχειρίζεται.

Ὅθεν γενομένης σοι γνωστῆς τῆς ὑποθέσεως ταύτης, θέλεις προθυμοποιηθῆ ὑπερεκπερισσοῦ τὰ δημοσιεύσης εἰς τοὺς εἰρημένους κατοίκους τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἐγκριθεῖσαν ἀνακτορικὴν μου ἐπιδαψίλευσιν καὶ χάριν, εἰς τρόπον ὥστε γνωρίζοντες αὐτοὶ τὸ βῆρος τῆς βασιλικῆς μου εὐμερείας καὶ τὴν ἀπαιτουμένην ἐγνωμοσύνην των, κατὰ τὴν ὀφειλομένην πίστιν των, τὰ ἦναι ἀκλόνητοι διὰ παντὸς ἐπὶ τοῦ κέντρων τῆς εὐαρέστου ὑποταγῆς καὶ εὐπειθείας, καὶ ἀπολαμβάνοντες τέλος κάθε εἴδος ἀρέσεως καὶ ἡσυχίας διὰ τῆς προτροπῆς σου,

να ἐκτείνωσιν ὅλοι χεῖρας ἰκέτιδας πρὸς Θεὸν ὑπὲρ τοῦ ἀνακτορικῆ
κοῦ μου κράτους· καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐκδίδεται τὸ παρὸν ὑψηλὸν φερμά-
ρι, τὸ ὁποῖον ἅμα φθάσῃ, θέλεις ἐνεργήσῃ τὴν ὑψηλὴν ἔννοιαν τῶν
ἐν αὐτῷ περιεχομένων. Οὕτω γίνωσκε καὶ τῷ ἱερῷ τούτῳ ὑποτάγη-
θι σημεῖον.

1250 περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Σαμπάν.

Συμπληρώσας ὁ Κωνσταντῖνος Μουσοῦρος διὰ τῆς βίας καὶ τῆς
φαυλότητος τὴν ὑποταγὴν καὶ διακωλύσας παντοίοις τρόποις τὴν με-
τανάστευσιν, συνεκάλεσε τῇ εἰκοστῇ ἕκτῃ Αὐγούστου 1834 ἐν Βαθει
τὴν πρώτην ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Σάμου εἰς ἡγεμονίαν Συνελεύσειν
τῶν Σαμίων, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Λάμπρου Ἰωαννίδου, ἧτις καθῆ-
κον εἶχε νὰ καθιερώσῃ διὰ ψηφίσματος τὴν ὑποταγὴν τῆς νήσου καὶ ἧ-
τις, εὐκόλως νοεῖται, οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' ἢ νευρόσπαστον τοῦ Μουσοῦ-
ρου ἦτο·

ἡμῖσιν γὰρ τ' ἀρετῆς ἀποαίρηται εὐρύοπα Ζεὺς
ἀνέρος, εὐτ' ἄν μιν κατὰ δούλιον ἡμᾶρ ἔλῃσιν.

Πρώτη ἄρα τῆς τοιαύτης Συνελεύσεως πράξις ὑπῆρξεν ἡ ἐκλογή ἐπι-
τροπείας, συγκειμένης ἐκ τοῦ Μιχαὴλ Πευκιάδου, τοῦ Χ. Ἰωάννου Χ.
Γεωργίου, τοῦ Ἰωάννου Γαρουφαλῆ καὶ τοῦ Γεωργίου Χ. Ἰωάννου καὶ
ἐντολὴν λαβούσης νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ διὰ τοῦ ἡ-
γεμόνος Στεφάνου Βογορίδου προσενέγκῃ τὴν ὑποταγὴν τῶν Σαμίων
εἰς τὸν Σουλτάνον διὰ τοῦ ἐπομένου ἐγγράφου.

Πρὸς τὸν κραταιότατον, γαληνότατον, ἐπεικέστατον, εὐεργε-
τικώτατον καὶ θεοστήρικτον Σουλτὰν Μαχμουτ ἀθθέντην ἡμῶν καὶ
κυρίαρχον.

κτλ.

κτλ.

κτλ.

Μέγιστε βασιλεῦ !

Τὸ Διῶματι, ἡσπασατέ ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ἡμῶν κατὰ τὸν ἄνωρον ἐπιπέδον ἀν-
πὸ τοὺς πόδας τοῦ ὑψηλοῦ καὶ κράταιοῦ θρόνου σου τὴν παροῦσαν
ταπεινὴν ἰκετηρίαν μας, μὲ τὴν ὁποῖαν ἐφοδιάζομεν τοὺς ἀπεσταλ-
μένους, τοὺς ὁποῖους ἐπεφόρτισεν ἡ πατρίς μας ἐπὶ πλήρους γενικῆς
Συνελεύσεως νὰ ἔλθωσιν εἰς βασιλεύουσαν καὶ νὰ προσφέρωσιν ἀπὸ
μέρους ὅλης τῆς νήσου τὴν εἰς τὸν ἀνακτορικὸν θρόνον ὑποταγὴν
καὶ ἐγγνωμοσύνην τῶν Σαμίων.

Ἡ ἐγγνωμοσύνη αὐτῆ, εἶναι τοσοῦτω βαθυτάτη καὶ ἱερά, ὅσον ἀν-
εξάντλητος ὑπῆρξεν ἢ πρὸς ἡμᾶς μακροθυμία, ἐπιείκεια καὶ δικαιοσύ-
νη σου, ὥστε οὐχὶ μόνον δὲν ἠθέλησας τὰ παιδεύσης ἀθῶον καὶ ἀν-
αξιοπαθοῦντα λαὸν διὰ τὴν ἰδιοτέλειαν ὀλίγων τινῶν κακούργων,
ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τούτους ἐχάρισες τὴν ἄφεσιν, ἃν ἤρχοντο εἰς
μεταμέλειαν καὶ μετάνοιαν.

Μέγιστε βασιλεῦ, ὁ κόσμος ὅλος ἐθαύμασε τὴν μακροθυμίαν σου
καὶ δικαίαν ταύτην ἀπόφασίν σου. Ὁ κόσμος ὅλος γυροῖζει ὅτι οἱ
Σάμοι ἐδίψων ἀνέκαθεν τὰ ἐκπληρώσωσι τὴν εἰς τὸν ὑψηλὸν θρό-
νον σωτηριώδη ὑποταγῆν των καὶ λυτρώσωσιν ἀπὸ τὴν τυραννίαν
καὶ τὰς μάλιστα τῶν ἀχαριστῶν ἐκείνων κακούργων, οἵτινες δυ-
ραστικῶς καὶ διὰ τῶν ὀπλῶν τοὺς ἐμπόδιζον καὶ ἐδέσμενον τὴν φω-
τὴν των, καὶ μάρτυς τῆς ἀληθείας ταύτης εἶναι ὁ πιστὸς δοῦλός
σου, ὁ στόλαρχος Χασὰν βέης, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐγγνωμονεῖ ἡ πα-
τρίς μας, διότι μετεχειρίσθη πᾶσαν φρόνησιν, προσπάθειαν καὶ ἐν-
σπλαγχνίαν διὰ τὰ ἐκπληρώσῃ πιστῶς τὰς φιλανθρώπους προστα-
γὰς σου καὶ τὰ σῶσῃ τὴν κινδυνεύουσαν γῆσόν μας.

Μία ἀπὸ τὰς ἐνεργεσίας, ὅσας βασιλικῶς εἰς ἡμᾶς ἐπεδαψίλευ-
σας εἶναι ἡ ἐκλογή τοῦ διορισθέντος ἀρχηγοῦ τῆς Σάμου, πιστοῦ
δούλου σου Στεφανάκη, τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷ καὶ σέβεται ἡ πατρίς
μας διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς φιλότητορρον καὶ πατρικὴν διάθεσίν του, καὶ
διότι ἀνεδείχθη ἀνέκαθεν πιστὸς ἐκπληρωτὴς τῶν αὐτοκρατορικῶν
φιλανθρώπων θελήσεών σου, καὶ ἐφρόντισε τὰ μᾶς στείλῃ ἐπίτροπόν
του, ὅστις ἠγωνίσθη καὶ συνετέλεσε μετὰ ζήλου καὶ πίστεως εἰς τὴν
σωτηρίαν μας καὶ ἀνεφάρη ἄξιός τοῦ ὁποῖου ἐνεπιστεύθη ἱεροῦ χρέους.

Πλὴν, ὦ μέγιστε βασιλεῦ, ὅσον μακρόθυμος καὶ ἐνεργητικὴ πρὸς
τοὺς ὑπηκόους σου στοργὴν ἀπέδειξας ὅτι ἐμφωλεύει εἰς τὴν γενναίαν
βασιλικὴν καρδίαν σου, τοσοῦτο περισσότερο θέλεις ἐνσπλαγχνι-
σθῆ τὸν λαόν σου, τὸν ὁποῖον μετήγαγες γέωστί ἀπὸ τῆς ἀπωλείας
ὑπὸ τὴν σωτηριώδη σκιάν τοῦ τροπαιούχου σκήπτρου σου, τοσοῦτον
ἐννοϊκωτέραν ἀκρόασιν θέλεις δώσει εἰς τὰς παρακλήσεις τῶν ἀπε-
σταλμένων μας, οἵτινες θέλουσιν ἐκτραγωδήσει τὴν πτωχικὴν κατὰ-
στασιν καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῆς πατρίδος μας καὶ τοσοῦτο περισσότε-
ρον θέλεις ἐνδοκῆσει τὰ ἀνακουφίσης ἕνα λαόν, τὸν ὁποῖον κατε-
πτώχευσεν ἡ δεκατετραετὴς ἀναρχία καὶ ἡ μάχαιρα τῶν ληστῶν, ἡ-
δη μάλιστα, ὅτε ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων ἐσμικρύνθη καὶ ἐπομένως

ὑπερπερίσσευσεν ἡ φορολογικὴ συνεισφορά μας· καθότι μέγα μέρος τῶν συμπολιτῶν μας ἐφυγαδένθη ἀδίκως καὶ παραλόγως εἰς τὴν Ἑλλάδα ἢ ἐξ ἰδίας θελήσεως ἢ ἀπατηθὲν ὑπὸ τὰ ψεῦδη καὶ συνεργείας μερικῶν ἀχαρίστων, ἰδιοτελῶν καὶ κακούργων ἀνθρώπων, ὥστε τὸ ἀνάλογον τοῦ φόρου τῶν φυγαδευθέντων πίπτει εἰς βάρους τῶν πιστῶν ὑπηκόων σου.

Αἱ μεγάλαι καὶ ἀπεριγραπτοὶ ἐνεργεσίαι σου ἐξέπληξαν τοὺς ἀποπληρηθέντας γείτονάς μας, οἵτινες μακαρίζουσι τοὺς λαούς, ὁσους ἡ Θεὰ Πρόνοια ἠξίωσε νὰ διέπωνται εὐδαιμόνως ὑπὸ τὴν κηδεμόνα καὶ μεγαλόδωρον προστασίαν σου. Οἱ λαοὶ σου εὐχονται δημοθυμαδὸν παρταχόθεν ὑπὲρ τῆς ἀκαταμαχίτου μακροβιότητός σου καὶ πρῶτοι τῶν ἄλλων οἱ Σάμιοι ὑψοῦσι τὴν φωνὴν καὶ τὰς εὐχὰς των πρὸς τὸν Ὑψίστον, ὅστις ἄμποτε νὰ διατηρῇ εἰς αἰῶνα αἰῶνων ἀκλόνητον, τροπαιοῦχος καὶ δεδοξασμένον τὸν ὑψηλὸν θρόνον σου καὶ νὰ σε διασώζῃ ὡς κόρην ὀρθαλμοῦ ὑγειῆ καὶ ἀνεπηρέαστον εἰς παμπόλλους ἐνιαυτῶν περιόδους πρὸς ἄνεσιν, εὐτυχίαν καὶ εὐζωίαν τῶν πλάσμάτων σου.

Εἴμεθα μέχρι θανάτου οἱ πλέον ἐγγνώμονες καὶ οἱ πλέον πιστοὶ τῶν ὑπηκόων σου.

Τὴν 26 Αὐγούστου 1834 ἐν Βαθεῖ Σάμου.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως
(Τ. Σ.) . Λάμπρος Ἰωαννίδης.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν πληρεξουσίων)

Ὁ ἀ. γραμματεὺς τῆς Συνελεύσεως

Κ. Ἀντωνιάδης.

Σύναμα δὲ ἡ ἐπιτροπεία ἐντολὴν εἶχε νὰ ἐπιδώσῃ ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῶν τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων τὸ ἐπόμενον εὐχαριστήριον.

Πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξοχωτάτους ἀντιπροσώπους τῶν τριῶν σεβαστῶν συμμάχων Δυνάμεων.

Ἡ γερικὴ αὐτὴ τῶν Σαμίων Συνέλευσις νομίζει ἑαυτὴν εὐτυχῆ, διότι ἠξιώθη νὰ γερῆ τὸ ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ Σάμιοι, ἀπαλλαγθέντες τελευταίως ἀπὸ τοὺς δεσμούς, οἵτινες κατεῖχον αἰχμάλωτον τὴν φωνὴν των, ἐκπληροῦσιν ἐν τῶν ἱερωτέρων χρεῶν των,

τὸ γὰρ ἐκφράσωσι διὰ τῶν ρομιμῶν πληρεξουσίων των καὶ κατὰ τὸν ἐπισημότερον τρόπον τὴν βαθεῖαν ἐγνωμοσύνην των πρὸς τοὺς σεβαστοὺς συμμάχους μονάρχας, οἵτινες ἠνδόκησαν γὰρ δώσωσιν εἰς αὐτοὺς κατ' ἐπαράληψιν δείγματα ἰδιαζούσης προστασίας, μεσιτεότητες ὑπὲρ ἐνὸς λαοῦ μικροῦ μὲν, ἀξίου ὅμως τῆς βασιλικῆς συμπαθείας των.

Ἀλλὰ πόσον λυποῦνται καὶ ἀσχάλλουσι οἱ Σάμιοι ὁπότεν διαροῶνται ὅτι ἡ ἰδιοτέλεια, δυναστεία καὶ κακεντρέχεια μερικῶν ἰσχυσε γὰρ παραμορφώσῃ τὰ ἐφετώτερα αὐτῶν αἰσθήματα, γὰρ τοὺς παραστήσῃ ἀγνωμοῦντας εἰς τὰς ἀρεκτιμήτους ἐνεργεσίας τῶν σεβαστῶν βασιλέων καὶ διὰ τῆς ἀποποιήσεως τῶν ἀλλεπαλλήλων προσκλήσεων τῶν ἐξοχωτάτων ἀντιπροσώπων γὰρ τοὺς στέρησῃ φεῦ! ἀπὸ τῆν προστάτιδα κηδεμονίαν, τὴν ὁποίαν ἐπηγγέθησαν εἰς αὐτούς, εἰς ὑπὲρ ἐγκαίρως εἰς τὰς σωτηριώδεις ἀποφάσεις τῶν μεσιτεουσῶν Δυνάμεων!

Καὶ ὅμως μήπως οἱ ἐξοχώτατοι τρεῖς πρέσβεις δὲν γνωρίζουσι τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν ἀθωότητα τῶν Σαμίων; Μήπως δὲν ἀποδεικνύουσιν ἐναργῶς τὴν ἀλήθειαν ταύτην αἱ μαρτυρίαι τῶν ἐσχάτως ἀποσταλθέντων κυρίων πρακτόρων, οἵτινες αὐτοφύει εἶδον παραβιαζομένην διὰ τῶν ὀπλων τὴν Συνέλευσιν, τὴν συγκροτηθεῖσαν ἐν Βαθεῖ κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους, καὶ αἱ μαρτυρίαι τοῦ Ὀθωμανικοῦ στολάρχου Χασὰν βέη, ὅστις ἐγνώρισε καὶ τοὺς αἰτίους τῆς μὴ ὑποταγῆς καὶ τὴν ἐνθερμον ἐπιθυμίαν τοῦ λαοῦ εἰς τὸ γὰρ ὑποταχθῆ κατὰ τοὺς ὄρους τῆς Ὀργανικῆς Διατάξεως; Καὶ μήπως αἱ αὐτῶν ἐξοχώτητες δὲν αισθάνονται τὴν ἀνάγκην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδρίσκονται οἱ Σάμιοι τοῦ γ' ἀνακτήσωσι τὴν εὐροίαν τῶν μεσιτεουσῶν Ἀνδῶν, ἣτις φαίνεται ὅτι τοὺς ἀφῆρέθη κατ' αὐτὴν μάλιστα τὴν περίστασιν, ὅτε πρόκειται γ' ἀποφασισθῆ τὸ μέλλον των;

Διὰ ταῦτα ὅσον ἀθυρήρεις καὶ μακρόθυμοι καὶ ἂν ἐβάνησαν οἱ διὰ τοὺς Σαμίους σκοποὶ τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας, ὅσον δίκαιαι καὶ ἂν ᾔηται αἱ περὶ αὐτῶν ἀποφάσεις τοῦ γαληνοτάτου αὐτῶν ἀνακτος, ἢ γενικῆ αὐτῆ Συνέλευσις, ἐρισχυρομένη ἀπὸ τὴν ἀναμφισβήτητον αὐτῶν ἀθωότητα καὶ ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν, ἣτις χαρακτηρίζει τοὺς σεβαστοὺς συμμάχους μονάρχας, τολμῶσα προστρέχει πρὸς τὰς ὑμετέρας ἐξοχώτητας διὰ τῆς παρούσης ἰκετηρίας, τῆς ὁποίας τὴν

ἐγχειρίσιον ἐνεπιστέβη εἰς τοὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπο-
 στελλομένους τῶν Σαμίων ἐπιτρόπους, καὶ ἐπικαλεῖται ἐν ὀνόμα-
 τι τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος τοῦ βασιλέως τῆς . . . τὴν συμμαχικὴν
 ἐπιείκειαν, ὅπως ἐξακολουθῇ νὰ ἐπιχορηγηθῆται εἰς τοὺς Σαμίους ἡ
 ἐπεγγνητικὴ κηδεμονία, τὴν ὁποίαν ἐπηγγέλθησαν εἰς αὐτοὺς οἱ κύ-
 ριοι τρεῖς πράκτορες κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους
 καὶ ὅπως ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης μετὰ τῶν ἄλλων συμπρέσβων εὐαρε-
 στηθεῖσα δώσῃ ἐννοικίην ἀκρόασιν εἰς μερικὰ προβλήματα τῶν δια-
 ληφθέντων ἐπιτρόπων, εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῶν ὁποίων προσήρηται
 τὸ εὔ εἶναι καὶ ἡ ἀληθὴς εὐδαιμονία τῆς Σάμου.

Ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης θέλει ἐκτιμῆσει δικαίως καὶ κατ' ἀξίαν τὰς
 παρακλήσεις ταύτας τῶν Σαμίων καί, ἐνθίδουσα εἰς τὰς ἐνθέρμους
 εὐχὰς των, θέλει ἐπιθέσει τὴν σφραγίδα εἰς τὰς τοιαύτας καὶ τηλι-
 καύτας τῶν σεβαστῶν συμμάχων ἐνεργεσίας, διὰ τὰς ὁποίας θέλου-
 σιν ἀποπέμει πρὸς τε τὰς αὐτῶν μεγαλειότητας καὶ πρὸς τὴν ὑμετέ-
 ραν ἐξοχότητα αἰώνιον ἐγγνωμοσύνην ὅλοι οἱ Σάμοι ἀνεξαιρέτως,
 καὶ ἰδικώτερον οἱ πληρεξούσιοι τῆς παρούσης γενικῆς Συνελεύσεως,
 οἵτινες καὶ ὑποφαίνονται μὲ σέβας βαθύτατον.

Τῇ 28 Ἀυγούστου 1834 ἐν Βαθεῖ Σάμου.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως
 (Τ. Σ.) Λάμπρος Ἰωαννίδης.

(Ἐπορταὶ αἱ ὑπογραφαὶ τῶν πληρεξουσίων):

Ὁ ἀ. γραμματεὺς τῆς Συνελεύσεως
 Κ. Ἀρτωριάδης.

Δότε μοι λεκάνην, ἤθελεν ἀναφωνῆσει ὁ ἀρχαῖος κωμικός, τὰ τοιαῦ-
 τα ἀναγινώσκων· καὶ ὅμως ἡ Συνέλευσις ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὁ δι' αὐ-
 τῆς ἐνεργῶν Μουσοῦρος, μὴ ἀρεσκόμενος εἰς μόνην τὴν δι' ἀηδῶν κο-
 λακειῶν ὁμολογίαν τῆς ὑποταγῆς, ἀπεφάσισε νὰ διατηρήσῃ καὶ διὰ
 διαρκεστέρου μνημείου τὴν ἀνάμνησιν αὐτῆς. Ὅθεν ἐψηφίσατο νὰ κο-
 πῶσι τέσσαρα χρυσᾶ μετάλλια, ἐγκεχαραγμένα ἐπ' αὐτῶν φέροντα ἐν-
 θεν μὲν τῶ μεθ' ἡγεμονικοῦ σκήπτρου καὶ τῶν λέξεων ΣΑΜΙΩΝ Ο ΔΗ-
 ΜΟΣ, ἐνθεν δὲ στέφανον ἐκ δάφνης μετὰ τῶν λέξεων ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ
 ΕΝΕΚΑ 1835 καὶ τὰ μὲν τρία αὐτῶν προσενεχθῶσι τοῖς ἐν Κωνσταν-
 τिनουπόλει πρεσβευταῖς τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσίας;

τὸ δὲ τέταρτον τῷ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν Ὑπουργῷ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης· σύναμα δὲ ἀντικατέστησε τὸ ἔτος αὐτῷ, τὸ ἐπὶ τῆς δημοσίας σφραγίδος γεγραμμένον καὶ ἀναμιμνήσκον ἡμέρας ἐνδόξους, διὰ τοῦ ἔτους αὐτῷ, καθ' ὃ συνετελέσθη ἡ ὑποταγή. Δι' ἐτέρου ψηφίσματος ἡ Συνέλευσις ἀπεκήρυξε τοὺς ἤδη μεταναστεύσαντας Λογοθέτην Λυκοῦργον, Σταμάτιον Γεωργιάδην, ἀρχιερέα Κύριλλον, Κωνσταντῖνον Λαχανᾶν καὶ ἐξήκοντα τρεῖς ἐτέρους Σαμίους ὡς ἀποβλήτους καὶ ἀπαραδέκτους τοῦ λοιποῦ ἐν Σάμῳ καὶ ἀπήτησεν ἵνα μείνωσιν ἐν Σάμῳ ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ διακόσιοι στρατιῶται καὶ δύο πλοῖα πρὸς ἀπόκρουσιν πάσης ἐνδεχομένης ἐξωτερικῆς ἐπιδρομῆς. Τοιοῦτος κίνδυνος δὲν ἐπέκειτο· ὁ δὲ Μουσοῦρος, πράττων οὕτω καὶ καταπατῶν ἐν τῇ ἀρχῇ ἔτι τῆς ἑαυτοῦ διοικήσεως τὰ τῆς Σάμου προνόμια, καθ' ἃ δὲν ἐπετρέπετο ἢ ἐν αὐτῇ διαμονῇ Τούρκων στρατιωτῶν, ἐζήτηε μέσον νὰ ἐκφοβίζη τοὺς χαλεπαίνοντας ἐπὶ τῷ ἐπιβληθέντι αὐτοῖς ζυγῷ. Ἡ Σάμος ἔκυψε, δαμασθεῖσα οὐχὶ ὑπὸ τῶν τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεων, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀμετακλήτου ἀποφάσεως τῆς κωφῆς καὶ τετυφλωμένης διπλωματίας, τὴν δὲ ὑποταγὴν αὐτῆς ἐθεώρησεν ὡς ἡμέραν ἀνέσεως ἢ πολλὰ ἵνα καταβάλη αὐτὴν μογήσασα Εὐρώπῃ. Ἡ ἡσυχία ἀποκατέστη ἐν Σάμῳ, ἔγραψεν ἡ ἐπίσημος τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως ἐφημερὶς Μηνύτωρ ἐν τῷ ὑπὸ χρονολογίαν εἰκοστῆς ἕκτης Αὐγούστου 1834 φύλλῳ αὐτῆς. Ἡ γῆσος αὕτη ἀνεγνώρισε καθ' ὅλην τὴν ἕκτασιν τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου καὶ ἐξεβιάσθη ἵνα προσενέγκῃ μαρτύρια τῆς πίστεως αὐτῆς τῇ Πύλῃ· ἐτελείωσεν ἄρα καὶ τὸ ζήτημα τῆς Σάμου.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ.

Χ Σ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Συνοικισμός τῆς Σάμου ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Κιλίτζ Ἀλλῆ πασᾶ, Νικόλαος Σαρακίνης, Ἰάκωβος Βασιλικός	σελ.
Ἡ Σάμος περιέρχεται ὑπὸ τῷ Σείχ-ούλ-ισλάμη. Τρόπος τῆς διοικήσεως αὐτῆς ἄχρι τοῦ 1821	»
Ἰωσήφ Γεωργιερήνου περιγραφή τῆς Σάμου καὶ τῆς καταστάσεως αὐτῆς κατὰ τὸν δέκατον ἑβδόμον αἰῶνα	»
Ἡ Σάμος ἐπὶ τῶν μεταξὺ Ἑσπερίων καὶ Τούρκων πολέμων (1644—1751)	»
Ρωσικὴ ἐξουσία ἐν Σάμῳ (1771—1774)	»
Σφοδρὸς καύσων καὶ σεισμοὶ ἐν Σάμῳ. Φατρίαι Καρμανιόλων καὶ Καλικαντζάρων. Λοιμὸς ἐν Πάγωνδᾳ (1800—1821)	»
Ἀριστείδης Παπᾶς ἐν Σάμῳ. Ἐναρξίς τῆς ἐπαναστάσεως. Λογοθέτης Γεώργιος ὁ καὶ Λυκούργος. Διοργανισμὸς στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς τῆς νήσου. Ἀποβάσεις Σαμίων εἰς Ἀσίαν. Κατάπλους Τουρκικοῦ στόλου καὶ ματαίωσις τῶν πρὸς καταστροφὴν τῆς Σάμου ἐνεργειῶν αὐτοῦ (1821)	»
Ἐκστρατεία τῶν Σαμίων εἰς Χίον καὶ ἀποτυχία αὐτῆς (1822)	»
Τίνες οἱ αἴτιοι τῆς καταστροφῆς τῆς Χίου. Ἀπολογία Λυκούργου	»
Ἐξιστόρησις τῶν συμβάντων τῆς νήσου Χίου ὑπὸ Βαχρήτ πασᾶ	»
Φόβοι Τουρκικῆς ἐπιδρομῆς εἰς Σάμον. Κυριακὸς Μώραλης. Ἀρμостаὶ (1822 - 1823)	»
Ἐπιδρομαὶ εἰς Μικρὰν Ἀσίαν. Διορισμὸς νέου Ἐπαρχου. Ἀπολογία Λυκούργου (1823)	»
Νέοι ἐμφύλιοι σπαραγμοί. Κατάπλους ἐχθρικοῦ στόλου καὶ ματαίωσις τῶν προσπαθειῶν αὐτοῦ (1824)	»
Ἐπιδρομαὶ εἰς Μικρὰν Ἀσίαν. Τρίτος ἐπὶ Σάμον ἔκπλους τοῦ Τουρκικοῦ στόλου (1825 - 1826)	»
Ἐπιτροπεία Ἰωάννου Κωλέττου ἐν Σάμῳ. Διοίκησις Δημητρίου Χρηστίδου. Ἡ Σάμος ἀποκλείεται τῶν Ἑλληνικῶν ὀρίων (1827—1830)	»
Τελευταῖαι προσπάθειαι τῶν Σαμίων ὑπὲρ ἐλευθερίας (1830—1834)	»
Ἀποκλεισμὸς τῆς Σάμου ὑπὸ Τουρκικοῦ στόλου καὶ ὑπόπαξις αὐτῆς (1834)	»